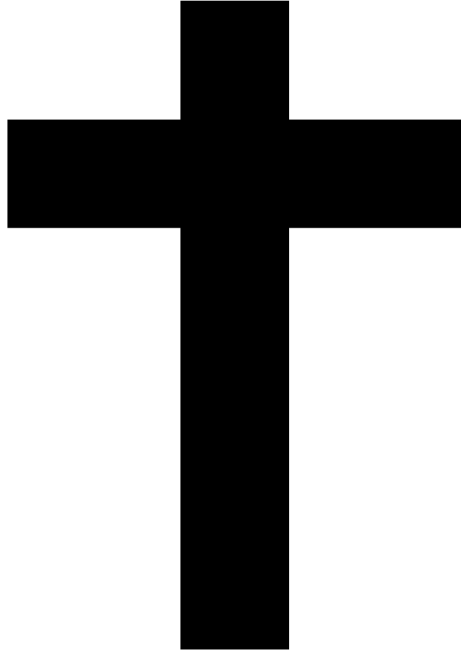

Zliya Yəwən kwəma
wəzə naa dzəkən
Yesəw Kəristəw

ana: Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw Ne
Testament

Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw
Bana: Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw New Testament
Le Nouveau Testament en langue Bana du Cameroun

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Bana

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-16

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
ae014872-94cd-54bc-869e-601bde2245b3

Contents

Matiye	1
Markə	70
Ləwka	110
Zhaŋ	181
Sləni ka kwal Yesəw	229
Rəm	292
1 Kwərintə	323
2 Kwərintə	352
Galatə	372
Efesə	384
Filipə	395
Kwələsə	403
1 Tesalənikə	410
2 Tesalənikə	417
1 Timətə	421
2 Timətə	430
Titə	436
Fələmən	440
Eberə	442
Zhakə	465
1 Piyer	473
2 Piyer	482
1 Zhaŋ	488
2 Zhaŋ	496
3 Zhaŋ	498
Zhəwdə	500
Shi nashi Zhaŋ	503

**Zliya Yəwən kwəma wəzə
naa dzəkən
Yesəw Kəristəw njasa
tsasliti
Matiye
Kwəma dza ghwəmmə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Ma Matiye tsaa tsasliti zliya nay, ntsa ta səfa Yesəw na. Ghala vəghwə tsaa niy nza Matiye mbə ghəra sləni mbə ciki birəw dəwan niy harvə Yesəw, ta nəw ghəci (nza ghwəy nighə mbə vəh 9:9). Ma ləy hwəm shi va kiy, war njasa səmə vici niy dza kar Yesəw ghəshi lə Matiye. Tsahwəti slən tsa Matiye dibay, Levi na (nza ghwəy nighə mbə Markə 2:14).

Ma kə mbəzliy niy, kaa ka Zhəwifə tsasliti Matiye zliya Yəwən kwəma wəzə na va, kə ghəshiy ni. Ava va tsəgha ka naa gəzə kwəmaa niy gəzəkə mēndi mbə zliya kwa taŋa jakəva tsa Hyala lə mbəzli. Sa gəzə na kwəma vay, ta mbə ka Zhəwifə sənay, kwəmaa gəzəkəvata na sa fə Yesəw vaa dzəghwa, kə ghəshi, mba'a ghəshi sənay, Yesəw na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, kə ghəshi.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 4:1-11 Kwəmaa dzəkən ya Yesəw, lə dzəkən Zhaŋ tsaa mēni batem kaa mbəzli, mba'a dzəkən həərə tsa dzəghəhwə ndə jaka tsa Hyala həərə Yesəw.

Vəh 4:12 pa' tə vəh 18:1-35 Sləni ghərahwə Yesəw tə hidfi ka Galile ghəngən ghəngən. Mbəbay, ta kəsata kwəma dza ghwəmmə dzəkən kwəmaa niy bənəhwə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci mə kəlan (vəh 5-7). Dibay ta kəsashi firhi bələhwə Yesəw dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə

mbəzli dza ghwəmmə mbəba (vəh 13). Mba'a kwəma gəzanshi na kaa mbəzli ta səfa ciy dzəkən nzoey tsa shi kwa jipə shi (vəh 18).

Vəh 19 pa' tə vəh 20 Njasa kafəy Yesəw tə hidfi ka Galile ta dzəmbə mēlmə Zherəwzalem.

Vəh 21 pa' tə vəh 25 Tsəhə tsa Yesəw mbə Zherəwzalem, mba'a kwa kərnī bəni kwəma ci kaa mbəzli.

Vəh 26 pa' tə vəh 28 Njasa basanakən mēndi ngwəvə kaa Yesəw, lə məti ci, mba'a zhakati tsa ci mbə məti, lə kwa kərnī kwəma gəzə na kaa mbəzli ta səfa ci.

*Hwəlfə jijihiy Yesəw pa' ti də'wə ghən tsa ci
(Lk 3:23-38)*

¹ Avanay njasa nza hwəlfə jijihiy Yesəw *Kəristəw, ntsaa səvəri mbə kar *Davitə ghəshi lə *Abəraham.

² Tə kwatanay, baw Abəraham yakə *Izakə, mba'a Izakə yakə *Zhakwapə, mba'a Zhakwapə yayakə kar Zhəwda, ghəshi lə nihwəti ngwarməhiy gwa'a.

³ Mba'a Zhəwda yakə kar Peresə lə Zara. Tamar na mbəghəshi kar Peresə lə Zara. Mba'a Peresə yakə Esərəm, baw Esərəm yakə Ram, ⁴ baw Ram yakə Aminadabə, mba'a Aminadabə yakə Nashən, mba'a Nashən yakə Salmən. ⁵ Dzəghwa Salmən baw yakə Bəwazə. *Rahabə na mbəghəy Bəwazə tsa va. Dzəghwa Bəwazə baw yakə 'Wəbetə. Mbəghəy 'Wəbetə na Rətə. Mba'a 'Wəbetə yakə *Zhese, ⁶ mba'a Zhese yakə mazə *Davitə ki.

Dzəghwa baw mazə Davitə yakə *Saləmanjw. Mbəghəy Saləmanjw na mali 'Wəri va niy nza ki. ⁷ Mba'a Saləmanjw yakə Rəbəwam, baw Rəbəwam yakə Abiya, baw Abiya yakə Asafə, ⁸ baw Asafə yakə Zhəzafatə, baw Zhəzafatə yakə Zhəwram, baw Zhəwram yakə 'Waziyasə, ⁹ baw 'Waziyasə yakə Yətam, baw Yətam yakə Ahazə, baw Ahazə yakə

1:1 1:1 Rm 1:3-4; 2Tim 2:8; Mt 20:30-31 **1:2** 1:2 Ghava 21:2-3; 25:26; 29:32-30:24 **1:3** 1:3 Ghava 38:29-30; Rətə 4:18-22 **1:5** 1:5 Rahabə: Zhə 2:1-24; kar Rətə lə Bəwazə: Rətə 1:4 **1:6** 1:6 mbəghəy Saləmanjw: 2Sam 11-12 **1:7** 1:7 2NəMezh 11:31-13:23 **1:8** 1:8 2NəMezh 13:23-21:20; 26:1 **1:9** 1:9 1NəMezh 26:1-28:27
1:10 1:10 2NəMezh 29:1-33:25

Ezhekiyasə. ¹⁰ Mba'a Ezhekiyasə yakə Manase, mba'a Manase yakə Amanw, baw Amanw yakə Zhəshiyasə, ¹¹ baw Zhəshiyasə yakə Yekwəniya, ghəshi lə nihwəti ngwarməhiy, ge'i ghala pətsaa niy kəəsəhwəshi mbəzli ka *Babilanw dzəti hidfi shi.

¹² Ma ləy hwəm sa kəəsəhwə məndi mbəzli ka *Izərayel dzəti hidfi ka Babilanw ki na, dzəghwa Yekwəniya mba'a yakə Salatiyel, baw Salatiyel yakə Zərəbabel, ¹³ baw Zərəbabel yakə Abiyədə, baw Abiyədə yakə Eliyakim, baw Eliyakim yakə Azər, ¹⁴ baw Azər yakə Sadəse, baw Sadəse yakə Ahim, mba'a Ahim yakə Eliyədə, ¹⁵ baw Eliyədə yakə Eli'azar, mba'a Eli'azar yakə Matan, baw Matan yakə Zhakwapə, ¹⁶ Dzəghwa ki baw Zhakwapə yakə *Zhezhefə, ntsaa məəti Marəy, mbəghəy Yesəw tsa har məndi vaa *Kəristəw Ntsa tivə Hyala ki.

¹⁷ Ma mbəzli yakə məndi va kwətiŋ kwətiŋ, ka 'wava tə Abəraham pa' tə Davitəy, mən lə fadə na jijih. Dzəghwa mbəzli yakə məndi kwətiŋ kwətiŋ ka 'wava tə mazə Davitə pa' ghala vici kəəsəhwə ka Babilanw ka Izərayel na, mən lə fadə jijih diba. Ge'i səkə tə tsava vəghwə ka sar pa' tə vəghwə tsa yakə məndi Kəristəw na, gar jijih mən lə fadə diba. Ava tsəgha na.

*Njasa yakə məndi Yesəw *Kəristəw
(Lk 2:1-7)*

¹⁸ Avana n jasa yakə məndi Yesəw Kəristəw: A tsahwəti ndə niy nza tifa, *Zhezhefə, kə məndi slən tsa ciy, ghəci niy mə na Marəy, mbəghəy Yesəw. Ma ghəshi ghwəla ta bəvay, dza Marəy mba'a bəvə hwər lə bərçi *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa. ¹⁹ Ma Zhezhefə, ghəci bazhata Marəy tsa va kiy, ntsa wəzə tsa ghəci, ka nəw kwəma Hyala tərənw. Kala dī ghəciy pəli kwəma hwər tsa Marəy vaa səvəriy dzəti ngwəla kaa nihwəti mbəzli. Dza na mba'a tarəkə ndaniy səvəri mbə, kala gar sənay mbəzli gwa'a. ²⁰ Ma ghəci ghwəlay mbə təkə kwəma va tsəgha na,

dzəghwa van ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səkəy ngəci tsəgha kwa shiw. A kə ngəci na: «A Zhezhefə jijiy mazə *Davitə, ka hazlənī gha va bə makwa gha Marəy ta nza ghənzə ka mali gha ma, sa nzana, ma hwər tsa bəvə na vay, Hyala mənti na dzar kwa bərçi Safə tsa nzə dēwdēw tsa. ²¹ Ava ta yakə zəghwəə zal dza na, ma nza gha fanati slən Yesəw ngəci, sa nzanay, ghəci dza naa mbəli mbəzli mbə hwəlfə ci səvəri mbə jikir tsa shi» kə.

²² Ma kwəmaa mənta va gwanata tsəghay, war ta mbə kwəma gəzəkə Ndə sləkəpə va lə miy tsa *ndə gəzə kwəma Hyalaa dzəghwata kwa na, a kə niy niy:

²³ Ava ta bəvə hwər dza zha kwa cikita, mba'a dzaa yakə zəghwəə zal.

Mba'a məndi dzaa fanati slən Emanəwel ngəci, kə niy ni.

Ma slən Emanəwel tsa va kiy, lə ghwəmmə na Hyala, dī naa gəzə.

²⁴ Dzəghwa Zhezhefə sa fərghəy na ki na, mba'a dzaa bəvə makwa ci ka mali ci, njasa gəzanakə ndə kwal tsa Ndə sləkəpə va ki. ²⁵ Ma sa bətəvashi ghəshi ki na, mba'a ghəshi nzəyshi kala hənī ma pa' va vəghwə tsa yakə Marəy va zəghwə nzə. Mba'a Zhezhefə fanati slən Yesəw ki.

2

*Gəzə kwəmaa dzəkən səkə tsa
mbəzliy sənata kwəma ta nighə Yesəw*

¹ Mbə məlmə Betəlehem tə hidfi ka Zhəwde niy yakə məndi Yesəw ki. Ghala vəghwə tsa vay, *Erədə niy nza mazə tsaa sləkə hidfi va. Ma ləy hwəm sa yakə məndiy, mba'a mbəzliy nighə sasərkwə ta sənashi shiy dzaa məniva tə hidfi səkəshi kwa ghwəmə, ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta dəw, a kə ghəshi na: «A ghəy nata yəwən sasərkwə tsahwəta kwa ghwəmə, ghənzə citəŋəy na a mazə tsa *ka Zhəwifə yay, kə. Va tsəgha səkə ghəy ta tsəfəkwə kwa kwəma ci lə ta pəra'wanci dividivi. Citəŋəyəm nda dzəghwa tima na məlmə yay zəghwə va va mbə» kə ghəshi.

³ Ma sa favə mazə Erədə nava kwəma tsəgha na, mba'a her ci dzashi tərəŋw tərəŋw. Mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem na, tərəŋw her shi dzashi kwərakwə. ⁴ Nza'jəw Erədə basəti mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala gwa'a gwa'a. Tapə ghəci ta dəw və shi, a kə na: «Kwəma niy dza məndiy ya *Ntsa tivə Hyala va ta mbəli mbəzli shama?» kə. ⁵ Ma kə ghəshi ngəci na: «Waa mbə məlmə Betəlehem tə hidī ka Zhəwde dza məndiy ya. Sa nzanay, vanta kwəma tsasliti *ndə gəzə kwəma Hyalaa dzəkən, ma kəy:

⁶ Ma ghay məlmə Betəleheməy, mənīŋa ghaa məlmə gəmta na mbə məlməhi tə hidī ka Zhəwde teepəw! Sa nzanay, mbə Betəlehem dza məndiy ya mazə tsaa dzaa sləkə hwəlfə mbəzlee ka *Izərayel, kə» kə ghəshi.

⁷ Dzəghwa sa favə Erədə kwəma va tsəgha ki na, da' harvə mbəzliy sənata kwəma va tsəgha tə mbə. A kə ngəshi na: «Hwə m gha ghwəy nata yəwən sasərkwə vaa?» kə. ⁸ Ma sa gəzanci ghəshi vəghwə tsa va, a kə na: «Ma pə ghwəy mənitiy, mbalam dzəmbə məlmə Betəlehem, a ghwəy pəla zəghwə va mbəba lə məhərli. Sa ka ghwəy kəsəyəy nza ghwəy səkəkə gəzara. Nzee mbəə dza ta pəra'wanci nee dəvə ngəci kwərakwə» kə.

⁹⁻¹⁰ Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzanakəshi mazə va tsəgha na, kafə ghəshi kafəshi ka dzashi. Ma ghəshi mbə dzashi, tsa' kə ghəshi na, sasərkwə citəvata va ngəshi səkəkə kwa ghwəmə mbə 'wanshi kwəma, mba'a ghəshi vəshishi tərəŋw ki. Ka nəw ghəshi. Ma sa tsəhəta na ge'i ge'i lə pətsa nza zəghwə va dzəghwa ti na, mba'a garəta. ¹¹ Dzəghwa ghəshi irətsə ghəshi dzashiy dzəmbə ciki tsa va. Mba'a ghəshi kəsəy zəghwə va, lə mbəghəy Marəy. Dza gəgələbə, ghəshi gələbəshi, ka pəra'wanci dividivi shi. Tapə ghəshi mbə pəəli mbəledfemer shi, ka bəbə shi dza ghəshi ta vəlanci ngəci səəmə kwa shi, ka bənci tsahi mbəzə, lə

'wərđi, mba'a dimə fəə zən wəzə, *Mirə, kə məndi kaa slən tsa nza.

¹² Ma ləy hwə m kwəma va ki na, mba'a ghəshi dzashi. Dza Hyala mba'a gəzanakəshi kwa shiw: «Əntaa ghwəy taa zhiniy dza zhar kwa mazə Erədə ghala pətsa ka ghwəy zhəghəva ta dzaŋwəy ma» kə ngəshi. Ma sa gəzanshi Hyala tsəgha na, mba'a ghəshi bəvə tsahwəti kwal ta dzashiy jighi.

*Gəzə kwəmaa dzəkən kafə tsa kar *Zhezhefə lə Marəy mba'a Yesəw dzəti hidī *Ezhipətə*

¹³ Ma ləy hwə m sa dzashi mbəzliy sənata kwəma va na, dzəghwa ndəs ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səkəkəy va Zhezhefə kwa shiw. A kə ngəci na: «A Zhezhefə, sati pəmə mali gha Marəy lə zəghwə nza va, a ghwəy hwəŋwəy dzəti hidī ka Ezhipətə lə zəghwə va. Mbala nzəyŋa ti shi, pa' tə vici dzee zhiniy gəzəŋa zhəghəvə səkəkə. Sa nzanay, ta pala zəghwə va dza mazə *Erədə ta paslanti» kə. ¹⁴ Ma sa favə Zhezhefə tsəgha na, dzəghwa na pəm, pəməvə mali ci va tsəgha lə zəghwə nza, war ka dzashiy dzəti hidī ka Ezhipətə həvir va. ¹⁵ Mba'a dzaa nzəyəy tə hidī va, ka dzar pa' ghala vəghwə tsa mətiy Erədə ki.

Ma shiy mənishi vay, war ta mbə kwəmaa gəzəkə Ndə sləkəpə va lə miy tsa *ndə gəzə kwəma Hyala tsa ciy dzəghwata mənishi ghəshi. Ma kə niy niy: «Ma yənəy, e harkəvəri zəghwee səvəri mbə hidī ka Ezhipətə» kə niy ni.

*Njasa bəkwə mazə *Erədə ndərazhi*

¹⁶ Ghala vəghwə tsaa niy gəzanci Hyala va hwəy dzəmbə *Ezhipətə kaa Zhezhefə kiy, war mbə ndəghə səkəkə tsa mbəzliy sənata kwəma va niy nza mazə Erədə naci ki. Dzəghwa sa nay na kala tsahwə mbəzli va na, mba'a sənay dakəə dakəti ghəshi, kə, tərəŋw nəfə tsa ci satiy. Dzəghwa na tsəgha ghwəni ghwənashi mbəzliy dzəmbə məlmə Betəlehem lə nihwəti məlməhi dzar vəgha. A kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlməhi va a ghwəy dzaa bakwamti ndərazhi

yakəm ndatsə pa' tə niy mēnti piya bakə ghala yakəshim» kə. Ma kwəma gəzəkə Erədə va tsəghay, sa nzana 'wava na tə vəghwə tsaa nata mbəzliy sənata kwəma va sasərkwə pa' tə vici ghwəni na va mbəzli ta bəkwə ndərazhiy, niy mēnti piya bakəw. ¹⁷ Ma sa bakwamti Erədə ndərazhi ki na, mba'a kwəma va dzəghwataa dzəghwa kwəmaa niy gəzəkə *Zhereməy ndə gəzə kwəma Hyala va niy nə na:

¹⁸ Ava lalaa gakata mbə mēlmə Rama!
Tihwəniy tihwəni mēndi, war ka ndibə
ghən tərəjw tərəjw.

*Rashal təhwəni na ta ndərazhi nɛ,
zləbati ya jəw nɛ mēndiy gəzanta
kwəmaa
dəpanta nəfə tsa nɛ,
sa nzana mba'a ndərazhi nɛ va
bəkwhəshiw! kə.

*Zhəghəva tsa *Zhezhefə dzəmbə hidī
ka Izərayel lə ghi tsa ci*

¹⁹ Dzəghwa mba'a *Erədə mətīy ki. Ma sa mətīy Erədə ki na, dzəghwa ndəs ndə kwal tsa Ndə sləkəpə səkəy kwa shiw kaa Zhezhefə, tə hidī ka *Ezhipətə. ²⁰ A kə ngəci na: «Zhezhefə, sati madi, pəmə mali gha ghəshi lə zəghwə nɛ, zhəghəvaa zhəti hidī ka *Izərayel li shi. Sa nzana, a mbəzliy niy pala kwal tsaa pəsli zəghwə va va bəkwhəshi» kə. ²¹ Dzəghwa Zhezhefə tsəgha mba'a madiy, pəm pəməvə kar zəghwə va ghəshi lə mbəghəy, ka zhikəshi zhəti hidī ka Izərayel. ²² Ma tsəhə na na, mba'a favə, Arkiləwəsə zəhwə na ghi ta mazə tsa Erədə tə hidī ka Zhəwde, kə mēndi. Dzəghwa na mba'a hazlənīy va nɛy tə hidī va ki, sa nzana zəghwə Erədə Arkiləwəsə tsa va niy nza. Dzəghwa Hyala mba'a cinti kwa shiw dība njasa ka na mēni. Ləy hwəm ki na, mba'a dzaa nɛyəy mbə nahwəti mēlmə tə hidī ka Galile, ²³ Nazaretə, kə mēndi slən tsa nɛ. Ma mbə kwəma va tsəgha kiy, mba'a kwəmaa gəzəkə *ndə gəzə kwəma Hyala va mbəradzə dzəghwata kwa. Ma kə

niy ni na: «Ghəciy, ndə ka Nazaretə dza mēndiy har» kə niy ni.

3

*Gəzə kwəma Hyala Zhan ndə mēni
*batem
(Mk 1:1-8; Lk 3:1-18; Zhj 1:19-28)*

¹ Ma ghala vəghwə tsaa nza Yesəw mbə Nazaretə kiy, mba'a Zhan tsaa mēni batem kaa mbəzli tsahwəy kwamti, tə gamba ka Zhəwde ki. Dza na mba'a ghati gəzəpə kwəma Hyala, ² ma kə na: «Ghwəyəy, tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nɛy tsa ghwəy, sa nzana, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə ta səkə Hyala ta sləkə mbəzli» kə.

³ Ghala kwatanatay, a *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala niy gəzəkə kwəmaa dzəkən Zhan tsa va. Ma kə niy ni na: Ava mēli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba, ma kəy:

«Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə,
njasa ka mēndi vaa zamti kwal wəzə
wəzə
ta ka'wə ntsa dikə tsa,
mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy
wəzə wəzə» kə,
kə niy ni.

⁴ Ma kwəban tsa dza Zhan li kən ghən ci ghalaba ki na, lə shiti ngaləwba niy tsati mēndi, dzəghwa biyakə pəhətəvay lə kanda hwətəbə dzəvəri mbə hwər ci. Ni ci shi zəmə zəmə na na, war hayer lə mbəzəkəwə tsa kwamti. ⁵ Dzəghwa ki, ka basəva mbəzli mbə mēlmə Zherəwzalem, lə mbəzli mbə nihwəti mēlməhi tə hidī ka Zhəwde, lə ni mbə mēlməhi dzəy miy həl Zhərdenj gwanashiy dzəvəgha. ⁶ Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi cikəvəri kwəma shi jikir na mēnti ghəshi gwa'a gwa'a. Dza Zhan ka mananshi batem kwa həl Zhərdenj ki.

⁷ Dzəghwa ki dən *ka Farisahi, lə *ka Sadəsehi səkəshiy dzəvəgha Zhan ta mananshi batem ghəci kwərakwə. Ma sa nashi Zhan na, dza na ka gəzanshi, a kə na: «Ghwəyəy, nja shesher ndərəm

ghwøy. Mbə təkə kwəma ghwøyəy, ta mbəlinjəy dza ghəy va ngwəvə Hyala va dzaa səkə sa ka mēndi mēntənjəy batem nə ghwøy. Wa ntsaa gəzanjwəy tsəgha na kəa? ⁸ Mba'a pə ghwøy di mbəlinjwəyəy, ə pə ghwøy mēni sləni wəzə na, gar sənay mēndi a ghwøy zhəghanti nzəy tsa ghwøy katanj katanj, kə mēndi. ⁹ Nəghətaa ghwøy taa zəzəti na: “A ghəy dzaa mbəlinjəy, sa nza *Abəraham vaa jijinjəy” pə ghwøy ma. Ma na Hyala nanzə e gəzanjwəyəy, a bərci və ta zhəghəti ya hərəzli nashi ghwøy ni ka ndərazhi Abəraham. ¹⁰ A gəzanjwəy ya, ndəkəwə na ngwəvə Hyala nanzə ki, njasa ka tsə'i vaa nza mbəzə mbəzə ta kəəsli fəhiy dzaa ya ma ya wəzə na gwanashi, ta ndəti ghwə ti shi.

¹¹ Ma yən na neyey, lə yam ngəri məninjwəy ya batem, ta mbə mēndiy sənay a ghwøy zhəghanti nzəy tsa ghwøy ka tsati titihwə, kə mēndi. A tsahwəti ndə dzaa səkə ləy hwəm tsee kiy, a tanjətəra tə dikə. Məniiree gar gələbee ta tədanci kwakwahə tsa mbə səfa ciw. Na na ciy, lə *Safə tsa Hyala, mba'a lə ghwə dza naa səkə ta məninjwəy batem. ¹² Sa ka na səkəyəy, ta mēni ngwəvə dza naa dzəkən mbəzli. Ngwəvə ci vay, njasa ka ndə vaa pəhə ha dza naa mēni, lə kwakwa gaga ta dəvə ci. Ma sa ka na pəhamti na, mba'a basaghwa ha ci kwa tamə, ma davəna na, mba'a ndamti mbə ghwəə dzaa məti ma ya pa' hwəmba» kə.

*Njasa mēni Zhanj *batem kaa Yesəw
(Mk 1:9-11; Lk 3:21-22)*

¹³ Dzəghwa ki, mba'a Yesəw kafəy mbə hidfi ka Galile, mba'a səkəy dzəməy həl Zhərdenj. Ma sa tsəhəy na miyba na, mba'a kətəghəvay dzəvəgha Zhanj ta mananci batem Zhanj. ¹⁴ Ma Zhanj na, kala di zləba mananci batem. A kə ngəci na: «Tawa tsəgha nə gha kia? Avana y sanay, gha niy təbə naa mənira batem, zhini ba na, ka səkə vəya ta mənija batemee, pə gha shəkəna?» kə. ¹⁵ Ma kə Yesəw

ngəci na: «A Zhanj, wa yanj pə gha na gha. Sa nzanay, war tsəgha dza ghwəm mēnti, nza ghwəm mbəə faghwa kwəma kwa kwəma di Hyala» kə. Dza Zhanj tsəgha mba'a zləbati ki, mba'a mananati batem. ¹⁶ War sa mananamti Zhanj tsəgha ki na, mba'a Yesəw səməy kwa yam. War ghwəla na, bənj ghwəmə ghwənita, nighə Yesəw na, *Safə tsa Hyalaa səkə mə ghwəmə ndəba ghərpəpə, pə gha, ka pa'wəə dzəkən. ¹⁷ Ma fa na ba na, gaka məli ndəə gəzə kwəma səkə məba, ma kə na: «Ava ghəci na Zəghwee deə tərənjw, mbə vəshi nzeə ti dalala» kə.

4

*Kar Yesəw lə *ndə jaka tsa Hyala
(Mk 1:12-13; Lk 4:1-13)*

¹ Ma ləy hwəm ki na, mba'a *Safə tsa Hyala pəməghə Yesəw dzəmbə gamba, ta mbə ndə jaka tsa Hyalaa hərə. ² Dzəghwa na fadə mətəkə ghəci mēnti vici mbə gamba va. Shanj ghəci ta ngəmiy ya wa'a havəghwə lə həvir gwa'a. Mba'a ma 'wati ghəranci ləy hwəm. ³ 'Wakəvə ndə jaka tsa Hyala ki, kət kətikəvay dzəvəgha Yesəw. Ma kə kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, gəzanshi kaa hərəzli ni a ghəshi zhəghəshi ka shi zəmə, a gha zəməshi» kə. ⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Ma kə kwəma tsasliti mēndi mbə Zliya Hyalay: “Ka nzəyəy ndə tə hidfi kwataka lə shi zəmə gwa'a tsəghaw, kwəma gəzəkə Hyala lə miy tsa nzəy, ghənzə na saa dzaa kəsəti piy tsa ndə” kə» kə Yesəw.

⁵ Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala shanj ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla na, dza na mba'a pəməghə dzəmbə məlmə Zherəwzalem dəwdəw na, mba'a pəməghə dzəmə ghən *ciki Hyala. ⁶ Ma kə kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, ndəbəvəvə dzəghwə dzəti hidfi, sa nzanay, a mēndi tsasliti kwa Zliya Hyala: “Ta ghwənikə ka kwal nzə dza Hyalaa dza ngəna, nza ghəshi ka'wətəna lə dividivi shi, va nəghətaa

3:9 3:9 Lk 1:54-55; Zhj 8:39; Rm 2:28-29; 4:12 **3:10** 3:10 7:19 **3:11** 3:11 Lk 3:16 **3:12** 3:12 Zher 13:24; Mt 13:30 **3:15** 3:15 5:17; 28:19 **3:16** 3:16 ghwəmə ghwənita: Ezay 63:19; Ezhek 1:1-3; Zhj 1:51; SləniKY 7:56 **3:17** 3:17 Ezay 42:1; Cem 2:7; Mt 12:18; 17:5 **4:1** 4:1 Ebr 2:18; 4:15 **4:2** 4:2 Səvəri 34:28; Mt 6:16-17 **4:4** 4:4 Nəw 8:3 **4:6** 4:6 Cem 91:11-12

hakwə gwələhantaa tə səda gha” kə məndi» kə. ⁷ Ma kə Yesəw na: «A məndi tsasliti kwa Zliya Hyala, ma kə məndiy: “Əntaa gha dzəghə nighə kwəma Hyala gha Sləkəna ma” kə məndi» kə.

⁸ Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala shaŋ ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla diba na, mba'a bəghə dzəmə ghən dəlagwaa gwəramti yakəyakə. Garə ghəshi garəshi mə, mba'a canamti pətsa sləsləkəm tə hidfi gwa'a gwa'a, lə njasa nza dibədibə tsa mbə shi gwa'a. ⁹ Ma kə ngəci na: «Nay gha tsəy, shi nashi gha va gwanashiy, ta ndaŋashi dzee mbə dəvə gha, war tsəfəkwəna ma gha kwa kwəmee gwa'a tsəgha, ka pəra'wəra dəvə gha» kə. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəci tə kwa kərnə kwəma va ki na: «Gha gha ndə jaka tsa Hyala tsa, bərvəna vəghee! A məndi tsasliti kwa Zliya Hyala: “War kwa kwəma Hyala gha sləkəna, pə gha dzaa tsəfəkwə, war kaa ngəta pə gha dzaa ghəra sləni kwətita ya hwəmba” kə məndi» kə.

¹¹ Dza ndə jaka mba'a bərvay vəgha Yesəw ghalabə, mba'a zlay ka dzay ki. Mba'a *ka kwal Hyala səkəshi, tapə ghəshi mbə kəti ci ki.

Zhəghəva tsa Yesəw dzəti hidfi ka Galile (Mk 1:14-15; Lk 4:14-15)

¹² Dzəghwa mba'a məndi kəsəti Zhaŋ tsa məni *batem va kaa mbəzli, mba'am faghwa kwa fərshina. Ma sa favə Yesəw kwəma va na, dzəghwa na mba'a kafəy, ka dzay dzəti hidfi ka Galile. ¹³ Ma sa tsəhəy na na, kala nzəy ghəci mbə məlmə Nazaretə, mba'a dzaa nzəyəy mbə Kapernahwəm, məlmə lati məndi miy kwəfa ka Galile. Ma pətsa nzəyəy na va tiy, mbə tsa sləkə ka Zabəlanjw lə ka Nefətali pi na. ¹⁴ Ma mənta kwəma va tsəgha kiy, war ta mbə kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəghwata kwa na. A kə niy niy:

¹⁵ A ghwəy ghwəy mbəzli tə hidfi ka Zabəlanjw lə shi ka Nefətali,

hidfi kwa kwal tsa səkəkə dzəməy kwəfa,
pəriba pəriba tə miy həl Zhərdeŋ,
hidfi nzəyshi mbəzliy sənata ma Hyala kataŋ na

ti shi tə hidfi ka Galile,

¹⁶ ghwəy ghwəy mbəzli mbə kwəslinjwəy niy,

ta nay waŋ tsa dzaa məniva tərəŋw tsa dza ghwəy.

Mba'a waŋ tsa va dzaa səkəkəy

dzəkən mbəzliy nzəyshi mbə zhəkəwətə,
tə pətsa nza mətə,

kə niy ni.

¹⁷ Ma ghalabə ki na, mba'a Yesəw ghati gəzəpə kwəma Hyala, a kə na: «A pə ghwəy mənitiy, tsatim titihwə tsa ghwəy kaa Hyala, a ghwəy zlashi shiy niy məni ghwəy kwatəna. Sa nzanay, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə ta səkəkə Hyala ta sləkə mbəzli» kə.

Kar Yesəw lə ka kəsə kərpi fadə (Mk 1:16-20; Lk 5:1-11)

¹⁸ Tə nahwəti vici Yesəw mbə dza dzar miy kwəfa Galile na, mba'a nashi mbəzli bakə, kar ndə lə zəmbəghəy, ghəshi mbə bazla zlekwer dzəti kwəfa ta kəsə kərpi, sa nza ghəshiy ka kəsə kərpi. Mbəzli vay, kar Shimanjw tsa nə məndi slən tsa ci Piyer, kə məndi, mba'a Andərə zəmbəghəy niy nza ghəshi. ¹⁹ Ma kə Yesəw ngəshi tsəgha ki na: «A mbəzli ni, nəwram, zlashim kəsə kərpi, e dzaa mənətəŋwəy ka mbəzliy haka mbəzliy səkəkə ta nəwra» kə. ²⁰ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, nza'jəw mbərəkə mbəzli va zlashi zlekwer, mba'a ghəshi nəwhwə.

²¹ Zhini sa dzay na kwa kwəma bə na, mba'a kəsashi nihwəti mbəzli bakə, ngwarməmə ghəshi, kar Zhakə lə Zhaŋ, ndərəzhi Zhebede. Gwanashi ghəshi tifa kwa kwambəwal lə dəshi gwa'a, ghəshi mbə gwəma zlekwer shi. Dzəghwa sa nashi Yesəw na, mba'a harhwəshi. ²² Dza nza'jəw, mbərəkə ghəshi zlata kwambəwal tifa, lə dəshi Zhebede gwa'a, mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

*Sləni Yesəw mbə Galile
(Lk 6:17-19)*

²³ Dza Yesəw mba'a kafəy təwramti təwrə mbə məlməhi tə hidfi ka Galile gwanashi. Mba'a bananavəshi shiy kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbəlanti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə vədəvəder shi gwa'a. ²⁴ War slən tsa ci məndiy gəzə gwa'a tə hidfi ka Shiri ki. Ma sa favə məndi tsəgha na, dza məndi, basə basə məndi basanakə mbəzli sanshi zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən ngəra'wə gwanashi tsəgha ki, mbəzli ghəranshi gazlaka, ka bashakə, lə mbəzli məəti məəti vəgha ni. Dza na mba'a mbəlantishi. ²⁵ Ma ghəci mbə dza dza ci va kiy, tərəŋw mbəzli səəkəshi ta nəw tə hidfi ghəngəhən ghəngəhən. Ka tsahwə tə hidfi Galile, lə səəkə tə hidfi nə məndi, Hidfi Məlməhi Məŋ, kə məndi, lə mbə məlmə Zherəwzalem, lə tə hidfi ka Zhəwde, mba'a mbəzli mbə məlməhi tə hidfi pəriba pəriba tan həl Zhərdenj gwa'a.

5

*Kwəma bənipə Yesəw mə ghən kəlanj
Vəh 5-7*

¹ Dzəghwa ki, sa nashi Yesəw mbəzli dən ni va mbə səəkə dzəvəgha tsəghay, dza na mba'a dzəməy mə ghən kəlanj. Dza das nzəyəy, mba'a mbəzli ta səda ci səəkəshiy dzəvəgha kwərakwə. ² Dzəghwa Yesəw mba'a ghati bananshi kwəma ghəngəhən ghəngəhən kaa mbəzli.

*Kwəma wahə tsaa gwəramti ta
mbəzliy nəw Hyala
(Lk 6:20-23)*

³ A kə Yesəw na:
«Vəshi na ta mbəzliy sənay daw nza ghəy, a ghəy mawti Hyala mbə nəfə ghəy ta kəətiŋəy, kə ghəshi.
Sa nzanay, ghəshi na shiy dzaa nzəy mbə mbəzli sləkə Hyala.

⁴ Vəshi na ta mbəzliy wahə.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyala ta dəpanatishi nefer shi.

⁵ Vəshi na ta mbəzli nza nefer shi wəzə. Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyala ta bənsi hidfi,

njasa niy gəzanakəshi na va.

⁶ Vəshi na ta mbəzliy pəla məni war kwəma dfi Hyala lə nəfə tsa shi gwa'a gwa'a.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyala ta kəəti

lə məni kwəma dfi ghəshi va.

⁷ Vəshi na ta mbəzli zhənsi hwər tsa shi ta nihwəti mbəzli.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyala ta zhəhwər ti shi kwərakwə.

⁸ Vəshi na ta mbəzli nza nefer shi d'ewdew kwa kwəma Hyala.

Sa nzanay, ghəshi na shiy dzaa nata Hyala lə mətsə shi.

⁹ Vəshi na ta mbəzliy mbəə sləkati nihwəti mbəzli kwa jipə shi.

Sa nzanay, ghəshi na shi dza Hyalaa har ka ndərazhi nzə.

¹⁰ Vəshi na ta mbəzli sanshi məndi ngəra'wə,

war tə sa məni ghəshi kwəma dfi Hyala.

Sa nzanay, ghəshi na shiy dzaa nzəy mbə mbəzli sləkə Hyala.

¹¹ Ghwəyəy, vəshi na tə ghwəy, kama na, war ə məndiy tsətsəərəŋwəy, ka saŋwəy ngəra'wə, ka slasla dzərvəə dzəkən ghwəy tə gəm, sa nza ghwəy mbəzli ta sədee. ¹² Ghalabay, vəshi pə ghwəy taa vəshi tərəŋw. Sa nzanay, ta ngavəŋwəy zhəmə ghwəy dza Hyala mə ghwəmə. Ava war tsəgha niy sanshi ghəshi ngəra'wə kaa ka gəzə kwəma Hyalaa niy 'waa səəkə» kə Yesəw.

*Nja wanj pi ghəshi lə pəsər tsaa tərə
məzli na *mbəzli ta səda Yesəw tikə tə
hidfi*

(Mk 9:50; Lk 14:34-35)

¹³ Dzəghwa ma kə Yesəw na: «Ghwəy ghwəy mbəzli ta sədee ni kiy, nzəy tsa ghwəy mbə mbəzli tə hidfiy, nja məzli ta gwəma er na. Ma fəca ka ndezhekiy kərəy mbə məzli kiy, njaa dza məndiy

zhiniy zhanambə ndezhekə tsa va ghwəla kia? Ka gwəmati er niva məzliir ghwəla tepəw. War ka shəkati pəsər tsa va dzəy tə ngwəla gwa'a tsəgha na kwəma ci. Ma nza mbəzli dza dzar ti.

¹⁴ Nzəy tsa ghwəy mbə mbəzli tə hidi dibay, njasa ka wan pi vaa nza na. Mba'a kə mēndi ngati mēlmə dikə na mə ghən dal piy, ka mbay mēndiy mbələy kala nata ndə ghwəlaw. ¹⁵ Zhini dibay, səəkə mēndiy tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa ta dzəbakən tasaw kənəw. War pətsaa gwəramti dal ka mēndiy pəla ta fə ti mbə ciki, ta mbə ghənzəə mbərə kaa mbəzli mbəba gwanashi. ¹⁶ Ava war tsəgha kə nzəy tsa ghwəy mēniy, nja gərkəwaa mēni wan pi va kaa mbəzli. Mēni pə ghwəy mēni na wəzə na kwəma ta mbə mēndiy nata. Ma nza mēndi fal slən tsa Dəŋwəy tsa mə ghwəmə tsəgha ki» kə Yesəw.

*Bənipə kwəmaa dzəkən *kwəma pəhəti Hyala*

¹⁷ Dzəghwa ma kə Yesəw diba na: «Nəghətaa ghwəy zəzəti ta sawavəri kwəma pəhəti Hyala lə kwemer gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala səəkəe, pə ghwəy ma. Əhəŋ, səəkəree ta sawa nzəw. Ma səəkə tsee tsay, war ta mbəə faghwa kwəma kwemer va kwa, lə ta pəraslikəvəriŋwəyshi səəkəree. ¹⁸ Favəm ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya war hwəmba dza naa nza, pa' ghala ka ghwəmə nata ghwəy na, lə hidi nashi ghwəy ni kədishi, shiy tifa ya ni jəw ni, mba'a ghəshi dzaa tamtəvashi səvəri mbə kwəma pəhəti Hyalaw. ¹⁹ Va tsəgha nzana kiy, ma ntsaa di ma fəti va ta kwəma va, ya naa gwəramti jəw na mbə, mba'a bananavə kaa nihwəti mbəzli tsəgha a ghəshi di ma fəti tiy, tsava ndə dza naa kəray tə shigə mbəzli sləkə Hyala. Ma ntsaa kəsəvə kwəma va va wəzə, ka di fəti ti, dzəghwa tsəgha bananavə kaa nihwəti mbəzli a ghəshi di fəti ta kwəma vay, ntsa dikə tsa mbə mbəzli sləkə Hyala dza tsava ndəə nza.

²⁰ Ə gəzanwəy ya sana, mba'a pə ghwəy di dzəmbə mbəzli sləkə Hyalay, di pə ghwəy di fəti ta kwəma nzə. Təŋwəba ghwəy kəə di fəti kaa *ka bənipə kwəma, ghəshi lə *ka Farisahi» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən bə nəfəə dzəkən ndə

²¹ Ma kə Yesəw diba na: «A ghwəy sənay, a *kwəma pəhəti Hyala kaa jiji-himmə niy gəzəkə: “Ka pəəsli ndə gha ma! Ya wa ntsaa dzaa pəəsli ndəy, ta har dza mēndiy dzəti ngwəvə” kə niy ni. ²² Ma nə ya ngəŋwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya war nəfəə bəti ndəə dzəkən zəmbəghəy, ta har dza mēndiy dzəti ngwəvə ti. War mba'a kə ndə ni kaa tsahwəti ndə: “Ma ghay, ndə mbə ghaw” kəy, ta dzəti ngwəvə dza tsava ndə kwa kwəma ka sləkə mbəzli. Ma ntsaa ni kaa zəmbəghəy: “Hil tsa” kəy, dzəti ghwə Hyala kədi ma dza tsava ndə.

²³ Mba'a pə gha bəvə shiy ta dza ta vələntashi kaa Hyala, dzəghwa mba'a gha zəzəvə nahwəti kwəma mēnti gha kaa tsahwəti zəmənə tibay, ²⁴ ə pə gha zlashi shi tarəkə gha va bə kaa Hyala tifa kwa kwəma Hyala di. Mbala a ghwəy dzaa jakəŋwəy sləkamti kwəma kwa jipə ghwəy lə zəmənə tsa va. Ma nza gha zhəghəvaa səəkə ta banta shi gha va kaa Hyala ghalaba.

²⁵ War mba'a kə ntsa həərəva ghwəy liy harnəa dzəti ngwəvəy, ditəvanə tanjan a ghwəy sləkamtim kwəma va li ghala ghwəy ghwəlanwəy kwa kwal ta tsəhə vəgha ndə sla ngwəvə. Kala tsəghay, ta pəmanaghəŋa dza na kaa ndə sla ngwəvə, ka ndə sla ngwəvə dza na, mba'a pəmanaghəŋa kaa ka sawji, dzəghwa mba'a ka sawji dzaa kalaynə mbə ciki fərshina ki. ²⁶ E gəzanəe, ta na navay, tsəgha na, ghalabay ka dza mēndiy pəlanə tepə, kala war sa ka gha wamti kwəma gwa'a gwa'a, njasa dza mēndiy slavəŋaw» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma ghwərghwər

²⁷ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a ghwəy favə njasa niy gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala: “Əntaa gha məni ghwərghwər ma!” kə niy ni. ²⁸ Ma nə ya ngənwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya war kwataka lə mətəsə nata ndə mali tsahwəti ndə, dza ka səkwa nzəghə ci tiy, a tsava ndə manamti ghwərghwər gwa'a tsəgha lə mali va mbə nəfə tsa ci. ²⁹ Va tsəgha nzana ki, war mba'a kə nahwəti mətəsə ghaa ngədiŋaa dzəmbə məni *kwəma jikir nay, lamti kwa ghən gha, a gha ndəghamti kərakə lə gha. Sa nzanay, wəzəba nza gha lə mətəsə kwətɪŋta na, kən na dza vəgha gha gwanataa ndita mbə ghwə. ³⁰ Ya dəvə kwa bəzəmə gha fəŋa naa dzəmbə məni kwəma jikir nay, sla pə gha slanti, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay, wəzəba nzəyŋa gha lə dəvə kwətɪŋta na, kən dzəmbə ghwəə kədi ma lə vəgha gha gwanata» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma təhəva tsa kar zal lə mali
(Mt 19:9; Mk 10:11-12; Lk 16:18)

³¹ Ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a *kwəma pəhəti Hyala gəzəkə: “Mba'a kə ndə təhamti mali ciy, ə kə tsaslanavə zliyaa banavə, ta mbəə cipə kwəma təhə tsa təhamti na va” kə niy ni. ³² Ma nə ya ngənwəy ta na tsee ghən nee kiy, ya wa ntsaa təhamti mali ci, kala mənti ghwərghwər ghənzəy, tsava ndə fambə na mali va mbə məni ghwərghwər, sa ka na dza mba'a dzaa bəhwə tsahwəti zal. Dzəghwa ma zal tsaa dzaa bə mali təhəvərivay tsahwəti zal li kwərakwə ba na, aa mənti ghwərghwər» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən kwəma zəmə fəla

³³ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy favə njasa gəzanakə *kwəma pəhəti Hyala kaa jijihimmə niy nza dība: “Mba'a pə gha zəmanti fəla ta məni

kwəmay, ka zhini miy gha ti ma. Mənti kwəma zəmanti gha va fəla ta məni nzə kwa kwəma Ndə sləkəpə” kə niy ni. ³⁴ Ma nə ya ngənwəy ta na tsee ghən nee kiy, əntaa ghwəy zəmə fəla tepə ma. Ka zəmə fəla ghwəy, yən lə pətsa mə ghwəmə, pə ghwəy ma. Sa nzanay, ghwəmə va na gəzli nzəy Hyala mbə Mazə tsa nzə kwa. ³⁵ Ka zəmə fəla ghwəy, ghəy lə hidī ni, pə ghwəy ma. Sa nzanay, hidī va na shi kədi Hyala səda nzə ti shi. Ka zəmə fəla ghwəy, ghəy lə məlmə Zherəwzalem, pə ghwəy ma. Sa nzanay, ghənzə na məlmə Hyala, mazə tsa dikə tsa. ³⁶ Əntaa ghwəy dzaa zəmə fəla tepə, ya ghəy lə ghən tsa ghəy, pə ghwəy ma. Sa nzanay, ka mbay ghwəy zhəghanti səti mbə ghən ghwəy payta, ya ngəritaw. ³⁷ War ma kwəma ka ghwəy gəzəy: “Yi” ka ghwəy ni, kwəma kə tsəgha katan. Kala tsəgha kə na: “Awə” pə ghwəy. Sa nzana, mba'a pə gha mətəhakən zəmə fəlay, səkə va *ndə jaka tsa Hyala səkə nava kwəma tsəgha» kə Yesəw.

Bənipə kwəmaa dzəkən wa shiy tə ndə
(Lk 6:29-30)

³⁸ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Zhini bay, a ghwəy favə njasaa niy gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala: “Mba'a kə ndə yahwamti mətəsə ghay, yahwamti naci kwərakwə. Bəkwə kə ndə tədamti slini ghay, dza bəkwə gha tədamti na ci kwərakwə” kə niy ni. ³⁹ Ma nə ya ngənwəy ta na tsee ghən nee kiy, mba'a kə ndə məntənwəy *kwəma jikir nay, ka nə ghwəy war ghəy wati shi ghəy ti lə kwəma jikir na kwərakwə pə ghwəy ma. Mba'a kə ndə sləvantəŋa vəgha ghən gha tar bəla kwa bəzəmə ghay, zhəghanavə na tarkə bəla tar kwa zlebi, a ghəci zhiniy ləkantəŋa vəgha nava bəla dība. ⁴⁰ Mba'a kə ndəə pəla kəsəŋaa dzəti ngwəvə sa dī na zləghwəhwə kwəban dənəkəci tsa kən ghən ghay, zlatanavə kwal a ghəci bə ya lə ləkəwəsa kən ghata gwa'a fəlghən. ⁴¹ Mba'a kə ndə mbə mbəzliy sləkə hidī

5:28 5:28 Zhəwbə 31:1; 2Pi 2:14 5:29 5:29-30 18:8-9; Mk 9:43-47 5:31 5:31 Nəw 24:1; Mt 19:7; Mk 10:3-4
5:32 5:32 19:9; Mk 10:11-12; 1Kwər 7:10-11 5:33 5:33-37 23:16-22; Zhk 5:12 5:33 5:33 SləniTaH 19:12; Bəla 30:3
5:34 5:34-35 Ezay 66:1; SləniKY 7:49 5:35 5:35 Cem 48:3 5:37 5:37 2Kwər 1:17-19 5:38 5:38 Səvəri 21:24
5:39 5:39 Rm 12:17 5:40 5:40 1Kwər 6:7; Ebr 10:34

ni kaa ngønja, war gha bəghəra shi ya niy dzəti pi gar kiləwmetər kwətiŋ, kəy, ə pə gha zhiniy mətəhə bānci shi gar kiləwmetər bakə. ⁴² Mba'a kə ndəə dəw shiy va ghay, bə pə ghaa bānci shi. Mba'a kə ndə səəkəy ta dəw təm va ghay, ka ini gha ti ma, bānavə» kə Yesəw.

*Dim ka jaka ghwəy
(Lk 6:27-28, 32-36)*

⁴³ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy favə njasa gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala: “Di pə ghaa dī tsa gha ndə, ka pa jaka lə ndə mbəz tsa gha” kə niy ni. ⁴⁴ Ma nə ya ngəŋwəy ta na tsee ghən nee kiy, ə pə ghwəy dī kwəma ka jaka ghwəy, ka cə'wə wəzə hwər tsa Hyala ta mbəzliy saŋwəy ngəra'wə. ⁴⁵ Mba'a pə ghwəy mənī tsəghay, ndərazhi Dəŋwəy Hyala mə ghwəmə nza ghwəy. Sa nzanay, war yəmyəm ka naa kədi piy dzəkən ka ndərəm mbəzli, lə mbəzli wəzə hwər ni gwa'a. Ka nzəmə van dzəkən shi mbəzliy mənī kwəma wəzə na, lə dzəkən ni mbəzliy mənī *kwəma jikir na gwa'a. ⁴⁶ Mba'a pə ghwəy dī war mbəzliy dī kwəma ghwəy gwa'a tsəgha, kala dī ma nihwətiy, ka dza Hyalaa ngavəŋwəy zhəmə ghwəy ki na? Tībaw, ka ngavəŋwəyəw, ya mbəzli nja ka *dəwan, ghəshi ka zləghwəy, kar ghəshiy dī kwəma mbəzliy dī kwəma shi kwərakwə. ⁴⁷ Mba'a pə ghwəy səkwə war ngwardəhiŋwəy ja' ja' kiy, wa na nahwəti kwəma ghakə ghwəy mbə pərtāa? Sənay ghwəy, ya mbəzliy nəw ma Hyala na kar ghəshiy səkwə ngwardəshi kwərakwə, pə ghwəy sa? ⁴⁸ Ava va tsəgha, ghwəy mbəzli ta sədee ni kiy, a pə ghwəy mənī kwəma wəzə na kaa mbəzli gwa'a, nza ghwəy nza ka mbəzli kama fəti tar kabaka shi ya jəw nžə, njasa nza Dəŋwəy Hyala va mə ghwəmə, kala kama fəti və» kə Yesəw.

6

Bəniyə kwəmaa dzəkən nga shiy kaa ka cicikwə

¹ Dzəghwa ma kə Yesəw dība na: «Mba'a pə ghwəy dī ghərati sləni wəzə na kwa kwəma Hyalay, ka nə ghwəy, war mbəzli naŋwəy gwa'a gwa'a ta falŋwəy, pə ghwəy ma. War mba'a pə ghwəy mənī sləni ta falŋwəy mbəzliy, ka dza ghwəy kwəmavə zhəmə ghwəy va Dəŋwəy Hyala mə ghwəmə tsəgha teepəw.

² Mba'a pə ghaa dī nga shiy kaa ndə cicikwə kiy, ka nə gha war gha zlanata kwəma ta ngānci shi va, njasa ka mbəzliy dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəlaa mənī, pə gha ma. Na nashiy, war kwa kwəma mbəzli kala zlanə kwəma dzar mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, lə kwa kwal ka ghəshiy dī nga ni shi shiy kaa ka cicikwə, war ta mbə məndiy falshi. Ə gəzaŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nashiy, a ghəshi kwəmavə na shi zhəmə mbə fal tsa falshim va. ³ Na na gha, mba'a pə ghaa dī nga shiy kaa ndə cicikwəy, tə mbə pə ghaa bāncishi. Kala sənivə ndə ya madigāŋa tsaa gwərāmti. ⁴ Mba'a pə ghaa mənī tsəghay, ta ngavəŋja zhəmə gha dza dəŋja tsaa nashi shi ka gha vaa mənī tə mbə» kə Yesəw.

*Bəniyə kwəmaa dzəkən cə'wə Hyala
(Lk 11:2-4)*

⁵ Ma kə Yesəw dība na: «Mba'a pə ghwəy dī cə'wə Hyala dībay, əntaa ghwəy mənī nja mbəzliy dakə mbəzli va lə kwəma pərikə tə ngwəla ma. Na nashi mba'a kə shiy dī cə'wəy, mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə ka ghəshiy garəshi lə tə pətsa jakəshi kweler, ta mbə mbəzli gwa'aa nashi, ka falshi. Ə gəzaŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nashiy, a ghəshi kwəmavə na shi zhəmə mbə fal tsa falshim va. ⁶ Na na gha mba'a pə ghaa dī cə'wə Hyalay, dzəmbə ciki tsa gha pə gha dzaa dzəmbəŋja, dzəghwa disl gha kalakən ciki kən ghən gha. Ghalaba kiy nza gha cə'wə Dəŋja Hyala kwətiŋa, sa nzanay, mbəba na Hyala vəgha gha. Mba'a pə ghaa mənī tsəghay, Dəŋja tsaa

5:43 5:43 SləniTaH 19:18; Mt 22:39; Mk 12:31; Lk 10:27
ta ka jaka Lk 6:28; 23:34; SləniKY 7:60; Rm 12:14; 1Kwər 4:12; 1Pi 3:9

5:44 5:44Səvəri 23:4-5; Rm 12:20; 1Pi 2:20-23; cə'wə
5:45 5:45 Ef 5:1

5:48 5:48 SləniTaH 19:2

6:1 6:1 23:5

nashi shi ka gha vaa mēni tē mbē dza naa ngan̄a na gha zhēmō.

⁷ Mba'a pē ghwēy cə'wə Hyalay, əntaa ghwēy dzaa nzati nza ndimndim ka bala kwēma d̄an̄an̄, njasa ka ka ta mbəri vaa mēni ma. Ma ka gēla niva mbēzliy bērkōti ta na nashiy, ta zlēbavē cə'wə ghēy va dza Hyala sa ka ghēy balanakē kwēma d̄an̄an̄, ka ghēshiy ni. ⁸ Əntaa ghwēy mēmēni nja sa shi va na ghwēy ma. Sa nzanay, ghala ghwēy ghwēla ta gha cə'wəy, cəke' sēnamti Dəṅwēy Hyala kwēmaa gagan̄wēy, d̄i ghwēy cə'wə ti gwa'a. ⁹ Mba'a pē ghwēy d̄i cə'wə Hyalay, avanay njasa ka ghwēy cə'wə:

“A Dəṅy tsa mē ghwēmō,
ə cə'wəṅa ghēy nza mbēzliy mbē sēnay
Hyala dēwdew na
nza gha, kē ghēshi, ka fal slēn tsa gha.

¹⁰ Mazē nza gha, sēkē slēkēṅy.

Njasa mēniva kwēma d̄i gha va mē
ghwēmōy,
tsēgha kē mēniva tikē tē hid̄i
kwērakwē.

¹¹ Bēṅy shi zēmō gar mēkēṅy ndatsē.

¹² Pēlatan̄y kwēma ghēy jikir na mēnti
ghēy,

njasa pēlan̄shi ghēy va
na mbēzliy mēniṅy *kwēma jikir na
kwērakwē.

¹³ Ndēghwētēṅy vantaa ndē jaka dzaa
hērētēṅy

ta mēni kwēma jikir na,
bēkēvērīṅy mbē dēvē ci.

[Sa nzanay, gha na saa mēni mazē, lē
bērci,

mba'a shēndēkē, ya pa hwēm̄ba nzē.
*Amin”]
pē ghwēy ta ni.

¹⁴ A gēzan̄wēy yay, war mba'a pē
ghwēy mbē pēlan̄shi kwēma jikir na
mēniṅwēy nihwēti mbēzliy mbē nēfē
tsa ghwēy, war ta pēlatan̄wēy na
ghwēy dza Dəṅwēy tsa mē ghwēmō
dza mbē nēfē tsa ci ghalaba kwērakwē.

¹⁵ Kala pēlan̄shi kwēma mēntēṅwēy

mbēzliy jikir na pē ghwēy mbē ne-
fer ghwēy kwērakwēy, ka dza Dəṅwēy
pēlatan̄wēy na ghwēy kwēma jikir na
mananci ghwēy kwērakwēw» kē Yesēw.

Bēniṅy kwēmaa dzēkēn sēwm̄y

¹⁶ Ma kē Yesēw d̄iba na: «Mba'a pē
ghwēy mbē sēwm̄y ta cə'wə Hyalay,
əntaa ghwēy mēniṅwēy war barciēkwē,
njasa ka mbēzliy dakē mbēzliy va lē
kwēma pērikē tē ngwēlaa mēni ma. Ka
ghēshiy dzay ni'wə ni'wə, ghēshi mēnti
pētsa mbē kwēma shi, ta mbē mēndiy
sēnivēshi, ka mbēzliy ka mēni sēwm̄y. Ə
gēzan̄wēy ya, ta na navay, tsēgha na, ma
gēla mbēzliy vay, a ghēshi kwēmavē na shi
va zhēmō pēla ghēshi tikēta gwa'a. ¹⁷ Na
na gha mba'a pē ghaa mēni sēwm̄y, y,
pēshi pē gha pēshi pētsa mbē kwēma
gha, dza mba'a gha vērēti shēti mbē
ghēn tsa gha wēzē lē in, ¹⁸ əntaa mēndi
sēnay mbē mēni sēwm̄y nza gha, kē
mēndi. War Dēṅa tsa mē ghwēmō saa
dzaa sēnay, ghēci saa nashi shi mēni gha
mbē mbē ni gwa'a, ghēci dza naa waja
zhēmō gha ki» kē Yesēw.

Ti ghēra slēni, ta shi mē ghwēmō, lē shi tē hid̄i

(Lk 12:33-34)

¹⁹ Ma kē Yesēw kaa mbēzliy ta sēda ci
na: «Ka kēslimbē ghēn ghwēy mbē ghēra
slēni ta bāsē shiy tikē tē hid̄i ni, tē pētsa
dza lēmaa nza gar ndēbēhwēshi, ya limir
na, gar yēdam̄tishi, ya ka ghēli na, mba'a
ghēshi pēlad̄am̄ti cikiy pahwēshi lē ghēli
ma. ²⁰ Wēzēba ta shiy gwērām̄ti, bāsēti
Hyala mē ghwēmō, pē ghwēy ghēra slēni,
tē pētsa dza limir mbay ma yēdam̄tishi,
kala ndēbam̄tishi ya lēma nzē. Ya
ka ghēli na, kala dza ghēshiy mbay
pēlad̄am̄ti cikiy ghēlēhwēshi. ²¹ Tawa
gēzan̄wēy ya kwēma va tsēghay, sa nzana
tē pētsa nza shi gha nza bama ti shiy, war
t̄iba ka mēhērli ghaa nza kwērakwē» kē
Yesēw.

(Lk 11:34-36)

6:8 6:8 6:32; Lk 12:30 **6:9** 6:9 Ezhek 36:23 **6:10** 6:10 4:17; 7:21; 12:50; 18:14; 21:31; 26:39-42; Mk 3:35; 14:36; Lk 22:42; Zhj 4:34; 6:38-40; SlēniKY 21:14 **6:11** 6:11 6:24-34 **6:12** 6:12 6:15 **6:13** 6:13 10:16-25; 24:3-28; Zhk 1:12-15; Zhj 17:15; 2Tes 3:3; 2Tim 4:18 **6:14** 6:14-15 5:24; Lk 6:37; Ef 4:32 **6:15** 6:15 18:35 **6:16** 6:16-17 Ezay 58:5; Mt 4:2; 9:14-15; 17:21; Mk 2:18; 9:29; Lk 2:37; 4:2; 5:33; 18:12; SlēniKY 13:2-3; 14:23; 2Kwē 6:5; 11:27 **6:19** 6:19 Zhk 5:2-3 **6:20** 6:20 19:21; Mk 10:21; Lk 12:33

²² Ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy sənay, mətəhi ghwəmmə na gərkəwa tə vəgha ghwəmmə. Mba'a kə mətəhi ghaa nay pi diweŋ diweŋəy, mbə waŋ pi dza vəgha ghaa nza gwanata ghalaba ki. ²³ Mba'a kə mətəhi gha kala nay pi diweŋ diweŋəy, mbə kwəsli na vəgha gha. Tsəgha na dība, ma waŋ pətsa katan tsa va Hyalay, sa mbə nəfə tsa ndə ngəri na. Mba'a kə waŋ pətsa mbə gha va məniiy zhəkwətəy, mbə kwəsli nza gha gwanana ghalaba ki» kə Yesəw.

(Lk 16:13)

²⁴ Zhini ma kə Yesəw dība na: «A ghwəy sənay, ndə tība mba'a dzaa mbay ghərati sləni kaa mbəzli bakə yomyəməw. Baŋ dza naa di kwəma tsahwəti, ka ndərə na tsahwəti. Ka na dza na, ka mananci sləni kaa tsahwəti lə kwal, ma kaa tsahwəti na, kala məni ma lə kwal. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay ghwəy ghərati sləni bakə bakə, ka ghəra kaa Hyala, zhini mba'a ghwəy banavə məhərli ghwəy kaa gənaw» kə.

Ka zəzə nahwəti kwəma ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy gwanashi kaa Hyala

(Lk 12:22-32)

²⁵ A kə Yesəw dība na: «Ava va tsəgha nə ya ngəŋwəy kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzə kwəmaa dzəkən shi zəməə dzəghwa hwər ghwəy, ya dzəkən shiy dzəkən ghən ghwəy ma. A piy tsa ndə tanəti shi zəmə, a vəgha ndə tanəti shi pa naa dzəkən ghən ci dība, pən. Tsəgha ghənzə sa? ²⁶ Nighətim ya 'yegwer tə ghwəmə di. Ka za ghəshiw, ka məni shiy ghəshi səkə kwamtiw, ka basə shi zəmə ghəshi kwa taməw. Ya tsəgha nzo kiy, Dəŋwəy tsa mə ghwəmə zəmənshi na shiy. Njana nzana tsəgha kiy, a Hyala dzaa bəŋwəy shi zəmə, sa nzana diməba tə ghwəy kaa 'yegwer. ²⁷ Mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə zəzə kwəma tsəgha kiy, ka dza ghwəy mbay mətəhakən viciy dzəkən na

slavəŋwəy Hyala ya jəw nzo na? Ka mbay ghwəy tēpəw.

²⁸ A nava nə ghwəy kəslimbə ghwəy ghən mbə təkə kwəma shiy dzəkən ghən ghwəy gəma? Nighətim njasa ka fəhi kwamtiy mbərəti ghwə wəzə. Kar ghəshiy mənəhwə sləniw, ka cislivə kwəbənər ghəshiw. ²⁹ Ya tsəgha nzo, e gəzanwəyəy, ya ndə nja mazə *Saləmanw ghəci saa niy nza vaa ndə shiy na, səkə naa pakən kwəbaŋ ka təbə nja fəhiy mbərə ghwə va tə gambaw. ³⁰ A ghwəy sənay mbərə ghwə kiy, ka nzay nza naw. Ka ndə nata ndatsə na, kwəma gagaw, ma tə həzlimə na, ghənzə shəkəta, mba'a ghwə dzaa ndamti. Kwa nzana tsəgha Hyalaa təbəti shi ka mbərə ghwə wəzə kiy. Kala ghwəy ghənzə dzaa gwəraa pakəŋwəy niy gwəramti wəzə ni shiy, ghwəy mbəzli ki na. A gəzanwəy yay, banavə nefer tsa ghwəy ghwəy kaa Hyala gwanashiw.

³¹ Ka təkə ghwəy, wa shi dza ghwəmməə zəməə? Wa shi dza ghwəmməə saa? Wa shi dza ghwəmməə paa dzəkən ghən ghwəmməə? pə ghwəy ma. ³² Ma mbəzliy tasəva lə pala niva shiyəy, mbəzliy nəw ma Hyala na ghəshi. Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghənəy, a Dəŋwəy tsa mə ghwəmə sənashi niy kama va ghwəy shiy gwa'a. ³³ Wəzəba banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na, nza ghənzə sləkəŋwəy. Mənim naa təbanta kwəma. Ma nza Hyala ndaŋwəy niva shiy gwanashi. ³⁴ Ka tsə tsəva ghwəy mbə təkəə dzəkən vici həzlimə ma. A vici həzlimə va sənay tsəva ta tsa nzo ghən kwərakwə. Ya namaba vici gwa'ay, war mək na ngəra'wə tsa sa na, ta tsa nzo ghən» kə Yesəw.

7

Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma (Lk 6:37-38, 41-42)

¹ A kə Yesəw dība na: «Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma. Mba'a pə ghwəy ndərə nihwəti mbəzliy, a Hyala

dzaa ndərənjwəy kwərakwə. ² Sa nzanay, war njasa ndərə ghwəy va nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa ndərənjwəy kwərakwə. Njasa ka ghwəy vaa mananshi kaa nihwəti mbəzliy, tsəgha dza Hyalaa bərkəti ta məninjwəy kwərakwə. ³ Sa wana nighə gha kwashebi məzadī jəw ni tə mətse zəmənə, kala nighəvə tsəm tsa dikə tsa va gha tə na gha mətseə? ⁴ Njaa njaa gha mbay ni: “A zəmə, kadiw di e bantənə kwashebi məzadī jəw ni ni tə mətse gha” pə gha, war zlanələy tsəm tə na gha mətse kia? ⁵ Ma gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha tsa ka ntsa slar tsay, a pə gha banti pərba tsəm tsa dikə tsa va tə na gha va mətse di na gha. Ma ghalaba kiy, nza gha mbay nay pi dīwenj dīwenj, ta bananti kwashebi məzadī tə na zəmənə mətse.

⁶ Ka bānsi shi wəzə ni dēwdēw ni ghwəy kaa kireketi ma. Vantaa ghəshi dzaa zhiniy zhəghəkəvashi ta həcinjwəy. Ka ndəghənəy ja'wa mbəzə ghwəy ghwəy kaa ngəreder ma, vāntaa ghəshi dzaa kadambə mbə hidī lə shidshid shi» kə Yesəw.

Cə'wəm shiy va Hyala a ghwəy dzaa kwəməvəshi
(Lk 11:9-13)

⁷ Ma kə Yesəw dība na: «Cə'wəm shiy va Hyala, ta ndanjwəyshi dza na. Pəlam shiy və, ta kwəməvəshi dza ghwəy. A pə ghwəy har, ta zləbanjwəy kwəma dza na. ⁸ Sa nzanay, ya wa ntsaa cə'wə shiyəy, ta bānavəshi dza mēndi. Ya wa ntsaa pəla shiyəy, ta kwəməvəshi dza na. Ya wa ntsaa tsa yashiy dzakə ghīy, ta zləbānci kwəma dza mēndi.

⁹ Ndə tība mbə ghwəy, ka dəw dafa zəghwə ci və na, dza tsan, bəvə hakwə ka bānci na? ¹⁰ Naa ka dəw kəlipə zəghwə ci və na, dza hən, bānavə shishi dība na? Tsava ndə tībaw. ¹¹ Ma ghwəy ghwəy mbəzli gəmgəm ni, mba'a ghwəy sənay bānsi shi wəzə ni kaa ndərazhi ghwəy na, hanaba Dənjwəy Hyala mə ghwəmə ki, pə ghwəy, ka na mbay ma bānsi

shiy gwəramti wəzə kaa mbəzliy cə'wə shəkəna?

¹² Njasa dī ghwəy va mēndiy məninjwəy kwəma wəzə nay, war tsəgha pə ghwəy mananshi kaa mbəzli kwərakwə. Ava ghənzə na na gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala, lə kwəma gəzəkə Zliya ka gəzə kwəma Hyala» kə Yesəw.

Gəzə kwəmaa dzəkən miy dəgha te'wə na lə na bənjw na
(Lk 13:24)

¹³ Ma kə Yesəw dība na: «Ghwəy ghwəy shiy nəw kwal tseyey, kwa na te'wə na miy dəgha pə ghwəy dzakə ghi. Ma miy dəgha bənjw nay, bənjw na kwal tsa nza. Mbəzli dān ka naa dza kwa kwal tsa va. Ma mbəzliy dza kwa kwal tsa vay, ta zashi dza ghəshi. ¹⁴ Ma na miy dəgha te'wə na vay, kwal tsa dza mbəzliy mbay dzəvəgha Hyala ta kwəməvə piy tsaa kədī ma ghəshi na. Ma kwal tsa te'wə tsa vay, ngahə ngahə na dza kwa. Dān dza mbəzli kwa kwal tsa va kiw» kə Yesəw.

Njasa dza ndəə mbay təhəvəri dənjw fə wəzə na lə dənjw fə gəmgəm na
(Lk 6:43-44)

¹⁵ Zhini ma kə Yesəw dība na: «Ə pə ghwəy ya ghən tsa ghwəy va ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə. Sa ka ghəshiy səkəshi dzəvəgha ghwəyəy, mba'a ghəshi zhəghəti ghən tsa shi war nja tenkesliy təvə ma kwəma. Mbalaa mbəba mbəba mbə nəfə tsa shi na, dəghwava jezl tsa ghyanakə tsa ghəshi. ¹⁶ Mba'a kə ghəshi tsəhəshi vəgha ghwəyəy, gwa'a dza ghwəy mbay tihəvərishi tə sləni dza ghəshiy ghəra. A ghwəy sənay kiy, ka mbay mbəzakwaa yati hikəniw, ka mbay gwəvidiy yati bəzakəw. Tsəgha na. ¹⁷ Ma fə wəzə nay, ya fə wəzə na ka naa ya. Fə gəmgəm na na, ya gəmgəm na ka naa yati kwərakwə ba. ¹⁸ Na navay, a ghwəmmə sənay ka mbə dənjw fə wəzə naa yati ya fə gəmgəm naw. Ka mbə tsa gəmgəm tsa

7:7 7:7 Zher 29:12-14; Mt 18:19; 21:22; Mk 11:24; Zhj 14:13-14; 15:7; 16:24; Zhk 1:5; 1Zhj 5:14-15 7:11 7:11 Zhk 1:17 7:12 7:12 5:17; Rm 13:8-10; Gal 5:14 7:14 7:14 SləniKY 14:22 7:15 7:15 Nəw 13:2-4; Mt 24:11, 24; SləniKY 20:29; 2Kwər 11:13-15; 2Pi 2:1; 1Zhj 4:1 7:16 7:16-18 12:33 7:16 7:16 Zhk 3:12 7:17 7:17 Gal 5:19-23 7:19 7:19 3:10; Lk 3:9; Zhj 15:2, 6

dəŋw fəə yati ya wəzə na kwərakwə baw, tsəgha. ¹⁹ Ma fəə ya ma ya wəzə na va, ya nama fə na kiy, a ka məndiy kəslamti, mba'am pəhamti ghwə ti. ²⁰ Ava tsəgha pə ghwəy sənay tihəvəri ka gəzə kwəma Hyala, tə sləni ghəra ghəshi, ta sənay niy nza ghəshiy ka gəzə kwəma Hyala katanj ni, ya ka slasla dzərvə na ghəshi» kə Yesəw.

War mbəzliy mənti kwəma dī Hyala, na shiy dzaa tsəhəshi, mbə mbəzli sləkə Hyala

(Lk 13:25-27)

²¹ Ma kə Yesəw dība na: «A gəzanwəy ya, mbəzliy harda: “A Ndə sləkəŋəy, a Ndə sləkəŋəy” kə ghəshiy, gwanashi dza ghəshiy tsəhəshi mbə mbəzli sləkə Hyalaw, war mbəzliy dzaa mənti shi gəzəkə Dirə tsa mə ghwəmə na shiy dzaa tsəhəshi. ²² Fəca vici dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzliy, dāŋ dza mbəzliy ni kaa ngəra, “A Ndə sləkəŋəy, a Ndə sləkəŋəy, ghəyəy tərəŋw gəzəhwə ghəy kwəma gəzanəy Hyala kaa mbəzli mbə slən tsa gha. A ghəy tatahamti hyeler mbə ghən tsa mbəzli mbə slən tsa gha. Zhəghwa dāŋ ghəy mənəhwə shi mađaŋa mađaŋa ni mbə slən tsa gha dība” kə ghəshi. ²³ Ma dzee ni kaa mbəzli vay: “Sənəwəy yaw. Ghwəy ghwəy mbəzliy məni va war kwəma jikir jikir nay, satim, bərvəŋwəyəm vəghee” dzee ni ngəshi» kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ceker bakə

(Lk 6:47-49)

²⁴ Ma kə Yesəw ki na: «A gəzanwəyee, ya wa ntsaa favə kwemer gəzəkəe va, ka mənishi ghəci njasa favəshi na vay, yəmyəm na ntsa va lə ndə məhərli tsaa ngati ciki tsa ci tə kəlbə. ²⁵ Ma sa ngamti na na, mba'a van ghati nzəmə tərəŋw tərəŋw, dza paf həl təhəy va ghərakwəli, ka viy safə lə bərqi ta ngəzlamti ciki tsa va na, shaŋ ghəci vəgha ngəzlamti, sa nzana tərəŋw səda ciki tsa va fəta səkə kwaba tə kəlbə. ²⁶ Ya wa ntsaa favə kwemer gəzəkəe va, kala məni kwəma

favə na mbə shi ghəciy, yəmyəm na tsava ndə lə ntsa kama məhərli və ngati ciki tsa ci vəgha həl dzəy tə ndarghə. ²⁷ Ma sa ngamti na na, mba'a van ghati nzəmə tərəŋw tərəŋw, paf həl təhəy va ghərakwəli, ka viy safə lə bərqi ta ngəzlamti ciki tsa va, dzəghwa nza'jəw, gərip ciki tsa va ngəzlay gwanay ki» kə Yesəw.

²⁸ Ma sa kədiy Yesəw lə gəzə kwəma va kaa mbəzli na, mba'a shi bənipə na va səvəri məhərli mbəzliy basəshi tə pətsa va, ²⁹ sa nzanay, niy mənta na ci va kwəma bənipə na, nja bəni kwəma *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyalaw, lə bama ti niy nza na ci va kwəma bəni na kaa mbəzli.

8

Kar Yesəw lə ndə dərna
(Mk 1:40-45; Lk 5:12-16)

¹ Ma sa səkway Yesəw mə ghən kəlanj ki na, mba'a mbəzli dāŋ nəwvə. ² Dzəghwa tsahwəti ndə dərna mba'a səkəy dzəvəgha Yesəw, tsəfəkwə, tsəfəkwəy kwa kwəma ci. A kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa dī sənəzvay, a ghaa mbəlanərə dəwdfew va dərna kənee na» kə.

³ 'Wakəvə Yesəw tsəgha kaf kafəti dəvə ci, mba'a dapay. A kə ngəci na: «E dī ghaa mbəliŋa, mbəliŋa kwəriŋ» kə. Nza'jəw dərna va kərəta mba'a mbəliy.

⁴ A kə Yesəw ngəci sa mbəliy na ki na: «Favə tə gha kwəma dzee na ta gəzanə wəzə. Əntaa gha dzaa gəzə kwəma mbəli tsa mbəliŋa gha tsa kaa mbəzli ma. A pə ghaa mađi a gha dzaa canati ghən tsa gha njasa mbəliŋa gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəli gha, njasa gəzəkə *Məyizə va. Nza mbəzli mbəə sənay gwanashi a gha mbəliŋa va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

*Kar Yesəw lə dikə tsa ka sawji ka *Rəm bələkwə*
(Lk 7:1-10)

⁵ Dza Yesəw ki, mađ mađiy, ka dzay dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Ma sa

tsəhəy na na, dza tsahwəti ndə məlmə, dikə tsa ka sawji ka Rəm bələkwə ghəci, kət kətikəvay, tapə ghəci ta cə'wə Yesəw, ⁶ a kə na: «A Ndə sləkəpə, ndə ghəra sləni tsee gwərapəy. War məhəni ghəci kə ghi, məti məti vəgha ci kala mbay kafə. War ka sa ngəra'wə dalala» kə. ⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «Tsəgha na, ta dza dzee mbəlanti» kə. ⁸⁻⁹ Ma kə dikə tsa ka sawji tsa va na: «A Ndə sləkəpə, yənəy, mənđee ndə gar dzakə ghi tsee gha də'wə ghən tsa ghaw. Avanay sanay, a mbəzli dikə dikə ni tifa kənee, ka sləkəra. Dzəghwa yən kwərakwə na, lə ka sawji sləkee tifa. Yən kəə diy, e ni: "Mbalaa dzəti pətsa tsa' tsa" pən kaa ndə sawji, ka dza ghəci. Aw na, "ndi" pən kaa tsahwəti, ka səkə ghəci. E ni: "Məntəra sləni tsa' na" pən kaa ndə ghəra sləni tsee, ka mənəni ghəci. Gha kwərakwə kiy, ntsa dikə tsa nza gha. A cə'wənee, gəzəkə kwəma kwataka lə miy tsa gha kwətiŋ, ta mbəliy dza ndə ghəra sləni tsee va va zəlghwə tsa ci, ka satiy» kə.

¹⁰ Ma sa favə Yesəw kwəma gəzəkə ntsa va na, tapə ghəci mbə vəshiy dzəkən ntsa va, a kə kaa mbəzli kwasəbə va na: «Ə gəzanwəyee, ta na navay, tsəgha na, ya mbə ghwəy ghwəy mbəzli ka *Izərayeləy, səkəe kəsəy ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala gwanay nja ndə ka məlmə tsa tepəw. ¹¹ A gəzanwəy ya, dfaŋ dza mbəzliy səsəkəshi dzəghwa kwa ghwəmə, lə dzəghwa kwa məkwi, ta nžəy ka zəmə shi zəmə ghəshi lə kar *Abəraham, lə *Izakə mba'a *Zhakwapə tə pətsa sləkə Hyala. ¹² Ma mbəzli nžə va niy tərati Hyala niy nza, ta nza ghəshi mbə mbəzli sləkə nay, sa diti ma ghəshi fəti na, ka dza ghəshiy tsəhəshiw. Ta kihwashi dza naa dzəti ngwəla, dzəmbə kwəsli. Ma nza ghəshi wahə, ka pəpərə sli'i shi ki» kə Yesəw.

¹³ Zhəghwa ma kə kaa dikə tsa ka sawji tsa va ki na: «Mbalaa jighi, ta məntəŋa shi gəzəkə gha va dzee, sa nzana mba'a gha ndara nəfə tsa gha gwanay» kə.

'Wakəvə ndə ghəra sləni tsa ndə ka sawji tsa va va, pəlis mbəliy ghalaba ki.

*Kar Yesəw lə ka zəlghwə dfaŋ
(Mk 1:29-34; Lk 4:38-41)*

¹⁴ Dza Yesəw pəkəw dzay dzakə ghi tsa Piyer. Ma dzakə na na, shiy Piyer məhəni, gwərapəta ghənzə tərəŋw dalala, nja ghwə vəgha nžə. ¹⁵ 'Wakəvə Yesəw sa nata na tsəgha na, dap dapəti tə dəvə nžə. Dzəghwa nza'jəw rəniki vəgha mali va mənta ki. Dza na pəlhəm satita ka dza ta bānci shi zəmə.

¹⁶ Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a mbəzli bānakə mbəzli ghəranshi gəzlekiki dfaŋ, ta mbalamtishi ghəshi. Dza Yesəw mba'a tahamti hyeler mbə vəgha shi lə gəzə kwəma mbə miy tsa ci, mba'a mbalamti mbəzli va nihwəti zəleghwer ghəŋghən ghəŋghən gwa'a gwa'a ki.

¹⁷ Ma mənəti Yesəw kwəma va tsəgha kiy, nza kwəma gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nzaa dzəghwata kwa nə na. Saa ni va: «Mba'a bəhwə ngirghwə tsa kən ghwəmmə, zhini mba'a bəhwə zəlghwə tsa kən ghwəmmə dzəkən ghən ci» kə.

*Kar Yesəw lə mbəzliy dfi nəw ci
(Lk 9:57-62)*

¹⁸ Dza Yesəw sa nashi na mbəzliy bāsəshi va dalala, dəzlətsəbə ghəshi tsəbāy na, mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tənəghəvashi dzəvəri tə kwəfa, dzəti tsa pəriba həlbə. ¹⁹ 'Wakəvə ndə bənipə *kwəma pəhəti Hyala kət, kətikəvay dzəvəgha, a kə ngəci na: «A Metər, ta nəwŋa dzee, ya pa' kwəmafa dza ghaa dza» kə. ²⁰ Ma kə Yesəw na: «A pə gha zəzəvə kwəma wəzə di, a gha sənay, ma kənki diy, a ghi tsa shi və shi mbə hidī. 'Yegwer bā na, lə tsa shi ghi ghəshi mə fə. Ma na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, tsee ghi tifa gar dəkətəvaree mbə kiw» kə. ²¹ Zhəghwa ma kə tsahwəti ndə mbə mbəzliy nəwvə va ngəci bā na: «A Ndə sləkəpə, ndara kwal e dzaa lamti dirə di, kee gha səkə ta nəwŋa» kə. ²² Dzəghwa, ma kə Yesəw

ngöci na: «War nöp pə ghaa nöpwa dzam. Zlashi mbəreketi tifa, a ghəshi lala ghen tsa shi» kə.

A bərçi va Yesəw ta garəti kar safə tsa dikə tsa lə kwəfa

(Mk 4:35-41; Lk 8:22-25)

²³ Dza Yesəw mba'a dzay dzəghwa kwambəwal ki, ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwa'a, ka dzashi. ²⁴ Nza'jəw səpapəli 'yahə'yahə na ghati viy tərənjw pa' ka di dzəghwa kwambəwal yam tərənjw va bərçi safə. Ma Yesəw ghalaba naci ki na, ghəci tə hi. ²⁵ Dza mbəzli ta səda ci va, mba'a ghəshi madishiy dzəvəgha, ka fərgəhə, ma kə ghəshi ngöci na: «A Ntsaa sləkənjəy, a Ntsaa sləkənjəy, wa mbəlitenəy, gwa'a ghəy» kə ghəshi. ²⁶ Nza'jəw Yesəw fərgəhəy. Ma kə kaa ngəshi na: «Tawa hazləni ghwəy tsətsə nanzəa? Mbəzliy zləbavə ma Hyala lə nəfə tsa shi gwanay nza ghwəy» kə. Dza na pəlhəm kafəy, dza nab nab nabəti kar safə tsa va ghəshi lə kwəfa, vantaa ghəshi kwəfəghə ghwəla. Dekədfekə pi mənəy. ²⁷ Ma sa nashi mbəzli ta səda ci shi va na, mba'a nava kwəma mananatishi madəna. Ma kə ghəshi na: «A ya, wa tsatsa ndə kia? Ya safə lə kwəfa na ka danci fəti» kə ghəshi.

Kar Yesəw lə ka gezlekiki bakə
(Mk 5:1-20; Lk 8:26-39)

²⁸ Mba'a Yesəw tsəhəy pəri həlbə, tə hidī ka Gadarene. Nza'jəw ka gezlekiki bakə tsahwəshi dzar mbə kwəlihi tifa tsəgha, bam bam ghəshi kwəmay lə Yesəw. Ka gezlekiki ghyanakə ni, ka hazləni məndi və shi dalala. Kala mbə məndiy dzar kwa kwal tsa va və shi. ²⁹ War sa nay ghəshi Yesəw tsəgha na, tapə ghəshi ta ngwəmə lala, a kə ghəshi na: «Gha gha Zəghwə Hyala tsa, ta njaa dī gha lə ghəya? Ə səəkənja gha ta sanəy ngəra'wə ghwəla vici basə ngwəvə ghəy səəkə na?» kə ghəshi.

³⁰ Ma vəri, kərakə lə pətsa va na, mba'a garəwa ngəreder tərənjw niy nza tifa mbə pala shi zəmə shi. ³¹ Tapə hyeler mbə ghen mbəzli va va ta cə'wə

Yesəw, a kə ghəshi na: «Mba'a pə ghaa dī tahantənjəy mbə ghen mbəzli niy, ndənjəy kwal a ghəy dzəmbənjəy mbə garəwa ngəreder pəriba va» kə ghəshi. ³² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, cam, avee zlatavənjwəy kwal» kə. Shaa, ghəshi səvərishi mbə ghen mbəzli bakə ni va, shəbətə ghəshi dzashi gwanashiy dzəmbə ghen ngəreder va ki. Dzəghwa ki, gəgəgəgə, ngəreder va kafəshi səəkə mə kəlan tsa va, səəkə ghəshi na'i shəkətəvashiy dzəti kwəfa. Bətə ghəshi zashi kwaba.

³³ Ma sa nashi ka makə ngəreder shi va tsəgha na, mba'a ghəshi hwəshiy dzəmbə məlmə. Mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kaa mbəzli dzəkən shiy mənishi va gwanashi lə ngəreder, lə kwəma mananati Yesəw va kaa ka gezlekiki bakə ni va ki. ³⁴ Ma sa favə mbəzli mbə məlmə gwanashi na, mba'a ghəshi kafəshi ta dza ta nighə Yesəw. Ma sa nay ghəshi, a kə ghəshi na: «A cə'wənja ghəy, barvanə tə hidī ghəy» kə ghəshi.

9

Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla vəgha ci

(Mk 2:1-12; Lk 5:17-26)

¹ Dza Yesəw ki, ka dzay dzəghwa kwambəwal, mba'a tanəy səvəri tə kwəfa, ka zhəkəy dzəmbə məlmə ci. ² Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə məlmə ci va, mba'a ghəshi banakə ntsa məti məti vəgha tsa tə pi həni tsa ci kaa Yesəw. Ma sa sənay Yesəw, a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A zəghwee, ka hazləni gha ma! A *kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

³ Sa gəzəkə Yesəw tsəghay, ma kə nihwəti *ka bənəpə kwəma pəhəti Hyala, mbə təkə kwəma shi na: «Hyalaa sawa ntsa» kə ghəshi. ⁴ Mba'a Yesəw sənata kwəma təkə ghəshi va tsəgha na gwa'a. A kə ngəshi na: «Tawa nza ghwəy lə tətəkə kwemerəy kama ni wəzə ni mbə nefer ghwəy tsətsəa? ⁵ Nama kwəma gwəra na

bəlan, ndə kə ni: “A kwəma gha jikir na pəlita” kə, lə ndə kə ni kaa ndə zəlghwə: “Sati garəna a gha dzaŋa” kəa? ⁶ Ma kiy, e dī ghwəy sənay, a bərçi vəya yən Zəghwə yakə ndə ngəri tikə tə hidi ni, ta pəlanshi jikir tsa mbəzli, pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A ntsa, avee gəzaŋa sənəzənva, sati mađi, bə pi həni tsa gha, mbalaa jighi!» kə. ⁷ Dzəghwa ntsa va mba'a satiy, ka dzay jighi, sa mbəliy na kwəriŋ.

⁸ Ma sa nay mbəzliy bəsəshi tə pətsa va gəla nava kwəma tsəgha na, dzəghwa gwa'a gwa'a nefer shi hazlənishi va kwəma va. Kə ghəshi ka fal slən tsa Hyala sa bənavə na bərçi kaa ndə ngəri ta məniti kwəma mađaŋa mađaŋa na va.

*Kar Yesəw lə Matiye
(Mk 2:13-17; Lk 5:27-32)*

⁹ Dzəghwa Yesəw mba'a bərvay tə tsava pi, ka dzay kwa kwəma. Ma ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a nay ndə mənəzəy mbə ciki *dəwan, Matiye, kə mənđi slən tsa ci. Ma kə Yesəw ngəci na: «Sati, nəwra dzam!» kə. Mba'a Matiye tsa va satiy ka nəw.

¹⁰ Ma ləy hwəm shi va kiy, mba'a kar Yesəw lə mbəzli ta səđa ci bəsəshi ta zəmə shi zəmə kəghi tsa Matiye. Dzəghwa đəŋ nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzliy mənđi sləni jikir na səkəshi, jakə ghəshi ka zəmə shiy lə kar Yesəw lə mbəzli ta səđa ci. ¹¹ Dza *ka Farisahi, mba'a ghəshi nashi ghəshi mbə zəmə shi zəmə jakəjakə tsəgha. Ma sa nay ghəshi na, dza ghəshi ka đəw va *mbəzli ta səđa Yesəw, a kə ghəshi na: «Wa shiy mənishi zəmə ntsa ghwəy tsa dikə tsa shi zəmə jakəjakə lə ka dəwan mba'a mbəzliy mənđi sləni jikir naa?» kə ghəshi. ¹² Dzəghwa mba'a Yesəw favə kwəma shi va, ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, səkəe nashi mbəzli kwəriŋ kwəriŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətərəw, war ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. ¹³ Ava va tsəgha na

kiy, yən na neyey, ta pəla mbəzli wəzə ni səkə yaw, ta pəla mbəzliy mənđi sləni jikir na səkəree. A pə ghwəy zəzətiy dzəkən kwəmaa niy gəzəkə Hyala va mbə Zliya nza. Ma kə niy niy: “Zhəhwər na sa đee ghwəy mənđi kaa mbəzli, kaa na ka ghwəy slaslara dəbəkə” kə Hyala niy ni» kə Yesəw.

*Ka jakəva yəwən kwəma bənipə Yesəw
lə kwəma bənipə *ka Zhəwifəw
(Mk 2:18-22; Lk 5:33-39)*

¹⁴ Dzəghwa mbəzli ta səđa Zhaŋ tsa mənđi *batem kaa mbəzli, mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw ta đəw kwəma və, ma kə ghəshi ngəci na: «Ma ghəy lə mbəzli ka Farisahi, kar ghəy titi nahwəti vici ta mənđi səwmay, ka cə'wə Hyala. Ma mbəzli ta səđa gha ni na, kala mənđi ma ghəshi tsəgha kiy, a shiy mənishi?» kə ghəshi. ¹⁵ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «A pə ghwəy favə kwəma dzee na ta gəzaŋwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa na ka dza mbəzli vaa nza tifəmmə ntsa va ghwəlay mbə shi di na? Ka mbə ghəshiy nzyəshi, tifəmməw. A tsahwəti vəghwə dzaa səkəy, ma ghala pətsa dza mənđiy banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ava ghalaba dza ghəshiy mənđi səwmay ki» kə.

¹⁶ Dza Yesəw ka zhiniy gəzanshi kwəma kwa fir ba, ma kə na: «Ndə tifa bəvə yar 'war'war ni ta mbəghəshiy dzəti kwəbaŋ tsa haliyəw. Sa nzanay, tələsə'wə dza tsa yəwən tsa vaa mbahəhwə tsa haliy va. Mba'a kwal dzaa mətəhəy dzəti.

¹⁷ A ghwəy sənay, ndə tifa ka 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsa dzəghwa ghwəlpə hali hali naw. Ma sa dza tay tsa vaa mađiy ta pəsliy, ta wənəhəta dza ghwəlpə vaa dza. Mba'a tay dzaa shəkəy dzəti hidi gəm. Shi dza mənđiy mənivə lə ghwəlpə va tifa ghwəla kiw. A ghwəy sənay wəzə, dzəghwa yəwən ghwəlpə ka mənđiy 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsa.

9:9 9:9 8:21-22 **9:10** 9:10 11:19; Mk 2:15; Lk 5:29; 7:34; 15:1-2; 19:7 **9:13** 9:13 'Wəzh 6:6; Mt 12:7; Lk 19:10

9:14 9:14 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 **9:15** 9:15 22:2; 25:10; Zhŋ 2:1-12; 3:29; ShiZhŋ 19:7 * **9:17** 9:17 Ka Izərayeləy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəm njəm tsa. Ni shi ghwəlpipiy, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəm njəm tsa mađi ta pəsli kwa shi.

Ma tsøgha kiy, ka dza ghwølpə vaa pøslita ta yidfanti tayəw» kə.*

*Kar Yesəw lə tsahwəti ntsa dikə tsa mbə *ka Zhəwifə, mba'a nahwəti mali səkwa miymiy kwa hwər nzə*

(Mk 5:21-43; Lk 8:40-56)

¹⁸ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli va ki na, dzəghwa ndəs tsahwəti ntsa dikə tsa mbə mbəzli ka Zhəwifə səkəy dzəvəgha. Dza na tsəfəkwə, tsəfəkwəy kwa kwəma ci. Ma kə ngəci na: «Kətitərə, zhee mətita na sənənva, səkə a gha fanakən dəvə gha, a ghənzə zhakatita» kə. ¹⁹ «Əŋkwa» kə Yesəw. Mba'a ghəshi madishi ghəshi lə mbəzli ta səda ci ka nəw.

²⁰⁻²¹ Dzəghwa, mba'a nahwəti mali tifa, gwərapəta ghənzə. Piya nzə mən lə bakə war mbə səkwa miymiy kwa hwər nzə. Mba'a təkəti tsəgha mbə ghən tsa nzə: «War mərshi mee kwəfaghay, ya kwataka tə kwəban tsa kən na, gwa'a, war ta mbəlira dzee» kə. Ma sa nza Yesəw mbə dza tsəgha na, dza na kət kətəghəvataa dzəvəgha, zhəkə ləy hwəm ci, kə dapə ghənzə dapay mətəni kwəban tsa ci.

²² 'Wakəvə Yesəw tsəgha tərəd, zhəghətəvay njə'wə kə kaa pətsa lə hwəm ci na, mba'a nata. Dza, ma kə ngəta na: «A zhee, ka dza her gha ma. A gha mbəlija tə sa ndara gha nəfə tsa gha» kə. Nza'jəw miymiy mali va va slashi tifa.

²³ Dzəghwa Yesəw ki, ndəs tsəhəy kəghi tsa ntsa dikə tsa va mbə ka Zhəwifə. Ma dzakə na na, mba'a kəsashi mbəzli mbə tsa tsa shiy, ka hərsli wahə hərdzə nihwəti. ²⁴ Ma kə ngəshi na: «Bərəvəwəyəm tikə, ləvərim pəriβa, mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə.

Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ci ghəshiy nighə. ²⁵ Dza mbəzli mba'a ghəshi səvərishi tə ngwəla tsəgha. Ma sa səvərishi məndi na, mba'a Yesəw dzəmbəy mbə ciki tsa nza mbəri zha va

mbə. Dza na tasl kəsəvə tə dəvə nzə, mba'a zha va satita. ²⁶ Dzəghwa nava kwəma ki mba'a dzamtəvata pa' tə pətsa kəray ghala hidfi va gwa'a gwa'a.

Yesəw lə ghwəlefesli bakə

²⁷ Dza Yesəw ki mba'a madiy tə tsava pi ta dzay. Ma ghəci kwa kwal mbə dza na, kə ghwəlefesli bakə ka nəw, ka zlanə kwəma, a kə ghəshi na: «A Yesəw, Jijiy mazə *Davitə, mənti zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi. Ka nəw pəkəw kəghi. ²⁸ Ma sa tsəhəy Yesəw kəghi na, mba'a ghəshi kəsəy, dza ghəshi kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha. A kə Yesəw ngəshi na: «A sənay ghwəy a bərçi vəya gar mbəlītəwəy, pə ghwəy na?» kə. Ma kə ghəshi na: «Yə ntsa ghəy dikə tsa, a ghəy sənay, a gha taa mbay» kə ghəshi.

²⁹ Dzəghwa Yesəw dapə dapə dapəti mətəshi shi. A kə na: «Sa nzana mba'a ghwəy ndara nefer ghwəyəy, ta mbəlītəwəy dzee» kə. ³⁰ War nza'jəw tsəgha na, dīwəy dīwəy mətəshi shi ghwənishi, ka nay pi ghəshi ki. Mba'a Yesəw damətishi, a kə na: «Favəm wəzə, əntaa ghwəy dzaa gəzə shi məntəwəy ya ni kaa nihwəti mbəzli ma» kə.

³¹ Ma sa dzashi ghəshi na, mbə ghəshiy zhiniy mbələy shi manamtishi Yesəw va ghwəlaw. Dza ghəshi ka gəzə nəwər tsa Yesəw dzar tə hidfi va gwa'a gwa'a nashi.

Yesəw lə ntsa pəhəta ghani ci

³² Ma sa dzashi mbəzli va na, mba'a nihwəti mbəzli bəkə tsahwəti ndə kaa Yesəw. Kala mbay ma gəzə kwəma ghəci, sa pəhanti *hil ghani ci. ³³ Dzəghwa Yesəw ki mba'a tihəkəvəri hil tsa va mbə ntsa va. Nza'jəw ntsa va ghati gəzə kwəma. Ma mbəzli dāy ni va basəshi tə pətsa vay. Ka mananshi madāya nava kwəma ki. A kə ghəshi na: «A nana kwəma kia! Kay, səkə ndə nashi gəla ni tsətsə ni ni shiy mənishi mbə ka *Izərayel ghala nza məndi teepəw!» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə *ka Farisahi na: «Waa,

9:20-21 9:20 SləniTaH 15:25-27; Mt 14:36; Mk 5:27; 6:56; Lk 6:19; 8:44 **9:22** 9:22 8:13; Mk 5:34; 10:52; Lk 7:50; 8:48; 17:19; 18:42; SləniKY 3:16 **9:24** 9:24 Zhj 11:11-13 **9:25** 9:25 Mk 5:41 **9:27** 9:27-30 20:29-34 **9:29** 9:29 8:13 **9:30** 9:30 12:16; Mk 7:36 **9:31** 9:31 Mk 7:36 **9:32** 9:32-34 12:22-24 **9:34** 9:34 10:25; 12:24, 27; Mk 3:22; Lk 11:15, 19

mazə tsa mbə hyeler bānci na bər̄ci titihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi» kə ghəshi.

Yesəw lə vərəm ndə ngəri tsaā basəy

³⁵ Dza Yesəw mba'a kafəy ka təwrə dzar mbə məlməhi dikə dikə ni lə ni jəw jəw ni gwa'a gwa'a. Ka bānanshi shiy kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbəlanti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni lə vədevəer gwa'a.

³⁶ Sa nə na, nighə kə kaa mbəzli basə basə ni va tə pətsa va dāŋ ni na, tapə hwər tsa ci ta zhānci ta mbəzli va ki. Sa nzana mba'a mbəzli va niy dalishi gwa'a gwa'a, mba'a hazləni kəəsəvəshi nja tenkesli kama ntsaa ndəghwəshi tifa. ³⁷ Ma kə kwa fir kaa mbəzli ta səfa ci na: «A mbəzlee, dāŋ shi zəmə nakamtəvashi kwamti ngar na, daw mbəzli ta basəshi səkəkə tə vəhəə jighi. ³⁸ Ghənzə tsəghay, cə'wə pə ghwəy cə'wə ndə za tsa va, a ghəci mətsəhə ghwəni nihwəti mbəzli dzəmti, ta manānci shi ci vaa səkəkə» kə.

10

Kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci va məŋ lə bakə ni, lə njasa ghwənashi na

(Mk 3:13-19; 6:7-13; Lk 6:12-16; 9:1-6)

¹ Ma tə nahwəti viciy, mba'a Yesəw harvə mbəzli ta səfa ci va məŋ lə bakə ni. Dza na mba'a bānavəshi bər̄ci ta tihə hyeler səvəri mbə ghən mbəzli, lə ta mbəli mbəzli va nihwəti zəleghwer, lə ta mbəli vədevəder gwa'a. ² Avānashi slənədəmer *ka kwal Yesəw va məŋ lə bakə ni: Kwatanay, Shimanjw, ntsa nə məndi Piyer, kə məndi slən tsa ci, ghəshi lə Andərə, zəmbəghəy. Kar Zhakə ghəshi lə zəmbəghəy Zhanj, ndərəzhi Zhebede ghəshi bakanashi. ³ Mba'a kar Fəlipə lə Bartelemi, Təmasə lə Matiye ndə *dəwan. Zhakə zəghwə Alfe, lə Tade, ⁴ mba'a Shimanjw ndə pərslə ta hidī shi, ghəshi lə Zhəwdasə Isəkariyətə, ntsaa ngati dafa ta Yesəw.

⁵ Dzəghwa Yesəw mba'a ghwənashi ka kwal ci va məŋ lə bakə ni, ta dza va mbəzli ki. Ma kə kaa ngəshi ghəshi dzaa madī na: «Əntaa ghwəy dzaa dzəti hidī *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ma. Əntaa ghwəy dzaa dzəmbə məlməhi tə hidī mbəzli ka *Samari bā ma. ⁶ Mbalam va ka *Izərayel, nja tenkesliy zashi na ghəshi. ⁷ Gazanshim kwa kwal ghwəy mbə dza: “Ndəkəwə ndəkəwə na Hyala ta səkəkə ta sləkə mbəzli” pə ghwəy ngəshi. ⁸ Mbəlim ka zəlghwə, zhinim mbəzliy bəkwəshi sati mbə mətī, mbəlim mbəzli nza dərna ti shi, ka titihə hyeler səvəri mbə ghən mbəzli. War njasa kwəməvə ghwəy va bər̄ci mbəli mbəzli tə gəməy, tsəgha pə ghwəy kəətī mbəzli, əntaa ghwəy dəw shiy ma. ⁹ Ma ghwəy madī ta dza vay, əntaa ghwəy bə ya tsahi mbəzə, ya gəna nzə, ta faghwa kwa zlipa ghwəy ma. ¹⁰ Əntaa ghwəy bə mbəl tsa ka ghwəy dza ta wə li ma, əntaa ghwəy bə za kwəbənər bakə, ya kwakwahə tsa ghwəy, ya gəta ghwəy nzə ta dəvə ma. Va sa nzanay, mba'a kə ndəə ghəra sləni na, a təbə məndiy ngānci shi zəmə mbə sləni ghəra na va.

¹¹ Mbalam, ma sa ka ghwəy tsəhəŋwəy mbə məlmə dikə na, ya mbə na jəw nay, pəlam ghi tsa ntsaa dzaa zləbavə ka'wəŋwəy bekir dəvə kəghi tsa ci. Mba'a ghwəy nzəyŋwəy kəyba, pa' fəca ka ghwəy kafəŋwəy ta dzaŋwəy. ¹² Ma ghala pətsa ka ghwəy dzakə ghi tsa dzakə ghwəy gwa'ay, gəzə tə ghwəy kaa mbəzli kəyba: “Zərkə kə məndi kəghi tsa!” pə ghwəy taa ni. ¹³ War mba'a kə mbəzli kə ghi tsa va va zləbavə yashi tsa ghwəy va lə vəshiy, ka nza yashi tsa ghwəy va gəməy ti shiw. Ma kala zləbati kə ghəshi na, ka dza zərkə tsa gəzanshi ghwəy vaa nza kən shi ghwəlaw. ¹⁴ Mba'a pə ghwəy dzaŋwəy dzəmbə məlmə, kala zləba ka'wəŋwəy məndi, kala fa ma kwəma gəzə ghwəyəy, səvəriŋwəyəm mbə nava məlmə, ka dzaŋwəy, mba'a ghwəy batamti kwərbi tə

9:35 9:35 4:23 9:36 9:36 Bəla 27:17; Ezhek 34:5; Zak 10:2; Mt 14:14; 15:32; Mk 8:2 10:2 10:2-4 Zhj 1:40-44; SləniKY 1:13 10:5 10:5-15 Lk 10:4-12 10:5 10:5 Lk 10:33 10:6 10:6 Zher 50:6; Mt 15:24; SləniKY 13:46 10:7 10:7 4:17 10:10 10:10 1Kwər 9:14; 1Tim 5:18 10:13 10:13 Lk 2:14 10:14 10:14 SləniKY 13:51

shidshid ghwëy. Ma tsëgha kiy, a mbëzli mbë mëlme va dzaa sënata, njasa mënti ghëshi *kwëma jikir na kaa ngëjwëy. ¹⁵ A gëzanwëy ya, ta na navay, tsëgha na, fëca vici dza Hyalaa basë ngwëvë dzëkën mbëzliy, tërëjwëba ngwëvë kën mbëzliy zlëba ma kwëma ghwëy va dza naa nza, kën na mbëzli jikir jikir ni va mbë mëlmehi *Sëdëm lë *Gwëmër» kë Yesëw.

*Njasa dza mëndiy sa ngëra'wë kaa mbëzliy nëw Yesëw *Këristëw
(Mk 13:9-13; Lk 21:12-17)*

¹⁶ Zhini ma kë Yesëw kaa mbëzli ta sëda ci ba na: «Favë të ghwëy, ava ghwëniy ghwëniwëy ya ta dzaa dzëmbë mbëzli ghyanakë ni, nja tënkëli ka ndë vaa kambë mbë jipëjipë dëghwava jezlihi. Ma kiy, ka mbëzli tsëhwëli tsëhwëli ni pë ghwëy mëniwëy, nja shishi, kala pëla ma kwëma të mbëzli, njasa ka ghërpëpë vaa nza. ¹⁷ Ndëghwëm ghën tsa ghwëy wëzë, sa nzanay, ta këkësëjwëy dza mëndiy dzaa dzëti pi ngwëvë. Ka didi'wëjwëy taa nza lë kwërpë mbë *ciki basëva tsa ka Zhëwifë. ¹⁸ Ta këkësëjwëy dza mëndiy dzaa dzëghwa kwëma mbëzli dikë dikë ni, ghëshi lë mezhizhë gwa'a sa zlëbavë ghwëy kwëmëe. Ghalaaba kiy ta ndëgha fëti dza ghwëy dzaa dzëkënee kwa kwëma shi lë kwa kwëma *mbëzliy kamaa ka Zhëwifë. ¹⁹ Ghala pëtsa dza mëndiy kasatëjwëy të ngwëvë va kiy, ëntaa ghwëy dzaa tsëtsëva, ka tëkë na: "Njaa dza ghëy ni kaa kwëma ka ghëy gëzë kia?" pë ghwëy ma. Ma fëcavay ta sëakëta dza kwëma dza ghwëy gëzanshiy dzëghwa miy tsa ghwëy. ²⁰ Sëakë mbë zëzë kwëma ghwëy dza naa sëakëw. Safë tsa Dëjwëy dza naa gëzë kwëma va mbë ghwëy.

²¹ Ghala vëghwë tsa vay, ka nihwëti mbëzli dza na, ka nga dafa ta ngwëmbëghëshi ta mbë mëndiy bëkwëshi. Zhini tsëgha didihi dzaa mëni lë ndërazhi shi kwërakwë ba. Ka ndërazhi dza na, ka

zhini ghën kaa mbëzliy yakëshi difa ki, ka bëshi kaa nihwëti mbëzli ta bëkwëshi. ²² Mbëzli gwanashiy ka dza ghëshiy di mëtsë ghwëy, të sa nëwra ghwëyëw. Ma ntsaa dzaa jihëkëvay kala zlay nëwra ghëci pa' të vici mëti ciy, ta mbëliti tsava ndë dza Hyala. ²³ Mba'a kë mëndi ghati sajwëy ngëra'wë mbë nahwëti mëlmëy, hwëjwëyëm sëvëri mbë nava mëlmë dzëmbë nahwëti. A gëzanwëy ya, ta na navay, tsëgha na, ka dza ghwëy hati nëw mëlmëhi të hidë ka *Izërayel gwanashi, dza ghwëy nayma, ndës yën sëakëra, yën Zëghwë yakë ndë ngëriw.

²⁴ A ghwëy sënay kiy, ka mbë ndë bëni shiy tanëti ntsaa bananci shiy të sënashi shiyëw. Ka mbë ndë ghëra slëniy tanëti ntsa ghërançi na slëni të dikëw. ²⁵ Ə ka ntsa bananci mëndi shiy zlëbavë së'wa kwëma, ma nza ghëci nza nja ntsaa bananci shiy. Tsëgha ndë ghëra slëni zlëbavë së'wa kwëma, nza ghëci nza nja ntsa ghërançi na va slëni ba. Əhëtim, yën ndë ghi sana kiy, a mëndi fatëra slën tsa mazë hyeler, Belzhebël, kë mëndi. Tsëgha kë kiy, kala tërëjwëba ghwëy ghwëy mbëzli këghi tsee mëndi dzaa tsëërë shëkëna?» kë Yesëw.

*Ka hazlëni ghwëy va ndë ngëri ma, va Hyala pë ghwëy hazlëni
(Lk 12:2-9)*

²⁶ Ma kë Yesëw difa na: «A gëzanwëy ya, ëntaa ghwëy hazlëni va mbëzli ma. Ya wa kwëma mbëmbë na gwa'ay, ta dzëti ngwëla dza na. Ya wa kwëma dza mëndiy ghëlëhwë gëzë nçëy, ta sënata dza mëndi. ²⁷ Ma kwëma ghëlavëjwëy ya gëzë nçë mbë kwësliy, cikëvërim kwëma va të ngwëla havëghwë kaa mbëzli gwa'a. Ya dëhwë dëhwë gëzanwëy ya kwëma mba'a ghwëy favëy, garëjwëyëm më däl pi, a ghwëy zlapë gëzë kwëma va nza mbëzli mbë favë. ²⁸ Ka hazlëni ghwëy va mbëzliy dzaa mbay pësliti vëgha ghwëy ma, ma na nashiy, ka mbë ghëshiy pësliti piy tsa ndëw. Hazlënim

10:15 10:15 Ghava 18:20; 19:1-29; Mt 11:24 **10:16** 10:16 Lk 10:3 **10:17** 10:17-22 24:9-14; Mk 13:9-13; Lk 21:12-19; Zhj 16:1-4 **10:17** 10:17 SlëniKY 5:40; 2Kwër 11:24 **10:18** 10:18 SlëniKY 24:1-26 **10:19** 10:19-20 Lk 12:11-12 **10:21** 10:21 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 **10:22** 10:22 5:11; Zhj 15:18 **10:23** 10:23 16:28; SlëniKY 8:1 **10:24** 10:24-25 Lk 6:40; Zhj 13:16; 15:20 **10:25** 10:25 9:34 **10:26** 10:26 Mk 4:22; Lk 8:17 **10:28** 10:28 Ebr 10:31

va Hyala ghenzə sa dzaa mbay pəsliti vəgha ndə, ka zamti lə piy tsa ndəta gwa'a, ka ndəghambə mbə ghwə. ²⁹ A ghwəy sənay, a ndə mbəə pavə 'yegwer tiytiyhi bakə tə dala kwətiŋ, va jəw jəw tsa shi bay. Ma ya tsəgha ghəshi jəw jəwəy, ka tərəy dzəti hidfi ya kwətiŋ kala zləbavə dənəwəy Hyalaw. ³⁰ Ma ghwəy kwərakwə kiy, ya shəti mbə ghən ghwəy gwanashi na, mbəra mbəra na ghəshi, kwətiŋ kwətiŋ tsa shi gwa'a va Hyala. ³¹ Njana nzana tsəgha kiy, ka hazləni ghwəy teepə ma. A ghwəy nay, ya njaa na 'yegwer dən tsa shiy, ka zamti ghən Hyala ti shi ya kwətiŋəw, hanaba ghwəy, ghwəy ke ngəri ki ka na zəzə maa dzəkən ghwəy na» kə Yesəw.

³² Ma kə Yesəw dība na: «A gəzanəwəy yay, ya wa ntsaa dzaa ni “Ndə nəw Yesəw nzee nee” kə, kwa kwəma mbəzliy, yən kwərakwə na, ta gəzə dzee kwa kwəma Dirə mə ghwəmə: “Tsee ndə na tsatsa” pən. ³³ Ma ntsaa dza vaa ni: “Sənay ndee Yesəw neyew” kə kwa kwəma mbəzliy, ava tsəgha dzee ni: “Sənay tsava ndə yaw” pən, ta nza kwa kwəma Dirə mə ghwəmə kwərakwə» kə Yesəw.

Həərəva na sa bəkə Yesəw dzəghwa jipə mbəzli

(Lk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ma kə Yesəw na: «Ma bəkə ghwəy səəkə tsee tsaa dzəti hidfi na, zərkəə bəkee nə ghwəy na? Am awə, səəkəree ta nza zərkəə kwa jipə mbəzliw. War pa jaka na sa bəkee dzəghwa jipə mbəzli. ³⁵ A səəkəree ta həərəvəri kar zəghwə ghəshi lə dəy, ta həərəvəri zha ghəshi lə mbəghəta, ta həərəvəri makwa ghəshi lə shəta kəghi. ³⁶ A gəzanəwəy ya, ma ntsaa nəw kwal tsa yay, ka jaka ci dza mbəzli kəghi tsa ciy nza.

³⁷ Ma ntsaa diti dība dəy lə mbəghəy kaa ngəray, məniy na gar nəwraw. Ya ntsaa diti dība ndərazhi ci kaa ngəray, məniy na gar nəwraw. ³⁸ Kala kafəy kə

ndə ta nəwra mba'a zləbavə lə mətitay, ka nza na ka ntseyew. ³⁹ A gəzanəwəy ya, ma ntsaa dī mbəliti piy tsa ci tikə tə hidfiy, ta zamti piy tsa ci dza na va Hyala. Ma ntsaa zamti piy tsa ci ta nəwray, ta kwəmavə piy tsa ci dza na va Hyala» kə Yesəw.

Ta kwəmavə zhəmə dza gha va Hyala, tə mbərkə sləni mənti gha
(Mk 9:41; Lk 10:16)

⁴⁰ Zhini ma kə Yesəw bə na: «Ma ntsaa ka'wətəwəy lə nəfə kwətiŋəy, yən na sa ka'wəti na va. Ntsaa ka'wətəra va bə na, Dirə tsaa ghwənara va na sa ka'wəti na kwərakwə. ⁴¹ Ntsaa ka'wəti *ndə gəzə kwəma Hyala lə nəfə kwətiŋ, sa nza ntsa ka'wəti na va ka ndə gəzə kwəma Hyalay, ta kwəmavə zhəmə dza na, nja ndə gəzə kwəma Hyala tsa va kwərakwə. Ntsaa ka'wəti ntsa slar tsa kwa kwəma Hyala lə nəfə kwətiŋ, sa nzanaa ntsa slar tsa va Hyalay, ta kwəmavə zhəmə dza na nja ntsa slar tsa va ka'wəti na kwərakwə. ⁴² Ya wa ntsaa tivə yam sa rəniki niy bənavəshi kaa ntsa kwa tsa ci kwal tsa mbə mbəzli ta sədēe, sa nza ntsa tanavə na va yam ka ntsa ta sədēe kəy, a gəzanəwəy ya ta na navay, tsəgha na, ta kwəmavə zhəmə ci dza ntsa va» kə Yesəw.

11

¹ Dzəghwa Yesəw mba'a kəramti bəanashi shiy kaa mbəzli ta sədā ci va mənə lə bakə ni ki. Ma sa kədfamtishi na na, mba'a kafəy tə tsava pi, ka dzay ta bəanashi shiy lə ta gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə məlməhi tə hidfi va.

*Gəzə kwəmaa dzəkən Zhan tsaa mənipə *batem*
(Lk 7:18-35)

² Ma ghala pətsa va na, Zhan tsaa mənipə batem kəli kəli kwa fərshina. Dza na mba'a favə gaka sləni ghəra *Kəristəw ki. 'Wakəvə na, bənə ghwənashi nihwəti mbəzli mbə mbəzli

ta sɔda ci va Yesɔw. ³ A kɔ ngɔshi na: «Mbalam dɔwtɔram kwɔma va ntsa va, ma pɛ ghwɔy ngɔciy: “Waa gha na ntsa ndɔghɛ ghɔy va dzaa sɛkɛ ta naa? Naa a ghɔy ndɔghɛ tsahwɛti ndɛ na? kɛ Zhanj” pɛ ghwɔy ngɔci» kɛ.

⁴ Mba'a mbɛzli va dzaa dɔwti kwɔma va va Yesɔw tsɛgha. Ma kɛ Yesɔw kaa zlɔbanshi na: «Mbalam, a ghwɔy gɛzanci kwɔma favɛ ghwɔy sana, lɛ shi nashi ghwɔy lɛ mɛtsɛhi ghwɔy gwa'a kaa Zhanj.

⁵ A ghwɔy nay, a mɛtsɛhi ghwɔlɛfesli ghwɛnishi, mbɛ nay pi ghɛshi, vɛdevɛder na, ka dza, mba'a ka dɛrna mbɛlishi. Dza mba'a slimim mɛdɛnesli ghwɛnishi, mbɛ favɛ kwɔma ghɛshi. Mbɛzliy niy bɛkwɛshi na, ka zhakatishi mbɛ mɛti, zhini mba'a Yɛwɛn kwɔma wɛzɛ na tsɛhɛta kwa slimim mbɛzli ka cicikwɛ. ⁶ Vɛshi na ta ntsaa zhɛghavɛra ma hwɛm, sa sɛkɛra mee dzɛghwa ma ci» kɛ kaa ngɔshi. Dzɛghwa mbɛzli ghwɛnikɛ Zhanj va ki, ka dzashi.

⁷ Ma sa dzashi ghɛshi ki na, tapɛ Yesɔw mbɛ gɛzɛ kwɔma Zhanj kaa lɛkw ndɛ ngɛri tsaa basɛy va tifa ki, a kɛ na: «Sa dzanjwɛy ghwɔy vaa dzɛti gamba ta nighɛ Zhanjɛy, a ntsaa niy dza ghwɔy ta nighɛ tay? Ta nighɛ dzɛvɛti kwɛfɛghɛ safɛ niy dza ghwɔy nanzɛ ba na? ⁸ Wa na ntsaa dza ghwɔy va ta nighɛ kia? A ghɔy dzaa nay ndɛ lɛ kwɛbɛnɛrɛy gwɛramti wɛzɛ kɛn ghɛn ci, niy nɛ ghwɔy nanzɛ ba na? Ta na mbɛzliy dza lɛ kwɛbɛnɛrɛy gwɛramtiy, war dzar kɛy mezhizhɛ ka gɛla niva mbɛzliy nzɛy nzɛy tsa shi. ⁹ Əy, war wa na ntsaa dza ghwɔy va ta nighɛ kia? A ghɔy dzaa nighɛti *ndɛ gɛzɛ kwɔma Hyala niy nɛ ghwɔy nanzɛ bay? Yanj tsɛgha na, ndɛ gɛzɛ kwɔma Hyala na Zhanj katanj. Ghɛciy, aa tanjɛti nihwɛti ka gɛzɛ kwɔma Hyala. ¹⁰ Sa nzanay, Zhanj na ntsaa niy dza vaa 'wara kwal, saa niy tsasliɛti mɛndi va kwɔmaa dzɛkɛn kwa Zliya Hyala. Ma kɛ Hyala kaa kwɔma gɛzɛkɛ naa dzɛkɛnɛy:

Avee taa ghwɛnɛghɛ ndɛ kwal tsee, a ghɛci 'watɛna kwal,

nza ghɛci gwɛmantɛna

kwal tsa dza ghaa dza kwa, kɛ.

¹¹ Ə gɛzanjwɛy ya, ta na navay, tsɛgha na, ndɛ tifa tɛ hidɛi mbɛ mbɛzli yakɛghwa mɛndi kwa hwɛr baw, ka yɛmɛva lɛ Zhanj ndɛ mɛni batem tsa vaw. Ya tsɛgha nzɛ kiy, ya wa ntsa gɛmɛy tsa zlɔbavɛ kwɛmee ta slɛkɛ yay, dikɛba ghɛci na kaa Zhanj. ¹² Sa ghava na tɛ vɛghwɛ tsaa gha Zhanj gɛzɛpɛ kwɔma Hyala pa' tɛ vɛghwɛ tsa ndatsɛ tsay, lɛ bɛrci mbɛ tɛrɛnjw gɛzɛva kwɔma slɛkɛ tsa dza Hyala ta slɛkɛ mbɛzli. Dzɛghwa tɛrɛnjw mbɛzli jahambɛvashi lɛ bɛrci mbɛ pɛla kwal, ta nza mbɛ mbɛzli dza Hyala vaa slɛkɛ. ¹³ Ka gɛzɛ kwɔma Hyala gwanashi, lɛ zliya *kwɔma pɛhɛti Hyala gwa'ay, a ghɛshi gɛzɛkɛ kwɔmaa dzɛkɛn slɛkɛ tsa dza Hyala vaa slɛkɛ mbɛzli, pa' tɛ vɛghwɛ tsa tsahwɛ Zhanj ti. ¹⁴ E mbay gɛzɛ sana, ghwɔy gar dzaa zlɔba kwɔma yay, Zhanj tsay, ghɛci na *Eli tsaa niy gɛzɛkɛ mɛndi va mbɛ Zliya Hyala, ta zhɛkɛ dza na, kɛ mɛndi, pɛn. ¹⁵ Fɛ tɛ ghwɔy ghɛn ta kwɔma gɛzanjwɛy ya na wɛzɛ. Niy nza mɛhɛrliy fɛ ghɛn ta kwɔma va ghwɔy. ¹⁶ Ə gɛzanjwɛy yay, mbɛzli mbɛ vɛghwɛ tsa ndatsɛ tsay yɛmyɛm na ghɛshi lɛ ndɛrazhiy basɛtɛvashi va tɛ bɛghɛ ta tsabana, dzɛghwa ka 'wanjanshi 'wanjɛ nihwɛti kaa nihwɛti, ma kɛ ghɛshi na: ¹⁷ “Tawa mɛni ghwɔy tsɛgha shɛka? Mba'a ghwɛmmɛ basɛmmɛ ta tsɛ, tapɛ ghɔy ta viyjwɛy sherey a ghwɔy tsɛ pɛ ghɔy na, a tsɛ ghwɛyɛw. Ənkwa pɛ ghɔy, zhini ka 'wanjwɛy cɛm civɛ ghɔy na, a zlɔba ghwɛyɛw!” kɛ ghɛshi. ¹⁸ Tsɛgha nza ghwɔy nja ndɛrazhi va. Ndɛs sɛkɛy Zhanj, dzɛghwa na mbɛ nzɛy tsa ciy, kala zɛmɛ shi wɛzɛ ni, kala sa ma tay ghɛci. Dzɛghwa ma pɛ ghwɔy na: “A, waa ndɛ gazlaka na tsatsa ndɛ” pɛ ghwɔy, kala zlɔba kwɔma ci ghwɔy. ¹⁹ Ma sa sɛkɛree yɛn Zɛghwɛ yakɛ ndɛ ngɛri nee ki na, dzee ka zɛmɛ shi zɛmɛ, ka sa tay. Zhini ma pɛ ghwɔy ba na: “Wɛyɛw, ndɛ hwɛr

na tsatsa ndë. War shi zëmë lë tay na na ci kwëma sënata na gwa'a tsëgha. Ka kësë madigaa dzëti ka *dëwan, lë dzar të ka badaway gëmgëm ni" pë ghwëy. Kala zlëba ma kwëmëe ghwëy bë. Əy ma ki ya tsëgha nzëy, war mbë civa na sënata kwëma Hyala sëvëri mbë slëni ghëra ghëy lë Zhanj» kë Yesëw.

Ngëra'wë tsaa dzaa dzäkën mbëzliy zlëba ma kwëma Yesëw (Lk 10:13-15)

²⁰ Dzëghwa Yesëw tapë ta nabë mbëzliy mbë mëlëmëhi gwëra naa mënëhwë slëni madanja madanja na mbë shi, sa nzana, kala dë zhëghanti nzëy tsa shi mbëzliy dzar mbë mëlëmëhi va kwa kwëma Hyala, ma kë na: ²¹ «Ghwëy ghwëy mbëzliy mbë mëlëmë Kwërazinj, lë ghwëy ghwëy mbëzliy mbë mëlëmë Betësayda, a ngëra'wë taa nza kën ghwëy. Sa nzana, mbë mëlëmë Tir lë mbë mëlëmë Shidanjw pën niy mënëhwë shi madanja madanja ni ni mënëhwee mbë ghwëy nzay, ci mbëzliy mbëba tsëfëkwëshi, ka tsati titihwë, ka zhëghanti nzëy tsa shi kwa kwëma Hyala va kwëma shi jikir na nza. ²² Va tsëgha në ya sanay: Fëca vici dza Hyalaa basë ngwëvë dzäkën mbëzliy na, tërënjwëba na ghwëy ngwëvë dza naa nza kën na mbëzliy mbë mëlëmë Tir lë mbëzliy mbë mëlëmë Shidanjw, pën. ²³ Ghwëy ghwëy mbëzliy mbë mëlëmë Kapernahwëm kiy, mbëzliy dza mëndiy kafashi dzëta ghwëmë nza ghëy na ghëy ki, në ghwëy na. Nava tiba teepëw. Ta dzëghwa dza ghwëy pa' të pëtsa nza mbëreketi. Sa nzana, war mbë mbëzliy mbë mëlëmë *Sëdëm pën niy mënëhwë kwëma madanja mënëhwee na mbë ghwëy nzay, ci mbëzliy va zhëghanti nzëy tsa shi kwa kwëma Hyala nza. Ka dza Hyalaa ndamti mëlëmë shi va nzaw, ci ghënzë ghwëlata pa' ndatsë nza. ²⁴ Va tsëgha në yaa ni sana ngënjwëyëy: Ma fëca dza vici basë ngwëvë këdë tsa hidiy mënivay, tërënjwëba na ghwëy ngwëvë

dza naa nza kaa na mbëzliy mbë mëlëmë Sëdëm pën» kë.

Sëäkëm dzëvëghee e bënjwëy dëkëva (Lk 10:21-22)

²⁵ Zhëghwa tapë Yesëw ta zhiniy gëzë kwëma dëba, a kë na: «A Dirë tsaa slëkë ghwëmë lë hidi, 'wësa në ya ngëna. Sa nzana, ma kwëmaa niy mbëlëy gha va mbëzliy sënata kwëma, ghëshi lë ka mähëriy, a gha canakëvëriishi kaa mbëzliy daw daw ni të sënata kwëma. ²⁶ A Di, a faljëe, sa nzana tsëgha gha dë» kë. ²⁷ Ma kë Yesëw kaa mbëzliy ki na: «Mbë dëvëe fambë Dirë shiy gwanashi. Ndë tiba mba'a sënara kala war Dirëw. Ndë tiba mba'a sënay Dirë, kala war yën yën Zëghwë ci, mba'a ntsa në ya, e dë canati Dirë pënëw.

²⁸ Sëäkëm dzëvëghee gwananjwëy, ghwëy mbëzliy dalinjwëy ni va shi shëndäkë ni, e bëbantënjwëyshi, nza ghwëy dëkëva vëghee. ²⁹ Zlëbavëram, e nza ka Ndë slëkënjwëy, nzee bëniinjwëy ni ya shiy. Sa nzana, ntsa kwëd' nëfë tsa nzee, ka këli ghën tsee yaw. Mba'a pë ghwëy sëäkënjwëy dzëvëgha yay, ta kwëmavë dëkëva dza ghwëy ta ghën tsa ghwëy. ³⁰ Sa dza naa nza, kwëma dzee gëzanjwëy mënë nzëy, kwëma bëlanj dza naa nza va ghwëy. Ma në ya shi dzee bëniinjwëy na, ka dza ghëshiy tanjëtënjwëy bërciw» kë Yesëw.

12

*Gëzë kwëmaa dzäkën *vici dëkëva ka Zhëwifë (Mk 2:23-28; Lk 6:1-5)*

¹ Ma të nahwëti vici lëy hwëm kwëma va, ge'i lë *vici dëkëva ka Zhëwifë na, mba'a kar Yesëw madishi lë *mbëzliy ta sëda ci. Dza ghëshi ka tanjë dzar mbë vëh alkamari. Ka ghëranshi ma kaa mbëzliy ta sëda Yesëw. Dzëghwa tapë ghëshi dzëmbëshi mbë slërbë alkamari va tsëgha, ka mbëliy dzëghwa miy shi, ka përä. ² Mba'a *ka Farisahi nashi. Ma kë ghëshi Kaa Yesëw ki na: «A

11:21 11:21 Tirë lë Shidanjw: Ezay 23:1-16 **11:23** 11:23 Ezay 14:13, 15 **11:24** 11:24 10:15; Lk 10:12 **11:25** 11:25 Ezay 29:14; 1Kwër 1:18-29 **11:27** 11:27 28:18; Zhj 1:18; 3:35; 10:15; 13:3; 17:2 **11:28** 11:28-30 Ezay 28:12 **11:29** 11:29 Zher 6:16 **12:1** 12:1 Nëw 23:25-26 **12:2** 12:2 Sëvëri 20:8-10

nava dzəmbəshi mbəzli ta səda gha ni, mbə mənishi shi makəmmə *kwəma pəhəti Hyala va mənishi fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi.

³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa səəkə ghwəy jangəhwə kwəmaa niy məniti kar *Davitə va ghəshi lə mbəzli kwasəbə kwa Zliya Hyala bay sa? Tə nahwəti vici sa niy ghəratishi may, ⁴ təhwə, niy dzəmbəy naa dzəmbə *ciki Hyala, dza na, hən bəvə peŋ tsa ka mənidiy ta Hyala li, mba'a ghəshi zəməhwə lə mbəzliy niy nza kwasəbə. Ya tsəgha niy banavəshi ma kwəma pəhəti Hyala kwal kaa kar Davitə lə mbəzli kwasəbə va ta zəmə peŋ tsa va, war kwataka *ka ta Hyala shiy niy nza kwal və shi ta zəməy, niy nabəti Davitə Hyalaw. ⁵ Naa kala səəkə ghwəy jangəhwə nahwəti kwəma mbə zliya kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən gəla kwəma va difa na? Ya *ka ta Hyalay, mbə ghəra sləni mbə ciki Hyala ka ghəshiy nza, ya fəca vici dəkəva. Nəwti kwəma pəhəti Hyala dzar kwa vici dəkəva ghəshi tsəgha kiw. Ya tsəgha nzə fa na, ka bənsi fəti Hyalaw. ⁶ E gəzanwəy sana, yən tsa nay ghwəy tsay, e tanamti ciki Hyala. ⁷ Fəti ghən ghwəy ta kwəma nə Hyala vaa ni:

Həhəni shiy ta taray, ka təbara niva shiyəw.

Məni zhəhwər ta nihwəti mbəzli na kwəma dəe, kəw.

War mba'a pə ghwəy fəti ghən ti nzay, ka dza ghwəy bə fəti kaa mbəzli kama fəti və shi tsətsə nzaw. ⁸ Sənay tə ghwəy kiy, yən sləkə na vici dəkəva, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

*Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa
(Mk 3:1-6; Lk 6:6-11)*

⁹ Dza Yesəw mba'a madiy tə pətsa va, ka dzay dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. ¹⁰ Ma sa dzəmbəy na na, mba'a kəsəy tsahwəti ndə mbəfa, məti məti dəvə ci. 'Wakəvə *ka Farisahi va, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, sa di ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy

banci fəti. Ma kə ghəshi ngəci na: «Ndammə kwal tsa mbəli ndə *kwəma pəhəti Hyala fəca vici dəkəva ta naa, naa njaa?» kə ghəshi.

¹¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mba'a kə təmbəkə va ndə mbə ghwəy kwətinjəy, dza təmbəkə tsa ci va mba'a tərəy dzəghwa kə'wə fəca vici dəkəva na, ka dza ntsa vaa dza ta bəə səmə sa? ¹² Hanaba ndə ngəri ki ka mənidi zlay nə ghwəy, mba'a ghwəy sənay, diməba tə ndə ngəri na tərənəw kən saa dza səda, pə ghwəy shəkəna. Ta na kwəma pəhəti Hyalay, ka damə ndə na ta mənishi wəzə fəca vici dəkəvaw?» kə Yesəw.

¹³ Ma kə Yesəw kaa ntsa məti məti dəvə tsa va tsəgha ki na: «A ntsa, tədi dəvə gha va!» kə. Dzəghwa ntsa va, mba'a təditi sa ci, kwərin dəvə ci va mbəlita tsəgha, njasa nza nahwəti dəvə ci. ¹⁴ Ma sa nata ka Farisahi nava kwəma na, mba'a ghəshi səvərishiy basəti ghən tsa shi, ka sləka kwəma kwa jipə shi, njasa dza ghəshiy mbay pəsliti Yesəw.

*Yesəw na Ntsa tivə Hyala ta ghərantə
sləni*

¹⁵ Ma ləy hwəm jəw ki na, mba'a Yesəw zləwanəvə kwəma sləkəhwə ghəshi vaa dzəkən. Sa zləwanəvə na na, dza na kaf kafəy tə tsava pi, ka dzay. Dza mbəzli tərənəw, mba'a ghəshi kafəshi tə səbə ci, ka nəw. Dzəghwa na mba'a mbalamti ni gwərapə gwərapəshi ni mbəzli mbə shi gwanashi. ¹⁶ Sa mbəlantishi na, ma kə kaa ngəshi na: «Ka gəzə kwəma kənee ghwəy ma. Əntaa mbəzli dzaa sənara» kə.

¹⁷ Ma mənishi shi va tsəghay, ta mbə kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nzaa dzəghwata kwa. Ma kə niy niy:

¹⁸ A kə Hyalay: «Avanay tsee ndə ghəradə sləni tsa tivee.

Tsee ntsa dəe, ka vəsəe ti tərənəw.

Ta fanambə Safə tsee dzee mbə nəfə tsa ci,

ma nza ghəci canshi njasa dzee sla ngwəvə lə kwal tsa nzə

kaa hwölfə mbəzli tə hidī gwanashi.
¹⁹ Ka dza naa ya miy ghəshi lə ndəw,
 ka dza naa ngwəmə lalaw,
 ka dza naa gəzə kwemer dzar kwa
 kwaləw,
²⁰ ka dza naa kərnami bəli dzəvətij
 gwərshitaw,
 ka dza naa kərnī shirkwamti ghwəə dī
 mətita kwa gərkəwaw.
 War tsəgha dza naa mənī pa' tə vici dza
 məndij gha sənay,
 lə kwal tsa nzə na kwəmaa niy mənī na
 va, kə məndi.
²¹ Dzəghwa ya namaba hwölfə
 mbəzli tə hidī gwa'a taa nza ki na,
 war ta kwəma ci ghəshi dzaa fə ghən» kə
 Hyala,
 kə niy ni.

*Dza kwa pətsa səəkə bərqi tihə Yesəw
 hyeler li shi*

(Mk 3:20-30; Lk 11:14-23)

²² Dzəghwa məndi ki mba'am
 pəmanakə tsahwəti ndə kaa Yesəw tifa:
 Ghwölfə ghəci, zhini ba na, kala mbə
 ghəciy gəzə kwəma, sa niy mananci *hil.
 Dzəghwa Yesəw kaa ntsa va, kwərīj
 mbəlanti, ka gəzə kwəma ghəci, ka
 nighə pi wəzə. ²³ 'Wakəvə nava maɸaɸa
 kwəma, mba'a səəvəri məhərli ləkw ndə
 ngəri tsa basəy va tə pətsa va tsəgha
 ki. Dzəghwa ma kə ghəshi na: «Aya, jiji
 mazə *Davitə tsa va na sasa bərkee?» kə
 ghəshi. ²⁴ Ma kə *ka Farisahi nashi ki sa
 favə ghəshi gəzə kwəma va na: «A mbəzli
 ni, ma ntsa nay ghwəy tsay, Belzhebəl,
 mazə tsa mbə hyeler bānci na bərqi va
 ta tihə nihwəti hyeler səvəri mbə ghən
 mbəzli li shi» kə ghəshi.

²⁵ Ma na Yesəw naci ki na, gwa'a
 gwa'a ghəci sənata kwəma mbə ghən shi.
 Dzəghwa ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli
 ni, tawa zəzə ghwəy gəla kwəma tsəgha
 na tay? A ghwəy sənay mba'a kə mbəzli
 dikə dikə ni zəmə hidī dzəmbəshi mbə
 pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta zamti ghən
 tsa shi dza ghəshi. Mba'a kə mbəzli mbə
 məlmə kwətīj na, ya mbəzli kəghi tsa
 kwətīj tsa pa jaka kwa jipə tsa shiy,

ta ndanivərivashi dza ghəshi. ²⁶ Mba'a
 kə *ndə jaka tsa Hyala zhiniy dzəmbəy
 mbə bānci bərqi kaa ndə, ta tihə nihwəti
 mbəzli ci hyeler sana kiy, jaka ghəci pa lə
 ghən tsa ci tsəgha bāsa. Ta ndanivərivay
 dza mazə tsa ci va ghalaba ki. ²⁷ Mba'a
 pən tihə hyeler lə bərqi ndara Belzhebəl
 kiy, ya nihwəti mbəzli ghwəy va tihə
 hyeler va na, wa ntsaa bānsi ni shi va
 bərqi kia? Sləni ghəra mbəzli ghwəy
 vay, ti ghwəy sənata a fəti va ghwəy
 pə ghwəy, mbə kwəma gəzəkə ghwəy
 na. ²⁸ Ma na nee na katarj nay, lə bərqi
 *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa tihee hyeler
 səvəri mbə mbəzli. Ma dī kwəma nata
 ghwəy na ciɸwəyəy, waa na Hyala ghati
 sləkəɸwəy, dī naa gəzə. ²⁹ Ya dzakə
 ghi tsa ndə bərqi kiy, ndə tifa mba'a
 dzaa dzakəy ta pa shi ci bəlanəw. War
 ndə pəhati na ndə bərqi tsa va tə zə'wə
 kwatanata, dza ndəə mbay pa shi kəghi
 tsa ci.

³⁰ A na neyey, ma ntsaa ni, ghwəm na lə
 gha na yaw kəy, ndə mbəz tsee na tsava
 ndə. Ntsaa kətirā ma mbə sləni yay,
 slənee vaa lidī na. ³¹ Ava va tsəgha nə ya
 kaa ngəɸwəy, ya namaba hwölfə *kwəma
 jikir naa mənī ndə ngəri, ya njaa tsəərəti
 na Hyalay, a Hyala dzaa pəlata kwəma ci
 va jikir na gwa'a mbə nəfə tsa nzə. Ma na
 ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən Safə
 tsa Hyala dēwdēw tsay, ka pəlata kwəma
 tsava ndə jikir na Hyala mbə nəfə tsa nzə
 tēpəw! ³² Mba'a kə ndə gəzakən kwəma
 hwəvə hwəvə naa dzəkənee, yən Zəghwə
 yakə ndə ngəriy, ta pəlay dza Hyala mbə
 nəfə tsa nzə. War dza ndə mba'a gəzakən
 kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkən Safə
 tsa Hyala dēwdēw tsa kiy, ka dza Hyalaa
 pəlay jikir tsa tsava ndə mbə nəfə tsa nzə
 ya pa' hwəmbaw, ya sənənva, ya ka na
 nza ghwəla naci kiw!» kə Yesəw.

*Tə kwəma gəzə na səvəri mbə miy tsa
 ci ka məndij sənay ntsa wəzə tsa, lə ntsa
 jikir tsa*

(Lk 6:43-45)

³³ Ma kə Yesəw kaa nahwəti kwəma
 kwa fir ba na: «Mba'a kə ndəə dī ngəlīvə

ya fə wəzə nay, dənjw fə wəzə na dza ndəə ngwəbəti kwərakwə. Mba'a kə ndə ngwəbəti dənjw fə gəmgəm nay, ya fə gəmgəm na dza ndəə ngəli kwərakwə. Sa nzanay, tə ya nzə ka məndiy sənata dənjw fə wəzə na. ³⁴ Ghwəy ghwəy *ka Farisahiy, nja kwara jigəzlihi ndərəm ghwəy. Va tsəgha mbay ma ghwəy gəzə na wəzə na kwəma səvəri mbə miy tsa ghwəy. Sa nzanay, war kwəma təkəti ndə mbə nəfə tsa ci na sa ka miy tsa ciy gəzəə səvəri. ³⁵ Ma ntsa wəzə tsay, shi mbə nəfə tsa ci va wəzə tsa ka naa gəzəə səvəri. Ma tsa gəmgəm tsa ndə na, shi mbə nəfə tsa ci va gəmgəm ni ghəciy gəzəə səvəri kwərakwə. ³⁶ Fəca vici dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli, e gəzanjwəy, ta dəw kwəma dza naa dza va mbəzli gwanashiy dzəkən kwemerəy niy gəgəzəhwə ghəshi gəmgəm ni ghalaa nza ghəshi tə hidfi. ³⁷ War ge'i ge'i lə kwəma gəzəhwə gha dza Hyalaa sləna ngwəvə gha. Ta gəzəna dza na nda fəti va gha, nda kala fəti va gha» kə Yesəw.

**Ka Farisahi lə ka bənipə shiy dəw a Yesəw mananatishi shi madəna madəna ni*

(Mk 8:11-12; Lk 11:29-32)

³⁸ Dza nihwəti *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə nihwəti ka Farisahi, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «A Metər, a ghəy dfi ghaa mənti shi madəna madəna ni kwətij kwa kwəma ghəy» kə ghəshi.

³⁹ A kə Yesəw ki na: «Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirkir ni nza ghwəy, ka dfi fəti ghwəy va Hyalaw. “Mənti shi madəna madəna ni” pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madəna madəna ni dzee məntənjwəy tibaw. Mək na shi madəna madəna ni va niy mənəhwə Hyala, lə *Zhəwnasə ndə gəzə kwəma Hyala. ⁴⁰ Sa nzanay, war njasa niy mənti Zhəwnasə va vici mahkan, lə vərđi mahkan kwa hwər tsa kəlipə dikə nay, war tsəgha dzee mənəhwə vici lə vərđi

yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwa kwəli kwərakwə. ⁴¹ A gəzanjwəy yay, fəca vici dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzli, ta səəkə dza mbəzli mbə məlmə ka *Ninivə dzəti ngwəvə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza ghəshi tə ngwəvə. Ghəshi na nashi sa niy favə ghəshi gəzə kwəma Hyalaa dzəkən jikir tsa shi va Zhəwnasəy, a ghəshi niy tsati titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy kiy, kala dfi fa kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Zhəwnasə ngar ki. ⁴² Zhini bay, ta səəkə dza mazə maliy niy səəkəta va tə hidfi ka Sabaa dzəti ngwəvə, ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza na tə ngwəvə sa nzana, mba'a niy səəkəta tə hidfiy gwəramti kərakə, war ta favə kwəma gəzə mazə *Saləmanjw, sa nzana tərənjw ghəci sənata kwəma. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, kala dfi zləba kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Saləmanjw ngar ki» kə Yesəw.

Njasa ka gazlakaa mətsəhəvaa dzəmbə ndə
(Lk 11:24-26)

⁴³ Ma kə Yesəw ba na: «Mba'a kə gazlaka niy nza mbə ghən ndə, dza mba'a səvəritay, a ka naa dza dza, ka təwrə dzar mbə gamba ta pala pətsa dza naa mbay dəkətəvata ti. Ma sa ka na dza kala kwəməvə pi ghənzəy ⁴⁴ ka na dza na: “Ma ghənzə tsəgha kiy, wəzəba zharee naa zhəmbə ciki tsee va səvəridəe mbə” kə dzaa ni. Ma sa ka na zhəghəkəvataa zhəmbə na, mba'a kəsəy ciki tsa va gwəma gwəma wəzə, papa dəwdəw, kala ndə mbə. ⁴⁵ Sa ka gazlaka va nay pətsa mbəba tsəgha kiy, mba'a dzaa hakakə nihwəti gezkikiy tənəti tə məni ndərəm, mbərfəj, ta nzəy mbə ciki tsa va kwasəbə. Sa ka ghəshi səəkə ki na shirbitə dzashiy dzəmbə ntsa va gwanashi. Dzəghwa tərənjw gazlaka dzaa mətsəhəta va ntsa va, tən na kwatəna va. Ava war tsəgha dza kwəma

kən ghwəy nza ghwəy mbəzli ndatsə ni jikirkir kwəma ni kwərakwə ki» kə.

Mbəzliy nəw kwəma Hyalay, niva mbəzli na ngwarməhiy, lə mbəghəy Yesəw (Mk 3:31-35; Lk 8:19-21)

⁴⁶ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma kaa lək wə ndə ngəri tsaə bəsəy tə pətsa va ki na, mba'a kar mbəghəy ghəshi lə ngwarməhiy səəkəshiy garəshi tə ngwəla. Ka dī gəzanci kwəma ghəshi kaa Yesəw. ⁴⁷ Ma sa nashi mēndi na, mba'a tsahwəti ndə dzaa gəzanci kaa Yesəw, ma kə na: «A Metər, ava kar mənja, lə ngwarməhiya pəriəba tə ngwəla mbə dəwnja, ta gəzəna kwəma» kə. ⁴⁸ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Kadiw e citənja nee mərə, lə ngwarməhira» kə. ⁴⁹ Dzəghwa na ci cati dəvə tə *mbəzli ta səda ci. A kə na: «Avanashi mbəzli niy, ghəshi na nee mərə, lə ni ya ngwarməhira. ⁵⁰ Sa nzanay: Ya wa ntsaa mēni kwəma dī Dirə tsa mə ghwəməy, ghəci na tsee zəmərə lə nee zhamərə, lə mərə, gwa'a tsəgha» kə.

13

Bəli fir lə kwəma ndə sləka ha (Mk 4:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Ma fəcava ki na, mba'a Yesəw səvəriy kəghi, mba'a dzaa nzəyəy miy kwəfa kwa həl Galile. ² Dza mbəzli mba'a ghəshi bəsəkəvashiy dzəvəgha dalala. Ma sa nashi na mbəzli dənshi tsəgha na, dza na mba'a dzay dzəghwa kwambəwal nzəyəy. Dzəghwa mbəzliy bəsəshi va, mba'a ghəshi gagarəshi miy kwəfa va ki.

³ Dza na ka gazanshi kwemer ghəngəhən ghəngəhən kaa mbəzli dzar kwa fir kwa fir, ma kə na: «Tə nahwəti viciy, mba'a tsahwəti ndə za niy madiy ta dza ta sləka ha ci. ⁴ Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, dzəghwa pəriñ, nahwəti ha pəpəriñətaa dzəghwa kwal. Dza 'yegwer mba'a ghəshi səəkəə iməhwə nava. ⁵ Dza nahwəti mba'a pəpəriñətaa dzəti kwərəhə, war ghwəla na, nza'jəw ghənzə pəsəta, sa nzana, kala hidī kən dən. ⁶ Ma war sa satita vici ka ndipə na, nza'jəw ha va ghwəlita ki. Sa kama hidī kən dən gar

tsəhəvə hililiñə ghənzə. ⁷ Dza nahwəti dība mba'a pəpəriñəta dzəghwa mbə tekesli. Ma sa pəsəta na na, mba'a tekesli kəlīshiy dzəkən. Kala bərēci və gar kəli ghwəla. ⁸ Ma dzəghwa nahwəti nanzə ki na, mba'a mətə tə hidī wəzə ni, dza na mba'a pəsəta, ka kəlita wəzə. Sa madi na ta fə ghən na, dikə dikə nahwəti fəti, bahwə bahwə nahwəti, nahwəti ba na ge'i ge'i» kə. ⁹ Zhini ma kə ba na: «Ma ntsa nza sləmə vəy, fə tə ghəci ghən ta kwəma va wəzə» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mk 4:8-12; Lk 8:9-10)

¹⁰ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha, tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A nava nzana war kwa fir kwa fir ghaa dī gəzanshi kwəmaa?» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Na na ghwəyəy, a Hyala ndənəwəy məhərli ta sənay njasa dza naa sləkə mbəzli nza. Ma na mbəzli kiy, kwəmavə kwal tsa va ghəshiw. ¹² Sa nzanay, ntsa nza nihwəti shiy və na, ta mətəšanavə nihwəti shiy dzam, nza ghəshi mbəə mətəshəva və dən tərənəw. Ma na ntsa kama shiy vəy, ta zhini dza mēndiy tsaləhwə ya niy nza va jəw ni shiy və. ¹³ Ava va tsəgha nza na war dzar kwa fir yən dī gəzanshi kwəma. Sa nzanay, mba'a mətəshi və shi ta nay pi na, a ka nay pi ghəshiw. Mbə favə kwəma slimim shi na, zhini ka favə kwəma fa ghəshi va ghəshiw, tsəgha. ¹⁴ Ma mbə kwəma shi va tsəgha na kiy, kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va mbəradzə na sava faghwa ghəshi gəra'i kwa. Sa niy nə na va:

Ma ghwəyəy,
mbə favə kwəma ghwəy dzaa nza lə slimim ghwəy ngar na,
a ka dza ghwəy favə shi dī kwəma vaa gəzəw.

Mbə nighə pi ghwəy dzaa nza lə mətəshi ghwəy ngar na,
a ka dza ghwəy nashi shiyəw.

¹⁵ Sa nzanay, kwəmaa tsə'wə mbə nefer mbəzli ni tība ya jəwəw.

Nə'wə nə'wə na na'way ghəshi slimim shi,
vanta għəshi dzaa zləwanəvə kwəma.
Dzəghwa, disl disl disl għəshi kakalay mətsəhi shi
vanta għəshi dzaa nashi shiy.
Mba'a għəshi mənti nefer shi caslakə caslakə
vanta kwəmee tsə'wə mbə nefer shi.
Ma mənti għəshi kwəma va tsəghay,
va nəghətaa għəshi zhəghəvaa zhikəə zhəvəghee,
ta mbalamtishee, nə għəshi, kə Hyala,
kə niy ni.

¹⁶ Ma na na ghwəy ghwəy mbəzli ta sədee kiy, vəshi na tə ghwəy. Sa nzana, mbə nay pi ghwəy lə mətsəhi ghwəy, dzəghwa mbə favə kwəma ghwəy lə slimim ghwəy na ghwəy. ¹⁷ E gəzanwəyee, ta na navay, tsəgha na, ka gəzə kwəma Hyala dən, mba'a mbəzliy nəw Hyala dən səəkə na mbə maw nashi shi nashi mətsəhi ghwəy ni sana. Kalaa niy kwəmavə nashi għəshi, mbə maw fa kwəma favə ghwəy na sənzenva għəshi niy nza na, a kwəmavə fa nzə għəshiw» kə.

Njasa ka kwəma Hyalaa dzəmbə nefer mbəzli

(Mk 4:13-20; Lk 8:11-15)

¹⁸ Zhini ma kə Yesəw difa na: «Əy ma kiy, favəm bazhə tsa kwəma dī fir tsa bəlee va lə ndə sləka haa gəzə. ¹⁹ Avanay, fa' dza nihwəti mbəzliy favə gəzə kwəmaa dzəkən njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli, dzəghwa kala dza għəshiy favə sləkar tsa kwəma va. Ka *ndə jaka tsa Hyala səəkəy, zəkəwə jəw banti kwəma va mbə nəfə shi. Niva mbəzliy, yəmyəm għəshi lə kwal tsa pəriŋəta hwəlfə ha vaa dzəghwa. ²⁰ Nəfə tsa nihwəti mbəzli ba na, yəmyəm na lə kwərhe tsa pəriŋəta nahwəti ha vaa dzəti. Sa ka għəshiy favə kwəma Hyala na, zəkəwə jəw għəshiy zləbavə lə vəshi. ²¹ Zhini difa na, ka nzay nza għəshi lə kwəma va mbə nəfə tsa shi, sa mbay ma kwəma vaa tsəhə hililijə wəzə wəzə mbə shiw. War nə ma ngəra'wə ndəs kə kəsashi, ya ə ghəzlishi mēndi tə mbərəkə kwəma Hyala na, ka għəshi dza nza'jəw,

mbərəkə għəshi zlata nəw kwəma Hyala tsəgha ki. ²² Nəfə tsa nihwəti mbəzli difa na, yəmyəm na lə pətsa nza tekesli va ti dzəghwata nahwəti ha va mbə. Gəla niva mbəzli bay, sa ka għəshiy favə kwəma Hyala na, mba'a għəshi zləbavə. Ka għəshi dza difa na, mba'a għəshi dzəmbəshi mbə zəzə kwəma tə hidfi, ka məni mətsə ta shi tə hidfi ni ngədipə. Ma sa ka shi va təhay nəfə tsa shi ki na, ka għəshi dza mba'a għəshi makəti kwəma Hyala va kəli, lə va ghəra sləni mbə nefer mbəzli va. ²³ Ma nəfə tsa nihwəti mbəzli nashi kiy, yəmyəm na lə hidfi wəzə ni va dzəmbəta nahwəti ha mbə shi. Ma na gəla niva mbəzli nashi kiy, sa ka għəshiy favə kwəma Hyala na, kar għəshiy fəti ghən ti wəzə. Ka għəshi dza na, ka ghəra sləni Hyala wəzə. Nihwəti mbə shi na tərənjw għəshi jahambəvashi mbə, nihwəti na, bərəkə, ma nihwəti ba na ge'i ge'i. Tsəgha» kə.

Bəli fir dzəkən hwəlfə ha wəzə na, lə ka girfi

²⁴ Zhəghwa Yesəw difa, mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na: «Ma sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, ghala mbə lə kwəma dzee na ta gəzanwəyəw: Tsənjw niy tsənjwəti tsahwəti ndə hwəlfə ha wəzə naa dzəti za ci. ²⁵ Ma tə nahwəti vərđi, mbəzli tə hi na, mba'a ndə jaka tsa ci səəkəə tsənjwanambə ka girfiy dzəmbə ha ci va, ka dzay. ²⁶ Mba'a ka girfi va pəpəsəshi kwasəbə ha va, ka kəli yəmyəm li. Ma sa madita ha ta pasə na, dza ka girfi ka pasə kwərakwə. ²⁷ Ma sa səəkə gwəlaa ghəranzi sləni kaa ntsa vaa nashi tsəgha na, dza għəshi mba'a għəshi dzaa gəzanci kaa ndə za tsa va, a kə għəshi ngəci na: “A ntsa ghəy dikə tsa, wa hwəlfə ha sa niy tsənjwəti gha va tə za gha va sham tsəy? Əy, war njaa zhəkə na, zhini ka girfiy təzlishi dzar mbə shiki?” kə għəshi. ²⁸ Ma kə ndə za tsa va na: “Waa ntsaa dī ma mətsee tsənjwəmbəshi na” kə. Ma kə gwəla va na: “Ghənzə tsəgha na, zləbati gha, a ghəy dza ta tadamtishi tsəna?” kə għəshi. ²⁹ Ma kə ndə za tsa va na: “Əhənj, sana sənzenva,

war mba'a pə ghwəy tidfishiy, a ghwəy dzaa karəhwə lə ha ta. ³⁰ Va tsəgha kiy, wəzəba zlashi ghwəy na, a ghəshi nakə gwanashi pa' tə vəghwə tsa dza məndiy sla ha ti. Ma ghalaba ki na, ma nzee gəzanshi kaa mbəzliy dzaa sla ha. Ma pən taa ni ngəshi na: Slantim ka girfi, a ghwəy pəhətishi, nza ghwəy ndamtishi lə ghwə. Ma na ha yay, paghəram jighiy dzəghwa tamə, pən dzaa ni" kə» kə Yesəw.

*Bəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri
(Mk 4:30-32; Lk 13:18-19)*

³¹ Zhəghwa Yesəw dība mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na: «Ma na sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli dibay, yəm na lə kwəma cizlə gwəbiri ka ndə vaa bəvə, mba'a ndə tsəjwətishi kwa tsa ci. ³² Ghəshi na cizləy gwəramti jəw jəw mbə hwəlfə shi ka ndə ngəriy tsəjwə gwa'a gwa'a. Ma sa ka ghəshi pəsəshi kiy, ka ghəshi dza na, ka kəli dikə tərəjw, tan fəhi gwanashi ni. Pa' ka səkə 'yegwer ghəngən ghəngən lala ghyeghyer shi mə» kə.

*Bəli fir lə kwəma *is
(Lk 13:20-21)*

³³ Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir dība, ma kə na: «Sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli nze dibay, yəmyəm na lə is tsa ka mali vaa tivə jəwə, mba'a tambə mbə ghwəpə gar kiləw bakə mətəkə cifəti, ka gha nighə na, pifpirif ghənzə pəkəməvata gwanata» kə.

*Sa wana gəzə Yesəw kwəma war lə
fira?
(Mk 4:33-34)*

³⁴ Ava tsəgha gəzanamti Yesəw kwemer va kaa mbəzliy basəshi va gwanashi, war dzar kwa fir. Nahwəti kwəma tība mba'a gəzanakəshi kala dzar kwa firiw. ³⁵ Ma gəzə na kwəma va tsəghay, war ta mbə ghənzə dzəghwata kwa kwəmaa niy gəzəkə ndə Hyala va niy nza. Ma kə niy niy: «Ma kə Hyalay: Yənəy, kwa fir dzee gəzanshi kwəma kaa mbəzli.

Ta canatishi shiy niy nza mbəmbə ni ghala ngatee ghwəmə lə hidfi dzee, kə» kə niy ni.

*Bazhə tsa kwəma dī Yesəw gəzə lə fir
tsa bəli na va lə ka girfi*

³⁶ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a zlashi mbəzliy basəshi va tərəjw ni, mba'a dzay dzakə ghi ghəshi lə mbəzli ta səfa ci. Dza mbəzli ta səfa ci va kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha, a kə ghəshi ngəci na: «A Metər, citəjəy bazhə tsa kwəma dī ghaa gəzə lə fir tsa bəlikə gha va lə ka girfiy təzlishi mbə ha shi» kə ghəshi.

³⁷ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A dī naa gəzəy: Ma ndə za tsaa tsəjwəti hwəlfə ha wəzə na va tə za ciy, ghəci nzee, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ³⁸ Ma zay, ghəshi na hidfi nza ghwəmə ni ti shi. Hwəlfə ha wəzə na va na, mbəzli sləkə Hyala ghəshi. Ma ka girfi nashi ki na, mbəzli mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala niva. ³⁹ Ma ntsaa dī ma mətsee va səkəkə tsəjwəmbəra ka girfi mbə hee na, ghəci na ndə jaka tsa Hyala. Vici dza məndiy sla ha ti kiy, ghənzə na vici basə ngwəvə fəca dza hidfiy kədi. Ma gwəla ka sla ha va ki na, ghəshi na ka kwal Hyala ki. ⁴⁰ War njasa ka məndi vaa tərəmti ka girfi səvəri mbə ha, mba'am ndamtishi lə ghwə məndi mbə sla hay, war tsəgha dza məndiy məni fəca dza hidfiy kədi. ⁴¹ Mba'a dzee ghwənanashi ka kwalee, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi iməkəvəri hwəlfə mbəzliy shikə nihwəti mbəzli vaa dzəmbə məni *kwəma jikir na, ghəshi lə mbəzliy məni shi jikirkir ni gwanashi səvəri mbə mbəzli sləkə Hyala. ⁴² Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi shakambəshi mbə ghwə ngad ngad ngad na, nza ghəshi tihwəni mbə, ka pəpərə sli'i shi. ⁴³ Ma na mbəzliy dī fəti ta məni na dī Hyala kwəma nashi kiy, war mbərə dza ghəshi mbərə ghalaba, ghəy ghəy ghəy ndəba vici, tə pətsa sləkə dəshi

tša mə ghwəmə. Fə tə ghwəy ghen ta kwəma gəzee va wəzə, niy nza məhərli va ghwəy» kə.

Bəli fir dzəkən shi mbəmbə ni nza dimə ti shi, mba'a dzəkən tsahi mbəzə

⁴⁴ Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ma sləkə tša sləkə Hyala mbəzliy nzəy, ghala mbə lə kwəma shiy nza va mbəmbə ni mbə vəh, tərəjw dimə ti shiw. Mba'a tsahwəti ndə səkəkə kəsashi. Ma sa nashi na na, tərəjw ghəci vəshiy, mba'a zhiniy gwəmati mbəliy shi va wəzə. Dza na mba'a dzaa dəlamti shi və gwanashi, ta səkəkə ta pahwə vəh tša va, va ndə vəh tša va.

⁴⁵ Ma sləkə tša sləkə Hyala mbəzli nžə dibay, ghala mbə lə kwəma ndə zhəghə dəvə tsaa nza va, ka pala tsahi mbəzə ta pa shiw. ⁴⁶ Ma sa kwəməvə na niy gwəramti na, dza na mba'a dəlamti shi və gwanashi, ta səkəkə ta pahwə tsahi mbəzə va» kə Yesəw.

Bəli fir lə kwəma zləkwə

⁴⁷ Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ma sləkə tša sləkə Hyala mbəzli dibay, ghala mbə lə kwəma zləkwə tša ka mbəzliy kəəsə kərpi vaa bəzlaghwa kwa kwəfa, ta ka ya nimaḃa kərpi liw. Mba'a kərpi dzəghwashi ghəngħən ghəngħən daj tərəjw. ⁴⁸ Dzəghwa ghəshi sa təhəy na na, mba'a ghəshi mbahəkəmə dzəti həlbə. Mba'a ghəshi shəkəkəmə kərpi kwa zləkwə, dza tas ghəshi nzəyshi, ka tərashi. Dza ghəshi kaa ni wəzə wəzə ni kərpi, fəyik fəyik ghəshi bazlaghwashi kwa ghwanin shi. Dzəghwa kaa niy kama wəzə ni, mba'a ghəshi shashakamtishi. ⁴⁹ Ava tsəgha dza naa məniva fəca dza hidiy kədī ki. Təhwə dza ka kwal Hyalaa səkəkəshi. Sa ghəshi səkəkə na, mba'a ghəshi tihəvəri mbəzliy mənī kwəma wəzə na, lə niy mənī *kwəma jikir na. ⁵⁰ Ka ghəshi dza na, mba'a ghəshi shakambə ni jikirkir ni va mbəzliy dzəmbə ghwəə tsə ngad ngad ngad na. Ma nza ghəshi titihwəni, ka pəpərə sli'i shi mbə ghwə va ghaləḃa ki» kə.

Kwa kərni kwəma Yesəw dzəkən sləkəpə tša Hyala

⁵¹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səḃa ci ki na: «Favə kwemer gəzəkəe va ghwəy gwanashi na?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Yə, a ghəy favəshi» kə ghəshi.

⁵² Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Va tsəgha na kiy, ya wa ndə bənīpə kwəma tsaa zləḃavə Hyalaa sləkəy, ta mbay dza naa bənīpə *kwəma pəhəti Hyala mbəradzə, mba'a yəwən kwəma bənījwəy ya na sana» kə.

Kar Yesəw lə mbəzli mbə məlmə Nazaretə

(Mk 6:1-6; Lk 4:16-30)

⁵³ Dza Yesəw sa kədiy na lə bəli firhi va kaa mbəzli gwa'a, mba'a ḃarvay tə tsava pi, ⁵⁴ ka dzay dzəmbə məlmə Nazaretə kəli na va mbə. Dza na təhwə dzəmbəy mbə *ciki ḃasəva tša ka Zhəwifə. Sa dzəmbəy na na, dza na ka ḃananshi shiy kaa mbəzli mbəḃa. Ma mbəzli tə pətsa va gwanashi ki na, war hahashi ghəshi hashishi va gəla nava kwəma. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «A mbəzli ni, səkəkə kwəma kwəməvə na gəla na ci na sənata kwəma tsətsəa? Kwəma kwəmakə na nici ni bərqi ta mənī shi maḃaḃa maḃaḃa ni ni tsətsəa? ⁵⁵ Ghəci zəghwə ndə fədī shəghwə tša va, Marəy mbəghəyəy yakə nanzə sa. Kar Zhakə lə *Zhezhefə mba'a Shimaḃw mba'a Zhəwdə ngwarməhiy yakə məndi li shi sham sa. ⁵⁶ Ya ngwarməhiyəy mi'i nžə na, tikə ghəshi mbə ghwəmmə sana nanzə sa. War kwəma kwəməvə na nici ni bərqi mənī na shini li shia?» kə ghəshi.

⁵⁷ 'Wakəvə gəla təkə kwəma tsəgha na va, mba'a makətishi ta zləḃa kwəma Yesəw. Ma kə Yesəw ngəshi naci ki na: «A katanəy, a məndiy fə bamaa dzəti *ndə gəzə kwəma Hyala, ya pa' kwəmaḃa. Ma mbə məlmə yakə məndi lə kəghi tša yakə məndiy, ka fə bama məndiy dzətiw» kə.

⁵⁸ Ma sa nzana kala dī ḃanavə nfer shi mbəzli mbə məlmə Nazaretə ki na, kəray jəwə tsətsə Yesəw mənəhwə kwəma maḃaḃa maḃaḃa na mbə məlmə va gwa'a tsəgha.

14

*Məti Zhan tsaa mənipə *batem*
(Mk 6:14-29; Lk 9:7-9)

¹ Ma ghala pətsa va ki na, mba'a *Erədə mazə tsa tə hidfi ka Galile favə ghəpə tsa kwəma Yesəw. ² Ma sa favə na, ma kə kaa ka ghəra sləni ci na: «Ma Yesəw tsa gəzə məndi va kwəma ciy, Zhan tsaa mənipə batem va na, ə zhəkəməy na kwa kwəli, va tsəgha nza bərçi və ta mənī shi madəna madəna ni va tsəgha» kə. ³⁻⁴ Ma gəzə Erədə kwəma va tsəghay, sa zəzəvə na shiy niy mənī na lə Zhan na. Ghala pətsa vay, ə niy bələhwə na mali Fəlipə, zədəy. Erədiyadə, kə mənī kaa slən tsa mali va. Sa niy bələhwə nay, ma kə Zhan niy ni kaa ngəci na: «Kwal va gha kwa kwəma Hyala ta bəli mali zədəna va bələhwə ghaw» kə niy ni kaa ngəci. Ma sa niy gəzanakə Zhan kwəma va tsəgha na, dza Erədə mba'a niy tsaghwa kwa dənjw, mba'a faghwa kwa fərshina. ⁵ Mbə di paslamti Zhan ghəci niy nza na, ka ghəranci hazləni niy nza va mbəzli. Sa nzana mba'a mbəzli gwanashi niy bəti Zhan ka *ndə gəzə kwəma Hyala.

⁶ Ma sa niy bərkəta viciy niy yakə mənī mazə Erədə ti na, dza na mba'a niy tati shiy. Kə mba'a niy hakakə mbəzli ta zəmə shiy fəcava ki. Mba'a zha Erədiyadə niy səkəkə tsəti tsə kwa kwəma mbəzliy niy nza va tifa harkə na gwanashi. Mba'a tsə va təfanati kaa mazə Erədə tərənjw. ⁷ Dzəghwa na tə mbərkə ta tsə va, hwa' hwa', zəmanakə fəla kaa zha va. Ma kə niy ni ngəta na: «Ya wa shi dəw gha vəyay, ta ndənashi dzee» kə niy ni. ⁸ Sa niy gəzəkə na tsəgha na, dza zha va del niy dzata, mba'a niy dzaa kəsata mbəghəta. Ma kə niy ni kaa ngəta na: «Wa shi kee dəw va mazə mə?» kə niy ni kaa ngəta. Ma kə mbəghəta niy ni ngəta na: «Mbala, ma pə gha kaa ngəciy: Slaghwara ghən tsa Zhan ndə mənipə batem kwa tasaw, pə gha ngəci» kə niy ni. Dzəghwa zha va mba'a niy səkəkəta dəwhwə tsəgha va mazə ki.

⁹ Ma sa niy dəw zha va shi va tsəgha na, kwəshay vəgha mazə niy mənī va nava kwəma. Ka zhanci ghənzə niy nza mbə nəfə tsa ci tərənjw ngar na, a niy mbay naa zhiniy bashamti, sa nzana mba'a niy mbəlitiy zəmanakə fəla kwa kwəma mbəzliy niy basəshi va kiw. Dza na niy nza tsəgha ki na, bənj niy ghwənay ndə sawji ta mananta kwəma dəw na va. ¹⁰ A kə niy ni ngəci na: «Mbalaa dzəghwa fərshina a gha dzaa kəsəvə Zhan tsaa mənipə batem va, nza gha slanakəvə ghən tsa ci kaa zha na» kə niy ni. ¹¹ Mba'a ntsa va niy dzaa kəsəvə Zhan, piyən slahwə ghən ti. Mba'a niy faghwa ghən tsa va kwa tasaw, mba'a niy səkəkə banavə kaa zha va, mba'a zha va niy bəvəə, mba'a niy dzaa banavə kaa mbəghəta. ¹² Dzəghwa mba'a mbəzli ta səfa Zhan niy favə bar tsa va ki. Ma sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi niy səkəkə bəvə mbəri tsa Zhan, mba'a ghəshi dzaa lamti. Sa niy lamti ghəshi na, mba'a ghəshi niy dzaa slanati kwəmaa niy mənī va gwa'a kaa Yesəw. Ava tsəgha niy mətīy Zhan ndə mənī batem.

Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətəkə
(Mk 6:30-44; Lk 9:10, 17; Zhy 6:1-14)

¹³ Ma sa favə Yesəw kwəma gəzəkə *Erədə va ki na, dza na mba'a barvay tə pətsa va, ka dzay dzəghwa kwambəwal ta dzay dzəmbə gamba, ta dzaa nzəyəy kwətiy vəgha bəla. Dzəghwa nza'jəw mbəzli favə kwəma dza ci va. Mba'a mbəzli madishi səkəkə dzar mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən, war ka nəw dzəy vəgha həlbə vəgha həlbə lə shidshid shi. ¹⁴ Ma sa tsəhəy Yesəw tə pətsa bərkəti na va ki na, mba'a səməy kwa kwambəwal. Sa nə na tsa' kə na, mbəzli basə basə tə pətsa va dan. Tapə hwər tsa ci ta zhanci ta mbəzli va ki, mba'a mbalamti ni gwərapə gwərapəshi ni va zəleghwer mbə shi.

¹⁵ Ma sa mənī tihwer na, mba'a *mbəzli ta səfa Yesəw kətəghəvashiy dzəvəgha. Ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, sana sənənva kiy, a vici dzata,

mbə gamba pətsa. Va tsəgha nə ghəy wəzəba banavə gha kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi dzashi ta papa shi zəmə shi dzar mbə məlməhi, pə ghəy» kə ghəshi. ¹⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Sa wana ka məndi gəzanshi dzashia? Banshim shi zəmə də'wə ghən tsa ghwəy, a ghəshi zəməshi» kə. ¹⁷ Ma kə ghəshi ngəci na: «Sana sənəzvay, kwataka peŋ cifə dəvə, mba'a kərpi bakəshi na shi tikə va ghəy gwa'a tsəgha» kə ghəshi. ¹⁸ Ma kə Yesəw na: «Ndakashim tikə na ghwəy» kə. Dzəghwa mba'a məndi banakəvəshi.

¹⁹ Ma sa banakəvəshi məndi na, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli va, a ghəshi nzəyshi mənəy. Dza na hən bəvə peŋ tsa cifə tsa va, mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri peŋ tsa va, mba'a banavə kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli dəŋ ni va. ²⁰ Mba'a mbəzli va zəməhwə shi va gwanashi, bəhə, bəhə, bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. Dza mbəzli ta səda ci va, basə, basə, ghəshi basəti mbəvəli va, gyadə gyadə ghwani mən lə bakə. ²¹ Mbə mbəzliy zəməhwə shiy va bəhə bəhə ghəshiy, a zhər mənəti gar bələkwə bələkwə cifə mətəkə, mbərəkəshi mi'i lə ndərazhi.

Njasa dza Yesəw lə səda ci dzar tə ghən yam

(Mk 6:45-52; Zhj 6:15-21)

²² War ghwəla, ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səda ci na: «Ləghwam dzəghwa kwambəwal, a ghwəy 'wati kwal dzəvəriy dzəti həlbə. Kala kərnee səkwəti mbəzli ghəshiy dzashi» kə. Mba'a mbəzli ta səda ci va dzəghwashi, ka dzashi. ²³ Ma sa səkwamti Yesəw mbəzli ka dzashi ghəshi ki na, dza na mba'a dzəməy mə kəlan kwətiy, ta cə'wə. Pa' ka mənəta vərđi war ghəci məba kwətiy. ²⁴ Ma ghalaba ki na, mbəzli ta səda ci kətivə dzaa dzashi kərakə lə həlbə. Dza safə ka viy

səkəkə dzəmbə kwəma shi, ka gwanəzə kwambəwal yam. ²⁵ Ma tə kwa baka wa ngələkə na, mba'a Yesəw dzətiy tə ghən yam, ka dza dzar ti shi lə səda ci ta kəsashi mbəzli ta səda ci. ²⁶ Ma sa nay mbəzli ta səda ci va ghəciy dza dzar tə ghən yam lə səda na, mba'a her shi dzashi tərəŋw. Ma kə ghəshi na: «Aya, anay *hil dəŋəmmə» kə ghəshi. Ka ngwəmə lala ghəshi va hazləni. ²⁷ War ghwəla tsəgha ki na, mba'a Yesəw ghati gəzanshi kwəma, a kə na: «Waa yən na, ə kə her ghwəy dzəghwashi, ka hazləni ghwəy ma!» kə.

²⁸ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha, ma kə Piyer ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ndata gha na katanəy, gəzara e dzar lə sədee tə yam vaa dzəvəgha gha kwərakwə» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Sar» kə. Dza Piyer fakatsa'wə madiy səmə kwa kwambəwal, ka dza ghəci tə ghən yam va lə səda ciy dzar dzəvəgha Yesəw ki. ³⁰ Zhini sa nay na safə mbə viy na, mba'a hazləni ghati ghəranci tifa. War ghwəla tsəgha na, sədakwə Piyer ghati yipəvaa dzəghwa kwəfa. Dzəghwa na tapə ta ngwəmə lala, a kə na «A Ndə sləkəpə, mbəlītəra» kə. ³¹ Dzəghwa nza'jəw Yesəw vəlanavə dəvə ciy ka'wəti. Ma kə kaa ngəci sa ka'wəkəmmə na na: «A Piyer ndara nəfə tsa gha gha gwanayəw. Tawa mənəti gha ghən tsa gha bakə bakəa?» kə. ³² Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal bakanashi. Dzəghwa gar safə tsa va garəti viy. ³³ Dzəghwa niy nza kwa kwambəwal shi ni mbəzli ta səda Yesəw gwanashi, tsəfəkwə tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi tsəfəkwəshi, ka pəra'wanci di-vidivi shi kaa Yesəw. Ma kə ghəshi na: «Wa Zəghwə Hyala nza gha katanə» kə ghəshi.

*Yesəw lə ka zəlghwə tə hid'i ka *Zhenezaretə*
(Mk 6:53-56)

³⁴ Ma sa tanamti ghəshi kwəfa va na, mba'a ghəshi tsəhəshi tə hid'i ka Zhenezaretə. ³⁵ War sa tsəhəshi ghəshi

na, mba'a mbəzli tə hidfi va sənivə Yesəw. Nza'jəw, zləŋ məlmə, ghəshi gəzamti səəkə tsa Yesəw kaa mbəzli tə hidfi va. Mba'a ghəshi basanakə ka zəlghwə ngəci ki. ³⁶ Tapə ghəshi ta cə'wə Yesəw, a ghəci banavəshi kwal tsaə dapəvə ya kwataka mətəni kwəbaŋ tsa kən ghən ci. Ya tsamaba ndə zəlghwə tsaə ndəŋway ki na, mba'a mbəliy kwəriŋ.

15

*Kwəma jiji *ka Zhəwifə* (Mk 7:1-13)

¹ Dza *ka Farisahi ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi səəkəshi mbə məlmə Zherəwzalem dzəvəgha Yesəw. Dza ghəshi ka dəw kwəma və, ² a kə ghəshi na: «A Metər, a kwəma jiji ghwəmmə gəzəkə, ka ndə gha zəmə shiyəy, mba'a ndə pishamti dəvə ci, kə. Ava ghaa nashi mbəzli ta səfa gha ni mbə zəmə shiy kala pi ma dəvə. Tawa nəw ma ghəshi kwəma jiji va kia?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Wa shiy mənishi di ma ghwəy fəti ta kwəma pəhəti Hyala, dzaŋwəy ghwəy ta nəw war kwəma jijihŋwəy na ghwəy shəka? ⁴ Njasa nzana va sənənva, mba'a Hyala gəzəkə: “Ə pə ghaa ha'wə tə kar dəŋa lə mənə” kə. Zhini ma kə ba na: “Ya wa ntsaa tsəərəti dəy ya mbəghəyəy, mba'a məndi paslamti tsava ndə” kə difa. ⁵ Ma pə ghwəy na ghwəy ki, mbə kwəma bənipə ghwəy na: “War nə ma ndə kaa dəy, ya kaa mbəghəy: A di, a mə, ma shiy niy nza vəya gar bəŋwəyshee ta kətiŋwəyəy, kaa Hyala bəhwəshee, kəy, ya kala zhini tsava ndəə kəti kar dəy lə mbəghəy na, gwa'a tsəgha” pə ghwəy. ⁶ War tsəgha pəsliti ghwəy na Hyala va kwəma pəhəti na, ta mbəə nəw na ghwəy va kwəma jiji! ⁷ Ma kwəma ghwəy ghwəy ka dəkə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla niy, katarŋ na kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəkən ghwəy. A kə niy niy:

⁸ A kə Hyalay: “Ma mbəzli niy,

war kwataka lə miy gəzə ghəshi ha'wə tsa ha'wə ghəshi tə ya gwa'a tsəgha.

Ma mbə nefer shi na, kərakə kərakə ghəshi lə ya.

⁹ Gəmta na tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi va kwa kwəmee, sa nzanay, war kwəma jiji shi gwa'a tsəgha

na shi bananshi ghəshi kaa mbəzli, njasa nzanaa kwəmee ghəshi zhəghəti” kə Hyala,

kə Ezay niy ni» kə Yesəw.

Shiy dzaa yadamtı ndə kwa kwəma Hyala

(Mk 7:14-23)

¹⁰ Dzəghwa Yesəw mba'a harvə mbəzliy basəshi va. Ma kə kaa ngəshi na: «Fam kwəma dəe na gəzə, nza ghwəy fə ghən ti. ¹¹ Ma na shi zəməhwə ndəə dzəghwa hwər ciy, ka mbay ghəshiy yadamtı ndə kwa kwəma Hyalaw. Naa səvəri kwəma mbə miy tsa ci na saa yidi ndə kwa kwəma Hyala» kə.

¹² Dzəghwa mbəzli ta səfa ci kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. A kə ghəshi ngəci na: «Sənay gha tərəŋw satiy nəfə tsa *ka Farisahi va kwəma gəzəkə gha va tsəgha na, pə gha tsəna?» kə ghəshi. ¹³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Nay ghwəy tsəy, ya tsamaba dəŋw fə na, kala Dirə tsa mə ghwəmə kə ngwəbətıy, war tədi tədi dza naa nza. ¹⁴ Zlashim lə kwəma shi. Ghwələfesliy canshi kwal kaa nihwəti ghwələfesli na ghəshi. A ghwəy sənay, war mba'a kə ghwəlfəə kəsə tsahwəti ghwəlfə tə dəvə ci, ta canci kwaləy, ta shikəshi dza ghəshiy dzəghwa kə'wə bakanavashi» kə Yesəw.

¹⁵ Dzəghwa ma kə Piyer ngəci na: «A Metər, citəŋəy bazhə tsa kwəma di fir tsa vaa gəzə» kə. ¹⁶ Ma kə Yesəw ngəci na: «Waa lə ghwəyŋwəyshi mbə ma naa favə kwəma kwərakwə ba na? ¹⁷ Ə sənay ma ghwəy, ma na shi zəməhwə ndəy, dzəghwa hwər tsa ci ka niva shiy dza,

ka ndə dza na, mba'a təhəkəghwashi, pə ghwəy shəkəna? ¹⁸ Əy ma na kwəmaa

søveri mbə miy ndə nanzə kiy, sækə mbə nəfə tsa ndə ka navaa sækə. Ava niva shiy na shiy dzaa laɖamti ndə kwa kwəma Hyala. ¹⁹ Sa nzanay, war sækə mbə nəfə tsa ndə sækə təkə *kwəma jikir na. Ma ka gha nighə na, vbəpə təkə kwəma va fambə ndə mbə pəesli ndə, ka pəesli mi'i mbəzli, ka məməni ghwərghwər, ka ghəli, ka təbə dzərvəə dzəkən mbəzli, ka gəzə kwəma jikir naa dzəkən mbəzli. ²⁰ Ava shiy mənəi ndə ka ntsa lidfi lidfi tsa kwa kwəma Hyala. Ma na nə jijihimmə va, mba'a kə ndə zəməhwə shiy kala pishə dəvə na, ntsa lidfi lidfi tsa na kwa kwəma Hyala, kə ghəshiy, tsəgha naw. Ka mbay niva shiy laɖamti ndəw» kə Yesəw.

*Kar Yesəw lə maliy sækə tə hidfi ka *Kanana*
(Mk 7:24-30)

²¹ Dza Yesəw mba'a ɖarvay tə tsava pi, ka dzay dzəti hidfi vəgha məlmə Tir lə məlmə Shidaŋw. ²² Ma sa tsəhəy na na, dzəghwa nahwəti mali mbə hwəlfə ka Kanana, tə hidfi va, ndəs səkətəaa dzəvəgha Yesəw. A kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, jijiy mazə *Davitə, titihwə mənəti zhəhwər tə ya. Gazlaka kəsəvə na zhee, war ə ghənzəə sa ngəra'wə tərəŋw tərəŋw və» kə. ²³ Dzəghwa Yesəw tərəm, nzəyəy kala zləbanta kwəma, ya kwətiŋ nzə. Mba'a mbəzli ta səɖa ci səkəshiy dzəvəgha, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, mananati kwəma ɖəw na va, a ghənzə zlamməə dzata. Sa nzanay, ka dza naa zlay nəwəmmə war tsəgha lə lala nzə vaw» kə ghəshi. ²⁴ Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Yənəy, war kwataka ta hwəlfə ka *Izərayel, ghəshi shiy mənishi nja tenkesli zaza ni ghwənəkəra Hyala» kə.

²⁵ Ma sa favə mali va tsəgha na, sækə na gələbə gələbətə tə shinin nzə kwa kwəma ci. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, titihwə kətitərə na gha» kə.

²⁶ Dzəghwa ma kə Yesəw ngəta na: «A mali na, waa wəzə na ndə bəvə shi zəmə ndərazhi, ka ndəghashi kaa kireketiw»

kə. * ²⁷ Ma kə mali va na: «Yaŋ, tsəgha na nava nanzə katan Ndə sləkəpə. Ma nanzə ya tsəgha nzəy, ya kireketi na, kar ghəshiy kwəmavə imə memiriy shikə səkwa tə tabəl tsa ndə shiy, ghəci mbə zəmə shiy» kə. ²⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəta na: «A mali na, a gha ndara nəfə tsa gha gwanay. Nana kiy, ta məntəŋa kwəma gha va dzee njasa ɖi nəfə tsa gha va» kə. 'Wakəvə tsəgha, nza'jəw, pəlis zha mali va va mbəlita va gazlaka va ghala pətsa gəzə Yesəw va kwəma va.

Kar Yesəw lə ka zəlghwə ɖaŋ

²⁹ Dzəghwa Yesəw mba'a maɖiy tifa, ka dzay dzəməy kwəfa har mənɖiy kwəfa Galile. Dza na mba'a dzəməy mə tsahwəti kəlaŋ tifa, mba'a nzəyəy mə. ³⁰ Dzəghwa mbəzli ɖaŋ, mba'a ghəshi ɖasəkəvashiy dzəvəgha, lə mbəzli gwərapə gwərapəshi ni: Vədevəder, lə ghwəlefesli, mba'a mbəzli məti məti vəgha ni, mba'a mbəzli pəhətə ghani shi mbay ma gəzə kwəma, mba'a nihwəti mbəzli mananshi zəleghwer ghəngəhən ghəngəhən ni ɖaŋ. ɖasə ghəshi ɖasəyshi kwa kwəma Yesəw. Dza na mba'a mbalamtishi gwa'a. ³¹ Ma sa mbalamtishi na na, mba'a nava kwəma mananatishi maɖaŋa kaa mbəzli. Ma kə ghəshi na: «Kay, 'yahə'yahəy na tsatsa ndə» kə ghəshi. Sa nata ghəshi hwəlfə nava maɖaŋa kwəma. Sa nzana mbə mbata gəzə kwəma mbəzliy niy pəhətə ghani shi va, mbəli mbəli mbəzli məti məti vəgha ni, mbə dza dzashi vədevəder, mbə nay pi ghwəlefesli ɖiwen ɖiwen. Dzəghwa ghəshi ki tapə ghəshi dzəmbəshi mbə fal Hyala ka *Izərayel.

Kar Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə ɖaɖə mətsəkə
(Mk 8:1-10)

³² Dzəghwa Yesəw ki da' harvə mbəzli ta səɖa ci, ma kə ngəshi na: «Ma mbəzli niy, dalalay zhəra hwər tsee ti shi. Sa nzanay, kwa mahkana vici shi na sana, war ghəshi tikə vəghee, shi zəmə tibaw. Sana kiy, ka ɖee ghəshiy dzashi kala

15:19 15:19 Gal 5:19-21 15:22 15:22 20:30-31 15:24 15:24 10:6; Rm 15:8 * 15:26 15:26 Kəreketi ka ka Zhəwifə har mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, va tsəgha niy gəzə Yesəw kwəma va tsəgha kaa mali va. 15:28 15:28 8:13 15:29 15:29 5:1 15:32 15:32-39 14:13-21 15:32 15:32 9:36

nganavəshi shi zəmə yaw, va nəghətaa ghəshi dzaa shikəshi, kwa kwal va ma» kə. ³³ Ma kə mbəzli ta səfa ci kaa ngəci na: «Əy, kwəma ka ghwəmmə pəlakə shi zəmə sana kwamti na gar məkanshi kaa gəla mbəzli dən ni ni tsətsə kia?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Hwəmə na peŋ va ghwəya?» kə. Ma kə ghəshi na: «Mbərfeŋ na peŋ va ghəy, mba'a kərpi jəw jəw ni, jəwə» kə ghəshi. «Ndakashim tikə» kə.

³⁵ Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi nzəyshi mənəy. ³⁶ Ma sa nzəyshi ghəshi na, dza na həŋ bəvə peŋ tsa mbərfeŋ tsa va, lə kərpi va ta dəvə ci. Kə ka mənəi 'wəsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na nga' nga' ngangavəri shi va gwanashi, mba'a banavəshi kaa mbəzli ta səfa ci. Dza mbəzli ta səfa ci va mba'a ghəshi bəvə shi vaa tahanavəshi kaa mbəzli va ki. ³⁷ Dzəghwa mbəzli tə pətsa va gwanashi, zəmə zəmə ghəshi zəməhwə shi zəmə va ki, bəhə bəhə ghəshi. Dzəghwa mba'a mənədi basəti naa tərmbə mbəvəli, gyadə gyadə ghwani mbərfeŋ. ³⁸ Mbə mbəzliy zəməhwə shi va vaa bəhəshiy, a zhər mənəti bələkwə bələkwə fadə mətsəkə. Mbərəkəshi kar mi'i ghəshi lə ndərazhi. ³⁹ Ma ləy hwəmə ki na, dzəghwa Yesəw mba'a banavə kwal kaa mbəzli va, ka dzashi ghəshi. Ma sa dzashi ghəshi na, mba'a dzay dzəghwa kwambəwal ka dzay dzəti hidī ka Magadan.

16

**Ka Farisahi lə *ka Sadəsehi mbə dəw kwəma madəŋa madəŋa na va Yesəw (Mk 8:11-13; Lk 12:54-56)*

¹ Ma tə nahwəti vici na, mba'a ka Farisahi lə ka Sadəsehi səəkəshi va Yesəw. Ma kə ghəshi kaa Yesəw sa dī ghəshi ngali ci na: «Mənəti shi madəŋa madəŋa ni kwa kwəma ghəy. Ti dza ghəy sənay səəkə va Hyala səəkə kwəma gha na katan, pə ghəy» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, nata ma ghwəy ghwəmə ghəmmə vici mbə pəkəwəy, cəke' ka ghwəy sənay

dīweŋ dza piy nza həzlimə, pə ghwəy. ³ Dzəghwa mekəshi ba, sa ka ghwəy nata ghwəmə ləvəta ngərəjəkəkəkə va kwələbi na, cəke' ka ghwəy sənay, ta nzəmə dza van ndatsə, pə ghwəy, tsəgha ghənzə. A ghwəy sənay tihəvəri shiy dzaa məniva lə nighə pətsa mə ghwəmə. Ma niy məniva shiy sənəzənva mbə ghwəy na, kala sənay tihəvəri shi ghwəy. ⁴ Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirkir ni nza ghwəy, ka dī fəti ghwəy va Hyalaw. «Mənəti shi madəŋa madəŋa ni» pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madəŋa madəŋa ni dzee mənətəŋwəy tibaw. Mək na shi madəŋa madəŋa ni va niy mənəhwə Hyala lə *Zhəwnasə» kə. Sa gəzanəkəshi na tsəgha na, dza na mba'a zlashi tifa ka dzay.

*Yesəw yəmə shi bənipə *ka Farisahi ghəshi lə *ka Sadəsehi lə *is (Mk 8:14-21)*

⁵ Dza kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci, mba'a ghəshi kafəshiy tanəshi dzəvəri tə kwəfa vaa dzəti tsahwəti həlbə. Mba'a mbəzli ta səfa ci va niy zamti ghən ta bə peŋ. ⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy ta gəzanshi kwəma, ma kə na: «Favə ghwəy na, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy, va is tsa ka Farisahi va lə sa ka Sadəsehi» kə.

⁷ Ma sa favə mbəzli ta səfa ci va kwəma va tsəgha na, kə ghəshi ka gəzə kwəma kwa jipə shiy, ma kə ghəshi na: «Va sa zay ghən tsa ghwəmmə va ta bə peŋ gəzəmmə na kwəma va tsəgha bay?» kə ghəshi. ⁸ Dza Yesəw mba'a fəti ghən ta kwəma gəzə ghəshi va. Ma kə kaa ngəshi na: «A navam kia? Tawa gəzə ghwəy kwəma kwa jipə ghwəy: «Va sa bəvə ma ghwəmmə peŋ» pə ghwəya? Ndara nefer ghwəy ghwəy gwanashiw. ⁹ Wa ka təkə kwəma ghwəy mbə ghən ghwəy sa? Ə zay ghən tsa ghwəy, ta mbəzli bahay ya va gar bələkwə bələkwə cifə mətsəkə ni tə nahwəti vici lə peŋ cifəy na? Ləy hwəmə sa niy ngəslishi ghəshiy, ghwani hwəmə niy təhay ghwəy

lə kwa tərəmbəa? ¹⁰ Zhini tsəghee ngaslay mbəzli gar bələkwə bələkwə fadə mətəkə, lə peŋ mbərfəŋ dəvə, ghwani hwəm niy nza kwa tərmbə tsaa niy basəti ghwəya? ¹¹ Ghala pətsa nə ya va ngəŋwəy, ndəghwəm ghən tsa ghwəy va is tsa ka Farisahi lə sa ka Sadəsehi pənəy, njaa sənay ma ghwəy, kwəma peŋ na sa dee va gəzanwəyəw, pə ghwəya?» kə.

¹² Ma sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a mbəzli ta səfa ci mađiy fəti ghən ta kwəma va ki. «Ma kwəma gəzə Yesəw vay, dzəkən is tsaa pəsli shiy dī naa gəzəw. Ndəghwəm ghən tsa ghwəy va shi bənipə ka Farisahi lə ka Sadəsehi, dī naa gəzə» kə ghəshi.

*Piyer gəzə: «Yesəw na *Kəristəw» kə (Mk 8:27-30; Lk 9:18-21)*

¹³ Dzəghwa Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci, mba'a ghəshi mađishiy dzəti nihwəti hidī, ndəkwə vəgha hidī Shezare Filipə. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a mađiy ta dəw kwəma va *mbəzli ta səfa ci, ma kə na: «A ndə nzee ka mbəzli ni yən Zəghwə yakə ndə ngəri baya?» kə. ¹⁴ Ma kə mbəzli ta səfa ci na: «Zhaŋ tsaa mənipə *batem nza gha, ka nihwəti mbəzli ni. Nihwəti na: *Eli nza gha, kə ghəshi. Ma nihwəti ba na: Kala *Zhereməy pə ghay, tsahwəti ndə mbə ka gəzə kwəma Hyala nza gha, kə shi» kə ghəshi.

¹⁵ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ghwəy na ghwəy kiy, wa ndə nzee ka ghwəy nia?» kə. ¹⁶ Ma kə Shimanw Piyer na: «Ghay, Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, zhini gha Zəghwə Hyala kwa bəpə piy» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha, ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, zəghwə Zhaŋ, vəshi pə ghaa vəshi. Sa nzanay, ma kwəma katan na na gəzəkəvəri ghay, kwəmaa səəkə va ndə ngəri naw. Dirə tsa mə ghwəmə citəŋa na kwəma va. ¹⁸ Ma nə ya ngəŋa kiy: Piyer nza gha. Ma Piyer tsa vay, kəlba dī naa gəzə. Tə kəlba va dzee basəy

mbəzli nəwra. Ka dza bərciy nza va məti gar mbashiw. ¹⁹ Avee taa ndaŋa shiy ghwəni miy dəgha ta dzəti pətsa sləkə Hyala mbə dəvə gha. Ma shi dza ghaa pəhəti, ta mənishi mbəzli tikə tə hidiy, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə. Ma ni dza ghaa pəhəti shiy, ka mənishi məndiw, pə gha dība na, war tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə» kə.

²⁰ Sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, dza na mba'a makəti mbəzli ta səfa ci, vantaa ghəshi dzaa gəzə kaa nihwəti mbəzli, ghəci na Kəristəw Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli, kə ghəshi.

Yesəw gəzə kwəmaa dzəkən məti ci, lə zhakati tsa ci mbə məti (Mk 8:31-9:1; Lk 9:22-27)

²¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a Yesəw ghati gəzanshi bazhə bazhə kaa mbəzli ta səfa ci, a kə kaa ngəshi na: «A nana ki, ya njaabay, ta dza dzee dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma sa kee tsəhəray, ta sara ngəra'wə dalala dza mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala. Ta paslantəra dza məndi. Ma sa kee mətiray, ta satira dzee mbə məti tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə. ²² Ma sa favə Piyer nava kwəma na, mba'a harvə Yesəw dzəvəgha bəla. Ma kə kaa ngəci na: «A Ndə sləkəpə, əhəŋ, ka dee nava kwəmaa kəsanaw. Makəti gəla na tsəgha na va kwəma Hyala va dzəkən gha» kə.

²³ 'Wakəvə Yesəw tsəgha, tərəd zhəghəghəvay dzar kwa Piyer. Ma kə ngəci na: «Kərakə pə gha lə ya, *ndə jaka tsa Hyala tsa. Ə dī gha həərəfa, ta tərəmbəraa dzəmbə *kwəma jikir na. Sa nzanay, na gha na hwəlfə təkə kwəmay, kwəmaa səəkə va Hyala na teepəw. Təkə kwəmaa səəkə va ndə ngəri na» kə.

²⁴ Dzəghwa ma kə kaa mbəzli ta səfa ci na: «Mba'a kə ndə dī nəwray, ə kə tsava ndə zlay zəzə dzəkən tsa ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə, lə mətita gwa'a, ma

16:14 16:14 14:2; 17:10-13; Mt 21:11 **16:16** 16:16 14:33; Zhŋ 1:49; 11:27 **16:18** 16:18 Lk 22:32; Zhŋ 1:42; 21:15-17; Ef 2:20 **16:19** 16:19 Lk 11:52; Mt 18:18; Zhŋ 21:15-17 **16:20** 16:20 17:9 **16:21** 16:21 17:22-23; 20:17-19; 26:2 **16:24** 16:24-25 10:38-39; Lk 14:27; 17:33; Zhŋ 12:25-26; 1Pi 2:21

nza ghəci nəwra. ²⁵ Sa nzana, ya wa ntsaa dī mbəliṭi piy tsa ci tikə tē hidīy, ta zamti tsa mē ghwəmē piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tē hidī tē mbərkə kwəma yay, ta mbəliṭi tsa mē ghwəmē piy tsa ci dza na. ²⁶ Nay ghwəy na, ya shi tē hidī gwa'a gwa'aa kwəmavē ndə, mba'a piy tsa ci mē ghwəmē zayəy, shiy tība ndə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. Tsahwəti sē tība teepə gar dza ndə mbəərəti piy tsa ci ti mē ghwəmē va Hyalaw. ²⁷ E gəzanwəy yay, ta səkəkə dzee yən Zəghwə yakə ndə ngəri lə shəndəkə tsa Dirə, ghəy lə ka kwal Hyala ci. Sa kee səkəray, kee dza na mba'ee wanati zhəmē ndə, ya tsamaḃa ci gwa'a, war ge'i ge'i lə na ci sləni ghərahwə na mbə nzəy tsa ci tikə tē hidī. ²⁸ Ə gəzanwəyee, na navay tsəgha na, a nihwəti mbə ghwəy ghwəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkəwə na ta nara dza ghəshi, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən mbə səkəkə ta mənī mazə tsee» kə.

17

Yesəw mē kəlan lə nihwəti mbəzli ta səḃa ci
(Mk 9:2-13; Lk 9:28-36)

¹ Dzəghwa sa mənta vici kwan ləy hwəm shi va na, dza Yesəw kaa kar Piyer lə Zhakə, mba'a Zhan zəmbəghəy Zhakə, pəm pəməvəshi kwasəbə ci, ka dzashiy dzəmə ghən kəlan tsa bitī tsa, ta nza kwətishi məḃa. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi məḃa na, dzəghwa Yesəw mba'a zhəghanakəshi nahwəti pa kaa mbəzli ta səḃa ci va mahkan ni. Ka mbərə pətsa mbə kwəma ci ghəy ghəy ghəy, ndəḃa vici pə gha. Ma kwəbejer kən ghən ci na, mba'a ghəshi zhəghəshi tezlezlezlezl, war ka baməpə. ³ Ma zhini ghəshiy nighə ḃa na, kar *Məyizə lə *Eli tība mbə gəzə kwəma li. ⁴ Ma kə Piyer kaa Yesəw tsəgha ki na: «A Ndə sləkəpə, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tē pətsaw. Mba'a pə gha zləbatīy, kadiw e danjəti

ceker mahkan, kwətīn tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə.

⁵ Ma war ghəci ghwəlay mbə kərnī gəzə kwəma gəzə na vaa səkwa tsəgha na, dzəghwa zlələhə, kwələḃi səkəkəshi tē ghwəmē, ka mbərə, səkəkə zhəməkə məkəkwə va kəələhwəshi. Fa ghəshi na, məli Hyala mbə gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw səkəkə mbə kwələḃi va, ma kə na: «Favə tē ghwəy, ava ghəci na Zhəghwee dee, tərənjw yən vəshi ti, fam kwəma və» kə.

⁶ Ma sa favə *mbəzli ta səḃa Yesəw va mahkan ni məli va tsəgha na, mba'a ghəshi hazlənishi tərənjw. Tsəfəkəwə tsəfəkəwə ghəshi tsəfəkəwəshi, nzənjw nzənjw kwəma shi mbə hidī. ⁷ Dza Yesəw, kət kətəghəvay dzəvəgha shi, mba'a dāpashi. Ma kə ngəshi na: «Satinwəyəm məgarə, ka dza her ghwəy ma» kə. ⁸ Dzəghwa mbəzli ta səḃa ci va kafə, ghəshi kafata kwəma shi. Ma sa nə ghəshi njə'wə kə ghəshi na, nay ndə ghəshi tība ghwəlaw. War Yesəw kwətīy. Mba'a ghəshi madīshi ta səkwasī mē kəlan ki.

⁹ Ma kə Yesəw ngəshi ghəshi mbə səkwa səkəkə mē kəlan tsa va na: «Ma shi nashi ghwəy ni mənīshiy, əntaa ghwəy taa gəzəshi ya kaa tsamaḃa ndə di ma. Ndəghətim, pa' tē vici dzee zhakatira mbə məti, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə. ¹⁰ Dzəghwa mbəzli ta səḃa ci va ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Metər, sa wana niy nə *mbəzliy ḃənipə kwəma pəhəti Hyala na: "Pərḃa Eli dza naa səkəkəy, ka *Kəristəw gha səkəkə" kə ghəshia?» kə ghəshi. ¹¹ Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Yan tsəgha na nava nanzə, katan na. Eli dza naa 'wa kwal səkəkə, ta gəzanshi zhəghə nefer shi kaa mbəzli ta nəw kwəma Hyala. ¹² Ma ki e gəzanwəyəy, a Eli 'wakə kwal səkəkəy ghala mbəradzəy. Dzəghwa mbəzli na, kala sənivə ghəshi. Mba'a ghəshi mənī *kwəma jikir na li njasa dī ghəshi. Njasa sanamiy ghəshi va ngəra'wəy, tsəgha dza

16:27 16:27 Cem 62:13; Zhəwbə 34:11; Mt 7:23-27; 13:41; 25:31-46; Lk 13:27; Zhj 5:29; Rm 2:6; 1Kwər 3:13-15; 1Pi 1:17; 2Tim 4:14; ShiZhj 22:12 **16:28** 16:28 10:23; 24:34; Mk 9:1; 13:30; Lk 9:27; 21:32 **17:1** 17:1 5:1 **17:2** 17:2-8 2Pi 1:16-18; ShiZhj 1:16 **17:5** 17:5 3:17 **17:9** 17:9 16:20 **17:10** 17:10-11 Mala 3:23-24; Mt 16:14 **17:12** 17:12-13 11:14; Lk 1:17; Zhj 1:21

ghēshi ta samiyra, yēn Zēghwə yakə ndə ngəri kwərakwə» kə. ¹³ Ma sa gəzəkə na kwəma va tsəgha na, mba'a mbəzli ta səda ci va fəti ghən tsəgha, dzəkən Zhan̄ tsaa mənipə *batem gəzə na kwəma va, kə ghēshi.

*Yesəw lə zəghwə nza bashakə və
(Mk 9:14-29; Lk 9:37-43)*

¹⁴ Dzəghwa kar Yesəw lə *mbəzli ta səda ci ki mba'a ghēshi tsəhəshi vəgha mbəzli dan̄ ni. Dza tsahwəti ndə mba'a mad̄iy, ka səkəkə dzəvəgha Yesəw. Səkəkə na gələbə gələbəy tə shinin ci kwa səda Yesəw. ¹⁵ Ma kə na: «A Ndə sləkəpə, mēnti zhəhwər ta zəghwee ghəci gwərapəy va zəlghwə bashakə, war mbə sa ngəra'wə ghəci və tərənw. Dan̄ səda ci səkəkə zəlghwə tsa va mbə ndəghaa dzəti ghwə, lə dzəmbə yam. ¹⁶ Dzəghwa mba'ee niy pəmanakəshi kaa mbəzli ta səda gha na, shan̄ ghēshi shan̄ay mbəli ci» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa gəmgəm niy, banavə nefer ghwəy ghwəy kaa Hyalaw. Pa' hwəm d̄i ghwəy yēn nzəyra lə ghwəy kia? Pa' hwəm dzee nza mbə sə'wa kwəma ghwəy d̄iba kia? Bəram zəghwə vaa sar tikə» kə ¹⁸ Dza mba'a mēndi banakə zəghwə va. Sa bəkəm na, mba'a gəzanakə kwəma lə bər̄ci kaa bashakə tsa va tərənw tərənw a ghəci səvəriy mbə zəghwə va. Dzəghwa nza'jəw bashakə tsa vaa səvəriy mbə zəghwə va ki. Pəlis ghəci mbəliy t̄ibata kwəriŋ.

¹⁹ Ma sa nata *mbəzli ta səda Yesəw kwəma va mēnta tsəgha na, dza ghēshi, kət ghēshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghēshi ngəci na: «Wa shiy mənishi niy mbə ma ghəy təkəkəvəri bashakə tsa va na ghəya?» kə ghēshi. ²⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa banavə nefer ghwəy ghwəy gwanashi kaa Hyalaw, va tsəgha mbay ma ghwəy təkəkəvəri. Ə gəzan̄wəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghwəy banavə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala ya jəwə tsətse

nja cizlə gwəbiri, ta mbay dza ghwəy ni, ya kaa dəlagwa na sana: «Tədamtəvan̄a tikə, mbalaa dzarba!» pə ghwəy, ka na dza na, mba'a bərvata. Ma tsəgha kiy, nihwəti shiy t̄iba mba'a dzaa zhəntənwəy ghən tēpəw. [²¹ Ma gəla bashakə tsay, ka mbay mēndiy təkəkəvəri mbə ndə, kala lə mēni səwmay mba'a cə'wə Hyalaw» kə.]

*Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən
məti ci, lə zhakati tsa ci mbə məti ba
(Mk 9:30-32; Lk 9:43-45)*

²² Ma tə nahwəti vici sa basəshi kar Yesəw ghēshi lə mbəzli ta səda ci gwanashi tə hid̄i ka Galile na, dza na tapə ta gəzanshi kwəma, a kə na: «Ma yēn yēn Zēghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza mēndi mba'am fambəra mbə dəvə mbəzli. ²³ Ka mbəzli va dza na, mba'a ghēshi paslantəra. Ma sa kee mətiray, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli na ta zhakatira dzee mbə məti» kə. Ma sa favə mbəzli ta səda ci gəla nava kwəma tsəgha na, gwa'a, kwəshay vəgha shi mēnta tsəgha.

*Gəzə kwəmaa dzəkən tsəhə ghən mbə
ciki Hyala

²⁴ Dza kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghēshi səkəkəshiy dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Ma sa səkəkəshi ghēshi na, mba'a mbəzliy tsəhə ghən va mbəzli mbə ciki Hyala səkəkəshiy dzəvəgha Piyer. Ma kə ghēshi ngəci na: «A Piyer, kar ntsa ghwəy tsa dikə tsaa tsəhə ghən tsa mbə ciki Hyala sa?» kə ghēshi. ²⁵ Ma kə Piyer na: «Yan̄, kar naa tsəhə» kə. Ma Piyer mbə dzəkə ghi na, mba'a Yesəw 'wati dəw kwəma və pərba ghəci, ma kə ngəci na: «A Piyer, njaa na va gha tay? Va nima mbəzli ka mezhizhə tə hid̄iy tsəhə ghən tay? Va ka səkəkə səkəkə ta naa, naa va ka ya ya?» kə. ²⁶ Ma kə Piyer na: «Va ka səkəkə səkəkə ka ghəshiy tsəhə» kə. Ma kə Yesəw na: «Ghənzə tsəgha na, ka tsəhə ghən ka ya ya na nashi ba na? ²⁷ Əy, ma ki ya tsəgha nzə, vantaa nefer ka tsəhə ghən va taa satiy, mbala bəvə gwəvben̄, a gha dzaa dzəməy kwəfa, ta kəsə kərpi. Ma kəlipə dza ghaa 'wa

kəsəvəy, nza gha bəvəə ghwənamti miy tsa nzə. Sa ka gha ghwənamtiy, ta kəsəy səlay dza gha mbəba. Nza gha bəvə, nza gha dzaa banavəshi. Mək dza naa nzaa dzəti tsee ghən lə dzəti tsa gha gwa'a» kə.

18

Tsama ndə gwəra na dikə mbə mbəzli sləkə Hyalaa?

(Mk 9:33-37; Lk 9:46-48)

¹ Ghala pətsa va ki na, dza *mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. Ka dəw kwəma ghəshi və, ma kə ghəshi na: «A Metər, tsama ndə na ntsaa gwəra dikə mbə mbəzli sləkə Hyala tay?» kə ghəshi. ² Dzəghwa Yesəw da' haray zəghwə jəwə tifa, mba'a garəy kwa kwəma shi. ³ A kə ngəshi na: «A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zhəghəti ghən tsa ghwəy pə ghwəy nja ndərazhi jəw jəw niy, ka dza ghwəy mbə tsəhəwəy mbə mbəzli sləkə Hyalaw. ⁴ Ntsaa dzaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə nja zəghwə nay, ghəci dza naa gwəra dikə mbə mbəzli sləkə Hyala. ⁵ Ya wa ntsaa dzaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa tə mbərkə kwəma yay, yən də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na va tsəgha» kə.

*Gəzə kwəmaa dzəkən shiy həərə ndə, ta mənī *kwəma jikir na*

(Mk 9:42-48; Lk 17:1-2)

⁶ Ma kə Yesəw ba na: «Ya wa ntsaa dzaa mənī shiy ngədi mbəzliy tēhəshi ma ni ndara nefer shi, dza mba'a ghəshi shikəshiy dzəmbə mənī kwəma jikir nay, a ngəra'wə taa nza kən tsava ndə. Wəzəba pəhanaghwa mənī vəna kwa wəri ci, mba'am tsəkəwati tə hwər kwəfa, mba'a mətīy dza naa favə kən kwəmaa dzaa nza kən. ⁷ Katəj nanzə kiy mbəzliyay, mbə kwəma na mbəzli tə hidī. Va sa nzanay, ya hwəmba nzə na, war lə shiy həərəpə dzəmbə mənī kwəma jikir na na tifa. Ta na niva shiyəy, ka bashi nza ghəshi tifa ya hwəmbaw. Ma nanzə kiy, a ngəra'wə dzaa nza tərəjw kən ntsaa dza vaa titəyay ta mənī shiy

ngədi mbəzliy dzəmbə kwəma jikir na» kə.

⁸ Ma kə kwa fir na: «War mba'a kə dəvə gha, ya nahwəti səda ghaa fəjəa dzəmbə mənī kwəma jikir nay, sla pə gha slanti, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay, wəzəba kwəmavə gha piy tsa slar tsa va Hyala, lə dəvə gha kwətīj na, ya lə səda kwətīj na, kən na dza mənīy ndəghambəna mbə ghwəə kədi ma, lə shi gha bakanashi. ⁹ Mba'a kə nahwəti mətse ghaa ngədiḡaa dzəmbə mənī kwəma jikir nay, lamti kwa ghən gha, a gha ndəghamti kərakə. Sa nzanay, wəzəba kwəmavə gha piy tsa slar tsa va Hyala, lə mətse kwətīj na, kən na dza mənīy ndəghana dzəmbə ghwəə kədi ma, lə mətsehi gha bakanashi» kə Yesəw.

Bəli fir lə təmbəkə tsaa niy zay, mba'a ndə pəlavə sa ci

(Lk 15:3-7)

¹⁰ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci difa na: «Mənī tə ghwəy məhərli, vantaa ghwəy dzaa fə ndərəə dzəti tsahwəti ya kwətīj mbə mbəzli daw daw bərēci ni. A gəzanwəyee, mbə ndəghwəshi na ka kwal Hyalahi shi kwa kwəma Dirə tsa mə ghwəmə ya hwəmba nzə. ¹¹ [Sa nzana, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mbəli niy zashi mbəzli səəkəree tikə tə hidī.]

¹² A nə yay, njaa na va ghwəya? Ya ndə nza mba'a tējkesli ci və bələkwə, dza tsahwəti mba'a zay kwətīj mbə shi na, nza zlashi ni məslidə mətseke məslidəti ni va tibashi ni mə dal pi, ka dzay ta pala tsaa zay va kwətīj tsa sa? ¹³ E gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma sa ka na dza, mba'a kəsəy sa ciy, tərəjw dza naa vəshiy, ta təmbəkə tsa ci va kwətīj tsa. Tərəjwba ti kaa ni dāj ni va niy zashi ma. ¹⁴ Ava tsəgha dī ma Dəjwəy Hyala mə ghwəmə tsahwətiy zay ya kwətīj ta mbəzli daw daw bərēci ni va nəwvə kwəma ci ki» kə.

*Kwəma ka ndə mənī, ghəci kə nay zəmbəghəy mbə mənī *kwəma jikir na*

15 Zhini ma kə dība na: «Mba'a kə zəməŋa tsa mbə nəw Yesəw məntəŋa *kwəma jikir nay, mbala harvə a gha gəzanci dzəkən kwəma va, ghwəy bakə bakəŋwəy li. Ma sa ka na dza mba'a yivə, “Tsəgha na katan, vəya na fəti” kəy, a gha zhəghəkəə dzəghwa kwal Hyala tsəgha. 16 Ma mba'a kə kala dī fəti ta kwəma gəzanci gha vay, mbala harvə, ya ndə kwətiŋ, ya mbəzli bakə kwasəbə gha. Nza ghwəy zhiniy gəzanci kwəma li shi. A ghənzə mbəə nza nja kwəma gəzəkə Zliya Hyala va. Sa nə na va: “Mba'a kə kwəma dzətita dzəti ngwəvəy, mbəzli bakə, ya mahkan kə dzaa ndəghakə fəti kwətiŋ naa dzəkən kwəma va, ka məndi gha zləba” kə. 17 Ma sa ka na dī ma fəti ta na dza niva va mbəzliy gəzə kwəma bay, basəŋwəyəm lə mbəzliy nəw Yesəw, a ghwəy gəzanci. Kala dza kəə dī fəti ta kwəma dza basəva tsa mbəzliy nəw Yesəw gəzanci dība kiy, mba'a gha zlay, ka nighə war lə mətse. Njasa nza naa ndə ta mbəri lə nja ndə *dəwan gha bəti ghalaba. 18 E gəzəŋwəy na katan nay, mba'a pə ghwəy pəhəti shiy, ta mənishi mbəzli tikə tə hidiy, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə. Ma ni pəhəti ghwəy, ka mənishi məndiw, pə ghwəy dība na, tsəgha dza ghəshiy nza va Hyala mə ghwəmə kwərakwə.

19 Zhini ba, e gəzəŋwəyəy, war dzəghwa mbəzli bakə mbə ghwəy tə hidī, mba'a ghəshi yəməti miy tsa shi kwətiŋ ta kwəma dī ghəshi dəw mbə cə'wəy, ta banavəshi shi dəw ghəshi va dza Dirə tsa mə ghwəmə. 20 Va sa nzanay, war tə pətsa basəshi mbəzli va gar bakə, ya mahkan mbə slən tseyey, war tība nzee mbə shi» kə.

Bəli fir lə kwəma tsahwəti ndə ghəra sləni tsa dī ma pəli ndə mbə nəfə ci

21 'Wakəvə Piyer mba'a kətəghəvay dzəvəgha Yesəw, ka dəw kwəma və, ma kə na: «A Ndə sləkəpə, ya zəməərə dza, mba'a bəliti mənira *kwəma jikir na, war ka mənira, war ka mənira, gar dāŋ səfay,

gar hwəm sədee təbə na yən pəlanay kwəma jikir na mənira na va mbə nəfə tsee tay? Gar mbərfəŋ sədee ta naa, naa njaa?» kə. 22 Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Əŋ, əhəŋ, gar mbərfəŋ səfə dza naa nza gwa'a tsəghaw, mbərfəŋ mətseəkə, gar mbərfəŋ səfə ghaa pəlay mbə nəfə gha. 23 Vandə taa gəzəŋa kwəma va njasa məniva na mbə mbəzli sləkə Hyala. Yəm na lə kwəma tsahwəti mazə, lə ka ghəra sləni ci, mba'a niy banavəshi gəna kaa mbəzli va ta sləni. Dza na tə nahwəti vici na, mba'a harashi mbəzli va ta bəlanati gəna ci ghəra ghəshi sləni li. 24 Dzəghwa sa ghati na bəla gəna va na, mba'a məndi pəmanakə tsahwəti ntsa nza gəna ci və gar mələyāŋw dāŋ. 25 Ma ntsa va na, shiy və gar wati gəna vaw. Dəghwa ma kə ntsa ghəraci na va sləni na: “Ma ghənzə tsəghay, wəzəba dza məndiy pamti səkəm na tə ntsa, ghəshi lə mali ci, lə ndərazhi ci, mba'a ni ci shi və gwanashi. Ghalabay, aa dzaa mbay watəra təm tsee va” kə. 26 Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha na, dza zal tsa va, gələb gələbəy tə shinin ci kwa səfə ndə gəna tsa ghəraci na va sləni, ka cə'wə və. Ma kə na: “A ntsee dikə tsa, titihwə, yāŋ pə gha na gha, kadiw ndəghətəra. Ta wavəŋa sa gha dzee dza gwanata” kə. 27 Dzəghwa ntsa ghəraci na va sləni mba'a zhəti hwər ti, mba'a pəlay mbə nəfə ci, mbərəkə zlatanavə gəna va gwanata.

28 Ma dzəghwa ndə sləni tsa pəlay məndi va sa səvəriy na tə ngwəla na, bəgəm ghəshi lə tsahwəti ntsa ka ghəshiy ghəra sləni li. Ma ntsa va na mba'a niy bəvə təm və, gar mbəl bələkwə kwətiŋ. Dza na tasl kəsəti ntsa va ta na ci va gəna, ka mətserdī ta wəri tsa ci. Ma kə ngəci na: “Ə pə gha wavəra gənee va sənzenva” kə. 29 Dzəghwa tsava ndə sləni kwərakwə ki, gələbə gələbəy tə shinin ci kwa kwəma ci. Ka cə'wə və, a kə na: “A ntsee, titihwə yāŋ pə gha na gha kadiw ndəghətəra. Ta wavəŋa gəna gha va dzee” kə. 30 “Awə, war sənzenva

dee ghaa wavëra see” kə. Dza na, na naci mba'a dzaa kalaghwa ntsa va kwa fërshina, pa' fëca vici dza naa wanavë gëna ci va.

³¹ Ma sa nata nihwëti mbëzli ka slëniy tërmbë kwëmaa mënta va tsëgha na, mba'a nëfë tsa shi satiy tërënjw tërënjw dzëkën ntsaa zhëhwër ma va. Dza ghëshi cëke' ghëshi dzaa slanakë kwëma va kaa ntsa ghërançi ghëshi va slëni. ³² Sa favë ndë gëna tsa ghërançi ghëshi va slëni ki na, dza na da' ghëci haray ndë ghëra slëni ndë ndërëm tsa va. A kə ngëci na: “A ta gha gha tsatsa ndëy, ndë ndërëm ndë nza gha. A gha nay, sa përa'wëra gha dëvëy, gwanata zlatanëe gënee va niy nza va gha. ³³ Sana kiy, a gha niy tëbëë mënti zhëhwër ta ntsa nza ghwëy tsa li kwa zërë kwëtiñ na, njasa mëntënee va kwërakwë” kə kaa ngëci. ³⁴ Dza na tërënjw ghëci bëti nëfëë dzëkën ntsa va, të mbërkë kwëma mënti na va. Mba'a kësaghwa kwa fërshina, nza ghëci nza kwa kwërakwë, pa' fëca vici dza naa wanamti na ci va gëna gwanata» kə Yesëw.

³⁵ Zhini ma kə Yesëw difa ki na: «Favë të ghwëy! Kala dza pë ghwëy pëli mbëzli mbë nëfë tsa ghwëy lë nëfë kwëtiñ, ghëshi kə mëntënjwëy kwëma jikir nay, ava war tsëgha dza Dirë tsa më ghwëmëë mëniñwëy kwërakwë ki, njasa mënti ndë gëna tsa va va kaa ndë ghëra slëni tsa ci va» kə.

19

Yesëw bënëpë kwëmaa dzëkën tëshëva tsa kar zal lë mali ci (Mk 10:1-12)

¹ Ma sa këdamti Yesëw bëni shi va kaa mbëzli ki na, dza na mba'a bärway të hidfi ka Galile, ka dzay dzëti hidfi ka Zhëwde, përi na përiëa bëla hël Zhërdeñ.

² Mba'a mbëzli dëñ nëwvë. Dza na mba'a mbalamtishi gwanashi va zëleghwer shi.

³ Dzëghwa *ka Farisahi, mba'a ghëshi sëakëshiy dzëvëgha Yesëw ta dëw kwëma vë, ta nighë kwëma ci, ma kə

ghëshi ngëci na: «Banavë kwal *kwëma pëhëti *Mëyizë kaa ndë ta tihë mali ci, ghënzë kə mananati kwëma ya namaba na?» kə ghëshi. ⁴ Ma kə Yesëw na: «Njaa na kwëma gëzëkë mëndi mbë zliyaa dzëkën kwëma vaa, sëakë ghwëy jangëhwë sa? Ma këy: “Kwa tan tanëy, nga' ngati Hyala zal ghëshi lë mali” kə. ⁵ Dzëghwa, a kə difa na: “Ava va tsëgha dza zal bärway vëgha kar dëy lë mbëghëy, nza ghëshi dzaa jakëshi lë mali ci. Ma nza ghëshi bakanashi mënishishi ka vëgha kwëtiñ” kə. ⁶ Mba'a kə tsëgha kiy, mbëzli bakë na ghëshi ghwëla kiw, vëgha kwëtiñ na sa shi. Ghënzë tsëgha kiy, ëntaa ndë ngëri tëshëvëri shi jakëti Hyala ma» kə Yesëw.

⁷ Ma sa favë ka Farisahi tsëgha, ma kə ghëshi na: «Yan, ya sa nzana tsëghay, tawa në Mëyizë, mba'a kə ndëë dfi tihë mali ciy, a kwal va ndë, tsaslanavë ma ndë zliya kaa ngëta ta dëvë nze, kə shiki?» kə ghëshi. ⁸ Ma kə Yesëw na: «Wa ma kwëma bënjwëy Mëyizë kwal ti ta tihë mi'i ghwëy ghwëy lë zliyay, sa nzana caslakë ghën tsa ghwëy, kala zlëba dfi fëti ghwëy ta nëw kwëmaa gëzëkëvata na. Ma ghala kwatanatay, niy nza gëla nava kwëma tifa tepëw. ⁹ Na nëe nëe e gëzanwëyëy: War mba'a kə ndë tëshamti mali ci, kala mënti ghwërghwër ghënzë, dza mba'a bëvë nahwëti maliy, a ntsa va mënti ghwërghwër» kə Yesëw.

¹⁰ Ma sa favë mbëzli ta sëda ci kwëma va tsëgha, ma kə ghëshi na: «Ëy, ma ghënzë tsëgha, war tsëgha kə kwëma kën nze tsa kar zal lë mali na, wëzëba maw ma mëndiy bëva na» kə ghëshi.

¹¹ Ma kə Yesëw na: «Ma gëla nana kwëmày, mbëzli gwa'a dza naa mbay favëw. War mbëzli ghwënanamti shi Hyala mëhërli shi, na shiy dzaa mbay favë. ¹² Ta na nava e gëzanwëyëy, shiy ghëng'hën ghëng'hën na shiy makë zhër va bë mi'i. Nihwëti zhërëy, ghala yakëshi mëndi na mëti mëti kwala shi, va tsëgha bë ma ghëshi mi'i. Nihwëti na, va sa nzana mba'a mëndi tsa'wamtishi,

nihwəti ɓa na, kala ɗi ɓəva ghəshi, sa ɗi ghəshi ghəra sləni kaa Hyala lə nəfə tsa shi kwətɪŋ, nza Hyala sləkə mbəzli tikə tə hidɪ. Ma ntsaa ɗi zləɓavə kwəma vay, nza ghəci zləɓa» kə Yesəw.

Yesəw lə ndərazhi jəw jəw ni
(Mk 10:13-16; Lk 18:15-17)

¹³ Dzəghwa nihwəti mbəzli mba'a ghəshi ɓanakə ndərazhi kaa Yesəw, a ghəci fakən dividivi ci kən shi, ta cə'wə Hyala ti shi, dza *mbəzli ta səɗa Yesəw, ka makə mbəzli va. ¹⁴ Ma kə Yesəw sa nashi na ghəshiy makəshi na: «Ka makəshi ghwəy ma, zlashim ndərazhi jəw jəw ni va, a ghəshi sar dzəvəghee. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi na shi sləkə Hyala» kə.

¹⁵ Dza na mba'a fanakənsi dividivi ci, ta təfanshi miy. Ləy hwəm ki na mba'a ɓarvay tə tsava pi, ka dzay.

Kwəmaa dzəkən ndə shiy tsa tərəŋw tsa
(Mk 10:17-31; Lk 18:18-30)

¹⁶ Ma tə nahwəti vici na, ndəs tsahwəti ndə səkəy dzəvəgha Yesəw. A kə ngəci na: «A Metər, wa shi dzee mənti wəzə ni kee kwəməvə piy tsaa kəɗi ma tay?» kə. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «A nava ɗəw gha kwəma wəzə na, ta məni vəya? Ma ntsa wəzə tsay war Hyala na kwətita. Mba'a pə ghaa ɗi kwəməvə piy tsaa kəɗi may, nəw pə ghaa nəw kwəma gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala» kə Yesəw. ¹⁸ Ma kə ntsa va kaa Yesəw na: «Gəla nama hwəlfə kwəma pəhəti Hyala kee nəw kia?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Saa ni vay, ka pəəsli ndə gha ma, ka pəla mali ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ¹⁹ ə pə ghaa ha'wə tə kar ɗəŋa lə məŋa, ka ɗi nihwəti mbəzli gwanashi njasa ɗi gha va ghən tsa gha kwərakwə, kə» kə Yesəw.

²⁰ Ma sa favə məgəla ndə shiy tsa va kwəma va, ma kə na: «A Metər shi ɓələkə gha niy, gwanashi nəwamtishee. Nana kiy wa shi kee zhiniy məni ɗiɓa kia?» kə. ²¹ «Mba'a pə ghaa ɗi məniŋa ka ntsaa

kərkamti kwəmay, mbala pamti səkəm tə shi va gha, a gha tahanavəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səkə ta nəwra. Ma ghaləɓa kiy, ta kwəməvə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə Yesəw ngəci.

²² War sa favə ntsa va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərəŋw. Dza na ka dzay lə nəfə lə nəfə, sa nzana ndə shiy tsa tərəŋw tsa ghəci.

²³ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səɗa ci ki na: «E gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ngahə na va ndə shiy ta tsəhə ghəci tə pətsa sləkə Hyala. ²⁴ Vanta nahwəti kwəma gəzanwəyee ɗiɓa: ɓəlanɓa ngaləwba dza naa dzəvərita kwa kwal batal cisli shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hyala va ndə shiy» kə.

²⁵ Ma sa favə mbəzli ta səɗa ci nava kwəma na, mba'a səəvəri məhərli shi. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə ɗəɗəw kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Əy war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. ²⁶ Dzəghwa Yesəw naci, tsa' nighətishi. A kə kaa ngəshi na: «Kwəma vay, ka mbay mbəzliy məntiw, ma na Hyala nanzə kiy, aa mənti. Sa nzanay, shiy ɗiɓaa taŋanati ɓərɓi kaa Hyalaw» kə.

²⁷ A kə Piyer ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shi ghəy mba'a ghəy nəwvəŋa. Ya sa nzana tsəgha kiy, zhəmə njaa na dza ghəy kwəməvə na ghəy kia?» kə. ²⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, fəca vici dza Hyalaa mənti yəwən hidiy, ta nzəy dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwa gəzli mazə ɗiɓəɗiɓə na. Ma fəca vay, ghwəy ghwəy mbəzli mənɟ lə bakə ni ni nəwvəra na, ta nzəy dza ghwəy dza kwərakwə kwa gəzli gəzli mezhizhə mənɟ lə bakə. Nza ghwəy sla ngwəvəə dzəkən mbəzli mbə takəhi mənɟ lə bakə ni va mbə hwəlfə ka *Izərayel. ²⁹ E gəzanwəyəy, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya ngwarməhiyəy zhər lə ghyehi gwa'a, ya kar dəy lə mbəghəy, ya ndərazhi yakə na, mba'a veher ci gwa'a, war ta ghəraɗa sləniy,

kwa kwəma jəw na ta kwəməvə shi ci va dza na tsəgha, gar bələkwə səda. Zhini mba'a dzaa kwəməvə piy tsaa kədi ma dība. ³⁰ Mbəzli dāŋ mbə ka 'wa kwəma kaa mbəzli sanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni ləy hwəm mbəzli sana na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka mbəzliy 'wa kwəma kaa mbəzli» kə Yesəw.

20

Bəli fir lə kwəma mbəzli ka sləni harvə ndə ta ghəra sləni mbə za ci

¹ Dzəghwa ma kə Yesəw ɓa na: «Avee dzaa gəzanwəy shi yəməva sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli li shi» kə. Ma kə na: «Yəmyəm na lə kwəma tsahwəti ndə za niy madiy na mekəshi mekəshi, ta pala ka sləni ta ghəranci sləni mbə za ci. ² Dza na mba'a kwəməvə mbəzli. Ma sa kwəməvəshi na na, “Mbəl mbəl dza ghaa wanəy mbə vəghwə, njasa ka məndi vaa wa ndimndim kaa ka sləni” kə mbəzli va ngəci, “tsəgha na, e zləbavə wanwəy tsəgha” kə kaa nghəshi. Sa sləkamti ghəshi na, dza na mba'a pəmashiy dzəmbə za ci ta ghəra sləni ghəshi ki. ³ Zhini ndə za tsa va ɓa, mba'a zhəkəvəriy ta pala nihwəti mbəzli ge'i lə tsahi məslidə. Ma dza na na, nihwəti mbəzli garə garə dzar tə ləwma gəmshi, kala shi məni ghəshi tība. ⁴ Ma sa nashi na, a kə kaa ngəshi na: “A mbəzli ni, ndim dzamməm, a ghwəy dzaa ghəraɗa sləni mbə zee kwərakwə. E taa wavənwəy zhəmə ghwəy njasa dza naa təbə” kə. ⁵ Tsəgha na, kə mbəzli va, ka madī tsəgha ta ghəranci sləni ci va. Zhini na dība, mba'a zhəkəvəriy ge'i ge'i vici kwa ghən. Səvəri na na, mba'a kəsashi nihwəti mbəzli gəm shi dība. Dza na mba'a zhiniy pəmashiy dzəmbə za ci va. Zhini na dība, mba'a zhəkəvəriy ge'i ge'i lə tsahi mahkan, mba'a zhiniy kəsashi nihwəti mbəzli ɓa, mba'a pəmashiy dzəmbə za ci va. ⁶ Zhəghwa na dība ki, mba'a zhəkəvəriy ge'i lə tsahi cifə. Dza na mba'a kəsashi nihwəti mbəzli garə garə tə ləwma dība,

war gəmshi kala shi məni ghəshi tība. Ma sa nashi na na, dza na tapə ta dəw kwəma və shi, ma kə na: “Wa navam, vəghwə ghwəy tikə gəmŋwəy kala sləni ghəra ghwəy tība shəka?” kə ngəshi. ⁷ Ma kə mbəzli va na: “Waa ndə tībaa dəwhwəŋəy ta sləniw, va tsəgha vəghwə ghəy tība tsəgha” kə ghəshi. Ma kə ndə za tsa va na: “Ndim dzamməm a ghwəy dzaa ghəraɗa sləni mbə zee” kə. Mba'a mbəzli va nəwvə ta ghəranci sləni ci va.

⁸ Dzəghwa vici ki mba'a pəkəwəta. Sa pəkəwəta vici na, dza ndə za tsa va, da' harvə ntsaa ghəranci sləni kəghi tsa ci. A kə kaa ngəci na: “Harkə mbəzliy ghəra sləni va, a gha wanshi gəna tə sləni shi. Kaa mbəzliy kəray vaa dza ta sləni pə gha taa gha wa shiy, nza gha kəray tə niy 'wa vaa ghəra sləni va” kə. ⁹ Dzəghwa ka sləni va mba'a ghəshi ɓasəshi ki. Tapə məndi mbə wanshi gəna shi. Dza niy kəray va mbəzliy dza ta sləni ge'i ge'i lə tsahi cifə, təhwə ghəshi səkəshi, mba'a məndi wanatishi gəna shi. Ya wa ndə mbə shi na, mbəl mbəl məndi wanavə. ¹⁰ Dzəghwa niy 'wa vaa dza ta sləni mbəzli ghala mekəshi, ndəs ghəshi səkəshi. Ma kə ghən tsa shi na: “Dāŋ dza ghəy kwəməvə shiy ka tanəti mbəzli ni ghəy niy vəghwə mbə sləni ɓasa” kə. Ma dzəghwa məndi na, mbəl mbəl məndi wanavəshi kwərakwə. ¹¹ Ma sa ɓəvə ghəshi gəna va mba'a ghəshi nata na, tapə ghəshi ta ngwəzlimə dzəkən ndə za tsa va, ¹² a kə ghəshi na: “Shi ka wa na gəla ni məntəŋəy gha ni shiy shəkaa ntsa ghəy dikə tsa? Mbəzli niy, ghəshi kəray naa səkə ta sləni, war ler kwətīŋshi ghərahwə ghəshi sləni gwa'a tsəgha. Na na ghəy kiy, ghala mekəshi 'wati ghəy sləni, vəghwamti ghəy mbə vici vici vici, war ə viciy ndindīŋəy, kwəp kwəp ghəy dalantəvanəy. Njaa njaa ka gha wanəy gəna yəmyəm li shi kia?” kə ghəshi. ¹³ Dzəghwa ma kə ndə za tsa va kaa zləbanci kaa tsahwəti ndə mbə shi kwətīŋ na: “A madiga, a madiga, na na yay, ngəditəŋa yaw. Niy 'wa ghaa ghəraɗa sləniy, a ghwəm niy sləkamti

kwøma, mba'a gha niy zlebavə yən bəŋa mbəl tə vəghwə tsa gha mbə sləni. ¹⁴ Njanaa niy sləkati ghwəm tsəghay, ə pə ghaa bə zhəmə gha, a gha dzaa jighi. Wa yən dī na wanavə shiy tsəgha kaa ntsaa kəray vaa səkə ta sləni yəmyəm lə gha. ¹⁵ Ə nzana kala kwal vəya ta mənī shi dee lə gənee ki shəkəna? Naa ə ghəraŋa hərħə sa mənē wəzə hwər na pən?" kə» kə Yesəw.

¹⁶ Zhəghwa, ma kə Yesəw ki na: «Ava war tsəgha dza naa nza kwərakwə ki, ni ləy hwəm shi ni mbəzliy, ka mbəzli tə kwøma dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni tə kwøma mbəzli na, ka mbəzli ləy hwəm ghəshi taa zhəghəshi» kə Yesəw.

Yesəw zhiniy gəzə kwømaa dzəkən mətī ci, lə dzəkən zhakati tsa ci mbə mətī kwa mahkana səda
(Mk 10:32-34; Lk 18:31-34)

¹⁷ Dzəghwa Yesəw mba'a kafəy ka dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəci mbə kwal na, dza na mba'a harvə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni ja' ja' vəgha bəla. Kə ka gəzanshi kwøma, ghəci mbə dza li shi, a kə na: ¹⁸ «Favə tə ghwəy, e gəzanwəy kwøma: Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzaleməy, mbəba dza mbəzli ta fambərə, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy dzəmbə dəvə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwøma pəhəti Hyala. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi basakənda ngwəvəə pəəslira. ¹⁹ Mba'a ghəshi dzaa fambərə mbə dəvə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ka ghəshi dza na, ka tsəerəda, ka də'wəra lə kwərpə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza danwə danwavəghara vəgha tsəm, mba'ee dzaa mətira. Ma sa kee mətiray, ta zhakatira dzee dza mbə mətī tə kwa mahkana vici» kə.

Yesəw ghəshi lə mbəghəshi kar Zhakə lə Zhan
(Mk 10:35-45)

²⁰ Dza mali Zhebēde kət kətikəvataa dzəvəgha Yesəw ghəshi lə ndərazhi nze, kar Zhakə lə Zhan. Dza na tsəfəkwə

tsəfəkwəta kwa kwøma Yesəw, ta cə'wə kwøma və. ²¹ Ma kə Yesəw ngəta na: «A shi dī gha vəya?» kə. Ma kə mali va na: «Ghala vəghwə tsa dza ghaa nza mbə sləkə mbəzliy, nza gha bəvə ndərazhee ni, ta nzəy vəgha gha, mba'a tsahwəti tə kwa bəzəmə gha, mba'a tsahwəti tə kwa zlebi gha. Ghənzə na kwøma dee ghaa zlebavə» kə. ²² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ma ghwəyəy, sənashi shi d'əw ghwəy ni ghwəyəw. A pənəy, ka dza ghwəy mbay sə'wati ngəra'wə tsa dzee tsa ta sa na?» kə. «Ta mbay dza ghəy sə'wati» kə ghəshi. ²³ Ma kə Yesəw na: «Yan, tsəghaa nava nanzə katan. Ta sa ngəra'wə tsa dzee va ta sa dza ghwəy kwərakwə. Ə na na nzana kiy, yən dza naa bərkə na, tsatsa ndə dza naa nza tə kwa bəzəmē, tsatsa tə kwa zlebee pənəw. War mbəzli gwəmanatishi Dirə va pətsa va kaa ngəshiy, ghəshi dza naa nzəy ti» kə.

²⁴ Ma sa favə niy tərmbə va mən ni *mbəzli ta səda Yesəw kwøma va na, gha ghəshi ghati bə nəfəə dzəkən kar Zhakə ghəshi lə Zhan. ²⁵ Dzəghwa Yesəw ki mba'a basayshi gwanashi. Ma kə ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay, mezhizhə tə hidiy, lə gwəlan sləkə ghəshi mbəzli. Mbəzli dikə dikə ni kən shi kwərakwə ba na, ka mənī kwøma lə bərciy dzəkən shi. ²⁶ Ghwəy ta na tsa ghwəy ghən na ghwəy kiy, əntaa ghwəy dzaa kəli ghən tsa ghwəy nja mbəzli va ma. [Ə gəzanwəy ya, mba'a kə ndəə dī mənīy ka ntsa dikə tsa mbə ghwəyəy, ə kə zhəghəti ghən tsa ci ka ndə ghəranwəy sləni tsa mbə ghwəy]. ²⁷ Mba'a kə ndəə dī mənīy ka ntsaa 'wa kwøma ngənəwəyəy, ə kə zhəghəti ghən tsa ci ka mava tsa mbə ghwəy. ²⁸ Ava tsəgha nzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri sana. Sa səkəree na, nza mbəzli ghərada sləni səkə yaw. Ta ghəranshi sləni kaa mbəzli səkəree. Kee dza na, mba'ee zlay piy tsee, ka mətira, ta mbəerə mbəzli dan, nza ghəshi kwəməvə piy tsaa kədi ma» kə Yesəw.

*Yesəw lə ghwəlefesli bakə
(Mk 10:46-52; Lk 18:35-43)*

²⁹ Dzəghwa kar Yesəw lə *mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi madishi ta səvərishi mbə məlmə Zherikwə. Ma ghəshi mbə səvəri na, dza mbəzli daj ka nəw Yesəw. ³⁰ Ghalaba na, mba'a nihwəti ghwəlefesli niy nza tifa bakə, mənəzəy vəgha kwal. Dzəghwa mba'a ghəshi favə gaka. Ma sa favə ghəshi gaka na, dza ghəshi ka dəw kwəmaa mənta. Ma kə məndi ngəshi na: «Wa Yesəw na saa dzar» kə məndi. Dza ghəshi tsəgha ki, ka zlapanci kwəma, a kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, Jijiy mazə *Davitə, mənti zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi.

³¹ Dzəghwa mbəzliy basəshi va, ka nabəshi, a kə ghəshi na: «A ghwəlefesli ni, kalayəm miy tsa ghwəy va» kə ghəshi. Zhəghwa ghwəlefesli nashi ki, mətəhə ghəshi zhiniy mətəhata zlapə kwəma: «A Ndə sləkəpə, Jijiy mazə Davitə, mənti zhəhwər tə ghəy na gha» kə ghəshi.

³² 'Wakəvə Yesəw tsəgha gar garəy, dza na da' harashi, mba'a ghəshi səəkəshi. Sa səəkəshi ghəshi, ma kə Yesəw ngəshi na: «A shi dī ghwəy yən məntənwəya?» kə.

³³ Ma kə ghwəlefesli na: «A Ndə sləkəpə, war mərshi ma ghaa dīwənamtənyəy mətəhi ghəy, nza ghəy nay pi, na sa dī ghəy» kə ghəshi. ³⁴ Dza Yesəw mba'a mərshi li shi, kə dapə dapə dadapashi mətəhi shi. Dzəghwa nza'jəw mətəhi zhər bakə ni va dīwənyəshi tsəgha, ka mbə ghəshiy nay pi ki. Dza ghəshi ka nəw Yesəw.

21

*Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem
(Mk 11:1-11; Lk 19:28-40; Zhj 12:12-19)*

¹ Ma kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci ndəkwə ndəkwə lə məlmə Zherəwzalem na, mba'a ghəshi tsəhəshi ndəkwə lə nahwəti məlmə, Betəfazhe slən tsa nə. Ndəkwə ghənzə vəgha kəlan tsa har məndiy kəlan *'Wəlivə. Dza Yesəw mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci. ² A kə ngəshi na: «Mbalam

dzəmbə məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy. Sa ka ghwəy tsəhənyəy mbəy, ta kəsata kwantəmca dza ghwəy dza pəhəpəhə tə zə'wə, ghəshi lə zəghwə nə. Sa ghwəy dzay, nza ghwəy pəlikəvərashi. ³ Mba'a kə ndəə dəw va ghwəy: "Tawa pəlishi ghwəya?" kəy, "waa Ndə sləkəpə dəwshi na" pə ghwəy dzaa ni. Nza'jəw dza naa zlatavənyəyshi» kə.

⁴ Ma mənishi shi va tsəghay, war ta mbə kwəmaa niy gəzəkə ndə Hyala va mbəradzə dzəghwata kwa. Ma kə niy niy:

⁵ Gəzanshim kaa mbəzli mbə məlmə *Shiyənw:

Ava Mazə tsa ghwəy səəkə, jəwə zhəghəti ghən tsa ci, d'alle mə kwantəmca, ma dī naa gəzəy, zəghwə kwantəmca, kə niy ni.

⁶ Ma sa gəzanakə Yesəw kwəma va kaa mbəzli ta səda ci va ki na, mba'a ghəshi dzashi. Mba'a ghəshi dzaa mənti war njasa gəzanakəshi na va. ⁷ Mba'a ghəshi pəlanakəvə kwantəmca va lə zəghwə nə va. Sa pəlikəshi ghəshi na, dza ghəshi pəli' pəli' ghəshi palati kwəbənər kən ghən shi tə hwəm kwantəmcici va. Dzəghwa Yesəw mba'a dzəməə nəzəyəy ti shi. ⁸ Mba'a mbəzli niy nza tifa tərənyəw. Dzəghwa ghəshi, pəli' pəli' ghəshi pə pələnəy kwəbənər shi kwa kwal. Ka bəbəli kəslifi nihwəti, ka sləkashiy dzəghwa kwal, a ghəci dza ti shi. Ta fal, nja mazə tsa dikə tsa mənti mbəzli va shi va tsəgha. ⁹ Dzəghwa mbəzli mbə nəw Yesəw va lə niy 'wa kwal ngəci gwanashi, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə ngwəmə lala, a kə ghəshi na:

«'Wəsa kaa Hyala, ntsa dikə tsa na jijiy mazə *Davitə. Təfanati miy tsa nə Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səəkəy tsa mbə slən tsa nə. 'Wəsa kaa Hyala dikə na mə ghwəmə» kə ghəshi.

¹⁰ Ma Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, pəlan pəlan pəlan niy

səvərishi mbəzli dzəti ngwəla. Dza ghəshi ka gəgəzə kwemer, a kə ghəshi na: «Wa slən tsa tsatsa ndə kia?» kə ghəshi. 11 Ma kə məndi ngəshi na: «Waa *ndə gəzə kwəma Hyala tsa har məndi vaa Yesəw na. Səəkə mbə məlmə Nazaretə, tə hidfi ka Galile səəkə na» kə məndi.

*Kwəma Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə *ciki Hyala*

(Mk 11:15-19; Lk 19:45-48; Zhj 2:13-22)

12 Dza Yesəw ka dzay dzəmbə ciki Hyala. Dzəmbə na na, mba'a kəsashi ka dəl shiy, lə ka pa shiy mbəba. Dza na cəke' tihəkəvərishiy dzəti ngwəla, kə dzəpə dzəpə dzədzəpamti tebelerhi mbəzliy mbəərə gəna, mba'a gəzli gəzli nzəy mbəzliy dəl kwəkəwər palayhi gwa'a gwa'a. 13 Ma kə kaa ngəshi na: «Ma kə məndi mbə Zliya Hyalay: “Ciki tseyey, ciki tsa dza mbəzliy cə'wəra mbə na” kə məndi. Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nzəy mbə» kə.

14 Dzəghwa ghwələfesli lə vədəvəder mba'a ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw mbə ciki Hyala. Dza na mba'a mbalamtishi. 15 Ma sa nata mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala kwəma mənti Yesəw va maɗaɗa maɗaɗa na na, mba'a nəfə tsa shi satiy. Dzəghwa ndərazhi ka gəzə kwəma mbəba zlanzlan diba, ma kə ghəshi na: «Jijiy mazə *Davitə na ntsa dikə tsa, jijiy mazə Davitə na ntsa dikə tsa» kə ghəshi. Mba'a nəfə tsa mbəzli va zhiniy satiy diba. 16 Ma kə ghəshi kaa Yesəw ki na: «Ca ki, favə gəla shi pə'wə ghəshi va gha tsəna?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yə, gwa'a gwa'a favəshee. Ə səəkə ma ghwəy jangəhwə kwəma gəzəkə Hyala va mbə zliya nzə shəkəna? Ma kəy: “Ma ghay, gwa'a gwa'a bananavəshi gha fal slən tsa gha kaa ndərazhi, lə kaa vorenje'werta gwa'a” kə» kə Yesəw. 17 Sa gəzamti na kwəma va na, dza na mba'a zlashi, ka səvəriy mbə ciki tsa va. Səvəri tsa səvəri na na, mba'a barvay mbə məlmə

Zherəwzalem, ka dzay dzəmbə məlmə Betani, hi na mbəba.

Yesəw lə dəjw bəzakə

(Mk 11:12-14, 20-24)

18 Ma way pi tə mekəshi na, mba'a Yesəw maɗiy ta zhəghəvaa zhəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəci mbə kwal na, ka ghəranci ma. 19 Dza na mba'a nay dəjw bəzakə. Sa nay na na, kə ka kətivaa dzəvəgha, ta ngəli ya ti, ta zəmə. Tsəhə na na, kwataka kəslifi ghəci kəsashi gwa'a tsəgha, kala ya fə məba. Sa nata na tsəgha, ma kə kaa fə va na: «Gha na na ghay fə nay, gwa'a na na gha kwəma, ka zhini ghaa yahwə ya ghwəla ka gha nzaw!» kə. War sa gəzəkə na tsəgha na, hyan dəjw bəzakə tsa va ghwəliy. 20 Ma sa nata *mbəzli ta səɗa Yesəw nava kwəma na, ka mananshi maɗaɗa ghənzə. Ma kə ghəshi na: «njaa na nana kwəma tsətsə, ghwəliy dəjw bəzakə tsa war nza'jəw tsəghaa?» kə ghəshi.

21 Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a pə ghwəy banavə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala, kala mənti ghən tsa ghwəy ghwəy bakə bakəy, a ghwəy dzaa mbay mənti njasa məntee tsa lə fə na. Ya pa' ka tanəti na məntee nay, ta mbay dza ghwəy. Ta mbay dza ghwəy gəzə ya kaa dəlagwa: “Barvaja tə pətsa va mbalaa dzəghwa kwəfa!” pə ghwəy, ka ghwəy nighə na, dəlagwa va mənti war tsəgha. 22 War banavə ma ghwəy nefer ghwəy kaa Hyalay, ya wa shi cə'wə ghwəy na, ta kwəmavəshi dza ghwəy gwa'a» kə Yesəw.

Səəkə kwəma səəkə bərçi ghəra Yesəw va sləni li shia?

(Mk 11:27-33; Lk 20:1-8)

23 Dzəghwa Yesəw ka dzay dzəmbə *ciki Hyala. Sa dzəmbəy na na, dza na ka bananshi shiy kaa mbəzli. Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə mətikwəkəwər *ka Zhəwifə, kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha. Dza ghəshi ka dəw kwəma və, ma kə ghəshi kaa ngəci

na: «A Metər, gəzanəy, kwəma səəkə ni gha ni bərçi ghəra gha sləni gha na li shi tay? Wa ntsaa ndaŋa kwal ta ghəra gəla sləni naa?» kə ghəshi. ²⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yən kwərakwəy, ta dəw kwəma dzee va ghwəy kwətiŋ. Mba'a pə ghwəy zləbakəra kwəmee vay, ma nzee gəzanəwəy səəkə tə pətsa səəkə bərçi ghəree va slənee na li shi. ²⁵ A nə ya kwərakwə ki: Wa ntsaa ghwənay Zhaŋ ta mənipə *batema? Hyala shəkənaa, naa mbəzli?» kə.

Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa ghəshi ka sləka kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmməə ni kaa nana kwəma sana kia? Mba'a pə ghwəmmə ni: “Hyala ghwənay na Zhaŋ” pə ghwəmməy, “ya sa nzana Hyala ghwənay na, tawa niy zləba ma ghwəy kwəma ci shiki?” dza naa ni ngəmmə. ²⁶ Mba'a pə ghwəmmə ni: “Mbəzli ghwənay na” pə ghwəmmə dība na, a hazləni ghwəmmə va ni gwa'a ni mbəzli. Sa nzana, mbəzli gwanashi sənay na, Zhaŋ ka *ndə gəzə kwəma Hyala» kə ghəshi.

²⁷ Ma kə ghəshi kaa zləbanci ki na: «Sənay ntsaa ghwənay ghəyəw» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ki na: «Ghənzə tsəghay, yən kwərakwə na, ka gəzanəwəyee nda kwəma səəkə bərçi ghəree ni sləni li shiw» kə.

Bəli fir lə kwəma ndərazhi ndə bakə

²⁸ Dza Yesəw ka nəw lə gəzə kwəma ci naci ki, ma kə na: «Avee taa bəlīkəŋwəy fir, nza ghwəy təkəə dzəkən: A tsahwəti ndə tība, bakə ndərazhi və. Ma kə kaa tsa dikə tsa zəghwə ci na: “A zəghwee, dzəmti dza gha ta za ndatsə” kə. ²⁹ Ma kə zəghwə va na: “A di, ka tsəhəree kwamtiw” kə. Zhini na ləy hwəm mba'a zhəghanti zəzə kwəma, pəlhəm mađiy, mba'a dzay dzəmti va, ta za. ³⁰ Dzəghwa didi tsa va mba'a dzaa gəzanci kaa tsa jəw tsa zəghwə ci, war njasa gəzanakə na va kaa tsa dikə tsa va. Ma kə tsava na: “Wa yikwa, tsəgha na, ta dza dzee di” kə. Dzəghwa na dighevə nzəyəy, kala

dza. ³¹ Sana sənəzənva yən kəə dəw va ghwəyəy, mbə ndərazhi bakə ni va na, tsama zəghwə na tsaa ghəranati sləni dī dəshia?» kə Yesəw. «Tsa kwa taŋa va kia» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ki na: «Ghəci na kataŋ. Ə gəzanəwəy ya ki, ta na navay, tsəgha na: Pərba ka *dəwan, lə mi'i mbə ghi ka ghwərghwər nashi ghwəy va dza naa tsəhəshi mbə mbəzli sləkə Hyala kən ghwəy. ³² Sa wanay: Ndəs niy səəkəy Zhaŋ tsaa mənipə *batem ta ciŋwəy kwal Hyala, dzəghwa ghwəy na, kala dī ghwəy zləba na ci va kwəma. Ma ka dəwan, ghəshi lə mi'i mbə ghi ka ghwərghwər va nashi ki na, mba'a ghəshi zləbavə, ka nəw kwəma ci va. Ya tsəgha niy nashi ghwəy mbəzli va zləbavə, mba'a ghəshi tsati titihwə tsa shi kwa kwəma Hyala na, kalaa niy dī zhəghanti nefer ghwəy ghwəy na na ghwəy, ta zləba kwəma ci va» kə.

Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndərəm (Mk 12:1-12; Lk 20:9-19)

³³ Zhini ma kə dība na: «Fam tsahwəti fir dība, a tsahwəti ndə ghi niy nza tībay, dza na ngwəbə ngwəbə ngwəbati fəhiy zəmə tə vəh tsa ci. Dza na dəzlətsəbə hayshi. Kə kaa kə'wə kwəba la' lati, ta bəsə məəli ya fəhi va kwa. Dza na mba'a ngati pi madzək tsa dza mənđiy nzəy ta ndəghwə fəhi va mə. Dza na ki, mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə. ³⁴ Ma sa mənəy vəghwə tsaa ngəli ya fəhi ki na, dza ndə tsa tsa va, bəŋ ghwənashi mbəzli mbə ka sləni ci, ta dza ghəshi va mbəzliy ndəghwə tsa ci va, nza ghəshi bənakə na ci bəla ya fə. ³⁵ Ma sa tsəhəshi mbəzli va na, dza mbəzliy ndəghwə tsa va nashi ki, mba'a ghəshi pəslishi ti shi, tasl ghəshi kəsəvə tsahwəti mbə shi, də'wə də'wə ghəshi də'wəti, mbəh ghəshi paslamti tsahwəti. Ma kwa mahkana ndə na, mba'a ghəshi pə'wəy lə hərəzli ka mbəri. ³⁶ Dza ndə tsa tsa va kaa nihwəti mbəzli dfaŋ tərəŋw, ka taŋəti ni kwa taŋa va, mba'a ghwənəghəshi ngəshi dība. Zhəghwa war tsəgha mbəzli ka sləni kwa tsa va zhiniy sanamiy shi

ngëra'wë kaa niva mbëzli difa, njasa niy sanamiy ghëshi va kaa ni kwa taja va mbëzli.

³⁷ Dza ndë tsa tsa va të kwa kërni, mba'a ghwënanaghëshi zëghwë ci dë'wë ghën tsa ci. Ma kë mbë ghën ci na: "Sa ka ghëshi nay zëghwë yay, a ghëshi dzaa ha'wë ti" kë. ³⁸ Dza zëghwë va mba'a tsëhëy vë shi ki. Ma kë mbëzliy ndëghwë tsa va kwa jipë shi, sa nay ghëshi zëghwë va na: "Yawaa, avanay ndë zëmë ghi sëäkëy dë'wë ghën tsa ci ki. Dzammë ta kësëvë, a ghwëmmë paslamti, nza ghwëmmë mbëërëhwë tsa ka sa ghwëmmë!" kë ghëshi. ³⁹ Dzëghwa ghëshi tasl, ghëshi dzaa kësëti, ka mbahë sëmë kwa tsa vaa dzëti ngwëla. Sa mbahëkëmë ghëshi na, mba'a ghëshi pësliti» kë Yesëw.

⁴⁰ Ma sa këdfamti Yesëw fir ki, ma kë kaa mbëzli va na: «Njaa dza ndë tsa tsa vaa mëni lë gëla mbëzliy ndëghwë tsa va tsëgha ni sa ka na sëäkëya?» kë. ⁴¹ Ma kë ghëshi ngëci na: «Sa ka na sëäkëyëy, rapë dza naa bakwamti ka ndërëm va, kala mëni ma zhëhwër ti shi ya jëw nza. Ka na dza na mba'a fanambëshi tsa ci va mbë dëvë nihwëti ka ndëghwë tsaa dzaa mbay banavë na ci bëla shiy, mbë shi dza ghëshiy ngëliti, sa ka na dëwshi, ghala pëtsa dza vëghwë tsaa ngëli fëhiy mëniy» kë ghëshi.

⁴² Ma kë Yesëw ki na: «Sëäkë ghwëy jangëhwë kwëma gëzëkë Hyala va mbë zliya nza sa? Ma këy:

Ma hakwë tsaa niy ndëghamti ka ndëbë shiy vay

ghëci zhini naa zhëghëy ka hakwë tsaa gwëraa jihëti ciki.

Hyala kwa Slëkëpë tëravë na hakwë tsa vaa mënti

ka saa gwëra tsëgha nanzë ki.

Dzëghwa mbër ka kwëma madaja madaja na

ghënzë mënta kwa mëtsë ghwëmmë, kë Zliya Hyala» kë Yesëw.

⁴³⁻⁴⁴ Ma kë Yesëw difa na: «Ntsaa dzaa bëti tërë dzëti hakwë tsa vay, ta bëëlivërivay dza ntsa va. Ghëci

kë tërakënvay kën ndë bë na, mba'a zlerëvëri ndë. Ava va tsëgha zhinëe gëzanwëy, ka dza ghwëy nza mbë mbëzli slëkë Hyala ghwëlaw, hwëlfë nihwëti mbëzli dza naa slëkë. Niva mbëzliy, ta dë fëti dza ghëshi ta kwëma nza» kë Yesëw.

⁴⁵ Dzëghwa mbëzli dikë dikë ni mbë *ka ta Hyala ghëshi lë *ka Farisahi, pënjw ghëshi famti fir tsa bëli Yesëw va. Mba'a ghëshi fëti ghën: «Dzëkën ghëy bëli Yesëw fir tsa va» kë ghëshi. ⁴⁶ Tapë ghëshi mbë pëla kwal tsaa kësë Yesëw na, ka hazlëni ghëshi va nihwëti mbëzliy basëshi va. Sa nzana ka *ndë gëzë kwëma Hyala mbëzli va bëti Yesëw.

22

Bëli fir lë kwëma har mbëzli ta zëmë shiy mbë bë mali

(Lk 14:15-24)

¹ Dzëghwa Yesëw difa, ka bëlanishi tsahwëti fir kaa mbëzli, ma kë na: ² «Ma slëkë tsa slëkë Hyala mbëzli difay, ghala mbë lë kwëma dzëe na ta gëzanwëyëw: A tsahwëti mazë niy nza tifa, dza na mba'a tati shi zëmë tërënjw, ta zëmëshi, mbë pëhë mali kaa zëghwë ci. ³ Ma sa gwëmantëvay na na, mba'a ghwënanashi nihwëti ka slëni ci, ta haka mbëzliy niy gëzanshi na sëäkë ta zëmë shi va. Ma dza mbëzli haka na va nashi ki na, kala dë sëäkë ghëshi. ⁴ Zhini na da' harvë nihwëti ka slëni ci, ta ghwënishishi bë. A kë kaa ngëshi na: "Mbalam va mbëzliy niy gëzanshëe va sëäkë, a ghwëy harashi. E hanamti slay, lë gemim këli këli ni, mba'am tamti shi zëmë gwa'a, tërë na war zëmëshi, sëäkëm, kë, pë ghwëy kaa ngëshi" kë. ⁵ Tsëgha na, kë mbëzli va, ka dzashi. Mba'a ghëshi dzaa gëzanshi kaa mbëzli va war tsëgha. Ma mbëzli haka mazë tsa va va nashi ki na, kwëmaa shashanshi tifa mbë niva shiy ya jëwëw. Mba'a ghëshi dzadzashi ta slëni shi. Ka dzay tsaa dza ta za za ci, ka dzay tsahwëti ta pala shi zhëghë dëvë ci. ⁶ Dza nihwëti niy tërmbë mbëzli, mba'a ghëshi kësëti ka slëni mazë va, sa' sa' ghëshi sanamiy

shi ngëra'wë, mba'a ghëshi bakwamtishi. ⁷ Ma sa favë mazë tsa va kwëma va na, mba'a nëfë tsa ci satiy tërëñw. Dza na mba'a ghwënanashi ka sawji ci, ta dza ghëshiy bakwamti mbëzliy bakwamti ka slëni ci va, ka ndamti lë mëlmë shi ta gwa'a.

⁸ Zhini lëy hwëm ki, ma kë kaa nihwëti ka slëni ci na: “A mbëzlee, avanay sënzënva kiy, gwa'a gwa'a niy mbëlitee tamti shi zëmë ta zëmëshi mbë pëhë makwa zëghwee na. Sana kiy, mbëzliy niy haree va na, ka dza ghëshiy 'wati shi zëmë ni ghwëlaw. Sa nzanay, a ghëshi dzadzashi ta na shi slëni. ⁹ Ghënzë tsëgha kiy, lëvërim dzëti ngwëla, a ghwëy dzaa tëwrë dzar mbë mëlmë. Ya wa ntsa dza ghwëy kësayëy, nza ghwëy har sëkë, ta zëmë shi zëmë ni” kë mazë tsa va. ¹⁰ Dza ka slëni ci va, mba'a ghëshi sëvërish, ka dzashiy dzëghwa kweler. Mba'a ghëshi haharashi ni kësashi ghëshi mbëzli dzar mbë mëlmë, ta zëmë shi zëmë va. Mbëzli jikir kwëma ni, lë ni wëzë ni gwanashi. Dzëghwa ki, paf ciki tëhëy va mbëzli.

¹¹ Ma sa basëshi mëndi gwa'a tsëgha na, dza mazë dë'wë ghën tsa ci mba'a dzëmbëy ta nighë mbëzli harashi na ta zëmë shiy gwa'a ki. Ma dzëmbë na, sa në na nighë kë na, kar mëtsë ci të tsahwëti ndë. Ntsa va na, kala kwëbanj tsë kën ghën ci. ¹² Dza ma kë kaa ntsa va na: “A madiga, njaa 'wa ghaa sëmbënjaa dzëmbë ciki tsa kala kwëbanj tsë kën ghën ghaa?” Kë. Hash ntsa va hashiy, kala mbë zëbanci kwëma kaa mazë. ¹³ Ma kë mazë tsa va kaa ka slëni ci na: “Satim, kësëm a ghwëy pahati të zë'wë, kwa shidshid ci, lë kwa dividivi ci gwa'a. Nza ghwëy dzaa ndëghëy përiëa të ngwëla mbë kwësl, va. A ghëci wawahë, ka përe sli'i ci përiëa” kë» kë Yesëw. ¹⁴ Ma sa bëlamti Yesëw fir tsa va, ma kë bë na: «Sa nzanay, ðanj tërëñw na mbëzli harashi Hyala, ë na na nzanay, ðanj na ni tëravë na mbëzli mbë shiw» kë.

*Tsëhë ghën kaa mazë tsaa slëkë hidfi ka *Rëm gwanashi (Mk 12:13-17; Lk 20:20-26)*

¹⁵ Dza *ka Farisahi, mba'a ghëshi dza-shi, mba'a ghëshi dzaa slëkati kwëma tsëhwëli, ta mbëë ngalivë Yesëw, ta kësëti, të kwëma dza naa zëbäkë. ¹⁶ Ma sa slëkamti ghëshi kwëma ki na, dza ghëshi, mba'a ghëshi ghwënanashi nihwëti mbëzli mbë mbëzli kwasëbë shi, ghëshi lë nihwëti mbëzli mazë *Erëdë ta gëzë kwëma kaa Yesëw. Ma sa tsëhëshi ghëshi wëgha Yesëw ki, ma kë ghëshi ngëci na «A Metër, a ghëy sënay kwëma katanj na ka ghaa gëzë. War kwëma Hyala na sa ka ghaa bënanashi kaa mbëzli lë kwal tsa nze. Ka hazlëni gha va kwëmer gëzë mbëzliw. Sa nzanay, ka në gha, kar ntsa dikë tsa na tsatsa ndë, tsa jëw tsa na tsatsa ndë, pë gha, ka tëra ghalaa dzëmbë mbëzliw. ¹⁷ Ma kwëma ði ghëy sanay, ë ði ghëy ghaa gëzanjëy kwëma tëkë ghaa dzëkën kwëma dza ghëy na ta gëzënjë: Kwal va ghwëmmë ta tsëhanci ghën ghwëmmë kaa mazë tsaa slëkë hidfi ka *Rëm gwanashi ta naa, na njaa?» kë ghëshi.

¹⁸ Ma Yesëw naci ki na, cëkë' ghëci sënata kwëma shi va gëmgëm na tëkëti ghëshi. Ma kë kaa zëbanshi na: «Ghwëy ghwëy mbëzliy dakë mbëzli ni lë kwëma përikë të ngwëlay, tawa ði ghwëy ngalira kia? ¹⁹ Citëram gëna tsëhë mëndi va ghën tsa va li di» kë. Dzëghwa ghëshi mba'a ghëshi bëvë dalaa cinti. ²⁰ Ma kë Yesëw ngëshi na: «Fëetë të dala na na sanay, fëetë wa naa? Ya slën tsa tsaslati mëndi tsa tiy, slën tsa wa naa?» kë. ²¹ Ma kë ghëshi ngëci na: «Fëetë mazë tsaa slëkë hidfi ka Rëm gwanashi na, slën tsa ci sa va ðiba» kë ghëshi. Dzëghwa, ma kë Yesëw ki na: «Ghënzë tsëgha kiy, tsëhancim ghën tsa ci kaa mazë tsa va njasa tëbë na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwëy bënavë shi Hyala njasa tëbë ghëshi kwërakwë» kë Yesëw.

²² Ma sa favë ghëshi kwëma zëbäkë na va na, mba'a sëti mëhërli shi, mbërëkë ghëshi zlay, ka dzashi.

Ta zhakati dza mbëzliy bëkwëshi mbë

*məti**(Mk 12:18-27; Lk 20:27-40)*

²³ A nihwəti mbəzli tıfay, *ka Sadəsehi, kə məndi kaa ngəshi. Ma kə mbəzli vaa niy: «Ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətiw» kə shiy ni. Dzəghwa fəcavata ki na, ndəs ghəshi tsəhəshi va Yesəw. Dza ghəshi ka dəw kwəma və, ²⁴ a kə ghəshi na: «A Metər, ma kə *Məyizə niy niy: “Mba'a kə ndə mətiy kala yavə zəghwə ghəci kwa mali ciy, zəmbəghəy dza naa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsaa mətiy va” kə niy ni. ²⁵ A nihwəti mbəzli niy nza tıfa va ghəyəy, mbərfəy ghəshi ka ndərazhi ndə kwətiy. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi, mba'a bəvə mali ci. Dza na mba'a mətiy kala yakə zəghwə ghəshi li. ²⁶ Sa mətiy na na, dza Zəra həy bəhwə mali mbəri ti. Zhini Zəra mba'a mətiy kala yakə zəghwə ghəshi lə mali va fa. Dzəghwa Takwa mba'a mbəerəhwə dıfa. Sar na kwərakwə mba'a mətiy, dzəghwa ndərazhi va mbərfanavashi, mbəerəvə tsava, mətiy, mbəerəvə tsava, mətiy, war tsəgha. Cəke' ghəshi hati mali va, nək tsaa yavə zəghwə kwa mbə shi. ²⁷ Ma ləy hwəm shi gwanashi ki na, dza mali va kwərakwə mba'a mətita. ²⁸ Sana sənənva kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə məti kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətiy kia?» kə ghəshi.

²⁹ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Ma ghwəyəy, ka favə kwəma dı kwəma vaa gəzə ghwəyəw. Sa nzanay, sənata kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya nəzə ghwəyəw. Zhini dıfay, sənata bərçi Hyala ghwəyəw. ³⁰ A na mbəzliy bəkwəshi, sa ka ghəshi zhakatishi mbə məti e gəzanwəyəy, ka bə mi'i zhərəw, ka bə zhər mi'iw dza ghəshiy nza. Ghalabay, nja ka kwal Hyala va mə ghwəmə dza ghəshiy nza. ³¹ Ghənzə nja na kwəma zhakati tsa mbəzli mbə məti kiy, ə səəkə ma ghwəy jangəhwə kwəma gəzanwəy Hyala shəkən na. Ma kəy: ³² “Yənəy Hyala kar *Abərahəm, lə *Izakə mba'a

*Zhakwapə nzee” kə. Di naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzliy bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbəzli bəkwə bəkwə ni naw. Hyala mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə» kə Yesəw. ³³ Ma sa favə mbəzliy basəshi va kwəma gəzəkə Yesəw va na, ka mananshi madfaņa ghənzə.

*Kwəmaa gwəramti dikə mbə kwəma pəhəti Hyala**(Mk 12:28-34; Lk 10:25-28)*

³⁴ Dzəghwa mba'a *ka Farisahi favə, a Yesəw kəsəy *ka Sadəsehi lə gəzə kwəma, kə məndi. Ma sa favə ghəshi na, dza ghəshi basə ghəshi basayvashi. ³⁵ Dzəghwa tsahwəti *ndə bənıpə kwəma pəhəti Hyala mbə shi, ka dəw kwəma va Yesəw, sa dı na ngali ci, a kə ngəci na: ³⁶ «A Metər, nama *kwəma pəhəti Hyala gwəramti na dikə mbə Zliya nəzə tay?» kə.

³⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «Saa ni va: “Di pə ghaa dı Hyala gha sləkəņa, lə nəfə tsa gha gwanay, lə məhərli gha gwanata, mba'a gha banavə ghən tsa gha gwanay” kəy, ³⁸ ghənzə na kwəma gəzəkə Hyala ta mənı gwəramti tə dıbədıbə, lə dikə gwa'a. ³⁹ Vanta nahwəti kwa baka kwəma pəhəti Hyala dıbədıbə na: Saa ni va: “Di nihwəti mbəzli gwanashi, njasa dı gha va ghən tsa gha kwərakwə” kə. ⁴⁰ Mbə kwəma gəzəkə na va bakə na səvərishi kar zliya kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə zliya ka gəzə kwəma Hyala gwa'a gwa'a» kə Yesəw.

*Dikəba *Kərıstəw na kaa mazə *Davıtə**(Mk 12:35-37; Lk 20:41-44)*

⁴¹ Dzəghwa Yesəw tapə ta dəw kwəma va *ka Farisahiy basəshi va tə pətsa va. Ma kə na: ⁴² «A mbəzli ni, njaa ka ghwəy təkə dzəkən Kərıstəw Ntsa tivə Hyala tay? Zəghwə wa na ka ghwəy nıa?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Jıjiy mazə Davıtə na, ka ghəy ni» kə ghəshi. ⁴³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ndata tsəgha na kiy, njaa zhəkə na niy zhini mazə Davıtə har Kərıstəw: “Ndə sləkəra” kə, sa cıntı *Safə

tša Hyalaa? A mazə Davitə niy gəzəkə, ma kə niy niy:

⁴⁴ A kə Hyala kwa sləkəpə kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyŋa tə kwa bəzəmee, pa' fəca dzeə mən̄ti ka mbəz gha ka mbəzli tə dəvə gha!” kə, kə niy ni.

⁴⁵ Ya sa nzana, Ndə sləkəra, kə mazə Davitə kaa har Kəristəw kiy, zhəkə dza njaa ka Kəristəw zhiniy nza ka jiji mazə Davitə nə ghwəy kia?» kə.

⁴⁶ Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, tərəh ntsaa zhiniy mbay zləbanakə kwəma mbə shi. Dzəghwa ghala fəcava ki na, ndə tiba mba'a zhiniy təkə dəw nahwəti kwəma və ghwəlaw.

23

*Ndəghwə tə ghwəy ghən tša ghwəy va yəmə kwəma mən̄i *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə *ka Farisahi (Mk 12:38-39; Lk 11:43-46; 20:45-46)*

¹ Dzəghwa, ma kə Yesəw kaa mbəzli basəshi tə pətsa va ghəshi lə mbəzli ta səda ci gwa'a na: ² «Kwəma pəhanavə Hyala va kaa *Məyizəy, a ghwəmmə sənay, sləni *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə ka Farisahi na bəni nze kaa mbəzli. ³ Njana nzana tsəghay, ə pə ghwəy dī fəti və shi, ka mən̄i kwəma bəniŋwəy ghəshi va gwa'a. Nanzə kiy, əntaa ghwəy dzaa mən̄i kwəma njasa mən̄i ghəshi tēpə ma. Sa nzanay, na nashi na, ka mən̄i shi bənipə ghəshi va ghəshiw. ⁴ Ghəshi na nashiy, shiy taŋanatishi bər̄ci kaa mbəzli ka ghəshiy gəzanshi mən̄i. Njasa ka mən̄di vaa fanaghwa shi shəndəkə ni kwa ghən ndə. Ma ghəshi də'wə ghən tša shi na, kala dī ma kanshi dəvə kaa mbəzli ya jəw tsə tsə. ⁵ Na shi kwəma ka ghəshiy mən̄i gwanatay, war ta mbə mbəzli falshi gwa'a tsəgha, ka ghəshiy mən̄i. Hwəpər tša jəw jəw tša va ka mən̄diy fə kwəma Hyala kway, dikə dikə ka ghəshi mən̄ivə tša shi. Ka ghəshi dza dība na, ka pəhə shiy tərəŋw tərəŋw dzar ta

mətsəni kwəbən̄er shi. ⁶ Ya tə pətsa basəshi mən̄di ta zəmə shiy tsəhəshi ghəshiy, war pətsa nzəy mbəzli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy. Ya mbə *ciki basəva tša ka Zhəwifə dība na, war tə kwəma ka ghəshiy dī nzəy. ⁷ Jəw dī ghəshi mən̄diy tsəfəkwə mbə səkəwəshi, dzar tə ləwmaw, jəw dī ghəshi mən̄diy harshiy mbəzli dikə dikə niw. ⁸ Na na ghwəy ghwəy mbəzli ta sədee kiy, əntaa ghwəy zləba mən̄diy hakaŋwəy, mbəzli dikə dikə ni ma. Sa nzanay, ghwəy gwanəŋwəy na, ngwarməmə mbə nəwraa gə ghwəy. Kwətiŋəy na tša ghwəy ntsa dikə tša. ⁹ Ka har ndə ghwəy “Didi” tikə tə hidī ni ya tsamaaba ma. Sa nzanay, Hyala mə ghwəmə kwətita na tša ghwəy Didi. ¹⁰ Ka zləba ghwəy mən̄diy hakaŋwəy mezhizhə ma. Sa nzanay, kwətiŋəy na mazə tša ghwəy. Ghəci na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala. ¹¹ Tsaa gwəra dikə ndə mbə ghwəyəy, ghəci kə dzaa nza ka ndə ghəraŋwəy sləni. ¹² Ə gəzanəwəyee: Ntsaa dzaa kəli ghən tša ciy, ta zhəghəti dza Hyala jəwə tsətsə. Tsaa dzaa zhəghəti ghən tša ci ndə, nja ntsa jəw tsay, tsava ndə na saa dzaa mən̄iy ka ntsa dikə tša va Hyala» kə Yesəw.

*Yesəw lə *mbəzli bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a *ka Farisahi (Mk 12:40; Lk 11:39-42, 44, 52; 20:47)*

¹³ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa mbəzli bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə ka Farisahi na: «Ghwəy ghwəy mbəzli bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. Ghwəy mbəzli dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəla. Dza ghwəy disl ghwəy kalay miy kwal tsaa dzəti pətsa sləkə Hyala va nihwəti mbəzli. A dī ghwəy dzəmbə də'wə ghən tša ghwəyəw, a zlanay kwal ghwəy kaa niy dī dzəmbə mbəzli, a ghəshi dzəmbə baw. [¹⁴ Ghwəy ghwəy mbəzli bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwəy ghwəy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy.

22:46 22:46 Mk 12:34; Lk 20:40 **23:3** 23:3 Rm 2:21-23 **23:5** 23:5 Səvəri 13:9; Nəw 6:8; Bəla 15:38-39; Mt 6:1 **23:8** 23:8 Zhŋ 13:13 **23:11** 23:11 20:26-27; Mk 9:35; 10:43-44; Lk 9:48; 22:26 **23:12** 23:12 Cem 75:8; Mt 18:4; Lk 1:52; 14:11; 18:14

Ghwøy ghwøy mbözliy dakə mbözli ni læ kwəma pərikə tə ngwəla. Ka ghwøy dza, me' me' ghwøy pamti shiy va mi'i mbəreketi gwa'a gwa'a na, zhini ka garə, pə ghwøy ni ta cə'wə Hyala. Ka ghwøy dza na, nza' nza' nza' ghwøy nzati nza tə cə'wə va. Tə mbərkə kwəma vay, ta mənī ngwəvə dza Hyalaa dzəkən ghwøy, taŋ na nihwəti mbözli.]

¹⁵ Ghwøy ghwøy mbözliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwøy ghwøy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwøy. Ghwøy ghwøy mbözliy dakə mbözli ni læ kwəma pərikə tə ngwəla. Ka ghwøy dzay, ka dzaŋwəy ta tətəwrə kərakə, læ shidshid ghwøy, ka dzəy tə yam, læ kwambəwal. War ta dzaa pəlavə ntsaa dzaa nəw kwəma ghwøy. Ma sa ka ghwøy kwəmavə na, ka ghwøy dza mba'a ghwøy bananavəshi ghwøy va. Ka shi dza ghwøy vaa bananaghə dza na, mba'a ghəshi mənīti ka ntsaa dzaa dzəmbə ghwə, sa ka ghəshi zhəghanti məhərli ci ta mənī *kwəma jikir na taŋ kaa na ghwøy va.

¹⁶ Ghwøy ghwøy mbözliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwøy ghwøy ka Farisahi, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwøy. Ghwøyəy, ghala mbə ghwøy læ ghwəlefesliy ci kwal va kaa mbözliw. Ma pə ghwøy niy: "Mba'a kə ndə zəməkə fəla læ *ciki Hyalay, shiy tībaa mananciw. Ma mba'a kə zəməkə fəla læ tsahi mbəzə mbə ciki tsa vay, ta kəsə dza fəla va" pə ghwøy ni. ¹⁷ Hyeler ni, ghwəlefesli ni. Pərba nima shiy na mbə shi bakə ni va nə mənī ngəŋwəya? Pərba tsahi mbəzə shəkənaa, naa pərba *ciki Hyala, ghəci tsaa mənīti tsahi va ka shi dēwdēw ni kwa kwəma Hyala? Pərba ciki Hyala na, e gəzaŋwəy nee ki. ¹⁸ Ma pə ghwøy ni dibay: "Mba'a kə ndə zəməkə fəla læ pətsa ka mənīy fə shiy ti ta ta Hyalay, shiy tībaa mananciw. Ma mba'a kə ndə zəməkə fəla læ shi fanati mənīti va tə

pətsa va kaa Hyalay, ta kəsə dza fəla va" pə ghwøy ni. ¹⁹ Ghwəlefesli ni. Pərba nima shiy na ta shi bakə ni va nə mənī ngəŋwəya? Pərba shi bə mənīti va kaa Hyala shəkənaa, naa pərba pətsa fanta mənīti va shi va ti ghəci saa zhəghəti shi va ka shi dēwdēw ni kwa kwəma Hyala? Pərba pətsa fə m va shi va ti na e gəzaŋwəy nee ki ²⁰ Favə tə ghwøy e gəzaŋwəy: Mba'a kə ndə zəməkə fəla læ pətsa fə mənīti shiy ti ta ta Hyalay, læ shi fati mənīti va tə pətsa va ta gwa'a zəməkə ntsa va fəla, dī naa gəzə. ²¹ Mba'a kə ndə zəməkə fəla læ ciki Hyalay, læ Hyalaa nzəy va mbə ciki tsa va ta gwa'a zəməkə ndə fəla li, dī naa gəzə. ²² Mba'a kə ndə zəməkə fəla læ pətsa mə ghwəməy, læ gəzli Mazə Hyala ta gwa'a, mba'a læ Hyalaa nzəy va kwa gəzli va ta gwa'a zəməkə ndə fəla li, dī naa gəzə.

²³ Ghwøy ghwøy mbözliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ni, mba'a ghwøy ghwøy ka Farisahi niy, mbə səkə na ngəra'wəə dzəkən ghwøy. Ghwøy ghwøy mbözliy dakə mbözli ni læ kwəma pərikə tə ngwəla. Ghwøy kiy, kar ghwøy bə shiy kwətiŋ mbə shiy mənī ta bəshi kaa Hyala. Tsəgha ka ghwøy ti nihwəti kəslifi jəw jəw ni wəzə ni ka ghwøy ta. Ma shi gwəramti Hyalaa dī ghwøy mənī mbə kwəma pəhəti na na, kala dī mənī niva ghwøy. Shi dī ma ghwøy va mənī gwəramti Hyalaa dīy, avanashi: Mənī zhəhwər ta mbözli, mba'a mənī kwəma læ kwal tsa nzə, mba'a nəw Hyala læ nəfə kwətiŋ. Tsəgha na shi ka ghwøy mənī nza ki, kala za ma ghən ta bə shiy kwətiŋ kaa Hyala, səvəri mbə shiy mənī dība. ²⁴ Ma ghwøyəy, ghwəlefesliy ci kwal kaa nihwəti mbözli nza ghwøy. Ka ghwøy dzay, nashi ma ghwøy məcenekwesli tə shi sa ghwøy na, mba'a ghwøy nzəlamtishi. Ma mba'a kə ngaləwba dzətita dzəti shi na, kip ghwøy sahəwə nava. *

²⁵ Ghwøy ghwøy mbözliy bənipə

23:16 23:16-22 5:34-37 **23:16** 23:16 15:14 **23:18** 23:18 Səvəri 29:37 **23:21** 23:21 1Mezh 8:13 **23:23**

23:23 SləniTaH 27:30; Mishe 6:8; Lk 18:12 **23:24** 23:24 15:14 * **23:24** 23:24 Di kwəma vaa gəzəy: Mbözliy bənipə kwəma pəhəti Hyala ghəshi læ ka Farisahi, ə ka ghəshiy dzashi ta cimsli nəw na jəw jəw na kwəma mbə kwəma pəhəti Hyala. Ma na dibədibə na kwəma gwəramti Hyalaa dī na, kala dī ghəshiy nəw. **23:25** 23:25 Mk 7:4

kwëma pëhëti Hyala ni, mba'a ghwëy ghwëy ka Farisahi niy, mbë sëakë na ngëra'wëë dzëkën ghwëy. Ghwëy ghwëy mbëzliy dakë mbëzli ni lë kwëma përikë të ngwëla, mbalaa paf paf na nefer ghwëy va ghëli, lë va maw mëni kwëma jikir na. Gwëyëy, mbëzliy gwëmanti yabë devëre sa shiy tsa shi va lë kwakwa tsa shi dëwdëw përikë të hwëm shi, mbalaa ngërkëjëkë na ghëshi va rëdë kwa hwër kwa hwër shi nza ghwëy. ²⁶ A ka Farisahi, ghwëlefesli ni. Ma pë ghwëy mënti e gëzënjwëyëy, përbë pëtsa kwa hwër devërehi ghwëy lë kwekwer ghwëy pë ghwëy yabanti. Ma ghalabay, dëwdëw dza ghëshiy nza pa' përikë të hwëm shi.

²⁷ Ghwëy ghwëy mbëzliy bënipë kwëma pëhëti Hyala ni, mba'a ghwëy ghwëy ka Farisahi niy, mbë sëakë na ngëra'wëë dzëkën ghwëy, ghwëy ghwëy mbëzliy dakë mbëzli ni lë kwëma përikë të ngwëla. Ghala mbë ghwëy lë kwëli ka mëndi vaa hwëti tezezl na, ka mbërë kwa kwëma mbëzliw. Mbalaa ma kwabë kwabë nza ki na, paf tëhëta va 'yesler lë va shi ghwabë ghwabë ni. ²⁸ Ghwëy kwërakwë kiy, war tsëgha nza ghwëy sana sënzënva. Nja mbëzli wëzë wëzë ni ghwëy pëzli kwa kwëma mbëzli na, mbalaa paf tëhëy pëtsa mbë nefer ghwëy va dakë mbëzli, lë va ndërëm gwa'a» kë Yesëw.

*Yesëw gëzë ngwëvë Hyala
(Lk 11:47-51)*

²⁹ Zhini ma kë Yesëw bë na: «Ghwëy ghwëy *mbëzliy bënipë kwëma pëhëti Hyala ni, mba'a ghwëy ghwëy *ka Farisahi, mbë sëakë na ngëra'wëë dzëkën ghwëy. Ghwëy ghwëy mbëzliy dakë mbëzli ni lë kwëma përikë të ngwëla. A ghwëy ngangamti kwëlihi ka gëzë kwëma Hyalaa niy bakwamti jijihjwëy mbëradzë wëzë wëzë. Mba'a ghwëy ghaslamti ni mbëzliy niy mënti kwëma dë Hyala. ³⁰ Zhini ma pë ghwëy na: “Mba'a pë ghwëmmë niy nza tifa ghala vëghwë tsaa niy nza jijihimmë va të ghwëmë nzay, ka dza ghwëmmë zlëbë

jakë miy tsa ghwëmmë li shi, ta bëkwë ka gëzë kwëma Hyala va nzaw” pë ghwëy bë! ³¹ Ma dë kwëma va gëzëy, mbë gëzë kwëma ghwëy va tsëgha nay, a ghwëy sënay dë'wë ghën tsa ghwëy, jijihjwëy niy bakwamëti na ka gëzë kwëma Hyala, pë ghwëy, dë naa gëzë. ³² Ghënzë tsëghay, war nëw pë ghwëy nëw mëni kwëmaa niy 'watënjwëy jijihjwëy kwal tsaa mëni nza gwa'a tsëgha, nza ghwëy kërnamti slëni shi. ³³ Ghwëy ghwëy mbëzliy ndërëm ni nja kwara jigëzlihi niy, njaa njaa dza ghwëy mbay waslamti ghën tsa ghwëy va ngwëvë dzëti ghwë kia?

³⁴ Ava va tsëgha, kadiwëm, favëm: Ta ghwënjwëy ka gëzë kwëma Hyala, lë ka sënata kwëma, mba'a mbëzliy bëni kwëma kaa mbëzli dzeë. Sa ka ghëshi sëakëshiy, ka ghwëy dza na, mba'a ghwëy bakwamëti nihwëti, dzëghwa kaa nihwëti danwë danwë dzëvëgha tsëm. Ka didi'wë nihwëti lë kwërpë dzar mbë ceker basëvahi ghwëy. Ka nëwshi ta titihëshi dzar mbë mëlmëhi, mbë mëlmëhi. ³⁵ Va tsëgha ki, ma ngwëvë dza Hyala vaa slaa dzëkën mbëzli të sa bakwamëti ghëshi mbëzli nza va slar slar ni kwatanay, dzëkën ghwëy dza naa dza. Mbëzli ghënghën ghënghën bakwamti ghëshi, të *Abel, ntsa slar tsa va Hyala gha mëndiy pëëslë ndë, ka sar lë bëkwëshi pa' të Zakari, zëghwë Barashi. Dzar kwa jipë pëtsa ka mëndiy fë shiy ti, ta ta Hyala, lë *ciki Hyala niy pëëslë ghwëy tsava. ³⁶ A gëzënjwëy ya, ta na navay, tsëgha na, ngwëvë dza Hyalaa slaa dzëkën mbëzli të sa bakwamëti ghëshi mbëzli va gwanashiy, dzëkën ghwëy ghwëy mbëzli mbë vëghwë tsa ndatsë ni dza ngwëvë vaa dza» kë Yesëw.

*Hwër tsa Yesëw mbë zhanci ta mbëzli
mbë mëlmë Zherëwzalem
(Lk 13:34-35)*

³⁷ Dzëghwa ma kë Yesëw dzëkën mbëzli mbë mëlmë Zherëwzalem na: «A mbëzli mbë mëlmë Zherëwzalem, ghwëy bakwamti na ka gëzë kwëma Hyala, mba'a ghwëy pa'wamti mbëzli Hyala ghwënnashi na lë hërezli ka bakwamtishi.

Dan sǝdfee mbə pəla basətənjwəy ta ndəghwənjwəy, njasa ka kwəkwəla vaa basambə kwərtiti nzə mbə bəkəbəkə nzəy, kala zləba ghwəy. ³⁸ Ə gəzanjwəy ya, nana kiy, ta banti dǝvə nzə dza Hyala tə mǝlmə ghwəy, war ka kwəfi dza naa mbəərətə. ³⁹ Ə gəzanjwəy ya, ka zhiniy ghwəy nara ghwəla tepəw, pa' fəca dza ghwəy gəzə dzəkənee: “Təfanati miy tsa nzə Hyala kaa ntsaa səəkə mbə slən tsa nzə, ghənzə kwa sləkəpə” pə ghwəy» kə Yesəw.

24

Ngəra'wə tsa ghəngħən ghəngħən tsa dzaa səəkə, ka hidfi għa kərə
(Mk 13:1-23; Lk 21:5-24)

¹ Dzəghwa Yesəw mba'a madiy mbə *ciki Hyala kaa sǝvəriy dzay. Ma ghəci mbə dzay na, mba'a mbəzli ta sǝdfa ci səəkə kəsay. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Nighətima njasa ngay ciki Hyala tsa va wəzə tsa ci» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Yə, e nay. Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya tsəgha nay ghwəy ciki tsa vay, ta ba'wamti dza məndi. Ka dza ghwəy nashi hərəzli tsənjəzli tsənjəzli, ya kwətiŋ ghwəlaw» kə Yesəw.

³ Ləy hwəm jəw ki na, dza Yesəw mba'a dzaa nzəyəy mə ghən kəlanj tsa har məndiy «Kəlanj *'Wəlivə». Dza mbəzli ta sǝdfa ci, mba'a ghəshi basəkəvashi kwətishiy dzəvəgha. Mba'a ghəshi nzəyshi ja'ja' məba. Dzəghwa mba'a ghəshi ghakə dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Ntsa ghəy dikə tsa, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə għa niy məniva tay? Tə wa dza məndiy sənay ndal tərə għa ta səəkəw, ndal tərmbə hidfi ta kədiw, kə məndi tay? Gəzanjəy di» kə ghəshi.

⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba məndiy ngədiŋwəy ma. ⁵ Sa nzanay, dānj dza nihwəti mbəzliy səəkə lə slən tsee. Ka ndə dzay: “Yən na *Kəristəw tsa tivə Hyala va” kə, ka

tsahwəti dza dība na “yən na” kə. Gəla mbəzli vay, mbəzli dānj tərənjw dza ghəshiy ngədiŋti. ⁶ Ta fa favə gaka mbəz dza ghwəy dza mbə məlməhi ndəkwə ndəkwə ni lə ghwəy. Zhini dībay, ta fa favə nəwər tsa mbəz dza ghwəy mbə məlməhi kərakə kərakə ni lə ghwəy. Ya ə dza ghwəy favə shi va tsəghay, əntaa her ghwəy taa dza ma. Ya njaay ta məniva dza gəla niva shiy tsəgha. Ya tsəgha dza shi vaa mənishiy, ka dza hidfi kədi diw. ⁷ Ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlati miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz taa nza. Dzar tə nihwəti hidfi ghəngħən ghəngħənəy, ta mənta dza ma, ka gərgərəva hidfi dzar tə tsahwəti pi ghəngħən ghəngħən. ⁸ Shi va gwanashiy, ngəra'wə tsaa dzaa għa səəkə na ghəshi, njasa ka mali vaa 'wa kemahə ta ya zəghwə na niva shiy.

⁹ Ka məndi dza na, ka kəkəsənjwəy kaa nihwəti mbəzli, ta sanjwəy ngəra'wə ghəshi, ka bəkwənjwəy. Hwəlfəhi mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy dī mətə ghwəy tə sa nəwra ghwəyəw. ¹⁰ Ghala vəghwə tsa va kiy, dānj dza mbəzliy nəwraa zlay nəwra. Ka ghəshi dza na, ka nga dafa ta nihwəti, ghəshi ka ghən tsa shi, ka ndərəva kwa jipə shi. ¹¹ Dānj dza ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvəə tsahwəshi. Ka ghəshi səəkə na mba'a ghəshi ngədfəhwə nihwəti mbəzli dānj ta nəwshi. ¹² Tərənjw dza mənī *kwəma jikir naa vənjəta tə hidfi. Ka għa nighə war va kwəma vay, mbəzli dānj zlay dīva kwa jipə shi. ¹³ Ma ntsaa dzaa jihəkəvay kala zlay nəwra ghəci pa' tə vici mətī ciy, ta mbəliti tsava ndə dza Hyala. ¹⁴ Ma sa ka məndi gəzamtī Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli kaa mbəzli tə hidfi gwanashi, ta mbə hwəlfəhi tə hidfi gwanashiy favəy, ma nza hidfi madi ta kədi ki.

¹⁵ Ta nashi shi rədfa rədfa ni va jikirkir ni, niy gəzəkə Daniyal *ndə gəzə kwəma

23:38 23:38 Ezhek 10:18-19; 1Mezh 9:7-8 23:39 23:39 Cem 118:26 24:2 24:2 Lk 19:44 24:5 24:5 24:24; 2Tes 2:9-10; 1Zħj 2:18 24:7 24:7 2NəMezh 15:6; Ezay 19:2 24:9 24:9-14 10:17-22; Zhj 16:1-4 24:9 24:9 5:11 24:10 24:10 10:35; Lk 12:52-53 24:11 24:11 7:15 24:12 24:12 2Tim 3:1-5 24:13 24:13 ShiZħj 13:10 24:14 24:14 28:19 24:15 24:15 Dani 9:27; 11:31; 12:11

Hyalā kwēmaa dzəkən shi kwa zliya dza ghwəy garəshi mbə *ciki Hyala, (ntsaa jangəti kwēma vay, favə tə ghəci wəzə).
 * 16 Ghalaba kiy, mbəzli tə hidī ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlan ta mbəə mbəlishi. 17 Mba'a kə ndə mə jəba mbə tifərəy, əntaa ghəci dzaa ni na: “Kadiw, e dzaa basəvə shi ya mbə ciki tsee” kə ma. Ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. 18 Ya kwamti dza ndəə nza mbə zay, əntaa ghəci dzaa ni: “Kadiw, e zhəghəvaa jighi ta bəvə kwəbenjeree” kə ma. Ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. 19 Ngəra'wə tərənəw dza savaa nza fəcava kən mi'i lə hwər lə mi'i ka ndərazhi tə hwəm. 20 Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyala əntaa bali va taa məniva ge'i ge'i lə tir tasli, lə nəghətaa dzaa nza fəca *vici dəkəva. 21 Sa dza naa nzay, ma ngəra'wə tsaa dza vaa nza tə hidī ge'i lə vici va na, dikəy tərənəw dza naa nza. Səəkə gəla hwəlfə ngəra'wə tsa tsəgha tsa vaa kəsashi mbəzli ghala ngati Hyala hidī, ka sar pa' tə vəghwə tsa ndatsəw. Ka dza naa zhiniy səəkə kən mbəzli difa ka məndi nzaw. 22 Kalā sa nzana mba'a Hyala tamti dən tsa vici ngəra'wə tsa va tə mbərkə mbəzli nə təravə nay, ka dza ndəə tərmbə tə ghwəməy nzaw. Əy ma dza na ki na, mba'a tamti dən tsa vici va tə mbərkə mbəzli nə təravə na.

*Səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri
(Mk 13:24-31; Lk 21:25-33)*

23 Ma sa ka vəghwə tsa va məniiyəy, mba'a kə ndə taa ni ngənəwəy: “A mbəzli ni, anay *Kəristəw Ntsa tivə Hyala tikə” kə, ya “avaci tarba” nə nay, əntaa ghwəy zləba kwəma ci va tepə ma. 24 Sa dza naa nza ghala vəghwə tsa vay, dən dza Kəristəwhi ka dzərvə lə ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvəə tsahwəshi tə hidī. Ka ghəshi dza na, ka məməni shi madəna madəna ni tərənəw, lə shi dimədime ni, ta mbəə ngədī mbəzli.

Mba'a kə ghəshi dzaa mbatay, ta dzəghə ngədī dza ghəshi ya mbəzli təravə Hyala. 25 Ə gəzamtənəwəy ya kwəma va kwaghwətsata, ta mbə ghwəy sənashi shiy dzaa məniva. 26 Mba'a kə məndi taa ni ngənəwəy: “Avam Kəristəw pəriəba tə gamba” kə məndiy, əntaa ghwəy dzəvəri ma. Ya: “Anay tikə mbəy na” nə məndiy, əntaa ghwəy taa zləba ma. 27 Sa kee səəkə, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, mbəzli gwanashi dza naa nara. War njasa ka wampidi van vaa dzəy tə ghwəmə, ka səəkə kwa ghwəmə pa' kwa məkwiyy, tsəgha dza naa nza. 28 A ghwəy sənay, dzəghwa tə pətsa mətishi shiyəy, tifa ka zliniñ basəva» kə Yesəw.

29 «Ləy hwəm ngəra'wə tsa va kiy, nza'jəw shərkwə dza viciy shərkwəta, ka tir dza na, mba'a zlay mbərə, ka sasərkwəhi tə ghwəmə dza na, ka shikəvaa səkwa, ka shi nza bərci vəshi mə ghwəmə 'wakəvə na, ka kwəfəghə. 30 Ghalaba kiy, a shiy dzaa tsahwəshi səəkə mə ghwəmə, shiy dzaa ci səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri. Ma hwehwer mbəzli tə hidī gwanashi ta nza ghala pətsa va ki na, war ə dza ghəshiy ngəngəlvə, ka tihwəni. Ka Zəghwə yakə ndə ngəri dza na, tsahwə tsahwəy war ka nay mbəzli lə mətse shi səəkə mbə kwəlebi tə ghwəmə, lə bərci və tərənəw, mba'a shəndəkə ti difa. 31 Ka məndi dzay, mba'am viyata təlimə dikə na tərənəw tərənəw. Sa ka məndi viyata na, ma nza ghwənashi ka kwal ci, ta dza ghəshiy basəkə mbəzli təravə na tə bəlahi tə hidī fadanavashi səəkə tə pətsa kəray ghala hidī gwa'a.

32 Avee taa bəlinəwəy fir lə kwəma daskway, favə tə ghwəy shi dī na bəninəwəy. A ghwəy sənay, mba'a kə kəslifi daskwa shikəshi, dza na mba'a dəkə nihwətiy, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. 33 Ava tsəgha na ki, war nashi ma ghwəy gəla shi bəlakənəwəy

* 24:15 24:15 Kwəma dzəghwa tikə nay, Matiye də'wə ghən tsa ci gəzə na kaa mbəzliy dzaa jangə zliya ci na.
 24:17 24:17-18 Lk 17:31 24:21 24:21 Dani 12:1; ShiZhnj 7:14 24:23 24:23-25 Lk 17:23-24 24:24 24:24
 24:5; 7:15; ShiZhnj 13:13-14 24:27 24:27 24:30, 37; 25:31; 1Kwər 15:23; 1Tes 3:13; 4:15; 2Tes 2:1, 8; Zhk 5:7-8; 2Pi
 3:4; 1Zhnj 2:28 24:28 24:28 Zhəwbə 39:30; ShiZhnj 19:17-18 24:29 24:29 Ezay 13:10; 34:4; Azh 2:6, 21; 2Pi
 3:10, 12; ShiZhnj 6:12-14 24:30 24:30 Zak 12:10-14; Dani 7:13-14; Mt 24:27; 26:64; Mk 14:62; ShiZhnj 1:7 24:31
 24:31 13:41; təlimə: 1Kwər 15:52; 1Tes 4:16

ya va gwanashi ghati mənivay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Zəghwə yakə ndə ngəri ta səəkəw, miy dəgha na ki, pə ghwəy. ³⁴ A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa bəkwəshi ka shi gəzanwəy ya ni gwanashi mənivaw. ³⁵ Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na, ghəshi lə hidī gwa'ay, kərəp dza ghəshiy zashi. Ma na kwəmee na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

War Hyala kwətita na saa sənata vici dza Yesəw zhəkə ti
(Mk 13:32-37; Lk 17:26-30, 34-36)

³⁶ Ma kə Yesəw dība na: «Ndə tība ya kwətiŋ mba'a sənata vici dza shi vaa məniva tiw. Ya ka kwal Hyala, ya Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ciy, sənata ghəshiw. War Didi Hyala mə ghwəmə kwətita na saa sənata vici lə ler va gwa'a. ³⁷ War njasaa niy məniva shiy va ge'i ghala vəghwə tsa *Nəwey, tsəgha dza shiy zhiniy məniva, sa ka vici dzee səəkə ti yən Zəghwə yakə ndə ngəri kətikəvata. ³⁸ Ma niy nza kwatəja, ghala vəghwə tsa Nəwe va, Hyala ghwəla ta za mbəzli lə yaməy, ə niy zəmə mbəzli shi zəmə, ka sa sa shiy, ka bə bə mi'i. Mbəzli nza ghyehi və shi na, ka bəshi kaa zhər, war tsəgha. Pa' fəca vici dzəmbə Nəwe dzəmbə kwəmbəwal ti na, war mbə məməni shi va ghəshi niy nza tsəgha. ³⁹ Ghalaḃa nashi kiy, niy shashanshi shiy ya jəwəw. War sa nighə ghəshi na, van ghati nzəmə kala kərə ma. Ray pətsa tə hidī va yam. Dza yam va kərəp ghəshi zamti mbəzli gwanashi. Njasa niy shashanshi ma shiy va kaa mbəzli vay, war tsəgha dza shiy shashanshi ma kaa mbəzli sa ka vəghwə tsa dzee səəkə ti, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kətikəvay kwərakwə ki. ⁴⁰ Ma sa kee səəkə ghala pətsa va kiy, mbəzli bakə dza naa nza tə za, ka məndi dza na mba'am bəhwə tsahwəti, mbərəkə zlay tsahwəti tība. ⁴¹ Ta kəsashi mi'i dza məndi bakə kwa vəna mbə hə, ka məndi dza na mba'am bəhwə nahwəti, mbərəkə

zlayta nahwəti. ⁴² Ava va tsəgha, ə pə ghwəy məniti məhərli, sa nzanay, sənata vici dzee səəkə ti yən Ndə sləkənwəy ghwəyəw. ⁴³ Favə tə ghwəy kwəma dēe na gəzanwəy wəzə, a ghwəy sənay, mba'a kə ndə ghi sənay nza, fəca vici tsa' nay, ta səəkə dza ndə ghəliy dzəkə ghi tsee kəy, ka dza naa bə hi fəcavaw, war tsəmtsəmmə dza naa nzəyəy, ka dza naa zlay kwal kaa ndə ghəli ta dzəkəw. ⁴⁴ Va tsəgha, ma ghwəy kwərakwə kiy, gwəmatəvanwəyəm ya hwəmba nza, ta ndəghə vici va. Sa nzanay, ge'i lə vəghwə tsa təkəti ma ghwəy dzee səəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə Yesəw.

Ndə ghəra sləni tsa nza məhərli və, lə tsa kama məhərli və
(Lk 12:41-48)

⁴⁵ Ma kə Yesəw dība na: «Favəm e gəzanwəy kwəmaa dzəkən ndə ghəra sləni tsaa fə ghən ta sləni ci, ka ghəra lə məhərli. Kaa ngəci dza ndə ghi tsa ghəranci na va sləniy zlatanavə ndəghwə pətsa kəghi tsa ci, nza ghəci bənsi shi zəmə kaa nihwəti ka sləni kəyḃa sa ka vici zəmə shiy mənəta. ⁴⁶ Ghala vəghwə tsa dza ndə ghi tsa vaa səəkə, mba'a kə kəsay ndə sləni tsa ci va ghəci mbə tsəva lə sləni gəzanci na va wəzə wəzəy, vəshi na ta tsava ndə ghəra sləni. ⁴⁷ A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta fanambə shi və gwanashi dza ntsa va mbə dəvə ndə sləni tsa ci va. ⁴⁸ Ma mba'a kə ndə sləni tsa vaa ntsa gəmgəm tsay, vanta kwəma dza naa təkəti mbə nəfə tsa ci: "Ka dza ntsee tsa dikə tsaa zhikə bəlanəw" dza naa ni, ⁴⁹ ka na dza na, tapə dzəmbəy mbə di di'wə nihwəti mbəzli ghəra ghəshi sləni li shi, ka zəzəmə shi zəmə ci, ka sa sa shiy, ghəshi lə mbəzliy nza war ghi ghi ni. ⁵⁰ War ghəci mbə məniti shi ci va tsəgha ki na, ka ntsa ghəranci na va sləni dza vətəghə səəkəy, fəca viciy niy bərkəti ma ndə sləni tsa va səəkə tsa ci, ge'i lə leriyy niy bərkəti ma na dība. ⁵¹ Sa naa səəkə na, sa' sa' sanamiy ngəra'wə kaa ndə sləni tsa va tərənəw,

24:34 24:34 16:28 **24:36** 24:36 SləniKY 1:7 **24:37** 24:37-39 Ghava 6:11-13; 7:7-13; 2Pi 3:6 **24:42** 24:42
24:44, 50; 25:13; Mk 13:33, 35; Lk 12:40; 21:36 **24:43** 24:43 1Tes 5:1-2; 2Pi 3:10; ShiZhj 3:3 **24:45** 24:45-47
25:21-23 **24:48** 24:48 2Pi 3:4 **24:50** 24:50 24:42 **24:51** 24:51 8:12

mba'a dzaa jakayshi tē na shi kwēma lē mbēzliy dakē mbēzli va lē kwēma pērikē tē ngwēla. Nza ghēci wahē war wahē, ka pērē sli'i ci tē pētsa va» kē Yesēw.

25

Bēli fir lē kwēma degheghir mēṅ

¹ Zhini ma kē Yesēw ḡa na: «Ma kwēma slēkē tsa slēkē Hyala mbēzliy, yēm dza naa nza lē kwēma degheghir mēṅ ni ni dzee ta gēzanṅwēy kwēma shi: Sa dza ghēshiy, mba'a ghēshi bēbēvē gērkēwahi shi, ka dzashiy dzēti pētsa nza zal mali ti. ² Nihwēti cifē mbē degheghir vay, niy tsēhwēlishi ghēshiw. Ma nihwēti cifē nashi ki na, tsēhwēli tsēhwēli niva. ³ Dzēghwa niy tsēhwēlishi ma va cifē ni, mba'a ghēshi madfishi, war sa bēvē ghēshi gērkēwahi shi tsēgha, tērēh tsaa bēvē hwēpēr tsa ciy tivē in gērkēwa kwa mbē shi. ⁴ Ma ni tsēhwēli tsēhwēli ni va degheghir cifē ni na, laṅ laṅ ghēshi bēbēvē gērkēwahi shi, mba'a hwēpēhwēper. Ya wa ndē na, mba'a tivē in kwa tsa ci hwēpēr ghēciy kafē. ⁵ Ma sa tsēhēshi ghēshi na, dza ghēshi ka ndēghē sēkē tsa zal mali. Ndēghē ndēghē, kē ghēshi na, shaṅ, kala tsahwēy ghēci. Dzēghwa hi mba'a dēnavē degheghir mēṅ ni va gwanashi, fēriṅ fēriṅ ghēshi bēbēhwē hi ki.

⁶ Ma mbē danṅkala vērḡi ki na, dzam ka fērgēshi lē zlapē, ma kē mēndi na: “Waa, a zal mali tsahwēy naci, sēvērīm a ghwēy dza ta ka'wē” kē mēndi. ⁷ Dzēghwa degheghir mēṅ ni va ki, mba'a ghēshi sasatishi gwanashi. Tapē ghēshi mbē gwēmava, ka tsētsērē ghwē dzēghwa gērkēwahi shi. ⁸ Ma kē niy tsēhwēlishi ma va degheghir cifē ni kaa ni tsēhwēli tsēhwēli ni va na: “A ya, tihwētihwēm jadaghwanṅyēm in tsa ghwēy vaa dzēghwa ni ghēy ni gērkēwahi, ghwē ka shishirkwē kwa shi di” kē ghēshi. ⁹ Ma kē degheghir tsēhwēli tsēhwēli ni va kaa ngēshi na: “Am, awē, ka dza naa mēnti mēk kaa ngēmēmē gwanammēw. Wēzēḡa dza ghwēy dzaa

pavē tsa ghwēy va mbēzliy dēl in na” kē ghēshi. ¹⁰ Ma sa gēzanakēshi mēndi tsēgha na, dza niy tsēhwēlishi ma va degheghir ka dzashi ta pala in ta pa ki. Ma ghala pētsa dzashi ghēshi va ta pala in ki na, ndēs zal mali sēkēy. Dza niy niy gwēmantēvashi va degheghir lē in tsa shi nashi ki, mba'a ghēshi dzashiy dzakē ghi kwasēbē zal mali. Disl mēndi kalay dēgha. ¹¹ Ma lēy hwēm ki na, ndēs nihwēti degheghir va sēkēshi. Sēkē ghēshi na, ka zlapē kwēma zlanṅlanṅ: “A Ndē slēkēpē, a Ndē slēkēpē, ndi ghwēnamtēṅyēy dēgha” kē ghēshi. ¹² Ma kē zal mali kaa zlēbanshi na: “A gēzanṅwēy ya, ta na navay, tsēgha na, sēnanṅwēy ya tepēw” kē» kē Yesēw.

¹³ Ma sa kērēy Yesēw lē bēli fir tsa va, ma kē na: «Va tsēgha kiy, ē pē ghwēy fē ghēn, sa nzana, kala sēnay vēghwē, ya vici dza kwēma vaa mēniva ti ghwēy» kē Yesēw.

Ka ghēra slēni ḡanavēshi mēndi gēna ta zhēghē dēvē li

(Lk 19:11-27)

¹⁴ Ma kē Yesēw ḡa na: «Kwēma slēkē tsa slēkē Hyala mbēzliy, yēm dza naa nza lē kwēma tsahwēti ntsaa niy dī vaa dzay ta wē. Ma fēca dza na ta kafē na, mba'a harvē ka slēni ci mahkan ta tahanshi gēna ci ngēshi ghēci taa dzay, nza ghēshi zhēghē dēvē li. ¹⁵ Ma sa ḡasēshi ghēshi na, dza na mba'a tahanavēshi. Ya wa ndē na ge'i lē bērci ci ghēci ḡanaghē gēna. Mbēl bēlēkwē cifē ghēci ḡanavē kaa tsahwēti. Ma kaa tsahwēti na, mbēl bēlēkwē bakē. Kaa kwa mahkana ndē na, mbēl bēlēkwē. Sa tahanavēshi na gēna ki na, dza na pēkw dzay.

¹⁶ Dza ntsa ḡanavē mēndi va mbēl bēlēkwē cifē, nza'jēw dzay ta zhēghē dēvē lē gēna va. Dza na mba'a zhēghēvē dēvē, mba'a zēmēvē tsahwēti mbēl bēlēkwē cifē zhēkēn tsaa niy ḡanavē mēndi va. ¹⁷ Dza ntsa ḡanavē mēndi va mbēl bēlēkwē bakē, mba'a dzay ta zhēghē dēvē kwērakwē. Mba'a zēmēvē tsahwēti mbēl bēlēkwē bakē dzēkēn tsa ḡanavē mēndi va. ¹⁸ Ma dza tsa ḡanavē

mëndi va mbël bëlëkwë naci ki na, la' lati kə'wə, dza slid' mbëliy na ci va gëna ßanavë Ntsa ci va dikë tsa kwa kə'wə. Dza na das nzøyöy.

¹⁹ Ma löy hwëm sa nzay ntsa shi va dikë tsa nza ki na, dza na mba'a zhëghëkëvay mbë wë ci va. Sa sækëy na na, dza na har harashi ka slëni ci va, ta dëw njasa mënti ghëshi lë gëna ci va.

²⁰ Ma sa ßasëshi ghëshi ki na, kë ntsa ßanavë mëndi va mbël bëlëkwë cifë kët këtëghëvay dzëvëgha dikë tsa ci va. Ma kë kaa ngëci na: “A Ntsee dikë tsa, anay mbël bëlëkwë cifë tsaa niy ndara gha va. Avanay tsahwëti mbël bëlëkwë cifë difa, sa zëmëvee mbë zhëghë dëvë lë gëna ndara gha va” kë.

²¹ Ma kë dikë tsa ci va na: “Wëzë mënti gha, ndë slëni tsa wëzë tsa nza gha, lë nëfë kwëtiñ ghëratì gha slëni gha. Wëzë ghëratì gha slëni jëw na na ndañee. Nana kiy, ta ndaña na dikë na slëni dzee mbë dëvë gha, na nza bama ti, a gha ghëra. Sækë a gha nzøyña, ka vëshi lë ya” kë. ²² Dza ntsa ßanavë mëndi va mbël bëlëkwë bakë, kët këtikëvay kwërakwë. Ma kë na: “A ntsee dikë tsa, anay mbël bëlëkwë bakë tsaa niy ndara gha va. Avanay tsahwëti mbël bëlëkwë bakë difa, sa zëmëvee, mbë zhëghë dëvë lë gëna ndara gha va” kë. ²³ Ma kë ndë gëna tsa va ngëci na: “Wëzë mënti gha, ndë slëni tsa wëzë tsa nza gha, lë nëfë kwëtiñ ghëratì gha slëni gha. Wëzë ghëratì gha slëni jëw na na ndañee. Nana kiy, ta ndaña na dikë na slëni dzee mbë dëvë gha, na nza bama ti, a gha ghëra. Sækë a gha nzøyña, ka vëshi lë ya” kë.

²⁴ Dza ntsa ßanavë mëndi va mbël bëlëkwë kët këtikëvay kwërakwë ki. Ma kë na: “A Ntsee dikë tsa, ta na tsee ghënëy, e sënaña, ntsa ghyanakë tsa nza gha. Ghay, ya kala tsëñwëhwë hwëlfë gha të za na, kar ghaa slahwë shiy të za va, ya kala ghërahwë slëni gha na, mbë pëla kwëmavë shiy ghaa nza. ²⁵ Ava va tsëgha ghëratëra hazlëni nee. Ma dzee na mba'ee lati kə'wə, pën slid' yën mbëlëyña gëna gha va kwäba. Avanta,

ava sa gha” kë. ²⁶ Ma kë dikë tsa ci va ngëci na: “Ndë mar tsa kwamëtsëni tsa, ndë ghëra slëni tsa gëmgëm tsa nza gha. A gha sënay, mbë sla shiy kee nza, ya të za tsanwati mee hwëlfë, ka pëla kwëmavë shiy, ya kala ghërahwë slënee, pë gha. ²⁷ Ghënzë tsëgha kiy, mba'a pë gha niy sënay nza, ka zhëghë dëvee liw pë ghay, ë ka gha ßanavë gënee va kaa tsahwëti ndë nza, ma nza ghëci zhëghë dëvë li. Sa kee sækë na, nzee ßasë see vë, lë yam ti nza” kë kaa ntsa va. ²⁸ A kë kaa mbëzli na: “A mbëzli ni, ßantim mbël tsa bëlëkwë tsa va vë ta dëvë ci, a ghwëy zhiniy ßanavë kaa ntsaa zëmëvee mbël bëlëkwë cifë vaa dzëkën tsa ci. ²⁹ Sa nzanay, ma ntsaa kwëmavë shiy, dza na ka ghëra slëni ghëci li shiy, ta mëtsahanavë shiy dza mëndiy dzëkën shi. Ghaläba kiy, tërëñw dza shiy nza vë. Ma ntsaa kwëmavë shiy va, kala zhëghë dëvë ghëci li shiy, ë dza mëndi zhiniy ßëhwë ya ni jëw ni va shiy vë. ³⁰ Ta na ndë slëni tsaa mbata ma tsa ya namäba kwëmavë, ßëvëm a ghwëy bëzlakëvëriy dzëti ngwëla dzëmbë kwëslì, a ghëci sa ngëra'wë, ka wawahë, ka pëpërë sli'i ci përiäba” kë» kë Yesëw.

Mba'a pë gha mananati kwëma wëzë na kaa ndë tikë të hidiy, kaa Yesëw mënti gha kwëma va kwërakwë

³¹ Dzëghwa ma kë Yesëw difa na: «Ma fëca dzee sækë yën Zëghwë yakë ndë ngëri mbë shëndëkë tsee, lë ka kwal Hyala kwasëbee gwanashiy, ta nzëyra dzee kwa gëzli mazë. ³² Ka hwëlfëhi mbëzli të hidì gwanashi dzay, ßasë ßasë ghëshi ßasëshi kwa kwëmëe. Kee dza ki na, ka tëra nihwëti mbëzli sëvëri mbë nihwëti, njasa ka ndë makë shiy vaa tëra tënkesli sëvëri mbë kwëy. ³³ Sa kee dzay, mba'ee tërëghë mbëzli slar slar ni kwa kwëma Hyalaa dzar bëla kwa bëzëmëe. Ma niy dzaa tërë na, të kwa zlebëe niva. ³⁴ Ma pën dzaa ni yën mazë kaa ni tërëghee va mbëzli dzar bëla kwa bëzëmëe ki na: “Na na ghwëy ghwëy mbëzli dërniti Dirë niy, sækëm

a ghwøy dzæmbə pətsa sləkə Hyala tsa gwəmatənwøy məndi mbəradzəy, ghala ngati na hidī! ³⁵ Sa nzanay, niy nza na, e niy nza lə mara, dza ghwøy mba'a ghwøy niy ngavəra shi zəmə, ka ghərada ndir niy nza, mba'a ghwøy niy samiyra yam. Ghala saa niy nzee ndə məlməy, a ghwøy niy ka'wətəra wəzə wəzə. ³⁶ Sa niy nzee dirinjəy, a ghwøy niy ndara kwəbejer dzəkən ghən tsee. Sa niy nzee gwərapəray, a ghwøy niy tsəva kənee. Sa niy kəsaghwara məndi kwa fərshinay, a ghwøy niy səkəkə mbə nighəra” pən taa ni ngəshi. ³⁷ Ma kə mbəzli slar slar ni va kwa kwəma Hyala dzaa ni ngəra ki na: “A Ndə sləkəpə, hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha lə maŋa, mba'a ghəy ngavəŋa shi zəməa? Hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha lə ndir, mba'a ghəy niy samiyra yama? ³⁸ Hwəm niy səkəkə ghaa kəsəŋəy ghaa ndə məlmə, mba'a ghəy ka'wətəŋaa? Hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha dirinjə, mba'a ghəy niy ndaŋa kwəbejer dzəkən ghən ghaa? ³⁹ Hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha gwərapəŋa, ya gha kwa fərshina, mba'a ghəy niy dzaa nighətəŋaa?” kə ghəshi dzaa ni ngəra. ⁴⁰ Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ngəshi ki na: “A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na. Ya hwəm niy mananati ghwøy kwəma wəzə na kaa ya tsamaŋa ndə ta ngwarməhira daw daw bərçi ni niy, kaa ngəra də'wə ghən tsee mənti ghwøy kwəma va tsəgha” kə.

⁴¹ Dzəghwa, ma pən dzaa ni yən mazə kaa niy dzar kwa bəla kwa zlebee va mbəzli ki na: “Ghwøy na na ghwəyəy, katantəvanwəyəm kərakə vəghee. Ghwøy ghwøy mbəzli bazlamti Hyala ni. Mbalam dzəti ghwə ngad ngad na məti ma. Ghwə vay, ta fə *ndə jaka tsa Hyala ghəshi lə ni ci ka kwal dzəmbə gwəmati məndi ghala kwatəŋata. ⁴² Sa wana gəzanwəy ya tsəghay, sa nzana mba'ee niy nza lə mara kala niy ngara shi zəmə ghwøy. Ka ghərada ndir niy nza na, kalaa niy tira yam ghwøy. ⁴³ Mba'ee niy tsəhəra ka ndə məlmə

va ghwøy na, kalaa niy ka'wəra ghwøy, dirinjəy niy nza na, kalaa niy bəra shiy ghwøy dzəkən ghən tsee. Mba'ee niy nza gwərapəra, zhini mba'am niy kalagh-wara kwa fərshina na, kalaa niy tsəva ghwøy kənee” pən taa ni ngəshi na nashi. ⁴⁴ Dzəghwa ma kə ghəshi dzaa ni ngəra na: “A Ndə sləkəpə, hwəm niy səkəkə ghəy naŋa, gha ya lə maŋa, ya gha lə ndir, ya ghaa ndə məlmə, ya gha dirinjəy, ya gha gwərapəŋa, ya gha kəəli kəəli kwa fərshina na, dzəghwa mbə shi va gwanashi na, kalaa niy kətiŋa ghəya?” kə ghəshi dzaa ni. ⁴⁵ Ma pən dzaa ni yən mazə kaa ngəshi na: “A gəzanwəy ya, ta na navay tsəgha na: Ya hwəmba niy məni ma ghwøy kwəma wəzə na kaa ndə ya kwətiŋ mbə mbəzli daw daw bərçi ni ni mbə nəwray, kaa ngəra də'wə ghən tsee niy məni ma ghwøy kwəma va tsəgha kwərakwə” pən dzaa ni ngəshi. ⁴⁶ Ma gəla niva mbəzli nashi kiy, dzəti pi tsa nza ngəra'wə kala kədī ma, pa' kwa ndimndim dza ghəshiy dza. Ma na mbəzli slar slar ni kwa kwəma Hyala nashi ki na, ta kwəməvəy piy tsa kədī ma dza ghəshi” kə Yesəw.

26

Məndi mbə pəla kwal tsa kəsə Yesəw (Mk 14:1-2; Lk 22:1-2; Zhj 11:45-53)

¹ Ma sa kədīy Yesəw lə bəni shi va gwanashi kaa mbəzli ki na, dza na ka gəzə kwəma kaa *mbəzli ta səda ci, a kə na: ² «A ghwøy sənay kiy, vici bakə tərə na ta məni makwaghwa *Pakə. Ghala tsə vay, ta kəsəra dza məndi yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Sa ka məndi kəsəvəra na, ka məndi dza mba'a məndi banavəra kaa nihwəti mbəzli, nza ghəshi danwəraa dzəvəgha tsəm» kə.

³ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə ki, mba'a ghəshi basətəvashi kəghi tsa Kayifə, dikə tsa ka ta Hyala. ⁴ Dza ghəshi, mba'a ghəshi sləkati kwəma kwa jipə shi, ta kəsə Yesəw nja dzar kwa tsəhwəli, ta paslamti. ⁵ Ma kə ghəshi

na: «Ma nanzə kiy, əntaa ghwəmmə dzaa kəsə fəca vici Pakə ma. Vantaa mbəzli dzaa pəslishi tə ghwəmmə» kə ghəshi.

*Nahwəti mali ghəshi lə Yesəw
(Mk 14:3-9; Zhj 12:1-8)*

⁶ Ghala vəghwə tsa va kiy, mbə məlmə Betani niy nza Yesəw kəghi tsa tsahwəti ndə, Shimanjw kə məndi kaa slən tsa ci. Ntsa vay, ndə dərna niy nza na kwatəna. ⁷ Ma Yesəw mbə zəmə shiy kəyba ki na, mba'a nahwəti mali kətəghəvataa dzəvəgha, lə təlimə paf 'wərđi kwa ta dəvə nzə. Gəna dən məndiy pa 'wərđi va. Dza na mba'a shəkambə mbə ghən tsa Yesəw. ⁸ Ma sa nata *mbəzli ta səda Yesəw nava kwəma na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərənəw. Ma kə ghəshi na: «Tawa lidī mali na 'wərđi na kia? ⁹ Ə ka na zlata lidī nzə nza, nza ghwəmmə dəlanti tə gəna dən. Ma nza ghwəmmə tahanavəshi gəna va kaa ka ndərma nza» kə ghəshi.

¹⁰ Dzəghwa mba'a Yesəw fəti ghən ta kwəma gəzə ghəshi va tsəgha na. Ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa səsə ghwəy məhərli mali na tay? Kwəma wəzə na na sa məni na va tə ya! ¹¹ Sa nzanay, ka ndərma gəzə ghwəy va na tiba dza ghwəy nza li shi ya hwəmba. Ma na nee kiy, ka dza ghwəmmə nza lə ghwəy tikə ndimndim kiw. ¹² Ma 'wərđi baslatəra na nay, mbəri tsee na sa gwəmantı na vaa varamti, ta dza ta lara! ¹³ A gəzanəwəy ya ta na navay, tsəgha na, ya pa' kwəmba dza məndiy gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'ay, ta gəzə kwəma mənti na va dza məndi, ka zəzə dzəkən mali va» kə Yesəw.

*Zhəwdasə mbə dī nga dafa ta Yesəw
(Mk 14:10-11; Lk 22:3-6)*

¹⁴ Dzəghwa Zhəwdasə Isəkariyətə tsahwəti ntsa mbə *mbəzli ta səda Yesəw mən lə bakə ni, mba'a dzaa kəsashi mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala. ¹⁵ Ma kə kaa ngəshi na: «Ya yən ngati dafa ta kəsənəwəy Yesəw na, wantsa shi dza ghwəy ngavəraa?» kə. Ma sa favə mbəzli va tsəgha na, dza ghəshi mba'a

ghəshi gəzəti kwa jipə shi, mba'a ghəshi mbəranavə mbəl mahkan mətsəkə ngəci. ¹⁶ War sa kwəməvə Zhəwdasə gəna va tsəgha ki na, mba'a 'wati pəla kwal tsaa nga dafa ta kəsə Yesəw ghəshi.

*Yesəw mbə zəmə shiy mbə *mak-
waghwa Pakə ghəshi lə mbəzli ta səda ci
(Mk 14:12-26; Lk 22:7-23; Zhj 13:21-30;
1Kwər 11:23-25)*

¹⁷ Dzəghwa kwa tənə vici ka məndiy zəmə pən tsa kama *is ti mbə, mba'a səkəta. Dza *mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi tsəhəshi və, a kə ghəshi ngəci na: «A Mətər, kwəma dī gha ghəy tatənə shi zəmə dza ghaa zəmə mbə makwaghwa Pakaa?» kə ghəshi. ¹⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə, dzəkə ghi tsa zana. A pə ghwəy taa ni ngəci sa ghwəy tsəhənəwəy kəybay: “Mətər tsa ghəy ghəwənəkənəy na va gha. A kəy: Waa vəghwə tsee məniy na, ma dēe dzəkə ghi tsa gha, ta zəmə shi Pakə, ghəy lə mbəzli ta sədəe, kə” pə ghwəy taa ni ngəci» kə Yesəw. ¹⁹ Dzəghwa mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi dzaa mənti njasa gəzanəkəshi Yesəw va, mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə makwaghwa Pakə.

²⁰ Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni nzəyshi ta zəmə shi zəmə ki. ²¹ Ma kə Yesəw ngəshi ghəshi mbə zəmə shiy na: «Nay ghwəy na, a gəzanəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətənəy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra məndi» kə.

²² Ma sa favə mbəzli ta səda Yesəw tsəgha na, ka zhanshi kwəma va tərənəw, gwanashi. Ya wa ndə na, tapə dzəmbəy mbə dəw kwəma va Yesəw: «A Ntsaa sləkənəy, yən na nanzə bərkee bə na?» kə tsava, tsəgha tsahwəti dəw diba, war tsəgha ghəshiy dəfəw.

²³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ntsa zəmə ghəy shiy li kwa kwakwa tsa kwətən tsay, ghəci na saa dza va ta nga dafa tə ya, ta kəsəra məndi. ²⁴ Na nee yən

Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mətira dzee njasa tsasli ti mēndi vaa dzəkənee mbə Zliya Hyala. Ma nanzə kiy, tərən̄w dza ngəra'wəə nza kən ndə nga dafa tē ya tsa va. Wəzəbaa niy maw ma mēndiy yakə dza naa nza və» kə.

²⁵ Ma kə Zhəwdasə ntsaa nga dafa va ta Yesəw na: «A Metər, yən na nanzə bərkee ba na?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Wa gha na» kə.

²⁶ Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va ki na, dza Yesəw hən̄ bəvə peŋ. Dza na mba'a mananati 'wəsa ti kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na mba'a ngangavəri peŋ tsa vaa banavə kaa mbəzli ta səda ci. Ma kə ngəshi na: «Ava ghənzə na vəghee, bəm zəməm» kə.

²⁷ Ma ləy hwəm na, dza na hən̄ bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, dza na mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na hən̄ banavəshi. A kə na: «Sashim gwanəwəy! ²⁸ Sa nzanay, ghəshi na miymiy ya, li shi sla Hyala kiri kwa jipə nzə lə mbəzli. Ta shəkəshi dza ghəshi ta mbəzli dən̄, ta mbə Hyalaa pələta kwəma shi jikir na mbə nəfə nzə. ²⁹ Ə gəzan̄wəy ya: Ghava na tē ndatsəy, ka zhinee sahwə shi sa ni kala war fəca vici dza ghwəmməə zhiniy sashi ka yəwən jakəjakə lə ghwəy, tē pətsa sləkə Dirə mə ghwəməw» kə.

³⁰ Dza ghəshi ka ha cemer, ka fal Hyala. Ma ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi səvəriishi, ka dzashiy dzəmə kəlan̄ *'Wəlivə.

Yesəw gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə
(Mk 14:27-31; Lk 22:31-34; Zh̄j 13:36-38)

³¹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci ki na: «Nay ghwəy na, mbə vərđi ndatsə nay, ta zlara dza ghwəy kwətiraa hwən̄wəy gwanəwəy. Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nzə, a kəy: Ta paslamti ndə ndəghwə shiy dzee, ka tenkesli ci dzay, mba'a ghəshi zləzən̄ərəshi

ka dza kwaba, ka dza kwaba, kə.

³² Ləy hwəm sa kee zhakatira mbə mətī kiy, ta 'watən̄wəy kwal dzee dzaa dzəti hidī ka Galile, ma nza ghwəy kəsara mbəba» kə.

³³ Ma kə Piyer kaa zləbanci na: «A Ndə sləkəpə, na nee neyey, ya gwa'a gwa'a zlan̄a mbəzliy, ka dzee zlan̄a tepəw» kə.

³⁴ Ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, a gəzan̄ee ta na navay, mbə vərđi ndatsə na, ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzə mahkan səda gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə Yesəw.

³⁵ Ma kə Piyer na: «Ya ta mətī dzee kwasəbə ghay, ka dzee gəzə, sənəna yaw, pən tepəw» kə. Dza nihwəti *mbəzli ta səda Yesəw va tərmbə, tsəgha ghəshi gəzəkə kwərakwə ki.

Njasa cə'wə Yesəw Hyala kwa Getəsemane
(Mk 14:32-42; Lk 22:39-46)

³⁶ Dzəghwa kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəti tsahwəti pi. «Getəsemane» kə mēndi kaa slən̄ tsa pətsa va. Dzəghwa ma kə kaa ngəshi na: «Nzəȳn̄wəyəm tikə, e katayvaraa dzarba, ta cə'wə Hyala» kə. ³⁷ Dza na mba'a pəməvə kar Piyer ghəshi lə ndərazhi Zhebede va bakə ni kwasəbə ci. Ma ghəshi mbə dza tsəgha na, mba'a her Yesəw ghati dza, ka sla nəfə tsa ci diba. ³⁸ Ma kə kaa ngəshi ki na: «Tərən̄w slay nəfə tsee, ka dī pəəslira. Nzəȳn̄wəyəm tikə kwasəbə, əntaa ghwəy bə hi ma» kə. ³⁹ Dza na mba'a kətivə dza bələkə jəw. 'Wakəvə na, mba'a 'yambə kwəma ci mbə hidī. Dza na ka cə'wə, a kə na: «A Di, War mba'a kə tsahwəti kwal tibay, bashamti ngəra'wə tsa va səəkəə dzəkənee. Nanzə kiy, əntaa gha mən̄i war tē sa dēe ma, war njasa təbaŋa na ka gha mən̄i» kə.

⁴⁰ Dza na tərəd̄ zhəghəkəvay dzəvəgha mbəzli ta səda ci va mahkan ni. Səəkə na na, ghəshi banti hi. Ma kə kaa Piyer ki na: «A nava mbə ma ghwəy nzaynza ləməciŋwəy kwasəbee ya gar

26:26 26:26-28 1Kwər 10:16 **26:28** 26:28 Səvəri 24:8; Zher 31:31; Ebr 7:22; 9:15-20 **26:30** 26:30 Lk 22:39; Zh̄j 18:1 **26:31** 26:31 Zak 13:7; Mt 26:56; Zh̄j 16:32 **26:32** 26:32 28:7, 16 **26:34** 26:34-35 Lk 22:33-34; Zh̄j 13:36-38 **26:34** 26:34 26:75 **26:36** 26:36-46 Lk 5:16; Ebr 5:7-8 **26:39** 26:39 6:10; 20:22; Zh̄j 18:11; Ebr 10:9 **26:41** 26:41 Ef 6:18; Ebr 2:18

tsahi kwətiŋaa. ⁴¹ Ə pə ghwəy nzəyŋwəy ləməcŋwəy, ka cə'wə Hyala ta mbə ghənzəə ndəghwəy, vantaa *ndə jaka tsa nzə ngadambəy mbə mənɪ *kwəma jikir na. Ka dɪ mənɪ kwəma wəzə na ndə ngəri kwa kwəma Hyala mbə nəfə tsa ci ngar ki na, daw bərɪci vəgha ci ta mənɪ nzə» kə.

⁴² Zhini na, mba'a katantəvay dɪba kwa baka səda ci, ka cə'wə Hyala ghəci, a kə na: «A Di, kala tsahwəti kwal tɪba gar banti ngərə'wə tsa kən yay, war ta sə'wa dzee. War njasa təbaŋa na kəə mənɪva» kə. ⁴³ Ma sa kədiy na lə cə'wə Hyala na, zhini na mba'a zhəkəy zhəvəgha mbəzli ta səda ci va. Zhəkə na ɓa na, ghəshi tə hi, shaŋ ghəshi ta mbay nzəyshi ləməcishi. ⁴⁴ Zhini na mbərəkə zlashi, mba'a katamtəvay dɪba. Dza na mba'a zhiniy cə'wəti Hyala kwa mahkana səda, war njasa məcana va.

⁴⁵ Dzəghwa mba'a zhəkəy zhəvəgha mbəzli ta səda ci ki. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, him hi tsa ghwəy, ka dəkə vəgha ghwəy na ghwəy. Ava ghwəy nay vəghwə tsee kətikəvay, ta kəsəra məndiy dzəmbə dividivi ka mənɪ kwəma jikir na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ⁴⁶ Ava ghwəy nay ntsaa ngati dafa va tə ya səkəy, satim a ghwəmmə dzar dzəvəgha» kə.

Njasa kəsə məndi Yesəw

(Mk 14:43-50; Lk 22:47-53; Zhŋ 18:3-12)

⁴⁷ Ma Yesəw mbə kərni gəzə kwəma vaa səkwa na, ndəs Zhəwdasə, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ta səda ci va mənɪ lə bakə ni səkəy. Mba'a mbəzli dafŋ tərəŋw kwasəbə, lə kafa'ihɪ nihwəti, lə ghədemesli nihwəti. Mbəzli vay, mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkər mbə *ka Zhəwifə niy ghwədashi na ta kəsə Yesəw. ⁴⁸ Ma kə Zhəwdasə tsaa ngati dafa va ta Yesəw niy ni kaa mbəzli va ghəshi dzaa kafə ki na: «Sa ka ghwəmmə tsəhəmməy, ntsa dza ghwəy vaa nara mbə səkwe njasa ka ndəə səkwe madigayəy, ghəci na. Nza ghwəy kəsə ki» kə niy ni kaa ngəshi.

⁴⁹ Tsəhə tsa tsəhə ghəshi ki na, karə Zhəwdasə dzay dzəvəgha Yesəw. Ma kə kaa ngəci na: «'Wəsə Metər» kə, mba'a səkwe ti njasa ka ndə vaa səkwe madigay.

⁵⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «A madiga, ə pə ghaa mənɪ kwəma səkə gha ta mənɪ di» kə. War ghwəla ki na, dza mbəzli va ɓasə ɓasəkənvashiy dzəkən Yesəw, tasl ghəshi kəsəti tsəgha. ⁵¹ 'Wakəvə tsahwəti ntsa tə səkəbə Yesəw fəkwatə tədikəvəri kafa'i ci, pətə kəsləkəghwa sləmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa ka ta Hyala. ⁵² Ma kə Yesəw ngəci na: «A ntsee, zhanambə kafa'i tsa gha mbə kwəbək tsa ci. Sa nzanay, ma mbəzli nashi ghwəy va mbə dza lə kafa'ihɪ ta dividivi shiy, War kafa'i dza naa zamtishi kwərakwə. ⁵³ Favə gha na, yən kə niy dɪ mənɪ tsəgha nzay, e haray Dirə ta kətira ghəci nza. Ka na dza tibata nza na, mba'a ghwənikəra ka kwal ci dafŋ tərəŋw ta kətira. ⁵⁴ Kwəma nata ghwəy naa mənɪva sanay, kwəma tsasliti məndi kwa Zliya Hyalaa dzəkənee na. Mba'a pən niy ni e har Dirə ta kətira ghəci pən nzay, ka dza kwəma tsasliti məndi vaa mənta nzaw» kə.

⁵⁵ Zhini ma kə kaa mbəzliy kəsə va na: «A mbəzli ni, tawa səkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'i mba'a ghədemesli njasa nzee ndə ghəli kia? Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə *ciki Hyala, ka ɓəni shiyee kaa mbəzli, kalaa niy kəsəra ghwəy ghalaba nanzə sa? ⁵⁶ Ma kwəma nata ghwəy na məntay, ta mbəə dzəghwata kwa kwəmaa niy tsasliti ka gəzə kwəma Hyala va mbə zliya, mənta na tsəgha» kə.

Ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw kwəma va ki na, 'wakəvə mbəzli ta səda ci kwərec ghəshi hwəshi gwanashi, mbərəkə ghəshi zlay tɪba kwətiy.

*Yesəw kwa kwəma ka sləka kwəma mbə *ka Zhəwifə*

(Mk 14:53-65; Lk 22:54-55, 63-71; Zhŋ 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Dzəghwa mbəzliy kəsəvə Yesəw va mba'a ghəshi ɓəghə Yesəw dzəkə ghi tsa Kayifə, dikə tsa *ka ta Hyala. Ghalabəy,

køghi tsa va niy nza *ka bønipe kwøma pøhøti Hyala ghøshi læ mætikwøkwø mbø ka Zhøwifø. ⁵⁸ Ma møndi mbø dza læ Yesøw dzakø ghi tsa va na, dza Piyer ka nøwshi kørakø kørakø, pa' kwa tipø dikø tsa ka ta Hyala tsa dikø tsa va. Ma sa tsøhøy na kwa tipø va na, dza na mba'a nzøyøy mbø mbøzliy ndøghwø ghi tsa va, ta mbø ghøciy nashi shi dza møndi ta møni læ Yesøw.

⁵⁹ Ma køyba ki na, dza mbøzli dikø dikø ni mbø ka ta Hyala, ghøshi læ *mbøzliy sløka ka Zhøwifø gwanashi mba'a ghøshi dzømbøshi mbø pala kwøma dza ghøshiy banavø føti ti kaa Yesøw, ya dzørvø dza ghøshiy tøbanakøn, ta mbø ghøshiy paslamti. ⁶⁰ Dan tøranjw mbøzli tøtøbanakøn dzørvø na, shanj ghøshi ta kwømavø kwøma ka ghøshi banavø føti kaa Yesøw li. Ma læy hwøm jøw ki na, 'wakøvø nihwøti mbøzli tifa bakø, mba'a ghøshi kaføshi. ⁶¹ A kø ghøshi na: «Aya, a kø ntsa niy niy: "Ma yønøy, e mbya ngøzlamti *ciki Hyala tsa, mba'ee zhiniy ngakati mbø vici mahkan" kø niy ni» kø ghøshi.

⁶² Ma sa gøzøkø mbøzli va tsøgha na, dza dikø tsa ka ta Hyala pølhøm satiy, ma kø kaa Yesøw na: «Na ntsa, a shiy mønishi zløba ma gha kwømer gøøzø møndi niy dzøkøn gha shøka?» kø. ⁶³ Dzøghwa Yesøw naci dighevø catavay, zhini ma kø dikø tsa ka ta Hyala tsa va ngøci na: «Avee dzaa døw kwøma va gha, nza gha zløbakønøy. Lø sløn tsa Hyalaa bøka piy døwee va gha, mba'a pø ghaa *Køristøw Ntsa tivø Hyala, Zøghwø Hyalay, mba'a gha gøzanøy» kø.

⁶⁴ Ma kø Yesøw na: «Yø, tsøgha na njasa gøzø gha va. Ø gøzanjwøy ya, ghala ndatsøy, tø døvø kwa bøzømə Hyala kwa børciy sløkø shiy gwa'a dza ghwøy nara mønzyø, yøn Zøghwø yakø ndø ngøri. Zhini dibay, ta nara dza ghwøy yøn mbø søøkø mbø kwølebi mø ghwømə» kø.

⁶⁵ Ma sa favø dikø tsa ka ta Hyala tsøgha na, dza na kwøbanj tsa køn ghøn

ci, kwøyah kwøyah ghøci slakwanti, sa satiy nøfø tsa ci. A kø na: «Ava ntsa va sawanti Hyala. Wøkø na nava tsøgha, ka dī mbøzli ghwømmø ta ndøgha føti ta kwøma mønti na ghwølaw. A ghwøy favø njasa sawa na Hyala dø'wø ghøn tsa ghwøy. ⁶⁶ Naa njaa na na tøkø ghwøy dzøkøn baya?» kø. Ma kø ghøshi ngøci na: «A gøzøkø *kwøma jikir na, gar pøesli na» kø ghøshi.

⁶⁷ Dza ghøshi ka titifø ndighwøw dzømbø kwøma ci, ka ndøkøwø læ døvø. Ma nihwøti na, ka sløva døvøø dzøvøgha ghøn ci. ⁶⁸ Ma kø ghøshi na: «Gha na Køristøw, ca a Hyala cøtønja, a gha gøzanøy sana di, nda wa ntsaa løkønja va» kø ghøshi.

Vøraslø tsa Piyer

(Mk 14:66-72; Lk 22:56-62; Zhj 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ma Piyer mønzyø kwa tipø tifa køghi tsa dikø tsa *ka ta Hyala tsa va ki na, dzøghwa nahwøti maliy ghøra sløni køyba, køt køtøghøvataa dzøvøgha. A kø kaa Piyer na: «Ghay ntsay, tsahwøti ntsa kwasøbø Yesøw ndø ka Galile tsa va nza gha» kø. ⁷⁰ Dzøghwa Piyer ka vøraslø kwa kwøma mbøzli gwanashi ki, a kø na: «Sønata gøla kwøma dī gha na gøzee sana nee kiw» kø. ⁷¹ Dza na mba'a kaføy dzaa nzøyøy vøgha miy døgha. Dzøghwa nahwøti mali kwa ghøra sløni ba mba'a nighøvø. Ma kø kaa mbøzli tø pøtsa va na: «Ma ntsa nanzøy, ntsaa niy nza kwasøbø Yesøw ndø ka Nazaretø na» kø. ⁷² Ma sa favø Piyer tsøgha na, ka zhini ghøciy vøraslø, ma kø na: «Yøn na neyey, e zømøkø ya føla, sønay ntsa vee tepøw» kø.

⁷³ Dza war ghwøla jøw diba na, køt mbøzli tifa køtøghøvashiy dzøvøgha Piyer. A kø ghøshi ngøci na: «A ntsa, na katanj katanj nay, tsahwøti ntsa mbø mbøzli ntsa ni nza gha. Ghala mbø gøzø kwøma gha liw» kø ghøshi. ⁷⁴ Dzøghwa Piyer tapø ta zømø læ følata ki, a kø na:

26:61 26:61 27:40; Zhj 2:19; SløniKY 6:14 **26:63** 26:63 Mba'a Yesøw catavay: Ezay 53:7; Mt 27:12-14; Zøghwø Hyala: Mt 14:33; 27:40, 43; Lk 22:70 **26:64** 26:64 Dani 7:13; Mt 22:44; 24:30; Mk 13:26; Lk 21:27 **26:65** 26:65 Mba'a slakwanti kwøbanj tsa køn ghøn ci: Bøla 14:6; Esd 9:3; A tsøerøti Hyala: SløniTaH 24:16; Zhj 19:7 **26:67** 26:67 Ezay 50:6; 53:5 **26:68** 26:68 21:11

«Tiba tepəw, tsamtera Hyala yən kəə sla dzərvə, sənay ntsavee na yaw!» kə.

War sa gəzəkə Piyer tsəgha ki na, 'wakəvə ngələkə tsəgha, mba'a way tibatata ki. ⁷⁵ Ma sa favə Piyer wa ngələkə tsa va na, nza'jəw ghəci zəzəvə kwəmaa niy gəzanakə Yesəw va. Ma kə Yesəw niy ni ngəciy: «Ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzə mahkan sədā gha: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha» kə Yesəw niy ni ngəci. Ma sa zəzəti Piyer kwəma mənti na va na, dza na pəlhəm satiy, mba'a səvəriy tə ngwəla, ka wahə ghəci tərəjw tərəjw.

27

¹ Ma pəətə mekəshi mekəshi ki na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi basətəvashi, mba'a ghəshi sləkati basanakən ngwəvə kaa Yesəw ta paslamti. ² Dza pəhə ghəshi pəhəti, mba'a ghəshi pəməghə kaa ngwəmna Pilatə, ta basə ngwəvə dzəkən.

Məti Zhəwdasə Isəkariyətə (SləniKY 1:18-19)

³ Dzəghwa ki, mba'a Zhəwdasə tsaa dəlana və Yesəw va kaa mbəzli favə: «A məndi basanakən ngwəvə dza ta pəəsli ci kaa Yesəw» kə məndi. Ma sa favə na na: «Yən sənay nza» kə. Dza na hən bəvə mbəl tsa mahkan mətəkə tsa va niy banavə məndi tə Yesəw. Kə mba'a zhanakəvə sa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə. ⁴ A kə ngəshi na: «A ya, avam gəna ghəwəy va. Kwəma jikir naa sava məntee, sa nzana, mba'ee ngati dafa ta ntsaa təvəti ma kwəma, ta pəəsli məndi» kə. Ma kə mbəzli va ngəci nashi ki na: «Əh, əndaw shiy, war gha sənay nay, wa kwəma ghəy mbə na na ghəya?» kə ghəshi. ⁵ Ma sa favə Zhəwdasə tsəgha na, dza kihwə, kihwəy gəna va mbə *ciki Hyala. Kə war ka səvəriy tsəgha, mba'a dzaa bərtamti ghən tsa ci lə zə'wə.

⁶ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala mba'a ghəshi pati gəna va. Ma sa

pati ghəshi, a kə ghəshi kwa jipə shi na: «A ghwəmmə sənay, kwal va ghwəmmə ta jakə gəna tsətsə naa dzəmbə gəna fə ghwəmmə ta sləni Hyalaw. Sa wanay, sa nzana gəna kwəmavə məndi tə miymiy ndə ghənzə» kə ghəshi. ⁷ Ma sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza ghəshi ka sləka kwəma kwa jipə shi ki, a kə ghəshi na: «Pavə za ghwəmmə tə gəna va, ta la ka məlmə dza bəkwəshi» kə ghəshi. Sa sləkati ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi pavə za, va tsahwəti ndə nga ghəni. ⁸ Va tsəgha nzana, ya pa' sana na «za miymiy» məndiy har slən tsa za va. ⁹ Shi vay, war njasa niy gəzəkə *Zhereməy ndə gəzə kwəma Hyala va mənishi ghəshi. Ma kə niy niy:

Mbəl tsa mahkan mətəkə tsa vay, tsəgha niy zləbavə ka *Izərayel waa dzəti ntsa va.

Sa dza ghəshiy, mba'a ghəshi bəvə gəna va,

¹⁰ mba'a ghəshi dzaa pavə za ti va ndə nga ghəni,

war njasa niy gəzəkəra Ndə sləkəpə vay, tsəgha mənti ghəshi, kə niy ni.

Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmna Pilatə

(Mk 15:2-15; Lk 23:3-5, 13-23; Zhj 18:33-40; 19:1-16)

¹¹ Ma sa pəməghə məndi Yesəw dzəghwa kwəma ngwəmna Pilatə ki na, dza məndi mba'am garəy kwa kwəma ci, tapə ngwəmna ta dəw kwəma və, a kə na: «Mazə tsa *ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə.

Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə. ¹² Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi kafəshi ta bə fəti kaa Yesəw. Təram Yesəw nzəyəy kala zləba ma kwəma. ¹³ Ma kə ngwəmna ngəci ki na: «A favə ma gha fəti bəbənə ghəshi va ghəngən ghəngən na shəkəna?» kə ¹⁴ Ma Yesəw naci ki na dighevə catavay ghalaba, kala zhiniy zləba kwəma ya kwətiñ nzə.

Tərənjw nava kwəma mananati madarja kaa ngwəmna ki.

¹⁵ Njasa sənabəy ngwəmna mbə mənı nzəy, ya hwəmbə war səəkəta ma vici *makwaghwa Pakəy, kar naa pəlanayshi tsa dı mbəzli ndə kwətin, mbə mbəzli kwa fərshina. ¹⁶ Ma ghala pətsa kəsə məndi va Yesəw ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tıba kəəli kəəli kwa fərshina. «Yesəw Barabasə» kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə rəda tsa tərənjw tsa ghəci niy nza. ¹⁷ Dzəghwa ngwəmna Pilatə ki, ka dəw va mbəzliy basəshi va tə pətsa va, a kə na: «A nə ya ngənjwəy kiy, wəzəba tsama ndə dı ghwəy yən pəlaynjwəy mbə mbəzli bakə ni nia? Yesəw Barabasə shəkənaa, naa wəzəba Yesəw tsa har məndiy *Kəristəw?» kə. ¹⁸ Na na Pilatəy, aa niy sənay, ə hərəhə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə va Yesəw, va tsəgha kəsanaghə ghəshi, kə.

¹⁹ Ma ngwəmna Pilatə mənəy tə pətsa ka məndiy sla ngwəvə ki na, ndəs tsahwəti ndə səəkəy sa ghwənikə mali ci. Ma kə ntsa va ngəci na: «A kə mali ghay ngwamənay: “Ntsa vay, əntaa gha dzaa mananci *kwəma jikir na ma. Fəti vəw, ntsa slar tsa na. Ndatə həvirəy tərənjw shiwəhwee shiw li ka dza heree” kə» kə ntsa va.

²⁰ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə, cəke' ghəshi həərəvəri mbəzli. «Pəlaynjəy Barabasə, mba'am pəsliti Yesəw, pə ghwəy taa ni ngəci» kə ghəshi.

²¹ Zhini ngwəmna ki, ka dəw və shi, a kə na: «A nə yay, tsama ndə na sa dı ghwəy mbə mbəzli bakə ni ni yən pəlaynjwəya? Gəzaram» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Pəlaynjəy Barabasə» kə ghəshi.

²² Dzəghwa ma kə ngəshi na: «Ya Yesəw tsa har məndiy Kəristəw naci kiy, njaa kee mənı lia?» kə. Ma kə ghəshi ngəci gwanashi na: «Na naci, war danwə pə gha danwəvəgha vəgha tsəm» kə ghəshi.

²³ Zhini ma kə ngwəmna Pilatə ngəshi ba na: «Əy, wa na kwəma təvəti ntsa gar danwə məndiy dzəvəgha tsəm kia?» kə.

Zhini ghəshi mətəhə, ghəshi mətəhəti zlapə gəzə nə zlanzlan dıba: «War danwə pə gha danwəvəgha vəgha tsəm» kə ghəshi.

²⁴ Dzəghwa mba'a Pilatə nıghəti, shi dzeə mənı tıba lə gəzə kwəmee naw, kə. Sa nzana, war 'wanə saa mətəhəva. Sa nıghəti na tsəgha na, dza na ti tivə yam, kə pi' pəməti dəvə ci tıba kwa kwəma mbəzli gwanashi. A kə na: «Avam ghwəy nata dəvee. Yən mbə kwəma pəəsli ntsa na na yaw, war kən ghən tsa ghwəy kə sa ghwəy taa nza» kə. ²⁵ Ma kə mbəzli va gwanashi na: «Tsəgha na, a ghəy zləbavə. War va ghəy, lə va ndərazhi ghəy gwa'a kə Hyala dzaa dəw kəsli kərhiy dzəghwa ntsa va» kə ghəshi. ²⁶ Dzəghwa Pilatə wərət pəlanayshi Barabasə, mba'a gəzanshi kaa mbəzli, a ghəshi də'wəvə Yesəw lə kwərpə, ləy hwəm na, nza ghəshi banavəshi mbə dəvə shi, nza ghəshi dzaa danwəə dzəvəgha tsəm.

Ka sawji lə Yesəw

(Mk 15:6-20; Zhj 19:2-3)

²⁷ Dza ka sawji ki, mba'a ghəshi pəməghə Yesəw dzakə ghi, dzəti pi sla ngwəvə tsa ngwəmna. Sa dzakə ghəshi na, mba'a ghəshi basakənvashiy dzəkən lə nihwəti ka sawjiy tərmbə gwanashi.

²⁸ Dza ghəshi kwərat kwərat ghəshi saramti nıci kwəbenjər kən ghən ci, kwəp ghəshi panakən kwəban tsa ghəm tsa, nja sa mazə.

²⁹ Mba'a ghəshi mbərəti tekesli nja məgapa pəərə ghən mazə, sərə ghəshi sərənambəshi mbə ghən tsa ci. Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə gətaa fanambə mbə dəvə kwa bəzəmə ci. Dzəghwa ghəshi ki tsətəfəkwə ghəshi tsəfəkwəshi kwa kwəma ci, ka sawa sa shi. Ma kə ghəshi ngəci na: «A mazə *ka Zhəwifə, ava ghəy səkwətənja» kə ghəshi.

³⁰ Dza ghəshi ka titifə ndıghwər dzəti, dzəghwa lan, ghəshi bəhwə gəta ta dəvə ci va, ta də'wə li kwa ghən ci. War tsəgha ghəshiy mənı. ³¹ Dzəghwa sa kədishi ghəshi lə sawa ci tsəgha ki na, mba'a ghəshi səranti kwəban tsa kən va,

mba'a ghèshi zhananakèn kwèbejer ci. Dza ghèshi pèm ghèshi pèmövè ta dza ta danwè dzèvègha tsèm ki.

Yesew vègha tsèm

(Mk 15:21-32; Lk 23:26-43; Zhj 19:17-27)

³² Ma ghèshi mbè sèvèri mbè mèlmè na, bègèm ghèshi kwèmày lè tsahwèti ndè ka Shiren, Shimanjw, kè mèndi kaa slèn tsa ci. Dza mba'a ghèshi mbaranavè bè tsèm tsa dza mèndi va ta danwè Yesew dzèvègha kaa ntsa va. ³³ Dza Shimanjw hèn ghèci bèvè tsèm tsa va. Dza ndès ghèshi tsèhèshi tè pètsa har mèndiy «Gwalgwata». Gwalgwata vay, pi nja pa ghèn ndè ngèri di naa gèzè. ³⁴ Ma sa tsèhèshi ghèshi tè pètsa va ki na, mba'a ghèshi bèvè tay tsa dzavèdi dzavèdi tsa lè shi 'yaghwakèghwak ni. Hèn ghèshi banavè kaa Yesew, ta sa ghèci. Ma sa nè Yesew gwèrètè kè dzèghèti na, kala di ghèci.

³⁵ Dza ghèshi ki danwè ghèshi danwavègha vègha tsèm. Mba'a ghèshi tihèhwè kwèbejer kèn ghèn ci kwa jipè shi lè ti dandèrdè. ³⁶ Sa tihèhwè ghèshi kwèbejer ci va ki na, dza ghèshi mba'a ghèshi nzèyshi tifa vègha, ta ndèghwè ci. ³⁷ Dzèghwa mba'a ghèshi bèvè shiy tsaslati kwèma banavè mèndi fèti ti. Ma kè ghèshi kaa kwèma va na: «Ntsay, ghèci na Yesew, mazè tsa *ka Zhèwifè» kè ghèshi. Dza mba'a ghèshi sèrèy shi tè ghèn tsa ci. ³⁸ Mba'a mèndi danwavègha nihwèti mbèzli ka ghèrapè bakè tè ni shi shèghwè tifa vègha Yesew. Ya wa ndè na, tè tsa ci tsèm, tar bèla kwa bèzèmè tsahwèti, mba'a tsahwèti tar kwa zlebi ci mèndi fèyshi vègha Yesew.

³⁹ Dzèghwa mbèzliy dza dzashi dzar vègha pètsa va, ka sawa Yesew, ka tsèrè, ⁴⁰ a kè ghèshi na: «Awè pè gha bay, gha gha saa niy di tsa ngèzlamti *ciki Hyala, zhini ka ngakati mbè vici mahkanta pè gha niy niy, ca mbèlanti ghèn tsa gha dè'wè ghèn tsa gha sana di. Ndata Zèghwè Hyala nza gha katanjèy, sèkwanja

tè tsèm tsa di!» kè ghèshi. ⁴¹ Zhini tsègha mbèzli dikè dikè ni mbè *ka ta Hyala, ghèshi lè *mbèzliy bènipè kwèma pèhèti Hyala, mba'a mètikwèkwèr mbè ka Zhèwifè sawa difa, a kè ghèshi na: ⁴² «Ma nihwèti mbèzli mba'a ghèci mbal-amtishi na, kala dza ghèci mbèè mbèlanti tsa ci ghèn kwèrakwè shèkèna. Mazè ka *Izèrayel gee kè bay, sèkwa kè sèkway tè tsèm tsa va sènzènva di. War mba'a kè sèkwayèy, ta banavè nefer ghwèmmè dza ghwèmmè. ⁴³ War kaa Hyala banavè na nèfè tsa ci, "Zèghwè Hyala nzee" kè. Eh yan, wèzè tsègha, war nighè pè ghwèmmè nighè di na ghwèy, nda nza Hyalaa di va mbèlanti sènzènva di» kè ghèshi. ⁴⁴ Mbèzli ka ghèrapè bakè ni va danwèy mèndi vègha Yesew na, tsègha ghèshi zhiniy sawa kwèrakwè difa.

Mèti Yesew

(Mk 15:33-41; Lk 23:44-49; Zhj 19:28-30)

⁴⁵ Ma sa mènta vici tarè kwa ghèn ki na, dzèghwa tèrkwèsl pi mènuy, ya pa' kwèmaba tè hidè gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsègha pi. ⁴⁶ Ma ge'i lè tsahi mahkan ni va ki na, dza Yesew ka zlapè kwèma zlanjlan, a kè na: «Eli, Eli, lama sabakètani?» kè. Ma di kwèma vaa gèzèy: «A Hyalee, a Hyalee, wa shiy mènishi ndèghamtèra gha kia?» di naa gèzè.

⁴⁷ Mba'a nihwèti mbèzli mbè mbèzliy nza tè pètsa va favè kwèma gèzèkè na va, a kè ghèshi na: «Aya, wa avacim haka *Eli» kè ghèshi. ⁴⁸ Ghavè tsahwèti ndè tifa kwètiñ mba'a kèslèghè bali, mba'a dzaa bèvè shiy nja sèwsè, kè yèkwè yèkwambèshi mbè tay tsa ndalakwèlakwè tsa, sèkè na pèrè tè gèta ka banci, a ghèci sa. ⁴⁹ Dzèghwa ma kè nihwèti mbèzli tifa kaa ntsa va na: «Zlay, a ghwèmmè nighè di, nda katanj dza Eli tsa vaa sèèkèè mbèlanti» kè ghèshi.

⁵⁰ Zhini Yesew difa mba'a ngwèmata lala zlanjlan, mba'a mètiy ki. ⁵¹ Ghala

pøtsa mæti na va na, 'wakøvø kwæmtø tsa pøhøy mændi ta tøhøvøri pøtsa mbø *ciki Hyala, bakø mbø sløkwøvørivay, ghala sækø mø ghøn tsa ci pa' kwakø tø mætšani. Dza hidfi ka gørgøvø, ka wøwøredfi køløbahi. ⁵² Dzøghwa kwølihi mba'a ghøshi ghwøghwønishi. Mbøzliy niy bøbøkwøshi mbø mbøzliy nøw kwøma Hyala na, ðaŋ ghøshi satishi mbø mæti. ⁵³ Sa satishi ghøshi mbø mæti na, mba'a ghøshi səsøemøshi kwa kwøli. Ma løy hwøm sa sati Yesøw mbø mæti ci na, mba'a ghøshi dzashiy dzømbø Zherøwzalem mølmø Hyala. Ma mbø mølmø va ki na, mbøzli ðaŋ tøvøw niy nashi.

⁵⁴ Ghala pøtsa gørgøvøshi hidfi va kiy, tifa niy nza dikø tsa ka sawji bøløkwø, ghøshi lø ka sawjiy niy nza kwasøbø mbø ndøghwø Yesøw, ya namaba kwømaa mønta gwa'a na, cøke' ghøshi nata. Sa nata ghøshi tsøgha na, tøvøw ghøshi hazlønishi. A kø ghøshi na: «Na katanay, Zøghwø Hyala na ntsa» kø ghøshi.

⁵⁵ Ghala vøghwø tsa va ki na, mba'a mi'i niy nza tø pøtsa va ðaŋ, nja vøri kørakøshi, ka nighø kwømaa møniva lø Yesøw. Mi'i vay, sækø mbø hidfi ka Galile niy nøwvø ghøshi Yesøw, ta køti. ⁵⁶ Ma mbø mi'i va ki na, mbø shi niy nza kar Marøy mbø mølmø Magødala, lø Marøy mbøghøshi kar Zhakø lø *Zhezhefø, mba'a mbøghøshi ndørazhi Zhebede.

**Zhezhefø ndø ka Arimate mbø la Yesøw*

(Mk 15:42-47; Lk 23:50-56; Zhŋ 19:38-42)

⁵⁷ Ma hetihwer ki na, mba'a tsahwøti ndø ka Arimate sækøy, Zhezhefø kø mændi kaa sløn tsa ci. Ntsa nza gøna vø tøvøw ghøci. Ghøci kwørakwø ki na, ntsaa nøw Yesøw ghøci. ⁵⁸ Ma sa møtiy Yesøw na, dza na mba'a dzaa køsay ngwømma Pilatø ta cø'wø kwal tsa dza ta bø mbøri tsa Yesøw ta dza ta lamti. Dza Pilatø mba'a gøzanci kaa ndø sawji ta banci. ⁵⁹ Ma sa ðanavø Pilatø ki na, dza Zhezhefø ki, mba'a dzaa bøvø mbøri tsa Yesøw, mba'a dzaa harambø mbø bahøta

wøzø na. ⁶⁰ Ma sa harøti na na, mba'a faghwa kwa kwøli ci niy lati na kaa ghøn tsa ci. Kwøli vay 'war la niy nza na, mbø hakwø niy lati na. Ma sa faghwa na mbøri tsa Yesøw va ki na, dza na mba'a tsøkwøkø hørambøzli dikø naa kalamiy miy kwøli va, ka dzay. ⁶¹ Møniva shi va gwanashiy, tifa niy nza kar Marøy ka Magødala ghøshi lø nahwøti Marøy va mønzyø vøgha kwøli.

Ka sawji mbø ndøghwø kwøli Yesøw

⁶² Ma way pi tø høzlimø, føca *vici døkøva ka Zhøwifø ki na, mba'a mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala, ghøshi lø *ka Farisahi madfishi, ka dza va ngwømma Pilatø. ⁶³ Ma sa tsøhøshi ghøshi, a kø ghøshi ngøci na: «A ngwømma tsa ghøy dikø tsa. Yan pø gha na gha, a ghøy zøzøvø nahwøti kwømaa niy gøgøzø Yesøw, ghala pøtsaa niy nza na tø ghwømay. A kø ndø dzørvø tsa va niy niy: "Tø kwa mahkana vicee kwa kwøliy, ta zhakatira dzee mbø mæti" kø niy ni. ⁶⁴ Va tsøgha, wøzøba gøzanshi gha na kaa mbøzli, a ghøshi ndøghwø kwøli ci va wøzø, ka vici mahkan na va gøzø na dzar. Kala tsøghay, ta sækø dza mbøzli ta søða ciy ghølhøwø mbøri tsa ci kwa kwøli va. Ka ghøshi gwøravø kaa mbøzli na: "Aa zhakatiy mbø mæti, tø ghwømay na" kø ghøshi taa ni. Ghala kiy tøvøw dza dzørvø shi vaa kwømavø børci tan kaa na kwa tana» kø ghøshi. ⁶⁵ Ma sa favø Pilatø kwøma va tsøgha, ma kø ngøshi na: «Avam ka sawji va, pømøshim a ghøshi dza ta ndøghwø kwøli va ge'i njasa dza ghwøy mbay ndøghwø wøzø wøzø» kø. ⁶⁶ Dzøghwa ghøshi pøm ghøshi pømøvøshi ka dzashi. Ma sa tsøhøshi ghøshi na, dza ghøshi zlørbø ghøshi zlørbakøn shiy køn hørambøzli miy kwøli va va, ka nahay wøzø. Sa zlørbay ghøshi na, mba'a ghøshi garøy ka sawji tifa køn, ta ndøghwø nzø ki.

28

Zhakati tsa Yesøw mbø mæti
(Mk 16:1-10; Lk 24:1-12; Zhŋ 20:1-10)

1 Ma tē way pi lēy hwēm *vici dəkəva, mekəshi mekəshi tē kēdi pi, fəca ləwma Dəmasə ki na, mba'a kar Marəy ka Magədala ghəshi lə nahwəti Marəy va kafəshi, mba'a ghəshi tsəhəshi vəgha kwəli Yesəw, ta nighəti. 2 Ghavə hidī tsəgha ka gərgərə tərən̄w tərən̄w. Dzəghwa *ndə kwal tsa Hyala kwa Sləkəpə mba'a tsahwəy səkə mə ghwəmə. Səkə na tsəkəwə tsəkəwamti hərəmbəzliy niy kalamiy mēndi va miy kwəli Yesəw. Mba'a fəy vəgha bəla tsarakə, dzəghwa das nzəyəy ti. 3 Ndəba wampidī van, pə gha ghəciy mbərə. Ma kwəbenjer kən ghən ci bə na ndəba ghwəpə məgapa pə gha tezlezl tsa shi. 4 Ma sa nata ka sawjiy ndəghwə kwəli va va gəla nava kwəmaa mēnta va na, kwəp ghəshi tashi va hazlənī, war ə ghəshiy gwərgwərə tsəgha, war ndəba mbəzli bəkəwə bəkəwə ni pə gha ghəshi zhəghəshi. 5 Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa mi'i nashi ki na: «A mi'i, ma ghwəy na na ghwəyəy, ka hazlənī ghwəy ma. E sənay, Yesəw tsa dan̄wavəgha mēndi va vəgha tsəm na sa pəla ghwəy. 6 Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatiy mbə mēti, njasa niy gəzəkə na va. Ndim a ghwəy nighəti pətsaa niy nza na va kwa məhəni lə mətə ghwəy! 7 Mbalam tan̄tan̄, a ghwəy dzaa gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci, a pə ghwəy kaa ngəshiy: “A Ndə sləkəmmə zhakatiy mbə mēti. Pəbā ghəci dza naa 'waa tsəhəy kən ghwəy tē hidī ka Galile. Tiba dza ghwəy dzaa nay” pə ghwəy. Ghənzə na kwəma gəzan̄wəy ya» kə.

8 Ma sa favə mi'i va kwəma va na, tərən̄w ghəshi hazlənishi, tərən̄w ghəshi vəshishi diba. Dza ghəshi, kyan̄wkyan̄w ghəshi madīshi, ka kəsli bali ta dza ta gəzanshi kwəmaa mēnta va kaa *mbəzli ta səda Yesəw. 9 Ma ghəshi mbə bali va tsəgha na, vətəghə Yesəw tsahwəy kwa kwəma shi. A kə ngəshi na: «A mi'i, e səkəwətən̄wəy» kə. Dzəghwa mi'i va kət kətəghəvashiy dzəvəgha, mba'a ghəshi tsəfəkəwəshi ka fal, tasl tasl, ghəshi

kəsəvə dzar mbə ngeler ci. 10 A kə Yesəw ngəshi ki na: «A mi'i, ka hazlənī ghwəy ma. Divam, mbalam a ghwəy dzaa gəzanshi kaa ngwarməhira, a ghəshi madiy dzəti hidī ka Galile. Tiba dza ghəy kwəmə li shi» kə.

Kwəmaa dzəkən ka sawjiy ndəghwə kwəli Yesəw

11 Ma mi'i va kwa kwal ghwəlashi mbə dza ki na, mba'a nihwəti mbəzli mbə ka sawjiy ndəghwə kwəli Yesəw va səkəshiy dzəmbə məlmə. Dza ghəshi mba'a ghəshi slanakə kwəmaa mēnta va gwa'a gwa'a kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala. 12 Ma sa favə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala kwəma va tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi basətəvashi ghəshi lə mətikwəkəwər mbə *ka Zhəwifə. Sa basəshi ghəshi na, mba'a ghəshi sləkəhwə kwəmaa dzəkən shiy mənishi va. Ma sa sləkati ghəshi na, mba'a ghəshi banavəshi gəna tərən̄w kaa ka sawji. 13 A kə ghəshi ngəshi na: «Ava ghəy ndan̄wəy gəna. A pə ghwəy taa ni kaa mbəzliy: “Wa mbəzli ta səda ci səkə naa ghələhwə həvir va ghəy, ghəy tē hi” ka ghwəy ni gwa'a tsəgha. 14 Ya ə dza ngwəmmaa favə, mba'a kə dzaa gəzan̄wəy kwəmay, war a ghəy taa sənay njasa dza ghəy zhiniy dēpəti lə kwəma bə, ta mbə mbəlantən̄wəy mbə kwəma va» kə ghəshi.

15 Dzəghwa ka sawjiy niy ndəghwə kwəli Yesəw va, hən̄ ghəshi bəvə gəna va. Mba'a ghəshi nəwti gəzə kwemer va war njasa gəzanshi mbəzli dikə dikə ni va ki. 'Wakəvə nava dzərvə mba'a zləliverivata dzar mbə mbəzli ka Zhəwifə. 'Wava na ghalaba, ka sar pa' ndatsə.

*Yesəw canshi ghən tsa ci kaa *mbəzli ta səda ci*

(Mk 16:14-18; Lk 24:36-49; Zhj 20:19-23; SləniKY 1:6-8)

16 Dza mbəzli ta səda Yesəw va mən̄ lə tan̄ ni ki, mba'a ghəshi madīshi, ka dzashiy dzəti hidī ka Galile. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi dzashiy, dzəmə bahwaa niy gəzanshi Yesəw va. 17 Ma sa

tsəhəshi ghəshi məba na, mba'a ghəshi nay ki. War sa nay ghəshi na, dza ghəshi tsəfəkwə tsəfəkwə, ghəshi tsəfəkwəshi. Tapə ghəshi ka pəra'wanci dividivi shi, ta fal. Ma nihwəti mbəzli mbə shi na lə kə ghən. ¹⁸ Dza Yesəw ki, kət kətəghəvay dzəvəgha shi. Ma kə ngəshi na: «A Hyala ndara bərciy məni mazəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a. Shi mə ghwəmə, lə shi tə hidi gwa'a. ¹⁹ Ava va tsəgha, mbalam a ghwəy dzar mbə hwəlfə mbəzli tə hidi gwanashi ta gəzanshi kwəmaa dzəkənee, nza ghəshi mənishi ka mbəzliy nəwra! Nza ghwəy mananshi *batem lə slən tsa Didi, mba'a lə slən tsa Zəghwə nzə, mba'a lə slən tsa Safə tsa nzə dəwdew tsa. ²⁰ Bananshim di fəti ta kwəmee gwanata, njasa gəzanwəy ya va gwa'a! Ə gəzanwəy ya, sənay tə ghwəy, war kwasəbə ghwəy dzee nza, njasa səəmə vici va gwa'a, pa' fəca dza hidiy kədishi» kə Yesəw.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw, njasa tsasliti Matiye ki.

28:18 28:18 Dani 7:14; Mt 11:27 **28:19** 28:19hwəlfə mbəzli tə hidi gwanashi: 10:5-6; 24:14; Mk 16:15; Lk 24:47; məni batem: Mt 3:15; Mk 16:16; SləniKY 2:38; 8:36; 1Kwər 1:13-16; Ef 4:5; Zhj 3:22; 4:1-2; Rm 6:3-4; mbə slən tsa Didi lə sa Zəghwə nzə mba'a sa Safə tsa nzə: 2Kwər 13:13 **28:20** 28:20 1:23; 5:2-7, 27; 11:28-30; 18:20

**Zliya Yəwən kwəma wəzə
naa dzəkən Yesəw Kəristəw
njasa tsasliti
Markə
Kwəma dza ghwəmmə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Markə tsaa tsasliti zliya na tsay, tsasliti slən tsa ci na mbəw. Ya tsəgha nžə kiy, mbə gəzə na nihwəti mbəzli, dzəkən Markə tsa va: «Ghəci na mägəla tsaa niy pəlatanavəshi gwədəwri tsa ci va kaa mbəzli fəcaa niy kəsə məndi va Yesəw kwa Getəsemane» kə ghəshi (vəh 14:51-51). Ma kə nihwəti mbəzli difa na: «Ghəci na Zhañ Markə tsaa niy təwrə va ghəshi lə Pəl mba'a Barnabasə» kə ghəshi (Sləni ka kwal Yesəw 12:25; 13:5, 13; 15:37-39; Kwələsə 4:10; 2 Timəte 4:11). A Piyer ntsa ta səda Yesəw niy sənay ghi tsa Markə wəzə wəzə (Sləni ka kwal Yesəw 12:12). Difa na mba'a kar Markə nžəyəhwə nžəy lə Piyer (1 Piyer 5:13). Zhini ma kə nihwəti difa na: «Kwəma tsasliti Markə na mbə zliya nay, Piyer slanəkə na» kə ghəshi.

Ma kə nihwəti mbəzli ba na: «Pərba Markə tsa tsasliti na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa kar Matiye lə Ləwka mba'a Zhañ» kə ghəshi. «Kaa mbəzli Kəristəw kamaa ka Zhəwifə tsasliti na, mbəzliy sa ngəra'wə tə sa nəw ghəshi Yesəw tə hidfi ka Rəm» kə ghəshi. A di Markə canshi kaa mbəzli va njasa nza bərçi va Yesəw, sa nzana Zəghwə Hyala, nza mbəzli va mbəə sə'wa kwəma, kala hazləni ma. Mba'a ghəshi sənay, a bərçi və ta mbəli mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə ta tahamti hyeler mbə vəgha mbəzli, lə ta pəli kwəma mbəzli jikir na gwa'a, zhini ka bananshi shiy kaa mbəzli lə bərçi, kə ghəshi.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

1:1-2 1:1 15:39; Ebr 2:3 **1:1-2** 1:2 Mala 3:1; Səvəri 23:20; Mt 11:10; Lk 1:76; 7:27 **1:3** 1:3 Ezay 40:3 **1:4** 1:4 Lk 3:3 **1:6** 1:6 2Mezh 1:8

Vəh 1 pa' tə vəh 9 Nzəy tsa Yesəw tə hidfi ka Galile, lə sləni ci ghərahwə na mbə.

Vəh 10 Yesəw mbə kwal ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 11 pa' tə vəh 16:1-8 Nzəy tsa Yesəw mbə Zherəwzalem pa' tə vici məti ci, lə səəmə tsa ci kwa kwəli.

Vəh 16:9-20 Njasa citi Yesəw ghən tsa ci kaa mbəzli ci, sa satiy na mbə məti, lə njasa dzay naa dzəmə ghwəmə ta nžəy vəgha Dəy. Ma kə mbəzliy: «Markə tsasli na niva kwəshalahiw» kə ghəshi.

*Zhañ ndə məni *batem mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli*

(Mt 3:1-12; Lk 3:1-18; Zhñ 1:19-28)

¹⁻² Ma kwəma mbə zliya nay, Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw, Zəghwə Hyala na. Njasa tsasliti *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vay, tsəgha ghatəvata na. Ma kə Hyalaa dzəkən zəghwə nžəy: «Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee a ghəci 'watəña kwal, ta gwəmantəña kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə Hyala» kə Ezay. ³ Zhini ma kə Ezay dibay: «Ava məli ntsa vaa gaka mbə zlapə mbə gamba, ma kəy: "Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə, njasa ka məndi vaa zamti kwal wəzə wəzə ta ka'wə ntsa dikə tsa, mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə" kə məli va» kə Ezay.

⁴ Njasa gəzəkə Ezay va kiy, tsəgha səəkəy Zhañ tsaa məni batem mbə gamba. Dza na ka gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, a kə na: «Tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nžəy tsa ghwəy, ma nza məndi məntənwəy batem, nza Hyala pəlayñwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nžə» kə.

⁵ Dza mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem lə nihwəti mbəzli tə hidfi ka Zhəwde gwanashi mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha. Ma sa favə ghəshi kwəma ci va na, mba'a ghəshi cicikəvəri kwəma shi jikir na mənti ghəshi gwa'a gwa'a. Dza Zhañ ka mananshi batem kwa həl Zhərdenj ki.

⁶ Zhan̄ tsa vay, kwəban̄ tsa tsati mēndi tē shēti ngaləwba niy nza na kən ghən ci, mba'a pəhətəvay səvəri mbə hwər ci lə kanda hwətəbə. War kar hayer lə mbəzəkəwə tsa kwamti ni ci shi zəmə na. ⁷ Ma kə kaa mbəzli mbə gəzə kwəma ci va na: «A tsahwəti ndə taa səkə ləy hwəmee, tsava ndəy, aa tanjətəra tē dikə. Məniree gar gələbə kwa sēda ci ta pēli yidi mbə kwakwahə tsa mbə sēda ciw. ⁸ Yən na neyey, lə yam ngəri məninjwəy ya batem. Na nacyi, lə *Safə tsa Hyala dza naa məninjwəy batem» kə.

*Njasa mənim *batem kaa Yesəw lə njasa hēerə *ndə jaka tsa Hyala*

(Mt 3:13-4:11; Lk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Ghala vici va ki na, mba'a Yesəw kafəy mbə mēlmə Nazaretə tē hidī Galile ta dzaa dzəvəgha Zhan̄, dza Zhan̄ mba'a mananati batem kwa həl Zhərden̄. ¹⁰ Ma sa səməy Yesəw kwa yam na, nza'jəw ghwəmə ghwənita, ka səkwa Safə tsa Hyalaa dzəkən ndəba ghərpəpə pə gha. ¹¹ Ma fa na na, mēli ndəə gaka, ka gəzanci kwəma səkə mə ghwəmə, a kə ngəci na: «Gha na Zəghwee, tərən̄w dījēe, mbə vəshi nzee dalala tē gha!» kə.

¹² War ghwəla tsəgha ləy hwəm batem tsa mananati Zhan̄ va na, mbahə Safə tsa Hyala mbahəghə dzəmbə gamba. ¹³ Dzəghwa vici fadə mətsekə ghəci mēnti tē gamba va. War mbə hēerə ndə jaka tsa Hyala ka nighə kwəma ci. War ghəshi lə shəkwareshi ka naa nza gwa'a tsəgha, Ka kəti ka kwal Hyala.

Kar Yesəw lə ka kəəsə kərpi fadə

(Mt 4:12-22; Lk 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴ Dza mēndi ki, mba'a mēndi kalambə Zhan̄ tsaa mēni *batem mbə ciki fərshina. Ma ləy hwəm sa kalay mēndi Zhan̄ na, mba'a Yesəw səkəy dzəti hidī ka Galile, ka gəzəpə Yəwən kwəma Hyala wəzə na. ¹⁵ A kə kaa mbəzli na: «A vəghwə bərkəy nana, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə ta səkə Hyala ta sləkə mbəzli. Tsam titihwə kaa Hyala a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghwəy kwatan̄a, mba'a ghwəy zləbavə Yəwən kwəma wəzə na» kə.

¹⁶ Dza mad̄ Yesəw mad̄iy, ka dza dzəy miy kwəfa Galile. Ma dza na na, mba'a kəsashi kar Shiman̄jw ghəshi lə zəmbəghəy Andərə, ghəshi mbə bazla zlekwer dzəti kwəfa ta kəəsə kərpi, sa nza ghəshiy ka kəəsə kərpi. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəshi sa kəsashi na na: «A mbəzli ni, nəwram, zlashim kəəsə kərpi, e dzaa mənənjwəy ka mbəzliy haka mbəzliy səkə ta nəwra» kə. ¹⁸ Dza nza'jəw mbərəkə mbəzli va zlashi zlekwer, mba'a ghəshi nəwhwə.

¹⁹ Ma sa nə na kət, kə kaa dza kwa kwəma jəw na, mba'a kəsashi kar tsahwəti ndə lə zəmbəghəy, kar Zhakə lə Zhan̄, ndərəzhi Zhebede ghəshi kwa kwambəwal, ka gwama zlekwer shi. ²⁰ Da' Yesəw harhwəshi bə, mba'a ghəshi zlay dəshi ghəshi lə mbəzli ka ghəra sləni ci tifa kwa kwambəwal, mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

Kar Yesəw ghəshi lə ndə gazlaka

(Lk 4:31-37)

²¹ 'Wakəvə Yesəw ghəshi lə mbəzli ta sēda ci va ki, mba'a ghəshi mad̄ishi ka dzashiy dzəmbə mēlmə Kapernahwəm. Ma ghəshi mbəba, sa mēnta *vici dəkəva na, mba'a Yesəw dzəmbəy mbə *ciki bəsəva tsa ka Zhəwifə, tapə ghəci ta bənanashi kwəma. ²² Ma mbəzli tifa ki na, mba'a shi bənanavəshi na va səvəri məhərli shi. Sa nzanay, niy mēnta na ci va kwəma bənipə na, nja bəni kwəma *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyalaw, lə bama ti niy nza na ci va kwəma bəni na kaa mbəzli.

²³ Ma ge'i ghala pətsa va ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə ciki bəsəva tsa va, lə gazlaka ghəci niy nza və.

²⁴ Ka 'wan̄ə, a kə na: «A Yesəw, ndə ka Nazaretə, ta njaa dī gha lə ghəya? Ta zamtənjəy səkə gha shəkəna? Ma na neyey, e sənəna wəzə. Ghay, ntsa dēwdēw tsa ghwənay Hyala nza gha!» kə. ²⁵ Dza Yesəw mba'a 'yamanakə cihə kaa gazlaka mbə ghən ntsa va va, ma kə na: «Dekədəkə pə gha. Ə pə ghaa səvəri mbə ghən zal tsa, mbala kərakə!» kə.

²⁶ Dza gazlaka va mba'a kəsəy ntsa vaa

gwanzøti læ bærci tæरणw, mba'a sævørita læ 'wanø zlanzlan zlay ntsa va. ²⁷ Mba'a mbøzliy nza tifa gwanashi hashishi va nava kwøma, ka dædæw kwøma kwa jipø shi, a kø ghøshi na: «A na tsøtsø na na kwøma kia? Kwømaa bønipø nahwøti yøwøn kwøma ki naa, njaa? Gwøravø, mba'a gøzanakø kwøma læ bærci kaa gazlaka na, ka dī føti ghønzø vø!» kø ghøshi.

²⁸ War ghwøla tsøgha na, nza'jøw kwøma Yesøw pølita, war ka sla møndi gwa'a gwa'a dzar mbø mølmøhi tø hidī ka Galile.

Kar Yesøw læ ka zølg hwø d'anj
(Mt 8:14-17; Lk 4:38-41)

²⁹ Dzøghwa Yesøw ki mba'a sævøriy mbø ciki basøva tsa va, mba'a ghøshi dzashiy dzakø ghi tsa kar Shimanjw læ Andøre. Mba'a kar Zhakø ghøshi læ Zhanj næwvø. ³⁰ Ma ghala pøtsa va na, mba'a shiy Shimanjw møhøni ndøba ghwø, pø gha vøgha nzø. War sa tsøhøshi kar Yesøw na, mba'a møndi gøzanci kwøma zølg hwø tsa mali va va. ³¹ Dza Yesøw mba'a dzøvøghay, dza na tasl kəsøvø døvø nzø, kafø kafakati tø pi høni. Nza'jøw røniki vøgha mali va mønta ki. Dza na ka dza ta bānsi shi zømø.

³² Ma sa pøkwøta vici ki na, mba'a mbøzli basanakø nihwøti ka zøleghwer ghønghøn ghønghøn, mba'a ka gezlekiki kaa Yesøw. ³³ Te' te' te' mbøzli mbø mølmø va gwanashi basøshi kwa døgha va. ³⁴ Dzøghwa Yesøw mba'a mbalamti ka zølg hwø d'anj ni va va zølg hwø tsa shi va ghønghøn ghønghøn tsa gwa'a. Mba'a tahamti læ gezlekiki shi d'anj tæरणw. Kala bānavøshi kwal Yesøw kaa gezlekiki va ta gøzø kwøma. Sa nzana, mba'a ghøshi niy sønay Yesøw.

Yesøw tø hidī ka Galile
(Lk 4:42-44)

³⁵ Ma tø høzlimø va mekøshi pøetø, pi ghwølay høvir ki na, dza Yesøw mba'a kaføy køghi, mba'a sævøriy mbø mølmø, ka dzay dzøti gamba. Dza na ka cø'wø Hyala tø gamba va ki. ³⁶ Dzøghwa kar

Shimanjw læ nihwøti mbøzli ka ghøshiy nza li shi ka pala ki. ³⁷ Dza ghøshi ndøs ghøshi kəsay. A kø ghøshi ngøci sa kəsay ghøshi na: «Ava mbøzli mbø pølanja gwa'a gwa'a» kø ghøshi. ³⁸ Ma kø Yesøw kaa zløbanshi na: «Dzammø ghwømmø dzøti tsahwøti pi, dzar mbø mølmøhi jøw jøw ni ni ndøkwø ndøkwø ni, ta mbee gøzanshi kwøma Hyala kaa ni mbø shi mbøzli kwørakwø. Sa nzanay ghønzø na kwøma søøkee ta møni» kø.

³⁹ Dza na ki, ka dzay dzar mbø mølmøhi tø hidī ka Galile gwanashi, ka gazanshi kwøma Hyala kaa mbøzli mbø ciki basøva tsa shi, ka titihø hyeler.

Kar Yesøw læ ndø dørna
(Mt 8:1-4; Lk 5:12-16)

⁴⁰ Dzøghwa tsahwøti ndø dørna tifa, mba'a søøkøy dzøvøgha Yesøw. 'Wakøvø na tsøføkwø tsøføkwøy kwa kwøma ci, ka cø'wø kwøma vø, a kø na: «A Ndø sløkøpø, war mba'a pø ghaa dī sønzenvey a ghaa mbølantøra dewardew va dørna kønee na» kø. ⁴¹ Dza tapø hwøer tsa Yesøw ta zhanci ti tsøgha, kaf kaføti døvø ci mba'a dāpay. A kø ngøci na: «E dī ghaa mbølija, mbølija kwøriñ!» kø. ⁴² Nza'jøw dørna va sørabøta ti, mba'a mbøliy kwøriñ. ⁴³ Dzøghwa Yesøw mba'a nabøti ki, mba'a gøzanci dzay jighi kyanjwkyanjw. ⁴⁴ A kø kaa ngøci na: «Fävø tø gha kwøma dzee na ta gøzāna wøzø. Əntaa gha dzaa gøzø kwøma mbøli tsa mbølija gha tsa kaa mbøzli ya jøw nzø ma. A pø ghaa madī, a gha dzaa canamti ghøn tsa gha, njasa mbølija gha kaa ndø ta Hyala. Nza gha dzaa vøli vøli gha kaa Hyala njasa gøzøkø *Møyizø va, nza mbøzli mbø sønay gwanashi, a gha mbølija va dørna tø gha, kø ghøshi» kø.

⁴⁵ Ma ghøci naci ki, war sa dzay na na, mba'a ghati gøzø bar tsa va kaa mbøzli ya pa' kwømaba. Kala zhini Yesøw mbø dzavø dza ghwazhø ghwazhø dzar mbø mølmø ghwøla. Ma sa nzana tsøgha ki na, 'wakøvø na mba'a dza nzøyøy kwamti mbø gamba kama mbøzli ti. Zhini mbøzli war ka søøkø vø ya dza kwømaba dība.

2

Kar Yesew læ ntsa mætita nahwæti bêla vøgha ci

(Mt 9:1-8; Lk 5:17-26)

¹ Dzøghwa læy hwøm hi jøw ki, mba'a Yesew zhøghøkøvay sækø mbø mælmø Kapernahwøm, mba'a nzøyøy køghi. Ma sa favø mændi: «Køghi na Yesew» kø mændi na, ² 'wakøvø mbøzli mba'a ghøshi basøshi d'anj tærøw, kala tærø ma ngwøla gar nzøy ya kwa døgha nzø gwa'a. Tapø Yesew ta gøzanshi kwøma Hyala kaa mbøzli va.

³ Ma ghøci mbø gøzanshi kwøma Hyala va tsøgha, mba'a nihwæti mbøzli fadø sækøshi læ ntsa mætita bêla vøgha ci, bøbø kwa ghøn shi. ⁴ Dzøghwa ki na, mbø ghøshiy tsøhøshi li vøgha Yesew va d'anj tsa ntsa tibaw. 'Wakøvø ghøshi taram, dzømøshi mø ghøn ciki tsa va li mba'a ghøshi ghwønivø kwal ge'i ge'i dzøghwa tø pøtsa nza Yesew va. Dza mba'a ghøshi vøløghø ntsa va dzøghwa kwa kwal tsa va læ pi høni tsa ci vay gwa'a dzøghwa kwøma Yesew ki.

⁵ Ma sa sønay Yesew, a mbøzli va ndara nefer shi gwanashi, kø, ma kø kaa ntsa mætita bêla vøgha ci va na: «A zøghwee, a *kwøma gha jikir na pølita!» kø.

⁶ Ma ghalaba ki na, mba'a nihwæti *mbøzliy bønipø kwøma pøhøti Hyala niy nza tifa mønzy. Tapø ghøshi ta zøzø kwøma mbø nefer shi, a kø ghøshi na: ⁷ «Njaa ka ntsa va gøzø gøla kwøma tsøgha naa, Hyalaa sawa na. A tsava ntsaa dza vaa mbay pølatanay kwøma ndø jikir na tifa kala war Hyala kwøtitaa?» kø ghøshi. ⁸ Gwa'a gwa'a Yesew sønata kwøma zøzø ghøshi va tsøgha na mbø nefer shi. Dza na ka døw kwøma vø shi, a kø na: «A mbøzli ni, sa wana tøkø ghwøw kwemer tsøtsø ni mbø nefer ghwøya? ⁹ Nama kwøma gwøra na bølaj, ndø kø ni: "A kwøma gha jikir na pølita" kø, læ ndø ni kaa ndø zølghwø: "Sati garøja, bø pi høni tsa gha, a gha dzaña" kaa? ¹⁰ Ma kiy, e d'i ghwøw sønay, a børci vøya, yøn Zøghwø yakø ndø ngøri ta pølanshi jikir tsa mbøzli tø

hidfi pø ghwøw» kø. Dza ma kø kaa ntsa mætita bêla vøgha ci va na: ¹¹ «A ntsa, avee gøzaja, sati mad'i bø pi høni tsa gha, mbalaa jighi!» kø. ¹² War nza'jøw tsøgha, tsøer kwøtin, ntsa va kaføy, sati na kaa pi høni tsa ci va cimbøw bækøn, ka dzay tifa kwa møtsø mbøzli gwanashi. War nja mad'aja nava kwømaa mananshi kaa mbøzli tø pøtsa va gwanashi. Tapø ghøshi mbø fal Hyala, a kø ghøshi na: «Ghala nza ghwømmøw, sækø ghwømmøw nata gøla nana kwømaw!» kø ghøshi.

Kar Yesew læ Levi

(Mt 9:9-13; Lk 5:27-32)

¹³ Zhini Yesew mba'a zhøghøghøvay njasaa dzøy kwøfa Galile. Dzøghwa d'anj mbøzli sækøshiy dzøvøgha, mba'a ghøci bananavøshi shiy. ¹⁴ Dza na ki, ka dzay. Ma ghøci mbø dza kwa kwal na, mba'a nay tsahwæti ndø, Levi, zøghwø Alfe, ghøci mønzy mbø ciki *døwan. Ma kø Yesew ngøci na: «Sati, nøwra dzam» kø. Mba'a Levi tsa va satiy ka nøw.

¹⁵ Ma læy hwøm shi va ki na, mba'a Yesew tsøhøy køghi tsa Levi ta zømø shiy. D'anj nihwæti ka døwan læ nihwæti mbøzliy møni sløni jikir na nza tifa mbø nøw Yesew. Dza ghøshi gwanashi mba'a ghøshi basøshi, ka zømø shiy tø pøtsa kwøtin tsa læ kar Yesew ghøshi læ mbøzli ta sødä ci ki. ¹⁶ Dzøghwa nihwæti *ka bønipø kwøma pøhøti Hyala læ *ka Farisahi mba'a ghøshi nay Yesew læ mbøzli ta sødä ci, ghøshi mbø zømø shi zømø va jakø læ mbøzli jikir kwøma ni va. Dza ghøshi ka døw va *mbøzli ta sødä Yesew, a kø ghøshi na: «A mbøzli ni, tawa zømø na shiy jakø læ ka døwan mba'a nihwæti mbøzliy møni sløni jikir naa?» kø ghøshi. ¹⁷ Dza mba'a Yesew favø kwøma shi va, ma kø kaa ngøshi sa favø na tsøgha na: «A mbøzli ni, sækø nashi mbøzli kwørin kwørin vøgha ni mbø dza va døkwtøtøw, ka zølghwø na shi kee nashiy dza vø. Va tsøgha na kiy, yøn na nee na, ta pøla mbøzli wøzø ni sækø yaw, ta pøla mbøzliy møni *kwøma jikir na sækøree» kø.

*Ka jakəva yəwən kwəma bəniphə Yesəw
lə kwəma bəniphə *ka Zhəwifəw
(Mt 9:14-17; Lk 5:33-39)*

18 Ma ghalabay, ka mənəni səwmay mbəzli ta səda Zhaŋ lə *ka Farisahi niy nza. Ma ni ta səda Yesəw na, kala mənəni ma. Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi səəkəshi ta dəw kwəma va Yesəw dzəkən kwəma va ki, a kə ghəshi na: «Tawa tivə ma ni gha ni mbəzli ta səda gha vici səwmay kwərakwə, njasa mənəni ni ta səda Zhaŋ va lə ni ka Farisahi va mbəzli?» kə ghəshi. 19 Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Favə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzəwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzli ta zəmə gəzləbə mətəpa kiy, nza mbəzli va zhiniy tivə vici va ka viciy mənəni səwmay shəkəna? Ka dza ghəshiy mənəni səwmay kama na war ghwəlay zal mali tsa va mbə shiw. 20 A vəghwə tsa va dzaa səəkəy, sa dza mənədiy banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ava ghalaba dza ghəshiy mənəni səwmay ki» kə Yesəw.

21 Ma kə ngəshi kwa fir ba na: «Ndə tifa bəvə yar 'war'war ni ta mbəghəshiy dzəti kwəbaŋ tsa haliyəw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənəti tsəghay, ta sləkwakar ghən tsa shi dza ni 'war'war ni va yar, mba'a kwal dzaa mətəshəy dzəti pəhal kwəbaŋ tsa va.

22 Ava tsəgha na diba, ndə tifa ka 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsa dzəghwa ghwəlpə halihali naw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənəti tsəghay, sa ka tay tsa va madiy ta pəsli na, ta wənəhəta dza pəhal ghwəlpə va, ka tay dza na, na'i shəkəy dzəti hidī gəm. Shi dza mənədiy mənivə lə ghwəlpə va tifa ghwəla kiw. Dzəghwa yəwən ghwəlpə təbə na mənədiy i tay tsa njəm njəm tsa kwərakwə ki» kə. *

*Gəzə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva ka
Zhəwifə
(Mt 12:1-8; Lk 6:1-5)*

23 Ma tə nahwəti *vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a kar Yesəw lə mbəzli

ta səda ci madihi ka dza dzəvəri mbə vəh alkamari. Ma ghəshi mbə dza dza va tsəgha na, dza mbəzli ta səda ci va ka slərbə alkamari. 24 Dza *ka Farisahi ki, ka dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «Nighə dia Yesəw, tawa mənəni mbəzli ta səda gha ni shi makəmmə Zliya Hyala va mənishi fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi. 25-26 Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Səəkə ghwəy jangəhwə mbə zliya Hyalaa dzəkən kwəmaa niy mənəti *Davitə va, ghala vəghwə tsa niy nza Abiyatar vaa dikə tsa *ka ta Hyala bay sa? Saa niy kəsəvə ma kar Davitə lə mbəzli kwasəbə, ka dī zəmə shiy ghəshiy, dza na təhwə dzəmbəy dzəmbə *ciki Hyala mba'a bəhwə pəŋ tsa ka mənədiy ta Hyala li, mba'a zəməhwə. Ya tsəgha niy nə *kwəma pəhəti Hyala ka zəmə pəŋ tsa va mənədi, kala war ka ta Hyalaw kəy, a Davitə niy dzaa bəvə, mba'a zəhwə, mba'a tahaavəshi kaa mbəzli kwasəbə va kwərakwə. Niy nabəti Davitə Hyalaw» kə Yesəw.

27 Zhini ma kə ngəshi na: «Talay, ta wəzə tsa ndə ngəri mənəti vici dəkəva. Mənəy ndə ngəri ta nzaa mava tsa vici dəkəvaw. 28 Sa nzana va tsəgha kiy, yən yən Zəghwə yakə ndə ngəri sləkə na vici dəkəva» kə.

3

*Kar Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa
(Mt 12:9-14; Lk 6:6-11)*

1 Dza Yesəw mba'a dzəmbəy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə diba. Dzəmbə na na, tsahwəti ndə mbəba məti məti dəvə ci. 2 War sa dzəmbəy Yesəw na, dzəghwa nihwəti mbəzli tifa, ka fə ghən ti, nda nza naa mbəli ntsa va fəca *vici dəkəva va, sa dī ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy bānci fəti. 3 'Wakəvə Yesəw tsəgha kaa ntsa məti məti dəvə tsa va: «A ntsa, sati a gha garəŋa tifa tə jipə mbəzli!» kə. 4 Zhini na tapə, ta dəw kwəma va mbəzli tifa

2:18 2:18 Mt 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 2:19 2:19 Mt 9:15 * 2:22 2:22 Ka Izərayeləy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəm njəm tsa. Ni shi ghwəpipiy, tə hwətəbə niy mənishi ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəm njəm tsa madi ta pəsli kwa shi. 2:23 2:23 Nəw 23:25-26 2:24 2:24 Səvəri 20:8-10 2:25-26 2:25-26 1Sam 21:2-7; 22:20; SləniTaH 24:5-9 2:27 2:27 Nəw 5:14 2:27 2:27-28 Mt 12:1-14; Lk 13:10-17; 14:1-6; Zhŋ 5:1-18; 7:21-24; 9:1-16 3:1 3:1-6 2:27-28

va, a kə na: «Njaa nə kwəma mbə Zliya Hyalaa? Mənim kwəma wəzə na kaa ndə fəca vici dəkəva nə na shəkənaa? Naa mənim kwəma gəmgəm na nə na? Kwal tsa mbəlanti piy tsa ndə na sa ndammə na ta naa? Naa tsa zamti piy tsa ci na?» kə. Dzəghwa dighevəshi ghəshi kala zləbanci.

⁵ Dzəghwa Yesəw mba'a fati mətse ci ti shi, ka nighəshi lə nəfə lə nəfə, va kwəma caslakə ghən tsa məni ghəshi va tsəgha tsa. Ma kə kaa ntsa mətə mətə dəvə tsa va ki na: «A ntsa, tədi dəvə gha va!» kə. Dza ntsa va mba'a təditi sa ci, dza dəvə ci mba'a mbəlita kwəriñ tsəgha.

⁶ 'Wakəvə *ka Farisahi tə pətsa va, ka dzashi, nza'jəw ghəshi dzaa basəshi lə nihwəti mbəzli mbə mbəzli *Erədə, mba'a ghəshi sləkati kwəma kwa jipə shi njasa dza ghəshiy mbay pəsliti Yesəw ki.

*Mbəzli vəgha Yesəw miy kwəfa Galile
(Mt 4:23-25; 12:15-21; Lk 6:17-19)*

⁷ Dza Yesəw kaf kafəy lə mbəzli ta səfa ci, ka dzay dzəy vəgha kwəfa Galile. Mba'a vərəm tsa mbəzli tə hidī ghəngən ghəngən gwa'a nəwvəshi. Mbəzliy səəkə tə hidī ka Galile, lə tə hidī Zhəwde, ⁸ lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, lə ni tə hidī Idəme, lə niy səəkə pəriḃa tə miy həl Zhərden, lə səəkə tə hidī Tir lə Shidañw. Gwa'a gwa'a mbəzli va səəkəshiy dzəvəgha, sa nzana mba'a ghəshi favə sləni ghərati na.

⁹ Dza Yesəw ki mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səfa ci a ghəshi katanakə kwambəwal, vantaa mbəzli dāñ ni va 'yapamti mbə tsəəkəwəva. ¹⁰ Ma sa nzana mbə mbəli mbəzli dāñ ki na, dzəghwa ka zəlghwə gwa'a gwa'a ka zlighwəva ta səəkə dzəvəgha, ta dapə. ¹¹ Ma mbəzli nza gazlaka mbə ghən shi kwərakwə ki, war sa nay ghəshi Yesəw na, dza ghəshi ka ndibəvaa dzəti pi tiba kwa kwəma ci. Ka ngwəmə lala, a kə ghəshi na: «A Yesəw, waa gha na Zəghwə Hyala!» kə ghəshi. ¹² Dza Yesəw mba'a nabətishi, a kə kaa ngəshi lə bərçi na: «Ka gəzə

kwəma kənee ghwəy ma, əntaa mbəzli dzaa sənara» kə.

Kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci mən lə bakə

(Mt 10:1-4; Lk 6:12-16)

¹³ Dzəghwa Yesəw mba'a dzəməy mə kəlan, tapə ghəci ta haka mbəzli dī na dzəmə dzəvəgha. Dza mbəzli va mba'a ghəshi dzəməshiy dzəvəgha ki. ¹⁴ Mba'a təravə mbəzli mən lə bakə tsəgha ki. Ma kə ngəshi na: «Ghwəyəy ka kwalee nza ghwəy. Ə təravəñwəy ya, ta nza ghwəy kwasəbee, nzee ghwəniñwəy ta dza ghwəy gəzə kwəma kaa mbəzli.

¹⁵ Ta ndañwəy bərçi dzee dzəkən hyeler ta tihəshi ghwəy» kə. ¹⁶ Avanashi slənedemer mbəzli mən lə bakə ni va təravə na: Shimañw, zhini mba'a Yesəw fanati slən Piyer, ¹⁷ mba'a kar Zhakə ghəshi lə zəmbəghəy Zhañ, ndərazhi Zhebēde. Dza Yesəw mba'a fanatishi slən Bəwanergezə, ma dī slən tsa va gəzəy «ndərazhi dərāzli van» dī na gəzə.

¹⁸ Mba'a Andəre, mba'a Fəlipə, mba'a Bartelemi, mba'a Matiye, mba'a Təmasə, mba'a Zhakə tsa Alfe, mba'a Tade, mba'a Shimañw ndə pərslə ta hidī ci, ¹⁹ mba'a Zhəwdasə Isəkariyətə, ntsaa ngati dafa va ta Yesəw.

*Kwal tsa jakəti *ndə jaka tsa Hyala lə Yesəw tībaw*

(Mt 12:22-32; Lk 11:14-23; 12:10)

²⁰ Dza Yesəw mba'a dzay dzəkə ghi ki. Zhini mbəzli dība ngwərfə ghəshi ngwərfəkəvashi. Pa' lə shi zəməshi ta kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci kala kwəməvə kwal zəməhwəshi. ²¹ Ma sa favə manhiy kwəma va na, mba'a ghəshi səəkəshi ta pəməhwə. Sa nə ghəshi: «Ndə gazlaka na» kə ghəshi mbə gəzə kwəma shi.

²² Ma kə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala, shiy səəkəshi səəkə mbə məlmə Zherəwzalem na: «A mbəzli ni, waa na Belzhebəl, ndə jaka tsa Hyala mbə ghən tsa ntsa va. Belzhebəl tsa va ghəci mazə tsa mbə hyeler bānci na bərçi tihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli li shi!» kə ghəshi. ²³ Dzəghwa

Yesəw mba'a harashi mbəzli ka gəzanshi kwəma kwa fir ta mbə ghəshiy favə, a kə na: «Njaa njaa ka ndə jaka tsa Hyala gay tahamti ghən tsa cia? ²⁴ Mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hidfi dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta ndanishi dza hidfi shi. ²⁵ Mba'a kə mbəzli kəghi tsa kwətij tsa pa jaka kwa jipə shiy, ta ndaniy dza tsava ghi. ²⁶ Tsəgha na lə ndə jaka tsa Hyala kwərakwə ki. Mba'a kə təhəvərivay bakə mbə, ka pa jaka kwa jipə ci lə nahwəti bəla ciy, ta ndaniy dza tsa ci va mazə, gwa'a kwəma ci kərkəta tsəgha. ²⁷ A ghwəy sənay, ka mbay ndəə pahwə shiy kəghi tsa ndə bərci bəlanəw. War ndə pəhəti na ndə bərci tsa va lə zə'wə kwatanjata dza ndəə mbay pahwə shi kəghi tsa ci. ²⁸ Ə gəzanwəyee, na navay tsəgha na, ma kwəma mənti mbəzli jikir na gwanata, lə kwəma sawa gəzəkə ghəshi gwa'ay, a Hyala dzaa pəlashi mbə nəfə nzə. ²⁹ Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən *Safə tsa Hyala dəwdew tsay, ka dza Hyalaa pəlata nava kwəma mbə nəfə tsa nzə ya hwəmbaw, *kwəma jikir naa dzaa kədi ma na nava ya pa hwəmba» kə Yesəw. ³⁰ Ma gəzə Yesəw kwəma va tsəghay, va sa niy gəzə nihwəti mbəzli: «A *hil mbə ghən ci!» kə ghəshi.

Mbəzliy nəw kwəma Hyalay, niva mbəzli na ngwarməhiy lə mbəghəy Yesəw (Mt 12:46-50; Lk 8:19-21)

³¹ 'Wakəvə kar ngwarməhiy Yesəw mba'a mbəghəy ndəs tsəhəshi ki. Dza ghəshi mba'a ghəshi gagarəshi kwa dəgha, dza bəj ghəshi ghwənəghə ndə ta dzaa haranayshi Yesəw. ³² Ma ghalaba ki na, vərəm ndə ngəri tsa basəy va tifa, dəzlətsəbə məndi tsəbay Yesəw mənəy. Ma kə məndi kaa Yesəw ki na: «A Metər, ava kar mənə ghəshi lə ngwarməhiya pəriba tə ngwəla ka dəwnə» kə məndi. ³³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Kadiw e citəjwəy nee mərə lə ngwarməhira» kə. ³⁴ Dza na kaa mbəzliy dəzlay va tifa njə'wə nighəti shi, a kə na: «Avanashi mbəzli niy, ghəshi na nee mərə lə ni ya

ngwarməhira! ³⁵ Sa nzanay, ya wa ntsaa məni kwəma di Hyalay, ghəci na tsee zəmərə lə nee zhamərə, lə mərə. Gwa'a tsəgha» kə.

4

Bəli fir lə kwəma Ndə sləka ha (Mt 13:1-9; Lk 8:4-8)

¹ Zhini Yesəw diba, mba'a ghati bəni kwəma kaa mbəzli miy kwəfa Galile. Dzəghwa tərəjw vərəm ndə ngəri basəy vəgha. Ma sa nashi na mbəzli dənshi tsəgha na, mba'a dzay dzəghwa kwambəwal nzəyəy tə kwəfa va. Mba'a mbəzliy basəshi va məkə tə həlbə. ² Dza na mba'a bananavə kwemer kaa ngəshi dəj ghəngən ghəngən dzar kwa fir. Ma kə mbə kwəma ci va bənipə na na: ³ «Favə ta ghwəy, ma tə nahwəti viciy, mba'a tsahwəti ndə za madiy ta dza ta sləka ha ci. ⁴ Ma ghəci mbə kihwə ha va ki na, pərij nahwəti ha pəpərijətaa dzəghwa kwal. Mba'a 'yegwer səkə iməhwə nava. ⁵ Dza nahwəti mba'a pəpərijətaa dzəti kwərəhə. War ghwəla na nza'jəw ghənzə pəsəta, sa nzana kala hidfi kən dəj. ⁶ War sa satita vici ka ndipə na, nza'jəw ha va ghwəlita ki, sa kama hidfi kən dəj gar tsəhəvə hililijə ghənzə. ⁷ Dza nahwəti hwəlfə diba mba'a pəpərijətaa dzəmbə tekesli. Ma sa pəsəta na na, mba'a tekesli kəlishiyy dzəkən, kala mbə ghənzəə fə ya ghən nzə. ⁸ Ma dza nahwəti nanzə ki na, mba'a dzataa dzəmbə hidfi wəzə ni. Dza na mba'a pəsəta, ka kəli, mba'a bəvə hwər pasəta, mba'a fəti ghən, nahwəti na dikə dikə fəti ghən, bahwə bahwə nahwəti, nahwəti na ge'i ge'i» kə Yesəw. ⁹ Dza ma kə ngəshi ki na: «Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mt 13:10-17; Lk 8:9-10)

¹⁰ Ma sa tərəmbəshi kar Yesəw kwətishi lə nihwəti mbəzli kwasəbə mba'a mbəzli ta səda ci ki na, mba'a ghəshi madiy ka dəw sləkar tsa kwəma fir

tsa bəlīkø Yesəw va vø. ¹¹ Dza na mba'a zləbanakøshi, a kə na: «Ta na na ghwøyø, a Hyala ndaŋwøy møhərli ta sənashi shiy dzəkən sləkø tsa dza na ta sləkø mbəzli. Ma na nihwəti niy tərmbø mbəzli nashi kiy, war kwa fir dza mēndiy gəzanshi kwøma. ¹² Ta mbəø nza:

Mbø nay pi ghøshi lə mətsøhi shi na, kala nashi shi nighø ghøshi va ghøshi. Mbø favø kwøma ghøshi lə slimim shi na, kala sənashi shi dī kwøma fa ghøshi vaa gəzø ghøshi.

Kala tsøgha nzay, a ghøshi taa pøla zhøghøvaa dzəvøgha Hyala nza.

Ma nza Hyala pølanayshi jikir tsa shi mbø nøfø nzø ghalaba nza» kə.

Yesəw ci bazhø tsa fir tsa bəlīkø na va lə sləka ha
(Mt 13:18-23; Lk 8:11-15)

¹³ A kə Yesəw ngøshi na: «Ya sa favø ma ghwøy kwøma dī fir tsa bəlīkee tsaa gəzø kiy, njaa dza ghwøy favø tsa gwanay tsa fir kia? ¹⁴ Avanay bazhø tsa kwøma va ki: Ma ndø za tsaa kihwø ha vay, ntsaa gəzø kwøma Hyala kaa mbəzli na.

¹⁵ Nøfø tsa nihwəti mbəzliy, nja kwal tsa pəriŋøta nahwəti hwəlfø ha vaa dzøti na. War sa favø ghøshi gəzø kwøma Hyala na, mba'a ghøshi zləbavø, war ghwøla na nza'jəw, *ndø jaka tsa Hyala səøkøy banti kwøma va mbø nøfø tsa shi.

¹⁶ Nøfø tsa nihwəti mbəzli ða na, nja kwərhe tsa pəriŋøta nahwəti hwəlfø ha vaa dzøti na. Sa ka ghøshiy favø kwøma Hyala na, nza'jəw, ghøshiy zləbavø lə vøshi. ¹⁷ Zhini dība na, ka nzay nza ghøshi lə kwøma va mbø nøfø tsa shi sa mbay ma kwøma vaa tsøhø hililijø wəzø wəzø mbø shiw. War nø ma ngøra'wø ndøs kə kəsashi, ya ø ghøzlishi mēndi tə mbərəkø kwøma Hyala na, ka ghøshiy dza, nza'jəw, mbərəkø ghøshi zlata nøw kwøma Hyala.

¹⁸ Ma nøfø tsa nihwəti dība na, nja pi ndø tekesli tsa dzøghwata nahwəti ha va mbø ghøci. Gøla niva mbəzli bay, sa

ka ghøshiy favø kwøma Hyala na, mba'a ghøshi zləbavø. ¹⁹ Ka ghøshi dza dība na mba'a ghøshi dzəmbøshi mbø zəzø kwøma tə hidī, ka mēni mətsø ta shi tə hidī ni ngədīpø lə nihwəti shi maw vøgha gwa'a. Ma sa ka shi va tøhay nefer shi ki na, ka ghøshi dza mba'a ghøshi makøti kwøma Hyala va kəli, lə va ghøra sløni mbø nefer shi.

²⁰ Ma nøfø tsa nihwəti mbəzli nashi kiy, nja hidī wəzø ni va dzəmbøta nahwəti ha mbø shi na. Ma na gøla niva mbəzli nashi kiy, sa ka ghøshiy favø kwøma Hyala na kar ghøshiy zləbavø, ka ghøshiy dza na, ka ghøra sløni Hyala wəzø. Nihwəti mbø shi na tərəŋw ghøshi jahambøvashi mbø, nihwəti na bərəkø, ma nihwəti na ge'i ge'i, tsøgha» kə.

Bøli fir lə kwøma gərəkøwa dzəbay mēndi
(Lk 8:16-18)

²¹ Dza Yesəw ka nøw lə gəzø kwøma ci va, a kə na: «Kar ndø tsø'wø ghwø dzøghwa gərəkøwa ta dzəbakən tasaw kən, ya ta mbøloy ta pi høni na? A ghwøy sənay, tə pøtsa ðal tsa ka mēndiy fø. ²² Ya nimaba shi mbømbø niy, ta søvərishi dza ghøshiy dzøti ngwøla. Ya wa kwøma ghølhøwø mēndi gəzø nzøy, cøke' dza mēndiy sənata zləŋ məlmø. ²³ Fø tə ghwøy ghøn ta kwøma va, niy nza slømø va ghwøy ta fa kwøma!» kə. ²⁴ Zhini ma kə Yesəw ngøshi ða na: «Mēnti tə ghwøy møhərli wəzø mbø fa kwøma fa ghwøy. Va sa nzanay, njasa dza ghwøy mēni kwømay, tsøgha dza Hyalaa mēniŋwøy kwørakwø. Pa' ka mətsahata na ghwøy bəla. ²⁵ Sa nzanay, ma ntsa nza nihwəti shiy vøy, ta mətsahanavø nihwəti shiy dza mēndi. Ma na ntsa kama shiy vøy, ta zhini dza mēndiy tsaløhwø ya niy nza va jøw ni shiy vø» kə.

Fir dzəkən kwøma hwəlfø shiy njasa ghøshiy pəsø, ka kəli ghøn tsa shi

²⁶ Zhini ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir dība na: «Yømyøem na sləkø tsa sləkø Hyala mbəzli lə kwøma ntsaa søvəriy

dzay dzæmti, mba'a tsəŋwəti za ci. ²⁷ Sa tsəŋwamti na za ci na, ka hi, ka vəghwə, ka hi, ka vəghwə ghəci, mba'a ha ci pəsəta ka kəli, kala nahwəti sləni məni na mbə. ²⁸ War ə haa kəli kwətita ka məni dəghəslə, ka bə hwər, dza pas pasəta, mba'a fəəti mətse. ²⁹ Dzəghwa sa ka ha nakəta ki na, ma ka nza ndə ha madiy dzəmbə sləni, ka bə mbetə ta kəsli ha ki. Sa məniny vəghwə kəsli nzə» kə.

*Bəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri
(Mt 13:31-34; Lk 13:18-19)*

³⁰ Zhini ma kə Yesəw bə na: «A shiy tifa gar yəməti sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli ghwəmmə li shi. A shiy tifa gar bəli fir ghwəmmə li shiy dzəkən. ³¹ Lə cizlə gwəbiri dza naa yəməva. Ghəshi gwəramti na tə jəw mbə cizlə shiy gwa'a gwa'a. Tsəŋwətishi ma məndi mba'a ghəshi pəsəshiy, ³² ka naa dza mba'a kəliy dikə, ka tanəti fəhi tə hidī gwa'a difa. Sa ka na hati dividivi na, dikə dikə dikə, pa' ka lala ghyeghyer shi 'yegwer tə dividivi ci» kə.

³³ Ava tsəgha gazanshi Yesəw kwəma bəanshi na kaa mbəzli, war dzar kwa fir kwa fir dən, ge'i ge'i lə kwal tsa dza ghəshiy mbay favə. ³⁴ Nahwəti kwəma gəzanshi na tifa ngəshi, kala dzar kwa firiw. Dzəghwa sa ka ghəshiy nza kwətishi lə mbəzli ta səfa ci ki na. Ka naa dza mba'a gəzanakəvərishi kwəma gəzə na va kwa fir bazhə bazhə.

A bərçi va Yesəw dzəkən kar safə tsa dikə tsa, lə kwəfa

(Mt 8:23-27; Lk 8:22-25)

³⁵ Ma fəcava hetihwer na, dza Yesəw ka gəzə kwəma kaa mbəzli ta səfa ci, a kə na: «A mbəzli ni, tanəmmə ghwəmmə dzəvəri tsa pəriβa pəriβa həlbə» kə. ³⁶ Mba'a ghəshi zlashi mbəzli dən ni va tifa, ka dzashiy dzəghwa kwambəwal nza Yesəw va kwa. Ma nihwəti kwambəwalerəy niy nza tifa vəgha na, ka dzashi kwasəbə ki. ³⁷ Ma ghəshi mbə tanə dzəvəri na, mba'a safə tsa dikə tsa kafəy ta viy. Ka banzla'wə kwəfa va dalala, ka dzəghwa kwambəwal va yam, pa' ka dī təhay. ³⁸ Ma ghalabə

na Yesəw məhəni ləyba ləy mətse ni kwambəwal tə hi cin cin cin, mba'a saa fə ghən ta ghən tsa ci. Dza mbəzli ta səfa ci ki, fərgə ghəshi fərgəhakati. A kə ghəshi ngəci na: «A Metər, gwa'a ghəy! A nava təkə ma ghaa dzəkən shəka?» kə ghəshi. ³⁹ Dza Yesəw pəlhəm satiy, nab nab nabəti safə, dəkədəkə pə gha, kə kaa kwəfa va. Mba'a safə garəti viy, mba'a kwəfa dəkəta, dəkədəkə pi məniny. ⁴⁰ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Tawa hazləniŋwəy ghwəy tsəghaa? Ka mbə ghwəy bənavə nefer ghwəy kaa Hyala sa?» kə. ⁴¹ Ma na mbəzli ta səfa ci na nashi ki na. Təŋwə hazləni ghəratishi. A kə ghəshi kwa jipə shi na: «Kay, kwətivy gəla tsatsa ndə ki! Ya safə lə kwəfa na ka d'anci fəti!» kə ghəshi.

5

Yesəw lə ndə gazlaka

(Mt 8:28-34; Lk 8:26-39)

¹ Dza Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səfa ci ki ndəs ghəshi tsəhəshi pəriβa tə həlbə kwəfa tə hidī ka Gerazeni. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi, war sa səməy Yesəw kwa kwambəwal tsəgha na, wəd tsahwəti ndə gazlaka tsahwəy dzar mbə kwəlihi tifa tsəgha. ³ Ntsa vay, mbə kwəlihi niy nza nzəy tsa ci. Ndə tifa niy mbay zhiniy kəsəvə ta tsaghwa ya kwa dənŋw tsahiw. ⁴ Dən səfa niy səkəm tsaghwa kwa dənŋw tsahi, mba'a niy ghwaghwanamti dənŋw tsahi tsa va kwa dividivi ci, mba'a bəlamti tsa kwa shidshid ci gwa'a. Mba'a tanənati bərçi kaa mbəzli gwanashi. ⁵ War kwa kwəlihi lə dzar mbə dəlegwigwi gwa'a tsəgha tsa ci pətsaa niy nzəy na ti, havəghwə lə həvir gwa'a. Ka ngwəmə lala, ka nzanzarə vəgha ci gwa'a gwa'a lə hərezli kwacakasla.

⁶ War sa nay na Yesəw ghəci kərakəy ki na, bəvbəpə ghavə bali, səkə tsəfəkəwə tsəfəkəwəy kwa kwəma Yesəw. ⁷ Ka ngwəmə lala ghəci zlanzlan, a kə na: «A Yesəw, Zəghwə Hyala ta ghwəmə, ta njaa dī gha lə ya? Ə cə'wəŋee, ka pəra'wəŋa dəvə lə slən tsa Hyala, ka sara ngəra'wə gha ma» kə. ⁸ Kwəma gəzə na va tsəghay,

sa nzana mba'a Yesew nabæti gazlaka va: «Søveringa mbæ ghen tsa ntsa, gha gha gazlaka na!» kə niy ni kaa ngøta. ⁹ Dzøghwa ma kə Yesew kaa ngæci ki na: «A sløn tsa ghaa?» kə. Ma kə ntsa va na: «Mbøzli ðan, na sløn tsee. Sa nzanay, ðan nza ghøy» kə. ¹⁰ Dzøghwa ghøshi ka cə'wə Yesew, øntaa dzaa tahashiy dzæti nihwæti hidfi.

¹¹ Tə pøtsa va ki na, mba'a garøwa ngøreder tərønjw niy nza tifa dzar mbø kəlan mbø pala shi zømø shi. ¹² 'Wakøvə hyeler va tapø mbø cə'wə Yesew, a kə ghøshi na: «Nðanøy kwal a ghøy dzømbønøy mbø ghen ngøreder va» kə ghøshi. ¹³ Dza Yesew mba'a zlatanavøshi kwal. Dza ghøshi mba'a ghøshi søverishi gwanashi mbø ghen zal tsa va. Shøbøtə, ghøshi shøbøtambøvashi mbø ghen ngøreder va. Dza ngøreder va gøgøgøgø ghøshi kaføshi mbø kəlan tsa va, søkə na'i shøkatøvashiy dzæti kwøfa, bøtə ghøshi zashi kwøfa. Ngøreder gar bəlækwə bəlækwə bakə møtsəkə ðan tsa shi.

¹⁴ Dzøghwa kwørec mbøzliy makø ngøreder va hwøshiy dzømbø mølmø, lə dzar mbø giwahi vøgha mølmø. Mba'a ghøshi dzaa gøzanshi tsava bar kaa mbøzli. Dzøghwa mbøzli ðan tərønjw ki, mba'a ghøshi basøkøvashi ta nashi niva gøla shiy mønishi va. ¹⁵ Ma søkə mbøzli va, ndøs tsa shi vøgha Yesew na, mba'a ghøshi kəsay ntsaa niy nza hyeler va ðan mbø ghen ci mønzy tifa vøgha Yesew. Mba'a pakøn kwøban køn ghen ci, lə møhørlfi ci wøzø. Ma sa nay ghøshi tsøgha na, ka ghøranshi hazlønfi. ¹⁶ Dza niy nata kwøma va va mbøzli lə møtsø shi, mba'a ghøshi slanakøshi kwømaa mønta lə ndø gazlaka tsa va, mba'a ngøreder va. ¹⁷ Dza mbøzli mbø mølmø va ka cə'wə va Yesew, a ghøci ðarvay dzay tø hidfi shi.

¹⁸ Ma sa dzay Yesew dzøghwa kwambøwal ta madfiy dzay na, tapø ntsaa niy ghøransi gazlaka va mbø cə'wə kwal va Yesew, a ghøci nøwhwø ta dzashi li. ¹⁹ Kala zløbati Yesew, ma kə kaa ngæci na: «Awø, mbalaa jigfi a gha dzaa gøzanshi kaa mbøzli ghaa dzøkøn kwøma

møntøna Ndø sløkøpø na, lə zhøhwør tsa møntøna na gwa'a!» kə. ²⁰ Madfi ntsa va madfiy tsøgha naci ki, ka tøwrø dzar tø hidfi nø møndi «Hidfi Mølmøhi Møn» kə møndi. Tapø ghøci mbø gøzø kwøma mananati Yesew va kaa mbøzli. Ya wa ntsaa favø nava hwølfø kwøma ki na, war ka mananci madanø ghønzø.

Kar Yesew lə Zhayrøse, mba'a nahwæti mali sækwa miymiy kwa hwør nzø

(Mt 9:18-26; Lk 8:40-56)

²¹ Dza Yesew ki, mba'a zhøghøkøvay zhøkø pøri tsa va hølbø kwa kwambøwal zhøvøri tsahwæti. Ma sa tsøhøy na na, dza mbøzli ðan tərønjw mba'a ghøshi basøshi vøgha tifa, tø miy kwøfa. ²² Dzøghwa tsahwæti ndø kwøtin ta mbøzli dikø dikø ni mbø *ciki basø va tsa ka Zhøwifø, Zhayrøse, kə møndi sløn tsa ci, ndøs søkøy tifa kwørakwø. Ma sa nay na Yesew na, dza na tsøfækwø kwa søfa Yesew, ²³ ka pøra'wanci dividivi, ka cə'wə, a kə na: «Zhee nza na gwørapøta, ka di møtita ghønzø. Ndi fanakøn dividivi, a ghønzø mbølita, øntaa møtita» kə. ²⁴ «Tsøgha na» kə Yesew, mba'a madfiy kwasøbø. Takwøs mbøzli ðan madishi kwasøbø ki, war ø ghøshiy dzødzørdfi Yesew.

²⁵ Ghalaba na, mba'a nahwæti mali niy nza tø pøtsa va, gwørapøta ghønzø gar piya nzø møn lə bakø, war mbø sækwa miymiy kwa hwør nzø. ²⁶ Tərønjw ghønzø sahwø ngøra'wø mbø dzadzaa dzæti shibiti. Pøn ghønzø ladamti gøna ta døvø nzø, shan ghønzø ta kwømavø mbølita. War møtsøhø na møtsøhø zølghwø naci. ²⁷⁻²⁸ Ma sa favø na møndiy gøzø kwøma Yesew na, mba'a tøkøti mbø ghen tsa nzø: «War mørshi mee dapay tø kwøban tsa køn ghen ciy, war gwa'a, ta mbølira dzee» kə. Søkə na mba'a dzømbøta mbø mbøzliy basøshi va. Dza na kət kətøghøvataa dzøvøgha Yesew zhøkø løy hwøm ci, dapø dapay kwøban tsa ci. ²⁹ War sa dapay na tsøgha ki na, nza'jøw hatsø miymiyøv sækwa va kwa hwør nzø slashi lə sækwa. Dza na mba'a favø mbø vøgha nzø: «Ma nana kiy, gwa'a nee mbølira!» kə.

³⁰ Ghala pətsa va kwərakwə ki na, mba'a Yesəw sənay a bərci səvərishi mbə vəghee, kə. 'Wakəvə na, tərəd zhəghətəvay zhəy ləy hwəm ci, tə jipəjipə mbəzli kwasəbə va. Dza na ka dəw və shi: «A ntsaa dapay kwəban tsee ya mbəzli ni?» kə. ³¹ Ma kə mbəzli ta səda ci kaa zləbanci na: «Əy, njaa ghaa ni: "Wa ntsaa daparaa?" pə gha, kala nashi mbəzli ghaa dzərđiŋa ya dza kwamaba kia?» kə ghəshi. ³² Ma na Yesəw naci ki na, war ə ghəciy pəla ntsaa dapay va lə mətə. ³³ Dza mali va ki mba'a madita, kala gwərgwərə va hazləni. Sa sənata na kwəmaa mənta li, səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa səda Yesəw. Dza na mba'a gəzanakəvəri kwəmaa mənta li gwanata, kala mbələy ma ya kwətiŋ. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəta na: «A zhee, a gha mbəliŋa tə sa ndara gha nəfə tsa gha. Mbəli mbəli pə gha va kwəma ngəra'wə tsa nza kən gha. Mbala lə zərkə mbə nəfə tsa gha» kə.

³⁵ War Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mali va tsəgha na, ndəs nihwəti mbəzli səəkəshi səəkə kəghi tsa Zhayrəsə, ntsa dikə tsa va. Ma kə ghəshi kaa Zhayrəsə na: «Ka maw ghaa tasə ghən tsa gha lə har Metər səəkə gəm ma, a zha gha va mətita» kə ghəshi. ³⁶ Ma na Yesəw naci ki na, kala shashanci kwəma gəzə ghəshi va. Ma kə kaa Zhayrəsə na: «A Zhayrəsə, ka dza her gha ma, banavə nəfə tsa gha kaa Hyala gwa'a tsəgha!» kə. ³⁷ Dza Yesəw kaf kafəy, mba'a harvə Piyer ghəshi lə Zhakə mba'a Zhan, zəmbəghəy Zhakə, kwasəbə ci gwa'a tsəgha. Kala dī ghəci nihwəti mbəzliy nəw.

³⁸ Ma sa tsəhəy na vəgha ghi tsa Zhayrəsə na, mba'a kəsashi mbəzli gədi gədi gədi ka wahə, ka həhərsli wahə nihwəti tərənɟw tərənɟw. ³⁹ Dza Yesəw mba'a dzakəy dzakə ghi tsa va. Tapə ghəci ta dəw kwəma va mbəzli tifa: «A mbəzli ni, tawa wahə ghwəy gədi gədi shəka? Wa mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə. ⁴⁰ Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ka gazlaka

ghəshiy nighə. 'Wakəvə Yesəw mba'a tihəkəvərishi gwanashiy dzəti ngwəla. Tərə ghəshi kəyba lə mbəzliy yakə zha va mba'a mbəzli ta səda ci va mahkan ni niy nəwvə gwa'a tsəgha. Dza ghəshi irətsə ghəshi dzəmbəshi mbə ciki tsa nza zha va va tsəgha ki. ⁴¹ Dza na, tasl kəsəvə zha va tə dəvə nzə, a kə ngəta na: «*Talita kwəma!*» kə. Ma dī kwəma gəzəkə na va gəzəy «A zha na, satiŋa, yən gəzəŋa na!» dī naa gəzə. ⁴² Nza'jəw pəlhəm, zha va satita tsəgha, ka dza ghənzə. Zha vay, mənɟ lə bakə niy nza piya nzə. Mba'a gəla nava kwəma mananatishi madəŋa kaa mbəzli tifa tərənɟw ki.

⁴³ Dzəghwa Yesəw mba'a damətishi lə gəzə kwəma tərənɟw, vantaa ghəshi dzaa gəzə kwəma va kaa tsahwəti ndə pəmta pəmta. Zhini ma kə ngəshi na: «Divam mbalam bantam shi zəmə kaa zha na, a ghənzə zəməshi!» kə.

6

Kar Yesəw lə mbəzli mbə məlmə Nazaretə (Mt 13:53-58; Lk 4:16-30)

¹ Dza Yesəw mba'a zhəghəkəvay tə tsava pi ki, səəkə dzəmbə məlmə Nazaretə, na ci məlmə kəli na mbə. Mba'a mbəzli ta səda ci kwasəbə. ² Dzəghwa *vici dəkəva mba'a səəkəta. Dza Yesəw ka bananshi shiy kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Ma sa favə mbəzliy basəshi va dən ni tifa shi bananshi na va na, hahashi ghəshi hashishi va gəla nava kwəma. Tapə ghəshi mbə gəgəzə kwəma kwa jipə shiy dzəkən, a kə ghəshi na: «A mbəzli ni, kwəma səəkə na ci na kwəma gəzəpə ntsa na tay? A ntsaa banavə məhərli tsətsə ta bəni shi nia? Wa ntsaa banavə bərci ta mənɟ gəla kwəma madəŋa madəŋa na na tsətsə na naci baya? ³ Ghəci ndə fədi shəghwə tsa va, zəghwə Marəy va, lə ngwarməhiy tifa, ndərazhiy zhər, kar Zhakə lə Zhezhesə, lə Zhəwdə, mba'a Shimanɟw sa? Ya ngwarməhiy mi'i nzə na, tikə ghəshi mbə ghwəmmə sana nanzə sa?» kə ghəshi. 'Wakəvə

gəla təkə kwəma tsəgha na va, mba'a makətishi ta bə nefer shi kaa Yesəw.

⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A katanəy, a məndiy fə bamaa dzəti *ndə gəzə kwəma Hyala ya pa' kwəmafa. Ma mbə məlmə yakə məndi lə mbə ni ci mbəzli, lə kəghi tsa yakə məndiy, ka fə bama məndiy dzətiw» kə.

⁵ Dzəghwa kala mbə Yesəw zhiniy mənti nahwəti kwəma madəna madəna na tifa. War kəray dividivi shi fanakən na kaa nihwəti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, mba'a mbəzli va mbəlishi.

⁶ War hash Yesəw hashiy va kwəma mbəzli va, sa di ma ghəshi bənci nefer shi.

*Njasa ghwəni Yesəw *mbəzli ta səfa ci mən lə bakə ni*

(Mt 10:5-15; Lk 9:1-6)

Ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw dza dzamti dza dzar mbə məlməhi tə hidi va. Mba'a bananavə kwəma ci kaa mbəzli. ⁷ Dza na kaa mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə ni mba'a basətishi. Dza na mba'a banavəshi bərçi ta tihə hyeler səvəri mbə ghən mbəzli. Mba'a ghwənashi bakə bakə bakə kwa zəərə shi, ta dza ghəshiy gəzə kwəma ci kaa mbəzli. ⁸ Dza ma kə ngəshi ki na: «Mbalam, ghwəy kafəy, əntaa ghwəy dzaa bə ya wəba ta dəvə ghwəy ma. Ya shi zəmə nə, ya mbəl ta bə shiy, ya gəna kwa zlipa ghwəy, əntaa ghwəy bə ma. War gəta ka ghwəy bəvə ta dəvə ghwəy gwa'a tsəgha. ⁹ Pambə tə ghwəy kwekweher mbə səfa ghwəy, dibay əntaa ghwəy dzaa sərakən kwəbənər bakə bakə kən ghən ghwəy ghwəy dza ma!» kə. ¹⁰ Zhini ma kə ngəshi bə na: «Ma sa ka ghwəy tsəhənwəy mbə məlmə ya namabay, mba'a kə ndə ka'wətənwəy mbə na, kəy ntsa va pə ghwəy taa nəyənəwəy, pa' fəca dza ghwəy bərvə mbə məlmə va. ¹¹ Mba'a pə ghwəy tsəhənwəy mbə məlmə, kala zləba ka'wənwəy məndi, kala fa ma kwəma gəzə ghwəy məndiy, bərvənwəy tə ghwəy mbə nava məlmə, mba'a ghwəy batamti kwərbi tə shidshid ghwəy. War tsəgha pə ghwəy dzaa mən

ta mbə ghəshiy sənay, a ghəshi mənti *kwəma jikir na, kə ghəshi» kə Yesəw.

¹² Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha ki na, mba'a mbəzli ta səfa ci va madishi, ta dzaa gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli nza ghəshi tsa titihwə tsa shi kaa Hyala, ka zhəghanti nəy tsa shi ki. ¹³ Dza mba'a ghəshi tahamti hyeler səvəri mbə ghən mbəzli dən. Mba'a ghəshi vavarənatı in kaa nihwəti mbəzli gwərapə gwərapəshi ni dən difa, mba'a mbəzli va mbəlishi.

*Məti Zhan ndə mənipə *batem*
(Mt 14:1-12; Lk 9:7-9)

¹⁴⁻¹⁵ Dzəghwa gwa'a gwa'a slən tsa Yesəw dzay ya pa' kwəmafa ki, ka gəzə məndi: «Waa Zhan tsa niy mənipə batem va na sava zhəkəməy na kwa kwəli! Va tsəgha nza bərçi və ta mənı shi madəna madəna ni va tsəgha» kə məndi. Ma kə nihwəti na: «*Eli ndə gəzə kwəma Hyala na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti bə na: «*Ndə gəzə kwəma Hyala na, nja ka gəzə kwəma Hyalaa niy nza va tifa mbəradzə» kə ghəshi.

Dzəghwa mba'a mazə *Erədə favə ghəpə tsa kwəma Yesəw va. ¹⁶ Ma sa favə na tsəgha ki na: «Waa Zhan tsa mənipə batem va niy slantee ghən ti na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə. ¹⁷⁻¹⁸ Sa nzanay, ə niy bələhwə na mali zədəy Fəlipə ghəci ghəci mazə Erədə tsa va. Erədiyadə, kə məndi kaa slən tsa mali va. Ma kə Zhan niy ni kaa ngəci na: «Kwal va gha kwa kwəma Hyala ta bəli mali zədəna va bələhwə ghaw» kə. Sa niy gəzəkə na tsəgha ki na, dza Erədə mba'a niy kəsəvə tsəghwa kwa dənw, mba'a niy fəghwa kwa fərshina. ¹⁹ Mba'a nəfə tsa Erədiyadə niy satiy dzəkən Zhan tərənw va kwəma va. Mbə di pəsli ghənzə niy nza na, niy mbay na va mazə Erədəw. ²⁰ Sa nzanay, mbə ghəranci niy nza hazləni kaa Erədə va kwəma Zhan, sa nzana mba'a niy sənay ndə gəzə kwəma katanə naa Zhan, dəwdəw nəfə tsa ci kwa kwəma Hyala, kə. Dza na ka ndəghwə Zhan niy nza wəzə wəzə, war fa kwəma

ka Zhan gəzə ghəci niy maw. Ma sa ka naa favə ki na, ka səəva məhərli ci.

²¹ Dzəghwa vəghwə tsa wəzə wəzə tsa va Erədiyadə nanzə ki, ndəs səəkəy. Sa niy mənta viciy niy yakə məndi mazə Erədə ti na, dza na mba'a niy tati shi zəmə tərənw, ta makwaghwa mbə zəzə vici ya məndi va ti. Mba'a niy haharashi mbəzli dikə dikə ni tə hidī ka Galile, lə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji shi gwa'a. ²² Dzəghwa zha Erədiyadə irətse niy dzəmbəta mbə pətsaa niy basəshi kar mazə Erədə va lə mbəzliy niy harkə na va ta zəmə shiy. Mba'a niy tsəti tsə ka təbanshi kaa kar Erədə lə mbəzliy niy nza va tifa gwanashi. Ma kə mazə niy ni ki na: «A zhee, ya wa shi dī gha yən ndaṇay, dəwshi, ta ndaṇashi dzee!» kə niy ni. ²³ Dzəghwa mazə hwa' hwa' niy zəməkə fəla: «Yən kala dzaa ndaṇa shi dza ghaa dəw vəya, ya war təhəvəri hidī sləkə gha ni bakə mbə, a gha ndara nahwəti bəla dza ghaa ni!» kə niy ni. ²⁴ Dza zha va tsəgha del niy səvərta, ndəs niy dzaa kəsata mbəghəta. A kə niy ni ngəta na: «A mə, a kə mazə ngəray: “Dəw ya wa shi dī gha vəya” kə. A shi kee dəw vəa?» kə niy ni. Ma kə mbəghəta va niy ni ngəta na: «Mbala, ma pə gha kaa ngəciy: “Slavəra ghən tsa Zhan ndə mənipə batem!” pə gha ngəci» kə niy ni. ²⁵ Nza'jəw zha va niy zhəghəkəvata lə diva, ta dəw va mazə ki, a kə niy ni kaa mazə na: «Ə dfe gha slaghwara ghən tsa Zhan ndə mənipə batem kwa tasaw!» kə niy ni. ²⁶ War sa niy gəzəkə zha va kwəma va tsəgha na, kwəshay vəgha mazə niy mənta va nava kwəma, sa niy dī ma na tsəgha, niy mbay naa zhiniy bashamti ghwəla, sa nzana, mba'a niy mbəlitiy zəmanakə fəla tifa kwa kwəma mbəzliy basəshi va kiw.

²⁷ Dzəghwa nza'jəw niy gəzanci kaa tsahwəti ndə sawji kwətiṇ mbə ka sawjiy ndəghwə, a ghəci dzaa sləkəvə ghən tsa Zhan ndə mənipə batem tanṭan. Dza ndə sawji tsa va, mba'a niy dzay dzəghwa fərshina, mba'a niy dzaa slavə ghən tsa

Zhan faghwa kwa tasaw ki, ²⁸ mba'a niy dzaa banavə kaa zha va, mba'a zha va niy bəvəə banavə kaa mbəghəta kwərakwə ki.

²⁹ Ma sa niy favə mbəzli ta səfa Zhan, a məndi paslamti Zhan, kə məndi na, mba'a ghəshi niy səəkəə bəvə mbəri tsa Zhan. Mba'a ghəshi dzaa laghwa kwa kwəli. Tsəgha niy mətuy Zhan ki.

Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətəskə

(Mt 14:13-21; Lk 9:10-17; Zhṇ 6:1-14)

³⁰ Dzəghwa *ka kwal Yesəw va niy ghwənashi Yesəw, mba'a ghəshi zhəghəkəvashi mbə dza shi va ki. Səəkə ghəshi basə ghəshi basəshi, ka ndanci kwəma mənəhwə ghəshi gwa'a, lə shi bananavə ghəshi kaa mbəzli gwa'a. ³¹ Ma ghala pətsa basəshi mbəzli va tə pətsa nza Yesəw va ki na, ka dzashi niy dzashi, ka zhəkə nihwəti, war tsəgha. Shan kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci ta kwəmavə ya kwal tsa zəhwə shiy nze. Va tsəgha ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci na: «A mbəzli ni, dzammə ghwəmmə ta pəlavə pətsa kama ndə ti dī, a ghwəmmə dzaa dəkayvammə ti ya jəw nze» kə. ³² Dzəghwa mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal ta dzashiy dzəmbə gamba ta nzəyshi kwətishi vəgha bəla.

³³ Ma ghəshi mbə dzashi ki na, mbalaa na mbəzli dāṇ nighəvəshi, mba'a məndi sənashi, kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci na shi va, kə məndi. Mba'a mbəzli madishi ya mbə namaba məlmə, mba'a ghəshi kəsləghə bali lə səfaa tsəhəshi tə pətsa va pərba ghəshi kaa kar Yesəw. ³⁴ Ma sa tsəhəy Yesəw tə pətsa va ki na, mba'a səməy kwa kwambəwal, sa nə na tsa' kə na, mbəzli basə basə tə pətsa va dāṇ. Tapə hwər tsa ci ta zhanci ta mbəzli va ki. Sa nashi na mbəzli va nja tənkesli kama ntsaa ndəghwəshi tifa. Dza na mba'a bananavəshi shiy tərənw.

³⁵ Ma sa mənuy tihwer, ma kə mbəzli ta səfa ci kaa Yesəw na: «A Metər, avanay sənənvay, a vici dzata, dzəghwa tə gambay pətsa. ³⁶ Wəzəba banavə gha

kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi dzashi ta papa shi zəmə shi dzar mbə məlməhi lə mbə nihwəti giwahi ndəkwə ndəkwə ni» kə ghəshi. ³⁷ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Banshim shi zəmə də'wə ghən tsa ghwəy a ghəshi zəməshi» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Zləbati gha, a ghəy dzaa bəvə mbəl bələkwə bakə ta dza ta pələnsi shi zəmə na?» kə ghəshi. ³⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Pej hwəm na sa va ghwəy tifa sana nanzəy? Mbalam nighətim di» kə. Dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa nighəti. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wa cifəy na penj tikə, mba'a kərpi bakə» kə ghəshi. ³⁹ Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli ta səda ci va, a ghəshi gəzanshi kaa mbəzli tifa va gwanashi, a ghəshi tihəvərivashiy nzəyshi dzar tə gwəzən tsa nebekə tsa. ⁴⁰ Dza mbəzli va mba'a ghəshi nzəyshi ki, bələkwə bələkwə nihwəti, ma nihwəti na cifə mətsəkə cifə mətsəkə. ⁴¹ Ma sa nzəyshi mbəzli ki na, dza Yesəw həj bəvə penj tsa cifə tsa va mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri penj tsa va, mba'a banavə kaa mbəzli ta səda ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli daf ni va. Zhini tsəgha ghəci tahanavəshi kərpi bakə ni va gwanashi difa. ⁴² Mba'a mbəzli va gwanashi zəməhwə shi va, bəhə bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. ⁴³ Dza məndi basə basəti naa tərmbə va mbəvəli penj tsa va lə kəripə va, paf paf ghwani mən lə bakə. ⁴⁴ Ma daf tsa mbəzliy zəhwə shi zəmə va va na, zhər bələkwə bələkwə cifə mətsəkə ghəshi.

Njasa dza Yesəw lə səda ci dzəy tə ghən yam

(Mt 14:22-33; Zhj 6:15-21)

⁴⁵ War ghwəla ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səda ci na: «Ləghwam dzəghwa kwambəwal, a ghwəy 'wati kwal dzəvəriy dzəti həlbə pərifa pəri məlmə Betəsayda,

kala kərnee səkwəti mbəzli ghəshiy dza-shi» kə. Mba'a mbəzli ta səda ci va dzəghwashi ka dzashi. ⁴⁶ Ləy hwəm sa təhəvərivay na lə mbəzli ki na, mba'a kafəy dzay dzəmə kəlan ta cə'wə.

⁴⁷ Ma hetihwer sa pəkwəta vici na na, ava mbəzli ta səda ci kətivə dza ka tsəhəshi tə jipəjipə kwəfa, mba'ay ghəci pərikey tə həlbə kwətiy naci ki. ⁴⁸ Dzəghwa mba'a nashi mbəzli ta səda ci war mbə təməva lə kabə kwambəwal ngahə ngahə ngahə, sa nzana səəkə dzəmbə kwəma shi safə niy viy. Ma tə kwa baka wa ngələkə na, mba'a Yesəw dzətiy tə ghən yam, ka dza dzar ti shi lə səda ci, ta kəsashi mbəzli ta səda ci. Ma sa tsəhəy na ndəkwə vəgha shi na, njasa dī na tanəshi ghəci mənti. ⁴⁹ Ma sa nay mbəzli ta səda ci va ghəciy dza dzar tə ghən yam lə səda na, ndəba *hil, kə ghən tsa shi. Ka ngwəmə lala ghəshi. ⁵⁰ Sa nzana, ghəshi njasa nza ghəshi va gwanashi na, mba'a ghəshi nay ghəci mbə dza dzəy tə ghən yam va, mba'a her shi dzashi. War ghwəla tsəgha ki na, mba'a Yesəw ghati gəzanshi kwəma, a kə na: «Waa yən na, ə kə her ghwəy dzəghwashi, ka hazləni ghwəy ma!» kə. ⁵¹ Dza na kwərəhw dzəghway kwa kwambəwal va kwasəbə shi ki, gar safə garəti viy kwərəkwə. Dzəghwa tərəjw məhərli *mbəzli ta səda Yesəw səta va nava kwəma. ⁵² Sa nzana, kalaa niy favə ghən tsa kwəma madəna madəna na va niy mənti Yesəw lə penj ghəshi. War caslakəy nəfə tsa shi niy məniy.

*Kar Yesəw lə ka zəlghwə tə hidī ka *Zhenezaretə*
(Mt 14:34-36)

⁵³ Ma sa tanəmti ghəshi kwəfa va na, mba'a ghəshi tsəhəshi tə hidī ka Zhenezaretə ki. Dza ghəshi kaa kwambəwal shi mba'a ghəshi pəhəy vəgha həlbə tsa va. ⁵⁴ Sa pəhəy ghəshi na, mba'a ghəshi səməshi kwa ki, nza'jəw məndi nighəvə Yesəw mba'am sənay. ⁵⁵ Dza məndi ki ka kəkəsli bali ta dzaa

gəzə kaa mbəzli tə hidī va gwanashi. Ya kwəma favə mēndi a səkəy, kə mēndi na, war ə mēndiy bānci ka zəlghwə səkə tə pi hēni tsa shi. ⁵⁶ Ya kwamaba dza na, ya dzar mbə məlmə dikə na, ya dzar mbə giwa, ya dzar mbə ni bəla bəla ni ghyeghyer na, war ə mēndiy bānci ka zəlghwə dzəti ləwma. Ka cə'wə, a ghəci banavəshi kwal tsaa dapəvə ya kwataka mətsəni kwəbaŋ tsa kən ghən ci. Ya tsamaba ndə zəlghwə tsaa ndəŋway na, mba'a mbəliy.

7

*Kwəma jiji *ka Zhəwifə (Mt 15:1-9)*

¹ Dzəghwa *ka Farisahi ghəshi lə nihwəti mbəzli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, shiy səkəshi mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha Yesəw. ² Nighə ghəshi na, nihwəti mbəzli mbə *mbəzli ta səda Yesəw mbə zəmə shi zəmə lə rəda tə dividivi shi. Di naa gəzəy, yabanti dividivi shi ghəshi ta zəmə shiy njasa ka ka Zhəwifə mēni mbə kwəma jiji shiw. ³ Na na ka Farisahi lə ka Zhəwifəy, tərəŋw ka ghəshiy mēni məhərli ta mēni kwəma jijihishi. Ka ghəshiy gha zəmə shi zəməy, ghəshi yabanti dividivi shi wəzə wəzə. ⁴ Sa ka ghəshiy səkəshi mbə ləwmay, ka zəmə shiy ghəshi kala pəshamtəvashi ghəshiw. Zhini dāŋ nihwəti shi gazanakəshi jijihishi ta mənishi ghəshi tsəgha. Ya dzəkən njasa ka ndə yabə shi sa ndə shiy kwa shi, lə yabə tsaghwa, lə shekiki vasəti mēndi tə mbəzə, ya pətsa hēni ndə ti gwa'a. ⁵ Sa zəmə mbəzli ta səda Yesəw va shiy kala yabanti dividivi shi kiy, va tsəgha dəw ka Farisahi, lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala va Yesəw: «Tawa dī ma mbəzli ta səda gha ni fəti ta kwəma banavəka jijihī, zəmə ghəshi shi zəmə lə rəda tə dividivi shia?» kə ghəshi. ⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalaa katan na kwəmaa niy gəzəkə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala vaa dzəkən ghwəy! Ghwəy ghwəy ka

dakə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla ni. A kə niy niy: “A kə Hyalay:

Ma mbəzli niy,

war kwataka lə miy gəzə ghəshi ha'wə tsa ha'wə ghəshi tə ya gwa'a tsəgha.

Ma mbə nefer shi na, kərakə kərakə ghəshi lə ya.

⁷ Gəmta na tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi kwa kwəmee.

Sa nzanay, war kwəma jiji shi

na shi bananshi ghəshi kaa mbəzli,

njasa nzanaa kwəmee ghəshi zhəghəti, kə Hyala”

kə Ezay niy ni.

⁸ Dza ghwəy na, mba'a ghwəy zlata nəw kwəma pəhəti Hyala, ka dzaŋwəy ta nəw war kwəma jiji ke ngəri» kə Yesəw.

⁹ Zhini ma kə ba na: «Kay, tsəghaa nava katan, a ghwəy zlata *kwəma pəhəti Hyala ta nəw, mba'a ghwəy dzaŋwəy ta bənipə na ghwəy va kwəma jijihiywəy.

¹⁰ A *Məyizə niy gəzəkə nahwəti kwəma, a kə niy niy: “Ə pə ghaa ha'wə tə kar dəŋa lə mənə” kə niy ni. Zhini ma kə ba na: “Ya wa ntsaa tsəərəti dəy,

ya mbəghəyəy, mba'a mēndi paslamti tsava ndə” kə. ¹¹ Ma pə ghwəy na ghwəy ki mbə kwəma bənipə ghwəy na,

mba'a kə shiy va ndə ta kəti kar dəy lə mbəghəyəy, a ndəə mbay gəzə: “A di, a mə, ma shiy niy nza vəya gar bəŋwəyshee ta kətiŋwəyəy, kwərban na ghəshi” kə, (ma dī kwərban gəzəy,

shi banavə mēndi kaa Hyala), ¹² gwa'a, ka zhini tsava ndəə kəti kar dəy lə mbəghəy ghwəla ma, pə ghwəy. War ə ghwəy makə mbəzliy tsəgha va kəti mbəzli shi. ¹³ Tsəgha pəsliti ghwəy na Hyala va *kwəma pəhəti na, war ta mbəə nəw na ghwəy va kwəma jiji pəhəti ghwəy. Zhini lə nihwəti shi məmənī ghwəy tība dāŋ war tsəgha tsəgha dība» kə Yesəw.

Shiy dzaa ladamti ndə kwa kwəma Hyala

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Dzøghwa Yesøw mba'a zhiniy harvø mbøzliy basøshi va. Ma kø ngøshi na: «Fam kwøma ðee na gøzø gwananwøy, fø tø ghwøy ghøn ti. ¹⁵ Ma na shi bøvø ndøø zøhwøshiy dzøghwa hwør ciy, ka yidamti ndø ghøshi kwa kwøma Hyalaw. Shiy søvøri mbø nøfø tsa ndø na shiy dzaa yadamti ndø kwa kwøma Hyala. ¹⁶ Fø tø ghwøy ghøn ta kwøma va, niy nza slømø va ghwøy ta fa kwøma!» kø.

¹⁷ Ma sa tøhøvørivay Yesøw lø mbøzliy niy basøshi va na, mba'a dzay dzømbø ciki. Ma mbøba na, mad' mbøzli ta søða ci mad'ishi ta ðøw bazhø tsa fir tsa bølikø na va tsøgha tsa. ¹⁸ Ma kø ngøshi na: «Wa ø favø ma ghwøy kwøma ði kwøma vaa gøzø lø ghwøyhwøyshi kwørakwø ba na? Ø sønay ma ghwøy, shi bøvø ndøø zømøhwøshiy dzøghwa hwør tsa ci na ka yadamti ndø ghøshiy pø ghwøy shøkøna? ¹⁹ Sa nzanay, dzømbø nøfø tsa ndø ka ghøshiy dzaw, dzøghwa hwør ka ghøshiy dza, ka ndø dza na mba'a tøkøghwøshi» kø Yesøw. Ma ði Yesøw gøzø mbø kwøma ci va gøzøkø na tsøghay, ya war nimaba shi zømø gwa'ay, a møndiy mbay zømøshi, nø na. ²⁰ Zhini ma kø ðiba na: «Njasa gøzee vay, war kwømaa søkø mbø nøfø tsa ndø na saa dzaa mbay ladamti ndø kwa kwøma Hyala. ²¹ Sa nzanay, søkø mbø nøfø tsa ndø ka tøkø *kwøma jikir naa søkø, lø ghwørghwør, lø ghøli, lø bøkøwø mbøzli, ²² lø pøesli mi'i mbøzli, lø ði gøna, lø zliy, lø dakø mbøzli, lø møni kwøma røða røða na, lø søl va ndø, lø gøzø kwøma jikir naa dzøkøn mbøzli, lø køli ghøn, mba'a gøzø kwøma kama ghøn ti. ²³ Niva shi jikir ni gwanashiy, søkø mbø nøfø tsa ndø søkø ghøshi. Ghøshi na shiy dzaa ladamti ndø kwa kwøma Hyala» kø Yesøw.

*Kar Yesøw lø mali ka Shirøfiniki
(Mt 15:21-28)*

²⁴ Dzøghwa Yesøw mba'a mad'iy ðarvay tø pøtsa va, ka dzay dzøti hid'i ndøkøwø ndøkøwø ni vøgha mølmø Tir tø hid'i ka Shirøfiniki. Dza na mba'a dzakøy

dzakø tsahwøti ndø tifa, kala ði ma ghøci møndiy sønay, tifa na, kø møndi. Ya tsøgha nzø ki na, shan ghøci ta mbay mbøløy ghøn tsa ci. ²⁵ A nahwøti mali niy nza tifa gwørapøta zha nzø va zølgwø gazlaka tøranw, mba'a favø tifa na Yesøw, kø møndi. Ma sa favø na tsøgha na, nza'jøw ghønzø madita, søkø na tsøføkøwø tsøføkøwøta kwa kwøma Yesøw. ²⁶ Dza na ka cø'wø Yesøw, a ghøci tahanamti gazlaka søvøri mbø ghøn tsa zha nzø va. Mali vay, mali *ka Zhøwifø niy nza naw, zha mbøzli ka Shirøfiniki niy nza na. ²⁷ Ma kø Yesøw ngøta na: «A mali na, waa wøzø na ndø bøvø shi zømø ndørazhi ka ndøghashi kaa kireketiw» kø. * ²⁸ A kø mali va ki na: «Tsøgha na nava nanzø katan Ndø sløkøpø. Ya tsøgha na nanzø kiy, ya kireketi na kar ghøshiy dzar ta tabøl, ka imø shiy shikø va ndørazhi» kø. ²⁹ Ma kø Yesøw ngøta ki na: «A mali, ya kwataka tø kwøma gha na zløbakø ghay, gwa'a! Mbala, a gazlaka va søvørita mbø ghøn zha gha va» kø. ³⁰ Dzøghwa mali va mba'a dzata. Ma tsøhø na katan na, zha nzø va møhøni tø pi høni tsa nzø lø møhøli nzø wøzø, søvøri søvøri gazlaka mbø ghøn nzø.

Kar Yesøw ghøshi lø mødøj tsa pøhøta ghani ci, kala mbay ma gøzø kwøma

³¹ Dza Yesøw ki mba'a ðarvay tø hid'i ka Tir ka dzar tø hid'i ka Shidanw, ka dzar tø hid'i har møndiy hid'i Mølmøhi Møn, ta zhøghøkøvay zhømøy kwøfa Galile. ³² Ma sa tsøhøy na na, mba'a møndi pømanakø tsahwøti ndø tifa, mødøj ghøci, pøhøpøhø ghani ci, kala mbay ma gøzø kwøma. Dza møndi ka cø'wø a ghøci fanakøn ðøvø ci ta mbølant. ³³ Dza Yesøw ki, pøm pømøkøvøri ntsa va søvøri mbø mbøzli. Mba'a ghøshi garøshi tsarakø, bakøshi li. Dza na mba'a 'yaghwa dividiviy dzøghwa slømø ci, mba'a tøfati ndighwør tø ðøvø ciy dapata ghani ci va li shi. ³⁴ Dza na kaa kwøma ci, kafø kafataa dzøta ghwømø, mba'a piyaghwa piy lø børci. A kø kaa ntsa va na: «Efata!» kø. Di kwøma

7:21 7:21-22 Gal 5:19-21 * **7:27** 7:27 Køreketi ka ka Zhøwifø har mbøzliy kamaa ka Zhøwifø, va tsøgha niy gøzø Yesøw kwøma va tsøgha kaa mali va. **7:33** 7:33 8:23

vaa gəzəy: «Ghwəniŋa!». ³⁵ Dzəghwa nza'jəw paŋ, slimim ci ghwənishi, mba'a ghani ci va niy pəhəta pəlita, mba'a ghəci ghati gəzə kwəma wəzə wəzə ki.

³⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a gəzanshi kaa mbəzli tifa gwanashi, əntaa ghəshi gəzə kwəma mənti na va. Ya war tsəgha gəzanshi na kaa mbəzli, əntaa ghəshi gəzə kwəma kən ki na, war ə mbəzliy mətsəhə gəzə kwəma ci tərəŋw tərəŋw. ³⁷ Ma kə mbəzli ki na: «Kay, sləni wəzə na sa ci gwanata! Ya mədeŋesliy favə ma kwəmay, aa mbəlantishi, mbə favə kwəma ghəshi, mbəzli pəhəta ghani shi na, mba'a pəlamti, ka gəzə kwəma ghəshi!» kə shi. Tərəŋw nava kwəma mananatishi maɗaŋa.

8

Kar Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətsəkə

(Mt 15:32-39)

¹ Zhini mbəzli ɗaŋ tərəŋw mba'a ghəshi basəshi ghala pətsa va vəgha Yesəw difa. Kala shi zəmə və shi na, dza na da' harashi *mbəzli ta səɗa ci. Ma kə ngəshi na: ² «Mbəzli niy, dalalay zhəra hwər tsee ti shi. Sa nzanay, kwa mahkana vici shi na sana, war ghəshi tikə vəghee, kala shi zəmə tifa! ³ Mba'a pən ni sana: “Mbalam jigghi” pən ngəshi, kala nganavəshi shi zəmə pənəy, ta shikəshi dza ghəshi kwa kwal va ma. Sa nzanay, kərakə səəkə nihwəti mbəzli mbə shi sana» kə. ⁴ Ma kə mbəzli ta səɗa ci ngəci na: «Əy, kwəma ka ndə palakə shi zəmə sana tikə mbə gamba na gar zəhwəshi mbəzli ni nə gha kia?» kə ghəshi. ⁵ Ma kə Yesəw na: «Hwəm na peŋ va ghwəya?» kə. Ma kə ghəshi na: «Mbərəfəŋəy na peŋ va ghəy» kə ghəshi. «Ndakam tikə» kə. ⁶ Dza Yesəw mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi nzəyshi mənəy. Ma sa nzəyshi ghəshi na, dza na hən bəvə peŋ tsa mbərəfəŋ tsa va ta dəvə ci, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wəsa na, dza na nga' nga'

nga ngavəri, mba'a banavə kaa mbəzli ta səɗa ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli va. Dzəghwa mbəzli ta səɗa ci va mba'a ghəshi tahanavəshi ki. ⁷ Zhini mba'a kərpi və shi tifa jəw tsətsə difa. Dza Yesəw mba'a zhiniy mənti 'wəsa ti shi kaa Hyala difa, mba'a banavəshi mbəzli ta səɗa ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli va. ⁸⁻⁹ Dzəghwa mbəzli tə pətsa va va, zəmə zəmə ghəshi zəməhwə shi zəmə va ki, bəhə bəhə ghəshi. Mbəzli bələkwə bələkwə fadə mətsəkə na ghəshi ɗaŋ tsa shi. Dzəghwa mba'a məndi basəti naa tərmbə mbəvəli gyadə gyadə ghwani mbərəfəŋ. Ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw səkwamtəvay lə mbəzli va, mba'a banavəshi kwal a ghəshi dzashi ki.

¹⁰ Dza ghəshi nza'jəw tsəgha, mba'a ghəshi dzashi dzəghwa kwambəwal, ghəshi lə mbəzli ta səɗa ci, war ka dzashiy dzəti hidī Dalmanəta.

**Ka Farisahi dəw a Yesəw mananatishi shi maɗaŋa maɗaŋa ni*

(Mt 16:1-4)

¹¹ Dza nihwəti *ka Farisahi mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə kanci ghəpə kaa Yesəw, a kə ghəshi na: «Mənti shi maɗaŋa maɗaŋa ni tə pətsa va, ti dza ghəy sənay, səəkə va Hyala səəkə kwəma gha na katan, pə ghəy» kə ghəshi, sa ɗi ghəshi ngali ta mbə ghəshiy kəsəti. ¹² Dza Yesəw mba'a piyaghwa piy tərəŋw. Ma kə ngəshi na: «A shiy ghəranshi ni kaa mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə, nzana war shi maɗaŋa maɗaŋa ni ghəshiy pala tay? Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, na nee nee kiy, shi maɗaŋa maɗaŋa ni dzee məntəŋwəy tibaw» kə Yesəw. ¹³ Dza na mba'a zhay zhəghwa kwambəwal, mbərəkə zlashi tə pətsa va, mba'a tanəy dzay zhəvəri tsahwəti həlbə tsa həl tsa va.

*Yesəw yəmə *is lə shi bəniyə *ka Farisahi mba'a *Erədə*

(Mt 16:5-12)

¹⁴ Dzəghwa *mbəzli ta səɗa Yesəw va ghəshiy maɗiy dzashi, mba'a ghəshi

zamti ghèn ta mætsæhø peñ, war køray peñ kwætinjøy gwa'a tsøgha sa vø shi kwa kwambøwal. ¹⁵ Ma ghæshi mbø dza na, tapø Yesøw ta canshi nahwæti kwøma, a kø ngæshi na: «Favø ghwøy na, mæni tø ghwøy mæhørlø, ka ndøghwø ghèn tsa ghwøy va is tsa ka Farisahi lø is tsa Erødøl!» kø. ¹⁶ Sa gøzøkø na tsøgha na, dza mbøzli ta sødä ci ka gøzø kwøma kwa jipø shi tsøgha ki, a kø ghæshi na: «Wa sa zay ghèn tsa ghwømmø va ta bø peñ, va tsøgha gøzømmø na kwøma va tsøgha» kø ghæshi. ¹⁷ Dza Yesøw mba'a fæti ghèn ta kwøma gøzø ghæshi va. Ma kø ngæshi na: «A mbøzli ni, ta waa nø ghwøy ni, sa bøvø ma ghwømmø peñ, ma gøzømmø na kwøma va, pø ghwøya? Æ sønata ma ghwøy kwøma shækøna? Ka tøkø kwøma ghwøy mbø ghèn ghwøy sa? War ghwølay na ghèn tsa ghwøy caslakø slakø pa' sana na? ¹⁸ Mba'a mætsæhi kwa ghèn ghwøy nanzø ki na, ka nay pi ghwøy li shiw? Lø slimim vøgha ghèn ghwøy na, ka favø kwøma ghwøy li shiw? Æ zay ghèn tsa ghwøy ¹⁹ ta peñ tsa cifø tsa va niy ngangavøree ta tøhø kaa mbøzli bøløkwø bøløkwø cifø mætsækø shækøna? Gambal hwøm niy tahay ghwøy lø kwa tørmø peña?» kø. Ma kø ghæshi na: «Møñ lø bakø» kø ghæshi. ²⁰ A kø diba na: «Ya ghala pøtsaa ndanwøyyee va ta tahanshi kaa mbøzli bøløkwø bøløkwø fadø mætsækø bay, ghwani hwøm niy tahay ghwøy lø tsaa niy tøraa?» kø. Ma kø ghæshi na: «Gambal mbørføn» kø ghæshi. ²¹ Ma kø Yesøw ki na: «Ya sa nzana tsøgha kiy, wa shiy mænishi mbø ma ghwøy favø kwømaa?» kø.

Kar Yesøw lø ghwølfø mbø mølmø Betøsayda

²² Dzøghwa mba'a ghæshi dzashiy dzømbø mølmø Betøsayda ki, mba'a mændi pømanakø ghwølfø tiba. Dza mændi ka cø'wø Yesøw a ghæci mbøø dapay ntsa va lø døvø ci ta mbølitø. ²³ Dzøghwa Yesøw kaa ghwølfø tsa va tasl køsøvø tø døvø ci, mba'a køsøkøvøri

søvøri mbø mølmø. Dza na kaa ndighwø, pe' pe' tafanatishi tø mætsæhi ci, kø mba'a fakøn døvø ci køn. Dza na ka døvø va ghwølfø tsa va, a kø na: «Ka nay pi gha na?» kø. ²⁴ Dza ghwølfø tsa va ka nighø pi. A kø na: «Yø mbø nashi mbøzli nzee, ma yøn nighøshiy nja føhi mbø dza» kø. ²⁵ Zhini Yesøw diba mba'a fanati døvø tø mætsæhi ci. Ma sa nø ghwølfø vøvøghø kø na, diwen ghæciy nay pi. ²⁶ Ma kø Yesøw ngæci ki na: «Mbalaa jighi karø ki, øntaa gha zhiniy dzar mbø mølmø ma!» kø.

*Piyer gøzø «Yesøw na *Køristøw» kø (Mt 16:13-20; Lk 9:18-21)*

²⁷ Ma løy hwøm kwøma va ki na, mba'a kar Yesøw lø *mbøzli ta sødä ci madishi ta dzashiy dzømbø mølmøhi ndøkwø ndøkwø ni vøgha mølmø Shezare Filipø. Ma ghæshi mbø kwal na, dza Yesøw ka døvø kwøma vø shi, a kø na: «A ndø nzee ka mbøzliy ni baya?» kø. ²⁸ Ma kø mbøzli ta sødä ci kaa zløbanci na: «Zhan tsaa mønipø batem nza gha, ka nihwæti mbøzliy ni. Nihwæti na: *Eli nza gha, kø ghæshi. Ma nihwæti ba na: Tsahwæti ndø mbø ka gøzø kwøma Hyala nza gha, kø shi» kø ghæshi. ²⁹ Ma kø Yesøw ki na: «Ya ghwøy na ghwøy kiy, wa ndø nzee ka ghwøy nia?» kø. Ma kø Piyer na: «Ghay, Køristøw nza gha, Ntsa tivø Hyala» kø. ³⁰ Ma sa gøzøkø Piyer tsøgha na, dza Yesøw mba'a makøtishi vantaa ghæshi taa gøzø kwøma køn ya kaa waba.

Yesøw gøzøpø kwømaa dzøkøn mæti ci, lø zhakati tsa ci mbø mæti (Mt 16:21-28; Lk 9:22-27)

³¹ Dzøghwa Yesøw ka gøzanshi kwøma kaa *mbøzli ta sødä ci ki, a kø na: «Yøn yøn Zøghwø yakø ndø ngøriy, ta sahwø ngøra'wø dzee dalala. Møtikwøkwø mbø *ka Zhøwifø, ghæshi lø mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala, mba'a *ka bønipø kwøma pøhøti Hyalay, ka dza ghæshiy di mætsø yaw. Ta paslantøra dza mændi, ma sa kee møtiray, ta zhakatira dzee mbø mæti tø kwa mahkana vicee kwa kwøli» kø. ³² Dzøghwa na mba'a gøzanakøshi kwøma va, pa'i pa'i gwanata

tša nžə. Ma sa favə Piyer tsəgha na, dza na mba'a harvə Yesəw dzəvəgha bəla: «Wəzə na nava kwəmaa kəsanaw» kə ngəci. ³³ 'Wakəvə Yesəw tsəgha, tərəf zhəghətəvay zhar kwa mbəzli ta səfa ci gwanashi, ka nighəshi. Dza na ka nabə Piyer, a kə na: «Kərakə pə gha lə ya, *ndə jaka tša Hyala tša. Na gha na hwəlfə təkə kwəmay, kwəmaa səkə va Hyala na teepəw. Təkə kwəmaa səkə va ndə ngəri na» kə.

³⁴ Dza Yesəw kaa mbəzliy basəshi va tifa, da' harashi ghəshi lə mbəzli ta səfa ci gwa'a, ma kə ngəshi na: «Mba'a kə ndəə dī nəwray, ə kə tsava ndə zlay zəzəə dzəkən tša ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə lə mətita gwa'a, ma nza ghəci nəwra. ³⁵ Sa nzana ya wa ntsaa dī mbəliti piy tša ci tikə tə hidiy, ta zamti tša mə ghwəmə piy tša ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tša ci tikə tə hidī tə mbərəkə kwəmee lə Yəwən kwəma wəzə nay, ta mbəliti tša mə ghwəmə piy tša ci dza na. ³⁶ Nay ghwəy na, ya shi tə hidī ni gwa'a gwa'aa kwəmavə ndə, mba'a piy tša ci mə ghwəmə zayəy, shiy tifa ndəə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. ³⁷ Sa nzanay, tsahwəti sə tifa tepə gar dza ndəə mbəərəti piy tša ci ti mə ghwəmə va Hyalaw.

³⁸ Mba'a kə ndəə ha'wə va ndəgha fətiy dzəkənee, ya va gəzə kwəmee kaa mbəzli mbə vəghwə tša ndatsə tša fa ma kwəma Hyala, ka məməni war *kwəma jikir nay, ta ha'wə dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri va ndəgha fətiy dzəkən kwərakwə, ghala vəghwə tša dzee zhəkə mbə shəndəkə tša Dirə, ghəy lə ka kwal Hyala dəwdew ni» kə Yesəw.

9

¹ Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy ghwəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkwə na ta nay dza ghəshi njasa dza Hyalaa səkə ta sləkə mbəzli lə bərçi nžə» kə.

Yesəw mə kəlan lə nihwəti mbəzli ta səfa ci
(Mt 17:1-13; Lk 9:28-36)

² Dzəghwa sa mənta vici kwan ləy hwəm shi va na, dza Yesəw kaa kar Piyer lə Zhakə mba'a Zhan, pəm pəməvəshi kwasəbə. Ka dzashiy dzəmə ghən kəlan tša bitī tša, ta nza ghəshi li məba kwətishi. Ma sa tsəhəshi ghəshi məba na, mba'a Yesəw zhəghanakəshi nahwəti pa. ³ Tša' pə gha kaa kwəberjer kən ghən ci na, ka mbərə tezlezlezlezi, kala shiy tifa gar mənti payshi tsəgha tə hidī. ⁴ Nighə ghəshi dība na, kar *Eli lə *Məyizə tsahwəshi. Dza ghəshi ka gəzə kwəma lə Yesəw. ⁵ Ma kə Piyer kaa Yesəw tsəgha na: «A Metər, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw. Kadiw a ghəy danəti ceker mahkan, kwətij tša gha, mba'a tša Məyizə, mba'a tša Eli» kə. ⁶ Kwəma gəzə na va tsəghay, ə sənata ma na kwəma ka na gəzə, sa səəta məhərli ci. Sa nzana tərənwshi her shi dzashi va hazləni mahkanashi. ⁷ Ghavə kwəlebi zləlahə ghəshi səkəə pələkənvashi kən shi tsəgha. Ma fa ghəshi ki na, məli Hyalaa gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw səkə mbə kwəlebi va, a kə na: «Ava ghəci na Zəghwəe dəe tərənw, fam kwəma və!» kə. ⁸ War ghwəla ki, njə'wə kə ghəshi dzar tifa na, nay ndə ghəshi tifa ghwəlaw. War Yesəw sa tifa vəgha shi kwətīy. Mba'a ghəshi madishi ta səkwasshi mə kəlan ki.

⁹ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ghəshi mbə səkwa səkə mə kəlan tša va na: «Əntaa ghwəy dzaa gəzə shi nashi ghwəy va ya kaa tsamaba ndə ma! War gwənjəwəy pə ghwəy taa nza, pa' ghala pətsa ka Zəghwə yakə ndə ngəri mətīy, zhini mba'a zhakatīy mbə mətī» kə. ¹⁰ Mba'a ghəshi dīvə fəti ta kwəma gəzanakəshi Yesəw va nanzə ngar na, war mbə dəfəw kwəma ghəshi kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «A na gəla na zhini na naa gəzəmmə kwəma, nə na "Pa' ghala pətsa kee mətira mba'ee zhakatira mbə mətī" kə kia?» kə ghəshi.

¹¹ Dza ghəshi ka dəw kwəma va Yesəw, a kə ghəshi na: «A Metər, sa wana niy nə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala na, “Pərbə Eli dza naa səkəy ka *Kəristəw gha səkə” kə ghəshia?» kə ghəshi. ¹² Ma kə kaa zləbanshi na: «Yan tsəghaa nava nanzə, na katanə nay Eli dza naa 'wa kwal səkə ta gəzanshi zhəghə nefer shi kaa mbəzli, ta nəw kwəma Hyala. A zliyahı Hyala niy gəzəkə kwərakwə: “War ta sahwə ngərə'wə dza Zəghwə yakə ndə ngəri tərəjw. Ka ghəzliti məndi, ka zhəghəti nja sa kama viri ti” kə ghəshi. ¹³ Ma ki e gəzanjwəyəy, a Eli səkəy. Dza mbəzli mba'a ghəshi mənti *kwəma jikir na li njasa dı ghəshi, njasa niy gəzəkə zliyahı Hyalaa dzəkən kwərakwə» kə.

Yesəw ghəshi lə zəghwə ghəra bashakə
(Mt 17:14-21; Lk 9:37-43)

¹⁴ Ma kar Yesəw lə mbəzli mahkan ni vaa dza ta tsəhə vəgha niy niy tərmbə va tifa mbəzli ta səda ci na, mba'a ghəshi nashi mbəzli tifa dən, mba'a mbəzli ta səda ci va tə jipə shi. War ka ngərə ghəpə nihwəti mbəzli mbə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala li shi. ¹⁵ War sa nay mbəzli tifa va Yesəw na, kwəma vətəghə ghənzə mənta və shi tsəgha. Dza ghəshi ka kəsli baliy dzəvəgha ta səkəw. ¹⁶ Dzəghwa Yesəw ka dəw kwəma va mbəzli ta səda ci ki, a kə na: «Dzəkən wa ngərə ghwəy ghəpə li shi shəka?» kə. ¹⁷ Ma kə tsahwəti ndə kwətiñ mbə mbəzliy basəshi va na: «A Metər, wa zəghwee niy pəməkəe ngəna, nza na gwərapəy va zəlghwə bashakə, kala mbə ghəciy gəzə kwəma. ¹⁸ War nə ma zəlghwə tsa va, kafə kə ti ya kwəmabay, ka naa dza bəripe fati tə hidı. War gwifgwifi ghaa nighəmaa nza ta miy ci, ka pərə sli'i ci. Tsa' pə gha kaa vəgha ciy nza na, hyan hyan hyan mətita. Naa niy səkəree ka cə'wə *mbəzli ta səda gha ni, a ghəshi tahantəra bashakə tsa va mbə ghən zəghwee va pən na. Kala mbay ghəshiy tahamti» kə.

¹⁹ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghwəy

ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa dı ma banavə nefer ghwəy kaa Hyalay! Pa' hwəm dı ghwəy yən nzəyra lə ghwəy kia? Pa' hwəm dzee nza mbə sə'wa kwəma ghwəy dıba kia? Pəmərəm zəghwə vaa səkə!» kə. ²⁰ Dza pəm məndi pəmanakə zəghwə va. War sa nay zəghwə va Yesəw tsəgha na, dza zəlghwə tsa va mba'a gwanəzay, bəripe ghəci məy tə pi. War ka mərmərə tsəgha. War gwifgwifi ghaa nighəma sar kwa miy ci. ²¹ Ma kə Yesəw ka dəy na: «A ntsa, gar hwəm na piya zəghwə na lə zəlghwə tsa tsətsə ghala kəsəvə naa?» kə. Ma kə dəy zəghwə va na: «Ghala ghəci jəwəy ghati na tsəgha. ²² Dən səda səkə zəlghwə tsa va mbə pəla paslamti. Ndəghambə dzəmbə ghəwə fəcahwəti, ndəghati tə kwəfa fəcahwəti, war tsəgha. Mərshi lə ghəy na gha, a gha mbəlitenəy zəghwə ghəy na, gha gar mbay mbəliti» kə. ²³ Ma kə Yesəw ngəci na: «“Gha gar mbay mbəliti”, pə gha. Ə sənay ma gha tsahwəti sə tifa kala mbay məniva kaa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyalaw, pə gha na?» kə. ²⁴ War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, ghavə ntsa va zlanzlan: «Wa nee banavə nəfə tsee kaa Hyala, ə pə ghaa kətira ta mbee banavə nəfə tsee wəzə wəzə!» kə.

²⁵ Tsa' kə Yesəw na, mbəzli dən mbə basəvaa səkə dzəvəgha shi lə bali. Dza na ka gəzə kwəma lə bəri tərəjwəy kaa zəlghwə bashakə tsa va. Ma kə na: «A bashakə tsaa pəhə ghani ndə tsa, ka zhəghə ndə ka mədən, yən gəzəna na, səvəri mbə ghən zəghwə na sənənva! Əntaa gha zhiniy zhəmbə ghən ci ghəwəla ya hwəmbə ma!» kə. ²⁶ 'Wəkəvə zəlghwə bashakə tsa va kaa lala zlanzlan, kyak ngwəmaghwa ghəciy səvəriy mbə ghən ci. Tsa' pə gha kaa zəghwə va tifa na, war nja ntsaa mətıy. Pa' ka gəzə nihwəti mbəzli: «Aa mətıy» kə ghəshi. ²⁷ Dza Yesəw, tasl kəsəvə tə dəvə ci, zan kafakati zəghwə va, mba'a zəghwə va garəy məgarə.

²⁸ Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə ciki. Ma sa dzəmbəy na mbə ciki tsa va

kwætishi ghøshi mbøfa læ mbøzli ta søfa ci na, tapø mbøzli ta søfa ci va ta døw vø, a kø ghøshi na: «Tawa niy mbay ma ghøy tihækøvøri bashakø tsa va na ghøya?» kø ghøshi. ²⁹ A kø Yesøw ngøshi na: «Gøla hwølfø bashakø tsa vay, ka tøhøva na søvøri mbø ndø kala war læ cø'wøw» kø.

Yesøw zhiniy gøzøpø kwømaa dzøkøn møti ci læ zhakati tsa ci mbø møti fa
(Mt 17:22-23; Lk 9:43-45)

³⁰ Dza ghøshi mba'a ghøshi ðarvashi tø pøtsa va, mba'a ghøshi dzarshi tø hidì ka Galile ki. Niy ði Yesøw møndiy sønay pøtsa nza na tiw. ³¹ Sa nzanay, mbø ði ðananshi shiy niy nza na kaa mbøzli ta søfa ci. A kø na: «Yøn yøn Zøghwø yakø ndø ngøriy, ta køsøvøra dza møndi mba'am fambøra mbø døvø mbøzli. Ka mbøzli va dza na, mba'a ghøshi paslanøra. Ma sa kee møtiray, tø kwa mahkana vicee kwa kwøli na, ta zhakatira dzee mbø møti» kø. ³² Ma mbøzli ta søfa ci nashi ki na, favø shi ði Yesøw gøzø ghøshiw, zhini ða na, ka ghøranshi hazløni va døw shi va va Yesøw.

Tsama ndø na ntsa dikø tsaa?
(Mt 18:1-5; Lk 9:46-48)

³³ Dza ghøshi ndøs ghøshi tsøhøshi mbø mølmø Kapernahwø, mba'a ghøshi dzømbøshi mbø ciki. Dza Yesøw ka døw kwøma vø shi, a kø na: «Dzøkøn wa ngøra ghwøw ghøpø ghwøw kwa kwal baya?» kø. ³⁴ Gwønøshi ghøshi nzøyshi kala zløba, sa sønay ghøshi dzøkøn kwøma ntsaa gwøra dikø tsa mbø shi ngørhøwø ghøshi ghøpø kwa kwal, kø ghøshi. ³⁵ Dzøghwa Yesøw ki, das nzøyøw mønzyø, dza na kaa mbøzli ta søfa ci va møn læ bakø ni, mba'a harashi. A kø kaa ngøshi na: «War mba'a kø ndøø ði ghøciy møniy ka ntsaa 'wa kwøma kaa nihwøti mbøzli mbø ghwøwøw, ø kø ndø zhøghøti ghøn tsa ci ka ntsaa køray løykø tø møtsøni, ka ndø ghøranshi sløni kaa niy tørbø va mbøzli» kø.

³⁶ Dzøghwa na kaa zøghwø jøwø tø pøtsa va pøm pømøkø, mba'a garøy kwa kwøma shi tifa. Dza na mba'a

hwøtømøvø, a kø ngøshi na: ³⁷ «Ya wa ntsaa ka'wøti zøghwø jøwø nja sasa, war tø mbørkø kwøma yay, yøn dø'wø ghøn tsee na sa ka'wøti na va tsøgha. Mba'a kø ndø ka'wøtøray, kwataka yøn ka'wøti na gwa'a tsøghaw, aa ka'wøti ntsaa ghwønøkøra va kwørakwø» kø.

Tsa ghwømmø ndø na ntsaa pa ma jaka læ ghwømmø
(Lk 9:49-50)

³⁸ Dzøghwa Zhanj mba'a søøkøø gøzanci ka Yesøw, a kø na: «A Metø, a ghøy nay tsahwøti ndø ghøci mbø tihø gazlaka læ sløn tsa gha. Mba'a ghøy makøti na ghøy, sa kama na kwasøbø ghwømmø» kø. ³⁹ Ma kø Yesøw ngøci na: «Zlayøm ka makø ghwøw ma, sa nzanay, ndø tifa mba'a dzaa mønti shi madanja madanja ni læ sløn tsee, zhini war ghwøla na, ka gøzø kwøma gømgøm na ghøciy dzøkøn yaw. ⁴⁰ Ntsaa kama mbø jaka læ ghwømmøw, tsa ghwømmø ndø na tsava. ⁴¹ Ntsaa dza vaa tavønwyø ya yam jøwø, sa nza ghwøw mbøzliy nøwra, yøn *Køristøwøw, ø gøzanwyø ya, ta na navay, tsøgha na, ta kwømavø zhømø ci dza ntsa va» kø Yesøw.

*Gøzø kwømaa dzøkøn shiy høerøpøø dzømbø *kwøma jikir na*
(Mt 18:6-9; Lk 17:1-2)

⁴² Ma kø Yesøw ða na: «Ya wa ntsaa dzaa mønti shiy ngøði mbøzliy tøhøshi ma ndara nefer shi, dza mba'a ghøshi shikøshiy dzømbø møni kwøma jikir nay, a ngøra'wø taa nza køn tsava ndø. Wøzøba pøhanaghwa møndi vøna kwa wøri ci, mba'am ndøghaghwa kwa hwøer kwøfa mba'a møtiy dza naa favø køn kwømaa dzaa nza køn. ⁴³ Ava va tsøgha nzana ki, war mba'a kø sø, ya nja døvø ghaa fønja dzømbø møni kwøma jikir nay, sla pø gha slanti, wøzøba kwømavø gha piy tsa gha slar tsa va Hyala læ døvø kwøtinj na, køn na dza ghaa dzanaa dzømbø ghwøø køði ma læ dividivi gha bakanashi. [⁴⁴ Tø tsava piy, ka møti løhwøø zømø vøgha ndø ngøriw, ka møti ghwøw, kø Zliya Hyala.]

⁴⁵ Ya sēda gha fēṅa naa dzembē mēni kwēma jikir nay, sla pē gha slakēghwa tē gha! Wēzēba kwēmavē gha piy tsa gha slar tsa va Hyala, ya kwētīnta na sēda va gha na, kēn na dza ghaa nza lē shidshid' gha bakanashi mba'am bēzlambēṅaa dzembē ghwēē kēdi ma, [⁴⁶ ta nza gha tē pētsa gēzē Zliya Hyala va, ka mēti lēhwē tibaw, ka mēti ghwē tibaw, kē.] ⁴⁷ Tsēgha na dība, mba'a kē nahwēti mētse ghaa ngēdīṅaa dzembē mēni kwēma jikir nay, ē pē gha lamti kwa ghēn gha! Wēzēba tsēhēṅa gha tē pētsa slakē Hyala ya kwētīnta na mētse va gha na, kēn na dza ghaa nza lē mētsehi gha bakanashi, mba'am bēzlambēṅaa dzembē ghwēē kēdi ma, [⁴⁸ ta nza gha tē pētsa gēzē Zliya Hyala va, ka mēti lēhwē tibaw, ka mēti ghwē tibaw, kē.]

⁴⁹ Ya wa ntsaa dza ta sla shiy kaa Hyalay, a dza naa manati ghwēni tē shi va, ta mbē ghēshiy nza wēzē kwa kwēma Hyala. Ma ghwēy kwērakwēy, ta sa ngēra'wē dza ghwēy, ta nza ghwēy wēzē kwa kwēma Hyala. * ⁵⁰ A ghwēy sēnay kiy, shiy wēzē na ghwēni. Ma mba'a kē ghwēnghwēn tsa mbē kēdiyēy, lē wa ka ndē mbēē zhiniy zhanambē ghwēnēghwēn tsa vaa? Va tsēgha kiy, ē pē ghwēy mēniṅwēy ka mbēzli wēzē ni nja ghwēni, lē zērkē pē ghwēy mbē nzēy tsa ghwēy kwa jipē ghwēy» kē.

10

Yesēw bēnipē kwēmaa dzakēn tēhēva tsa kar zal lē mali ci
(Mt 19:1-12; Lk 16:18)

¹ Dza Yesēw ki, mba'a madīy bārvay tē tsa va pi, ka dzay dzēti hidī ka Zhēwde, pēri na pēriḅa bēla hēl Zhērdēṅ. Zhini mbēzli dība ngwērfē ghēshi zhiniy bāsēkēvashiy dzēvēgha. Dza na mba'a ghati bānanshi kwēma ki, njasa ka na vaa mēni ndimndim.

² Dzēghwa *ka Farisahi, mba'a ghēshi kētēghēvashiy dzēvēgha ta dēw kwēma

vē, ta nighē kwēma ci, ma kē ghēshi ngēci na: «A Mētē, bānavē kwal kwēma pēhēti *Mēyizē kaa ndē ta tihē mali ci ta na?» kē ghēshi. ³ Dza Yesēw ka zlēbanshi lē dēw kwēma, a kē na: «A pēnēy, njaa niy nē Mēyizē ngēṅwēy baya?» kē. ⁴ A kē ghēshi na: «A Mēyizē niy bānavē kwal kaa zal ta tihē mali ci, tsasl kaa zliya kwasēbē, kē» kē ghēshi. ⁵ Ma kē Yesēw na: «Sa nza ghēn tsa ghwēy caslakēy, va tsēgha niy gēzanwēy Mēyizē kwēma va tsēgha. ⁶ ē gēzanwēyee nee ki, ta na na kwatāṅa sa niy ngamti Hyala shiy gwanashiy, dzēghwa na mba'a ngati zal ghēshi lē mali, kē Zliya Hyala. ⁷ Ma kē dība na: «Ava va tsēgha dza zal bārvay vēgha kar dēy lē mbēghēy, nza ghēshi dzaa jakēshi lē mali ci. ⁸ Ma nza ghēshi bakanashi mēnishi ka vēgha kwētīṅ» kē. Mba'a kē tsēgha kiy, mbēzli bakē na ghēshi ghwēla kiw, vēgha kwētīṅ na sa shi. ⁹ Ghēnzē tsēgha kiy, ēntaa ndē ngēri tēhēvēri shi jakēti Hyala ma» kē Yesēw. ¹⁰ Dza kar Yesēw mba'a ghēshi dzakēshiy dzakē ghi.

Ma ghēshi kēghi tsa va na, dza mbēzli ta sēda ci ka zhiniy dēw kwēma va vē dība. ¹¹ Ma kē Yesēw ngēshi na: «War mba'a kē ndē tēhamti mali ci, dza mba'a bēvē nahwēti maliy, a ntsa va mēnti ghwērghwēr va na kwa tāṅa va mali. ¹² Tsēgha na lē mali kwērakwē bā, mba'a kē mali bārvata va zata, mba'a dzaa bēhwē tsahwēti zalēy, aa mēnti ghwērghwēr» kē Yesēw.

Kar Yesēw lē ndērazhi jēw jēw ni
(Mt 19:13-15; Lk 18:15-17)

¹³ Dza nihwēti mbēzli mba'a ghēshi bānakē ndērazhi kaa Yesēw, a ghēci fakēn dividivi ci kēn shi ta tēfanshi miy. Kala dī *mbēzli ta sēda ci tsēgha, dza ghēshi ka makē mbēzli va. ¹⁴ Ma sa nashi Yesēw ghēshi mbē makē mbēzli va na, mba'a nēfē tsa ci satiy dzakēn mbēzli ta sēda ci. A kē ngēshi na: «Zlashim ndērazhi jēw jēw ni va, a

9:47 9:47 Mt 5:29 **9:48** 9:48 Ezay 66:24 **9:49** 9:49 SlēniTaH 2:13 * **9:49** 9:49 Shi dī kwēma naa gēzē lē kwēma ka Gērekēy, a ghwē taa zhēghēti ya wa ndē wēzē nja ghwēni. **9:50** 9:50 zērkē: Lk 2:14; 1Tes 5:13; Rm 12:18 **10:1** 10:1 Lk 9:51 **10:3** 10:3-4 Mt 5:31 **10:6** 10:6 Ghava 1:27 **10:7** 10:7 Ghava 2:24 **10:11** 10:11-12 Mt 5:32; Lk 16:18; 1Kwēr 7:10-11

ghəshi sar dzəvəghee, ka makəshi ghwəy ma. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi na shi sləkə Hyala. ¹⁵ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zləbavə kə ndə Hyalaa sləkə mbə nəfə tsa ci nja zəghwə jəw nay, ka kwəməvə tsəhəy ndə tə pətsa sləkə na tepəw» kə. ¹⁶ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na hwətəm hwətəm, hwəhwətəməvə ndərazhi va, mba'a fafanakənsi dividivi ciy təfanatishi miy.

*Kar Yesəw lə ndə shiy tsa tərənw tsa
(Mt 19:16-30; Lk 18:18-30)*

¹⁷ Dza Yesəw mba'a madiy ka dzay. Ma ghəci mbə kwal na, dza tsahwəti ndə mba'a səəkəy lə bali. Səəkə na tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci. A kə na: «A Metər tsa wəzə tsa! Wa shi dzee mənti kee kwəməvə piy tsaa kədi ma tay?» kə. ¹⁸ Ma kə Yesəw ngəci na: «Sa wana nə gha, ntsa wəzə tsa, pə gha kaa ngəraa? Ndə tifa wəzə ghəci kala war Hyala kwətinqaw. ¹⁹ Talay, a gha sənata kwəma gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala basə. Ma kəy: “Ka pəəsli ndə gha ma, ka pəla mali ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ka məni tsəhwəli gha ta shi ndə ma, ə pə ghaa ha'wə tə kar dəna lə mənə” kə» kə Yesəw. ²⁰ Ma sa favə ntsa va tsəgha, ma kə na: «A Metər, shi bəlakə gha niy, gwanashi nəwamtishee ghala yən zəghwəra» kə. ²¹ Dzəghwa Yesəw ka nighə, mba'a diti ntsa va mbə nəfə ci. A kə ngəci ki na: «Ma ghənzə tsəghay, shiy kwətinq tərə na va gha nana, ta mənishi gha. Mbala pamti səkəm tə shi va gha, a gha tahananəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səəkə ta nəwra. Ma ghalabə kiy, ta kwəməvə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə Yesəw. ²² War sa favə ntsa va Yesəw gəzanakə kwəma va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərənw. Dza na ka dzay lə nəfə lə nəfə, sa nzana ndə shiy tsa tərənw tsa ghəci.

²³ Dzəghwa Yesəw njə'wə nighəti *mbəzli ta səfa ci. Ma kə kaa ngəshi na: «Nay ghwəy na, ngahə na tsəhə tə

pətsa sləkə Hyala va ka shiy» kə. ²⁴ Dza kwəma va mba'a səəvəri məhərli mbəzli ta səfa ci tərənw, kala sənata kwəma ka ghəshi gəzə. Zhini ma kə Yesəw bə na: «A ndərazhee, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala. ²⁵ Bəlanbə ngaləwba dza naa dzəvərta kwa kwal batal cisli shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hyala va ndə shiy» kə. ²⁶ Dzəghwa kwəma va, mba'a zhiniy səəvəri məhərli shi, tapə ghəshi mbə dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Əy, war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. ²⁷ Dza Yesəw njə'wə nighəti shi. A kə na: «Ma kwəma vay, ka mbay mbəzliy məntiw. Ma na Hyala nanzə kiy, aa mənti. Sa nzanay, shiy tifa tananati bərzi kaa Hyalaw!» kə.

²⁸ Ma kə Piyer ngəci na: «A Metər, ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shiy, mba'a ghəy nəwvəna» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya ngwarməhiyəy zhər lə ghyehi gwa'a, ya kar dəy lə mbəghəy, ya ndərazhi yakə na, mba'a veher ci gwa'a war tə mbərkə kwəmee, lə Yəwən kwəma wəzə nay, ³⁰ kwa kwəma jəw na ta kwəməvə shi ci va dza na tsəgha gar bələkwə səfa tikə tə hidfi nza ghwəmmə ni, ya ghi na, ya ngwarməmə, ya didi, ya məmə, ya ndərazhi, ya veher, zhini ta sahwə ngəra'wə ghəci dza. Ma ghala vəghwə tsaa dzaa zhikə difa na, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma ghəci dza. ³¹ Mbəzli dən mbə ka 'wa kwəma kaa mbəzli sanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma ni ləy hwəm mbəzli sana na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka mbəzliy 'wa kwəma kaa mbəzli» kə Yesəw.

*Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən
məti ci lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti,
kwa mahkana səfa
(Mt 20:17-19; Lk 18:31-34)*

³² Dzəghwa Yesəw mba'a madiy ta dzəmə məlmə Zherəwzalem lə *mbəzli ta səfa ci, ka 'wanshi kwal ghəci. Mbəzli

ta sōfa ci va na mbø għeranshi hazlønì tōrønɥw. Zhini tsøgha nihwēti mbøzli kwasøbøshi va hazlønishi kwōrakwø. Zhøghwa Yesøw difa da' harashi mbøzli ta sōfa ci va mønɥ lø bakø niy dzøvøgha. Dza na mba'a għati gøzanshi shiy dzaa møniva li kwa kwøma jøw, ³³ a kø kaa ngøshi na: «Avanammø mbø kwal sana ta dzømø mølmø Zherøwzalemø, mbøfa dza mbøzli ta fambøra, yøn Zøghwø yakø ndø ngøriy dzømbø døvø mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala, ghøshi lø *mbøzliy bønipø kwøma pøhøti Hyala. Ka ghøshi dza na mba'a ghøshi basakønda ngwøvø pøøslira. Mba'a ghøshi dzaa fambøra mbø døvø *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø. ³⁴ Sa ka mbøzli va dza kwōrakwø ki na, ka tsøerøfa, ka tifø ndighwø dzøkønee, ka dø'wøra lø kwørpø. Ma løy hwøm ki na, ka ghøshi dza mbøh paslantøra. Møtira mee, sa kee mønti vici bakø kwa kwøliy, tø kwa mahkana vici na, ta zhikømøra dzee kwa kwøli» kø.

*Kar Yesøw lø Zhakø mba'a Zhanɥ
(Mt 20:20-28)*

³⁵ Ma løy hwøm kwøma va ki na, mba'a kar Zhakø lø Zhanɥ, ndørazhi Zhebede kætøghøvashiy dzøvøgha Yesøw, ta døw kwøma vø, a kø ghøshi ngøci na: «A Møtø, ø dī ghøy għa møntønøy kwøma dza ghøy na ta døw va għa!» kø ghøshi. ³⁶ Ma kø Yesøw na: «Wa na dī ghwøy va kwøma yøn møntønøy kia?» kø. ³⁷ A kø ghøshi na: «Ma dī ghøyøy, ghala pøtsa dza għaa nzøy kwa gøzli mazø tsa għa dikø tsay, nza għa ndanøy kwal ta dza ghøy nzøynøy vøgha għa, mba'a tsahwøti tø kwa bözømø għa, mba'a tsahwøti tø kwa zlebi għa» kø ghøshi. ³⁸ Ma kø Yesøw na: «Ma ghwøyøy, sønashi shi døw ghwøy ni ghwøyøw. A pønøy, ka dza ghwøy mbay sø'wati ngøra'wø tsa dzee va ta sa na? Nza ghwøy zlebavø *batem tsa dza møndi va ta mønira na?» kø. ³⁹ Ma kø ghøshi na: «Ta mbay dza ghøy sø'wati» kø ghøshi. Ma kø Yesøw ngøshi na: «Yanɥ, tsøgha na nava nanzø

katanɥ, ta sa ngøra'wø tsa dzee va ta sa dza ghwøy kwørakwø, ta mønijnøwø batem tsa dza møndi va ta mønira dza møndi. ⁴⁰ Ø na na nzana kiy, yøn dza naa bøkø na, tsatsa ndø dza naa nza tø kwa bözømee, tsatsa tø kwa zlebee pønøw. War mbøzli gwømanatishi Hyala va pøtsa va kaa ngøshiy, ghøshi dza naa nzøy ti» kø Yesøw.

⁴¹ Ma sa favø niy tørmbo mønɥ ni *mbøzli ta sōfa Yesøw kwøma va na, mba'a ghøshi għati bø nøføø dzøkøn kar Zhakø lø Zhanɥ tsøgha. ⁴² 'Wakøvø Yesøw ki mba'a basayshi gwanashi. Ma kø ngøshi na: «A mbøzlee, a ghwøy sønay, mbøzli nø møndi ka mazø, kø møndi tø hidiy, lø gwølanɥ sløkø ghøshi mbøzli. Mbøzli dikø dikø ni køn shi kwōrakwø ba na, ka møni kwøma lø børciy dzøkøn shi. ⁴³ Ghwøy ta na tsa ghwøy ghøn na ghwøy kiy, øntaa ghwøy dzaa køli ghøn tsa ghwøy nja mbøzli va ma. Ø gøzanøwø ya, mba'a kø ndøø dī møniy ka ntsa dikø tsa mbø ghwøyøy, ø kø zhøghøti ghøn tsa ci ka ndø ghøranøwø sløni tsa mbø ghwøy. ⁴⁴ Mba'a kø ndøø dī møniy ka ntsaa 'wa kwøma ngønøwøyøy, ø kø zhøghøti ghøn tsa ci ka mava tsa mbø ghwøy. ⁴⁵ Va sa nzana, yøn yøn Zøghwø yakø ndø ngøri sanay, sa søkøree na, nza mbøzli ghøradø sløni søkø yaw. Ta ghøranshi sløni kaa mbøzli søkøree. Kee dza na, mba'ee zlay piy tsee ka møtira, ta mbøerø mbøzli dfanɥ, nza ghøshi kwømavø piy tsa kødi ma» kø Yesøw.

*Yesøw ghøshi lø ghwølfø, Bartime, kø møndi sløn tsa ci
(Mt 20:29-34; Lk 18:35-43)*

⁴⁶ Dza kar Yesøw lø *mbøzli ta sōfa ci ndøs tsøhøshi mbø mølmø Zherikwø ki, zhini mba'a ghøshi madishi ta søvørishì. Ma ghøshi mbø søvøri na, mba'a vørem mbøzli dfanɥ nøwvøshi. Mba'a ghøshi køsai tsahwøti ghwølfø mønøy vøgha kwal ka cø'wø cø'wø ci. Bartime, kø møndi sløn tsa ci, zøghwø Time ghøci. ⁴⁷ Ma fa ghwølfø tsa va na, møndiy gaka. Dza na tapø ta døw shiy mønishi: «Waa Yesøw, ndø ka Nazaretø na saa dzar»

kø mændi ngæci. Dza na ka zlapanci kwøma, a kø na: «A Yesøw, Jijiy mazø *Davitø, mænti zhøhwør tø ya!» kø. ⁴⁸ Dza mbøzli dfañ ni va ka nabø, a kø ghøshi na: «A ghwølfø tsa, kalay miy tsa gha va» kø ghøshi. Dzøghwa na, na naci ki na, møtsøhø zhiniy møtsahata zlapø kwøma: «A Jijiy mazø Davitø, mænti zhøhwør tø ya na gha!» kø. ⁴⁹ Dza Yesøw garø garøy, a kø na: «Harayøm a ghøci sar!» kø. Dza mændi mba'am dzaa haray ghwølfø tsa va, a kø mændi ngæci na: «Ca ki, sati, ndahwø næfø tsa gha! Avaci mbø harña!» kø mændi ngæci. ⁵⁰ Kø, fakatsa'wø satiy tø pøtsa va, dza na fiyøkø ndøghamti kwømtø tsa kæn ghæn ci, ka søkøkø dzøvøgha Yesøw. ⁵¹ Ma sa tsøhøy na na, dza Yesøw ka døw kwøma vø, a kø na: «A shi di gha yøn møntønna?» kø. Ma kø ghwølfø tsa va na: «A Metø, møtsøhee ni dæe ghaa ghwønantøra ta mbee nay pi!» kø. ⁵² Ma kø Yesøw ngæci ki na: «Sati mbala, a møtsøhi gha ghwønishi, sa ndara gha næfø tsa gha» kø. Dzøghwa nza'jøw møtsøhi ci va ghwønishi tsøgha, ka mbø ghøci nay pi ki. Dza na ka næw Yesøw kwa kwal tsa dza na tsøgha.

11

*Yesøw mbø dzømbø mælmø Zherøwzalem
(Mt 21:1-11; Lk 19:28-40; Zhj 12:12-19)*

¹ Ma sa tsøhøshi ghøshi ndøkøwø ndøkøwø lø mælmø Zherøwzalem, njasaa dzøvøgha bøla mælmø Betøfazhe lø Betani na, ndøs ghøshi tsøhøshi vøgha kølan tsa har mændi vaa kølan *'Wølivø. Dza Yesøw bøn ghwønashi mbøzli bakø mbø *mbøzli ta søfa ci. ² A kø kaa ngøshi na: «Mbalam dzømbø mælmø tarba va kwa kwøma ghwøy. Sa ka ghwøy tsøhønøwøy mbøy, ta køsaiy zøghwø kwantømca dza ghwøy pøhøpøhø kala søkøkø ndøø nza mø, nza ghwøy pølikøvøra. ³ Mba'a kø ndøø døw va ghwøy: "Wa shi dza ghwøy ta mæni li pøli ghwøya?" køy, "waa Ndø sløkøpø døw na" pø ghwøy dzaa ni ngæci. Nza'jøw dza naa zlatavønøwøy» kø.

⁴ Dza mbøzli bakø ni va mba'a ghøshi dzashi. Dza ghøshi na, mba'a ghøshi køsaiy zøghwø kwantømca tifa vøgha kwal pøhøpøhø tø zø'wø miy tsahwøti ciki. Tapø ghøshi mbø pøli ci. Ma ghøshi mbø pøli ki na, ⁵ dza nihwøti mbøzli tifa møgarø ka døw vø shi, a kø ghøshi na: «A shi mæni ghwøy vaa mbøzli ni? Tawa pøli ghwøy zøghwø kwantømca tsa vaa?» kø ghøshi. ⁶ Dzøghwa mbøzli va mba'a ghøshi zløbakø kwøma va njasa niy gøzanakøshi Yesøw va ki. Øñkwa, kø mbøzli va mba'a ghøshi zlatanavøshi. ⁷ Mba'a mbøzli bakø ni va køsøghø zøghwø kwantømca tsa va kaa Yesøw ki. Dza pøli ghøshi pølati kwøbønøer shi tø hwøm kwantømca va. Dza Yesøw ki dfañ dzømøy. ⁸ Gar dfañ nihwøti mbøzli pøpølønøy kwøbønøer shi dzar kwa kwal, ka dza nihwøti ka bøeli køslifi dzar kwamti ka søkøkø pølancishiy dzøghwa kwal. ⁹ Dzøghwa tapø mbøzli gwanashi, shiy 'wanci kwal, lø ni løy hwøm ci dzømbøshi mbø ngwømø lala, a kø ghøshi na:

«'Wøsa kaa Hyala!

Tøfanati miy tsa nzø Hyalaa sløkøpø kaa ntsaa søkøkøy tsa mbø sløn tsa nzø!

¹⁰ Tøfanati miy tsa nzø Hyala kaa ntsaa dzaa mæni mazø dzøghwa sa jijimmø *Davitø!

'Wøsa kaa Hyala dikø na mø ghwømø!» kø ghøshi.

¹¹ Dzøghwa ndøs Yesøw tsøhøy mbø mælmø Zherøwzalem ki. Dza na mba'a dzømbøy mbø *ciki Hyala. Dzømbø na njø'wø njø'wø naghanti pøtsa mbøba gwa'a gwa'a. Ma sa nzana ki mba'a vørdi mønta na, dza ghøshi mba'a ghøshi dzashi lø mbøzli ta søfa ci va møn lø bakø niy dzømbø mælmø Betani.

*Yesøw lø dønøw bøkakø
(Mt 21:18-19)*

¹² Ma way pi tø høzlimø va ki, sa søvøriishi ghøshi mbø mælmø Betani na, dza ma ka ghøranøci kaa Yesøw. ¹³ Sa næ na tsa' kø na, ka pøzli dønøw bøkakø køkøkø, zløngwøvø køslifi ti. Dza Yesøw mba'a madiy ka dzaa dzøta dønøw bøkakø

tša va, nda kee dzaa ngølivø ya ti, kø. Ma sa tsøhøya na, tša' kø na, war køslifi zlongwøvø bøkakø va, kala ya ti, sa nzana ghwøla vøghwø tša ka bøkakø ya ti. ¹⁴ Dzøghwa ma kø Yesøw kaa bøkakø va na: «Gha gha bøkakø nay, ka dza ndøø zhiniy zøhwø ya tø gha ghwøla na gha ka gha nzaw!» kø. Mba'a mbøzli ta søfa ci va favø kwøma va.

*Kwøma Yesøw lø mbøzliy døl shiy mbø *ciki Hyala*

(Mt 21:12-17; Lk 19:45-48; Zhj 2:13-22)

¹⁵ Dza ghøshi ndøø tsøhøshi mbø mølmø Zherøwzalem, mba'a Yesøw dzay dzømbø ciki Hyala. Dzømbø na na ka tihø mbøzli ka døl shiy, lø niy pashi gwa'a søvøri mbøba. Dza na dzøpø dzøpø dzødzøpanti tebelerhi mbøzliy mbøøøø gøna, mba'a gøzli gøzli nzøya mbøzliy dødøl kwøkwøer palayhi. ¹⁶ Zløbavø na ndøø bø shiy ta tanø dzar mbø ciki Hyala tša va ya kwøtiñøw. ¹⁷ Dza na ki, ka bananshi kwøma, a kø na: «Favø tø ghwøy, ma kø møndi mbø Zliya Hyalay: "Ciki tseyey, ciki tša dza hwølfø mbøzli tø hidfi gwanashiy cø'wøra mbø na" kø møndi. Ma dza ghwøy na na ghwøy ki na, mba'a ghwøy zhøghøti ka løgwø ka ka ghøliy nzøya mbø» kø.

¹⁸ Dza mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala ghøshi lø *mbøzliy bønipø kwøma pøhøti Hyala, gwa'a ghøshi favø kwøma gøzøkø na va. Dza ghøshi tapø ta pøla kwal tsaa paslamti. Zhini kala hazløni ghøshi va kwøma tiba, sa nzana mba'a kwøma bananshi Yesøw va kaa mbøzli tsø'wøta mbø nefer shi gwanashi.

¹⁹ Dzøghwa kar Yesøw lø mbøzli ta søfa ci sa mønta tihwer, mba'a ghøshi søvørishiy mbø mølmø va.

Yesøw pøghø kwøma lø dønjw bøkakø

(Mt 21:20-22)

²⁰ Ma høzlimø mekøshi ghøshi mbø zhøghøva zhar kwa kwal tša va diba, tša' kø ghøshi na, bøkakø niy nata ghøshi va lø køslifi ti tøøønjw ghwølita lø hililiñø nzø ta gwa'a. ²¹ Dza Piyer mba'a zøzøvø kwømaa niy gøzøhwø Yesøw va. Ma

kø kaa ngøci ki na: «A Metøø, eh, ava ghaa nata bøkakø niy bazlamti gha va ghwølita katanjøy!» kø. ²² Ma kø Yesøw ngøshi na: «A pø ghwøy banavø nefer ghwøy kaa Hyala! ²³ Ø gøzanjwøya ya, ta na navay, tsøgha na, war mba'a pø ghwøy banavø nefer ghwøy kaa Hyala, kala mønti ghøn ghwøy bakø bakø, kwøma gøzøkø ghøya vay, ta mønta dza na katanj, pø ghwøyøya; ta mbay dza ghwøy gøzø ya kaa dølagwa na: "Barvanja tø pøtsa va mbalaa dzøghwa kwøfa!" pø ghwøy, ka na dza na mba'a barvata katanj. ²⁴ Va tsøgha nø ya ki, ya wa shi dfi ghwøy cø'wø va Hyala gwa'ay, banavøm nefer ghwøy kaa Hyala njasa nzana mba'a ghwøy kwømavø shi cø'wø ghwøy va. Ma ghalaba kiy, a ghwøy dzaa kwømavøshi.

²⁵ Ya hwømba garønjwøya ghwøy ta cø'wø Hyala, mba'a kø tsahwøti ndøø niy møntønjwøya kwøma, mba'a ghwøy køseti mbø nøfø tša ghwøyøya, pølatam kwøma ci va mbø nøfø tša ghwøy, ta mbø Dønjwøya Hyala mø ghwømøø pølatanjwøya na ghwøy *kwøma jikir na kwørakwø. ²⁶ [Kala pølanishiy kwøma møntønjwøya mbøzli jikir na, pø ghwøy mbø nefer ghwøy kwørakwøya, ka dza Dønjwøya Hyala mø ghwømøø pølatanjwøya na ghwøy kwøma jikir na mananta ghwøy kwørakwøw]» kø Yesøw.

Søkø kwøma søkø børci ghøra Yesøw sløni li shia?

(Mt 21:23-27; Lk 20:1-8)

²⁷ Dza kar Yesøw mba'a ghøshi zhøkøshiy zhømbø mølmø Zherøwzalem diba. Dza na mba'a dzømbøya mbø *ciki Hyala, ka tøwrø ghøci mbøba. Dzøghwa mbøzli dikø dikø ni mbø *ka ta Hyala, lø *mbøzliy bønipø kwøma pøhøti Hyala mba'a møtikwøkwøer *ka Zhøwifø, mba'a ghøshi søkøshiy dzøvøgha. ²⁸ Tapø ghøshi ta døw kwøma vø, ma kø ghøshi na: «A Metøø, gøzanjøy nda kwøma søkø ni gha ni børci ghøra gha sløni ghøra gha na li shi di, wa ntsaa ndanja kwal ta ghøra gøla sløni naa?» kø ghøshi. ²⁹ Ma kø Yesøw ngøshi na:

«Yen kwerakwøy, ta dëw kwëma dzee va ghwøy kwëtiñ. Ma sa ka ghwøy zlebakeray, nzee gëzanwøy sëkë të pëtsa sëkë bërci ghëree va slënee na li shi. ³⁰ Ma në ya kwerakwë kiy, Hyala ghwënay na Zhan ta mëni *batem ta naa, naa mbëzli? Cam zlebakeram di!» kë. ³¹ Ma sa gëzëkë Yesëw tsëgha na, dzëghwa ghëshi ka slëka kwëma kwa jipë shi. Ma kë ghëshi na: «Njaa dza ghwëmmë ni kaa nana kwëma sana kia? Mba'a pë ghwëmmë ni: "Hyala ghwënay na Zhan" pë ghwëmmëy, "za sa nzana Hyala ghwënay na, tawa niy zlebä ma ghwøy kwëma ci shiki?" dza naa ni. ³² Mba'a pë ghwëmmë ni difa: "Mbëzli ghwënay na" pë ghwëmmë na, ëndaw» kë ghëshi. Sa nzana mbë hazlëni ghëshi va mbëzli, sa sënay mëndi Zhan gwa'a gwa'a ka *ndë gëzë kwëma Hyala ghëci slar slar. ³³ Ma kë ghëshi kaa zlebanci ki na: «Sënay ntsaa ghwënay ghëyëw» kë ghëshi. Ma kë Yesëw ki na: «Ghënzë tsëghay, yën kwërakwë na, ka gëzanwëyëe nda kwëma sëkë bërci ghëree ni slëni li shiw» kë.

12

*Bëli fir lë kwëma ka slëni ka ndërëm
(Mt 21:33-46; Lk 20:9-19)*

¹ Dza Yesëw tapë ta gëzanshi kwëma dzar kwa fir, a kë na: «A tsahwëti ndë niy nza tibay, dza na ngwëbë ngwëbati fëhiy zëmë të za ci. Dza na dëzlëtsëbë hayshi, kë kaa kë'wë kwaäa la' la' lati ta bësë mëäli ya fëhi va kwa. Dza na mba'a ngati pi madzëk tsa dza mëndiy nzëy ta ndëghwë fëhi va më. Dza na ki mba'a pëlavë mbëzli ta ndëghwë tsa va, mba'a zlata mbë dëvë shi, mba'a dzay ta wë. ² Ma sa mënta vici ngëli ya fëhi ki na, mba'a ndë tsa tsa va ghwënay ndë slëni tsa ci va ka ndëghwë tsa va, ta mbë ghëshiy banakëvë na ci bëla ya fë dza ghëshiy banci kwërakwë ki. ³ Ma sa tsëhëy ndë slëni tsa va na, dzëghwa mbëzliy ndëghwë tsa va tasl kësëti ntsa ghwënikë mëndi va, dë'wë dë'wë ghëshi dë'wëti, mba'a ghëshi pëlay dzay tsëghay.

⁴ Ænkwa kë ndë tsa tsa va, kë kaa tsahwëti ndë slëni tsa ci, bëñ ghwënanaghëshi kaa ka ndëghwë tsa va difa. 'Wakëvë ghëshi kaa tsava ndë difa tasl kësëti, mba'a ghëshi dë'wëti mbë ghën tsa ci. Dza ghëshi tsëerë tsëerë ghëshi tsëerëti. ⁵ War yan, kë ndë tsa tsa va, dza bëñ ghwënanaghëshi tsahwëti ndë slëni tsa ci difa. Dza ka ndëghwë tsa va kaa tsava ndë nana ki, mbëh ghëshi paslamti. War tsëgha, war tsëgha ghëshi mëmënti lë nihwëti mbëzli ghwënanaghëshi mëndi, ka didi'wë nihwëti, ka bëbëkwë nihwëti.

⁶ War zëghwë ci kwëtiñ gwa'a tsëgha, saa niy tërmbë va ndë tsa tsa va. Dza na kaa zëghwë ci va dë na tërëñw, bëñ ghwënanaghëshi tsëgha kaa mbëzliy ndëghwë tsa ci va. Ma kwëmaa niy zëzëti nay: "Sa ka ghëshi nay zëghwë yay, a ghëshi dzaa ha'wë ti" niy në na. ⁷ Dza zëghwë va mba'a tsëhëy vë shi ki, ma kë mbëzliy ndëghwë tsa va kwa jipë shi, sa nay ghëshi zëghwë va na: "Yawaa, avanay ndë zëmë ghi sëkëy dë'wë ghën tsa ci ki. Dzammë ta kësëvë, a ghwëmmë paslamti, nza tsa na mbë nza ka sa ghwëmmë kwa vëlëm ki!" kë ghëshi. ⁸ Dza tasl, ghëshi kësëti zëghwë ntsa va va, mba'a ghëshi paslamti, fëyik ghëshi bëzläkëmë mbëri tsa ci sëëmë kwa tsa vaa dzëti ngwëla.

⁹ Ya sa dza ndë tsa tsa vaa tsëhëy kiy, njaa dza naa mëni lë mbëzli vaa? Ta sëkë dza naa bakwamti ka ndëghwë tsa va, ka na dza na mba'a banavë tsa ci va kaa nihwëti ka ndëghwë tsa mbë dëvë shi. ¹⁰ Shi va gwanashiy, war nja shiy tsaslishi va mbë Zliya Hyala mënishiy ghëshi. E sënay a ghwëy sëkëkë jangëhwë kwëma va. A këy:

Ma hakwë tsaa niy ndëghamti ka ndëbë shiy vay,
ghëci zhini naa zhëghëy ka hakwë tsaa gwëraa jihëti ciki.

¹¹ Hyala kwa slëkëpë tëravë na hakwë tsa vaa mënti
ka saa gwëra tsëgha nanzë ki.
Dzëghwa mbër ka kwëma madäna
madäna na

ghənzə mənta kwa mətse ghwəmmə, kə Zliya Hyala» kə Yesəw.

¹² Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, cəke' *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala fəti ghən, dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va, kə ghəshi. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa kəsə ci. Zhini diba na, ka hazləni ghəshi va mbəzli dən ni va. Dzəghwa mbərəkə ghəshi zlay tifa, ka dzashi.

*Tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi*

(Mt 22:15-22; Lk 20:20-26)

¹³ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə mba'a ghəshi ghəwənashi nihwəti mbəzli mbə *ka Farisahi, ghəshi lə mbəzli *Erədə ta dza ghəshiy ngali Yesəw lə dəw kwəma. Ma nza ghəshi mbə kəsəti tə kwəma dza naa zləbəkə. ¹⁴ A kə ghəshi ngəci sa tsəhəshi ghəshi na: «A Metər, a ghəy sənay kwəma katan na ka ghaa gəzə, ka hazləni gha va kwemer gəzə mbəzliw. Sa nzanay, ka nə gha, kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, tsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka təra ghalaa dzəmbə mbəzliw. Na na ghay kwəma Hyala na sa ka ghaa bənanashi kaa mbəzli lə kwal tsa nzo. Ava va tsəgha dī ghəy ghaa gəzanəy nda kwal va ghwəmmə ta tsəhənci ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi, nda kala kwal va ghwəmmə? A ghwəmmə tsəhənci shəkənaa, naa a ghwəmmə nzəyəmmə na?» kə ghəshi. ¹⁵ Mbalaa ma Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a sənata na kwəma mbələy ghəshi mbə nefer shi. A kə ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa dī ghəwəy ngalira kia? Taram dala va ghəwəy tə pətsa va e nighəti di» kə. ¹⁶ Dzəghwa hən məndi bənakə. A kə na: «Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati məndi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Fəətə mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sava diba» kə ghəshi. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ghənzə tsəgha kiy, tsəhəncim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy

na, mba'a ghəwəy bənavə shi Hyala njasa təbə ghəshi kwərakwə» kə Yesəw. Ma sa favə mbəzli va kwəma zləbəkə na va na, mba'a səəti məhərli shi.

Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə mətī

(Mt 22:23-33; Lk 20:27-40)

¹⁸ *Ka Sadəsehi, kə məndi kaa nihwəti mbəzliy: «Ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətīw» kə ghəshiy ni. Dza ghəshi ndəs ghəshi səkəshiy dzəvəgha Yesəw, ta dəw kwəma və, ma kə ghəshi kaa ngəci na: ¹⁹ «A Metər, a kə *Məyizə niy ni kaa kwəma tsaslitənəy na ta mənī ghəyəy: “Mba'a kə ndə bəvə mali, dza na mba'a mətīy zlatə mali ci va, kala yakə zəghwə ghəshi liy, ə kə zəmbəghəy dzaa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsaa mətīy va” kə niy ni. ²⁰ Dzəghwa ki na, mba'a nihwəti mbəzli niy nza va ghəy, mbərfən ghəshi ka ndərazhi ndə kwətīn. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi mba'a bəvə mali. Dza na mba'a mətīy, kala yakə zəghwə ghəshi li. ²¹ Dza Zəra mba'a bəvə mali mbəri tə mali va. Dza na kwərakwə bəlahə mətīy, nək ghəci ta yakə zəghwə kwa mali va. Zhini tsəgha lə Takwa kwərakwə diba. ²² War tsəgha, war tsəgha, pənəw ndərazhi mbərfən ni va hati bə mali mbəri tə mali va. Cəke' ghəshi bəkwəshi mbərfənənavashi, nək tsaa yakə zəghwə kwa. Dza mali va kwərakwə ləy hwəm shi gwanashi, mba'a mətita. ²³ Sana sənəvə kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə mətī kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətīn kia?» kə ghəshi.

²⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Ma ghəwəyəy, ka favə kwəma dī kwəma vaa gəzə ghəwəyəw. Sa nzanay, sənata kwəma gəzəkə Hyala mbə zliya nzo ghəwəyəw. Zhini dibay, sənata bərçi Hyala ghəwəyəw. ²⁵ A na mbəzliy bəkwəshi, sa ka ghəshi zhakatishi mbə mətī e gəzanəwəyəy, ka bə mi'i zhərəw, ka bə zhər mi'iw dza ghəshiy nza. Ghalabay, nja ka kwal Hyala va mə ghwəmə dza ghəshiy nza.

²⁶ Ghenzø nja na kwøma zhakati tsa mbøzli mbø møti kiy, ø søøkø ma ghwøy jangøhwø kwøma gøzøkø Hyala mbø zliya Møyizø ghala vøghwø tsaa gøzø na va kwømaa dzøkøn ghwø mbø zhøghwø shøkøna? A kø Hyala niy niy: “Yønøy, Hyala kar *Abøraham lø *Izakø mba'a *Zhakwapø nzee” kø niy ni. ²⁷ Di naa gøzøy, tø ghwømøshi na mbøzliy bøkøwøshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbøzli bøkøwø bøkøwø ni naw, Hyala mbøzli tø ghwømø mbø piy na, na nanzø. Ava va tsøgha nø ya, a ghwøy sønøywøy mbø kwøma zhakati tsa mbøzli mbø møti, pøn» kø Yesøw.

*Kwømaa gwøramti dikø mbø *kwøma pøhøti Hyala*

(Mt 22:34-40; Lk 10:25-28)

²⁸ Ghala vøghwø tsaa niy køhwø kar Yesøw va ghøpø lø ka Sadøsehiy, a tsahwøti ntsaa bønipyø kwøma pøhøti Hyala niy nza tifa, mba'a niy favø ghøpø tsa shi va. Wøzø ghøci niy nay Yesøw zløbanakøshi kwøma kaa mbøzli va. Dza na ki mba'a søøkøy ta døw kwøma va Yesøw, a kø na: «A Metø, nama kwøma pøhøti Hyala gwøramti na dibødibø tay?» kø. ²⁹ Ma kø Yesøw ngøci na: «Avanta kwøma pøhøti Hyala gwøramti tø dibødibø, saa ni va: “A hwølfø mbøzli ka *Izørayel, favø tø ghwøy! War Hyala ghwømmø va sløkømmø na Ndø sløkøpø kwøtiñ! ³⁰ Di pø ghaa di Hyala gha sløkøña, lø nøfø tsa gha gwanay, lø møhørlø gha gwanata, lø børci gha gwanashi, mba'a gha banavø ghøn tsa gha gwanay” kø. ³¹ Zhini ma kø kwa baka kwømaa dzøkøn ba na: “Di nihwøti mbøzli gwanashi njasa di gha va ghøn tsa gha kwørakwø” kø. Nahwøti kwøma pøhøti Hyala tifa mba'a tanamti sa bakø na va tø dikøw» kø Yesøw.

³² Ma kø ndø bønipyø kwøma tsa va kaa Yesøw na: «Tsøgha na Metø, kwøma gøzø gha vay, katanj na. Kwøtiñtaa Hyala, nahwøti Hyala tifa ghwøla dzøghwakønøw. ³³ War di kø ndøø di

Hyala lø nøfø tsa ci gwanay, lø møhørlø ci gwanata, mba'a lø børci ci gwanashi. Zhini ka di nihwøti mbøzli njasa di na ghøn tsa ci kwørakwø. Mba'a kø ndøø di føti ta kwøma pøhøti Hyala bakø na vay, aa tanøti shiy dza søda ka møndi vaa slasla kaa Hyala lø nihwøti shi ka møndiy banta gwanashi» kø. ³⁴ Mba'a Yesøw nighøti, a ntsa va føti ghøn ta kwøma va, mba'a zløbakø wøzø, kø. Ma kø ngøci ki na: «A ntsa, ma ghay, dikø tøtø na gha taa tsøhø tø pøtsa møni Hyala mazøw» kø. Løy hwøm shi va ki na, ndø tifa mba'a zhiniy kwømavø børci ta døw nahwøti kwøma vø ghwølaw.

*Dikøba *Køristøw na kaa mazø *Davitø (Mt 22:41-46; Lk 20:41-44)*

³⁵ Ma Yesøw mbø bønipyø shiy mbø *ciki Hyala na, dza na ka døw kwøma, a kø na: «A pønøy, njaa njaa ka *mbøzliy bønipyø kwøma pøhøti Hyala ni: “Jijiy mazø Davitø na Køristøw Ntsa tivø Hyala” kø ghøshia? ³⁶ Mazø Davitø dø'wø ghøn tsa ciy, aa gøzøkø lø børci *Safø tsa Hyala, a køy:

Ma kø Hyala kwa sløkøpø kaa Ndø sløkøray:

“Ndi nzøynja tø kwa bøzømee, pa' føca dzee mønti ka mbøz gha, ka mbøzli tø døvø gha!” kø.

³⁷ Davitø dø'wø ghøn tsa ci kiy: “Ndø sløkøra” kø kaa har sløn tsa Køristøw, njaa njaa ka na mbøø nza ka jijiy Davitø difa kia?» kø Yesøw.

*Ndøghwø tø ghwøy ghøn tsa ghwøy va yømø kwøma møni *ka bønipyø kwøma pøhøti Hyala*

(Mt 23:1-36; Lk 20:45-47)

Dzøghwa mbøzliy basøshi va tø pøtsa va danj ni ki, war ka fa kwøma gøzø Yesøw va lø vøshi. ³⁸ Ma kø kaa mbøzli mbø kwøma bananshi na va na: «Favø ghwøy na, ndøghwø tø ghwøy ghøn tsa ghwøy va yømø kwøma møni ka bønipyø kwøma pøhøti Hyala! Na nashiy, war lø kwøbenjer dikø dikø ni ka ghøshiy di dza køn ghøn, ta ci dikø tsa shi. Jøw

dí ghøshi møndiy sèkwøshi mètsefèkwø dzar tø læwmaw. ³⁹ War tø kwøma ka ghøshiy dí nzøy mbø *ciki basøva tsa ka Zhøwifø. Mba'a kø møndi harvøshi ta zømø shiyøy, war pøtsa nzøy mbøzli tø sløn va ti ka ghøshiy pala ta nzøy ti. ⁴⁰ Ghøshi díbay, me' me' ka ghøshiy pamti shiy va mi'i mbøreketi, zhini ka garø kø ghøshiy ni ta cø'wø Hyala. Ka ghøshi dza na nza' nza' ghøshi nzati nza tø cø'wø va, ta mbø møndiy ni: "Ka nøw Hyala tøरणw ni ghøshi" kø møndi. Na nashiy, ta banshi føti dza Hyala tan na nihwøti mbøzli» kø Yesøw.

*Mali mbøri kwa ndørma
(Lk 21:1-4)*

⁴¹ Dza Yesøw mba'a nzøyøy vøgha sərndøkø tsa shikø møndi gøna vøli møndi kaa Hyala kwa mbø *ciki Hyala. Dza na mba'a mønti møhørlí ta nighø njasa sækø møndi ta shikø gønaa dzøghwa sərndøkø tsa va ki. Dzøghwa ðan mbøzli nza gøna vø shi tøरणw səsækøshiy shakaghwa gøna kwa sərndøkø tsa va, ðan, ðan, ðan. ⁴² Dzøghwa nahwøti mali mbøri, kwa ndørma ghønzø tøरणw, mba'a faghwa dala bakøta kwa sərndøkø tsa va. ⁴³ Kø Yesøw kaa mbøzli ta søfa ci ki, da' harashi, a kø kaa ngøshi na: «Ø gøzanwøy ya, ta na navay, tsøgha na, mali mbøri kwa ndørma nata ghwøy nay, tøरणwba ghønzø faghwa na gøna kwa sərndøkø tsa kaa mbøzliy føhwø gøna va gwanashi. ⁴⁴ Sa nzanay, ma na nihwøti mbøzli vay, war jøwø tsøtsø tivø ghøshi gøna bøkø ghøshi ðan na, søvøri mbø nahwøti na ðan na tørmø vø shi. Ma na mali na nanzø kiy, ya tsøgha na mbø ndørma na, dza na mba'a basanavø gønaa niy nza vø gwanata kaa Hyala, gwanata tsa nzø njasa niy nza na vø ta pa shiy dzøghwa hwøer nzø» kø Yesøw.

13

*«Ta ngazlamti *ciki Hyala dza møndi»
kø Yesøw
(Mt 24:1-2; Lk 21:5-6)*

12:41 12:41 2Mezh 12:10 **12:44** 12:44 2Kwø 8:12
19:2 **13:9** 13:9-13 Mt 10:17-22; Zhñ 16:1-4

¹ Ma sa søvøriy Yesøw mbø ciki Hyala ki na, dza tsahwøti ndø kwøtinj mbø mbøzli ta søfa ci ka gøzanci kwøma, ma kø na: «A Metø, nashi niva hørezli njasa tøbø ghøshi, nay tsava ciki njasa ngatim li shi, ka tøbø» kø. ² Ma kø Yesøw ngøci na: «Njasa nay gha va ciki tsa va dikø tsa ci sənzønvay, tø nahwøti vici na, ka dza ghaa nayøw, ta ba'wamti dza møndi, ka dza ghaa nashi hørezli tsønøzli tsønøzli ni ni ya kwøtinjøw» kø Yesøw.

*Ngøra'wø tsaa dzaa sækø ghønghøn
ghønghøn dzøti hidí, ka ghøshi gha kørø
(Mt 24:3-14; Lk 21:7-19)*

³ Dza Yesøw mba'a nzøyøy mø kølan *'Wølivø, mba'a zhøghanavø kwøma ci kaa ciki Hyala, ghøshi kwøtishi lø kar Piyer, Zhakø, Zhanj mba'a Andøre. Dzøghwa tapø ghøshi ta ðøw kwøma vø, a kø ghøshi na: ⁴ «A Metø, ge'i lø tsama vøghwø dza shi gøzø gha niy møniva tay? Tø wa dza møndiy sønay ndal tøre shi va gwanashi ta kørkøvaw, kø møndia? Gøzanøy di» kø ghøshi. ⁵ Dza Yesøw ka gøzanshi ki, a kø na: «Møni tø ghwøy møhørlí wøzø, øntaa ghwøy dzaa zløba møndiy ngøðinjwøy ma. ⁶ Sa nzanay, ðan dza nihwøti mbøzliy sækø lø sløn tsee. Ka ndø dza na: "Yøn na *Køristøw!" kø. Gøla mbøzli vay, mbøzli ðan tøरणw dza ghøshiy ngøðiti. ⁷ Ta favø gaka mbøz dza ghwøy dzar mbø mølmøhi ndøkwø ndøkwø ni lø ghwøy, zhini ka favø nøwøer mbøz mbø mølmøhi kørakø kørakø ni lø ghwøy. Ya ø dza ghwøy favø shi va tsøghay, øntaa her ghwøy taa dza ma. Sa nzana, ya njaabay, ta møniva dza gøla niva shiy tsøgha. Ya tsøgha dza shi vaa mønishiy, ka dza hidíy kørø diw. ⁸ Ka hwøhwø tsa nihwøti mbøzli dzay, ka mbøz lø hwøhwø tsa nihwøti. Ka tsahwøti mazø dza na, mba'a pølati miy tø tsahwøti, tapø ghøshi mbø mbøz taa nza. Ka gørgørvø hidí dzar tø tsahwøti pi ghønghøn ghønghøn, zhini mba'a ma dzaa nza tø hidí. Shi vay, ngøra'wø tsaa dzaa gha sækø na ghøshi, njasa ka mali

13:2 13:2 Lk 19:44 **13:8** 13:8 2NøMezh 15:6; Ezay

vaa 'wa kemahø ta ya zøghwø na niva shiy.

⁹ Ma ghwøý na na ghwøý kiy, møhørlí pø ghwøý dzaa møni ta ghøn tsa ghwøý. Sa nzanay, ta køesøñwøý dza møndiy dzaa dzøti pi ngwøvø, ka didi'wøñwøý dzar mbø ceker ka *ka Zhøwíføø ßasøva. Ta køesøñwøý dza møndiy dzøghwa kwøma mbøzli dikø dikø ni, ghøshi lø mezhizhø gwa'a, sa zløßavø ghwøý kwømee. Ghalaba kiy, ta ndøgha føti dza ghwøý dzaa dzækønee kwa kwøma shi. ¹⁰ Ava tsøgha dza naa nza, war pørßa Yøwøn kwøma wøzø na dza møndiy gøzanshi kaa hwølfø mbøzli tø hidí gwanashi. ¹¹ Ghala pøtsa dza møndi vaa køesøvøñwøý, ka ßøghøñwøý dzøti ngwøvøý, øntaa ghwøý tsøtsøva lø tikø kwemer na: "Njaa dza ghøý ni kaa kwøma ka ghøý gøzø kia?" pø ghwøý ma. War naa dzaa kaghwa-vata kwøma kwa miy ghwøý ta gøzø ghwøý ghalabay, ghønzø pø ghwøý dzaa gøzø. Sa dza naa nzay, sækø mbø zøzø kwøma ghwøý dza naa sækøw, sækø va *Safø tsa Hyala ðewðew tsa dza naa sækø. ¹² Ghala vøghwø tsa vay, ka nihwøti mbøzli dza na, ka nga ðafa ta ngwarmbøghøshi, ta mbø møndiy bøkøwøshi. Zhini tsøgha didihi dzaa møni lø ndørazhi shi kwørakwø ßa. Ka ndørazhi dza na, ka zhini ghøn kaa mbøzliy yakøshi ðíßa ki, ka ßøshi kaa nihwøti mbøzli ta bøkøwøshi. ¹³ Mbøzli gwanashiy, ka dza ghøshiy ðí møtsø ghwøý tø sa nøwra ghwøýøw. Ma ntsaa dzaa jihøkøvay kala zlay nøwra ghøci pa' tø vici møti ciy, ta mbøliti tsava ndø dza Hyala» kø Yesøw.

*Kwømaa dzækøn ngøra'wø tsa dzaa sækøø dzækøn mbøzli
(Mt 24:15-28; Lk 21:20-24)*

¹⁴ Zhini ma kø Yesøw ßa na: «Ta nashi shi røða røða ni va jikirkir ni dza ghwøý garøshi tø pøtsaa niy tøßø ma ghøshiy garø, (ntsaa jangøti kwøma vay, favø tø ghøci wøzø), ghalaba kiy, mbøzli tø hidí

ka Zhøwde na, hwøshi tø ghøshiy dzømbø kølanj ta mbøø mbølishi. ¹⁵ Mba'a kø ndø mø jøba mbø tiførey, øntaa ghøci dzaa ni na: "Kadiw, e dzøghwaraa dzømbø ciki tsee, ta ßøvø ya nimaba shiy" kø ma. ¹⁶ Ya kwamti dza ndøø nza mbø zay, øntaa ghøci dzaa ni: "Kadiw e zhøghøvaa jigih ta ßøvø kwøbenjeree" kø ma. Ø kø dzaa hwøý gwa'a tsøgha. ¹⁷ Ngøra'wø tøreyw dza savaa nza føcava køn mi'i lø hwø; lø mi'i ka ndørazhi tø hwøm. ¹⁸ Cø'wø pø ghwøý cø'wø va Hyala, øntaa bali va taa mønivø ge'i ge'i lø tir tasli. ¹⁹ Va sa dza naa nza føcavay, ngøra'wø tøreywøý dza naa nza tø hidí. Gøla hwølfø ngøra'wø tsa sækø ma møndiy favø gaka ci ghala ghava hidí lø ghala ngati Hyala shiy gwa'a, ka sar pa' tø vøghwø tsa ndatsø. Ka dza naa zhiniy sækø køn mbøzli ðíßa ka møndi nzaw. ²⁰ Kala sa nzana, mba'a Ndø sløkøpø Hyala tamti ðanj tsa vici ngøra'wø tsa vay, ka dza ndøø tørmø tø ghwømay nzaw. Ma dza na ki na, mba'a tamti ðanj tsa vici va tø mbørkø mbøzli nzø tøravø na. ²¹ Ma sa ka vøghwø tsa va mønøyøý, mba'a kø ndø taa ni ngøñwøý: "A mbøzli ni, anay *Køristøw Ntsa tivø Hyala tikø" kø, ya "avaci tarßa" nø nay, øntaa ghwøý zløßa kwøma ci va tepø ma. ²² Sa dza naa nza ghala vøghwø tsa vay, ðanj dza Køristøwhi ka dzørvø lø ka gøzø kwøma Hyala ka dzørvøø tsahwøshi tø hidí. Ka ghøshi dza na, ka møni shi maðanja maðanja ni, lø shi ðimøðimø ni, ta mbøø ngøðí mbøzli tøravø Hyala, ghøshi gar dzaa mbay. ²³ Øy ma ki, avee gøzamtøñwøý kwøma va nee ki kwaghwøtsata gwa'a gwa'a, nza ghwøý mbøø møni møhørlí wøzø!» kø.

*Sækø tsa Zøghwø yakø ndø ngøri
(Mt 24:29-31; Lk 21:25-28)*

²⁴ Ma kø Yesøw ðíßa na: «Ghala vøghwø tsa va ki, løy hwøm ngøra'wø tsa vay, shørkøwø dza viciy shørkøwøta, ka tir dza na, mba'a zlay mbørø. ²⁵ Ka sasørkøwhi tø ghwømø dza na, ka shikøvaa sækwa, ka shi nza børci vø

shi mē ghwēmē dza na, ka kwəfəghə. ²⁶ Ghalaba kiy, nza Zəghwə yakə ndə ngəri tsahwə, ka nay mbəzli lə mətse shi səkə mbə kwələbi tē ghwēmē lə bərçi və tərəŋw, tsəgha shəndəkə dība. ²⁷ Sa ka na dzay mba'a ghwənashi ka kwal Hyala ta dza ta basanci mbəzli ci tərati na, tē bēla hidī fadanashi, səkə tē pətša kəray ghala hidī gwa'a» kə.

*Yesəw bəli fir lə daskwa
(Mt 24:32-35; Lk 21:29-33)*

²⁸ Ma kə Yesəw dība na «Avee taa bəliŋwəy fir lə kwəma daskway, favə tē ghwəy shi dī na bəniŋwəy. A ghwəy sənay, mba'a kə kəslifi daskwa shikəshi, dza na mba'a dəkə nihwətiy, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. ²⁹ Ava tsəgha na ki, nashi ma ghwəy gəla shi bələkəŋwəy ya va ghati mənivay, sənay tē ghwəy ndal tərmbə Zəghwə yakə ndə ngəri ta səkəw, miy dəgha na ki, pə ghwəy. ³⁰ Ə gəzəŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa bəkəwəshi ka shi gəzəŋwəy ya ni gwanashi mənivaw. ³¹ Nay ghwəy na, kar ghwēmē nata ghwəy na ghəshi lə hidī gwa'ay, kərəp dza ghəshiy zashi. Ma na kwəmēe na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

*War Hyala kwətita na saa sənata vici
dza Yesəw zhəkə ti
(Mt 24:36-44)*

³² Ma kə Yesəw dība na: «Ndə tība ya kwətīŋ, mba'a sənata vici dza shi vaa məniva tiw. Ya ka kwal Hyala, ya Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ciy, ndə tībaa sənataw. War Didi Hyala mē ghwēmē kwətita na saa sənata vici va lə ler va gwa'a. ³³ Ə pə ghwəy mēni məhərli tərəŋw, ka ndəghə vici va kala bə ma hi. Sa nzana, kala sənay ma vəghwə tsa dza na vaa səkə ti ghwəy. ³⁴ Ma kwəma vay, njasa ka ndə vaa mēni ghəcīy dzay ta wə dza naa nza. Mba'a zlay ghi tsa ci, bəm fanambə mbə dəvə ka sləni ci nza ghəshi nighəə dzəkən. Ka na dza na, mba'a tahaŋavəshi sləni kəyba, mba'a gəzanci kaa ntsaa nzəy miy dəgha, a ghəcī fə

ghən tē ndəghwə ghi tsa va. ³⁵ Ghwəy kwərakwə kiy, ə pə ghwəy fə ghən ta ndəghə vici va. Sa nzanay, sənata vici dza ndə ghi tsa vaa zhəghəvaa səkə ti ghwəy, nda hetihwər ka na səkə, nda mbə dankala vərđi, nda tē kwa taŋa wa ngələkə, nda mekəshi, sənay ghwəyəw. ³⁶ Ya ə dza naa səkə vətəghəy, ka na səkə na mba'a kəzəŋwəy ləməcīŋwəy. ³⁷ Kwəma gəzəŋwəy ya nay, ghənzə na sa gəzəe kaa mbəzli gwanashi, ə pə ghwəy fə ghən» kə Yesəw.

14

*Məndi mbə pəla kwal tsaa kəsə Yesəw
(Mt 26:1-5; Lk 22:1-2; Zhŋ 11:45-53)*

¹ Tərəmbə vici bakə, məndi dzaa madī ta *makwaghwa Pakə ki. Mbə makwaghwa vay, kar məndiy zəmə pəŋ tsa nza *is mbəw. Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi madīshi ta pəla kwal tsaa kəsə Yesəw nja dzar kwa tsəhwəli, ta dza ghəshiy paslamti. ² Ma kə ghəshi na: «Nanzə kiy, əntaa ghwəmmə dzaa kəsə fəca vici makwaghwa Pakə ma. Vantaa mbəzli dzaa pəslīshi tē ghwəmmə» kə ghəshi.

*Nahwəti mali ghəshi lə Yesəw
(Mt 26:6-13; Zhŋ 12:1-8)*

³ Ghala vəghwə tsa va kiy, mbə məlmə Betani niy nza Yesəw mbə zəmə shiy kəghi tsa tsahwəti ndə, Shimaŋw, kə məndi slən tsa ci. Ntsa vay ndə dərna niy nza na kwataŋa.

Dza nahwəti mali mba'a səkəta lə təlīmə paf 'wərđi kwa, «*Nardə» kə məndi kaa 'wərđi va, gəna daj məndiy pa. Dza na mba'a bəlāmti təlīmə 'wərđi va, mba'a shəkambə mbə ghən tsa Yesəw. ⁴ Dza nihwəti mbəzli tība, kala dī ma kwəma mənti mali va va ghəshi, war ə ghəshiy gəzə kwəma kwa jīpə shi, a kə ghəshi na: «A ni mənti mali na ni shiy kia? Tawa gwəravə naa ladāmti 'wərđi na gəmta kia? ⁵ A shiy ti məndi dəlāmti 'wərđi vaa kwəməvə gəna gar

mbøl bələkwə mahkan, mba'a mēndi tahanavəshi gēna va kaa ka ndərma nzaa» kə ghəshi, ka ngwəzliməə dzəkən mali va tərənw. ⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A mbəzli ni, zlatam mali va! Ka sə məhərli nzə ghwəy ma! Kwəma wəzə na na sa mēni na va tə ya. ⁷ Sa nzanay, ka ndərma gəzə ghwəy va na tība dza ghwəy nza li shi ya hwəmba, gar dza ghwəy mbay mananatishi kwəma wəzə na ya hwəmba dī ghwəy. Ma na nee kiy, ka dza ghwəmməə nza lə ghwəy tikə ndimndim kiw. ⁸ Nanzə kwəma dza naa nza gar mēnti fəca dza mēndiy lara na sa manamti na va, baslakənra na 'wərđi ghala vici va ghwəlaa səkə. ⁹ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya war pa' kwəmafa dza mēndiy gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidi gwa'a gwa'ay, ta gəzə kwəma mēnti na va dza mēndi, ka zəzəə dzəkən mali va» kə Yesəw.

*Zhəwdasə mbə nga dafa ta Yesəw
(Mt 26:14-16; Lk 22:3-6)*

¹⁰ Dzəghwa Zhəwdasə Isəkariyətə, tsahwəti ndə mbə *mbəzli ta səfa Yesəw va mən lə bakə ni, mba'a dzaa gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala: «Ta ngatənwəy dafa dzee ta Yesəw» kə. ¹¹ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi vəshishi. Mba'a ghəshi gəzanci njasa dza ghəshiy nganci səfa ci. Ava ghala vəghwə tsa va gha Zhəwdasəə pəla kwal tsaa nga dafa ta kəsə Yesəw ki.

*Yesəw mbə zəmə shiy mbə *makwaghwa Pakə ghəshi lə mbəzli ta səfa ci
(Mt 26:17-30; Lk 22:7-23; Zhj 13:21-30; 1Kwər 11:23-25)*

¹² Dzəghwa kwa taņa vici ka mēndiy zəmə peņ tsa kama is mbə, mba'a səkəta. Vici vay, fəcava ka mēndiy həəni gemim jəw jəw ni ta makwaghwa Pakə. Ma fəcava ki na, dza *mbəzli ta səfa Yesəw ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Metər, kwəma dī gha ghəy dza ta tatəņa shi zəmə dza ghaa zəmə mbə makwaghwa Pakəa?» kə ghəshi. ¹³ Dza Yesəw ki mba'a ghwənashi mbəzli

bakə mbə shi, a kə ngəshi na: «Mbalam dzəmbə məlmə. War tsəhənwəy ma ghwəyəy, ta kwəmay dza ghwəy lə ndə, lə tsəghwa yam və. Nza ghwəy nəw. ¹⁴ Dzakə ghi tsa dza naa dzay, nza ghwəy gəzanci kaa ndə ghi tsa va, a pə ghwəy taa niy: «Ma kə Metərəy, ndara ciki tsa dza ghəy səkə ta zəmə shiy lə mbəzli ta sədee mbə, mbə Pakə, kə» pə ghwəy taa ni. ¹⁵ Gəzanakə ma ghwəy tsəghay, ta citənwəy ciki dza na dikə, mə ghən tsahwəti ciki, cəke' mēndi gwəmanti, mba'a shiy nzəy mbəba. Ava mbəba ka ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmməə zəmə mbə Pakə ki» kə Yesəw.

¹⁶ Dza mbəzli ta səfa ci va bakə ni mba'a ghəshi madishi, ka dzaa dzəmbə məlmə ki. Ma dzəmbə ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi shi va gwanashi njasa gəzanakəshi Yesəw va. Mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə Pakə.

¹⁷ Ma sa pəkəwəta vici ki na, mba'a kar Yesəw səkəshi, ghəshi lə mbəzli ta səfa ci va mən lə bakə ni. ¹⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəshi, ghəshi mbə zəmə shiy na: «Nay ghwəy na, a gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətij, ntsa zəmə ghəy shiy liy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra mēndi» kə.

¹⁹ Dza kwəma va ka zhanshi kaa mbəzli ta səfa ci tərənw tərənw. Ga' ghəshi ta dədəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Yən na nanzə ba naa Ndə sləkəpə? Yən na ba na? Yən na ba na?» kə ghəshi.

²⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Waa ndə tə ghwəy, ghwəy mbəzli ta sədee va mən lə bakə ni na, ntsa zəmə ghəy shiy li kwa kwakwa tsa kwətij tsa. ²¹ Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta mətira dzee njasa tsasliiti mēndi vaa dzəkənee mbə Zliya Hyala. Ma nanzə kiy, tərənw dza ngəra'wəə nza kən ndə nga dafa tə ya tsa va. Wəzəbaa niy maw ma mēndiy yakə dza naa nza və» kə. ²² Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va ki na, dza Yesəw həņ bəvə peņ, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Sa mananati na 'wəsa na, dza na mba'a ngangavəri peņ tsa vaa banavəshi. Ma kə ngəshi na: «Vəghee na

sana, bəm zəməm!» kə ²³ Ma løy hwəm na, dza na həŋ bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, kə mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Sa mananati na 'wəsa na, dza na həŋ banavəshi. Dzəghwa mbəzli va gwanashi mba'a ghəshi sasahwə shi sa va. ²⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Miymiy ya na shi ni, li shi sla Hyala kiri kwa jipə nzə lə mbəzli, ta shəkəshi dza ghəshi ta mbəzli dāŋ. ²⁵ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dzee zhiniy sahwe shi sa ni, kala war fəca vici dzee zhiniy sashi tə pətsa sləkə Hyalaw» kə.

²⁶ Dza ghəshi ka ha cemer, ka fal Hyala. Løy hwəm ki na, mba'a ghəshi səvərishi ka dzashiy dzəmə kəlan *'Wəlivə.

Yesəw mbə gəzə vərəslə tsa dza Piyer ta vərəslə

(Mt 26:31-35; Lk 22:31-34; Zhŋ 13:36-38)

²⁷ Ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci na: «Nay ghwəy na, ta zlara dza ghwəy kwətiraa hwəŋwəy gwanəwəy. Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nzə, a kəy: “Ta paslamti ndə ndəghwə shiy dzee, ka tənkesli ci dzay, mba'a ghəshi zləzləŋərəshi ka dza kwəba, ka dza kwəba” kə. ²⁸ Løy hwəm sa kee zhakatira mbə məti kiy, ta 'watəŋwəy kwal dzee dzaa dzəti hidī ka Galile, ma nza ghwəy kəsara mbəba» kə.

²⁹ Ma kə Piyer ki na: «A Ndə sləkəpə, na nee, ya mbəzli gwanashi dza naa zlanay, ka dzee zlanə na neyew» kə. ³⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «A Piyer, ə gəzanee, ta na navay, mbə vərđi ndatsə na, ka ngələkə gha wa kwa bakay, gha zhənti gəzə mahkan səfa gha: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha» kə Yesəw. ³¹ Dzəghwa ma kə Piyer lə bərçi na: «Ya ta məti dzee kwasəbə ghay, ka dzee gəzə, sənanə yaw, pən tepəw» kə. Tsəgha nihwəti niy tərmbə va gəzəkə gwanashi kwərakwə ki.

Yesəw cə'wə Hyala kwa Getəseməne
(Mt 26:36-46; Lk 22:39-46)

³² Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci mba'a ghəshi tsəhəshi, tə pətsa nə məndi va Getəseməne, kə məndi. Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci tība na: «Nzəyŋwəyəm tikə, e dza ta cə'wə Hyala» kə. ³³ Dza na kaa kar Piyer, ghəshi lə Zhakə, mba'a Zhan, pəm pəməvəshi kwasəbə ci. Dzəghwa her ci mba'a ghəshi ghati dza, mba'a nəfə tsa ci slay. ³⁴ Ma kə kaa ngəshi na: «Tərəŋw slay nəfə tsee ka dī pəəslira. Nzəyŋwəyəm tikə, əntaa ghwəy bə hi ma!» kə. ³⁵ Dza na mba'a kətivə dza bələkə jəw. Kə tsəfəkəwə tsəfəkəwəy tə hidī ka cə'wə Hyala, a ngəra'wə tsa dza na va ta sa bashamti səəkə dzəkən tə nava vici, ghənzə gar mənta. ³⁶ Ma kə mbə cə'wə ci va na: «A Di, gha kiy Didiy, nihwəti shiy tība kala mbay ghaa məntiw! Va tsəgha cə'wəŋee, bashamti ngəra'wə tsa va səəkə dzəkənee. Nanzə kiy, əntaa gha məni war tə sa dee ma, war njasa təbanə na ka gha məni» kə Yesəw.

³⁷ Dza na tərəf zhəghəkəvay dzəvəgha mbəzli ta səfa ci va mahkan ni. Səəkə na na, ghəshi banti hi. Ma kə kaa Piyer ki na: «A Shimanəw Piyer, wa hiy hi gha na? A shiy mənishi mbə ma ghaa nzaynza ləməcina ya ta tsahi kwətij nzə? ³⁸ Ə pə ghwəy nzəyŋwəy ləməcina'wəy, ka cə'wə Hyala ta mbə ghənzə ndəghwəŋwəy, vantaa *ndə jaka tsa nzə ngadambəŋwəy mbə məni *kwəma jikir na. Ka dī məni kwəma wəzə na ndə ngəri kwa kwəma Hyala mbə nəfə tsa ci ngar ki na, daw bərçi vəgha ci ta məni nzə» kə.

³⁹ Zhini na mba'a katantəvay vəgha shi dība, mba'a zhaa cə'wəti Hyala war njasa kwa tanə va. ⁴⁰ Ma sa kədiy na lə cə'wə Hyala na, mba'a zhikəy zhəvəgha shi. Zhəkə na ba na, ghəshi tə hi, shan ghəshi ta mbay nzəyshi ləməcishi. Kala sənata kwəma ka ghəshi zləbanci ghəshi. ⁴¹ Zhini na ndəs zhəkəy dzəvəgha shi kwa mahkan səfa dība ki. A kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, him hi tsa ghwəy, ka dəkə vəgha ghwəy na ghwəy. Gwa'aa

kwøma, a vøghwø møniy. Ava møndi dzaa kəsəraa dzømbə dividivi ka mōni kwøma jikir na, yøn Zøghwø yakə ndə ngəri. ⁴² Ava ghwøy nay ntsaa ngati dafa va tə ya səkəy, satim a ghwømmə dzaa dzøvøgha!» kə Yesəw.

Njasa kəsə møndi Yesəw

(Mt 26:47-56; Lk 22:47-53; Zhj 18:3-12)

⁴³ War ghwøla tsøgha ki, Yesəw mbə kørni gəzə kwøma vaa səkwa na, ndəs Zhøwdasə, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni tsahwøy. Mba'a mbəzli dafə kwasəbə, lə kafa'ihī nihwəti, lə ghødemesli nihwəti. Mbəzli vay, mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə *mbəzliy bənipə kwøma pəhəti Hyala, lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə niy ghwənashi na ta kəsə Yesəw. ⁴⁴ Ma kə Zhøwdasə tsaa ngati dafa va ta Yesəw niy ni kaa mbəzli va ghəshi dzaa kafə ki na: «Sa ka ghwømmə tsəhəmmøy, ntsa dza ghwøy vaa nara mbə səkwe njasa ka ndə səkwe madigayøy, ghəci na. Nza ghwøy kəsə, ka ndəghwə wəzə va mbəliy ki» kə niy ni ngəshi. ⁴⁵ Dza Zhøwdasə war sa tsəhøy na tsøgha ki, karə dzay dzøvøgha Yesəw, a kə ngəci na: «A Metər» kə, mba'a səkwe ni njasa ka ndə vaa səkwe madigay. ⁴⁶ Gwa'a, kahə mbəzli va sənay Yesəw tsøgha ki, basə ghəshi basəkənvashi kən, tasl ghəshi kəsəti.

⁴⁷ 'Wakəvə tsahwəti ndə tifa mbə mbəzliy nza lə Yesəw, fat tədikəvəri kafa'i tsa ci, dza na pətsə kəsləkəghwa sləmə vøgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa *ka ta Hyala. ⁴⁸ Ma kə Yesəw kaa vərəm mbəzliy basəkəvashi va tsøgha ni na: «A mbəzli ni, tawa səkə ghwøy ta kəsəra lə kafa'i mba'a ghødemesli njasa nzee ndə ghəli kia? ⁴⁹ Vici va vici va ghwømmə niy nza lə ghwøy mbə *ciki Hyala, ka bəni shiyee kaa mbəzli, kalaa niy kəsəra ghwøy ghalaba nanzə sa? Ma kwøma nata ghwøy na məntay, ta mbə kwømaa niy tsaslitim va mbə Zliya Hyalaa dzəghwata kwa na» kə Yesəw.

⁵⁰ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw gwanashi kwərec ghəshi hwəshi, mba'a

ghəshi zlay Yesəw tifa ki. ⁵¹ Dza tsahwəti mөгəla kwətin, ka nəw kar mbəzli va lə Yesəw tə səbə tə səbə. War gwədəwri sa kən ghən ci gwa'a tsøgha zlabə zlabə. Dza møndi ka dī kəsə. ⁵² Sa nə møndi, a møndi kəsə, kə møndi na, dza na mba'a pəlatanavəshi gwədəwri tsa va tsøgha kaa mbəli va, ka hwøy dirəny.

*Yesəw kwa kwøma mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni*

(Mt 26:57-68; Lk 22:54-55, 63-71; Zhj 18:13-14, 19-24)

⁵³ Dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi pəmanaghə Yesəw kaa dikə tsa *ka ta Hyala ki. Ghala pətsa va na, dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, lə mətikwəkwər ka Zhəwifə, mba'a *mbəzliy bənipə kwøma pəhəti Hyala ka basəvaa səkə dəkə ghi tsa va.

⁵⁴ Dza Piyer, ka nəwshi kərakə kərakə, pa' kəghi tsa dikə tsa ka ta Hyala tsa va. Dzakə na das nzəyøy vøgha gwəlaa ndəghwə ghi tsa ntsa va, ka bəghəzli ghwə kwasəbə shi. ⁵⁵ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ghəshi lə *mbəzliy sləka ka Zhəwifə gwanashi, tapə dzəmbəshi mbə pala kwøma dza ghəshiy bənavə fəti ti kaa Yesəw ta mbə ghəshiy paslamti. Shan ghəshi ta kwəmavə kwøma ka ghəshi bənavə fəti ti kaa Yesəw. ⁵⁶ Mbəzli dafə tərəny səkəshi, ka təbanci dzərvə kaa Yesəw na, kala jakəshi kwemer shi va gəzə ghəshiy dzəkən, gar nə møndi: «Tsøgha na katarj» kə møndi.

⁵⁷ Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi satishi ta təbanci na shi kwøma dzərvə, ma kə ghəshi na: ⁵⁸ «Wa ma kə niy ni mbə kwøma ciy: "Yənøy, ta ngəzlamti *ciki Hyala tsa ngati ndə ngəri tsa lə dəvə ci dzee. Ma mbə vici mahkanøy, mba'ee zhiniy ngakati, kala səkə dəvə ndə mbə" kə niy ni» kə ghəshi. ⁵⁹ Ya tsøgha təbanaghə ghəshi dzərvə tsøgha na va kaa Yesəw ki na, dzatəvata kwa kwal tsa kwətin tsaw.

⁶⁰ 'Wakəvə dikə tsa ka ta Hyala tsa va tsøgha fakatsa'wə satiy, gar garøy mbə mbəzli tifa va. A kə kaa Yesəw na:

«Na ntsa, a shiy mənishi zləba ma gha kwemer gəzə məndi niy dzəkən gha shəka?» kə. ⁶¹ Dzəghwa Yesəw dighevə catavay, kala maw zləba kwəma ya jəw nzə. Zhini dikə tsa ka ta Hyala tsa va, ka zhiniy dəw kwəma və, a kə ngəci na: «Gha na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, Zəghwə Hyala ka məndi vaa fal na pən?» kə. ⁶² Ma kə Yesəw ngəci na: «Yə, yən na! Ghwəy gwanəwəy sanay, tə dəvə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy sləkə shiy gwanashi dza ghwəy nara mənəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. Zhini dibay, ta nara dza ghwəy yən mbə səkə mbə kwələbi mə ghwəmə» kə. ⁶³ Ma sa favə dikə tsa ka ta Hyala tsəgha na, dza na kaa kwəbəy tsa kən ghən ci, kwəyah kwəyah slakwanti, sa satiy nəfə tsa ci. A kə na: «Wəkə na nava tsəgha, ka dī mbəzli ghwəmmə ta ndəgha fəti ta kwəma mənti na ghwəlaw. ⁶⁴ A ghwəy favə njasa sawa na Hyala də'wə ghən tsa ghwəy. Njaa na kwəma təkə ghwəya?» kə. Ma kə ghəshi gwanashi ki na: «Aa gəzəkə *kwəma jikir na, gar pəəsli na!» kə ghəshi.

⁶⁵ Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə shi mba'a ghəshi madishi, ka tifə ndighwər dzəkən Yesəw. Ka ghəshiy dza mbəkwə mbəkwəti kwəma ci na, ka ghəni dəvəə ndəkəwə li, ma kə ghəshiy ni ngəci sa ka ghəshi ndəkəwamti na: «Ca a Hyala cətəna, a gha gəzanəy, nda tsama ndə ndəkəwəna na?» kə ghəshiy ni. Dza dəwgerhi pəm ghəshi pəməvə Yesəw, war ka tsatsanci dividivi dzəghwa slimim ci.

Vəraslə tsa Piyer

(Mt 26:69-75; Lk 22:56-62; Zhj 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Ma Piyer war ghwəlay kwa tipə kəghi tsa va ki na, dzəghwa mali kwa ghəra sləni kəghi tsa dikə tsa *ka ta Hyala ndəs səkəta. ⁶⁷ Ma sa səkə na, tsa' kə na, Piyer ta ghwə tifa mbə bəghəzli, dza na vərəghə vərəghəti. A kə kaa Piyer na: «A ntsa, ghay ntsa kwasəbə Yesəw ndə ka Nazaretə nza gha kwərakwə» kə.

⁶⁸ Tapə Piyer dzəmbəy mbə vərəslə, a ka na: «Am, sənay ya na neyew, sənata gəla kwəma dī gha na gəzee sana nee kiw» kə. Dza na mba'a bərvay tifa kwa tipə va ka dzay dzəmbə jəwler. ['Wakəvə kwa taṇa ngələkə mba'a way ki.] ⁶⁹ Zhini maliy ghəra sləni va kəyba mba'a nay ghəci mbə jəwler tsa va difa, ma kə kaa mbəzli mbəba war sa nay na na: «A mbəzlia, ntsay, tsahwəti ntsa mbəzli va na» kə. ⁷⁰ Zhini Piyer ka vərəslə difa. War ghwəla na, dza mbəzliy nza va tifa ka gəzanci kwəma kaa Piyer, a kə ghəshi na: «A ntsa, na katanəy nay, tsahwəti ntsa mbə mbəzli ntsa ni nza gha. Sa nzana, ghay, ndə ka Galile nza gha» kə ghəshi. ⁷¹ Dzəghwa Piyer tapə ta zəmə lə fəlata ki, a kə na: «Tifa tepəw, tsamtəra Hyala yən kəə sla dzərvə! Sənay ntsa gəzə ghwəy vee, ya səni səni na neyew!» kə. ⁷² 'Wakəvə ngələkə kwa bakə səda ki, mba'a zhiniy way. Dza Piyer nza'jəw zəzəvə kwəmaa niy gəzanəkə Yesəw va. Sa niy nə na va: «Ka ngələkə gha wa kwa bakə səday, gha zhənti gəzə mahkan səda gha: "Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw" pə gha» kə niy ni ngəci. Mba'a səkəta mbə ghən ci. Dzəghwa ki tapə dzəmbəy mbə wahə tsəgha.

15

Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmna Pilatə

(Mt 27:1-2, 11-14; Lk 23:1-5; Zhj 18:28-38)

¹ Pəətə mekəshi na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghati sləka kwəmaa dzəkən Yesəw kwa jipə shi, lə mətikwəkwər *ka Zhəwifə, lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a *mbəzliy sləka ka Zhəwifə. Dza pəhə ghəshi pəhəti Yesəw, mba'a ghəshi pəməghə kaa ngwəmna Pilatə ta basə ngwəvəə dzəkən. ² Dza Pilatə ki, tapə ta dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «Mazə tsa ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. Ma kə

14:61 14:61 Mba'a Yesəw catavay: Ezay 53:7; Mk 15:3-5; Zəghwə Hyala: 15:39 **14:62** 14:62 Dani 7:13; Mt 22:44; 24:30; Mk 13:26; Lk 21:27 **14:63** 14:63-64 Mt 26:65 **14:65** 14:65 Ezay 50:6; 53:5; Lk 7:16 **14:72** 14:72 14:30 **15:2** 15:2 Mt 27:11

Yesøw ngøci na: «Njasa gøzø gha va na» kə.

³ Dzøghwa mbøzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala ka gøzø kwemer dāŋ dzəkən Yesøw, ta mbəə bānci fəti. ⁴ Zhini Pilatə ka dəw kwəma va Yesøw dība: «A ntsa, ka zləba kwəma gha sa? Favə gha njasa gøzəkə ghəshi kwəmaa bəŋa fəti dāŋ tsa nzə sa?» kə. ⁵ Dighevə Yesøw nzəyøy kala zləba kwəma dība. Dza nava kwəma, mba'a səəvəri mēhərli Pilatə.

Ngwəvə mətī kən Yesøw

(Mt 27:15-26; Lk 23:13-25; Zhŋ 18:38-19:16)

⁶ Njasa səkə vici *makwaghwa Pakə vay, tsəgha ka ngwəmna Pilatə pəlanayshi tsa dī *ka Zhəwifə ndə kwətīŋ mbə mbøzli kwa fərshina. ⁷ Dzøghwa ghala pətsa va ki na, mba'a ntsa nə mēndi Barabasə, kə mēndi slən tsa ci kwa fərshina. Ghəshi lə nihwətī mbøzli ka zhini ghən, pəkəw ka pəəsliti ndə ghəshi mbə zhini ghən tsa shi va.

⁸ Dza vərəm tsa mbøzli va tsəgha, takwəs ghəshi madishi ta dəw va ngwəmna Pilatə a ghəci mēni kwəma sənabøy na va mbə mananshi ndimndim. ⁹ Ma kə Pilatə ngøshi na: «Wa ntsa dī ghwøy yən pəlayŋwəya? E pəlavəŋwøy mazə ka Zhəwifə na?» kə. ¹⁰ Tawa gøzø ngwəmna tsəghay, sa sənay na lə katanŋ, sa hərhhə mbøzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala va Yesøw, va tsəgha kəsanaghə ghəshi, kə. ¹¹ Dza mbøzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala va, tapə dzəmbəshi mbə həərə ni tība mbøzli, nza ghəshi mbəə dəw va Pilatə, a ghəci pəlanayshi Barabasə. Dza mbøzli va ka dəw tsəgha. ¹² Zhini ma kə Pilatə kaa mbøzli tība va gwanashi na: «Ya tsa nə ghwøy tsa ndə mazə tsa ka Zhəwifə na, pə ghwøy naci kiy, njaa kee mēnti lia?» kə. ¹³ Ma kə ghəshi gwanashi zlanŋzlanŋ na: «Na naci, ə pə gha dāŋwavəgha vəgha tsəm!» kə ghəshi. ¹⁴ Ma kə Pilatə kaa ngøshi na: «Əy, wa kwəma təvətī na gar dāŋwə mēndiy dzəvəgha tsəm shəka?» kə. Zhini ghəshi mətəhə ghəshi mətəhətī zlanŋ

kwəma dība: «War ə pə gha dāŋwavəgha vəgha tsəm!» kə ghəshi. ¹⁵ Dzøghwa Pilatə, sa dī na nəw mēni naa dzaa təbanshi kwəma kaa mbøzliy bāsəshi va tība ki, mba'a pəlanayshi Barabasə. Dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi də'wəvə Yesøw lə kwərpə, nza ghəshi dzaa dāŋwavəgha vəgha tsəm ki.

Njasa sawa ka sawji Yesøw
(Mt 27:27-31; Zhŋ 19:2-3)

¹⁶ Dza ka sawji ki mba'a ghəshi pəməghə Yesøw dzəkə ghi dzøghwa hwər tipə, tə pi sla ngwəvə tsa ngwəmna Pilatə. Mba'a ghəshi dzaa bāsəkə nihwətī ka sawjiy tərmbə gwa'aa dzəkə. ¹⁷ Dzøghwa ghəshi ki, mba'a ghəshi panakən ləkwəsa ghəmta nja sa mazə kaa Yesøw. Mba'a ghəshi mbərətī tekesli nja məgapa pəərə ghən mazə, sərə ghəshi sərānambəshi mbə ghən tsa ci. ¹⁸ Dza ghəshi ka səkəwə kwa kwəma sawa ki: «A mazə *ka Zhəwifə, ava ghøy səkəwətəŋa» kə ghəshi. ¹⁹ Dza ghəshi ka də'wə dzøghwa mbə ghən ci lə gəta, ka tifə ndighwər dzəkən, ka gələbə kwa kwəma ci. ²⁰ Ma sa kədishi ghəshi lə sawa ci tsəgha ki na, mba'a ghəshi sərāmti ləkwəsa ghəm na va kən, mba'a ghəshi zhananakən kwəbənər ci. Dza ghəshi mba'a ghəshi pəməkəvəri səvəri mbə məlməə dzətī ngwəla, ta dza ta dāŋwəə dzəvəgha tsəm ki.

Yesøw vəgha tsəm

(Mt 27:32-44; Lk 23:26-43; Zhŋ 19:17-27)

²¹ Ma ka sawjiy pəmə Yesøw va mbə dza kwa kwal na, mba'a tsahwətī ndə ka Shiren səkəy kwāmti tība, Shimanŋw, kə mēndi kaa slən tsa ci. Dəshi kar Alekəsəndərə lə Rəfəsə. Dza ka sawji va mba'a ghəshi tsəkəwəmbə lə gwələn mbə bə tsəm tsa dza mēndi va ta dāŋwə Yesøw dzəvəgha.

²² Kə ghəshi ki, mba'a ghəshi bəghə Yesøw dzətī pətsa nə mēndi «Gwalgwata» kə mēndi. Gwalgwata vay, pi nja pa ghən ndə ngəri, dī naa gøzə. ²³ Ma

sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi ka di sancı tay dzavəðə lə nihwəti shi har məndiy *Mirə kaa Yesəw. Kala zləba sa ci Yesəw. ²⁴ Dza ghəshi ki danjwə ghəshi danjwəvəgha vəgha tsəm. Mba'a ghəshi tihəhwə kwəbənər kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə. ²⁵ Ma vici ghala pətsa danjwə məndi va Yesəw dzəti tsəm ki na, ge'i lə tsahi məslidə.

²⁶ Dza ghəshi mba'a ghəshi tsasliti shi banavə məndi fəti ti. Ma shi tsasliti ghəshi vay: «Mazə tsa *ka Zhəwifə» kə məndi. ²⁷ Dza ghəshi mba'a ghəshi danjwəvəgha ka ghərapə bakə vəgha shəghwə kwasəbə Yesəw ki. Mba'a ghəshi garəyshi, ya wa ndə na, tə tsa ci tsəm, mba'a tsahwəti tar kwa bəzəmə ci, mba'a tsahwəti tar kwa zlebi ci. [²⁸ Kwəmaa niy gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, niy nə məndi: «Ta mbərambə dza məndi mbə ka məni jikir» kə məndiy, mba'a dzəghwata kwa tsəgha ki.]

²⁹ Dzəghwa mbəzliy dza dzashi dzar vəgha pətsa va ka sawa Yesəw, ka tsəərə. A kə ghəshi na: «Awə pə gha bay, gha saa niy ni va, e ngəzlamti *ciki Hyala, zhini ka ngakati mbə vici mahkanta, pə gha sa? ³⁰ Ə ka gha mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana bay! Səkwəna tə tsəm tsa di!» kə ghəshi. ³¹ Zhini tsəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *mbəzliy bənipə kwəma pəhəti Hyala gəzanci kwəma sawa kwa jipə shi dība, a kə ghəshi na: «Ma nihwəti mbəzli mba'a ghəci mbalamtishi na, kala dza ghəci mbəə mbəlanti tsa ci ghən kwərakwə shəkəna! ³² *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, mazə tsa ka *Izərayel gee kə bay, səkwa kə səkway tə tsəm tsa va sənzenva di! Ma sa ka ghwəmmə nay ghəci səkway kiy, ta banavə nefer ghwəmmə dza ghwəmmə» kə ghəshi. Tsəgha mbəzli danjwəy məndi va vəgha sawa kwərakwə.

Njasa mətiy Yesəw

(Mt 27:45-56; Lk 23:44-49; Zhj 19:28-30)

³³ Ma sa mənta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi mənıy, ya pa' kwəmaba tə hidı gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. ³⁴ Ma ge'i lə tsahi mahkan ni va ki na, dza Yesəw ka zlapə kwəma zlanjlan, a kə na: «*Eləwy Eləwy lama sabakətani?*» kə. Ma di kwəma vaa gəzəy «A Hyalee, a Hyalee, wa shiy mənishi ndəghamtəra gha kia?» di naa gəzə. ³⁵ Ma kə nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nza tə pətsa va, sa favə ghəshi kwəma gəzə Yesəw va na: «Aya, avaci mbə haka *Eli» kə ghəshi. ³⁶ Dzəghwa tsahwəti ndə mbə shi bəvbəpə ta bali. Dza na tsan bəvə shiy nja səwsə, kə yəkwə yəkwəmbəshi mbə tay tsa ndalakwə tsa, səəkə na mba'a haslivəshi lə gəta, ka bānci, a ghəci sa. A kə na: «Zlayəm, a ghwəmmə nighə di, nda katan dza Eli tsa vaa səəkəə pəlamti səkwa tə tsəm tsa va!» kə.

³⁷ Dzəghwa Yesəw mba'a ngwəmata lala zlanjlan, mba'a mətiy. ³⁸ Dzəghwa kwəmtə tsa pəhəy məndi ta təhəvəri pətsa mbə *ciki Hyala, mba'a sləkwəy bakə mbə, sa 'wava na səəkə mə ghən tsa ci pa' kwəkə tə mətsəni.

³⁹ Ma kə dikə tsa ka sawji bələkwə, sa nata na məti Yesəw va, ghəci tifa ki na: «Ma ntsa katanəy, Zəghwə Hyala na!» kə.

⁴⁰ Ma ghala pətsaa məti Yesəw va ki na, tifa niy nza nihwəti mi'i ka nighə kwəma va vəri kərakə. Mbə mi'i va kar Marəy ka Magədala, lə Marəy mbəghəy kar Zhakə tsa jəw tsa, lə Zhəzesə, mba'a Saləməy niy nza. ⁴¹ Sa niy nəw ghəshi Yesəw ghala ghəci ghwəlay tə hidı ka Galile, ka kəəkəti ghəshiy nza lə shiy ghəngən ghəngən. Danj tərənəw nihwəti mi'i tifa dība, sa səsəkəshi ghəshi kwasəbə Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem.

Njasa lamti məndi Yesəw

(Mt 27:57-61; Lk 23:50-56; Zhj 19:38-42)

⁴² Ma vici məti Yesəw va ti kiy, fəca vici ka məndiy gwəmava ta ndəghə *vici dəkəva tə həzlimə niy nza na. Ma sa

møniy pi hetihwer na, ⁴³ dza *Zhezhefə, ntsa mbə məlmə Arimate mba'a sækəy. [Ghəciy, ntsa fa mēndi kwəma və mbə mbəzliy sləka *ka Zhəwifə niy nza na. Mbə ndəghə vici dza Hyalaa səkə ta sləkə mbəzli ti ghəci niy nza kwərakwə.] Dza na kaa nəfə tsa ci, mba'a ndahwə, mba'a tsəhəy vəgha ngwəmna Pilatə ta cə'wə kwal tsaa dza ta bə mbəri tsa Yesəw ta dzaa ta lamti. ⁴⁴ War sa favə Pilatə a Yesəw mətuy, kə mēndi na, mba'a məhərli ci səəta, sa mətuy Yesəw va kyanwkyanw. Dza na da' harvə dikə tsa ka sawji bələkwə ka dəw və, a kə na: «A Yesəw mətuy kə mēndiy, nzay nza na ghala mətuy na na?» kə. ⁴⁵ Ma sa gəzanci ndə sawji tsa va kwəma dəw na va və gwa'a kaa Pilatə ki na, mba'a banavə kwal kaa Zhezhefə ta bə mbəri tsa Yesəw. ⁴⁶ Dza Zhezhefə kaa bahta wəzə na, mba'a pavə ta harə Yesəw mbə. Dza na mba'a dzaa bəkəghwa mbəri tsa Yesəw səkwa vəgha tsəm tsa va, mba'a dzaa harambə mbə. Mba'a dzaa faghwa kwa kwəli lati mēndi mbə hakwə. Dza na mba'a tsəkəkə hərəmbəzliy kalamiy niy kwəli va.

⁴⁷ Kar Marəy ka Magədala ghəshi lə Marəy mbəghəy Zhwəzesə ki na, mba'a ghəshi niy nay dzəghwa tə pətsa ləy mēndi Yesəw.

16

Zhakati tsa Yesəw mbə mətuy (Mt 28:1-8; Lk 24:1-12; Zhj 20:1-10)

¹ Ma sa dzəvərta *vici dəkəva ki na, dza kar Marəy ka Magədala, lə Marəy mbəghəy Zhakə, mba'a Saləməy, pa' ghəshi pavə 'wərđi, ta dza ta mēniy dzəti mbəri tsa Yesəw kwa kwəli va. ² Dza ghəshi fəca ləwma Dəmasə mekəshi, pəətə ghəshi madishi, dza ndəs ghəshi tsəhəshi tə kwəli viciy səəmə. ³ Ma kə ghəshi kwa jipə shi sa tsəhəshi ghəshi na: «A ntsaa dzaa tsəkwantəmmə hərəmbəzli məy kwəli va va nanzə kia?» kə ghəshi. ⁴ Va sa nzana, hərəmbəzli dikə sa va tərəjw gəzə ghəshi tsəgha. Sa nə ghəshi njə'wə, kə ghəshi kaa pətsa məy kwəli na, bəjwəta kwəli, mba'a

hərəmbəzli tsarakə dzar kwa tsa nzə pi. ⁵ Dza ghəshi təhwə dzəmbəshi mbə kwəli va. Ma dzəmbə ghəshi na, tsahwəti məgəla ndə mənəy mbəba, ge'i tar bəla kwa bəzəmə kwəli va, lə kwəban tsa tezlezl tsa kən ghən ci. Mba'a mi'i va hazlənishi dalala. ⁶ Ma kə kaa mi'i va na: «A mi'i, ka hazlənə ghwəy ma! E sənay Yesəw ndə ka Nazaretə tsa danwəvəgha mēndi va vəgha tsəm na sa pala ghwəy. Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatiy mbə mətuy. Vanay pətsaa niy fəy mēndi ti. ⁷ Madim gəzanshim bar tsa kwəma va kaa mbəzli ta səda ci, lə kaa Piyer gwa'a. A pə ghwəy ngəshiy: "Pərba ghəci dza naa 'waa tsəhəy kən ghwəy tə hidfi ka Galile. Tiba dza ghwəy dzaa nay, nja kwəmaa niy gəzanwəy na va" pə ghwəy ngəshi» kə.

⁸ 'Wakəvə mi'i va mba'a ghəshi səəməshi kwa kwəli va, kwəsha' ghəshi ta bali, ka hwəshiy dzashi kərakə vəgha kwəli va, kala gwərgwərə, sa səəta məhərli shi. Dza ghəshi kala maw gəzə kwəma va ya kaa tsamaba ndə va hazlənə.

Yesəw ghəshi lə Marəy ka Magədala (Mt 28:9-10; Zhj 20:11-18)

[⁹ Ma sa zhakatiy Yesəw mbə mətuy mekəshi mekəshi fəca ləwma dəmasə na, dza na mba'a canati ghən tsa ci pərba kaa Marəy ka Magədala. Marəy ka Magədala niy tihəkəvəri Yesəw va hyeler mbərfəj mbə ghən nzə. ¹⁰ Dza Marəy mba'a dzaa gəzanshi bar tsa kwəma va kaa mbəzliy niy nza lə Yesəw. Ma ghəshi ghala pətsa va na, war cəcəlikwə, lə wahə kwa mətse shi. ¹¹ A kə Marəy ngəshi na: «Mbə piy na Yesəw sənənva! E nay lə mətsee!» kə Marəy. Ma mbəzli va na kala zləbati ma kwəma nzə va ghəshi.

Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci (Mt 28:16-20; Lk 24:13-49; Zhj 20:19-23; SləniKY 1:6-8)

¹² Zhini mba'a Yesəw zhəghəvə nahwəti pa ta canati ghən tsa ci kaa nihwəti mbəzli ci bakə, mbəzli va kwa kwal mbə dza ta dzəti nahwəti

giwa. ¹³ Mba'a ghøshi zhøghøkøvashiy dzøvøgha nihwøti mbøzli ci va, mba'a ghøshi gøzanshi kwømaa mønta. Dza ni va kwørakwø ßa na, kala zløba ma kwøma va ghøshi.

¹⁴ Dzøghwa, løy hwøm kiy, mba'a Yesøw canati ghøn tsa ci kaa mbøzli ta søða ci va møy lø tan ni gwanashi, ghøshi mbø zømø shi zømø ghala vøghwø tsa va. Dza na nabø nabø nabøtishi, sa ði ma ghøshi zløba kwøma gøzøkø Hyala lø sa nza nefer shi caslakøslakø, mba'a tø sa ði ma ghøshi va yi kwøma gøzanakøshi mbøzliy niy nay va ghøci zhakatiy mbø møti.

¹⁵ A kø kaa ngøshi ðiða ki na: «Mbalam ya pa' kwømaða tø pøtsa kørkø hidfi, a ghwøy dzaa gøzanshi Yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzli gwanashi. ¹⁶ Ma ntsaa dzaa zløbavø kwøma dza ghwøy vaa gøzø, dzøghwa mba'a møndi mananati *batemøy, ta mbøliy dza tsava ndø. Ma ntsaa dzaa zløbati may, ta slanakøn ngwøvø dza Hyala.

¹⁷ Mbøzliy dzaa zløbavø kwøma vay, avanta kwøma maðaņa maðaņa na dza ghøshiy møni: Ta tihø hyeler dza ghøshiy dza mbø mbøzli, lø sløn tsee. Ta gøzø kwøma dza ghøshi lø ghani søkø ma ghøshiy gøzøhwø. ¹⁸ Ya shishiy køsøvø ghøshi lø dövø shi, ya ghwø'iy pøesli ndøø sahø ghøshiy, kwømaa dzaa mananshi tiða tepøw. Ka ghøshi dzay ka fø ði-vidivi shiy dzøkøn mbøzli shaw shaw ni, fanakønshi ma ghøshi na, mba'a mbøzli va mbøli shi» kø Yesøw.

Njasa dzay Yesøw dzøvøgha Hyala mø ghwømø

(Lk 24:50-53; SløniKY 1:9-11)

¹⁹ Ma løy hwøm sa køðiy Ndø sløkøpø Yesøw lø gøzø kwøma va kaa mbøzli ta søða ci ki na, dza Hyala mba'a bøhwøø dzømø ghwømø, mba'a dzaa nzøyøy tø kwa bözømø Hyala møða.

²⁰ Dzøghwa mbøzli ta søða ci mba'a ghøshi maðishi ta dza ta gøzø Yøwøn kwøma wøzø na va, ya pa' kwømaða

tø hidfi gwa'a. Dzøghwa Ndø sløkøpø mba'a køøtitishi. Tøरणw ghøshi mønti kwøma maðaņa maðaņa na. Ma sa nata mbøzli kwøma va na, mba'a ghøshi sønay, kwøma katanj naa sa gøzø ghøshi va, kø ghøshi.]

Ava tsøgha na Yøwøn kwøma wøzø naa dzøkøn Yesøw *Køristøw njasa tsasliiti Markø ki.

16:15 16:15-16 Mt 28:19 **16:16** 16:16 SløniKY 2:38 **16:17** 16:17 SløniKY 8:7; 16:17; ghani: SløniKY 2:4; 10:46; 19:6; 1Kwø 14 **16:18** 16:18 shishi: Lk 10:19; SløniKY 28:3-6; Ta mbøli mbøzli dza ghøshi: SløniKY 4:30; 5:16; 8:7; Zhk 5:14-15 **16:19** 16:19 Mt 22:44 **16:20** 16:20 Ebr 2:4

Zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw njasa tsasli

Ləwka Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma Ləwka tsaa tsasli zliya na tsay, ghəshi lə Pəl niy təwrə na ghala vəghwə tsaa niy wə Pəl dzar mbə məlməhi ghəngən ghəngən, mba'a ghəshi niy nzəyəhwə nzəy li tə hidfi ka Rəm. Ghəci dibay, dəkwətər tsaa mbəzli ka zəlghwə niy nza na. (Nza ghwəy nighə mbə Kwələsə 4:14). A dəwhwə nzəy tsa Yesəw va mbəzli ghəngən ghəngən madfi na ta tsasli zliya na. Va Marəy mbəghəy Yesəw dəwvə na kwəmaa dzəkən ya Yesəw, kə məndi. A kə məndi dibay, ghala pətsa tsasli na zliya nay, Pəl kwa fərshina tə hidfi ka Shezare na, kə məndi.

Kaa madigay Tiyəwfiləsə tsasli Ləwka zliya na. Ma ntsa vay, ntsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə naw. Zhini Ləwka də'wə ghən tsa ci dibay, hwəlfə ka Zhəwifə naw. Ləwkay, ntsa slanci hwər tsa ci ta mbəzli na. Tərəjw ka naa gəzə kwəmaa dzəkən mbəzli kwa tsa shi kwal ni, lə dzəkən ka ndərma, lə mbəzli gwərapə gwərapəshi ni, lə ndərazhi, mba'a mi'i. Bazhə bazhə gəzə na kwəmaa dzəkən səəkə tsa Yesəw dzəti hidfi ta mbəzli nja ghəshi ni.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 2 Nəwər tsaa dzəkən shiy mənishi ghəngən ghəngən Yesəw ghwəla ta ya, mba'a dzəkən ya Yesəw.

Vəh 3 pa' vəh 4:1-13 Kwəmaa dzəkən Zhanj tsaa mənəni batem kaa mbəzli, mba'a dzəkən həərə tsa həərəhwə ndə jakə tsa Hyala Yesəw.

Vəh 4:14 pa' vəh 9:1-50 Njasa 'wa Yesəw sləni ci mbə hidfi ka Galile. Sa ghanay, mba'a dzəmbəy mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə, dza na mba'a

jangəti kwəma mbə Zliya Hyala, dzəkən sləni dza na ta mənəni, njasa dza na ta canshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli kwa tsa shi kwal ni, lə kaa mbəzli mbə dəvə ndə jaka, lə njasa dza na ta mbəli mbəzli nza ngəra'wə kən shi (4:17-19). Dza Yesəw ki, war tsəgha ghəci mənəni njasa jangəti na va.

Vəh 9:51 pa' tə vəh 19:1-27 Yesəw kafəy tə hidfi ka Galile ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ghəci mbə dza kwa kwal na, mba'a bananavə shiy kaa mbəzli ghəngən ghəngən.

Vəh 19:28 pa' tə vəh 23:1-56 Nəwər dzəkən shiy dzaa səəkəə dzəkən Yesəw ghala vəghwə tsa nzana mbə məlmə Zherəwzalem, pa' va mətə ci.

Vəh 24 Nəwər dzəkən səəmə tsa Yesəw kwa kwəli, lə njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa mbəzli ghəngən ghəngən, lə njasa dzay naa dzəmə ghwəmə ta dzaa nzəyəy vəgha dəy.

Kwəma gəzə Ləwka kaa Tiyəwfiləsə

¹⁻² A Tiyəwfiləsə ntsa dikə tsa, a gha sənay ghəngən ghəngən mənəhwə Hyala shiy mbə ghəy. A nihwəti mbəzli tibay, mba'a ghəshi nashi shi mənəhwə Hyala va lə mətə shi ghala ghava ghəshi. Dzəghwa Hyala ki mba'a ghwənashi mbəzli va, ta dza ta gəzə kwəma nzə va kaa mbəzli. Ma sa dza nihwəti mbəzli ki na, mba'a ghəshi tsatsaslati shi va tə zliya, war njasa sləkəshi mbəzliy nashi va. ³ Sa dzee kwərakwə kiy, mba'ee njədīvə shi va wəzə va mbəzli, njasa ghava ghəshi gwanashi. Ma sa njədīvəshee ki na, wəzə na yən tsasləghənashi, gha ntsee dikə tsa njasa ghakəvashi ghəshi lə njasa nəwva ghəshi, pən na sana nay gha. ⁴ Ma kwəma tsaslijee va shi va tiy, ta mbə ghaa sənay kataj na shi banavəja mənəni va, pə gha, nə ya.

**Ndə kwal tsa Hyalaa gəzəpə ya tsa Zhanj ndə mənipə *batem*

⁵ Ghala vəghwə tsaa nza *Erədə mbə mənəni mazə tə hidfi ka Zhəwdey, a

tsahwəti ndə ta Hyala niy nza tifa, Zakari, kə məndi kaa slən tsa ci. Zakari tsa vay, ndə ta Hyala tsa kwa zəərə *ka ta Hyala sləkə Abiya niy nzana. Ma mali ci na, mbə hwəhwə tsa *Aranw, ntsa dikə tsa mbə ka ta Hyala, Elizabetə, kə məndi kaa slən tsa nzə. ⁶ Kar Zakari ghəshi lə mali ci va bakanashiy, mbəzliy məni kwəma di Hyala niy nza ghəshi, ka di fəti ta *kwəma pəhəti Hyala lə nəfə tsa shi gwanay. ⁷ Niy nza ndərazhi və shiw. Sa nzanay, jəna niy nza Elizabetə. Zhini diba ghala vəghwə tsa va na, tərənʷshi ghəshi niy halishi bakanashi.

⁸⁻⁹ Dzəghwa vəghwə tsa dza kar Zakari kwa zəərə shi, ta ghəra sləni mbə *ciki Hyala ti, mba'a səkəy. Dza ghəshi, ta'wə ta'wə ta'wə ghəshi slaslati dandərdə, njasa sənabəshi ghəshi mbə məni, ta ti ntsa dza Hyalaa tsəhavə ta məni sləni mbə ciki tsa nzə, ge'i lə tsava vəghwə. Ma sa ti ghəshi dandərdə tsa va ki na, mba'a tivə Zakari ta dza ta ndi shiy zən wəzə mbə ciki Hyala. Sa sənata Zakari tə ya na ghəra sləni va kə ki na, mba'a dzay dzəmbə ciki Hyala ta ghəra sləni va. ¹⁰ Ma ghəci mbə ndi shiy zən va wəzə mbəba na, ka cə'wə Hyala mbəzli gwanashi ni pərikə tə ngwəla.

¹¹ War Zakari mbəba ki na, vətəghə ndə kwal tsa Hyala tsahwəy kwa kwəma ci. Dza gar garəy vəgha bəla kwa bəzəmə pətsa ka məndi vaa, ndi shiy zən wəzə ni kaa Hyala ti. ¹² War sa nay Zakari tsəgha na, mba'a məhərli ci sətə, ka gwərgwərə ghəci va hazləni. ¹³ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəci na: «A Zakari, ka hazləni gha ma. A Hyala zləbati cə'wə gha. Avanay, ta bə hwər dza mali gha Elizabetə, ta yaŋa zəghwə. Sa ka na yakə zəghwə vay, Zhan pə gha taa ni kaa slən tsa ci. ¹⁴ Ta vəshiŋa dza gha dalala ta kwəma ci. Mbəzli dən dza naa nza mbə vəshi, sa ka məndi yakə. ¹⁵ Zəghwə vay, ntsa dikə tsa dza naa nza mbə sləni Hyala. Ka dza naa sa ya mbezli, ya nimaba shi saa ghipəw. Ghala ghəci kwa hwərəy dza *Safə tsa Hyala d'ewdew

tsaa təhay nəfə tsa ci. ¹⁶ Dən dza naa zhəghəkə məhərli ka *Izərayel, lə kwəma dza naa gəzanshi, ta zhini ghəshiy nəw Hyala kwa sləkəshi. ¹⁷ Ndə kwal tsa Ndə sləkəpə dza naa nza. Məhərli ci lə bərçi ci gwa'ay, war nja sa *ndə gəzə kwəma Hyala *Eli va mbəradzə dza naa nza. Sa ka na dzay, mba'a sləkamti kwəma kwa jipə kar didihi lə ndərazhi shi, mba'a jakətishi. Sa ka na dza kaa mbəzliy zhini ghən kaa Hyalay, mba'a zhəghanti məhərli shi, nza ghəshi nza ka mbəzliy məni kwəma di Hyala. Ava tsəgha dza naa gwəmanti nefer mbəzli wəzə wəzə ta zləba Ndə sləkəpə ghəshi sa naa səkəy» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa Zakari.

¹⁸ Ma sa favə Zakari kwəma va tsəgha, ma kə kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «Kay, njaa njaa dzee gha sənay katan na kwəma va pən kia? Ava ghaa nay sənənvay, pəhal nzee dalala, zhini tsəgha malee kwərakwə ba» kə. ¹⁹ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «Yənəy, yən na ndə kwal tsa Hyala tsa har məndiy Gabəriyel. Kwa kwəma Hyala kee nza, ka ghəranta sləni. Sanay, Hyala ghwənikəra na ta gəzaŋa kwəma, lə ta gəzaŋa Yəwən nəwər tsa wəzə tsa tsa. ²⁰ Ma kwəma gəzaŋee vay, ta məniva dza na, sa ka vəghwə tsa va səkəy. Ma nja na zləbati ma gha kwəma vay, ta pəhəta dza ghani gha. Kala mbata ma gəzə kwəma gha, pa' fəca vici dza məndi vaa yakə zəghwə gəzaŋee na» kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa Zakari.

²¹ Ma ghala pətsa va ki na, war mbə ndəghə Zakari mbəzliy bəsəshi va, ta cə'wə Hyala pərikə. «Wa shiy mənishi nzəyəy Zakari rikərik mbə ciki tsa tsətsə shəka?» kə ghəshi. ²² Dza Zakari ki, mba'a səvəriy. Ma sa səvəriy na, dzəghə kə kaa gəzanshi kwəma na, kala mbay ghəciy gəzanshi. Dza na ka paghanshi kwəma lə dividivi. Ma sa paghanshi na kwəma lə dəvə na, mba'a ghəshi sənay tsəgha, shi madəŋa madəŋa ni səkə va Hyalaa nashi na, kə ghəshi.

²³ Ma sa kədīy vəghwə tsa slanavə

məndi kaa Zakari ta ghəra sləni mbə ciki Hyala ki na, mba'a dzay jighi.

²⁴ Ləy hwəm hi jəw ki na, mba'a mali ci Elizabetə bəvə hwər. Ma sa nay na ghənzə bəvə hwər na, mba'a nzəyta kəghi tsa nzə mbə tir cifə, kala dzəti ma ngwəla. Ma kə kaa kwəma gəzə na na: ²⁵ «Hyala məntəda na tsava wəzə hwər. Aa banti ha'wə tsa tə ya, va kwəma jinə kənee na» kə.

**Ndə kwal tsa Hyalaa gəzəpə ya tsa Yesəw*

²⁶ Ma tə kwa kwanə tir tsa Elizabetə lə hwər na, dza Hyala tə nahwəti vici, mba'a ghwənay ndə kwal tsa nzə Gabəriyel dzəmbə məlmə Nazaretə tə hidī ka Galile. ²⁷ Ndə kwal tsa vay, kaa nahwəti zha ghwənəghə na, Marəy, kə məndi kaa slən tsa nzə. Makwa tsahwəti ndə ghənzə, *Zhezhefə, kə məndi kaa slən tsa ci, ntsa yakə məndi mbə hwəhwə tsa mazə *Davitə ghəci. ²⁸ Ma sa tsəhəy ndə kwal tsa Hyala tsa va kəghi tsa kar Marəy ki, ma kə kaa ngəta na: «Avee səkwətəna kwajin, vəshi pə ghaa vəshi, sa nzanay, a Hyala dərnitəna. Kwasəbə gha na Ndə sləkəpə» kə. ²⁹ Sa favə Marəy kwəma va na, mba'a məhərli nzə səta. Ma kə mbə ghən tsa nzə na: «Njaa dī gəla tsatsa səkwəpəə gəzə kia mbəzlia!» kə. ³⁰ Ma ghənzə mbə təkə tsəgha, ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəta na: «A Marəy, ka hazləni gha ma! Hyala məntəna na wəzə hwər tsa nzə. ³¹ Avəna, ta dzəghwa hwər dza gha, ta ya zəghwəə zal. Sa ka gha yakəy, Yesəw pə gha taa ni kaa slən tsa ci. ³² Ma zəghwə vay, ntsa dikə tsa dza naa nza, Zəghwə Hyala ta ghwəmə dza məndiy har. Ta fəy dza Hyala kwa sləkəpə ka mazə, njasaa niy nza jijiy Davitə va niy nza. ³³ Ghəci dza naa sləkə hwəlfə ka *Izərayel pa' kwa ndimndim. Ka dza sləkəpə tsa ciy kədi ka na nzaw» kə. ³⁴ Ma sa favə Marəy tsəgha, ma kə kaa ndə kwal tsa Hyala tsa va na: «njaa kee mbay bəvə tsava hwər ki, kala səəkə ghəy nza lə zal ghala nzee kia?»

kə. ³⁵ Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəta na: «*Safə tsa Hyala dəwdew tsa dza naa səəkəy dzəkən gha, mba'a bərçi nzə dzaa səəkəə ləma'wakənvashi kən gha nja məcakwə. Ava tsəgha dza ghaa bəvə hwər. Ma zəghwə dza gha va ta yay, ntsa dəwdew tsa dza naa nza, Zəghwə Hyala dza məndi har. ³⁶ Avəna sanay, zhadəna Elizabetə ghənzə sa niy nə məndi va, jinə na, ka yakə zəghwə naw, kə məndiy, lə hwər na sənənva. Kwa kwanə tir tsa nzə na, ya tsəgha naa pəhal. ³⁷ A gəzanəe, na na Hyalay, shiy tiba kala mbay ghənzəə məntishiw» kə. ³⁸ Ma sa favə Marəy tsəgha, ma kə na: «Yənəy, sa kwa sləkəpə nzee. Məniva kwəma nzə vaa dzəkənee lə kwal tsa bərketi na va, njasa gəzə gha va» kə. Ma sa zləbakə Marəy tsəgha ki na, dza ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a dzay, zlata.

Kar Marəy lə Elizabetə

³⁹ Ma ləy hwəm sa gəzəkə *ndə kwal tsa Hyala va kwəma kaa Marəy ki na, dza na mba'a madita kyanjwkyanjw ta wə vəgha Elizabetə, mbə məlmə nza kar Zakari mbə. Məlmə vay, dzar mbə kəlejer tə hidī ka Zhəwde niy nza na. ⁴⁰ Ma sa tsəhəta na mbəba na, mba'a dzakətaa dzakə ghi tsa Zakari, dza na ka səkwə Elizabetə ghənzə. ⁴¹ War sa səkwəti Marəy Elizabetə na, mba'a zəghwə nzə kafəy ta kwəfəghə kwa hwər nzə. Dzəghwa *Safə tsa Hyala dəwdew tsa paf təhay nəfə tsa Elizabetə tsəgha. ⁴² Dza na ka gəzanta kwəma kaa Marəy zlanjlanj, ma kə na: «A Hyala dərnitəna na gha ki Marəy. Tərənjwba ghaa dərniiti na kaa nihwəti mi'i gwanashi. Zəghwə dza gha va ta ya bay, a Hyala təfanati miy. ⁴³ Wa slən tsee mbə mbəzli kwərakwə kia mbəzlee səəkəta mbəghəy Ntsaa sləkəra ta wəra wə? ⁴⁴ Sənay gha na Marəy, ghala pətsa səkwəra gha vay, madf, zəghwə madiy ta kwəfəghə va vəshi tsəgha kwa hwər tsee. ⁴⁵ A Marəy, vəshi na tə gha, sa nzana, mba'a gha zləbavə kwəma

gəzəkəŋa Ndə sləkəpə, mba'a gha sənay, ta məniva dza na, pə gha» kə.

Marəy fal Hyala kwa cəm

⁴⁶ Ləy hwəm sa gəzəkə Elizabetə tsəgha na, dza Marəy ka fal Hyala kwa cəm, ma kə na:

«A falee dikə tsa Hyala kwa sləkəpə.

⁴⁷ Paf təhəy nəfə tsee va vəshi, tə mbərəkə Hyalaa mbəlira.

⁴⁸ Sa nzanay, aa fakən məhərli nzə kənee, yən yən kwa ghəranta sləniy zhəghəti ghən tsee jəwə.

Va tsəgha kiy, ghava na sana, pa' kwa ndimndiməy,

mali dərniti Hyala dza məndiy harda.

⁴⁹ Sa nzanay, a Hyalaa gwəramti tə bərçi dēwdew na

məntəra shi wəzə ni tərəŋw.

Ntsa dēwdew tsa, na slən tsa nzə.

⁵⁰ Ya hwəmbəy, war mbə mənī wəzə hwər na

kaa mbəzliy danta fəti.

⁵¹ Aa mənī sləni dikə na tərəŋw lə bərçi mbə dəvə nzə,

mba'a ndanivəri zəzə kwəma mbəzli nza kəli ghən mbə nefer shi,

⁵² mba'a tsəkwəkəghwa mezhizhə kwa gəzli mazə shi,

mba'a parambə mbəzliy zhəghəti ghən tsa shi jəw jəw

mbə mazə tə pətsa shi.

⁵³ Aa ngangaslay mbəzli mbə mashi ni paf paf lə shi wəzə ni.

Mba'a tihəti ka shiy paw dividivi shi.

⁵⁴ Aa kəətītəmmə ghwəmmə hwəlfə ka *Izərayel,

ghwəmmə ka sləni nzə.

Zamti ghən na ta mənī wəzə hwər tsa nzə

⁵⁵ kaa *Abəraham, lə kaa ngəmmə ghwəmmə jijihiy ya hwəmbəw.

Njasa niy gəzəkə na va mənī kaa jijihimməy,

tsəgha mənimmə na wəzə hwər tsa va» kə Marəy kaa cəm tsa nzə va.

⁵⁶ Dza Marəy mba'a nzəyta kəghi tsa kar Elizabetə, mba'a mənī tir gar

mahkan kəyba. Ləy hwəm ki na, mba'a zhataa jighi.

*Ya Zhaŋ tsaa mənīpə *batem*

⁵⁷ Dzəghwa ki, mba'a tir tsa dza Elizabetə ta ya ti səəkəy. Dza na baw yakə zəghwə zal.

⁵⁸ Ma sa yata na na, mba'a ka ghalahita, lə manhita gwa'a favə:

«A Hyala mananati wəzə hwər tsa nzə kaa Elizabetə, mba'a banavə zəghwə» kə

məndi, dza mba'a ghəshi vəshishi tərəŋw li.

⁵⁹ Ma sa mənī zəghwə ləwma kwətīŋ ghala yakə mənī ki na, mba'a mənī basəshi ta *slanci fə'yasa lə ta fanci slən.

Dza mənī ka dī fanci slən Zakari, nja dəy kwərakwə.

⁶⁰ Ma kə mbəghəy na: «Awə, tsəgha dza slən tsa ciy nzaw, Zhaŋ ka mənī har» a kə.

⁶¹ Ma kə mbəzliy basəshi va kaa ngəta na: «Səəkə slən tsa tsəgha tsaa nza tə tsahwəti ndə mbə takə

tsa ghwəy ya kwətīŋəw Elizabetəw» kə ghəshi.

⁶² Dzəghwa ghəshi ka paghanci kwəma lə dəvə kaa Zakari, dəy zəghwə

va ta mbəə sənay slən tsa dī na mənīy fanci kaa zəghwə ci.

⁶³ Dza Zakari, mba'a dəwvə tsəm tsa fədīti mənī ta tsasli shiy dzəti və shi. Sa banavə mənī na,

dza na mba'a tsaslati slən tsa zəghwə va ti. «Zhaŋ na slən tsa ci» kə. Sa

jəngəvə mbəzli va shi tsasliti na va na, mba'a məhərli shi səəta va nava kwəma.

⁶⁴ War ghwəla ki na, wərət ghani Zakari va niy pəhəta pəlita, nighəm na, ghəciy mbata gəzə kwəma wəzə. Dza na ka fal Hyala zlanzlan.

⁶⁵ Ma sa nata ka ghalahiy Zakari nava kwəma tsəgha na, mba'a her shi dzashi. War ə mənīy slasla

kwəma zəghwə va dzar mbə məlməhi mbə kəleŋer tə hidī ka Zhəwde.

⁶⁶ Ya wa ntsaa favə nava kwəma na, mba'a banavə təkə kwəma mbə nəfə tsa ci. A kə ndəə ni na: «Ta njaa dza kwəma tsava zəghwə

nza kia?» kəə ni. Ta na nava katanəy, a Hyala fakən dəvə nzə kən zəghwə va.

Zakariy fal Hyala kwa cəm

67 Dzəghwa Hyala lə Safə tsa nzə dewdew tsa paf təhay nəfə tsa Zakari, dəy Zhan, tapə ghəci ta gəzə kwəmaa səəkə va Hyala, 68 ma kə na:

«'Wəsa nə ya kaa Hyalaa sləkəra, kaa Hyala ka *Izərayel, sa nzana mba'a fakən məhərli n zə kən shi, ghəshi mbəzli n zə, dza na mba'a mbəlitiishi.

69 Aa ghwənəkəmmə ndə mbəlimmə lə bərçi və tərəjw.

Ndə mbəlimmə tsa vay, jijiy mazə *Davitə, ndə ghəra sləni tsa Hyala mbəradzə na.

70 Kwəma mənti Hyala vay, aa niy gəzəkə lə miy tsa ka gəzə kwəma n zə dewdew ni mbəradzə.

71 Aa niy gəzəkə: "Ta mbəlītəjwəy dzee mbə dəvə ka mbəz ghwəy, lə mbə dəvə mbəzliy di ma kwəma ghwəy gwanashi" kə niy ni.

72 Zhini difa, mba'a niy gəzəkə: "Ta məntəjwəy wəzə hwər dzee" kə niy ni kaa jijihimmə niy nza.

"Ka dzee zamti ghən ta kiri tsa slati ghwəmmə tsaw"

kə niy ni kaa ngəshi.

73 Gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana, mba'a Hyala niy zəmanakə fəla kaa jimmə *Abəraham,

74 ta mbəlīkəvərimmə mbə dəvə ka mbəz ghwəmmə,

lə ta ndammə kwal tsaa ghəranta sləni n zə,

kala hazləni mbə nəfə ghwəmmə.

75 Mba'a ta mbə ghwəmmə n zə ka mbəzli dewdew ni, ka nəw kwəma lə kwal tsa n zə, dewdew ghwəmmə

kwa kwəma n zə ya pa' hwəmba.

76 Ta na na gha kiy, zəghwə yay, *Ndə gəzə kwəma Hyala ta ghwəmə dza ghaa n zə,

kwa kwəma Ndə sləkəpə dza ghaa dza, ta gwəmanci kwal tsa dza naa səəkə kwa.

77 Gha dza naa gəzanshi kaa mbəzli ci:

"Ta pəlaynjwəy jikir tsa ghwəy dza Hyala mbə nəfə tsa n zə, ta mbə ghwəy mbəlījwəy" pə gha.

78 Sa nzanay, tərəjw na wəzə hwər va Hyala ghwəmmə, tərəjw hwər tsa n zə zhanta ta mbəzli difa.

Ava va tsəgha dza wan pi tsa n zə səəkə mə ghwəmmə kaa ngəmmə, nja wan tsa ka vici vaa məni ghənzə mbə səəmə.

79 Wan pi tsa vay, ghəci dza naa mbərə kaa mbəzli mbə kwəsli, lə kaa mbəzliy hazləni va məti.

Ghəci dza naa cimmə kwal tsaa dzəvəgha Hyala,

ta mbə zərkə n zə kwa jipə ghwəmmə li» kə Zakari kaa cəm tsa ci va.

80 Ma Zhan naci ki na, war mbə kəli ghəci, ka mətsəhəva məhərli ci. Dza na mba'a dzaa n zəyəy mbə gamba, kərakə lə mbəzli, pa' fəca vici gha naa səəkə ta ci ghən tsa ci kaa ka Izərayel ta 'wa sləni ci.

2

Ya tsa Yesəw (Mt 1:18-25)

1-2 Ghala vəghwə tsa vay, a tsahwəti ndə niy n zə tifa, Agwəstə kə məndi kaa slən tsa ci. Ghəci niy n zə naa mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi. Dzəghwa na mba'a fəy Kiriniyəse ka ngwəmma tə hidfi ka Shiri. Ghala vəghwə tsaa n zə Kiriniyəse vaa ngwəmma ki na, dza mazə Agwəstə tə nahwəti vici, mba'a gəzanshi tsasli slən tsa mbəzli tə hidfi ka Rəm gwanashi kaa mezhizhə. Ghənzə na kwa taña tsasli 'wa məndiy tsasli tə hidfi va.

3 Ma sa gəzəkə mazə Agwəstə tsəgha ki na, dza mbəzli gwanashi ka dzashi ta tsasli slən tsa shi ki. Ya tsamaba ndə na, ka dzaa dzəmbə məlmə jijihiy.

4-5 A tsahwəti ndə niy n zə tifa, *Zhezhefə, kə məndi kaa slən tsa ci. Dza na kwərakwə ki, ghəshi lə makwa ci Marəy, mba'a ghəshi kafəshi mbə məlmə

1:69 1:69 Cem 132:17; Mt 20:30-31 1:70 1:70 Rm 1:2; Ezay 9:1-6; Mishe 5:1-3 1:71 1:71 Cem 106:10 1:72 1:72 Cem 106:45; 105:8-9; SləniTaH 26:42 1:73 1:73 Ghava 22:16-18 1:74 1:74-75 Tit 2:12, 14 1:76 1:76 Mala 3:1; Mt 11:10; Mk 1:2; Lk 7:27 1:77 1:77 Zher 31:34 1:78 1:78 Səvəri 34:6; Ezay 60:1-2; Mala 3:20 1:79 1:79 Ezay 9:1, 5; 42:6-7; Mt 4:16 2:4-5 2:4-7 Mt 2:1; Zhj 7:42

Nazaretə tə hidfi ka Galile, ta dzəmbə məlmə Betəlehem tə hidfi ka Zhəwde. Məlmə vay, mbə niy yakə məndi mazə *Davitə mbəradzə. Sa nzana jiji Davitə Zhezhefə ki na, na dza ghəshi ta tsasli tsa shi slən mbəba. Ma Marəy ghala vici va ki na, lə hwər ghənzə niy nza.

⁶ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə məlmə Betəlehem va ki na, mba'a vici ya Marəy mənta. ⁷ Dzəghwa baw yakə zəghwəə zal, Cikwa tsa nzə. Sa yakə na na, dza na mba'a parambə mbə kadibəl faghwa kwa pətsa ngati məndi ta shəkə gwəzən kaa gədəw. Ma kwəma faghwa na kwa pətsa va tiy, sa kama ngwəla mək mbə ciki tsa ka ka məlmə nza mbə.

Hyala ghwənikə ndə kwal tsa nzə ta gəzə kwəma kaa ka garəwa mbə makə shiy

⁸ Ma ghala vici va ki na, mba'a ka garəwa niy nza kwamti vəgha məlmə Betəlehem va mbə makə shiy həvir. ⁹ Dza *ndə kwal tsa Hyalaa sləkəpə, vətəghə səəkəy dzəghwa kwəma shi. Dza shəndəkə tsa Ndə sləkəpə mba'a səəkəy dzəkən shi, ka mbərə wəŋ pi tsa nzəə dzəkən shi. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, mba'a hazləni kəsəvəshi tərəŋw tərəŋw. ¹⁰ Dzəghwa ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəshi na: «Ka hazləni ghwəy ma, sa nzanay, nəwər tsa wəzə tsa na sa bəkəŋwəy ya. Nəwər tsa vay, saa dzaa banavəshi vəshi tərəŋw kaa hwəlfə mbəzli tə hidfi gwa'a na. ¹¹ Favə tə ghwəy, ndatsə tə vərđi nay, a ndə mbəliphə yay tə ghwəy mbə məlmə Betəlehem, məlmə mazə Davitə. Ghəci na Ndə sləkəpə, ghəci *Kəristəw, ntsa təravə Hyala va ta mbəli mbəzli. ¹² Mbalam, a ghwəy dzaa nighəti. War kəsəy ma ghwəy vərñjə'wə pəərə pəərə mbə kadibəl, məhəni ghəci kwa pətsa ka gədəw pəərə gwəzənəy, ghəci na ki» kə.

¹³ War sa gəzəkə ndə kwal tsa Hyala tsa va tsəgha na, nza'jəw vərəm ka kwal Hyala mə ghwəmə mətəhəkəvəshiy dzəvəgha tsava ndə kwal tsa Hyala. Ka fal Hyala ghəshi, ma kə ghəshi na:

¹⁴ «Hyala shəndəkə na na Hyala ta ghwəmə, fal ghwəmmə, aa banəkəshi zərkə kaa mbəzli đi na tikə tə hidfi» kə ghəshi.

Ka garəwa

¹⁵ Sa falamti ka kwal Hyala va Hyala ki na, dza ghəshi, mba'a ghəshi kafəshi vəgha ka garəwa va, ka zhashiy zhimə ghwəmə. Ma sa zhashi ghəshi na, dza ka garəwa va, ka gəzə kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ndata tsəgha na kwəma vay, dzamməm dzəmbə məlmə Betəlehem va, a ghwəmmə dzaa nashi shiy mənishi va gəzammə Ndə sləkəpə lə mətə ghwəmmə» kə ghəshi. ¹⁶ Dza ghəshi tsəgha, kafə ghəshi kafəshi, ka dza, lə diva lə diva. Dza mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Betəlehem. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsəshi kar Marəy lə Zhezhefə mba'a vərñjə'wə tsa va, məhəni ghəci kwa pətsa ka gədəw pəərə gwəzən. ¹⁷ Ma sa nay ghəshi vərñjə'wə tsa va na, tapə ghəshi ta slan-shi kwəma gəzanəkəshi *ndə kwal tsa Hyala vaa dzəkən zəghwə va. ¹⁸ Ya wa ntsaa favə kwəma gəzəkə ka garəwa va va na, nja mađəŋa ghəci nata nava kwəma. ¹⁹ Ma Marəy nanzə ki na, war ka fə kwəma va gwanataa dzəmbə ghən nzə, ka təkə kwəmaa dzəkən wəzə. ²⁰ Ghavə ka garəwa va, mba'a ghəshi kafəshi, ka zhashiy jighi. Ma ghəshi mbə kwal na, war ə ghəshiy fal dikə tsa Hyala ta shi favə ghəshi va lə shi nashi ghəshi va. Sa nzana tsəgha mətə shi nashi shi va, njasaa niy gəzanəkəshi ndə kwal tsa Hyala va.

*Kar *Zhezhefə lə Marəy mba'a Yesəw mbə *ciki Hyala*

²¹ Ma sa mənta ləwma kwətij ghala yata Marəy ki na, mba'a vici *slanci fə'yasa kaa zəghwə nzə mənta. Sa slanamti məndi na, mba'a məndi fanati slən Yesəw. Slən tsa vay, ghəci na saa niy gəzanci *ndə kwal tsa Hyala kaa mbəghəy ta fanci ghala ghənzə ghwəla ta bə hwər.

²² Dza Marəy mba'a mənti vici fadə mətsəkə mbə pi yam ghwə məwti, njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə kaa ka *Izərayel. Ma sa kədfamti na pi yam ghwə ki na, mba'a ghəshi bəvə zəghwə shi va, ka dzashiy dzəmbə ciki Hyala mbə məlmə Zherəwzalem ta fəə dzəghwa kwəma Hyala. ²³ Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi fəy kwa kwəma Hyala, sa nzana tsəgha məndi tsasliti mbə *kwəma pəhəti Hyala. Ma kə məndi na: «Yakə ma mali kwa taŋa zəghwə nzə, zəghwəə zal kəy, tsa Hyalaa sləkəpə dza tsavaa nza» kə məndi. ²⁴ Dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə shiy vəlanavəshi kaa Hyala, sa nzana tsəgha kwəma pəhəti Məyizə gəzəkə: «Mba'a kə mali kəfita lə pi yam ghwə məwtiy, nza ghənzə dzaa bənavə ya ghərpəpəhi bakə, ya kwəkwər palayhi bakə kaa Hyala» kə.

Shimeyanw gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa dzəkən Yesəw

²⁵ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə məlmə Zherəwzalem, Shimeyanw, kə məndi kaa slən tsa ci. Ndə wəzə ghəci niy nza, ntsa slar tsa, ka nəw kwal Hyala lə nəfə kwətiŋ. War mbə ndəghə səəkə tsa ntsaa dzaa mbəli ka *Izərayel ghəci. Lə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa mbə nəfə ci. ²⁶ Mba'a Safə tsa Hyala va niy gəzanci, ka dza ghaa mətiŋa kala dza mətsə ghaa nay *Kəristəw Ntsa tivə Hyalaw, kə niy ni ngəci. ²⁷ Dza Safə tsa Hyala va, mba'a kakə Shimeyanw dzəmbə *ciki Hyala. Ma ghala vəghwə tsa va na, mba'a kar dəy lə mbəghəy bəkə Yesəw dzəmbə ciki Hyala, ta fəə dzəghwa kwəma Hyala, njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə. ²⁸ Sa nay Shimeyanw zəghwə va ki na, mba'a bəvə vəgha hwər tsa ci. Dza na ka məni 'wəsa kaa Hyala, ma kə na:

²⁹⁻³⁰ «A Ndə sləkəpə, 'wəsa dalala, nana kiy,
a kwəmaa niy gəzəkə miy tsa gha va niy nza mənta,
a mətsee nay ndə mbəlipə tsa ghəwənikə gha.

Nana kiy, a ghaa mbəə zlay ndə sləni tsa gha

a ghəci mətiy lə wəzə.

³¹ *Ndə mbəlipə tsa va na sa garəy gha ta mbəzli tə hidfi gwanashi.

³² Ghəci na wəŋ pi tsaa dzaa canshi kwal tsaa nəwŋa kaa hwəlfə mbəzli tə hidfi gwanashi.

Ghəci dza naa fə shəndəkəə dzəti ka *Izərayel

ghəshi mbəzli gha» kə.

³³ Ma sa favə kar dəy Yesəw ghəshi lə mbəghəy kwəma gəzə Shimeyanw va na, nja madəŋa ghəshiy nata nava kwəma.

³⁴ Dzəghwa Shimeyanw mba'a təfanatishi miy. Zhini ma kə kaa Marəy mbəghəy Yesəw na: «Avanay zəghwə nay, Hyala təravə na ta sənay nəfə tsa ka Izərayel ghənzə. Nihwəti mbəzliy zəghwə va dza naa mbəlitishi, nihwətiy difa na, ra'i ghəshi dzaa zashi, sa ka ghəshi zləba ma nəw ci. Zəghwə va dza naa ci shi di Hyala mbəzliy məni. Ə na na nzanay, ka dza mbəzliy zləbaw. ³⁵ Ghəciy, ta cikəvəri kwəma mbəmbə na dzar mbə nefer mbəzli dəŋ dza naa dzəti ngwəla. Ma gha na na ghay Marəyəy, ta sa ngəra'wə dza ghaa dza tə kwəma zəghwə gha na. Njasa dzəramtəŋa məndi miy nəfə tsa gha lə gwapa dza ngəra'wə tsa tə ghaa zhəŋa» kə.

Anaa gəzə kwəmaa səəkə va Hyalaa dzəkən Yesəw

³⁶ Ma ghalaifa difa ki na, mba'a nahwəti mali niy nza tifa mbə məlmə Zherəwzalem. Kwa gəzə kwəmaa səəkə va Hyala ghənzə. Ana slən tsa mali va, zha Penəwel mbə hwəlfə kar Aser ghənzə. Təreŋw ghənzə niy halita. Ghənzə kiy, piya mbərfəŋ niy mənəhwə ghəshi lə zal tsaa niy bəvə na, ghənzəə zha. Dzəghwa mba'a zata tsa va mətiy. ³⁷ Ma sa mətiy zata na, dza na mba'a nəyta ka məgwəmba. Ghala vəghwə tsa vay, piya dəghəsə mətsəkə fadəti niy nza sa nzə. Kalaa niy səvəri ghənzə mbə *ciki Hyala, war sləni Hyala ghənzəə

məni havəghwə lə həvir gwa'a. Ka məni səwmay, ka cə'wə Hyala.

³⁸ Dza na ki ndəs səəkəta tıbaa dzəvəgha kar Marəy lə zata ge'i lə vəghwə tsa va. Sa səəkəta na na, tapə ghənzə ta mananta 'wəsa kaa Hyala kwərakwə, dza na ka gəzanshi kwəmaa dzəkən Yesəw kaa mbəzliy ndəghə vici dza Hyalaa mbəli mbəzli mbə Zherəwzalem ti.

*Kar *Zhezhefə lə zəghwə shi mbə məlmə Nazaretə*

³⁹ Dza kar Zhezhefə ghəshi lə Marəy ki, mba'a ghəshi kədamti məni *kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən zəghwə shi. Ma sa kədamti ghəshi məni nzə na, dza ghəshi ka zhashi lə zəghwə shiy jigghi, zhimbə məlmə Nazaretə tə hidfi ka Galile. ⁴⁰ Ma zəghwə shi va naci ki na, war mbə mətəhə kəli dikə, kwəriŋ kwəriŋ vəgha ci. Mba'a Hyala fanambə məhərli sənata kwəma tərənəw dzəmbə ghən tsa ci. Bəm Hyala fakən dəvə nzə kən.

*Yesəw mbə *ciki Hyala, ghəci lə piya mənə lə bakə*

⁴¹ Njasa səəkə piya vay, mbə dza niy nza kar dəy lə mbəghəy Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta *makwaghwa Pakə. ⁴² Ma sa mənti Yesəw piya mənə lə bakə ki na, dza ghəshi pəm ghəshi pəməvə, ka dza ta makwaghwa va li njasa sənabəshi ghəshi mbə məni. ⁴³ Sa tsəhəshi ghəshi mbə Zherəwzalem na, ka məni makwaghwa Pakə ghəshi. Dza ki mba'a Pakə kədita. Ma sa kədita Pakə na, mba'a kar *Zhezhefə lə Marəy kafəshi ka zhashiy jigghi nashi ki. Mbalaa mba'ay na Yesəw ləy hwəməy mbə məlmə Zherəwzalem. Kalaa niy fəti ghən ghəshi ta nava kwəma. ⁴⁴ War dza ghəshiy dza. Ma kə ghən tsa shi na: «Dzar mbə nihwəti mbəzli nza ghəy mbə dza li shi kwa zəərə kwətiŋ na na zəghwə» kə ghəshi nashi ki. Vəghwamti ghəshi mbə dza. Ma hetihwer ki na, mba'a ghəshi madishi ta pala dzar mbə manhiy, lə dzar mbə madigahishi. ⁴⁵ Pəla' pəla' kə ghəshi na, shaŋ ghəshi ta nay. Ma

sa nay ma ghəshi na, dza ghəshi ka zhəghəvaa zhimbə Zherəwzalem ta pəla mbəba. ⁴⁶ Vəghwamti ghəshi mbə pəla ci. Ma tə kwa mahkana vici na, zhini ndəs ghəshi tsəhəshi mbə Zherəwzalem. Dza ghəshi na, Yesəw mənəy mbə ciki Hyala, tə jipəjipə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə *ka Zhəwifə. Ka fa kwemer bənipə ghəshi va, ka dəfəw nahwəti kwəma mbə və shi ghəci. ⁴⁷ Ya wa ntsaa favə gəla kwemer gəzə na va na, ka mananci madəŋa va na ci va hwəlfə məhərli, lə va gəla kwəma ka naa zləbakə gwa'a.

⁴⁸ Ma sa səəkə kar Zhezhefə lə Marəy nay na, ka mananshi madəŋa nava kwəma. Ma kə mbəghəy ngəci na: «A zəghwee, tawa məntənəy gha nana kwəma tsətsəa, tawa gwəravə ghaa dzamənəy her ghəy lə dəŋa, kwəp kwəp kwəp ghəy mbə pəlaŋa kia?» kə. ⁴⁹ Ma kə Yesəw kaa zləbanta na: «Wa shi pəlara ghwəy ti tsəghaa? Ə sənay ma ghwəy mbə ciki tsa Dirə dzee nza ta ghəranci sləni ci pə ghwəy shəkəna?» kə. ⁵⁰ Kwəma gəzəkə na va ki na, mba'a səəti məhərli kar dəy ghəshi lə mbəghəy.

⁵¹ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a nəwvəshi, ka zhashi ghəshiy zhimbə məlmə Nazaretə kwa zəərə shi. Ka yə fəti ghəci kaa mbəzliy yakə va, njasa dfi ghəshi. Ma na mbəghəy nanzə ki na, war mbə fə ghən ghənzə ta shiy məniva va gwanashi. ⁵² Yesəw ki na ka mətəhə kəli vəgha ci, ka mətəhəva məhərli sənata kwəmaa dzəmbə ghən tsa ci gwa'a. Ka təbanta kwəma ci kaa Hyala, tsəgha kaa mbəzli kwərakwə.

3

*Zhaŋ ndə məni *batem mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli*

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Zhŋ 1:19-28)

¹ Ləy hwəm sa mətiy Agwəstə, mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi na, mba'a məndi pəərəti tsahwəti ndə dzəghwa pətsa ci. Tiber, kə məndi kaa slən tsa ci. Ma Tiber mbə məni kwa mənə lə cifə piya ci mbə mazəy, Paŋwəsə Pilatə

niy nza naa ngwəmna tə hidî ka Zhəwde. Ma *Erədə na, ka məni ngwəmna tə hidî ka Galile. Fəlipə, zədəy Erədə na, tə hidî ka Itərə lə ni ka Terakwanitə, mba'a Lizaniyasə ka məni tə ni ka Abilen.
² Ghala vici vay, bakə niy nza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala mbə ka *Izərayel. Anə, kə məndi kaa slən tsa tsahwəti, Kayifə tsahwəti.

Ge'i ge'i lə vəghwə tsa va ki na, dza Hyala mba'a gəzanta kwəma nza kaa Zhan zəghwə Zakari ghəci ghwəlay mbə gamba.
³ Ma sa favə Zhan kwəma gəzanakə Hyala va na, dza na mba'a madiy ka dza dzar mbə məlməhi dzar miy həl Zhərden gwanashi ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli, ma kə na: «Tsam titihwə kwa kwəma Hyala, zhəghantim nzəy tsa ghwəy, ma nza məndi məntəwəy batem, nza Hyala pəlaywəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzə» kə.
⁴ Kwəma gəzə na vay, kərasl dzəghwata na kwa kwəmaa niy tsasli *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala va niy nza mbə zliya ciy dzəkən Zhan. Ma kə niy niy:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba. Ma kəy:

«Gwəmantim nefer ghwəy ta ka'wə Ndə sləkəpə,

njasa ka məndi vaa zamti kwal wəzə wəzə

ta ka'wə ntsa dikə tsa,

mba'a ghwəy ghwənanamti nefer ghwəy wəzə wəzə.

⁵ Pətsa dəban dəban tsa gwa'ay, ta yəməy dza na,

cəke' dza məndiy həlbanti kar dəlegwigwi lə hwəmer pi gwa'a.

Tə pətsa nza kweler hwədanə hwədanəy, tidid dza məndiy gəjətishi.

Kweleriy yidishi gwa'ay, ta yəmantishi dza məndi.

⁶ Ya wa ndə ghalaba kiy, ta nay ntsa ghwənikə

Hyala ta mbəlipə dza na» kə mali va, kə niy ni.

⁷ Ma Zhan mbə gəzə kwəma ci va tsəgha ki na, dza mbəzli mba'a ghəshi

basəkəvashi dalala ta mbə ghəciy man-anshi batem. Ma kə Zhan kaa ngəshi na: «Ghwəyəy, nja shesher ndərəm ghwəy. Mbə təkə kwəma ghwəyəy, ta mbəlinəy dza ghəy va ngwəvə Hyala va dzaa səəkə, sa ka məndi məntəwəy batem, nə ghwəy. A ntsaa gəzanwəy tsəgha na kə kia?
⁸ Mba'a pə ghwəy dī mbəlinwəyəy, ə pə ghwəy məni sləni wəzə na gar sənay məndi a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghwəy katan katan, kə məndi. Nəghətaa ghwəy taa zəzəti na: «A ghəy dzaa mbəlinəy sa nza *Abərahəm vaa jijinəy» pə ghwəy ma. Ma na Hyala nanzə e gəzanwəyəy, a bərzi və ta zhəghəti ya hərezli nashi ghwəy ni ka ndərəzhi Abərahəm.
⁹ Ə gəzanwəy ya, ndəkəwə na ngwəvə Hyala nanzə ki, njasa ka tsə'i vaa nza mbəzə mbəzə ta kəsli fəhiy dzaa ya ma ya wəzə na gwanashi, ta ndəti ghwə ti shi» kə.
¹⁰ Ma sa gəzəkə Zhan tsəgha, ma kə mbəzliy basəkəvashi va kaa ngəci na: «Njaa dza ghəy məni sana kia Zhan?» kə ghəshi.
¹¹ Ma kə Zhan ngəshi na: «Ma pə ghwəy məntiy, ntsa nza kwəbenər və bakəy, ə kə tanavə tsahwəti kwətij kaa ntsa kama na və. Ntsa nza shi zəmə və bə na, ka təhəshi ghəci lə mbəzli kama ghəshi və shi» kə.

¹² Dzəghwa ka *dəwan kwərakwə mba'a ghəshi səəkəshi ta mbə Zhan man-anshi batem. Sa səəkəshi ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma va Zhan, ma kə ghəshi na: «A Metər, njaa ka ghəy məni na ghəy kia?» kə ghəshi.

¹³ Ma kə Zhan kaa ngəshi na: «Ghwəy mbə sləni ghwəyəy, əntaa ghwəy papa shiy va mbəzli ma, war njasa gəzanwəy ngwəmna tsəhə shiy va mbəzli pə ghwəy dzaa tsəhəshi» kə kaa ngəshi.

¹⁴ Dza ka sawji kwərakwə, mba'a ghəshi səəkəshi, ka dəw və tsəgha bə, ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghəy məni na ghəy kia?» kə ghəshi. Ma kə Zhan ngəshi na: «Əntaa ghwəy zlighwə gəna va mbəzli lə bərzi ma, əntaa ghwəy dzaa slasla dzərvəə dzəkən mbəzli ma. Ta na ghwəy va zhəmə wanwəy məndi pə

ghwəy vəshi» kə.

¹⁵ Ya wa ndəy, mbə ndəghə səəkə tsa *Kəristəw Ntsa tivə Hyala niy nzana. Ma sa nata məndi kwəma məni Zhaŋ ki na, ghəci dza Kəristəw tsa vaa nza bərkee, kə mbəzli kaa kwəma təkə ghəshi mbə ghən shi. ¹⁶ Ma kə Zhaŋ kaa ngəshi gwanashi ki na: «Yən na neyey, lə yam ngəri məninqəy ya batem. A tsahwəti ntsaa taŋətəra tə dikə tiba dzaa səəkə. Ntsa vay, məniree gar gələbə ta pəli yidi mbə kwakwahə tsa mbə səda ciw. Na nacy, lə *Safə tsa Hyala, mba'a lə ghwə dza naa səəkə ta məninqəy batem. ¹⁷ Sa ka na səəkəyəy, ta məni ngwəvə dza naa dzəkən mbəzli. Ngwəvə ci vay, njasa ka ndə vaa pəhə ha lə kwakwa gaga ta dəvə ci dza naa məni. Ma sa ka na pəhamti na, mba'a basaghwa ha ci kwa tamə, ma davəna na mba'a ndamti mbə ghwə dzaa məti ma ya pa' hwəmba» kə Zhaŋ.

¹⁸ Ava tsəgha niy gəzanshi Zhaŋ Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka tsəhanshi səətiy dzəghwa sləmə shi lə kwəma ghəngən ghəngən ta mbə ghəshiy zhəghanti nzəy tsa shi. ¹⁹ Dza Zhaŋ tə nahwəti vici mba'a gəzanakə kwəma kaa ngwəmna Erədə dzəkən kwəma mənti na gəmgəm na. Ə niy bəhwə Erədə mali zədəy, Erədiyadə, kə məndi kaa slən tsa mali va. Zhini mba'a niy mənti nihwəti shi gəmgəm ni dəŋ diba. Va tsəgha niy nə Zhaŋ, shi wəzə ni na shi mənti gha vaw, kə kaa ngəci. ²⁰ Ma sa gəzanakə Zhaŋ kwəma va kaa Erədə tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy, dza na mba'a faghwa Zhaŋ kwa fərshina. Zhini mətsəhə mətsəhəti lidfi kwəma tsəgha ki.

*Zhaŋ mbə məni *batem kaa Yesəw
(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)*

²¹ Zhaŋ ghwəla ta dzəghwa fərshinay, mbəzli dəŋ niy səəkə na və, ka mananshi batem ghəci. Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a səəkəy va Zhaŋ, mba'a Zhaŋ mananati batem kwərakwə. Ma Yesəw mbə cə'wə na, gwəravə ghwəmə

tsəgha bəŋ ghwənita. ²² Dza *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa ka səəkə mə ghwəmə dzəkən, njə'wə pə gha na, ndəba vəgha ghərpəpə, pə gha. Fa məndi na, məli ndəə gəzə kwəma səəkə mə ghwəmə, a kə na: «Gha na Zəghwee, tərəŋw dīŋee, mbə vəshi nzee dalala tə gha» kə.

*Jijihiy Yesəw
(Mt 1:1-17)*

²³ Ma gha Yesəw gha sləni Hyalay, mahkan mətsəkə niy nza piya ci. Ma dəy tə bərəkə nzəy, *Zhezhefə na, ma Zhezhefə na, zəghwə Eli, ²⁴ Eli na, zəghwə Matatə, Matatə na, zəghwə Levi, Levi na, zəghwə Meləki, Meləki na, zəghwə Zhanay, Zhanay na, zəghwə *Zhezhefə, ²⁵ Zhezhefə na, zəghwə Matatiyasə, Matatiyasə na, zəghwə Aməsə, Aməsə na, zəghwə Nahwəm, Nahwəm na, zəghwə Ezəli, Ezəli na, zəghwə Nagay. ²⁶ Nagay na, zəghwə Matə, Matə na, zəghwə Matatiyasə, Matatiyasə na, zəghwə Sheməŋ, Sheməŋ na, zəghwə Zhəsəkə, Zhəsəkə na, zəghwə Zhəda, ²⁷ Zhəda na, zəghwə Zhəwanan, Zhəwanan na, zəghwə Resa, Resa na, zəghwə Zhərəbabel, Zhərəbabel na, zəghwə Salatiyel, Salatiyel na, zəghwə Neri, Neri na, zəghwə Meləki, ²⁸ Meləki na, zəghwə Adi, Adi na, zəghwə Kwasam, Kwasam na, zəghwə Eləmadam, Eləmadam na, zəghwə Er, ²⁹ Er na, zəghwə Yesəw, Yesəw na, zəghwə Eliyezer, Eliyezer na, zəghwə Zhewrim, Zhewrim na, zəghwə Matatə, Matatə na, zəghwə Levi, ³⁰ Levi na, zəghwə Shimeyanw, Shimeyanw na, zəghwə Zhəwda, Zhəwda na, zəghwə *Zhezhefə, Zhezhefə na, zəghwə Zhənam, Zhənam na, zəghwə Eliyakim, ³¹ Eliyakim na, zəghwə Meleya, Meleya na, zəghwə Mena, Mena na, zəghwə Matata, Matata na, zəghwə Natan, Natan na, zəghwə *Davitə, ³² Davitə na, zəghwə *Zhese, Zhese na, zəghwə 'Wəbetə, 'Wəbetə na, zəghwə Bəwazə, Bəwazə na, zəghwə Sala, Sala na, zəghwə Nashən, ³³ Nashən

3:16 3:16 SləniKY 1:5; 11:16; 13:25; 19:2-4; Lk 4:18 **3:19** 3:19-20 Mt 14:3-4; Mk 6:17-18 **3:21** 3:21 5:16 **3:22** 3:22 4:18; Zəghwee: Cem 2:7; Ezay 42:1; Lk 9:35; 20:13 **3:27** 3:27 Salatiyel: 1NəMezh 3:17; Esd 3:2 **3:30** 3:30-33 Rətə 4:18-22; 1NəMezh 2:1-14 **3:31** 3:31 Natan: 2Sam 5:14 **3:33** 3:33-38 Ghava 29:35; 25:19-26; 11:10-20; 5:1-32

na, zəghwə Aminadabə, Aminadabə na, zəghwə Adəmin, Adəmin na, zəghwə Arni, Arni na, zəghwə Esərəm, Esərəm na, zəghwə Peresə, Peresə na, zəghwə Zhəwda, ³⁴ Zhəwda na, zəghwə *Zhakwapə, Zhakwapə na, zəghwə *Izakə, Izakə na, zəghwə *Abərahəm, Abərahəm na, zəghwə Tera, Tera na, zəghwə Nahwər, ³⁵ Nahwər na, zəghwə Serəgwə, Serəgwə na, zəghwə Rewə, Rewə na, zəghwə Pelegə, Pelegə na, zəghwə Eber, Eber na, zəghwə Shela, ³⁶ Shela na, zəghwə Kaynan, Kaynan na, zəghwə Arfakəsadə, Arfakəsadə na, zəghwə Shem, Shem na, zəghwə *Nəwe, Nəwe na, zəghwə Laməkə, ³⁷ Laməkə na, zəghwə Matəsaleh, Matəsaleh na, zəghwə Henəkəwə, Henəkəwə na, zəghwə Zharet, Zharet na, zəghwə Malelelə, Malelelə na, zəghwə Kaynan, ³⁸ Kaynan na, zəghwə Enəsə, Enəsə na, zəghwə Setə, Setə na, zəghwə *Adam, Adam na, Zəghwə Hyala. Ava tsəgha na jijihiy Yesəw njasa nza ghəshi.

4

Yesəw lə ndə jaka tsa Hyalaa (Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Ma ləy hwəm sa mananati məndi *batem kaa Yesəw kwa həl Zhərdey ki na, mba'a zhəghəkəvay, paf nəfə tsa ci təhəy va *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa. Dza Safə tsa va, mba'a pəməghə dzəmbə gamba. ² Hi fadə mətəkə ghəci mənti mbə gamba va, war mbə həərə *ndə jaka tsa Hyala. Səəkə shi zəmə kwa miy ci nehem mbə hi tsa va gwanayəw. Ma lə hwəm sa kərətə vici fadə mətəkə na va ki na, mba'a ma 'wati ghəranci. ³ Ma kə ndə jaka tsa Hyala kaa ngəci na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, gəzanci kaa hakwə tsa, a ghəci zhəghəy ka shi zəmə, a gha zəməshi» kə. ⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Ma kə kwəma tsasliti məndi mbə Zliya Hyalay: “Ka nzəyəy ndə tə hidfi kwataka lə shi zəmə gwa'a tsəghaw” kə» kə Yesəw.

⁵ Sa nay ndə jaka tsa Hyala shan ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla na, dza na pəm pəməghə dzəmə pətsaa gwəramti yakəyakə. Sa pəməghə na na dza na nza'jəw, canamti məlməhi tə hidfi gwa'a gwa'a lə mezhizhəy sləkəshi. ⁶⁻⁷ Ma kə ngəci na: «War mba'a pə gha tsəfəkwəŋa kwa kwəma yay, ta ndəna kwal tsaa sləkə məlməhi va, lə shi mbə shi va dzee, mbə dəvə gha dza ghəshiy nza gwa'a gwa'a. Sa nzana shi va gwanashiy, kaa ngəra ndarashi məndi mbə dəvee. Yən kwərakwəy, e mbay banavəshi kaa ntsa dee bānci shi» kə. ⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Ma kə kwəma tsasliti məndi kwa Zliya Hyalay: “War kwa kwəma Hyala gha sləkəŋa, pə gha dzaa tsəfəkwə, war kaa ngəta pə ghaa ghəra sləni kwətita ya hwəmba” kə məndi» kə Yesəw.

⁹ Ma sa nay ndə jaka tsa Hyala shan ghəci ta mbay Yesəw dza kwa nava bəla dība na, dza na mba'a pəməghə Yesəw dzəmbə məlmə Zherəwzalem, mba'a pəməghə dzəmə ghən *ciki Hyala. Ma kə kaa Yesəw na: «Ndata Zəghwə Hyala nza ghay, ndəbəvaa dzəghwaa dzəti hidfi. ¹⁰ Sa nzanay a məndi tsasliti kwa Zliya Hyala: “Ta ghwənikə ka kwal nzə dza Hyala ta səəkə ta ndəghwəŋa” kə məndi. ¹¹ Ma kə məndi dibay: “Ma nza ghəshi ka'wəŋa lə dividivi shi va nəghətaa hakwə gwəlahantaa tə səda gha” kə məndi» kə. ¹² Ma kə Yesəw ngəci na: «A Zliya Hyala gəzəkə dība, a kəy: “Əntaa gha dzəghə nighə kwəma Hyala gha sləkəŋa ma” kə məndi» kə Yesəw. ¹³ Ma sa kəfəmti ndə jaka tsa Hyala dzəghə həərə Yesəw lə tsəhwəli ghəngəhən ghəngəhən dəŋ tsəgha ki na, dza na, mba'a dzay tə nava vici di, ta ndəghə nahwəti vici.

Yesəw gha sləni ci tə hidfi ka Galile (Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwə Yesəw mba'a zhəghəghəvay zhiti hidfi ka Galile. Paf nəfə tsa ci təhəy lə bərci banavə *Safə tsa Hyala dəwdəw

tsa. Dzəghwa zləj məlmə slən tsa ci dzay. ¹⁵ War ə ghəciy bəni kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə ceker basəva *ka Zhəwifə, ka fal mbəzli gwanashi.

Zləbati kwəma Yesəw mbəzli ka Nazaretəw
(Mt 13:53-58; Mk 6:1-6)

¹⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə məlmə Nazaretə, məlmə kəli na mbə. Ma sa səəkəta *vici dəkəva ka Zhəwifə na, dza na mba'a dzəmbəy dzəmbə *ciki basəva tsa shi va, njasa sənabəy na mbə dzəmbə. Ma sa tsəhəy na, mba'a garəy ta jangə Zliya Hyala. ¹⁷ Dzəghwa mba'a məndi vəlanavə zliya tsasli *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala. Ma sa bəvə na na, mba'a palamti, dza na mba'a kəsata kwəma mbəba tsasli tsasli naa dzəkən ghən tsa ci. Kə ka jangə kwəma va, ma kə na:

¹⁸ «A *Safə tsa Hyala kənee, ə tsəhavəra na ta gəzanshi

Yəwən kwəma wəzə na kaa ka ndərma. Ə ghwənara na ta gəzanshi pəli tsa shi kaa mbəzli kwa fərshina, lə ta ghwənanamti mətsəhi ghwələfesli. Zhini mba'a ghwənara ta mbalamti mbəzli sanshim ngəra'wə.

¹⁹ Mba'a ta gəzanshi kaa mbəzli, nza ghəshi mbəə sənay, a vəghwə tsa dza Hyalaa mbəlishi ti səəkəy» kə.

²⁰ Ma sa jangamti Yesəw kwəma va tsəgha na, dza na mba'a zhiniy paray zliya va. Mba'a banavə kaa ntsaa ghəra sləni mbə ciki basəva tsa va. Ma sa banavə na na, das nzəyəy mənəy ta bananshi shiy. Mbəzli tiba ghalaba mbə ciki basəva tsa va gwanashi na issə, ghəshi fati mətsə tə Yesəw, ka nighə. Ka ndəghə kwəma dza na ta gəzanshi. ²¹ Dzəghwa ki, ma kə Yesəw ngəshi na: «Kwəshala tə zliya na na jangəhwee sənənvay, a nava kwəma mənta ndatsə. Ghala pətsaa fa ghwəy va yən mbə jangə məniva na» kə. ²² Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va na, tərənəw ghənzə təbanatishi gwanashi.

Ma kə ghəshi na: «Kay, kwəma gagaa nava kwəma wəzə tsa nzəw, zəghwə *Zhezhefə va sasa tsəy?» kə ghəshi.

²³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ka dza ghwəy bashəhwə gəzəkəra kwəma nja kwa fir taa nzaw. Ma dza ghwəy niy: “A ndə mbəlipə, ca mbəli ti ghən tsa gha kwərakwə kəshi” dza ghwəy ni. Zhini a pə ghwəy taa ni ngəra diba na: “Ya gəla shiy mənəhwə gha va tə hidfi ka Kaper-nahwəm, favə ghəyəy, məntishi tsəgha tikə mbə na gha na məlmə kwərakwə di” dza ghwəy ni» a kə Yesəw. ²⁴ Zhəghwa, ma kə ngəshi diba na: «Ə gəzənəwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə tifa ya kwətin mbə ka gəzə kwəma Hyala mba'a məndi zləbati kwəma ci, ka fə bamaa dzəti mbə məlmə yakə məndiw. ²⁵ Zhini diba e gəzənəwəy kwagwa'ay, mbəradzə ghala vəghwə tsa *Eli ndə gəzə kwəma Hyalay, dən niy nza mi'i mbəreketi tə hidfi ka *Izərayel. Ghala bay, tərənəw niy nza ma tə hidfi va, sa niy nzəməy ma van mbə piya mahkan mba'a tir kwan. ²⁶ Ya tsəgha niy nza mi'i mbəreketi tə hidfi ci va dən mbə may, niy ghwənəghə Eli Hyalaa dzəkə ghi tsa nahwəti ya kwətin ti shi, ta kəəti ghəciw. War dzəkə ghi tsa nahwəti mali mbəriy kama tə hidfi shi, niy ghwənəghə na Eli. Mali vay, mbə məlmə Sərepəta niy nza na, tə hidfi ka Shidanəw. ²⁷ Ya ghala vəghwə tsa ndə Hyala Elizhe kiy, dən niy nza ka dərna tə hidfi ka Izərayel ghəshi ni ci hidfi. Ya tsəgha niy nza ka dərna dən tə hidfi ci vay, niy mbəlanti tsahwəti Elizhe ti shi ya kwətinəw. War *Naaman, tsahwəti ndə dərna tsaa səəkə tə hidfi Shiri na saa niy mbəlanti na» kə.

²⁸ Ma sa favə mbəzliy basəshi va mbə ciki basəva tsa va kwəma gəzə Yesəw va tsəgha na, mba'a nefer shi satishi gwanashi mbəba. ²⁹ Dza ghəshi rəərə ghəshi satishi, tasl ghəshi kəsəvə Yesəw, ka mbahəə səvəri mbə məlmə, sa mbahəkəvəri ghəshi na, mba'a ghəshi dzəməshi liy dzəti dəl pətsa ləy ghəshi va

məlmə shi va ti. Ta mbə ghəshiy tsəkway səəkə mə pətsa vaa dzəti ngwəla, ta mətī ghəci. ³⁰ Ma dza Yesəw naci ki na, liwed səvəriy mbə shi, ka dzay.

Yesəw ghəshi lə ntsa sancī gazlaka ngəra'wə

(Mk 1:21-28)

³¹ Dzəghwa Yesəw mba'a dzay dzəmbə məlmə Kapernahwəm, tə hidī ka Galile. Sa tsəhəy na mbəba na, dza na ka bəni shiy ghəci kaa mbəzli mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə fəca *vici dəkəva. ³² Ma mbəzli tifa ki na, mba'a shi bənanshi na va səvəri məhərli shi. Sa nzana lə bama ti ghəci gəzə kwəma kaa mbəzli.

³³ Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə ciki basəva tsa va, lə gazlaka 'yahə'yahe na mbə ghən ci. 'Wakəvə ntsa va tsəgha tapə ta 'wanə, zlanzlan, ma kə na: ³⁴ «A Yesəw, ndə ka Nazaretə tsa, ta njaa dī gha lə ghəya? Ta zantənyəy səəkə gha shəkəna? Ma na neyey, e sənəya wəzə. Ghay, ntsa dəwdew tsa ghwənay Hyala nza gha!» kə. ³⁵ Dza Yesəw mba'a 'yamanakə cihə kaa gazlaka mbə ghən ntsa va va, ma kə na: «Dekədekə pə gha. Ə pə ghaa səvəri mbə ghən zal tsa, mbala kərakə» kə. Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, 'wakəvə gazlaka va tsəgha, mbəriv fati zal tsa va tə pi tifa kwa kwəma mbəzli gwa'a. Mba'a səvərta mbə ghən ntsa va. Shan ta mananati shiy kaa ntsa va gar zhanci ghənzə mbə səvəri mbə ghən ci.

³⁶ Ma sa nata mbəzliy nza tifa gwanashi nava kwəma ki na, mba'a mananatishi madəya. Dza ghəshi ka gəgəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Wa slən tsa na tsətsə na na kwəma kia? Njaa mbay tsatsa ndəə gəzanakə kwəma kaa gazlaka lə gwəlan, dza mba'a hwəta səvəri mbə ghən ndəə zlayaa?» kə ghəshi. ³⁷ Dzəghwa ki war kwəma Yesəw məndiy sla tə hidī va gwa'a gwa'a.

Kar Yesəw lə ka zəlghwə dən

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸ Ma sa dza Yesəw na, mba'a səvəriy ghalabə mbə ciki basəva tsa va, mba'a dzay dzəkə ghi tsa Shimanjw. Dzakə na

na, shiy Shimanjw tifa gwərapəta dalala məhəni, ndəba ghwə, pə gha vəgha nzə. Dza mbəzli ka cə'wə Yesəw a ghəci mbəlanti. ³⁹ 'Wakəvə Yesəw ki, gəlan gəlanəy kən mali va. Dza na ka gəzanci kwəma ghəci kaa zəlghwə tsa va lə gwəlan, a ghəci səvəriy mbə vəgha mali va. Sa gəzanakə Yesəw kwəma tsəgha na, dza zəlghwə tsa va mba'a səvəriy mbə vəgha mali va. War ghwəla tsəgha na, nza'jəw ghənzə kafəta ka dza ta bənsi shi zəmə.

⁴⁰ Ma sa pəkəwəta vici ki na, dzəghwa məndi basə basə məndi basanakə nihwəti ka zəleghwer ghəngən ghəngən. Dzəghwa Yesəw, mba'a fəfanakənsi dividivi ci kwətin kwətin tsa shi gwa'a. Dza ghəshi, kwərin kwərin ghəshi mbəlishi gwanashi. ⁴¹ Dən gəzlekiki səvərishi mbə ghən ka gəzlekiki dənan mbə mbəzli va, kala ngwəmə lala ghəshi mbə səvəri. Ma kə ghəshiy ni na: «Gha na Zəghwə Hyala. Gha na Zəghwə Hyala» kə ghəshiy ni. Ka Yesəw dza na, ka nabəshi lə gwəlan. A ghəshi catavashi kala gəzə ma kwəma. Sa nzana, ma gəzlekiki va na nashiy, a ghəshi sənay ghəci na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, kə ghəshi.

Yesəw tə hidī ka Zhəwde

(Mk 1:35-39)

⁴² Ma tə way pi mekəshi na, mba'a Yesəw kafəy səvəriy mbə məlmə Kapernahwəm, ka dzay dzəti gamba kərakə lə mbəzli. Dza mbəzli dənan, mba'a ghəshi kafəshi, ka papala, dza ghəshi ndəs ghəshi kəsay. Ma sa kəsay ghəshi tsəgha na, kala zhini ghəshiy dī ghəciy zlashi ta dzay ghwəla. ⁴³ Ma kə Yesəw kaa ngəshi naci ki na: «Wəzəba dzee na ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli, kaa mbəzli mbə nihwəti məlməhi kwərakwə. Sa nzanay, ghənzə na kwəma ghwənikəra Hyala ti» kə.

⁴⁴ Dza na mba'a dzay, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli dzar mbə ceker ka *ka Zhəwifə basəva tə hidī ka Zhəwde.

5

*Kwa tana *mbəzli ta səda Yesəw
(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)*

¹ Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw səvəriy garəy tə həlbə tsa miy kwəfa *Zhenezaretə. Dza mbəzli, dəŋ ghəshi basəkəvashiy dzəvəgha. Dza ghəshi ka tsətsəkəwəva ta nza ndəkəwə vəgha, ta fa kwəma Hyala gəzə na va. ² Tsa' kə Yesəw na, mba'a nashi kwambəwaler bakə tə pətsa va vəgha həlbə. Ə niy səəməshi ka kəəsə kərpi kwa shi, mba'a ghəshi niy dzashi ta yabə zlekwer shi. ³ Dza Yesəw ki, mba'a dzay dzəghwa nahwəti kwambəwal va, sa Shimanjw ghənzə. Ma kə ngəci na: «A Shimanjw, katata kwambəwal gha naa jəw dzar dzəti yam di» kə kaa ngəci. Dza Shimanjw mba'a dzəghwaa katata. Mba'a Yesəw nzəyəy kwa, dza na mba'a ghati gəzanshi kwəma kaa mbəzli ki.

⁴ Ma lə hwəm sa kədiy na lə gəzə kwəma kaa mbəzli ki, ma kə kaa Shimanjw na: «Ca mbala, kətəghə kwambəwal gha naa dzar dzəti hwər kwəfa, nza ghwəy pəəli zlekwer ghwəy, a ghwəy ndağhashiy dzəghwa kwəfa, ta ka kərpi njasa nza ghwəy va kwa zəərə ghwəy» kə. ⁵ Ma kə Shimanjw ngəci na: «A Metər, ava ghaa nay mbə ka kərpi hi ghəy virvirvir, kəsəvə sə ghəy ya wabaw. E ma njana nzana gha gəzəkəray, kadiw a ghəy zhiniy pəli zlekwer ghəy zhimbə kwəfa» kə. ⁶ Dza ghəshi ki mba'a ghəshi katatavashiy dzəti hwər, ka pəpəli zlekwer shiy dzəmbə kwəfa, ka ka kərpi. Dzəghwa tərənəw ghəshi kavə kərpi, pa' ka dī slikwə zlekwer shi va dəŋ tsa kərpi. ⁷ Sa nashi ghəshi tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi təhwədfashi nihwəti madigahishi kwa nahwəti kwambəwal ta kətishi. Ndəs niva mbəzli səəkəshi. Dza ghəshi tifa ki ka pa kərpiy dzəghwa kwambəwaler bakə ni va. Paf paf ghəshi tahayshi lə kərpi bakanashi, pa' ka dī ndava kwambəwaler vaa dzəmbə yam, va shəndəkə tsa kərpi, gwa'a tsəgha.

⁸ Ma sa nay Shimanjw Piyer tsəgha na, dza na gələb gələbəy shinin ci mbə hidī

kwa kwəma Yesəw. Ma kə kaa ghəci na: «A Ntsaa sləkəra, katantəvaŋa vəghəe, sa nzanay, ndə mənī *kwəma jikir na nzee» kə. ⁹ Ma Shimanjw kiy, tərənəw niy dzashi her ci, lə mbəzli va ta gwa'a, va kwəma kərpi kəəsəvə ghəshi va dəŋ ni tsəgha. ¹⁰ Ndərazhi Zhebede, kar Zhakə lə Zhaŋ kwərakwə na, tsəgha her shi dzashi. Mbəzli bakə ni vay, ghəshi lə kar Shimanjw niy nza na mbə sləni shi kwa zəərə kwətīŋ na. Ma kə Yesəw kaa Shimanjw ki na: «A Shimanjw, ka dza her gha ma. Ghala ndatə e gəzanəy, ka zhini ghaa nzaa ndə kəəsə kərpiw. Ndə dza ta haka mbəzli səəkə ta nəwra dza ghaa nza» kə. ¹¹ Ma sa favə ghəshi tsəgha ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi pakəmə kwambəwaler shiy dzəti həlbə. Mbərəkə ghəshi zlashi tifa, lə shi və shi gwa'a. Mba'a ghəshi nəwhwə Yesəw.

*Kar Yesəw lə ndə dərna
(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)*

¹² Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw tsəhəy mbə nahwəti məlmə. 'Wakəvə tsahwəti ndə tifa mba'a tsahwəy, war dərna vəgha ci. Dza na mba'a nay Yesəw. Ma sa nay na Yesəw tsəgha na, dza na, mba'a səəkə tsəfəkəwəy kwa kwəma ci, lə kwəma ci mbə hidī, ka pəra'wanci dəvə. Ma kə na: «A Ndə sləkəpə, war mba'a pə ghaa dī sənənvay, a ghaa mbələntəra dəwdəw va dərna kənee na» kə. ¹³ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza Yesəw, kaf kafəti dəvə ci, mba'a dapay. A kə ngəci na: «E dī ghaa mbəliŋa, mbəliŋa kwərīŋ» kə. Nza'jəw dərna va sərəbətə ti. ¹⁴ A kə Yesəw kaa ngəci sa mbəliy na na: «Əntaa gha gəzə kwəma məntəŋee na ya kaa wa ma. Mbala tsərə, a gha dzaa canati ghən tsa gha njasa mbəliŋa gha kaa ndə ta Hyala. Nza gha dzaa vəliti vəli gha kaa Hyala njasa gəzəkə *Məyizə va, nza mbəzli mbəə sənay gwanashi, a gha mbəliŋa va dərna tə gha, kə ghəshi» kə.

¹⁵ Ma ghalaba ki na, war ə mbəzliy mətsəhə sla kwəma Yesəw dza kwa kwəma kwa kwəma dzar mbə mbəzli gwa'a. Ka mbəzliy dza na, ka basəvaa

səəkə dfaŋ, ta fa kwəma bənipə na, lə ta mbə ghəciy mbəlitishi va zəleghwer shi. ¹⁶ Ka Yesəw dza na, mba'a səvəriy mbə məlmə, ka dzay dzəti gamba kərakə vəgha mbəzli, ta cə'wə Hyala.

Kar Yesəw lə ntsa mətita nahwəti bəla vəgha ci

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷ Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw ka bənanishi kwəma Hyala kaa mbəzli mbə tsahwəti ciki. Dza *ka Farisahi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi bəsəkəvashi səəkə dzar mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən tə hidfi ka Galile, lə tə hidfi ka Zhəwde, mba'a səəkə mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. Sa səəkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi nzyəshi vəgha Yesəw. Bərzi Hyala ki na kwasəbə Yesəw ghənzə niy nza, ka mbəli ka zəleghwə ghəci lə bərzi va. ¹⁸ Ma ləy hwəm jəw na mba'a nihwəti mbəzli bəkə tsahwəti ndə tə pi həni tsa ci, sa nza nahwəti bəla vəgha ci mətə mətə. Dza ghəshi ka pəla kwal tsa bəghə dzəmbə ciki tsa va ta mbay ghəshiy fəy kwa kwəma Yesəw. ¹⁹ Shaŋ ghəshi ta kwəməvə kwal gar dzəmbəshi ghəshi li, va dfaŋ tsa mbəzliy bəsəshi tə pətsa va. 'Wakəvə ghəshi tsəgha tsəŋ ghəshi bəvə, dza taram ghəshi dzəməshi li mə ghən ciki tsa va, sa tsəti məndi nja beela. Dza ghəshi mba'a ghəshi tsahwəti kwal ti. Sa tsahwəti ghəshi kwal na, mba'a ghəshi vələghə ntsa va tə pi həni tsa ci dzəghwa tə jipəjipə mbəzli dzəghwa sədfa Yesəw. ²⁰ Ma sa sənay Yesəw a mbəzli va ndara nefer shi gwanashi, kə, ma kə kaa ntsa shaw tsa va ki na: «A madiga, a kwəma gha jikir na pəlita!» kə.

²¹ War sa favə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə ka Farisahi nava kwəma tsəgha na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə təkə kwəma, ma kə ghəshi mbə ghən shi na «A tsatsa ntsaa sawa Hyala tsa shəka? Wa tsava ntsaa dza vaa mbay pəlatanay kwəma ndə jikir na tifa kala war Hyala kwətita?» kə ghəshi. ²² Ma Yesəw naci ki

na, gwa'a gwa'a ghəci sənata təkə kwəma mbə ghən shi. Ma kə kaa ngəshi na: «A mbəzli ni, tawa tətəkə ghwəy kwemer tsətsə ni mbə nefer ghwəya?» ²³ Nama kwəma gwəra na bəlaŋ, ta ndə kə ni: «A kwəma gha jikir na pəlita» kə, lə ndə ni kaa ndə zəleghwə: «Sati garəŋa a gha dzaŋa» kə? ²⁴ Ma kiy, e dfi ghwəy sənay, a bərzi vəya yən Zəghwə yakə ndə ngəri tikə tə hidfi ni, ta pəlanishi jikir tsa mbəzli, pə ghwəy» kə. Dza ma kə kaa ntsa mətita bəla vəgha ci va na: «A ntsa, avee gəzəŋa sənəvə, sati, madfi bə pi həni tsa gha, mbalaa jighi» kə. ²⁵ War sa gəzəkə Yesəw kwəma va na, dza ntsa va tsəgha, nza'jəw satiy tə hidfi tifa, kwa kwəma mbəzli va gwa'a. Tsəŋ bəvə pi həni tsa ci, ka dzay jighi. War ə ghəciy fal Hyala ghəci mbə dzay. ²⁶ Ma sa nata mbəzli tifa va gwanashi nava kwəma na, ka mananishi madəŋa ghənzə. Dza ghəshi ka fal Hyala, mba'a hazləni təhay nefer shi. Ma kə ghəshi mbə gəzə kwəma shi na: «Ndatsey, a ghwəmmə nata kwəma madəŋa madəŋa na, nanzə» kə ghəshi.

Kar Yesəw lə Levi
(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

²⁷ Ma ləy hwəm shi va ki na, dza Yesəw mba'a kafəy ta dzay. Ma ghəci mbə dzay na, mba'a nay ndə *dəwan mənəy mbə ciki sləni tsa ci. Levi, kə məndi kaa slən tsa ntsa va. Ma sa nay Yesəw ki, ma kə kaa ngəci na: «Sati, nəwra dzam» kə. ²⁸ War sa gəzanakə Yesəw tsəgha na, dza Levi pəlhəm satiy, mbərəkə zlashi shiy tifa gwa'a, ka nəw Yesəw.

²⁹ Dzəghwa Levi mba'a pəməghə Yesəw dzakə ghi tsa ci, mba'a tanati shiy tərəŋw. Dəŋ nihwəti ka dəwan lə nihwəti mbəzli niy səəkəshi ta zəmə shi va. Ka zəmə shiy ghəshi jakə lə kar Yesəw ki. ³⁰ Ma *ka Farisahi lə mbəzliy bənanishi *kwəma pəhəti Hyala mbə shi ki na, tsarakə ghəshi niy nza tə na shi bəla. Ma sa nashi ghəshi kar Yesəw tsəgha mbə zəmə shiy lə mbəzli va na, mba'a zhanatishi kwa hwər shi. Ma kə ghəshi kaa *mbəzli ta sədfa Yesəw na: «Tawa zəmə ghwəy

shiy ka sa shiy jakə lə ka dəwan mba'a nihwəti mbəzliyə məni sləni jikir naa?» kə ghəshi. ³¹ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «A mbəzli ni, səəkee nashi mbəzli kwəriŋ kwəriŋ vəgha ni mbə dza va dəkwətərəw, war ka zəlghwə na shi kee nashiy dza və. ³² Ava va tsəgha na kiy, yən neyey, ta pəla mbəzli wəzə ni səəke yaw, ta pəla mbəzliyə məni sləni jikir na səəkəree, ta mbay ghəshiy tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa shi» kə.

*Ka jakəva yəwən kwəma bənipə Yesəw lə kwəma bənipə *ka Zhəwifəw (Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)*

³³ Ma ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw tsəgha ki, ma kə nihwəti mbəzliyə mbə shi kaa Yesəw na: «Mbəzli ta səda Zhan ghəshi lə mbəzli ta səda *ka Farisahiy, kar ghəshiy tivə vici, ka məni səwmay ka cə'wə Hyala. Ya ni gha ni *mbəzli ta səda gha kiy, wa shiy mənishiy məni ma ghəshi tsəgha, nza na war shiy ghəshiy zəmə, ka sa shiy ya hwəmbəaa?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «A pə ghwəy favə kwəma dzee na ta gəzanwəy. Mba'a kə ndə harvə mbəzliyə zəmə gəzləbə mətəpa na, mba'a mbəzliyə va dzaa tivə vici va ka vici məni səwmay shəkəna? Ka dza ghwəy mbay makətishi va zəmə shiy, kama zal mali tsa va ghwəlay mbə shiw. ³⁵ Ma kiy, a tsahwəti vəghwə dzaa səəkəy, ghala pətsa dza məndi vaa banti ndə mətəpa kwa jipə shiy, ghalaba dza ghəshiy məni səwmay ki» kə.

³⁶ Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir diba, ma kə na: «Ndə tifa sləkwə kwəban tsa yəwən tsa, ta dza ta mbəghə dzəti tsaa haliyəw. Sa nzana, mba'a kə ndə mənti tsəghay, lidiy ladamti ndə tsa yəwən tsa va kwəban gəməy. Zhini diba na, ka dza kəjer tsa yəwən tsaa jakəshi, lə tsa halihali tsaw, ta slikwəshi dza ni halihali ni shiy.

³⁷ Ava tsəgha na diba, ndə tifa ka 'yaghwa tay tsa njəm njəm tsaa dzəghwa ghwəlpə halihali naw. Sa nzana, mba'a

kə ndə mənti tsəghay, sa ka tay tsa va madiy ta pəsli na, ta wənəhəta dza pəhal ghwəlpə va, ka tay dza na, na'i shəkəy dzəti hidiy gəm. Shi dza məndiy mənivə lə ghwəlpə va tifa ghwəla kiw. ³⁸ Va tsəgha, ma təbə na kiy, dzəghwa yəwən ghwəlpə təbə na məndiy i tay tsa njəm njəm tsa kwərakwə ki. * ³⁹ Ndə tifa dzaa zləba sa tay tsa njəm njəm tsa, sahwə ma na tsa pəslipəsli tsaw. Ta na navay, kar məndiy gəzə: «Wəzəba tay tsa pəslipəsli tsa na kaa tsa njəm njəm tsa» kə məndiy ni» kə.

6

*Gəzə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva ka Zhəwifə (Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)*

¹ Ma tə nahwəti vici, fəca vici dəkəva ka Zhəwifə na, ka tanə kar Yesəw lə mbəzliyə ta səda ci dzəvəriyə mbə vəh alkamari. Ma ghəshiyə mbə dza va na, dza mbəzliyə ta səda ci va ka slərbə alkamari va, ka zəmə. ² Ma sa nashi nihwətiyə mbəzliyə mbə *ka Farisahi məni tsəgha, ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Tawa dzəmbənwəy ghwəy mbə məni shi makəmmə *kwəma pəhəti Hyala va məni ghwəmmə fəca vici dəkəva kia?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Wa səəkə ghwəy jangəhwə mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəmaa niyə mənti kar *Davitə va ghəshi lə mbəzliyə kwasəbə bay sa? Tə nahwəti vici sa niyə ghəratishi may, ⁴ təhwə niyə dzəmbəy Davitə mbə *ciki Hyala, dza həŋ bəvə pəŋ tsa ka məndi ta Hyala li, mba'a zəməhwə, mba'a tatanavəshi kaa mbəzliyə kwasəbə va, mba'a ghəshi zəməhwə kwərakwə. Ya tsəgha niyə nə kwəma pəhəti Hyala, ka zəmə pəŋ tsa va məndi kala war *ka ta Hyalaw kəy, niyə nabəti Davitə Hyalaw» kə. ⁵ Zhini ma kə Yesəw ngəshi bə na: «Yən sləkə na vici dəkəva, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

Kar Yesəw lə ntsa məti məti dəvə tsa (Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

5:32 5:32 19:10 5:33 5:33 Mt 6:16-17; 11:18-19; Lk 7:33-34 5:34 5:34 Mt 9:15 * 5:38 5:38 Ka *Izərayeləy, dzəghwa ghwəlpə yəwən na ka ghəshiy i tay tsa njəm njəm tsa. Ni shi ghwəlpipi, tə hwətəbə niyə mənishiy ghəshi, va tsəgha ka ghəshiy slikwəshi ghəshi kə halishi, sa ka tay tsa njəm njəm tsa madiy ta pəsli kwa shi. 6:1 6:1 Nəw 23:25 6:2 6:2 Səvəri 20:8-10 6:3 6:3-4 1Sam 21:2-7; SləniTaH 24:5-9 6:6 6:6-11 Mk 2:27-28

⁶ Ma fəca nahwəti *vici dəkəva diba na, mba'a Yesəw kafəy, dzay dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Sa dzəmbəy na na, dza na ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə mbəzli va məti məti dəvə kwa bəzəmə ci. ⁷ Dza *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə *ka Farisahi ki, war ka fə ghən ta Yesəw, ta nighə nda nza naa mbəli ntsa va fəca vici dəkəva, sa dī ghəshi ngali kwəmaa dzəkən ta mbə ghəshiy bānci fəti. ⁸ Mbalaa ma Yesəw naci ki na, gwa'a sənata na kwəma təkə ghəshi. Dza na ki, ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va tsəgha na: «Satiṇa, a gha garəṇa tifa tə jipə mbəzli» kə. Pəlhəm ntsa va satiy, mba'a garəy məgarə tifa. ⁹ Ma sa garəy ntsa va ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli tə pətsa va na: «A pənəy, njaa nə *kwəma pəhəti Hyalaa? Mənim kwəma wəzə na kaa ndə fəca vici dəkəva nə na shəkəna? Naa mənim kwəma gəmgəm na nə na? Kwal tsaa mbəlanti piy tsa ndə na sa ndammə na ta naa? Naa tsaa zamti piy tsa ci na?» kə. ¹⁰ Sa gəzəkə na tsəgha na, dza na mba'a fati mətə ci ti shi gwanashi ka nighəshi. Dzəghwa ma kə kaa ntsa məti məti dəvə tsa va ki na: «A ntsa tədi dəvə gha va» kə. Dzəghwa ntsa va mba'a tədata, war sa tədata na na, dza dəvə ci mba'a mbəlita kwəriṇ tsəgha. ¹¹ Ma sa nata nihwəti mbəzli kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəṇwəy. Dza ghəshi ka sləka kwəma kwa jipə shiy dzəkən shi dza ghəshiy mənī lə Yesəw.

Kar Yesəw lə mbəzli ta səfa ci məṇ lə bakə ni
(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Dza Yesəw ge'i ghala vəghwə tsa va, mba'a dzəməy mə kəlan ta cə'wə. Dzəghwa na virvirvir key pi ghəci hyamti mbə cə'wə Hyala. ¹³ Ma sa kərəy pi na, dza na da' harvə *mbəzli ta səfa ci. Dzəghwa na təra', təra' təra' ghəci təravə mbəzli məṇ lə bakə mbə shi. Ma kə kaa ni təravə na va na: «Ghwəyəy ka kwalee nza ghwəy na ghwəy» kə kaa ngəshi.

¹⁴ Avanashi slənedemer mbəzli va: Shi-manjw tsa fanati na slən Piyer ghəshi lə Andərə zəmbəghəy, Zhakə, Zhan, Fəlipə ghəshi lə Bartelemi, ¹⁵ Matiye, Təmasə, Zhakə zəghwə Alfe mba'a Shi-manjw tsa har məndi: «Ndə pərslə ta hidfi ci» ¹⁶ Zhəwdə zəghwə Zhakə, mba'a Zhəwdəsə Isəkariyətə, ntsaa dzaa nga dafa ta Yesəw. Ava tsəgha ghəshi.

Yesəw lə mbəzli dāṇ, mba'a ka zəlgəwə

(Mt 4:23-25)

¹⁷ Dzəghwa Yesəw ki, mba'a səkway lə mbəzli təravə na va səkə mə kəlan tsa va, mba'a ghəshi səkwaə garəshi tə ngwəla. Tə pətsa va, mbəzliy nəwvə kwəma ci niy nza dāṇ. Tifa nihwəti mbəzli niy basəshi diba. Mbəzliy səkə tə hidfi ka Zhəwde, lə mbə məlmə Zherəwzalem, lə mbə məlməhi tə miy həl, lə ni tə hidfi ka Tir lə Shidanw. ¹⁸ Gwa'a niy səkə ghəshi. Ta fa kwəma bənipə Yesəw, mba'a ta mbə kwəməvə mbəlishi va zəleghwer shi niy basətəvashi mbəzli va gwanashi. Lə mbəzli mananshi gazlakata niy səkəshi na, mba'a ghəshi mbəlishi kwərakwə. ¹⁹ Dzəghwa ya tsamaḃa ndə mbə mbəzliy basəshi va na, war ka pəla kwal tsaa dapay, sa nzana, mbə səvəri bər ci niy nza mbə vəgha ci ka mbəlishi gwanashi.

Mbəzli mbə vəshi, lə ni tə ngəra'wə
(Mt 5:1-12)

²⁰ Dzəghwa Yesəw njə'wə nighəti *mbəzli ta səfa ci. Ma kə kaa ngəshi na:

«Vəshi na tə ghwəy, ghwəy ka ndərma. Sa nzanay, ghəy na shiy dzaa nəy mbə mbəzli sləkə Hyala

tə pi kwəti mbə mazə tsa nə.

²¹ Vəshi na tə ghwəy, ghwəy mbəzli mbə ma sənənva.

Sa nzanay, ghwəy na shiy dzaa ngəslinwəy tərəṇw.

Vəshi na tə ghwəy, ghwəy mbəzli nza wahə

kwa mətəhi ghwəy sənənva.

Sa nzanay, ghwəy na shiy dzaa 'wəshi.

22 Mba'a kə mbəzli kala dī mətse ghwəy, mba'am ndəghamtəwəy, ka tsəerəwəy, ka ndərəwəy, war tə sa nəwra ghwəy yən Zəghwə yakə Ndə ngəriy, vəshi na tə ghwəy. 23 War mba'a pə ghwəy nata nava kwəma mənta tsəghay, ə pə ghwəy taa vəshi ghalaba, ka bərməə dzəta ghwəmə va nava vəshi. Sa nzanay, ta ngavəwəy zhəmə ghwəy dza Hyala mə ghwəmə. War tsəgha niy sanshi jijihishi ngəra'wə kaa ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə kwərakwə.

24 Ta səəkə dza ngəra'wəə dzəkən ghwəy, ghwəy ka shiy.

Sa nzanay a ghwəy kwəməvə tsa ghwəy wahə tikə tə hidī.

25 A ngəra'wə kən ghwəy, ghwəy mbəzli bəhəbəhə ni sənzənvə.

Sa nzanay, ta dzəkən ghwəy dza maa dza. A ngəra'wə kən ghwəy, ghwəy mbəzliy 'wəshi sənzənvə.

Sa nzanay, barcicəkwə dza ghwəy nza, war lə wahə kwa mətse ghwəy.

26 Ngəra'wə dza naa nza kən ghwəy, mbəzli kəə gəzə war kwəma wəzə wəzə naa dzar kabaka ghwəy. Sa nzanay, war tsəgha niy gəzə jijihishi kwəma wəzə wəzə na dzar kwa kabaka ka Hyala ka dzərvə mbəradzə kwərakwə» kə.

Dim ka jaka ghwəy

(Mt 5:38-48; 7:12)

27 Zhini ma kə Yesəw dība na: «Na na ghwəy, ghwəy mbəzliy fa kwəma gəzee nay, ə pə ghwəy dī kwəma ka jaka ghwəy, mananshim kwəma wəzə na kaa mbəzliy dī ma mətse ghwəy. 28 Mba'a kə mbəzliy bazlanwəyəy, ə pə ghwəy təfanshi miy tsa wəzə tsa na na ghwəy. Mba'a kə mbəzliy tsəerəwəyəy, ə pə ghwəy cə'wə wəzə hwər tsa Hyalaa dzəkən shi. 29 Mba'a kə ndə ləkavəghaṇa dəvə vəgha ghən ghay, ə pə gha zhəghanavə nahwəti bəlaa tərmbə, a ghəci ləkəṇa vəgha dība. Mba'a kə ndə sərəhwə ləkəwəsa kən ghən tsa ghay, zlay a ghəci zhiniy sərəhwə lə dāṇkəci tsa kən ghay ta gwa'a. 30 Ya tsamaḃa ndə dəw na shiy va ghay, bə pə ghaa bəncishi. Mba'a kə

ndə bəhwəṇa shi ghay, ka nə gha war gha zhanavəra shi ya, pə gha ngəci ma.

31 Njasa dī ghwəy va məndiy mənīwəy kwəma wəzə nay, war tsəgha pə ghwəy mananshi kaa mbəzli kwərakwə.

32 Ma kala tsəgha, mba'a pə ghwəy dī war mbəzliy dī kwəma ghwəy gwa'a tsəghay, zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyalaa? A ghwəy sənay ya mbəzliy mənī *kwəma jikir nay, a ghəshiy dī mbəzliy dī kwəma shi kwərakwə.

33 Mba'a pə ghwəy mananshi kwəma wəzə na, war kwataka kaa mbəzliy mənīwəy wəzəy. Zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyala kia? A ghwəy sənay, ya mbəzli jikir niy, tsəgha mənī ghəshi kwərakwə. 34 Mba'a pə ghwəy bənsi təm war kwataka kaa mbəzli sənashi ghwəy a ghəshi dzaa wavəwəy sa ghwəy, pə ghwəyəy. Zhəmə njaa naa ndəghə ghwəy va Hyalaa? A ghwəy sənay, ya mbəzliy mənī kwəma jikir nay, war kaa nihwəti mbəzliy mənī kwəma jikir na nja ghəshi, ka ghəshiy bə təm tsa shi, ta mbay mbəzli vaa wənsi sa shi kwərakwə. 35 Ma na na ghwəy, ghwəy mbəzliy nəwray, ə pə ghwəy dī ka jaka ghwəy, mananshim kwəma wəzə na, bənsim təm kaa mbəzli bərkəti ma ghwəy gar kwəməvə təm və shi. Ma ghalabay, ta kwəməvə zhəmə dikə na dza ghwəy va Hyala ta ghwəmə, ka mənīwəy ndərazhi nza. Sa nzanay, Hyala na nanzə na, aa mənī wəzə kaa mbəzli gwanashi. Kaa ka ndərəm lə kaa ka vini'wə shiy gwa'a. 36 Ə pə ghwəy mənī wəzə hwər kaa mbəzli tərəw, njasa nza Dəwəy Hyala va mbə mənī wəzə hwər tərəw kaa mbəzli kwərakwə» kə.

Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma

(Mt 7:1-5)

37 Zhəghwa ma kə Yesəw ngəshi bə na: «Ka ndərə nihwəti mbəzli ghwəy ma, ghalabay, ka dza Hyalaa ndərəwəyəw. Ka bə fəti ghwəy kaa nihwəti mbəzli ma, ghalabay, ka dza Hyalaa bəwəy fətiw.

Mba'a kə ndə məntənjwəy *kwəma jikir nay, ə pə ghwəy pəlay mbə nəfə tsa ghwəy, ghalabay, ta pəlatanwəy kwəma ghwəy jikir na dza Hyala mbə nəfə n zə kwərakwə. ³⁸ Nganshim shiy kaa nihwəti mbəzli, ghalabay ta nganjwəy shiy dza Hyala kwərakwə. Mba'a pə ghwəy nga shiy kaa nihwəti mbəzli, tsəgha dza Hyala nganjwəy shiy, paf, ka shikə bəratatə njasa ka ha vaa shikə ta tasaw. Sa nzanay, war njasa ka ghwəy vaa man-anishi kaa nihwəti mbəzli, tsəgha dza Hyalaa bərkəti ta məniwjəy kwərakwə» kə.

³⁹ Dza Yesəw dība, mba'a bəlanakəshi fir, ma kə na: «Ya wa ndəy aa sənay, ka mbay ghwəlfə kəsəvə tsahwəti ghwəlfə nja ghəci ta canci kwaləw. Mba'a kə kəsəvəy, bakanashi dza ghəshiy shak-aghwavashi kwa kə'wə. ⁴⁰ Ndə bəni shiy tība mba'a tanəti ntsaa bənanci shiy tə sənashi shiw. Nanzə ki, mba'a kə bənəhwə shi va wəzə gwa'ay, yəmə dza naa nza lə ndə bənanci shiy tsa va.

⁴¹ Sa wana nighə gha kwashebi məzadı jəw ni tə mətə zəmənə, kala nighəvə tsəm tsa dikə tsa va gha tə mətə ghaa? ⁴² Njaa dza ghaa mbay ni kaa zəmənə na: «A zəmə, kadiw di e bəntənə kwashebi məzadı tə mətə gha ni jəw ni» pə gha, mba'a gha zlay tsəm tsa dikə tsa va tə mətə ghaa? Ma gha gha ntsaa bəti ghən tsa gha tsa ka ntsa slar tsay, a pə gha bənti pərba tsəm tsa dikə tsa va tə na gha va mətə di na gha. Ma ghalaba kiy, nza gha mbay nay pi dīwen dīwen ta bənanti kwashebi məzadı tə mətə zəmənə» kə.

Tə kwəma gəzə na səvəri mbə miy tsa ci ka məndiy sənay ntsa wəzə tsa, lə ntsa jikir tsa

(Mt 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ Ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir bə na: «Ka mbay dənəw fə wəzə naa yati ya gəmgəm naw. Ka mbay dənəw fə gəmgəm naa yati ya wəzə naw. ⁴⁴ Ya tsamaba dənəw fəy, war tə ya ci ka məndiy sənay sa wəzə tsa na, kə məndi. Sənzənvay, ka mbay məndiy ngəlivə ya bəzakə tə

gwəvidiw. Zhini bay, ka mbay məndiy ngəlivə ya shəkən tə dənəw mbəzakwaw. ⁴⁵ Ava tsəgha na, ma ntsa wəzə tsay, sləni wəzə na ka naa məni, sa nzana shi wəzə ni shi mbə nəfə tsa ci. Ma tsa gəmgəm tsa ndəy, sləni gəmgəm na ghəciy məni, sa nza shi mbə nəfə tsa ciy shi gəmgəm ni. Sənay tə ghwəy, kwəmaa təhay nəfə tsa ndə na sa ka ndə gəzə səkwa tə miy ci» kə.

Kwəmaa dzəkən ceker bakə
(Mt 7:24-27)

⁴⁶ Ma kə Yesəw kaa ngəshi bə na: «Tawa harda ghwəy, «A Ndə sləkənəy, a Ndə sləkənəy» pə ghwəy, kala məni kwəma ghwəy, njasa gəzanwəy ya? ⁴⁷ Ya wa ntsaa səəkəy dzəvəghee mba'a favə kwəma gəzəkəe, dzəghwa na ka məni njasa gəzəkəe vay, avanashi shi yəməva na li shi: ⁴⁸ Yəmyəm na lə ntsaa dī nga ciki, la' la' la' lati pərba kə'wə tədəm, mba'a fəti səda ciki tsa ci tə kəlbə səəkə kwa hidī. Ma sa ngamti na na, mba'a ghərakwəli səəkəta tə nahwəti vici, pəya' həl təhəy ka dəzlay ciki tsa ci va, shəj ghənzə ta ngəzlamti, sa ngay na wəzə tə kəlbə. ⁴⁹ Ma na ntsaa favə kwəma gəzee, kala məni kwəma favə na vay, yəmyəm na lə ntsaa ghəvə vaa fəti səda ciki tsa ci dzəy tə hidī gəmshī, kala lay ya kə'wə jəwə, mba'a ngati. Ma sa kərəy na lə ngaci, tə nahwəti viciy mba'a ghərakwəli səəkəta pəya' həl təhəy, ka dəzlay ciki tsa ci va, nza'jəw, gərip, ghəci ngəzlay. Kala zhiniy tərmbə ya jəw tsətsə» kə Yesəw.

7

*Kar Yesəw lə dikə tsa ka sawji ka *Rəm bələkwə*
(Mt 8:5-13)

¹ Sa kədəmti Yesəw gəzə kwəma va gwanata tsəgha kaa mbəzli ki na, dza na mba'a mədiy ka dzay dzəmbə məlmə Kapernahwəm. ² Ma mbə məlmə va na, mba'a tsahwəti dikə tsa ka sawji ka Rəm bələkwə niy nza tība, mba'a ntsaa ghəranı sləni tība, tərənəw ghəci dī. Dzəghwa mba'a zəlghwə kəsəvə ndə

ghəranci sləni tsa va dalala, tərmbə war miy nəfə ta məti.

³ Ma sa tsəhəy Yesəw mbə məlmə va na, mba'a dikə tsa ka sawji tsa va favə məndiy gəzə kwəma Yesəw. Dza na nza'jəw harvə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghwənəghəshi kaa Yesəw ta dza ghəshiy cə'wə, a ghəci səəkə ta mbəlanamti ndə ghəra sləni tsa ci va. ⁴ Dzəghwa mətikwəkwər va, mba'a ghəshi madishi, dza ndəs ghəshi tsəhəshi va Yesəw. Sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi tapə ta cə'wə Yesəw dalala, ma kə ghəshi ngəci na: «Dikə tsa ka sawji ka Rəm ghwənəkənyə na ta cə'wəna, a gha mbəlanamti ndə ghəra sləni tsa ci. Ntsa vay, jəw na wəzəw, aa təbə ghaa kəətiti. ⁵ Sa nzanay, tərənəw diti na hwəlfə ghwəmmə, ghwəmmə ka Zhəwifə. Sanay, ghəci ngatəmmə na ciki basəva tsa ghwəmmə tsa» kə ghəshi.

⁶ Ma sa favə Yesəw kwəma va na, dza na kaf kafəy, mba'a nəwvəshi. Ma ghəshi kwa kwalshi, ghəshi ndəkwə lə ghi tsa ntsa va na, mba'a dikə tsa ka sawji tsa va ghwənəkə madigahiy kaa Yesəw. Bəgəm ghəshi mbə kwal lə mbəzli va. Ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəpə, ma kə dikə tsa ka sawjiy: Ka tasə ghən tsa gha gha ma. Yənəy, mənđee ndə gar dzakə ghi tsee gha də'wə ghən tsa ghaw. ⁷⁻⁸ Sa kamee va mək, dimee tsəhə kwa kwəma gha də'wə ghən tsee. Avanay sanay, a mbəzli dikə dikə ni tifa kənee ka sləkəra, yən kwərakwə na, lə ka sawji sləkəe tifa. Yən kəə dīy, e ni: “Mbalaa dzəti pətsa tsa' tsa” pən kaa ndə sawji, ka dza ghəci. Aw na: “Ndi” pən kaa tsahwəti, ka səəkə ghəci. E ni: “Məntəra sləni tsa' na” pən kaa ndə ghəra sləni tsee, ka mənī ghəci. Gha kwərakwə kiy, ntsa dikə tsa nza gha. Ə cə'wənjee, gəzəkə kwəma lə miy tsa gha kwətiy, ta mbəliy dza ndə ghəra sləni tsee va va zəlghwə tsa ci, ka satiy, kə» kə ghəshi.

⁹ Ma sa favə Yesəw kwəma gəzəkə dikə tsa ka sawji tsa va va tsəgha na, tapə ghəci mbə vəshiy dzəkən ntsa va.

Dza na, tərəf zhəghəghəvay dza kwa vərəm tsa kwasəbə va. A kə kaa ngəshi na: «Ya mbə ghwəy, ghwəy mbəzli ka *Izərayeləy, səəkəe kəsay ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala gwanay nja ndə ka məlmə tsa tepəw» kə. ¹⁰ Ma ləy hwəm ki na, mba'a mbəzli ghwənəghə dikə tsa ka sawji tsa va va zhəghəghəvashiy jighi ki. Dza ghəshi na, ndə ghəra sləni tsa ci va mbəliy kwəriy.

Yesəw zhanakati zəghwə nahwəti mali mbəri mbə məti

¹¹ Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw kafəy, ka dzay dzəmbə nahwəti məlmə, Nayin, kə məndi slən tsa məlmə va. Mba'a mbəzli ta səda ci kwasəbə, ghəshi lə nihwəti mbəzli dənəy. ¹² Ma ghəci ndəkwə ta tsəhə mbə məlmə va na, bəgəm ghəshi lə mbəri, məndiy dza ta la. Ntsaa mətiy vay, zəghwə nahwəti mali mbəri niy nza na. War kwətiy niy yakə na. Dənəy mbəzli mbə məlmə va niy nza kwasəbə mali va mbə bə mbəri tsa va. ¹³ War sa nata Yesəw mali va tsəgha na, tapə hwər tsa ci ta zhanci ti. Ma kə kaa ngəta na: «A mali, ka wahə gha ma» kə. ¹⁴ Dzəghwa na, kət kətəghəvay dzəvəgha mbəri tsa va, dapə dapashi shəghwə bə məndi mbəri tsa va ti shi. Sa dapətishi na na, dza ka bə mbəri, gar ghəshi garəshi. A kə Yesəw kaa mbəri tsa va na: «A məgəla, yən gəzəna na, satiya» kə. ¹⁵ Pəlhəm, zəghwə va satiy, das nzəyəy mənəy, dza na ka gha gəzə kwəma tsəgha. Dza Yesəw ki, mba'a banavə kaa mbəghəy. ¹⁶ Ma sa nata mbəzli tifa va gwanashi nava kwəma na, mba'a her shi dzashi tərənəw. Dza ghəshi ka fal Hyala, ma kə ghəshi na: «Kay, par nava kwəma ki. Avanay *ndə gəzə kwəma Hyala tsa dikə tsa tsahwəy dzəmbə ghwəmmə ndatsə. Hyala səəkəta na ta kəəti mbəzli nza» kə ghəshi. ¹⁷ Dza kwəma mənti Yesəw va tsəgha na, mba'a pəlivərivata gwa'a gwa'a tə hidī ka Zhəwde, lə tə nihwəti hidī dzar vəgha shi gwa'a ki.

*Kar Yesəw lə mbəzli ta səda Zhan tsaa mənipə *batem*

(Mt 11:2-19)

¹⁸ Ma ləy hwəm shi va ki na, mba'a mbəzli ta səda Zhan tsaa mənipə batem dzaa zhananavə shi mənəhwə Yesəw va gwanashi kaa ngəci ghəci kwa fərshina. Ma sa favə Zhan kwəma va tsəgha na, dza na da' harvə mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci va. ¹⁹ Kə ka ghwənishi kaa Yesəw Ndə sləkəpə, ma kə kaa ngəshi na: «Mbalam dəwtəram kwəma va ntsa va. Ma pə ghwəy ngəciy: "Waa gha na ntsa ndəghə ghəy va dzaa səəkə ta naa? Naa, a ghəy ndəghə tsahwəti ndə na? kə Zhan" pə ghwəy ngəci» kə. ²⁰ Dza mbəzli va kaf ghəshi kafəshi, mba'a ghəshi dzaa kəsəy Yesəw. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Waa Zhan, ndə mənipə batem ghwənəkəjəy na va gha. Ma kəy: "Waa gha na ntsa ndəghə ghəy va dzaa səəkə ta naa? Naa, a ghəy ndəghə tsahwəti na?" kə» kə ghəshi.

²¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa gəzə mbəzli va va kwəma na, dza Yesəw mba'a mbalamti ka zəlghwə dən, mbəli' kaa vədəvəder, mbəli' kaa ka gezlekiki, zhini mba'a ghwənəmti mətəsi ghwələfesli dən. ²² Dzəghwa, ma kə kaa mbəzli ghwənəkə Zhan va ki na: «Mbalam, a ghwəy dzaa gəzanci shi nashi ghwəy lə mətəsi ghwəy, lə kwəma favə ghwəy lə slimim ghwəy kaa Zhan. A ghwəy nay, aa mətəsi ghwələfesli ghwənishi, mbə nay pi ghəshi, vədəvəder na, ka dza, mba'a ka dərna mbəlishi, dza mba'a slimim mədejesli ghwənishi, mbə favə kwəma ghəshi. Mbəzliy niy bəkwəshi na, ka zhakatishi mbə məti. Zhini, mba'a Yəwən kwəma wəzə na tsəhəta kwa slimim ka cicikwə. ²³ Vəshi na ta ntsaa zhəghavəra ma hwəm, sa səəkəra mee dzəghwa ma ci» kə kaa ngəshi. Dzəghwa mbəzli ghwənəkə Zhan va ki, ka dzashi.

²⁴ Ma sa dzashi ghəshi na, tapə Yesəw ta gəzanshi kwəma Zhan kaa niy basəshi va mbəzli tə pətsa va, a kə kaa ngəshi na: «Sa dzanwəy ghwəy vaa dzəti gamba ta nighə Zhanəy, a ntsaa niy dza ghwəy

ta nighə tay? Ta nighə dzəvəti kwəfəghə safə niy dza ghwəy nanzə ba na? ²⁵ Naa wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nay ndə lə kwəbenjerəy gwəramti wəzə kən ghən ci, niy nə ghwəy nanzə dibaw? Ta na ka pa kwəbenjerəy gwəramti wəzə lə mbəzli tə wahəy, dzar kəy mezhizhə ka gəla niva mbəzliy nzəy nzəy tsa shi. ²⁶ War wa na ntsaa dza ghwəy va ta nighə kia? A ghəy dzaa nighəti *ndə gəzə kwəma Hyala niy nə ghwəy nanzə bay? Yan tsəgha na, ndə gəzə kwəma Hyala na Zhan katan. Ghəciy aa tanəti nihwəti ka gəzə kwəma Hyala. ²⁷ Sa nzanay, Zhan na ntsaa niy dza vaa 'wara kwal, saa niy tsasliti mənədi va kwəmaa dzəkən kwa Zliya Hyala. Ma kə Hyala kaa kwəma gəzəkə naa dzəkənəy:

Avee taa ghwənəghə ndə kwal tsee, a ghəci 'watəja kwal,

nza ghəci gwəmantəja kwal tsa dza ghaa dza kwa, kə niy ni.

²⁸ Ə gəzanwəy ya, ndə tiba tə hidfi mənədi yakə ka yəməva lə Zhan tə dikəw. Ya tsəgha nzə kiy, ya wa ntsa gəməy tsa zləbavə kwəmee, ta sləkə Hyalay, dikəba ghəci na kaa Zhan.

²⁹ A ghwəy na, ya tsamafa ntsaa favə kwəma gəzəkə Zhan ndə mənipə batem va, lə ka dəwanshi gwa'ay, mba'a ghəshi zləbavə Hyalaa sləkəshi, sa nzana lə kwal ghənzə mənə kwəma nzə. Mba'a Zhan mananatishi batem. ³⁰ Ma *ka Farisahi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala nashi ki na, mba'a ghəshi ndəghamti kwəma taranakəshi Hyala, kala zləba mənə batem va Zhan» kə Yesəw.

³¹ Zhini ma kə diba na: «Mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, lə wa yəməva ghəshi tay? ³² Yəmyəm na ghəshi lə ndərazhiy basətəvashi va tə bəghə ta tsabana. Dzəghwa ka 'wananshi 'wanə nihwəti kaa nihwəti, ma kə ghəshi na: "Tawa mənə ghwəy tsəgha shəka? Mba'a ghwəmmə basəmmə ta tsə, tapə ghəy ta viyhwəy sherey a ghwəy tsə, pə ghəy na, a tsə ghwəyəw. Ənkwa pə ghəy, zhini

ka 'wanjwəy cəm civə ghəy na, a zləba ghwəyəw!" kə ghəshi. ³³ Tsəgha nza ghwəy nja ndərazhiy səəvəri nihwəti va. Sa nzanay, ndəs səəkəy Zhan tsa mənipə batem, ma mbə nzəy tsa ci na, kala zəmə ma shi wəzə ni, kala sa ma tay ghəci. Ma pə ghwəy na: "Waa ndə gazlaka na tsatsa ndə" pə ghwəy, kala zləba kwəma Zhan ghwəy. ³⁴ Dzəghwa sa səəkəree, yən Zəghwə yakə ndə ngəri nee ki na, dzee ka zəmə shi zəmə, ka sa tay. Zhini ma pə ghwəy ba na: "Wəyəw, ndə hwər na tsatsa ndə, war shi zəmə lə tay na na ci kwəma sənata na gwa'a tsəgha, ka kəsə madigaa dzəti ka *dəwan lə dzar tə ka badaway gəmgəm ni" pə ghwəy, kala zləba ma kwəmee ghwəy ba. ³⁵ Ya tsəgha nze kiy, nihwəti mbəzliy zləbavə kwəmee na a ghəshi sənay, kwəma mənti Hyala va lə sənata kwəma nzəy, kwəma lə kwal na, kə ghəshi» kə Yesəw.

*Yesəw ghəshi lə Shimanjw *ndə Farisa*

³⁶ Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti ndə Farisa, Shimanjw kə məndi kaa slən tsa ci, da' haray Yesəw dzakə ghi tsa ci ta zəmə shiy ghəshi li. Dza Yesəw mba'a dzakəy dzakə ghi tsa ntsa va, dza das nzəyəy ta zəmə shi zəmə.

³⁷ Ma mbə məlmə va na, mba'a nahwəti mali niy nza tiba, kwa məni *kwəma jikir na ghənzə tərənjw. Ma sa favə mali va kəghi tsa *ndə Farisa tsa va na Yesəw mbə zəmə shiy, kə məndi na, pəlhəm kafəta, kə lan bəvə təlimə paf 'wərdi kwa, ka dzata liy dzakə ghi tsa va. ³⁸ Tsəhə tsa tsəhə na na, mba'a nzəyta lə hwəm Yesəw ndəkwə vəgha səda ci. Dza na ka wahə tsəgha. Bəbēbēbēb ghaa nighə ma wahə kwa mətse nze, ka səkwaa dzəti səda Yesəw, cəke' baslamti shidshid Yesəw lə wahə. Kə diba ka sadishi lə shiti mbə ghən nze. Sa sadamtishi na na, hwətəm hwətəmövəshi. Ləy hwəm ki na, dza na na'i na'i baslati 'wərdi ti shi.

³⁹ Ma sa nata Shimanjw tsa haray Yesəw va ta zəmə shiy kwəma va tsəgha na, dza na ka təkə kwəma mbə ghən ci kwətiy, a kə na: «Ntsay, *ndə gəzə

kwəma Hyala naw. Sa nzana war mba'a kə niy nzaa ndə gəzə kwəma Hyala nza katanəy, ka dza naa bashi sənata maliy dapə na nzaw. Cəke' niy dza naa sənay, mali kwa məni kwəma jikir na na, kə nza» kə. ⁴⁰ Dzəghwa Yesəw tsəgha ki, mba'a madiy ta gəzanci kwəma, ma kə ngəci na: «A Shimanjw, e dī gəzəna nahwəti kwəma» kə. Ma kə Shimanjw na: «Gəzə shaa, Metər» kə.

⁴¹ Ma kə Yesəw na: «A tsahwəti ndə niy nza tiba kwatəna lə temer ci va mbəzli bakə. Mbəl bələkwə bələkwə cifə va tsahwəti. Ma va tsahwəti na, mbəl cifə mətsekə. ⁴² Ma mbəzli va bakanashi na, daw bərce shi ta wa təm tsa va. Sa nay ntsa va bərce shi daw tsəgha na, mba'a zlatanavəshi gəna va, kala zhiniy dəw və shi bakanashi. Mbə mbəzli bakə ni va sanay, tsama ndə dza naa gwəraa dī kwəma ndə gəna tsa va məndi kəə dəw va ghaa?» kə Yesəw kaa ngəci. ⁴³ Ma kə Shimanjw kaa zləbanci na: «Diba ntsa zlatanavə na va gəna dənba ngəci dza naa dī kwəma ntsa va bərkee nee» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «A gha sənata katanj» kə.

⁴⁴ Dzəghwa na dzar kwa bəla mali va, tərəf zhəghəghə kwəma ci. Ma kə kaa Shimanjw na: «A Shimanjw, nata mali na gha na. Avənanay sanay, ndəs səəkəree dzakə ghi tsa gha, dza na nanzə ki, basl basl baslamti shidshid lə wahə kwa mətse nze, dza na mba'a sadamtishi lə shəti mbə ghən nze. Ma gha na na ghay, tara gha ya yam ta pi shidshid yaw. ⁴⁵ Zhini dibay hwətəməhwəra gha ghala səəkəra yaw. Na nanzəy, ghala səəkəree dzakə ghi tsa gha tsa na, war mbə hwətəmə shidshid lə na. ⁴⁶ Gha na na gha dibay, vərambərə in gha mbə ghən tsee ta ci ka'wə tsa ka'wətəra ghaw. Na nanzə, nanzə ki na, aa baslati 'wərdi tə shidshid lə. Nata kwəma va gha sa. ⁴⁷ Va tsəgha gəzənee, ma shi mənti mali na niy, aa ci ghəshi dī tsa dītəra na tərənjw. Aa ci ghəshi pəli tsa pəlay Hyala jikir tsa nze va tərənjw tsa diba. Ma na ntsa pəlanay Hyala jikir tsa ci jəwə

tsətsəy, daw dza naa dīra kwərakwə» kə Yesəw.

⁴⁸ Sa gəzəkə na kwəma va tsəgha ki na, dza na ka gəzanta kwəma kaa mali va, ma kə na: «A mali, avee pəlayna kwəma mənəhwə gha jikir na kwa hwər tsee» kə. ⁴⁹ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza mbəzli zəmə ghəshi va shiy li shi, tapə ghəshi ta təkə kwəma mbə ghən shi, ma kə ghəshi kwa jipə shi na: «Wa slən tsa gəla tsatsa ndə dza naa mbay pəlanay lə kwəma ndə jikir na taa?» kə ghəshi. ⁵⁰ Ma kə Yesəw kaa mali va naci ki na: «A mali, sa ndara gha tsa nəfə tsa gha gwanayəy, a gha mbəliṇa, mbala kwəriṇ» kə.

8

Nihwəti mi'i kwasəbə Yesəw

¹ Dzəghwa, ləy hwəm shi va ki na, mba'a Yesəw madiy ka dza dzar mbə məlməhi dikə dikə ni, lə dzar mbə ni jəw jəw ni gwa'a. Mba'a gəzanavəshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli. Ma ghalabə na, kwasəbə mbəzli ta səda ci va məy lə bakə ni niy nza, ² ghəshi lə nihwəti mi'iy niy mbəlanti na va gazlaka, mba'a va nihwəti zəleghwer ghəngən ghəngən gwa'a. Avana slən tsa mi'i va: Marəy ka Magədala, mbərfəy niy tihəkəvəri Yesəw hyeler mbə ghən nza. ³ Mba'a Zhanə, mali Shəwza ndə ghəra sləni kaa mazə *Erədə, mba'a Səwzanə, mba'a nihwəti mi'i ghəngən ghəngən. Shi və shi niy bəvə ghəshi ta kəkəkəti kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səda ci. Tsəgha niy nza ghəshi.

Bəli fir lə kwəma ndə sləka ha (Mt 13:1-9; Mk 4:1-9)

⁴ Dza mbəzli tə nahwəti vici bə, daṇ ghəshi basəkəvashi, səkəkə mbə məlməhi ghəngən ghəngən dzəvəgha Yesəw. Ma sa nashi na mbəzli basəshi tsəgha na, dza na tapə ta bəlanshi fir. ⁵ Ma kə na: «Tə nahwəti viciy mba'a tsahwəti ndə za madiy dzəmti ta sləka ha. Ma sa tsəhəy na na, dzəghwa na tapə ghəci ta kihwə ha va kihwə kihwə. Ma ghəci mbə kihwə

ha va ki na, dzəghwa pəriṇ nahwəti ha pəpəriṇətəa dzəghwa kwal. Ma mbəzli mbə dza kwa kwal tsa va na, mba'a ghəshi kadamti, zhini 'yegwer bə, im im im ghəshi səkəkə iməhwə. ⁶ Dzəghwa nahwəti bə, mba'a pəpəriṇətəa dzəti kwərəhə. War sa pəsəta na na, nza'jəw ghənzə ghwə ghwəlita, sa nzəy ma yam mbə kwərəhə. ⁷ Dza nahwəti dība mba'a pəpəriṇətəa dzəghwambə jipə tekesli. Ma sa pəsəta na na, tapə ghəshi ka kəli lə tekesli gwanashi, dzəghwa tekesli tisl ghəshi kəələhwə ha va kala mbə ghənzə zhiniy kəli. ⁸ Ma dzəghwa nahwəti nanzə ki na, mba'a dzataa dzəmbə hidī wəzə ni, dzəghwa na, mba'a pəsəta, ka kəli kəli nza. Ma sa kəlita na na, mba'a bəvə hwər, mba'a fəti mətə wəzə wəzə» kə Yesəw.

Ma sa kədamti Yesəw gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha, ma kə kaa ngəshi na: «Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə.

Sa wana gəzə Yesəw kwəma kaa mbəzli kwa fira?

(Mt 13:10-17; Mk 4:10-12)

⁹ Dzəghwa *mbəzli ta səda Yesəw tapə ghəshi ta dəw sləkar tsa fir tsa bəli na va kaa mbəzli. ¹⁰ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Ta na na ghwəyəy, a Hyala ndaṇwəy məhərli ta sənashi shiy dzəkən sləkə tsa dza na ta sləkə mbəzli. Ma na kaa nihwəti mbəzliy, kwa fir gəzanshee kwəma. Sa nzana, ghəshi na nashiy, lə mətəhi və shi ta nighə pi na, a ka nay pi ghəshiw.

Mba'a slimim vəshi ta favə kwəma na, a ka favə kwəma ghəshiw, tsəgha» kə.

Yesəw ci sləkar tsa fir tsa bəli na va lə sləka ha

(Mt 13:18-23; Mk 4:13-20)

¹¹ Dzəghwa ma kə Yesəw ki na: «Avandə taa gəzəṇwəy kwəma dī fir tsee vaa gəzə: Ma hwəlfə vay, ghənzə na kwəma Hyala. ¹² Nefer nihwəti mbəzliy, nja kwal tsa pəriṇətəa nahwəti hwəlfə ha vaa dzəghwa na. Sa ka ghəshiy favə gəzə kwəma Hyalay, ka *ndə jaka tsa Hyala səkəkə mba'a banti kwəma va

mbə nefer shi, va nəghətaa ghəshi dzaa mbəlishi, sa ka ghəshi banavə nefer shi kaa kwəma va. ¹³ Ma nefer nihwəti mbəzli bay, nja kwər'hə tsa pərinatəvata nahwəti ha va ti na ghəshi. Gəla mbəzli vay, war favə ma ghəshi kwəma Hyala tsəgha na, nza'jəw ka ghəshiy banavə nefer shi lə vəshi. Ma ləy hwəm ba ki na, ka zlata kwəma va ghəshiy nza gar tsəhəvə hililinə ghənzə wəzə mbə nefer shiw, war ta vici jəwə ka ghəshiy zləbavə gwa'a tsəgha. War səəkəy ma ngəra'wəə dzəkən shiy, ka ghəshiy dza, mbərəkə ghəshi zlata kwəmaa niy zləbavə ghəshi va. ¹⁴ Ma nefer nihwəti mbəzli diba na, nja pi ndə tekesli tsa dzəghwata nahwəti ha va mbə. Niva mbəzliy, sa ghəshiy favə kwəma Hyala na, mba'a ghəshi zləbavə, ka ghəshi dza diba na mba'a ghəshi ghati zəzə kwəmaa kən shi, lə kwəma shi tə hidī, mba'a wəzə tsa nzəy tsa tə hidī. Ka niva shiy dza ki na, mba'a ghəshi makəti kwəma Hyala kala zhini ghənzəə ghəra sləni mbə nefer shi. ¹⁵ Ma nefer nihwəti mbəzli nashi kiy, nja hidī wəzə ni va dzəmbəta hwəlfə haa dzəmbə shi na. Sa favə ghəshi kwəma Hyalay, mba'a ghəshi zləbavə, dza tasl, ghəshi kəsəvə kwəma va mbə nefer shi wəzə wəzə. Ka nəw kwəma Hyala ghəshi lə kwal, ghəshi na shiy ghəra sləni wəzə na dī Hyala kala zlata» kə.

*Bəli fir lə ghwə kwa gərkəwa
(Mk 4:21-25)*

¹⁶ Zhəghwa ma kə Yesəw ba na: «A ghwəmmə sənay, ndə tifa, mba'a tsə'waghwa ghwə kwa gərkəwa na, zhini dzəbə dzəbakən tasaw bərkə shiy kən, awə kə bay na, mba'a mbələy dzəy ta pi həni tsa ciw. Mba'a kə məndi pəhaghwa ghwə kwa gərkəway, tə pətsa dāl tsa ka məndiy fəy, ta mbə ghənzəə mbərə, ma nza mbəzliy dzəmbə ciki nay pi waŋ. ¹⁷ Tsəgha na ki, ya wa shi mbəmbə niy, ta səvərishi dza ghəshiy dzəti ngwəla, ya wa kwəma ghələhwə məndi gəzə nzəy, cəke' dza məndiy sənata, zləŋ məlmə. ¹⁸ Va tsəgha ki, a nə ya ngəjwəyəy, mənīm məhərliy dzəkən kwəma fa ghwəy. Sa

nzanay, ntsa nza nihwəti shiy və na ta mətsahanavə nihwəti shiy dza məndi. Ma na ntsa kama shiy vəy, ta zhini dza məndiy tsaləhwə ya ni jəw ni va shiy niy fə na ghən ti shi» kə.

*Mbəzliy nəw kwəma Hyalay niva mbəzli na ngwarməhiy Yesəw lə mbəghəy
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)*

¹⁹ Dza kar mbəghəy Yesəw lə ngwarməhiy, mba'a ghəshi madīshi ta dza ta nighə ci. Dza ghəshi ndəs tsəhəshi tə pətsa nza na va. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, kala mbə ghəshiy dzar dzəvəgha Yesəw sa nza mbəzli dāŋshi. ²⁰ Ma sa nashi mbəzli na, mba'a ghəshi dzaa kəsəy Yesəw. A kə məndi ngəci na: «Ava kar məŋa lə ngwarməhiya pərikə tə ngwəla ka dəwŋa ta nighətəŋa, kə ghəshi» kə məndi ngəci. ²¹ Ma kə Yesəw kaa zləbānshi na: «Na neyey, mbəzliy fa kwəma Hyala va, ka nəw ghəshi njasa gəzəkə nay, ghəshi na ni ya ngwarməhira, zhini ghəshi nee mərə» kə.

*A bərçi va Yesəw dzəkən kar safə tsa dikə tsa lə kwəfa
(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)*

²² Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a dzay dzəghwa kwambəwal ghəshi lə *mbəzli ta səfa ci. Ma sa dzəghwashi ghəshi, a kə kaa ngəshi na: «Tanəmmə ghwəmməə dzəvəri tsahwəti həlbə» kə. Sa gəzəkə na tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi kafəshi, ka dzashi. ²³ Ma ghəshi mbə dza kwa kwambəwal na, mba'a Yesəw bəhwə hi. War dzəghwa safə tsəgha vətəghə ghava viy lə bərçi mbə tərəŋw tə yam va. Dza yam paf ghəshi təhay kwambəwal, ka ndava ghənzəə dzəmbə yam, jəw ghəshi tərmbə ta yəpəshi. ²⁴ Nza'jəw mbəzli ta səfa Yesəw kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw. Mba'a ghəshi fərghay tə hi. Ma kə ghəshi ngəci naa: «A Metər, a Metər, gwa'a ghəy!» kə ghəshi. Dza Yesəw pəlhəm satiy, sa satiy na na, nabə nabəti kar safə, lə legwəper dzəy tə ghən yam va lə bərçi. Sa gəzanakəshi na kwəma na, mba'a safə tsa va zlay viy, mba'a yam

va dəkəshi, dəkədəkə pi məniy tsəgha. ²⁵ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci ki na: «Wa shiy ghərañwəya? Kwəma kəray ni ghwəy nefer banavə ghwəy kaa Hyalaa?» kə.

Sa nata mbəzli ta səda ci kwəma mənti Yesəw va nashi ki na, mba'a hazləni ghəratishi. Ka mananshi madəna nava kwəma gwa'a tsəgha. Ma kə ghəshi kwa jipə shi na: «Kay, kwətiy gəla tsatsa ndə ki! Ya kar safə lə yam na a ghəshi dənati fəti sa gəzanakəshi na kwəma lə bərçi ni!» kə ghəshi.

*Kar Yesəw lə ndə gazlaka
(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)*

²⁶ Ma ləy hwəm shi va ki na, dza kar Yesəw mba'a ghəshi kafəshi tə hidfi ka Galilee tanəshi dzəvəri tə kwəfa ka Galile. Mba'a ghəshi dzətishi tə hidfi ka Gerazeni. ²⁷⁻²⁹ Mbə məlmə vay, mba'a tsahwəti ndə gazlaka niy nza tifa. Tərañw ghəci niy hiy mbə gazlaka ci va. Kala dza ma ghəci lə kwəbejer. Kala hi ma kəghi, war dzar mbə kwəlihi nzəy tsa ci gwa'a tsəgha. Ka sancı ngəra'wə ghənzə. Sa ka məndiy dza, tsa məndi tsaghwa dividivi ci lə shidshidfi ci kwa dəñw tsahi, ta mbay məndiy ndəghwəti na, ka na ghavə cəke' ngəəlivəri niva shiy na naci. Sa ka gazlaka vaa dza na, zləñər zləñərəghə dzar mbə gamba, war tsəgha.

Ma sa səkway Yesəw kwa kwambəwal na, mba'a ndə gazlaka tsa va nay. Dza na mba'a ngwəmata lala, kə ka dzar dzəmbə kwəma Yesəw. Dza na tsəfəkwə tsəfəkwəy, ka gəzə kwəma kaa Yesəw zlanzlan, a kə na: «A Yesəw Zəghwə Hyala ta ghwəmə, ta njaa dfi gha lə ya?» kə. Dza Yesəw ka gəzə kwəma kaa hyeler va lə bərçi, a kə na: «Səvəriñwəyəm mbə ntsa» kə. Ma kə ndə gazlaka tsa va ki na: «A cə'wəñee, ka sara ngəra'wə gha na gha ma» kə. ³⁰ Sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa ngəci ki na: «A slən tsa ghaa?» kə. Ma kə ntsa va na: «Mbəzli dən» kə. Dən tərañw niy basambəvashi hyeler mbə ghən ci, va tsəgha niy gəzə na kwəma va tsəgha. ³¹ Dzəghwa hyeler va tapə ta cə'wə Yesəw, ma kə ghəshi na:

«Titihwə ka tihəñəy gha səvəri mbə ghən ntsa, ta dza ta kalaghwanəy kwa kə'wə tsa hwərhwər tsa va ma» kə ghəshi.

³² Ge'i tə pətsa məniva shi va vay, a garəwa ngəreder tərañw niy nza tifa. Mbə pala shi zəmə shi dzəghwa vəgha kəlan. Dza hyeler va tapə ta cə'wə Yesəw difa, a kə ghəshi na: «Ndanəy kwal, a ghəy səvəriñəy dzanəy dzəmbə ngəreder ni» kə ghəshi. Dza Yesəw mba'a zlatanavəshi kwal. ³³ Sa zlatanavəshi Yesəw kwal ki na, dza hyeler va shaa ghəshi səvəriñəy mbə ghən ntsa va, shəbətə shəbətəmbəvashi mbə ghən ngəreder va. Dza ngəreder va gəgəgəgə ghəshi kafəshi səəkə mə kəlan tsa va, səəkə ghəshi na'i ghəshi shakatəvashi tə kwəfa. Bətə ghəshi zashi kwəfa.

³⁴ Mbəzliy niy makə ngəreder va na, tifa ghəshi niy nza ka nata kwəmaa məniva. Ma sa nata ghəshi na, bəvbəpə ghəshi hwəshiy dzəmbə məlmə, lə dzar mbə giwahi vəgha məlmə, mba'a ghəshi dzaa gəzanshi tsava bar kaa mbəzli. ³⁵ Sa favə mbəzli nava kwəma na, kəram ghəshi madishi, ta dzaa nata kwəmaa mənta va. Ndəs ghəshi tsəhəshi vəgha Yesəw. Mba'a ghəshi kəsəy zal tsa səvəriñəy gazlaka va mbə ghən ci mənzəy vəgha Yesəw. Mba'a pakən kwəban kən ghən ci, lə məhərli ci və wəzə. Ma sa nay ghəshi tsəgha na, ka ghəranshi hazləni.

³⁶ Dzəghwa mbəzliy niy nashi shi va va gwanashi njasa mənishi ghəshi, mba'a ghəshi slanəkəshi kaa mbəzliy səəkəshi va, njasa gha gazlaka vaa səvəriñəy mbə ghən ntsa va. ³⁷ Ma sa favə ghəshi kwəma va na, dza mbəzli mbə məlmə va gwanashi, ka cə'wə Yesəw a ghəci barvay tə hidfi shi, sa nzana tərañw ghəshi hazlənishi va nava kwəma. Mba'a Yesəw zhay zhəghwa kwambəwal, ka dzay.

³⁸⁻³⁹ Dza ntsa səvəriñəy gazlaka va mbə ghən ci, tapə ta cə'wə Yesəw, ma kə na: «Yan pə gha, e nəwvəña» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Awə, mbalaa jighi, a gha dzaa gəzanshi kwəma məntəna Hyala na gwanata kaa nihwəti mbəzli» kə. Sa gəzanakə Yesəw tsəgha ki na, dza ntsa va ka dzay jighi. Jighi na na, ka

gəzanshi kwəma mananati Yesəw va kaa mbəzli mbə məlmə gwanashi.

Kar Yesəw lə Zhayrəsə mba'a nahwəti mali səkwa miymiy kwa hwər nzə (Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ Dzəghwa ki sa zhəghəkəvay Yesəw səkə pəri tsahwəti həlbə na, mba'a mbəzli basəshi tərənəw, sa nzana mbə ndəghə ghəshi niy nza gwanashi. Dza mba'a ghəshi ka'wəti ki. ⁴¹⁻⁴² Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa, ntsa dikə tsa ghəci mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhayrəsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a zha və kwətinqta, mən lə bakə piya nzə.

Dza na mba'a tərəta gwərapəta tərənəw, tərə na war miy nəfə. Dza ntsa va ndəs səkəy dzəvəgha Yesəw. Dza na tsəfəkwə tsəfəkwəy tə shinin ci kwa kwəma Yesəw ta cə'wə, a kə kaa ngəci na: «Titihwə dzam dzakə ghi tsee, a gha dzaa mbəlītəra zhee nza na gwərapəta» kə. Dza Yesəw mba'a zləbavə. Kafə ghəci kafəy ta dzaa dzakə ghi tsa va. Ma ghəci mbə kwal na, war a mbəzliy nəw dishi, rəf rəf rəf ghəshi kwasəbə.

⁴³ Mbə mbəzli va na, mba'a nahwəti mali niy nza tifa, gwərapəta ghənzə. Piya nzə mən lə bakə, war mbə səkwa miymiy kwa hwər nzə. Pənəw pənəw ghənzə danəramti shi ta dəvə nzə kaa ka ciki ghwə'i, ta pəla mbəli ghən tsa nzə. Tərəh ntsaa mbay mbəliti. ⁴⁴ Dza na ki, kət kətəghəvataa dzəvəgha Yesəw zhəkə ləy hwəm ci, kə dapə, ghənzə dapay mətəni kwəban tsa ci. War ghwəla tsəgha na, nza'jəw miymiy nzə va slashi lə səkwa, mba'a mbəlita. ⁴⁵ Ma sa ndənəway mali va Yesəw na, dza Yesəw ka dəw va mbəzli, ma kə na: «Wa ntsaa daparaa?» kə. Ya wa ndə mbə mbəzli kwasəbə va na: «Am, yən na na yaw, am, yən na na yaw, am, yən na na yaw» ghəshiy gəzə. Ma kə Piyer na: «A ntsa ghəy dikə tsa, a nava kia? Mba'a gha nashi mbəzli dishi rəf rəf rəf kwasəbə gha na, zhini gha ka dəw, wa ntsaa daparaa, pə gha shəkəna?» kə. ⁴⁶ Ma kə Yesəw na: «Yən war a ndə dapara, sa

nzanay, e favə bərçi tikəvərivashi mbə ya» kə.

⁴⁷ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dzəghwa mali va mba'a sənay, a məndi sənara, ka mbələyvara yaw, kə. Dza na shələhwə shələhwə səkətəta dzəvəgha Yesəw kala gwərgwərə. Kə tsəfəkwə tsəfəkwəta kwa səda ci. Dza na cəkə' gəzanakə kwəma dapə na ti kaa Yesəw, tifa kwa kwəma mbəzli gwanashi. Mba'a gəzanakə njasa mbəlita na va zəlghwə tsa nzə ghala dapay na va. ⁴⁸ Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə Yesəw ngəta na: «A zhee, a gha mbəlinqa tə sa ndara gha nəfə tsa gha. Mbala lə zərkə mbə nəfə tsa gha» kə.

⁴⁹ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va kaa mali va tsəgha na, ndəs ntsa kəghi tsa Zhayrəsə səkəy. A kə kaa Zhayrəsə na: «A zha gha va mətita, ka maw ghaa gagay Metər ma» kə. ⁵⁰ Mba'a Yesəw favə kwəma gəzə ntsa va va. Ma kə kaa Zhayrəsə na: «A Zhayrəsə, ka dza her gha ma, banavə nəfə tsa gha kaa Hyala gwa'a tsəgha, ta mbəlita dza zha gha va» kə. War a ghəshiy nəw lə kwal tsa shi.

⁵¹ Dza ndəs ghəshi tsəhəshi miy dəgha Zhayrəsə ki. Dza Yesəw mba'a makəti mbəzli gwanashi ni va dzakə ghi tsa va kwasəbə. Kwataka Piyer, ghəshi lə kar Zhan lə Zhakə, mba'a kar dəta zha va lə mbəghəta shi pəməvə na gwa'a tsəgha. ⁵² Ma sa dzakəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsashi nihwəti mbəzli, war a ghəshiy wahə, ka tihwəniy dzəkən zha va. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Kadiwəm, ka wahə ghwəy ma. Mətita zha naw, hiy bəhwə na gwa'a tsəgha» kə. ⁵³ Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə na va tsəgha na, njasa pə'wə na kwəma ka gazlaka ghəshiy nighə. Sa sənay ghəshi a zha va mətita, kə ghəshi. ⁵⁴ Dzəghwa Yesəw naci ki, tasl kəsəvə zha va tə dəvə nzə. Ma kə kaa ngəta zlanzlan na: «A zhee, satinqa!» kə ⁵⁵ War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, nza'jəw piy tsa nzə zhəkəy zhəmbə. Kə pəlhem satita. Ma kə Yesəw kaa mbəzli, sa satita na na: «Bantam shi zəmə a ghənzə zəmə shi» kə. ⁵⁶ Dza nava

kwəma, mba'a mananatishi madəŋa kaa kar dəta zha va, lə mbəghəta. Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Əntaa ghwəy dzaa gəzə kwəma na ya kaa waba ma» kə.

9

*Njasa ghwəni Yesəw *mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni*

(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

¹ Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw mba'a basəti mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni. Dza na mba'a banavəshi bərci ta tihə hyeler gwanashi səvəri mbə ghən mbəzli, lə ta mbəli ka zəlghwə.

² Dzəghwa na ki, mba'a ghwənashi ta gəzə kwəmaa dzəkən sləkə tsa dza Hyalaa sləkə mbəzli, lə ta mbəli ka zəlghwə, ³ ma kə ngəshi na: «Mbalam, ghwəy kafəy, əntaa ghwəy dzaa bə ya waba ta dəvə ghwəy ma. Ya gəta, ya mbəl ta bə shiy, ya shi zəmə, ya gənay, əntaa ghwəy bə ma. Zhini bay, ya tsama ndə mbə ghwəy na, əntaa ghəci bə kwəbənər bakə ta dza va ma. ⁴ Ya mbə namaba məlmə dza ghwəy tsəhəŋwəyəy, mba'a kə ndə ka'wətəŋwəy kəghi tsa ci na, əntaa ghwəy mbəərə ghi ma. War kəghi tsa kwətəŋ tsa pə ghwəy taa nzəy pa' fəca dza ghwəy səvəriŋwəy mbə nava məlmə.

⁵ Mba'a pə ghwəy tsəhəŋwəy mbə məlmə, kala zləba fəŋwəy gwəci tsa ghwəy mbəzli mbəy, səvəriŋwəy tə ghwəy mbə nava məlmə. Ghwəy səvəriy, nza ghwəy batamti kwərbi mbə məlmə shi tə shidshid' ghwəy, ta mbə ghəshiy sənay a ghəshi mənti *kwəma jikir na, kə ghəshi» kə.

⁶ Ma sa gəzanakəshi Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a mbəzli ta səda ci va kafəshi. Dza ghəshi ka dzar mbə məlməhi gwanashi, ka gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ka mbəmbəli ka zəlghwə ya kwəma kəsashi ghəshi gwa'a.

*Njasa səy *Erədə*

(Mt 14:1-12; Mk 6:14-29)

⁷ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, cəke' ngwəmna Erədə favə kwəma məməni Yesəw va. Dzəghwa ra'i ghəci zay va nava kwəma tsəgha. Sa nzana, ma nihwəti mbəzliy: «Wa Zhaŋ tsa niy mənipə *batem va na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə ghəshi niy ni. ⁸ Ma kə nihwəti na: «*Eli ndə gəzə kwəma Hyala na sava tsahwəy na» kə niva. Ma kə nihwəti bə na: «Waa ndə gəzə kwəma Hyala tsa mbəradzə na sava zhəkəməy na kwa kwəli» kə ghəshi. ⁹ Ma kə Erədə na naci ki na: «Ya gar nə ya Zhaŋ na sava pənəy, e niy slanti ghən tə Zhaŋ. Əy wa ndə na, tsatsa ntsa gəzə məndi tsa kwəmaa dzəkən tsətsə difa kia?» kə. Dza tapə ghəci mbə pəla kwal tsa nay Yesəw də'wə ghən tsa ci ki.

Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətəskə

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Zhŋ 6:1-14)

¹⁰ Ma sa dza *ka kwal Yesəw mənikə sləniy niy ghwənashi Yesəw va ti ki na, mba'a ghəshi zhəkəshi. Cəke' ghəshi gəzanakə shi məmənəhwə ghəshi kaa Yesəw. Dza Yesəw mba'a pəməvəshi ka dzay li shiy dzəti pətsa kama mbəzli ti, ta dza nzəyshi kwətishi. Pətsa dzashi ghəshi vaa dzəti na, ndəkəwə ghəci vəgha məlmə Betəsayda. ¹¹ Nza'jəw mbəzli d'əŋ sənivəshi, mba'a ghəshi nəwghəshi tə səbə. Dzəghwa sa tsəhəshi ghəshi vəgha Yesəw na, mba'a ka'wətishi lə nəfə kwətəŋ. Dza na mba'a gəzanavəshi kwəma njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli. Mba'a mbalamti niy səəkəshi ta mbəli ghən tsa shi va zəlghwə.

¹² Dzəghwa mba'a tihwer 'wati məniva, ma sa nata *mbəzli ta səda Yesəw va mən lə bakə ni vici ndəkəwə ndəkəwə ta pəkəw na, dza ghəshi, kət ghəshi kətəghəvəshiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Wəzəba banavə gha kwal kaa mbəzli ni, a ghəshi ndanivaa dzashi dzar mbə məlməhi lə mbə gi-wahi ndəkəwə ndəkəwə ni, ta pala shi zəmə shi, lə pətsa dza ghəshiy hi ti gwa'a. Sa nzanay, gamba na pətsa nza

ghwəmmə tsa ti tikə» kə ghəshi. ¹³ Ma kə Yesəw ngəshi naci ki na: «Banshim shi zəmə də'wə ghən tsa ghwəy, a ghəshi zəməshi» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Nihwəti shiy va ghəy tikə, kala war peŋ cifəy mba'a kərpi bakəshiw. Mba'a pə ghaa dī ghəy dza ta pa shi zəmə, ta bənsi kaa mbəzli tikə ni gwanashiy, mbə nava» kə ghəshi. ¹⁴ Zhərəy niy nza tə pətsa vay, a ghəshi mənti gar bələkwə bələkwə cifə mətsəkə. Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci na: «Tihəvərīm mbəzli va, a ghəshi nzəyshi, cifə mətsəkə, cifə mətsəkə, cifə mətsəkə» kə. ¹⁵ Dza mbəzli ta səfa ci mba'a ghəshi tihəvərishi njasa gəzəkə na va, mba'a mbəzli va nzəyshi gwanashi.

¹⁶ Ma sa nzəyshi mbəzli ki na, dza Yesəw tsəgha, həŋ bəvə peŋ tsa cifə tsa va mba'a kərpi bakə ni va ta dəvə ci, mba'a kafata kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta shi zəmə va. Ma sa mananati na 'wəsa kaa Hyala na, dza na mba'a ngangavəri peŋ tsa va, mba'a bənavə kaa mbəzli ta səfa ci, a ghəshi tahanshi kaa mbəzli dāŋ ni va. Dza mbəzli ta səfa ci həŋ həŋ ghəshi bəvə, ka tahanshi kaa mbəzli. ¹⁷ Mba'a mbəzli va zəməhwə shi va gwanashi, bəhə bəhə bəhə ghəshi, mba'a mbəvəli tərə. Dza məndi kaa naa tərmbəta mbəvəli bəsə bəsə məndi bəsəti, gyadə gyadə ghwani məŋ lə bakə.

*Piyer gəzə: «Yesəw na *Kəristəw» kə (Mt 16:13-19; Mk 8:27-30)*

¹⁸ Ma tə nahwəti vici ki na, mba'a Yesəw dzaa nzəyəy kwətiy ka cə'wə Hyala. Dza mbəzli ta səfa ci ndəs ghəshi səkəshiy dzəvəgha. Ma sa səkəshi ghəshi na, dza na ka dəw kwəma və shi, a kə na: «A ndə nzee ka mbəzli ni baya?» kə.

¹⁹ Ma kə ghəshi ngəci na: «Zhaŋ tsa mənipə *batem nza gha, ka nihwəti mbəzli ni. Nihwəti na: *Eli nza gha, kə ghəshi. Ma nihwəti bə na: Tsahwəti ndə mbə ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə zhakatiy na mbə məti nza gha, kə shi» kə

mbəzli ta səfa ci. ²⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ghwəy na ghwəy kiy, wa ndə nzee ka ghwəy nia?» kə. Ma kə Piyer na: «Ghay Kəristəw nza gha, Ntsa tivə Hyala ta mbəli mbəzli» kə.

²¹ Ma sa gəzəkə Piyer tsəgha na, dza Yesəw mba'a makətishi vantaa ghəshi dzaa gəzə kwəma va, ya kaa waba.

Yesəw gəzə kwəma məti ci lə zhakati tsa ci mbə məti (Mt 16:20-28; Mk 8:30-9:1)

²² Ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci dība na: «Yən yən, Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta sahwe ngəra'wə dzee dalala. Mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka bənipə kwəma pəhəti Hyalay, ka dza ghəshiy dī mətsə yaw. Ta paslantəra dza məndi, ma sa kee mətiray, ta zhakatira dzee mbə məti, tə kwa mahkana vicee kwa kwəli» kə.

²³ Dzəghwa ma kə kaa mbəzli gwanashi ki na: «Mba'a kə ndə dī nəwray, a kə tsava ndə zlay zəzə dzəkən tsa ci ghən, mba'a zləbavə sa ngəra'wə lə mətita gwa'a, njasa səmə vici, ma nza ghəci nəwra.

²⁴ Sa nzana, ya wa ntsaa dī mbəli piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidiy tə mbərkə kwəma yay, ta mbəli tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza tsava ndə. ²⁵ Nay ghwəy na, ya shi tə hidiy ni gwa'a gwa'aa kwəmavə ndə mba'a piy tsa ci mə ghwəmə zay, awə na mba'a yadəmti ghən tsa ciy, shiy tība ndə 'wəy ti mbə kwəma va tsəghaw. ²⁶ Mba'a kə ndə ha'wə va ndəgha fətiy dzəkənee, ya va gəzə kwəmee kaa mbəzliy, ta ha'wə dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri va ndəgha fətiy dzəkən kwərakwə, ghala vəghwə tsa dzee zhəkə mbə shəndəkə tsee lə mbə shəndəkə tsa Dirə, mba'a sa ka kwal ci dəwdew ni mə ghwəmə.

²⁷ A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy ghwəy mbəzli tikə niy, ka ghəshi gha bəkwə na ta nay dza ghəshi njasa dza Hyalaa sləkə mbəzli» kə.

*Yesəw mə kəlan lə nihwəti *mbəzli ta səda ci*
(Mt 17:1-8; Mk 9:2-8)

²⁸ Ma sa məniy hi gar dəghəsə ləy hwəm kwəma gəzəkə Yesəw va ki na, dza na mba'a pəmövə kar Piyer, lə Zhan mba'a Zhakə. Mba'a dzay li shiy dzəmə kəlan ta cə'wə Hyala. ²⁹ Sa tsəhəshi ghəshi ki na, mba'a 'wəti cə'wə. Ma ghəci mbə cə'wə na, dza pətsa mbə kwəma ci mba'a zhəghəkə nahwəti pa. Ma kwəbənər kən ghən ci na, tezlezlezi ghəshi zhəghəshi, ka mbərə. ³⁰⁻³¹ Dzəghwa, vətəghə zhər bakə təzlishi tifa lə shəndəkə tsa mə ghwəmə kən shi. Dza ghəshi ka gəzə kwəma lə Yesəw dzəkən məti dza na va ta məti mbə məlmə Zherəwzalem, ta kərəkə sləni ci niy ghwənəkə Hyala ti. Zhər vay kar *Məyizə lə *Eli niy nza ghəshi. ³² Ma kar Piyer lə nihwəti mbəzli va ghalaba nashi ki na, cin cin cin ghəshi ba banti hi. Dzəghwa mba'a ghəshi fərghəshi. Sa fərghəshi ghəshi na, mba'a ghəshi nay shəndəkə tsa Yesəw, lə zhər bakə ni va nza na li shi. ³³ Dza mbəzli bakə ni va ki, mba'a ghəshi kafəshi ta zhashi. Ma ghəshi mbə tihəva lə Yesəw ki, ma kə Piyer kaa Yesəw na: «A Metər, jəw na wəzə ghwəmmə nzəyəmmə tə pətsaw, kadiw a ghəy danəti ceker mahkan. Kwətin tsa gha, mba'a tsa Məyizə, mba'a tsa Eli» kə. Ma na Piyerəy, niy sənay ghən tsa kwəma di na va gəzə naw. ³⁴ Ma ghəci mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə kwəlebi tə ghwəmə zlələhə səkəkəshi, zhəmakə məcakwə shi dzəkənshi kən kar Yesəw lə mbəzli bakə ni va. Ma sa nata *mbəzli ta səda Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a her shi dzashi. ³⁵ Fa ghəshi na, məli Hyalaa gəzənshi kwəmaa dzəkən Yesəw səkəkə mbə kwəlebi va, ma kə na: «Favə tə ghwəy, ava ghəci na Zəghwee təravee, fam kwəma və» kə. ³⁶ War sa gəzənti məli Hyala kwəma na, nay ndə ghəshi tifa ghwəlaw, war Yesəw kwətiy. Ləy hwəm kwəma va na, gwənəshi mbəzli ta səda Yesəw niy nzəyshi, kala gəzə ma kwəma nata ghəshi

va, ya kaa waba nzə.

Yesəw lə zəghwə nza bashakə və
(Mt 17:14-18; Mk 9:14-27)

³⁷ Ma tə way pi həzlimə ki na, mba'a kar Yesəw lə *mbəzli ta səda ci va mahkan ni səkwasshi mə kəlan tsa va. Ma sa səkwasshi ghəshi na, dza mbəzli dan, mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəghwa kwəma Yesəw. ³⁸ Dza tsəhwəti ndə mbə mbəzliy basəshi va, ka zlanə kwəma, ma kə na: «A ntsa dikə tsa, ə cə'wəne, nighətima zəghwee na, war kwətinəy na tsəgha vəya. ³⁹ Sana kiy ndə bashakə na. Kafəy ma bashakə tsa va tiy, war ə ka naa ngwəmə lala, ka mərmərə lə bərçi. Ka gha nighə na tsəkəwəf kwəf kwəf gwifgwifi ta miy ci. Tərənəw ka naa sanamiy ngərə'wə. 'Yahə'yahə ka naa gha dəkə mbə ghən ci kafəy ma na ti. ⁴⁰ Naa niy səkəkəree, ka cə'wə mbəzli ta səda gha nee, a ghəshi təhamtəra bashakə tsa va mbə ghən ci, pən na, kala mbay ghəshiy tahamti» kə.

⁴¹ Ma sa gəzəkə ntsa va tsəgha, ma kə Yesəw kaa mbəzli na: «Mata ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa gəmgəm niy, banavə nefer ghwəy ghwəy kaa Hyalaw. Pa' hwəm di ghwəy yən nzəyra lə ghwəy kia? Hwəm dze kərə lə sə'wa kwəma ghwəy kia?» kə. Sa gəzəkə na tsəgha, a kə kaa dəy zəghwə va na: «Pəmərə zəghwə gha vaa səkəkə tikə» kə. ⁴² Dza mənədi ka dza ta pəmə zəghwə va. Ma ghəci mbə səkəkə na, dza bashakə tsa va, mbeβ fati tə pi. War a ghəciy mərmərə lə bərçi. Dzəghwa Yesəw ki, mba'a gəzanakə kwəma lə bərçi kaa bashakə tsa va, mba'a tahamti. Dza na kwərin mbəlanti zəghwə va, mba'a pəmanavə kaa dəy. ⁴³ Ma sa nashi mbəzli tifa gwanashi shi va na, ka mananashi mađana, sa nata ghəshi bərçi Hyala.

Yesəw zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci lə zhakati tsa ci mbə məti
(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Ya wa ndə na, war mbə mananci mađana kwəma mənti Yesəw va ki. Ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: ⁴⁴ «Kwəma

dzee na ta gəzanwəy sanay, fə tə ghwəy ghən ti wəzə. Ma yən yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta kəsəvəra dza məndi, mba'am fambəra mbə dəvə mbəzli» kə. ⁴⁵ Ma mbəzli ta səfa ci nashi ki na, favə shi di Yesəw gəzə ghəshiw. Mbəmbə niy nza sləkar tsa kwəma va və shi, va nəghətaa ghəshi favə shi di naa gəzə. Mbə ghəranshi hazləni niy nza ta dəw shi va va Yesəw.

Tsama ndə na ntsa dikə tsaa?
(Mt 18:1-5; Mk 9:33-37)

⁴⁶ Dzəghwa *mbəzli ta səfa Yesəw, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ngərə ghəpə kwa jipə shi, ta mbə sənay, nda a ntsaa gwəra dikə mbə shi. ⁴⁷ Mbalaa cəke' sənata Yesəw kwəma təkə ghəshi mbə nefer shi, naci ki. Dzəghwa na kaa zəghwə jəwə pəm pəmövə, dza na mba'a garəy kwa kwəma ci. ⁴⁸ Ma kə kaa ngəshi na: «Nay ghwəy na, a gəzanwəy ya, ya wa ntsaa ka'wəti zəghwə jəwə nja sasa tə mbərkə kwəma yay, yən də'wə ghən tsee na sa ka'wəti na tsəgha. Mba'a kə ndə ka'wətəray, aa ka'wəti ntsaa ghwənəkəra va kwərakwə. Sa nzanay ntsaa dzaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə mbə ghwəy gwənanwəyəy, ghəci na ntsa dikə tsa» kə.

Tsa ghwəmmə ndə na ntsaa pa ma jaka lə ghwəmmə
(Mk 9:38-40)

⁴⁹ Ma sa gəzanti Yesəw kwəma, ma kə Zhan kaa ngəci na: «A Metər, a ghəy nay tsahwəti ndə ghəci mbə tihə gazlaka lə slən tsa gha. Mba'a ghəy makəti na ghəy, sa kama na kwasəbə ghwəmmə» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlayəm, ka makə ghwəy ma. Sa nzana, ma ntsaa kama mbə jaka lə ghwəyəy, ntsa ghwəy na tsava ndə» kə.

*Mbəzli mbə nahwəti məlmə tə hidfi ka *Samarī kala zləba ma ka'wə Yesəw*

⁵¹ Dzəghwa vici dza Yesəw ta dzay dzəmə ghwəmə ti, mba'a kətikəvata. Ghala vəghwə tsa vay, dza na mba'a pəhəti dzaa dzəmbə məlmə

Zherəwzalem mbə nəfə tsa ci. ⁵² Sa pəhəti na tsəgha na, dza na, mba'a ghwənashi ka ghwəni miy tə kwəma ci. Dza mbəzli va pəkəw ghəshi dzashi, ndəs ghəshi tsəhəshi mbə nahwəti məlmə tə hidfi ka Samari ta dzaa gwəmanati pi fə gwəci tsa Yesəw mbə. ⁵³ Ma mbəzli mbə məlmə va na, kala zləba ka'wə ci ghəshi, sa nzana va dzəmbə məlmə Zherəwzalem ghəci dza. * ⁵⁴ Ma sa nata *mbəzli ta səfa Yesəw, kar Zhakə ghəshi lə Zhan nava kwəma tsəgha, ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəyəy, ka di gha ghəy cə'wə Hyala a ghənzə ghwənəkəghwa ghwə səəkə mə ghwəməə ndamtishi na?» kə ghəshi. ⁵⁵ 'Wakəvə Yesəw tsəgha tərəd, zhəghətəvay, dza kwa shi, ka nabəshi. Ma kə ngəshi na: «A ntsaa fambəwəy gəla nana zəzə kwəma mbə ghən tsa ghwəya? Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta zamti piy tsa mbəzli səəkə yaw, ta mbəlishi səəkə» kə. ⁵⁶ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə nahwəti məlmə.

Kar Yesəw lə mbəzliy di nəw ci
(Mt 8:19-22)

⁵⁷ Ma kar Yesəw kwa kwal mbə dza ki na, dza tsahwəti ndə tifa, mba'a ghəvə gəzanci kwəma. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ta nəwja dzee, ya pa' kwəmafa dza ghaa dza» kə.

⁵⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A pə gha zəzəvə kwəma wəzə di, a gha sənay, ma kənkiđiy a ghi tsa shi və shi mbə hidfi. 'Yegwer ba na, lə tsa shi ghi ghəshi mə fə. Ma na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy tsee ghi tifa gar dəkətəvaree mbə kiw» kə. ⁵⁹ Ma kə kaa tsahwəti ndə na: «Nəwra dzam» kə. Ma kə ntsa va na: «A Ndə sləkəpə, ndara kwal, e dzaa lamti dirə di, kee gha səəkə ta nəwja» kə. ⁶⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «Zlashi mbəreketi tifa a ghəshi lala ghən tsa shi. Na na ghay, mbala ta gəzə njasa sləkə Hyala mbəzli» kə. ⁶¹ Ma kə tsahwəti ndə

9:45 9:45 18:34 9:46 9:46-48 22:24-26 9:48 9:48 10:16; 22:26; Mt 10:40; 20:26-27; Mk 10:43-44; Zhj 13:20
9:50 9:50 11:23; Mt 12:30 9:51 9:51 24:50-51; Mt 19:1; Mk 10:1; SləniKY 1:9 9:52 9:52 10:33 * 9:53 9:53
Niy dzar ghən tsa *ka Zhəwifə lə ka Samariw. Va tsəgha niy ka'wə ma ka Samari mbəzliy dzar mbə hidfi shi ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. 9:54 9:54 2Mezh 1:10, 12 9:61 9:61 1Mezh 19:20

kaa Yesəw bə na: «Yən neyey, ta nəwɲa dzee Ntsee dikə tsa. Ma nanzə kiy, ndara kwal e dzaa səkwamti mbəzli kəghi tsee, ma nzee səəkə ta nəwɲa» kə. ⁶² Ma kə Yesəw ngəci na: «Mba'a kə ndə kəsəvə ngwər slay ta za, zhini mba'a dzay ta nighə pətsa zhəy ləy hwəməy, ta dzay dza ngwər tsa vaa dzəvəgha bəla. Tsəgha na lə ntsaa dī nəwra kwərakwə, mba'a kə zhiniy dzay ta zəzə shi dzəy lə hwəməy, dzəkwtəvay tsava ndə ta gəzə sləkə tsa dza Hyalaa sləkə mbəzliw» kə.

Yesəw mbə ghwəni mbəzli mbərfəj mətəkə bakəti ta gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli

10

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza Yesəw Ntsaa sləkəpə mba'a təravə nihwəti mbəzli mbərfəj mətəkə bakəti. Dza na mba'a ghwənashi, bakə bakə bakə kwa zəərə shi, a ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma ci, dzar mbə məlməhi gwa'a gwa'a lə dzəti pətsa dza naa dza də'wə ghən tsa ci. ² Dzəghwa, ma kə kaa ngəshi kwa fir na: «A mbəzlee, dən shi zəmə nakamtəvashi kwamti ngar na, daw mbəzli ta basəshi səəkə tə vəhəə jighi. Ghənzə tsəghay, cə'wə pə ghwəy cə'wə ndə za tsa va, a ghəci mətəhə ghwəni nihwəti mbəzli dzəmti, ta mananci shi ci vaa səəkə» kə. ³ Ma kə diba na: «Nana kiy satim, mbalam, aa ghwənihwəy ya, nja ndərazhi tenkesli ka məndi vaa kambə mbə jipəjipə dəghwava jezlhi. ⁴ Əntaa ghwəy dzaa bə ya mbəl pas tsaa bə gəna kwa, ya mbəl ndə dza ta wə, ya kwekweher nzə ma. Ghwəy mbə kwaləy, əntaa ghwəy səkwə mbəzli ma.

⁵ Ya tsama ghi dza ghwəy dzəkəhwəyəy: «Ndanwəy zərkə Hyala mbə nzəy tsa ghwəy kəykə» pə ghwəy taa ni kaa mbəzli kəyba ghwəy dzəkə. ⁶ Ma ghalaba, mba'a kə ntsa zərkə nəfə tsa kəghi tsa vay, ta dzəkən dza zərkə tsa bəghə ghwəy va. Ma kala gəla tsava ndə kəybay, ka dza zərkə tsa gəzanshi ghwəy vaa nza kən shi ghwəlaw. ⁷ Mba'a kə ndə

ka'wətəhwəy kəghi tsa ciy, nzəyhwəy tə ghwəy kəyba. Ka zəmə shi zəmə bəhwəy məndi kəyba, ka sa shi sa bəhwəy məndi kəyba diba. Sa nzanay, mba'a kə ndə ghəra sləni na, aa təbə məndiy nganci shi zəmə ci. Əntaa ghwəy dzaa tədi ghi kəy pətsa gha ghwəy nzəy kəy, ta dzəkə tsahwəti ghi, mbə məlmə kwətiɲ na ma.

⁸ Mba'a pə ghwəy tsəhəhwəy mbə məlmə, dza mba'a məndi ka'wətəhwəy mbəy, a pə ghwəy taa zəmə shi dza məndiy bəhwəy mbəba. ⁹ Ka zəlghwə dza ghwəy kəsashi mbəbay, ka mbəlishi. A pə ghwəy taa ni kaa mbəzli mbə məlmə vay: «Ndəkwə ndəkwə na Hyala ta səəkə ta sləkəhwəy» pə ghwəy taa ni ngəshi. ¹⁰ Ma mba'a pə ghwəy tsəhəhwəy mbə məlmə, kala zləba ka'wəhwəy məndi mbəy. Səvərihwəy tə ghwəy dzəti pətsa ka məndiy basəva mbəba. Tsa' pə ghwəy taa ni ngəshiy: ¹¹ «Ava ghəy batəyhwəy lə kwərbi mbə məlmə ghwəy ta niy dzətishi tə shidshid ghəy, ta mbə ghwəy sənay a ghwəy mənti *kwəma jikir na, pə ghwəy. Nanzə kiy, sənay tə ghwəy wəzə, ndəkwə ndəkwə na Hyala ta səəkə ta sləkəhwəy» pə ghwəy taa ni ngəshi. ¹² A gəzəhwəyee, fəca dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzliy, tərəhwəba ngəra'wə tsaa dzaa nza kən mbəzli mbə nava məlmə dza naa nza kən ngəra'wə tsaa dzaa nza kən mbəzli mbə məlmə *Sədəm» kə Yesəw.

Ngəra'wə tsaa dzaa dzəkən mbəzliy dī ma zləba kwəma Yesəw (Mt 11:20-24)

¹³ Dzəghwa, ma kə Yesəw na: «Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kwəraziɲ lə ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Bətəsayda, a ngəra'wə taa nza kən ghwəy. Sa nzana mbə məlmə Tir lə mbə məlmə Shidanwə pən niy mənəhwə shi madəna madəna ni ni mənəhwee mbə ghwəy nzay, ci mbəzli mbəba tsəfəkwəshi, ka tsati titihwə ka zhəghanti nzəy tsa shi kwa kwəma Hyala va kwəma shi jikir na nza. ¹⁴ Va tsəgha kiy, fəca dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzli na, tərəhwəba na ghwəy ngwəvəə dza

naa nza kən na mbəzli mbə məlmə Tir lə mbəzli mbə məlmə Shidanw. ¹⁵ Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Kapernahwəm kiy, mbəzli dza məndiy kafashiy dzəta ghwəmə nza ghəy na ghəy ki nə ghwəy na, nava tifa teepəw. Ta dzəghwa dza ghwəy pa' tə pətsa nza mbəreketi» kə Yesəw.

¹⁶ Ma kə kaa mbəzli ta səda ci diba ki na: «Ya wa ntsaa fa kwəma ghwəyəy, kwəmee fa na kwərakwə. Ya wa ntsaa di ma fa kwəma ghwəyəy, kwəmee di ma na fa kwərakwə. Ya wa ntsaa di ma fa kwəmee kwərakwə diba na, kwəma ntsaa ghwənara na sa di ma na va fa tsəgha» kə.

Mbəzli ghwənashi Yesəw va mbərfəñ mətəkə bakəti ni

¹⁷ Dzəghwa mbəzli mbərfəñ mətəkə bakəti ni va niy ghwənashi Yesəw ki, mba'a ghəshi zhəghəkəvashi mbə dzashi va lə vəshi. Ma kə ghəshi kaa Yesəw sa səkəshi ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, lə hyelərshi dītəñəy na fəti. Sa ka ghəy tihəshi səvəri mbə ghən mbəzli lə slən tsa ghay, ka səvəri ghəshi» kə ghəshi.

¹⁸ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Tsəgha na, mbə nay *ndə jaka tsa Hyala niy nzee ghəci mbə tərə səkə mə ghwəmə, wampid, kə, nja wampidi van. ¹⁹ Favə tə ghwəy: Avee ndanwəy bərçi ta dza ghwəy dzar tə shesher lə dzar tə yətihi, zhini ka tədanakən bərçi kaa ndə jaka tsa Hyala. Shiy tifa dzaa mbanwəyəw. ²⁰ Nanzə kiy, ka vəshi ghwəy war tə sa dītəñəy hyeler fəti ma, tə sa nzana mba'a Hyala tsasliti slən tsa ghwəy mə ghwəmə pə ghwəy vəshi» kə Yesəw.

Yesəw vəshiy

(Mt 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa səkəshi mbəzli vaa gəzanci kwəma kaa Yesəw ki na, mba'a safə tsa Hyala dəwdew tsa təhanay nəfə tsa Yesəw lə vəshi. Ma kə na: «A Dirə tsaa sləkə ghwəmə lə hidi, 'wəsa nə ya ngəña, sa nzana ma

kwəmaa niy mbələy gha na va mbəzliy sənata kwəma ghəshi lə ka məhərliy, a gha canakəvərishi kaa mbəzli daw daw ni tə sənata kwəma. A Di a falnee, sa nzana tsəgha gha di» kə.

²² Ma kə Yesəw kaa mbəzli ki na: «Mbə dəvee fambə Dirə shiy gwanashi. Ndə tifa mba'a sənata kwəmee kala war Dirəw. Ndə tifa sənata kwəma Dirə kala war yən yən Zəghwə ci, mba'a ntsa nə ya e di canati Dirə pənəw» kə.

²³ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha ki na, dza na, tərəd zhəghəghəvay dzar kwa mbəzli ta səda ci. Ma kə kaa ngəshi kwətishi na: «Vəshi na va ghwəy, sa kwəmavə ghwəy nashi shi mənti Hyala lə mətəhi ghwəy. ²⁴ Sa nzana e gəzanwəyəy, ka gəzə kwəma Hyala dən, lə mezhihə dən niy di na nashi shi nashi mətəhi ghwəy ni sənənva, kalaa niy kwəmavə nashi ghəshi. Mbə di fa kwəma favə ghwəy na sənənva ghəshi niy nza na, a kwəmavə fa nza ghəshiw» kə.

*Bəli fir dzəkən ndə ka *Samari tsaa məni kwəma wəzə na*

²⁵ Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti *ndə bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a səkəy dzəvəgha Yesəw ta ngali lə kwəma. Ma kə kaa Yesəw na: «A Metər, wa shi dzee mənti, kee kwəmavə piy tsaa kədi maa?» kə. ²⁶ Ma kə Yesəw ngəci na: «Njaa nə məndi kaa kwəma tsasliti məndi mbə kwəma pəhətəmmə Hyala ta mənia? Njaa na kwəma ka ghaa favə gha mbə jangə nza?» kə. ²⁷ Ma kə ntsa va na: «A kə məndi mbə kwəma pəhəti Hyalay: "Di pə ghaa di Hyala gha sləkəña, lə nəfə tsa gha gwanay, lə bərçi gha gwanashi, lə məhərli gha gwanata, mba'a gha banavə ghən tsa gha gwanay. Zhini dibay, di nihwəti mbəzli gwanashi njasa di gha va ghən tsa gha kwərakwə" kə məndi» kə.

²⁸ Ma sa zləbakə ntsa va tsəgha ki, ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Kay, wəzə zləbati gha kwəma va. Mbala məni war

10:15 10:15 Ezay 14:13, 15 **10:16** 10:16 9:48; Mt 18:5; Mk 9:37; Zhj 13:20 **10:17** 10:17 9:10; Mk 6:30 **10:18** 10:18 Zhj 12:31; ShiZhj 12:9 **10:19** 10:19 Cem 91:13 **10:20** 10:20 Səvəri 32:32; Flp 4:3; ShiZhj 3:5 **10:21** 10:21 4:18; Mt 11:25 **10:22** 10:22 Mt 11:27 **10:24** 10:24 1Pi 1:10-12 **10:25** 10:25 18:18; Mt 19:16; Mk 10:17 **10:27** 10:27 Mt 22:37, 39 **10:28** 10:28 SləniTaH 18:5; Rm 10:5; Gal 3:12; Zhj 13:17

tsəgha, ta kwəməvə piy tsa kədi ma dza gha» kə.

²⁹ Ma ntsa va na, kala di ghəci kwəma vaa kəray və. Ma kə kaa Yesəw ki na: «Yaŋ, tsəgha na, sana kiy, wa na tsee ndə ghalaraa?» kə. ³⁰ Ma kə Yesəw kaa zləbanci kwa fir na: «Tə nahwəti viciy, mba'a kafəy tsahwəti ndə Zhəwifə mbə məlmə Zherəwzalem ta dzaa dzəmbə məlmə Zherikwə. Ma ghəci mbə kwal na, mba'a ka ghəli pəslishi ti. Dza də'wə də'wə ghəshi də'wəti. Kwərat kwərat ghəshi səsərəhwə shiy kən ghən ci. Mba'a ghəshi pahwə shi və gwanashi, ka dzashi. Tərə na war miy nəfə ta məti. ³¹ Ma kwa kwəma jəw na, dza tsahwəti ndə ta Hyala tsa mbə hwəlfə kwətiŋ na li mba'a dzakə dza ci kwa kwal tsa va. Mba'a kəsəy ntsa də'wəvə ka ghəli va bəzhehə tifa kwa kwal. Ma sa nay na na, dza na, wəsl wəslivə kwal tsa ci, mba'a zlay ntsa va tifa, ka dzay. ³² Ma kwa kwəma jəw ba na, zhəghwa tsahwəti ndə mbə hwəlfə Levi ba, ntsa nza ghəshi mbə hwəlfə kwətiŋ na li, mba'a zhəkəy kwa kwal tsa va. Səəkə na na, mba'a kəsəy ntsa va war tə pətsa va bəzhehə. Ma sa nay na kwərakwə na, dza na wəsl wəslivə kwal tsa ci. Mba'a zlay ntsa va tifa, ka dzay. ³³ Ma kwa kwəma jəw diba kiy, dza tsahwəti ndə ka Samari, ndə məlmə kala kama mbə hwəlfə ci, mba'a dzakə dza ci kwərakwə. Səəkə na ndəs tsəhəy vəgha ntsa va. War sa nay na naci ki na, mba'a hwər tsa ci zhanati tərəŋw ti. ³⁴ Dzəghwa na kət kətəghəvay dzəvəgha ntsa va. Dza na kaa zheher ti njə'wə njə'wə naghəmtishi, dza na mba'a mananati ghwə'i tə zheher va, kə ki pəərə pəərə pəərətishi. Ma sa paramtishi na na, dza na tsəŋ bəvə, dəl famə mə kwəntəmca ci səəkə na li. Dza na mba'a dzaa fəy mbə ciki tsa ka ka məlməə nəy mbə tə gəna, ka zəlgwə ntsa va mbəba. ³⁵ Ma tə way pi həzlimə ki na, mba'a kafəy ta dzay. Dza na mba'a bəvə gəna gar mbəl bakə, mba'a banavə kaa ndə ciki tsa va. Ma kə kaa ngəci na: «A dzaree ta dza, ndi gəna na, nza gha

nighəə dzəkən ntsa va. Ya ə dza gəna dza ghaa zamti mbə kwəma ciy tanəti nanay, sa kee zhəghəkəvara mbə dzee na e taa zhanavəŋa sa gha" kə» kə Yesəw.

³⁶ Ma sa kədamti Yesəw bəlanci fir tsa va kaa ndə bənipə kwəma pəhəti Hyala va ki, ma kə kaa ngəci na: «Mbə mbəzli mahkan ni va sana kiy, tsama na ndə ghalay ntsa də'wəvə ka ghəli vaa?» kə ngəci. ³⁷ Ma kə ntsa va na: «Vəya na neyey, ntsaa pəərəti zheher ci va na» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Tsəgha na, gha kwərakwə kiy, mbala, gha dzaa məni tsəgha» kə.

Yesəw kəghi tsa kar Martə lə Marəy

³⁸ Dzəghwa kar Yesəw ghəshi lə *mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi kafəshi ta dza. Ma ghəshi mbə kwal na, mba'a ghəshi kəsata nahwəti məlmə. Mba'a nahwəti mali niy nza mbə məlmə va, Martə, kə məndi kaa slən tsa nə. Dza na mba'a ka'wətishi kəghi tsa nə. ³⁹ Martə vay, a zhaməmmə niy nza və, Marəy, kə məndi kaa slən tsa nə. Dza Marəy nanzə kiy, pa' pavə pətsa nə vəgha Ndə sləkəpə. Dərasə nəyta war ka fa kwəma gəzə Yesəw. ⁴⁰ Ma Martə nanzə ki na, war a ghənzəə tsəva lə ghəra sləni ghəngəhən ghəngəhən kwətita. Dzəghwa na, kaf kafəta, dza ndəs tsəhəta vəgha Yesəw. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, kwəmaa shashaŋa tifa mbə kwəma zhamərə na, sa zlara na tsa mbə sləni, war e tsəva mbə kwətira tsəy? Gəzanta a ghənzə kətira» kə. ⁴¹ Ma kə Yesəw kaa ngəta na: «A Martə, wa nava dzaŋa gha ta təra kwəma tsəgha dāŋaŋ, ka tasə ghən tsa gha tərəŋw tay? ⁴² Shiy kwətiŋ na shiy gwəramti e gəzaŋa nee ki. Na na Marəyəy, a tərəvə bəlaa gwəramti wəzə. Zlata a ghənzə fa kwəmee» kə.

11

*Njasa bəni Yesəw cə'wə Hyala kaa *mbəzli ta səda ci*
(Mt 6:9-13; 7:7-11)

¹ Ma tə nahwəti vici na, dza Yesəw ka cə'wə Hyala dzəghwa tə tsahwəti pi. Ma

sa kədiy na lə cə'wə na, dza tsahwəti ndə kwətiñ mbə mbəzli ta səda ci ka gəzanci kwəma, ma kə ngəci na: «A Ntsaa sləkəñəy, banavəñəy cə'wə Hyala kwərakwə, njasa banavə Zhan va kaa mbəzli ta səda ci» kə. ² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mba'a pə ghwəy cə'wə Hyalay. Vanta kwəma ka ghwəy gəzə:

A Dəñəy,

a cə'wəñə għəy nza mbəzli mbəə sənay

Hyalə dəwdəw na

nza għa, kə għəshi, ka fal slən tsa għa.

Mazə nza għa, səəkə sləkəñəy.

³ Bəñəy shi zəmə gar məkəñəy vici va vici va.

⁴ Pəlatanəy kwəma għəy jikir na mən̄ti għəy.

Sa nzanay, kar għəy pəlata na mbəzli mən̄ñəy *kwəma jikir na kwərakwə.

Ndəghwətəñəy vantaa *ndə jaka dzaa həərətəñəy

ta mən̄i kwəma jikir na.

Ava tsəgha ka ghwəy ni» kə Yesəw.

⁵ Zhini ma kə kaa ngəshi ba na: «Sənzənvay ava ndə mbə ghwəy, mba'a madigay və, dzəghwa na mbə dan̄kala vərđi pəkw dzay dzakə ghi tsa madigay tsa va. Ma kə kaa ngəci sa tsəhəy na na: “A madiga, va għa səəkee, a għa ngavəra shi zəmə nzee watəña shi għa.

⁶ A səəkəy tsahwəti madigara ta wə kəghi tsee, kala shi zəmə vəya ta ngancishi” kə. ⁷ A kə madigay tsa məhəni va kaa ngəci na: “Am, am, am! Kaa gagara għa ma! Kəəli kəəli na dəgħee məcanata, məhəni għəy lə ndərazhee gwanəñəy. Ka mbay ya satira tə pi hən̄i sən̄zənvə ta ndəña shi vaw” kə ⁸ Ya tsəgha gəzəkə na na, war ə madigay tsa vaa gagay lə cə'wə va ki. Mba'a madigay tsa va satiy banavə shi dəw na va gwa'a, sa gagay na, kala kama tə sa nza għəshiy madiga. ⁹ A gəzanwəy ya kiy, cə'wəm shiy va Hyala, ta ndəñwəyshi dza na. Pəlam shiy və, ta kwəməvəshi dza ghwəy. A pə ghwəy har, ta zləbanwəy kwəma dza na. ¹⁰ Sa nzana, ya wa ntsaa cə'wə shiyəy, ta banavəshi dza mən̄di. Ya wa ntsaa pəla shiyəy, ta

kwəməvəshi dza na. Ya wa ntsaa tsa yashiy dzakə għiy, ta zləbanci kwəma dza mən̄di. ¹¹ Didi tiba mbə ghwəy, ka dəw dafa zəghwə ci və na, dza tsəñ bəvə hakwə ka banci na? Ka dəw kəlipə għəci və na, nza naa banavə shishi ka məjə'a kəlipə va na? ¹² Ya zəghwə ciy cə'wə slisli kwəkwəla və na, nza naa banci yiti na? ¹³ Ma ghwəy ghwəy mbəzli gəmgəm ni mba'a ghwəy sənay bəns̄hi shi wəzə ni kaa ndərazhi ghwəy na, hanəba Dəñwəy tsa mə ghwəmə ka na mbay ma banavə Safə tsa nzə dəwdəw tsa kaa mbəzli cə'wə və shəkəna?» kə.

Dza kwa pətsa səəkə bərci tihə Yesəw hyeler li shi

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ A tsahwəti ndə niy nza tibay, mba'a *hil niy pəhəti għani ci, kala mbə għəciy gəzə kwəma. Dzəghwa Yesəw tə nahwəti vici, mba'a tihəkəvəri hil tsa va mbə ntsa va. Ma sa səvəriy hil tsa va mbə na, ka gəzə kwəma ntsa va. Sa nata mbəzli dən̄ ni va bəsəshi tə pətsa va nava kwəma na, ka mananshi madəña għənzə. ¹⁵ Ma kə nihwəti mbəzli nashi ki na: «Belzhebəl, mazə tsa mbə hyeler banci na bərci tihə na va nihwəti hyeler səvəri mbə għən mbəzli li shi» kə għəshi.

¹⁶ Dza nihwəti ba, ka pəla ngali ci lə kwəma. Ma kə għəshi kaa Yesəw na: «Mən̄ti shi madəña madəña ni, ti dza għəy għa sənay Hyala għwənəkəña na katan̄, pə għəy» kə għəshi. ¹⁷ Na na Yesəw naci ki na, gwa'a gwa'a għəci sənata kwəma mbə għən shi. Ma kə ngəshi na: «Mba'a kə mbəzli dikə dikə ni zəmə hid̄i dzəmbəshi mbə pa jaka kwa jipə tsa shiy, ta zamti għən tsa shi dza għəshi. Ka ceker shi dzay, ka nganga-zlavaa dzəkən nihwəti. ¹⁸ Mba'a kə *ndə jaka tsa Hyala dzəmbəy mbə pa lə mbəzli ciy, ta ndəñivəriyay dza mazə tsa ci va. Ma pə ghwəy mbə gəzə kwəma ghwəyəy, lə bərci ndara Belzhebəl tihee hyeler mbə għən mbəzli, pə ghwəy. ¹⁹ Mba'a pən̄ tihə hyeler lə bərci ndara Belzhebəl kiy, ya nihwəti mbəzli ghwəy va tihə hyeler va

11:2 11:2mbə sləkəñwəy na Hyala: 4:43; 9:2, 62; 10:9, 11; 17:21; 19:11; SləniKY 1:6-8; 19:8; 28:23, 31 **11:3** 11:3 12:22-32 **11:7** 11:7-8 18:5 **11:9** 11:9 Mt 7:7 **11:14** 11:14-15 Mt 9:32-34 **11:16** 11:16 Mk 8:11; Mt 16:1

na, wa ntsaa bānsi ni shi va bərçi kia? Sləni ghəra mbəzli ghwəy vay, ti ghwəy sənay, a fəti va ghwəy, pə ghwəy mbə kwəma gəzəkə ghwəy na. ²⁰ Ma na nee na katanəy, lə bərçi Hyala tihee hyeler səvəri mbə mbəzli. Ma di kwəma nata ghwəy na ciŋwəyəy: Wa na Hyala ghati sləkəŋwəy, di naa gəzə» kə.

²¹ Zhini ma kə Yesəw bā na: «Mba'a kə ndə bərçi pəhətəvay wəzə lə shi mbəzə ci, ka ndəghwə ghi tsa ciy, ndə tifa dzaa ndəŋwashi shi ciw. ²² Ma mba'a kə tsahwəti ntsaa tanəti tə bərçi səəkəy dzəkən, mba'a təfanakənəy, ta pahwə shi mbəz ci va niy vəshi na ti shi dza ntsa va. Shi dza na vaa pahwə və na, mba'a tatahamtishi.

²³ A na neyey, ma ntsaa ni ghwəm na lə gha na yaw, kəy, ndə mbəz tsee na tsava ndə. Ntsaa kətirə ma mbə sləni yay, slənee vaa lidfi na» kə Yesəw.

Njasa ka gazlakaa zhəghəvaa zhəmbə ndə

(Mt 12:43-45)

²⁴ Zhini ma kə Yesəw bā na: «Mba'a kə gazlaka niy nza mbə ghən ndə, dza mba'a səvəritay, a ka naa dza dza, ka təwrə dzar mbə gamba, ta pəla pətsa dza naa mbay dəkətəvata ti. Ma sa ka na dza kala kwəməvə pi ghənzəy, ka na dza mbə zəzə kwəma nzy: “Ma ghənzə tsəgha na, wəzəba zharee zhəmbə ciki tsee vaa səvəri dee mbə” dza naa ni. ²⁵ Ma sa ka na zhəghəkəvataa zhəmbə na, mba'a kəsəy ciki tsa va gwəma gwəma wəzə, papa dəwdəw. ²⁶ Ma sa ka gazlaka va nay pətsa mbəba tsəgha ki na, mba'a dzaa hakakə nihwəti gezlekikiy gwəramti mənəi ndərəm kən mbərfeŋ, ta nzy mbə ciki tsa va. Ma sa ka ghəshi səəkə ki na, shirbitə dzashiy dzəmbə ntsa va gwanashi. Dzəghwa tərəŋw gazlaka dzaa mətəhəta va ntsa va, tanə na kwatanə va ki» kə.

Vəshi katanə na

²⁷ Ma sa kəramti Yesəw gəzə kwəma va na, mba'a nahwəti mali madita mbə jipə mbəzli tifa, ka gəzə kwəma zlanəzlanə. Ma

kə na: «Vəshi na ta mali səkwa gha kwa hwər nzy, mba'a gha sahəwə 'wa tə hati nzy!» kə. ²⁸ Ma kə Yesəw kaa zləbanta na: «Aw kiw, mbəzliy fa kwəma Hyala va, dza ghəshi ka di fəti tiy, ghəshi na shi mbə vəshi» kə.

Məndiy dəw shi madəŋa madəŋa ni va Yesəw

(Mt 12:38-42)

²⁹ Ma sa bəsətəvashi mbəzli vəgha Yesəw, a kə na: «Ma ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsay, mbəzli jikirkiŋ ni nza ghwəy. “Mənti shi madəŋa madəŋa ni” pə ghwəy kaa ngəra. Na nee nee kiy, nihwəti shi madəŋa madəŋa ni dzee məntəŋwəy tibaw. Mək na shi madəŋa madəŋa ni va niy mənəhwə Hyala lə *Zhəwnasə.

³⁰ A Hyala mənti shi madəŋa madəŋa ni lə Zhəwnasə, ta mbə ka *Ninivə sənay, Hyala ghəwənikə na, kə ghəshi. Ta mənti shi madəŋa madəŋa ni dza Hyala lə ya kwərakwə, ta mbə ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsaa sənay, Hyala ghəwənikəra na, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, pə ghwəy. ³¹ Nay ghwəy na, fəca dza Hyalaa mənəi ngwəvə dzəkən mbəzliy, ta dza dza mazə maliy niy səəkəta va tə hidfi ka Sabaa dzəti ngwəvə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa. Ta kəsəyshi dza na tə ngwəvə, sa nzana mba'a niy səəkəta tə hidfi gwəramti kərakə, war ta favə kwəma gəzə mazə *Saləmanəw, sa nzana tərəŋw ghəci sənata kwəma. Dzəghwa ghwəy na ghwəy ki na, kala di zləba kwəmee ghwəy. Yən sa dikə tsa kən Saləmanəw ngar ki. ³² Fəca vici dza Hyalaa mənəi ngwəvə dzəkən mbəzliy, ta səəkə dza mbəzli mbə məlmə ka Ninivə dzəti ngwəvə ghəshi lə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa, ta kəsəyshi dza ghəshi tə ngwəvə. Ghəshi na nashi sa niy favə ghəshi gəzə kwəma Hyalaa dzəkən jikir tsa shi va Zhəwnasəy, a ghəshi niy tsati titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzy tsa shi. Dzəghwa ghwəy na ghwəy kiy, kala

di fa kwəmee ghwəy, yən tsa dikə tsa kən Zhəwnasə ngar ki» kə Yesəw.

*Nzəy tsa mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw mbə wəy pi*

(Mt 5:15; 6:22-23)

³³ Zhini ma kə Yesəw ba na: «Ndə tifa tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa, sa tsəraghwa na na, mba'a mbələy, aw bay na, mba'a dzəbəkən tasaw kənəw. Mə pətsa däl tsa ka məndiy fəy, ta mbə ghənzə mbərə, ma nza mbəzliy dzəmbə ciki nay pi wəy. ³⁴ Məcihi ghay, nja gərkəwa tə vəgha gha na ghəshi. Mba'a kə mətəhi ghaa nay pi diwəy diwəy, mbə wəy pi dza vəgha ghaa nza gwanata ghalaba ki. Mba'a kə mətəhi gha kala nay pi diwəy diwəy, mbə kwəsli na vəgha gha. ³⁵ Ghənzə tsəgha kiy, mənə tə gha məhərli, vantaa wəy pi tsa mbə nəfə tsa gha dzaa nzaa kwəsli. ³⁶ Wəy kə pətsa mbə vəgha gha gwanay, kala tərmbə nahwəti bəla nza mbə kwəsliy, ghalaba na, mbə wəy pi dza naa nza gwanata, njasa ka gərkəwa vaa mbərəy wəy tsa nza kwərakwə» kə.

*Yesəw lə *ka Farisahi mba'a *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala*

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

³⁷ Ma sa kədamti Yesəw gəzə kwəma ki na, dzəghwa tsahwəti ndə Farisa mba'a harvə ta zəmə shiy kəghi tsa ci. Dzəghwa Yesəw mba'a tsəhəy kəghi tsa ci va. Mba'a ghəshi ghati zəmə shiy kala yabə dəvə Yesəw. ³⁸ Ma sa nay ndə Farisa tsa va Yesəw ghati zəmə shiy, kala yabəhwə dəvə ghəci ta zəməshi na, mba'a məhərli ci sətə va nava kwəma. ³⁹ Ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci ki na: «Ghwəy ghwəy ka Farisahi, paf paf təhəshi nefer ghwəy va ndərəm lə va ghəli. Gwəyəy, mbəzliy gwəmantiy yabə devəre sa shiy tsa shi va lə kwakwa tsa shi dəwdew pərikə tə hwəm shi, mbalaa ngərjəkəjəkə na ghəshi va rəda kwa hwər kwa hwər shi nza ghwəy. ⁴⁰ Ghwəyəy, mbəzli kama məhərli mbə ghən shi nza ghwəy. Ma Hyalaa mənəti pətsa pərikə va tə

ngwəla na, kala ghənzə mənəti tsa mbəba mbəba pi nə ghwəy kwərakwə shəkəna? ⁴¹ Wəzəba banavə ghwəy shi kwa devəre sa yam tsa ghwəy lə shi kwa kwa zəndafa tsa ghwəy kaa ka ndərma. Mba'a pə ghwəy mənəti tsəghay dəwdew dza nefer ghwəy nza kwa kwəma Hyala.

⁴² A gəzəwəy ya, ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngərə'wə dzəkən ghwəy. Ghwəy kiy, kar ghwəy bə shiy kwətij mbə shiy mənə ta bəshi kaa Hyala. Ka bə shiy kwətij mbə shiy mənə, ya səvəri mbə kəslifi er jəw jəw ni wəzə ni ka ghwəy ta ghəngən ghəngən ni. Ma na nza bama ti *kwəma pəhəti Hyala na, kala di nəw ghwəy. Shi di kwəma pəhəti Hyalay: Ka di Hyala lə nəfə kwətij, ka mənə kwəma lə kwal tsa nza, ava ghənzə na kwəma nza bama ti va Hyala. Tsəgha na shi ka ghwəy mənə nza ki, kala za ma ghən ta bə shiy kwətij səvəri mbə shiy mənə kaa Hyala diba. ⁴³ Ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngərə'wə dzəkən ghwəy. Sa nzanay, war tsa kwa kwəma pi nəy ka ghwəy pəla ta nəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə nza mbəzli mbəə nəwəy. Jəw di ghwəy məndiy səkwəwəy mətəfəkəwə dzar tə ləwmaw. ⁴⁴ Ghwəy ghwəy ka Farisahi, mbə səkə na ngərə'wə dzəkən ghwəy. Sa nzanay, yəmyəm nza ghwəy lə kwəli mbə hidfi, kala mbə məndiy nata, war dza məndiy dza dzar kən kala sənata mənəti» kə.

⁴⁵ Ma kə tsahwəti ndə mbə ka bənipə kwəma pəhəti Hyala na: «A Metər, mbə kwəma gəzə gha va tsəgha nay, lə ghəyneyta tsəərə gha mbə kwəma va» kə.

⁴⁶ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Mbə səkə na ngərə'wə dzəkən ghwəy kwərakwə, ghwəy ghwəy ka bənipə kwəma pəhəti Hyala! Sa nzanay, kwəma shəndəkə na tənəti bərki mbəzli ka ghwəy di ghəshiy mənə. Ma ghwəy na, ka ka dəvə ghwəy kaa mbəzli ya jəw mbə nəw kwəma ghwəy vaw.

47 Ghwəy ghwəy shiy gwəmanti nga kwəlihi ni wəzəə dzəkən ka gəzə kwəma Hyala bakwamti jijihinwəyəy, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy. 48 Sa gwəmanti ghwəy va kwəlihi vay, a ghwəy zləbavə kwəma mənti jijihinwəy va di na gəzə. Sa nzanay, bəkwə bakwamti jijihinwəy ka gəzə kwəma Hyala, sa dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy gwəmanti kwəlihi ka gəzə kwəma Hyala va. 49 Va tsəgha niy nə Hyala ghənzə kwa sənata kwəma: "Ta ghwənanakəvəshi ka gəzə kwəmee dzee lə ka kwalee, ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi bakwamti nihwəti mbə shi, nihwəti na, mba'a ghəshi sanamiyshi ngəra'wə" kə. 50 Ka gəzə kwəma Hyala bakwamti məndi ghala ghava hidī kiy, tə ghwəy ghwəy mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa dza Hyalaa kəsli kərhi tsa shi. 51 Tə *Abel gha məndiy pəəsli ndə, ka sar lə bəkwəshi pa' tə Zakari tsa pəəsliti məndi va kwa jipə pətsa ka məndi fə shiy ti ta ta Hyala lə ciki tsa nzə. Njasa gəzanwəy ya va na, ta sla ngwəvə dza Hyalaa dzəkən ghwəy, ghwəy mbəzli ndatsə ni, tə mbərkə mbəzli bakwamti məndi va gwanashi.

52 Ghwəy ghwəy ka bənipə kwəma pəhəti Hyalay, mbə səəkə na ngəra'wəə dzəkən ghwəy, sa nzana mba'a ghwəy bəhwə sənata kwəma Hyalaa dzəmbə dəvə ghwəy, mba'a ghwəy kalay kwal va mbəzliy di sənata kwəma va, ya ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy na sənata ghwəyəw» kə.

53 Ma sa gəzamti Yesəw kwəma va ki na, dza na mba'a bərvay tiba. Dza ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə ka Farisahi ka ghwərvəə dzəkən tərənw, ka dəfəw nihwəti shiy və ghəngəhən ghəngəhən, 54 ka pəla ngali ci, nda nza naa mbəlikəvəri *kwəma jikir na tə miy ci, ta mbə ghəshiy kwəməvə kwəma dza ghəshiy kəsə ti.

12

*Yesəw yəmə shi bənipə *ka Farisahi lə*

*is

(Mt 10:26-27)

1 Ma ghala pətsa va ki na, mba'a mbəzli gar diwəy diwəy diwəy, bəsəshi, ka dza tə ndə tə ndə va dənshi. Dza Yesəw mba'a ghati gəzə kwəma pərba kaa mbəzli ta səfə ci, ma kə na: «Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va is tsa ka Farisahi va. Di naa gəzəy, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va ngədipə tsa bəni ghəshi va kaa mbəzli. Sa ka ghəshiy dzay, mba'a ghəshi bəti ghən tsa shi ka mbəzli slar slar ni, a tsəgha na ghəshiw. 2 Ya wa kwəma mbəmbə na gwa'ay ta dzəti ngwəla dza na. Ya wa kwəma dza məndiy ghələhwə gəzə nzəy, ta sənata dza məndi. 3 Va tsəgha, ya wa kwəma dza ghwəy gəzəhwə taa nza mbə kwəzliy, ta favə dza məndi havəghwə tə ngwəla. Ya wa kwəma dza ghwəy dəhwəhwə kaa ndə mbə ciki kəəli kəəliy, ta zlapata kwəma va dza məndi mə dəl pi pərikə tə ngwəla, ka favə məndi» kə.

Ka hazləni ghwəy va ndə ngəri ma, va Hyala pə ghwəy hazləni

(Mt 10:28-31)

4 Zhini ma kə Yesəw bə na: «Ma nə ya kaa ngənwəyəy madigahiray, ka hazləni ghwəy va mbəzliy dzaa mbay pəəsliti vəgha ghwəy ma. Na niva mbəzliy, nihwəti shiy tiba ghəshi dzaa mbay mənti dzəghwakən shi vaw. 5 Kadiwəm, e citənwəy ntsa təbə na ghwəy hazləni və. Va Hyala pə ghwəy hazləni. Ghənzə na ntsaa dzaa mbay pəəsliti ndə, zhini mba'a bərzi və ta zhiniy ndəghambə ntsa va mbə ghwə diba. Ə gəzanwəy ya, gəla tsava ndə na sa təbə ghwəy hazləni və.

6 A ghwəmmə sənay, cifə ka məndiy tanavə 'yegwer tiytihi kaa ndə tə dala bakə. Ya tsəgha nzə kiy, ka zamti ghən Hyala ta tsahwəti mbə shi ya kwətiñəw!

7 Ghwəy kiy, ya shəti mbə ghən ghwəy gwanashi na mbəra mbəra na ghəshi, kwətiñ kwətiñ tsa shi gwa'a va Hyala. Njana nzana tsəgha kiy, ka hazləni ghwəy tēpə ma. A ghwəy nay, ya njaa na 'yegwer dən tsa shiy, ka zamti ghən Hyala ti shi ya

kwətiŋəw, hanabə ghwəy ghwəy ke ngəri ki ka na zəzə maa dzəkən ghwəy na» kə Yesəw.

Ka ha'wə ghwəy lə gəzə kwəma Yesəw kaa mbəzli ma
(Mt 10:32-33; 12:32)

⁸ Zhini ma kə Yesəw bə na: «Ə gəzanwəyee, ya wa ntsaa dzaa ni: “Ndə nəw Yesəw nzee nee” kə kwa kwəma mbəzliy, ta gəzə dzee yən Zəghwə yakə ndə ngəri, kwa kwəma ka kwal Hyala kwərakwə: “Tsee ndə na tsatsa” pən. ⁹ Ma ntsaa dza vaa ni: “Sənay ndee Yesəw na yaw” kə kwa kwəma mbəzliy, tsəgha dzee gəzə yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə kwa kwəma ka kwal Hyala: “Sənay tsava ndə yaw” pən.

¹⁰ Ya wa ntsaa dzaa gəzəkə kwəma hwəvə hwəvə naa dzəkənee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəlay dza Hyala mbə nəfə nza. Ma na ntsaa gəzakən kwəma sawaa dzəkən *Safə tsa Hyala dəwdew tsay, ka dza Hyalaa pəlay tsava ndə mbə nəfə tsa nza teepəw.

¹¹ Mba'a kə məndi dzaa kəəsəghəŋwəy dzəti ngwəvə mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ya dzəghwa kwəma mezhizhə, ya va nihwəti mbəzli dikə dikə ni ta sləŋwəy ngwəvəy, sa ka ghwəy tsəhəŋwəy na, əntaa ghwəy taa zəzə njasa dza ghwəy mənti ta mbəliŋwəy, ya kwəma dza ghwəy gəzə ma. ¹² Sa nzanay, gwa'a dza Safə tsa Hyala dəwdew tsaa citəŋwəy kwəma dza ghwəy gəzə ghala vici va» kə.

Fir dzəkən ndə gəna tsa kama məhərli və

¹³ 'Wakəvə tsahwəti ndə mbə mbəzliy basəshi va, mba'a madiy, ma kə kaa Yesəw na: «A Metər, gəzanci kaa zədirə a ghəci zləbə ghəy təhə shi zəmə ghi tsa dəŋəy» kə. ¹⁴ Ma kə Yesəw ngəci na: «A madiga, wa ntsaa fəyra ta sləka kwəma kən ghwəy, ya ta təhəŋwəy shi ghwəya?» kə. ¹⁵ Dzəghwa ma kə kaa mbəzli gwanashi na: «Mənim məhərli, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va nəghətaa ghwəy məniŋwəy ka mbəzli ka

fi gəna. Sa nzana, ya njaa na gəna dəŋ tsa nza va ndəy, ka banavə piy gəna va kaa ndəw» kə.

¹⁶ Sa gəzəkə na kwəma va ki na, dza na mba'a bəlanakəshi fir. Ma kə na: «A tsahwəti ndə niy nza tifay, ndə gəna ghəci tərəŋw. Mba'a veher və. Ma sa zati na za ti shi na, tərəŋw shiy mənishi tə veher va. ¹⁷ Ma sa nashi na shiy mənishi və tsəgha ki na, dza na mba'a dzay dzəmbə təkə kwəma mbə ghən ci kwətiy, ma kə na: “Njaa dzee məni tay? Sanay, daw na pi vəya ta shikə shi zakee ni gwanashi” kə, war ka zəzə kwəma, war ka zəzə kwəma. Ma kə ki na: ¹⁸ “Yawa kadiw na gha ki. E sənay njasa dzee mənti nana ki. A dzee bakwamti gəzhemer ya ni gwanashi, kee dza na mba'ee zhiniy nga ngati ni dikə dikə ni. Kee dza ki na basə basə basəghwa shi zakee kwa shi, lə nihwəti shi vəya gwa'a. ¹⁹ Sa kee mənti tsəgha ki, ma pən taa ni kaa ghən tsee na, a ghən tsee! A shiy mənishi va gha dalala nana ki, dəŋ gəna, lə shi zəmə paf paf paf, məkəŋa ta piya gar dəŋ. Nana kiy, a pə ghaa dəkəva, ka zəmə shiy, ka sa shi sa, ka vəshi” kə. ²⁰ Ma kə Hyala kaa ngəci na: “Gha niy ya, sa kama məhərli tsa ya jəw tsətsə mbə ghən ci! Avənay, ndatsə ndatsə, tə vərđi ndatsə nay, ta mətiŋa dza gha. Sa ka gha mətiŋa kiy, ya shi gha ni gwanashi basəti gha kaa ghən tsa gha na, wa ntsaa dza zəməshia?” kə» kə Yesəw. ²¹ Ma sa kəfəmti Yesəw bəli fir tsa va, zhəghwa ma kə na: «Ava tsəgha dza naa nza lə ntsaa kəslimbə ghən va war mbə tsəni shiy kaa ghən tsa ci, ma dza kwa kwəma Hyala na, ndə ndərma ghəci» kə.

Ka zəzə nahwəti kwəma ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy gwanay kaa Hyala
(Mt 6:25-34)

²² Ma ləy hwəm kwəma va ki, ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səda ci na: «Ava va tsəgha nə ya ngəŋwəy kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzə kwəmaa dzəkən shi zəməə dzəghwa hwər ghwəy, ya dzəkən shiy dzəkən ghən ghwəy ma. ²³ Sa nzanay, a piy tsa ndə tanəti

shi zəmə ndə. A vəgha ndə tanəti shi pa naa dzəkən ghən ci diba, pən. ²⁴ Nashim ghaməkəhi, njasa ka ghəshiy zəmə shiy di. Ka za ghəshiw, ka mənı shiy ghəshi səkə kwamtiw, tamə və shiw, gəzəm və shiw. Ya tsəgha nız kiy, Hyala zəmanshi na shiy. Ghwəy kiy, diməba tə ghwəy na kwa kwəma Hyala kən 'yegwer. ²⁵ Mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə zəzə kwəma tsəgha kiy, ka dza ghwəy mbay mətsahakən viciy dzəkən na slavənwəy Hyala ya jəw nız na? Ka mbay ghwəy tepəw. ²⁶ Njana nzana kala mbay ghwəy mənti na jəw na kwəma kiy, wa shiy mənishi zəzə ghwəy kwəma tərənw dzəkən niy tərmbə shiya? ²⁷ Nashim fəhiy mbərə ghwə tə gamba njasa ka ghəshiy təbə kyasə tsa shi. Ghəshiy, kar ghəshiy mənəhwə sləniw, ka cislivə kwəbenjer ghəshiw. Ya tsəgha nız e gəzanwəyəy, ya ndə nja mazə *Saləmanw, ghəci saa niy nza vaa ndə shiy na, səkə naa pakən kwəban ka təbə nja fəhiy mbərə ghwə va tə gambaw. ²⁸ A ghwəy sənay, mbərə ghwə kiy, ka nzay nza naw, ka ndə nata ndatsə na kwəma gagaw, həzliməy ghənzə shəkəta, mba'a ghwə dzaa ndamti. Ya tsəgha nız kiy, kar Hyalaa ghasləti, ka təbə wəzə. Hanaba ghwəy ghwəy mbəzli dza naa pakənwəy ma kwəbenjerəy gwəramti wəzə ki na. Ma ghwəyəy banavə nefer ghwəy ghwəy kaa Hyala gwanashiw. ²⁹ Ka tasə ghən tsa ghwəy ghwəy lə papala shi dza ghwəy zəmə, lə shi dza ghwəy sa, ka zəzə, war ka zəzə dzəkən shi ma. ³⁰ Ma na gəla niva shiyəy, mbəzliy nəw ma Hyala mənı shi tikə tə hidı na shiy tasəva lə pala niva shiy. Na na ghwəyəy, a Didi va ghwəy. Gwa'a sənashi na niy kama va ghwəy shiy. ³¹ Wəzəba banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyala na, nza ghənzə sləkənwəy. Ma nza Hyala ndənwəy niva shiy» kə.

*Ghəra sləni ta shi wəzə ni mə ghwəmə
(Mt 6:19-21)*

³² Ma kə Yesəw diba na: «A mbəzlee ni, ya kala dən nza ghwəyəy, ka hazləni ghwəy ma. Sa nzanay, a Dənwəy tsa mə ghwəmə vəshiy ta bənwəy dzəti pətsa dza naa sləkə mə ghwəmə. ³³ A gəzanwəy ya, mbalam pamtim səkəm tə shi va ghwəy, nza ghwəy tahanavə gəna dza ghwəy kwəmavə ti shi kaa ka ndərma. Pavəm mbəl tsaa hali ma. Di naa gəzəy, ghəra sləni ta shi mə ghwəmə. Sa nzana məbay, ka dza shi va kərəshiw, ka mbə ndə ghəliy kətəghəvay dzəvəgha shiw, ka mbə ləmaa ndəbəhwəshiw. ³⁴ Sa nzana tə pətsa nza shi gha nza bama ti shiy, war tıba ka məhərli ghaa nza kwərakwə» kə.

*Ka ghəra sləniy bə ma hi mbə ndəghə
ntsa ghəranı ghəshi sləni*

³⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw ba na: «Pəhətəvanwəyəm ta ghəra sləni ya hwəmba, mba'a ghwəy tsə'waghwa ghwə kwa gərkəwahi ghwəy, kala hi ma ghwəy. ³⁶ Məniwəyəm nja ka ghəra sləniy ndəghə ntsa ghəranı ghəshi sləni, dzaa zhəkə mbə bə mali. Ya vici hwəm səkə nay, war favə ma ghəshi har tsa ci na, ka ghwənancı dəgha. ³⁷ Sa dza ntsa ghəranı ghəshi va sləniy zhəghəkəvay kəsashiy, vəshi na va ka sləni va, sa nzana mbə ndəghə səkə tsa ci ghəshi niy nza, kala hi ma. A gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta pakən kwəbenjer sləni ci dza ntsa va, mba'a pəhantəvay ta ghəra sləni. Ka na dza na, ka harshı a ghəshi nızəyshi. Sa ghəshi nızəyshi na, ka təhanshi shi zəmə ghəci. ³⁸ Mba'a kə ntsa va zhəghəkəvay ya mbə dānkala vərđi, ya tə kwa tanə ngələkə, səkə na ghəshi mbə ndəghə kala bəhwə ma hiy, vəshi na ta niva ka sləni. ³⁹ Favə tə ghwəy kwəma dee na gəzanwəy wəzə. A ghwəy sənay mba'a kə ndə ghi sənay vəghwə tsa dza ndə ghəliy səkə dzəkə ghi tsa ciy, ta fə ghən dza na ti. Ka dza naa zlay kwal kaa ndə ghəli ta dzəkəw. ⁴⁰ Va tsəgha, ma ghwəy kwərakwə kiy, gwəmatəvanwəyəm ya hwəmba. Sa

nzanay, ge'i lə vəghwə tsa təkəti ma ghwəy dzee səəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

*Ndə ghəra sləni tsa nza məhərli və, lə tsa kama məhərli və
(Mt 24:45-51)*

⁴¹ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha, ma kə Piyer ngəci na: «A Ndə sləkəpə, kwataka kaa ngənəy bəli gha fir tsa ta naa, naa kaa mbəzli gwanashi?» kə.

⁴² Ma kə Yesəw zləbanci na: «Favə tə ghwəy, e gəzanwəy kwəmaa dzəkən ntsa fəy məndi ta nighəə dzəkən sləni nihwəti mbəzli. Ntsaa fə ghən ta sləni ci, ka ghəra lə məhərliy, kaa ngəci dza ndə ghi tsa ghəranci na va sləniy zlatanavə ndəghwə pətsa kəghi tsa ci, nza ghəci bənsi shi zəmə kaa nihwəti ka sləni kəyba sa ka vici zəmə shiy mənta. ⁴³ Ghala vəghwə tsa dza ndə ghi tsa vaa səəkə, mba'a kə kəsəy ndə sləni tsa ci va, ghəci mbə tsəva lə sləni gəzanci na va wəzə wəzəy, vəshi na ta tsava ndə ghəra sləni. ⁴⁴ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta fanambə shi və gwanashi dza ntsa va mbə dəvə ndə sləni tsa ci va. ⁴⁵ Ma mba'a kə ndə sləni tsa va ghavə təkə mbə nəfə tsa ci: “Ka dza ntsee tsa dikə tsaa zhikə bəlanəw” kə, dza na tapə, dzəmbəy mbə didi'wə nihwəti ka ghəra sləni tifa, shiy zhər lə mi'i gwa'a, war ka zəmə shi zəmə ci, ka sa shi sa, ka ghyi, ⁴⁶ war ghəci mbə mənə shi ci va tsəgha ki na, ka ntsa ghəranci na va sləni dza vətəghə səəkəy, fəca viciy niy bərkəti ma ndə sləni tsa va səəkə tsa ci, ge'i lə leri y niy bərkəti ma na diba. Sa naa səəkə na, sa' sa' sanamiy ngəra'wə kaa ndə sləni tsa va tərənəw, mba'a dzaa jakayshi tə na shi kwəma lə mbəzliy kəsəvə ma sləni ci va bekir divi.

⁴⁷ Ma ndə sləni tsaa sənashi shi dī ntsa ghəranci na sləni, dza na kala gwəmava ghəci ta sləni va, kala mənə ma shi dī ntsa ghəranci na va sləni ghəciy, tərənəw dza məndiy də'wəti. ⁴⁸ Ma na ndə sləni tsaa sənashi ma shi dī ntsa ghəranci na sləni, dza na mba'a təvəti kwəma gar də'wə məndi tiy, jəwə dza məndiy də'wəvə.

Ava tsəgha dza naa nza, ma ntsa bənavə Hyala shiy dənəy, shiy dən dza naa dəw və. Ma ntsa zlanay na sləni dikə nay, tərənəwba və dza naa dəw sləni» kə.

*Tihəva na sa bəkə Yesəw dzəghwa jipə mbəzli
(Mt 10:34-36; 16:2-3)*

⁴⁹ Zhəghwa ma kə Yesəw bə na: «Ma səəkə tsee tsay, ghwə na sa bəkee dzəti hidfi. Ma tə dī tsee kə nzay, tsətsə na ghənzə pəhəpəhə. ⁵⁰ Ta sa ngəra'wə dzee ya njaa'a. Mbə hazləni na nəfə tsee tərənəw, pa' fəca dza naa səəkəy dzəkənee. ⁵¹ Zərkəə bəkee kaa mbəzli nə ghwəy bay na? Awə, a gəzanwəy ya, waa tihə mbəzli na sa bəkee dzəti hidfi. ⁵² Ghala ndatsə, mba'a kə mbəzli kəghi tsa kwətiy tsa cifəy, ta tihəvərivashi dza ghəshi. Mahkan nihwəti kwa na shi bəla, ka bə nəfəə dzəkən ni bakə ni va, bakə nihwəti kwa na shi bəla, ka bə nəfəə dzəkən ni mahkan ni va. ⁵³ Ka bə nəfə didiy dzəkən zəghwə ci, zəghwə kwərakwə na, ka bə nəfəə dzəkən dəy. Məməy, ka bə nəfəə dzəkən zha nza, zha kwərakwə na, ka bə nəfəə dzəkən mbəghəta. Ma mashiy mali na, ka bə nəfəə dzəkən makwa nza, makwa na, ka bə nəfəə dzəkən shəta» kə.

⁵⁴ Dzəghwa, ma kə Yesəw kaa vərəm tsa tifa va kwərakwə na: «Sa ka ghwəy nashi kwəlebi kwa ghwəməy, ta səəkə dza van, pə ghwəy ni, war ghwəla ka gha nighə na, van səəkəy katanə. ⁵⁵ Dzəghwa bə, mba'a pə ghwəy nay safə zhəghəkəvay səəkə ləykə ka viy dza-tikəy, a fəghwə səəkəta, pə ghwəy ni, ka gha nighə na məndi mbə fəghwə katanə. ⁵⁶ Ghwəy kiy, ka ngədi mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla nza ghwəy. Mba'a ghwəy sənay nighə pətsa mə ghwəmə lə pətsa tə hidfi ta gəzə shiy dzaa məniva kiy, sa wana mbay ma ghwəy sənashi shi dī shiy məniva ni sanaa gəzəa?» kə.

*Sləkatim kwəma kwa jipə ghwəy lə ndə mbəz tsa gha
(Mt 5:25-26)*

⁵⁷ Ma kə Yesəw ƒa na: «Wa slən tsa shiy mənishi, mbay ma ghwəy təra na təbə məndiy mənı kwəma də'wə ghən tsa ghwəya? ⁵⁸ Mba'a kə ntsa nza ghwəy mbə həərəva liy harɲaa dzəti ngwəwəy, dzəghə tə gha sləka kwəma va ghwəy li kwa kwalɲwəy, vantaa ghəci dzaa pəmanavəɲa kaa ka sla ngwəwə, vantaa ka sla ngwəwə dzaa pəmanavəɲa kaa ka sawji, vantaa ka sawji dzaa kalaghwanɲa kwa fərshina. ⁵⁹ Ghalaba kiy, ka dza məndiy pəlanɲa tɛpə, kala war sa ka gha wamti kwəma gwa'a gwa'a njasa dza məndiy slavəɲaw» kə.

13

Kala zhəghanti nzəy tsa ci kə ndəy, ta zamti piy tsa ci dza na

¹ Ghala vəghwə tsa va ki na, dzəghwa nihwəti mbəzliy nza tə pətsa va mba'a ghəshi gəzanci kwəma kaa Yesəw, ma kə ghəshi na: «A ghəy favə, a Pilatə niy bakwamti ka Galile ghəshi mbə həəni shiy kaa Hyala, dzavədfə miymiy mbəzli va dzavədfishi lə miymiy shi həəni ghəshi va kaa Hyala, kə məndi» kə ghəshi. ² Ma kə Yesəw zləbanshi na: «Tərəɲwɛba ka Galile bakwamti məndi va mənti na rəfa kən nihwəti ka Galile, va tsəgha bakwamtishim, nə ghwəy sa bərkə ghwəy na? ³ Tibaw, ghwəy kwərakwə ki, e gəzanwəyəy, kala zhəghanti nzəy tsa ghwəy pə ghwəy sana na, ta bəkwə dza ghwəy gwananwəy nja ghəshi kwərakwə. ⁴ A ghwəy niy favə, a ciki Shiləwe niy ngəzlay dzəkən mbəzli mənɲ lə dəghəsə, mba'a ghəshi bəkwəshi, kə məndi niy ni. Tərəɲwɛba ghəshi mənti na *kwəma jikir na kən nihwəti mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem gwanashi, va tsəgha bəkwəshi ghəshi, nə ghwəy sa bərkəti ghwəy na? ⁵ Tibaw, ghwəy kwərakwə ki, e gəzanwəyəy, kala zhəghanti nzəy tsa ghwəy pə ghwəy sana na, ta bəkwə dza ghwəy gwananwəy nja ghəshi kwərakwə» kə.

Bəli fir lə bəzakə

13:3 13:3 Cem 7:13 **13:6** 13:6 Mt 21:19; Mk 11:13
13:14 13:14 Səvəri 20:9-10

⁶ Ma ləy hwəm ki na, dza Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa, a kə na: «A tsahwəti ndə niy nza tifa, lə tsa və. Dza na ngwəbə ngwəbəti bəzakə kwa tsa ci va. Ma sa kəlita fə va na, dza na tə nahwəti vici mba'a madiy ta ngəli nzə, tsəhə na na, kala kəsata ya ti. ⁷ Ma kə kaa ntsaa ghəra sləni kwa tsa ci va na: «Nata fə na ghay, ndatsə mənta na gar yaw. Kwa mahkana piyee na sana mbə səkə ta ngəli ya nzə, shaɲ ghənzə ta yati ya. Ghənzə tsəghay bə tsə'i gha kəslamti. A nava ka na nzəyta war ka kəli, ka makamti ngwəla tə za gəmtaa?» kə. ⁸ Ma kə ndə ghəra sləni tsa va ngəci na: «A ntsee dikə tsa, kadiw, zlata tə piya na na gha difa, e lamti pətsa dzar ta mətsəni nzə, ma nzee tənti məlbə. ⁹ Ghalabay aa ta yati ya mbə piya zhəkə va bərkee. Kala dza kəy yay, nza gha kəslamti ghalaba ki» kə.

*Yesəw lə nahwəti mali fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə*

¹⁰ Ma tə nahwəti vici dəkəva na, dza Yesəw mba'a dzəmbəy mbə *ciki ƒasəva tsa ka Zhəwifə. Dza na ka ƒananshi kwəma Hyala kaa mbəzli. ¹¹ Mba'a nahwəti mali niy nza tifa gwərapəta va *hil. Piya nzə mənɲ lə dəghəsə niy mənti na lə hil tsa va mbə vəgha nzə. Cəke' hil tsa va zhighəvəri, war mə dəməhwə ghənzə dza, kala mbay ma garə. ¹² Ma sa nata Yesəw mali va na, dza na mba'a harata, ma kə ngəta na: «A mali, a gha mbəliɲa va zəlghwə tsa zhəghəɲa gha tsa və» kə. ¹³ Dza na bəm fati dividivi ci tə mali va, war ghwəla tsəgha na nza'jəw tidid, mali va garəta. Tapə ghənzə mbə fal Hyala.

¹⁴ Ma sa nata ntsaa sləwa ciki ƒasəva tsa va nava kwəma tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərəɲw, sa mbəliɲti Yesəw va mali va fəca vici dəkəva. Ma kə kaa mbəzliy ƒasəshi va tə pətsa va ki na: «Vici kwanɲ na sa ka məndiy ghəra sləni ti mbə ləwma kwətiɲ. Mba'a pə ghwəy di mbəliɲwəy va zəlghwə tsa ghwəyəy, mbə vici kwanɲ na va ka ghwəy səkə. Ma na

13:8 13:8 2Pi 3:9, 15 **13:10** 13:10-17 Mk 2:27-28

vici dəkəvay, mbəli mbəzli tifa fəca nava viciw» kə.

¹⁵ Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Ghwəyəy, mbəzliy dakə mbəzli lə kwəma pərikə tə ngwəla nza ghwəy. Ya tsamaba ndə mbə ghwəy na, kar pəli məcar tsa ci, ya kwantəmca ci, ta dza ta santa yam fəca vici dəkəva sa? ¹⁶ Mali na kiy, jijiy *Abərahəm na, kwa mən lə dəghəsə na piya nzə ghala zhəghəvəri *ndə jaka tsa Hyala, shən ghənzə ta mbay garə. Ya sa nzana mbə pəli dəkəkə tsa ghwəy ghwəy fəca vici dəkəva ta sancı yam kiy, hanaba mali na ka məndi zlata mbəli nzə fəca vici dəkəva nə ghwəy na?» kə. ¹⁷ Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ha'wə kəəsəvə mbəzliy niy kanci ghəpə va. Ma mbəzli gwanashi ni nashi ki na, tərənəw ghəshi vəshishi ta slənihi wəzə wəzə ni va ghərati Yesəw.

Bəli fir lə kwəma cizlə gwəbiri
(Mt 13:31-32; Mk 4:30-32)

¹⁸ Zhəghwa ma kə Yesəw bə na: «A shiy tifa, nja sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli li shi ghəshi, ¹⁹ lə cizlə gwəbiri dzee yəməti. A ghwəy sənay, mba'a kə ndə mənivə cizlə gwəbiri, mba'a tsənəwəyshi mbə za ciy, ta pəsəshi dza ghəshi, ka ghəshi dza na mba'a ghəshi kəlishi ka fə dikə na. Ka 'yegwer səəkə ki na, ka la ghyeghyer shi mə. Ava tsəgha na lə mazə tsa Hyala kwərakwə ki, jəwə ka naa 'way, ka kəli» kə.

*Bəli fir lə kwəma *is*
(Mt 13:33)

²⁰ Zhini ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir bə na: «A shiy tifa dzee yəməti sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli lə shi difa. ²¹ Yəmyəm na lə is tsa ka mali vaa tivə jəwə, mba'a tambə mbə ghwəpə gar kiləw bakə mətsəkə cifəti, ka gha nighə na pifpirif ghənzə pəkəməvata gwanata. Ava tsəgha na lə mazə tsa Hyala kwərakwə ki, jəwə ka naa 'way, ka kəli» kə.

Gəzə kwəmaa dzəkən miy dəgha te'wə na
(Mt 7:13-14, 21-23)

²² Ma ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw tanəhwə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən, ta tsəhə mbə məlmə Zherəwzalem. Ghəci mbə dza dza ci vay, kala gəzə kwəma Hyala niy nza na kaa mbəzli.

²³ Ma tə nahwəti vici na, dza tsahwəti ndə ka dəw kwəma və, a kə na: «A Metər, kwataka mbəzli jəwə na shiy dzaa mbəlishi ta naa, njaa?» kə. Ma kə Yesəw ngəshi na: ²⁴ «Ə pə ghwəy jihəva ta dzəkə kwa miy dəgha te'wə na. Sa nzanay dən na mbəzliy dzaa dzəghə dzəkə kwa miy dəgha va, kala dza ghəshiy mbay dzəkə, e gəzanəwəy nee ki.

²⁵ Kala dza pə ghwəy jihəva ta dzəkə kwa miy dəgha vay, sa ka ndə ghi dza na, disl dza naa kalay dəgha ci, mba'a kwəbəlay kəyba kəyba. Ma ghwəy na ghwəy ki na, pərikənwəy ghwəy taa nza tə ngwəla. Ka ghwəy ghavə na, ka dəmdəmə gəzli miy dəgha. Ma pə ghwəy taa ni na: “A Metər, ghwənəmtənəy dəgha” pə ghwəy taa ni. Ma kə taa ni ngənəwəy naci ki na: “Ka ghwəni yaw, sənay ya nda dza kwama tsahwə ghwəyəw” kə taa ni. ²⁶ Ma pə ghwəy dzaa ni ngəci ki na: “A ghəy niy zəməhwə shiy jakə lə gha, ka sa shiy lə gha. A gha niy bənəhwə shiy kaa mbəzli dzar kwa kweler mbə məlmə ghəy” pə ghwəy taa ni. ²⁷ Zhəghwa ma kə ndə ghi tsa va dzaa ni ngənəwəy difa na: “Waa sənay ya nda dza kwama tsahwə ghwəyəw, satim bərvənəwəyəm vəghee gwanənwəy, ghwəy mbəzli ka mənı kwəma jikir na ni” kə dzaa ni. ²⁸ Sa ka ghwəy nashi kar Abərahəm lə *Izakə, mba'a *Zhakwapə, mba'a ka gəzə kwəma Hyala gwanashi, ghəshi mbə Mazə tsa Hyala, ma ghwəy na, mbəzli bazlakəvəri məndiy dzəti ngwəla, e gəzanəwəyəy, war ə dza ghwəy wahə, ka pərə sli'i ghwəy. ²⁹ Ta səəkə dza mbəzliy dza ya pa' səəkə kwa ghwəmə lə njasaa dzəghwa mərkwı, lə səəkə kwa həci, lə zhəkə

dzati kwa məw, ta nzəy ka zəmə shiy tə pətsa sləkə Hyala. ³⁰ Ghalaba kiy, nihwəti mbəzli mbə mbəzliy 'wa kwəma nanay, ka mbəzli ləy hwəm dza ghəshiy zhəghəshi. Ma nihwəti mbə mbəzli ləy hwəm sana na, ka mbəzli kwa kwəma ghəshi taa zhəghəshi ghalaba» kə Yesəw.

Hwər tsa Yesəw mbə zhanci ta mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem (Mt 23:37-39)

³¹ Ma ghala vəghwə tsa va ki na, dza nihwəti *ka Farisahi mba'a ghəshi səkəshiy dzəvəgha Yesəw. Ma kə ghəshi ngəci na: «Barvaņa tikə, a gha dzaņa dzəti tsahwəti pi, sa nzanay, mbə pəla pəesliņa na mazə *Erədə» kə ghəshi ngəci. ³² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, gəzancim kaa saa tsəhwəliy va tərəjw tsa. Ma pə ghwəy ngəciy: "Avanara mbə tihə hyeler səvəri mbə mbəzli, ka mbəli ka zəlghwə, ndatsə lə həzlimə. Ma tə kwa mahkana viciy, gwa'a dza slənee nza, kə ntsa va" pə ghwəy kaa ngəci» kə. ³³ «Ya njaa nay, war ta nəw kwal tsee dzee, ndatsə, lə həzlimə, lə vəghwə tsa həzlimə gwa'a. Sa nzanay, ka təbə na məndiy pəesli *ndə gəzə kwəma Hyala tə tsahwəti pi kala war mbə məlmə Zherəwzalem» kə.

³⁴ Dzəghwa ma kə Yesəw na: «A mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, ghwəy bakwamti na ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghwəy pa'wamti mbəzli Hyala ghwənashi na lə hərəzli, ka bakwamtishi. Daņ na sədee mbə pəla basətəjwəy, ta ndəghwəjwəy, njasa ka kwəkwəla vaa basambə kwərtiti nzə mbə bəkəbəkə nzə. Dzəghwa kala zləba ma ghwəy. ³⁵ Ə gəzəjwəy ya nana kiy, ta banti dəvə nzə dza Hyala tə məlmə ghwəy. Ə gəzəjwəy ya, ka zhini ghwəy nara ghwəla tepəw, pa' fəca dza ghwəy gəzə dzəkənee: "Təfanati miy tsa nzə Hyala kaa ntsaa səkə mbə slən tsa nzə ghənzə kwa sləkəpə" pə ghwəy» kə Yesəw.

14

Yesəw lə ndə zəlghwə

13:35 13:35 Cem 118:26; Ezhek 10:18-19
14:7 20:46 **14:8** 14:8-10 Fir 25:7

¹⁻² Ma fəca nahwəti *vici dəkəva ka Zhəwifə na, mba'a Yesəw dzəkəy dzəkə ghi tsa tsahwəti ntsa dikə tsa mbə *ka Farisahi ta zəmə shiy. Dzəghwa tsahwəti ndə gwərapəy ghəci va zəlghwə pəpə, mba'a səkəə garəy vəgha. Ma mbəzli kəyba na, war ə ghəshiy fə ghən ta Yesəw, ta nighə shi dza naa mənə fəcava. ³ Ma sa nay Yesəw tsəgha na, dza na ka dəw kwəma va *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, lə va ka Farisahi, ma kə ngəshi na: «Ndapə kwal kwəma pəhəti ghwəmmə ta mbəli mbəzli fəca vici dəkəva ta naa, na kala ndapə na?» kə ngəshi. ⁴ Dza mbəzli va shalal ghəshi nzəyshi, kala fi ma zləbanci kwəma. Dza Yesəw ki mba'a fakən dividivi ci kən ghən zal tsa va, mba'a mbəlanti. Sa mbəlanti na na, mbalaa jighi, kə kaa ngəci, ka dzay ntsa va.

⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw kaa mbəzli va ki na: «Mba'a kə ndə mbə ghwəy sana lə zəghwə və, ya məcar na sa və, dzəghwa na mba'a bəghwa tərə kwa wawərə fəca vici dəkəvay, nza ghwəy dza ta bəə səmə tifa sa?» kə kaa ngəshi. ⁶ Ma sa favə mbəzli va tsəgha na, shaņ ghəshi ta mbay zləbanakə kwəmaa dzəkən kwəma va, shalal, ghəshi nzəyshi.

Njasa ka gha har mbəzli ta zəmə shiy

⁷ Mbəzli harassim vaa dzəkə ghi tsa va ta zəmə shiy na, war pətsa wəzə tsa ghəshiy tərə ta nzəy ti, mbalaa na Yesəw fəti ghən ti shi. Dza na tapə dzəmbəy mbə bəlanshi fir ki, ma kə ngəshi na: ⁸ «Mba'a kə ndə harvəņa ta zəmə shiy mbə bə maliy, əntaa gha dzaa nza, tsəhəņa ma gha na, ka nzəy tə pətsaa gwəra wəzə tsa ma. Sənay gha nda tsahwəti ndə tifa mbə mbəzli harassi ntsa va tərəjwəba ti bama kaa ngəjəw.

⁹ Ka gha nighə na ntsaa harəjwəy va ta zəmə shiy səkə kəsəņa, a kə taa ni ngəņa na: "Satiņa zlanay tsava pi kaa ntsa" kə taa ni. Ghalaba ki na, lə ha'wə lə ha'wə dza ghaa dza ta zhiniy nzəy zhəkə ləy hwəm mbəzli ki. ¹⁰ A ka gha mənə ndə kə harvəņa ta zəmə shiyəy, tsəhəņa ma ghay, mba'a gha dzaa nzəyņa tə pətsaa

14:1-2 14:1-6 Mk 2:27-28 **14:5** 14:5 13:15-16; Mt 12:11 **14:7**

kəray. Ma sa ka ntsa haranwəy va səəkə ki, ma kə dzaa ni ngəna na: “A madiga, satina tikəə dzəghwa pi nzəy tsa wəzə tsa tsa” kə dzaa ni. Ma tsəgha ghalaba kiy, bama tərənəw dza naa nza tə gha kwa kwəma mbəzli dza ghwəy zəmə shiy li shi gwanashi. ¹¹ Sa nzanay, ya wa ntsaa kəliti ghən tsa ciy, ta zhəghəti dza Hyala ka ntsa jəw tsa. Ma ntsaa zhəghəti ghən tsa ci ka ntsa jəw tsay, ta mənti dza Hyala ka ntsa dikə tsa» kə Yesəw.

¹² Dzəghwa, ma kə kaa *ndə Farisa tsaa harvə va ki na: «Mba'a pə gha tati shiy ta har mbəzliy, əntaa gha haka madigahija, lə ngwarməhija, mba'a manhija, mba'a ka ghalahija nza shiy və shi ma. Sa nzana, mba'a pə gha harvəshiy, ta harəna dza ghəshiy dza ta zəmə shiy fəcahwəti kwərakwə. Ghalabay shi gha va dza ghəshiy zhanavəna. ¹³ Mba'a pə gha tati shiy ta har mbəzli ta zəmə shi mbə makwaghwa ghay, ka cicikwə, lə mbəzli məti məti vəgha ni, lə vədevəder, mba'a ghwəlefesli, pə gha dzaa har. ¹⁴ Ghalaba kiy, ta vəshi dza ghaa dza, sa nzana kala dza ghəshiy mbəə zhanavəna shi gha va. Ma nza Hyala də'wə ghən tsa nzə zhanavənashi ge'i lə vici dza mbəzliy məni kwəma dī Hyalaa zhikəmə kwa kwəli» kə.

*Bəli fir lə kwəma har mbəzli ta zəmə shiy mbə makwaghwa
(Mt 22:1-10)*

¹⁵ Ma sa favə mbəzli tifa va mbə zəmə shiy kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha, ma kə tsahwəti ndə mbə shi kaa Yesəw na: «Vəshi na ta ntsaa dzaa zəmə shi zəmə tə pətsa sləkə Hyala sa» kə. ¹⁶ Ma kə Yesəw kaa zləbanci kwəma va lə fir na: «Favə tə gha, a tsahwəti ndə niy nza tibay, dza na mba'a tati shi zəmə dən tərənəw, ta haka mbəzli dənən tərənəw ta zəməshi. ¹⁷ Ma sa mənta vici zəmə shi zəmə va na, da' haray ntsaa ghəranci sləni, mba'a ghwənay kaa mbəzli har na va. Ma kə ngəci na: “Mbala, ma pə gha kaa mbəzli haree va ta zəmə shiyəy: Səəkəm, gwa'a gwa'a nakamtəvashi shi zəmə, pə gha ngəshi” kə. Tsəgha na, kə ndə sləni tsa

va, mba'a dzaa gəzanshi tsəgha. ¹⁸ Ya wa ndə mbə shi gwanashi na, war kwal vəya na yaw, kwal vəya na yaw, kə ghəshi gwanashi. Ma kə kwa taja ndə na: “Wa e pavə za, 'war'war tifa, ta dza ta nighəti za va dəe, ka dzee tsəhəra mbə zəmə shi zəmə vaw, titihwə ə cə'wəne, yan pə gha na gha!” kə. ¹⁹ Ma kə tsahwəti fa na: “E pavə slay ka zee, ngwər cifə, ta dza ta dzəghəshi dəe, ka dzee tsəhəra mbə zəmə shi zəmə vaw, titihwə ə cə'wəne, yan pə gha na gha!” kə. ²⁰ Ma kə tsahwəti fa na: “Yənəy, 'war bə mali nzee, va tsəghay, ka dzee tsəhəraw” kə.

²¹ Sa favə ndə sləni tsa va kwemer shi va gwanashi na, ənkwa kə. Dza na mba'a zhəghəkəvay dzəvəgha ntsa ci va dikə tsa. Səəkə na cəke' zhananavə kwemer gəgəzəkə mbəzli va va kaa ngəci. Ma sa favə ndə ghi tsa va kwəma gəzəkə mbəzli va va na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərənəwəy. Ma kə kaa məgəla tsa ci va na: “Mbala dzar tə ləwmahi, lə dzar kwa kweler dzar mbə məlmə, a gha harshida ka ndərma, lə mbəzli məti məti vəgha ni, lə ghwəlefesli, mba'a vədevəder” kə. ²² Tsəgha na, kə ndə sləni tsa va, mba'a dzaa mənti tsəgha. Dzəghwa na mba'a zhikəy. Ma kə kaa ntsa ci dikə tsa na: “A ntsee dikə tsa, e harashi mbəzli va njasa gəzəkəra gha va nee, dən səəkəshi mbəzli. Ya tsəgha nzəy, a tsahwəti pi nzəy tərmbə” kə. ²³ Ma kə ndə ghi tsa va kaa ndə sləni tsa ci va na: “Mbala dzəghwa kweleriy dzəmti, lə dzar kwa kweler slehə slehə ni, a gha dzaa cə'wə mbəzli kəsashi gha gwa'a, ta səəkə ghəshi, ta mbə ghi tsee təhəy va mbəzli. ²⁴ A na mbəzliy niy ghee vaa har, kala səəkə ghəshi nashi, e gəzanay, ndə mbə shi ya kwətən mba'a dzaa tsəhəməy shi zəməe vaw” kə» kə Yesəw.

*Njasa dza ndə mənti ghəci kə dī məniy ka ntsa ta səda Yesəw
(Mt 10:37-38)*

²⁵ Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw kafəy ta dza, lə mbəzli dən kwasəbə. Ma ghəshi mbə kwal tsəgha na, 'wakəvə na, tərəd zhəghətəvay ləy hwəm, ma

kə kaa ngəshi na: ²⁶ «Mba'a kə ndə səəkə ta nəwray, tərənwbə yən kə ndə dzaa dī kən kar dəy, lə mbəghəy, lə mali ci, lə ndərazhi ci, mba'a ngwarməhiy. Tərənwbə yən kə taa dī ya kaa ghən tsa ci də'wə ghən tsa ci. Kala tsəghay, ka mbay tsava ndəə mənıy ka ntsa ta səfa yaw. ²⁷ Kala kafəy kə ndə ta nəwra, mba'a zləbavə lə mətıtay, ka mbay tsava ndəə mənıy ka ntsa ta səfa yaw.

²⁸ A ghwəy sənay, mba'a kə ndə mbə ghwəy dī nga ciki tsa ci sanay, a dza naa nzəyəy dı, ka na dza na, mba'a təkamti gəna dza naa zamti ta nga ci. Ka na dza mba'a nıghəti nda wəkə na gəna və ta kədfamti sləni va. ²⁹ Vantaa dzaa nza, mba'a dzaa ghati fə səfa ciki na, dza walwal kwəma gəna mananati kala dzaa mbay kərnəmıti. Ma sa ka mbəzli nashi nıva shıy kı na, ka ghəshıy dza tapə mbə 'wəshi ci. Ma kə ghəshi dzaa nı na: ³⁰ «Nayəm tsava ndə dia mbəzli nı, mba'a nıy ghati fə səfa ciki ndəndəta na, dzəghwa kala mbay ghəciy kərnəmıti!» kə ghəshi dzaa nı.

³¹ A ghwəy sənay tsəgha na lə mazə dıba. Mba'a kə tsahwəti mazə dı dza ta mbəz lə tsahwəti mazə nja ghəci sanay, das dza naa nzəyəy dı, ka na dza mba'a təkəti wəzə, nda nza naa nza gar kafəy lə ka sawji bələkwə bələkwə mən, ta dza ta mbəz lə mazə tsaa səəkə va lə nı ci ka sawji bələkwə bələkwə bakə mətsəkə. ³² Ma sa ka na nıghəti, kala gar mbay ghəciy dza ta mbəz lə mazə tsa vay, ta ghwənəghə mbəzli dza naa dza kaa mazə tsa dı na va mbəz lı ghəci kərakəy, ta cə'wə zərkə və, ta dəpanti mbəz tsa va. ³³ Nay ghwəy kiy, tsəgha dza naa nza lə ghwəy kwərakwə. Ya tsamafa ndə mbə ghwəy, kala zlashi shı və gwanashi kəy, ka dza naa mbay mənıy ka ntsa ta sədeyew» kə Yesəw.

*Bəli fir lə məzlır kama məəli mbə shı
(Mt 5:13; Mk 9:50)*

³⁴ Ma kə Yesəw dıba na: «Məzlır nashi, wəzə jəw na ghəshıw, ma mba'a kə ndezhekə kərey mbə shıy, njaa dza mənıy zhinıy zhanambə ndezhekə tsa

va ghwəla kia? ³⁵ Naa tərmbə kiy, war a ka mənıy shəkəy pəsər tsa va dzəy tə ngwəla. Sa nzanay, ka gwəmati er ghwəlaw, wəzə na ta dzəmbə zaw. Zhını dıba na, mənıy naa mələbəw, tsəgha.

Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən ta kwəma va!» kə Yesəw.

15

*Bəli fir lə təmbəkə tsaa nıy zay mba'a
ndə pələvə sa ci
(Mt 18:12-14)*

¹ Dzəghwa ka *dəwan ghəshi lə nihwəti mbəzliy mənı *kwəma jikir na, mba'a ghəshi kətəghəvashıy dzəvəgha Yesəw ta fa kwəma gəzə na va. ² Ma sa nashi *ka Farısahı lə *ka bənıpə kwəma pəhəti Hyala na, tapə ghəshi ta ngwəzlımə kwa jıpə shı, ma kə ghəshi na: «Ntsay, mbə ka'wə mbəzli jikir nı na, ka zəmə shı zəmə lı shı» kə ghəshi.

³ Dza Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa kı, ma kə na: ⁴ «Favə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzə. Sənzənvay, ya ndə mbə ghwəy lə tənkesli və bələkwə, dza tsahwəti mbə shı kwətin mba'a zay na, nza'jəw ghəci dzaa zlashi nı məslıdə mətsəkə məslıdəti nı va tıba kaa ntsa makə ghəshi shıy lı, kaf kafəy ta pəla tsaa zay va kwətin tsa, ka pəla, ka pəla, pa' sa ka na kəsay sa ci sa. ⁵ Sa ka na kəsay sa ci kiy, tərənw dza naa vəshıy. Ka na dza tsən bəvə sa ci, bəm fatı tə wəri, ⁶ ka dzay jıghı. Sa ka na tsəhəy kəghıy, ka na dza da' da' harashi madıgahıy lə ka ghalahıy. Ma kə dzaa nı kaa ngəshi na: «A mbəzlee, vəshım kwasəbee, sa nzanay, e kwəmavə təmbəkə tsee va nıy zay» kə dzaa nı» kə Yesəw.

⁷ Ma sa kəramti Yesəw bəli fir tsa va, ma kə na: «War tsəgha dza mənıy vəshı mə ghwəmə ta ntsa jikir tsa kwətin, ghəci tsati tıthwə kwa kwəma Hyala. Tərənwbə tı dza mənıy vəshıshı kən nı məslıdə mətsəkə məslıdəti nı va tərmbə bərkəti ghən tsa shı ka mbəzli slar nı, kala təkə ma tsanta tıthwə ghəshi kaa Hyala» kə Yesəw.

Bəli fir lə kwəma gənaa niy zata, zhini mba'a məndi kwəməvə

⁸ Zhini Yesəw bə, mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir, ma kə na: «A nahwəti mali niy nza lə mbəl mən, dzəghwa tsahwəti kwətiŋ mba'a zay. Nza'jəw ghənzə tsəraghwa ghwə kwa gərkəwa, ta pəla pətsa mbə ciki tsa nzə wəzə, ka pəla, ka pəla, mba'a kəsəy sa nzə. ⁹ Ma sa kəsəy nay, dza na da' da' harashi madigahita, lə ka ghalahita. Ma kə kaa ngəshi na: “A mbəzlee, vəshim kwasəbee, sa nzanay, e kwəməvə mbəl tsee va niy zay” kə» kə Yesəw. ¹⁰ Ma sa kəfəmti Yesəw bəli fir tsa va, ma kə diba na: «Ə gəzanwəy ya, ta vəshi dza ka kwal Hyala ta ntsa jikir tsa kwətiŋ, ghəci kə tsati titihwə kaa Hyala» kə Yesəw.

Bəli fir dzəkən zəghwəə niy zay, mba'am kwəməvə

¹¹ Zhəghwa ma kə Yesəw kaa tsahwəti fir bə na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, bakə ndərazhi və. ¹² Dzəghwa ma kə tsa jəw tsa kaa dəy tsa va na: “A di, ndara ni ya shi zəmə ghiy niy dzee zəmə mbə ghi tsa gha” kə. “Tsəgha na” kə didi tsa va, dza na mba'a təhanavərishi shi və kaa ndərazhi ci va bakə ni.

¹³ Ma ləy hwəm hi jəw ki na, dza zəghwə jəw na va, mba'a papamti səkəm tə ni ci shi zəmə ghi gwanashi. Dza na pəkəw dzay lə gəna ci vaa dzəti nihwəti hidī kərakə. Ma sa tsəhəy na tə pətsa va na, dza na ka lidī gəna va, war ka lidī, war ka lidī. Kə pəjw ladamti gəna va mbə mənī badaway.

¹⁴ Ma sa kəđita gəna ci va gwa'a ki na, dzəghwa ma mba'a mənta tərəjw tə hidī nza na va. Mba'a ndərma ghati dzəkən ki. ¹⁵ Dzəghwa na, mba'a dzay dzəkə tsahwəti ndə mbə məlmə va, ta dəw sləni və. Mba'a ntsa va ghwənay ta makə ngərəder ci kwamti. ¹⁶ Ma ghəci mbə makəshi ki na, ka ghəranci maa nza tərəjw. Ka dī kwəməvə ghəciy nza ya fəhi ka məndiy shakanshi kaa ngərəder va dzəghwa miy tsa ci na, a ka dī bənci shi məndiw.

¹⁷ Dza na tə nahwəti vici, mba'a dzəmbəy mbə təkə kwəmaa dzəkən nzəy

tsa ci, ma kə na: “Sənzənvay, ka ghəra sləni kəghi tsa dirəy, dənshi na shi zəmə və shi, ka mbay ghəshiy zəmantishiw. Ma yən nee ki na, war ka məti va ma tikə. Əm, awə. ¹⁸ Wəzəbə zhəghəvəe zhəvəgha dirə na. Ma pən dzaa ni ngəci sa kee tsəhəra vəghay, a Di, e mananati *kwəma jikir na kaa Hyala, lə kaa ngəna gwa'a. ¹⁹ Nanay, məndee gar zhini ghaa harda ka zəghwə gha ghwəlaw. War mərshi ma ghaa məntəra, nja tsahwəti ndə ghəraŋa sləni gwa'a tsəgha, pən, dzaa ni” kə. ²⁰ Ma sa təkamti na tsəgha na, dza na mba'a madiy ta dzay dzəvəgha dəy.

Ka dza, ka dza, ka dza ghəci. Ma ghwəla ghəci mbə kwal kərakə vəgha ghi na, mba'a dəy tsa va nighəvə tsəgha. Dza hwər tsa ci ka zhanci ti. Kə ka kəsli bali ta dza ta kwəmə li. Sa kwəməti ghəshi na, dza na hwətəm hwətəməvə zəghwə ci va. ²¹ Ma kə zəghwə va ngəci ki na: “A di, e mananati kwəma jikir na kaa Hyala, lə kaa ngəna gwa'a. Məndee gar zhini ghaa harda ka zəghwə gha ghwəlaw” kə. ²² Ma kə didi tsa va kaa ka sləni ci na: “Mbalam kyanjwkyanjw a ghwəy bəkə ləkwəsaa gwəramti wəzə, nza ghwəy panakən, mba'a ghwəy pəlakə shi kwa dəvəə sərənaghwashī kwa dəvə ci, pəla' kaa kwekweher, pa' mbə səfa ci. ²³ Mbalam kəsəkəm kəbə ghwəmmə va kəliti ghwəmmə, a ghwəy slanti, a ghwəmmə ta, ta zəmə ngəslə ngəslə ghwəmmə, ka vəshi tərəjw. ²⁴ Sa nzana, ma zəghwee na nay ghwəyəy, nja ntsaa mətīy mba'a zhiniy zhakatīy mbə məti na. Ra'i niy zay na, dzəghwa mba'ee zhiniy kwəməvə see” kə. Sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a ka sləni ci manamti kwəma va gwa'a. Dza tsə mba'a ghatəvata tərəjw lə vəshi tsəgha ki.

²⁵ Məniva shi va gwanashiy, kwamti niy nza tsa dikə tsa va zəghwə. Ma ghəci mbə səkə, war sa kətikəvay na ndəkəwə lə ghi tsa shi na, mba'a favə tsa shiy, lə cəm, ka tsə məndi. ²⁶ Ma sa tsəhəy na kəghi na, dza na da' harvə tsahwəti ndə mbə ka sləni dəy va, ka dəw kwəma və:

“A shiy mənishi shəka?” kə. ²⁷ Ma kə ntsa va ngəci na: “Waa zəmənja zhəkəy na, ma slanti dənja kəbə kəliti ghwəmmə va, sa nzana mba'a zhiniy kwəməvə sa ci kwəriŋ, va tsəgha tsə məndi, ka vəshi tərənɟw” kə.

²⁸ Ma sa favə tsa dikə tsa va zəghwə kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy, kala zləba dzakə ghi ghəci. Dzəghwa dəy mba'a səvəriy, kə ka cə'wə zəghwə ci va, a ghəci dzakə ghi. ²⁹ Ma kə kaa dəy na: “A di, nighətiy piya dəŋ na ghala nza ghwəm, war mbə mənija slənee, səəkəe tanjəti kwəma gəzara gha ya namabaw. Ya tsəgha nzə kiy, səəkə ghaa kəsəvəra ya 'wəgə ta zəməhwə shi zəmee lə vəshi ghəy lə madigahiraw. ³⁰ Ma war sa səəkəy zəghwə gha na dənərəmtənja gəna gha mbə ghwərghwər na, mba'a gha kəsəvə kəbə kəliti ghwəmmə na, pəf gha hənənəy” kə.

³¹ Ma kə dəy ngəci ki na: “A zəghwee, gha na na ghay, ghwəm na lə gha ya hwəmba. Ya wa shi vəya gwa'ay, shi gha na ghəshi kwərakwə. ³² Nanzə kiy, aa təbə ghwəm tsə, ka vəshi tərənɟw ta zəmənja tsa. Sa nzanay, nja ntsaa mətiy va, zhini mba'a zhakatiy mbə məti na. Sa nzanay, aa niy zay, dza mba'ee zhiniy kwəməvə, sana” kə» kə Yesəw.

16

Fir dzəkən ndə fə shiy tsa tsəhwəli tsəhwəli tsa

¹ Dzəghwa ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci na: «A tsəhwəti ndə gəna niy nza tība, lə ntsa ka naa fə shi ci və ta ndəghwəshi tība. Ma tə nahwəti vici na, ndəs məndi səəkəshiy gəzanci, ma kə məndi ngəci na: “A ntsa fə gha va shi gha vəə lilidi shi gha va” kə məndi kaa ngəci. ² Ma sa favə na tsəgha na, dza na da' harvə ntsa va. Ma kə kaa ngəci na: “E favə məndiy gəgəzə kwəma dzar kwa kabaka gha. Ca cikəvəriida njasa mənəhwə gha sləni gha. Na neyey, ka zhini ghaa ndəghwəra shi ya ghwəlaw” kə.

³ Ma sa favə ndə fə shiy tsa va kwəma va tsəgha na, dza na ka zəzə kwəma dza naa məni, ma kə na: “Vanay ta bantəra di ntsee tsa dikə tsa mbə fə shi ci ni. Sana kiy, njaa dzee ta məni kee ghaa kwəməvə shi zəmə kia? E dza ta za, pən na, bərçi vəya gar zaw. E cə'wə shiy va mbəzli, pən ba na, kwəma ha'wə ha'wə na na tərənɟw dība” kə. ⁴ Dza na mba'a təkəvə nahwəti kwəma. Ma kə na: “E sənay njasa dzee məniti, madiga dzee məni tə mbəzli, ma sa ka ntsee dikə tsa bantəra mbə sləniy, nza mbəzli va kəsəvəra bekir dəvə taa nza kəghi tsa shi” kə. ⁵ Dzəghwa na, da' da' haharashi mbəzliy niy bə bəhwə temer va ntsa ghəranci na va sləni gwanashi. Sa səəkəshi ghəshi na, dza na ka harshi kwətij kwətij. Ma kə kaa kwa tanja ndə na: “A pənəy, shiy hwəm na təm tsa ntsee dikə tsa va ghaa?” kə. ⁶ Ma kə ntsa va ngəci na: “Təm in gwanɟwan tsa dikə tsa diwəy na sa ci vəya” kə. Ma kə ndə fə shiy tsa va tsəgha ki na: “Vanta zliyaa niy tsaslati məndi va təm tsa va ti. Ca tanjan nəyənja tsasliti, gwanɟwan cifə mətsəkə na sa ci vəya pə gha” kə. ⁷ “Ya ghay təm shiy hwəm nəwənja ntsee dikə tsaa?” kə. Ma kə tsa va na: “Təm bəhwə ha diwəy cifə na sa ci vəya” kə. Ma kə ndə fə shiy tsa va ngəci na: “Vanta zliyaa niy tsaslati məndi va təm tsa va ti. Ca tsasliti bəhwə ha diwəy fadə na sa ci vəya pə gha” kə.

⁸ Ma sa favə ndə shiy tsa va kwəma məniti ndə fə shiy tsa ci va gəmgəm tsay, mba'a falti, sa nzana mba'a məniti tsəhwəli mbə sləni ci va» kə Yesəw. «E gəzanwəyəy, a mbəzli tikə tə hidfi tanjəti mbəzli mbə wan pi tsa Hyala tə tsəhwəli mbə sləni kwa jipə shi» kə.

⁹ Ma kə Yesəw dība na: «E gəzanwəy nee kiy, ma gənay, shi tikə tə hidfi na, ə pə ghwəy tahananəvə gəna va ghwəy kaa mbəzli, ka məni madiga ti shi. Ma sa ka gəna ghwəy kərətay, a Hyala dzaa zləbavəŋwəy kwa kwəma nzə mə ghwəmə.

¹⁰ Ma ntsaa kəsəvə ghəra sləni jəw na bekir diviy, tsəgha dza naa mbay ghərati na dikə na sləni kwərakwə. Ma ntsa

ghərati sləni jəw na lə gwəfəy, tsəgha dza naa ghəra na dikə na sləni kwərakwə. ¹¹ Kala mbay pə ghwəy ghərati sləni wəzə bekir divi lə gəna tikə tə hidfi ni sənzənva kiy, njaa dza ghwəy mbay ghərati sləni lə naa gwəramti gəna dza Hyala bənjwəy kia? ¹² Kala mbə pə ghwəy ghərati sləni wəzə bekir divi lə ni ndə shiy ndənjwəy na kiy, ka dza Hyalaa ndənjwəy ni dfi na bənjwəy shiy ka shi ghwəy ki na?

¹³ Ndə ghəra sləni tifa, mba'a dzaa mbay ghərati sləni kaa mbəzli bakə yəmyəməw. Bañ dza naa dfi kwəma tsahwəti, ka ndərə na tsahwəti. Ka na dza na, ka mananci sləni kaa tsahwəti lə kwal, ma kaa tsahwəti na kala məni ma lə kwal. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay ghwəy ghərati sləni bakə bakə, ka ghəra kaa Hyala, zhini mba'a ghwəy banavə məhərli ghwəy kaa gəna» kə Yesəw.

*Yesəw lə *ka Farisahi
(Mt 11:12-13; 5:31-32; Mk 10:11-12)*

¹⁴ Ma Yesəw mbə gəzə kwəma va ki na, cəke' ka Farisahi favə. Dza ghəshi ka 'wəshi Yesəw, sa nza ghəshiy ka dfi gəna.

¹⁵ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghwəyəy, a ka ghwəy kəli ghən tsa ghwəy kwa kwəma mbəzli nza mbəə ni, mbəzli slar slar ni nza ghwəy, kə məndi. Na Hyalay, aa sənashi nefer ghwəy njasa nza ghəshi. Sa nzana, shi ka ndə ngəriy nighəti nja shi dibədibə niy, shi gəmgəm ni tərəjw na ghəshi va Hyala.

¹⁶ Kwatanay a kwəma pəhəti *Məyizə, lə zliyahı ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə niy nza tifa, ghənzə na sa niy nəw mbəzli, ka sar pa' tə vəghwə tsa səkəy Zhañ tsaa mənipə *batem. Ma sa səkəy Zhañ kiy, mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli nza məndi pa' ndatsə. Ya wa ndə ki na, mbə jihəva ghəci lə bərçi ta tsəhə mbə mbəzli sləkə Hyala va.

¹⁷ Ya tsəgha nza e gəzanwəyəy, tifa na *kwəma pəhəti Hyala ghwəlata, tanjanba ghwəmə nata ghwəy na lə hidfi nashi ghwəy ni dza naa kədishı kən tamti shiy gwəra jəw ni mbə kwəma pəhəti Hyala.

¹⁸ Ə zhinee gəzanwəy dıba, ya wa ntsaa təhamti mali ci, dza na mba'a bəvə nahwəti maliy, a ntsa va mənti ghwərghwər. Ma ntsaa dzaa bəhwə mali təhamti zata va dibay, a ntsa va mənti ghwərghwər kwərakwə» kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ndə shiy tsa tərəjw tsa ghəshi lə Lazar

¹⁹ Ma kə Yesəw ɓa na: «A tsahwəti ndə niy nza tıbay, ndə shiy tsa tərəjw tsa ghəci niy nza. Ka dza ləkəwəsahi, mba'a nihwəti kwəbənər ka gəna tərəjw tərəjw ni kən ghən, ka zəmə shi zəmə gwəramti wəzə ni tə hidfi. Ya hwəmɓa na, war tə wahə nzəy tsa ci.

²⁰⁻²¹ Dzəghwa mba'a tsahwəti ndə ndərma niy nza tifa, Lazar, kə məndi kaa slən tsa ci. Vəgha ciy, war zheher ghənzə niy nza gwa'a gwa'a. Ka kireketiy dza na, ka səkəə dərni zheher ci va, war tsəgha. Ka Lazar tsa vaa dza na, takwəl səkəə hənıy kwa dəgha ndə shiy tsa va, ta mbəə iməvə memir shi zəməə dzaa shikə ta miy ndə shiy tsa va.

²² Ma tə nahwəti vici ki na, dzəghwa Lazar ɓələhə mətıy. Ma sa mətıy na na, səkəə ka kwal Hyala, tsan ghəshi bəhwə ka dzashi liy dzəmə ghwəmə dzəti pətsa nza *Abərahəm. Ma tə nahwəti vici ɓa na, dza ndə shiy tsa va ɓələhə mətıy kwərakwə, mba'a məndi lamti. ²³ Ka sa ngəra'wə ghəci tərəjw tə pətsa nza mbəzliy bəkəwəshi. Sa nə na kafə kə kaa kwəma ci na, kar mətə ci tə kar Abərahəm lə Lazar, kərakə ghəci li shi.

²⁴ Ma sa nashi na na, dza na ka zlapə kwəma, a kə na: “A Didi Abərahəm, mənti zhəhwər tə ya, ghwənay Lazar a ghəci tsaməvə yam tə zəghwə dəvə ci, nza ghəci səkəə tekwaterashi tə ghane nda nza naa məntəra rənıki jəwə. Sa nzanay, tərəjwəy see ngəra'wə mbə ghwə na” kə. ²⁵ Ma kə Abərahəm kaa ngəci na: “A zəghwee, təkəvə nzəy tsa gha ghalaa niy nza gha tə ghwəmənja di. Ghay, ndə gəna tsa tərəjw tsa niy nza gha, ma Lazar na naci ghalaba na, war ngəra'wə ghəci niy sa. Nana kiy, a Hyala bəkəə dzətıkə ta dəkə nəfə tsa ci. Ma

gha nana na gha ki na, mbə sa ngəra'wə gha. ²⁶ Ya kala na va talay, a zleha tədfəm na kwa jipə ghəy lə ghwəy. Ya ə dī ndə kafə tikə mbə ghəy ta dzaa dzəvəgha ghwəy sanay, ka mbay ndəə tanəyəw. Ya mbə ghwəy dī ndə səvəriy dzəmbə ghəy dība na, ka mbay naa tanəyəw” kə. ²⁷ Zhəghwa ma kə ndə shiy tsa va na: “A Di, ghənzə tsəghay, titihwə ə cə'wəneə a gha ghwəna Lazar dzakə ghi tsa dirə. ²⁸ Sa nzanay, a ngwarməhira tība cifə tə ghwəməshi. Sa ka na tsəhəyəy, nza ghəci dzaa gəzanshi ngəra'wə tsa see tsa tikə, vantaa ghəshi dzaa zhikəə dzəti pətsa nzee tsa mbə sa ngəra'wə kwərakwə” kə. ²⁹ Ma kə Abərahām ngəci na: “A na ngwarməhinay, a zliya kar *Məyizə lə ka gəzə kwəma Hyala məba ta itishi, ə kə ghəshiy jangəshi ka fa kwəma gəzə ghəshi” kə. ³⁰ Ma kə ndə shiy tsa va na: “Awə didi Abərahām, ka nza na wəkə tsəgha na ghaw. War mba'a kə ntsaa niy mətiy zhəməy, mba'a dzaa gəzanshiy, ta zhəghəti nzəy tsa shi dza ghəshi” kə. ³¹ Ma kə Abərahām ngəci ki na: “Kala zləba kwəma gəzanshi kar Məyizə lə ka gəzə kwəma Hyala kə ghəshiy, ya səəkə kwa kwəli səəkəy ndə ta gəzanshi na ka dza ghəshi zləbaw” kə» kə Yesəw.

17

*Pəlay tə gha ntsaa məntəna *kwəma jikir na mbə nəfə gha*

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

¹ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci na: «Ya hwəmba nanzəy, a shiy dzaa ngədfiti mbəzli ta məni kwəma jikir na tība. Nanzə kiy, a ngəra'wə dzaa nza tərənəw kən ntsaa ngədfi mbəzli ta məni kwəma jikir na. ² Ma ntsaa taa ngədfi tsahwəti kwətinəy ta mbəzliy təhəshi ma ni ndara nefer shi ta məni kwəma jikir nay, wəzəba pəhanaghwa məndi vəna kwa wəri ci, mba'am ndəghaghwa kwa hwər kwəfa dza naa nza. Sa nzana, mba'a kə ngədfiti ndə ta zlay kwal tseyey, ngəra'wə dza naa nza kən. ³ A gəzanəwəy ya, məni tə ghwəy məhərliy dzəkən nzəy tsa ghwəy.

Mba'a kə zəmənə tsa mbə nəw Yesəw məntənə kwəma jikir nay, mbala harvə a ghaa gəzanci kwəma sahə lə məhərli. Mba'a kə ni: “Titihwə pəlara mbə nəfə tsa gha” kəy, pəlay tə gha mbə nəfə tsa gha. ⁴ Ya a məniənə na kwəma jikir na gar mbərfənəy səfa mbə vici kwətinəy, kama na war mbə səəkə ghəci gar mbərfənəy səfa, ka gəzanəy: “Titihwə pəlara mbə nəfə tsa gha” kəy, war ə pə gha dzaa pəli mbə nəfə tsa gha» kə Yesəw.

Kwəmaa dzəkən ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala

⁵ Ma kə *ka kwal ci kaa Yesəw na: «A Ndə sləkəpə, kətitənəy, a ghəy mbəə banavə nefer ghəy gwanashi kaa Hyala shi» kə ghəshi. ⁶ Ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəshi na: «War mba'a pə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyala ya jəw tsətsə nja cizlə gwəbiriy, ta mbay dza ghwəy gəzə kaa dənəw kwəkəwə tsa: “Tədamtəvanə tība, a gha dzaa ngwəbəyvanə kwa kwəfa” pə ghwəy, ta yə fəti dza na ta kwəma ghwəy» kə.

Kwəmaa dzəkən ndə ghəra sləni kaa Hyala kala zhəmə tība

⁷ Zhini ma kə Yesəw kaa *mbəzli ta səfa ci ba na: «Favə tə ghwəy, ya ndə mbə ghwəy sana, lə ndə ghəra sləni və kəghi tsa ci, ka zanci za ntsa va, ka ndəghwanci shiy kaa ntsa va. Sa ka ndə ghəra sləni tsa va səəkəy kwamti kiy, ka dza ntsa ghəranci na va sləniy ni ngəci na, sar tikə tanətanəy zəmə shi zəmə, kə na? ⁸ Awə, ka gəzanci na tsəgha tēpəw. Ma dza naa ni ngəciy: “Səramti ni kən gha ni kwəbenəy, mbala tatəra shi zəmə, sa ghaa tatishiy, nza gha bəkəra shi. Ma sa kee zəhwə ni ya shi zəmə ki na na, nza gha zəmə shiy, ka sa ni gha shi sa” dza naa ni. ⁹ Sa ka ntsa va manamti sləni gəzanəkə na va gwanata na, nza ntsa ci va dikə tsa mananci 'wəsa na? Tībaw.

¹⁰ Ava war tsəgha na lə ghwəy ghwəy mbəzli ta səfəe kwərakwə ki. Mba'a pə ghwəy ghəramti sləni gəzəkənəwəy Hyala ta məni nzə gwanatay, “Ka ghəra sləni gəmshiy ni nza ghəy gwa'a tsəgha, sləniy

niy dza ghəy ghəra na sa gherati ghəy va” pə ghwəy dzaa ni» kə Yesəw.

Yesəw ghəshi lə ka dərna mən

¹¹ Mba'a Yesəw madiy ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma tə nahwəti vici na, dza na ka dzar kwa ghala hidfi ka *Samarī lə hidfi ka Galile. ¹² Ma ghəci mbə dzəmbə nahwəti məlmə na, mba'a ka dərna mənəy nay, ka səəkə ghəshi ta kwəmə li. Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi garəshi vəri kərakə li, ¹³ ka zlapanci kwəma zlanzlan. Ma kə ghəshi na: «A Yesəw, a metər, mənti zhəhwər tə ghəy» kə ghəshi.

¹⁴ Ma sa nashi Yesəw, ma kə ngəshi na: «Mbalam, a ghwəy dzaa canati vəgha ghwəy kaa *ka ta Hyala» kə. Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, dza ka dərna va kəram ghəshi madishi ka dza-shi. Ma ghəshi mbə kwalshi na, mba'a dərna shi va kərəta.

¹⁵ Ma sa nay tsahwəti mbə shi ghəci mbəliy na, kə ka fal Hyala zlanzlan, dza na tərəd zhəghətəvay va Yesəw. ¹⁶ Səəkə na gələb gələbəy, lə kwəma ci mbə hidfi kwa kwəma Yesəw, mba'a mananati 'wəsa. Ntsa vay, ndə məlmə na, mbə hwəhwə tsa ka Samarī ghəci. ¹⁷ Ma kə Yesəw ki na: «Gwanashi mbəzli mənəy ni va mbəlishi nanzə sa? Əy, kwəma dzashi ni məslidə ni va tərmbə shiki? ¹⁸ Tərəh tsaa zəzəti səəkə ta mananta 'wəsa kaa Hyala mbə ghwəy war gha, gha ndə məlmə na?» kə. ¹⁹ «Sati mbala, a gha mbəliṇa tə sa bənavə gha nəfə tsa gha kaa Hyala» kə.

*Shiy dzaa cipə səəkə tsa Yesəw
(Mt 24:23-28, 37-41)*

²⁰ Dza *ka Farisahi tapə ta dəw va Yesəw, ma kə ghəshi na: «Hwəm dza Hyalaa sləkə mbəzli?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ma sləkə tsa dza Hyala ta sləkə mbəzli, ka dza məndiy nay njasa dza naa səəkəw. ²¹ Ka dza naa nza gar gəzə məndi: “Avanayəm pətsa sləkə Hyala mbəzli ti tikə” aw na: “Avamcim tarba” kə məndiw. Awə, ə

gəzanwəy ya, ya sana sənəzvay, mbə sləkə mbəzli na Hyala» kə.

²² Ma kə kaa *mbəzli ta səfa ci ki na: «A tsahwəti vəghwə dzaa səəkəy, ka dzee nza mbə ghwəyəw. Ghalabay, tərənəw dza ghwəy mawti nara yən Zəghwə yakə ndə ngəri, ya ta vici kwətij nəzə, ka dza ghwəy mbəə nara diw. ²³ Ma dza məndiy ni kaa ngənəwəy: “A mbəzli ni, anay *Kəristəw tikə, ya avaci tarba” dza məndiy ni, sa ka məndi gəzanwəy tsəghay, əntaa ghwəy dzaa kəsli bali, ka dza kwakə, ka dza kwakə ta nighəra ma. ²⁴ Sa kee səəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, mbəzli gwanashi dza naa nara. War njasa ka van vaa wampidfi dzəy tə ghwəmə, ka səəkə kwa ghwəmə pa' dzəghwa kwa məkwi, tsəgha dzee səəkə. ²⁵ Ma kiy, war pərba ngəra'wə dzee sahəwə tərənəw di, ka shi va məniva. Ka mbəzli ndatsə ni dza na, mba'a ghəshi ndərantəra.

²⁶ Njasa niy mənishi shiy va ghala vəghwə tsa *Nəwey, war tsəgha dza ghəshiy məniva ge'i lə vəghwə tsa dzee səəkə ti yən Zəghwə yakə ndə ngəri kwərakwə. ²⁷ Ghala vəghwə tsa vay, shiy niy zəmə mbəzli, ka sa shi sa, ka bəbəli mi'i, ka bə ghyehi shi kaa zhər, war tsəgha, pa' fəca vici dzəmbəy *Nəwe dzəmbə kwambəwal. Ma sa dzəmbəy na na, dza van mba'a ghati nəzəmə, ka nəzəmə, war ka nəzəmə kala kərə ma. Ray pətsa tə hidfi va yam. Dza yam va kərəp ghəshi zamti mbəzli gwanashi. War kar Nəwe lə mbəzli kəghi tsa ci gwa'a tsəgha shiy mbəlishi.

²⁸ War njasa niy mənishi shiy va ghala vəghwə tsa *Ləwtə bəy, tsəgha dza ghəshiy məniva ghala vəghwə tsa dzee səəkə. Ghala vəghwə tsa vay, war shiy niy zəmə mbəzli, ka sa shiy, ka dəfədəl shiy, ka papa nihwəti, ka za shiy, ka nganga ceker, war tsəgha. ²⁹ Ma tə nahwəti vici, fəca səvəri Ləwtə mbə məlmə *Sədəm ki na, dza ghəwə lə barəwdəw, mba'a ghəshi nəzəməkəvashi

səəkə mə ghwəmə. Kərəp ghəshi zamti niy niy tərmbə mbəzli mbə məlmə va gwanashi. ³⁰ E gəzanwəyəy, ava war tsəgha dza shiy məniva ghala vəghwə tsa dzee səəkə yən Zəghwə yakə ndə ngəri.

³¹ Ma fəcava, mba'a kə ndə mə jəba mbə tifər, mba'a shi ci mbə cikiy, əntaa ghəci dzəmbə ciki tsa va ta bəshi ma. War ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. Ya kwamti dza ndəə nza mbə zay, əntaa ghəci dzaa ni: "Kadiw e zhəghəvaa jighi ta bəvə shi ya kəghi" kə ma. War ə kə dzaa hwəy gwa'a tsəgha. ³² Zəzətim dzəkən kwəma mali Ləwtə va. Sa niy naghay na pətsa ləy hwəm na, mba'a niy mətita.

³³ Va tsəgha nə ya ngənwəy, ntsaa dī mbəlanti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta zamti tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na. Ma ntsaa dzaa zamti piy tsa ci tikə tə hidiy, ta kwəməvə tsa mə ghwəmə piy tsa ci dza na, pən. ³⁴ Ə gəzanwəy ya, tə vərđi dzee vaa səəkəy, mbəzli bakə dza naa nza tə pi həni tsa kwətij tsa, ka məndi dzay, mba'am səəkə bəhwə tsahwəti kwətij ti shi, ma tsahwəti na, mbərəkə məndi zlay. ³⁵ Mi'i bakə dza naa nza mbə hə tə vəna, ka məndi dzay, mba'am səəkə bəhwə nahwəti kwətij ti shi, ma nahwəti na mbərəkə məndi zlata. ³⁶ [Mbəzli bakə dza naa nza mbə za kwamti na, ka məndi dza na tsən mənī səəkə bəhwə tsahwəti kwətij ti shi, ma tsahwəti na mbərəkə məndi zlay]» kə Yesəw.

³⁷ Ma sa favə mbəzli ta səda ci kwəma gəzəkə Yesəw va, ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Dzəghwa tima dza niva shiy məniva kia Ndə sləkəpə?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw kaa ngəshi na: «Dzəghwa tə pətsa mətishi shiyəy tifa ka zlinij basəva» kə.

18

Fir dzəkən mali mbəri ghəshi lə ndə sla ngwəvə

¹ Dzəghwa Yesəw mba'a bəlanakəshi fir tsa kaa *mbəzli ta səda ci, ta mbə ghəshiy cə'wə Hyala war ka cə'wə, kala dali ma va cə'wə nza. ² Ma kə kaa ngəshi na: «A tsahwəti ndə sla ngwəvə niy nza tifa

mbə nahwəti məlməy, kala hazləni ma ghəci va Hyala ya jəw nza. Na nacy, ka nighə mbəzli na nja mbəzliw. ³ Dzəghwa, mba'a nahwəti mali mbəri niy nza mbə məlmə va kwərakwə. War ka səəkə ghənzəə nza zhevi va ntsa va, a ghəci mananati ngwəvə nza. Ma kəə ni ngəci na: "Ndəghatənyəy fəti kwa jipə ghəy lə ndə jaka tsee tsa, nza gha mbəlītəra va kwəma va" kəə ni. ⁴ Ndimndim mali va war mbə səəkə tsəgha, gwənəy ndə sla ngwəvə tsa va kala kəəti ma. Ma tə nahwəti vici na, dza na, mba'a ghavə təkə kwəma mbə ghən ci, ma kə na "Ya tsəgha, hazləni mee va Hyala, kala nighə mbəzlee nja mbəzliy, ⁵ ta mananati ngwəvə mali na na dzee. Sa nzanay, war ə gagara na. Kala dza pən kəətitiy, ta səsə məhərlee dza na" kə» kə Yesəw.

⁶ Ma sa kədəmti Yesəw gəzanshi kwəma kwa fir ki, ma kə ngəshi bə na: «Favəm kwəma gəzəkə ndə sla ngwəvə ndə ndərəm tsa va di. Ya tsəghaa ntsa va kala nighə ndə nja ndəy, sa nzana war mbə səəkə mali va, war ka səəkə, war ka səəkə na, nay ntsa va ghwəy kəətiti sa. ⁷ Ma Hyala nanzə ki na, kala dzaa kəətiti mbəzli nza tsəhavə na, ghəshi kəə tsanta titihwə ka pəra'wanta dividivi, həvir lə havəghwə nə ghwəy shəkəna? Aa dzaa nzay nza ta kəətishi nə ghwəy na? ⁸ Ə gəzanwəy ya, tanjan dza naa zləbavə kəətishi. Ghala vəghwə tsa dzee zhəkəə dzəti hidī, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, nza ya kəsashi mbəzliy banavə nefer shi katanj kaa Hyala ki na?» kə.

*Fir dzəkən *ndə Farisa ghəshi lə ndə *dəwan*

⁹ Dzəghwa Yesəw ka bəli fir kaa mbəzliy bəti ghən tsa shi va ka mbəzli cəwdew ni kwa kwəma Hyala. Kala nighə ma nihwəti mbəzli nja mbəzli. ¹⁰ Ma kə na: «Tə nahwəti viciy, təhwə dzashi nihwəti mbəzli bakə dzəmbə *ciki Hyala ta cə'wə Hyala. Mbəzli vay, ndə Farisa tsahwəti, ndə dəwan tsahwəti. ¹¹ Ma sa dzəmbəshi ghəshi na, dza ndə Farisa gar garəy, ka cə'wə Hyala ki, ma

kə na: «A Hyala, 'wəsa nə ya kaa ngəŋa, sa kamee nja nihwəti mbəzli gwanashi ni, mbəzli nja ka ghəli, ka vərəslə, lə ka ghwərghwər, ya nja ndə dəwan tsa tikə tsa sənənva. ¹² Yən na neyey, vici bakə kee tivə mbə ləwma kwətiŋ, ka mənəi səwmay. Ya nimaba shi vəyay, mənəi mbə kee təhəvərişi mba'ee ndəŋa nihwəti kwətiŋ» kə.

¹³ Ma ndə dəwan tsa va naci ki na, dza na gar garəy kərakə, kala kafə kwəma ciy dzəta ghwəmə. Kə mbəkwə mbəkwəti nəfə tsa ci, ma kə na: «A Hyalee, titihwə mənti zhəhwər tə ya, yənəy, ntsa jikir tsa nzee» kə Yesəw. ¹⁴ Ma sa kəfəmti Yesəw bəli fir ki, ma kə na: «Nay ghwəy e gəzanwəyəy, ma sa dzay naa jighiy, a Hyala zləbavə cə'wə ci mba'a pələta kwəma ci jikir na. Ma na ndə Farisa na naciy, zləbati na ci va kwəma Hyalaw. Sa nzana, ya wa ntsaa kəliti ghən tsa ciy, ta zhəghəti dza Hyala jəwə tsə tsə. Ya wa ntsaa zhəghəti ghən tsa ci jəwə bay, ta kafakati dza Hyala» kə.

*Kar Yesəw lə ndərazhi jəw jəw ni
(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)*

¹⁵ Dza nihwəti mbəzli mba'a ghəshi banakə lə ndərazhi jəw jəw ni ta kaa Yesəw ta mbə ghəciy fakən dividivi ci kən shi ta təfanshi miy. Ma sa nashi *mbəzli ta səda Yesəw tsəgha na, dza ghəshi ka makə mbəzli va. ¹⁶ Dzəghwa Yesəw naci ki na, mba'a harashi ndərazhi vaa dzəmbə hwər ci, ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: «Zlashim ndərazhi jəw jəw ni va, a ghəshi sar dzəvəghee, ka makəshi ghwəy ma. Sa nzanay, gəla mbəzli nja ghəshi na shi sləkə Hyala. ¹⁷ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala zləbavə kə ndə Hyalaa sləkə mbə nəfə tsa ci nja zəghwə jəw nay, ka kwəmavə tsəhəy ndə tə pətsa sləkə na tepəw» kə.

*Kar Yesəw lə ndə shiy tsa tərəŋw tsa
(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)*

¹⁸ Ləy hwəm kwəma va ki na, dza tsahwəti ntsa dikə tsa mbə *ka Zhəwifə ndəs səəkəy va Yesəw ta dəw kwəma və,

ma kə na: «A Metər tsa wəzə tsa, wa shi dzee mənti kee kwəmavə piy tsa kədi ma tay?» kə.

¹⁹ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Sa wana nə gha, ntsa wəzə tsa, pə gha kaa ngəraa? Ndə tifa wəzə ghəci kala war Hyala kwətiŋtaw. ²⁰ Talay, a gha sənata kwəma gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala basa. Ma kəy: «Ka pəla mali ndə gha ma, ka pəəsli ndə gha ma, ka ghəli gha ma, ka təbə dzərvə ghaa dzəkən ndə ma, ə pə ghaa ha'wə tə kar dəŋa lə mənəi» kə» kə Yesəw.

²¹ Ma sa favə ntsa va tsəgha, ma kə na: «A Metər, shi bəlakə gha niy, gwanashi nəwamtishee ghala yən zəghwəra» kə.

²² Ma sa favə Yesəw kwəma zləbakə na va, ma kə kaa ngəci na: «Ma ghənəzə tsəghay, shiy kwətiŋ tərə na va gha nana ta mənishi gha. Mbala pamti səkəm tə shi va gha gwanashi, a gha tahanavəshi gəna va kaa ka ndərma, nza gha səəkə ta nəwra. Ma ghalaba kiy, ta kwəmavə shiy gwəramti dza gha mə ghwəmə» kə.

²³ War sa favə ntsa va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, ka zhanci nəfə tsa ci tərəŋw, sa nzana ndə shiy tsa tərəŋw tsa ghəci. ²⁴ Dzəghwa mba'a Yesəw nay njasa zhanci nəfə tsa ci. Ma kə ki na: «Nay ghwəy na, ngahə na tsəhə tə pətsa sləkə Hyala va ka shiy. ²⁵ Bəlanəba ngaləwba dza naa dzəvəriŋa kwa kwal batal cisli shiy, kən dzəti pətsa sləkə Hyala va ndə shiy» kə.

²⁶ Ma sa favə mbəzli kwəma ci va tsəgha, ma kə ghəshi na: «Əy, war tsəgha kə kiy, wa ntsaa dza vaa mbəliy kia?» kə ghəshi. ²⁷ Ma kə Yesəw na: «Ma shi mbashi ma mbəzli vaa məntiy, kar Hyala mbay məntishi na nanzə» kə.

²⁸ Ma kə Piyer na: «Ghəy sana kiy, avanay gwa'a gwa'a zlashi ghəy shi ghəy, mba'a ghəy nəwvəŋa» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa zlay ghi tsa ci, ya mali ci, ya ngwarməhiy, ya mbəzliy yakə, ya ndərazhi yakə na, war ta sləkə Hyala njasa dza Hyala sləkə mbəzliy, ³⁰ ta kwəmavə shiy dza na tərəŋwba ghəshi,

kaa shi zlashi na va, mbə vəghwə tsa sənənva tsa. Ghala vəghwə tsaa dzaa zhikə dibay, ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza na» kə.

Yesəw mbə zhiniy gəzəpə kwəmaa dzəkən məti ci, lə dzəkən zhakati tsa ci mbə məti, kwa mahkana səda
(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dzəghwa Yesəw mba'a harvə *mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni, ma kə kaa ngəshi na: «Avanammə mbə kwal sana ta dzəmə məlmə Zherəwzaleməy, mbəba dza kwemerəy niy tsasliti ka Hyala mbəradzə gwanashiy dzəkənee, yən Zəghwə yakə ndə ngəriy məniva. ³² Ta fambəra dza məndi mbə dəvə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ka ghəshi dza na, ka 'wəshira, ka tsəərəda, ka tifə ndighwər dzətəe. ³³ Ka ghəshi dza dibay, ka də'wəra lə kwərəpə. Ma ləy hwəm ki na, ka ghəshi dza mbəh paslamtəra. Mənti mee vici bakə kwa kwəli, tə kwa mahkana viciy, ta zhikəmərə dzee kwa kwəli» kə.

³⁴ Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəghay, shan mbəzli ta səda ci ta favə kwəma di naa gəzə, sa nzana mba'a mahəzladə tsa kwəma va niy mbələyvata və shi. Kala sənata ma ghəshi nda dzəkən wa gəzə Yesəw kwəma va.

Yesəw ghəshi lə ghwəlfə
(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Ma tə nahwəti vici na, mba'a Yesəw madiy ta dzəmbə məlmə Zherikwə. Ma ghəci ndəkwə ta tsəhə na, mba'a tsahwəti ghwəlfə niy nza mənəy vəgha kwal mbə cə'wə shiy. ³⁶ Ka dzar mbəzli dən vəgha ghwəlfə tsa va. Ma sa favə na gaka səda mbəzli ghəshi mbə dza na, kə ka dəw kwəmaa mənəta va mbəzli. ³⁷ Ma kə məndi ngəci na: «Waa Yesəw ndə ka Nazaretə na saa dzar» kə məndi. ³⁸ War sa favə na tsəgha na, dza na ka zlapanci kwəma, a kə na: «A Yesəw Jijiy mazə *Davitə, mənti zhəhwər tə ya» kə.

³⁹ Dzəghwa mbəzliy niy nza kwa kwəma na, ka nabə, a kə ghəshi na: «A ghwəlfə tsa, kalay miy tsa gha va»

kə ghəshi. War ə ghəciy mətəhə zlapə kwəma, a kə na: «A Jijiy mazə Davitə, mənti zhəhwər tə ya na gha» kə.

⁴⁰ Ma sa favə Yesəw tsəgha na, dza na gar garəy. Ma kə kaa mbəzli na: «Kəsəram ghwəlfə tsa vaa sar» kə. Dza mbəzli ka kəsəə dzəvəgha Yesəw. Sa kəsəghəm na, dza Yesəw ka dəw kwəma və, ma kə ngəci na: ⁴¹ «A ntsa, a shi di gha yən mənəta?» kə. Ma kə ghwəlfə tsa va na: «A Ndə sləkəpə, ə dee ghaa ghwənantəra mətəheə ni, ta mbee nay pi» kə. ⁴² Ma kə Yesəw ngəci na: «A mətəhi gha ghwənishi, sa ndara gha nəfə tsa gha» kə. ⁴³ War sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza mətəhi ghwəlfə tsa va, mba'a ghəshi ghwənishi tibata ka nay pi ghəci ki. Dza na ka nəw Yesəw, war fal ghəciy fal Hyala. Mbəzliy basəshi va gwanashi na, mba'a ghəshi nata kwəma va. Dza ghəshi ka fal Hyala kwərakwə.

19

Kar Yesəw lə Zashe

¹ Mba'a Yesəw tsəhəy mbə məlmə Zherikwə, ka dza ghəci mbəba. ² Mba'a tsahwəti ndə gəna niy nza tifa mbə məlmə va, Zashe, kə məndi kaa slən tsa ci. Dikə tsa ka *dəwan ghəci. ³ Dza na ka di pəla nay Yesəw ghəci ta mbəə sənay. Kaf kafəy ta nighə, shan ghəci ta nay, sa nzana dənshi mbəzli, dəkwəy ghəci. ⁴ Dzəghwa na bəvbəpə ghavə bali, ka dzay kwa kwəma. Dza na taram dzəməy mə fə dikə na ta mbə ghəciy nay Yesəw, sa dza na ta dzar ta fə va.

⁵ Ma sa tsəhəy Yesəw ta fə va na, dza na kafə kafata kwəma ci, mba'a nay Zashe məba. Ma kə ngəci na: «A Zashe, mbata gha, səkwa mə fə va tanjan. Ndatsəy kəghi tsa gha dzee ta fə gwəci tsee» kə. ⁶ Dza Zashe ka səkwa kyanwkyanw mə fə va, mba'a pəməghə dzəkə ghi tsa ci, mba'a ka'wəvə lə vəshi.

⁷ Ma sa nata mbəzli tifa gwanashi nava kwəma tsəgha na, tapə ghəshi mbə ngwəzlimə, ma kə ghəshi na: «Ntsay, kəghi tsa ndə mənəi *kwəma jikir na dza

na ta hi» kə ghəshi. ⁸ Əy, ma na Zashə naci ki na, dza na gar garəy kwa kwəma Ndə sləkəpə, ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəpə, ta təhəvəri shi vəya dzee bakə mbə, nzee banavə nahwəti bəla kaa ka ndərma. Ya ə niy ngədəhwee shiy va ndə ghala pətsaa mənəe dəwanəy, ta wanati gəna ci va niy bəhwee dzee fədə səda» kə. ⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Ndatsəy a Hyala mbəlītəŋa lə mbəzli kəghi tsa gha gwanashi. Sa nzana, mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Hyala nja *Abəraham, va tsəgha nza ghaa jijiyy kwərakwə. ¹⁰ Na nee yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ta pəla mbəzliyy zashi, ta mbəlishi səəkəree» kə.

Fir dzəkən gənaa niy banavə ndə kaa ka sləni ci ta zhəghə dəvə (Mt 25:14-30)

¹¹ Ma mbə zəzə kwəma mbəzliyy, ndal tərmbə Hyala ta səəkə ta sləkə mbəzliw, niy nə ghəshi. Sa nzana ndəkwə Yesəw niy nza ta tsəhə mbə məlmə Zherəwzalem. * Dzəghwa Yesəw ki na, mba'a bəlanakəshi tsahwəti fir kaa mbəzliyy favə kwəma gəzəkə na va, ¹² ma kə ngəshi na: «A tsahwəti ntsa dikə tsa niy nza tibay, dza na mba'a madiy ta dzaa dzəti hidfi kərakə ni ta pəla mazə. Ma sa naa kwəmavəy nza ghəci zhəkəy ta nza. ¹³ Dzəghwa na ghəci taa madi, da' da' harashi mbəzli mənəy mbə ka sləni ci. Sa basəshi ghəshi na, dza na kaa gəna, mbəl diwəy diwəy diwəy tahanavəshi gwanashi. Ma kə kaa ngəshi na: “Mbalam zhəghəm dəvə lə gəna va pa' fəca vici dzee zhəkə ti” kə. Dza na pəlhəm madiy ka dzay. ¹⁴ Mbalaa niy dī mətse ci mbəzli mbə məlmə ci vaw. Ma sa dzay na na, dza ghəshi, bəŋ ghəshi ghwənashi mbəzli ləy hwəm ci, ta dza ghəshiy gəzanshi kaa mbəzli dza ntsa va va ta pəla mazə və shi. Ma kə mbəzli va taa ni na: “Ghəy na na ghəyəy, ka dī ghəy ntsa vaa mənəy mazə dzəkən ghəyəw” kə ghəshi taa ni.

¹⁵ Ya tsəgha nze na, dza mənəy mba'am banavə mazə tsa ci kaa ntsaa va naci. Mba'a zhəkəy dzəti hidfi ci ta mənəy mazə ki. Dza na mba'a basəkə ka sləni ci va tahanavəshi na gəna ghəciy dzay, ta sənashi shi mətshakən ghəshi kən gəna va ki. ¹⁶ Ma sa basəshi ghəshi na, dzəghwa kwa tənə ndə, təhwə səəkəy, ma kə na: “A Ndə sləkəra, ma gəna ndara gha va ta zhəghə dəvə liy, a mbəl diwəy diwəy mənəy mətsehəy dzəkən” kə. ¹⁷ Ma kə ntsa ci va dikə tsa ngəci na: “Wəzə tsəgha! Ndə sləni tsa wəzə tsa nza gha. Sa nzana, mba'a gha ghərati sləni jəw na lə nəfə kwətīŋ. Avee ndəna mənəy mazə dzəkən məlməhi mənəy” kə. ¹⁸ Dza kwa baka mba'a madiy ta gəzə kwəma, ma kə na: “A Ndə sləkəra, ma gəna ndara gha va ta zhəghə dəvə liy, a a mbəl diwəy diwəy cifə mətsehəy dzəkən” kə. ¹⁹ Ma kə kaa tsava ba na: “Gha kwərakwəy, avee ndəna mənəy mazə dzəkən məlməhi cifə” kə. ²⁰ Dza tsahwəti mba'a kafəy, ma kə na: “A Ndə sləkəra, avanay mbəl tsa gha diwəy tsa nee, mbə kəjer niy parambee mbələy. ²¹ Ə niy ghərətəra hazləni va gha tərəŋw, sa nzanay, ntsa ghyanakə tsa nza gha. Na na ghay, shiy kamaa shi gha na, tsəŋ ka ghaa bəhwəshi. Shi zati ma gha na, mba'a ghaa lahwəshiy nza” kə. ²² Ma kə mazə ngəci na: “Ghay ndə sləni tsa gəmgəm tsa nza gha. Tə kwəma gəzəkə miy tsa gha dzee ta mənəyŋa ngwəvə sənənva. Ya sa sənay gha ntsa ghyanakə tsa nzee, shiy kama ka shi ya na, tsəŋ kee bəhwə shi, shi zati mee na karee lahwəshi, pə gha kiy, ²³ wa shiy mənishi niy banavə ma gha gənəe va kaa tsahwəti ndə, a ghəci zhəghə dəvə li, ya ə dzee zhəghəkəvara tsətsə na, ma nzee bə see lə yam kən nzaa?” kə. ²⁴ Ma sa gəzəkə na tsəgha, ma kə kaa mbəzli tifa na: “Bantim mbəl tsa diwəy tsa va və, a ghwəy jakanakən kaa ntsa nza mbəl diwəy diwəy mənəy va və!” kə. ²⁵ Ma kə mənəy ngəci na: “A Ndə

19:9 19:9 13:16; SləniKY 16:31 **19:10** 19:10 Ezhek 34:16; Mt 9:13; Mk 2:17; Lk 5:32; 1Tim 1:15 **19:11** 19:11 11:2; SləniKY 1:6 * **19:11** 19:11 Ya tsama mazə tsaa sləkə ka zhəwifəy, mbə məlmə Zherəwzalem niy mənəy na mazə. Va tsəgha na ki, sa niy nza Yesəw va ndəkwə ta dzəmbə məlmə vay, sa naa tsəhəy na ta mənəy mazə dza na niy nə ka zhəwifə. **19:12** 19:12-13 Mk 13:34; SləniKY 1:11; 2:33-36 **19:14** 19:14 SləniKY 4:17; 5:28; 13:44-46; 28:25-28 **19:17** 19:17-19 12:42-44; 16:10

sləkəpə, lə tsahwəti mbəl diwəy diwəy mənəy və kiy, tawa lə tsava və dibaa?” kə məndi. ²⁶ Ma kə ntsa dikə tsa va na: “Favə tə ghwəy, e gəzanwəy, ntsaa kwəməvə shiy, dza na ka ghəra sləni ghəci li shiy, ta mətsahanavə shiy dza məndiy dzəkən shi. Ma ntsaa kwəməvə shiy va, kala zhəghə dəvə ghəci li shiy, ə dza məndi zhiniy bəhwə ya ni jəw ni va shiy və. ²⁷ Ta na ka jakee va niy dī ma yən mənəni mazə dzəkən shiy, kəəsəkəshim a ghwəy bakwamtishi tikə kwa kwəmee” kə ntsa dikə tsa va» kə Yesəw.

Yesəw mbə dzəmbə məlmə Zherəwzalem (Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Zhj 12:12-19)

²⁸ Ma sa gəzanti Yesəw kwəma va tsəgha ki na, dza na mba'a dzətiy tə kwəma mbəzli, ta dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ²⁹ Dza na mba'a tsəhəy ndəkwə vəgha məlmə Betəfazhe mba'a vəgha məlmə Betani, vəgha kəlan tsa har məndiy kəlan *'Wəlivə. Kə tifa mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzli ta səda ci kwa kwəma. Ma kə ngəshi na: ³⁰ «Mbalam dzəmbə məlmə tarba va kwa kwəma ghwəy, sa ka ghwəy tsəhənwəy mbəy, ta kəsay zəghwə kwantəmca dza ghwəy pəhəpəhə kala səkə ndəə nza mə, nza ghwəy pəlikəvə. ³¹ Mba'a kə ndəə dəw va ghwəy: “Tawa pəli ghwəya?” kəy, “Waa Ndə sləkəpə dəw na” pə ghwəy taa ni ngəci» kə Yesəw.

³² Sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, dza mbəzli va mba'a ghəshi dzashi. Sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi kəsata kwəma va njasa gəzanakəshi Yesəw va. ³³ Dza ghəshi ka pəli kwantəmca va ki. Ma ghəshi mbə pəli, ma kə ka kwantəmca va ngəshi na: «Tawa pəli ghwəy kwantəmca va shika mbəzli ni?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə mbəzli va ngəshi na: «Waa Ndə sləkəpə dəw na» kə ghəshi. Mba'a ka kwantəmca bənavəshi kwal ta pəli nə.

³⁵ Dza mbəzli va ki, mba'a ghəshi kəsəghə zəghwə kwantəmca tsa va kaa Yesəw. Dza ghəshi mba'a ghəshi fafati kwəbənər shi tə hwəm kwantəmca

va. Kə ghəshi dāl ghəshi famə Yesəw mə, ³⁶ ka dza ghənzə liy dzəmbə Zherəwzalem. War ə mbəzli pəpəəli kwəbənər shi dzar kwa kwal, ta mbə ghəciy dza dzar ti shi. ³⁷ Ka səkwa ghəci kwa kwal tsa səkə va mə kəlan *'Wəlivə, mba'a tsəhəy ndəkwə vəgha Zherəwzalem. Dza mbəzli kwasəbə va dən ni gwanashi ki, ka vəshi, ka fal Hyala zlanzlan, ta kwəma madəna madəna na va nata ghəshi dən na. ³⁸ Ma kə ghəshi na:

«Təfanati miy tsa nə Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa səkəy tsa,

Mazə mbə slən tsa nə!

A zərkə səkəy mə ghwəmə,

tə shəndəkə ghwəmmə dzəti Hyala dikə na!»

kə ghəshi.

³⁹ A nihwəti *ka Farisahi niy nza mbə mbəzli va. Ma sa favə ghəshi tsəgha, ma kə ghəshi ngəci na: «A Metər, gəzanshi kaa mbəzliy nəwnə ni, a ghəshi nəyshi gwənjəshi!» kə ghəshi. ⁴⁰ Ma kə Yesəw na: «Nay ghwəy e gəzanwəy na, mba'a kə ghəshi nəyshi gwənjəshi sənəzvay, ta ngwəmə lala dza hərəzliy dza ta falda!» kə.

Yesəw gəzə njasa dza məndi ta zanti məlmə Zherəwzalem

⁴¹ Dza Yesəw mba'a tsəhəy vəgha məlmə Zherəwzalem. Ma sa nata na na, tapə ghəci mbə wahəə dzəkən mbəzli mbəba. ⁴² Ma kə na: «A mbəzli ni, mba'a pə ghwəy taa nza gar zləba zərkə tsa dī Hyala bənwəy ndatsəy, a ghwəy taa mbəlinwəy! Vanay sana kiy, mbəmbə na kwəma va va ghwəy, ka mbay ghwəy sənataw. ⁴³ A gəzanwəy ya, a nahwəti vici ngəra'wə tifa taa səkəə dzəkən ghwəy, ta dəzlay məlmə ghwəy dza ka mbəz ghwəy, lə shi mbəz tərənəw ni və shi. Ka ghəshi dza na təpələ'wə basakənvashiy dzəkən ghwəy, ka ghəranwəy gwanənwəy. ⁴⁴ Kərəp dza ghəshiy zantənwəy, lə məlmə ghwəy ta gwa'a. Ka dza ghəshiy zlay ya hakwə tsa tsənzlaməm mə tsahwəti manəy mbə məlmə vaw. Dza kwəma vaa məniva

tsəghay, sa nzana ghala vəghwə tsa niy səəkəta Hyala ta mbəliñwəy na, kalaa niy zləba ghwəy» kə Yesəw.

*Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə *ciki Hyala*

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Zhj 2:13-22)

⁴⁵ Dza Yesəw mba'a dzəmbəy mbə ciki Hyala. Ma sa nashi na ka zhəghə dəvə na, kə ka tihəshi səvəri mbəba. ⁴⁶ Ma kə kaa ngəshi na: «Ma kə məndi mbə Zliya Hyalay: “Ciki tseyey, ciki tsa dza mbəzliy cə'wəra mbə dza naa nza” kə məndi. Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy zhəghəti ka ləgwə ka ka ghəliy nzəy mbə» kə.

⁴⁷ Njasa səəkə vici va na, war tsəgha Yesəw niy nza mbə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli mbə ciki tsa nzə. Ma mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə na, war mbə pəla kwal tsa pəəsli ci ghəshi. ⁴⁸ Shan ghəshi ta sənay njasa ka ghəshi mbəə kwəməvə kwal pəəsli ci. Va sa nzana, mbə fa kwəma bənipə na va mbəzli niy nza lə nəfə kwətiñ.

20

Kwəma səəkə bərçi ghəra Yesəw va sləni li shia?

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Tə nahwəti viciy, dza Yesəw ka bəni Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə *ciki Hyala. Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a mətikwəkwər *ka Zhəwifə tsəgha, ndəs ghəshi səəkəshiy dzəvəgha Yesəw. ² Ka dəw kwəma ghəshi, ma kə ghəshi na: «A Metər, gəzanəy, kwəma səəkə ni gha ni bərçi ghəra gha sləni ghəra gha na li shi tay? Wa ntsaa ndaņa kwal ta ghəra gəla sləni naa?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Yən kwərakwəy, ta dəw kwəma dzee va ghwəy kwətiñ. E dī ghwəy gəzara, ⁴ Hyala ghwənay na Zhan ta mənipə *batem ta naa, naa mbəzli?» kə. ⁵ Ma sa gəzəkə Yesəw tsəgha na,

dzəghwa ghəshi ka sləka kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmmə ni kaa nana kwəma sana kia? Mba'a pə ghwəmmə ni: “Hyala ghwənay na Zhan” pə ghwəmməy, “Ya sa nzana Hyala ghwənay na, tawa niy zləba ma ghwəy kwəma ci shiki?” dza naa ni. ⁶ Mba'a pə ghwəmmə ni diba: “Mbəzli ghwənay na” pə ghwəmmə na, ka mbəzli gwanashi dza ba na, ka pə'wəmmə lə hərəzli ta bəkwəmmə. Sa nzanay, gwanashi sənay məndi Zhan ka *ndə gəzə kwəma Hyala» kə ghəshi. ⁷ Ma sa hashishi ghəshi ki na, 'wakəvə ghəshi tsəgha: «Sənay ntsaa ghwənay ghəyəw» kə ghəshi. ⁸ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ghənzə tsəghay, yən kwərakwə na, ka gəzanwəyee nda kwəma səəkə bərçi ghəree ni sləni li shiw» kə.

Bəli fir lə kwəma ka sləni ka ndərəm
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)

⁹ Dzəghwa Yesəw ləy hwəm kwəma va, mba'a madiy ta bəli fir lə kwəma na, ma kə kaa mbəzli tifa va na: «A tsahwəti ndə niy nza tibay, dza na ngwəbə, ngwəbə ngwəbə ngwəbəti fəhiy zəmə tə vəh tsa ci. Dza na ki, mba'a pəlavə mbəzli ta ndəghwə tsa va, mba'a zlata mbə dəvə shi, mba'a dzay ta wə, kə dalala ghəci hiy mbə wə va. ¹⁰ Mba'a vici ngəli ya fəhi mənta, dza na bəñ ghwənay ndə sləni tsa ci va mbəzliy ndəghwə tsa ci va, a ghəci dzaa bənakə na ci bəla ya fə. Ma sa tsəhəy ndə sləni tsa va na, dza ghəshi də'wə də'wə ghəshi də'wəti ntsa va, mba'a ghəshi pəlay dzay jighi tsəghay. ¹¹ Ənkwa, kə ndə tsa tsa va, zhəghwa na bəñ ghwənay tsahwəti ndə sləni tsa ci ba. 'Wakəvə ghəshi kaa tsava ndə bə tasl ghəshi kəsəti. Zhəghwa ghəshi də'wə də'wə ghəshi də'wəti tsava diba, tsəərə tsəərə ghəshi tsəərəti. Mba'a ghəshi təhay jighi tsəghay. ¹² Yan, kə ntsa va, zhini na diba bəñ ghwənay kwa mahkana ndə. Sa tsəhəy na na, dza ghəshi mba'a ghəshi paslanati zheher, mba'a ghəshi təhamti. ¹³ Ma sa nata ndə tsa tsa va kwəma va tsəgha, ma kə na: “Njaa dzee

mənti tay? Kadiw, e ghwənay zəghwee na dəe tərənw. Sa ka ghəshi nayəy, a ghəshi dzaa ha'wə ti" kə. Dza na bəj ghwənay. ¹⁴ Dza zəghwə va mba'a tsəhəy və shi ki, ma kə mbəzliy ndəghwə tsa va kwa jipə shi, sa nay ghəshi zəghwə va na: "Yawaa, avanay ndə zəmə ghi səəkəy də'wə ghən tsa ci ki! Dzammə ta kəsəvə, a ghwəmmə paslamti! A tsa mbəə nza ka sa ghwəmmə kwagwa'a ki" kə ghəshi. ¹⁵ Dza ghəshi tasl ghəshi kəsəvə, ka mba'hə səəmə kwa tsa vaa dzəti ngwəla, mba'a ghəshi pəəsliti» kə Yesəw.

Ma sa kədamti Yesəw fir tsa va, ma kə difa na: «Sana kiy, njaa dza ndə tsa tsa vaa məni lə mbəzli vaa? ¹⁶ Ə gəzanwəy ya, ta səəkə dza naa bakwamti ka ndəghwə tsa va, ka na dza na mba'a banavə tsa ci va kaa nihwəti ka ndəghwə tsa mbə dəvə shi» kə Yesəw.

Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha, ma kə ghəshi na: «Kay, ka məniva gəla nava kwəma tsəgha teepəw» kə ghəshi. ¹⁷ 'Wakəvə Yesəw njə'wə nighətishi, ma kə ngəshi na: «Kwəma tsasli məndi na mbə Zliya Hyalay, wa slən tsa shi di na gəzəa? Ma kə məndi kwəma vay:

Ma hakwə tsaa niy ndəghamti ka ndəbə shiy vay,
ghəci zhini naa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəraa jihəti ciki,

kə məndi mbə zliya. ¹⁸ Ya wa ntsaa bati tərəə dzəti hakwə tsa vay, ta bəəlivərivay dza ntsa va. Ghəci kə tərəkənvay kən ndə ba na, mba'a zlərəvəri ndə» kə Yesəw.

*Tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi*

(Mt 22:15-22; Mk 12:13-17)

¹⁹ Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, cəke' *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala fəti ghən, dzəkən ghəy bəli Yesəw fir tsa va, kə ghəshi. Dza ghəshi ka pəla kwal tsaa kəsə Yesəw tībata. Kala mbə ghəshiy kəsə, sa hazləni ghəshi va mbəzli. ²⁰ Ghalabay dza

ghəshi ki mba'a ghəshi ghati ndəghwə Yesəw ta kəsə. Kə ghəshi mba'a ghəshi ghwənashi mbəzliy taa məntəvashi nja mbəzli tərənw tərənw ni. Nza ghəshi dəfəw kwemer va Yesəw, ta mbə ghəshiy ngaliti, ta kəsəti mbə kwəma dza naa zləbakə. Ə di ghəshi kwəmavə kwal tsaa kəsəti ta banaghə kaa ngwəmma. ²¹ Ma sa tsəhəshi ghəshi vəgha Yesəw ki, ma kə ghəshi kaa dəw kwəma shi na: «A Mətər, a ghəy sənay, shi bənipə gha ni lə kwəma gəzə gha gwanatay, war kwəma lə kwal na. Sa nzanay, ka nə gha kar ntsa dikə tsa na tsatsa ndə, ntsa jəw tsa na tsatsa ndə, pə gha, ka tərə ghalaa dzəmbə mbəzliw. Ma ghay, kwəma Hyala na sa ka ghaa bananshi kaa mbəzli lə kwal tsa nzə. ²² Va tsəgha di ghəy ghaa gəzanəy, kwal va ghwəmmə ta tsəhə ghən kaa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi ta naa njaa?» kə ghəshi.

²³ Ma Yesəw na naci ki na, mba'a sənamti tsəhwəli shi va, ma kə ngəshi na: ²⁴ «Citəram dala va ghwəy tə pətsa va di. Fəətə tə dala na na sanay, fəətə wa naa? Ya slən tsa tsaslati məndi tsa tiy, slən tsa wa naa?» kə. Ma kə ghəshi na: «Fəətə mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi na, slən tsa ci sa va difa» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ma ghənzə tsəgha kiy, tsəhəncim ghən tsa ci kaa mazə tsa va njasa təbə na. Ma ni Hyala shiy na, mba'a ghwəy banavə shi Hyala njasa təbə ghəshi kwərakwə» kə Yesəw.

²⁶ Ma sa gəzanakəshi Yesəw tsəgha na, mba'a gəla nava kwəma səəti məhərli shi, mba'a ghəshi catavashi. Shan ghəshi ta favə, kwəma gəmgəm na gəzəkə na tiba kwa kwəma mbəzli gar kəsəti ghəshi ti.

Ta zhakati dza mbəzliy bəkwəshi mbə mətī

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

²⁷ Dzəghwa nihwəti mbəzli mbə *ka Sadəsehi ndəs ghəshi səəkə kəsəy Yesəw. Ka Sadəsehi vay, ka zhakati mbəzliy bəkwəshi mbə mətīw, ka

ghəshiy ni na nashi. Sa səəkəshi ghəshiy dzəvəgha Yesəw ki na, dza ghəshi ka dəw kwəma və, ²⁸ ma kə ghəshi na: «A Metər, a kə *Məyizə niy ni kaa kwəma tsaslitənyəy na ta mənəi ghəyəy: “Mba'a kə ndə bəvə mali, dza na mba'a mətəy zlatə mali ci va, kala yakə zəghwə ghəshi liy, ə kə zəmbəghəy dzaa bə mali mbəri tə mali ci va, ta mbə ghəciy yanakə hwəlfə kaa zəmbəghəy tsaa mətəy va” kə niy ni. ²⁹ A nihwəti mbəzli niy nza tība, mbərfəy ghəshi ka ndərazhi ndə kwətiy. Dzəghwa Cikwa tsa mbə shi mba'a bəvə mali, dza na mba'a mətəy, kala yakə zəghwə ghəshi li. ³⁰ Dza Zəra mba'a bəvə mali mbəri tə mali va, kə mba'a mətəy kala yakə zəghwə ghəshi li kwərakwə. Zhini Takwa bə tsəgha. ³¹ War tsəgha, war tsəgha, pənyw ndərazhi mbərfəy ni va hati bə mali mbəri tə mali va. Cəke' ghəshi bəkwəshi mbərfənanavashi, nək tsaa yakə zəghwə kwa. ³² Ma ləy hwəm ki na, mba'a mali va mətita kwərakwə ki. ³³ Sana kiy, avanay gwanashi bəhwə mbəzli va mali va. Fəca vici dza mbəzliy zhakati mbə mətəi kiy, mali tsama ndə dza naa nza mbə shi kwətiy kia?» kə ghəshi.

³⁴ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Tikə tə hidī sənənvay, mbə bəbəva na kar zhər lə mi'i. ³⁵ Ma na zhər lə mi'i dza Hyalaa ni, gar zhakati na nini mbəzli mbə mətəi ta piy mbə vəghwə tsaa dza səəkə kwa kwəma, kəy, ka dza niva mbəzliy bəva ghwəlaw. ³⁶ Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwəw, yəmyəm dza ghəshiy nza lə ka kwal Hyala. Ndərazhi Hyala dza ghəshiy nza, sa nzanay, a ghəshi zhakatishi mbə mətəi.

³⁷ Ma na kwəmaa dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə mətəy, a Məyizə niy gəzəkə, mbəzliy bəkwəshiy, ta zhakatishi dza ghəshi mbə mətəi, kə. Mbə zliya ciy, aa niy tsaslitəy dzəkən ghwə mbə zhəghwə, ma mbəbay: “Hyala kar *Abəraham, lə *Izakə, mba'a *Zhakwapə” kə niy ni kaa har Hyala. ³⁸ Di naa gəzəy, tə ghwəməshi na mbəzliy bəkwəshi va. Sa nzanay, na na Hyala na, Hyala mbəzli bəkwə bəkwə

ni naw, Hyala mbəzli tə ghwəmə mbə piy na, na nanzə. Ti piy mbəzli gwanashi» kə Yesəw.

³⁹ Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va, ma kə nihwəti mbəzli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala na: «A Metər, a gha gəzəkə kwəma wəzə na» kə ghəshi. ⁴⁰ Dzəghwa mba'a ghəshi hazlənishi va zhiniy dəw nahwəti kwəma və.

*Dikəba *Kəristəw na kaa mazə *Davitə (Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)*

⁴¹ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Njaa njaa ka məndi ni “Kəristəw Ntsa tivə Hyala na, jijiy mazə Davitə na” kə məndia? ⁴² Ya Davitə də'wə ghən tsa ci kiy, aa gəzəkə mbə *zliya cəm tsa ci, ma kəy:

Ma kə Hyala kwa sləkəpə, kaa Ndə sləkəray:

“Ndi nzəyña tə kwa bəzəmee,

⁴³ pa' fəca dzee mənti ka mbəz gha ka mbəzli tə dəvə gha!” kə,

kə Davitə niy ni.

⁴⁴ Nighətim Davitə də'wə ghən tsa ci, “Ndə sləkəra” kə kaa har slən tsa Kəristəw kiy, njaa njaa ka na zhiniy nza ka jijiy kia?» kə Yesəw.

*Ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala*

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40)

⁴⁵ Dzəghwa Yesəw ka gəzə kwəma kaa mbəzli ta səfa ci kwa kwəma mbəzli dən, ma kə kaa ngəshi na: ⁴⁶ «Avee gəzanwəy, ya tə ghwəy ghən tsa ghwəy va yəmə kwəma mənəi *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala! Na nashiy war lə kwəbənər dikə dikə ni ka ghəshiy dī dza kən ghən, ta ci dikə tsa shi. Jəw dī ghəshi məndiy səkwəshi mətəfəkwə dzar tə ləwmaw. War tə kwəma ka ghəshiy dī nzəy mbə *ciki bəsəva tsa ka Zhəwifə. Mba'a kə məndi harvəshi ta zəmə shiyəy, war pətsa nzəy mbəzli tə slən va ti ka ghəshiy pala ta nzəy ti. ⁴⁷ Ghəshi dībay, me' me' ka ghəshiy pamti shiy va mi'i mbəreketi, zhini ka garə kə ghəshiy ni ta cə'wə Hyala, ka ghəshi dza na, nza' nza' nza'

ghəshi nzati nza tə cə'wə va, ta mbə məndiy ni, ka nəw Hyala tərənəw ni ghəshi, kə məndi. Na nashiy, ta məni ngwəvə dza Hyalaa dzəkən shi, taŋ na nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

21

Mali mbəri kwa ndərma (Mk 12:41-44)

¹ Ma Yesəw mbə *ciki Hyala na, dza na ka nighə njasa shəkə ka gəna shiy kaa Hyalaa dzəghwa sərndəkə. ² Mba'a nighəvə njasa səkəta nahwəti mali mbəri kwa ndərma kwərakwə, mba'a faghwa dala bakə kwa sərndəkə tsa va. ³ Ma sa naghamti Yesəw kwəma va tsəgha, ma kə ki na: «Ə gəzanəwəy ya lə katan, mali mbəri kwa ndərma nata ghwəy nay, tərənəwba ghənzə faghwa na gəna kaa mbəzli tifa gwanashi. ⁴ Sa nzanay, nihwəti mbəzli gwanashiy, war jəwə tsətsə tivə ghəshi gəna bəkə ghəshi səvəri mbə nahwəti na dən na tərmbə və shi. Ma na mali na nanzə kiy, ya tsəgha na mbə ndərma na, dza na mba'a basanavə shiy niy dza naa pa shiy dzəghwa hwər nənə ti shi gwanashi kaa Hyala» kə.

Ngəra'wə tsaa dzaa səkə ghəngən ghəngən dzəti hidfi ka ghəshi gha kərə (Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

⁵ Dzəghwa nihwəti mbəzli ka gəzə kwəmaa dzəkən *ciki Hyala tsa mbə Zherəwzalem, ma kə ghəshi kaa Yesəw na: «Kay, jəw təbə hərəzli ndəbətə məndi ni ciki tsa li shiw, jəw ghaslamti məndi tsava cikiw, zhini mba'a shi wəzə wəzə ni mbəba, shi bəkə məndi kaa Hyala ta fanta shəndəkə» kə ghəshi. Ma sa favə Yesəw məndiy gəzə kwəma va tsəgha, ma kə na: ⁶ «Ə gəzanəwəy ya, mbə səkə na tsahwəti vəghwə, ya tsəgha nay ghwəy ciki tsa va ghaslə ghaslə tsəghay, ta ba'wamti dza məndi, ka dza ghwəy nashi hərəzli tsənəzli tsənəzli ya kwətiŋ ghwəlaw» kə Yesəw.

⁷ Dza ghəshi ki, ka dəw va Yesəw, ma kə ghəshi na: «A Metər, ge'i lə tsama vəghwə dza shi gəzə gha niy məniva tay? Tə wa dza məndiy sənay, ndal tərə shi va ta mənivaw kə məndia? Gəzanəy di» kə ghəshi. ⁸ Ma kə Yesəw na: «Məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dzaa zləba məndiy ngədiŋwəy ma. Sa nzanay, dən dza nihwəti mbəzliy səkə lə slən tsee. Ka ndə dza na: “Yən na *Kəristəw, a vəghwə səkəy” kə. Mba'a kə ndə gəzəkəwəy tsəghay, əntaa ghwəy dzaa zləba kwəma gəla tsava ndə ma.

⁹ Ma sa ka ghwəy favə gaka mbəz dzar mbə məlməhi, ka zhini ghən mbəzli, kala di ma fəti ta kwəma gəzə mbəzli dikə dikə ni sləkə hidfiy, əntaa ghwəy dzaa gwərgwərə ma. Ya njaay pərba niva shiy dza naa gha manamtəvashi di, ta na hidfiy, ka dza ghəshiy kərəshi taŋtaŋ ləy hwəm shi vaw. ¹⁰ Ə zhinee gəzanəwəy, ka hwəhwə tsa nihwəti mbəzli dzay, ka mbəz lə hwəhwə tsa nihwəti. Ka tsahwəti mazə dza na, mba'a pəlati miy tə tsahwəti, tapə ghəshi mbə mbəz ta nza. ¹¹ Ta gərgərə dza hidfiy dza tərənəw, nza zəlghwə biyambə tsa dikə tsa shəkəy mbəzli. Tərənəw ma dzaa nza tə nihwəti hidfi ghəngən ghəngən. Ta məniva dza shiy, ka dza her mbəzli və shi tərənəw, zhini ka tsahwəva shiy cipə kwəma tərənəw dzəy tə ghwəmə. ¹² Ma ya tsəgha nənə, ka shi va mənivay, ta kəkəsəwəy dza məndiy dza, ta saŋwəy ngəra'wə. Ka məndi dzay hənə banavəwəy kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə ta basə ngwəvə dzəkən ghwəy. Ka məndi dza na, mba'am kalaghwanəwəy kwa fərshina. Ka məndi dza dibay, ka kəkəsəwəy dzəghwa kwəma mezhizhə, lə dzəghwa kwəma mbəzli dikə dikə ni tə hidfi, ta məni ngwəvə. Sa wana dza məndiy saŋwəy ngəra'wə tsa va tsəghay, sa nəwra ghwəy. ¹³ Ma na na ghwəy ghalabay, kwal na sava dza ghwəy kwəmavə ta mbə ghwəy ndəgha fəti dzəkənee. ¹⁴ Fambə tə ghwəy kwəma dzee na ta gəzanəwəy

wəzə mbə məhərli ghwəy. Əntaa ghwəy tatasə ghen tsa ghwəy lə tətəkə: “Njaa dza ghəy mənti dza ghəy mbəliŋəya?” pə ghwəy ma. ¹⁵ Sa nzanay, yən dza naa ndaŋwəy kwəma dza ghwəy gəzə ghalaba, lə məhərli sənata kwəma gwa'a. Sa ka ghwəy bəkəvəri na ghwəy gəzə kwəmay, ka dza ka mbəz ghwəy mbay zləbakəŋwəy kwəma gar mbaŋwəyəw. ¹⁶ Ya mbəzliy yakəŋwəy, ya ngwarməhiŋwəy, ya madigahiŋwəyəy ta kəkəsəŋwəy dza mbəzli va gwanashi ta fambəŋwəy mbə dəvə mbəzli dikə dikə ni, dəŋ dza məndiy bakwamti nihwəti mbəzli mbə ghwəy. ¹⁷ Mbəzli gwanashiy, ka dza ghəshiy dī mətə ghwəy tə sa nəwra ghwəyəw. ¹⁸ Ya tsəgha nəzə kiy, əntaa ghwəy hazləni ma. Ya səti mbə ghen ghwəy kwətiŋəy, ka dza naa zataw. ¹⁹ Va tsəgha, jihəkəvaŋwəyəm wəzə. Ma tsəghay, ta mbəlivə piy tsa ghwəy dza ghwəy» kə Yesəw.

Yesəw gəzə njasa dza məndiy nga-zlamti məlmə Zherəwzalem
(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

²⁰ Zhəghwa ma kə Yesəw diba na: «Ma sa ka ghwəy nata məlmə Zherəwzalem dəzlətsəbə mbəzli tsəbəy lə shi mbəz və shiy, sənay tə ghwəy ghalaba na, ndal tərə məndi ta ngazlamtiw, pə ghwəy. ²¹ Ghalaba kiy, ma mbəzli tə hidī ka Zhəwde na, hwəshi tə ghəshiy dzəmbə kəlaŋ ta mbəə mbəlishi. Mbəzli mbə məlmə Zherəwzaleməy, hwəshi tə ghəshi. Ni dzar kwamtiy, əntaa ghəshi dzaa zhimbə məlmə va ma. ²² Sa dza naa nza, ma vəghwə tsa vay, vəghwə tsa dza Hyalaa məni ngwəvəə dzəkən mbəzli ti na. Ghalaba dza shi tsasliti məndi mbə zliya gwanashiy məniva. ²³ Ngəra'wə tərəŋw dza savaa nza fəcava kən mi'i lə hwər lə mi'i ka ndərazhi tə hwəm. Sa nzanay, tərəŋw dza ngəra'wə ta səəkəə dzəti hidī. Ta məni ngwəvə dza Hyalaa dzəkən mbəzli mbə məlmə va, sa satiy nəfə tsa nəzə. ²⁴ Ta bakwamtishi dza *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə kafa'i. Ka ghəshi dza na mba'a ghəshi kakasamtishi,

ta nza ghəshi ka mevivi dzar mbə hwəlfəhi mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ta zləghwəhwə məlmə Zherəwzalem dza ghəshi ka sa shi, pa' fəca vici dza Hyalaa bəhwə və shi, mba'a banavə kaa nihwəti mbəzli» kə Yesəw.

Səəkə tsa Zəghwə yakə ndə ngəri
(Mt 24:29-31; Mk 13:14-27)

²⁵ Ma kə Yesəw diba na: «Sa ka hidī nza ndəkəwə ta kərəy, ta məniva dza shiy cipə kwəma ka pəghəva tə vici, kə pəghəva tə tir, ka pəghəva tə sasərkəwəhi gwa'a. Tərəŋw dza her hwəlfəhi mbəzli tə hidiy dzashi, kala dza ghəshiy sənashi ma shi ka ghəshi məni va gaka yam kwa həl lə va kwəfəghə tsa shi. ²⁶ Ka shi nza bərçi və shi mə ghwəmə 'wakəvə na, ka kwəfəghə. Ka mbəzli dzay, ka hazləni, sa ka ghəshi zəzəti kwəmaa dzaa səəkəə dzəkən mbəzli tə hidī. ²⁷ Ghalaba kiy, nza Zəghwə yakə ndə ngəri tsahwə, war ka nay mbəzli lə mətə shi səəkə mbə kwəlebi tə ghwəmə, lə bərçi və tərəŋw, tsəgha shəndəkə diba. ²⁸ Ma sa ka ghwəy nashi gəla shi tsəgha ni va ghati mənivay, hedehefə kə nəfə tsa ghwəy taa nza, mba'a ghwəy jihətəvaŋwəy. Sa nzanay, ndal tərə ghwəy ta mbəliŋwəy ghalabaw» kə Yesəw.

Yesəw bəli fir lə kwəma daskwa
(Mt 24:32-35; Mk 13:28-31)

²⁹ Ma ləy hwəm kwəma va na, dzəghwa Yesəw diba ka bəlanshi fir. Ma kə na: «Nighəvə tə ghwəy daskwa, lə nihwəti fəhi gwa'a. ³⁰ War nashi ma ghwəy ghəshi ghati dəy. Gwa'a ka ghwəy sənay na, a vəghwə tsaa dzəmti kətikəvay, pə ghwəy. ³¹ Ava tsəgha na ki, nashi ma ghwəy gəla shi bəlakəŋwəy ya va ghati mənivay, sənay tə ghwəy ndal tərmbə Hyala ta səəkə ta sləkə mbəzliw, pə ghwəy. ³² A gəzaŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ka dza mbəzli mbə vəghwə tsa ndatə tsaa bəkəwəhi ka shi gəzaŋwəy ya ni gwanashi mənivaw. ³³ Nay ghwəy na, kar ghwəmə nata ghwəy na ghəshi lə hidī gwa'ay, kərəp dza ghəshiy zashi. Ma na

21:16 21:16 Mishe 7:6; Mt 10:35; Lk 12:52-53 **21:18** 21:18 1Sam 14:45; Mt 10:30; Lk 12:7 **21:19** 21:19 ShiZhn 13:10 **21:20** 21:20-24 19:41-44; 20:16; Mt 22:7 **21:22** 21:22 Nəw 32:35; 'Wəzh 9:7 **21:25** 21:25 Cem 46:3-4; Mt 24:29 **21:27** 21:27 Mt 24:30

kwəmee na nanzə kiy, ka kərə naw» kə Yesəw.

Mənim məhərli!

³⁴ Ma kə Yesəw bə na: «Məni tə ghwəy məhərli tərənjw. Əntaa ghwəy dzaa zlatanavə məhərli ghwəy kaa zəzəmə shiy lə kaa sasa shiy ghipə lə kaa məni mətse ta mbəə kwəməvə shi tə hidfi ma. Mba'a pə ghwəy dzaa kəslimbə ghən kən niva shiyəy, vətəghə dza vici dzee vaa səəkə tiy kəsənjwəy. ³⁵ Njasa ka məndi vaa kaghwa kərpi vətəghə dzəghwa zləkwəy, ava tsəgha dzee səəkə vətəghəə dzəkən mbəzli tə hidfi gwanashi. ³⁶ Ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy bə hi ma, ə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba. Ta mbə ghwəy kwəməvə bərçi ta mbəliñwəy va shiy dza vaa səəkə gwanashi. Ma nza ghwəy mbə kwəməvə garənjwəy, kwa kwəmee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

³⁷ Ava tsəgha niy bənipə Yesəw shiy havəghwə mbə *ciki Hyala. Ma hetihwer sa ka vərđiy mənta na, ka dzay ta hi mə kəlan tsa har məndiy kəlan *'Wəlivə. ³⁸ Ka mbəzli gwanashiy dza ki na, ka səəkə pəətə mekəshi mekəshi ta fa kwəma gəzə na va kaa mbəzli mbə ciki Hyala.

22

Mbəzli dikə dikə ni mbə pəla kwal tsa kəsə Yesəw

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Zhj 11:45-53)

¹ Ma ghala pətsa va ki na, mba'a vici *makwaghwa Pakə kətikəvata. Mbə makwaghwa vay, kar məndiy zəmə peñ tsa nza *is mbəw. ² Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala, mba'a ghəshi madfishi ta pəla kwal tsa kəsə Yesəw, ta pəəsli ci. Mbə hazləni ghəshi va mbəzli, kala mbə ma ghəshiy kəsə ci.

Zhəwdasə mbə dfi nga dafa ta Yesəw

(Mt 26:14-16; Mk 1:10-11)

³ Dzəghwa *ndə jaka tsa Hyala mba'a dzay dzəmbə nəfə tsa Zhəwdasə, tsa har

məndiy Isəkariyətə. Ndə mbə *mbəzli ta səda Yesəw va mənə lə bakə ni. ⁴ Dza Zhəwdasə mba'a dzaa kəsashi mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni sləwa ka ndəghwə *ciki Hyala. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli va. Njasa dza naa mbay kwəməvə ngati dafa ta kəsə Yesəw. ⁵ Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzanakəshi Zhəwdasə va na, mba'a ghəshi vəshishi. «Ta ngavəña səda gha dza ghəy gha kə kwəməvənjəy kwal tsa kəsə ci» kə ghəshi. ⁶ Tsəgha na, e zləbavə, kə Zhəwdasə ka dzay. Dza na ka pəla kwal tsa nga dafa ta kəsə Yesəw nja kwa mbəmbə kala dza nihwəti mbəzli gwanashi niy fəti ghən.

*Yesəw mbə ghwəni *mbəzli ta səda ci ta ta shi dza naa zəmə mbə *makwaghwa Pakə*

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Zhj 13:21-30)

⁷ Dzəghwa vici makwaghwa ka məndiy zəmə ma peñ tsa nza *is mbə, mba'a mənta. Ma mbə vici vay, kar məndiy həni zəghwə təmbəkə ta tsə Pakə.

⁸ Dza Yesəw da' harvə kar Piyer lə Zhanj. Ma kə ngəshi na: «Mbalam a ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmmə zəmə mbə makwaghwa Pakə» kə. ⁹ Ma kə kar Piyer ngəci na: «Kwəma dfi gha ghəy dzaa tatəmmə shi zəmə vaa?» kə ghəshi. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Mbalam, ma sa ka ghwəy tsəhənjwəy mbə məlməy, ta kwəməy dza ghwəy lə ndə, lə tsaghwa yam və. Nza ghwəy nəw dzəkə ghi tsa dza naa dza. ¹¹ Ma sa ka ghwəy tsəhənjwəy kəybay, ma nza ghwəy gəzanci kaa ndə ghi tsa va, ma pə ghwəy taa niy: "Mətər tsa ghəy ghwənikənjəy na. A kəy, ndara ciki tsa dza ghəy səəkə ta zəmə shiy lə mbəzli ta sədee mbə Pakə, kə" pə ghwəy taa ni ngəci. ¹² Gəzanakə ma ghwəy tsəghay, ta citənjwəy ciki dza na dikə mə ghən tsahwəti ciki, gwəma gwəma ghəci. Ava mbəba ka ghwəy dzaa tatəmmə shi dza ghwəmmə zəmə mbə Pakə ki» kə Yesəw.

¹³ Tsəgha na, kə kar Piyer, mba'a ghəshi madishi ka dzashi. Mba'a ghəshi kəsashi shi va gwanashi njasa gəzanakəshi Yesəw va. Mba'a ghəshi tati shi zəmə dza ghəshiy zəmə mbə Pakə.

*Yesəw mbə zəmə shiy mbə *mak-waghwa Pakə ghəshi lə *mbəzli ta səda ci*

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; 1Kwər 11:23-25)

¹⁴ Ma sa mənta tihwer ki na, dza kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi səkəshiy nzəyshi, ka zəmə shiy ghəshi.

¹⁵ Ma ghəshi mbə zəmə shi zəmə va, ma kə kaa mbəzli ta səda ci va na: «Yən kiy, kwəma jəw səkəe mbə maw zəmə shi zəmə mbə Pakə ni lə ghwəy gwanəwəy, ka məndi gha sara ngərə'wəw.

¹⁶ Sa gəzanəwəy ya va tsəghay, ka dzee zhiniy zəhwə shi zəmə mbə Pakə ghwəlaw. War shi di Pakə vaa gəzə cikəvərivashi gwa'a gwa'a. Ma ghalaba kiy, ta zəmə shi zəmə va dzee dza tə pətsa sləkə Hyala» kə.

¹⁷ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, dza na həj bəvə hwəpər tsa nza shi sa kwa, kə mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma kə kaa mbəzli ta səda ci na: «Ndim shi sa ni a ghwəy sa shi. ¹⁸ Sa nzana, e gəzanəwəy, ka zhinee sahwə shiy ghwəla kala fəca dza Hyalaa səkə tə sləkə mbəzliw» kə.

¹⁹ Zhini na ləy hwəm kwəma va, həj bəvə pej, dza na, mba'a mananati 'wəsa kaa Hyala. Ma sa mananati na 'wəsa na, mba'a ngangavəri pej tsa vaa banavəshi. Ma kə ngəshi na: «Ava ghənzə na vəghee va zlatee kaa mətə tə ghwəy. Tsəgha pə ghwəy taa mənə ta zəzəə dzəkən mətəe» kə.

²⁰ Zhini na kaa hwəpər tsa nza shi sa kwa, tsəgha ghəci mənəti li sa zəməhwə ghəshi shi zəmə. Ma kə na: «Avanashim shi sa niy, ghəshi na yəwən *sla kiri tsa slati Hyala, ta zhiniy jakəva lə mbəzli lə miymiy ya ni shəkəshi tə ghwəy. ²¹ Ə gəzanəwəy ya, avanayəm ntsaa ngati dafa tə ya mbə zəmə shiy kwa kwakwa tsa kwətij tsa lə ya. ²² Ta na navay, yən yən

Zəghwə ndə ngəri nee kiy, ta pəslitəra dza məndi war njasa tarəkə Hyala vaa dzəkənee. Ə na na nzana nanzə kiy, tərənjw dza ngərə'wəə nza kən ndə nga dafa tə ya tsa va» kə. ²³ Ghalaba tsəgha ki na, dza mbəzli ta səda ci ka dəfəw kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Wa tsaa dza va ta mənə gəla nava kwəma mbə ghwəmmə kia? Tsama kia? Tsama kia?» kə ghəshi.

A ntsa dikə tsaa?

²⁴ Dza *mbəzli ta səda Yesəw, mba'a ghəshi ghavə ngərə ghəpə kwa jipə shi, ta mbəə sənay ntsaa dzaa nza dikə tsa mbə shi. ²⁵ Mba'a Yesəw favə ghəpə tsa shi va. Ma kə kaa ngəshi na: «Favə ghwəy na, a ghwəmmə sənay mbə mənə mazə tsa shi na mezhizhəy dzəkən mbəzli tə hidfi. Mbəzli dikə dikə niy, a ghəshiy di mbəzli sləwa ghəshi vaa falshi: «Mbəzli wəzə ni nza ghwəy» kə ghəshi. ²⁶ Na na ghwəy na ghwəy kiy, tsəgha dza naa nzaw. Ntsa dikə tsa mbə ghwəyəy, nja ntsa jəw tsa kə taa zhəghəy. Ma ntsaa sləkəwəy na, mba'a zhəghəy nja ndə sləni tsa ghwəy.

²⁷ Tsama ndə gwəra na dikə mbə kar ntsaa nzəyəy dərəsə ka ndəghə shi zəmə, ghəshi lə tsaa bənci shiy ta zəməshi ghəcia? A ghwəmmə sənay, tsaa nzəyəy va ndə ta zəmə shiyəy, ghəci na sa dikə tsa. Avənay sana kiy, yən na ntsa dikə tsa mbə ghwəy. Ya tsəgha nzee ntsa dikə tsay, ndə ghəranəwəy sləni zhəghəree. Mən tə ghwəy tsəgha kwərakwə.

²⁸ Ghwəy kiy, war kwasəbee nza ghwəy ya hwəmba mbə ngərə'wə tsa see tsa. ²⁹ Yən kwərakwəy ta ndəwəy mənə mazə dzee, njasa ndara Dirə va mənə ci. ³⁰ Ka zəmə shi zəmə, ka sa shi sa dza ghwəy nza kwasəbee tə pətsa kwətij tsa, tə pətsa sləkəe. Ka ghwəy dza na das das nzəyənəwəy kwa gəzligəzli mezhizhə, ka sla ngwəvəə dzəkən mbəzli mbə takəhi mənə lə bakə ni va mbə hwəlfə ka *Izərayel» kə Yesəw.

22:14 22:14 6:13 **22:20** 22:20 Səvəri 24:8; Zher 31:31; Zak 9:11; Rm 11:27; 2Kwər 3:6; Gal 4:24; Ebr 8:6; 9:12
22:21 22:21-23 Zhj 13:2, 21-30 **22:24** 22:24-26 9:46-48 **22:24** 22:24 Mt 18:1; Mk 9:33-34 **22:26** 22:26
 9:48; Mt 23:11; Mk 9:35 **22:27** 22:27 Zhj 13:4-5, 12-17 **22:30** 22:30 Mt 19:28

Yesəw mbə gəzə vəraslə tsa dza Piyer ta vəraslə
(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Zhj 13:36-38)

³¹ Ləy hwəm kwəma va, ma kə Yesəw ka Shimanjw na: «A Shimanjw, a Shimanjw, a *ndə jaka tsa Hyala niy dəw kwal ta mbə tanəshamətənjwəy, njasa ka ndə vaa pəhəkəvəri davəna mbə ha. ³² Sa nighətəe tsəghay dzee, mba'ee cə'wəti Hyala tə gha əntaa gha zlay nəwra. E sənay, a gha taa zlay nəwra, ma sa ka gha zhakatınay, nza gha mətsahanshi bərçi kaa nihwəti ngwarməhiņa mbə nəwra» kə. ³³ Ma kə Piyer na: «A Ndə sləkəpə, e pəhamtəvara ta zləba dza kwasəbə gha, ya pa' kwa fərshina, ya pa' ka məti kwasəbə gha na nee» kə. ³⁴ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A Piyer, ə gəzamtənee avanay ndatsə, ka ngələkə gha way, gha zhinti gəzəə dzəkənee: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha mahkan səfa» kə.

Kwəmaa dzəkən mbəl pas, lə mbəl tsaa dza ta wə mba'a kafa'i

³⁵ Zhəghwa ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghala pətsaa niy ghwənanjwəy ya vay, e niy gəzanjwəy, əntaa ghwəy bə mbəl pas, lə mbəl wə, lə kwekweher ma, pən, niy shanjashi shiy ghwəy na?» kə. Ma kə ghəshi na: «Awə, niy shanjashi shiy ghəyəw» kə ghəshi ngəci.

³⁶ Zhəghwa, ma kə ngəshi na: «Nana kiy, ntsa nza mbəl pas vəy, bəvə tə ghəci sa ci ta dza li. Mba'a kə mbəl wə va ndə na, ka dza ghəci li difa. Kala kafa'i va ndəy, ə kə dzaa dələmti kwəbanj tsa ci ta pa kafa'i. ³⁷ Sa nzana kwəmaa niy tsasliiti məndi vaa dzəkənee mbə Zliya Hyala ghala mbəradzəy, war ghənzə mənta na. Ma kə məndi niy niy: “Mbə ka məni rəda niy mbərambə məndi” kə məndi niy ni. Tsəgha na, ta na navay, shi tsasliiti məndi vaa dzəkənee na ta məniva dza ghəshi tsəgha» kə Yesəw.

³⁸ Ma sa favə mbəzli ta səfa ci va tsəgha, ma kə ghəshi na: «A Ntsaa

sləkənjəy, avanashi kafa'ihı tikə bakə va ghəy» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Gwa'a ki, wəkə na tsəgha» kə.

*Njasa cə'wə Yesəw Hyala mə kəlanj *Wəlivə*
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Ma ləy hwəm kwəma va na, dza Yesəw mba'a madiy dzəmə kəlanj 'Wəlivə njasa sənabəy na mbə məni ndim-ndim. Mba'a *mbəzli ta səfa ci madishi kwasəbə kwərakwə. ⁴⁰ Ma sa tsəhəshi ghəshi mə kəlanj ki, ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci va na: «Cə'wəm Hyala a ghənzə ndəghwənjwəy, vantaa *ndə jaka tsa nzə ngadambənjwəy mbə məni *kwəma jikir na» kə.

⁴¹ War sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a katantəvay vəgha shi ge'i ge'i gar bəzlaghə hakwə ndəə dzəti pətsa nza na va ti li shi. Dzəghwa na ki, tsəfəkwə tsəfəkwəy tə shinin ci, ka cə'wə Hyala ghəci, ma kə na: ⁴² «A Di mba'a pə gha zləbatiy, bashamti ngəra'wə tsa va səəkəə dzəkənee. Ma nanzə kiy, a ghənzə məniva war njasa dēe nə yaw. War kwəmaa təbənə mbə nəfə tsa gha kə taa məniva» kə. [⁴³ Ghələba tsəgha ki na, dzəghwa *ndə kwal tsa Hyala mba'a səəkəy mə ghwəmə dzəvəgha ta mətsahanci bərçi. ⁴⁴ Yesəw kiy, mba'a hazləniy va ngəra'wə tsa va ka gwərgwərə, sa nzana tsəgha ki na, dza na ka zhiniy mətsəhə cə'wə Hyala tərənjw tərənjw. Capə capə capə ghaa nay ma ghwətəghwətə və, war ka njərəməə dzəti hidı nja miymiy.]

⁴⁵ Ma sa kəramti na cə'wə Hyala ki na, dzəghwa na pəlhəm kafəy, mba'a səəkəy dzəvəgha mbəzli ta səfa ci. Səəkə na na, ghəshi tə hi va dali təkə ngəra'wə. ⁴⁶ Səəkə na, mba'a fərghashi. Ma kə ka ngəshi na: «Wa navam bəhwə ghwəy hi kia? Satınjwəyəm, a ghwəy cə'wə Hyala a ghənzə ndəghwənjwəy, vantaa ndə jaka tsa nzə ngadambənjwəy mbə məni kwəma jikir na» kə.

*Njasa kəsə məndi Yesəw**(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Zhj 18:3-11)*

⁴⁷ War Yesəw mbə kərnı gəzə kwəma vaa səkwa na, gidəfə mbəzli səkəshi. Mba'a Zhəwdasə tsahwəti ndə kwətiŋ mbə *mbəzli ta səda Yesəw va mən lə bakə ni tə kwəma shi, ka 'wanshi kwal. Ma sa səkəy na na, karə ka dzar dzəvəgha Yesəw, ta səkəwə njasa ka ndə vaa səkəwə madigay. ⁴⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «A Zhəwdasə, wa nava səkəwəra ghaa nja madiganə sa dı gha nga dafa tə ya yən Zəghwə yakə ndə ngəri kia?» kə. ⁴⁹ Ma sa nashi mbəzli kwasəbə Yesəw shiy dzaa məniva tsəgha, ma kə ghəshi kaa ngəci na: «A Ntsaa sləkəŋəy, zləbati gha a ghəy kəəslivərishi lə kafa'ihı ghəy ni na?» kə ghəshi. ⁵⁰ War ghwəla tsəgha na, dza tsahwəti kwətiŋ mbə shi pətə sələkəghwa sləmə kwa bəzəmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa *ka ta Hyala. ⁵¹ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Ka mənı ghwəy tsəgha ma, zlashim» kə. Dza na dap dapata sləmə zal tsa va va, mba'a mbəlanamti sa ci.

⁵² Ma sa mbəliti Yesəw ntsa va, ma kə kaa mbəzli dikə dikə ni va mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni ndəghwə *ciki Hyala, mba'a mətikwəkwər na: «A mbəzli ni, tawa səkə ghwəy ta kəsəra lə kafa'ihı mba'a ghədemesli njasa nzee ndə ghəli kia? ⁵³ Vici va vici va ghwəmmə niy nza lə ghwəy mbə ciki Hyala na, a kar ghwəy kəsəra ghalabaw. Sənay tə ghwəy, tsatsa vəghwəy, tsa ghwəy na səkəy na ta kəsəra, vəghwə tsa dza ntsaa ghəra sləni mbə kwəslıy ci ni ci bərciy səvəri na» kə.

*Vəraslə tsa Piyer**(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Zhj 18:12-18, 25-27)*

⁵⁴ Ma sa gəzamti Yesəw kwəma va tsəgha na, dza ghəshi tasl ghəshi kəsəti. Ka pəməə dzakə ghi tsa dikə tsa *ka ta Hyala. Ghəshi mbə pəmə na, war ə Piyer nəwshi kərakə kərakə pa' kəghi tsa dikə tsa ka ta Hyala va ghəci nəwghəshi. ⁵⁵ Mba'a məndi niy pəhəy ghwə kwa tipə va, tazəl mbəzli ta ghwə va ka bəghəzli.

Dza Piyer kwərakwə ki, das nzəyəy mbə shi.

⁵⁶ Dza nahwəti mali kwa ghəra sləni kəghi tsa va, mba'a fati mətə tə Piyer ghəci mənəy ta ghwə va, war ə ghənəzə nıghə. Ma kə kaa mbəzli tıba na: «Ma zal tsay, ntsaa nza kwasəbə ntsa va na» kə. ⁵⁷ Dzəghwa Piyer ka vərəslə, a kə na: «Əm, sənay tsava ndee na neyew mali naw» kə. ⁵⁸ Ma ləy hwəm jəw ba na, dza tsahwəti ndə mba'a nıghəvə, ma kə ngəci ba na: «Gha kwərakwəy ntsay, ntsa kwasəbə mbəzli va nza gha» kə. Ma kə Piyer ba na: «Tıbaw, na neyey dzar kwasəbə nzee neyew, pən bəsa» kə. ⁵⁹ Ma ləy hwəm sa nzay məndi nza gar tsahi kwətiŋ dıba na, dza tsahwəti ndə ka gəzə kwəma dıba, a kə na: «A ntsa nanzə na katan katan nay, kwasəbə ntsa va niy nza na. Sa nzanay, ndə ka Galile na kwərakwə» kə. ⁶⁰ Ma kə Piyer dıba na: «A zal tsa, sənashi gəla ni dı gha ni gəzə shıyee na neyew» kə.

War ghwəla Piyer kərnı gəzə kwəma va səvəri tə miy ci na, mba'a ngələkə way tsəgha ki. ⁶¹ Sa way ngələkə ki na, dza Ndə sləkəpə, tərəd zhəghəghə kwəma ci dzar kwa Piyer, ka nıghə ghəci. Ghalaba ki na mba'a Piyer zəzəvə kwəmaa niy gəzanakə Ndə sləkəpə va, ma kə niy ni ngəciy: «Ka ngələkə gha wa ndatsəy gha zhinti gəzə mahkan səda gha: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha» kə niy ni kaa ngəci. ⁶² Sa zəzəti Piyer kwəma mənı na va na, dza na pəlhəm satiy, mba'a səvəriy tə ngwəla, ka wahə ghəci tərənəw tərənəw.

*Məndiy sawa Yesəw, ka də'wə**(Mt 26:67-68; Mk 14:65)*

⁶³ Ma Yesəw kwa hwər tipə dikə tsa *ka ta Hyala ki na, dza mbəzliy ndəghwə va, ka sawa, ka də'wə. ⁶⁴ Ka ghəshiy dza, mbəkwə mbəkwəy kwəma ci, ka də'wə. Ka ghəshi dza na ka dəw və, ma kə ghəshiy ni na: «Ca gəzanəy ntsaa ləkəŋa dı?» kə ghəshiy ni. ⁶⁵ Dzəghwa ghəshi, war ə ghəshi gagay ka tsətsəərə tərənəw tərənəw.

*Yesəw kwa kwəma ka sləkə kwəma mbə *ka Zhəwifə*

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Zhj 18:19-24)

⁶⁶ Ma sa kərəy pi ki na, dzəghwa mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala basə ghəshi basətəvashi. Mba'a ghəshi dzaa pəməkə Yesəw dzəkwa kwəma mbəzliy sləka ka Zhəwifə. ⁶⁷ Dza ghəshi ka dəw kwəma və, ma kə ghəshi ngəci na: «Ə dī ghəy gha gəzanəy, nda gha na *Kəristəw tsa tivə Hyala» kə ghəshi. Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya ə gəzanəwəy ya sanay, ka dza ghwəy ni katanə na pə ghwəyəw. ⁶⁸ Mba'a pən ni, kadiw e dəw kwəma va ghwəy pən ba na, a ka zləbara kwəma dəwee va ghwəyəw. ⁶⁹ Ghava na tə ndatsəy, ta nzəy dzee, yən Zəghwə yakə ndə ngəri tə dəvə kwa bəzəmə Hyalaa kwa bərciy sləkə shiy gwa'a» kə. ⁷⁰ Ma sa favə ghəshi Yesəw gəzəkə tsəgha, ma kə ghəshi gwanashi na: «Zəghwə Hyala nza gha tsəna?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Njasa gəzanəwəy ya va na, zəghwə nzə nzee» kə.

⁷¹ Ma kə ghəshi na: «Wəkə na nava tsəgha, ka dī mbəzli ghwəmmə, ta ndəgha fəti ta kwəma mənti na ghwəlaw. A ghwəmmə favə kwəma zləbakəmmə na lə miy tsa ci, də'wə ghən tsa ghwəmmə basa. Mək na tsəgha» kə ghəshi.

23

Yesəw tə ngwəvə kwa kwəma ngwəmna Pilatə

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Zhj 18:28-38)

¹ 'Wakəvə mbəzliy basəshi va gwanashi, takwəs ghəshi satishi ka dzashi lə Yesəw, mba'a ghəshi dzaa pəmanaghə kaa ngwəmna Pilatə. ² Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ghəshi ka pə'wə kwəma mənti na ka Pilatə ki, ma kə ghəshi na: «Ma ntsay, a ngədi na mbəzli ghəy ta zhini ghən. A kə kaa ngəshiy, ka tsəhanci

ghən ghwəy kaa mazə tsa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashi ma, kə. Ma kə mbə gəzə kwəma ci ba na: «Yən na *Kəristəw. Yən na mazə» kə» kə ghəshi. ³ Ma sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pilatə ka dəw kwəma va Yesəw, ma kə na: «Mazə tsa *ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Njasa gəzə gha va na» kə. ⁴ Ma kə Pilatə kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mbəzliy basəshi va tə pətsa va gwanashi na: «A mbəzli ni, a na na yay kəsata kwəma jikir nee va ntsa gar bənci fəti məndiw» kə. ⁵ Zhəghwa mbəzli va mətəhə, ghəshi mətəhata gəzə kwəma va lə bərci, ma kə ghəshi na: «Ə bənanashi na zhini ghən kaa mbəzli lə shi bənipə na va, səkə tə hidfi ka Galile ghati na shi ci va, ka dzar mbə hidfi ka Zhəwde gwanashi, avanay tsəhəy tikə sana» kə ghəshi.

*Yesəw ta ngwəvə kwa kwəma mazə *Erədə*

⁶ Ma sa favə Pilatə mbəzli va haməykə kwəma hidfi ka Galile na, dza na ka dəw və shi, ma kə na: «Ndə ka Galile na ntsa na?» kə. ⁷ Ma kə mbəzli ngəci na: «Ndə ka Galile na» kə ghəshi. Ma sa favə Pilatə tsəgha na, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a ghəshi pəməghə kaa mazə Erədə. Sa nzanay, ghəci niy məni na mazə tə hidfi ka Galile. Ghala vəghwə tsa va ki na, tifa ghəci niy nza mbə məlmə Zherəwzalem.

⁸ Ma sa tsəhəshi məndi lə Yesəw kwa kwəma Erədə ki na, mba'a Erədə vəshiy tərənəw. Sa niy nzana mbəradzəy ghəci niy nza mbə pəla kwal tsaə nay Yesəw, sa ka naa favə kwəma ka məndi gəzəə dzəkən. Ma kwəmaa niy bərkəti na mbə ghən ciy, nay Yesəw ghəci mbə məni kwəma madəna madəna na, niy dī na. ⁹ Dza na ki ka dəfəw kwemer ghəci dən dən va Yesəw. Kala zləba kwəma Yesəw ngəci ya kwətinj. ¹⁰ Ma ghala pətsa va na, tifa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala niy nza, war ka pə'wə kwəma ghəshi tərənəw kaa Yesəw. ¹¹ Dza kar Erədə lə ka

sawji ci tapə mbə sawa Yesəw, ka sawa, ka 'wəshiy dzəkən. Ghavə ghəshi mba'a ghəshi panakən kwəbañ tsa tə dimə. Dza ghəshi mba'a ghəshi pəməghə kaa Pilatə dība.

¹² Ma kwatanay ka jaka niy nza kar Pilatə lə Erədə. Ma fəcava na dza nava kwəma, mba'a jakayshi, mba'a ghəshi mənishi ka madigahi tərəñw ni.

Ngwəvə məti kən Yesəw

(Mt 27:15-26; Mk 15:6-15; Zhj 18:39-19:16)

¹³ Ma sa pəmanaghəm Yesəw kaa ngwəmna Pilatə ki na, dza na mba'a basəti mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mbəzli dikə dikə ni, mba'a nihwəti mbəzli. ¹⁴ Ma kə ngəshi na: «A ghwəy kəsəkə ntsa, ma pə ghwəyəy: “a ngədi na mbəzli ta zhini ghən” pə ghwəy. Dzəghwee kiy, mba'ee dəwhwə kwəma va və tifa kwa kwəma ghwəy. Kəsata fətee və ya kwətiñ dzar kwa gəla shi gəzəkə ghwəy vaa dzar kabaka ciw. ¹⁵ Zhini tsəgha *Erədə ba, shañ ta kəsata fəti və. Va tsəgha zhinikəvə na tikə, ma zal tsay, fəti və gar pəəsli məndiw. ¹⁶ Ghənzə tsəghay, ə dzee kəkədiiti lə ghwəda, nzee pəlay a ghəci dzay» kə.

[¹⁷ Ndimndim tsa shiy nzay, səəkəta ma tsə Pakə njasa nza ghəshi va mbə sanay, kwətiñ ka ngwəmna Pilatə pəlanayshi ndə mbə mbəzli kwa fərshina.] ¹⁸ Sa gəzəkə Pilatə tsəgha na, dza mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə zlanə kwəma lə bərci gwanashi gwanashi, ma kə ghəshi na: «Pəəsliti ntsa va, a gha pəlayəy Barabasə» kə ghəshi. ¹⁹ Barabasə tsa di ghəshi va məndiy pəlanayshiy, ə niy ngəfambə na mbəzliy dzəmbə zhini ghən, mba'a niy pəəsliti ndə. Va tsəgha niy kəsaghwa məndi kwa fərshina. ²⁰ Sa mawti Pilatə pəlay Yesəw na, zhəghwa na dība ka gəzanshi kwəma. ²¹ Ma mbəzli va nashi ki na, zləba na Pilatə va kwəma ghəshiw. Kə ghəshi ka zlapə zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Wa danwəvəgha, danwəvəgha vəgha tsəm, a ghəci mətiy» kə ghəshi.

²² Ma kə Pilatə kaa ngəshi kwa mahkana gəzə kwəma ci ba na: «Əy wa na kwəma təvəti ntsa gar dəñw məndiy dzəvəgha tsəm kia? Nata kwəma yəfəmti nee ya jəw gar pəəsli məndiw. Ə na na dzee də'wəvə lə ghwəda nee, nzee pəlay a ghəci dzay» kə. ²³ Ma sa favə ghəshi Pilatə zləbanakəshi tsəgha na, zhəghwa ghəshi mətsəhə, ghəshi mətsahata gəzə kwəma zlanzlan: «War danwə pə gha danwəvəgha Yesəw tsa va vəgha tsəm» kə ghəshi. Dzəghwa na shi va kwəma tsəgha, mba'a zəhwə na ngwəmna Pilatə kwəma ki. ²⁴ Dza na mba'a zləbati mananshi njasa di ghəshi va. ²⁵ Mba'a banavəshi Yesəw, a ghəshi məni shi di ghəshi va li, kə mba'a pəlanayshi ntsa va ki. Ntsaa niy kəsaghwa məndi va kwa fərshina, sa niy ngəfambə mbəzli mbə zhini ghən lə sa pəəsliti na ndə.

Yesəw vəgha tsəm

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Zhj 19:17-27)

²⁶ Ma sa banavəshi məndi Yesəw ki na, dza ghəshi ka dzashi li ta danwə dzəvəgha tsəm. Ma ghəshi mbə kwal na, bəgəm ghəshi kwəmay lə tsahwəti ndə, Shimanjw, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə ka Shiren ghəci. Ntsa vay mbə za za ci niy səəkə na kwamti. Sa kwəmay ghəshi li na, dza ka sawji, tasl ghəshi kəsəvə, bərədə ghəshi bərdanəkən tsəm tsa dza ghəshi va ta danwə Yesəw dzəti, a ghəci bə ta nəw Yesəw li.

²⁷ Dzəghwa dan mbəzli basəshi, bəlidin ghaa nashi ma kwasəbə Yesəw. Mba'a mi'i kwasəbə dība, war ə ghəshiy tihwəni, ka pəəsli ghən tsa shi lə wahə. ²⁸ Dza Yesəw tərəd, zhəghəghə kwəma ci dzar kwa mi'i va, ma kə kaa ngəshi na: «A mi'i ka Zherəwzalem, ka wahə ghwəy tə ya na nee ma. Ta tsa ghwəy ghən lə ta ndərazhi ghwəy, pə ghəy wahə! ²⁹ Sa nzanay, a tsahwəti vəghwə taa səəkə, vəghwə tsa vay, tərəñw dza ngəra'wəə nza mbə. Ma dza məndiy ni ghala vəghwə tsa vay: “Wahə na kən jinə maliy yakə ma zəghwə, kala

səəkə zəghwə sahwe 'wa tē hati nze sa!" dza mēndiy ni. ³⁰ Ma dza mbəzliy ni kaa dəlagwigwi ghalabay: "A dəlagwa, ngəzlakevəvəvə kən ghəy" va tsatsa ngəra'wə, dza ghəshiy ni. Ma kə ghəshi dzaa ni kaa hwəm pi ba na: "A hwəm pi, mbələynəy va tsatsa ngəra'wə shi" dza ghəshiy ni. ³¹ Nighətimam kiy, kwa vəghwə tsa nzana yən tsaa mēni shi dī Hyala ka sa ngəra'wee tsətsə kiy, njaa dza naa nza kən mbəzliy zləba ma kwəma Hyala kia?» kə Yesəw. *

³² Ghala pətsaa pəmə mēndi va Yesəw ta pəesliy, a mēndi niy pəməvə nihwəti zhər bakə ta bəkwəshi kwasəbə Yesəw, sa hwəti niva mbəzli rəfa tərəyw na. ³³ Ma sa tsəhəshi mēndi li shi tē pətsa har mēndiy «Gwalgwata», pi nja pa ghən ndə ngəri na, dza ghəshi mba'a ghəshi danwəvəgha Yesəw vəgha tsəm tiba ki. Dzəghwa danwə ghəshi danwəvəgha ka hwə rəfa bakə ni va, ya wa ndə na tē tsa ci tsəm kwərakwə. Tsahwəti na, tē kwa bəzəmə Yesəw, tsahwəti na, tē kwa zlebi ci.

³⁴ Dzəghwa Yesəw ghəci vəgha tsəm tsa va, tapə ta cə'wə Hyala ta mbəzliy sanamiy ngəra'wə va: «A Di, yan pə gha na gha, pəlashi mbə nəfə tsa gha. Sa nzanay, sənashi shi mēni ghəshi ni ghəshiy» kə. Ma sa danwəmti mbəzli va nashi ki na, mba'a ghəshi tihəhwə kwəbənər kən ghən ci kwa jipə shi lə ti dandərdə.

³⁵ Mbəzliy basəkəvashi nashi kiy, war tiba ghəshi ka nighə kwəmaa məniva. Mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə na, war kwəma sənə ghəshiy gəzanci. Ma kə ghəshi na: «Ndata *Kəristəw tsa, tivə Hyala na katanəy, ə kə mbəliti tsa ci ghən njasa mbəlanti na va nihwəti mbəzli ki!» kə ghəshi. ³⁶ Zhini tsəgha ka sawji gəzanci kwəma sənə kwərakwə ba, ka sawa. Dza ghəshi kət ghəshi kətəghəvashiy dzəvəgha Yesəw, mba'a ghəshi banavə shi sa ndalakwə niy dzəta

miy ci. Ma kə ghəshi na: ³⁷ «Ndata mazə ka Zhəwifə nza gha katanəy, ca mbəlanti ghən tsa gha də'wə ghən tsa gha sana di» kə ghəshi.

³⁸ Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi tsasliti shiy tē tsəm tē ghən Yesəw. Ma shi tsasliti ghəshi vay: «Ntsay mazə ka Zhəwifə na» kə ghəshi.

³⁹ Dzəghwa tsahwəti ndə mbə ka rəfa bakə ni va danwəy mēndi vəgha Yesəw mba'a ghəvə sawa ci kwərakwə ba. Ma kə na: «Ə kama ghaa Kəristəw Ntsa tivə Hyala shəkəna? Ca mbəlanti ghən tsa gha, nza gha mbəlantənəy kwərakwə» kə.

⁴⁰ Ma sa gəzəkə tsahwəti ndə rəfa tsa va kwəma tsəgha, ma kə tsahwəti tsa va kaa ngəci na: «Tawa gəzə gha kwəma tsəgha tay. Ə hazləni ma gha va Hyala ta na. Ghwəm na na ghwəm sənəzvay, ka rəfa nza ghwəm. Sanay fəti kwətij naa ndammə mēndi lə ntsa. ⁴¹ Ta na na ghwəməy, kwaakwa na ngəra'wə tsa ghwəm tsa, sa nzanay, a ghwəm hwəti rəfa, va tsəgha sam mēndi ngəra'wə. Na naci kiy, rəfa mēnti na tiba ya jəwəw, war təgəm tsəgha sa na ngəra'wə» kə. ⁴² Ma sa gəzamti na kwəma va tsəgha kaa ntsa va ki, ma kə kaa Yesəw na: «A Yesəw, ma na nee neyey, zəzə tē ghaa dzəkənee fəca dza ghaa səəkə ta sləkə mbəzli gha» kə. ⁴³ Ma kə Yesəw kaa ngəci na: «Nay gha na, kwa gwa'a gəzanəe, ndatsə ndatsə nay ghwəm dza naa nza lə gha tē pətsa wəzə tsa mə ghwəmə!» kə.

Njasa məti Yesəw

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Zhj 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ma sa mənta vici tarə kwa ghən ki na, dzəghwa tərkwəsl pi mənuy ya pa' kwəmaba tē hidī gwa'a gwa'a, pa' tsahi mahkan hetihwer na war tsəgha pi. 'Wakəvə kwəmtə tsa pəhəy mēndi ta təhəvəri pətsa mbə *ciki Hyala, bakə mbə sləkwəvəvəvəy. ⁴⁶ Dzəghwa Yesəw

23:31 23:31 1Pi 4:17 * **23:31** 23:31 Lə kwəma ka Gərekəy, vanay njasa gəzəti mēndi kwəma va: Ya sa nzana tsəgha mēndi mēni lə fə nebəkəta na kiy, njaa dza naa nza lə fə ghwəli ghwəli na kia? kə mēndi. **23:33** 23:33 Ezay 53:12 **23:34** 23:34 Cem 22:19; Mt 5:44; Lk 6:28; SləniKY 7:60 **23:35** 23:35-39, 39 Cem 22:8; 109:35 **23:36** 23:36 Cem 69:22 **23:37** 23:37-38 Mt 27:11 **23:43** 23:43 2Kwər 12:3 **23:44-45** 23:44-45 Amə 8:9 **23:46** 23:46 Cem 31:6; SləniKY 7:59

ki, mba'a gəzəy kwəma zlanzlan, ma kə na: «A Didi, avee zlatavəŋa piy tsee mbə dəvə gha» kə. Ma ləy hwəm sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a mətiy ki.

⁴⁷ Ghala pətsa va na, tifa dikə tsa ka sawji bələkwə niy nza, gwa'a gwa'a nashi shiy mənishi va. Sa nashi na na mba'a dzəmbəy mbə fal Hyala. Ma kə na: «Katan katan niy nza zal tsaa ntsa wəzə tsa» kə.

⁴⁸ Mbəzliy niy basəkəvashi va dəŋ ni gwanashi ta nighə kwəma dzaa məniva na, mba'a ghəshi nashi shiy mənishi va. Ma sa nashi ghəshi na, dza ghəshi ka dzashiy jighi, ya wa ndə mbə shi na, war lə dəvə miy nəfə ci, sa zhanshi nəfə tsa shi va nava kwəma.

⁴⁹ Ghala vəghwə tsa məniva shi va vay, tifa niy nza madigahiy Yesəw gwanashiy, vəri kərakə, ghəshi lə mi'iy niy nəwvə va ghala madī na səkə mbə məlmə Galile. Mba'a ghəshi nashi shiy mənishi va gwanashi.

Njasa lamti məndi Yesəw

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Zhŋ 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ A tsahwəti ndə niy nza tifa ghala vici vay, Zhezhefə, kə məndi kaa slən tsa ci. Ntsa mbə məlmə Arimate tə hidī *ka Zhəwifə ghəci niy nza. Ntsa vay ntsa wəzə tsa, ka nəw kwal Hyala wəzə, niy nza na, mbə ndəghə səkə tsa Hyala ta sləkə mbəzli ghəci niy nza. Ntsa va dibay, mbə ka sləka ka Zhəwifə niy nza na. Ghala pətsaa sla mbəzli nza na va mbə shi ngwəvə dzəkən Yesəwəy, niy zləbavə kwəmaa niy garəti nihwəti ka sla ngwəvə va na na naciw. Niy zləbavə shi mənī ghəshi va na dibaw. ⁵² Ma sa mətiy Yesəw na, mba'a dzaa kəsəy ngwəmna Pilatə ta cə'wə kwal tsaa dza ta bə mbəri tsa Yesəw ta dza ta lamti. ⁵³ Mba'a Pilatə bənavə kwal. Dza na mba'a dzaa bəkəghwa səkwa mə tsəm tsa dəŋwəvəgha məndi va. Dza na, laŋ bəvə, mba'a harambə mbə bahəta wəzə na, mba'a fəghwa kwa kwəli niy lati məndi mbə hakwə. Kwəli vay, niy səkə məndiy lahəwə ndə kwa ya kwətiŋəw.

⁵⁴ Ma ghala vəghwə tsa la na va Yesəwəy, hetihwer fəca vici ka məndiy, gwəmava ta ndəghə *vici dəkəva ka Zhəwifə niy nza na. ⁵⁵ Dza mi'iy niy səkəshi va kwasəbə Yesəw ghala səkə tə hidī ka Galile, mba'a ghəshi pəhay *Zhezhefə. Mba'a ghəshi nata kwəli Yesəw tə pətsa nza na, lə njasa laghwa Zhezhefə mbəri tsa va kwəba gwa'a. ⁵⁶ Ma sa lamtim mbəri ki na, dza mi'i va tərəf ghəshi zhəghəghəvashiy jighi. Ma sa tsəhəshi ghəshi kəghi na, dza ghəshi mba'a ghəshi pəlati in mba'a wərđi, ta dza ta məsəə dzəti mbəri. Dzəghwa ghəshi fəca vici dəkəva ka Zhəwifə ki, das ghəshi nzəyshi, ka dəkəva njasa gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə.

24

Njasa zhakatiy Yesəw kwa kwəli

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Zhŋ 20:1-10)

¹ Ma fəca ləwmə dəmasə pəətə mekəshi mekəshi ki na, dza mi'i va pəlhəm ghəshi madīshi, mba'a ghəshi bəvə shiy niy gwəmanti ghəshi va, 'wərđi, mba'a in, ta məsəə dzəti mbəri. Dza ghəshi pəkəw ghəshi dzashiy dzəti kwəli Yesəw va. ² Ma sa sa tsəhəshi ghəshi tsəgha, tsa' kə ghəshi na, kwəli ghwəni ghwəni, kərakə məndi tsəkəwəy hərəmbəzliy niy kalay məndi va kwəli li. ³ Dza ghəshi təhwə ghəshi dzəmbəshiy dzəmbə kwəli va, njə'wə njə'wə kə ghəshi na, a nay mbəri tsa Yesəw Ndə sləkəpə ghəshiw. ⁴ Ra'i ghəshi zashi va nava kwəma. War ghəshi hahashi tifa tsəgha na, ghavə zhər bakə vətəghə ghəshi tsahwəshi vəgha shi tsəgha, lə kwəbənər tezlezl tezlezl ni kən ghən shi, ka mbərə. ⁵ War sa nashi mi'i va mbəzli va tsəgha na, mba'a hazləni kəsəvəshi, nzəŋw nzəŋw nzəŋw ghəshi nzəŋwambə kwəma shi mbə hidī gwanashi. Ma kə zhər va ngəshi na: «A mi'i, tawa pala ghwəy ntsa tə ghwəməy tsa mbə mbəzli bəkəwə bəkəwə ni shəka? ⁶ Ghəci tikə kwa kwəli naw. Aa zhakatiy mbə mətī. Zəzəvəm kwəmaa niy gəzanwəy na va

niy nza, ghəci ghwəlay tə hidfi ka Galile.
 7 Ma kə niy niy: “Ta banavəra dza məndi, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kaa ka məni *kwəma jikir na, ka ghəshi dza na mba'a ghəshi danwavəghara vəgha tsəm. Ta mətira dzee dza, ma tə kwa mahkana vicee kwa kwəli kiy, ma nzee zhakatira mbə məti” kə niy ni» kə ghəshi.

8 Ma sa gəzanakəshi zhər va kwəma va tsəgha kaa mi'i va na, mba'a ghəshi zəzəvə kwəmaa niy gəzanakəshi Yesəw va. 9-10 Dzəghwa mba'a ghəshi barvashi tə kwəli va, ka dzashi. Avana slən tsa mi'i va, kar Marəy ka Magədala, Zhanə, mba'a Marəy mbəghəy Zhakə, mba'a nihwəti mi'iy nza kwasəbə shi, tsəgha niy nza ghəshi.

Ma sa barvashi ghəshi tə kwəli va na, dza ghəshi mba'a ghəshi dzaa gəzanshi kwəmaa mənta va gwanata kaa *mbəzli ta səda Yesəw va tərmbə mən lə tan ni, mba'a kaa nihwəti mbəzli gwa'a. 11 Ma sa favə *ka kwal Yesəw va mən lə tan ni kwəma va na, njasa gəzəkə mi'i va kwəma kama ghən ti ghəshi favə niva shiy. Kala yə kwəma mi'i va va ghəshi.

12 Ya tsəgha nzə ki na, dza Piyer fakatsa'wə satiy də'wə ghən tsa ci, dza na bəvbəpə bəvə bali, ka dzay dzəti kwəli va. Dzəghwa na ndəs tsəhəy miy kwəli, gələb gələbəy, njə'wə nighəti pətsa kwaba. War məgapaa niy gapəti məndi mbəri li gwa'a tsəgha sa nata na kwaba tə hidfi, kala nay mbəri ghəci. Sa nata na nava kwəma tsəgha na, 'wakəvə na tərəd' zhəghətəvay, mba'a dzay jighi. Tərən'w nava kwəma mananati madəna kaa ngəci.

*Kwəmaa mənta kwa kwal tsa dzəmbə məlmə Emawəsə
 (Mk 16:12-13)*

13 Ma fəcavata, fəca dəmasə na, mba'a nihwəti *mbəzli ta səda Yesəw bakə madishi ta dza ta wə mbə nahwəti məlmə, Emawəsə kə məndi kaa slən tsa nzə. Ma ngwəla kwa jipə məlmə va lə məlmə Zherəwzaleməy, gar kiləwmetər mən lə tan na. 14 Ma ghəshi mbə kwal na, war ə ghəshiy sla kwəmaa mənta va

gwanata. 15 Ma ghəshi mbə sla kwəma shi va tsəgha na, dzəghwa ndəs Yesəw kəsashi. Kə ka dza ghəci li shi kwa zəərə kwəti'j na. 16 Mbə nay Yesəw ghəshi nanzə ki na, mba'a shiy makətishi ta sənay ghəshi Yesəw na, kə ghəshi. 17 Ma kə Yesəw ngəshi na: «Wa kwəma sla ghwəy mbə kwal shəka?» kə. Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, 'wakəvə mbəzli va tsəgha, ghərən ghəshi ghərənəshi. 18 Ma kə ntsa har məndiy Kəleyəwpasə ta mbəzli bakə ni va kaa zləbanci na: «Kwəti'ja nza gha mbə Zherəwzalem, gha gha tsa sənashi ma shiy mənishi ni mbəba 'war'war na?» kə. 19 Ma kə Yesəw ngəshi na: «Wa shiy mənishi baya mbəzlia?» kə. Ma kə ghəshi na: «Ə sənashi ma gha shi mananati məndi va kaa Yesəw, ndə ka Nazaretə shəkəna? Ghəciy, *ndə gəzə kwəma Hyala lə bərqi nza na, mba'a mənəhwə shi dikə dikə ni ghəngən ghəngən. Kwəma wəzə na ghənzə tərən'w. Hyala lə mbəzli gwa'ay, a ghəshi sənata kwəma va. 20-21 Ma sa niy nashi ghəy bərqi ci va tsəghay, ghəci na sa ghwənikə Hyala va ta mbəli ka *Izərayel niy nə ghəy. Ma dza *ka ta Hyala ghəy dikə dikə ni, ghəshi lə mbəzli ghəy dikə dikə ni na, mba'a ghəshi kəsəghə dzəghwa kwəma ngwəmna, mba'a ghəshi slanakən ngwəvə məti. Dza ghəshi danwə ghəshi danwavəgha vəgha tsəm, mba'a ghəshi pəəsliti. Avanta kwa mahkana vici na sana ndatsə ghala mənishi shi va. 22 Ma kwəmaa gwəramti vaa səəvəri'jəy kiy. A nihwəti mi'i ka ghəy nza li shi kwa zəərə kwəti'j na li shi kafəshi ndatsə pəətə mekəshi. Mba'a ghəshi tsəhəshi tə kwəli Yesəw va ta nighə. 23 Ma dza ghəshiy, kala kəsəy mbəri tsa Yesəw ghəshi kwa kwəli va. Mba'a ghəshi zhəghəkəvashi. Ma kə ghəshi kaa ngənəy sa səkəshi ghəshi na: “A ka kwal Hyala tsahwəshi ghəy miy kwəli va mba'a ghəshi gəzanəy, aa zhakatiy mbə məti, mbə piy na, kə ghəshi” kə mi'i va kaa ngənəy. 24 Ma sa favə ghəy tsəgha na, dza nihwəti mbəzli mbə ghəy, mba'a ghəshi dzaa nighəkə

kwəli va. Ma dza ghəshi na, war njasa gəzəkə mi'i va va ghəshi kəsata. Kala nay mbəri tsa Yesəw ghəshi kwaba» kə ghəshi.

²⁵ Sa famti Yesəw kwəma shi gwanata ki, ma kə kaa ngəshi na: «Ghwəyəy mbəzli kama məhərli və shi gar fə ghən ta kwəma nza ghwəy. Bakə bakə na nefer ghwəy ta kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala mbə zliya gwanata. ²⁶ Tsəgha kwəma va niy gəzəta nanzə sa? Ta sahwə ngəra'wə dza *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, ka shəndəkə gha dzəti, kə məndi niy ni nanzə sa?» kə. ²⁷ Dzəghwa na tapə, ta canshi kwəmaa gəzəkəvataa dzəkən mbə Zliya Hyala gwanata. Sa ghati na tə zliyahı *Məyizə ka sar pa' tə zliyahı nihwəti ka gəzə kwəma Hyala gwa'a.

²⁸ Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkəwə vəgha məlmə Emawəsə na, dza ghəshi vaa dzəmbə na, dza Yesəw mba'a mənti njasa dı na dzay kərakə kən shi. ²⁹ Dzəghwa mbəzli va, mba'a ghəshi tətə'wəvə, a ghəci hi. Ma kə ghəshi ngəci na: «Nzəyña lə ghəy, sa nzanay, a vici dzata, ndal tərmbə vərđi ta mənivaw» kə ghəshi. «Tsəgha na» kə Yesəw, mba'a dzəkəy dzəkə ghi ta nzəy lə shi. ³⁰ Dza ghəshi das ghəshi nzəyshi ta zəmə shiy, kə Yesəw mba'a bəvə peñ, mba'a mənti 'wəsa kaa Hyala. Dza na mba'a ngangavəri mba'a bənavəshi. ³¹ War sa bənavəshi na peñ tsa va tsəgha na, mba'a məhərli shi ghwəni. Kar ghəshi sənay na, Yesəw na sasa, kə ghəshi. Dza Yesəw ki mba'a zanavəshi za tıba. ³² Tapə ghəshi ta gəgəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ghala sa gəzam na va kwəma ka cim kwəma mbə zliya kwa kwal na, paf nefer ghwəm niy nza va vəshi sa?» kə ghəshi.

³³ Dza ghəshi nza'jəw ghəshi madıshi tsəgha, ka zhəghəvaa zhəmbə Zherəwzalem. Dza ndəs ghəshi tsəhəshi, mba'a ghəshi kəsashi mbəzli ta səda Yesəw va mən lə tan ni basə basə lə nihwəti mbəzli kwasəbə shi. ³⁴ Ma kə

mbəzliy basəshi va kaa mbəzli bakə ni va tsəhəshi vəgha shi na: «A mbəzli ghəy ni, katan katan zhakatıy Ndə sləkəpə mbə məti. A Shımanjw nay lə mətə ci» kə ghəshi. ³⁵ Dzəghwa, ni bakə ni va mbəzli tapə ta gəzanshi shiy mənishi li shi, ma kə ghəshi na: «Ma ghəy mbə dzaa dzəmbə məlmə Emawəsəy, a ghəy kwəmay lə Yesəw kwa kwaləy, kalaa niy sənay ghəy. Ma hetıhwer sa təhavəñəy na peñəy, mba'a ghəy sənay ghalaba ki» kə ghəshi.

*Njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa *mbəzli ta səda ci*
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Zhj 20:19-23; SləniKY 1:6-8)

³⁶ War ghwəla mbəzli bakə ni va mbə gəgəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə Yesəw də'wə ghən tsa ci tsəgha, tsahwə tsahwəy kwa jipə tsa shi. Ma kə kaa ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. ³⁷ Dzəghwa mbəzli gwanashi ka gwərgwərə va hazləni, «Ndəba məkəwə ndə dzanakənsi na dza» a kə ghən tsa shi. ³⁸ Ma kə Yesəw kaa ngəshi ki na: «Wa shiy mənishi hazlənıjwəy ghwəy shəka? Wa nava mənti ghwəy nefer ghwəy bakə bakə tsəgha nanzəa? ³⁹ Waa yən na, cam nıghətımam dividıvee lə shıdshıdee gwa'a. Cam daparam tə vəghee nza ghwəy mbə sənay məkəwə ndə nza yaw pə ghwəy. Sa nzanay, ya 'yesler, ya slıw na ghəshi mbə məkəwəw. Na nee kiy, a shi va mbə ya» kə. ⁴⁰ Ma ghəci mbə gəzanshi kwəma va na, dza na mba'a cıntıshi dividıvi ci lə shıdshıd' ci. ⁴¹ Dza mbəzli va ka vəshi tərəñw tərəñw. Ka mananshi madəña nava kwəma tərəñw. Kala mbə ghəshıy zləbavə gəla nava kwəma dı. Ma sa nıghəti Yesəw tsəgha, ma kə ngəshi na: «Shi zəmə va ghwəy tikə ta na?» kə. ⁴² Dza mbəzli va mba'a ghəshi bənakə kəlıpə səli səli na. ⁴³ Dza Yesəw lan bəvə, mba'a zəməhwə tıba kwa kwəma shi.

⁴⁴ Ma kə kaa ngəshi na: «Ghala vəghwə tsaa niy nzee kwa jipə ghwəy

24:25 24:25-27 24:45 **24:27** 24:27 24:44 **24:32** 24:32 24:45 **24:34** 24:34 Mk 16:7; 1Kwər 15:4-5 **24:36** 24:36 1Kwər 15:5; zərkə: Lk 2:14 **24:37** 24:37 Mt 14:26; Mk 6:49 **24:41** 24:41-43 Zhj 21:5, 10; SləniKY 10:41 **24:44** 24:44 24:27; Zhj 5:39; Məyizə: SləniKY 7:9-10, 25-27, 35, 37-39; Zhj 5:46; ka gəzə kwəma Hyala: Ezay 52:13-53:12; 'Wəzh 6:2; Cemer: Cem 22:69

diy, e niy gəzamtəŋwəy, shi tsasliti məndi vaa dzəkənee mbə zliya *Məyizə, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala, mba'a mbə zliya cəməy, ya njaabay, cəke' dza ghəshiy mənishi lə ya, pən niy ni ka ngəŋwəy» kə Yesəw. ⁴⁵ Dza na ki, mba'a kətitishi nza məhərli shi mbəə ghwənita ta mbə ghəshiy sənashi shiy tsaslishi mbə Zliya Hyala. ⁴⁶ Ma kə ngəshi na: «Avantam kwəma tsasliti məndiy dzəkənee: Ya njaabay ta sa ngəra'wə dza *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, ka mətiiy. Ma tə kwa mahkana viciy, nza zhakatiy mbə mətii.

⁴⁷ Diba kiy, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na dza məndi kaa hwəlfə mbəzli ghəŋghən ghəŋghən gwa'a tikə tə hidī. Tawa dza məndiy gəzanshiy, nza ghəshi mbəə zhəghanti nzəy tsa shi. Ma nza Hyala pəlatanashi kwəma shi jikir na mbə slən tsa ci. Ma nəwər tsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem dza məndiy gha gəzə, ka nəw pa' tə pətsa kəray hidī, kə məndi. ⁴⁸ Ava ghwəy na ka ndəgha fətiiy dzəkən shi va kaa mbəzli. ⁴⁹ Sa kee dzay, mba'ee ghwənikəvəŋwəy *Safə tsa Hyala va niy gəzəkəŋwəy Dirə bəŋwəy. Ma nana diy, nzəyŋwəyəm mbə məlmə Zherəwzalem, pa' fəca dza Hyalaa ghwənikəŋwəy Safə tsa nzə, nza ghwəy kwəmavə bərçi ta gəzə kwəmee kaa mbəzli» kə.

*Njasa kafə Yesəw dzəmə ghwəmə
(Mk 16:19-20; SləniKY 1:9-11)*

⁵⁰ Ma sa gəzanamtishi Yesəw kwəma va tsəgha *kaa mbəzli ta səda ci va na, dza na pəm pəməkəvərishi mbə məlmə va, mba'a dzay li shi ndəkəwə dzəvəgha məlmə Betani. Ma sa tsəhəshi ghəshi tifa na, mba'a Yesəw kafashi dividivi ci mba'a təfanatishi miy. ⁵¹ Ma ghəci mbə təfanshi miy tsa va na, dza na mba'a təhəvərivay li shi, mba'a Hyala bəhwə dzəmə ghwəmə.

⁵² Dzəghwa ghəshi nashi ki na, ka fal Hyala ghəshi mba'a ghəshi madishi ka zhashiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem lə

vəshi mbə nefer shi tərəŋw tərəŋw. ⁵³ Ya hwəmba na, war ka basəva ghəshiy nza mbə *ciki Hyala, ka fal Hyala.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw njasa tsasliti Ləwka ki.

24:45 24:45 24:25-27, 32; Zhj 20:9 **24:46** 24:46 9:21-22; Mt 26:56; Mk 14:49; 1Kwər 15:3-4; SləniKY 17:2-3; 28:23 **24:47** 24:47 3:3; SləniKY 1:8; 5:31; 11:18; 17:30-31; 20:21; Rm 15:19 **24:48** 24:48-49 SləniKY 5:32; Zhj 15:26-27 **24:48** 24:48 SləniKY 1:8, 22; 2:32; 3:15; 4:33; 10:39-41; 13:31 **24:49** 24:49 4:18 **24:50** 24:50-51 9:51; Mk 16:19; SləniKY 1:9; 3:21 **24:52** 24:52 SləniKY 1:12; Zhj 14:28; 16:22 **24:53** 24:53 SləniKY 2:46; 5:12

**Zliya Yəwən kwəma wəzə
naa dzəkən
Yesəw Kəristəw njasa
tsasliti
Zhaŋ
Kwəma dza ghwəmməə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Zhaŋ zəghwə Zhebede tsasliti na zliya na. Ghəciy, ntsa ta səda Yesəw na. Ma kə mbəzliy, ghala vəghwə tsa tsasli Zhaŋ zliya nay, ghəci haliy nza na. Piya ka tanjəti məslidə mətsəkə ləy hwəm ya tsa Yesəw tsasli na, kə ghəshi. Ma dī naa gəzəy, Matiye, Markə mba'a Ləwkay, pərfa ghəshi tsasliti na ni shi zliyahī kən Zhaŋ.

Mbə zliya nay, kar Zhaŋ gəzə kwəmaa dzəkən tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va niy dī Yesəw tərənɔw tsa. Ma dī naa gəzəy, dzəkən ghən tsa ci ka naa gəzə.

Ma kwəma tsasli Zhaŋ zliya na tiy, ta kəəti mbəzli nza ghəshi mbə sənay Yesəw ka Zəghwə Hyala, lə ta mbə ghəshiy sənay dība ghəci na ndə mbəlipə, kə ghəshi. Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw tsa vay, ka dzaa zayəw, ta kwəmavə piy tsa kədi ma dza na (vəh 20:31).

Mba'a kə Zhaŋ tsasliti kwəma mənəhwə Yesəw maɗaŋa maɗaŋa nay, kar naa tsasliti kwəma bənipə Yesəw dzəkən maɗaŋa mənti na va. A ghwəmməə nighəvə ya tə sa ngaslay Yesəw va mbəzli bələkwə bələkwə cīfə mətsəkə lə peŋ cīfə. Ləy hwəməy, dza na ka bananshi kaa mbəzli, ma kə ngəshi na: «Yən na peŋ tsa bə piy kaa mbəzli» kə (vəh 6). Dzəghwa na dībay mba'a zhinikəmə Lazar kwa kwəli, zhini na mba'a bananavəshi kaa mbəzli, a ka na: «Yən na ntsaa zhini mbəzli səəmə kwa kwəli, zhini ka bananshi piy dība» kə (vəh 11). Ma kə Yesəw dība na: «Yən na waŋ pi tsa mbəzli tikə tə hidī» kə (vəh 8:12). «Yən na miy ciki» kə (vəh 10:9).

«Yən na ndə mbəli shiy tsa katar tsa» kə (vəh 10:11). «Yən na kwal tsa tidid tsa, zhini mba'a saa kwəma piy tsa kədi ma» kə (vəh 14:6). Zhini «Yən dənɔw fə, ma dividivi ti na, ghwəy» kə (vəh 15:5).

Ma sa ka Yesəw bananshi shiy kaa mbəzli tsəgha ki na, mbə zləbashi nihwəti mbəzliy nza, ma nihwəti na, kala zləbashi ma.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 12 Nəwər dzəkən nzəy tsa Yesəw Kəristəw kwa jipə mbəzli, lə njasa bananavə na shiy kaa mbəzli, ta mbə məndi sənay, nda a ndə na.

Vəh 13 pa' tə vəh 17 Nəwər dzəkən shiy ghəngən ghəngən, shi bananavə Yesəw Kəristəw kaa mbəzli ta səda ci, lə njasa dītishi na, mba'a dzəkən cə'wə tsa cə'wəhwə na dəy.

Vəh 18 pa' tə vəh 21 Nəwər tsa dzəkən məti Yesəw Kəristəw lə zhakati tsa ci mbə məti, lə njasa zhini naa təzliy kwa kwəma mbəzli ci.

Ntsa har məndiy «Kwəma gəzə Hyala» na Yesəw Kəristəw

¹ Ghala kwatanata,

Hyala ghwəla ta nga shi tə hidī lə shi mə ghwəmmə gwa'ay, ntsa har məndiy «Kwəma gəzə Hyala» tība.

«Kwəma gəzə Hyala» vay, ghəshi niy nza na lə Hyala, niy təhəvərivashi ghəshiw.

«Kwəma gəzə Hyala» va na, Hyala va ghənzə.

² Ma «Kwəma gəzə Hyala» va kiy, ghəshi niy nza na lə Hyala ghala kwatanata.

³ Ya wa shi ngati Hyala gwa'ay, war lə Kwəma va ngatishi na.

Tsahwəti sə tība ya kwətiŋ, mba'a mənəy kala lə Kwəma vaw.

⁴ «Kwəma gəzə Hyala» va kiy, səəkə mbə səəkə piy.

Dza piy tsa va, ka mbərə ka mənipə waŋ pi,

ta mbə mbəzli tə hidiy sənata kwəma katanj na.

⁵ Ma waŋ pi tsa va ki na, ka mbərə, ka mənipe waŋ pi mbə kwəsli, kala mbay kwəsliy shərkwamti ya jəw nzə.

⁶ Mba'a Hyala ghwənikə tsahwəti ndə, Zhaŋ, kə məndi slən tsa ci, ta nza ghəciy ndə kwal tsa nzə. ⁷ Ghəci na ntsaa səkəy ta cipə kwəma kən kwəma waŋ pi tsa va. Ma nza məndi favə kwəma kən, nza məndi mbəə zləbavə gwanashi ki. ⁸ Ma na Zhaŋ nacy, ghəci na waŋ pi tsa vaw. A səkəy na ta ndəgha fətiy dzəkən kwəma kən waŋ pi tsa va.

⁹ Ma ntsa nza slən tsa ci vaa «Kwəma gəzə Hyala» kiy, ghəci naa mbərə waŋ pi tsa katanj katanj tsa.

Mba'a səkəy dzəti hidī tikə, dzəghwa ka mbərə kaa nefer mbəzli gwa'a.

¹⁰ «Kwəma gəzə Hyala» vay, tifa niy nza na tə hidī, lə kwəma nzə va ngati Hyala shi ngati na tə hidī gwanashi.

Ma na ntsa tə hidī naci ki na, sənivə kwəma va naw.

¹¹ Mba'a «Kwəma gəzə Hyala» va səkwatera mba'a nzəyta tə hidī nzə.

Ma dza mbəzli nzə na, kala zləbati ka'wəvə ghəshi.

¹² Ma nihwəti mbəzli na, mba'a ghəshi ka'wəvə, ka banavə nefer shi.

Dzəghwa na kaa niy banavə nefer shi va, mba'a banavəshi bərçi ta mbə ghəshiy mənishi ka ndərazhi Hyala.

¹³ Nza tsa nza ghəshi va ka ndərazhi Hyala ba na, tə sa yakəshi məndi njasa ka məndi vaa yapə kwa hwər naw, tə sa dī ndə ngəri na baw, əhəŋ, sa nzana, mba'a Hyala banavəshi piy tsa 'war'war tsa na.

¹⁴ Ma dza «Kwəma gəzə Hyala» va kiy, mba'a zhəghəta ka ndə, lə vəgha ti,

mba'a səkətaa nzəyta mbə ghwəmmə.

Mba'a ghəy nay dikə tsa mənī na, ma dikə tsa nzə va na, nja dikə tsa ka Didi vaa fanati kaa zəkəwəti zəghwə ci ghəci kwətijəy və.

Ava tə kwəma nzə va sənay ghwəmmə nza tsa nza Hyala

ka ntsa wəzə hwər tsa, lə ka ntsa slar tsa ki.

¹⁵ Dzəghwa Zhaŋ tsaa mənī *batem ki, ka gəzəpə kwəmaa dzəkən ntsa va zlanjzlanj njasa nza na, ma kə na: «A ghwəy niy favə yən gəzəŋwəy kwəmaa dzəkən ndə bay, ava ghəci na ntsa va ki, saa niy nə ya va: “A ndə tifa taa səkə lə hwəm yay, a ntsa va taŋətəra tə dikə. Sa nzana, ghəci na nacy, ghala məndi ghwəla ta yara na tifa” pən niy ni» kə.

¹⁶ Ghwəmmə gwanamməy, a ghwəmmə kwəmavə bəla mbə shi sləkə na gwanashi, sa nzana, mbə təfəmmə miy tsa nzə ghənzə

ghəngəhən ghəngəhən həzlimə həzlimə.

¹⁷ Kwataŋa kiy, a Hyala niy pəhəti kwəma ta nəw məndi, mba'a niy banavə kaa *Məyizə ta bəmmə. Ma kwəma wəzə hwər tsa Hyala tə ghwəmmə, lə kwəma nzə katanj na kiy, lə Yesəw *Kəristəw kwəmavə ghwəmmə. ¹⁸ A ghwəmmə sənay, tsahwəti ndə tifa mba'a səkəə nata Hyala njasa nza na tepəw. Zəghwə nzə va, zəkəwəti tsa va, saa niy nza va ka ntsa kwətij tsa ghəshi lə Dəy kiy, ghəci citəmmə na njasa nza Hyala.

Zhaŋ ci tsa ci ghən njasa nzana kaa mbəzli

(Mt 3:1-12; Mk 1:1-8; Lk 3:1-18)

¹⁹ Ma dza mbəzli dikə dikə ni mbə hwəlfə *ka Zhəwifə mbə məlmə Zherəwzalem na, mba'a ghəshi ghwənashi mbəzli mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mbəzli Levi, ta dzaa dəw kwəma va Zhaŋ, a kə ghəshi taa ni na: «A Zhaŋ, a kə məndiy: “Wa ndə nza gha

1:5 1:5 Ghava 1:3-4 **1:6** 1:6 Mt 3:1 **1:8** 1:8 1:20

Gal 3:26; 4:5 **1:13** 1:13 3:3, 5-6; 1Pi 1:23; 1Zhŋ 3:9

a ghwəy nay dikə tsa mənī na: Mt 17:2; Zhŋ 2:11; 1Zhŋ 1:1-3

1:15 1:15 1:24-27, 30; 5:31-34, 36

1:17 1:17 7:19; Səvəri 31:18

1:20 1:20 3:28

1:9 1:9-10 8:12; 17:25; 1Zhŋ 2:8 **1:12** 1:12 1Zhŋ 3:1;

1:14 1:14 Gal 4:4; Flp 2:7; 1Tim 3:16; Ebr 2:14; 1Zhŋ 4:2;

1:15 1:15 1:24-27, 30; 5:31-34, 36 **1:17** 1:17

7:19; Səvəri 31:18 **1:18** 1:18 6:46; 14:8-9; Səvəri 33:20; Mt 11:27; 1Tim 6:16; 1Zhŋ 4:12

1:19 1:19-27 5:33

na ghaa?" kə məndi» kə ghəshi taa ni.
²⁰ Sa tsəhəshi ghəshi, mba'a ghəshi dəwti kwəma va tsəgha ki, ma kə Zhanj naci kaa zləbanshi, kala mbə maa dzəkən na: «Ma na nee yən Zhanjəy, yən na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala na neyew» kə. ²¹ Ma kə ghəshi ngəci ki na: «Əy wa ndə nza gha na gha kia? *Eli na?» kə ghəshi. «Əm, əhən, ghəci nzeyew» kə. «Ndə Hyala tsa ndəghə ghəy va nza gha na?» kə ghəshi. «Wa awə baw» kə. ²² Ma kə ghəshi ki na: «War wa ndə nza gha nə gha nana kia? Gəzanjəy, ta mbə ghəy dzaa zhananshi kaa mbəzliy ghwənanjəy» kə ghəshi. ²³ Ma kə Zhanj ki na: «Favə tə ghwəy, yənəy, yən na ntsaa gaka va mbə gamba, njasa niy gəzəkə ndə Hyala *Ezay va, niy nə na:

Ava məli ndəə gaka mbə zlapə mbə gamba,

a kəy: "Zanamtim kwal tsa

dza Ndə sləkəpəə dza kwa bənjw wəzə wəzə,

ka gənjəti tidid" kə, kə niy ni» kə.

²⁴ Mba'a nihwəti *ka Farisahi mbə mbəzli ghwənikə məndi va ta dəw kwəma va Zhanj ki. ²⁵ Ma kə ghəshi na: «Ya sa nzana, nza ghaa Kəristəwəw, a nza ghaa Eliw, zhini nza gha ka Ndə Hyala tsa ndəghə ghəy bə kiwəy, war njaa njaa mananshi gha *batem kaa mbəzlia?» kə ghəshi. ²⁶ Ma kə Zhanj kaa zləbanshi na: «Yən ta na tsee ghənəy, batem tsa mənijwəyee tsa na, kwataka lə yam gwa'a tsəgha mənijwəyee. A tsahwəti ndə tifa, mbə ghwəy ghəci na, kala sənay ghwəy. ²⁷ Ma ghəci na naci kiy, ləy hwəmee dza naa səkə. Daw nzee ta pəli ya kwataka yidfi mbə kwakwahə tsa mbə səda ci» kə.

²⁸ Ma shi va gwanashi kiy, pəriβa tə miy həl Zhərdenj ge'i lə məlmə Betani, tə pətsa mənī Zhanj batem məniva ghəshi.

*Yesəw na *Zəghwə təmbəkə tsa Hyala*

²⁹ Ma way pi tə həzlimə ki na, mba'a Zhanj nay Yesəw ghəci mbə səkəkə dzəvəgha. Ma kə war sa nay na tsəgha

na: «Ava ghwəy nay *Zəghwə təmbəkə tsa Hyala, ghəci dza na ta banti kwəmashi jikir na kən mbəzli tə hidfi. ³⁰ Ghəci na ntsaa niy gəzənjwəy ya va kwəma ci niy nə ya: "A ndə tifa taa səkəkə ləy hwəm yay, aa dzaa tanjətəra tə dikə. Sa nzanay, ghəci na naci, ghala məndi ghwəla ta yara na tifa" pən niy ni. ³¹ Yən yən Zhanjəy, niy sənay ya dibaw. War a səkəkəree ta mənī *batem lə yam kaa hwəlfə ka *Izərayel, ta mbə ghəshiy sənay ntsa va gwa'a tsəgha» kə.

³² A kə Zhanj diba na: «Mba'ee nay *Safə tsa Hyalaa səkəkə mə ghwəmə nja ghərpəpə, ka səkwa pa'wəə dzəkən ntsa va ki. ³³ Kwatanjəy, niy sənay yaw. Mba'a Hyala ghənzə saa ghwənara va ta mənī batem niy gəzara, a kə niy niy: "A Zhanj, ma ta nza, sa ka gha nay Safə tsee səkwa mə ghwəmə, ka səkəkə pa'wəə dzəkən tsahwəti ndəy, ava ntsa va dza naa mənijwəy batem lə Safə tsee dēwdew tsa" kə Hyala niy ni ngəra. ³⁴ Dzəghwa sa nay ya tsəgha ki na, mba'ee garəda tə kwəma va lə bərci katanj katanj, ava war ghəci na Zəghwə Hyala ki, pən» kə Zhanj.

*Kwa tanjə *mbəzli ta səda Yesəw*

³⁵ Ma way pi tə həzlimə kiy, mba'a kar Zhanj ghəshi lə nihwəti mbəzli ta səda ci bakə tə pətsa va difa. ³⁶ Mba'a Yesəw səkəkəy kwərakwə ki, ka dzar ghəci vəgha shi. Ma sa nay Zhanj Yesəw dzar vəgha shi ki, ma kə na: «Ava ghwəy nay *Zəghwə təmbəkə tsa Hyala va» kə. ³⁷ Sa favə mbəzli ta səda ci va bakə ni kwəma gəzəkə na va na, mba'a ghəshi kafəshi ka nəw Yesəw tsəgha. ³⁸ Tərad kə Yesəw na, mbəzli ta səda Zhanj va bakə ni mbə nəw. Tapə ghəci ta dəw kwəma və shi, a kə na: «A mbəzli ni, a shi pəla ghwəy shəka?» kə. Ma kə ghəshi na: «A Rabi, kwəma nza gha lə nzəy tsa ghaa?» kə ghəshi. (Ma dī slən Rabi tsa va gəzəy «Metər».) ³⁹ Ma kə ki na: «Ndim, səkəkə a ghwəy nay!» kə. Mba'a ghəshi kafəshi, mba'a ghəshi dzaa nay pətsa nza na ti. Ma ghala pətsa va na,

vici ge'i ge'i læ sækə tsa mbəzli kwamti. Pəkw va hetihwer ghəshi li.

⁴⁰ Tsahwəti mbə mbəzli bakə ni va favə kwəma gəzə Zhañ niy nəwvə Yesəwəy, Andəre, zəmbəghəy Shimañw Piyer niy nza na. ⁴¹ Ma sa dzashi ghəshi ki na, dza Andəre mba'a ghəshi 'wa kwəmay læ zəmbəghəy Shimañw Piyer di. A kə ngəci sa kwəmay ghəshi na: «A Shimañw, a ghəy kəsəy ntsa har məndi vaa Meshi» kə. (Ma dī slən Meshi tsa va gəzəy *Kəristəw Ntsa tivə Hyala.) ⁴² Dza na pəm pəməghə zəmbəghəy tsa va kaa Yesəw. Sa tsəhəshi ghəshi na, dza Yesəw ka nighə Shimañw, ma kə kaa ngəci na: «Shimañw zəghwə Zhañ nza gha bay, dzaa nza kwa kwəmay, Kefasə, dza məndiy ni kaa slən tsa gha» kə. (Ma dī slən Kefasə tsa va gəzəy, Kəlfə.)

Njasa harvə Yesəw kar Fəlipə læ Natanayel

⁴³ Ma tə həzlimə ki na, mba'a Yesəw madiy ta zhəghəvaa zhəti hidī ka Galile. Dza mba'a ghəshi kwəmay læ tsahwəti ndə, Fəlipə, kə məndi slən tsa ci. Ma kə kaa ngəci na: «A Fəlipə, nəwra dzam!» kə. ⁴⁴ Ma Fəlipə tsa va kiy, ntsa mbə məlmə Betəsəyda niy nza na, mbə məlmə kwətiñ na ghəshi læ kar Andəre læ zəmbəghəy Piyer.

⁴⁵ Ləy hwəm jəw ki na, mba'a kar Fəlipə kwəmay ghəshi læ Natanayel kwərakwə. A kə ngəci na: «A Natanayel, a ghəy kəsəy Ntsa gəzə *Məyizə va kwəmaa dzəkən kwəma ci mbə zliya *kwəma pəhəti Hyala, zhini tsəgha nihwəti mbəzli ka Hyala gəzəpə kwəmaa dzəkən kwəma ci dīfə. Ma ntsa vay, Yesəw zəghwə *Zhezhefə, ndə ka Nazaretə na» kə. ⁴⁶ Ma kə Natanayel na: «Mbə məlmə ka Nazaretə na, ka nza shi wəzə ni tsahwəshi tsəgha kiy?» kə. Ma kə Fəlipə na: «E yañ, ndi nighəti na gha bə shi!» kə. Əñkwa kə, mba'a madiy ta dzaa nighəti.

⁴⁷ Ma sa nay Yesəw Natanayel mbə sar dzəvəgha na, tapə ghəci ta gəzə kwəmaa

dzəkən, a kə na: «Ava ndə ka *Izərayel tsa karkar tsaa sar. Məni kwəma gwəfə gwəfə na mbə nəfə ciw» kə. ⁴⁸ Dza Natanayel ka dəw və, a kə na: «Njaa gha ghaa sənara shəkara ntsa?» kə. Ma kə Yesəw na: «Ghala pətsaa nza gha va ta daskwa, Fəlipə ghwəla ta harñay, cəke' niy nanjəe» kə Yesəw. ⁴⁹ Ma kə Natanayel ki na: «A Metər, waa ni yaw, gha na Zəghwə Hyala! Gha na mazə tsa hwəlfə ka *Izərayel!» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesəw na: «War tə sa nə ya ngəña: “Ya ghala pətsaa nza gha va ta daskway cəke' nanjəe” pən na, mba'a gha zləbavə kwəmee na. Ghwəla gha ta nashi niy dzaa tanamti nini shiy tə dikə dīfə sa» kə. ⁵¹ Zhini ma kə bə na: «Nay ghwəy tsəy, ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ta nata ghwəmə dza ghwəy ghwənita, ka ghwəy nighəy, ka kwal Hyala ka dzəmə, ka səkwa, ka dzəmə, ka səkwa dzəkənəe, yən Zəghwə yakə ndə ngəri» kə.

2

Pəhə makwa tə hidī ka Kana

¹ Ma sa mənta vici mahkan ləy hwəm nava kwəma ki na, mba'a məndi harashi mbəzli ta zəmə shiy mbə pəhə makwa mbə məlmə Kana tə hidī ka Galile. Mba'a mbəghəy Yesəw tīfə kwərakwə ki. ² Dza mba'a məndi harashi kar Yesəw læ *mbəzli ta səfə ci ta zəmə shi va.

³ Ma ghəshi mbə sa shiy na, mba'a shi sa kədishi. Ma sa nay mbəghəy Yesəw shi sa va kədishi tsəgha, a kə na: «A zəghwee, gwa'a na shi sa və shi» kə. ⁴ Ma kə Yesəw na: «A mə, wa kwəma gha na mbə kwəmee tay, sækəy tsee vəghwə nee diw» kə. ⁵ Ma kə mbəghəy kaa mbəzliy ghəra sləni va mbə zəmə shi va ki na: «A mbəzli ni, ya wa kwəma dza naa gəzanwəy gwa'ay, məni tə ghwəy» kə.

⁶ Dzəghwa mba'a ce'wer niy nza tīfə kwan, nja tsəham nja tsəham, shi ka mbəzli *ka Zhəwifə ga yam dzəti shi ta ga'wəva li shi, ta nza dəwdəw njasa ka ghəshiy məni mbə kwəma jiji shi

ndimndim. Ma dikə dikə tsa ce'wer vay, kwətiñ tsa ci na, kar naa bəhwə yam gar ləytər dəghəsə mətsekə, tsahwəti na gar bələkwə bakə mətsekə ghən kən.

⁷ Ma kə Yesəw kaa mbəzliy ghəra sləni mbə zəmə shi va ki na: «A mbəzli ni, gatim yam pəya' pəya' tə deghwer va dibiy» kə. Dza mba'a məndi gatishi.

⁸ Ma kə sa gamtishi məndi ki na: «Nana kiy tishim, a ghwəy bānshi kaa ntsaa nighəə dzəkən zəmə shiy ki» kə. Dza mba'a məndi bānavəshi njasa gəzəkə na va.

⁹ Dzəghwa ntsa va ki, gwərətə, hwətəmiyshi. Fa na na, ka shi sa wəzə ni ghəshi, a sənay tə pətsa səkə ghəshiw, war mbəzliy ghəra sləni va gati yam va shiy sənata kwəma va gwa'a tsəgha. 'Wakəvə ntsa va da' harvə zal makwa tsa va. ¹⁰ Ma kə ngəci na: «Ni wəzə ni shi saa gwəranti 'yaghwakə ni ka məndiy 'wa bānshi kaa mbəzli harvə məndi ta zəmə gəzləbə, dza sa ka ghəshiy ghyamtəvashi ki na, ma ka nza məndi bānshi, ya ni ndalakwə ni nza. Mbalaa a gha mbələy shiy gwəranti 'yaghwakə ghala məcana pəkəw nana na gha ki na» kə.

¹¹ Ava tsəgha mənta kwa taña kwəma mađaña gha Yesəw məni, mbə məlmə Kana tə hidī ka Galile. Mba'a cinti kaa mbəzli ta səđa ci njasa nza dikə tsa məni na tsəgha ki. Mba'a ghəshi zləbati kwəma ci.

¹² Dzəghwa ghəshi ləy hwəm kwəma va, ghəshi lə kar mbəghəy lə ng-warməhiy, lə mbəzli ta səđa ci gwa'a, ka dzashiy dzəmbə məlmə Kapernahwəm, mba'a ghəshi nzəyshi mbə gar vici jəwə.

*Kwəma Yesəw lə mbəzliy dəl shiy mbə *ciki Hyala*

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-17; Lk 19:45-46)

¹³ Ma vici *makwaghwa Pakə ka Zhəwifə ndəkəwə ndəkəwə na, mba'a Yesəw mađiy dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ¹⁴ Sa tsəhəy na na, mba'a dzəmbəy mbə ciki Hyala. Ma dzəmbə na na, mbəzliy dədəl shiy mbəba. Ka dəl slay, lə tenkesli, lə kwəkəwər palayhi.

Mba'a ka mbəərə gəna mbəba mənəy mənəy kwa kwəma tebeler shi dība.

¹⁵ 'Wakəvə na tsəgha kaa zhi'wə'wə mba'a jakətishiy mbərətishi bəlbəl, nja kwərəpə. Mba'a dzəmbəy mbə shi, ka tihəshiy səvəri lə shi shi va gwa'a, kar tenkesli, lə slay shi, mba'a kikihwəvəri gəna shi va, ka dzədəpəti tebelerhi shi va tə hidī. ¹⁶ Ma kə kaa mbəzliy dəl kwəkəwər palay va na: «Katamtim shi ghwəy va tə pətsa va, ka zhəghəra ciki tsa Dirə tsa ghwəy ka ciki ka zhəghə dəvə ma» kə. ¹⁷ Dzəghwa kwəma va, mba'a bānavəshi zəzə kwəma kaa mbəzli ta səđa ciy dzəkən kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyala, saa ni va: «A Hyala, tərəñwəđa dītee ghi tsa gha tsa gar mətira ti» kə.

¹⁸ Ma sa nay mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə Yesəw tihə mbəzli ki, ma kə ghəshi ngəci na: «A Yesəw, a kwəma mađaña dza ghaa mənti, ta mbə ghəy sənay, katanəy, a Hyala ndaña kwal ta məni tsəgha, pə ghəya?» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə Yesəw na: «Ghənzə tsəghay, ngəzla pə ghwəy ngəzlamti ciki Hyala tsa, a ghwəy nay ma yən zhiniy ngakati war tsəgha mbə vici mahkan» kə. ²⁰ Ma kə ka Zhəwifə na: «Piya fadə mətsekə kwañti məndi mənti mbə nga ciki tsa na, ma gha na, war gwa'a gha taa ngakati mbə vici mahkanta na?» kə ghəshi.

²¹ Ma na Yesəwəy, vəgha ci na sa bəti na va nja ciki Hyala. ²² Ma ləy hwəm sa pəsliti məndi Yesəw, mba'a zhakatiy mbə məti ləy hwəm vici mahkan ki na, dza mbəzli ta səđa ci mba'a ghəshi mađiy zəzəvə kwəma va njasa niy gəzanakəshi na va. Dzəghwa mba'a ghəshi zləbavə kwəma tsatsasliti məndi mbə Zliya Hyala lə kwemerəy niy gazanshi Yesəw ngəshi gwa'a, ka shi katanj ni ki.

Gwa'a sənata Yesəw təkə kwəma mbə nəfə tsa ndə ngəri

²³ Ma Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem, ge'i lə *makwaghwa Pakə na, mba'a

2:11 2:11 shi mađaña mađaña ni: 2:23; 3:2; 4:54; 6:26; 11:47-48; 20:30; SləniKY 2:22; Rm 15:19 **2:12** 2:12 Mt 4:13 **2:13** 2:13 6:4; 11:55; 12:12; Səvəri 12:1-14 **2:16** 2:16 Lk 2:49 **2:17** 2:17 Cem 69:10 **2:18** 2:18 2:11 **2:19** 2:19 Mt 26:61; 27:40; SləniKY 6:14 **2:21** 2:21 1Kwər 6:19 **2:22** 2:22 1:45; 12:16; 14:26; Lk 24:6-8, 27 **2:23** 2:23 2:11; 6:29; 7:31; 8:30; 9:38; 10:42; 11:45; 12:42; 20:29, 31; 16:9

mbözli danj tərənjw nata kwəma maɖaŋa mənti na, mba'a nefer shi hənishi ta kwəma ci. ²⁴ Ma Yesəw naci ki na, banavəshi nəfə tsa ci na, sa nzana gwa'a gwa'a ghəci niy sənashi gwanashiw. ²⁵ Diɖa na, di tsahwəti ndə na ta canci kwəma təkə ndə ngəri mbə nəfə tsa ciw, sa nzanay, gwa'a gwa'a sənashi na ke ngəri.

3

Gəzə kwəma kar Yesəw lə Nikwədem

¹ Mba'a tsahwəti *ndə Farisa niy nza tifa, Nikwədem, kə məndi slən tsa ci, ndə dikə ghəci mbə *ka Zhəwifə. ² Dza ntsa va tə nahwəti vici həvir, ndəs tsəhəy vəgha Yesəw. Ma kə ngəci na: «A Metər, a ghəy sənay, gha na ntsa ghwənikə Hyala ta cinəy kwəma. Sa nzanay, tsahwəti ndə tibiaa mbay mənti kwəma maɖaŋa na nja sa məni gha na, kala war ntsa nza Hyala liw» kə. ³ Ma kə Yesəw na: «A gəzanee, ta na navay, tsəgha na, kala zhini kə ndəə yay kwa baka səɖay, ka kwəməvə tsəhə ndə mbə mbözli sləkə Hyalaw» kə. ⁴ Ma kə Nikwədem na: «A Metər, ya ntsaa halantəvay kiy, njaa dza naa yay kwa baka səɖa cia? Njaa dza naa zhiniy mbay zhay zhəghwa hwər mbəghəya?» kə. ⁵ Ma kə Yesəw ngəci na: «A gəzanee, ta na navay, tsəgha na, kala yay kə ndə lə yam, mba'a lə *Safə tsa Hyalay, ka kwəməvə tsəhəy ndə mbə mbözli sləkə Hyala tepəw. ⁶ Sa nzanay, ma vəgha yakəm ndə ngəri li tikə tə hidiy, war vəgha ndə ngəri tsa va vay na gwa'a tsəgha. Ma naa yata va vəgha lə Safə tsa dēwdew tsay, vəgha lə piy tsa Safə tsa dēwdew tsa na. ⁷ Əntaa kwəma nə ya va: “War ghwəy yanjwəy 'war'war” pən, mənina nja maɖaŋa ma. ⁸ Kar ghaa nay, mba'a kə safəə viyəy, səəkə dza kwa pətsa di na ka naa viy, war ka favə gaka ci ghaa nza. Ma ki na, ka sənay gha tə pətsa ghava na, ya dzəti pətsa dza naw. Ava war tsəgha na lə kwəma ntsaa yay səəkə dzar kwa Safə tsa Hyala kwərakwə

ki» kə. ⁹ Ma kə Nikwədem na: «Njaa njaa ka nava kwəma mbay məntəvata tsəgha kia?» kə. ¹⁰ Ma kə Yesəw na: «Gha ndə bənipə kwəma tsa dikə tsa mbə ka *Izərayel na, kala sənata kwəma tsəgha na gha na? ¹¹ A gəzanee, ta na navay, tsəgha na, ghəy ta na tsa ghəy ghənəy, kwəma gəzənjwəy ghəyəy, kwəma sənata ghəy na, ka gəzanjwəy kwəmaa dzəkən shi nashi ghəy lə mətəhi ghəy. Ma ghwəy ki na, a di ghwəy zləba kwəma gəzənjwəy ghəyəw. ¹² Ya sa nzana ki, kala di zləba ghwəy, ghala pətsa gəzanjwəyee kwəma shi tə hidiy, njaa dza ghwəy mbay zləba kwəmee ghala pətsa dzee maɖi ta gəzanjwəy kwəma ni mə ghwəmə shia? ¹³ Tsahwəti ndə tifa mba'a səəkəə nza mə ghwəmə kala war yən yən ntsaa səəkə va səəkə məba, yən Zəghwə yakə ndə ngəri kiw. ¹⁴ Niy nza kwamti mbə gambay, a *Məyizə ni vasəti *shishi, mba'a zlanəlati tə tsəm. Njasa niy mənti Məyizə vay, ava war tsəgha dza məndiy favəghara, yən Zəghwə yakə ndə ngəri vəgha tsəm kwərakwə. ¹⁵ Ta way, ta mbə ya tsamaba ntsaa ndara nəfə tsa ciy kwəməvə piy tsa kədi ma. ¹⁶ Sa nzanay, tərənjwta di ti Hyala mbözli tə hidiy, dza na mba'a banakəshi Zəghwə nzə, zəkəwəti ghəci və. Ta mbəə nza, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə nzə vay, kala dza ghəciy zay ma, mba'a kwəməvə piy tsa kədi ma.

¹⁷ Ma na Hyalay, ghwənikə Zəghwə nzə na tikə tə hidiy ta basə ngwəvəə dzəkən mbözliw. War ta mbə ghəshiy kwəməvə mbəlishi tə mbərəkə ghəci gwa'a tsəgha. ¹⁸ Ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyala vay, ka dza ngwəvəə nza kənəw. Ntsaa banavə ma nəfə tsa ci na, kəsə kəsə tsava ndə va ngwəvə Hyala. Sa nzana, kala di ghəciy bə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyala va, zəkəwəti tsa nzə. ¹⁹ Tə wa kəsəy ngwəvə Hyala va mbözliy, tə sa nzana mba'a pətsa wanj tsa səəkəy va Hyala kaa mbözli tə hidiy, dzəghwa mbözli diɖa na, nzəy tsa shi va mbə kwəsli

3:1 3:1 Nikwədem: 7:50; 19:39 **3:2** 3:2 Mt 22:16; Zhj 2:11 **3:3** 3:3 1:13 **3:5** 3:5 Tit 3:5 **3:6** 3:6 6:63
3:8 3:8 NdəSən 11:5 **3:11** 3:11 3:32; 8:26 **3:12** 3:12 12:32; 14:1-3; 17:5 **3:13** 3:13 Fir 30:4; Rm 10:6
3:14 3:14 Bəla 21:9; Zhj 8:28; 12:32-34; 18:32 **3:15** 3:15 20:31 **3:16** 3:16 3:36; 5:24; Rm 8:32; 1Zhj 3:1;
4:9-10; 5:11, 13 **3:17** 3:17 12:47 **3:18** 3:18 5:22 **3:19** 3:19 8:12

ghèshi dī kèn nza mbə pətsa wañ tsa. Sa nzana, war *kwəma jikir na ghəshiy məni. ²⁰ Ya wa ntsaa dī məni kwəma jikir nay, ka dī nzəy na tə pətsa wañ tsa ya jəwəw, war tə pətsa zhəkwətə tsa ka naa dī. Sa nzanay, mbə hazləni ghəci vantaa kwəma ci va jikir na ghavəə citaa dzəti ngwəla. ²¹ Ma na ntsaa məni na slar na kwəma kiy, war pətsa wañ tsa ka naa dī, ta mbə mbəzli gwanashiy nata na ci va sləni məni na. Sa nzana mba'a ghəratī lə dī fəti ci va Hyala» kə Yesəw.

*Kwəma kən Zhañ tsaa məni *batem lə kwəma kən Yesəw*

²² Ma ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw ghəshi lə *mbəzli ta səda ci madishi ka dzashiy dzəti hidī ka Zhəwde. Dza na mba'a hyayvay tə pətsa va li shi, ka məni batem ghəci kaa mbəzli. ²³ Ma ghala pətsa va kwərakwə fa na, mbə məni batem Zhañ mbə məlmə Ayənən, ndəkwə ndəkwə vəgha məlmə Salem. Sa nza yam dāñ kwa həl tsa va gar məni batem. War ka səkə mbəzliy nza və tə pətsa va ki, ka mananshi batem ghəci. ²⁴ Ghala pətsa va na, məndi ghwəla ta kəsə Zhañ dzəghwa fərshina dī.

²⁵ Dza nihwəti mbəzli ta səda Zhañ mba'a ghəshi ghavə ngərə ghəpə kwa jipə shi lə tsahwəti ndə *ka Zhəwifəə dzəkən kwəma yabə vəgha dēwdēw, njasa nza kwəma jiji shi. ²⁶ Ma kə ghəshi kaa Zhañ na: «A Metər, zəzəvə ntsaa niy nza ghwəy va li gha pəriḃa pəriḃa tə miy həl Zhərden, ntsaa niy gəzanəy gha va kwəma ci. Ma ghəci kiy, batem məni na kaa mbəzli kwərakwə, mbəzli gwa'a gwa'a dza na və» kə ghəshi. ²⁷ Ma kə Zhañ na: «Nay ghwəy tsəy, ndə tibaa mənti shiy, kala war shi kanavə Hyala ghəshiw. ²⁸ Ma ghənzə nja tsee ghən kiy, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy dza naa ndəgha fəti tə ya, sa nzana, mba'a ghwəy niy favə njasa niy gəzəkəe: "Ma yən ta na tsee ghənəy, *Kəristəw Ntsa tivə Hyala nzeyew! Ə na na ghwənəkəra məndi ta

'wanci kwal" pən niy ni. ²⁹ Kwəma va sanay, njasa ka ndə vaa nza ghəciy dī bə mali ci, mba'a madigay tiba, ma ntsaa bə mali vay, ghəci ka naa nzaa ndə mali. Ma na madigay tsa vay, war ta nzəyəy ghəci vəgha madigay, ka fa kwəma gəzə na, ka naci kwəmaa nza. Ma sa ka na favə gəzə kwəma ntsaa bə mali va ki na, ka vəshi ghəci tərəñw. Ava tsəgha nzee sana kwərakwə ki, tərəñw təhəree va vəshi, sa favəe gaka ci. ³⁰ War mətəshə kə tsa ci dikəə mətəshə kəli dza kwa kwəma, ka zhəy tsee ləy hwəm» kə Zhañ.

Ntsaa səkəy mə ghwəmə sləwa na shiy gwa'a

³¹ Ma ntsaa səkəy mə ghwəməy, ghəci na sa kən ghən shiy gwa'a gwa'a. Ma tsaa yay ndə tikə tə hidī kwərakwə na, ntsa hidī va na tsava ndə. Ya kwəma gəzə na na, war kwəma tiba tə hidī va ghənzə fa. Ma na ntsaa səkəy mə ghwəmə kiy, ghəci na sa kən ghən shiy gwa'a gwa'a. ³² Ya kwəma gəzə na na war kwəma shi nashi na, lə ni favə na gwa'a tsəgha. Ya tsəgha nžə ki na, ndə tiba ya kwətiñ yivə kwəma ci vaw. ³³ Ya wa ntsaa zləḃavə kwəma gəzə na vay, a tsava ndə sənay: «Katañ na kwəma gəzə Hyala» kə. ³⁴ Ma ntsa ghwənay Hyalay, war kwəma Hyala ka naa gəzə. Sa nzana, mba'a Hyala va təhay lə Safə tsa nžə. ³⁵ A Didi diti Zəghwə ci, dza na mba'a ḃanavə bərçi ngəciy dzəkən shiy gwanashi. ³⁶ Ya wa ntsaa zləḃati kwəma Zəghwə ci vay, a tsava ndə kwəmavə piy tsaa kədi ma. Ma na ntsaa dzaa dī ma fəti ta kwəma gəzə Zəghwə vay, ka kwəmavə piy tsaa kədi maw. War ngwəvə sati nəfə tsa Hyala na saa dzaa nza kən ya hwəmḃa.

4

*Yesəw lə mali ka *Sahari*

¹ Dzəghwa mba'a *ka Farisahi favə məndiy gəzə: «Mbə məni *batem na Yesəw, dāñ tərəñw mbəzli ka səkə və, dāñḃa nici mbəzliy nəw mənishi kən ni

3:20 3:20 Ef 5:11-13 **3:21** 3:21 1Zhñ 2:4 **3:22** 3:22 4:1-2 **3:24** 3:24 Mt 4:12; 14:3 **3:26** 3:26 1:29-34
3:27 3:27 19:11; 1Kwər 4:7; Ebr 5:4 **3:28** 3:28 1:20; Mala 3:1; Mt 11:10 **3:29** 3:29 Mt 9:15 **3:31** 3:31 8:23;
15:19; 1Zhñ 4:5 **3:32** 3:32 3:11 **3:35** 3:35 5:20; 10:17; 13:3; 14:10; 17:2; Mt 11:27; 28:18 **3:36** 3:36 3:16
4:1 4:1-2 3:22

Zhanj» kə məndi ngəshi. ² Na Yesəw də'wə ghən tsa ci kiy, niy mənəhwə batem na kaa ndəw, mbəzli ta sədca ci niy mənə na.

³ Dza Yesəw sa favə na kwemer gəzəzə məndi va tsəgha, mba'a bərvay tə hidfi ka Zhəwde ta zhay zhəti hidfi ka Galile. ⁴ Ta dzaa zhəmbə Galile va ki na, dzəvəri tə hidfi ka Samari ghəci dzaa tanə.

⁵ Ma ghəci mbə tanə dzəvəri tə hidfi ka Samari va ki na, mba'a tsəhəy mbə nahwəti məlmə tə hidfi va, Shikar, kə məndi slən tsa nzə. Məlmə va na, vəgha vəh tsaa niy bənavə *Zhakwapə va kaa zəghwə ci *Zhezhefə ghənzə. ⁶ Ma mbə vəh tsa va kiy, mba'a Zhakwapə niy lati yam. Sa daliy Yesəw va dza ki na, mba'a nzəyəy ka dəkəva miy yam va, ge'i lə vici kwa ghən.

⁷ 'Wakəvə nahwəti mali ka Samari ndəs səəkəta ta ga yam ghala vici va ki. Ma sa səəkəta na na, dza Yesəw ka gəzanta kwəma: «A mali, samiyrə yam va di» kə. ⁸ Ma ghala pətsa va kiy, *mbəzli ta sədca Yesəw dzashi ta papa shi zəmə dzar mbə məlmə niy nza na. ⁹ Ma kə mali va kaa Yesəw na: «A ntsa, ndə *ka Zhəwifə gha, mali ka Samari yən kiy, tawa dəw gha yam vəya ta sashi kia?» kə. Ma kwəma gəzə na vay, sa nzana, kalaa niy tsəbə ghən tsa ka Zhəwifə ghəshi lə ka Samari ghala pətsa va ya jəw nzə, va tsəgha gəzə na tsəgha. ¹⁰ Ma kə Yesəw zləbanta na: «A mali na, mbala na gha sənay gəla ni dfi Hyala vəliphə shiy nza, mba'a gha sənay, nda wa ntsaa dəw yam tsa va gha nzay, gha na saa niy dzaa təbəə dəw yam və. Ma nza ghəci bəŋa yaməə bəpə piy tsaa kədfi ma nza» kə. ¹¹ Ma kə mali va na: «A Metər, kərakə yam kwaba, zhini saa ga yam va ghaw na, kwəma dza ghaa bəkə niva yaməə bəpə piy tifa sənənva kia? ¹² Yam nashi gha niy, jijimmə *Zhakwapə latəŋəyshi na. Ghəci də'wə ghən tsa ci, lə ndərazhi ci, mba'a dəbəkə tsa ci gwa'ay, yam ni niy sa ghəshi. Naa ə nzana mba'a gha tanəti jijimmə Zhakwapə tə dikə nə

gha ki shəkəna?» kə. ¹³ Ma kə Yesəw na: «A mali, ya wa ntsaa sahəwə nini yaməy, war ta zhini dza ndir ghəranci bə. ¹⁴ Ma ni dzee vaa bənsi yam kaa mbəzli kiy, ntsaa dzaa sahəwə shi na, ka zhini ndir ghəranci kaa tsava ndə ghəwəla tēpəw. Yam dzee vaa bənavəy, mbər ka shənifə yam dza ghəshiy nza mbə, ta bənci piy tsaa kədfi ma ghəshi» kə.

¹⁵ Ma sa favə mali va tsəgha, ma kə kaa Yesəw ki na: «A Metər, gavəra gəla niva yam di, e sahəwəshi, nda kee mbəlira va zhini ndir ghərada kala dzee zhiniy zhəkə tikə ta ga yam ghəwəla» kə. ¹⁶ Ma kə Yesəw na: «Tsəgha na, mbala harkə zəŋa, a ghəwəy səəkə li tikə» kə. ¹⁷ Ma kə mali va na: «Zal vəyaw» kə. Ma kə Yesəw na: «Ge'i ge'i na kwəma nə gha va: “Zal vəyaw” pə gha. ¹⁸ Sa nzanay, cifə na zhər səəkə gha ti shi ghəŋghən ghəŋghən. Tsa nza gha tsa və zal sənənvanay, zəŋa tsa slar tsa naw, dzərvə mbə kwəma gəzəkəra gha vaw» kə. ¹⁹ Dzəghwa ma kə mali va ki na: «A Metər, wa nee sənay nana ki, ndə Hyala nza gha. ²⁰ Ghəy ghəy ka Samariy, tikə mə ghən dəlagwa niy va jijihəŋəy tsəfəkwə ta pəra'wanta dividivi shi kaa Hyala. Ma pə ghəwəy ghəwəy ka Zhəwifə na ghəwəy ki na: “War mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a tsəgha na pətsa ka məndi pəra'wanta dəvə ti kaa Hyala” pə ghəwəy» kə. ²¹ A kə Yesəw ngəta na: «A mali, zləbavə kwəma dzee na ta gəzəŋa: Mbə səəkə na tsahəwəti vəghwə, mbə vəghwə tsa vay, ka dza ghəwəy pəra'wanci dividivi ghəwəy kaa Didi Hyala ya tikə mə dəlagwa na, ya mbə məlmə Zherəwzaleməw. ²² Ghəwəy ghəwəy ka Samari talay, sənay ntsa pəra'wanci ghəwəy dividivi ghəwəy ghəwəyəw. Əy, ma na ghəy ghəy ka Zhəwifə kiy, a ghəy sənay ntsa pəra'wanci ghəy dividivi ghəy. Sa nzanay, səəkə mbə hwəlfə ka Zhəwifə dza ntsaa dzaa mbəliphəə tsahəwə. ²³⁻²⁴ A tsahəwəti vəghwə dzaa səəkə, ya sana nzəy, aa mənəy. Ghalabəy, lə *Safə tsa

4:4 4:4 4:9; Lk 9:52; 17:11, 16; SləniKY 8:4-25 **4:5** 4:5 Ghava 33:19; 48:22 **4:9** 4:9 2Mezh 17:29-41; Esd 4:1-3; Mt 10:5; Lk 9:52-53 **4:10** 4:10 4:26; 7:37 **4:12** 4:12 8:53 **4:13** 4:13-14 6:35; 7:37 **4:15** 4:15 6:34 **4:19** 4:19 9:17; Mt 21:46 **4:20** 4:20 Nəw 12:5-14; Cem 122:1-5 **4:22** 4:22 Ezay 2:3; Abdi 17; Rm 9:3-4 **4:23-24** 4:23-24 3:3-8; 2Kwər 3:17; Flp 3:3

Hyala dewdew tsa, mba'a lə nəfə tsa katan tsa dza ka pəra'wə dəvə slar niy pəra'wanci dəvə kaa Didi. Sa nzanay Safə na Hyala. Mbəzliy dī pəra'wanta dividivi shi kaa Hyala kwərakwə kiy, lə bərçi Safə tsa nɛ, mba'a lə nəfə tsa katan tsa dza ghəshiy pəra'wanta dividivi shi. Sa nzanay, gəla mbəzliy pəra'wanta dividivi tsəgha na shi dī Hyala» kə Yesəw.

²⁵ Ma kə mali va ki na: «Talay, e sənay, ta səkə dza Ntsa tivə Hyala, ntsa nə məndi va, *Kəristəw, kə məndi. Sa ka na səkəyəy, ta pəraslavənyəy kwəma Hyala dza naa dza gwa'a gwa'a» kə. ²⁶ Ma kə Yesəw ngəta na: «Ava yən na ki, yən ntsaa gəzəna kwəma tsa sənənva» kə.

²⁷ Ghala pətsa va ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw zhəghəkəvashi mbə məlmə. Ma səkə ghəshi na, Yesəw mbə gəzə kwəma lə mali, mba'a nava kwəma sətī məhərli shi. Ya tsəgha nɛ ki na, ndə tība mbə shiy dəw: «A mali na, wa shi dī gha və shəka?» kəw. Ya ka dəw va Yesəw na: «Gha kiy, a kwəma gəzə ghəwəy lia?» kə baw.

²⁸ 'Wakəvə mali va tsəgha, mbərəkə zlata tsaghwa nɛ tība miy yam, ka zhəghəvaa jighi ta dzaa gəzanshi mbəzli. A kə kaa mbəzli sa tsəhəta na na: ²⁹ «A mbəzlia, wa ndim nighətimam tsahwəti ndə tikə, mba'a gəzəkəra shi mənəhwee ghala mbərədzə gwa'a gwa'a. Nda ghəci na Kəristəw Ntsa tivə Hyala vay? Əndaw» kə. ³⁰ 'Wakəvə mbəzli mbə məlmə va tsəgha takwəs madishi ta dza ta nighə Yesəw ki.

³¹ Ləy hwəm sa dzata mali vaa dzəmbə məlmə ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw madishi ta cə'wə Yesəw, a ghəci zəməhwə shi zəmə di, ma kə ghəshi na: «A Metər, zəhwə shi zəmə» kə ghəshi. ³² Dzəghwa ma kə ngəshi na: «Kadiwəm na ghəwəy di, a ni ya shi zəmə vəya zəməshee, shi zəmə sənashi ma ghəwəy» kə. ³³ Tapə mbəzli ta səda ci va dzəmbəshi mbə dewdew kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ə nzana mba'a tsahwəti ndə banakə shi zəmə shəkəna?» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəshi ki na:

«Ma na ni ya shi zəmə gəzanwəy yay, ghəshi na dī fəti ta kwəma gəzəkə ntsaa ghəwənara, mba'a kəramti sləni ndara na ta məni nɛ. ³⁵ Tir fadə tərə na məndi dzaa məni shi zəmə səkə kwamti, pə ghəwəy sana bay? A gəzanwəy ya nē ki, nighətim njasa nza pətsa kwamti, gwa'a gwa'a nakamtəvashi shi zəmə. Tərə na war mənishiy jighi. ³⁶ Ndə məni shiy jighi kiy, mbə kwəma zhəmə ci na, ka na dza kaa hwəlfə shi vay, basə basə basətishi, mba'a dzaa gwəmaghwashi kwa gəzəm, ta kwəma piy tsa kədi ma ghəshi. Ta mbə kar ntsaa zati shi va ghəshi lə tsa mənəkəshi vaa jighi nza lə vəshi bakanashi. ³⁷ A kwəma va mbəə nza nja kwəma fir tsa niy gəzə va, ma kə na: «Kwətiy ndə tsənwə shiy na, kwətiy tsa mənishiy jighi» kə. ³⁸ Sa nzanay, ghəwəniy ghəwəniwəy ya sana, ta dza ghəwəy məni shi zəmə tsənwəti ma ghəwəy jighi. Kwətishi na mbəzliy, zati shi va. Mba'ee ghəwanəwəy kwərakwə ki tə mbərəkə sləni shi va» kə.

³⁹⁻⁴⁰ Ma sa tsəhəshi mbəzli mbə məlmə ka Samari va vəgha Yesəw na, dan mbəzli mbəba banavə nefer shi ki, tə mbərəkə kwəma gəzanshi mali va va, nə na: «Gwa'a gəzara na kwəmaa niy mənəhwee ghala mbərədzə» kə. Dza ghəshi ka cə'wə Yesəw, a ghəci hyayvay mbə shi. Dza Yesəw mba'a zləbati mba'a hiy mbə shi gar vici ci bakə. ⁴¹ Sa favə ghəshi kwəma gəzanshi na lə miy tsa ci də'wə ghən tsa shi na, dzəghwa mətəhə nihwəti mbəzliy banavə nefer shi zhiniy mətəhə shi ki. ⁴² Ma kə ghəshi kaa maliy harashi va ki na: «A mali, kwataka tə sa gəzanəy gha va gwa'a tsəgha banavə ghəy nefer ghəy kaa Yesəw nana kiw. Sa nzana, mba'a ghəy favə kwəma gəzə na lə miy tsa ci ngənəy də'wə ghən tsa ghəy. Dzəghwa mbə kwəma va na, mba'a ghəy sənay katan katan, ghəci na Ndə mbəli mbəzli tə hidī, pə ghəy, va tsəgha banavə ghəy nefer ghəy dība» kə ghəshi.

Kar Yesəw lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa dikə tsa

⁴³ Løy hwəm vici mēnti Yesəw va bakə na mbə məlmə *Samari kiy, dza na mba'a zlay tsava piy səvəriy, ka dzay dzəti nici hidfi, hidfi ka Galile. ⁴⁴ Kwataŋay aa niy gəzəkə, a kə niy niy: «Ka fati dikə mēndiy dzəti ndə Hyala njasa təbə na mbə məlmə ciw» kə niy ni. ⁴⁵ Ya tsəgha nzə kiy, ma sa tsəhəy na tə hidfi ka Galile na, dzəghwa mbəzli tə hidfi va mba'a ghəshi ka'wəwə wəzə wəzə tərəŋw. Sa nzana mba'a ghəshi səkəkə mbə məlmə Zherəwzalem ta *makwaghwa Pakə, mba'a ghəshi nashi shi mənəhwə Yesəw mbə makwaghwa va lə mətə shi njasa mənishi na gwa'a.

⁴⁶ Dzəghwa Yesəw mba'a zhəghəghəvay zhimbə məlmə Kana, tə hidfi ka Galile. Mbə pətsaa niy zhəghəti na va yam gəmshi ni ka tay. Dzəghwa mba'a tsahwəti ndə ghəra sləni ngwəmna tsa dikə tsa tifa mbə məlmə Kapernahwəm gwərapəy zəghwə ci. ⁴⁷ Ma sa favə na, a Yesəw zhəghəkəvay tə hidfi ka Zhəwde dzəti hidfi ka Galile, kə mēndi na, dza na mba'a dzaa kəsay ta cə'wə, a kə na: «A Metər, titihwə dzam a gha dzaa mbəlītəra zəghwee ghəci gwərapəy mbə məlmə Kapernahwəm, tərə na jəw sana ta məti» kə. ⁴⁸ Ma kə Yesəw ngəci na: «Yaŋ tsəgha na, ghwəy di na bəra nefer ghwəy kala war ghwəy nay na yən mēnti shi maɗaŋa maɗaŋa ni, lə shiy cipə kwəma ɓa na.» kə. ⁴⁹ Ma kə ndə sləni ngwəmna tsa va ngəci na: «A Metər, yaŋ pə gha, ndi mbata ghaa dzakə ghi tsee di na gha, əntaa zəghwee va mətiiy» kə. ⁵⁰ Ma kə Yesəw ngəci na: «A pə gha mēntiy, mbalaa jigghi, mbəli mbəli na zəghwə gha» kə. Dza na: «Yaŋ» kə zləbavə kwəma gəzanci Yesəw va, war ka dzay.

⁵¹ Ma war ghəci ghwəlay kwa kwal mbə jighey, mba'a mbəzliy ghəra sləni kəghi tsa ci səkəkəshi ta ka'wə, ka gəzanci: «A zəghwə gha va mbəliy ɓay» kə shi. ⁵² Ma kə na: «Ge'i ge'i lə vici njaa gha naa mēnti gəja' baya?» kə. Ma kə mbəzli va na: «Mbəra sa səkəwata vici kwa ghən gha naa kwəmavə gəja'a» kə ghəshi. ⁵³ Dzəghwa ndə ghəra sləni

ngwəmna tsa va mba'a sənay tsəgha, war ge'i ge'i ghala vici gəzanci Yesəw va nə naa ni: «Mbala, mbəli mbəli na zəghwə gha va» kə, zəghwə ci va kwəmavə gəja'a. Dzəghwa na, ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi, mba'a ghəshi ɓanavə nefer shi kaa Yesəw ki.

⁵⁴ Ava, ghənzə na kwa baka kwəma maɗaŋa maɗaŋa na mēnti Yesəw tə hidfi ka Galile, ghala pətsaa səvəriy na mbə hidfi ka Zhəwde dzətiy ti shi.

5

Yesəw ghəshi lə ntsa məti məti vəgha tsa mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Ma løy hwəm kwəma va na, mba'a nahwəti vici makwaghwa *ka Zhəwifə mənta, mba'a Yesəw dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta makwaghwa va kwərakwə ki. ² Ma mbə məlmə va na, mba'a kwəfa lati mēndi tifa ndəkəwə ghənzə vəgha miy dəgha ka tenkesliy dzəmbə məlmə va kwa. Slən tsa kwəfa va lə kwəma ka *Ebərə na: «Betizata.» Cifə mēndi lalati geshikiki vəgha. ³ Ma mbə geshikiki va na, mba'a mbəzli gwərapə gwərapəshi ni niy ɓasəyvashi ɗaŋ tərəŋw, ghwələfesli, lə vədevəder, mba'a mbəzli mətii mətii vəgha ni gwa'a. [Ka ndəghə dazləbə tsa dza yam vaa dazləbayvashi. ⁴ Sa ka naa nzay, bərkəti ma *ndə kwal tsa Hyala na, kar naa səkəway dzəghwa kwəfa vaa dazləbata. Ma ndə zəlghwə tsa dzaa 'waa dzəghway dzəghwa kwəfa va, ya zəlghwə ka wa niy nza sa ci na, mbəli mbəli ghəci.]

⁵ Mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa məhəni mbə gaska va, gwərapəy gar piya ci, mahkan mətəkə dəghəsəti. ⁶ Sa nay Yesəw tsəgha məhəni, mba'a niy sənay gwərapəy na ghala ndimndim kə na, dza na ka ɗəw kwəma və, a kə na: «Ka di ghaa mbəliŋa na?» kə. ⁷ Ma kə ntsa gwərapəy tsa va na: «A Ndə sləkəpə, ava war tsəgha kee nza tifa. Tsee ndə tə ya gar bəvəraa fambəra mbə yam taŋtaŋ, ghala pətsa ka ghəshiy dazləbəshiw. Sa kee dza kaf

kafëra, ka dza ta dzëghë dzëmbëshiy, kee madiy tsëhë na, tsahwëti ndë 'wati kwal dzëghway kënee» kë. ⁸ Ma kë Yesëw na: «Sati, pëerë këshëdë tsa gha, mbala» kë. ⁹ Nza'jëw tsëgha, kwëriñ, ntsa va mbëliy. Dza na mba'a pëerëvë këshëdë tsa ci, ka dza.

Ma vici mëniva shi va ti kiy, fëca *vici dëkëva ka Zhëwifë ghënzë. ¹⁰ Ma kë mbëzli dikë dikë ni mbë ka Zhëwifë kaa ntsaa mbëliy va na: «Gha kiy, kwal va gha ta bë këshëdë tsa gha tsa, njana nzana mahalakë ghëra slëni va ghwëmmë ndatsë nzaw» kë ghëshi. ¹¹ Ma kë kaa zlëbanshi na: «Waa ntsaa mbëlitëra va, në naa ni: "Sati pëerë këshëdë tsa gha a gha dzaa" kë sa» kë. ¹² Zhini ma kë ghëshi ngëci b'a na: «Yañ, wa slën tsa tsava ntsaa gëzaja va tsëgha naciy?» kë ghëshi. ¹³ Ma na ntsa mbëlitim va naci kiy, niy sënay ntsaa mbëlitim va naw. Sa nzanay, a Yesëw niy b'arvay të pëtsa va, mba'a dzay sa nza mbëzli d'anjshi tifa.

¹⁴ Dzëghwa lëy hwëm shi va ki na, mba'a Yesëw dzaa kësay ghëci mbë *ciki Hyala. Ma sa kësay na tsëgha ki na, dza na mba'a gëzanci, ma kë ngëci na: «A ntsa, avanay sënzënvay, a gha mbëlija, nana kiy, ya të gha ghën tsa gha va zhiniy mëni *kwëma jikir na. Vantaa nahwëti kwëma zhataa dzëkën gha, tan kaa na kwataja va» kë. ¹⁵ Dzëghwa ntsa va mba'a dzaa gëzanshi ka mbëzli dikë dikë ni mbë ka Zhëwifë: «Wa Yesëw mbëlitëra na ki» kë.

¹⁶ Të kwëma va d'i ma mbëzli ka Zhëwifë dikë dikë ni mëtsë Yesëw ki, sa mbëlitim na va ntsa va fëca vici dëkëva shi. Mba'a ghëshi ghati ghëzli ci tsëgha. ¹⁷ Ma kë Yesëw ngëshi na: «A mbëzli ni, Dirëy, vici va vici va na mbë ghëra slëni. Yën kwërakwë kiy, war tsëgha ghëree» kë. ¹⁸ Të mbërkë kwëma gëzëkë Yesëw va tsëgha na gwëra mbëzli dikë dikë niy

bëti nëfëë dzëkën Yesëw tërëñw ka pëla kwal pëesli ci. Kwataka va ntsa mbëlitim na va fëca vici dëkëva naw, ëhëñ, gaw të sa në na va: «Dirë na Hyala» kë, ka zhëghëti ghën tsa ci yëm lë Hyala na.

Bërci banavë Hyala kaa Zëghwë nzë

¹⁹ Ma kë Yesëw ngëshi ki na: «A mbëzli ni, a gëzanjwëy ya, ta na navay, tsëgha na, ya wa shi nashi ghwëy va Zëghwë mëntiy, shi mënti na dë'wë ghën tsa ci ghëshiw. Shi nashi na Dëy mbë mënishim na, shi va mënti na. Ya nimaba shiy na shi mëni Didi va gwa'ay, ghëshi na shi mëni Zëghwë ci kwërakwë. ²⁰ Sa nzana mba'a Didi diti Zëghwë ciy, dza na mba'a cinti mëni shi ka naa mëni gwa'a ngëci. Ta zhini dza naa canci ghëra slëniy tanamti nana të dikë tërëñw diba, nza Zëghwë ci mbëë ghëra, ma nza ghwëy nighë nava kwëma, nja kwëma dimëdimë na ki. ²¹ Sa nzanay, njasa mbay Didi vaa zhanakati mbëzliy bëkwëshi zhakati mbë mëti, ka zhanambë piy tsa shiy, tsëgha dza Zëghwë ciy mbay b'anci piy tsaa këd'i ma kaa ya tsama ntsa dza naa d'i gwa'a kwërakwë ki. ²² Na Didiy, ka basë ngwëvë naa dzëkën ndë ya kwëtiñ naciw. War kaa Zëghwë ci banavë na kwal basë ngwëvë. ²³ Ta mbë ndë ya tsamaba ciy fal Zëghwë ci va, njasa fal ghëshi va Didi kwërakwë. Ntsaa dzaa d'i ma fal Zëghwë ci vay, ava tsëgha dza naa fal ma Dëy tsaa ghwëny va kwërakwë.

²⁴ Avanay sënzënvay, ë gëzanjwëy ya, ta na navay, tsëgha na, ya tsamaba ndë favë na kwëma gëzëe, dza na mba'a zlëbavë kwëma ntsaa ghwënaray, a tsava ndë kwëmavë piy tsaa këd'i ma. Ka kësëy tsava ndë ngwëvëw. A tanëy dzëghwa këni mëti, mba'a dzay dzëmbë piy tsaa këd'i ma. ²⁵ Æ gëzanjwëy ya, ta na navay, tsëgha na, a tsahwëti vëghwë tifa dzaa sëëkë, ya sënzënvay, aa sëëkëy, vëghwë tsa vay, vëghwë tsa dza mbëzli bëkwë

5:8 5:8-9 Mt 9:6-7 5:9 5:9 5:16, 18; 7:21-22; 9:14; Mk 2:27-28 5:10 5:10 Sëvëri 20:8-10; Zher 17:21-22 5:13 5:13 6:15; 11:54; 12:36; Mt 8:18; 13:36 5:14 5:14 Mt 9:2; Zhk 5:16 5:15 5:15 9:11 5:18 5:18 ka pëla pëesli ci: Mt 14:5; Zhñ 7:1, 25; 8:37, 40; 11:53; Dirë na Hyala: 1:34; 3:35; 8:16-19; 10:17-18, 29-38; 14:8-11, 20, 28; 15:9-10; 16:27-28; vëh. 17 5:19 5:19 1:34 5:20 5:20 3:35 5:21 5:21 Rm 4:17; Ef 2:5; Zhñ 11:25 5:22 5:22 3:18; 5:27, 30; 9:39; 12:47-48; SlëniKY 10:42; 1Zhñ 2:28 5:23 5:23 Flp 2:10-11 5:24 5:24 3:16; 5:22; 6:35; 8:51; 10:28; 11:25-26; 14:6; 17:2; 20:31; 1Zhñ 2:25; 3:14 5:25 5:25 11:43; Mk 5:41; Lk 7:14

bëkwë niy favë gaka mëli Zëghwë Hyala ti na. Mbëzliy dzaa favë gaka mëli ci va kiy, ta piy dza ghëshi. ²⁶ Sa nzanay, njasa nza Didi va lë bërci vë ta bë piy kaa ndë na, tsëgha bënavë na bërci va kaa Zëghwë ci a ghëci bënsihi piy kaa mbëzli kwërakwë. ²⁷ Mba'a bënavë kwal tsaabasë ngwëvë dzëkën mbëzli gwa'a kaa ngëci, sa nzana Zëghwë yakë ndë ngëri ghëci. ²⁸ Èntaa ghwëy dzaa nighë nja madanja sa ka tsahwëti vëghwë sëäkëy ma. Ghala vëghwë tsa vay, mbëzli kwa kwëli gwa'a gwa'a dza naa favë mëli ci, ²⁹ ka ghëshi dza na, mba'a ghëshi zhikëmëshi kwa kwëli. Ma mbëzliy niy nza mbë mëni kwëma wëzë nay, sëmë tsa shi na, ta kwëmavë piy tsa këdi ma, ma niy niy mëni war *kwëma jikir na na, ka sëmë ta dzëti ngwëvë.

³⁰ Na neyey, sa mbay ya mëni dë'wë ghën tsee, njasa tarëvë tibaw. Ya ngwëvë njasa slee nay, njasa gëzara Hyala slee. Ngwëvë slee vay sa tsërtsër na na, sa nzana, kala pëla fambë nee kwëma dëe yën dzëmbë, war njasa di ntsaa ghwënaray yën mëni» kë.

Shiy ndëgha fëti ta bërci va Yesëw mbë slëni ci

³¹ Ma kë Yesëw diba na: «Na neyey, mba'a pën ni, e ndëgha fëti ta ghën tsee, pënëy, fëti katanj na naw dza mbëzliy ni. ³² Nanzë kiy, a ndë tiba, ntsaa dzaa ndëgha fëti të ya. E sënay, fëti ndëgha ntsa vaa dzëkën yay, ndëgha fëti lë kwal tsa katanj tsa na. ³³ A ghwëy niy ghwënashi mbëzli kaa Zhanj tsa mëni *batem ta dëw kwëma vë. Dza Zhanj mba'a ndëghamti fëti ta kwëma katanj na va. ³⁴ Ma na nee ta na tsee ghën kiy, dëw ndëe a ghëci mbëë ndëghatëra fëti, pënëw. War të mbërkë ghwëy gëzee kwëma ndëgha fëti Zhanj, ta mbë ghwëy zlëba, ma nza ghwëy mbëlinjwëy. ³⁵ Sa nzana Zhanj, nja gërkëwa ka ghwë vaa nza wanjë kwa, ka mbëre kaa mbëzli ghëci niy nza. Dzëghwa mba'a ghwëy niy

vëshinjwëy ge'i lë tsava vëghwë gar jëwë tsëtse, ta kwëma wanj tsa mëni na va.

³⁶ Na nee dibay, a nihwëti shiy dzaa ndëgha fëtiy dzëkënee tiba, tërënjwëba na shi va ndëgha fëti këni na Zhanj. Slëni gëzara Dirë va, ta ghëray, ghënzë ndëgha na fëti të ya. Slëni mënee vay, ti dza mbëzliy sënay, Dirë tsa më ghwëmë ghwënikëra na, kë ghëshi. ³⁷ Dzëghwa Dirë tsa ghwënikëra va bë na, mbë ndëgha fëti ghëci dë'wë ghën tsa ci të ya. Ma ghwëy ta na tsa ghwëy ghën ki na, sëäkë ghwëy favë gaka mëli ciw, sëäkë ghwëy nata mëtsë ciw, tsëgha. ³⁸ Njana di ma ghwëy zlëba kwëma ntsaa ghwënaray, kwëma ci mbë nëfë ghwëyëw di naa gëzë.

³⁹ Dzëghwa ghwëy mba'a ghwëy jahambëvanjwëy tërënjwë dzëmbë jangë zliyahi Hyala, sa bërkëti ghwëy: «Ta kësata kwëmaa cipë njasa dza mëndiy kwëmavë piy tsa këdi ma dza ghëy mbë» pë ghwëy. Mbalaa dzëkënee gëzë kwëmer mbë zliyahi va va kwëma nashi ki. ⁴⁰ A ka di ghwëy sëäkë vëya ta kwëmavë tsa katanj tsa piyëw.

⁴¹ Ma na nee, ta na tsee ghënëy, në yaa ni, war ndë ngëri faltëra, pënëw. ⁴² E sënanjwëy, ka di Hyala ghwëy ya jëwë mbë nëfer ghwëyëw. ⁴³ Vanay sanay, e sëäkëra tikë, ta kwëma ghwënikëra Dirë, dzëghwa ghwëy na, a di ka'wëra ghwëyëw. Ka ghwëy nighë taa nza kiy, mba'a kë tsahwëti ndë sëäkëy lë kwëma tarëkë na, dë'wë ghën tsa ci na, ka ghwëy dza, ka'wë ka'wëvë tsava ndë tsëgha. ⁴⁴ War fal tsa dza ndë ngëri, nja ghwëy faltënjwëy sa pala ghwëy gwa'a tsëgha, kala pëla fal tsa dza Hyala kwëtita faltënjwëy. Njaa dza ghwëy zlëbavë kwëmëe në ghwëy kia? ⁴⁵ Èntaa ghwëy tëkë na, nja yën dza naa hakanjwëy dzëti ngwëvë kwa kwëma Dirë, pë ghwëy nee ki ma. *Mëyizë tsa sënay ghwëy va fëy ghwëy ghën tsa ghwëy tiy, ghëci dza naa harnjwëy dzëti ngwëvë. ⁴⁶ War

5:26 5:26 1:4 5:29 5:29 11:24 5:30 5:30 4:34 5:31 5:31-32 5:36 5:33 5:33-34 1:15, 19, 34 5:36 5:36 10:25, 38; 14:10-11; 15:24, 27 5:37 5:37 1:34; Sëvëri 20:19; Nëw 4:12 5:38 5:38 16:9 5:39 5:39 Lk 24:27, 44; SlëniKY 13:27; 17:11; 2Tim 3:15-16; 1Pi 1:10-11 5:41 5:41 7:18 5:44 5:44 5:41 5:45 5:45 Nëw 31:24-29 5:46 5:46 Nëw 18:15, 18; Lk 24:27; Zhj 6:14; SlëniKY 3:22; 7:37

mba'a pə ghwəy niy zləbavə kwəma Məyizə lə nəfə tsa karkar tsa nzay, a ghwəy niy dzaa zləbavə nee va kwəma nza kwərakwə ki, sa nzanay, kwəmaa dzəkənee na sa niy tsasliti Məyizə va.
⁴⁷ Kwa vəghwə tsa njana, kala zləbavə na Məyizə va kwəma ghwəy kiy, njaa dza ghwəy ghaa zləbavə nee kwəma nee paraa?» kə Yesəw.

6

Yesəw lə mbəzli bələkwə bələkwə cifə mətəkə

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lk 9:10-17)

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw kafəy taŋəy dzəvəri na pəriḃa pəriḃa bəla həl Galile tsa har mēndi vaa həl *Tiberiyadə. ² Ma sa nay mēndi ghəci dzay na, tapə vərəm ndə ngəri mbə nəw ci, sa nay mēndi kwəma maḃaŋa maḃaŋa na mbə mbəli tsa mbalamti na va mbəzli gwərapə gwərapəshi ni. ³ Dza kar Yesəw ghəshi lə mbəzli ta səḃa ci mba'a ghəshi dzəməshi mə kəlaŋ tibiaa nzəyshi mə. ⁴ Ma ghala pətsa va ki na, *makwaghwa Pakə ka Zhəwifə ndəkəwə ndəkəwə ta məniva.

⁵ Sa nə Yesəw njə'wə, kə na, ndə ngəri ḃaŋ tərəŋw ḃasəkəvay, ka səkəkə dzəvəgha. Sa nashi na mbəzli va, ma kə kaa Fəlipə na: «A Fəlipə, kwəma dza ghwəm pakə shi zəmə tə pətsa sana gar ḃanashi kaa mbəzli ni gwanashia?» kə. ⁶ Ma gəzə na kwəma va tsəghay, war ta mbəə favə na dza Fəlipəə zləḃanci kwəma gwa'a tsəgha. Ma ghəci na nacy, gwa'a sənata na njasa dza naa mənī. ⁷ Ma kə Fəlipə na: «A Metər, ya war mbəl gar bələkwə bələkwə bakəə ḃəvə ghwəm pavə shi zəmə tiy, daw dza ghəshiy nza ta kwəmavə ngəmiy shi mbəzli ni jəw jəw gwanashi» kə. ⁸ Ma kə tsahwəti mbə mbəzli ta səḃa ci, Andəre, zəmbəghəy Shimaŋw Piyer na: ⁹ «Avanay tsahwəti zəghwə tikə jəwə lə peŋ cifə mba'a kərpi bakə və. Nanzə kiy, wa shi dza niva shiy ghakə ta gəla mbəzli ḃaŋ ni ni

tsətsə kia?» kə. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Gəzanshim mbəzli va, a ghəshi nzəyshi mənəy na ghwəy» kə. Ma pətsa vay, lə gwəzən ti gar nzəyshi mbəzli. Mbəzli va ki na, mba'a ghəshi mənī gar bələkwə bələkwə cifə mətəkə. Dza ghəshi mba'a ghəshi nzəyshi ki. ¹¹ Sa nashi Yesəw mbəzli va nzəyshi gwa'a na, dza na tsəŋ ḃəvə peŋ, ka mənī 'wəsa kaa Hyalaa dzəkən. Sa manamti na 'wəsa na, mba'a ḃanavəshi kaa mbəzliy nzəyshi va gwanashi a ghəshi zəmə. Tsəgha mənī lə kərpi va ḃa. Ya wa də mbə shi na, mba'a kwəmavə shiy zəhwəshi gar məkanci. ¹² Ma ləy hwəm sa zəhwə mbəzli va shi zəmə gwanashi bəhə bəhə kiy, mba'a Yesəw gəzanshi mbəzli ta səḃa ci, a kə ngəshi na: «A pə ghwəy mənī kiy, ḃasətim tsa tərmbə va va mbəzli va, əntaa tsahwəti dzaa ḃaŋəy mbə» kə. ¹³ Dzəghwa mēndi ḃasə ḃasə mēndi ḃasəti tsa tərmbə peŋ mbə sa cifə tsa va sa zəməvə mēndi, ghwani məŋ lə bakə mēndi təhay li gyadə gyadə.

¹⁴ Mba'a ghəshi nata njasa mənī Yesəw kwəma dimədīmə na va gwanashi tsəgha, a kə ghəshi ki na: «Ntsa na ndə Hyala tsa gəzə mēndi va dzaa səkəkə dzəti hidī» kə ghəshi. ¹⁵ Mba'a Yesəw sənay tsəgha, «Nḃal tərmbə ghəshi ta səkəkə ta kəsəra lə bərēci ta pəərəḃa ka mazəw» kə. Mba'a zhiniy zhay zhimə kəlaŋ tsa va kwətiy, mba'a dzaa nzəyşy mə ḃiḃa.

Njasa dza Yesəw dzəy tə ghən yam lə səḃa ci

(Mt 14:22-33; Mk 6:45-52)

¹⁶ Sa mənīy tihwer na, mba'a *mbəzli ta səḃa Yesəw dzashiy dzəməy həl. ¹⁷ Mba'a ghəshi dzəghwashi kwa kwambəwal, ka taŋə dzəvəri tə həl tsa va ta dzəmbə məlmə Kapernahwəm. Pa' ka mənī vərḃi war ghəshi mbə taŋə, kala səkəkə Yesəw kəsashi. ¹⁸ Mba'a safə maḃiy ta viy dzəy tə kwəfa va lə bərēci tərəŋw. War pasla'wə yam pasla'wəva ḃalala tsəgha ki. ¹⁹ Ma sa kabə ghəshi kwambəwal tsəgha, mba'a ghəshi kəətivə dza gar

kiløwmetər cifə, ya gar kwanj kiy, nighə ghəshi na Yesəw səəkəy ndəkwə ndəkwə lə kwambəwal, ka dza lə səda ci dzəy tə yam. Dzəghwa mba'a her shi dzashi və. ²⁰ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Waa yən na, ka hazləni ghwəy ma» kə. ²¹ «Ənkwa» kə ghəshi. Dza ghəshi ka di ka'wəw dzəghwa kwambəwal, war ghwəla tsəgha na, ndəs kwambəwal kəsashi hidī pəri həlbə tsa di ghəshi va dzaa dzəti.

Vərəm mbəzli lə Yesəw

²² Ma way pi tə həzlimə na, gha' mbəzliy niy basəshi va ghati zəzə kwəma Yesəw tə pətsa nza na. Sa nzana mba'a ghəshi sənay, mbəray war kwətiŋta kwambəwal niy nza tə pətsa va, mba'a *mbəzli ta səda Yesəw niy dzəghwashi kwa. Ma ghala pətsa dzəghwa ghəshi va na, niy nay Yesəw ghəshi dzəghway li shiw, war mbəzli ta səda ci va shiy niy dzashi ja'ja'a.

²³ Ma ghəshi mbə zəzə kwəma Yesəw tsəgha ki na, mba'a nihwəti kwambəwalerə səəkə mbə məlmə *Tiberiyadə dzəkə dzashi tə pətsa va, tifa ndəkwə lə pətsa zəmə məndi va pej tsa mənti Yesəw va 'wəsa kaa Hyala məndiy zəmə. ²⁴ Sa nay ghəshi, kala Yesəw tifa, zhini kala mbəzli ta səda ci tifa kwərakwəy, mba'a ghəshi dzəghwashi kwa kwambəwaler va, ka dzashiy dzəvəri məlmə Kapernahwəm ta pala Yesəw.

Yesəw na dafaa bəpə piy

²⁵ Dza ghəshi ndəs ghəshi kəsay Yesəw pəriŋa ki. Ma sa kəsay ghəshi na: «A Metər, hwəm səəkəŋa gha tikəa?» kə ghəshi. ²⁶ Ma kə Yesəw na: «Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, sa nzana mba'a ghwəy favə kwəma di shi madəŋa məntee va cinjwəy palara ghwəyəw. Sa nzana, mba'a ghwəy kwəməvə shi zəmə vəya, ka zəhwəshi bəhə ghwəy, va tsəgha palara ghwəy. ²⁷ Ka kəslimbə ghən ghwəy war kən ghəra sləni ta shi zəmə dzaa gwəravəə yidishi gəm ki ma. Ta niy

dzaa nza ndimndim ni shi zəmə ka bānci piy tsa kədi ma kaa ndə pə ghwəy ghəra sləni. Shi zəmə vay, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən sa fati Dirə Hyala lamba nzə tə ya, dza naa bənjwəyshi» kə Yesəw.

²⁸ Tapə mbəzli va ta dəw kwəma və ki, a kə ghəshi na: «War njaa njaa dza ghəy mənti dza ghəy mbay ghəratī sləniy dzaa təbanta kaa Hyalaa?» kə ghəshi. ²⁹ Ma kə Yesəw zləbānshi na: «War ndara ma ghwəy nefer ghwəy, yən ntsa ghwənay nay, ghənzə na ghəra sləni wəzə na di na va ghwəy» kə. ³⁰ Zhini ma kə ghəshi na: «A kwəma madəŋa mənti gha gar nata ghəy, ta mbə ghəy ndəŋa nefer ghəya? Naa a sləni mənti ghaa? ³¹ A gha sənay ghala pətsaa nza jijihimmə kwamti mbə gambay, a ghəshi niy kwəməvə shi zəmə nə məndi *manə, kə məndi, mba'a ghəshi zəhwəshi, njasa gəzəkə kwəma mbə Zliya Hyala, ma kə na: «Mba'a bānakəshi na shi zəmə səəkə mə ghwəmə» kə» kə ghəshi.

³² Ma kə Yesəw na: «Ə gəzanjwəy ya, ta na navay tsəgha, *Məyizə ndənjwəy na shi zəmə səəkə mə ghwəməw, Dirə na saa dzaa bənjwəy ni katanj katanj ni shi zəmə səəkə mə ghwəmə. ³³ Sa nzanay, ma ni bəkə Hyala shi zəmə mə ghwəməy, shi ka bānshi piy kaa mbəzli tə hidī na ghəshi» kə. ³⁴ Ma kə mbəzli va na: «A ntsa dikə tsa, bəŋəy niva gəla shi zəmə həzlimə həzlimə di» kə ghəshi. ³⁵ Ma kə Yesəw na: «Yənəy, yən na shi zəmə bəpə piy. Ya tsamaba ndə səəkəy na vəyay, ka dza maa ghəranciw. Ntsaa ndara nəfə tsa ciy, ka ghərancī ndir ghwəlaw.

³⁶ Nanzəy, e niy gəzəkənjwəy: A ghwəy nara ngar na, a ndara nəfə tsa ghwəy ghwəyəw, pən niy ni. ³⁷ Ya tsama ndə na mbə ni ndara Dirə va mbəzliy, ta səəkə dza naa dzəmbə dəvee, ka tihəti tsa dzaa səəkəy va ndə dzəmbə dəvee ya tepə kiw. ³⁸ Sa nzanay, səəkəree mə ghwəmə ta məni kwəma war njasa di yaw, ta məni kwəma di ntsaa ghwənara

6:23 6:23 6:11 6:26 6:26 2:11 6:27 6:27 6:35 6:29 6:29 2:23 6:31 6:31 Cem 78:24; Səvəri 16:4, 31; Zhañ 6:49 6:33 6:33 6:41, 51 6:34 6:34 4:15; Mt 6:11 6:35 6:35 4:13-14; 6:48-58; 7:37 6:36 6:36 16:9; 20:29 6:37 6:37 17:2, 24 6:38 6:38 4:34; Mt 26:39 6:39 6:39 10:28; 17:12; 18:9

søekke. ³⁹ Kwøma ði ntsaa ghwønara vay, war mba'ee ndəghwəti mbəzli ndara na va mbə dəvee gwanashi. Kala zay ndə mbə shi ya kwətiñ nzə. Mba'ee dzaa zhanakatishi mbə məti gwanashi, fəca dza hidiy kərə. ⁴⁰ Ma kwøma ði Dirəy, ya wa ntsaa nara, yən Zəghwə ci, dza na mba'a ndara nəfə tsa ciy, mba'a tsava ndə kwəməvə piy tsaa kəði ma, zhini mba'ee dzaa zhanakati mbə məti fəca dza hidiy kərə» kə Yesəw.

⁴¹ 'Wakəvə *ka Zhəwifə ga' ta ngwəzliməə dzəkən Yesəw, sa nə na va: «Yən na shi zəməə səəkəshi mə ghwəmə» kə. ⁴² Ma kə ghəshi na: «Yesəw sasa tsəy? Ghəci zəghwə *Zhezhefə va tsəy. Ntsa sənay ghwəmmə kar dəy lə mbəghəy ghəci ki na. Njaa njaa naa ni: “Mə ghwəmə səekke” kəa?» kə ghəshi. ⁴³ Ma kə Yesəw na: «A mbəzli ni, ka ngwəzlimə ghwəy kwa jipə ghwəy gəm ma. ⁴⁴ Ndə tifa mba'a dzaa mbay səəkəy dzəvəghee, kala war ntsa haray Didi tsaa ghwənəkəraw. Yən kiy, ta zhanakati dzee mbə məti fəca dza hidiy kərə. ⁴⁵ A mbəzliy gəzə kwøma Hyala niy tsasliiti kwøma mbə Zliya Hyala, a kə ghəshi niy niy: “Ta bananavəshi kwøma dza Hyala kaa mbəzli gwanashi” kə ghəshi niy ni. Ntsaa dzaa fəti ghən ta kwøma dza Didiy bananci, dza mba'a zləbavə kwøma bənipə na va kiy, ta səəkə dza tsava ndə dza vəya. ⁴⁶ Mbə gəzə kwøma vay, ə nə ya: A tsahwəti ndə tifa, mba'a səəkəə nay Didi, pənəw. War yən kwətira yən saa səəkə va mə Hyala na saa nay Didi.

⁴⁷ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa ndara na nəfə tsa ciy, aa kwəməvə piy tsaa kəði ma. ⁴⁸ Yən na shi zəməə bəpə piy. ⁴⁹ Njasa gəzə ghwəy vay, a jijihijwəy niy zəhwə shi har məndiy manə kwamti mbə gamba, ya tsəgha nze kiy, gwanashi bəkwəshi ghəshi. ⁵⁰ Ma na shi zəməə səəkə mə ghwəmə nashi kiy, ya wa ntsaa dzaa zəhwəshiy, ka məti tsava ndəw. ⁵¹ Yən na shi zəməə səəkə mə ghwəmə, ka bəpə piy. Zəhwə ma ndə niva shi zəməy, ta nza dza na lə piy ta

kwa ndimndim jiji. Vəghee də'wə ghən tsee na shi zəməə dzee vaa bānci kaa ntsa va. Ta zlatanavə vəghee va dzee kaa məti, tə mbərkə mbəzli tə hidfi, ta mbə ghəshiy kwəməvə piy» kə Yesəw.

⁵² Ma sa favə ka Zhəwifə kwøma gəzəkə Yesəw va tsəgha na, mba'a kafəkə ghəpə kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Njaa njaa ka ntsa mbay ndammə vəgha ci, ta zəməə ghwəmmə nə na kia?» kə ghəshi. ⁵³ Dzəghwa ma kə Yesəw ki na: «A mbəzli ni, a gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war dza ghwəy kala zəhwə vəghee ghwəy, yən Zəghwə yakə ndə ngəri, kala sahwə miymiy ya ghwəyəy, ka dza ghwəy kwəməvə piyəw. ⁵⁴ Ma na ntsaa zəhwə vəghee, mba'a sahwə miymiy yay, aa kwəməvə piy tsaa kəði ma. Ta zhanakati dzee mbə məti ci fəca dza hidiy kəði. ⁵⁵ Sa nzanay, vəghee va na ni katanj ni shi zəməə, zhini miymiy ya na, ni katanj ni shi sa. ⁵⁶ Ma ntsaa zəhwə vəghee va, mba'a sahwə miymiy yay, jakəjakə nza ghəy li. Mbə ya na, mbee piy kwərakwə. ⁵⁷ Dirə tsaa ghwənaray ghəci bəpə na piy. Tə mbərkə ghəci piyee sana. Ava tsəgha dza ntsaa zəhwə vəghee nza lə piy tə mbərkee kwərakwə ki. ⁵⁸ Ma na shi zəməə mə ghwəmə nashi kiy, yəm na ghəshi lə niy niy zəhwə jijihijwəy va shi zəməə mbəradzə kwamtiw. Ya tsəgha niy zəməhwəshi ghəshiy, a ghəshi niy bəkwəshi na nashi. Ma ntsaa dzaa zəhwə nini shi zəməy, ta nza dza na lə piy tsa ci, ta kwa ndimndim jiji» kə Yesəw.

⁵⁹ Yesəw mbə bananashi kwøma kaa mbəzli mbə ciki basə va tsa ka Zhəwifə, mbə məlmə Kapernahwəm, gəzəkə na kwøma na.

Mbəzliy zləbavə nəw Yesəw lə mbəzliy zləbavə ma

⁶⁰ Ma sa favə mbəzliy nəw Yesəw va kwemer gəzəkə na va tsəghay, ðañ nihwəti mbəzli ghati ngwəzlimə, a kə ghəshi na: «Kay, ata gəla nana kwəməy, caslakəta na. Ka dza ndəə mbay nəwtiw» kə ghəshi. ⁶¹ Mbalaa gwa'a sənay Yesəw njasa ngwəzlimə ghəshiy dzəkən. Ma

kə ngəshi na: «A mbəzli ni, njaa baya ə zhəñwəy kwəma na na? ⁶² Ya sa dza ghwəy nara yən Zəghwə yakə ndə ngəri, yən madiy dzara dzəmə ghwəməə zhəti pətsaa niy nzee kwatəna kiy, njaa dza ghwəy təkə ghalabaa? ⁶³ *Safə tsa Hyala naa bə piy kaa ndə, tsahwəti sa mbay ndə ngəriy ghakə tifa ya wabaw. Ma kwemer gəzanwəy ya niy, Safə tsa Hyala na ghəshi, piy ghəshi difa. ⁶⁴ Ya tsəgha nzə kiy, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy kala dī ghəshiy zləba kwəma va» kə. Sa gəzə Yesəw va tsəghay, aa niy sənashi mbəzliy dzaa zləba ma kwəma ci ghala kwatənata, lə ntsaa dzaa nga dafa ti gwa'a. ⁶⁵ Ma kə Yesəw bə na: «Va tsəgha niy nə ya ngəñwəy kiy: Ndə tifa mba'a taa səkəy dzəvəghee, kala ntsa pəməvə Dirəw, pən» kə.

⁶⁶ Ma sa favə mbəzliy nəw va kwəma gəzəkə na va tsəgha ki na, mba'a nihwəti mbəzli dāñ mbə mbəzliy nəw zlay dzashi. ⁶⁷ Ma kə Yesəw kaa mbəzli ta səda ci va mən lə bakə ni ki na: «A mbəzli ni, njaamə shəka, ə dī ghwəy zlaraa dzanwəy kwərakwə na?» kə. ⁶⁸ Ma kə Shimanw Piyer na: «A Ndə sləkəñəy, va wa ghəy dza kia? A ghəy sənay, kwəma gha na saa bəpə piy tsaa kədi ma. ⁶⁹ A ghəy zləbavə kwəma gha, mba'a ghəy sənay gha na ntsa Hyala dēwdew tsa ghwənəkə na, pə ghəy» kə. ⁷⁰ Ma kə Yesəw na: «Ghwəy ghwəy mbəzli ta sədee ni mən lə bakə ni na, yən təravəñwəy tsəy? Ya tsəgha nzə kiy, *ndə jaka tsa Hyala na tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətiñ» kə. ⁷¹ Kwəma gəzə Yesəw va tsəgha nay, dzəkən Zhəwdasə zəghwə Shimanw Isəkariyətə gəzə na. Sa nzana, ya tsəgha na Zhəwdasə mbə mbəzli ta səda ci va mən lə bakə niy, ghəci dza na ta nga dafa ta Yesəw.

7

Kar Yesəw lə ngwarməhiy

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a Yesəw dzay ta təwrə mbə məlməhi tə

hidī ka Galile. Kalaa niy dī dza ghəciy dzəti hidī ka Zhəwde, sa nzana mbə dī pəesli ci mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə niy nza.

² Ma sa nza vici *makwaghwa ka ka Zhəwifə vaa tsə ta Gaska ndəkəwə na, ³ dza ngwarməhiy ka gəzanci kwəma kaa Yesəw, ma kə ghəshi na: «A Yesəw, bərvəna tikə, mbalaa dzəti hidī ka Zhəwde, a gha dzaa ghəratī sləni madəna na, ta mbə mbəzli ta səda ghaa nata kwərakwə. ⁴ Sa nzana, mba'a kə ndə dī mbəzli gwa'aa sənayəy, kar ndə mənī kwəma tə mbəw. Ma njana nzana, mba'a ghaa mbata ghəra sləni tsəgha na naghay, war ghəra pə gha dzaa ghəratī kwa mətə mbəzli gwanashi!» kə ghəshi. ⁵ Ya ngwarməghəyshi kiy, niy bənavə nifer shi ghəshiw, va tsəgha gəzə ghəshi tsəgha. ⁶ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ta na neyey, səkəy tsee vəghwə nee diw. E sənay, na na ghwəy na ghwəyəy, ya hwəmbə na, war yəməy na vəghwə va ghwəy. ⁷ Sa nzana, ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghənəy, a mbəzli tə hidīy dī mətə ghwəy. Na nee nee kiy, ka dī mətsee ghəshiw. Sa nzana, mbə gəzanshee sləni jikir naa mənī ghwəy, pən ngəshi. ⁸ Zlaram, mbalam ta makwaghwa ghwəy na ghwəy, na neyey, ka dzee tsəhəra mbə diw, sa nzanay, ghwəla na tsee vəghwə» kə Yesəw. ⁹ Ma sa gəzanəkəshi na kwəma va tsəgha na, dza na mba'a nzəyəy tə hidī ka Galile.

*Yesəw mbə *makwaghwa ka ka Zhəwifə vaa tsə ta Gaska*

¹⁰ Ma sa dzashi ngwarməhiy Yesəw ta tsə makwaghwa Gaska va ki na, mba'a Yesəw madiy ləy hwəm shi, ta dza ta tsə va kwərakwə nja mbəmbə, kala ci ghən tsa ci kaa mbəzli.

¹¹ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə ka papala dzar mbə mbəzli mbə tsə va. A kə ghəshi na: «Kwəma na kia nə ghwəmməy?» kə ghəshi. ¹² Ma vərəm ntsaa bəsəy ta tsə makwaghwa naci ki na, bakə mbə təhəvərivay tə mbərkə

6:63 6:63 3:5-8; 2Kwər 3:6 **6:64** 6:64 13:11; 16:9 **6:67** 6:67-69 Mt 16:15-20; Mk 1:24 **6:71** 6:71 12:4 **7:1** 7:1 5:18 **7:2** 7:2 SləniTaH 23:33-34; Nəw 16:13-15 **7:5** 7:5 16:9 **7:6** 7:6 2:4 **7:7** 7:7 15:18; 16:33; 17:14; Mt 10:22; 24:9; 1Zhñ 3:13 **7:11** 7:11 11:56

kwëma ci, ka ngwëngwëliwa kwa jipë shi. Ma kë nihwëti na: «Kay, ma ntsa vay, wëzë na kwëma ci tërëjw» kë ghëshi. A kë nihwëti bë na: «Kay, tïbaw, ndë mbë tepëw. Mbëzli na ni dakë na» kë niva bë. ¹³ Ya tsëgha nzë ki na, a mbë ghëshiy gëzëkëvëri kwëma va pa'i pa'i dzëti ngwëla, sa hazlëni ghëshi va mbëzli ka Zhëwifë dikë dikë niw.

¹⁴ Ma sa mënta vici mëntim mbë tsë va yëmyëm lë naa tërëmbë ki na, 'wakëvë Yesëw irëtsë dzëmbëy mbë *ciki Hyala, ka bananshi shiy kaa mbëzli mbëbë. ¹⁵ Ma sa favë ka Zhëwifë kwëma bënipë na va na, mba'a nava kwëma sëëvëri mëhërlï shi. A kë ghëshi na: «Aya, njaa sënata tsatsa ndë kwëma mbë zliya kala sëëkë ghëci mbë bëni nzë kia?» kë ghëshi. ¹⁶ Ma kë Yesëw ngëshi na: «A mbëzli ni, nay ghwëy na, kwëma bëniñwëy ya nay, kwëmaa sëëkë vëya dë'wë ghën tsee naw. Kwëmaa sëëkë va Hyalaa ghwënara va na. ¹⁷ Ma ntsaa tarëti mëni kwëma dï Hyala mbë nëfë ciy, ta mbay dza tsava ndëë sënata, niy nza kwëma gëzëe na, ka kwëmaa sëëkë va Hyala karkar, ya ka kwëmaa sëëkë vëya dë'wë ghën tsee na. ¹⁸ War mba'a pë ghwëy nay ndë dzëtiy të gëzë kwëmaa sëëkë vë dë'wë ghën tsa ciy, fal tsa ciy pëla tsava ndë kaa ghën tsa ci. Ma na ntsaa pëlanci fal kaa ntsaa ghwënikëy, ava ntsa katarj tsa, dzërvë mbë kwëma ci tepëw.

¹⁹ A *Mëyizë niy ndanwëy *kwëma pëhëti Hyala. Ya ndë kwëtiñëy ntsaa nëwti kwëma pëhëti na va mbë ghwëyëw. Wa shiy mënishï pëla ghwëy kwal tsa pëëslira kia?» kë Yesëw. ²⁰ Dzëghwa, ma kë vëram tsa basëy va të pëtsa va ngëci na: «Gazlaka kësëvëña na shëkëna? Wa ntsaa pëla pëëslina tïbaa?» kë ghëshi. ²¹ Ma kë Yesëw na: «A ghwëy nay war sa mëntëe slëni kwëtiñ gwa'a tsëghay, mba'a sëëvëriñwëy mëhërlï ghwëy. ²² Sa gëzanwëy Mëyizë *slanshi fë'yasa kaa

ndërazhiy zhër ghwëy mënti ma ghëshi hi dëghësë ghala yakëshi mëndiy, ya fëca *vici dëkëva mëniva kwa dëghasa vici va na, kar ghwëy slanshi fë'yasa kaa ndërazhi ghwëy. Mbalaa kwëma ghakë Mëyizë na sava tala naci kiw, kwëma gëzëkë Hyala kaa jijihinwëy ghala mbëradzë na. ²³ Ya sa nzana mbë slanshi fë'yasa ghwëy nza kaa ndërazhi ghwëy ya pa' fëca vici dëkëva, sa dï ma ghwëy dzëghwanwëy kën kwëma gëzëkë Mëyizë kiy, war tawa bë ghwëy nëfë dzëkënee, sa mbëlantëe ndë fëca vici dëkëva mbë ngëra'wë tsa kën, nza vëgha ci mbëë nza kwëriñ kia? ²⁴ A pë ghwëy mëntiy, ka bë fëti ghwëy kaa ndë, war të shi nashi ghwëy ghëci mënti kwa mëtsë ghwëy gwa'a tsëgha ma. Sënay të ghwëy kwal tsa kwëma, ka ghwëy madï ta bë fëti kaa ndë» kë Yesëw.

*Yesëw na *Këristëw Ntsa tivë Hyala va ta mbëli mbëzli*

²⁵ Ma kë nihwëti mbëzli mbë mbëzli mbë mëlmë Zhërëwzalem sa nay ghëshi Yesëw mbë gëzë kwëma na: «Aya, wa ntsa sa pala mëndi va ta pëëslï ci sham sa? ²⁶ Avanay mbë gëzë kwëma të ngwëla parahwë kala ntsaa gëzanci ya kwëma tïba ni? Naa ë nzana mba'a mbëzli ghwëmmë dikë dikë ni sënay "Ghëci na Këristëw ntsa tivë Hyala va" kë ghëshi shëkëna? ²⁷ Sa ka Këristëw sëëkëy na naciy, ka dza mëndiy sënay nda ndë ka wa naw. A na tsatsa ndë naci kiy, a ghwëmmë sënay të pëtsa sëëkë na» kë ghëshi.

²⁸ Ghala vëghwë tsa gëzë mbëzli va va kwëma vay, Yesëw mbë bëni shiy kaa mbëzli mbë *ciki Hyala na. Dza na, ka zlapë kwëma zlanzlan, a kë na: «Njaa pë ghwëya? A ghwëy sënara, ka sënay ya të pëtsa sëëkëe, pë ghwëy? Katarj sënara ghwëy na? Yën nëe ki e gëzanwëyëy, sëëkë tsee tsa na, yën sëëkëra na lë dëe dë'wë ghën tseyew, ndë ghwënara na. Ntsa va kiy, ntsa slar tsa na, ghwëy na na ghwëyëy, sënay ntsaa ghwënara va

7:13 7:13 9:22 **7:15** 7:15 Mt 13:54; Lk 2:47 **7:16** 7:16 12:49; 14:10 **7:18** 7:18 5:41; 8:50; 12:43 **7:19** 7:19 1:17; SlëniKY 7:53; Rm 2:17-24 **7:20** 7:20 8:48 **7:21** 7:21-23 5:9 **7:22** 7:22 Ghava 17:9-14; SlëniTaH 12:3 **7:23** 7:23 5:9 **7:24** 7:24 8:15 **7:25** 7:25 5:18 **7:26** 7:26 4:25; 18:20 **7:27** 7:27 9:29 **7:28** 7:28-29 8:55; 17:8, 21, 25

ghwøyaw. ²⁹ Na nee nee kiy, e sənay, sa nzanay, ghøy li niy nza na. Dza na mba'a ghwənikəra sana ki» kə Yesəw. ³⁰ Ma sa favə ghəshi kwəma gəzəkə na va tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə pəla kwal tsa kəsə ci. Kala ntsaa mbay dapati dəvə ti tifa ya jəw nžə. Sa nzana, ghwəla tsa ci vəghwə niy nzaa səəkə. ³¹ Dañ mbəzliy zləbavə kwəma ci mənishi mbə mbəzliy basəshi va. Ma kə ghəshi na: «Sa ka Kəristəw tsa va səəkəy na, war pərfa ghəci dzaa məniti kwəma madəña madəña na kən ntsa ki shəkəna?» kə ghəshi.

*Mbəzliy ndəghwə *ciki Hyala lə Yesəw*

³² Ma sa favə *ka Farisahi mbəzli tifa dāhwə dāhwə gəzə kwəma Yesəw na, dza ghəshi mba'a ghəshi jakəti miy tsa shi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, mba'a ghəshi ghwənashi mbəzliy ndəghwə ciki Hyala, ta dza ghəshiy kəsəti Yesəw. ³³ Ma sa tsəhəshi ghəshi, ma kə Yesəw na: «Vici dāñ tərmbə nžəy tsa ghwəmmə lə ghwəy yən dzaa madi ta dzaraa dzəvəgha ntsaa ghwənikəraw. ³⁴ Ta palara dza ghwəy dza, kala dza ghwəy nara. Ka dza ghwəy mbay tsəhəñwəy tə pətsa dzee nza dibaw» kə Yesəw. ³⁵ Ma kə *ka Zhəwifə kaa dəw kwəma kwa jipə shi na: «Wa slən tsa nana kwəma kia? Kwəma dza na ta dzay, nə na: “Ka dza ghwəy naraw” kəa? Ə nzana ta dzay ghəci dzaa dzəmbə hwəlfə mbəzli ghwəmmə ka Zhəwifə va dzashiy dzəmbə hidī ka *Gərekə, ta dza ta banānshi kwəma kaa ka Gərekə shəkənaa njaa? ³⁶ Wantsa hwəlfə gəla kwəma gəzəkə na na, nə na: “Ta palara dza ghwəy dza kala dza ghwəy nara, ka dza ghwəy mbay tsəhəñwəy tə pətsa dzee nzaw” kəa? Am, sənata hwəlfə gəla kwəma dī na na gəzə ghwəmməw» kə ghəshi.

Mətsə yaməə bə piy kaa mbəzli na Yesəw

³⁷ Mbə makwaghwa vay, tə kwa kərnī vici nžə ka bamaa gwəramti. Dzəghwa

Yesəw fəca kwa kərnī vici va ki, gar garəy kwa kwəma vərəm tsa basəy va tə pətsa va gwanay, dza na ka gəzə kwəma zlanzlan, a kə na: «Mba'a kə ndir ghəranci kaa ndəy, səəkə ghəci vəya, a ghəci sa yam. ³⁸ Ya wa ntsaa ndara nəfə tsa ciy, a nəfə tsa ci taa zhəghəy ka mətse yam dāñ ni bəpə piy, njasa gəzəkə mənđi va mbə zliy Hyala» kə Yesəw. ³⁹ Ma kwəma gəzə Yesəw va tsəgha nay, dzəkən *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa dza mbəzliy banavə nəfə tsa shiy kwəmavə ta nza, gəzə na. Ghala pətsa va di na, kalaa niy kwəmavə ghəshi, sa nzana, ghwəla Yesəw niy nza ta dzəmbə dikə tsa ci.

Tihəva tə mbərkə kwəma Yesəw

⁴⁰ Ma kə nihwəti mbəzli mbə vərəm tsa basəy va sa favə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw va na: «Ma ntsa katanəy, ndə Hyala tsa ndəghə ghəy va na» kə ghəshi. ⁴¹ Ma kə nihwəti na: «Əhəñ, *Kəristəw Ntsa tivə Hyala va na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti bā na: «Am awə, Kəristəw kə na, ka səəkə na tə hidī ka Galile nzaw. ⁴² Niy favə ghwəy njasa gəzəkə Zliya Hyala sa: “Mbə hwəhwə tsa mazə *Davitə dza Kəristəw səəkə, mbə məlmə Betəlehem, tə pətsaa niy nza mazə Davitə tsa va va” kə sa» kə ghəshi ⁴³ Mba'a mbəzliy basəshi va tərəñw ni tihəvərivashi tsəgha ki, tə mbərkə kwəma Yesəw.

⁴⁴ Mbə dī kəsə ci nihwəti mbəzli niy nza mbə shi na, ndə tifa mbə shiy dapati dəvə ci tiw.

*Caslakə ghen tsa mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni*

⁴⁵ Dzəghwa ka ndəghwə *ciki Hyalaa niy ghwənashi mənđi va ta kəsə Yesəw, ndəs ghəshi zhəkəshiy dzəvəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə *ka Farisahi niy ghwənashi va ki, kala səəkəshi ghəshi li. Ma kə ghəshi kaa mbəzli va sa nay ma ghəshi Yesəw na: «Kwəma zhini ghwəy zlay, kəsə ma ghwəy səəkə baa?» kə ghəshi. ⁴⁶ Ma kə ka ndəghwə ciki Hyala ngəshi na:

7:30 7:30 2:4; 7:44 **7:31** 7:31 2:23 **7:33** 7:33-36 8:14 **7:33** 7:33 13:33; 16:5 **7:34** 7:34 8:21; 13:36
7:37 7:37 SləniTah 23:36; Zhñ 4:10, 14; ShiZhñ 22:17 **7:39** 7:39 14:16; 17:1 **7:40** 7:40 6:14 **7:42** 7:42
Ezay 11:1; Mishe 5:1-2; Mt 20:30-31

«Ghala nza mēndi na sēəkə tsahwēti ndəə gəzəkə kwəma nja sa ci vaw» kə ghəshi. ⁴⁷ Ma kə ka Farisahi ki na: «Waa ə ngədəhwəñwəy na kwərakwə ɓa lə ghwəyñwəyshi na? ⁴⁸ Nay ndə ghwəy ya kwətiñ mbə mbəzli ghwəmmə dikə dikə ni, ya mbə ka Farisahi yivə nəw kwəma ci va na? ⁴⁹ Nay ghwəy, kəray mbəzli sənata ma kwəma pəhəti *Məyizə va shiy yivə nəw kwəma ci va sa? Mbəzli bəzla bəzla ni na niva mbəzli» kə ghəshi.

⁵⁰ Ma mbə ka Farisahi vay, Nikwədem, kə mēndi niy ni kaa tsahwēti. Saa niy sēəkə va həvir mbə dəw kwəma va Yesəw niy nza, ⁵¹ ma ka na naci ki na: «Nanzəy, ndammə kwal tsaa ɓə fəti kaa ndə kwəma pəhəti ghwəmmə, kala sa ka ghwəmmə famti kwəma gəzəkə ndə gwa'a, mba'a ghwəmmə sənata kwəma mēnti naw» kə. ⁵² Ma kə ghəshi ngəci na: «Ə nza ghaa ndə ka Galile kwərakwə shəkəna? Mbala ɓəvə Zliya Hyala, a gha jangəti di, ndata dza ghaa kəsəy slən tsa ndə Hyala tsaa təzliy sēəkə mbə mbəzli ka Galile mbəɓa ya kwətiñ» kə ghəshi. ⁵³ [Ma ləy hwəm kwəma va ki na, mba'a ghəshi ndanivərivashi, kwətiñ kwətiñ, ka dzashiy jighi.

8

Yesəw lə ka Fairisa mba'a mali kəsəvə mēndi mbə mēni ghwərghwər

¹ Ma dza Yesəw naci ki na, mba'a dzay dzəmə kəlan *'Wəlivə nzəyəy. ² Way pi tə həzlimə va pəətə ki na, mba'a Yesəw səkway məɓaa dzay dzəmbə *ciki Hyala. 'Wakəvə vərəm ndə ngəri tərəñw, mba'a ɓasəkəvay dzəvəgha mbəɓa ki. Dza na das nzəyəy mənəy, mba'a ghati ɓananshi shiy.

³ Ma sa ghati na ɓananshi shi va na, dza *mbəzliy ɓənipə kwəma pəhəti Hyala, ghəshi lə *ka Farisahi, ndəs ghəshi səkəshi tə pətsa va lə mali sa kəsəvə ghəshi ghənzə mbə mēni ghwərghwər. Səkə ghəshi, gar ghəshi garəy tə jipəjipə mbəzli gwanashi. ⁴ Ma kə ghəshi kaa

Yesəw na: «A Metər, mali nay, ə kəsata ghəy ghənzə mbə həni lə tsahwēti zal, ka mēni ghwərghwər. ⁵ Tə kwəma gəzəkəñəy *Məyizə mbə zliya kwəma pəhəti Hyalay, gəla mali tsətsə na na, war ka pə'wamti ka mbəri lə hərəzli gwa'a tsəgha na kwəma nzə. Nda njaa na va gha na gha kiy, əndaw?» kə ghəshi. ⁶ Ma kwəma gəzə ghəshi va tsəgha nay, kəlanə na sava ngənəy ghəshi kaa Yesəw ta mbəə kəsəy lə fəti tə kwəma dza naa zləɓakə.

Ma sa famti Yesəw kwəma shi va na, nzəñw nzəñwəy, ka tsasli shiy dzar tə hidfi lə dəvə ci. ⁷ Dza ghəshi ka dəw kwəma va və tsəgha zhənti zhənti ki. 'Wakəvə Yesəw mba'a kafəti kwəma ci, ma kə ngəshi na: «Ghənzə tsəghay, ə kə ntsaa səkə maa mēnti *kwəma jikir na mbə ghwəy ghati pə'wə mali va lə hakwə» kə. ⁸ Zhini na nzəñw nzəñwəy difa, war ka tsasli shi ci va məcana lə dəvə ci dzar tə hidfi. ⁹ Ma sa favə mbəzli va kwəma gəzəkə Yesəw va na, kwətiñ, kwətiñ, kwətiñ ghəshi 'wati ghəlivaə səvəri, ka dzashi, pərɓa mətikwəkwər 'wati kwal, ka kəray niy tərmbə. Tərə na war mali va tifa didfiñ məgarə kwa kwəma Yesəw bakəshi ghəshi li.

¹⁰ 'Wakəvə Yesəw kafə kafəti kwəma ci, ma kə kaa mali va na: «A mali, kwəma dzashi mbəzli ni shəkə? A kama ntsaa kəsəyña tifa mbə shi lə ngwəvə shəkəna?» kə. ¹¹ Ma kə mali va na: «Am, ndə tifa ya kwətiñəw Metərəw» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Yən kwərakwə kiy, ka ɓasə ngwəvee dzəkən ghaw. Mbala, əntaa gha zhiniy mēni kwəma jikir na ghwəla ma» kə Yesəw ngəta.]

Yesəw na wañ pi tsaa mbərə kaa mbəzli tə hidfi

¹² Zhini Yesəw ka gəzə kwəma kaa vərəm tsaa ɓasəy va. Ma kə na: «Favə tə ghwəy, waa yən na wañ pi tsaa mbərə kaa mbəzli tə hidfi gwanashi. Ntsaa nəwvəray, ka dza naa nza mbə kwəliw. Ta kwəmavə wañ tsaa dzaa canci kwal, ta kwəmavə piy tsaa kədi ma dza na»

kə. ¹³ Ma kə *ka Farisahi ngəci na: «Ava ghaa ndəgha fəti ta kwəma gəzə gha də'wə ghən tsa gha sana, kwəma mbə kwəma gəzə gha vaw» kə ghəshi. ¹⁴ Ma kə Yesəw na: «Ya ə ndəghee fətiy dzəkən kwəma gəzee də'wə ghən tseyey, war kwəma katan na na sa gəzee. Sa nzanay, e sənay tə pətsa səəkee, zhini mba'ee sənay zhəti pətsa dzee zha ba. Na na ghwəy na ghwəy kiy, sənay ghwəy tə pətsa səəkə yaw, sənay ghwəy nda kwəma dzee difaw. ¹⁵ Na na ghwəyəy, dza kwa zəzə kwəma ke ngəri sla ghwəy na ghwəy ngwəvə. Na nee ta na tsee ghən nee kiy, ka basə ngwəvee kaa ndəw. ¹⁶ Ya ə niy nzana, mba'ee harati ndə tə ngwəvə, mba'ee banavə fətiy, fəti lə kwal tsa nzə na, tə kwəma mənti na. Sa nzanay, war yən kwətira dza naa nza mbə sla ngwəvə vaw. Bakanəy dza ghəy nza mbə sla nzə ghəy lə Dirə tsaa ghwənəkəra. ¹⁷ Njasa nzana va tsəgha kwəma va tsaslita mbə zliya pəhəti ghwəy: «War mba'a kə mbəzli bakə ndəghakən fəti kwətij naa dzəkən kwəmay, ndəgha fəti katan na dza nava ndəgha fətiy nza» kə. ¹⁸ Tsəgha na, fətiy ndəghee ta kwəmee də'wə ghən tsee, mbə ndəgha na Dirə tsaa ghwənara vaa dzəkənee kwərakwə difa» kə. ¹⁹ Ma kə ka Farisahi na: «Kwəmaa Dənaa?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Sənara ghwəyəw, sənay Dirə ghwəy baw. Ava tsəgha na. Mbala a ghwəy sənara nzay, a ghwəy dza sənay Dirə nza kwərakwə» kə Yesəw.

²⁰ Yesəw mbə ciki Hyala mbə bəni shiy kaa mbəzli gəzə na kwemer ni gwanashi. Ghəci tə pətsa ka məndiy fə gəna kaa Hyala ti. Ghala pətsa vay, ndə tifa niy mbay kəsəti, sa nzana, ghwəla vəghwə tsa ci niy nzaa səəkəw.

Ka dza ghwəy mbay tsəhəjwəy tə pətsa dzee nzaw

²¹ Zhini ma kə Yesəw kaa ngəshi difa na: «Nay ghwəy na, ta dzara dzee. Ka ghwəy dzay, ka palara. Ka dza ghwəy

mbəə tsəhəjwəy tə pətsa dzee va nzaw. Ta bəkwə dza ghwəy tifa lə kwəma ghwəy jikir na» kə Yesəw. ²² Ma kə *ka Zhəwifə kwa jipə shi ki na: «Əy kwəma dza na ta dzay shəka? Ta dzaa pəəsliti ghən tsa ci dza na shəkəna? Njaa na nava kwəma, nə na: «Ka dza ghwəy mbəə tsəhəjwəy tə pətsa dzee nzaw» kə?» kə ghəshi. ²³ Ma kə Yesəw sa favə na kwəma təkə ghəshi ki na: «A mbəzli ni, ma ghwəyəy mbəzli tə hidī nza ghwəy. Yən nee kiy, mə ghwəmə səəkee. Ghwəyəy, mbəzli tə hidī ni tikə nza ghwəy. Yən nee kiy, ntsa tikə nzeyew. ²⁴ Va tsəgha nə ya ngəjwəy kiy, tifa dza ghwəy nza, ka bəkwə lə kwəma ghwəy jikir na, pən. Kala zləbati pə ghwəy mbə nefer ghwəy, yən na ntsa nzee ghəci, pə ghwəyəy. Ta bəkwə dza ghwəy lə kwəma ghwəy jikir na» kə Yesəw.

²⁵ A kə ghəshi na: «A ndə nza ghaa?» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Yən na sa kee vaa gəzanwəy ndimndim ghala ghatee gəzanwəy basa. ²⁶ Nay ghwəy na, yənəy, dāñ na kwemer vəya gar gəzəshee, ya gar basəjwəy ngwəvə nza. Ma ki na, mba'ee sənay, ntsaa ghwənara vay, kwəma katan na na sa ci, pən. Ə dzee gəzanshi kwəma gəzara na gwa'a tsəgha kaa mbəzli tə hidī» kə Yesəw. ²⁷ Mbəzli va nashi ki na, sənay ghəshiy dzəkən Dəy Hyala gəzanəy Yesəw kwəma na, kə ghəshiw. ²⁸ Ma kə ngəshi ki na: «Ghala pətsa dza ghwəy kafakatəra yən Zəghwə yakə ndə ngəriy, ghalaba dza ghwəy sənay, yən na Ntsa nzee ghəci, pə ghwəy. Ta sənay dza ghwəy difa, shiy tifa mba'ee məni lə dī tsee njasa dī yaw, ya namaba kwəma na sa gəzə yay, war kwəma banavəra Dirə na, pə ghwəy. ²⁹ War ghəy na kwa zəərə lə ntsaa ghwənara va, ka zlara na kwətiraw. Sa nzanay, ya hwəmba na, war kwəmaa təbanci kee məni» kə Yesəw. ³⁰ Ma sa favə mbəzli kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha ki na, dāñ nihwəti banavə nefer shi.

Ndërazhi yaya ni læ mevivi

³¹ Ma kë Yesëw kaa *ka Zhëwifëë banavë nefer shi va ki na: «Ghwëy na ghwëy kiy mbëzli niy, mba'a pë ghwëy kësëvë kwëma bëninjwëy ya na mbë nefer ghwëy katanj katanj, ka ni ya mbëzli ta sëdëe dza ghwëy nza katanj katanj. ³² Ta sënata na katanj na kwëma dza ghwëy. Ka kwëma katanj na va dzay, mba'a pëlantënjwëy sëvëri mbë mevivi ka gwëra ghën tsa ghwëy ghwëy» kë. ³³ Ma kë ka Zhëwifëë ngëci na: «A Metër, ghëy kiy, jijihiy *Abëraham nza ghëy, sëakë ndëë mënëhwë mava të ghëy ghala nza ghëyëw. Njaa njaa ka gha ni na: “A kwëma katanj na va dzaa pëlantënjwëy mbë mevivi ka gwëra ghën tsa ghwëy ghwëy” pë ghaa?» Kë ghëshi. ³⁴ Ma kë Yesëw na: «Ë gëzanjwëy ya, ta na navay, tsëgha na, ya wa ntsaa mëni *kwëma jikir na ya hwëmbay, mava tsa kwëma jikir na va mëniy na. ³⁵ A ghwëmmë sënay, ya hwëm kiy, ka mbay mëndiy bëlati mava, ka zëghwë këghi mbë ndërazhi yaya niw. Ma tsa yakë mëndi yaya tsa zëghwëy, ntsa këghi na tsava ya hwëmba naci. ³⁶ Va tsëgha na ki, mba'a pën yën Zëghwë këghi pëlantënjwëy, ghalaba na mbëzliy gwëra ghën tsa shi dza ghwëy nza kwagwa'a kwagwa'a ki.

³⁷ E sënay jijihiy Abëraham nza ghwëy nanzë. Ya tsëgha nzë ki na, mbë pëla pëëslira ghwëy. Sa nzana, kala zlëbavë kwëma bëninjwëy ya ghwëy. ³⁸ Yën nee kiy, dzëkën shi citëra Dirë gëzee kwëma. Ghwëy kwërakwë na, kwëma gëzanjwëy dënjwëy ghwëy mëni» kë Yesëw. ³⁹ Ma kë ghëshi zlëbanci na: «Wa Abëraham na jijinjëy sa» kë ghëshi. Ma kë Yesëw na: «Mba'a pë ghwëy niy nzaa jijihiy Abëraham katanj nzay, ta ghëra slëni niy dza ghwëy njasa niy ghërahwë Abëraham va nza. ⁴⁰ Vanay sana, ya tsëgha bëninjwëy ya kwëma katanj na, njasa banavëra Hyala kwagwa'ay, mbë zhini nza ghwëy pëla kwal tsaa pëëslira

ba. Gëla kwëma vay, sëakë Abëraham mënëhwë ghala nza naw. ⁴¹ Ghwëyëy, slëni ghëra dënjwëy na sa ghëra ghwëy va» kë Yesëw. Ma kë ghëshi na: «Ghëyëy, ndërazhi yakë mëndi kwa ciki kala sënay dëshim nza ghëyëw. Hyala na tsa ghëy Dënjëy kwëtinj» kë ghëshi.

⁴² Ma kë Yesëw na: «Ë gëzanjwëy kwëma na, dënjwëy kë Hyala nza katanj katanj, ta dëra niy dza ghwëy nza, sa nzana, va Hyala yën madë sëakëe tikë. Ë tarëvëe sëakëra sana dë'wë ghën tseyew, ghënzë ghwënikëra na. ⁴³ Sënzënva kiy, wa shiy mënishiy favë ma ghwëy kwëma dëe na gëzanjwëy sanaa? Sa nzana, kala mbay ghwëy fa kwëma gëzanjwëy ya. ⁴⁴ Sa nza ghwëy ndërazhi *ndë jaka tsa Hyala. Dzëghwa ka dë mëni shi dë dënjwëy ghwëy ki. Dënjwëy tsa vay, ndë bëkwëpë na ghala kwatënjata na naci. Sëakë naa gëzëkëvëri na katanj na kwëma sëvëri mbë miy tsa ci ghala nza na ya kwëtinjëw. Sa nzana gëzë na katanj na kwëma vëw. Na dzërvë dzërvë na va kwëmay, ghënzë na naci gëzë kwëma sënabëy na mbë, sa nzana didi dzërvë ghëci. ⁴⁵ Na nee kiy, kwëma katanj naa na gëzee. Va tsëgha zlëba ma ghwëy nee va kwëma. ⁴⁶ Wa ntsaa kësara mbë ghwëy yën mbë mëni kwëma jikir na, gar në ghëci na: “Ava të pëtsa tsa' tsa nanëe mbë mëni kwëma jikir na nee” këa? Ëy kala tsëgha, war kwëma katanj na kë sa gëzee nay, tawa dë ma ghwëy zlëba kwëmee kia? ⁴⁷ A na tsa Hyala ndëy, ta fa kwëma nzë va dza na. Sa nzana kala mbëzli Hyala ghwëy, va tsëgha fa ma ghwëy kwëma va» kë Yesëw.

Gha mëndiy ya Abërahamëy, Yesëw tiba na

⁴⁸ Ma kë *ka Zhëwifëë kaa Yesëw na: «Nay gha katanj kwëma gëzanj ghëy va, në ghëy: “Ndë ka *Samarë nza gha, zhini ndë gazlaka gha” pë ghëy kësaa» kë ghëshi. ⁴⁹ Ma kë Yesëw na: «Ndë gazlaka nzeyew. Yënëy, dikë na sa fee

8:31 8:31 14:15; 15:8 **8:33** 8:33 Mt 3:9; Rm 4:12 **8:34** 8:34 Rm 6:16, 20; 2Pi 2:19 **8:35** 8:35 Sëvëri 21:2
8:36 8:36 Gal 5:1 **8:37** 8:37 5:18 **8:39** 8:39 8:33 **8:41** 8:41 Nëw 32:6; Ezay 63:16 **8:42** 8:42 1Zhj
5:1 **8:44** 8:44 Ghava 3:1-5; 1Zhj 2:4; 3:8 **8:46** 8:46 2Kwër 5:21; 1Pi 2:22; 1Zhj 3:5 **8:47** 8:47 10:27; 18:37
8:48 8:48 4:9; 7:20; 10:20; Mk 3:21-22 **8:50** 8:50 7:18

dzəti Dirə, ma ghwəy na, kala dī ghwəy fə dikəə dzətəe. ⁵⁰ Pəla dikee kaa ghən tsee na na yaw, a ntsaa pəlara tsee dikə tifa. Ntsa vay, ghəci dza naa sla ngwəvə kən mbəzli difa. ⁵¹ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war mba'a kə ndə kəsəvə kwəma gəzee na mbə nəfə tsa ciy, ka nata məti tsava ndə naciw» kə.

⁵² Ma kə ka Zhəwifə ngəci ki na: «Yawaa, nana kiy, a ghəy sənay karkar, ndə gazlaka nza gha, pə ghəy. Ma kar *Abəraham ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala mbəradzə, mba'a ghəshi bəkwəshi gwa'a na, ka nata məti ntsaa kəsəvə kwəma gəzee na mbə nəfə tsa ciw, pə gha na. ⁵³ Ma Abəraham ghəci jijiŋəy naci ki, mba'a mətuy na, war tərənwbə tsa gha va dikə tsa mənī gha kən tsa ci va na? Ya ka gəzə kwəma Hyala mbəradzəy pəŋw bəkwəshi ghəshi. Ndə ka wa bəti gha ghən tsa gha na gha kia?» kə ghəshi.

⁵⁴ Ma kə Yesəw na: «War mba'a pən fal ghən tsee də'wə ghən tseyey, ka dza bamaa nza tə kwəma fal tsa vaw. Dirə tsa mə ghwəmə falra na tsee fal. Dirə tsa nə ghwəy va: "Hyala ghəy na" pə ghwəy. ⁵⁵ Zhini kala sənay ghwəy fa. Yən nee kiy, e sənay. Mba'a pən ni, sənay yaw, pənəy, ndə dzərvə dzee zhəghəra kwərakwə ki, njasa nza ghwəy va. E sənay ta na tsee ghən, mba'ee kəsəvə kwəma ci mbə nəfə tsee. ⁵⁶ Ndə nja jijiŋwəy Abəraham tsa gəzə ghwəy tsa sanay, dalala niy vəshiy na, ta nata vici dzee təzli ti. Ma sa tsəhəy vəghwə tsa va mba'a nayəy, dza na mba'a vəshiy dalala» kə. ⁵⁷ Ma kə ka Zhəwifə na: «Ghaa wa nə gha, shaŋ gha ta mənī ya piya cifə mətəkə ghala yakəŋa mənī na, hwəm nay gha Abərahamaa?» kə ghəshi. ⁵⁸ Ma kə Yesəw na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ghala mənī ghwəla ta ya Abərahaməy, yən tifa na» kə.

⁵⁹ Ma sa favə ghəshi Yesəw zləbakə kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy. Tapə ghəshi mbə basə hərəzli, ta pə'wə li shi. Dza Yesəw naci mba'a mbəy və shi. Mba'a ghəlikəvərivay səvəri mbə

*ciki Hyala.

9

Kar Yesəw lə ntsa yakə mənī ka ghwəlfə

¹ Ma sa tsəhəy Yesəw ge'i lə tsahwəti pi ghəci mbə dza na, mba'a nay tsahwəti ndə, ghwəlfə ghəci, ghala yakə mənī.

² Ma kə *mbəzli ta səfa ci na: «A Metər, wa shiy mənishi yakə mənī ntsa tsətsə ka ghwəlfə tay? Va na ci *kwəma jikir na ghwəlfəy na tanaa? Naa va na mənī mbəzliy yakə na?» kə ghəshi. ³ Ma kə Yesəw kaa zləbanshi na: «Mənīy ghwəlfə tsa kən ntsa tsa va kwəma ci jikir na, ya va na mənī mbəzliy yakəw. War ə yakə mənī tsəgha, ta mbə bərēci Hyalaa civaa dzəti ngwəla kaa mbəzli, tə mbərkə kwəma ci. ⁴ Nay ghwəy na, ghala nza pi ghwəlay havəghwə, ka mbərə viciy, ghəra pə ghwəmməə ghəra sləni ntsaa ghwənīkəra. Sa ka vərđi səəkətay, ka dza ndəə mbay ghəra sləniw. ⁵ Ghala pətsa nzee tsa tikə tə hidī diy, yən na wan pi ta mbəzli tə hidī» kə Yesəw.

⁶ Ma sa gəzəkə na kwəma va tsəgha na, dza na pe' təfati ndighwər tə hidī, dza hwaf hwafivəshi lə dəvə ci jəwə, mba'a sadatishi tə mətəsəhi ghwəlfə tsa va. ⁷ Ma kə ngəci ki na: «Mbala pishə kwəma gha kwa kwəfa nə mənī va Shiləwe, kə mənī slən tsa nzə» kə. (Ma dī slən Shiləwe tsa vaa gəzəy, ntsa ghwənay mənī.) Mba'a ghwəlfə dzay dzəghwa kwəfa va, mba'a pishə kwəma ci. Ma zhəghəva naa səəkə na, ghəci mbə nay pi dīwen dīwen.

⁸ Ka ghalahiy, lə nihwəti mbəzliy niy nay ghəci mbə cə'wə shiy nza na, mba'a ghəshi nay mbə nay pi. Sa nay ghəshi na, dza ghəshi ka dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Ntsa sa ka ghwəmmə vaa nay mənəy vəgha kwal ka cə'wə shiy tsəy?» kə ghəshi. ⁹ Dzəghwa bakə mbə mbəzli təhəvərivashi ta zləba kwəmaa dzəkən: «Ghəci na» kə nihwəti. «Awə, ghəci naw, tsahwəti ndə na sava nzana wa'i ghəci»

kə ghəshi. Ma kə də'wə ghən tsa ci ki na: «Waa yən na» kə. ¹⁰ Ma kə mēndi ngəci ki na: «njaa njaa səkə na, ghwənishi mətəhi gha, ka nay pi gha nana shiki?» kə mēndi. ¹¹ Ma kə na: «Waa ntsa nē mēndi va, Yesəw, kə mēndi slən tsa ci hwadivə na hidi lə dəvə ci jəwə, mba'a manatərashi tē mətəhee, ma kə ngəra na: “Mbala pishə kwəma gha kwa kwəfa Shiləwe” kə. Ənkwa pən, mba'ee dzaa pishə. Ma sa pishə ya, tsa' pən na, yən mbə nay pi tsəgha» kə. ¹² Ma kə ghəshi na: «Kwəmaa ntsa va sənznəva tsəy?» kə ghəshi. «A' sənay ya nda kwəma naw» kə ntsa va.

**Ka Farisahi lə ghwəlfə tsa ghwənita mətə ci*

¹³⁻¹⁴ Ma fəca vici hwadivə Yesəw va hidi jəwə, mba'a sadatishi tē mətə ghwəlfə tsa va mba'a mbəliyəy, fəca *vici dəkəva niy nza na. Dza mēndi mba'am pəmanakəshi ntsa va kaa *ka Farisahi. ¹⁵ Dzəghwa ka Farisahi kwərakwə ki, ka dəw kwəma va ghwəlfə tsa va, a kə ghəshi na: «A ntsa, ya sa niy nzana ghwəlfə gha niy nza kala nay piy, njaa njaa səkə na zhini ghaa nay pi nanaa?» kə ghəshi. A kə ghwəlfə tsa va na: «Waa hidiy sadati na tē mətəhee jəwə. “Mbala pishamtishi” kə. Ma sa dzee pishishi na, mba'a mətəhee ghwənishi dīwen, ka nay pee» kə. ¹⁶ 'Wakəvə nava kwəma bakə mbə tihəvəri ka Farisahi kwa jipə shi ki. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shi na: «Ma ntsaa ghərati sləni vay, ntsa Hyala naw, mba'a kə ntsa Hyala nzay, ka dza naa mēni sləni tsəgha na fəca vici dəkəva nzaw» kə ghəshi. Ma kə nihwəti na: «njaa njaa ka ntsaa kamaa ntsa Hyala mbay mēnti sləni madəŋa madəŋa na va tsəghaa?» kə ghəshi.

¹⁷ Dzəghwa ka Farisahi va ka zhiniy dəw kwəma va ntsa ghwənita mətə ci va dība, a kə ghəshi na: «A ntsa, njaa na kwəma gəzə ghaa dzəkən ntsaa ghwənantəŋa mətəhi gha ni naghaa?» kə ghəshi. A kə ntsa va na: «Ma ta vəyay, ndə Hyala na, nə ya na nee» kə. ¹⁸ Ma mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə

nashi ghalaba na, dī zləba ghəshi, katan niy nza ntsa vaa ghwəlfə na ghwənishi mətəhi ci, kə ghəshi, kala war sa ghəshi dəwti va mbəzliy yakəw. Dza ghəshi mba'a ghəshi harashi mbəzliy yakə ki. ¹⁹ Ma sa səkəshi ghəshi na, tapə ghəshi ta dəw və shi, a kə ghəshi na: «Zəghwə ghwəy na sasa katan na mbəzli ni? Katan katan sənay ghwəy, ka ghwəlfə ghwəy yakə na? Ya sa nzana tsəghay, njaa mēnti na madī naa nay pi sana kia?» kə ghəshi. ²⁰ Ma kə mbəzli va na: «A na na ghəyəy, a ghəy sənay zəghwə ghəy na, ka ghwəlfə ghəy yakə. ²¹ Ma ghwəni tsa ghwənishi mətəhi ci, madī na ta nay pi sanay, nda wantsaa ghwənamtishi na, sənata nava ghəyəw. Dəwəm nava və, dikə na gar zləba kwəma ghəci də'wə ghən tsa ci» kə ghəshi. ²² Va wa gəzə ghəshi kwəma va tsəghay, sa nzana mbə hazləni ghəshi va mbəzli dikə ni va mbə ka Zhəwifə. Sa nzana, mba'a ghəshi niy gəzəti kwa jipə shi: «Ntsaa dzaa ni: “*Kəristəw Ntsa tivə Hyala na Yesəw” kəy, ta banti dzam səvəri mbə ciki basə va tsa ka Zhəwifə» kə ghəshi niy niy. ²³ Va tsəgha nə mbəzliy yakə zəghwə va va: «Dəwəm və, aa kəliy gar zləba kwəma də'wə ghən tsa ci» kə ghəshi.

²⁴ Zhini ka Farisahi da' ghəshi harvə ntsaa niy nza vaa ghwəlfə, ka zhiniy dəw kwəma və kwa baka səda dība, a kə ghəshi na: «Ntsa, sənznəvay, kwa kwəma Hyala nza ghwəmmə, gəzə pə gha gəzəkəvəri kwəma tsərtsər. A ghəy sənay, ndə mēni *kwəma jikir naa ntsa va, pə ghəy» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə ntsaa niy nza vaa ghwəlfə na: «Am, a na neyey, sənay ya nee, ndə ndə mēni kwəma jikir na na, nda kala tsəgha naw. Ma na neyey, shiy kwətiŋ na shi sənashē, ghwəlfə niy yakəram, ma nanay, mbə nay pee» kə. ²⁶ Ma kə ghəshi ngəci na: «njaa mēntəŋa na tay? A shi mēnti na madī mətə gha vaa ghwənita?» kə ghəshi. ²⁷ Ma kə ntsa va na: «A mbəzli ni, e gəzanwəy kwəma na ngar nanzə məcənata gwa'a bay? A shi dī ghwəy ni mbə kwəma va, zhini ghwəy dəw bayaa? Naa, ə dī

ghwøy mənıñwøy ka mbəzli ta səda ci kwərakwə shəkəna?» kə. ²⁸ Sa gəzəkə ntsa va tsəgha na, dza ghəshi ka tsəərə, a kə ghəshi na: «Nıghəvəñəy tə gha wəzə. Gha ka na nzaa ntsa ta səda tsava ndə, pə gha. Lə ghəyñəyshi na ghəyəw. Ghəy na na ghəyəy, mbəzli ta səda *Məyızə nza ghəy. ²⁹ A ghəy sənay, a Hyala niy gəzancı kwəma kaa Məyızə. A na tsatsa ndəy, sənay ghəy nda dzəghwa tima təzlikəvay naw» kə ghəshi.

³⁰ Ma kə ntsaa niy nza vaa ghwəlfə na: «Kwəma mađaņa mađaņa naa nava ki, sa nzana va kala sənay pətsa səəkə na ti ghwøy, zhini mba'a ghwənantəra mətsəhee? ³¹ Nanzə kiy, a ghwəmmə sənay, kar Hyalaa yəmanshi kwəma mbəzliy mənı kwəma jikir naw, war ntsaa ha'wə ti, ka mənı kwəma dı na, na sa ka naa manancı kwəma dəw na. ³² Ghala nza ghwəmmə sana tə hidiy, səəkə ghwəmmə favə məndiy gəzə tsahwəti ntsaa ghwənanamti mətsə ntsa yakəm ka ghwəlfəw. ³³ Kala va Hyala kə ntsa səəkə nzay, shi dza naa mbay mənıti tıba ya jəw nzəw» kə. ³⁴ «Gha sa yakəm mbə kwəma jikir na, mba'aņa gha mbə pa' ndatsə na, zhini gha saa dzaa banavəñəy kwəma na?» kə ghəshi. Mba'a ghəshi banti mbə ciki basəva tsa shi ki.

Yesəw yəmə mbəzli caslakə nəfə ni lə ghwəlfə

³⁵ Ma sa favə Yesəw məndiy gəzə, a ghəshi banti ntsa mbəliti na va mbə ciki basəva, kə mənı na, mba'a ghəshi kwəmay li. Ma kə ngəci sa kwəmay ghəshi na: «A ntsa, banavə nəfə tsa gha gha kaa Zəghwə yakə ndə ngəri na?» kə. ³⁶ Ma kə ntsa va na: «A Ntsaa sləkəra, gəzara nda wa ndə na, nzee mbəə banavə nəfə tsee» kə. ³⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «Ava ghəci na saa gəzaņa kwəma tsa sənəvna, yən yən sa nıghə gha tsa» kə. ³⁸ Ma sa favə na tsəgha, a kə na: «A Ntsaa sləkəra, e ndaņa nəfə tsee» kə. Tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa səda Yesəw.

³⁹ Ma kə Yesəw ki na: «Ta mbə shiy zhəghəshi səəkəree dzəti hidı, a mbəzli ghwəlfə ghwəlfə ni nay ma pi mbəə nay pi, ma ka mətsəə nay pi na, mbər nıva ka ghwəlefesliy nay ma pi» kə. ⁴⁰ Ma sa favə nıhwəti *ka Farisahi tıba vəgha Yesəw, ghəci mbə gəzə kwəma va na, tapə ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Ghwəlefesli nza ghəy sana sənəvna kwərakwə tsəna?» kə ghəshi. ⁴¹ Ma kə Yesəw na: «War mba'a pə ghwøy: “Ghwəlefesli nzay” ka dza fətiy nza kən ghwøy nzaw. Sa nə ghwøy va ki: “Mbəzliy nay piy gə ghəy na ghəy” pə ghwøyəy, va tsəgha nza fəti kən ghwøy» kə Yesəw.

10

Fir dzəkən ndə lə tenkesli ci

¹ Dza Yesəw mba'a gəzəkə kwəma kwa fir, a kə na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ya wa ntsaa dza maa dzəghwa səəmə tenkesli kwa miy pətsaa dzəghwa səəmə, dza na mba'a dzəghway tə kələm dzəghwa səəməy, ndə ghəli na tsava ndə, zhini ndə zləghwə ghəci dıba. ² Ma na ntsaa dzəkə kwa miy pətsaa dzəghwa səəməy, ghəci na ndə tenkesli tsa slar tsa. ³ Ta ghwənanamti səəmə dza ntsaa ndəghwə ghi tsa va. Ka na dza na, ka haka tenkesli ci vaa səvəriy dzəti ngwəla, lə slən lə slən ki. Sa nzana gwa'a gwa'a tenkesli va sənata məli ci na, war ka dancı fəti ghəshiy səvəri. ⁴ Ka na dza, sa ka na harkəvərihi gwanashiy dzəti ngwəla na, ka 'wanshi kwal, ka nəw ghəshiy dzəmıti. Sa nzana, gwa'a ghəshi sənabəhwə məli ci. ⁵ Ma na ntsa sənabəshi ma ghəshi liy, ka dı ghəshiy nəwəw. A ka ghəshiy hwəhwəshi və, sa sənabəshi ma ghəshi li» kə.

⁶ Tsəgha bəlanakəshi Yesəw fir tsa va. Ma ki na, favə kwəma va ghəshi nda dzəkən wa dı Yesəw gəzanshiw.

Yesəw na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa

⁷ Zhini ma kə Yesəw ɓa na: «Ə gəzanɔwəy ya, ta na navay, tsəgha na, yən na miy pətsaa dzəghwa səəmə kəli mēndi tenkesli kwa. ⁸ Mbəzliy 'wakə kwal vaa səəkəshi pərba ghəshi kaa ngəra gwanashiy, ka ghəli na ghəshi, zhini ka zləghwə ghəshi dɪɓa. Sa səəkəshi ghəshi na, kala fa kwəma tenkesli və shi. ⁹ Yən na miy dəgha. Mba'a kə ndə dzakəy kwayay, a tsava ndə taa mbəliy. Ta mbə dza naa dza, ka dzakə, ka səvəriy, ka kwəmayə shi zəmə ci. ¹⁰ A na ndə ghəli naci kiy, nay gha ghəci səəkəy na, war ta ghəli shiy, ka bəkwə shiy, ka laɗamtishi gwa'a tsəgha ka naa səəkə. Yən na nee kiy, ta mbə mbəzliy kwəmayə piy səəkəree. Piy tsa va na, ta kwa ndimndim, kala kədi ma.

¹¹ Yən na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa. Ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsay, kar naa zlay piy tsa ci tə mbərkə tenkesli ci. ¹² Ma na ndə ndəghwə shiy tsa ndəghwə shiy war ta kwəmayə gəna ci, kala ndə ndəghwə shiy tsa katar tsa ghəci, zhini kala shi ci tenkesliy, war nay ma na dəghwava jezl tsahwəy mbə tenkesli na, bəvbəpə ka naa hwəy zlashi tenkesli tɪɓa. Ka dəghwava jezl dza na, ka zliy dzəmbə shi, mba'a zlərhəvəri tenkesli ki. ¹³ Va wa hwəy na tsəgha zlashi tenkesli va kiy, sa nzana war ta gəna ghəci ndəghwə shiy gwa'a tsəgha, kala kwəmaa shashanci tɪɓa ta tenkesli. ¹⁴⁻¹⁵ Yən na ndə ndəghwə shiy tsa wəzə tsa. Njasa nzana va, mba'a Dirə sənara, mba'ee sənay kwərakwəy, tsəgha sənashēe tenkeslee, mba'a ghəshi sənara kwərakwə. Ta zlay piy tsee dzee tə mbərkə ti shi. ¹⁶ A nihwəti tenkeslee tɪɓa tə ngwəlashi, kala tsəhəshi kwa səəmə dɪɓa. Ta dza dzee ɓasəkəshiy dzəghwa səəmə, nza ghəshi favə gaka məlee, nza ghəshi jakəshi ka garəwa tenkesli kwətiŋ. Nzee nzaa ndə ndəghwəshi kwətira ki.

¹⁷ Tərəŋw diti Dirə kwəmee sana, sa

nzana mba'ee zləɓati zlanay ghən tsee kaa məti, ma nzee zhiniy zhakatira taa nza dɪɓa. ¹⁸ Ndə tɪɓa ka mbay ɓəhwə piy tseyew. Yən lə dɪ tsee zləɓati na zlanay ghən tsee kaa məti. A bərçiy zlanay ghən tsee kaa məti vəya, zhini lə bərçiy zhakatira mbə məti vəya dɪɓa. Ava tsəgha na kwəma ndara Dirə ta mənēe» kə.

¹⁹ Sa gəzəkə Yesəw tsəgha na, dza bakə mbə *ka Zhəwifə zhiniy təhəshi, tə mbərkə kwəma ci va gəzəkə na. ²⁰ Ma kə nihwəti mbəzli daf mbə shi na: «A shiy mbə ghən ci, ndə gazlaka na, tawa fafa ghwəy kwəma ci va tay» kə ghəshi. ²¹ Ma kə nihwəti na: «Ka mbay ndə shi mbə ghən gəzəkə kwəma tsətsə naw. Ndə gazlaka na, mba'a mbay ghwənanti mətsəhi ghwəlfə na?» kə ghəshi.

Ka Zhəwifə kala dɪ ma kwəma Yesəw

²² Dza *ka Zhəwifə mba'a ghəshi mənti makwaghwa zəzəə dzəkən ghwəni *ciki Hyala tsa mbə məlmə Zherəwzalem, sa mənta vici va ki. Kəghəli, ghala tir tasli ka makwaghwa vaa nza. ²³ Dza Yesəw mba'a tsəhəy mbə tsə va. Dza na ka təwrə dzar mbə gərka nə mēndi va «Gərka *Saləmanɔw» kə mēndi mbə ciki Hyala tsa va. ²⁴ 'Wakəvə ka Zhəwifə ɓasə ghəshi ɓasəkəvashi, dəzlətsəɓə ghəshi tsəɓay Yesəw. Ga' ghəshi ta dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «A Yesəw, pa' hwəm dza ghaa nza mbə səəŋəy məhərli ghəy tay, wəzəɓa kəslatəŋəy gha na slən tə kwəma na, niy nza ghaa *Kəristəw ntsaa tivə Hyala va sa» kə ghəshi. ²⁵ Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ghala ndatsə gəzanɔwəy ya kwəma vaw, ghwəy na shiy dɪ ma zləɓa. Ya kwataka sləni ghəree na maɗaŋa maɗaŋa na lə bərçi ɓəra Dirəy, mbə ndəgha fəti naa dzəkənee. ²⁶ Ya tsəgha nzə kiy, ndara nefer ghwəy ghwəy, sa kama ghwəy mbə tenkesliy yaw. ²⁷ Ma ni ya va tenkesliy, a ghəshi

10:8 10:8 Zher 23:1-2; Ezhek 34:2-3 **10:9** 10:9 14:6; Cem 23:2; Ezhek 34:14 **10:11** 10:11 ndə tenkesli: Cem 23:1; Ezhek 34:11-16; Zher 23:3; Mt 18:12-14; Ebr 13:20; ShiZhy 7:17; zləɓavə məti: 15:13; Rm 5:8; 1Zhy 3:16
10:12 10:12 SləniKY 20:29 **10:14-15** 10:14 10:27; 2Tim 2:19 **10:14-15** 10:15 Mt 11:27 **10:16** 10:16 11:52; Ezay 56:8; Ezhek 34:23-24; 1Pi 2:25 **10:17** 10:17 3:35; 5:18 **10:18** 10:18 4:34 **10:19** 10:19 9:16 **10:20** 10:20 8:48 **10:23** 10:23 SləniKY 3:11 **10:24** 10:24 Lk 22:67 **10:25** 10:25 5:36 **10:26** 10:26 16:9 **10:27** 10:27 8:47; 10:3, 14

sənaβəhwə nee məli. Ka nəwra tē səəbee. Mba'ee sənashi shi ya kwərakwə. ²⁸ Ta banavəshi piy tsa kəfi ma dzee, ka dza ghəshiy zashi tepəw. Tsahwəti ndə tifa dzaa mbay zlēghwəhwəshi mbə dəvə yaw. ²⁹ A Dirə tsa ndarashi va mbə dəvee tanəti shiy gwa'a gwa'a tē dikə. Tsahwəti ndə tifa mba'a dzaa mbay zlēghwəhwə shi mbə dəvə ciw. ³⁰ Na na ghəy ghəy lə Dirə kiy, ndə kwətiñ nza ghəy» kə Yesəw.

³¹ Dza ka Zhəwifə ka zhiniy imə hərəzli ta pə'wə Yesəw li shi diba. ³² Ma kə Yesəw ngəshi na: «Ya sa nzana sləni wəzə na yən ghəratī kwa kwəma ghwəy lə bərēci ndara dirə, mba'a ghwəy nata kiy, ta nama mbə kwəma va dī ghwəy zhiniy pə'wəra lə hərəzli kia?» kə.

³³ Ma kə ka Zhəwifə na: «Va sləni wəzə na məniti gha dī ghəy pə'wəña lə hərəzliw. Ma kwəma pə'wəña ghəy tiy, sa dzəmbəña gha va mbə gəzə kwəma sawaa dzəkən Hyala. Ndə ngəri gha na, dza gha ka dī zhəghə ghən tsa gha ka Hyala» kə ghəshi. ³⁴ Ma kə Yesəw ngəshi na: «A məniti tsasliti mbə zliya kwəma pəhəti ghwəy, ma kə Hyalay: “Ghwəy na hyalahi” kə.

³⁵ Zhini diba kiy, a ghwəmmə sənay, ma kwəmaa gəzəkəvata mbə Zliya Hyalay, ka mbay ndəə bashamtiw. A Hyala fanati slən gwa'a kaa mbəzli βanakəshi na va kwəma nzə: “Ghwəy na hyalahi” kə ngəshi. ³⁶ Yən sana kiy, Hyala təravəra na mba'a ghwənīkəra tikə tē hidī ni. Njaa njaa ka ghwəy ni βa na: “Kwəma sawaa gəzee dzəkən Hyala” pə ghwəy ki, yən patsəñwəy kwəmaa dzəti ngwəla: “Zəghwə Hyala nzee” pən kia?

³⁷ Mba'a kə sləni ghəratee, kala sləni Dirəy, ghalaba na ka βəra nefer ghwəy ghwəy ma. ³⁸ War sləni Dirə karkar kə sa ghəree vay, ya kala βəra nefer ghwəy ghwəy na, zləbatim sləni ghəratee va gwa'a tsəgha. Ghalabay, ta sənay dza ghwəy njasa nza Dirə mbə ya, yən kwərakwə na, mbee» kə Yesəw.

³⁹ Zhini ka Zhəwifə tapə zhimbəshi mbə pəla kwal tsa kəsə ci diba, dza na mba'a mbəliy və shi. ⁴⁰ Mba'a dzaa tanəy dzəvəri tsahwəti həlbə tsa həl Zhərden, ge'i tē pətsaa niy mənī Zhañ va *batem. Dza na mba'a nzəyəy. ⁴¹ Dzəghwa dāñ nihwəti mbəzli səəkəshiy dzəvəgha. A kə ghəshi na: «A ghwəmmə sənay, mənəhwə kwəma mađaña mađaña na Zhañ ya kwətiñəw. Nanzə kiy, ya namaba kwəma gəzəkə naa dzar ntsa gwanata na, tsəgha ghənzə» kə ghəshi. ⁴² Dāñ mbəzli tē pətsa va banavə nefer shi kaa Yesəw.

11

Məti Lazar

¹ Dza zəlghwə mba'a kəsəvə tsahwəti ndə mbə məlmə Betani, Lazar, kə məniti slən tsa ci. Betani vay, məlmə nza kar Marəy va, ghəshi lə zhambəghəta Martə mbə na. ² Ma Marəy vay, ghənzə na maliy niy basliti shidshid Ndə sləkəpə va lə 'wərđi, zhini mba'a niy sadamtishi lə shiti mbə ghən nzə. Zəmbəghəta Lazar na sa gwərapəy tsa va. ³ Dza ghəshi lə zhambəghəta bakanashi ki, ghwəni ghəshi ghwənay ndə ta dza ghəciy gəzə kaa Yesəw. A kə taa ni na: «A Ndə sləkəpə, wa vanay madigaña tərəy gwərapəy, kə məniti» kə taa ni. ⁴ Ma sa favə Yesəw bar tsa zəlghwə tsa Lazar va ki, a kə na: «Nay kwəma zəlghwə tsa Lazar va ghwəy na, mənīy zəlghwə tsa vaa zəlghwə ta mətīy ghəci və bətəw. Zəlghwə tsa dzaa ci dikə tsa Hyala tərəñw tsa ci, lə ta mbə mənīy fə bamaa dzəti dikə tsa Zəghwə Hyala na» kə.

⁵ Yesəw kiy, tərəñw niy dī na kar Martə lə Marəy mba'a zəmbəghəshi Lazar. ⁶ Ya tsəgha nzə, ləy hwəm sa favə na zəlghwə tsa Lazar va na, mba'a məniti vici bakə diba tē pətsa nza na va.

⁷ Ma kə kaa *mbəzli ta səđa ci lə hwəm vici bakə na va ki na: «A mbəzli ni, zhəghəva ghwəmməə zhəti hidī ka Zhəwde» kə. ⁸ Ma kə ghəshi na: «A Metər, a gha nay nanzə hiy hi dāñ ghala

10:28 10:28 5:24; 6:39 **10:30** 10:30 5:18; 17:21 **10:31** 10:31 11:8 **10:33** 10:33 SləniTaH 24:16; Mt 26:65
10:34 10:34 Cem 82:6 **10:36** 10:36 1:34 **10:38** 10:38 10:25 **10:39** 10:39 7:30; 8:20 **10:40** 10:40 1:28
10:41 10:41 1:29-34; 3:27-28 **10:42** 10:42 2:23 **11:1** 11:1-2 12:1-3; Lk 10:38-39 **11:3** 11:3 11:36 **11:4**
11:4 9:3; 17:1 **11:8** 11:8 8:59; 10:31

søekə *ka Zhəwifə mbə pəla pəesliŋa lə hərəzliw, zhini a ghwəmmə zhaa zhəmbə ba, pə gha na?» kə ghəshi. ⁹ Ma kə Yesəw na: «A ghwəy sənay tsahi mən lə bakə na waŋ pi mbə vici kwətiŋ. Mba'a kə ndəə dza havəghwəy, ka tsati təhwəni tə səda ciw. Sa nzanay, mbə nay pi na, va waŋ tsa havəghwə. ¹⁰ Ma mba'a kə ndəə dza həvirəy, ta tsa dza təhwəni tə səda ci ghalaba. Sa ka na nay ma pi, sa nzana kala waŋ pi və» kə.

¹¹ Tsəgha gəzanakəshi Yesəw kwemer va, zha ma kə ləy hwəm ki na: «A madigammə Lazar bəti hi, nanzəy, ta dza dzee fərghakati» kə. ¹² Ma kə mbəzli ta səda ci na: «Əy, a Ndə sləkəŋəy, ma ghənzə tsəgha tə hi kəy, ta mbəliy dza na» kə ghəshi. ¹³ Ma na Yesəw nacyi, a Lazar mətiiy, na kwəma di na gəzanshi. Ma mbəzli ta səda ci na, favə kwəma va ghəshiw, hiy bəhwə na katan, kə ghəshi. ¹⁴ Zhini ma kə Yesəw bazhə bazhə ngəshi na: «Wa mətiiy mətiiy Lazar. ¹⁵ Dalala vəshiree ta kwəma kən ghwəy sa mətiiy na va, kala tsəhəree vəgha, nza ghwəy mbəə ndara nefer ghwəy. Nana kiy, dzamməm dzəvəgha!» kə.

¹⁶ Ma kə Təmasə tsa har məndi vaa ihwəli kaa nihwəti *mbəzli ta səda Yesəw na: «Dza ghwəmmə kwərakwə, a ghwəmmə dza ta bəkwə kwasəbə Ndə sləkəmmə» kə.

Yesəw na ntsaa zhini mbəzli zhakati mbə məti, ka banshi piy tsaa kədi ma kaa mbəzliy bəkwəshi

¹⁷ Dzəghwa kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci ki ndəs tsəhəshi mbə məlmə Betani. Ma mađi ghəshiy tsəhə na, məndi lamti Lazar, ka mənti vici ghəci fađə kwa kwəli. ¹⁸ Məlmə Betani vay, ndəkwə ndəkwə na lə Zherəwzalem, gar kiləwmetər mahkanəy na kwa jipə shi gwa'a tsəgha. ¹⁹ Dza *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səkəshi tifa đan, ta səkəwə kar Martə lə zhambəghəta Marəy, lə ta dəpanshi nefer shi va kwəma məti zəmbəghəshi va ki.

²⁰ Ma kə məndi kaa Martə na: «A Yesəw səkəy, mbə səkə na» kə məndi. Ma sa favə na na, dza na pəlhəm kafəta, ka dza ta ka'wə kwa kwal. Ma Marəy nanzə ki na, gwəŋəta mənəy kəghi. ²¹ Ma sa kə 'wəvə Martə Yesəw ki, ma kə na: «A Ndə sləkəra, a is, mba'a pə gha niy nza tifa nza na, ka mətiiy zəmərə tsa nzaw. ²² Ya tsəgha nzə kiy, e sənay, ya sana nzə đəw gha shiy, ya nimađa va Hyalay, ka zlay bəŋashiw» kə. ²³ Ma kə Yesəw ngəta na: «Ta zhəkəməy dza zəmənə kwa kwəli pəra Martə, e gəzaŋa» kə. ²⁴ Ma kə Martə na: «Yaŋ, e sənay ta zhəkəməy dza na kwa kwəli fəca dza nihwəti mbəreketiy səmə kwa kwəli, fəca dza hidiy kərə» kə. ²⁵ Ma kə Yesəw na: «Martə, yən na ntsaa zhini mbəzli zhakati mbə məti, ka banshi piy tsaa kədi ma kaa mbəzliy bəkwəshi. Ntsaa ndara nəfə tsa ciy, tə ghwəməy dza naa nza, ya ə mətiiy na. ²⁶ Ntsa tə ghwəməy tsa dibay, mba'a kə ndara nəfə tsa na, ka məti na bətə teepəw. Zləbavə kwəma va gha tsəgha na, pə gha sa?» kə Yesəw. ²⁷ Ma kə Martə na: «Yə tsəgha na Ndə sləkəra, e zləbavə, gha na *Kəristəw Zəghwə Hyala, saa niy gəzəm va dzaa səkəə dzəti hidiy» kə.

Yesəw wahə

²⁸ Ma sa gəzəkə Martə kwəma va tsəgha na, mba'a dzaa kəsata zhambəghəta Marəy. A kə ngəta đahwə đahwə na: «A Marəy, a Metər tsa ghwəmmə səkəy, mbə harŋa na» kə. ²⁹ Ma sa favə Marəy kwəma va tsəgha na, pəlhəm kafəta, ka diva ta dzəvəgha Yesəw. ³⁰ Ghala pətsa va na, Yesəw ghwəla ta tsəhə mbə məlmə di, ghəci war tibay tə pətsa kwəmə Martə va li.

³¹ Ma sa nata *ka Zhəwifə niy nza va vəgha Marəy ta dəpanta nəfə tsa nə ghənzəə səvəri lə diva na, dza ghəshi ka nəw tə səbə. «Nda dzəti kwəli dza na ta wahə» kə ghəshi.

³² Ma sa tsəhəta Marəy tə pətsa nza Yesəw va, mba'a nay na, dza na tsəfəkwə tsəfəkwəta tifa kwa səda Yesəw. Ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəra, a is, mba'a

pø gha niy nza tifa nzay, ka mætiy zëmərə tsa nzaw» kə. ³³ Ma sa nay Yesəw ghənzə mbə wahə, zhini tsəgha ka Zhəwifəə səkəshi va kwasəbə mbə wawahə kwərakwə ɓa na, dza hwər tsa ci ka madi ta slanci ti shi tərəñw tərəñw, gar tañamti bərçi. ³⁴ Dza na ka dəw vø shi, a kə na: «Kwəma lamti ghwəy sənzenva tsəy?» kə. Ma kə mēndi ngəci na: «A Ndə sləkəpə, vanta kwəli ci tikə, ndi natama» kə mēndi. ³⁵ Dzəghwa Yesəw ka wahə. ³⁶ Ma kə ka Zhəwifə tifa sa nata ghəshi nava kwəma na: «Kay, nighətim njasa diti Yesəw ntsa di» kə ghəshi. ³⁷ Ma kə nihwəti mbə shi na: «Ya sa nzana mba'a ghəciy mbay ghwənamti mətəshi ghwəlfə kiy, tawa niy daməti ma na məti va ɓə Lazara?» kə ghəshi.

Yesəw ghəshi lə Lazar

³⁸ Zhini mətəhə hwər tsa Yesəw mətəhəti slanci ta Lazar tifa tərəñw tərəñw, pəkw dzay dzəti kwəli. Mbə ləgwə niy nza kwəli va, mba'a mēndi kalay lə hərəmbəzli. ³⁹ Ma sa tsəhəy Yesəw ki, a kə kaa mbəzli tifa na: «Kafantim hərəmbəzli va mbəzli ni» kə. Ma kə Martə, zhambəghəy Lazar tsa mətiy va na: «A Ndə sləkəpə, tawa kia! Mbə zən dza naa nza sənzenva. Sa nzanay, kwa fadə vici ci na ndatsə ghala lamti mēndi» kə. ⁴⁰ Ma kə Yesəw na: «A Martə, niy gəzanee: "War ndara ma gha nəfə tsa ghay, ta nay dikə tsa Hyala dza gha?" pən sa» kə. ⁴¹ Mba'a mēndi ɓanti hərəmbəzli va ki. Ma sa ɓanti mēndi na, 'wakəvə Yesəw kaa kwəma ciy dzəta ghwəmə mba'a kafata, tapə ta cə'wə Hyala, a kə na: «A Didi, 'wəsa nə ya ngəña, sa nzana, mbə fəra kwəma dəwee ghaa dzəghwa. ⁴² E sənay, mbə fəra nza ghaa dzəghwa, ya hwəm difa. Va wa gəzee tsəghay, ta mbə mbəzliy tsəbayra ni tikəə favə, mba'a ghəshi zləbati tsərtsər, gha ghwənikəra na, kə ghəshi» kə Yesəw. ⁴³ War sa gəzəkə na kwəma va tsəgha, a kə zlanzlan na: «Lazar, səəmə!» kə. ⁴⁴ 'Wakəvə mbəri mba'a səəməy, pəərə pəərə shidshid ci

lə dividivi ci lə məgapa, mba'a gəjer mbə kwəma ci. Ma kə Yesəw kaa mbəzli tifa na: «Palamtim shi va ti a ghwəy zlay dzay!» kə.

Mēndi mbə pəla kwal tsa kəsə Yesəw (Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lk 22:1-2)

⁴⁵ Mbə *ka Zhəwifəə niy səkəshi va ta nighə kar Marəyəy, mba'a nihwəti dāñ ɓanavə nefer shi kaa Yesəw sa nata ghəshi kwəma mēnti na va madāña madāña na. ⁴⁶ Ma nihwəti mbəzli mbə shi na mba'a ghəshi dzaa gəzanshi shi mēnti Yesəw va gwa'a kaa *ka Farisahi. ⁴⁷ Dza ka Farisahi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ɓasə ghəshi ɓasətəvashi lə *ka sləka kwəma mbə ka Zhəwifə, ta sləka kwəmaa dzəkən Yesəw. A kə ghəshi na: «njaa njaa dza ghwəmməə məni sana kia? Avanay mbə ghəra sləni madāña madāña naa ntsa tərəñw sana. ⁴⁸ Mba'a pə ghwəmmə ni, zlay ghwəmmə, a ghəci məni sa ci tsəgha pə ghwəmmə na, mbəzli gwanashi dza naa ɓanavə nefer shi. Ma sa ka mbəzliy sləkəmmə dikə dikə ni mbə *Rəm favəy, ta səkə dza ghəshiy dza-shiy dzəmbə kwəma va, ka ghəshi dza na mba'a ngəzlamti *ciki Hyala tsa ghwəmmə, kərəp zamti mbəzli mbə hwəlfə ghwəmmə» kə ghəshi.

⁴⁹ Ma kə ndə mbə shi, Kayifə, kə mēndi slən tsa ci, dikə tsa ka ta Hyala ghəci mbə piya va na: «A navam tay, ka di ghwəy fə ghən ta kwəma nanzə tēpəw. ⁵⁰ Ə təkə ma ghwəy, wəzəba mətiy ndə kwətiñ tə mbərkə mbəzli gwanashi na, kən na ka mēndi səkəə zamti hwəlfə ghwəmmə, pə ghwəy na?» kə ⁵¹ Ma kwəma gəzəkə na va tsəgha nay, lə sənata kwəma ci tarəvə na gəzə nzəw. Sa nzana, dikə tsa ka ta Hyala ghəci mbə piya va, na kanambə Hyala kwəma gəzə na vaa səvəri, nja kwəma ghyaghya nzə. Va tsəgha gəzə naa dzəkən məti dza Yesəw ta mətiy tə mbərkə hwəlfə ka Zhəwifə gwanashi. ⁵² Ta mbərəkə hwəlfə ka Zhəwifə lə ndərəzhi Hyala

tihəvərivashi gwa'a mətīy na, ta basətishi ta nza ghəshiy mbəzli kwətīñ ni.

⁵³ Ma sa gəzəkə Kayifə tsəgha ki na, dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə mba'a ghəshi sləkati kwəmaa dza ta pəəsli Yesəw fəcava ki. ⁵⁴ Va tsəgha zhini ma Yesəw ci ghən tsa ci dzar mbə ka Zhəwifə ghwəla. Dza na mba'a dza nzəyəy mbə nahwəti məlmə ndəkwə vəgha gamba, ghəshi lə mbəzli ta səda ci, Efərayim, kə məndi slən tsa məlmə va.

⁵⁵ Dzəghwa vici *makwaghwa ka Zhəwifə va ka məndiy har Pakə, mba'a kətikəvata. Dza mbəzliy səkəkə dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən, mba'a ghəshi basəkəvashi dāñ dzəmbə məlmə Zherəwzalem, vici tsə va ghwəlaa tsəhə, ta mbə ghəshiy gwamamti vəgha shi njasa ka məndiy məni mbə kwəma jiji shi.

⁵⁶ Dza mbəzli va ka pala Yesəw mbə mbəzli. Ma ghəshi mbə ciki Hyala ki, sa nay ma ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «njaa na kwəma təkə ghwəmmə tay, ta səkəkə dza na ta tsə na tanaa, naa kala dzaa səkəkə?» kə ghəshi.

⁵⁷ Mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, ghəshi lə ka Farisahi niy gəzəy kaa mbəzli: «Nza ndə səkəkə gəzanshi, sa ka na nay Yesəw tə pətsa nza na, ma nza məndi dza kəsəhwə» kə ghəshi niy ni.

12

Marəy ghəshi lə Yesəw (Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Tərəmbə vici kwanj ta *makwaghwa Pakə ki. Dza Yesəw mba'a 'wati kwal dzay dzəmbə məlmə Betani, dzəmbə məlmə Lazar tsaa zhinikəmə na va kwa kwəli. ² Mba'a məndi tanati shi zəmə ghəngħən ghəngħən ngəci mbəba. Tifa Lazar ghəshi lə nihwəti mbəzli mbə zəmə shi zəmə tanati məndi va kaa Yesəw ki. Ma ghala pətsa va ki na, Martə saa tsəva mbə bəbanshi shi zəmə ngəshi.

³ Ma ghəshi mbə zəmə shi va tsəgha na, mba'a Marəy bəvə 'wərdi tə dimə, sa tati məndi tə *Nardə dəwdəw, gar paf kwa magwaji ti kən, mba'a dzaa baslanati tə shidshid Yesəw. Ləy hwəm sa baslamtishi na na, mba'a sadanamti shidshid ci va lə shiti mbə ghən nzə. Dza ciki tsa nza ghəshi va mbə gwanay ki, ka zən war 'wərdi va ja' ja'a.

⁴ Ma kə Zhəwdasə Isəkariyətə, tsahwəti ntsa mbə *mbəzli ta səda Yesəw va, saa dza va ta nga dafa ti na: ⁵ «A is, tawa niy dəlamti ma ghwəmmə 'wərdi naa, pavə gəna ti gar mbəl bələkwə bələkwə mahkan, mba'a ghwəmmə tahanavə kaa ka ndərma nza kia?» kə. ⁶ Kwəma gəzə na va tsəghay, sa nzana, mbə shashanci kwəma kən ka ndərma naw. Sa nzana va, və məndiy fə gənay, nza ghəli sa ci, njasa sənabəy na mbə ghəli nzə nə na. ⁷ Ma kə Yesəw ngəci na: «A ntsa, zlata mali va, ka gəzanta kwəma gha ma. Sləni dza məndiy məni, sa ka məndi laraa dzəghwa kwəli na sa 'wati na va məni, e gəzəna. ⁸ Ma na ka ndərmay, tifa nza ghwəy li shi gar nganavəshi shiy ghwəy ya hwəmba. Na tsee ghən nee kiy, ka dza ghwəmmə nza ndimndim tikə lə ghwəyəw» kə Yesəw.

⁹ Dza vərəm *ka Zhəwifə tərənjw, mba'a madiy ta dzaa dzəmbə məlmə Betani sa favə ghəshi: «Mbə məlmə va na Yesəw» kə məndi. Kwataka ta Yesəw gwa'a tsəgha madishi ghəshi dibaw, lə ta dza ghəshiy nay Lazar tsa zhanakati Yesəw va mbə mətī gəzə məndi na diba.

¹⁰ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ki, mba'a ghəshi tarəkə paslamti Lazar kwərakwə. ¹¹ Sa nzana, dāñ mbəzli mbə ka Zhəwifə zlashi mbə na shi va kwəma, ka dzashi ta nəw Yesəw, mba'a ghəshi banavə nefer shi ngəci tə mbərkə zhəkəmə tsa Lazar va kwa kwəli.

Njasa ka'wəti məndi Yesəw mbə Zherəwzalem (Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lk 19:28-40)

11:53 11:53 5:18 **11:54** 11:54 5:13; 7:1 **11:55** 11:55 2:13; Bəla 19:11-20; 2NəMezh 30:17-18 **11:56** 11:56 7:11 **12:1** 12:1-3 11:1-2 **12:2** 12:2 Lk 10:40 **12:3** 12:3 Lk 7:37-38 **12:4** 12:4 Zhəwdasə: 6:71; 13:2, 27; 18:2 **12:5** 12:5 Ezay 58:7; Mt 19:21; Zhk 2:15-16 **12:7** 12:7 19:40 **12:8** 12:8 Nəw 15:11 **12:9** 12:9 11:43-44 **12:11** 12:11 11:45

12 Ma way pi tē hēzlimē va, sa favē vērēm tsa dāŋ tsa va niy bāsēy mbē Zherəwzalem ta tsē *makwaghwa Pakē: «Ava Yesēw mbē sēəkēə dzēmbē Zherəwzalem» kē mēndi nā, ¹³ 'wakəvə ghēshi tsəgha ka kəsli bali, ta slikwə dividivi slərpə ta dēvə shi, ka dzashi ta ka'wə Yesēw kwa kwal. Dza ghēshi ka ngwēmē lala zlanzlan, a kē ghēshi na: «'Wəsa kaa Hyala! Təfanati miy tsa nze Hyalaa sləkəpə kaa ntsaa sēəkəy tsa mbē slən tsa nze! Təfanati miy tsa nze Hyala kaa mazə tsa ka *Izərayel tsa!» kē ghēshi.

14 Dza Yesēw ndəs kəsata kwantəmca, taram dzəməy mē, ka dzaa dzēmbē Zherəwzalem, nja kwəma gəzəkə mēndi va mbē Zliya Hyalaa dzəkən, a kē mēndi na:

15 A mbəzli mbē mēlmē *Shiyāŋw, əntaa ghəy hazlənī ma!

Ava ghwəy nay mazə tsa ghwəy,

dallə mē zəghwə kwantəmca mbē sēəkə, kē mēndi.

16 Ghala pətsa məniva shi vay, niy favē kwəma dī ghēshi gəzə mbəzli ta sēda ci diw. Ma ləy hwəm sa dzay Yesēw dzēmbē dikə tsa ci va Hyala mē ghwēmē ki na, mba'a ghēshi zəzəvə. A kē ghēshi na: «Ma shiy niy mēni mbəzli va kaa Yesəwəy, a mēndi niy gəzəkəshi tsəghaa dzəkən mbē Zliya Hyala va sham» kē ghēshi.

17 Ghala pətsaa har Yesēw va Lazar sēmē kwa kwəli, mba'a zhanakati mbē mēti kiy, vērēm dāŋ niy nza na tifa. Mba'a ghēshi niy slanakəshi shiy niy nashi ghēshi kaa nihwəti mbəzli kwərakwə ki. ¹⁸ Va tsəgha bāsəkəvay ndə ngəri dāŋ tsəgha ta ka'wə Yesēw ki. Sa nzana mba'a ghēshi favē kwəma madāŋa madāŋa na mēni na. ¹⁹ Ma kē *ka Farisahi kwa jipə shi ki na: «Njaa dza ghwəmmə mēni kia? Shi dza ghwəmmə ghakə tifa ghwəla ya jəw nzəw. Ava mbəzli gwanashi madiy dzashi ta nəw kwəma ci» kē ghēshi.

*Nihwəti ka *Gərekə mbē dəw kwəma Yesəw*

²⁰ Mbē mbəzli niy bāsəkəvashi vaa dzēmbē mēlmē Zherəwzalem ta pəra'wə dividivi shi kaa Hyala ge'i lə vici *makwaghwa Pakəy, a nihwəti ka Gərekə niy nza na mbē shi. ²¹ Ghavə ghēshi, ghēshi ka Gərekə va, mba'a ghēshi sēəkəshiy dzəvəgha Fəlipə, ndə ka Bətəsayda tē hidfi ka Galile, ma kē ghēshi ngəci na: «A ntsa dikə tsa, a ghəy dī kwəmay lə Yesəw» kē ghēshi. ²² Dza Fəlipə mba'a dzaa gəzanci kaa Andəre. Dza ghēshi bakanashi mba'a ghēshi dzaa gəzanci kaa Yesəw: «Ava mēndiy dəwŋa» kē ghēshi ki. ²³ Ma kē Yesəw kaa zləbanshi na: «Nana kiy, a vəghwə tsa va mēniy, ta fəva dikə dzətē, yən Zəghwə yakə ndə ngəri. ²⁴ Ə gəzāŋwəy ya, ta na navay, tsəgha na, kala bəvə hwəlfə ha kē ndə, mba'a tsāŋwambə mbē hidfiy, kwətīŋta ka naa nza, ka mətəhəw. War mēndi tsāŋwambə na mbē hidfi, mba'a pəsəta ka naa gha səghəta dāŋ. ²⁵ Tsəgha na lə ke ngəri kwərakwə. Ntsaa njədī piy tsa ci tikə tē hidfiy, ta zay dza piy tsa tsava ndə. Ma ntsaa njədī ma piy tsa ci tikə tē hidfi na, ta kwəməvə piy tsaa kədī ma dza na. ²⁶ War mba'a kē ndə dī nza ka ndə ghərada sləniy, nəw kē ntsa vaa nəwra. Nza ndə ghəra sləni tsee nzəy tē pətsa dzee nza kwərakwə. Ma ntsaa ghərada sləni kiy, ta falti kwəma ci dza Dirə tərəŋw diba» kē Yesəw.

Yesəw gəzəpə kwəma mēti dza na ta mēti

²⁷ Zhini ma kē Yesəw bā na: «Sanay, a məhərlee səta. Wəzəba njaa məntee bay tay? Wəzəba nə ya kaa Dirə: “A Di, mbəlāntəra səvəri mbē ngəra'wə tsa dzee tsa ta sa” pən ta na? Tibaw, war ta sa ngəra'wə tsa dzee tsa ta sa sēkəree. ²⁸ “A Di, fə bamaa dzəti slən tsa gha” nə ya» kē.

Dzəghwa, ma kē gaka mēli ndə kaa zləbanci kwəma sēkə mē ghwēmē ki na: «E fati bama ti, ta zhini dzee mətəhə fə

dzeti ka yewen diba» kə. ²⁹ Ma kə vərəm tsa tə pətsa va gwa'a sa favə na gaka mēli va na: «Fam mēli van sa gərgərey na» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbə shi na: «Am, awə, mēli *ndə kwal tsa Hyala na sava gəzanci na kwəma» kə ghəshi. ³⁰ Ma kə Yesəw na: «Ma gaka mēli favə ghwəy vay, ta kwəmee səəkəta naw, əhəŋ, war tə ghwəy na.

³¹ Avanay vəghwə tsa dza Hyalaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī ti ki. War sənzanva dza na ta banti mazə tsa tə hidī ni tsa. ³² Ghala pətsa dza mēndi vaa kafara vəgha tsəməy, ta harəhwə mbəzli dzee dza gwa'a gwa'aa dzəvəghee» kə Yesəw. ³³ Ma mbə kwəma gəzəkə na va tsəgha na kiy, ciy citəpə na gəla mēti dza na ta mēti.

³⁴ Ma kə vərəm tsa tifa va ngəci na: «Sa ka *Kəristəw Ntsa tivə Hyala səəkəyəy, war tifa dza naa nza tə ghwəmə ta kwa ndimndim, kə kwəma bənivə ghəy mbə zliyahī kwəma ghəy pəhəpəhə na. Zhini ma pə gha ba na: “Ghala pətsa dza mēndiy kafay Zəghwə yakə ndə ngəriy dzəvəgha tsəm” pə gha. A ndə na Zəghwə yakə ndə ngəri tsa va diba kia?» kə ghəshi. ³⁵ Ma kə Yesəw na: «A mbəzli ni, nana diy, ghwəlay na waŋ pi mbə ghwəy ta vici jəw. Mbatsəm dza ta waŋ pi tsa va, vantaa kwəsli səəkəə kəələhwəŋwəy. Sa nzanay, ntsaa dza mbə kwəsli na, ka sənay na dzəghwa tə pətsa kədi na səfa ciw. ³⁶ Va tsəgha kiy, wəzəba zləbavə ghwəy waŋ pi tsa va ghala pətsa nza na tsa ghwəlay lə ghwəy di. Ta mbə ghwəy zhəghəŋwəy ka mbəzli mbə waŋ pi» kə Yesəw.

Ma sa gəzanti Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a dzay kərakə, dzaa mbəy və shi.

*Zləbavə kwəma Yesəw mbəzli *ka Zhəwifəw*

³⁷ Di ghəshiy bənavə nefer shi kaa Yesəw, ya tsəgha nzana, mba'a ghəci məmənəhwə shi dimədime ni dəŋ kwa kwəma shiw. ³⁸ Ma mēnti ghəshi tsəghay,

ta mbə kwəma niy gəzəkə ndə Hyala *Ezay va mbə zliyaa dzəghwata kwa, a kə niy niy:

A Hyala kwa sləkəpə, wa ntsaa zləba kwəma gəzə ghəy kia?

Kaa wa cinti gha bərci kəətipə gha li kia Ndə sləkəpə?

kə Ezay niy ni.

³⁹ Zhini bə mba'a Ezay gəzəkə nda sa wana bənavə ma ghəshi nefer shi kaa Yesəw, a kəy:

⁴⁰ A Hyala ghwəlfay mətəshi shi, mba'a dəŋdəy məhərli shi.

Tawa ghwəlfay na mətəshi shiy, əntaa ghəshi nay pi.

Tawa dəŋdəy ma məhərli shiy, vantaa ghəshi sənata kwəma,

«Zhini əntaa ghəshi zhiniy zhəghəvaa səəkəə dzəvəghee,

gar mbayee zhiniy mbəlantishi diba» kə Hyala,

kə Ezay.

⁴¹ Sa wana gəzə Ezay kwəma va tsəghay, sa nzana, mba'a ghəci nay dikə tsa mēni Yesəw. Na gəzə na kwəmaa dzəkən tsəgha.

⁴² Ya tsəgha nzə kiy, dəŋ niy nza nihwəti mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka Zhəwifə, mba'a ghəshi bənavə nefer shi kaa Yesəw. Kala di ci ghən tsa shi ghəshiy səvəri bazhə bazhə. Sa hazləni ghəshi va *ka Farisahi, vantaa ghəshi bantishi səvəri mbə ciki basəva tsa shi. ⁴³ Sa nzana diba fal tsa falshi ke ngəri ghəshi niy di kaa fal tsa Hyala.

Kwəma gəzə Yesəw dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli

⁴⁴ Dza Yesəw ka gəzə kwəma zlanzlan, a kə na: «Favə tə ghwəy, ya wa ntsaa ndara nəfə tsa ciy, kaa ngəra kwətira ndara na nəfə tsa ciw. Aa bənavə nəfə tsa ci kaa ntsaa ghwənəkəra kwərakwə.

⁴⁵ Mba'a kə ndə naray, a ntsa va nay ntsaa ghwənəkəra kwərakwə bə. ⁴⁶ Yənəy, nja waŋ tsa mbərə kaa mbəzli səəkəree tikə tə hidī. Vantaa ntsaa ndara nəfə tsa

12:31 12:31 5:22; 14:30; 16:11 **12:32** 12:32-34 3:14 **12:33** 12:33 18:32 **12:34** 12:34 Cem 89:37; 110:4; Ezhek 37:25; Zhj 12:23; 3:14 **12:35** 12:35-36 7:33; 8:12 **12:36** 12:36 5:13 **12:37** 12:37 16:9 **12:38** 12:38 Ezay 53:1; Rm 10:16 **12:40** 12:40 Ezay 6:10 **12:41** 12:41 Ezay 6:1-3 **12:42** 12:42 2:23; 9:22 **12:43** 12:43 7:18 **12:44** 12:44 5:24 **12:45** 12:45 14:9; 5:18 **12:46** 12:46 12:35-36 **12:47** 12:47 3:17; 5:22

ci nzøy mbø kwøslī. ⁴⁷ War mba'a ndø favø kwøma gøzee, dza na kala dī fōti ghōci tiy, yøn dza naa bānci fōti na tsee ghønøw. Sa nzanay, sækøree ta basø ngwøvøø dzækøn mbøzli tø hidi niw, war ta mbølishi sækøree. ⁴⁸ Ma ntsaa zhinida ghøn kala dī zløba kwømee ghōciy, a ntsaa dzaa basø ngwøvøø dzækøn tība. Kwøma gøzee na dza naa sla ngwøvøø dzækøn ndø fōca dza hidiy kørø. ⁴⁹ Sa nzanay, nahwōti kwøma tarøvee gøzøkø lø børceē tībaw. War kwøma Dirø tsaa ghwønīkøra va na sava. Ghōci ka naa gøzara kwøma, ma kee gøzø ya na kee canshi kaa mbøzli nzø gwa'a. ⁵⁰ Kwøma gøzaywø y na va mōni nzøy, e sōnay, kwømaa dzaa bønwyø piy tsaa kōdī ma na. War kwøma gøzøkøra Dirø dzee gøzø gwa'a tsøgha» kø Yesøw.

13

Yesøw yabanshi shidshid mbøzli ta sōda ci

¹ Dzøghwa ki, sa tørø hi kwōtiŋ ta vici *makwaghwa Pakø ki na, mba'a Yesøw sōnay tsøgha, vøghwø tsa ci na sava sækø y na ta bārvay ghōciy zlashi hidi ni, ta dzay dzømø ghwømøø dzøvøgha Døy, kø. War mbø dī mbøzli ci tikø tø hidi ni ghōci niy nza ki, war tsøgha ghōci mbø dīshi pa' tø kwa kørni vici.

² Ma hetihwer va na, mba'a kar Yesøw lø mbøzli ta sōda ci basøshi ta zømø shiy, ghalabay *ndø jaka tsa Hyala fanambø kwøma nga dafa ta Yesøw mbø nøfø tsa Zhøwdasø, zøghwø Shimanjw Isøkariyøtø na naci ki.

³ Ma na Yesøw na, aa sōnay naci, sa nzana, ntsaa sækø vøgha Hyala ghōci, zhini ta zhøghøva ghōci dzaa zhøvøgha dība. Aa sōnay a Hyala zlatanavø shiy gwanashi ngōci mbø døvø ci, kø.

⁴ 'Wakøvø na kaf kafø y sati tø pi zømø shiy, dza na kwørat sōramti tsahwōti kwøbanj køn ghøn ci laj bøvø kadibøl, mba'a pøhōti tōti ci. ⁵ Dza na nganø tivø yam kwa tasaw, mba'a ghati yabanshi shidshid mbøzli ta sōda ci li

shi. Sadamtishi sadamtishi ghōci kaa shidshid shi va lø kadibøl tsa titi ci va.

⁶ Ma sa tsøhø y na tø Shimanjw Piyer ki, tsa' kø ta yabānci shidshid ci na: «A Ndø sløkøra, a gha yabøra shidshidēe, pø gha na? Əm, tībaw!» kø Shimanjw.

⁷ Ma kø Yesøw na: «A Piyer, kadiw na gha di. Ma kwøma nata gha na yøn mōni sōnzōnvay, ka dza ghaa mbay favø nana diw. Ma kwa kwøma jøwø y, ta favø dza gha» kø Yesøw. ⁸ Ma kø Piyer na:

«Am, awø, ya tsøgha nzøy, zløbatee na nee ghaa yabøra shidshid yaw» kø. Ma kø Yesøw na: «Ma ghønzø tsøgha, gha kala zløbati yøn yabønja shidshid ghay, ø dī ma gha kwømavø ya nimaba shiy vøya» kø. ⁹ Ma kø Shimanjw Piyer sa gøzøkø Yesøw tsøgha na: «Ma ghønzø tsøghay Ndø sløkøray, ka dza naa nza war shidshidēe shi dza ghaa yabøra gwa'a tsøghaw, wøzøba yabøra gha lø dividivishi, lø ghøn tseyey gwa'a na» kø.

¹⁰ Ma kø Yesøw na: «Na ntsaa pishivay gwanata vøgha ci dēwdewø y, ka maw mōndiy pi ghwøla gwanata vøgha ciw. War pøshanamti ma mōndi shidshid ciy, mæk na tsøgha. Ghwø yø y, dēwdew nza ghwø y. Nanzø kiy, ghwø y gwananjwø y na dēwdewø w» kø Yesøw. ¹¹ Sa nzana, mba'a sōnay lø ntsaa dzaa nga dafa ti tība mbø shi, va tsøgha gøzø na: «Ghwø y gwananjwø y na dēwdewø w» kø.

¹² Dza Yesøw sa kōdiy na lø pi shidshid mbøzli ta sōda ci, mba'a zhanakøn kwøbanj tsa ci, das nzøyø y tø pi zømø shiy. Ma kø kaa ngøshi na: «Favø gøla kwøma mōntønwyø y na ghwø y na? ¹³ Ghwø y dø'wø ghøn tsa ghwø y ka naa ni: "A Metør" pø ghwø y, zhini "A Ndø sløkønøy" pø ghwø y ni ngøra. Tsøgha ghønzø kataj ba, sa nzana, Metør tsa ghwø y yøn, zhini Ndø sløkønwyø yøn ba. ¹⁴ Njana nzana, yøn Ndø sløkønwyø y, zhini yøn Metør tsa ghwø y, dzøghwa ka yabønwyø shidshid ghwø yee kiy, tsøgha ka ghwø y mōmōni kwa jipø ghwø y kwørakwø ki, ka yayabø shidshid ghwø y. ¹⁵ Kwal

12:49 12:49 7:16-17 12:50 12:50 4:34 13:1 13:1 2:4 13:2 13:2 12:4; Lk 22:3 13:3 13:3 3:35; 8:14
13:4 13:4-5 Lk 12:37 13:10 13:10 15:3 13:11 13:11 6:64, 70-71 13:12 13:12-14 Mt 20:24-28; 23:8-12; Lk
22:27; 1Tim 5:10 13:15 13:15 1Zhnj 2:6; Flp 2:5; 1Pi 2:21

na sava citəŋwəy ya, ma nza ghwəy mbəə mənɪ tsəgha kaa ghən tsa ghwəy njasa məntəŋwəy ya va kwərakwə. ¹⁶ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ndə ghəra sləni tsaa taŋəti ntsa ghəranci na va sləni tifa tə dikəw, ka mbə ntsa ghwəni məndiy taŋəti ntsaa ghwəni tə dikəw, ava tsəgha na. ¹⁷ Sana sənzənvay, a ghwəy sənata kwəma va gwa'a. Mbəzli təfanatishi Hyala miy dza ghwəy nza, ghwəy kə fəti ghən ta mənɪ nzə.

¹⁸ Ya tsəgha nzəy dzəkən ghwəy gwanaŋwəy gəzee kwəma vaw. E sənashi nefer ni tərətəe va mbəzli. Əy ma diba na, wəzəba nza na mba'a kwəmaa gəzəva va mbə zliya dzəghwata kwa na. Saa ni va: "Ntsaa zəmə ghəy dafa li kwa kwakwa tsa kwətiŋ tsa zhiniy məniy ka ndə ghəra tsee" kə, kə məndi. ¹⁹ Ə gəzanwəy ya sənzənvayata ghala vici va ghwəla ta məniva. Sa ka shi va mənishi kiy, ma nza ghwəy mbəə sənay, yən na ntsa nzee ghəci, pə ghwəy. ²⁰ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ma ntsaa zləbavə ntsa ghwənay yay, yən də'wə ghən tsee na sa zləbavə na va kwərakwə. Ntsaa zləbavəra na, ntsaa ghwənəkəra va na sa zləbavə na kwərakwə ba» kə.

Yesəw lə Zhəwdasə tsaa dza vaa nga dafa ti

(Mt 26:20-25; Mk 14:17-21; Lk 22:21-23)

²¹ Ləy hwəm sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a məhərli ci səəta. Ga' ghəci ta gəzə kwəma, a kə na: «Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a tsahwəti ndə mbə ghwəy kwətiŋəy, ta nga dafa dza na tə ya, ta kəsəra məndi» kə. ²² Mba'a mbəzli ta səda ci ghati nighəva kwa jipə shi, ka dədfəw kwa jipə shi nda dzəkən tsama mbə shi gəzə Yesəw kwəma va. ²³ Mbə mbəzli ta səda ci va kiy, a ntsa dɪ na niy nza tifa vəgha. ²⁴ Ga' Shimanjw Piyer ta mələ'wə gəzanci kaa ntsa dɪ Yesəw va lə mətse, a ghəci dəw kwəma va və, nda dzəkən tsama ndə mbə shi gəzə na kwəma va. ²⁵ Dza ntsa va kwərakwə ki, kət kətəghəvay dzəvəgha

Yesəw, ka dəw, a kə na: «A Ndə sləkəŋəy, tsama ndə na savaa?» kə. ²⁶ Ma kə Yesəw na: «Kadiw, avee taa nga peŋ ta mbəzə er dzəti ta bānci kaa ndəy, ntsa dzee vaa bānciy, ghəci na» kə. 'Wakəvə na, ba'wə ngavə peŋ ki, dza bəkə mbəzəvə er ti, tsan bānavə kaa Zhəwdasə, zəghwə Shimanjw Isəkariyətə. ²⁷ War sa bəvə Zhəwdasə peŋ tsa va tsəgha na, gwa'a, mba'a ndə jaka tsa Hyala dzay dzəmbə nəfə tsa ci. Ma kə Yesəw ngəci ki na: «A Zhəwdasə, ca mbata gha taŋtaŋ, məni kwəma tarə gha va məni nzə!» kə. ²⁸ Dzəghwa hashi, mbəzli nza ghəshi li shi mbə zəmə shiy hashishi, ntsaa sənay tifa nda tawa gəzanci na kwəma va tsəgha ngəciw. ²⁹ Ma kə zəzə kwəma nihwəti mbəzli mbə shi na: «Nda sa nzana va, Zhəwdasə ntsa fə ghəshi gəna və, na gəzanci Yesəw a ghəci dza ta pa shi dɪ ghəshi ta kwəma *makwaghwa Pakə, aw na, a Zhəwdasə bānsi nihwəti shiy kaa mbəzli ka ndərma bərkee shiki» kə ghəshi. ³⁰ Ma Zhəwdasə naci ki, war sa bəvə na peŋ tsa nganati Yesəw vaa dzəti dəvə ci tsəgha na, nza'jəw del səvəriy. Pi həvir na ghalaba.

Yesəw gəzanshi nahwəti kwəma 'war'war na kaa mbəzli ci ta nəw ghəshi

³¹ Ma sa səvəriy Zhəwdasə ki, ma kə Yesəw kaa niy tərmbə mbəzli tifa ki na: «Nana kiy, a dikə tsa mənəe yən Zəghwə yakə ndə ngəri cikəvərivay tə ngwəla, mba'a məndi sənay dikə tsa Hyalaa səvəri mbə ya diba. ³² Njana nzana mba'a dikə tsa Hyala citəvay səvəri mbə ya tsəgha kiy, ta citəpə dikə tsee yən Zəghwə nzə dza Hyalaa dzaa səvəri mbə də'wə ghən tsa nzə, sənzənvayata, ka dzaa nzay nzaw. ³³ A ndərazhi ya, vəghwə jəwə tsətsə tərə nzəy tsa ghwəmmə lə ghwəy. Ma ləy hwəm jəwəy ta palara dza ghwəy. Avee taa zhiniy gəzanwəy kwəma nja kwəmaa niy gəzəhwee va kaa *ka Zhəwifə diba, sa niy nə ya va ngəshi: "Ka dza ghwəy mbay tsəhəŋwəy tə pətsa dzee vaa dzaw" pən.

13:16 13:16 15:20; Mt 10:24 **13:17** 13:17 Zhk 1:25 **13:18** 13:18 Cem 41:10; Zhj 17:12 **13:19** 13:19 8:24; 14:29; 16:4 **13:20** 13:20 Mt 10:40 **13:23** 13:23 19:26; 20:2; 21:7, 20 **13:27** 13:27 13:2 **13:29** 13:29 12:6
13:31 13:31-32 17:1 **13:33** 13:33 8:14 **13:34** 13:34 15:12, 17; 1Zhj 2:7-8; 3:11, 23; 4:11; 2Zhj 5-6

³⁴ Sana sənzənvay, avee taa gəzanjwəy nahwəti kwəma 'war'war na, nza ghwəy mənı: Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Njasa dıjwəy ya vay, tsəgha pə ghwəy dı ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy kwərakwə. ³⁵ Mba'a a pə ghwəy dı ghən tsa ghwəy tsəghay, ghalaba na ta sənay dza mənı, mbəzli ta sədee nza ghwəy, kə mənı» kə Yesəw.

Yesəw mbə gəzə vəraslə tsa dza Piyer ta vəraslə

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lk 22:31-34)

³⁶ Dzəghwa Shımanjw Piyer ka dəw kwəma va Yesəw, a kə na: «A Ndə sləkəñəy, kwəma dza gha ta dzañə baya?» kə. Ma kə Yesəw ki na: «Ta dzara dzee, pətsa dzee va ta dzətiy, ka dza gha nəwvəraa dzəti nana diw. War kwa kwəma dzaa nza» kə Yesəw. ³⁷ Ma kə Piyer na: «Wa shiy mənıshi nə gha: “Ka dza gha nəwvəra nana diw!” pə gha kia? Gwa'a gwa'a gwəmantəvaree ta ndəghə ya kwəma gar mətı ndə mbə na na, war yan, pən taa ni, tə mbərkə kwəma gha» kə. ³⁸ Ma kə Yesəw na: «Zlata nava kwəma di! Katanj gwəmantəvañə gha sana ta zləba ya mətı tə mbərkə kwəmee na? Ə gəzanjəe, ta na navay, tsəgha na, ndatsə ka ngələkə gha way, gha zhəntı vəraslə: “Sənay tsava ndə yaw, sənay tsava ndə yaw” pə gha, mahkan səfa» kə.

14

Yesəw na kwal tsaa dzaa bəghə ndəə dzəvəgha Hyala

¹ A kə Yesəw kaa mbəzli ta səfa ci na: «Ka dza her ghwəy ma, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala, mba'a ghwəy ndara nefer ghwəy dıba. ² Ma mə ghwəmə kəghi tsa Dirəy, danj na pi nzəy məba. Ta dzara dzee dzəmə ta gwəmantəñwəy pi nzəy. Mee kala pi məba tsəgha nzay, ka dzee gəzanjwəy na: “Ta dza dzee ta gwəmantəñwəy pi” pənəw. ³ Ma sa kee dza mba'ee dzəmə gwəmantəñwəy pi gwa'a kiy, ma nzee zhəghəvaa zhəkə ki, ta pəməñwəy dzəməə dzəti pətsa dzee vaa nza. Ta mbə ghwəy nzəy

kwərakwə vəghəe tə pətsa nzee. ⁴ A ghwəy sənay kwal tsaa dzaa dzəti pətsa dzee va kwərakwə» kə Yesəw.

⁵ Ma kə Təmasə na: «A Ndə sləkəpə, a sənay ghəy dzəti pətsa dza ghaw na, njaa njaa ka ghəy sənay kwal nə gha shəka?» kə. ⁶ Ma kə Yesəw na: «Yən na kwal tsa katanj tsa, sa dza mbəzliy kwəməvə piy tsaa kədi ma kwa. Tsahwəti ndə tıba dzaa tsəhə vəgha Dirə Hyala mə ghwəmə, kala war dzar kweyew. ⁷ Mba'a pə ghwəy sənara kiy, ta sənay Dirə dza ghwəy dza ghalaba kwərakwə ki. Ya sana sənəvnata tala na, a ghwəy nay, mba'a ghwəy sənay» kə Yesəw.

⁸ Ma kə Fəlipə na: «A Ndə sləkəñəy, citəñəy Didi tsa va, war məkəñəy dza navaa nza tsəgha» kə. ⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Njaa pə ghaa Fəlipə? Mbəradzəmmə ghwəmmə lə ghwəy na, kala sənara gha na? A sənay ma gha, ntsaa nara na, aa nay Didi, pə gha shəkəna? Njaa njaa ka gha zhıniy gəzə na: “Citəñəy Didi tsa va” pə gha dıba kia? ¹⁰ Wa ə zləbati ma gha kwəma nza tsa nza na, yən na mbə Dirə, Dirə kwərakwə na, mbə ya ghəci na? Kwəma nja sa kee naa gəzanjwəyəy, vəya də'wə ghən tsee səəkə naw. Ma shı mənəe vay, Dirə mənıshi na mbə ya, sa nzana mbə ya ghəci. ¹¹ Zləbatim kwəma gəzanjwəy ya va, sa nə ya va: “Ka ndə kwətıñ mənıñəy ghəy lə Dirə, mbəya ghəci, dzəghwa mbee kwərakwə” pən. Kala tsəgha na, mba'a ghwəy zləbati tə mbərkə sləni ghəree na tala tala.

¹² Ə gəzanjwəy ya, ta na navay, tsəgha na, ntsaa ndara nəfə tsa ciy, ta ghəra sləni dza na njasa ghəree na. Zhıni tərəñwəba na ci va sləni dza naa ghərahwə dzaa nza dıba. Sa nzanay, ta dzara dzee dzəvəgha Dirə. ¹³ Ghalaba ki ya nimaba shiy dza ghwəy dı dəw lə slən tseyey, ta ndanjwəy shı dzee dza. Ta mbee cıntı njasa nza dikə tsa Dirə kaa mbəzli. ¹⁴ War mba'a pə ghwəy dəw shiy vəya mbə slən tseyey, ta mənıñwəy shı dzee» kə Yesəw.

*Yesaw gəzəpə kwəma *Safə tsa Hyala tsa dza naa ghwəni səəkə kaa mbəzli*

¹⁵ Ma kə Yesaw dība na: «War mba'a pə ghwəy dītəra tsərtsərey, ta dī fəti dza ghwəy ta kwəma gəzanwəy ya. ¹⁶ Ta cə'wə dzee dza va Dirə a ghəci ghwənəkəwəy tsahwəti ndə ta kəətiwəy, Safə tsa ci dēwdēw tsa. Ma nza ghəci nzəy tība lə ghwəy ya pa hwəmba. ¹⁷ Safə tsaa cipə na katan na kwəma. Ma na mbəzli tə hidī na nashi kiy, ka kwəmavə ghəshi, sa nay ma ghəshi mba'a sa sənay ma ghəshiw. Ghwəy ta na tsa ghwəy ghən kiy, a ghwəy sənay wəzə. Sa nzana ntsa mbə ghwəy ghəci, mbə nzəy ghəci jakəjakə lə ghwəy.

¹⁸ Ya tsəgha nzəy, ka dzee dzaraa zlanwəy kwətiwəy nja məzhitiw. Ta zhəghəva dzee zhikəə zhəvəgha ghwəy. ¹⁹ Kwa kwəma jəwəy, ka dza mbəzli tikə tə hidiy naraw. Ghwəy na na ghwəy kiy, ta nara dza ghwəy dza. Sa nzanay, mbə piy nzee. Dzəghwa mbə piy ghwəy taa nza kwərakwə. ²⁰ Ghala pətsa va sa ka vəghwə tsa va tsəhəyəy, ta sənay dza ghwəy mbə Dirə nzee, mba'a ghwəy mbə ya, zhini yən na mbə ghwəy, pə ghwəy.

²¹ Ma ntsaa fəti ghən ta kwəma gəzəkee, dza na mba'a kəsəvə ka dī fəti tiy, tsava ndə na saa dīra. Ta dī ntsaa dīra dza Dirə kwərakwə ki, zhini tsəghee dzaa dī ba. Ghalaba ki na, ta cinti ghən tsee dzee kaa tsava ndə» kə.

²² Ma kə tsahwəti ntsa har məndiy Zhəwdə, mbərekəy Zhəwdasə Isəkariyətə na: «A Ndə sləkəpə, njaa njaa dza nava kwəmaa məniva dza ghaa citi ghən tsa gha kaa ngənyəy, ma nihwəti mbəzli tə hidī na, kala dza ghəshiy mbay naja nashi kia?» kə. ²³ Ma kə Yesaw na: «Ma ntsaa dīray, a ta kəsəvə kwəma gəzəkee, ka dī fəti ti. Ta dī ntsa va dza Dirə. Ghəy lə Dirəy, ta səəkə dza ghəy və, ta nzəy ghəy lə kar ntsa va gwa'a. ²⁴ Ma na ntsaa dīra may, ka dī fəti na ta kwəma gəzə yaw. Kwəma nja kwəma nzee na

mbə gəzə nzə sana favə ghwəyəy, kwəma gəzee də'wə ghən tsee naw, kwəma gəzə Dirə tsaa ghwənəkəra va tikə na sava.

²⁵ Ə gəzanwəy ya shi va gwanashi, ghala vəghwə tsa nzee ghwəlara mbə ghwəy. ²⁶ Ləy hwəm shi vay, a Dirə dzaa ghwənəkəwəy Safə tsa ci dēwdēw tsa ta kəətiwəy. Ma nza ghəci bəniwəy kwəma va gwanata, ka zəzənyəy nahwəti kwəma gəzanwəy ya gwanata. ²⁷ Avee zlanwəy mbə zərkə, zərkə tsee na sa ndanwəy ya va. Njasa ka mbəzli tə hidī vaa bə kaa mbəzli bənyəy ya tsee zərkəw. Ka dza her ghwəy ma, ka hazləni ghwəy ma. ²⁸ Njasa niy favə ghwəy va yən gəzanwəy: «Ta madī dzee dzara, nanzə kiy, ta zhini dzee zhəghəvaa zhəkəə dzəvəgha ghwəy» pən niy niy, mba'a pə ghwəy dīra na, ta vəshi dza ghwəy tərəny, sa dzee ta dzaa dzəvəgha Dirə. Sa nzanay, a Dirə tanətəra tə dikə. ²⁹ Ə gəzanwəy ya kwəma va sana ghala nanata di. Ma sa ka na mənta ki na, nza ghwəy mbəə zləbavə kwəma va. ³⁰ Ka zhinee gəzəhwə kwemer lə ghwəy ghwəla dāny dānyəw, sa nzanay, mbə səəkə na mazə tsaa sləkə hidī ni. Bərci vəə dzəkən yaw. ³¹ Ya tsəgha nzə kiy, wəzəba sənay mbəzli tə hidī gwanashi, e dī Dirə tərəny, mbə mənī shi gəzara na nzee gwa'a, kə ghəshi.

Satim dzamməm tikə!» kə Yesaw.

15

Yesaw na dənyw fə tsa katan tsa

¹ Ma kə Yesaw ba na: «Yən na dənyw fə tsa katan tsa. Dirə na, ndə za tsaa sləkə vəh fəhi va. ² Ma dəvəə dzaa yati ma ya, mbə dividiviy dzaa hashi tə ya gwa'ay, ta kəslamtishi dza Dirə səkwa tə ya. Ma naa dzaa yati ya dəvə na, ka na dza mba'a gwəmati slahə nava dəvə wəzə ki, nza ghənzə mbəə gwəmavə ya na wəzə nā ya, tan na kwa taja va. ³ Ma ghwəy sana kiy, mbəzli gaga ni, gwəma gwəma ni, nza

14:15 14:15 14:21, 23; 15:10; 1Zħñ 5:3; 2Zħñ 6 **14:16** 14:16 7:39; 14:26; 15:26; 16:7, 13; 20:22; 1Zħñ 3:24; 4:13; SləniKY 1:4; 2:4 **14:17** 14:17 1Kwər 2:10-16 **14:19** 14:19 16:16; 8:14 **14:20** 14:20 5:18 **14:21** 14:21 14:15 **14:23** 14:23 ShiZħñ 3:20 **14:24** 14:24 7:16 **14:26** 14:26 14:16 **14:27** 14:27 16:33; 20:19, 21 **14:28** 14:28 8:14 **14:29** 14:29 13:19 **14:30** 14:30 12:31 **14:31** 14:31 15:10; Mt 26:46 **15:1** 15:1 'Wəzh 10:1; Cem 80:9-12 **15:2** 15:2 Mt 3:10 **15:3** 15:3 13:10

ghwøy gwananwøy, tə mbərkə kwəma banavənwøy ya na. ⁴ Jakənwøyəm wəzə lə ya, njasa nzee va jakəjakə lə ghwøy. A ghwøy sənay kiy, ka mbə dəvə fəə yati ya kwətita, kala ghənzə tə dənw tsa pəsəta na va tiw. Ava tsəgha nza ghwøy kwərakwə ki, ka dza ghwøy mbəə mənti shiy dzaa fə shəndəkəə dzəti Hyala, ghwøy kala jakəjakə lə yaw.

⁵ Yənəy, yən na dənw fə, ghwøy na, di-vidivi tə ya. Ma ntsa jakəy lə yay, tsəgha nzee jakəjakə li kwərakwə, ta yati ya dza na dan. Kala jakənwøy pə ghwøy lə yay, ka dza ghwøy mbay mənti ya namaba kwəməw. ⁶ Ntsaa kama jakəjakə lə yay, ta ndəghamti tsava ndə dza məndiy dza, njasa ka məndi vaa ndəghamti dəvə tə fə, sa ka məndiy slanti, nza ghwəlita. Ma gəla niva shəghwə dəvə fəə nza kiy, nahwəti kwəma shi tifa, kala basəshi ta pəhə ghwə li shiw. ⁷ Mba'a pə ghwøy jakənwøy lə ya, mba'a kwəmee nzəyta mbə ghwøy wəzəy, ghalaba na, dəwəm shiy ya nimaba shiy na shi dī ghwøy vəya gwa'a, ta kwəməvəshi dza ghwøy. ⁸ Sa ka ghwøy cikəvəri kwəma wəzə na məni ghwəyəy, ghalaba dza ghwøy nza ka mbəzli ta sədēe karkar ni. Mba'a pə ghwøy mənti tsəghay, a mbəzli dzaa nay dikə tsa Dirə kwərakwə ki. ⁹ Ma yənəy, mbə dīnwəy nzee njasa dīra Dirə va kwərakwə. Garənwəyəm tə dī tsa dīnwəy ya va ya hwəmba. ¹⁰ Mba'a pə ghwøy dī fəti ta kwəma gəzəkənwəy ya məni nzəy, a ghwøy garənwəy tə dī tsa dīnwəy ya va ya hwəmba dī naa gəzə. Njasa dēe va fəti ta kwəma gəzara Dirə məni nzə, mba'ee garəda tə dī tsa Dirə va ya hwəmba.

¹¹ Ma gəzanwəy ya kwəma va tsəghay, ta mbə vəshee təhaynwəy nefer ghwøy. Ma nza na ghwøy vəshi kərnīy yəmayvata kwərakwə ki. ¹² Ma nə ya kaa nee kwəma gəzanwəy ya, ta məni ghwəyəy: Dim ghən tsa ghwøy kwa jipə ghwøy, njasa dīnwəy ya va

kwərakwə. ¹³ A ghwøy sənay, tsahwəti dī tifa ndəə cikəvəri ka tanəti məti zləbati ndə tə mbərkə madigahiyəw. ¹⁴ Ma ghwøy ki, mba'a pə ghwøy məni kwəma njasa gəzəkənwəy ya vay, madigahiraa gə ghwøy. ¹⁵ Ka dzee harnwəy ka ghərada sləni ghwəlaw. Madigahira dzee harnwəy. Sa nzanay, ndə ghəra sləni tsa ndə na kar naa sənashi shi ka Ntsaa sləkəə mənīw. Ma ghwøy na na ghwəyəy, cəke' banavənwəy ya shi citəra Dirə, va tsəgha harnwəy ya ka madigahira. ¹⁶ Sanay, ghwøy təravəra naw. Yən na saa təravənwəy, ta nza ghwøy ka mbəzlee. A ndanwəyee sləni, nza ghwøy dza ta ghəra, nza sləni va mbəə dza kwa kwəma kwa kwəma ka kəəti mbəzli ta kwəməvə piy tsa kədī ma. Ghalaba ki na, nza Dirə bənwəy ya nimaba shi dza ghwøy dəw və mbə slən tsee ki. ¹⁷ A nə ya kaa kwəma gəzanwəy ya ta məni ghwøy kiy: Dim ghən tsa ghwøy kwa jipə ghwøy, nə ya» kə Yesəw.

*Ka dī mətse kar Yesəw lə *mbəzli ta səda ci mbəzli tə hidīw*

¹⁸ Ma kə Yesəw ba na: «Mba'a pə ghwøy nay kala dī mətse ghwøy mbəzli tə hidīy, sənay tə ghwøy nee mətse na sa 'wa ghəshiy dī ma, pə ghwøy. ¹⁹ Mba'a pə ghwøy niy nza jakəjakə lə mbəzli tə hidī ni nzay, ta dī mətse ghwøy niy dza ghəshi nza, sa ka ghwøy nza ka mbəzli shi. Ma sa nzana ki, mba'ee təravənwəy, harkəvəriwəy səvəri mbə mbəzli tə hidī, mba'a ghwøy mənīnwəy ka shi ya nana, kala kama ghwøy jakəjakə li shiy, va tsəgha dī ma ghəshi mətse ghwøy. ²⁰ Talay, njaa niy nə ya kaa ngənwəy shəka? E niy gəzanwəy: “Ndə ghəra sləni tsa tanəti ntsa ghəranci na va sləni tifa tə dikəw” pən basa. War mba'a kə ghəshi niy dī fəti ta kwəma gəzanshee nzay, tsəgha dza ghəshiy dī fəti ta na ghwøy nza kwərakwə. Njasa niy sara ghəshi va ngəra'wəy, tsəgha dza ghəshiy sanwəy kwərakwə ba. ²¹ Kwəma dza ghəshi vaa

15:4 15:4-5 6:56; 15:7, 10, 16; Rm 11:17-18; 2Kwər 3:5; 4:7; 1Zhj 2:6, 28; 3:6, 24 15:6 15:6 Mt 7:19 15:7 15:7 15:16 15:8 15:8 14:13; 17:1 15:9 15:9 13:1; 5:18 15:10 15:10 14:15 15:11 15:11 16:22, 24; 17:13; 1Zhj 1:4 15:12 15:12 13:34; 1Zhj 4:11 15:13 15:13 10:11 15:16 15:16 14:13; 15:7; 16:23-24; Mt 18:19; 1Zhj 3:22; 5:14-15; tēra: Zhj 6:70; 13:18 15:17 15:17 13:34 15:18 15:18 7:7 15:20 15:20 13:16 15:21 15:21 16:3

məmōni tsəgha na lə ghwəy gwa'a kiy, war tə mbərkee dza naa nza. Sa sənay ma ghəshi ntsaa ghwənikəra. ²² Kalaa niy səkəree nza, kalaa niy gəzanakəshi kwəmee nzay, ka nza fəti və shi nzaw. Njana nzana mba'ee gəzanakəshiy, kwal və shi ta banti fəti kən ghən shi mbə kwəma va ghwəlaw. ²³ Ya wa ntsaa dī ma mətse yay, mətse Dirə na sa dī ma na kwərakwə. ²⁴ Mbala kalaa səkkee mēnti sləni dimədīmə na mbə shi, sa səkə ma ghəshiy nay tsahwəti ndəə mbata mēnti nzay, ka nza fəti və shi ya jəw nzaw. Njana nzana nana ki, mba'ee ghəratī sləni va tsəgha, mba'a ghəshi nata njasa nzana, zhini tapə ghəshi ta dī ma kwəma ghəy lə Dirəy, a fəti və shi. ²⁵ A mēnta nava kwəma tsəgha, ta mbə kwəmaa niy tsasliiti mēndi va mbə zliya kwəma shi pəhəpəhə naa dzəghwata kwa. Ma kə mēndi niy niy: “A kwəma mēntee tibaw na, gwəravə mēndi kala dī ma mətsee, kə” kə mēndi niy niy.

²⁶ Ta səkə dza ndə kəətīnwəy tsa va, səkə va Didi dzee vəlīnwəy. Ghəci na Safə tsa cipə na katan na kwəma, vəgha Didi səkə na. Sa ka na səkəyəy, ta ndəgha fəti dza na tə ya. ²⁷ Ghwəy kwərakwə kiy, ta ndəgha fəti dza ghwəy tə ya. Sa nzana, kwasəbee ghwəy niy nza ghala ghava kwəmee pa' sənzənva.

16

¹ A gəzanwəy ya kwəma va, vantaa təhwəni tsatənwəy, mba'a ghwəy zlata nəw kwəmee taa nza. ² Ghalabay, ta bantənwəy dza *ka Zhəwifə səvəri mbə ciki basəva tsa shi. Mbə zəzə kwəma shiy, sləniy gwəraa təbə kwa kwəma Hyalaa mēnti ghəy, dza ghəshiy ni, sa ka ghəshi bəkwənwəy. ³ Va wa dza ghəshiy mēni shi va tsəgha kiy, sa nzana, kala sənay Dirə ghəshi, kala sənara ghəshi na. ⁴ Avee gəzamtənwəy shi va sanata, ma sa ka ghəshi madishi ta mēni kwəma tsəgha na va ki na, nza ghwəy zəzəvə: “Wa a

Yesəw niy gəzanəy kwəma shi ni sham” pə ghwəy taa ni» kə Yesəw.

*Sləni dza *Safə tsa Hyala ta ghəra*

«Va wa niy gəzanwəy mee kwəma va ghala kwatanatay, sa niy nzana ghwəlaree tikə mbə ghwəy di. ⁵ Nana kiy, ta madi dzee dzaraa dzəvəgha ntsaa ghwənikəra. Ndə mbə ghwəy dəw na: “Kwəma dza gha ta dzaa?” kəw. ⁶ War nefer ghwəy shiy slashi va kwəma va, sa gəzəkənwəyee tsəgha. ⁷ Na katan naa gəzanwəy ya, va ghwəyəy, wəzəba dzaree na. Kala dzara pənəy, ka dza ntsaa dza vaa kəətīnwəy səkəyəw. Mba'a pən dzaray, ta ghwənikənwəy dzee. ⁸ Ma sa ka na səkəy kiy, ta cintishi kwəma mēni ghəshi jikir na dza na kaa mbəzli tə hidī, mba'a cintishi na tidid na kwəma, zhini mba'a cintishi ngwəvə Hyala. ⁹ A *Safə tsa Hyala dzaa cintishi kwəma mēni ghəshi jikir na, sa nzana kala ndara nəfə tsa shi ghəshi. ¹⁰ A Safə tsa Hyala dzaa cintishi na tidid na kwəma, sa nzana mba'ee dzaa dzaraa dzəmə ghwəməə dzəvəgha Dirə, kala dza ghwəy nara ghwəla. ¹¹ A dzaa cintishi ngwəvə Hyala, sa nzanay, a Hyala kəsəy mazə tsa sləkə hidī ni lə fəti tə ngwəvə nə.

¹² Dañ na nihwəti kwemer vəya ta gəzanwəyshi nanzə kiy, nana dī na ka gəzanwəyshi yaw. Ka dza ghwəy mbəə favəshi nana diw. ¹³ Ma dzaa nza ghala pətsa dza Safə tsa Hyala va cipə na katan na kwəma səkəyəy, nza bəniñwəy sənata na katan na kwəma gwanata. Sa nzanay, kwəma dī na njasa təkəti na dza naa səkə ta gəzəw. Gwanata tsa kwəma favə na dza naa gəzanwəy, ka gəzanwəy kwəma shiy dzaa səkə ta məniva kwa kwəma. ¹⁴ Ta ci dikə tsee dza na njasa nzana. Sa nzanay, kwəmee dza naa bəvə ta səkə ghəciy gəzanwəy. ¹⁵ Ya nimaba shiy na shi va Dirə gwa'ay, shi ya na ghəshi. Va tsəgha nə ya kiy, kwəmee na

15:22 15:22 9:41 15:23 15:23 Lk 10:16; Zhñ 5:23; 1Zhñ 2:23 15:24 15:24 5:36 15:25 15:25 Cem 69:5; 35:19 15:26 15:26 1:15; 5:36; 14:16; 1Zhñ 5:6-9 15:27 15:27 1:14; SləniKY 1:8; 1Zhñ 1:2; 4:14 16:2 16:2 9:22 16:3 16:3 15:21 16:4 16:4 13:19 16:5 16:5 8:14 16:6 16:6 16:22 16:7 16:7 14:16 16:8 16:8 SləniKY 24:25 16:9 16:9 2:23; 5:38; 6:36, 64; 7:5; 10:26; 12:37 16:11 16:11 12:31 16:13 16:13 14:16; 15:26; SləniKY 16:6-10; 1Zhñ 2:27 16:14 16:14 17:1 16:15 16:15 17:10

sa dza Safə tsa Hyala vaa bəvə ta səkə ghəciy gəzanwəy, pən» kə Yesəw.

Mbəzli tifəmmə ni

¹⁶ Ma kə Yesəw dība na: «Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm hi jəw dībay ta zhini dza ghwəy nara» kə Yesəw. ¹⁷ Dza nava kwəma mba'a sətī nihwəti mbəzli mbə *mbəzli ta səda ci, mba'a ghəshi 'wati dəfəw kwəma kwa jipə shi, a kə ghəshi na: «Kwəma ka waa na dī ntsa na gəzəmmə nə na: “Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm jəw dībay, ta zhini dza ghwəy nara” a kəa? Zhini ba na: “Sa wanay, sa dzee dzaraa dzəvəgha Dirə” a kə. ¹⁸ Njaa dī “Ləy hwəm jəw” tsa vaa gəzəa? Favə gəla kwəma va ghwəmmə, nda njaa dī na gəzəw» kə ghəshi.

¹⁹ Mba'a Yesəw sənay mbə dī dəw kwəma na ghəshi və, kə. Ma kə kaa ngəshi na: «Kwəma gəzanwəy ya va nə ya: “Kwa kwəma jəwəy, ka dza ghwəy naraw. Ma ləy hwəm dībay, ta zhini dza ghwəy nara” pən. Va tsəgha dəfəw ghwəy, kwa jipə ghwəy na? ²⁰ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, a ghwəy dzaa nay ma, ghwəy mbə tihwəni, ka ngəlvə. Ma va mbəzli tə hidī nashi ki na, mbər nava vici dzaa mbəərətə ka vici kwa vəshi. Ma ghwəy na ghwəy ki na, war tifəmmə. Ma taa nza ki na, mbər ka vəshi nzəy tifəm tsa ghwəy va dzaa mbəərəy. ²¹ Nay ghwəy tsəy, mba'a kə vici ya mali lə hwər kətikəvata ndəkwə ndəkwəy, kar imbə 'wəshiy nza tə miy nzəw. War tifəmmə ka naa nza, va zəzə vici ngəra'wə tsaa dza vaa səkə dzəkən. Ma sa ka na dza baw, yata kiy, gwa'a nza'jəw dənwəzl, ka naa zamti ghən ta ngəra'wə tsaa səkə va kən, kwataka va vəshi mbə nəfə nzə ta zəghwə yakəghwa na vaa dzəti hidī. ²² Ava tsəgha nza ghwəy sana sənənva kwərakwə ki, war titifəmmə. Ə na na nzana kiy, ta zhini dzee səkə nənwəy. Ghalabay, ta təhəshi dza nefer ghwəy va vəshi tərənəw tərənəw. Ndə tība

dzaa mbay bəhwə nava vəshi mbə nefer ghwəy ghwəla tepəw.

²³ Sa dza vəghwə tsa gəzanwəyee tsaa mənīy kiy, shi dza ghwəy zhiniy dəw vəya tība ghwəlaw. Ə gəzanwəy ya, ta na navay, tsəgha na, war ta bənəwəy shi dəw ghwəy dza Dirə dza ya nimaba shiy na ghəshi, dəwshi ma ghwəy lə slən tsee. ²⁴ Pa' sanay, dəwhwə shiy ghwəy lə slən tsee diw. Dəwshim və, ta ndənəwəy shi dza ghwəy vaa dəw və dza na. Nza vəshi ghwəy mbə kəkətə» kə Yesəw.

Miydala na Yesəw dzəkən shi tə hidī

²⁵ Ma kə Yesəw dība na: «Ma kwemer gəzanwəy ya va gwanashiy, war dzar kwa fir kwa fir gəzanwəyshee. Ma ta nza ki, sa dza tsahwəti vəghwə tsa vaa səkəyəy, ka dzee zhiniy gəzanwəy kwəma dzar kwa fir ghwəla teepəw. Kwəma kən Dirə dzee gəzənəwəy səvəri bazhə bazhə. ²⁶ Ghala tsava vəghwə sa ka na səkəyəy, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy dza naa dəw shi dī ghwəy va Dirə mbə slən tsee. Ka nə ya, e dzaa cə'wənəwəy shiy və, pənəw. ²⁷ Sa nzanay, mbə dīnəwəy na Dirə də'wə ghən tsa ci. Mbə dīnəwəy na sa nzana mba'a ghwəy dītəra, ka zləbati səkə və səkəe, pə ghwəy. ²⁸ Vəgha Didi kafee, mba'ee səkəraa dzəti hidī. Sənənva kiy, ta madī dzee tə hidī, ta dzaraa dzəvəgha Didi» kə Yesəw.

²⁹ Ma kə mbəzli ta səda ci na: «A Ndə sləkənəy, nana kiy, kwəmaa na gəzənəy gha na bazhə bazhə, kala kwəma lə fir mbə. ³⁰ Nana gha ghəy sənay, nahwəti kwəma tība kala sənata ghaw, pə ghəy. Ya ə dī ndə dəw kwəma va ghay, ka ndə gha madī ta dəw kwəma va na, gha sənamti kwəma dī na va dəw. Va tsəgha zləbati ghəy vəgha Hyala səkə gha katan, pə ghəy» kə ghəshi. ³¹ Ma kə Yesəw na: «Əy zləbati ghwəy nana kiw? ³² Ə gəzanwəyee, a tsahwəti vəghwə dzaa səkə, ya tsəgha nzəy, a vəghwə tsa va tsəhəy. Ta ndənənəwəy dza ghwəy kwətīn kwətīn gwanənəwəy ka dzanəwəy dzəkə ghyeghyer ghwəy, mbərəkə ghwəy zlara kwətira. Nanzəy e sənay kwətira

dzee nzaw. Ghøy læ Dirə dza naa nza. ³³ Ma kwəma gəzanwəy ya va gwanatay, ta mbə ghwəy nza læ zərkə mbə nefer ghwəy, sa jakənwəy ghwəy læ ya nə ya. E sənay, ta sa ngəra'wə dza ghwəy va mbəzli tə hidfi. Ya tsəgha nzə kiy, dikəvanwəy tə ghwəy tərəñw. Na nee ta na tsee ghən kiy, e təfanakən kaa shi tə hidfi gwa'a gwa'a, miydalaa mənnee» kə Yesəw.

17

Njasa cə'wə Yesəw ta mbəzli ta səda ci

¹ Ma ləy hwəm sa gəzamti Yesəw kwe-mer va gwa'a gwa'a tsəgha ki na, dza na kaf kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə. A kə na: «A Di, nana kiy, a vəghwə tsee tsəhəy. Citi njasa nza dikə tsa mənnee, yən Zəghwə gha, ta mbee ci tsa gha dikə njasa nzana kwərakwə. ² Gha kiy, a gha ndara bərciy dzəkən mbəzli tə hidfi gwanashi, ta mbee bənsi piy tsaa kədi ma kaa mbəzli fambərə gha mbə dəvee gwanashi. ³ Ma piy tsaa kədi ma tsa kwəmavə ghəshi vay, sa sənəna ghəshi ka Hyala kwətiña, katan, mba'a ghəshi sənay, Yesəw *Kəristəw na ntsa ghwənikə gha, kə ghəshi. ⁴ Gwa'a cintee dikə tsa gha njasa nza na kaa mbəzli tə hidfi. Dza mba'ee kədamti ghəra sləni ndara gha ta ghəra nzə tikə gwa'a. ⁵ Nana kiy Diy, zhanavəra dikə tsee va niy nzee mbə kwa kwəma gha, ghala pətsaa niy nza ghwəm ghwəlam læ gha hidfi ghwəla ta 'wa ngava.

⁶ Gwa'a cantənee kaa mbəzli tərəkəvəri gha va səvəri mbə mbəzli tə hidfi, mba'a gha ndarashi. Mbəzli gha niy nza ghəshi ka shi gha, dza mba'a gha ndarashi mbə dəvee. Mba'a ghəshi diti fəti, ka mənəni kwəma gha ki. ⁷ Sənzənva kiy, gwa'a sənay ghəshi, ya nimaβa shiy na ni ya shi kwəmavee na, va gha səkə ghəshi, kə ghəshi. ⁸ Sa nzana mba'ee gəzanshi kwəma gəzara gha ngəshi, mba'a ghəshi zləbavə kwərakwə. Mba'a ghəshi sənay katan, vəgha gha madəe

ta səkə tikə, kə ghəshi, mba'a ghəshi zləbati ghwəni tsa ghwənikəra gha va mbə nefer shi.

⁹ Va tsəgha cə'wənee ti shi, a gha kəətishi. Cə'wənee ta na mbəzli tə hidfi gwanashiw, war ta ni ndara gha va mbəzli mbə dəvee cə'wənee, sa nzana mbəzli gha ka shi gha ghəshi. ¹⁰ Ya wa ni ya shi vəya gwa'ay, shi gha na ghəshi. Ni gha shiy gwanashi kwərakwə βa na, shi ya ghəshi. Səvəri mbə kwəma shi sənay mənəni dikə tsee. ¹¹ Yən kiy, ntsa tikə tə hidfi ni nzee ghwəlaw, ta dzaraa dzəvəgha gha dzee sana. Ma ghəshi na nashi kiy, tikə na ghəshi læ nzəy tsa shi. A Didi tsa dəwdəw tsa, ndəghwətishi wəzə læ bərci mbə slən tsa gha va ndara gha. A ghəshi mbəə jakəti ghən tsa shi læ miy tsa shi, ta nza ka mbəzli kwətiñ ni, njasa nza ghwəm va sənənva kwərakwə. ¹² Ma yən mbə nzəy tsa nzəyñəy ghəy li shiy, ndəghwə niy ndəghwəsəe læ bərci slən tsa gha va niy ndara gha. E ndəghwətishi, tsahwəti ndə tifa mbə shi mba'a zay ya kwətiñəw. War tsaa niy dza vaa zay, ta mbə kwəmaa niy tsasli ti mənəni va mbə Zliya gha mbəradzəə mənəti. ¹³ Sana kiy, ta dzara dzee dzəvəgha gha. Ə gəzamtee kwəma va gwa'a ghala yən tikəra tə hidfi ni. A nefer shi mbəə tihəshi paf læ vəsəe. ¹⁴ E gəzanshi kwəma gha. Dzəghwa kiy, kala di ma mətə shi mbəzli tə hidfi ni, sa kama ghəshi jakəjakə li shi, njasa nzee va kwərakwə, kala jakəva ma læ mbəzli tə hidfi ni. ¹⁵ Cə'wənee a gha səkəə bantishi tikə tə hidfiw. Ta mbə gha ndəghwətishi va *ndə jaka tsa shi cə'wənee. ¹⁶ Njasa nzee va, kala jakəva ma læ mbəzli tikə tə hidfiy, tsəgha ghəshi kwərakwə. ¹⁷ Ə pə gha zhəghətishi, ka mbəzli gha katan katan ni, læ kwəma gha va katan na. ¹⁸ Ə ghwənasəe dzəmbə mbəzli tə hidfi, njasa ghwənikəra gha vaa dzəti hidfi kwərakwə. ¹⁹ Lan bəvee ghən tsee mba'ee ndəna ti shi, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli gha katan ni kwərakwə.

17:1 17:1 2:4; 11:4; 12:16, 23, 41; 13:31-32; 14:13; 15:8; 16:14; 17:10, 22, 24 **17:2** 17:2 3:35; 5:24; Mt 28:18
17:3 17:3 1Zhñ 5:20 **17:4** 17:4 4:34 **17:5** 17:5 1:1-2; 8:58; 17:24 **17:6** 17:6 17:26 **17:10** 17:10 15:8
17:11 17:11-12 6:39; 13:18; nza ka mbəzli kwətiñ: 10:30; 17:21-23; Gal 3:28 **17:13** 17:13 15:11 **17:14** 17:14
7:7; 8:23 **17:15** 17:15 Mt 6:13; 2Tes 3:3; 1Zhñ 5:18 **17:18** 17:18 20:21

²⁰ Mbə cə'wə cə'wənee na dibay Didiy, war ti shi kwətishi gwa'a tsəgha cə'wəneyew, lə ta nihwəti mbəzliy dzaa ndara nəfə tsa shi tə mbərkə kwəma dza ghəshiy gəzanshi cə'wənee gwa'a. ²¹ A Di, ə cə'wənee, məntishi ka mbəzli kwətiŋ. Mba'a ghəshi jakəshi lə ghwəm, njasa nza gha va jakəjakə lə ya, tsəghee lə gha kwərakwə. Kəətishi a ghəshi jakəti ghən tsa shi, nza mbəzli tə hidī mbə sənay, gha ghwənikəra na, kə ghəshi. ²² E banavəshi dikə tsa ndara gha va kwərakwə, a ghəshi mbə nza ka ndə kwətiŋ, njasa nza ghwəm va lə gha sana ka ndə kwətiŋ. ²³ Yən na, mbə shi, gha na mbə ya, tsəgha. A ghəshi mbə mənishi ka ndə kwətiŋ tsəgha slar slar. Ma tsəghay, a mbəzli tə hidī dzaa sənay, gha ghwənikəra na. Ava gha mbə dīshi, njasa dīra gha va, kə ghəshi taa ni.

²⁴ A Didi, mbəzli niy, gha ndarashi na, e dī ghəshiy nza vəghee, tə pətsa dzee ta nza kwərakwə, ta mbə ghəshiy nay dikə tsee. Dikə tsa ndara gha, sa nzana mba'a gha dītəra ghala hidī ghwəla ta gha ngava. ²⁵ A Didi tsaa nəw kwəma lə kwal tsa nze, gha sənəzvay sənəja mbəzli tə hidīw. Yən na nee kiy, e sənəja. Dzəghwa mba'a mbəzlee ni sənay, gha ghwənikəra na, kə ghəshi. ²⁶ E citəja kaa ngəshi, ta zhini dzee mətəhə cīja ngəshi dība. Ta mbə dī tsa dīra gha vaa tahanayshi nefer shi paf kwərakwə. Mbə shee taa nza də'wə ghən tsee ghalaba kwərakwə ki» kə Yesəw.

18

Njasa kəsə məndi Yesəw

¹ Ma sa cə'wəti Yesəw cə'wə va kiy, mba'a ghəshi madishi lə *mbəzli ta səda ci, ka tanə dzəvəri tə həl tsa har məndiy Kedərən. Ma pərifa tan həl tsa va na, mba'a tsa pərifa. Dza kar Yesəw lə mbəzli ta səda ci mba'a ghəshi dzəghwashi kwa tsa va. ² Ma Zhəwdasə, ntsaa ngati dafa va ta kəsə

Yesəw kwərakwə na, mba'a sənay pətsa va, sa sənabəshi ghəshi mbə dzəghwa.

³ 'Wakəvə kar Zhəwdasə lə ka sawji mba'a ghəshi madishi lə mbəzliy ndəghwə *ciki Hyala ghwənashi mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə *ka Farisahi. War pəhəpəhə ghaa nashima lə shi mbəz shi, mba'a gərkəwahi lə shehwer, gi'wə gi'wə ghwə ti shi və shi ta dividivi shi. ⁴ Ma Yesəw naci ki na, mba'a sənata kwəmaa dzaa mənivaa dzəkən ghala kwatanata. War sa tsəhəshi ghəshi kwa tsa va na, dza Yesəw kət kətəghəvay dzəvəgha shi, ka dəw və shi, a kə na: «A ntsa pəla ghwəya?» kə. ⁵ Ma kə ghəshi na: «Yesəw ndə ka Nazaretə» kə ghəshi. Ma kə Yesəw na: «Ane, yən na sava» kə.

Tība Zhəwdasə tsaa ngati dafa va ta kəsə Yesəw kwasəbə shi ki. ⁶ Ma sa gəzəkə Yesəw: «Ane, yən na sava» kə na, 'wakəvə ghəshi zhəy lə hwəm lə hwəm tsəgha, dididi səyshi, na'i ghəshi shəkətəvashi tə hidī. ⁷ Zhini Yesəw ka dəw və shi dība: «A mbəzli ni, a ntsa pəla ghwəy, pə ghwəya?» kə. A kə ghəshi na: «Waa Yesəw ndə ka Nazaretə» kə ghəshi. ⁸ Ma kə Yesəw ngəshi ba na: «E gəzanwəy nanzə ghala məcanata, avanaram, yən na sava, pən sa? Ma ghənzə tsəgha, yən kə sa pəla ghwəy katanəy, ə pə ghwəy zlashi nini mbəzli, a ghəshi dzashi» kə. ⁹ Ma sa gəzə na va tsəghay, ta mbə kwəma gəzəkə na va kaa Didiy dzəməyta. Sa niy nə na va: «A Didi, ma mbəzli ndara gha va mbə dəvə yay, zamti ndee mbə shi ya kwətiŋəw» kə. ¹⁰ Dzəghwa Shimanjw Piyer kaa kafa'i sa nzana və tə pətsa va bəkwə təfikəvəri, pətsə kəsəkəghwa sləmə kwa bəzəmə vəgha ghən ndə ghəra sləni kaa dikə tsa ka ta Hyala. Malkwəsə, kə məndi kaa slən tsa ndə ghəra sləni tsa va. ¹¹ Ma kə Yesəw kaa Piyer na: «A Piyer, zhanambə kafa'i tsa gha mbə kwəbək tsa ci tanəjan. Ka dzee sa ngəra'wə tsa ndara Dirə ta saw nə gha mbə zəzə kwəma gha shəkəna?» kə.

17:21 17:21-23 5:18; 17:11 **17:24** 17:24 12:26; 17:5 **17:25** 17:25 1:9-10; 8:55; Mt 11:25-27 **17:26** 17:26 17:6 **18:1** 18:1 Mt 26:36 **18:2** 18:2 12:4; Lk 21:37; 22:39 **18:3** 18:3 7:32, 45 **18:9** 18:9 6:39 **18:10** 18:10 Lk 22:36, 38 **18:11** 18:11 Mt 20:22; 26:39

*Yesəw kwa kwəma Anə, dikə tsa *ka ta Hyala*

¹² Dza ka sawji tifa ghəshi lə ntsaa sləkə shi, mba'a ka ndəghwə *ciki Hyala mbə *ka Zhəwifə, pay ghəshi kəsəti Yesəw, mba'a ghəshi pəhəti. ¹³ Dza ghəshi pəm pəmanaghə kaa Anə, kwa taña di. Ma Anə tsa vay, shiy Kayifə, dikə tsa ka ta Hyala tə nava piya na. ¹⁴ Kayifə tsa va na saa niy gəzanshi va kaa mbəzli ka Zhəwifə dikə dikə ni, ma kə na: «Aya, wəzəba mətuy ndə kwətiñ na tə mbərəkə hwəlfə ghwəmmə» kə niy ni.

Kwa taña vərəslə tsa Piyer

¹⁵ Ma ghala pətsa pəmə məndi va Yesəw ta dzakə ghi tsa dikə tsa *ka ta Hyala tsa vay, mba'a Piyer ghəshi lə tsahwəti ntsa ta səda Yesəw nja ghəci nəwvə. Ma ntsa vay, a dikə tsa ka ta Hyala tsa va niy sənay. Va tsəgha kwəmavə na dzakə ghi tsa va kwasəbə Yesəw. ¹⁶ Mba'a Piyer garəy pərikəy kwa dəgha naci ki. Mba'a ntsa ta səda Yesəw va, ntsa sənay dikə tsa ka ta Hyala va səvəriy gəzanta kwəma kaa mali kwa ndəghwə dəgha va. Mba'a ntsa va pəməghə Piyer dzakə ghi ki. ¹⁷ Dza maliy ndəghwə dəgha va, tapə ta dəw kwəma va Piyer kəyba ki, a kə na: «A ntsa, tsahwəti ntsa ta səda ntsa gha tsəy?» kə. Ma kə Piyer na: «Am, əhəñ, ntsa ta səda ci nzee neyew» kə.

¹⁸ Ghalaba ki na, mba'a tasli mənta. Dzəghwa mbəzliy ndəghwə pətsa kəghi lə nihwəti ka sləni kəyba bəkə ghəshi pəhəy ghwə. Ka bəghəzli ghwə va Piyer kwərakwə.

*Anə, dikə tsa *ka ta Hyala mbə dəw kwəma va Yesəw*

¹⁹ Dza dikə tsa ka ta Hyala va, ka dəw kwəma va Yesəw dzəkən kwəma mbəzli ta səda ci, lə dzəkən shi bənipə na va. ²⁰ Ma kə Yesəw kaa zləbanci na: «Yən kiy, mbə gəzə kwəma va niy nzee kaa mbəzli dan, pa'i pa'i tə ngwəla. Ka bananshee kaa mbəzli dzar mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, pa' mbə *ciki Hyala, tə

pətsa basəva *ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. Kwəma tifa mba'ee gəzəhwə tə mbə ya kwətiñəw. ²¹ Wa shi zhini ghaa dəw vəya dibaa? Ə pə ghaa dəw va mbəzliy niy gəzanshee va, a ghəshi ciña njasa niy favə ghəshi yən gəzanshi. A ghəshi sənata gwa'a gwa'a» kə. ²² Ma sa gəzəkə Yesəw kwəma va tsəgha na, 'wakəvə tsahwəti ndə ndəghwə ciki Hyala tifa pa'wə tsavəgha dəvə vəgha ghən ci. A kə na: «Tsəgha ghaa zhananci kwəma kaa dikə tsa ka ta Hyala nee?» kə. ²³ Ma kə Yesəw na: «Tawa ləkəra gha kia? Kwəma jikir na kə sa gəzəkəe vay, ka gəzə gha! Kwəma wəzə na pən gəzəkə kiy, tawa ləkəra gha kia?» kə.

²⁴ Dzəghwa Anə mba'a zhiniy vələghə Yesəw kaa Kayifə dikə tsa ka ta Hyala, war ghwəlay pəhəpəhə tə zə'wə va tsəgha ki.

Kwa bakə vərəslə tsa Piyer

²⁵ Ma ghala pətsa va ki na, war tifa Shimanjw Piyer vəgha mbəzli va mbə bəghəzli ghwə ci va naci ki. Dza tapə məndi madishi ta dəw kwəma və, a kə məndi na: «A ntsa, tsahwəti ntsa ta səda ntsa gha tsəy?» kə məndi. Ma kə Piyer na: «Ntsa ta səda ci nzeyew» kə, ka vərəslə. ²⁶ Dza ma kə tsahwəti ndə kwətiñ mbə ka ghəra sləni dikə tsa *ka ta Hyala va, ngwardidi ghəshi lə ntsa kəslamti Piyer va sləmə ci na: «Niy nanjee kwasəbə ntsa ghala pətsaa nza ghwəy va kwa tsa tsəy?» kə. ²⁷ Zhini Piyer mba'a vərəsləti vərəslə difa. 'Wakəvə ngələkə ghala pətsa va ki, mba'a way.

*Yesəw kwa kwəma Pilatə, ngwəmna tsa ka *Rəm*

²⁸ Dza məndi tə həzlimə pəətə mekəshi ki, pəm məndi pəməkə Yesəw kəghi tsa Kayifə, ka dzakə ghi tsa ngwəmna ka Rəm li. Ma *ka Zhəwifə nashi ka ghən tsa shi na, kala dzakə ma ghi tsa ngwəmna ghəshi. Sa naa nza mahalakə dzakə ghi tsa ndə ka Rəm və shi, ndə kə gwəmantəvay ta zəmə shiy

mbə *makwaghwa Pakə. ²⁹ Ma sa mbə ma ka Zhəwifə dzakə na, dza ngwəmna Pilatə, mba'a səvəriy kəsashi pərikə kwa dəgha. Dza na ka dəw və shi: «Wa shi mənti ntsa kəsəti ghəwəya?» kə. ³⁰ Ma kə ghəshi ngəci na: «War mba'a kə kala ndə lidi kwəma nzay, ka dza ghəy səəkə li ngəñaw» kə ghəshi. ³¹ Ma kə ngwəmna Pilatə kaa ngəshi na: «Mbalam li, a ghəwəy dzaa sla ngwəvəə dzəkən də'wə ghən tsa ghəwəy njasa gəzəkə kwəma ghəwəy pəhəpəhə na» kə. Ma kə ka Zhəwifə na: «Kwal va ghəy ta sla ngwəvə mətiy dzəkən ndəw» kə ghəshi. ³² Mba'a nava kwəma mənta tsəgha, ta mbə kwəmaa niy gəzəkə Yesəw va, ghala pətsa cipə na kwəma məti dza na ta *məti vəgha tsəm dzəghwata kwa.

³³ Mba'a Pilatə zhay zhakə ghi tsa ci ba, da' harvə Yesəw. Ka dəw kwəma ghəci və, a kə na: «Mazə tsa ka Zhəwifə nza gha na ntsa?» kə. ³⁴ Ma kə Yesəw na: «A ngwəmna tsee, kwəma təkəti gha də'wə ghən tsa gha, ta dəw tsətsə na sana shəkənaa, naa kə ndə kaa ngəña na?» kə. ³⁵ Ma kə ngwəmna Pilatə na: «Waa yən ba, pə gha, ndə kaa Zhəwifə nzee na? Mbəzli ghəwəy ka hwəlfə ghəwəy, lə *ka ta Hyala ghəwəy dikə dikə ni kəsəkəña na ngəra. Va tsəgha dəwee, wa shi mənti gha kəsəña məndia? pən» kə. ³⁶ Ma kə Yesəw ki na: «Mazə tseyey, sa tikə tə hidfi ni naw. Mba'a kə niy nzaa sa tikə tə hidfi niy nzay, ci gwəla ta sədee ndəghwətəra, va nəghətaa ka Zhəwifə kwəfaghəti dəvə shi tə ya nza. Ma ki na, məniy naa mazə tsa tə hidfi ni kiw» kə Yesəw. ³⁷ Ma kə Pilatə ki na: «Mazə nza gha, ghənzə tsəgha bay?» kə. Ma kə Yesəw na: «Njasa gəzə gha va na, mazə nzee. Ya tsa yakəram lə səəkə tsa səəkəree tikə tə hidfiy, ta canshi kwəma katanə na kaa mbəzli na. Ya wa ntsaa dzaa di fa na katanə na kwəma kiy, ta fa nee va kwəma dzee gəzə dza na» kə Yesəw. ³⁸ Ma kə Pilatə na: «A shiy na kwəma katanə naa?» kə.

Ka Zhəwifə dəw pəəsli Yesəw va Pilatə

Ma ləy hwəm shi va na mba'a zhəkəvəriy dzəghwa kwəma ka Zhəwifə. A kə ngəshi na: «A mbəzli ni, na neyey, kəsata kwəma jikir nee va ntsa gar bənci fəti məndiw. ³⁹ Nanzə kiy, a ghəwəy sənay, njasa sənabəñwəy ghəwəy mbə məni mbə makwaghwa Pakə. Mbə pəlayñwəy ndə kee nza kwətiñ kwa fərshina, ge'i lə vici va. Ka di ghəwəy ki, yən pəlayñwəy mazə *ka Zhəwifə na?» kə. ⁴⁰ Ma kə ghəshi zlanzlanə na: «Awə! Zləbati ghəyəw. Barabasə na sa di ghəy ghaa pəlayñəy!» kə ghəshi.

Ma Barabasə tsa vay ndə rəfa tsa dikə tsa niy nza na.

19

¹ «Əñkwa» kə ngwəmna Pilatə ki, dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji, a ghəshi pəmə Yesəw ta dzaa də'wəti lə kwərpə. ² Dza ka sawji va pəmə ghəshi pəməvə Yesəw ki, mba'a ghəshi mbərəti tekesli nja məgapa pəerə ghən mazə sərəmbə mbə ghən ci. Mba'a ghəshi sərənakən kwəbanə ghəməy nja sa mazə. ³ Ka ghəshiy dza na ka kətivaa dzəvəgha ta sawa ci, ma kə ghəshiy ni na: «A mazə *ka Zhəwifə, ava ghəy səkwətəña» kə ghəshiy ni. Ka ləkə dəvəə dzəvəgha ghən ci.

⁴ Dzəghwa Pilatə mba'a zhəkəvəriy. A kə kaa ka Zhəwifə va na: «Favəm, na neyey, avee dzaa pəməkəvəriñwəy Yesəw dzəti ngwəla sənzənva, ti ghəwəy sənay, kəsata kwəma jikir nee və gar basə ngwəvəə dzəkənəw, pə ghəwəy» kə. ⁵ Dzəghwa pəm məndi pəməkəvəri Yesəw tə ngwəla ki, lə daghwəba tsa tsatim tə tekesli mbə ghən tsa ci, mba'a kwəbanə ghəməy kən ghən ci. Ma kə ngwəmna Pilatə ngəshi na: «Avanayəm ntsa va ki» kə. ⁶ Dzəghwa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ghəshi lə dəwgerhi shi, mba'a ghəshi nay Yesəw. Ma sa nay ghəshi, a kə ghəshi zlanzlanə na: «Danwə pə gha danwəvəgha vəgha

tsəm. Danwə pə gha danwavəgha vəgha tsəm» kə ghəshi. Ma kə Pilatə kaa ngəshi na: «Bəm a ghwəy danwə sa ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy. Na neyey, kəsata kwəma jikir nee və gar pəesliw» kə. ⁷ A kə ghəshi kaa ngwəmna na: «A kwəma pəhəti ghəy tifa, mba'a gəzəkə, war ka pəesliti kə, sa gəzəkə na "Zəghwə Hyala nzee" kə» kə ghəshi.

⁸ Sa favə Pilatə kwəma gəzəkə mbəzli va va tsəgha na, mba'a hazləniy tərənɔw. ⁹ Zhini na mba'a pəmövə Yesəw zhakə ghi difa. Dza na ka dəw kwəma və, a kə na: «Kwəma tsahwə ghaa?» kə. Dighevə Yesəw nzəyəy, kala zləbanci kwəma. ¹⁰ Ma kə Pilatə ngəci na: «Wa ə zləbara ma gha kwəma kia? Ə sənay ma gha, a kwal vəya ta pəlanə, zhini lə kwal vəya ta gəzanshi kaa mbəzli ta danwavəghana vəgha tsəm, pə gha na?» kə. ¹¹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Kwal va gha ya jəw ta məntəra shiy gha, kala ndanə kwal Hyala səkə mə ghwəməw. Va tsəgha nzana ki, ma ntsaa bəvəra vaa fambərə mbə dəvə ghay, tərənɔwba na ci *kwəma jikir na na kən na gha» kə. ¹² Ma sa favə Pilatə kwəma va tsəgha na, dza na ka pəla kwal tsa pəlay Yesəw. Dza ka Zhəwifə gwanashi ka 'wanə zlanɔlan, a kə ghəshi na: «War mba'a pə gha pəlay ntsay, ka zhini ghaa nzaa madiga lə mazə tsa sləkə hidi ka *Rəm gwanashi ghwəlaw. A gha sənay, ya wa ntsaa məniti ghən tsa ci nja mazəy, ndə gabə tsa mazə tsa va na» kə ghəshi.

¹³ Ma sa favə Pilatə kwəma va tsəgha na, mba'a gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi pəmə Yesəw səvəriy dzəti ngwəla difa. Dza na das nzəyəy kwa gəzli ka naa nzəy ta sla ngwəvə kwa. Pətsa nzəyəy na va tiy, «Gabata» kə məniti kwa kwəma ka *Ebərə. A dī na gəzəy «pətsa ndəbətīm lə hərəzli» ta basə ngwəvə ti. ¹⁴ Fəca məniva shi va vay, gar vici kwa ghən niy nza na, məniti taa səvəri ta gha *makwaghwa Pakə. Ma kə Pilatə kaa ka Zhəwifə na: «Avam mazə tsa ghwəy» kə. ¹⁵ Ma kə ghəshi zlanɔlan na: «Ayaw,

pəesli pə gha paslamti. Danwavəgha vəgha tsəm, a ghəci məti» kə ghəshi. Ma kə ngwəmna Pilatə ngəshi na: «Ə dī ghwəy, yən danwavəgha mazə tsa ghwəy vəgha tsəm na?» kə. Ma kə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala na: «Tsahwəti mazə tifa va ghəy na ghəy, kala war mazə tsa sləkə hidi ka Rəm gwanashiw» kə ghəshi. ¹⁶ Dzəghwa ngwəmna Pilatə ki mba'a pəlanavəshi Yesəw ta dza ta danwəə dzəvəgha tsəm.

Yesəw vəgha tsəm

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lk 23:26-43)

Dzəghwa ka sawji va ki, pəm ghəshi pəməti Yesəw, ka səvəri mbə məlmə dzəti ngwəla. ¹⁷ Dza məniti mba'a məniti banakən tsəm tsa dza məniti va ta danwəə dzəvəgha, a ghəci bə də'wə ghən tsa ci. Mba'a ghəshi dzashi liy dzəti pətsa nə məniti «Gwalgwata» kə məniti kwa kwəma ka *Ebərə. A dī Gwalgwata tsa vaa gəzəy, pi nja ghən ndə ngəri.

¹⁸ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, dza ka sawji va mba'a ghəshi danwavəgha Yesəw vəgha tsəm tə pətsa va ki. Mba'a ghəshi danwavəgha nihwəti mbəzli bakə vəgha tsemər, ya wa ndə na tə tsa ci tsəm. Tsahwəti na, tə kwa bəzəmə Yesəw, tsahwəti na tə kwa zlebi ci, mba'a Yesəw kwa jipə shi ki.

¹⁹ Dza Pilatə mba'a gəzanshi kaa mbəzli a məniti tsaslati kwəmaa dzəti shiy, mba'am nahati tə tsəm tsa danwə məniti vaa dzəti, a kə kwəma va na: «Yesəw ndə ka Nazaretə, mazə tsa *ka Zhəwifə» kə. ²⁰ Kwəma tsasliti məniti vay, ka Zhəwifə danɔlanɔlan na, sa nzana ndəkwə ndəkwə pətsa danwavəgha məniti va Yesəw vəgha tsəm lə məlmə Zherəwzalem. Lə kwəma ka Ebərə, mba'a sa ka *Rəm, mba'a sa ka *Gərekə niy tsasliti məniti kwəma va. ²¹ Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala mbə ka Zhəwifə mba'a ghəshi dzaa kəsəy Pilatə. Ma kə ghəshi kaa ngəci na: «Ma kwəma vay, ə pə gha zhəghanti, ka nə gha "Mazə tsa ka Zhəwifə" pə gha ma. Ma ka gha tsaslitiiy: "Yən na mazə tsa ka Zhəwifə" kə ntsa pə gha» kə ghəshi.

²² Ma kə Pilatə ngəshi na: «Na tsaslitee va kwəma na neyey, tsəgha dza naa nza» kə.

²³ Ma sa danwamti ka sawji Yesəw dzəvəgha tsəm na, mba'a ghəshi basəva kwəbejer ci, mba'a ghəshi tihəhwəshi kwa jipə shi fadanashi, ya wa ndə mbə shi na lə ni ci. Kwataka gee kən ghən ci saa niy tərə. Gee vay, gəvbaw niy nza na kala cisli ti, ka səkə mə ghən pa' kwakə mbə hidi. ²⁴ Dza ghəshi sləka ghəshi sləkati kwa jipə shi, ma kə ghəshi na: «Ka sləkwə gee na ghwəmmə ma, ə pə ghwəmmə ti dandərdə, ta nighə ntsaa dzaa bə mbə ghwəmmə» kə ghəshi. Kwəma mənti ghəshi va tsəghay, kwəmaa niy tsaslita va mbə Zliya Hyalaa faghwa ghəshi kwa. Ma kə niy niy: «A ghəshi tihəhwə kwəbejer kən ghən tsee kwa jipə shi. Mba'a ghəshi slati dandərdə ta sənay ntsaa dzaa bə gee ya» kə niy ni. Ava ghənzə na kwəma mənti ka sawji va ki.

²⁵ Tiba niy nza kar mbəghəy Yesəw garə vəgha tsəm tsa danwavəgha məndi va, ghəshi lə zhambəghəta, mba'a Marəy, mali Kəleyəwpasə, mba'a Marəy ka Magədala. ²⁶ Mba'a Yesəw nata mbəghəy tiba vəgha, mba'a ntsa ta səfa ci va di na tərəjw kwərakwə ba. Dza ma kə kaa mbəghəy na: «A mə, avanay ntsaa zəghwə gha» kə. ²⁷ Zhini ma kə kaa ntsa ta səfa ci va ba na: «Avanta mənja» kə. Dzəghwa ntsa va pəm pəməhwə Marəy ghala fəcavataa dzakə ghi tsa ci ki.

Njasa məti Yesəw

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lk 23:44-49)

²⁸ Ləy hwəm shi va kiy, a Yesəw sənay gwa'a gwa'a kəfita kwəma njasa di Hyala nana, kə. Ma kə na: «A ndir ghərada» kə. Sa gəzə na va kwəma va tsəghay, ta mbə kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyalaa dzəkən dzəghwata kwəla' kwa. ²⁹ Ma tə pətsa va na, mba'a ghwəlpə tiba paf shi sa tati məndi tə shi ndalakwə ni kwa. Dza ka sawji va tsəj ghəshi bəvə səwsə tiba, mba'a ghəshi parati tə gəta.

Dza ghəshi yəkwə ghəshi yəkwəmbə mbə shi sa va, ka fancy dzəghwa miy tsa Yesəw. ³⁰ Ma sa nə Yesəw, bəsə kə bəsəvə shi ndalakwə ni va lə miy tsa ci ki, ma kə na: «Nana kiy, gwa'a mənishi shiy njasa di Hyala» kə. Dzəghwa kwəshəjw ghən tsa ci məniny, mba'a mətij.

Gwapa mbə slərpə Yesəw

³¹ Məniva shi vay, fəca ləwma Bərha. Səvəri way pi na, *vici dəkəva ka Zhəwifə. Kala di *ka Zhəwifə mbəzli danwavəgha məndi va vəgha shəghwə nza war ghwəlashi danwə danwə fəca vici dəkəva. Sa nzana, nava vici dəkəva na, vici tərəjw na ghənzə niy nza və shi. Va tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzaa kəsəy ngwəmna Pilatə ta dəw, a ghəci gəzanshi kaa mbəzli, a məndi balamti shidshid tə mbəzli danwəy məndi va vəgha shəghwə, nza ghəshi mbəə bəkwəshi tanjan. Nza məndi mbəə pələkəghwa mbəreketi shi tə shəghwə. ³² Dzəghwa Pilatə ki mba'a gəzanshi kaa ka sawji. Sa madi ghəshi ki na, mba'a ghəshi balamti shidshid pərba tə tsahwəti mbə mbəzli danwavəgha məndi va vəgha tsəm vəgha Yesəw, zhini bəli tə kwa baka tsa va ba. ³³ Ma madi ghəshi ta tsəhə vəgha Yesəw naci, njə'wə kə ghəshi na, ghəci mətij. Va tsəgha bəlamti ma ghəshi səfa Yesəw. ³⁴ Dzəghwa tsahwəti ndə mbə shi kwətiŋ, mba'a 'yamti Yesəw mbə slərpə ci lə gwapa. Ka səəmə miymiy lə yam kwa pətsa va tibata.

³⁵ Ntsaa gəzə kwəma tsaa dzəkən shiniy, lə mətse ci nashi na shi va, kwəma gəzə na va na, sa katan na ghənzə. Aa sənata də'wə ghən tsa ci, kwəma katan na sa gəzee na, kə. Ta mbə ghwəy banavə nəfə tsa ghwəy kaa Yesəw gəzə na kwəma va. ³⁶ Ma mənishi shi va tsəghay, ta mbə kwəmaa niy tsasliti məndi va mbə Zliya Hyalaa dzəghwata kwa. Ma kə niy niy: «Ka dza məndiy bəlamti isl tsa ci ya kwətiŋəw» kə. ³⁷ Zhini ma kə ge'i kwa nahwəti kwəshala ba na: «Ta zhini

dza ghæshi nay ntsa 'yamti ghæshi va læ gwapa» kə.

Məni kwəma kən mbəri tsa Yesəw
(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lk 23:50-56)

³⁸ Ma læy hwəm sa mətiy Yesəw ki na, mba'a *Zhezhefə ndə ka Arimate madiy, ka dza ta dəw kwal ta bə mbəri tsa Yesəw va ngwəmna Pilatə. Mba'a Pilatə banavə kwal ta bə ghəci. Dza Zhezhefə mba'a səəkə pələkəghwa mbəri tsa Yesəw vəgha tsəm ki, ta dza ta la. Zhezhefə tsa va kiy, tsahwəti ntsa ta səda Yesəw niy nza na. Kwa mbəmbə ghəci niy nəw Yesəw va hazləni va mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni. ³⁹ Dza Nikwədem, tsahwəti ntsaa niy səəkəy vaa dzəvəgha Yesəw həvir, ndəs səəkəy kwərakwə, mba'a bəkə in ta la Yesəw. In tsa wəzə tsa, sa kabəti məndi læ *mirə mba'a *Aləye, ka zən nja 'wərdi. In tsa vay, gar kiləw mahkan mətsəkə na shəndəkə tsa ci. ⁴⁰ Dzəghwa ghəshi bakanashi ki, tsan ghəshi bəvə mbəri tsa Yesəw, ka harə læ məgapa, ka shikə in tsa wəzə tsa va ghəshi mbə harə, njasa sənabəshi ka Zhəwifə mbə harə mbəri. ⁴¹ Ma tifa vəgha pətsa danjavəgha məndi va Yesəw vəgha tsəm na, mba'a tsa tifa. Dzəghwa mba'a məndi lati kwəli kwa tsa va 'war'war, kala səəkə məndiy laghwa mbəri kwa. ⁴² Dzəghwa mba'a ghəshi laghwa Yesəw kwa kwəli va, sa nzana ndəkwə ghənzə tifa ki. Ma sa lamti ghəshi va ndəkwə tsəghay, sa nza vici ndəkwə ta pəkəw, sa nzana tə way pi həzlimə na, *vici dəkəva ka Zhəwifə ghənzə.

20

Zhakati tsa Yesəw mbə məti
(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lk 24:1-12)

¹ Ma pəətə fəca dəmasə, pi ghwəlaa wali ki na, mba'a Marəy ka Magədala kafəta, ka dzaa dzəti kwəli Yesəw. Tsəhə na, sa nə na njə'wə kə na, kwəli va bəjwəta, tsarakə hakwə tsaa niy nza va miyba dzar kwa nahwəti bəla. ² 'Wakəvə na bəvbəpə madfita læ bali. Mba'a dzaa

kəsashi kar Shimanjw Piyer ghəshi læ tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va dfi na. Ma kə na: «A kar Piyer, ava məndi bəhwə Ntsaa sləkəmmə kwa kwəli, sənay ghəy kwa pətsa dzashi məndi liw» kə. ³ Ma sa favə kar Piyer læ tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi madfishi ka dzaa dzəti kwəli va ki. ⁴ Kə ghəshi ka kəsli bali bakanashi, mba'a tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va tanjəti Piyer tə bali. Dza na ndəs tsəhəy pərba ghəci tə kwəli va. ⁵ Tsəhə tsa tsəhə na na, ka kədanjə pətsaa dzəmbə kwəli va, kala dzəmbə ma, njə'wə njə'wə kə na, nashi shiy na kwaɓaw war məgapaa niy harə məndi va Yesəw li sa kwəba tə hidfi. ⁶ Dza Piyer kwərakwə ndəs tsəhəy ki, səəkə lətə dzəmbəy mbə kwəli va. Sa nə na njə'wə kə na, war məgapa harə məndi va li sa mbəba tə hidfi. ⁷ Ma məgapa pəərə məndi miy tsa Yesəw li ki na, tsarakə kwətita pəərə pəərə vəgha nahwəti bəla kwəli. ⁸ Dza tsahwəti ntsaa gha vaa tsəhə, lətə dzəmbəy mbə kwəli va kwərakwə, mba'a nashi shi va war tsəgha læ mətsə ci, mba'a zləbavə kwəma va ki. ⁹ Kwəmaa niy nə Zliya Hyala va: «Ta zhakatiy dza Yesəw mbə məti» kəy, pa' ghala pətsa va na, niy favə ghən tsa kwəma va mbəzli ta səda ciw. ¹⁰ Dza *mbəzli ta səda Yesəw va bakə ni, mba'a ghəshi zhəghətəvashiy jighi ki.

Yesəw ghəshi læ Marəy ka Magədala
(Mt 28:9-10; Mk 16:9-11)

¹¹ Ma sa zhəghəkəvata Marəy ka Magədala ki na, mba'a dzaa garəta miy kwəli va, ka wahə. Ma ghənzə mbə wahə va na, dza na ka kədanjə pətsaa dzəghwa kwəli va. ¹² Nighə na na, ka kwal Hyala bakə læ kwəbənjer tezlezl tezlezl ni kən shi, mənəy tə pətsaa niy nza Yesəw va məhəni. Mba'a tsahwəti lati ghən, mba'a tsahwəti læy mətsəni. ¹³ Ma sa nata mbəzli va ghənzə nighəshi tsəgha, a kə ghəshi ngəta na: «A mali na, a shiy mənishi wahə gha shəka?» kə ghəshi. Ma kə Marəy na: «Wa ə bəhwə məndi Ntsaa sləkəra kwa kwəli tikə, kala sənayee tə

pøtsa føy mändi» kə. ¹⁴ War sa zləbakə na kwəma va na, tərəf zhəghətəvata, nighə na na Yesəw tifa məgarə, sənay na Yesəw na sava, kəw. ¹⁵ Dza Yesəw ka dəw və, a kə na: «A mali, a shi wahə gha ti shəka? A ntsa pala ghaa?» kə. Ndəba ndə ghəra sləni kwa tsa va na, kə ghən tsa nzə. Va tsəgha, ma kə ngəci na: «A Ndə sləkəra, gha kə bəhwəy, gəzara tə pøtsa føy gha, e dza ta bə» kə. ¹⁶ Dzəghwa Yesəw ka har lə slən tsa nzə ki, a kə na: «A Marəy» kə. Dza Marəy nza'jəw tərəf zhəghəghə kwəma nzə dzar kwa. Ma kə lə kwəma ka *Ebərə na: «Rabəni» kə. Rabəni tsa vay: «Ndə bəni shiy kaa mbəzli» dī na gəzə. ¹⁷ Ma kə Yesəw ngəta na: «Kadiw, ka dapəra gha di ma, sa nzanay ghwəla nzee ta dzəməə dzəvəgha Dirə. Mbala a gha dzaa gəzanshi kaa ngwarməhira, “Avee dzəməə dzəvəgha Dirə, Dənwəy ghəci kwərakwə, dzəməə dzəvəgha Hyala, Hyala ghwəy kwərakwə ba” kə, pə gha ngəshi» kə Yesəw. ¹⁸ Sa gəzəkə na tsəgha na, dza Marəy ka Magədala mba'a madita ka dza ta gəzanshi kaa *mbəzli ta səda Yesəw, a kə na: «Ndatsəy e nay Ntsaa sləkəmmə, ka gəzəhwə kwəma ghəy li» kə. Dza na mba'a slanəkəshi kwəma gəzanakə Yesəw va kaa ngəshi.

*Yesəw ghəshi lə *mbəzli ta səda ci
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Lk 24:36-49)*

¹⁹ Ma fəca dəmasə va vata hetihwer na, dza mbəzli ta səda Yesəw mba'a ghəshi basəmbəvashi mbə ciki. Bəsl ghəshi kalakən gəzli kən ghən shi ka jihəti sa hazləni ghəshi va mbəzli *ka Zhəwifə dikə dikə ni. Dzəghwa Yesəw wəf tsahwəy, mba'a garəy kwa jipə shi. A kə ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. ²⁰ Ma sa gəzanəkəshi na tsəgha na, dza na mba'a canatishi veviyerhi mbə hwər dividivi ci, lə ni mbə slərpə ci ngəshi. Sa nay mbəzli ta səda ci Ndə sləkəshi ki na, dza ghəshi ka vəshi tərənw tsəgha ki. ²¹ Zhini ma kə Yesəw ngəshi ba na: «Nzəyəy zərkə

lə ghwəy. Nanay ta ghwəniwəy dzee, njasa niy ghwənara Dirə va kwərakwə» kə. ²² War sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a viyanakənsi *Safə tsa Hyala. A kə na: «Bəm Safə tsa dəwdew tsa. ²³ Ma mbəzli pəlata ghwəy kwəma shi jikir na kwa hwər tsa ghwəyəy, a Hyala dzaa pəlata kwəma shi jikir na kwərakwə. Ma ni pəlatanashi ma ghwəy kwəma shi jikir nay, ka dza Hyala pəla kwərakwəw» kə.

Kwəma kar Təmasə lə Yesəw

²⁴ Ghala pøtsaa səkə Yesəw vaa dzəvəgha *mbəzli ta səda ciy, niy nza tsahwəti ntsa nza slən tsa ci vaa Təmasə, zhini ihwəli, kə mändi tifa kwasəbə nihwəti mbəzli ta səda ciw. ²⁵ Dzəghwa ma kə niy nza va tifa *mbəzli ta səda Yesəw ngəci sa səkəy na na: «Təmasə, a ghəy nay Ntsaa sləkəmmə ndatsə» kə ghəshi. Ma kə Təmasə na: «Kala nashi vaviyer dənwə mändi va pən mbə dəvə ci, mba'ee dapashi lə dəvee, mba'ee dapəti ni mbə slərpə ci va lə dəvə yay, ka zləba yaw» kə.

²⁶ Ma ləy hwəm ləwma kwətiŋ ki na, mba'a mbəzli ta səda Yesəw zhiniy basəshi mbə ciki dība. Fəca va ki na, mba'a Təmasə tifa. Dza bəsl ghəshi kalakən gəzli kən ghən shi ka jihəti. Mba'a Yesəw səkəy garəy kwa jipə shi. Ma kə ngəshi na: «Nzəyəy zərkə lə ghwəy» kə. ²⁷ Ma kə kaa Təmasə na: «A Təmasə, nighəvə dividivee ni, ndaka dəvə gha va, a gha tibəti vaviyer mbə dividivee ni, dapəti ni vəgha slərpee ni, ka mənti ghən tsa gha gha bakə bakə ma, ndara nəfə tsa gha» kə. ²⁸ Ma kə Təmasə na: «A Ntsaa sləkəra, a Hyalee» kə. ²⁹ Ma kə Yesəw ngəci na: «Sa nara gha nana ndara gha nəfə tsa gha ki na? Vəshi na va mbəzliy ndara nefer shi ya kala nara ghəshi» kə Yesəw.

Ntsaa tsasli zliya nay, tawa tsasli naa?

³⁰ A Yesəw məmənəhwə nihwəti shi dimədime ni dən ghəngən kwa kwəma mbəzli ta səda ci. Kala tsaslambəshi

20:17 20:17 ngwarməhira: Rm 8:29; Ebr 2:11-12 **20:19** 20:19 9:22; 14:27; 20:1 **20:20** 20:20 19:34; 20:25, 27
20:21 20:21 17:18 **20:22** 20:22 14:16 **20:23** 20:23 Mt 18:18 **20:24** 20:24 Təmasə: 11:16; 14:5; 20:27; 21:2
20:26 20:26 20:19 **20:29** 20:29 1Pi 1:8 **20:30** 20:30 1:14; 2:11 **20:31** 20:31 3:15; 1Zhj 5:13

mèndi mbə zliya na gwanashi. ³¹ Ma shi tsasliti mèndi ni mbə zliya nay, nza ghwəy mbəə sənay katan katan, Yesəw na *Kəristəw Ntsa tivə Hyala, pə ghwəy, va tsəgha tsaslitishi mèndi. Ghəci kiy Zəghwə Hyala na. Nza ghwəy mbəə banavə nefer ghwəy kaa Yesəw tsa va, ma ghalaba ki na, nza ghwəy kwəməvə piy tsa kədi ma mbə slən tsa ci, va tsəgha tsasliti mèndi shi ni diba.

21

Yesəw ghəshi lə nihwəti mbəzli ta səda ci mbərfəñ

¹ Ma ləy hwəm ki na, mba'a Yesəw cinti ghən tsa ci kaa nihwəti mbəzli ta səda ci miy kwəfa *Tiberiyadə. Avanañ njasa canatishi na ghən tsa ci. ² Kar Shimañw Piye, ghəshi lə Təmasə ntsa har mèndiy ihwəli, mba'a Natanayel, ndə ka Kana tə hidī ka Galile, mba'a ndərazhi Zhebede, mba'a nihwəti *mbəzli ta səda Yesəw bakə diba, tsəgha niy basəshi ghəshi. ³ Ma kə Shimañw Piye ngəshi na: «A mbəzli ni, e dzara ta kəəsə kərpi nee» kə. Ma kə nihwəti mbəzli va na: «Tsəgha na, ta nəwña dza ghəy kwərakwə» kə ghəshi. Mba'a ghəshi madishi, ka dzashi, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal. Hi ghəshi virvir mbə ka kərpi, shañ ghəshi ta kəsəvə kəlipə ya kwətiñ.

⁴ Ma mekəshi sa kədiy pi ki na, mba'a Yesəw təzliy tiba tə həlbə tsa miy kwəfa va. Sənay mbəzli ta səda ci na, ghəci na sava, kə ghəshiw. ⁵ Ma kə kaa ngəshi na: «Kəəsəvə kərpi va ghwəy tsəna ndərazhee ni?» kə. Ma kə ghəshi ngəci na: «Əhəñ, kəəsəvəshi ghəyəw» kə ghəshi. ⁶ Ma kə ngəshi na: «A pə ghwəy məntiy, bəm zləkwə tsa ghwəy va, a ghwəy kashi li tar bəla kwa bəzəmə kwambəwal va, a ghwəy nayma ghwəy kəəsəvə kərpi» kə. «Əñkwa» kə ghəshi, dza ghəshi ka ka kərpi dzar kwa bəla va ki. Mba'a ghəshi kəəsəvə kərpi dfañ tərəñw. Paf zləkwə tsa shi təhəy kala mbə ghəshiy mbahə səvəri mbə yam va

ghwəla. ⁷ Ma kə tsahwəti ntsa ta səda Yesəw va dī na kaa Shimañw Piye na: «Ndə sləkəpə na sasa» kə. War sa favə Shimañw Piye: «Ndə sləkəpə na sava» kə mèndi na, həñ bəvə kwəban tsa ci, sa niy səramti na kən ghən ci, pa' pakən, zhidə zliy dzəti yam ta dzar dzəvəgha Yesəw.

⁸ Ma nihwəti mbəzli ta səda ci va na, ka mbahə zləkwə tsa təhəy va paf tsa va kərpi, ka səəkəə dzəvəgha həlbə. Niy nza ghəshi kərakə lə həlbə tərəñwəw, war gar bəlakə səda bələkwə gwa'a tsəgha. ⁹ Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a ghəshi səkwashiy dzəti həlbə. Mba'a ghəshi nata ladī ghwə tiba, mba'a kəlipə ti, mba'a pəñ tə pətsa va. ¹⁰ Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Taram kərpi, mbə ni kəəsəvə ghwəy va sənəvə» kə. ¹¹ Dza Shimañw Piye mba'a dzəghway kwa kwambəwal, mba'a mbahəkəmə zləkwə tsa va mbə yam dzəti həlbə, paf kərpi dikə dikə ni kwa, bələkwə mba'a cifə mətəkə mahkan ti. Ya tsəgha na kərpi va dfañ tərəñw ki na, sləkəwəy zləkwə tsa va, və shiw. ¹² Ma kə Yesəw ngəshi ki na: «Səəkəmə zəməm shi zəmə ki» kə. Ghalaba ki na, ndə tiba mbə mbəzli ta səda Yesəw maw dəw: «Wa ndə nza ghaa?» kəw. Sa nzana mba'a ghəshi sənay, Ndə Sləkəpə na sava, kə ghəshi. ¹³ Dzəghwa Yesəw kət kətəghəvay dzəvəgha shi, kə həñ bəvə pəñ tsa va, mba'a banavəshi, zhini mba'a banavəshi kərpi fa.

¹⁴ Ghala zhakatiy Yesəw mbə mətiy, ghənzə na kwa mahkana səda ci mbə ci ghən tsa ci kaa mbəzli ta səda ci.

Gəzə kwəma Yesəw kaa Shimañw Piye

¹⁵ Ləy hwəm sa zəhwə ghəshi shi zəmə ki na, dza Yesəw ka dəw kwəma va Shimañw Piye, a kə na: «Shimañw Piye, zəghwə Zhañ, ka dīra gha lə nəfə kwətiñ ka tanəti nihwəti mbəzli ni na?» kə. Ma kə Piye ngəci na: «Yə Ndə sləkəpə, a gha sənay, e dīna» kə. Ma kə Yesəw ngəci na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja ndərazhi tənkesli» kə. ¹⁶ Zhini kwa baka

21:3 21:3 Lk 5:5 **21:4** 21:4 20:14; Lk 24:16 **21:6** 21:6 Lk 5:5-7 **21:7** 21:7 13:23; Mt 14:29 **21:11** 21:11 Lk 5:6 **21:13** 21:13 6:11; Mt 14:19; 15:36 **21:14** 21:14 20:19, 26 **21:15** 21:15-17 mbəzliy mənishi nja tənkesli: 10:14-16; SləniKY 20:28; 1Pi 5:2

səda dība tapə ta gəzanci: «A Shimaŋw, zəghwə Zhaŋ, ka dīra gha lə nəfə kwətiŋ na?» kə. Ma kə na: «Yə Ndə sləkəpə, a gha sənay e dīŋa» kə. Ma kə Yesəw na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja teŋkesli» kə. ¹⁷ Dzəghwa tapə Yesəw ta zhiniy dəw və kwa mahkana səda dība: «A Shimaŋw, zəghwə Zhaŋ, ka dīra gha na?» kə. Dzəghwa kwəshay Piyer mənii, sa zhini Yesəw vaa dəw və: «Ka dīra gha na?» kə kwa mahkana səda. A kə Piyer na: «A Ndə sləkəpə, gwa'a sənashi gha shiy. A gha sənay, e dīŋa» kə. A kə Yesəw ngəci ki na: «Ndəghwə mbəzlee ni mənishi nja teŋkesli. ¹⁸ Ə gəzanee, ta na navay, tsəgha na, ghala pətsaa nza ghaa məgəlay, gha də'wə ghən tsa gha niy va naa pəhə kanda gha, ka dzaŋa kwa pətsa dī gha. Sa ka gha haliiŋay, ta kafə dividivi gha dza gha, nza tsahwəti ndə pəhəŋa kanda gha, ka na dza na mba'a pəməghəŋaa dzəti pətsa dī ma gha» kə. ¹⁹ Ma kwəma gəzəkə Yesəw va tsəgha nay, a cipə na njasa dza Shimaŋw Piyer ta məti, mba'a dzaa fanati bama kaa Hyala lə məti ci va. Ma kə Yesəw ngəci ləy hwəm kwəma va ki na: «Nəwra ki» kə.

Yesəw ghəshi lə ntsa ta səda ci dī na tərəŋw

²⁰ Ma sa kəramti Yesəw gəzə kwəma va tsəgha, sa nə Piyer nighə kə ləy hwəm ci na, mba'a nay ntsa ta səda Yesəw va dī na mbə səəkə tə səəbə shi. Ntsa va na saa niy kətəghəvay vaa dzəvəgha Yesəw ghala pətsaa niy zəmə ghəshi va shi zəmə mbə Pakə. Ghəci na saa niy ni va kaa Yesəw: «A Ndə sləkəpə, tsama ndə dza naa nga dfafa tə ghaa?» kə. ²¹ Ma sa nay Piyer ntsa va, ma kə kaa Yesəw na: «A Ntsaa sləkəra, a kwəmaa dzaa kəsay ntsa naci kia?» kə. ²² Ma kə Yesəw ngəci na: «Ya ə nə ya war tība kə tə ghwəməy pa' fəca dzee zhikə pənəy, wa kwəma gha mbəa? Na na ghay, ə pə ghaa nəwra na gha» kə. ²³ Dza kwəma gəzəkə Yesəw va, mba'a pəlivərivata dzar mbə mbəzliy nəw Yesəw, a kə ghəshi na: «Ma tsava ntsa ta səda Yesəw naci kiy, ka dza naa

mətiw» kə ghəshi. Niy gəzanci Yesəw kaa Piyer na: «Ka dza tsava ntsa ta sədfee mətiw» kəw. Ma kə niy niy: «Ya ə nə ya war tība kə tə ghwəməy pa' fəca dzee zhikə, pənəy, wa kwəma gha mbəa?» kə niy ni.

²⁴ Ava ghəci ghəci ntsa ta səda Yesəw va ndəgha na fətiy dzəkən shi va. Ghəci tsasliti shi ni dība, a ghəy sənay, kwəma tsasliti na vay, kwəma kataŋ na na.

²⁵ A Yesəw zhiniy məmənəhwə nihwəti shiy dāŋ tə hidī. Mba'a kə məndi niy tsaslitishi gwanashi kwətiŋ kwətiŋ nza, dāŋshi dza zliyahiy nza nza. Ma bərkee na, daw dza pətsa tə hidī niy nza ta fə zliyahiy nza.

Ava tsəgha na Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw njasa tsasliti Zhaŋ ki.

Sløni ghərahwə Ka kwal Yesəw Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, Ləwka tsasliti na. Aa tsasləhwə nahwəti zliya Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw. Dza na mba'a wəlanaghə zliyahi va kaa ntsa dikə tsa, Tiyəwfiləsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Ma kwəma tsasliti na mbə zliya nay, va nihwəti mbəzli favə na. Ma nihwəti shiy ghəngghən ghəngghən dība na, va mbəzli favəshi naw, ghəci də'wə ghən tsa ci niy nashi na, sa niy nza na kwasəbə Pəl.

Mba'a pə ghwəy nighə mbə vəh 1:8, ta kəsata kwəma dza ghwəy mbə, war nja kwəmaa niy gəzəkə Yesəw va ghala vəghwə tsaa niy kafə na ta dzay dzəmə ghwəmə. Ma kə niy ni kaa ka kwal ciy: «Ə na na nzanay, ta kwəmavə bərçi dza ghwəy, sa ka Safə tsa Hyala dəwdəw tsa səkəy dzəkən ghwəy. Ma ghalaba na, nza ghwəy nzaa ka ndəgha fətiy dzəkənee, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli. Sa ghwəy dzay, ka gha mbə Zherəwzalem, ka dzar tə hidī ka Zhəwde gwa'a gwa'a, lə tə hidī ka Samari, ka kərnī tə pətsa kərkə hidī gwa'a» kə niy ni.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 7 Sløni banavə Yesəw va kaa ka kwal ci vay, a ghəshi manamti. Ghəshi niy nza naa ka ndəgha fəti ta kwəma Yesəw, lə ka gəzə nəwər tsa va mbə məlmə Zherəwzalem.

Vəh 8 pa' tə vəh 12 Tsəgha ghəshi gəzanshi nəwər tsa va kaa mbəzli tə hidī ka Zhəwde zhini mba'a tə hidī ka Samari.

Vəh 13 pa' tə vəh 28 Mba'a ghəshi tsəhəshi pa' tə pətsa kəray hidī lə gəzə nəwər tsa va kaa mbəzli.

Ma mbə zliya nay, a ghwəmmə kəsay, Hyala ghwənikə na Yesəw ntsa tivə na

ta mbəli mbəzli, lə ta ghwənanshi kwal kaa hwəlfə mbəzli tə hidī ghəngghən ghəngghən ta nza ghəshi ka mbəzli nza. Əy ma ki na, daŋ na *ka Zhəwifə dī kwəma vaw, ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shiy kwataka hwəlfə shi dza Hyalaa mbəlanti, kə ghəshi. Ma mbə zliya na kiy, a gəzammə Ləwka wəzə, ma Hyalay ka təra hwəlfə mbəzli na təra təra ta dīshiw. Ya ntsa mbə hwəhwə tsa ka wa na war banavə ma na nəfə tsa ci kaa Yesəwəy, ta kwəmavə piy dza na (vəh 10 mba'a 11).

Ma ləy hwəm sa ghwənay Safə tsa Hyala Pəl ta wə tə hidī kərakə kərakə ni ghəngghən ghəngghən ta gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli ki na (13:1-21:16), dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ka bə nəfə dzəkən Pəl, sa gəzanshi na nəwər tsa va kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi kəsəvəə faghwa kwa fərshina mba'a ghəshi bəghə pa' mbə məlmə Rəm, kaa mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi ta sla ngwəvəə dzəkən (21:17-28:31).

Mba'a pə ghwəy dī favə kwəma mbə zliya na wəzəy, a pə ghwəy jangə pərba nəwər tsaa dzəkən ka Zhəwifə lə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mba'a dzəkən Rəm, mbə zliyaa pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy.

*Yesəw bananshi kwa kərnī kwəma ci kaa *ka kwal ci, mba'a dzay dzəmə ghwəmə*

¹ A Tiyəwfiləsə,

Mbə kwa taŋa zliya tsasləghəŋee vay, dzəkən sløni ghərahwə Yesəw lə kwəma bənəhwə na kaa mbəzli tsasləghəŋee kwəma, njasa gha na sløni ci, ²⁻³ pa' fəca vici bəhwə Hyalaa dzəmə ghwəmə. Ghəci ghwəla ta dzay dzəmə ghwəmə ləy hwəm pəəsli tsaa pəəsliti məndi vay, aa niy zhakatiy mbə məti. Dza na mba'a citəvay tə ghwəməy kaa ka kwal ci va tsəhavə na. Daŋ səfa ghəci citəvay ngəshi lə kwal ghəngghən ghəngghən, mbə vici fəfə mətəkə, ta mbə ghəshiy sənay tə ghwəməy na, kə ghəshi. Ka gəzanshi lə bərçi *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa njasa

dza gheshiy mēni. Ka gēzanshi kwēmaa dzəkən njasa sləkə Hyala mbēzli. ⁴ Dza na tē nahwēti vici sa jakēshi ghēshi lē ka kwal ci va na, mba'a gēzanshi kwēma, ma kē na: «Ōntaa ghwēy taa barvanwēy mbē mēlmē Zherōwzalem dzanwēy kōrakē ma. Ndēghōvō tē ghwēy Safē tsa Hyala va niy gēzəkē Didi vēlinwēy niy gēzanwēyee kwatanja. ⁵ Sa nzanay, lē yam niy mēnipē Zhanj *batem, ma lēy hwēm jōwēy ta sēkē dza Safē tsa Hyala dēwdew tsa dzəkən ghwēy» kē.

⁶ Dzēghwa ka kwal Yesew va tsēgha ki, ghēshi basē basē vēgha, tapē ta dēw kwēma vō, ma kē ghēshi na: «A Ndē sləkēpē, ghala vēghwē tsa va dza ghaa zhananshi mazē kaa ka *Izērayel na?» kē ghēshi. ⁷ Ma kē Yesew ngēshi na: «Na na ghwēyēy, kwēma ghwēy mbē kwēma sēnay vēghwē, ya vici tivē Didi njasa tarōvō na lē bērci ciw. ⁸ Ō na na nzanay, ta kwēmavō bērci dza ghwēy, sa ka Safē tsa Hyala dēwdew tsa sēkēy dzəkən ghwēy. Ghalaba na, nza ghwēy nza ka ka ndēgha fētīy dzəkēnee, ka gēzē kwēmēe kaa mbēzli. Sa ghwēy dzay, ka gha mbē Zherōwzalem, ka dzar mbē Zhōwde gwa'a gwa'a, lē *Samari, ka kōrni tē pōtsa kōrkē hidī gwa'a» kē.

⁹ Ma lēy hwēm sa gēzəkē na tsēgha na, mba'a bērci Hyala kafay, ka dzēmō ghwēmō li. War ghēshi mbē nighē tsēgha na, dzēghwa timbētīmbē mba'a kōlēhwē ghēci mbē dzēmō, kala zhini ghēshiy nay ghwēla. ¹⁰ Ma sa nza ghēshi war mbē vērglē pōtsaa dzēmō ghwēmō tsēgha ghēci mbē dzēmōy, dza vētēghē zhēr bakē tsahwēshi tīfa lē kwēbēner tezlezi tezlezi ni kēn ghēn shi. ¹¹ Ma kē zhēr va ngēshi na: «A zhēr ka Galile, wa nava garōnwēy ghwēy, ka vērglē pōtsaa dzēmō ghwēmō? Ma Yesew tsa nay ghwēy va dzay dzēmō ghwēmō sēvērī mbē jipē ghwēyēy, ta zhēghōva dza naa sēkē njasa nay ghwēy va ghēci mbē dzēmō ghwēmō» kē ghēshi.

Ti Matiyasē dzēghwa pōtsa Zhōwdasē

¹² Dza *ka kwal Yesew va ki, mba'a ghēshi sēkwashi mē kōlanj tsa basēshi ghēshi va mē, ka dzashiy dzēmō Zherōwzalem. Kōlanj *'Wōlivō, kē mēndi slēn tsa kōlanj tsa va. Ma kōlanj tsa va na, ndēkwē ghēci lē mēlmē Zherōwzalem gar kilōwmetēr kwētīj. ¹³ Ma sa tsēhōshi ghēshi na, mba'a ghēshi dzashiy dzēmō ciki tsa ngati mēndi mē ghēn tsahwēti, sa ka ghēshiy nza mbē ndimndim. Avānay slēn tsa mbēzli va: Piyer ghēshi lē Zhanj, Zhakē, Andōre, Fōlipō, Tōmasō, Bartēlemi, Matiyē, Zhakē tsa Alfe, Shīmanjw ndē pōrslō ta hidī ci, mba'a Zhōwdē zēghwē Zhakē. Avā tsēgha na ghēshi. ¹⁴ Dza ghēshi gwanashi, mba'a ghēshi slēkati miy tsa shi ka sa kwētīj tsa ta cō'wō Hyala, vici va vici va, jakē lē mi'i mbē shi, mba'a Marōy mbēghōy Yesew, lē kar ngwārmōhiy Yesew gwa'a.

¹⁵ 'Wakōvō Piyer fōca nahwēti vici mbē basōva tsa shi va tsēgha, gar garōy mbē jipōjipō mbēzliy nōw Yesew, mbēzli gar bōlēkwē, bakē mōtsēkē ghēn kēn shi. Ma kē na: ¹⁶ «A ngwārmōhira mbē nōw Yesew, kwēmaa niy gēzəkē *Safē tsa Hyala ghala kwatanjata lē miy tsa Davitō dzəkən Zhōwdasē mbē Zliya Hyalay, aa tēbō mōnta kwa pōtsa gēzəkē na. Ntsaa zhēghōy ka ndē pēmō mbēzliy kēsō Yesew. ¹⁷ Ghēciy, ntsa mbē ghwēmō niy nza na, lē na ci bōla mbē slōni ghōra ghwēmō. ¹⁸ Dzēghwa mba'a kwēmavō gōna tē kwēma ci jikir na, mba'a pahwē za ti. Ghavō tsēgha ki, bō bōti tōrē, mba'a hwēr tsa ci pōsliy, ngwēy her tē ngwēla, mba'a mōtiy. ¹⁹ Ma kwēma va na, gwa'a gwa'a mēndi sēnata mbē Zherōwzalem. Pa' lē slōnta ghēshi fanati kaa za va kwa kwēma shi "Hakeldama" kē mēndi. Di slēn tsa va gēzōy: "Za miymiy" kē mēndi» kē.

²⁰ Zhini ma kē Piyer ōa na: «Vanta kwēmaa tsaslita mbē *zliya kwa cēm tsa *Davitō nanzō ki, ma kōy:

1:4 1:4-5 Lk 3:16; 24:49; Zhj 14:16 **1:6** 1:6 Lk 24:21 **1:7** 1:7 Mk 13:32 **1:8** 1:8Lk 24:47-48; ka ndēgha fēti dzəkēnee: 1:21-22; 2:32; 3:15; 5:32; 10:39; Zhj 15:27 **1:9** 1:9 Lk 24:51; Zhj 6:62; 1Pi 3:22 **1:10** 1:10 Lk 24:4
1:11 1:11 Lk 21:27; ShiZhj 1:7 **1:12** 1:12 Lk 24:52 **1:13** 1:13 Lk 6:14-16 **1:14** 1:14 Lk 23:49 **1:16** 1:16 Cem 41:10 **1:18** 1:18-19 Mt 27:3-8 **1:20** 1:20 Cem 69:26; 109:8

Ghi tsa ciy, kwəfi kə taa nza.
 Əntaa ndə ta nzəy kwa ya kwətiŋ ma, kə.
 Zhini ma kə ɓa na:
 Nza tsahwəti ndə ɓə pi slēni tsa ci, kə.

²¹⁻²² Va tsəgha na ki, sənzənvay, a ndəə təbə kwətiŋ dzəvəgha ghəy, ta ndəgha fətiy dzəkən zhakati tsa Yesəw mbə məti. Ma ntsa vay, ndə mbə mbəzliiy niy nza vici va vici va kwasəbə ghəy ghala vəghwə tsaa niy nza Yesəw lə ghəy, 'wava na tə vici mananati Zhanj *batem, ka sar pa' fəca ɓarva na mbə jipə ghəy ta dzay dzəmə ghwəmə təbə na» kə.

²³ Sa favə mbəzli kwəma Piyer va tsəgha na, dza ghəshi təra ghəshi təravə mbəzli bakə mbə mbəzli va, kar *Zhezhefə tsa har məndiy Barsabasə, zhini ɓa na, Zhəsətəsə, kə məndi tsahwəti slən tsa ci, ghəshi lə Matiyasə.

²⁴ Dza ghəshi ki, ka cə'wə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ntsaa sləkəŋəy, ntsaa sənay pətsa mbə nefer mbəzli gwa'a, citəŋəy tsa tivə gha ndə mbə mbəzli bakə ni ni, ²⁵ a ghəci ɓə pətsa Zhəwdasə ta nza ghəci ka ndə kwal tsa gha, njana nzana mba'a Zhəwdasə zlata slēni va ta dzay kwa tsa ci kwal» kə ghəshi.

²⁶ Dzəghwa ghəshi sla' sla' ghəshi slaslati dandərdə ta mbəə tishi. Mba'a dandərdə tsa va tivə Matiyasə. Kə məndi ki, mba'a məndi jakambə mbə ka kwal Yesəw va məŋ lə tan ni.

2

*Njasa səəkə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsaa dzəkən mbəzli*

¹ Dzəghwa sa mənta vici makwaghwa Panjtekwtə ki na, mba'a mbəzliiy ɓanavə nefer shi kaa Yesəw ɓasəshi gwanashi mbə pətsa kwətiŋ tsa. ² Fa ghəshi tsəgha na, gaka tsahwəta səəkə mə ghwəmə ndəɓa gaka səpapəli, pə gha, gizl gizl gizl təhay ciki tsa nza ghəshi va mbə gwa'a. ³ Nighə ghəshi ki na nihwəti shiy tsahwəshi nja ghani ghwə. Ka tihəvaa dzəkən shi gwanashi kwətiŋ kwətiŋ. ⁴ Dzəghwa tsəgha ki, paf paf

Safə tsa Hyala tahay nefer shi gwanashi. Dza gha' ghəshi ghavə gəzə kwəma lə ghanihi mbəzli ghəŋghən ghəŋghən, njasa ɓanavəshi Safə tsa Hyala gəzə nzə.

⁵ Ghalabay, a *ka Zhəwifəə nəwti kwəma Hyala, ka hazləni və niy nza mbə Zherəwzalem, tə hidfi ghəŋghən ghəŋghən niy səəkəshi ghəshi. ⁶ Ma sa favə ghəshi gaka va tsəgha na, dza ghəshi ɓasə ghəshi ɓasəkəvashi. Dzəghwa tərəŋw mbəzliiy ɓasəkəvashi va hashishi kala sənata ma kwəma ka ghəshi gəzə, sa nzana ya tsamaba ndə mbə mbəzliiy səəkəshi va na, ka favə kwəma gəzə mbəzliiy zləbavə Yesəw va kwa kwəma ci yakə məndi li. ⁷ Nja madanə tərəŋw nava kwəma mənta tiba və shi gwanashi ki: «'Yahə'yahəta na nana kwəma» kə ghəshi. Ma kə ghəshi na: «Ka Galile mbəzliiy gəzə kwəma ni gwanashi nanzə tsəy? ⁸ War njaa səəkə na sana favə ghwəmmə, njasa nza ghwəmmə kwətiŋ kwətiŋ tsa ghwəmmə, kwəma yakəmmə məndi li ghəshi gəzə? ⁹ Əhətimam, sənzənvay, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli tikə niy, mbə ka Partə, mbə ka Medi, lə ka Elam, mba'a ka Mesəwpətami, mbə mbəzli tə hidfi ka Zhəwde, lə ka Kapadəsə, mbə ni tə Pəŋw, mba'a ni tə hidfi ka Azəy, ¹⁰ mbə ka Firigi, mbə ka Pamfili, mbə ka *Ezhipətə, lə mbəzli mbə giwahi ka Libiy ndəkwə ni vəgha Shiren, mbə niy səəkəshi tə hidfi ka *Rəm, mbə *ka Zhəwifə yaya ni lə niy dzəmbəshiy dzəmbə kwəma ka Zhəwifə dzəmbə dzəmbə. ¹¹ Zhini ɓa, tiba ka Kəretə, lə ka Arapə. Tsəgha nza ghwəmmə, vərtsa, war gwanammə ghwəmmə ka favə, ghəshi ka gəzə kwəma kwa ghani ghwəmmə, kwəmaa dzəkən slēni Hyala dikə na na?» kə ghəshi.

¹² Mba'a kwəma va səti məhərli shi gwanashi, shan ghəshi ta sənata kwəma ka ghəshi gəzə. Dza tapə ghəshi mbə dədəw kwəma kwa jipə shi: «Wantsa gəla nana kwəmaa?» kə ghəshi.

1:21-22 1:21-22 Lk 1:2; 3:21; 24:51 **1:24** 1:24 Zhj 2:24-25 **1:26** 1:26 Fir 16:33 **2:1** 2:1 SlēniTaH 23:15-21; Nəw 16:9-11 **2:3** 2:3-4 Lk 3:16 **2:4** 2:4 paf paf Safə tsa Hyala tahay nefer shi: 4:31; 6:3, 5; 7:55; 8:17; 10:44; 11:15, 24; 13:9; 15:8; 19:2, 6; gəzə kwəma lə ghani mbəzli ghəŋghən ghəŋghən: 4:31; 10:45-46; 19:6; 1Kwər 12:10; 14:2-12 **2:7** 2:7 1:11 **2:12** 2:12 1Kwər 14:23

13 Ma nihwəti mbəzli nashi ki na, ka sawa mbəzliy zləbavə Yesəw va, a kə ghəshi na: «Waa ghiy ghyamtəvashi ghəshi va tay nə mēndi» kə ghəshi.

Gəzə kwəma Piyer mbə makwaghwa Panjekwətə

14 'Wakəvə Piyer tsəgha, gar garəy ghəshi lə nihwəti *ka kwal Yesəw va mən lə tan ni, dza tapə ghəci ta gəzə kwəma zlanzlan, ma kə na: «A mbəzli *ka Zhəwifə, lə mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem, sənatom kwəma na ndatsə di, favəm kwəma dzee na ta gəzəwəy wəzə. 15 A mbəzli niy, ghishi ghəshi njasa bərkə ghwəy vaw. A ghwəy nay sanay, gar tsahi məslifəshi na bərkə vici gwa'a tsəgha. 16 Ma kwəma nay, ghənzə na sa niy gəzəkə ndə Hyala Zhəwel va, niy nə na:

17 A kə Hyalay:

“Dzaa nza ge'i tə kwa kərnī vəghwəy, ta viyakən Safə tsee dzee dzəkən ke ngəri gwanashi.

Ndərazhiy zhər ghwəy, lə ghyehi ghwəy gwanashiy, ka gəzə kwəmee kaa mbəzli dza ghəshiy nza.

Gwəla ghwəyəy, ta nata kwəma dza ghəshi nja kwa shiw, ma pəhepəhir ghwəy na, war mbə shishəw ghəshi taa nza.

18 Ava tsəgha dza naa nza.

Ghala vəghwə tsa vay, ta viyakən Safə tsee dzee dzəkən ka slənee, shiy zhər, lə shiy mi'i gwanashi, nza ghəshi gəzə kwəmee kaa mbəzli.

19 Ta mənī shi səkə ma mēndiy nashi dzee dzəy tə ghwəmə, lə shi madana ni takə tə hidī:

Ta nza dza miymiy tība, lə ghwə, mba'a inəghwə nja kwələbi.

20 Viciy, nja kwəsli dza naa zhəghəta, tir na, mba'a zhəghəy nja miymiy.

Ma ləy hwəm shi va ki na, nza səkə tsa Ndə sləkəpə məniva.

Vici səkə tsa ci vay, vici dikə na lə bama ti dza naa nza.

21 Ya wa ntsaa dzaa harkə slən tsa Ndə sləkəpə fəcava kiy, ta mbəliy dza na” kə Hyala, kə Zhəwel niy ni.

22 Avana nana kiy zhər ka *Izərayeləy, ta gəzəwəy kwəma dzee, favə tə ghwəy wəzə. Ma Yesəw ndə ka Nazaretə tsa sənay ghwəy vay, ntsa cikəvəri Hyala dikə tsa ci niy nza na. Sa nzanay, a Hyala cikəvəri kwəma madana na lə shi dimədimə ni, mba'a shiy cipə kwəma səvəri mbə Yesəw tsa va. Mba'a ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy.

23 Dzəghwa mbəzli kiy, mba'a ghəshi kəsəti Yesəw tsa va. Dza ghwəy, mba'a ghwəy danwəvəgha vəgha tsəm njasaa niy gəzəkə Hyala va lə njasaa niy pəhəti na ghala kwatanata. Mbəzliy sənata ma Hyalaa harvə ghwəy ta pəsli ci.

24 Ma dzəghwa Hyalay, mba'a zhanakati mbə mətī, ka bəkəvəri mbə ngəra'wə tsa mətī. Va sa nzana kala mbə mətīy kəsəti.

25 A *Davitə niy gəzəkə kwəmaa dzəkən kwəma ci ghala kwatanata, a kə niy niy: War kwa kwəmee niy nayee Ndə sləkəra njasa səəmə vici,

tə kwa bəzəmee, va nəghətee dzaa hazlənī.

26 Va tsəgha vəshi nəfə tsee, ka 'wəshee, yən mbə gəzə kwəma.

Ya mətīy mətīree na, gəzlinə dza ghən tsee nza ta kwəma gəzəkə Hyala.

27 Sa nzanay, ka dza ghaa zlara jakə lə mbəzli bəkwə bəkwə niw.

Ka dza ghaa zlay ntsa ghaa ghwaḃəyəw.

28 A gha camtəra kwal tsa dzee dza kwa ta kwəmavə piy.

Paf dza nəfə tsee təhəy va vəshi sa kee nza kwa kwəma gha, kə niy ni.

29 A ngwarməhiraa zhər, ndaram kwal jəwə, e gəzanwəy kwəma bazhə bazhə dzəkən ndə nja jijimmə Davitə. Ghəciy, aa mətīy, ta na tsa ci ghən. Sa mətīy na na, la' mēndi lamti, tība kwəli ci vəgha ghwəmmə ya pa' ndatsə. 30 Ma sa nzana *ndə gəzə kwəma Hyala ghəci niy

2:17 2:17-21 Zhəw 3:1-5 2:21 2:21 22:16; Rm 10:13

6:8; 14:3; 15:12; 19:11-12; Rm 15:19; Ebr 2:4 2:23 2:23

2:25 2:25-28 Cem 16:8-11 2:27 2:27 13:35

7:12-13, 16

2:22 2:22 Lk 24:19; Zhj 3:2; SlēniKY 2:43; 4:30; 5:12-16;

3:15; 4:28; 7:52; Lk 23:33; 1Tes 2:15 2:24 2:24 3:15; Lk

2:29 2:29 1Mezh 2:10; SlēniKY 13:36 2:30 2:30 2Sam

nzay, mba'a niy sənata kwəma zəmanakə Hyala fəla ta məni nzə. A kə niy ni ngəci na: “E zəməkəŋa fəla, yən kala dzaa banavə mazə tsa gha sa ka gha mətija kaa ndə kwətiŋ mbə jijihija” kə niy ni ngəci. ³¹ Ma sa nata Davitə kwəma va tsəgha ghala kwatanjata kiy, mba'a gəzəy kwəma sati tsa *Kəristəw mbə məti, ghala kwa nə na vaa ni:

Ka dza Hyalaa zlay ntsa tivə na mbə mbəzli bəkwə bəkwə niw, ka dza naa zlay ghwəbəyəw, kə.

³² Yesəw tsa gəzəŋwəy ya tsa kwəma ciy, ava dzəkən gəzəva kwəma va ki. Hyala də'wə ghən tsa nzə zhakati na mbə məti. Ma ghəy gwanəŋəy na, ka ndəgha fəti nza ghəy ta kwəma va. ³³ Ma sa zhanakati Hyala mbə mətij, mba'a bəghə dzəmə ghwəmə, dza na, mba'a fəy tə dəvə kwa bəzəmə nzə, ta məni mazə ghəci. Dzəghwa Hyala ki, mba'a banavə Safə tsa nzə va dəwdəw tsa niy gəzəkə na. Na viyakəŋəy na sana sa nay ghwəy tsa, ka favə lə sləmə ghwəy gwa'a. ³⁴ Ta na Davitə də'wə ghən tsa ciy, zhakati na mbə məti, ka dzay dzəmə ghwəməw. Nanzəy aa gəzəkə, a kə na:

“Səəkə nzəyŋa tə dəvə kwa bəzəmee,

³⁵ pa' fəca kee zhəghəti ka jaka gha ka mbəzli tə dəvə gha”

kə Ndə sləkəpə kaa Ntsaa sləkəra, kə Davitə.

³⁶ Va tsəgha gəzee kaa ngəŋwəy, ghwəy ka Izərayel gwanəŋwəy. Sənay tə ghəy wəzə wəzə: Ma Yesəw tsa danwəvəgha ghwəy tsa vəgha tsəməy, ghəci na sa mənti Hyala ka Ndə sləkəpə, lə ka Kəristəw Ntsa tivə Hyala» kə Piyer.

³⁷ Ma sa favə ghəshi tsəgha na, tərəŋw nəfə tsa shi slay. Ma kə ghəshi kaa Piyer lə nihwəti ka kwal Yesəw va na: «A ngwarməhiŋəy, njaa ka ghəy məni nana kia?» kə ghəshi.

³⁸ Ma kə Piyer ngəshi na: «Tsam titihwə kaa Hyala, ka zhəghə nzəy tsa

ghwəy tə hidfi. Zləbavəm a məndi mənijwəy *batem, kwətiŋ kwətiŋ tsa ghwəy mbə slən tsa Yesəw Kəristəw, ta mbə Hyalaa pəlayŋwəy jikir tsa ghwəy mbə nəfə tsa nzə. Ma nza ghwəy kwəmavə vəli Hyala, Safə tsa nzə dəwdəw tsa. ³⁹ Sa nzana, ma kwəmaa gəzəkə Hyalaa sləkəmmə mbə miy nzəy, kaa ngəŋwəy lə kaa ndərazhi ghwəy mba'a kaa nihwəti mbəzli kərakə ni dza na ta har taa nza na kwəma va» kə.

⁴⁰ Lə gəzə kwemer dəŋəŋ tsəgha canatishi Piyer kwəma Hyala, mba'a mətəhanavəshi bərce, ma kə na: «Səvəriŋwəyəm mbə jipə mbəzli mbə vəghwə tsa ndatsə tsa zashi, ta mbəlanti ghən tsa ghwəy!» kə.

⁴¹ Dzəghwa ki, dəŋ mbəzli zləbavə kwəma Piyer mbə shi, mba'a məndi man-anatishi batem. Ma fəcava na, ndə ngəri gar bələkwə bələkwə mahkan mətəkə mətəhakənvay na kən mbəzliy nəw Yesəw. ⁴² Dza ghəshi ka basəva vici va vici va ta nəw lə bəni shi bənipə ka kwal Yesəw, ka jakəva gwanashi lə nihwəti ngwarməmə, ka təhə shi zəmə shi, ka cə'wə gwa'a.

Njasa niy nzəyshi mbəzliy yivə kwəma Hyala

⁴³ Ghalaba kiy, tərəŋw ndə ya tsamafa ci mbə shi niy hazləni va Hyala. Mbə məni kwəma mađəŋa na, lə shiy cipə kwəma *ka kwal Yesəw niy nza.

⁴⁴ Dzəghwa mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi jakəshi ka mbəzli kwətiŋ, ka fə shi və shi gwa'a jakəjakə.

⁴⁵ Ka ghəshiy dza na, ka dəl veher shi, lə ya nimaba shi və shi gwa'a. Ma gəna ka ghəshiy kwəmavə tə shi va na, ka təhə kwa jipə shi. Ya wa ndə na, war ge'i lə ghəzli kən ghəciy kwəmavə gəna.

⁴⁶ Njasa səmə vici gwa'a na, wan mbə basəva ghəshi mbə *ciki Hyala, ka zəmə shi zəmə shi jakəjakə mbə ceker, sayi lə vəshi mbə nefer shi tərəŋw, ⁴⁷ ka

2:31 2:31 Cem 16:10 **2:32** 2:32 1:8 **2:33** 2:33 fəy tə dəvə kwa mbəzəmə Hyala: 2:34; 3:13; 5:30-34; 7:55-56; Mk 16:19; Lk 20:42; 22:69; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1; Ebr 8:1; 1Pi 3:22; banavə Safə tsa dəwdəw tsa: 1:4; Zhŋ 14:16-17; 15:26 **2:34** 2:34-35 Cem 110:1; Lk 20:42-43; Ebr 1:13 **2:36** 2:36 3:15 **2:37** 2:37 16:30; Lk 3:10, 12, 14 **2:38** 2:38 3:19; Lk 3:3 **2:39** 2:39 Ezay 57:18-19; Ef 2:17 **2:41** 2:41 2:47; 4:4; 5:14; 6:1, 7; 8:4; 11:21, 24; 12:24; 13:49; 16:5; 19:20; 21:20; 2Tes 3:1 **2:44** 2:44-45 4:32-35 **2:46** 2:46 Lk 24:53 **2:47** 2:47 2:41

fal Hyala mbözli gwanashi na, ka maw kwøma shi. Dzøghwa ki, vici va vici va Ndø sløkøpø ka møtsahanshi mbözliy mbølishi.

3

Kar Piyer læ Zhan mba'a vødir

¹ Dza kar Piyer læ Zhan tø nahwøti vici, mba'a ghøshi kaføshi ta dzømbø *ciki Hyala ta cø'wø. Vici gar tsahi mahkan ka møndiy cø'wø cø'wø va. ² Ma sa tsøhøshi ghøshi miy ciki Hyalay, mba'a ghøshi kəsay tsahwøti ndø tifa, vødir ghøci ghala yakø møndi. Njasa søemø viciy, tsøgha ka møndiy bø ntsa vaa sækø dzøvøgha gøzli miy ciki Hyala tsa va, ta mbø ghøciy cø'wø va mbözliy sækø ta dzømbø ciki Hyala. Ma gøzli va na, «gøzli wøzø na» kø møndi kaa sløn tsa nzø. ³ Ma sa nashi na kar Piyer læ Zhan mbø dzømbø ciki Hyala na, tapø ghøci ta cø'wø shiy vø shi. ⁴ Dza kar Piyer læ Zhan tsøgha, fø ghøshi fati møtsøhi shi ti. Ma kø Piyer ngøci na: «Nighøjøy!» kø. ⁵ Tapø ghøci ka nighøshi læ møhøri. Ma kø mbø ghøn ci na: «Ta kwømavø shiy dzee vø shi» kø. ⁶ Ma kø Piyer ngøci na: «Na neyey, ghønzø vøya, ya gøna, ya tsahi mbøzøw. Ma nanzøy, ta nda na ni ya shi vøya dzee: Lø sløn tsa Yesew *Køristøw ndø ka Nazaretø gøzøjæe, satija na gha dza» kø. ⁷ Dza na ban kəsøvø tø døvø kwa bözøemø ci, mba'a kafakati. Nza'jæw shidshid ci læ pøtsa dzar ta tatøhi ci kwømavø børci. ⁸ Dza na, mba'a satiy garøy læ zli, dzøghwa na ka dza. Mba'a kaføy kwasøbø shi ta dzømbø ciki Hyala. Ma ghøci mbø dza na, kala børmø, kala fal Hyala ghøciy møni.

⁹ Gwanashi mbözli tifa mbø nay ghøci mbø dza, ka fal Hyala. ¹⁰ Mba'a ghøshi sønay ghøci saa nza va miy ciki Hyala vøgha gøzli wøzø na mønøy, ka ndøghø mbözli ta cø'wø shiy vø shi. Ma sa sønay ghøshi tsøgha na, tørønøw ghøshi hazlønishi, ka mananshi madana kwøma mbøli tsa ci va.

*Gøzø kwøma Hyala Piyer mbø *ciki Hyala*

¹¹ Ntsa va kiy, kala farva ghøci tø søbø kar Piyer læ Zhan. 'Wakøvø mbözli gwanashi tsøgha sa mananshi kwøma va madana, war ka kəsli bali kwasøbø shi, ka nøwshi dzar dzømbø gørka har møndiy gørka «*Salømanøw». ¹² Ma sa nay Piyer møndiy møni tsøgha, ma kø kaa mbözli va na: «A mbözli ka *Izørayel, tawa nighø ghwøy mbøli tsa zal tsa nja kwøma madana na kia? Wa shi nighøjøy ghwøy ti njasa nzana ghøy mbølantitntsa læ børci ghøy, ya læ nøw kwøma Hyala ghøya? ¹³ Waa Hyala *Abøraham læ *Izakø mba'a *Zhakwapø, Hyala jiji-himmø fati na shøndøkø tø Yesew. Yesew tsa vay, ghøci na saa kəsøghø ghwøy va kaa mbözli dikø dikø ni, ta pøslci, dzøghwa ghwøy mba'a ghwøy ndøramti kwa kwøma Pilatø, mbø di pølay Pilatø niy nza ngar. ¹⁴ Tsa dewdew tsa ndø slar tsa kiy, ghøci na tsa ndøretø ghwøy, ma ndø bøkøwø mbözli na, pølaynøy tsava, pø ghwøy kaa Pilatø. ¹⁵ Dzøghwa tsøgha ki, mbø ghwøy pøsliti mazø tsaa bøpø piy. Dza Hyala nanzø ki mba'a zhanakati mbø møti. Ghøy na ka ndøgha føtiy dzøkøn zhakati tsa ci va mbø møti. ¹⁶ Ma ntsa sønay ghwøy tsa nay ghwøy mbøli mbøli sanay, børci mbø sløn tsa Yesew mbøli na. Sa nzana mba'a ghøy banavø nøfø tsa ghøy kaa sløn tsa va. Sa banavø ghøy nøfø tsa ghøy kaa Yesew, va tsøgha mbøliy ntsa, sa nay ghwøy tsa kwøri nana kwa kwøma ghwøy gwanaøwøy.

¹⁷ Ya tsøgha nzø kiy, ngwarmøhiray, e sønay kwøma sønata ma ghwøy mønti ghwøy, ghwøy læ mezhizhø ghwøy gwanaøwøy. ¹⁸ Mbalaa, ma tala ki na, kwøma gøzøkø Hyala læ miy tsa ka gøzø kwøma nzø gwanashi ghala kwatana na sava, ma dzøghwata na kwa. Sa niy nø ghøshi va: «A *Køristøw Ntsa tivø Hyala dzaa sahøwø ngøra'wø» kø ghøshi niy ni. ¹⁹ Ghønzø tsøgha kiy, tsam titihøwø kaa Hyala, ka zhøghø nzøy tsa ghwøy tø hidi.

Zhəghanavəm məhərli ghwəy ngəta, a ghənzə pəlatanwəy kwəma ghwəy jikir na kən ghwəy mbə nəfə nzə. ²⁰ Ma tsəgha kiy, ta bəkə vəghwə dəkəva dza Ndə sləkəpəə dzəkən ghwəy, Mba'a ta ghwənəkəwəy Kəristəw tsaa tivə na va ta mbəliwəy ghala kwatanata. Ava ghəci na Yesəw!

²¹ Nana diy, mə ghwəmə dza Yesəw nzəyəy pa' ghala vəghwə tsa dza shiy gwanashiy gwəmashi, njasa niy gəzamti Hyala va mbəradzəta lə miy tsa ka Hyala nzə dewdew ni. ²² A *Məyizə niy gəzəkə, a kə niy niy:

A Hyala ghwəy kwa sləkəpə taa ghwənəkəwəy

*Ndə gəzə kwəma Hyala njee, ntsa mbə hwəlfə ghwəy dza naa nza.

War və dza ghwəy fa kwəma, ya wa kwəma dza naa gəzəwəy gwa'a!

²³ Ma ta nza, ya wa ntsaa dzaa fa ma kwəma va

ndə gəzə kwəma Hyala tsa vay, ta təhamti tsava ndə dza məndi mbə mbəzli Hyala,

ka zamti kwa kwədəp, kə niy ni.

²⁴ Ghava na tə *Saməyal, ka dzar lə ka gəzə kwəma Hyalaa səkə ləy hwəm ci gwanashiy, ya wa ndə mbə shi na, aa niy gəzəhwə kwəma ghala kwatanataa dzəkən vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa mbə. ²⁵ Ma kwəmaa niy gəzəkə Hyala va lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə, ta mənī dzee, kəy, kaa ngəwəy na. A na ghwəy bəla mbə sla kiri tsaa niy slati Hyala va lə jijihinwəy, ghala kwa niy nə na va kaa Abərahām: “Səvəri mbə jijihinja dzee təfanshi miy kaa mbəzli tə hidī gwanashi” kə niy ni. ²⁶ Ava va tsəgha ghwənīkə Hyala ndə ghəra sləni tsa nzə pərba kaa ngəwəy. Ta təfəwəy miy ghwənīkə na, sa dza naa nza, mba'a taa zhəghəkəwəy kwətīn kwətīn tsa ghwəy mbə kwəma ghwəy jikir na» kə Piyer.

4

Kar Piyer lə Zhan tə pi sləka kwəma

3:22 3:22-23 Nəw 18:15, 19; SløniKY 7:37 **3:24** 3:24 3:18 **3:25** 3:25 Ghava 12:3; Gal 3:8, 16 **3:26** 3:26 13:46; 18:6; Rm 1:16 **4:1** 4:1-2 Sadəsehi: 5:17; 23:8; Lk 20:27 **4:1** 4:1 Lk 22:4, 52 **4:2** 4:2 zhakati: 2:24; 4:33; 17:18; 26:23 **4:3** 4:3 5:18 **4:4** 4:4 2:41 **4:7** 4:7 Lk 20:2 **4:8** 4:8 2:4 **4:10** 4:10 3:6; 3:15 **4:11** 4:11 Cem 118:22; Lk 20:17; 1Pi 2:4-7

¹ Ma kar Piyer lə Zhan ghwəlashi mbə gəzə kwəma va kaa mbəzli tsəgha na, 'wakəvə *ka ta Hyala, lə Ntsaa sləkə ka ndəghwə *ciki Hyala, mba'a *ka Sadəsehi, ndəs ghəshi səkəshi. ² Sati sati nefer shi tə sa fananshi kar Piyer kwəma kaa mbəzli, mba'a sa nə ghəshi, a Yesəw zhakatiy mbə mətī, kə ghəshi. A ndə mbay zhakatiy mbə mətī, dī ghəshiy gəzə lə kwəma shi va tsəgha. ³ Dza ghəshi, mba'a ghəshi kəəsəhwəshi, mba'a ghəshi dzaa fəghwashi kwa fərshina, ta ndəghə vici həzlimə, sa dzata vici ta basə ngwəvəə dzəkən shi. ⁴ Dzəghwa ya tsəgha nzə na, dān mbəzliy fanavə nefer shi kaa Yesəw mənishi mbə mbəzliy favə kwəma shi va. Dān tsa mbəzli va na, gar bələkwə bələkwə cifə mətsekə.

⁵ Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə, lə mətīkwəkwər zhər, lə *ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala basəshi mbə məlmə Zherəwzalem. ⁶ Kar Anə, dikə tsa ka ta Hyala, mba'a Kayifə, mba'a Zhan, mba'a Alekəsandərə, lə niy tərmbə mbəzli mbə hwəlfə ka ta Hyala gwa'a gwa'a. ⁷ Dzəghwa pəmə ghəshi pəməkə kar Piyer ki. Ma sa səkəshi ghəshiy dzəghwa kwəma shi na, tapə ghəshi ta dəw kwəma və shi, ma kə ghəshi ngəshi na: «Wa ntsaa ndanwəy ni ghwəy ni bərēci mənī ghwəy shi ni li shi tay? Naa lə slən tsa wa mənishi ghwəya?» kə ghəshi.

⁸ Ma kə Piyer sa təhəy nəfə tsa ci lə *Safə tsa Hyala ngəshi na: «A mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli ghəy, lə mətīkwəkwər ka *Izərayel, ⁹ njana dəw ghwəy kwəma va ghəy ndatsəə dzəkən wəzə tsa mananati ghəy kaa vədīr, ka dəw njasa 'wa naa mbəliyəy, ¹⁰ wəzəə nava, ta zləbanwəy dzee. Sənay tə ghwəy gwananwəy, dīfay, sənay tə hwəlfə ka Izərayel gwa'a, Yesəw *Kəristəw ndə ka Nazaretə tsa danwəvəgha ghwəy va vəgha tsəm pəəsliti, dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətīy, ava tə mbərkə bərēci mbə slən tsa ci nay ghwəy zal tsa

məgarə kwa kwəma ghwəy sana mbəli mbəli kwəriŋ! ¹¹ Waa Yesəw na saa niy gəzə Zliya Hyala va kwəmaa dzəkən, sa niy nə na va:

Ma hakwə tsaa ndəghamti ghwəy va, ghwəy ka ndəbə shiyəy,

ghəci na saa zhəghəy ka hakwə tsaa gwəramti jihə ciki,

kə niy ni.

Dzəkən Yesəw gəzəva kwəma va. ¹² Sa nzanay, war ghəci kwətiy na saa dzaa mbəlītəpə. Tsahwəti slən tsa ndə tifa tə hidī, mba'a Hyala gəzanakəshi kaa mbəzli, ta mbəlīnwəy dza ghwəy li, kəw» kə.

¹³ Dzəghwa sa nay ka basə kwəma njasa gəzə kar Piyer lə Zhaŋ kwəmaa dzəkən Yesəw, kala gwərsə ma tsəgha na, tapə nava kwəma mbə mananshi madəŋa ki. Va sa nzana, mba'a ghəshi sənashi tərəŋw. Ma kar Piyer na, mbəzli gəmshī ni ghəshi, a niy nza ghəshi ka mbəzliy jangəshi nja nihwəti mbəzli, gar nə ghəshi, kə ghəshi nzaw. War ma na sənata ghəshi na, war nza tsaa nza ghəshi kwasəbə Yesəw gwa'a tsəgha. ¹⁴ Zhini difa na, mbə nay ntsaa mbəliy va ghəshi kwəriŋ məgarə tifa vəgha kar Piyer lə Zhaŋ, kwəma mbata ghəshiy ndəramti mbə tibaw, war hashi, ghəshi hashishi tsəgha. ¹⁵ Dza ma kə ghəshi ki na: «Kadiwəm, ləvəriŋwəyəm di» kə ghəshi kaa kar Piyer. Ma sa gəzanshi ghəshi tsəgha na, mba'a mbəzli va barvashi mbə jipə shi. Dza ghəshi tapə ta sləka kwəma dza ghəshiy mənī, ¹⁶ ma kə ghəshi na: «Njaa dza ghwəmmə mənī lə mbəzli ni kia? Vanay sanay, a mbəzli mbə Zherəwzalem gwanashi sənay, madəŋa dikə na nay, mbəzli ni mənī na, kə ghəshi. Ka mbay ghwəmmə zhiniy ndəramti kwəma va ghwəlaw. ¹⁷ Ghənzə tsəghay, wəzəbā dza ghwəmmə daməshi na, vantaa ghəshi dzaa mətəhə zləlivəri kwəma va dzar mbə mbəzli. Mba'a ghwəmmə nabətishi, a ghəshi zlay gəzanshi kwəma lə slən tsa Yesəw va kaa mbəzli» kə ghəshi.

¹⁸ Ma sa sləkamti ghəshi kwəma shi va tsəgha na, dza ghəshi da' ghəshi harashi. Ma kə ghəshi kaa ngəshi na: «Ndatsə pə ghwəy kəray lə gəzəpə kwəma ya bənīpə shiy lə slən tsa Yesəw tsa» kə ghəshi. ¹⁹ Ma kə kar Piyer lə Zhaŋ kaa zhananshi na: «Nighətīm də'wə ghən tsa ghwəy di, ndata ka təbə na va Hyala, ghəy kə dzaŋəy ta dī fəti va ghwəy mbərəkəta va Hyala. ²⁰ Ma na na ghəy na ghəyəy, ka mbay ghəy zlata gəzə kwəma nata mətə ghəy, lə na favə sləmə ghəyəw» kə ghəshi.

²¹ Ma sa gəzamti kar Piyer kwəma va tsəgha na, dza mbəzliy basə kwəma va, nabə nabayshi difa, mba'a ghəshi pəlashi. Sa sənay ma ghəshi njasa ka ghəshi mbay sanamiyshi ngəra'wə ghwəla, sa hazlənī ghəshi va mbəzli. Sa nzana ya wa ndə gwa'a na, war mbə fal Hyala ghəci ta mbəli tsa vədīr tsa va va. ²² Ma vədīr tsa mbəlīti kar Piyer va lə kwəma madəŋa madəŋa nay, a piya ci tanjəti fadə mətəkə ghala yakə mənī.

Cə'wə mbəzliy nəw Yesəw

²³ War sa pəlashi mənī kar Piyer lə Zhaŋ tsəgha na, mba'a ghəshi səkəshiy dzəvəgha ngwərməbəghəhishi mbə nəw Yesəw. Tapə ghəshi ta slanshi kwəma gəzanakəshi mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə pəhəpəhir zhər mbə *ka Zhəwifə. ²⁴ Ma sa famti mbəzliy nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, tapə ghəshi dzəmbəshi gwanashi mbə cə'wə Hyala, ma kə ghəshi na: «A Ndə sləkəpə, gha mənī na ghwəmə lə hidī, lə yam, mba'a ya nimabā shiy gwa'a. ²⁵ Gha gəzəkə na lə bərēci Safə tsa gha mbə miy tsa jījīŋəy *Davītə, ndə ghəra slēni tsa gha, ma pə ghay:

Wa shiy mənishi ghwərvəshi mbəzli tə hidīa?

Tawa zəzə mbəzli tə hidī war kwemer kama ghən ti shia?

²⁶ Tawa kafəshi ka sləwa hidī ta mbəmbəzəa?

Tawa jakətəvashi mezhizhə ta ghəra kar Hyala kwa sləkəpə,

ghəshi lə *Kəristəw Ntsa tivə Hyalaa? pə gha.

²⁷ Katan kiy, tsəgha na. Ava tikə mbə məlmə na jakətəvashi kar *Erədə ghəshi lə Paṇwəsə Pilatə, mba'a nihwəti ka məlmə, lə hwəlfə ka *Izərayel gwa'a, ta ghəra ndə ghəra sləni tsa gha dəwdew tsa, Yesəw tsa tivə gha, ta nza ghəci ka Kəristəw. ²⁸ Mbə kwəma mənti ghəshi va tsəghay, kwəla' faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy tarəkə gha kwatanata lə bərci gha mba'a lə di tsa gha. ²⁹ Sənzənva kiy, Ntsaa sləkəṇəyəy, nighəti gwəlan tsa mənīṇəy ghəshi! Va tsəgha, ə cə'wəṇa ghəy, banavə bərci kaa ka ghəraṇa sləni, a ghəshi mbay gəzə kwəma gha kaa mbəzli kala hazləni ma ya jəw nzw. ³⁰ Ndanəy bərci gha ta mbə ghəy mbəli mbəzli, ka mənī shiy cipə kwəma, lə ka mənī kwəma maḍaṇa maḍaṇa na, lə slən tsa ndə ghəra sləni tsa gha dəwdew tsa, Yesəw» kə ghəshi.

³¹ War sa cə'wamti ghəshi cə'wə tsəgha na, 'wakəvə pətsa nzəyshi ghəshi va ti tsəgha, mənjkəd kəd kəd mənjkədiy. Dzəghwa paf paf nefer shi tihəshi gwanashi va *Safə tsa Hyala dəwdew tsa. Mba'a ghəshi ghavə gəzə kwəma Hyala tsəgha lə bərci, kala hazləni ma.

Mbəzliy nəw Yesəw jakəti shi və shi gwanashi, ka təhə shi shi

³² Dzəghwa ghalaba ki, ma mbəzli ḍaṇ ni va banavə nefer shi kaa Yesəw gwanashi na, war nəfə tsa kwətiṇ tsa lə məhərli kwətiṇ na ghəshi mənishi. Ndə tifa mbə shi ya kwətiṇ, mba'a ni ya wa shi və na: «Am, shi ya ghəshi kwətira nee» kəw. War jakəjakə niy fə ghəshi shi və shi. ³³ Ma *ka kwal Yesəw na, ka ndəgha fəti ta zhakati tsa Ndə sləkəpə Yesəw mbə məti lə bərci mbə tərəṇw. Hyala ki na, ka təfanshi miy dalala kaa ngəshi gwanashi. ³⁴ Niy nza ndə mbə shi ya kwətiṇ gar gəzə na: «Gwa'ee va ndərma shi tsa' ni va» kəw. Sa niy nzanay, ya war vəh, ya ghi niy nza na va ndə gar ḍələy, ḍəl niy ḍəl na, sa ka

na ḍəlamti na, lan dzaa bəkəvə gəna kwəmavə na gwa'a. ³⁵ Mba'a banavəshi kaa ka kwal Yesəw, ka ma nza ghəshi tihəshi kaa mbəzli gwa'a, ya wa ndə na, gar ghəzli ci, gar ghəzli ci dzaa kwəmavə shiy.

³⁶ Tsəgha mənti *Zhezhefə, ntsa yakə məndi mbə hwəhwə tsa mbəzli Levi, tə məlmə ka Shipər, Barnabasə, kə məndi kaa slən tsa fanati ka kwal Yesəw. Shi di slən tsa vaa gəzəy: «Zəghwəə mətəhəpə bərci». ³⁷ Mba'a ḍəlamti vəh tsa ci. Dza hən bəkə gəna va, mba'a banavə kaa ka kwal Yesəw.

5

Kar Ananiyasə lə mali ci Safira

¹ A tsahwəti ndə niy nza tifa, Ananiyasə, kə məndi kaa slən tsa ci, mali ci na Safira, dza na naci ki na pa' ghəci pamti shiy tə tsa shi vəh, ² mba'a ngəy nahwəti gəna pavə na kaa ghən tsa ci. Mba'a mali ci va zləbavə ghəciy nga. Dza na hən bəkəvə naa tərmbə, mba'a banavə kaa *ka kwal Yesəw.

³ Ma kə Piyer kaa ngəci na: «A Ananiyasə, a nana kia? Tawa təhay *ndə jaka tsa Hyala nəfə tsa gha lə gəla na tsətsə na na kwəma, war ta slanci dzərvə gha kaa *Safə tsa Hyalaa? Dza gha mba'a gha mbələy nahwəti gəna pavə gha tə za gha. ⁴ Ya' pə gha: Gha ghwəla ta ḍəl vəh tsay, sa gha niy nza na. Zhini sa ḍəlamti gha dibay, war sa gha niy nza gəna kwəmavə gha ti. War njaa 'wa ghaa tarəvə mənī shi tsətsə ni ni mbə nəfə tsa ghaa? Ma dzərvə slati gha nay, kaa ndə ngəri slanati ghaw, kaa Hyala na!» kə. ⁵ War sa favə Ananiyasə kwəma va tsəgha na, ghavə na, bəripə, tərəy dzəti pi, mba'a mətiy. Dzəghwa dalala hazləni ghəranatishi kaa mbəzliy favə kwəma va njasa mənta na gwa'a. ⁶ Dzəghwa gwəla gapə gapə ghəshi gapəti mbəri tsa ci, tsan ghəshi bəkən. Mba'a ghəshi dzaa lamti.

⁷ Ma ləy hwəm sa nzata məndi nza jəw gar tsahi mahkan məndi mənti, mba'a mali ci səəkətaa dzəmbə ciki tsa va, sənashi shiy mənishi tifa na nanzə kiw.

⁸ Ma kə Piyer kaa ngəta war sa səkəta na na: «A mali na, gəzara di, tsətse nja sana na gəna pavə ghwəy lə zaŋa tə za ghwəy va na?» kə. Ma kə mali va na: «Yə, ava war tsəgha na» kə. ⁹ Ma kə Piyer ngəta na: «Njaa njaa gha ghwəy sləkati kwəma ghwəy tsətse ta nighə kwəma Safə tsa Hyala tay? Nay gha tsəy, avanashi mbəzliy bə zaŋa ta la miy ciki tsa va, ta bəŋa dza ghəshi sənzenva kwərakwə» kə.

¹⁰ War sa gəzanakə Piyer tsəgha na, nza'jəw ghənzə tərətə kwa kwəma ci tsəgha diba, mba'a mətita. Ma dzəmbə gwəla va na, ghənzə mətī mətī. Tsəŋ ghəshi bətī, mba'a ghəshi dzaa lamti vəgha zata. ¹¹ Dzəghwa tərəŋw hazlənī kəsəvə mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, tsəgha mbəzliy favə kwəma va gwa'a diba.

Ka kwal Yesəw mənī kwəma maɗaŋa maɗaŋa na, ka mənī shiy cipə kwəma

¹² Ghalabay, ɗaŋ shiy cipə kwəma, lə shi maɗaŋa maɗaŋa ni dalala mənishi lə dəvə *ka kwal Yesəw mbə mbəzli. Ma mbəzliy nəw Yesəw va na, war mbə gərka *Saləmaŋw niy nza ghəshi basə basə gwanashi. ¹³ Ma mbəzliy nəw ma Yesəwəy, ka hazlənī va jakəva li shi, ya tsəgha nze na, war mbə ha'wə mbəzli gwanashi niy nza ti shi. ¹⁴ Ma mbəzliy banavə nefer shi kaa Ndə sləkəpə nashi ki na, war mətəsəhə ghəshiy mətəsəhəva, zhər lə mi'i gwa'a.

¹⁵ Ma sa nata mənđi kwəma va tsəgha na, mba'a mənđi dzəmbəshi mbə bəbə ka zəlghwəə səvəri dzəghwa kwal, ka fəshi tə gizli gizli, lə tə kəsheder. Ma sa ka Piyer səkəy lə dza ci na, nza ya məkəkwə ci dzarshi kən ndə, nza tsava ndə mbəliy. ¹⁶ Dza tsəgha ki, lə mbəzli mbə giwahi tə ghala lə məlmə Zherəwzalem shi gwa'a gwa'a basəkəvashi kwərakwə, mba'a ghəshi bəkəvə ni shi ka zəlghwə gwa'a, lə mbəzli mbə sasa ngəra'wə va gazlaka. Dza ki ya wa ndə mbə shi na, mba'a kwəmavə mbəliy.

*Ngəra'wə tsa sahwə *ka kwal Yesəw*

¹⁷ Dzəghwa ki, mba'a hərthə təhay nefer kar dikə tsa *ka ta Hyala, ghəshi lə mbəzli *ka Sadəsehi njasa ka ghəshiy nza kwa zərərə shi, va kwəma mənī ka kwal Yesəw va. ¹⁸ Mba'a ghəshi kasaghwashi kwa fərshina.

¹⁹ Ma həvir na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə ghwanamti gizlgizl miy fərshina, mba'a pəlīkəvərishiy dzətī ngwəla. Ma kə kaa ngəshi na: ²⁰ «Mbalam, garəŋwəyəm mbə *ciki Hyala a ghwəy gəzanshi kwəmaa dzəkən yəwən piy kaa mbəzli» kə. ²¹ Ənkwa kə mbəzli va, ka səvərishi. Ma mekəshi mekəshi na, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə ciki Hyala. Tapə ghəshi ta bəni kwəma Hyala kaa mbəzli.

Dzəghwa dikə tsa ka ta Hyala va, ghəshi lə mbəzli kwasəbə ki, basə ghəshi basay mətīkwəkwər ka *Izərayel lə *ka sləka kwəma. Dza ghəshi bəŋ ghəshi ghwənashi ka ndəghwə ciki Hyala ta har kar Piyer səmə kwa fərshina, ta səkəə dzəghwa kwəma shi. ²² Ma sa tsəhəshi mbəzli va kwa fərshina ki na, kəsashi kar Piyer ghəshi mbə ciki tsa niy kalayshi mənđi mbəw. Dza ghəshi tərəɗ zhəghəghəvashiy dzəghwa kwəma ka sləka kwəma, ta dza ta gəzə kwəmaa mənđa, ²³ ma kə ghəshi sa tsəhəshi ghəshi na: «Sa tsəhəŋəy ghəyəy, a ghəy kəsata fərshina kəli kəli wəzə nanzə. Ma mbəzli ka ndəghwə bə na, war məgarəshi pərīkə miy ceker. Dza ghəy ki bəŋə'i ghəy ghwənamti ciki, mba'a ghəy dzəmbəŋəy, dzəmbə ghəy na, kəsay ndə ghəy ya kwətīŋ mbəbaw» kə ghəshi.

²⁴ War sa favə kar ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala lə mezhizhə ka ta Hyala nava kwəma tsəgha na, mba'a məhərli shi səta. Kala sənata ghəshi njasa dza naa zhiniy kəray ghwəla. ²⁵ War ghwəla ghəshi tə pətsa va tsəgha na, mba'a ndə səkəy ka gəzanshi, a kə na: «A mbəzli ni, ma mbəzli kalay ghwəy va kwa fərshinay, avashi mbə ciki Hyala, ka bananshi shiy kaa mbəzli» kə.

²⁶ Dza ntsaa sləkə ka ndəghwə ciki Hyala ghəshi lə mbəzli ci, mba'a ghəshi dzaa pəməkəshi lə mēhərli, kala man-anshi ma gwəlan, sa hazləni ghəshi va nəghətaa mbəzli taa pə'wəshi lə hərəzli.

²⁷ Ma sa pəməkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi garəyshi kwa kwəma *ka sləka kwəma ka Zhəwifə. Tapə dikə tsa ka ta Hyala ta dəw kwəma və shi ki, ²⁸ ma kə ngəshi na: «Makətənwəy ghəy lə nabə nanzə əntaa ghwəy zhiniy bənipə shiy ghwəla lə slən tsa Yesəw va ma, pə ghəy sa? Tawa fa ma ghwəya? Sənzənvay, ava ghwəy təhay məlmə Zherəwzalem gwanata lə shi ghwəy va bənipə ghwəy ki. Ə di ghwəy kwəma kən pəesli tsa pəesliti mēndi va ntsa vaa zhəghakənvata kən ghəy shəkəna?» kə. ²⁹ Ma kə kar Piyer lə ka kwal Yesəw kaa zləbanci na: «Nanzəy, wəzəba kaa Hyala dza naa gwəramti ghəy yi fəti kən kaa mbəzli!» ³⁰ Sa nzanay, Yesəw tsa danwəvəgha ghwəy va vəgha tsəm pəeslitiy, a Hyala dəhimmə zhanakati mbə məti. ³¹ Mba'a Hyala zhiniy kafəghə zhimə ghwəməə fəy tə kwa bəzəmə nʒə. Mba'a mēnti ka mazə lə ka *Ndə mbəlipə, ta mbə ka Izərayel kwəməvə kwal tsa zhəghanti nʒəy tsa shi, lə ta pəli kwəma shi jikir na. ³² Ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən kwəma va, mba'a *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa bə. Sa bənavəshi Hyala kaa mbəzliy yanta fəti» kə ghəshi.

³³ Ma sa favə ka sləka kwəma nava kwəma tsəgha bə na, mba'a nəfə tsa shi zhiniy satiy tərənw. Ka di bak-wamti ka kwal Yesəw va ghəshi. ³⁴ Dza mba'a tsahwəti ndə Farisa niy nza tiba mbə ka sləka kwəma ka Zhəwifə va ki, slən tsa ci na, Gamaliyel, ndə bənipə *kwəma pəhəti Hyala ghəci niy nza, ka di fəti mbəzli gwanashi və. 'Wakəvə na gar garəy mbə jipə ka sləka kwəma va. Dza na mba'a gəzanshi mbəzli a mēndi pəməkəvəri ka kwal Yesəw vaa dzəti ngwəla jəw. ³⁵ Sa səvərishi ka kwal Yesəw va na, dza na tapə ta gəzanshi

kwəma kaa mbəzliy bəsətəvashi vam ma kə ngəshi na: «A zhər ka Izərayel, nighə tə ghwəy ghən tsa ghwəy, mbə kwəma bərkə ghwəy na mananshi kaa mbəzli ni di!» ³⁶ A ghwəy nay ge'i lə tsahwəti vəghwə niy nza dzəmbə tibay, a Tədase niy madiy, ma kə niy niy: «Ma yənəy, ndə nzee gar sənata kwəma» a kə niy ni mbə zəzə kwəma ci, mbəzli gar bələkwə fadə niy mənishi ka nəw kwəma ci va. Dza mba'am paslamti, sa paslamti mēndi na, mba'a ka nəw kwəma ci va gwanashi ghavəə ndanishi, ra'i na ci va kwəma zata tiba. ³⁷ Zhini ləy hwəm tsava ndə bə na, kafə Zhəwdasə ndə ka Galile kafəy kwərakwə, ge'i ge'i lə vici dāhə slən tsa mbəzli. Mba'a ngədīvə mbəzli ta nəw ci kwərakwə. Zhini pəesl mēndi pəesliti bə. Mba'a mbəzliy niy nəw kwəma ci va kwəshanishi gwanashi. ³⁸ Tsəgha nava nanzə nata ghwəy sa? Sənzənvay kiy, vanta kwəma dēe gəzənwəy, ka kəslibə ghən ghwəy kən kwəma mbəzli ni ma, zlashim, a ghwəy nighəshi lə mətə. Sa nʒana, səəkə va mbəzli kə təkə kwəma shi va, ya sləni shi va səəkəy, ta ghavə dza naa zata. ³⁹ Ma war va Hyala kə kwəma na səəkəy, ka dza ghwəy mbay biydfamtiw. Ava va tsəgha nə ya, wəzəba mēnti ghwəy mēhərli wəzə na pən, əntaa ghwəy taa mənijnwəy ka mbəz lə Hyala mbə kwəma na!» kə. Dza ka sləka kwəma, mba'a ghəshi zləbati kwəma ci va.

⁴⁰ Dzəghwa ghəshi, da' ghəshi harashi ka kwal Yesəw. Ma sa harkəshi ghəshi na, mba'a ghəshi də'wətishi, dza nab nab ghəshi nabayshi, əntaa ghəshi taa gəzə kwəma ghwəla kaa mbəzli lə slən tsa Yesəw. Mba'a ghəshi pəlashi. ⁴¹ Dzəghwa kar Piyer mba'a ghəshi bərvashi mbə ka sləka ka Zhəwifə va, ka dzashi lə vəshi. Sa nʒana mba'a Hyala bərkətishi mək gar sa ngəra'wə ghəshi tə mbərkə slən tsa Yesəw. ⁴² Dza ghəshi ləy hwəm kwəma va ki na, njasa səəmə vici gwa'a ghəshi war ka bəni shiy kaa mbəzli, ka gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw

5:28 5:28-29 4:17-19; Mt 27:25 5:30 5:30-31 3:15 5:32 5:32 1:8; Zhj 15:26-27 5:34 5:34 Gamaliyel: 22:3
5:36 5:36 21:38 5:37 5:37 Lk 2:2; 13:1-2 5:40 5:40 4:18; 5:28 5:41 5:41 Lk 6:22-23; 1Pi 4:13 5:42
5:42gəzə kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw: 9:22; 17:3; 18:5, 28; Lk 24:25-27

*Kəristəw mbə ciki Hyala, mba'a dzar kəy ghyeghyer.

6

*Mbəzli mbərfəŋ ta kəəti *ka kwal Yesəw*

¹ Ma ghala vici va na mbə mətsehəva dāŋ tsa mbəzliy nəw Yesəw ki, mba'a *ka Zhəwifə səkəshi səkə səkə 'wati ngwəzliməə dzəkən ni yakəm tə hidī va, ma kə ghəshi na: «Kar məndiy nganshi shiy makanshi kaa ni ghəy mi'i bəkwəshi zhər shi mbə shi ka məndi vaa təhə vici va vici vaw» kə ghəshi. ² Dza ka kwal Yesəw va məŋ lə bakə ni, basə ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Ma kə ghəshi ngəshi sa basətishi ghəshi na: «Aya, ma ghəyəy, ka təbə ghəy zлата gəzə kwəma Hyala ta dzaŋəy war ta kwəma tihə shi zəməw. ³ Va tsəgha, a pə ghwəmmə məntiy ngwarməhiŋəyəy: Təravəm zhər mbərfəŋ, shi kama miy dzar kwa kabaka shi, shi təhay *Safə tsa Hyala nefer shi paf, mba'a ghəshi sənata kwəma tərəŋw. Ma nza ghəy banavəshi nava slēni. ⁴ Ma ghəy, na na ghəy kiy, nza ghəy jihəva ghalabaa dzəmbə cə'wə Hyala, lə dzəmbə gəzə kwəma nzə kaa mbəzli gwa'a» kə ghəshi.

⁵ Dza kwəma va, mba'a təbanati kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. Dza ghəshi ki mba'a ghəshi tsəhavə Etiyen, ntsaa banavə nəfə tsa ci gwa'a gwa'a kaa Yesəw, mba'a safə tsa Hyala dēwdēw tsa təhay nəfə tsa ci. Ghəshi lə kar Fəlipə, mba'a Pərəkwər, mba'a Nikanər, mba'a Timən, mba'a Parmenasə, mba'a Nikwalasə, ndə ka Antiyəshə, ntsaa niy dzay dzəghwa kwal Hyala tsa ka Zhəwifə ghala kwatanay. ⁶ Dzəghwa gar məndi garəyshi kwa kwəma ka kwal Yesəw, mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi, fə' dəvəə dzəkən shi mbə cə'wə va. Dzəghwa mbəzli va, kap kəsəvə slēni shi va ki.

⁷ War mbə dzava kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma ki ghalaba, ma dāŋ tsa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə

Zherəwzalem na, war ka mətsehəva tərəŋw. Ya mbə *ka ta Hyala na, dāŋ mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw.

*Mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə lə Etiyen*

⁸ Dzəghwa, ma Etiyen ki na, ntsa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə bərcki nzə, mba'a wəzə hwər tsa nzə ghəci. Dza na, ka mənī shi mađanə mađanə ni lə shiy cipə kwəma tərəŋw kwa kwəma mbəzli. ⁹ Dzəghwa nihwəti ka Zhəwifə ki, kala dī ma kwəma Etiyen ghəshi. Mbəzli vay, lə tsa shi ciki basəva kwətishi: «Ciki basəva tsa mevivi pəlikə məndi» kə məndi ngəci. Səkə mbə hidī ka Shiren, lə mbə məlmə ka Alekəsandəri niy səkə nihwəti mbə shi, ma nihwəti na, səkə tə hidī ka Shilishi lə tə hidī ka Azəy. Dza ghəshi gwanashi ki, mba'a ghəshi basəshi ta nga mbaza lə Etiyen tsəgha. ¹⁰ Dzəghə' ghəshi kaa hashi Etiyen na, shaŋ ghəshi. Sa nzana mba'a *Safə tsa Hyala banavə bərcki sənata kwəma kaa Etiyen ta gəzə kwəma. ¹¹ Ma sa nay ghəshi daw ghəshi ta ghəpə lə Etiyen na, mba'a ghəshi dzaa banavəshi gəna kaa nihwəti mbəzli, ta sla dzərvə ghəshiy dzəkən Etiyen. Ma kə ghəshi taa ni na: «A ghəy favə ghəci mbə gəzə kwəma sawaa dzəkən kar *Məyizə lə Hyala» kə ghəshi taa ni. ¹² Dza ki, mba'a ghəshi ngədīvə mbəzli mbə məlmə ghəshi lə mətikwəkwər, lə *ka bənīpə kwəma pəhəti Hyala ta mbə nəfə tsa shiy satiy dzəkən Etiyen. Dza mbəzli va sa satiy nəfə tsa shi ki, mba'a ghəshi basakənvashi gwanashi kən Etiyen kəsəti. Sa kəsəvə ghəshi na, mba'a ghəshi bəghə dzəghwa kwəma *ka sləka ka Zhəwifə. ¹³ Dza mba'a ghəshi pəməghə mbəzli ta təbə dzərvə dzəkən Etiyen. Ma kə mbəzli va kaa ka sləka kwəma na: «Ma zal tsay, war kwəmaa təbə ma na sa gəzə naa dzəkən *ciki Hyala tsa ghwəmmə dēwdēw tsa, lə dzəkən kwəma pəhəti Hyala! ¹⁴ A ghəy favə ghəci mbə gəzə, ma kəy: "Yesəw ndə ka Nazaretə tsa vay, ta ngəzlamti ciki Hyala dza na, ma nza zhəghanti

kwəma pəhəpəhə na va ndammə Məyizə gwanata” kə» kə ghəshi.

¹⁵ Mbəzliy bəsəshi mbə ciki sləka kwəma tsa va gwanashiy, war tə Etiyen niy nza mətəshi shi. Ma ghəshi mbə nighə na, ndəba pətsa mbə kwəma *ndə kwal tsa Hyala, pə gha ghəshiy nay pətsa mbə kwəma ci.

7

Gəzə kwəma Etiyen kwa kwəma ka sləka kwəma

¹ Ma kə dikə tsa *ka ta Hyala kaa Etiyen ki na: «War tsəgha gəzəkə gha nja shi gəzə mbəzli ni ni katan nanzə na Etiyen?» kə.

² Ma kə Etiyen na: «A ngwarməhira lə dəhira, kadiwəm, fatim kwəma dzee ta gəzə di. A ghwəy sənay a Hyala kwa shəndəkə niy təzlita kaa jijimmə *Abəraham, ghəci tə hidī ka Mesəwpətami, ghalabay, ghəci ghwəla ta nzəy mbə məlmə Haran niy nza na.

³ Ma kə niy ni ngəci na: “Madī barvaṇa tə hidī gha ni lə səvəri mbə mbəzli gha. Mbalaa dzəti hidī dzee va ta ciṇa” kə niy ni. ⁴ Dzəghwa na mba'a niy barvay tə hidī ka Shalde, mba'a dzaa nzəyəy mbə məlmə Haran. Dzəghwa dəy mba'a mətīy mbə məlmə va. Ma sa mətīy dəy na, mba'a Hyala tədīkə lə ghi tsa ciy dzəti hidī nza ghwəy ni sənzenva ki.

⁵ Ma ghala pətsa va di na, niy banavə pi Hyala kaa ngəci tə hidī va, ya gar zakwati shiy ghəci ti ya jəw tsətsəw. War ma kə Hyala kaa naa niy gəzanakə na na: “Ta ndaṇa hidī va dzee, ma nza jijihīṇa zəmə ghi ti shi taa nza ləy hwəm gha” kə niy ni, ya tsəgha niy kama zəghwə va Abəraham ghalaba. ⁶ Dzəghwa ma kə Hyala niy ni kaa Abəraham dzəkən jijihiy dība na: “Tə hidī ka məlmə dza jijihīṇaa nza, ta məni mevivi dza məndi ti shi, ka sanshi ngəra'wə gar piya bələkwə bələkwə fadə. ⁷ Ma nanzə taa nza kiy, yən də'wə ghən tsee dza naa sla ngwəvəə dzəkən hwəlfə mbəzliy dza vaa məni

mevivi tə jijihīṇa. Ma ləy hwəm ki na, nza ghəshi səvəri shi mbə hidī mbəzli va, ta səəkə ghəshi ta nəw kwəmee tə hidī ndaṇee ni” kə.

⁸ Dza kar Hyala lə Abəraham ki, mba'a ghəshi sləy kiri ta kwəma va. Mba'a Hyala gəzanci *sla fə'yasa kaa mbəzli ci, ma nza məndi zəzə kwəma sla kiri tsa va ti. Va tsəgha nzana, sa yakə Abəraham *Izakə na, dza na mba'a slanamti fə'yasa tə kwa dəghasa vici ci. Ma sa kəliy Izakə mba'a yavə *Zhakwapə na, sla' slanamti fə'yasa. Dzəghwa Zhakwapə sa kəliy na kwərakwə ki na, mba'a yayakə ndərazhi mən lə bakə, tsəgha slaslanamtishi fə'yasa kwərakwə.

⁹ Ma dza jijihimmə na, mba'a ghəshi mənti hərəhə va *Zhezhefə tsahwəti zədəshi, dzəghwa dəl ghəshi dəlana ghə kaa ka məlmə, ta dzashi ghəshi liy dzəti hidī ka *Ezhipətə. Ma Hyala nanzə ki na, war kwasəbə Zhezhefə ghənzə.

¹⁰ Dza na mba'a mbəlanti səvəri mbə ngəra'wə tsaa nza va kən gwa'a gwa'a. Dza na mba'a mənti ka ntsaa sənashi shiy, sa tsəhəy na tə nahwəti vici kwa kwəma *Farawan, mazə ka Ezhipətə na, dza mazə tsa va mba'a mananati wəzə hwər, mba'a fəy Zhezhefə ka ngwəmna tsa dikə tsa tə hidī ka Ezhipətə, zhini ghəci ntsaa nighəə dzəkən pətsa kəghi tsa mazə tsa va gwa'a. ¹¹ Ma ghalaba ki na, dzəghwa ma dikə na, mba'a mənta mbə hidī Ezhipətə lə tə hidī *Kanana gwa'a gwa'a, tərənṇw ngəra'wə mənīy, Kala kwəmavə shiy zəmə jijihimmə, gar zəməshi ghəshi.

¹² Ma sa favə Zhakwapə a shi zəmə tə hidī ka Ezhipətə sa bəsətishi məndi, ka pa səkəm ti shi, kə məndi na, dza na bən ghwənashi ndərazhi ci va. Dza jijihimmə tə kwa taṇa səda, mba'a ghəshi dzaa pakə shi zəmə. ¹³ Sa kərəshi ni kwa taṇa va shi zəmə na, zhəghwa na zhən, zhənti ghwənishi kwa baka səda. Ghalaba ki na mba'a Zhezhefə cintishi ghən tsa ci kaa ngwarməhiy ki. Ava fəcava gha Farawan mazə

ka Ezhipətə sənashi mbəzli Zhezhefə. ¹⁴ Dzəghwa mba'a Zhezhefə ghwənəghə miy fəcava, ta har dəy Zhakwapə dzəmbə Ezhipətə lə ghi tsa ci gwanay ki. Ndə mbərfəŋ mətəkə cifəti ghəshi kəghi tsa va. ¹⁵ Mba'a Zhakwapə dzaa nzəyəy tə hidī ka Ezhipətə, pəkwa ka səkə mətīy bəhwə war ghəci ti shi. Tsəgha jijihimmə kwərakwə. ¹⁶ Mba'a məndi bəghə mbəreketi shi njasa bəkwe ghəshiy dzəti hidī ka Shishem, dza la' məndi laghwashi kwa kwəli niy pavə Abəraham tə gəna va ndərazhi Hamər dəy Shishem.

¹⁷ Ma sa kətīkəvay vəghwə tsa dza Hyala ta mənī kwəmaa niy gəzanakə na kaa Abəraham niy nza ki na, dzəghwa tərəŋw hwəlfə ghwəmmə va tata, ka mənishi dāŋ tərəŋw tə hidī ka Ezhipətə. ¹⁸ Ma tə nahwəti piya na mba'a məndi pəərəti tsahwəti mazə mbə Ezhipətə, kalaa sənay ma Zhezhefə tsava. ¹⁹ Mba'a tsava mazə manakən kwəma tsəhwəli kən hwəlfə ghwəmmə ki. Sa' sanamiyshi ngəra'wə kaa jijihimmə tərəŋw. Pa' ka gəzanshi kaa məməhi ka vərənje'wer, a ghəshi zlashi vərənje'wer va, ta mbə ghəshiy bəkwehi, war vantaa ghəshi dzaa kəlīshi gwa'a tsəgha.

²⁰ Ava ghala vici va yakə məndi *Məyizə ki. Ma ghəci na, ntsa nza məgəla ti ghəci, wəzə kwa mətə Hyala. Dzəghwa na mba'a mənəhwə tir mahkan mbə sa 'wa tə mbəghəy. Dza məndi ki mba'am zlay. ²¹ Ma sa zlayəm na, dzəghwa zha Farawaŋ mazə ka Ezhipətə, həŋ bəvə mba'a dzaa kəlīti sa nzə nja zəghwə nzə. ²² Mba'a Məyizə bənəhwə shi sənashi ka Ezhipətə gwa'a gwa'a, lə bərēci və ta gəzə kwəma, lə ta mənī slēni gwa'a.

²³ Dzəghwa, sa kəlīy na, mba'a mənī piya fadə mətəkə na, mba'a kwəma səkəta mbə ghən tsa ci tə nahwəti vici: "E dza ta nighəti ngwarməhira ka *Izərayel" kə. Mba'a kafəy ka dza. ²⁴ Ma sa tsəhəy na na, mba'a nay ndə

ka Ezhipətə kən sancī ngəra'wə kaa tsahwəti ndə mbə mbəzli ci va. Dza tapə ghəci ta yip ta ntsa va, ta wanci shi ci, mba'a pəəsliti ndə ka Ezhipətə. ²⁵ Ndəba na ngwardəhiy dzaa sənay yən tivə Hyala ta mbəlīshi səvəri mbə ngəra'wə tsa shi niy nə na mbə zəzə kwəma ci. Mbalaa kala sənata nava kwəma ka Izərayel nashi ki! ²⁶ Ma way pi tə həzlimə va na, dza na ghəci Məyizə mba'a kəsashi ka Izərayel bakə mbə mbəz ka ghən tsa shi. Dza na ka gəzanshi kwəma, a ghəshi jakəshi ta sləka kwəma kwa jipə shi, ma kə na: "A madigahira, ghwəy kiy, ngwarməmə kwətiŋ nza ghwəy, wa shi mbəz ghwəy ti ka ghən tsa ghwəy kia?" kə. ²⁷ Dza tsaa sa ngəra'wə va kaa ntsa ci, ka zhəghə hwər ghəci kaa Məyizə, ma kə na: "Wa ntsaa fəyŋa ta mənī mazə dzəkən ghəy lə ta sla ngwəvə dzəkən ghəya? ²⁸ Naa ə dī gha pəəslira njasa pəəsliti gha va ndə ka Ezhipətə mbəra na?" kə. ²⁹ Ma sa favə Məyizə kwəma gəzəkə na va tsəgha na, bəvbəpə hwəy səvəri mbə hidī ka Ezhipətə, mba'a dzaa nzəyəy tə hidī ka Madiyan. Dzəghwa na tība mba'a bəvə mali, ya' yavə ndərazhiy zhər bakə.

³⁰ Ma sa mənī piya gar fadə mətəkə ləy hwəm shi va na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy kaa Məyizə kwamti vəgha dəlagwa *Shinay səvəri mbə ghanihi ghwə mbə tsə mbə zhəghwə. ³¹ Ma sa nay Məyizə tsəgha na, nja madāŋa gəla nava kwəma mananati. Kə ka kətīvaa dzəvəgha pətsa va ta nighə shi va ndəkwe ndəkwe. War ghəci mbə kətīva tsəgha na, mba'a favə məlī Ndə sləkəpə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: ³² "Yən na yən Hyala jijihīŋa, Hyala kar Abəraham, lə Izakə, mba'a Zhakwapə" kə. Dzəghwa tapə Məyizə mbə gwərgwərə va hazlənī, kala zhini ghəciy nighə pətsa va. ³³ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: "Tadānti kwekweher mbə səda gha! Sa nzana ma pətsa garəŋa gha tsa tiy, pətsa dēwdēw tsa na

7:14 7:14-15 Ghava 45:9-10, 18; 46:6-7, 27 **7:16** 7:16 Ghava 23:3-16; 49:29-30; 50:13; Zhə 24:32; Ebr 11:9, 13
7:17 7:17-18 Səvəri 1:7-8 **7:19** 7:19 Səvəri 1:10-22 **7:20** 7:20-21 Səvəri 2:2-10; Ebr 11:23 **7:23** 7:23-29
Səvəri 2:11-15; Ebr 11:24-27 **7:29** 7:29 Səvəri 2:15, 21-22; 18:3-4 **7:30** 7:30-34 Səvəri 3:1-10

vəya. ³⁴ Yənəy, e nay ngəra'wə tsa kən mbəzlee tē hidī ka Ezhipətə, mba'ee favə wahə shi va ngəra'wə tsa kən shi. Va tsəgha səkwaree səəkə mə ghwəmə ta mbəlantishi səvəri mbə ngəra'wə tsa va. Ndi sənzenva, nee ghwəniṅaa dzəti hidī ka Ezhipətə kaa ngəshi” kə Hyala.

³⁵ Ma Məyizə tsaa niy dī ma ka Izərayel va fəti və, niy nə ghəshi ngəci: “Wa ntsaa fəyṅa ta mənī mazə lə ta sla ngwəvəə dzəkən ghəya?” kə ghəshi niy ni ngəci kiy, ghəci zhini Hyalaa ghwənay ta nza ghəci ka mazə lə ta nza ghəci ka ndə mbəlīpə. *Ndə kwal tsa Hyala tsaa niy tsahwəy va kaa ngəci mbə zhəghwəy, ghəci gəzanci na dzaa dzəti hidī ka Ezhipətə. ³⁶ Məyizə tsa va bəkəvəri na ka Izərayel səvəri mbə Ezhipətə lə kwəma maḍaṅa mənī na, mba'a shiy cipə kwəma mənəhwə na mbə hidī ka Ezhipətə. Dza na, mba'a zhiniy mənəhwəshi kwa həl tsa ghəm tsa, zhini mba'a mbə gamba. Piya gar faḍə mətsəkə mənī na lə ka Izərayel mbə gamba va. ³⁷ Ghəci na Məyizə tsaa niy ni va kaa ka Izərayel: “A Hyala dzaa təzlikəvəriṅwəy *ndə gəzə kwəma Hyala njee səəkə mbə ngwarməhiṅwəy” kə. ³⁸ Ghala vəghwə tsaa niy nza ka Izərayel basə basə mbə gambay, Məyizə tsa va niy nza na li shi. Ghəci niy nza naa ntsa kwa jipə jijihimmə lə ndə kwal tsaa gəzanci kwəma mə dəlagwa Shinay. Mba'a Hyala banavə kwəmaa bəpə piy ta gəzəmmə.

³⁹ Ma jijihimmə na, kala dānci fəti, zhini ghəshi ka maw zhəti hidī ka Ezhipətə. ⁴⁰ Ma kə ghəshi kaa *Araṅw tə nahwəti vici na: “A Araṅw, vasətəṅəy hyalahi ghəy, a ghəshi dza kwa kwəma ghəy. Sa nzana, ma kwəma Məyizə tsaa bəkəvəriṅəy tsa mbə hidī ka Ezhipətəy, sənay saa mənī va nzəyəy na mə dəlagwa ghəy na ghəyəw” kə ghəshi. ⁴¹ Dza ghəshi mba'a ghəshi vasəvə shiy nja pa məceri fəcava, gəraṅ ghəshi fəy, dza piyən ghəshi sləy sə kaa mbəri tsa

shi va. Ka vəshi ghəshi ki, lə slēni mənī ghəshi va lə dividivi shi. ⁴² Dzəghwa Hyala nanzə ki, tərəd' zhəghanavəshi hwəm. Mba'a zlashi a ghəshi tsəfəkwə kwa kwəma shiy dzar tə ghwəmə, nja kar vici lə tir mba'a sasərkwəhi, nja kwəmaa niy tsasliti ka Hyala va mbəradzə mbə zliya shi. Sa niy nə ghəshi va, ma kə ghəshi na:

Ma kə Hyalay:

“A ka Izərayel, kaa ngəra niy həni ghwəy shiy,
ya vəliy niy vəli ghwəy ghala pətsaa nza ghwəmmə
lə ghwəy mbə gamba gar piya faḍə mətsəkə na?
Tiba tepəw!

⁴³ A ghwəy niy bəvə ciki hwəzla mbəri tsa Mələkwə
ka dza li, na ghwəy hyala, pə ghwəy.
Mba'a ghwəy pəghəvə pa sasərkwə,
hyala ghəy har mənīy Refan, pə ghwəy.
Ma shi ngangati ghwəy vay,
ni ghwəy hyalahi tsəfəkwə ghwəy kwa kwəma shi na ghəshi.

Va tsəgha, ma yən kwərakwə kiy,
ta bantəṅwəy dzee dzəti tsahwəti pi kərakə,
taṅ məlmə *Babilaṅw” kə Hyala, kə ghəshi niy ni.

⁴⁴ Ghala vəghwə tsaa nza jijihimmə mbə gambay, a ghəshi niy lati *Gaska kaa Hyala. Mbəba niy fə ghəshi shiy niy tsaslatim *kwəma pəhəti Hyala ti shi. War njasa niy cinti Hyala kaa Məyizə niy lati mənī Gaska va. Sa niy nə Hyala ngəci: “War njasa nata gha va pə gha taa nga” kə niy ni ngəci. ⁴⁵ Ma sa bəkəwəshi ni kwatəṅa va jijihimmə na, mba'a niy səəkə ləy hwəm shi zəməhwə ghi ta Gaska va. *Zhəwzəwe niy nza dikə tsa shi ghalaba. Dzəghwa ghəshi tsəṅ bəvə Gaska va, mba'a ghəshi tsəhəshi li mbə hidīy niy zləghwəhwə ghəshi va, niy təhamti Hyala mbəzli mbə shi lə bərci nzə. *Gaska va ki na, war ghwəlata

7:35 7:35 Səvəri 2:14; 3:2 **7:36** 7:36 Səvəri 7:3; 14:21-29; veher: Bəla 14:33; 16:1-17; 20:1-11 **7:37** 7:37 3:22-23 **7:38** 7:38 Səvəri 19:1-20:17; SlēniKY 7:53; Gal 3:19 **7:39** 7:39 Bəla 14:3 **7:40** 7:40-41 Səvəri 32:1-8
7:42 7:42-43 Amə 5:25-27; Mələkwə: SlēniTaH 18:11 **7:44** 7:44 Gaska Hyala: Səvəri 25:9, 40 **7:45** 7:45 Zhə 3:14-17; 18:1; 2Sam 6

ghənzə niy nza tə hidī va pa' vəgha vəghwə tsa mənī *Davitə mazə.

⁴⁶ Ma sa mərshi Hyala lə Davitə, mba'a mananati zhəhwər tsa nzə na. Dza Davitə tapə ta cə'wə va Hyala, ta mbə ghəciy nganati ciki kaa Hyala va, ghənzə Hyala Zhakwapə. ⁴⁷ Dzəghwa ya tsəgha nzə na, kwəməvə nga ci Davitə ghəci saa cə'wəti cə'wə va va kiw. Zəghwə ci *Saləmanjw ngati na ciki tsa va. ⁴⁸ Ya tsəgha nganati *Saləmanjw ciki kaa Hyala difa kiy, ka nzəy Hyala ta ghwəmə va mbə ciki tsa ngati ndə ngəri lə dəvə ciw. Nja kwəmaa gəzəkə ndə Hyala va, ma kə niy niy:

Ma kə Hyala Kwa sləkəpəy:

⁴⁹ “Ma ghwəməy, gəzli mazə tsee na, hidī na,

pi kədī səda tsee ghəshi, kə.

Tsama ciki na sa dza ghwəy vaa ngatəraa?

Kwəma na tsava pi tsa dzee vaa nza gar dəkəva tia?

⁵⁰ A sənay ma ghwəy, yən də'wə ghən tsee

ngati na kar ghwəmə lə hidī gwanashi, pə ghwəy shəkəna?”

kə Hyala, kə niy ni.

⁵¹ Avanay sana ki, ghwəyəy, ghala mbə ghwəy lə jijihinwəyəw, ka zhini ghən nza ghwəy, ka dzəghwa sləmə ghwəy har tsa Hyalaw, ka ghwəni nfer ghwəy ghwəy kaa ngətaw. War ghən na sa zhini ghwəy kaa *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa. ⁵² *Ndə gəzə kwəma Hyala tifa kalaa niy sanamiy ngəra'wə jijihinwəyəw. A ghəshi niy bakwamti ka Hyalaa niy ghwənikə Hyala kwatəna ta gəzəpə səkə tsa ntsa slar tsa. Vanay sanay, ta ntsa slar tsa va ngati ghwəy dafa, mba'a ghwəy paslamti.

⁵³ Ghwəy kiy, a ghwəy kwəməvə *kwəma pəhəti Hyala, ka kwal Hyala ndanjwəy na. Dzəghwa ghwəy na, kala fə kwəma gəzəkənwəy kwəma pəhəti Hyala va ghwəy dzəghwa!» kə Etiyen.

Məndiy pə'wə Etiyen lə hərəzli, pa' ka pəəsliti

⁵⁴ Ma sa favə ka sləka kwəma va kwemer gəzəkə Etiyen va tsəgha na, hafən nəfə tsa shi zhiniy satiy tərənjw difa, ndəba ta mbəz, pə gha ghəshi məntəvashi. Ka pərə sli'i ghəshi ta Etiyen. ⁵⁵ Ma dza Etiyen naci, ghəci sa təhanay Hyala nəfə tsa ci lə Safə tsa nzə paf na. Mba'a kafəti kwəma ciy dzəta ghwəmə, ka nighə pətsa məba. Dza na mba'a nay shəndəkə tsa Hyala, mba'a Yesəw məgarə tə kwa bəzəmə Hyala. ⁵⁶ Ma kə na: «Avanara mbə nata ghwəmə ghwəni ghwəni, mba'a Zəghwə ndə ngəri məgarə tə kwa bəzəmə Hyala» kə. ⁵⁷ War sa gəzəkə na tsəgha na, kə mbəzli va mba'a ghəshi na'way slimim shi, ka ngwəmə lala zlanzlanj. Dza ghəshi divəzhəkəwə ghəshi basatəvashi ti gwanashi tsəgha. ⁵⁸ Dzəghwa ghəshi mbahə ghəshi mbahəkəvəri mbə məlmə, kə ghəshi ka pə'wə lə hərəzli ta mbəə pəəsliti. Ma dza mbəzliy ndəgha fətiy dzəkən ta pəəslī məndi na, mba'a ghəshi fəy kwəbenjer shi ta ndəghwanshi vəgha tsahwəti məgəla, Səwl, kə məndi kaa slən tsa ci.

⁵⁹ Ma Etiyen naci ki, ka pə'wə ghəshi na, ka cə'wə ghəci, a kə na: «A Yesəw, Ntsaa sləkəra, bəvə piy tsee» kə. ⁶⁰ Dzəghwa na, gələb gələbəy tə shinin ci, kə ka gəzə kwəma zlanzlanj, ma kə na: «A Ndə sləkəpə, əntaa gha mbəra kwəma shi na jikir na mənti ghəshiy dzəkən shi ma!» kə. War sa gəzamti na kwəma va tsəgha na, bəlahə mətīy.

8

Səwl mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw

¹ Ma Səwl ki na tərənjw ghəci vəshiy ta pəəslī tsa pəəsliti məndi va Etiyen. Dzəghwa fəcavata fəca pəəslī məndi va Etiyen na, tərənjw məndi kafəshi ta sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw

7:46 7:46 Cem 132:1-5 **7:47** 7:47 2Sam 7:5-7; 1Mezh 6:1-38 **7:48** 7:48 17:24-25 **7:49** 7:49-50 Ezay 66:1-2
7:51 7:51 Səvəri 32:9; 33:5; Zher 4:4; Rm 2:28-29; zhini ghən: Ezay 63:10; Ezhek 2:3-5 **7:52** 7:52 Lk 11:47-48
7:53 7:53 7:38; Ebr 2:2 **7:54** 7:54 Cem 37:12; 112:10 **7:55** 7:55-56 Mt 26:64; SləniKY 2:33 **7:56** 7:56 10:11;
Lk 3:21; Zhj 1:51 **7:58** 7:58 22:20 **7:59** 7:59 Cem 31:6; Lk 23:46 **7:60** 7:60 Lk 23:34 **8:1** 8:1 8:4; 11:19

Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. Dza mbəzliy nəw Yesəw va mba'a ghəshi ndanamtəvashi gwanashi dzar mbə giwahi tə hidi ka Zhəwde lə *Samarī. War kwataka *ka kwal Yesəw gwa'a tsəgha, shiy niy nzəyshi mbə Zherəwzalem. ² Dzəghwa nihwəti zhər *ka Zhəwifə, shiy hazləni va Hyala, mba'a ghəshi lamti Etiyen, mba'a ghəshi təhwəniti tərəjw dalala.

³ War ma Səwl naci ki na, war mbə pəla zamti mbəzliy nəw Yesəw ghəci. Ka nəw ghi tsa va, ghi tsa va ta kəəsə mbəzliy nəw Yesəw, zhər lə mi'i gwa'a, ka fəshiy dzəghwa fərshina.

*Fəlipə mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidi ka *Samarī*

⁴ Dzəghwa mbəzliy ndanishi va səvəri mbə Zherəwzalem ki, ka dza kwaba ka dza kwaba ghəshi dzar mbə məlməhi, ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli.

⁵ Ma sa hwə Fəlipə naci ki na, tsər dzay dzəmbə məlmə tə hidi ka Samarī, dza na ka gəzanshi kwəmaa dzəkən *Kəristəw Ntsa tivə Hyala kaa mbəzli mbəfa. ⁶ Ma mbəzliy basəshi gwanashi na, war mbə fə ghən ghəshi ta kwəma gəzə Fəlipə lə nəfə kwətiŋ. Sa ka ghəshiy favə kwəma maɗaŋa maɗaŋa na mənī na, zhini mbə nata ghəshiy nza lə mətə shi. ⁷ Sa nzanay, mbə səvəri niy nza gazlaka mbə ghən tsa ka gezlekiki, kala ngwəmə lala zlanzlan ghənzə mbə səvəri. Daŋ vədəvəder niy satishi ka dza, ma mbəzli mətəti mətəti vəgha ni na, mba'a ghəshi mbəlishi kwəriŋ. ⁸ Dzəghwa ki, mba'a mbəzli vəshishi dalala mbə məlmə va tsəgha.

⁹ Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa mbə məlmə va, Shimanjw, kə mənđi kaa slən tsa ci. Ndə mənđi shi maɗaŋa maɗaŋa ni ghəci niy nza, ka dza her ka Samarī tərəjw va shi ka na vaa mənđi. Ka ntsa dikə tsa ghəci niy bəti ghən tsa ci. ¹⁰ Ma mbəzli gwanashi mbə məlmə va na, ka fə ghən ta kwəma ci va, ndərazhi lə mətikwəkwər gwa'a. Ma kə ghəshiy ni na: «Kay zal tsay, hyala nə mənđi bərđi

dikə na, kə mənđi slən tsa nzə na ntsa» kə ghəshi. ¹¹ Ghəshi na war ka fə ghən tərəjw, ta kwəma ci va sa nzana ghala kwatanjata ghəci dzamti her kwa shi lə shi maɗaŋa ci va niy mənđi na.

¹² Ma sa banavə ghəshi nefer shi kaa Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshi Fəlipə dzəkən njasa sləkə Hyala mbəzli lə dzəkən slən tsa Yesəw Kəristəw na, mba'a mənđi mananatishi *batem, zhər lə mi'i gwa'a. ¹³ Ya Shimanjw ci kwərakwə na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Dzəghwa mba'a mənđi mananati batem kwərakwə. Ləy hwəm sa mananati mənđi batem na, mba'a nzəyəy kwasəbə Fəlipə, sa dzashi her ci va shi mənđi Fəlipə lə bərđi Hyala, shi dimədime ni lə shiy cipə kwəma dikə dikə na.

¹⁴ Ma sa favə *ka kwal Yesəw va niy nza mbə məlmə Zherəwzalem, a ka Samarī zləbavə kwəma Hyala, kə mənđi na, mba'a ghəshi ghwənashi kar Piyer lə Zhan ngəshi. ¹⁵ Dza kar Piyer sa tsəhəshi ghəshi mbə Samarī na, tapə ghəshi ta cə'wə dzəkən mbəzliy banavə nefer shi kaa Yesəw, ta mbə ghəshiy kwəmavə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa. ¹⁶ Sa nzana kalaa səkway Safə tsa Hyalaa dzəkən ndə mbə shi ya tsamafa ci di. War lə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə mənđi niy mananatishi batem gwa'a tsəgha. ¹⁷ Dza kar Piyer lə Zhan ki, mba'a ghəshi fanakənshi dividivi shi, dzəghwa mbəzli va mba'a ghəshi kwəmavə Safə tsa Hyala gwanashi tsəgha.

¹⁸ Ma sa nay Shimanjw Safə tsa Hyala dzay dzəmbə mbəzli va sa fanakənshi ka kwal Yesəw dividivi na, dza na tsəgha, ka bənsi gəna kaa mbəzli va. ¹⁹ Ma kə ngəshi na: «Ndaram bərđi mənđi ghəwəy ni shini li shi kwərakwə! Ma sa kee fə nee dəvə dzəkən ndə kwərakwə na, nza ghəci kwəmavə Safə tsa Hyala dəwdew tsa» kə. ²⁰ Ma kə Piyer kaa ngəci na: «Kwədəp pə gha zaŋa lə gəna ghata gwa'a. Tə sa bərđi gha, a mənđiy mbay pavə vəli vəlipə Hyala tə gəna, pə gha. ²¹ Gha na na ghay, kwəma gha mbə

sləni mənı ghəy na ya jəw tsətsəw. Sa nzanay mənəy nəfə tsa gha dəwdew kwa kwəma Hyalaw. ²² Ə pə gha zhəghanavə hwəm kaa zəzə kwəma gha na gəmgəm na, a gha cə'wə va Ndə sləkəpə, nda nza naa pəlanja mbə nəfə tsa ciy dzəkən kwəma təkə nəfə tsa gha na gəmgəm na. ²³ Sa nzanay, e nay, a nəfə tsa gha təhəy va ndərəm tsa 'yaghwakəghwak tsa, *kwəma jikir na sləwanja na» kə. ²⁴ Ma kə Shımanjw na: «Cə'wəram Ndə sləkəpə də'wə ghən tsa ghwəy vantaa shiy ya kwətinj mbə shi gəzəkə ghwəy va səəkə dzəkənee» kə.

²⁵ Dzəghwa kar Piyer ki ləy hwəm kwəma va tsəgha, ka gəzanshi kwəma Ndə sləkəpə kaa mbəzli, ka ndəgha fətiy dzəkən. Ma sa kədfishi ghəshi na, dza ghəshi ka zhashiy zhəmbə məlmə Zherəwzalem. Ma ghəshi mbə kwal na, mba'a ghəshi gəzəy Yəwən kwəma wəzə na dzar mbə giwahi tə hidfi ka Samari dəj.

Kar Fəlipə lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy

²⁶ Ma tə nahwəti vici na, mba'a ndə kwal tsa Ndə sləkəpə təzliy kaa Fəlipə, ma kə ngəci na: «Sati a gha dzəghwa kwa kwal tsaa səəkə mbə Zherəwzalem ta dzəghwa məlmə Gaza. Ma kwal tsa vay, sa mbə gamba na» kə. ²⁷ Dza Fəlipə tsəgha mad' madiy, ka nəw kwal tsa va. Ma ghəci mbə kwal sa nə na tsa' kə na, ndə tsahwəy, ma ntsa va na, ndə ghəra sləni ngwəmna tsa ka Etiyəwpiy ghəci, ntsa tsə'wamti məndi mba'am fəy ta ndəghwə gəna mazə, maliy sləkə hidfi ka Etiyəwpiy, Kandasə, kə məndi kaa slən tsa nzə. Ntsa va sləkə na gəna nzə gwanata. Ma ntsa vay, mbə məlmə Zherəwzalem niy səəkə na mbə tsəfəkwə kwa kwəma Hyala. ²⁸ Na dzay naa jighi, ghəci mə sharet mənəy, kala jangə shiy ghəci kwa zliya tsasliti *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala.

²⁹ Ma kə *Safə tsa Hyala kaa Fəlipə ki na: «Mbalə, kətəghəvanjaa dzəvəgha sharet va ndəkwə ndəkwə» kə. ³⁰ Dza

Fəlipə, ka kəsli bali, mba'a kətəghəvay dzəvəgha. Ma fa na na, ntsa va mbə jangə zliya ndə Hyala Ezay. Ma kə Fəlipə ngəci na: «Ka favə kwəma jangə gha va, gha sana tsəna?» kə. ³¹ Ma kə ntsa va na: «Njaa kee mbay favə, kala pəraslikəvərıda shi di na gəzə ndə shəka?» kə. Dza na tsəgha, ka cə'wə Fəlipə a ghəci dzəməə nzəyəy vəgha, mba'a Fəlipə dzəməy. ³² Ma pətsa jangə na va shiy ti kwa zliya vay, avanta kwəma gəzə məndi ti:

War nja təmbəkə tsa kəsə məndiy dzəti pi hənı shiy niy mənıy na.

Njasa ka zəghwə təmbəkə vaa ghwənay ma ya miy tsa ci,

ta dəvə ntsaa tədfi səbə tiy, ava tsəgha niy nzəyəy na.

³³ Dza mbəzli mba'a ghəshi panakən ha'wə.

Tərəh ntsaa niy yipə ti mbə ngwəvə ci.

Dzəghwa ki na, kala kama hwəlfə ci tə hidfi ni,

sa kədfantim piy tsa ci, kə.

³⁴ Ma kə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va kaa Fəlipə na: «Ə cə'wəne, gəzara, dzəkən wa gəzə *ndə gəzə kwəma Hyala tsa kwəma na tay? Dzəkən ghən tsa ci shəkənaa? Naa dzəkən tsahwəti ndə na?» kə.

³⁵ Ma kə Fəlipə na: «Dzəkən Yesəw gəzə məndi kwəma va» kə ngəci. Dza na mba'a gəzanavə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw. ³⁶ War ma ghəshi mbə nəw kwal tsa shi va tsəgha na, mba'a ghəshi kəsashi yam, ma kə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va na: «Avanashi yam, ka mbay ghaa məntəra *batem sana sa?» kə. ³⁷ Ma kə Fəlipə kaa ngəci na: «War mba'a pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw gwa'ay, ta mbay dze məntəna batem» kə. A kə ntsa va na: «Yə, e banavə nəfə tsee, e zləbati lə nəfə tsee gwanay, Yesəw *Kəristəwəy, Zəghwə Hyala na» kə. ³⁸ Dza na mba'a garəti sharet ci, mba'a ghəshi səkwashi bakanashiy dzəmbə yam. Kar Fəlipə lə ndə ghəra sləni ngwəmna tsa va. Dzəghwa mba'a Fəlipə mananati batem.

³⁹ Ma sa səəməshi ghəshi kwa yam na, dza Safə tsa Ndə sləkəpə tsəŋ banti Fəlipə vəgha ntsa va. Kala zhini ghəciy nay ghwəla. Ma ghəci naci ki na, war ka nəw kwal tsa ci ghəci lə vəshi tərəŋw.

⁴⁰ Ma sa bəvə Safə tsa Hyala Fəlipə naci ki na, mba'a dzaa tsahwəy mbə məlmə Azətə. Mba'a kafəy tiba ta dzəmbə məlmə Shezare, ma ghəci mbə kwal na, mba'a gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə dzar na mbə gwa'a.

9

*Səwl zhəghəy ka ndə nəw Yesəw *Kəristəw*

¹ Ma Səwl ghalaba ki na, war ghwəlay ghəci niy nza mbə sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw Ndə sləkəpə, ka bəkwəshi. Dza na mba'a tsəhəy va dikə tsa *ka ta Hyala, ² mba'a dəwvə zliyahy və, ta cishi kaa mbəzliy sləwa *ciki basəva tsa ka Zhəwifə mbə məlmə Damasə, ta mbə ghəshiy banavə kwal tsa dzəmbəshi. Ya wa ntsa dza naa kəsay mbə nəw kwal tsa Yesəw va, ya zhər; ya mi'i mbəba na, ma nza kəəsəshi, ka pəhəshiy dzəmbə Zherəwzalem.

³ Ma sa bəvə na zliyahy va ki na, mba'a madiy. War ma ghəci mbə kwal, ghəci ndəkwə ndəkwə ta dzəmbə Damasə na, vətəghə, wəŋ pi mənuy səəkə mə ghwəmə, mba'a mbərakənvay kən. Dəzlətsəbə ghəci tsəbay. ⁴ 'Wakəvə Səwl tsəgha, gwərəp tərəy dzəti hidfi. Fa na na, məli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Səwl, a Səwl, wa shiy mənishi ni, sara gha ngəra'wə tay?» kə. ⁵ Tapə Səwl ta dəw kwəma, ma kə na: «Wa ndə nza gha kia Ndə sləkəpə?» kə. Ma kə məli va ngəci na: «Yən na, yən Yesəw tsa sancy gha va ngəra'wə! ⁶ Ma nə ya, ya tsəgha nzy, Sati limbə dzəmbə məlmə na, ma mbəbay, nza məndi gəzəŋa shi dza ghaa məniti» kə.

⁷ Ma mbəzliy nza kar Səwl mbə dza ta dza va li shi kwa zəərə kwətij na nashi ki

na, garrə ghəshi garəshi, shalalal ghəshi nzyshy. Mba'a ghəshi favə gaka gəzə kwəma ndə nanzə ki na, a nay ntsaa gəzə kwəma va ghəshiw. ⁸ Dzəghwa Səwl mba'a satiy tə hidfi. Bəŋə'i kə kaa mətəhi ci na, shəŋ ghəci kaa nay pi. Dza mbəzli nza ghəshi va li shi mba'a ghəshi kəsəghə tə dəvə ciy dzəmbə məlmə Damasə. ⁹ Sa tsəhəy na mbəba na, hi mahkan ghəci məniti, shəŋ ta nay pi, zəhwə shi zəməw, sahəwə ya yaməw. War tsəgha ki.

¹⁰ Ma ghala pətsa va na, mba'a tsahwəti ntsaa nəw Yesəw niy nza tiba mbə məlmə Damasə va, slən tsa ci na, Ananiyasə. Dzəghwa ma kə Ndə sləkəpə kaa ngəci nja kwa shiw na: «A Ananiyasə» kə, ma kə Ananiyasə zləbanci na: «Way, Ntsaa sləkəra» kə. ¹¹ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, a gha nəw kwal tsa har mənidiy kwal tsa "Ndihwə tsa". A gha dzaa dzakə ghi tsa Zhəwdasə, sa ghaa tsəhəŋay, nza gha dəw tsahwəti ndə, Səwl, kə mənidi kaa slən tsa ci, ndə ka Tarsə ghəci. Avacy mbə cə'wə sənzyva kəyfa. ¹² Mba'a nay ndə nja kwa shiw, slən tsa ci na Ananiyasə. Ntsa nay na va na, mbə dzəmbə ghəciy dzəkən, ka fə dividivi ciy dzəkən ta mbay ghəciy nay pi» kə. ¹³ Ma kə Ananiyasə kaa zləbanci Ndə sləkəpə na: «A Ntsaa sləkəra, ee favə kwəma məniti zal tsa va, va nihwəti mbəzli dəŋ, ee favə ngəra'wə tsa təliti na mbəzli gha li mbə məlmə Zherəwzalem. ¹⁴ Ya sana sənzyva sa səkəy na tsa tikəy, lə kwal na və sa banavə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, ta mbə ghəciy pəhə mbəzliy nəwŋa gwanashi» kə. ¹⁵ Ma kə Ndə sləkəpə ngəci na: «Sati, mbala na gha. Sa nzana, ma ntsa vay, ee təravə, ta dza ghəciy gəzə slən tsee kaa mbəzli tə nihwəti hidfi, lə kaa mezhihə shi, lə kaa mbəzli ka *Izərayel gwa'a. ¹⁶ Ta cancy ngəra'wə tsa dza na ta sa tə mbərkə slən tsee dzee də'wə ghən tsee» kə.

¹⁷ Əŋkwa kə Ananiyasə, mba'a madiy, ka dzaa dzakə ghi tsa va. Sa tsəhəy

na keyfa na, mba'a fanakæn dividivi ci kaa Sowl. Ma kɛ na: «A zɛmɛrɛ Sowl, Yesew Ndɛ slɛkɛpɛ tsa tsahwɛy va ngɛɲa kwa kwal tsa sɛkɛ gha va kway, ghɛci ghwɛnara na sana, a gha mbɛɛ nay pi, lɛ ta mbɛ nɛfɛ tsa ghaa tɛhɛy lɛ *Safɛ tsa Hyala dɛwdɛw tsa» kɛ. ¹⁸ Dzɛghwa, tsɛgha ki war ghwɛla na, nza'jɛw, sɛ nja kwafɛ tɛrɛkɛvay sɛkɛ mbɛ mɛtsɛhi ci. War ghwɛla ki na, Sowl mbɛ nay pi. Dza na pɛlhɛm satiy tɛ pi, mba'a mɛndi mananati *batem. ¹⁹ Dza mɛndi, hɛɲ mɛndi banavɛ shi zɛmɛ, ka zɛmɛshi ghɛci. Ma sa zɛhwɛ na shi zɛmɛ na, mba'a bɛrci ci zhikɛshi.

Sowl mbɛ gɛzɛ kwɛma Hyala mbɛ mɛlmɛ Damasɛ

Dzɛghwa Sowl, mba'a nzata nza gar vici jɛwɛ lɛ mbɛzliy nɛw Yesew mbɛ mɛlmɛ ka Damasɛ. ²⁰ War ghwɛla tsɛgha na, mba'a dzɛmbɛy mbɛ gɛzanshi kwɛmaa dzɛkɛn Yesew *Kɛristɛw kaa mbɛzli dzar mbɛ ceker basɛva *ka Zhɛwifɛ, ma kɛ na: «Yesewɛy, Zɛghwɛ Hyala na» kɛ. ²¹ Ma mbɛzliy favɛ kwɛma ci va gwanashi na, madanɲa ghɛshiy nata nava kwɛma. Kɛ ghɛshi, ka dɛdɛw, ma kɛ ghɛshi na: «Ntsaa niy sasa ngɛra'wɛ va 'yahɛ'yahɛy kaa mbɛzliy nɛw Yesew mbɛ mɛlmɛ Zherɛwzalem sasa tsɛy? Ɖ ghɛci sɛkɛ tikɛ sɛnzɛnva ta kɛsɛ mbɛzliy nɛw Yesew kaa mbɛzli dikɛ dikɛ ni mbɛ *ka ta Hyala sa?» kɛ ghɛshi.

²² War ma Sowl naci ki na, ka mɛtsɛhɛ bɛrci ta gɛzɛpɛ kwɛma Hyala, lɛ bɛrci mbɛ tɛrɛɲw. Mba'a pɛraslanakɛvɛrishi: «Yesew na Kɛristɛw Ntsa tivɛ Hyala ta mbɛli mbɛzli» kɛ. Ma sa favɛ ka Zhɛwifɛ mbɛ mɛlmɛ Damasɛ nava kwɛma na, mba'a mɛhɛrli shi sɛɛta, kala sɛnashi shi ka ghɛshi gɛzɛ ghɛshi ghwɛla.

²³ Ma lɛy hwɛm vici dan na, dzɛghwa ka Zhɛwifɛ mba'a ghɛshi pɛhɛti pɛsli ci. ²⁴ Dzɛghwa mba'a kwɛma pɛhɛti ghɛshi va tsɛhɛta kwa slɛmɛ Sowl. Mɛlmɛ vay, dɛzɛtsɛbɛ niy tsɛbay mɛndi lɛ kɛlɛm, dza ghɛshi ki, mba'a ghɛshi fɛy mbɛzli dzar kwa miy dɛghahi, havɛghwɛ

lɛ hɛvir gwa'a, ka ndɛghɛ ta pɛsli. ²⁵ Dzɛghwa mbɛzli ta sɛda Sowl tɛ nahwɛti vici hɛvir, lan ghɛshi bɛvɛɛ faghwa kwa ghwani, mba'a ghɛshi bay dzɛvɛri kwa mergi kɛlɛm. Ta mbɛ ghɛciy sɛkway dzɛti ngwɛla ta hwɛy.

Sowl mbɛ mɛlmɛ Zherɛwzalem

²⁶ Ma sa tsɛhɛy Sowl mbɛ Zherɛwzalem na, dza na slar, ka pɛla jakɛva ghɛci tsɛgha lɛ mbɛzliy nɛw Yesew. Ma mbɛzliy nɛw Yesew gwanashi na, war mbɛ hazlɛni ghɛshi niy nza vɛ. Ya tsɛgha niy nɛ na: «Ndɛ nɛw Yesew nzee» kɛ na, niy zlɛbavɛ nava ghɛshiw. ²⁷ Kɛ Barnabasɛ ki mba'a pɛmɛghɛ dzɛvɛgha *ka kwal Yesew. Dza na mba'a gɛzanshi njasa nay Sowl Ndɛ slɛkɛpɛ kwa kwal Damasɛ dɛ'wɛ ghɛn tsa ci, lɛ njasa gɛzanakɛ Ndɛ slɛkɛpɛ kwɛma gwa'a. Zhini na difa mba'a gɛzanshi njasa gɛzɛhwɛ Sowl kwɛmaa dzɛkɛn slɛn tsa Yesew mbɛ mɛlmɛ Damasɛ, kala gwɛrsɛ ma. ²⁸ Ma ka gha ghɛshiy yivɛ ki. Dzɛghwa Sowl, ghala fɛcava ki, mba'a mɛniy ka ntsa kwa zɛrɛ kwɛtinɲ na li shi. Ka dza kwaba, ka dza kwaba ghɛci mbɛ Zherɛwzalem lɛ gɛzɛ kwɛma mbɛ slɛn tsa Yesew *Kɛristɛw, kala gwɛrsɛ ma. ²⁹ Ka gɛzɛ kwɛma ghɛci niy nza, ya kaa *ka Zhɛwifɛ gɛzɛ kwɛma ka *Gɛrɛkɛ, ka ngɛrɛ ghɛpɛ li shi. Ma ghɛshi na, ka pɛla kwal tsa pɛsli ci. ³⁰ Ma sa favɛ ngwarmɛhiy mbɛ nɛw Yesew kwɛma va tsɛgha na, mba'a ghɛshi pɛmɛghɛ dzɛmbɛ mɛlmɛ Shezare. Dza ghɛshi tifa mba'a ghɛshi zlay ta dzɛmbɛ mɛlmɛ Tarsɛ.

³¹ Ma ghala vɛghwɛ tsa va ki na, feeye safɛ ta mbɛzliy nɛw Yesew tɛ hidɛi ka Zhɛwɛde, lɛ Galile, mba'a ni ka *Samari gwa'a. Ka kwɛma bɛrci ghɛshi kwa kwal Hyala, ka mɛtsɛhɛ yi fɛti va Ndɛ slɛkɛpɛ. Zhini ka mɛtsɛhɛva dan tsa shi, sa kɛtishi bɛrci *Safɛ tsa Hyala.

Ntsa mɛti mɛti vɛgha tsa mba'a Piyer

9:20 9:20 17:2; Lk 22:70 **9:21** 9:21 8:1; 9:13-14 **9:22** 9:22 5:42 **9:23** 9:23 23:12 **9:23** 9:23-25 2Kwɛr 11:32-33 **9:26** 9:26-27 9:3-6, 20; Gal 1:18 **9:27** 9:27 Barnabasɛ: 4:36-37; 11:22-30; 12:25; 13:1-4, 7, 43-50; 14:12, 20; 15:2-12, 22, 35-39; 1Kwɛr 9:6; Gal 2:1, 9, 13 **9:30** 9:30 11:25; Gal 1:21

³² Dzəghwa Piyer ki, ka təwrə dzar mbə mēlməhi, ya kwəməba nʒə, ka wanshi wə kaa mbəzli nəw Yesēw. Dzəghwa na tə nahwəti vici, mba'a səkəy dzəvəgha ni mbə mēlmə Lida mbəzli. ³³ Mba'a kəsəy ndə mbə mēlmə va, slən tsa ci na Ene, shaw ghəci ghala piya dəghəsə va zəlghwə tsa mēti mēti vəgha tsa. War tə pi hēni tsa ci ghəciy nza. ³⁴ War sa nay Piyer, ma kə kaa ngəci na: «Ene, ava Yesēw *Kəristəw mbəliŋa. Sati, pəərə shi hēni gha» kə. 'Wakəvə tsəgha, nza'jəw Ene satiy.

³⁵ Ma sa nay mbəzli mbə mēlmə Lida lə mbə hidī Sarən gwa'a nava hwəlfə kwəma tsəgha na, mba'a ghəshi zhəghəshi ka ka nəw Ndə sləkəpə tsəgha.

Zhakati tsa Tabita mbə mēti

³⁶ A nahwəti mali niy nza tifa mbə ka nəw Yesēw mbə mēlmə Zhafa, Tabita, kə mēndi kaa slən tsa nʒə. «Dərkasə» kə mēndi lə kwəma ka *Gərekə. Dərkasə tsa va na, kimə dī naa gəzə. Mali kwa ghəra slēni wəzə na ghənzə niy nza, ka kəti ka ndərma, lə vəlanshi vėli tərəŋw.

³⁷ Dza na tə nahwəti vici mba'a tərətə gwərapətə, kə mba'a mətita. Dza mēndi pi mēndi pəshamti mbəri tsa nʒə, mba'a mēndi fəy mbə ciki tsa ngati mēndi mə ghən tsahwəti. ³⁸ Mba'a mbəzli nəw Yesēw mbə mēlmə Zhafa favə mbə Lida na Piyer, kə mēndi. Mēlmə Lida va na, ndəkəwə ghənzə lə mēlmə Zhafa. Dza ghəshi mba'a ghəshi ghwənashi mbəzli bakə ngəci. Ta dzaa cə'wə a ghəci səkə tənʒən kala dzaa bəəli wəri kwa kwal.

³⁹ Ma sa tsəhəshi mbəzli bakə ni va na, mba'a ghəshi gəzanci kwəma va kaa Piyer. Dza Piyer mad' mad'iy kwasəbə shi tsəgha. Dza ghəshi nishə tsəhəshi. Ma sa tsəhəy na na, mba'a mēndi pəməghə dzəmə ciki tsa ngati mēndi va mə ghən tsahwəti. Ma sa tsəhəy Piyer məba ki na, dza mi'i mbəreketi gwanashi, war ka kətiva ghəshiy dzəvəgha. Ka tihwəni, ka ciki kwəbənərəy cisli Dərkasə ghənzə tə ghwəmətə kaa ngəci. ⁴⁰ Dzəghwa Piyer kaa ngəshi tsəgha: «Ləvərīŋwəyəm tə ngwəla gwanəŋwəy» kə. Ma sa səvərishi

ghəshi na, dza na gələbə gələbəy tə shinin ci, tapə ta cə'wə Hyala. Sa cə'wəti na na, dza na tərəd' zhəghətəvay dza kwa mbəri tsa va, ma kə na: «A Tabita, satīŋa!» kə. Dza mali va, bəŋ ghwənamti mətə nʒə. Ma sa nay na Piyer na, mba'a satita, dza das nʒəyta mənʒəy. ⁴¹ Dza Piyer pay kəsakati tə dəvə, mba'a garəy. Da' harashi mbəzli Hyala ghəshi lə mi'i mbəreketi va, ci' cintishi Tabita, tə ghwəmətə ghənzə. ⁴² War ghwəla ki na, gwa'a gwa'a mbəzli mbə mēlmə Zhafa favə nava kwəma ki. Dza mbəzli dən' mba'a ghəshi bənavə nefer shi kaa Ndə sləkəpə mbə mēlmə va. ⁴³ Dza Piyer mba'a mēnti vici dən' mbə mēlmə Zhafa ki, kəghi tsa Shiman'w. Shiman'w tsa va na, kwəbə hwətahi na slēni ci ka naa mēni.

10

Kar Kwənel lə Piyer

¹ Mbə mēlmə Shezareyey, a tsahwəti zal niy nza tifa, Kwənel, kə mēndi kaa slən tsa ci. Mazə tsa ka sawji ka *Rəm bələkəwə ghəci, mbəzli sləwa na va na, ka sawji ka Itali, kə mēndi kaa harshi. ² Ma ghəci na, ntsa slar tsa, ka hazlənī va Hyala ghəci lə mbəzli kəghi tsa ci gwanashi. Dalala ghəciy kəti *ka Zhəwifə. Zhevi ghəciy nza mbə cə'wə Hyala.

³ Dzəghwa na tə nahwəti vici, ge'i ge'i lə tsahi mahkan hetihwer, mba'a nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na va na, *ndə kwal tsa Hyala wayway ghəci mbə dzakə ghi tsa ci, ka har, a kə na: «A Kwənel» kə.

⁴ Dza Kwənel ka nighə, mba'a her ci dzashi tərəŋw, ma kə na: «Wa saa mənīy kia Ndə sləkəra?» kə. Ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəci na: «A Hyala zəzətīy dzəkən gha, mba'a zləbavə cə'wə gha, lə kəti tsa kəti gha mbəzli.

⁵ Nana kiy, mbala ghwəni mbəzli dzəmbə mēlmə Zhafa, ta harŋa Shiman'w tsa har mēndiy Piyer. ⁶ Avaciy ndə mēlmə kəghi tsa Shiman'w, ndə kwəbə hwətəber. Miy kwəfa kərkəva ma na ghi tsa va» kə.

⁷ Ma sa dzay ndə kwal tsa gəzanci kwəma va kaa Kwənel ki na, dza na da' harvə mbəzli bakə mbə ka slēni ci, lə ndə sawji tsa ci kwətiŋ, ndə slēni tsa ci ghala kwatanjata, ndə hazləni va Hyala ghəci. Dzəghwa na mba'a slanakəshi kwəmaa mənta va gwa'a. ⁸ Ma sa slanakəshi na kwəma va na, mba'a ghwənashiy dzəmbə məlmə Zhafa ki.

⁹ Ma way pi tə həzlimə, ghəshi mbə kwal shi, ndəkwə ta tsəhə mbə məlmə Zhafa na, mba'a Piyer kafəy dzay dzəmə ghən ciki tsa gwəmati məndi nja beela ta cə'wə Hyala, vici kwa ghən. ¹⁰ Ghalaba na, ka ghəranci ma, ka dī zəmə shiy ghəci. Ma məndi ghwəlashi mbə tsətsəva ta pəlanci hwər na, dza Hyala mba'a cinti shiy nja kwa shiw. ¹¹ Tsa' kə na, ghwəmə ghwənita, mba'a nay sə məba nja gwadə tsa dikə tsa, mba'am kəsəvə slimim ci fadanashi, ka səkwa ghəciy dzəti hidī. ¹² Njə'wə kə Piyer kaa pətsa mbəba na, ya wa slən saa dza səfa tə hidī nza shidshid və fadə gwa'a na, war mbə, lə shiy dza lə hwər dība, mba'a hwəlfə 'yegwer gwa'a gwa'a. ¹³ Ma fa Piyer na, məli ndə mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, sati kəsəshi, a gha slaslashi, ka tashi ta zəməshi» kə. ¹⁴ Ma kə Piyer na: «A Ndə sləkəra, awə kiw. Slən sa makəpə Hyala va zəmə ci, ya shi mahalakə niy, səəkə ghəshiy nza nehem tə miy tsee tepəw» kə. ¹⁵ Zhini ma kə məli va ngəci ba na: «Ma shi nə Hyala dēwdew na ghəshi kəy, ka nə gha awə, mahalakə na ghəshi, pə gha ma!» kə. ¹⁶ War tsəgha war tsəgha, gar mahkan səfa shi va mbə məniva tsəgha ngəci. Dzəghwa ki, nza'jəw ghəshi zhiniy zhashiy zhimə ghwəmə.

¹⁷ Ma Piyer ki na, ghərəŋə mbə təkə shi dī gəla shi nashi na vaa gəzə. Ma ghəci mbə zəzə kwəma va na, mba'a mbəzli ghwənikə Kwənel va səəkəshi kwa dəgha, mba'a ghəshi dəwvə ghi tsa Shimanjw tə pətsa nza na. Səəkə ghəshi garə ghəshi garəshi kwa dəgha. ¹⁸ Tapə ghəshi mbə har mbəzli kəghi tsa va. Sa washi məndi na, dza ghəshi ka dəw, ma

kə ghəshi na: «Tikə na tsahwəti ndə məlmə, Shimanjw, kə məndi kaa slən tsa ci, zhini Piyer tsahwəti slən tsa ci bay na?» Kə ghəshi.

¹⁹ Ghala pətsa va na, Piyer ghwəlay war mbə təkə kwəmaa dzəkən shi nashi na va. Ma fa na na, *Safə tsa Hyala mbə gəzanci kwəma, ma kə na: «A Piyer, ava zhər mahkan mbə palaŋa kwa dəgha. ²⁰ A pə gha məntiy, sati a gha dzəghwa. Nza ghwəy dzanjəwəy li shi, əntaa gha kə ghəpə ma. Sa nzanay, yən ghwənikəshi na» kə.

²¹ Əŋkwa kə Piyer, dza na mba'a səkway dzəvəgha shi. Ma kə kaa mbəzliy pəla va na: «Ane, yən na sa pala ghwəy va. Wa shiy mənishi səəkə ghwəy ta pəlaraa?» kə.

²² Ma kə ghəshi na: «Kwənel, mazə tsa ka sawji bələkwə ghwənikəŋəy na. Ghəciy, zal tsa slar tsa na. Ka hazləni va Hyala, mbə fal *ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. *Ndə kwal tsa Hyala gəzanci na: "Ghwəni mbəzli a ghəshi harkəŋa Shimanjw Piyer, ma nza gha fa kwəma dza naa gəzaŋa" kə ngəci. Va tsəgha ghwənikəŋəy na ta harŋa» kə ghəshi. ²³ Ma sa favə Piyer tsəgha na, dza na mba'a harəghəshiy dzəkə ghi, mba'a fənəyshi gwəci tsa shi, hi ghəshi kəyba.

Ma way pi tə həzlimə ki na, kəram Piyer kafəy li shi. Dza nihwəti ngwarməhiy mbə nəw Yesəw mbə məlmə Zhafa mba'a ghəshi dzashi kwasəbə. ²⁴ Dza ghəshi tə həzlimə va, kwədīm ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Shezare. Tība Kwənel niy nza mbə ndəghəshi, mba'a basəkə ngwardəhiy lə madigahiy slar slar ni gwa'a. ²⁵ Ma Piyer kwa miy dəgha mbə dzəkə na, mba'a Kwənel madiy ta dza ta ka'wə. Dza Kwənel tsəgha tsəfəkwə tsəfəkwəy kwa kwəma ci, ka pəra'wanci dividivi. ²⁶ Dza Piyer mba'a kəsakati. Ma kə ngəci na: «Satiŋa! Yənəy, ndə nzee nja gha kwərakwə» kə.

²⁷ Ma sa kəsakati Piyer na, ka dzəkə ghi ghəshi kala sla kwəma ghəshi. Dzəkə Piyer na, mbəzli basəshi tərəŋw dalala

kəyba. ²⁸ Ma kə Piyer ngəshi na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay kiy, mahalakə na va ghəy, ghəy kaa Zhəwifə, ta jakəva ghəy lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ya ta dzakə ghi tsa shi nzo. Əy, ma ki na, dza Hyala mba'a citəra shiy vantee taa bəti ya wa ndə ci nja ntsa mahalakə tsa kwa kwəma Hyala. Ya nja ntsa kamam gar jakəva li. ²⁹ Ava va tsəgha zləbavee sana nay ghwəy, mba'ee səəkəra kala məni ma awə sa harda ghwəy. A nə ya kaa kwəma dəwee va ghwəy nana kiy, tawa harda ghwəya, nə ya?» kə.

³⁰ Tapə Kwərnəl ta zləba kwəma va, ma kə na: «Avanay kwa fada vici na sana ndatsə, ma fəcava yən mbə cə'wə Hyala ge'i lə tsahi mahkan kəghi tseyey, mba'a nahwəti kwəma kəsara. Tsa', pən na, ndə məgarə kwa kwəmee, ka mbərə kwəbanj tsa kən ghən ci nja vici. ³¹ Ma kə ngəra na: "A Kwərnəl, a Hyala favə cə'wə gha, mba'a zəzətiy dzəkən kəti tsa kəti gha va mbəzli. ³² Va tsəgha səəkee ta gəzəna. Sənzənvay, ghwəni miy ta har Shimanjw Piyer mbə Zhafa. Avacyi ndə məlmə kəghi tsa Shimanjw, ndə kwəbə hwətəber, miy kwəfaa kərkəva ma na ghi tsa ci va" kə. ³³ Dzee ki, mba'ee ghwənashi mbəzli tanjan ta harnə sana nay gha. Sa tsəhəshi ghəshi va gha na mba'a gha zləbavə səəkə kwərakwə. Sənzənva kiy, avanənyəy tikə gwənanəy kwa kwəma Hyala, ta fa kwəma gəzəna Ntsaa sləkəpə va ta gəzənyəy» kə.

Kwəma Hyala gəzə Piyer kəghi tsa Kwərnəl

³⁴ Ma ləy hwəm sa kəfamti Kwərnəl gəzə kwəma ci va na, dza Piyer tsəgha, mba'a ghati gəzanshi kwəma, ma kə na: «Aya, kwagwa'a kwagwa'ay, avanay nana ghee sənay na, ghəngəhən tsa mbəzli tifa va Hyala na nanzəw, pən! ³⁵ Ya wa ndə na mbə hwəlfəhi mbəzli gwa'a, kama na mbə hazləni və, ka məni kwəma wəzə nay, ghəci na sa dī na. ³⁶ A ghwəy sənay, miy tsa niy ghwənəkə

Hyala kaa ka *Izərayel. Miy tsa vay, Yəwən kwəma wəzə na, saa bəpə zərkə mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw na. Ghəci na Ndə sləkəpə gwa'a. ³⁷ A ghwəy sənata kwəmaa niy gəzəkə Zhanj dzəkən *batem. A ghwəy sənashi shiy mənishi ləy hwəm kwəma ci va. Sa ghatəvashi ghəshi mbə hidī Galile ka dzar pa' mbə hidī Zhəwde. ³⁸ Zhini a ghwəy sənay njasa banavə Hyala bərci nzo, lə Safə tsa nzo dəwəfəw tsa kaa Yesəw, ndə ka Nazaretə. Dza Yesəw mba'a təwramti hidī ndəkəwə ndəkəwə ni, ka mənipə kwəma wəzə na, ka mbəli mbəzli mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Kwəma məniti na va tsəghay, sa nzana mbə kəti Hyala niy nza na. ³⁹ Sənzənvay, ghəy na ka ndəgha fətiy dzəkən shi mənəhwə na gwa'a gwa'a tə hidī ka Zhəwifə, lə mbə Zherəwzalem. Dza mba'a mbəzli danwəvəgha vəgha tsəm pəsliti. ⁴⁰ Dza Hyala mba'a zhanakati mbə məti tə kwa mahkana vici ci. Mba'a banavə bərci, ta cipə ghən tsa ci tə ghwəməy. ⁴¹ Sa ci na ghən tsa ci kaa mbəzliy, citi ghən tsa ci na kaa mbəzli gwa'aw. War kwataka kaa ngənyəy gwa'a tsəgha citəvay na. Ghəy ghəy shi tsəhavə Hyala ta ndəgha fətiy dzəkən ghala kwətanjata. Ləy hwəm sa zhanakati Hyala Yesəw tsa va mbə mətiy, a ghəy zəməhwə shiy, ka sahəwə shi sa li. ⁴² Dzəghwa na, ghəci Yesəw tsa va mba'a ghwənənyəy ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Mba'a ta mbə ghəy gəzanshi kaa mbəzli: "Ava ghəcia sa fəy Hyala ta sla ngwəvə kən mbəzli tə ghwəməshi ni, lə ni bəkəwə bəkəwə ni" pə ghəy ta ni. ⁴³ Gwənanashi gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala kwəmaa dzəkən, a kə ghəshi na: "Ya wa ntsaa dzaa banavə nəfə tsa ci ngəciy, ta kwəməvə pəli kwəma ci jikir na dza na lə slən tsa ci!" kə ghəshi» kə Piyer.

**Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəməvə
Safə tsa Hyala kwərakwə

10:30 10:30-33 10:1-8 **10:30** 10:30 1:10; Lk 24:4 **10:32** 10:32 9:43 **10:34** 10:34 Rm 2:11; Zhk 2:1 **10:35** 10:35 Zhj 9:31 **10:36** 10:36 Ezay 52:7; Rm 3:25-26; 5:1; 2Kwər 5:18; Kwəl 1:20; ShiZhj 19:16 **10:38** 10:38 Lk 4:18; 13:16; Zhj 3:2 **10:39** 10:39-40 3:15 **10:41** 10:41 1:4; Lk 24:30-31, 41-43; Zhj 21:12-13 **10:42** 10:42 17:31; Rm 14:9; 2Tim 4:1; 1Pi 4:5 **10:43** 10:43 13:38; Zher 31:34 **10:44** 10:44-46 2:4

⁴⁴ War Piyer ghwēlay mbə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə Safə tsa Hyala dēwdēw tsa mba'a səkway dzəkən mbəzliy fa kwəma ci va gwanashi. ⁴⁵ Ma ka Zhəwifə nəw Yesēw va niy səkəshi kwasəbə Piyer ki na, war ka mananshi madaŋa kwəma va. Sa nzana, mba'a Hyala vəliti Safə tsa nzo dēwdēw tsa kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə ba. ⁴⁶ Kataŋ nanzə ki na, mbə favə mbəzli va ghəshi ka gəzə kwəma kwa kwəma nihwəti mbəzli ghəngħən ghəngħən. Ka fə shəndəkə ghəshiy dzəti Hyala. Ma kə Piyer ki na: ⁴⁷ «Avanashi mbəzli ni kwəmavə Safə tsa Hyala dēwdēw tsa nja ghwəmmə kwərakwə. Ka dza ndəə mbay mənī awə ya ta mananshi *batem ghwəla kiw» kə. ⁴⁸ Dza na mba'a gəzanshi mbəzli, a məndi mananatishi batem lə slən tsa Yesēw *Kəristəw. Ma sa manamtishi məndi batem ki na, tapə ghəshi ka cə'wə Piyer, a ghəci nzəyayvay li shi, gar vici jəwə.

11

Gəzə kwəma Piyer kaa mbəzliy nəw Yesēw mbə Zherəwzalem

¹ Ləy hwəm kwəma va na, mba'a *ka kwal Yesēw ghəshi lə nihwəti mbəzliy nəw Yesēw tə hidī ka Zhəwde favə, a *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə zləbavə kwəma Hyala kwərakwə, kə məndi. ² Ma sa zhəghəkəvay Piyer dzəmbə Zherəwzalem ki na, ka gəzanci kwəma ka Zhəwifə nəw Yesēw, ma kə ghəshi ngəci na: «Wəzə mənti ghaw» kə ghəshi ngəci. ³ «Ghay, a gha səkə kəghi tsa mbəzliy *slanti ma fə'yasa, kamaa ka Zhəwifə, mba'a gha zəməhwə shiy li shi, ndə ka Zhəwifə gha ngar!» kə ghəshi.

⁴ Dzəghwa Piyer mba'a madīy ta canshi kwəma va bazhə bazhə njasa məntəvata na ki, ma kə na: ⁵ «A mbəzlee, vanta kwəmaa mənta: Ma yən mbə məlmə Zhafa tə nahwəti vici yən mbə cə'wə Hyalay, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw, tsa' pən na, shiy nja gwadə tsa dikə tsa, mba'am kəsəvə slimim ci fadānashi, mbə

səkə mə ghwəmə, ka səkwa pa' vəghee. ⁶ Pən pa'i fati mətse ti, ka nighə wəzə. Nighee na, shiy mbə, dəbeker fadə səda ni, lə shəkwədəshi, lə shiy dza lə hwə; mba'a 'yegwer tə ghwəmə. ⁷ Fee ba na, mēli ndə mbə gəzəra kwəma, a kə na: “A Piyer, sati kəsəshi, a gha slaslashi, ka tashi, ta zəməshi!” kə. ⁸ Ma pən na: “A Ndə sləkəra, awə kiw. Slən sa makəpə Hyala va zəmə ci, ya shi mahalakə niy, səkə ghəshiy nza nehem tə miy tsee tepəw!” Pən. ⁹ Zhini ma kə mēli va kaa zləbara səkə mə ghwəmə kwa baka səda na: “Ma shi nə Hyala dēwdēw na ghəshi kəy, ka nə gha awə, mahalakə na ghəshi pə gha ma!” kə. ¹⁰ Dza mahkan səda shi va mbə məniva tsəgha. Kə ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi zhashiy zhimə ghwəmə.

¹¹ War ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli mahkan səkəshiy dzəghwa dəgha ntsa nzee va kəy, səkə mbə məlmə Shezare niy ghwənəkəshi məndi ta harda. ¹² Zhini ma kə *Safə tsa Hyala ngəra ba na: “A Piyer, sati madī mbala kwasəbə mbəzli va! Əntaa gha kə ghəpə ma!” kə. Dzəghwa ngwarməhimmə kwan ni ni nəw Yesēw niy səkəe tikə li shi, mba'a ghəshi nəwvəra ta dzəmbə məlmə Shezare. Sa kafə ghəy li shi na, dza ghəy təgwələm dzəkəŋəy dzəkə ghi tsa Kwərnəl. ¹³ Sa tsəhəŋəy ghəy na, dza zal tsa va, mba'a gəzanəy njasa nay na *ndə kwal tsa Hyala məgarə kəghi tsa ci, mbə gəzanci kwəma. Vanta kwəma gəzanci ndə kwal tsa va: “A Kwərnəl, ghwəni mbəzli dzəmbə məlmə Zhafa ta harŋa Shimanŋw Piyer a ghəci səkə. ¹⁴ Ta gəzaŋa kwəmaa dzaa mbəlītəŋa lə mbəzli kəghi tsa gha gwanashi dza na!” kə, kə Kwərnəl kaa ngəŋəy.

¹⁵ Sa gəzamti na tsəgha, war sa ghatee gəzə kwəma kaa ngəshi tsəgha na, mba'a Safə tsa Hyala səkway dzəkən shi, njasa niy səkway na vaa dzəkən ghwəmmə niy nza kwərakwə. ¹⁶ Pən mba'ee zəzəvə kwəmaa niy gəzəkə Ndə sləkəpə va, niy nə na: “Lə yam niy mənīpə Zhanj *batem,

ma na na ghwəyəy, ta səkə dza Safə tsa Hyala dēwdew tsaa dzəkən ghwəy” kə niy ni. ¹⁷ Hyala tarəkə na vəlanshi vəli nzo, njasa niy vəlavəmmə na va ghala vəghwə tsaa banavə ghwəmmə va nefer ghwəmmə kaa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw kwərakwə. Ya sa nzana tsəgha Hyala mənti kiy, wa slən tsee nee ki, kee ni “awə” pən kaa Hyalaa?» kə Piyer.

¹⁸ Ma sa favə ka Zhəwifə nəw Yesəw kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi dəpəshi. Tapə ghəshi ta fal Hyala, ma kə ghəshi na: «Ma ghənzə tsəghay, ə banavə Hyala kwal kwərakwə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, a ghəshi tsa titihwə tsa shi kaa Hyala, ta mbə ghəshiy kwəmavə piy tsaa kədi ma!» kə ghəshi.

Mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Antiyəshə

¹⁹ Ma fəca pəesli məndi va Etiyenəy, tərəjw niy madishi məndi ta sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. Dzəghwa mba'a ghəshi ndanivərivashi, ka dza niva kwaba, ka dza niva kwaba, va ngəra'wə tsa va. Dza nihwəti mbə shi mba'a ghəshi dzashi ka tsəhəshi pa' tə hidī Feniki lə mbə məlmə Antiyəshə, mba'a tə hidī ka Shipər. Dza ghəshi na, war kwataka kaa *ka Zhəwifə mbə məlməhi va gwa'a tsəgha ghəshiy gəzanshi kwəma Yesəw. ²⁰ Dza nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə mbəzliy səkə tə hidī ka Shipər lə mbə məlmə ka Shiren, mba'a ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Antiyəshə. Mba'a ghəshi gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw kaa ka *Gərekə mbə məlmə va. ²¹ Ma mbəzli va mbə dza shi va na, mbə kəətishi Ndə sləkəpə niy nza lə bərçi. Dzəghwa dən mbəzli banavə nefer shi kaa Yesəw, ka zhəghəshi ka mbəzliy nəw Ndə sləkəpə.

²² Dzəghwa mba'a nəwər tsa kwəma va tsəhəy kwa sləmə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem. Ma sa favə ghəshi na, dzəghwa ghəshi bən ghəshi ghwənəghə Barnabasə dzəmbə

Antiyəshə. ²³ Ma sa tsəhəy Barnabasə na, mba'a nay njasa təfanatishi Hyala miy tsa nzo kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə. Dza na mba'a vəshiy ta kwəma va tərəjw. Kə mba'a gəzanshi kwəmaa dzaa mətsahanshi bərçi, a ghəshi kəsəvə nəw Ndə sləkəpə wəzə wəzə, lə nəfə tsa shi kwətiñ. ²⁴ Ma Barnabasə tsa vay, ndə wəzə niy nza na, lə *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ci paf, mba'a banavə nəfə tsa ci gwanay kaa Yesəw. Dzəghwa mbəzli dən mba'a ghəshi zləbavə nəw Ndə sləkəpə ki.

²⁵ Ma ləy hwəm kwəma va na, dza Barnabasə ki mba'a kafəy mbə Antiyəshə, ka dzay dzəmbə məlmə Tarsə ta pəla Səwl. ²⁶ Ma sa kəsəy na mbəba na, mba'a pəməkəə dzəmbə Antiyəshə. Dza ghəshi, ca' ghəshi zakə ha mbəba bakanashi. War ka basəva ghəshi jakə lə mbəzliy nəw Yesəw gwa'a. Mba'a ghəshi banavə shiy kaa mbəzli dən mbəba ki. Ava mbə məlmə Antiyəshə ghava kwa tən har slən tsa *mbəzli ta səda Yesəw «Mbəzliy nəw Kəristəw».

²⁷ Ghala vəghwə tsa va na, mba'a nihwəti ka gəzə kwəma Hyala səkəshi mbə məlmə Zherəwzalem dzəmbə Antiyəshə. ²⁸ Dzəghwa tsəhwəti mbə shi kwətiñ, slən tsa ci na Agabəsə, mba'a satiy gəzəkəvəri kwəma sa cinti *Safə tsa Hyala, ma kə na: «Avanay lə bərçi Safə tsa Hyala gəzəe, ta səkə dza ma dikə naa dzəti hidī ghwəmmə gwa'a gwa'a» kə. (Katan na mba'a ma va niy mənta, ge'i ge'i ghala vəghwə tsaa məni Kwələdə mazə tə hidī ka *Rəm gwanashi.) ²⁹ Dza mbəzliy nəw Yesəw mbə Antiyəshə mba'a ghəshi sləkati tsəhə shiy ta kəəti ngwarməghəhishi mbə nəw Yesəw tə hidī ka Zhəwde. Ma kə ghəshi na: «Ya wa ndə na mba'a bəkə shiy njasa mbay bərçi ci» kə ghəshi. ³⁰ Dza ghəshi tsəgha ghəshi mənti. Sa tsəhamti ghəshi shi va na, mba'a ghəshi tivə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl, ta vəli shi va kaa mətikwəkwər mbə mbəzli nəw

11:18 11:18 13:48; 14:15, 27; 15:4, 12, 22-29; 17:12; 18:5-11; 19:8-10; 20:21 **11:19** 11:19 8:1-4 **11:20** 11:20 Zhrj 7:35 **11:21** 11:21 2:41 **11:23** 11:23 13:43; 14:22; 15:32; 16:40; 18:23; 20:1, 28-31 **11:25** 11:25 9:30 **11:27** 11:27 13:1; 15:32 **11:28** 11:28 21:10 **11:29** 11:29-30 12:12, 25; Rm 15:26; 1Kwər 16:1; 2Kwər 8:4; 9:2, 12; Gal 2:10

Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem.

12

Kwəmaa dzəkən Zhakə tsa pəəslitim lə dzəkən Piyer tsa faghwam kwa fərshina

¹ Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mazə *Erədə ghati sa ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw. ² Dza na mbəh pəəsliti Zhakə, zəmbəghəy Zhan, lə kafa'i. ³ Ma sa nay na ka vəshi *ka Zhəwifə ta kwəma va na, dza na mba'a ghwənashi mbəzli ta kəsə Piyer kwərakwə ba. Ma fəcava na, vici tsə ka məndiy zəmə peŋ tsa kama cinjini ti mbə ghənzə. ⁴ Ma sa kəsanakə məndi Piyer na, mba'a faghwa kwa fərshina. Kə ti tivə ka sawji məŋ lə kwan ta mbəərə ndəghwə ci, fadə fadə fadə. Ma kə mbə təkə kwəma ci na: «Nzee sla ngwəvəə dzəkən kwa kwəma mbəzli ləy hwəm *makwaghwa Pakə» kə. ⁵ Ma Piyer na, war mbə ndəghwə ci məndi tsəgha kwa fərshina ki. Dza mbəzliy nəw Yesəw tapə ghəshi ta cə'wə Hyala ti, lə bərçi, kala dəkəva ma ghəshi.

Səəmə tsa Piyer kwa fərshina

⁶ Va məndi tə kwa kərnı vərđi ta səvəri ta sla ngwəvəə dzəkən Piyer, kwa kwəma mbəzli, tə saa bərkəti *Erədə ki. Ma Piyer na, tə hi ghəci, tsatsa kwa dəŋw tsahi bakə, kwa jipə ka sawji bakə. Ma ka ndəghwə miy ciki fərshina pərikə kwa miy dəgha ba na, mbə ndəghwə ghəshi kwərakwə. ⁷ War vətəghə, ndə kwal tsa Ndə sləkəpə tsahwəy tıba tsəgha. Mba'a wan pi mənıy kwa fərshina. Kə ndə kwal tsa va, gwanəz, gwanəzay Piyer vəgha slərpə ci, mba'a fərghəy. Ma kə ngəci na: «A Piyer, sati tanŋan» kə. War gwəravə tsahi tsati məndi va li shi tsəgha, dzəghwəbə ghəshi shəkəshi səkwa tə dividivi ci. ⁸ Ma kə *ndə kwal tsa Hyala tsa va ngəci na: «Pəhəti məgapa gha, a gha pambə kwekweher gha» kə. Mba'a Piyer mənıti tsəgha. Zhini ma kə ngəci ba na: «Pakən kwəban tsa gha a gha nəwra» kə. ⁹ Kə Piyer ka nəw tsəghaa səvəri. Ma ghəci na, bəti

shi mənı ndə kwal tsa va va na nja shi katan ni na naci diw. War njasa shiwı na shiw ghəciy nıghə. ¹⁰ Dza ghəshi tan ghəshi tanəti kwa tanə ka ndəghwə mbəzli kwa fərshina, zhini tan kaa kwa baka, mba'a ghəshi səəkəshiy dzəvəgha gəzli kwa tsahi miy dəgha va, bazhə ghənzəə dzəmbə məlmə. Dzəghwa na bəŋ ghwənamti ghən tsa nzə kwətita, kwa kwəma shi. Mba'a ghəshi səvərishi tə ngwəla, ka dzəghwashiy dzəghwa kwal. 'Wakəvə ki, mbəəkə, ndə kwal tsa va zlay Piyer tsəgha, ra'i zay.

¹¹ Dzəghwa Piyer ki mba'a fəti ghən ta kwəma tıba, ma kə na: «Ma nanay, e sənay ki, katan na, Ndə sləkəpə ghwənay na ndə kwal tsa ci, na mbəlantəra na mbə dəvə mazə Erədə, lə va kwəma ngəra'wə tsaa niy di *ka Zhəwifə va sara» kə.

¹² War sa təkəvə na tsəgha na, mba'a kafəy, karə dzakə ghi tsa Marəy mbəghəy Zhan, ntsa har məndiy Markə. Ghalaba na, dən mbəzli basə shi, ka cə'wə Hyala kəyba. ¹³ Dza na ndəs tsəhəy, ka tsa gəzli ghəci miy dəgha, Ma sa tsata na gəzli na, mba'a makwa maliy ghəra sləni kəghi tsa va səəkəta, ta ghwənamci dəgha. Slən tsa nzə na Rəwde. ¹⁴ Tsəhə tsa tsəhə na miy dəgha na, mba'a fəti ghən ta məli Piyer. Dza na ki, mba'a vəshita, kala zhini ghənzəə ghwəni ciki va vəshi di, kə del zhəghəghəvata lə bali. Ma kə kaa mbəzli na: «Aya, waa Piyer na sa va, avaci pəriba miy dəgha!» kə. ¹⁵ Ma kə ghəshi ngəta na: «Əm! Ə gazlaka gha shəkəna? Kwəma naa səəkəy tıbaa?» kə ghəshi. «Awə, ghəci na katan» kə mali va. Zhini ma kə ghəshi na: «Ghənzə tsəghay, məkəkwə ci na ghəshi» kə ghəshi.

¹⁶ War ma Piyer ki na, war mbə tsa gəzli va ghəci naci. Səəkə ghəshi ki, bəŋə'i ghəshi ghwənamti miy dəgha. Ma sa nə ghəshi tsa', kə ghəshi na, kar tə Piyer. Nja madəŋa ghəshiy nata nava kwəma tsəgha. ¹⁷ Dzəghwa Piyer kafə, kafata dəvə ci, mba'a damətishi, sa gaka ghəshi. Dza na, ka slanshi njasa pəlikəmə Ndə sləkəpə kwa fərshina. Ma kə na: «Gəzancim kwəma va kaa Zhakə, lə kaa

nihwəti ngwarməhimmə nəw Yesəw» kə. Ləy hwəm kwəma va na, mba'a səvəriy, ka dzay dzəti tsahwəti pi.

¹⁸ Ma tə way pi ki na, kala nay Piyer ka sawji. Dzəghwa tərəŋw ghəshi səəvəriyashi va kwəma kən, sa sənay ma ghəshi njasa gha naa barvay kwa fərshina. ¹⁹ Dza tapə Erədə mbə ghwəni mbəzli ta pəla ci, shaŋ ghəshi vəgha nay. Ma sa pəlahwə məndi Piyer kala nay ma məndi na, dza tapə məndi mbə dəw kwəma va ka sawji va, dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli: «Bakwamtim ka sawji va» kə. Dzəghwa mba'a madiy mbə hidī ka Zhəwde ka dzay dzəmbə məlmə Shezare, mba'a dzaa nzay nza mbəba.

*Njasa mətiy *Erədə*

²⁰ Ghala vəghwə tsa məni Erədə va mazəy, tə hidī ci niy va mbəzli ka Tir lə mbəzli ka Shidaŋw pəla shi ka ghəshiy zəmə. Ma ge'i lə tsahwəti vəghwə na, mba'a nəfə tsa Erədə niy satiy dzəkən shi. Dza ghəshi tə nahwəti vici jakə ghəshi jakəti miy tsa shi, ta dza ta sləka kwəma li, ta mbə kwəmaa kama kwa jipə shi li. Dza ghəshi pərba va Bəlastəsə, ghəci ntsaa ghəra sləni mbə ciki tsa Erədə, mba'a ghəshi tsəhəshi, ta mbə ghəciy nza dza kwa bəla shi. Mba'a ghəci zləbavə. Dza ghəshi mba'a ghəshi tsəhəshi va Erədə ta sləka kwəma.

²¹ Ma sa səəkəta viciy niy titim ki na, dzəghwa Erədə mba'a pakən kwəbaŋ mazə tsa ci. Dza na dərəsə nzəyəy kwa gəzli mazə ci. Tapə ghəci ta gəzanshi kwəma kaa mbəzli zlanzlan. ²² Kə mbəzli ka fal ki, ma kə ghəshi na: «Hyala na nava gəzə na kwəma, ndə ngəri naw!» kə ghəshi. ²³ Tibata ki na, nza'jəw, Hyala ghwənikə ndə kwal tsa nzə ta fanambə zəlghwə mətəla'i kaa Erədə, mba'a mətiy. Ma mətiy kəsəy vay, sa nzana mba'a mənti fəgə, ka bəti ghən tsa ci ka Hyala.

²⁴ Ma ləy hwəm məti ci va na, war ə kwəma Hyalaa dza kwa kwəma kwa kwəma. Mbəzliy nəw Yesəw nashi ki na, war mbə mətəhəva ghəshi tərəŋw.

²⁵ Dza kar Səwl ghəshi lə Barnabasə mba'a ghəshi kədamti sləni shi mbə Zherəwzalem. Dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi zhəghəghəvashiy dzəmbə Antiyəshə. Pəm ghəshi pəməvə Zhaŋ tsa har məndiy Markə kwasəbə shi ghəshiy səəkə.

Hyala harvə kar Səwl lə Barnabasə ta dza ta gəzə kwəma nzə kaa mbəzli

13

¹ Ma ghala pətsa va na, mba'a ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala kaa mbəzli, lə mbəzliy bəni shiy kaa mbəzliy nəw Yesəw niy nza mbə məlmə Antiyəshə. Avanay slən tsa mbəzli va: Kar Barnabasə ghəshi lə Shimeyaŋw tsa har məndiy «Ntsa ngəri tsa» mba'a Ləshiyəsə ndə ka Shiren, mba'a Manayen, saa kəli lə mazə *Erədə, mba'a Səwl ki.

² Ma tə nahwəti vici na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw jakəshi ta cə'wə Ndə sləkəpə, ka məni səwmay. Ma ghalaba na, mba'a *Safə tsa Hyala gəzanakəshi kwəma, ma kə ngəshi na: «A mbəzli ni, bəkəvəriđam kar Barnabasə lə Səwl, tsarakə mbə ghwəy, a ghəshi dza ta ghəra sləni harvəshee va ti» kə. ³ Ma sa gəzanakəshi Safə tsa Hyala tsəgha na, dza ghəshi tifa tapə ta cə'wə Hyala, ka məni səwmay. Ma ləy hwəm sa manamti ghəshi səwmay, gwa'a ghəshi cə'wamti cə'wə ki na, dza ghəshi bəm fanakənsi dividivi kaa mbəzli bakə ni va, mba'a ghəshi zlashiy dzashi.

Gəzə kwəma Hyala kar Barnabasə lə Səwl kaa mbəzli tə hidī ka Shipər

⁴ Ma sa təravə *Safə tsa Hyala kar Barnabasə lə Səwl, mba'a ghwənashi tsəgha ki na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə miy kwəfaa kərkəva ma, Sheləshi, kə məndi kaa slən tsa məlmə va. Dza ghəshi kaf kafəshi mbəba kwa kwambəwal, ka dzashiy dzəti hidī tə jipə yam, Shipər, kə məndi kaa slən tsa hidī va, ⁵ dza nishə ghəshi tsəhəshi mbə Salamin, nahwəti məlmə tə hidī va. Tapə ghəshi ta gəzanshi kwəma Hyala

kaa mbəzli mbəba mbə ciki basəva *ka Zhəwifə. Tiba Zhaŋ Markə kwasəbə shi ghalaba, ta kəətishi.

⁶ Dza mba'a ghəshi kafəshi mbə məlmə Salamin, mba'a ghəshi taŋamti Shipər. Dza nishə ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Pafəsə. Ma mbəba na, mba'a ghəshi kəsay tsahwəti ndə dəfəl, saa niy bəti ghən tsa ci, ka *ndə gəzə kwəma Hyala tifa, ndə ka Zhəwifə ghəci. Slən tsa ci na Bar Yesəw. ⁷ Ntsa kwa dəgha ngwəmna tsa tə hidfi va ghəci niy nza. Serzhiyəse Pələsə, kə məndi kaa slən tsa ngwəmna tsa va. Zal ndə məhərli tərəŋw ghəci. Dza na tə nahwəti vici da' harvə kar Barnabasə ghəshi lə Səwl. Ma sa harvəshi na na, ka dfi favə kwəma Hyala ghəci və shi. ⁸ Ma Bar Yesəw, ndə dəfəl tsa har məndi va lə kwəma ka *Gərekə Elimasə na, ka ndərə kar Səwl lə gəzə kwəma shi va, ka pəla kwal tsaa makamti ngwəmna tsa va, va yə kwəma Hyala. ⁹ Dzəghwa Səwl tsa har məndiy Pəl, sa təhay Safə tsa Hyala na, bəm fati mətse ci ti. ¹⁰ Ma kə ngəci na: «Gha gha sa təhay hwəlfə dzərvə tə hidfi tsa, lə ndərəm gwa'a, gha zəghwə *ndə jaka tsa Hyala tsa! Gha gha saa dfi ma kwəma slar na tsa gwa'a! Ka dza ghaa zlay pəla sawa kwəma pəhəti Ndə sləkəpə məni nzə tsəy? ¹¹ Favə tə gha, ava Ndə sləkəpə taa məni ngwəvə dzəkən gha sənzenva. Ta ghwəlfəŋa dza gha, ka hiŋa kala nay pi» kə.

War ghwəla na, nza'jəw ndə dəfəl tsa va ghwəlfəy, mba'a zhəghəy nja mbə kwəsli. Tapə ghəci mbə danərə, ka pala ntsaa dzaa kəsə tə dəvə ci. ¹² Ma sa nashi Ngwəmna tsa va shiy mənishi va tsəgha na, mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw. Tərəŋw kwəma favə na vaa dzəkən Ndə sləkəpə ndəŋway mbə nəfə tsa ci.

Kar Pəl lə Barnabasə mbə məlmə Antiyəshə tə hidfi ka Pishidi

¹³ Ma tə nahwəti vici na, mba'a kar Pəl lə mbəzli nza ghəshi li shi kafəshi mbə Pafəsə kwa kwambəwal, mba'a

ghəshi tsəhəshi mbə məlmə Perzhə tə hidfi ka Pamfili. Dza Zhaŋ Markə təhə təhəvərivay li shi tifa, mba'a zhəghəghəvay zhəmbə Zherəwzalem. ¹⁴ Ma ghəshi niy tərmbə na, kəram ghəshi madishi mbə məlmə Perzhə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Antiyəshə tə hidfi Pishidi. Dza ghəshi fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, mba'a ghəshi nzəyshi mbə mbəzli. ¹⁵ Dza məndi ka jangə zliya *kwəma pəhəti Hyala lə zliya kwəma ka gəzə kwəma Hyala. Sa jangamtishi məndi na, dza mbəzliy 'wa kwal mbə ciki basəva tsa va mba'a ghwənanavəshi miy kaa kar Pəl, ma kə ghəshi na: «A ngwarməhiŋəy, mba'a kə kwəma va ghwəy ta mətəhanshi bərce kaa mbəzliy, a kwal va ghwəy ta gəzə nzə» kə ghəshi.

¹⁶ Sa gəzəkə ghəshi tsəgha na, dza Pəl mba'a satiy, kaf kafata dəvə ci ta mbə mbəzliy nzəyshi dəkədəkə. Ma kə na: «A mbəzli ka *Izərayel lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala gwa'a. Ya' pə ghwəy. ¹⁷ Hyala mbəzli ka Izərayel tsəhavə na jijihimmə, ta nza ghəshi ka mbəzli nzə. Ma ghala pətsaa nza ghəshiy ka məlmə, ghəshi tə hidfi ka *Ezhipətə na, dza na, mba'a kəlitə hwəlfə shi, zhini na, mba'a məniti kwəma madəŋa madəŋa na d'əŋ, ta mbəə bəkəvərishi mbəba. ¹⁸ Sa bəkəvərishi na na, gar piya fadə mətsekə ghənzə mbə zəmanshi shiy mbə gamba. ¹⁹ Mba'a zamti hwəlfə mbəzli mbərfəŋ, lə mezhizhə shi gwa'a tə hidfi ka *Kanana. Ma sa zamtishi na na, dza na mba'a banavə hidfi shi kaa ka Izərayel va, ta nzəy ghəshi ti shi.

²⁰ Shi va gwanashi na, gar piya bələkwə fadə lə cifə mətsekə ghən kən niy nza ghəshi ghalaba, 'wava na ghala vəghwə tsa shi mbə Ezhipətə lə mbə gamba pa' mbə *Kanana. Ləy hwəm na, dza Hyala mba'a banavəshi ka sla ngwəvə kaa jijihimmə va, pa' ghala vəghwə tsa *Saməyal ndə gəzə kwəma Hyala.

²¹ Ma ghala vəghwə tsa Saməyal na, dza ghəshi ka dəw ndə va Hyala, ta məni mazə ghəciy dzəkən shi. Mba'a Hyala banavəshi Sawəl zəghwə Kishə, mbə takə tsa *Benzhamenj. Piya fadə mətsəkə Sawəl tsa va məniti mbə mazə tsa va.

²² Dza Hyala mba'a banti Sawəl mbə mazə, sa banti na na, dza na mba'a zhiniy paranatishi *Davitə ka mazə tsa shi. Tsa' kə niy niy dzəkən na: "Avee pəlavə Davitə zəghwə *Zhesə, ntsa diti nəfə tsee, ntsaa dzaa mbay məniti kwəma bərkətēē mbə nəfə tsee gwa'a!" kə. ²³ Səəkə mbə takə tsa Davitə banakəshi Hyala Yesəw kaa ka Izərayel, ta nza ghəci ka ntsaa mbəlishi. Tsəgha niy gəzanakəshi na kwatəna. ²⁴ Ghala Yesəw ghwəla ta gha sləni ciy, a Zhanj ndə mənipə *batem niy gəzanamtishi kwəma Hyala kaa ka Izərayel. Ma kə niy niy: "Zhəghantim nzəy tsa ghwəy gwanəwəy, e mənijwəy batem" kə niy ni kaa ngəshi. ²⁵ Ma kə Zhanj niy ni mbə kwa kəni sləni ciy: "Wa ndə nzee bərkəti ghwəy kia? Ma ntsa ndəghə ghwəy vay, ghəci nzee na neyew. Na nacy, mbə səəkə na ləy hwəm tsee, tərəwba ghəci na kaa ngəra. Məndee mək ta pəli ya yidfi mbə kwakwahə tsa mbə səda ciw" kə niy ni.

²⁶ Favə tə ghwəy nana ki ngwarməhira, ghwəy ghwəy jijihiy Abəraham, lə ghwəy ghwəy nihwəti mbəzliy hazləni va Hyala. Ma kwəma kwa mbəlipə nay, kaa ngəmmə ghwənikə Hyala. ²⁷ Ta na na mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem ghala vəghwə tsa Yesəw, lə mezhizhə shi gwa'ay, niy sənay Yesəw ghəshi, ka Ndə mbəlipəw. Niy dzəghwa sləmə shi kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala, ya tsəgha niy nza ghəshi mbə fa nzəw, njasa nza vici dəkəva ka Zhəwifə gwa'aw. Ma fəti banavə ghəshi va kaa Yesəwəy, ge'i faghwa ghəshi kwa kwəmaa niy gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala va. ²⁸ Ya tsəgha nza na kala kwəmavə kwəma ghəshi tar kabaka ci ya namafa nzə

gar məti ghəci ti na, war pəesli kə məniti pəesliti, kə ghəshi kaa Pilatə. ²⁹ Ma sa məniti ghəshi tsəgha, njasa niy gəzəkə Hyala va gwanata kwa zliya ghala kwatənatəaa dzəkən ki na, dza mba'a ghəshi bəkəghwa tə tsəm faghwa kwa kwəli. ³⁰ Dza Hyala nanzə, mba'a zhanakati mbə məti. ³¹ Dza na vici dən ghəci məniti, ka canshi ghən tsa ci kaa mbəzliy niy nza kwasəbə ghala kafə na mbə hidfi ka Galile, pa' mbə Zherəwzalem. Mbəzli vay, ghəshi na ka ndəgha fətiy dzəkən sana, ka gəzə kwəma ci kaa mbəzli.

³² Ghəy kwərakwə fa kiy, Yəwən kwəma wəzə na va na sana səəkə ghəy ta gəzanwəy. Ghala kwatənatay, a Hyala niy gəzəkə: "Ta mənəwəy shiy dzee" kə kaa jijihimmə. ³³ Dzəghwa na nana ki na, mba'a məniti shiy niy gəzəkə na va mənishi kaa ngəmmə, ghwəmmə ndərazhi shi, lə kwəma zhini tsa zhanakati na Yesəw mbə məti. Nja kwəma tsasli məniti vaa dzəkən mbə *zliya cəm tsa Davitə, vəh bakə, ma kə məniti na: "Gha na zəghwee! 'Wava na tə ndatsəy, dənə nzee" kə məniti. ³⁴ Ma Hyalay, aa niy gəzamti kwatənatə, ta zhanakati Yesəw dza na mbə məti, ka dza naa zhiniy mətiw, ka dza naa ghwabəw, kə niy ni. Ghənzə na kwəmaa niy dī na vaa gəzə, ghala kwa niy nə na va: "War katanj njasa gəzamtee va kaa Davitə na, ta ndəwəy təfə miy tsa dēw dēw tsa kərə ma dzee" kə. ³⁵ Va tsəgha nə naa ni, "Ka dza ghaa zlay ntsa gha slar tsaa ghwabəyəw" kə Davitə dzəghwa tə tsahwəti pi.

³⁶ A ghwəy sənay, ma na Davitə ta na tsa ci ghənəy, aa niy mətiy, mba'a məniti lamti kwasəbə dəhiy gwanashi, mba'a ghwabəy. ³⁷ Ma na na ntsa zhanakati Hyala va mbə məti na nacy, ghwabəy naw. ³⁸⁻³⁹ Va tsəgha, ma ghwəy kiy ngwarməhiray, sənay tə ghwəy, mbə slən tsa Yesəw tsa va dza Hyalaa pəlaywəy

13:22 13:22 1Sam 16:12; 13:14 **13:23** 13:23 Ezay 11:1; Rm 1:3; ShiZhj 5:5 **13:24** 13:24 Lk 3:3 **13:25** 13:25 Lk 3:15-16 **13:27** 13:27 3:17 **13:28** 13:28 Lk 23:4, 14-15, 21-23 **13:29** 13:29 Lk 23:50-56 **13:30** 13:30 3:15 **13:31** 13:31 1:3, 8 **13:32** 13:32-33 Cem 2:7; Rm 1:3-4 **13:34** 13:34 Ezay 55:3 **13:35** 13:35 Cem 16:10 **13:36** 13:36 2:29 **13:38-39** 13:38 10:43; 15:10 **13:38-39** 13:39 Rm 4:25; 6:7; 10:4

jikir tsa ghwøy mbø næfə tsa nzə. Ma ntsaa banavə næfə tsa ci ngəciy, ta mbəliy dza na va kwəma ci jikir na. Na na kwəma pəhəti Məyizə na, ka mbəlantənwəy na mbø kwəma ghwøy jikir na nanzə kiw. ⁴⁰ Ava va tsəgha kiy, mənim məhərli tərənw, vantaa kwəmaa gəzəkə ka Hyala va mbəradzə səkətəa dzəkən ghwøy. ⁴¹ Sa niy nə ghəshi va, ma kə ghəshi na:

Nighəm ki, ghwøy ghwøy mbəzliy kəli ghən tsa shi ni.

Vanayəy, ta mənī shiy dzee kwa mətse ghwøy,

shiy kala gar zləbashi ghwøy,

ndə kə sləkənwəyshi ghwøy kala nashi.

Va shi dzee mənīy, ra'i ghwøy ta zənwəy, kala sənashi ma shi dza ghwøy mənī, a kə ghəshi niy ni» kə Pəl.

⁴² Ma sa kədāmti Pəl gəzə kwəma ki na, mba'a ghəshi səvərishi lə Barnabasə mbø ciki basəva tsa ka Zhəwifə va. Sa səvərishi ghəshi na, tapə məndi mbø cə'wəshi, ta mbø ghəshiy zhikə ta gəzanshi kwəma va tsəgha fəca vici dəkəvaa zhikə. ⁴³ Ma sa kədiy jakəva na, dza mbəzli ka Zhəwifə dāŋ, lə nihwəti mbəzliy niy mənishi ka ka Zhəwifə, mba'a ghəshi nəwhwə kar Pəl lə Barnabasə. Dza kar Pəl mba'a ghəshi mətəsanavəshi bərēci lə gəzə kwəma. Ma kə ghəshi na: «A Hyala məntənwəy wəzə hwər tsa nzə, nana kiy, nəwəm kwəma nzə wəzə» kə ghəshi.

⁴⁴ Ma sa səkətə nahwəti vici dəkəva ki na, dzəghwa dāŋba mbəzliy basəshi mənishi ta fa kwəma Ndə sləkəpə dza Pəl va ta gəzə. ⁴⁵ Ma sa nay ka Zhəwifə vərəm tsa ndə ngəri basəy dāŋəy tsəgha na, tapə ghəshi mbø hərēhə. Dza ghəshi ka gəzə na shi kwəma, ghəngən lə na Pəl va, ka tsəərə. ⁴⁶ Dza kar Pəl lə Barnabasə, ka gəzanshi kwəma kala hazlənī ma, ma kə ghəshi na: «Əhəməy, kaa ngənwəy ghwøy ka Zhəwifə niy dī Hyala məndiy gha gəzə kwəma nzə. Dzəghwa ghwəyəy, kala dī zləba kwəma va ghwøy. Mba'a ghwøy nay ghən

tsa ghwøy kala gar kwəmavə piy tsa kədī ma. Ma ghənzə tsəghay, avanaŋəy taa dzaŋəy dza kwa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ta gəzanshi kwəma Hyala nana na ghəy ki. ⁴⁷ Sa nzanay, avanta kwəmaa niy gəzəkəŋəy Ndə sləkəpə tala, ma kə niy niy: “Ma ghay, nja wan pi fəyŋee ta ci kwal tsa wəzə tsa kaa mbəzli gwa'a, a gha gəzanshi njasa dzee mbəlīshi kaa hwəlfəhi mbəzli tə hidī ghəngən ghəngən, pa' tə pətəsa kərəkə hidī” kə niy ni» kə ghəshi.

⁴⁸ Ma sa favə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə nava kwəma tsəgha na, tapə ghəshi ta vəshi, ka fal kwəma Ndə sləkəpə. Ma mbəzliy niy tərati Hyala ta kwəmavə piy tsa kədī ma na, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw.

⁴⁹ Dzəghwa kwəma Ndə sləkəpə nanzə ki, gwa'a gwa'a tsəhəta tə hidī va. ⁵⁰ Ma sa nighəti ka Zhəwifə tsəgha na, dza ghəshi tapə ta həhəərə mi'i tə dimə, shiy jahambəvashi mbø nəw kwəma Hyala, mba'a mbəzli ka hidī tifa. Sa həərivərishi ghəshi na, gha' ghəshi ghavə sa ngəra'wə tsəgha kaa kar Pəl lə Barnabasə, dza təl ghəshi banavəshi bali tə hidī shi. ⁵¹ Dza kar Pəl, mba'a ghəshi batāmti kwərbi tə shidshid' shi, ta mbø ka Zhəwifə vaa sənay, kən ghən tsa ghəy ghəy ka Zhəwifə va na kwəma ghəy jikir na, kə ghəshi. Ma sa mənī ghəshi tsəgha na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə məlmə Ikəniyəm. ⁵² Ma mbəzliy nəw Yesəw mbø məlmə Antiyəshə, ya tsəgha dzashi kar Pəl ki na, paf paf ghəshi tihəshi va vəshi, mba'a va *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa nashi ki.

14

Kar Pəl lə Barnabasə mbø məlmə Ikəniyəm

¹ Ma sa tsəhəshi kar Pəl lə Barnabasə mbø məlmə Ikəniyəm na, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa mbø Antiyəshə va. Ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Dza mbəzli dāŋ, mba'a ghəshi banavə nefer

shi kaa Yesəw mbə *ka Zhəwifə lə mbə niy kamaa ka Zhəwifə mbəzli. ² Dzəghwa ka Zhəwifə zləbati ma yi kwəma va va, tapə dzəmbəshi mbə hərə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy ndərə mbəzliy nəw Yesəw. ³ Ya tsəgha nzə na, mba'a kar Pəl hyayvashi mbə məlmə Ikəniyəm, ka gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli lə nəfə kwətin, kala hazləni ma, mba'a ghəshi banavə ghən tsa shi kaa Ndə sləkəpə. Ma Ndə sləkəpə na, ka bənsi bərci, ta mənə shi madəna madəna ni lə shiy cipə kwəma, ta mbə məndiy sənay, katanə na kwəma wəzə hwər tsa Yesəw va gəzəpə kar Pəl, kə məndi. ⁴ Dzəghwa mbəzli mbə məlmə ki, bakə mbə ghəshi tihəvərivashi. Dza kwa bəla ka Zhəwifə nihwəti, ma nihwəti na, dza kwa bəla kar Pəl.

⁵ Dza mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ka Zhəwifə jakə ghəshi lə mbəzli shi dikə dikə ni gwa'a, mba'a ghəshi gəzəti dza ta ghəra kar Pəl lə Barnabasə, lə ta pə'watishi ka bakwamtishi lə hərəzli. ⁶ Dza kar Pəl mba'a ghəshi fəti ghən ta kwəma va. Ma sa fəti ghəshi ghən na, mba'a ghəshi hwəshiy dzashiy dzəmbə məlmə Listər, lə Derbə, tə hidī ka Likwaniya, mba'a dzar mbə ni vəgha shi məlməhi gwa'a. ⁷ Sa tsəhəshi ghəshi dzar mbə məlməhi va na, dza ghəshi, ka gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw kaa mbəzli dzar mbə shi.

Njasa pə'wəm Pəl lə hərəzli mbə məlmə Listər

⁸ A tsəhwəti zal niy nza tifa mbə məlmə Listər, war mənəzəy ghəci niy nza, sa bəkəwəshi shidshid' ci. Vədir ghəci ghala yakə mbəghəy, kala səkə ghəciy dzəhwə dza. ⁹ Ma tə nahwəti vici Pəl mbə gəzə kwəma na, war a ghəciy fa kwəma va. Dza Pəl mba'a fati mətə ci ti, ka nighə, mba'a nay ghəci banavə nəfə tsa ci kaa Hyala, ka sənay a Hyalaa mbəliti, kə. ¹⁰ Dza ma kə kaa ngəci zlanzlan na: «A ntsa, sati garəna tə shidshid' gha» kə. Dzəghwa ntsa va, tsəgha na, kə, mba'a sati lə zli, ka dza.

¹¹ Ma sa nata mbəzli tifa kwəma mənəti Pəl va tsəgha na, 'wakəvə ghəshi, tapə ta ngwəmə lala, ka gəzə kwəma zlanzlan kwa kwəma shi. Ma kə ghəshi na: «Aya! Waa hyeler tsəhwəshi naa dzəmbə ghwəmmə, ka mənəti ghən tsa shi ka ke ngəri!» kə ghəshi. ¹² Dza mba'a ghəshi fanatishi slənədemer hyeler shi va, *Zəs, kə ghəshi kaa Barnabasə, *Hermesə, kə ghəshi kaa Pəl. Sa nzana Pəl sa tə kwəma mbə gəzə kwəma gəzə ghəshi. ¹³ Ma ciki ta *hil Zəsəy pərikə kwa miy dəghaa dzəmbə məlmə niy nza na. Dza ntsaa ta hil Zəs, mba'a kəsəkə kəbəhi, lə mbərə ghwə shiy ti shi ngaca ngacaa dzəmbə ciki tsa va, ta ta hil, ghəci lə mbəzli shi va gwanashi. Hil tsa dī ghəshi va tay, kar Pəl ghəshi lə Barnabasə na ghəshi.

¹⁴ Ma sa favə *ka kwal Yesəw nja kar Barnabasə lə Pəl nava kwəma tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi tapə ta slikwə kwəbənər kən ghən shi, ta mbə mbəzli vaa sənay, ka dī shi mənə ghəshi va kar Pələw, kə ghəshi. Ka kəsli bali dzar dzəmbə mbəzli va. Ka zlapanshi kwəma zlanzlan. ¹⁵ Ma kə ghəshi na: «A mbəzli ni, tawa, mənə ghwəy gəla nini shiy tsətsəa? Ma ghəy, shi nashi ghwəy niy, ke ngəri nza ghəy njasa nza ghwəy va kwərakwə! Yəwən kwəma wəzə na na sa bəkənwəy ghəy va Ndə sləkəpə. A ghwəy mbə zəghənanavə hwəm kaa ta mbəri tsa shi kama vəri ni ti shi. A ghwəy zəghətəvanəwəy dza kwa Hyalaa kwa bəpə piy. Hyalaa ngati ghwəmə, lə hidī, lə kwəfahi, mba'a shiy gwa'a gwa'a. ¹⁶ Hyala vay, aa niy zlashi hwəlfəhi mbəzli gwanashi, ghala vəghwə tsa kwatəna, a ghəshi nəw kwəma dī məhərli shi gwa'a. ¹⁷ Ma ya tsəgha nzə na, mbə cipə ghən tsa nzə niy nza na, yən na Hyala, kə, dzar mbə kwəma wəzə tsa məmənə na. Sa nzana, mbə nzəmənəwəy van ghənəzə səkə mə ghwəmə, ka nakənwəy shi zəmə ghwəy wəzə. Ka ngaslayəwəy lə shi zəmə, ka təhay nifer ghwəy lə vəshi» kə ghəshi.

¹⁸ Ya tsəgha gəzə kar Pəl kwəma

caslakē caslakē na tsēgha na, war ngahē kwēmavē ghēshi makēti mbēzli va, va hanamshi shiy ta ta shi, ka mējē'a hil tsa shi.

¹⁹ Ma lēy hwēm kwēma va na, dza nihwēti *ka Zhēwifē sēkēshi mbē mēlmē Antiyēshē tē hidī ka Pishidi lē mbē Ikēniyēm, ngēd ghēshi ngēdīvē mbēzli tība, tapē ghēshi ta pē'wē Pēl lē hērezli ta pēslī ci. Sa pē'wamti ghēshi na, mba'a ghēshi mbahēkēvērī mbē mēlmē dzēti ngwēla, ndēba naa mētiy, a kē ghēshi niy ni. ²⁰ Dza mbēzliy nēw Yesēw, mba'a ghēshi sēkēshiy dzēkēn Pēl, dēzlētsēbē ghēshi tsēbay Pēl, dza na mba'a dēkēy satiy, ka zhay zhēmbē mēlmē. Ma tē way pi mekēshi na, mba'a ghēshi dzashi lē Barnabasē dzēmbē mēlmē Derbē.

Zhēghēva tsa kar Pēl dzēmbē mēlmē Antiyēshē tē hidī ka Shiri

²¹ Dzēghwa kar Pēl lē Barnabasē, mba'a ghēshi gēzanavēshi Yēwēn kwēma wēzē na kaa mbēzli mbē mēlmē Derbē. Mba'a ghēshi kwēmavē nihwēti mbēzliy nēw Yesēw mbēba dāṅ dība. Mba'a ghēshi zhēghētēvashiy zhēmbē Listēr, lē Ikēniyēm, mba'a Antiyēshē tē hidī ka Pishidi. ²² Dza ghēshi mba'a ghēshi mētsahanavēshi bērci kaa mbēzliy nēw Yesēw mbē mēlmēhi va, lē canshi kwēma Hyala. Ma kē ghēshi kaa ngēshi na: «Jihēvam! Ka zlay nēw kwal Hyala ghwēy ma. Lē sa ngēra'wē tērēṅw dza ghwēmēmē kwēmavē tsēhē tē pētsa slēkē Hyala!» kē ghēshi.

²³ Dza ghēshi mbē mbēzliy nēw Yesēw mbē mēlmēhi va gwa'a, mba'a ghēshi tēravē mbēzliy taa nza ka mētikwēkwēriy 'wamshi kwal mbē kwēma Hyala. Ma lēy hwēm na, tapē ghēshi ta mēni sēwmay ki, ka cē'wē Hyala. Dza mba'a ghēshi zlanayshi kaa Ndē slēkēpē mbē dēvē ci, ntsa bānavē ghēshi nēfer shi.

²⁴ Lēy hwēm ki na, mba'a ghēshi tēnamti hidī Pishidi, mba'a ghēshi dzashi dzēti hidī Pamfili. ²⁵ Dza ghēshi

mba'a ghēshi dzashiy dzēmbē mēlmē Perzhē tē hidī ka Pamfili va, mba'a ghēshi gēzanavēshi kwēma Hyala kaa mbēzli mbēba. Ma sa gēzanavē ghēshi kwēma Hyala kaa mbēzli mbē mēlmē va na, mba'a ghēshi dzashiy dzēghwa Atali. ²⁶ Ava kwāba dzēghwa ghēshiy dzēghwa kwambēwal ta madiy dzēmbē Antiyēshē, mbē mēlmē va niy fambēshi mbēzliy nēw Yesēw mbē dēvē Hyala, ta mbē ghēnzē mananshi wēzē hwēr tsa nzē, ta ghēra slēni nzē. Nana ki na, mba'a ghēshi kēdāmti slēni va, na zhēghēva ghēshiy zhēmbē Antiyēshē.

²⁷ Ma sa tsēhēshi ghēshi na, mba'a ghēshi bāsēti mbēzliy nēw Yesēw gwanashi tē pētsa kwētīṅ tsa. Mba'a ghēshi slanākēshi njasa kētēhwēshi Hyala gwa'a. Ka gēzanshi njasa ghwēnamti Hyala kwal kaa *mbēzliy kamaa ka Zhēwifē ta mbē ghēshiy bānavē nēfer shi kaa Yesēw. ²⁸ Dza mba'a ghēshi nzahwē nza tība gar vici dāṅ, lē mbēzliy nēw Yesēw ki.

15

*Basēva mbē mēlmē Zherēwzalem, ta gēzē kamaa dzēkēn *mbēzliy kamaa ka Zhēwifē di nēw Yesēw*

¹ Dza nihwēti mbēzliy sēkēshi tē hidī ka Zhēwde, mba'a ghēshi ghavē bēni shiy kaa mbēzliy nēw Yesēw, ma kē ghēshi na: «Kala zlēbati *sla fē'yasa ghwēy nja kwēma gēzēkē kwēma pēhēti *Mēyizēy, ka mbay ghwēy mbēlīṅwēyēw!» kē ghēshi. ² Sa gēzēkē ghēshi tsēgha na, kala zlēba kwēma shi va kar Pēl lē Barnabasē. Tapē ghēshi ta ngērē ghēpē li shi, ka ngwēngwēlivaa dzēkēn kwēma va. Kwa kwēma jēw na, dza mbēzliy nēw Yesēw mba'a ghēshi slēkati, ta dza kar Pēl lē Barnabasē, mba'a nihwēti ngwārmēmē mbē nēw Yesēw mbē Antiyēshē dzēmbē Zherēwzalem, ta slēka kwēma va vēgha *ka kwal Yesēw, ghēshi lē mētikwēkwēr mbē mbēzliy nēw Yesēw. ³ Dza mbēzliy nēw Yesēw mbē Antiyēshē mba'a ghēshi pēhashi, ka dzashi ghēshi. Mba'a ghēshi

dzaa tsanavə yashi mbə kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidfi ka Feniki lə hidfi ka *Samari, mba'a ghəshi gəzanavəshi nəwər tsa kwəma zhəghəshi *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ka ka nəw Yesəw. Dza ngwarməbəghəhishi, mba'a ghəshi vəshishi tərəjw ta kwəma va.

⁴ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Zherəwzalem na, dza ka kwal Yesəw, lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a nihwəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, ka'wə ghəshi ka'wətishi. Sa ka'wətishi ghəshi na, dza kar Pəl mba'a ghəshi slanakəshi njasa kəətəhwəshi Hyala mbə dza shi. ⁵ Dza nihwəti *ka Farisahiy banavə nefer shi kaa Yesəw, mba'a ghəshi satishi ta gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «Ma nanzəy, aa niy təbə mbəzliy nəw Yesəw va kamaa ka Zhəwifə slanti fə'yasa nza, ka gəzanshi nəw kwəma pəhəti Məyizə» kə ghəshi.

⁶ Dzəghwa ka kwal Yesəw ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ghəshi basəshi ta nighəə dzəkən kwəma va. ⁷ Ma mbə basəva tsa va na, tapə ghəshi ta ghəpə. Ma ləy hwəm sa kəhwə ghəshi ghəpə dəj na, mba'a Piyer satiy garəy. Ma kə na: «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, a nə yay, a ghwəy sənay njasa gha Hyalaa tsəhavəra mbə ghwəy ghala mbəradzə, ta dzee ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzəghwa sləmə shi, ta mbə ghəshiy banavə nefer shi kaa Yesəw. ⁸ Dza Hyala ghənzə saa sənəmanti nefer mbəzli, mba'a cikəvəri, yən zləbavəshi na, kə. Sa banavəshi na Safə tsa nza ngəshi kwərakwə njasaa niy ndammə na va ghwəmmə ka Zhəwifə. ⁹ Ma na Hyalay, tihəvərimmə na ghwəmmə ka Zhəwifə li shi ghəngəhən nanzəw. Sa banavə ghəshi nefer shiy, mba'a yabantishi jikir mbə nefer shi. ¹⁰ Ghənzə tsəgha kiy, tawa nighə ghwəy kwəma Hyala lə mənī gəla niva shiya? Shi nə ghwəy va, war ghwəy mənishi pə ghwəy kaa mbəzliy

kamaa ka Zhəwifəy, niy mbay nəwtishi, ya jijihimmə, ya ghwəmməw. ¹¹ A ghwəmmə sənay, tə zhəhwər tsa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw mbəlītəmmə Hyala. Tə sa nəw ghwəmmə kwəma pəhəti Məyizə mbəlīmmə ghwəmməw. Ava tsəgha na va mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə» kə.

¹² Ləy hwəm kwəma Piyer va na, shalalal mbəzli nzyəshi gwanashi. Tapə kar Barnabasə lə Pəl ta gəzə kwəma. Dza ghəshi ka sla shi mənī ghəshi madəja madəja ni, mba'a shiy cipə kwəma lə bərci Hyala mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. ¹³ Ma sa gəzamti ghəshi kwəma gwa'a na, dza tapə Zhakə ta gəzə na ci kwəma, ma kə na: «A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, favəram di! ¹⁴ Əhətiməy, a Shimanəw gəzəkə njasa zəzəti Hyalaa dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ghala kwatanata, lə njasa təravə na mbəzli mbə shi, ta nza ghəshi ka mbəzli nza. ¹⁵ Ava war yəmta na kwəma va lə kwəma gəzəkə *ka Hyala va mbə zliya shi kwərakwə. Ma kə ghəshi:

¹⁶ Ma kə Hyalay, ta nzay: «Ta zhikə dzee, ghalabay, ta zhini dzee ngakati ciki tsa *Davitə va niy ngəzlay. Ta gwəmati dzee dzəghwa tə pətsaa niy ngəzlay na, mba'ee taa garakati.

¹⁷ Ghalaba kiy, nihwəti mbəzli tə hidfi gwanashiy, ta pəla kwal tsaa nəwra, yən Hyala Kwa sləkəpə dza ghəshi, jakə lə hwəlfə nihwəti mbəzli harvee gwanashi, ta nza ghəshi ka mbəzlee» kə.

¹⁸ Ava tsəgha gəzəkə Hyala Kwa sləkəpə! Kwəmaa niy gəzəkə na ta sənata mənī ghala kwatanata na sava mənī na tsəgha, kə ghəshi.

¹⁹ Va tsəgha, vanta kwəma zəzətee, ka səsə məhərli mbəzliy kama vaa ka Zhəwifə, zhəghəshi ka ka nəw Hyala ghwəmmə gəm lə kwəma pəhəti Məyizə

15:4 15:4 15:12 **15:7** 15:7 10:1-43 **15:8** 15:8 2:4; 10:44 **15:9** 15:9 10:35 **15:10** 15:10-11 15:19; Gal 2:16; 3:10-12; Ef 2:5-8 **15:12** 15:12 2:22 **15:16** 15:16-18 Amə 9:11-12; Ezay 45:21 **15:19** 15:19 Gal 5:3 **15:20** 15:20 15:29; 21:25; sliw: 1Kwər 8:1-13; 10:23-33; ghwərghwər: SləniTaH 18:6-18; shi bərti bərti ni: SləniTaH 17:15; miymiy: SləniTaH 17:10-14

ma! ²⁰ Ma pə ghwəmmə məntiy, ə pə ghwəmmə tsaslanaghəshi zliya, ta gəzanshi a ghəshi zlay zəmə sliw tsa ta məndi mbəri li, lə məni ghwərghwər, mba'a zəmə sa bərti bərti tsa, lə zəmə miymiy. ²¹ Sa nzana, ma na gəla niva shiyəy, ya ghala vəghwə tsa mbəradzəy tsa na, lə ka gəzə kwəma pəhəti Məyizə niy nza na tibiaa dzəkən shi va, mbə məlmə gwa'a. Zhini diba na, mbə jangə shi va mbəzliy nza mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, njasa səəkə *vici dəkəva shi gwa'a» kə Zhakə.

*Zliya kaa *mbəzliy nəw Yesəw kamaa ka Zhəwifə*

²² Sa gəzəkə Zhakə kwəma va tsəgha na, dza *ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a mbəzliy nəw Yesəw gwanashi, mba'a ghəshi zləbavə kwəma ci va. Dzəghwa ghəshi ki, mba'a ghəshi tsəhavə mbəzli mbə shi, ta ghwənishiy dzəmbə məlmə Antiyəshə kwasəbə kar Pəl lə Barnabasə. Dza ghəshi ti ghəshi tivə Zhəwdə tsa har məndi Barsabasə, ghəshi lə Shilasə. Bakanashi na, mbəzli zləbavə ngwarməmə kwa kwal Hyala kwəma shi wəzə ghəshi. ²³ Mba'a ghəshi tsasliti zliya, mba'a ghəshi banavəshi, ta dza li. Tsa' kə ghəshi kwa na:

«Ka kwal Yesəw, ghəshi lə mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw, mba'a ngwarməhiñwəy mbə nəw Yesəw səkwəñwəy na, ghwəy ngwarməmə mbə nahwəti hwəlfə kala kamaa ka Zhəwifə, shi mbə məlmə Antiyəshə lə shi mbə məlməhi tə hidi ka Shiri mba'a Shilishi. ²⁴ A ghəy favə, a nihwəti mbəzli mbə ghəy dzaa səəvəri məhərli ghwəy, ka dzantəñwəy her ghwəy lə nahwəti gəzə kwəma, kə məndi. Ma mbəzli vay, ghəy ghwənashi na ta dzaa gəzəñwəy gəla kwəma vaw. ²⁵ Va tsəgha sləkati ghəy gwanəñəy, a ghəy tsəhavə mbəzli mbə ghəy, ta ghwənəghəñwəy shi kwasəbə mbəzli diti ghəy ni bakə ni, nja kar Barnabasə, ghəshi lə Pəl,

²⁶ mbəzliy gə piy tsa shiy zay war ta kwəma slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. ²⁷ Mbəzli təravə ghəy va ta ghwənəghəñwəyshi kwasəbə kar Barnabasəy, ghəshi na kar Zhəwdə lə Shilasə. Ghəshi dza naa gəzəñwəy kwəma tsasləghəñwəy ghəy va lə miy tsa shi. ²⁸ Sa nzana, ma kwəma dza ghəy na ta gəzəñwəy, ghənzə na saa təbanci kaa safə tsa Hyala lə kaa ngəñəy kwərakwə. Ka di ghəy səşəñwəy məhərli ghwəy lə kwəma pəhəti *Məyizəw. Avanta kwəma di ghəy gəzəñwəy: ²⁹ Zlayəm zəmə sliw tsa tahwə məndi mbəri li, lə miymiy, mba'a sa bərti bərti tsa. Zlayəm məni ghwərghwər. Mba'a pə ghwəy ndəghwə ghən tsa ghwəy va məni shi va njasa gəzəkəñwəy ghəy vay, a ghwəy mənti kwəma wəzə na va Hyala. Ava ghənzə na kwəma gəzəñwəy ghəy, nza ghwəy nza ki» kə ghəshi.

³⁰ Sa tsaslamti ghəshi zliya va na, dza ghəshi mba'a ghəshi banavə kaa mbəzli ghwəni ghəshi va ki. Mba'a mbəzli va kafəshi mbə Zherəwzalem dzəmbə məlmə Antiyəshə. Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə Antiyəshə na, mba'a ghəshi basəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi mbəba, mba'a ghəshi banavəshi zliya va. ³¹ Dza mbəzli va mba'a ghəshi jangəti zliya va. Ma sa jangəti ghəshi na, tapə ghəshi ka vəshi tərəñw, sa dəpəti na nefer shi. ³² Dza kar Zhəwda ghəshi lə Shilasə, sa nza ghəshi də'wə ghən tsa shi ka gəzə kwəma Hyala, mba'a ghəshi cin-tishi kwəma Hyala, ka mətsahanavəshi bərçi kaa ngwarməmə, lə gəzə kwemer ghəngəhən dəñ. ³³ Dzəghwa mba'a ghəshi hyayvashi mbəba. Ma ləy hwəm na, mba'a ngwarməghəshi zlashiy dzashi. «Nza ghwəy tsəhə kwəriñ» kə ghəshi kaa ngəshi, mba'a ghəshi zhəghəghəvashiy zhəvəgha mbəzliy niy gwanashi va. ³⁴ Ma Shilasə, naci na mba'a nzəyəy tifa.

³⁵ Ma kar Pəl lə Barnabasə ba na, mba'a niva nzəyshiy nzata nza mbə məlmə Antiyəshə, ka bəni shiy, lə ka gəzə yəwən

kwəma Ndə sləkəpə wəzə na kaa mbəzli, ghəshi lə nihwəti mbəzli dāŋ.

Təhəva tsa Pəl lə Barnabasə

³⁶ Ləy hwəm hi jəw tsəgha ki, ma kə Pəl kaa Barnabasə na: «Wəzəba zhəghəva ghwəm naa zhəti səəbə, a ghwəm zhaa naghəshi ngwarməhim mbə məlməhi gəzanavəshi ghwəm va kwəma Ndə sləkəpə ngəshi gwa'a, nza ghwəm mbəə nashi njasa nza ghəshi nana» kə. ³⁷ «Tsəgha na» kə Barnabasə. Ka dī pəmə Zhaŋ tsa har məndiy Markə ghəci kwasəbə shi, ta dza va. ³⁸ Ma Pəl naci ki na, nay wəzə tsa pəmə gəla tsava ndə kwasəbə shi ghwəlaw. Sa wanay, sa niy zhəghətəvay na mba'a zlashi mbə hidī ka Pamfili, kalaa nəwshi ghəci ghwəla ta slēni shi. ³⁹ Dzəghwa tsəgha ki na, mba'a həərəva dzay dzəghwa jipə tsa shi, ta kwəma Zhaŋ Markə tsa va. Təərəw ghəshi ngərəhwə ghəpə pa' ka təhəvərivashi ghəshi. Dza Barnabasə naci ki mba'a pəməvə Zhaŋ Markə kwasəbə ci. Ka dzashi lə kwambəwal dzəmbə Shipər. ⁴⁰ Ma Pəl na, mba'a təravə Shilasə ta dza ghəshi li na naci. Ma ghəshi ghwəla ta kafə na, dza mbəzliy nəw Yesəw mba'a ghəshi cə'wakən cə'wə kən shi. Nza Ndə sləkəpə mbəə mananatishi wəzə hwər tsa ci. Ka dzashi ghəshi ki. ⁴¹ Ma kwa kwal na, mba'a ghəshi garəhwə garə mbə məlməhi tə hidī ka Shiri lə shi ka Shilishi. Ka mətəhəshi bərēci kaa mbəzliy nəw Yesəw, ta mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

16

Timəte kwasəbə kar Pəl lə Shilasə

¹ Dza Pəl mba'a zhəkəy dzəmbə məlmə Derbə. Mba'a kafəy tifaā dzəmbə Listər ba. Ma mbə Listər na, mba'a kəsay tsahwəti ndə mbə mbəzliy nəw Yesəw, Timəte slən tsa ci, zəghwə nahwəti mali *ka Zhəwifə, mba'a niy zhəghəta ka kwa nəw Yesəw. Ma dəy naci na, ndə ka *Gərekə. ² Timəte tsa va na, ndə wəzə

ghəci niy nza va mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Listər lə mbə məlmə Ikəniyəm gwanashi. ³ Dzəghwa Pəl mba'a mawti dza ta gəzə kwəma Hyala li. Dza na mba'a pəməvə, *sla' slanamti fə'yasa ta mbə ka Zhəwifə tə pətsa va, mbə məlmə vaa zləbavə ghəciy nəw Pəl. Sa nzana mba'a ghəshi sənay gwanashi, ndə ka Gərekə na dəy, kə ghəshi.

⁴ Dza kar Pəl ka dzashi dzar mbə məlməhi. Kə ghəshi ka zhananshi kwəma pəhəti *ka kwal Yesəw va ghəshi lə mətikwəkwər mbə Zherəwzalem kaa mbəzli. «Nəwəm kwəma pəhəti məndi va wəzə» kə ghəshi. ⁵ Ghalaba ki na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw kwəməvə bərēci ta nəw kwal Hyala wəzə. Zhini ka mətəhəva mbəzliy dzəmbə shi vici va vici va gwa'a.

Ndə ka Masedəwan mbə gəzanci kwəma kaa Pəl kwa shiw

⁶ Dzəghwa ki ka dī dzəti hidī Azəy kar Pəl ta gəzə kwəma Hyala na, dza *Safə tsa Hyala mba'a damətishi va dza dzəti shi. Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi bəvə tsahwəti kwal, mba'a ghəshi tanamti hidī Firigi lə shi ka Galatə. ⁷ Ma sa tsəhəshi ghəshi ndəkwə ndəkwə vəgha hidī Mizi na, ka pəla kwal tsaa dzəmbə hidī Bitini ghəshi, kala banavəshi kwal Safə tsa Yesəw. ⁸ Sa nzana tsəgha na, dza ghəshi mba'a ghəshi tanəti hidī Mizi, ka səəkəshiy dzəmbə məlmə Təərəwasə.

⁹ Ma həvir mbə məlmə va na, mba'a Pəl nashi shiy nja kwa shiw. Shi nashi na vay, ntsaa səəkə tə hidī ka Masedəwan səəkəy naa garəy, ka cə'wə Pəl ghəci, ma kə na: «Səəkə kwa ghəy kwa ghəy, ghəy ka Masedəwan a gha kəətijəy!» kə. ¹⁰ Ma ləy hwəm sa nashi na shi va tsəgha na, mba'a ghəy sənay Hyala harnəy na ta dza ghəy gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli tə hidī va, pə ghəy. Tapə ghəy ka pəla kwal dzəti hidī ka Masedəwan tanjan. *

15:37 15:37 12:12 15:38 15:38 13:13 15:39 15:39 13:4 15:40 15:40 14:26 16:1 16:1 14:6; Timəte: Rm 16:21; 1Kwər 4:17; Flp 2:19; 2Tim 1:5 16:2 16:2 6:3; Flp 2:20, 22 16:3 16:3 Gal 2:3-5; 1Kwər 9:20 16:4 16:4 15:22-29 16:5 16:5 2:41 16:6 16:6 10:19 * 16:10 16:10 Ava dzəghwa tikə 'wa Ləwka tsaa tsaliti zliya na tsaa nəw kar Pəl, mba'a nashi shiy mənishi lə mətə ci.

Njasa zləbavə Lidi Yesəw mbə məlmə Filipə

¹¹ Dza ghəy ki, mba'a ghəy mađiŋəy mbə məlmə Tərawasə kwa kwambəwal, dza tsərə ghəy dzəvəriŋəy dzəti nihwəti hidī tə jipə yam, Samətərasə, kə məndi kaa slən tsa shi, hi ghəy tifa. Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a ghəy kafəŋəy mbə Samətərasə kwa kwambəwal dzəmbə Neyapəlisə. ¹² Sa mađi ghəy tifa na, ka dzaa dzəmbə məlmə Filipə, ghənzə kwa taŋa məlmə ka ndəə kəsata mbə dzəmbə hidī ka Masedəwan. Zhini ɓa na, məlmə nza ka *Rəm mbə ghənzə. Mba'a ghəy hiŋəy mbə məlmə va jəwə.

¹³ Dza ghəy fəca *vici dəkəva ka Zhəwifə, mba'a ghəy səvəriŋəy mbə məlmə dzaŋəy dzəy vəgha həl, dzəti pətsaa niy təkəti ghəy, a ka Zhəwifə dzaa ɓasəva tifa ta cə'wə Hyala, pə ghəy. Mba'a ghəy kəsashi mi'i ɓasə ɓasə tifa, mba'a ghəy nzəyŋəy ta gəzanshi kwəma Hyala. ¹⁴ A nahwəti mali niy nza mbə shi, slən tsa nzə na, Lidi, mbə məlmə Tiyatir ghənzə səəkə, kwa dəl kwəbənər ghəm ghəm ni tə dimə ghənzə, ka hazləni ghənzə va Hyala. Ma sa gəzə ghəy kwəma na, ka fa ghənzə. Dza Ndə sləkəpə mba'a ghwənanamti nəfə tsa nzə ta fə ghən ghənzə ta kwəma gəzə Pəl gwa'a. Dza na mba'a famti kwəma va wəzə. ¹⁵ Mba'a məndi mananati *batem ngəshi lə mbəzli kəghi tsa nzə gwanashi. Ma ləy hwəm sa mananatishi məndi batem na, dza na ka cə'wəŋəy ghənzə, ma kə na: «Mba'a pə ghwəy nighətəra, nja maliy ɓanavə nəfə tsa nzə kaa Ndə sləkəpə katanj katanjəy, wəzəɓa dza ghwəy naa dzakə ghi tsee, a ghwəy nzəyayvanjwəy kəyɓa» kə. Dza na mba'a dənahwəŋəy ta dzakə ghi tsa nzə va.

Kar Pəl lə Shilasə kwa fərshina mbə məlmə Filipə

¹⁶ A nahwəti mali niy nza tifa mbə məlmə Filipə, mava tsa ndə ghənzə, lə *hil tsaa məni ghyaghya mbə ghən nzə. Ka kwəmanshi shiy ghənzə niy nza dən

kaa mbəzliy sləkə, lə shi ka na vaa nighəpə.

Ma tə nahwəti vici ghəy mbə dza ta cə'wə na, bəgəm ghəy kwəmay li ki. ¹⁷ Dza na tapə ta nəwŋəy, ghəy lə kar Pəl, ka zlapə kwəma ghənzə, ma kə na: «Ma mbəzli niy, mbəzli ka ghəra sləni Hyala ta ghwəmə na ghəshi! Kwal tsa dza ghwəy ta mbəliŋwəy kwa na sa ciŋwəy ghəshi va» kə. ¹⁸ War ka məni ghənzə tsəgha gar dzar vici dən. Dzəghwa Pəl mba'a daliy va fafa kwəma nzə va. Ma ghənzə kwasəbə ghəy tə nahwəti vici, ka gəzə kwəma nzə va na, dza Pəl tərəd zhəghətəvay dza kwa. Ma kə kaa hil ndə məni ghyaghya tsa mbə ghən nzə va na: «Ava lə slən tsa Yesəw *Kəristəw gəzəŋee, səvəri mbə ghən mali va!» kə. Mba'a hil ndə məni ghyaghya tsa vaa səvəriy mbə ghən mali va, war tə pətsa va ta.

¹⁹ Ma sa nay mbəzli ghəranshi mali va va sləni tsəgha, mba'a kwal pəla zəmə tsa shi kəəliy na, dza ghəshi ɓəŋ ghəshi kəsəti kar Pəl lə Shilasə, ka mbahəshi səvəriy dzəti pi ɓasəva, dzəghwa kwəma mbəzli ka Rəm ka sla ngwəvə. ²⁰ Ma sa ɓəkəshi ghəshi dzəghwa kwəma ka sla ngwəvə ka Rəm ki, ma kə ghəshi na: «Ma mbəzli niy, ə səsə ghəshi mbəzli mbə məlmə ghwəmmə dalala, *ka Zhəwifə na ghəshi. ²¹ Ə ɓənipə ghəshi kwemer kama kwal va ghwəmmə ta zləbashi, ya ta nəwshi, ghwəmmə ghwəmmə mbəzli ka Rəm» kə ghəshi.

²² War sa favə mbəzliy ɓasəshi va tsəgha na, kala dī kwəma kar Pəl lə Shilasə ghəshi. Dzəghwa ka sla ngwəvə mba'a ghəshi səsəranti kwəbənər kən ghən shi, mba'a ghəshi gəzanshi kaa mbəzli, a məndi də'wəshi lə getesli. ²³ Ma sa də'wətishi məndi dalala na, mba'a məndi faghwashī kwa fərshina. Ma kə məndi kaa ndə ndəghwə fərshina tsa va na: «Gwəmavə tə gha ndəghwəshi wəzə» kə məndi kaa ngəci. ²⁴ Ma sa favə ndə ndəghwə fərshina tsa va kwəma gəzanakə məndi va tsəgha na, dza na

mba'a fambæshi mbæ ciki tsa kærkæ løy hwæm mbæ ceker kwa fêrshina, mba'a kalaghwa shidshid shi kwa nihwæti shêghwæ niy gwæmati mændi læ kweler ti shi, ta kæli shidshid mbæzli kwa fêrshinaa dzêghwa shi, kala tidiva ma ghæshiy sæmæ.

²⁵ Ma mbæ yam vœrfdi na, mba'a kar Pæl læ Shilasæ kafæshi ta cæ'wæ Hyala shi, ka fal slæn tsa nzæ læ cæm. Ma mbæzli kwa fêrshina li shi gwanashi na, ka fashi. ²⁶ 'Wakævæ tsægha, vætêghæ hidî ghavæ gærgæræ dalala, mba'a sæda ciki fêrshina mænkedîta. Nza'jæw miy ceker ghwænishi gwanashi. Dzêghwa pøjw pøjw denwer palamætævashi tæ mbæzli kwa fêrshina gwanashi tsægha. ²⁷ Dza fêrghæ ndæ ndêghwæ fêrshina fêrghæy, mba'a nashi miy ceker ghwæni ghwæni. Ma sa nashi na tsægha na, «Na mbæzli kwa fêrshina hwêhwæshi bæsa» kæ ghæn tsa ci. Dza na fat, tædikæværi kafa'i tsa ci, ta pæesli ghæn tsa ci. ²⁸ Sa nay Pæl tsægha na, dza na mba'a ngwæmata lala zlanzlan, ma kæ ngæci na: «Kadiw, kadiw! Ka pæesli ghæn tsa gha gha ma! Waa tikæ nza ghøy gwanajøy!» kæ.

²⁹ Sa gæzækæ Pæl tsægha na, dza ntsa va tapæ ta dæw ghwæ, sa kwæmavæ na na, kæ ka kæsli baliy dzæmbæ ciki fêrshina læ gwærgwæræ va hazlæni, dza tsæfækwæ tsæfækwæy kwa kwæma kar Pæl læ Shilasæ. ³⁰ Dza na, mba'a pæmækæværisi tæ ngwæla, ma kæ na: «A mbæzliy slækæra! Wa shi kee mænti kee mbælira kia?» kæ. ³¹ Ma kæ kar Pæl ngæci na: «Banavæ næfæ tsa gha kaa Yesaw Ndæ slækæpæ, ta mbælija dza gha, ghwæy gwanajwæy læ mbæzli kæghi tsa gha» kæ ghæshi.

³² Dzêghwa ghæshi mba'a ghæshi gæzanavæshi kwæma Ndæ slækæpæ ngæci læ mbæzli kæghi tsa ci gwa'a. ³³ Dza ntsa va mba'a pæmævæ kar Pæl hævîrvata, mba'a dzaa yabanamtishi zheher shi. Mba'a kar Pæl mananati *batem, ghæshi læ mbæzli kæghi tsa ci gwanashi tibata. ³⁴ Dza na mba'a pæmêghæ kar Pæl dzækæ ghi tsa ci, mba'a dzaa banavæshi shi zæmæ. Ka væshi

ghæci læ mbæzli kæghi tsa ci gwanashi, sa banavæ ghæshi nefer shi kaa Hyala.

³⁵ Ma sa kædîy pi na, mba'a ka sla ngwævæ ghwænashi ka sawji ta gæzanci kwæma kaa ndæ ndêghwæ fêrshina. A kæ ghæshi ta ni na: «Ma kæ ka sla ngwævæy, "Pælashi mbæzli va, a ghæshi dzashi" kæ ghæshi» kæ ghæshi ta ni. ³⁶ Ma sa favæ ntsaa ndêghwæ fêrshina tsægha na, mba'a gæzanshi kwæma va kaa kar Pæl, ma kæ na: «A mbæzlee, a ka sla ngwævæ ghwænikæra miy, e pelaywæy, a ghwæy dzanwæy, kæ ghæshi. Ma ghænæ tsæghay, sæværihwæyæm mbalam, kwæriñ!» kæ. ³⁷ Ma kæ Pæl kaa ka sawji shi va ghwænikæ ka sla ngwævæ na: «Mba'a ghæshi dæ'wævænøy kwa kwæma mbæzli gwanashi, mbæzli ka *Ræm ghøy nanzæ ngar ki. Dzêghwa mba'a ghæshi kalajwæy kwa fêrshina, kala mænêhwæ ngwævæ mændi ya ngwævæ nzæ na. Zhini nana bæ na: "Ka dî pæliñøy ghæli ghæli" kæ ghæshi na? A awæ. Nava tibaw. War ghæshi kææ sækæ dæ'wæ ghæn tsa shi, a ghæshi pæliñøy kwærakwæ» kæ.

³⁸ Dza ka sawji ghwænikæ ka sla ngwævæ va, mba'a ghæshi dzaa gæzanshi kwæma va kaa ka sla ngwævæ. Sa gæzøy ghæshi kwæma va na, mba'a ka sla ngwævæ hazlænishi sa favæ ghæshi, ka Ræm na kar Pæl læ Shilasæ, kæ mændi. ³⁹ Dzêghwa ghæshi mba'a ghæshi sækæshi, mba'a ghæshi dæpæti kar Pæl, ta mbæ kwæma vaa kærayta tsægha. Dza ghæshi mba'a ghæshi pælikæmæshi kwa fêrshina. «Tihwætihwæm, barvanwæyæm mbæ mælmæ Filipæ na» kæ ghæshi kaa kar Pæl. ⁴⁰ Dzêghwa kar Pæl mba'a ghæshi sæmæshi kwa fêrshina, ka dza-shi dzækæ ghi tsa Lidi. Sa tsæhæshi ghæshi kæyba na, mba'a ghæshi kæsashi ngwarmbêghæshi mbæ næw Yesaw, mba'a ghæshi mætsahanavæshi bærci ta næw kwal Hyala ghæshi tæranjw. Løy hwæm ki na, ka dzashi ghæshi.

17

Kar Pæl læ Shilasæ, mbæ mælmæ

Tesalønike

¹ Ma sa kafø kar Pæl mbø Filipø ki na, ka dzar mbø mælmø Amfipølisø læ Apøløn. Dza kwødim ghøshi tsøhøshi mbø mælmø Tesalønike. Mba'a *ciki basøva tsa ka Zhøwifø mbø mælmø va. ² Dza Pæl mba'a tsøhøy mbø ciki tsa va, njasa sønabøy na mbø møni ndimndim. Mahkan *vici døkøva dzøvørita war mbø jakøva Pæl læ mbøzli mbø ciki tsa va, ka gøzanshi kwømaa dzøkøn kwøma mbø Zliya Hyala. ³ Cøke' ghøci pøraslanavøshi kwøma mbø zliya, mba'a cintishi. Sa ka *Køristøw Ntsa tivø Hyala ta mbøli mbøzli sækøy taa nzay, ta sahøwø ngøra'wø dza na, ta pøesliti dza møndi, ka na dza na, mba'a zhøkømey kwa kwøli, kø. «Køristøw tsa gøzøkø zliya vay Yesew na, ghøci na sa gøzønjwøy ya tsa kwøma ci dø'wø ghøn tsa ci» kø Pæl. ⁴ Dza nihwøti mbøzli mbø *ka Zhøwifø na, mba'a ghøshi zløbavø kwøma va, ka zhøghøshi kwa zøerø kwøtiñ na ghøshi læ kar Pæl mba'a Shilasø. Tsøgha nihwøti ka *Gørekø ðañ, shiy hazløn va Hyala, ghøshi læ mi'i nza dimø ti shi, mba'a ghøshi zløbavø kwøma kar Pæl va. Ka mønishi ka mbøzli kwa zøerø kwøtiñ na li shi kwørakwø.

⁵ Ma nihwøti ka Zhøwifø zløbavø ma va nashi ki na, tapø ghøshi ta hørhø va kar Pæl, dza ghøshi, mba'a ghøshi basøvø mbøzli ka ðañerø dzar kwa kwal, dza ghøshi ka ngwøngwømə lala, mba'a mbøzli basøshi. Dza gwa'a gwa'a mælmø va søeta. Tøgwøløm, ghøshi dzashiy dzakø ghi tsa Zhasanjw, ka pøla kar Pæl læ Shilasø køyba, ta pømøshiy dzøti ngwøla kaa mbøzli. ⁶ Pøla' pøla' kø ghøshi kaa mbøzli va na, kala nashi ma ghøshi køyba. Mba'a ghøshi mbati nøfø tø kar Zhasanjw ghøshi læ nihwøti ngwarmømə, mba'a ghøshi køesøghøshi kaa ka sla ngwøvø mbø mælmø va. Sa køesøghøshi ghøshi na, tapø ghøshi ta gøzø kwøma zlanzlan, ma kø ghøshi na: «Mbøzli niy, cøke' søøvøri ghøshi mbøzli tø hid. Ma sa sækøshi ghøshi tikøø dzømbø mælmø ghwømmø na, ⁷ mba'a

Zhasanjw ka'wøtishi køghi tsa ci. Mbøzli vay, ka zløba kwøma pøhøti mazø tsa sløkø hid. Ma kø ghøshiy: «A tsahwøti mazø tifa, Yesew, kø møndi sløn tsa ci» kø ghøshi» a kø ghøshi.

⁸ Dza kwøma va mba'a zhanati kaa mbøzli mbø mælmø va gwanashi, læ kaa ka sla ngwøvø gwa'a. ⁹ Ma kø ka sla ngwøvø kaa kar Zhasanjw na: «Ngambøm shiy mbø kwøma na, ka møndi gha pølinwøy» kø ghøshi. Dza mbøzli va mba'a ghøshi wøy shiy, mba'a møndi pølashi ki.

Kar Pæl læ Shilasø mbø mælmø Bere

¹⁰ War sa mønta vørdi na, «Mbalam dzømbø mælmø Bere» kø ngwarmømə mbø nøw Yesew kaa kar Pæl læ Shilasø. Ma sa tsøhøshi ghøshi mbø Bere na, mba'a ghøshi dzashiy dzømbø *ciki basøva tsa ka Zhøwifø. ¹¹ Na niva *ka Zhøwifø nashi na, wøzøba hwøer tsa shi niy nza kaa ni mbø mælmø Tesalønike ka Zhøwifø. Dzøghwa mba'a ghøshi zløbavø kwøma Hyala gøzø kar Pæl va, læ nøfø tsa shi gwanay. Njasa søemø vici gwa'a na, war tsøgha ghøshi mbø pøla kwøma va mbø Zliya Hyala, ta mbø ghøshiy sønay nda katan na kwøma gøzanshi kar Pæl va. ¹² Dzøghwa ki ðañ mbøzli ka Zhøwifø ðanavø nefer shi kaa Yesew, ðañ zhøer ka *Gørekø difa, zhini ðañ mi'i ka Gørekø nza dimø ti shi.

¹³ Mba'a ka Zhøwifø mbø Tesalønike favø, na Pæl gøzanavø kwøma Hyala kaa mbøzli mbø mælmø Bere, kø møndi. Sa favø ghøshi na, mba'a ghøshi sækøshiy dzømbø Bere. Zhini hør ghøshi hørøvøri niva mbøzli mbø nava mælmø difa, ta mbø ghøshiy di ma kwøma kar Pæl. ¹⁴ Dzøghwa ngwarmøghøhiy mbø nøw Yesew mba'a ghøshi gøzanci kaa Pæl, a ghøci dza ta bø kwambøwal ta dzaa dzøti tsahwøti pi. Dza kar Pæl læ mbøzliy pøhø, mba'a ghøshi dzashi. Kar Shilasø ghøshi læ Timøte na, mba'a shi ghøshi mbø mælmø Bere nashi. ¹⁵ Dza mbøzliy pøhø Pæl va, mba'a ghøshi pøhøghø pa'

17:2 17:2 9:20; 13:5, 14, 44; 14:1; 16:13; 17:10, 17; 18:5, 26; 19:8-9; 28:17 **17:3** 17:3 3:18 **17:4** 17:4 13:50; 16:14; 17:17 **17:5** 17:5 Zhasanjw: Rm 16:21 **17:6** 17:6 16:20 **17:7** 17:7 Lk 23:2; Zhj 19:12 **17:10** 17:10 17:2 **17:11** 17:11 Zhj 5:39 **17:12** 17:12 11:18 **17:13** 17:13 14:5, 19; 1Tes 2:14-16

mbə məlmə Aten. Tsa' kə Pəl ngəshi tifa na: «Mbalam harassim kar Shilasə lə Timəte, a ghəshi səkə kəsara tan̄tan̄» kə. Mba'a mbəzli va zhəghətəvashi ki.

Gəzə kwəma Hyala Pəl mbə məlmə Aten

¹⁶ Ma Pəl mbə məlmə Aten mbə ndəghə səkə tsa kar Shilasə na, mba'a nəfə tsa ci satiy tərən̄w, sa nashi na mbəreketi tata mēndi mbə məlmə va dan̄shi dalala. ¹⁷ Dzəghwa, tapə ghəci dzay dzəmbə gəzə kwəma Yesəw kaa *ka Zhəwifə lə nihwəti mbəzliy hazlən̄i va Hyala njasa səmə vici, mbə ciki basəva tsa ka Zhəwifə. Zhini na, ka gəzanshi kaa mbəzli kwəmə na li shi dzar tə ləwmahi, njasa səmə vici. ¹⁸ Ma tə nahwəti vici na, dza nihwəti mbəzli ka bən̄ipə shiy, tapə ghəshi ta kə ghəpə li, mbəzliy bən̄ipə nəw kwəma har mēndiy kwəma *Epikwəri mba'a sa *Sətəyəwshi. Ma kə nihwəti mbəzli mbə shi na: «Wa shi dī ndalaza tsa ni gəzə sən̄zən̄va kia?» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbə shi sa favə ghəshi Pəl mbə gəzanshi kwəma Yesəw, lə kwəma zhakati tsa ci mbə mēti na: «Nja ndə ci ta mbəreketi ka məlmə kaa mbəzli nay ndə» kə ghəshi.

¹⁹ Ləy hwəm kwəma va na, mba'a ghəshi pəməhwə dzəmə hwəm pətsa har mēndiy *Areyəpazhə, mə pətsa ka mēndiy basə kwəma. Sa pəməghə ghəshi na, dza ghəshi ka dəw kwəma və, a kə ghəshi na: «Gəzan̄əy nda wantsa na na kwəma bən̄ipə gha na 'war'war na di? kə ghəshi. ²⁰ Sa nzanay, a gha gəzəkə nihwəti shi səkə ma ghəy favə kwa sləmə ghəy mbə kwəma gha va, va tsəgha dī ghəy gha pəraslavən̄əy shi dī kwəma gha va gəzə wəzə, ta mbə ghəy sən̄ata» kə ghəshi. ²¹ Sa njədī mbəzli va va kwəma va tsəgha va Pələy, sa nzana, ma kwəma ka Aten, lə ka səkə səkə mbə məlmə shi gwanashiy, nahwəti kwəma ka ghəshiy kəslimbə ghən̄ mbə tifa, nja gəzə yəwən kwemer, lə fafa nihwəti kwemer gəzə mēndiw.

²² Dza Pəl ki, gar garəy, tə jipə mbəzli mə hwəm pətsa har mēndi vaa

Areyəpazhə, a kə na: «A mbəzli ka Aten, kadiwəm! Ma yən̄ nighəy, ghəwəy na mbə pəra'wanshi dəvə ghəwəy nza ghəwəy slar slar kaa mbəreketi gwanashi. ²³ Sa nzanay, e təwrəhwə təwrə dzar mbə məlmə ghəwəy, mba'ee nashi mbəreketi ngangati ghəwəy, ta tsəfəkwə kwa kwəma shi. Dzəghwa mba'ee kəsay tsahwəti pi ta mbəri tsa ghəwəy, mba'a ghəwəy tsasliti shiy ti: “Pi, ta ta mbəri tsa sən̄ay ma mēndi” pə ghəwəy. Ma nə ya kiy, ntsa pəra'wanci ghəwəy va dividivi ghəwəy, kala sən̄ay ma ghəwəy, ghəci na sa ciŋwəy ya tsa kwəma ci nana ki. ²⁴ Ntsa vay, ghəci na Hyalaa ngati hidī ni, lə shi ti shi gwa'a. Ghənzə sləkə na ghəwəmə lə hidī gwa'a. Ka nzəy na mbə ceker ngangati mbəzli lə dividiviw. ²⁵ Ma na Hyalay, ghəzlitə na ta shiy ya nimaba shiy, gar mananatishi ndə ngəriw. Sa nzanay ghənzə də'wə ghən̄ tsa n̄ə fəy na mbəzli tə ghəwəmə, ghənzə bānsi piy, lə shiy gwanashi kaa mbəzli. ²⁶ Ghənzəy, mbə ndə kwətiŋ bəkəvəri na mbəzli tə hidī gwa'a. Dza na mba'a tətəhəy mbəzli dzar tə hidī gwanashi, ta nzəy ghəshi ti shi. Mba'a slanavəshi vəghwə tsa slanavəshi na, ta nza tə hidī, lə ghala pi tsa dza ghəshiy nzəy ti tə hidī gwa'a. ²⁷ Ma shi mēnti na va tsəghay, ta mbə mbəzliy dzəghə pala Hyala, njasa ka ghəwəlfə vaa titibə pi, mbə pəla shiy. Ma sa ka ghəshi pala tsəgha na, nza ghəshi kəsata, ya tsəgha kama Hyala kərakə lə ndə ya tsamaba ci mbə ghəwəmmə. ²⁸ Sa nzana, ma piy tsa piy ghəwəmmə, lə kwəfəghə kwəfəghə ghəwəmmə, lə nza tsa nza ghəwəmmə tə ghəwəməy, mbə Hyala na. Njasa tsasliti nihwəti ka tsasli shiy va mbə ghəwəy, a kə ghəshi na: “Ma ghəwəmməy, ndərazhi Hyala nza ghəwəmmə kwərakwə” kə ghəshi. ²⁹ Njana nzana ndərazhi Hyala ghəwəmmə kiy, ka təbə na ghəwəmmə zhiniy yəmə Hyala lə shi mēnti ndə ngəri nza kiw. Nihwətiy vas tsahi mbəzə, ya tsahi bən̄ba, ta nza ka mbəri tsa shi. Nihwəti ba na, ka tsərə hakwə, ta

nza ka mbēri tsa shi. Niva shiyōy, shi mēnti ndē ngēri lē mēcaŋa ci, sēvēri mbē zēzē kwēma ci na ghēshi. ³⁰ Ma vēghwē tsaa niy sēnata ma mbēzli Hyala katanŋ na tiy, ka mbēra tsava vēghwē Hyalaw. Nanay, a gēzanshi na kaa mbēzli ya pa' kwēmaba, a ghēshi tsa titihwē, ka zhēghanti nzēy tsa shi tē hidī. ³¹ Dzēghwa na mba'a titi vici dza naa sla ngwēvōē dzēkēn mbēzli tē hidī gwanashi ti, lē kwal tsa tidīd tsa. Mba'a tivē ntsaa dzaa basē ngwēvō va. Sa mētiy nay, mba'a zhakatīy mbē mēti, ta mbē mbēzliy sēnay ghēci dza na sla ngwēvōē dzēkēn mbēzli katanŋ, kē ghēshi» kē Pēl.

³² Ma sa favē mbēzliy basēshi va Pēl mbē gēzē kwēma zhakati tsa ndē mbē mēti na, dza nihwēti mbēzli mbē shi tapē ghēshi dzēmbēshi mbē sawa kwēma ci. Ma kē nihwēti ba na: «Ma kwēma va ghēnzē tsēghay, kadiw, fēcahwēti ghaa zhiniy gēzanōy dība» kē ghēshi.

³³ Ava tsa' tsētse sēvēriy Pēl mbē shi.

³⁴ Dzēghwa nihwēti mbēzli mbē shi ya tsēgha nzē ki, mba'a ghēshi jakēshi lē Pēl, ka banavē nefer shi kaa Yesēw. Nihwēti mbē mbēzliy vay, kar Dēnisē, ndē mbē mbēzliy basēshi va mē hwēm pi Areyēpazhē, lē nahwēti mali Damarisē, kē mēndi kaa slēn tsa nzē, lē nihwēti mbēzli dība, niy nza ghēshi.

18

Pēl mbē mēlmē ka Kwērintē

¹ Ma lēy hwēm kwēma va na, mba'a Pēl madiy mbē mēlmē Aten, ka dzay dzēmbē mēlmē Kwērintē. ² Dza na mba'a kēsāy tsahwēti ndē *ka Zhēwifē, Akilasē, kē mēndi kaa slēn tsa ci, tē hidī ka Pēŋw mēndi yakē. Hiy ntsa va tērēŋw tība ghala sēkēy na tē hidī ka Itali ghēshi lē mali ci Pērishilēw. Sa nzana mba'a Kwēlādē mazē tsa dikē tsa mbē *Rēm gēzanshi kaa ka Zhēwifē gwanashi a ghēshi bārvashi mbē mēlmē Rēm, ta dzashiy dzēti hidī shi, va tsēgha niy sēkēy naa dzēmbē Kwērintē. Dzēghwa Pēl mba'a jakēy li shi ki. ³ Sa nzana slēni

kwētīŋ na sa mēni ghēshi li. Slēni cislī shiy ta hawrē geshikiki niy nza sa shi. Sa ka ghēshiy cislitishi na, ka dēlshi. Dza na mba'a nzēyēy kēghi tsa shi, ka ghēra slēni shi ghēshi.

⁴ Pēl ki na, mbē gēzē kwēma Hyala ghēcīy nza kaa mbēzli mbē *ciki basēva tsa ka Zhēwifē, njasa sēkē *vici dēkēva gwa'a. Ka pēla kwal tsaa mbēla ka Zhēwifē ghēshi lē *mbēzliy kamaa ka Zhēwifē, ta mbē ghēshiy zlēbavē kwēma Yesēw. ⁵ Dzēghwa mba'a kar Shilasē lē Timētē sēkēshi tē hidī ka Masedōwan. Sa sēkēshi ghēshi na, mba'a Pēl zlata slēni ci, dza na mba'a dāmbōvay mbē gēzanshi kwēma Hyala kaa ka Zhēwifē, ka gēzanshi wēzē wēzē: «Yesēw na *Kēristōw Ntsa tivē Hyala» kē. ⁶ Dzēghwa sa favē ka Zhēwifē kwēma gēzēkē Pēl va tsēgha na, kala zlēba kwēma ci ghēshi, dza ghēshi ka tsērē Pēl. Ma sa mēni ghēshi tsēgha na, dza Pēl mba'a kwēsanti kwērbi mbē kwēbanŋ tsa ci. A kē na: «War ghwēy sēnay na lē naa tērmē, kwēmēe mbē ghwēlaw. Ma nanay, kaa mbēzliy kamaa ka Zhēwifē dzēe dza ta gēzanshi kwēma Hyala» kē.

⁷ Dza na mad' madiy tība, ka dzay dzakē ghi tsa tsahwēti ndē, Titiyēsē Zhēsētēsē, kē mēndi kaa slēn tsa ci, ntsaa hazlēni va Hyala ghēcī, ghi tsa ci na, ndēkwē lē ciki basēva tsa ka Zhēwifē. ⁸ Dza ntsa dikē tsa mbē ciki basēva tsa va, Kērispēsē, kē mēndi kaa slēn tsa ci, mba'a banavē nēfē tsa ci kaa Ndē slēkēpē, ghēshi lē mbēzli kēghi tsa ci gwanashi. Dzēghwa dāŋ mbēzli mbē ka Kwērintē favē kwēma gēzanshi Pēl va banavē nefer shi kaa Yesēw, mba'a mēndi mananatishi *batem.

⁹ Ma tē nahwēti vērđi na, mba'a Ndē slēkēpē gēzanakē kwēma kaa Pēl, nja kwa shiw, a kē na: «A Pēl, ka hazlēni gha ma! Gēzē pē ghaa gēzē kwēma kaa mbēzli! Ka zlata gha teepē ma! ¹⁰ Sa nzana, kwasēbē gha nzēe, ndē tība mba'a dzaa kēsēvēŋaa ghērātēŋaw. Gēzē kwēmēe kaa mbēzli, sa nzana,

17:30 17:30 14:16; Rm 2:4 **17:31** 17:31 3:15; 10:42 **18:2** 18:2 Akilasē: Rm 16:3; 1Kwēr 16:19; 2Tim 4:19
18:3 18:3 20:33-34; 1Kwēr 4:12; 9:12-18; 1Tes 2:9; 2Tes 3:7-9 **18:5** 18:5-11 11:18 **18:5** 18:5-6 3:26; 5:42
18:6 18:6 13:51; 20:26 **18:8** 18:8 8:36 **18:9** 18:9-10 Ezay 41:10; Zher 1:8; 1Kwēr 2:3-4

a mbəzlee tikə mbə məlmə na dāŋ» kə. ¹¹ Dzəghwa Pəl mba'a nzəyəy mbə məlmə Kwərintə ki, gar piya kwətiŋ lə tir kwan. Ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli.

¹² Ma ghala vəghwə tsa mənī Galiyanw ngwəmna tə hidī ka Akay, mbə hidī ka *Rəm na, dza ka Zhəwifə mba'a ghəshi tsati kwəmaa dzəkən Pəl. Dza ghəshi bəhwə ghəshi kəsəti, mba'a ghəshi bəghə dzəti ngwəvə kaa Galiyanw.

¹³ Ma kə ghəshi sa bəghə ghəshi na: «Ma ntsay, ə ngədipə na ta tsəfəkwə kwa kwəma Hyala dzar kwa tsahwəti kwal, par njasa gəzəkə *kwəma pəhəti Hyala» kə ghəshi.

¹⁴ Ma Pəl dza ta ghwəni miy tsa ci ta zləba kwəma na, mba'a Galiyanw ghati gəzə kwəma kaa ka Zhəwifə pərba ghəci, ma kə na: «A ka Zhəwifə, tə sa hwəti na rəda, ya tə sa mənī na nahwəti *kwəma jikir na 'yahə'yahəta, pə ghwəy niy kəsəkə nzay, e dzaa fə ghən ta kwəma ghwəy va nza, ka sla ngwəvəə dzəkən nja kwəma slar na. ¹⁵ Ma war tə kwəma ka ghwəy bəni, ya tə kwəma slənədəmer, ya tə kwəma ghwəy pəhəpəhə na kəy, nighəm nava sa ghwəy kwa jipə ghwəy! Ka dzee slavə ngwəvəə dzəkən shi tsəgha niw» kə. ¹⁶ Dza na mba'a tahamtishi tə pi ngwəvə.

¹⁷ Dzəghwa ghəshi gwanashi, mba'a ghəshi kəsəvə Səsəten, ntsa dikə tsa mbə ciki basəva tsa shi. Tapə ghəshi ka də'wə tifa kwa mətse Galiyanw, tə pi ngwəvə tsa va. Ma Galiyanw naci ki na, nighə nava kwəma na nja kwəma ya jəw tsətsəw.

¹⁸ Ma ləy hwəm kwəma va na, mba'a Pəl zhiniy hyayvay lə ngwarməmə mbə məlmə Kwərintə gar dzar vici dāŋ.

Pəl mbə məlmə Antiyəshə

Dzəghwa tə nahwəti vici na, mba'a Pəl kafəy ta dzay mbə shi. Dza ghəshi lə kar Pərishil mba'a Akilasə, mba'a ghəshi dzashiy dzəti pətsa ka mənīdiy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə Kwərintə, Kenkərə, kə mənī kaa slən tsa pətsa va.

Ma sa tsəhəshi ghəshi na, mba'a slənāmti ghən tsa ci tə pətsa va, sa nzana mba'a niy kərkāmti kwəmaa niy gəzəkə na ta mənī nzə kaa Hyala. Dza ghəshi ki, mba'a ghəshi dzashiy dzəghwa kwambəwal, ka dzashiy dzəti hidī ka Shiri. ¹⁹ Dza kar Pəl ghəshi lə kar Akilasə mba'a ghəshi garəshi mbə kwal mbə məlmə Efesə, dza na mba'a zlashi mbə məlmə va. Madī na ta gha dzay na, mba'a tsəhəy mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ka gəzanshi kwəma Hyala. ²⁰ Dza mbəzli va, tapə ta cə'wə Pəl, a ghəci hyayvay mbə shi jəw. Kala yi Pəl. ²¹ Dzəghwa na mba'a səkəwāmtishi, ma kə na: «E dzara nana, ta zhəghəva dzee zhəkə taa nza, Hyala gar zləbati» kə. ²² Mba'a madīy mbə məlmə Efesə kwa kwambəwal, ka dzay.

Dza ndəs ghəci tsəhəy mbə məlmə Shezare. Kə tifa mba'a səəməy kwa kwambəwal, ka dzay dzəmbə məlmə Zherəwzalem. Sa tsəhəy na na, mba'a səkəwəti mbəzliy nəw Yesəw. Ma ləy hwəm ki na, ka madī ghəciy dzay dzəmbə məlmə Antiyəshə. ²³ Ma sa hyayvay na mbə məlmə Antiyəshə jəwə ki na, mba'a madīy ta təwrə dzar tə hidī ka Galatə lə shi ka Firigi. Dza na ka dzar mbə məlməhi tə hidī va, ka mətəhanshi bərēci kaa mbəzliy nəw Yesəw ta mbə ghəshiy nəw kwal Hyala wəzə.

Apələsə mbə məlmə Efesə lə mbə Kwərintə

²⁴ Dzəghwa, mba'a tsahwəti ndə ka Zhəwifə niy nza tifa, Apələsə, kə mənī slən tsa ci, mbə məlmə Alekəsəndəri mənīdiy yakə. Dza na mba'a səkəy dzəmbə məlmə Efesə, ghəci na ndə məcənə gəzə kwəma ghəci, tərənəw ghəci sənata kwəma mbə Zliya Hyala. ²⁵ Ma ghəci na, tərənəw ghəci niy bənivə kwəma Ndə sləkəpə mba'a vəshi və tərənəw ta slənī Hyala. Ka gəzanshi kwəma Yesəw kaa mbəzli. Ka bananshi lə kwal tsa nzə wəzə wəzə njasa nza na. Nanzə kiy, kwataka *batem tsa mənəhwəpə Zhan gwa'a tsəgha na tsa ci batem tsa niy sənay na. ²⁶ Dza na ki, mba'a ghati gəzə

kwøma Hyala læ bærci mbø kaa mbøzli mbø ciki basøva tsa *ka Zhøwifø, shan ta hazlæni. Ma sa famti kar Pørishil læ zata Akilasø kwøma ci va gøzø na gwa'a na, dza ghøshi pøm ghøshi pømøvøø dzakø ghi tsa shi, mba'a ghøshi pøraslanavø kwøma Hyala gwa'a gwa'a wøzø wøzø. ²⁷ Dzøghwa Apøløsø ki, ka dī madī ghøci ta dzay dzøti hidī ka Akay. A kø ng-warmømøø nøw Yesew mbø mølmø Efesø na: «wøzø na ghaa dza katan» kø ghøshi kaa ngøci. Dza ghøshi, mba'a ghøshi tsaslanavø zliya ta banshi kaa mbøzliy nøw Yesew tø hidī va. Nza ghwøy ka'wøti Apøløsø wøzø, kø ghøshi kwabø. Ka dzay Apøløsø ki. Ma sa tsøhøy na kwørakwø na, mba'a Hyala mananati wøzø hwøer tsa nzø tøरणw, ta køøti mbøzliy banavø nefer shi kaa Yesew tø hidī va. ²⁸ Sa nzana, ma ghøciy, mbø canshi niy nza na kaa ka Zhøwifø bazhø bazhø, a ghwøy sønøwøy mbø nøw kwal Hyala, kø. Søvøri mbø gøzø kwøma læ kwal tsa nzø, kala gar kø ghøpø ndø, ka naa canshi. Sa ka naa dzay, mba'a bøvø kwøma tsasliiti møndi mbø Zliya Hyala, læ kwøma va na, mba'a canakøvøriishi, Yesew na *Køristøw, Ntsa tivø Hyala, kø.

19

Pøl mbø mølmø ka Efesø

¹ Ma Apøløsø mbø mølmø ka Kwørintø naci ki na, dza Pøl, mba'a tøwramti mølmøhi dikø dikø ni tø däl tø däl ni tø hidī ka Azøy, dza ndøs søkøy dzømbø Efesø. Mba'a søkøø køsashi nihwøti mbøzliy nøw Yesew mbø mølmø va. ² Ma kø kaa ngøshi sa køsashi na na: «A pønøy, ghala vøghwø tsaa banavø ghwøy nefer ghwøy kaa Yesew na, niy kwømavø *Safø tsa Hyala dewardew tsa ghwøy dzøkøn ghøn tsa ghwøy na?» kø. Ma kø mbøzli va na: «Am, awø! Søkø ghøy favø ya fafa nzø na, a Safø tsa Hyala dewardew tsa tiba, kø møndiw» kø ghøshi. ³ Ma kø Pøl ngøshi na: «War tsama *batem na tsa kwømavø ghwøy shiki?» kø. Ma kø ghøshi na: «War batem tsa Zhan va na sa kwømavø ghøy gwa'a tsøgha» kø ghøshi.

⁴ Ma kø Pøl na: «Øy, ma na Zhan na naci kiy, kaa mbøzliy tsa titihwø va jikir tsa shi kwa kwøma Hyala, ka zhøghø nzøy tsa shi niy møni na batem. Mba'a gøzanshi kaa ka *Izørayel, a ghøshi banavø nefer shi kaa ntsaa dza vaa søkø læy hwøm tsa ci, ghøci Zhan. Ntsaa dza vaa søkø gøzø nay, ghøci na Yesew» kø Pøl. ⁵ Ma sa favø ghøshi tsøgha na, mba'a ghøshi zløbavø. Mba'a Pøl mananatishi batem læ sløn tsa Yesew Ndø sløkøpø. ⁶ Dza Pøl mba'a fanakønshi dividivi ci, mba'a Safø tsa Hyala dewardew tsa søkøy dzøkøn shi. Tapø ghøshi mbø gøzø kwømer læ nihwøti ghanihi ghønghøn ghønghøn. Ka gøzø kwømaa søkø va Hyala kaa mbøzli. ⁷ Mbøzli søkøy safø tsa Hyala vaa dzøkøn shi gwanashiy, zhøer gar møn læ bakø niy nza ghøshi.

⁸ Dza Pøl ki mba'a dzay dzømbø *ciki basøva tsa ka Zhøwifø, ka gøzø kwøma kaa mbøzli mbøba kala hazlæni ma. Tir mahkan ghøci mønti mbø dzømbø ciki basøva tsa *ka Zhøwifø, ta gøzanshi njasa sløkø Hyala mbøzli, ka pøla kwal tsaa cintishi kwøma Hyala wøzø, ta mbø ghøshiy zløbavø. ⁹ Nihwøti mbøzli dän mbø shi na, mba'a ghøshi mønti ghøn tsa shi caslakø, kala yi kwøma Hyala ghøshi. War ka ndøerø kwal tsa Ndø sløkøpø va kwa kwøma mbøzli. Dza Pøl mba'a tøhøvørivay li shi, mba'a tørakøvøri mbøzliy nøw Yesew mbø shi, ka dzay li shi. Dza na, ka bananshi kwøma Hyala ngøshi vici va vici va, mbø ciki lekwel tsa har møndiy Lekwel Tiranøsø. ¹⁰ Piya bakø ghøci war mbø møni tsøgha. Dzøghwa gwa'a gwa'a mbøzli tø hidī ka Azøy favø kwøma Ndø sløkøpø, ka Zhøwifø læ *mbøzliy kamaa ka Zhøwifø gwa'a.

Ndørazhi Søkøva mba'a Pøl

¹¹ Ma ghala vøghwø tsa va ki na, tøरणw Hyala ghøerati slæni madana madana na 'yahø'yahøta læ dövø Pøl. ¹² Ka mbøzliy dza na, ka bøbø shi ka naa sadī ghwøtøghwøtø li shi, ya nihwøti køjer ndønøwashi na, ta føshiy dzøti ka zølghwø.

Ndəŋway ma shi va ndə zəlghwə na, kwəriŋ ghəciy mbəliy. Ya gazlaka niy məni na ndə na, kar naa səvərita mbə ghən ci.

13-14 A tsahwəti ndə ta Hyala tsa *ka Zhəwifə dikə tsa niy nza tifa Səkeva, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a ndərazhiy zhər və mbərfəŋ. Ka ndərazhi vaa dza na, ka dza kwaba, ka dza kwaba ghəshiy nza, ka pala mbəzli ghəranshi gazlaka ta mbə ghəshiy tihə səvəri mbə ghən ka gazlaka. Dza ghəshi ki, ka dī tihə gazlaka səvəri mbə ghən tsa mbəzli lə slən tsa Yesəw kwərakwə. Ma kə ghəshi kaa gazlaka va na: «Ava ghəy gəzəŋa lə slən tsa Yesəw tsa gəzə Pəl va kwəma ci, səvəri!» kə ghəshi. 15 Sa gəzəkə ghəshi tsəgha ki, ma kə gazlaka va kaa zləbanshi lə miy tsa ndə gazlaka tsa va na: «Yesəwəy, ee sənay, Pəl dība na, mba'ee sənay. Ya na ghwəy na ghwəy kiy, wa mbəzli nza ghwəya?» kə. 16 'Wakəvə ndə gazlaka tsa va tsəgha, gidə zlambə zli mbə shi, mba'a taŋanatishi bərçi, mba'a kəkədīvərishi tərəŋw gwanashi, mba'a ghəshi hwəhwəshi səvəri kəghi, has hasəshi, war zheher vəgha shi.

17 Dzəghwa gwanashi məndi sənata kwəma va mbə məlmə Efesə. Ya ka Zhəwifə, lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, mba'a ghəshi hazlənishi gwanashi. Dza mbəzli ka fal Yesəw Ndə sləkəpə, ka fə shəndəkəə dzəti.

18 Dzəghwa dāŋ mbəzli mbə mbəzliy bənavə nefer shi kaa Yesəw səəkəə pələdikəvəri kwemer shi, ka cikəvəri sləni shi niy məni ghəshi jikir na kwa kwəma mbəzli. 19 Dza nihwəti mbəzli dāŋ mbə mbəzliy niy məməni kwəma dəfəl dəfəl na, mba'a ghəshi papakə zliyahi dəfəl shi, mba'am ndamtishi kwa mətə sə mbəzli gwa'a gwa'a. Dzəghwa sa mbərati ghəshi gəna papavə ghəshi zliyahi va ti na, gəna gar mələyanjw cifə mətəkə. 20 Ava tsa' tsətsə pəlīvərivata kwəma Ndə sləkəpə Yesəw dzar tə pi gwa'a, ka ci bərçi nze Hyalaa səvəri tərəŋw.

Kwəma səta mbə məlmə Efesə

21 Ləy hwəm sa kərəshi shi va na, dza Pəl, ka təkə mbə nəfə tsa ci, ta madī ta dza dzar tə hidī ka Masedəwan lə shi ka Akay, ta dzəmbə Zherəwzalem. Ma kə na, ma sa kee tsəhəra mbəbay, ta dza dzee dzəmbə məlmə *Rəm, kə. 22 Dza na ki, mba'a ghwənashi mbəzli bakə mbə mbəzliy kəəti, a ghəshi 'wati kwal ta dzəti hidī ka Masedəwan, kar Timəte lə Erastə. Ma ghəci də'wə ghən tsa ci na, mba'a nzəyəy nzata nza tə hidī ka Azəy.

23 Ma ge'i ghala vəghwə tsa va ki na, mba'a mbəzli səəshi tərəŋw mbə məlmə Efesə, war tə mbərkə kwəma nəw kwal tsa Yesəw. 24 Sa nzana, mba'a tsahwəti ndə niy nza tifa, Demətəriyəse, kə məndi kaa slən tsa ci, ndə vas shiy ghəci. Ka naa dza na, ka vas shiy jəw jəw tə tsahi mbəzə. Wa'i ciki ta hyala tsa har məndiy *Artemisə. Dzəghwa, dalala tərəŋw ghəciy kwəmavə gəna ta wa kaa mbəzli ka naa vas shiy li shi gwanashi, lə vas shi ci va. 25 Dza na tə nahwəti vici, mba'a basəti mbəzli ka na vaa vas shiy li shi, mba'a nihwəti ka vas shiy gwanashi. Ma kə ngəshi sa basətishi na na: «A mbəzlee, a ghwəy sənay tə shi vas ghwəmmə ni kwəmavə ghwəmmə gəna ta pala shi zəməə dzəghwa hwər ghwəmmə. 26 Sana kiy, ava ghwəy nay lə mətə ghwəy, ka favə sləmə ghwəy njasa gəzə Pəl dzəkən kwəma va. Ma kəy, ma shi ngati ndə ngəri lə dəvə ci, ta nza ghəshi ka hyalay, waa Hyala katanj na na ghəshiw, kə. Vanay sənəzvay, kwəma gəzəkə na va tsəgha na, mbəzli dāŋ zləbavə na. Kwataka mbəzli tikə mbə məlmə Efesə na gwa'a tsəgha tala baw, dāŋba mbəzliy zləbavə kwəma ci va mənishi na tə hidī ka Azəy. 27 Vanta kwəma vay, ta sawanti sləni ghwəmmə na dza na. Kwataka sləni ghwəmmə na gwa'a tsəgha na tala baw. Ya ciki ta mbəri hyala ghwəmmə na dikə na, har məndiy Artemisə na, nja shi kama vəri ti dza naa zhəghəy. A ghwəy sənay kaa hyala ghwəmmə va pəra'wanta mbəzli tə hidī ka Azəy lə mbəzli tə hidī gwa'a gwa'a

dəvə shi. Avanta kwəma gəzəkə Pəl na sanay, ra'i dza naa zamti dikə tsa hyala ghwəmmə na» kə.

²⁸ Ma sa favə mbəzli basəti Demetəriyəsə va kwəma va tsəgha na, mba'a nəfə tsa shi satiy tərəjw, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə ngwəmə lala zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Kay, dikə na Artemisə hyala ka Efesə!» kə ghəshi. ²⁹ Dzəghwa kwəma va mba'a pəliverivata dzar mbə məlmə gwa'a gwa'a. Kə mbəzli mba'a ghəshi səəshi tərəjw. Dza ghəshi mba'a ghəshi kəəsəvə kar Gayəsə ghəshi lə Aristarkə, mbəzli ka Masedəwan, shi kwa zəərə kwətiŋ na lə Pəl mbə dza ci. Dza ghəshi ka tərə kwəshəl gwanashiy dzəti bəghə lə mbəzli va. ³⁰ Ka dī dzəghwa kwəma mbəzliy basəshi va Pəl ta gəzə kwəma na, mba'a mbəzliy nəw Yesəw daməti. ³¹ Zhini nihwəti mbəzli dikə dikə ni mbə mbəzli tə hidī ka Azəy, madigahiy Pəl ba na, mba'a ghəshi ghwənanakə miy, a kə ghəshi na: «Titihwə ka dza ghaa dzəti bəghə va ma!» kə ghəshi.

³² Ma mbəzli tifa tə bəghə ki na, cəke' ghəshi səəshi, war ngwəmə ghəshiy ngwəmə lala. Kwətita na gəzə tsatsa, kwətita na gəzə tsava ghəshi. Ma dāŋ tsa mbəzli mbə shi na, kala sənay ma shi basəshi ghəshi ti. ³³ Dzəghwa *ka Zhəwifə mba'a ghəshi garəy tsahwəti ndə kwa kwəma shi, Alekəsandərə, kə məndi kaa slən tsa ci. Dza nihwəti mbəzli mbə vərəm tsaa basəy va, mba'a ghəshi dzaa gəzanci kwəmaa mənta va kaa Alekəsandərə tsa va. Dza ntsa va mba'a kafəti dəvə ci, a mbəzli mbəə nzəyshi dekədəkə, ta mbə ghəciy gəzanshi shiy mənishi. ³⁴ Ma sa fəti ghəshi ghən, ndə ka Zhəwifə na, kə ghəshi na, dza ghəshi gwanashi ka mətəhə ngwəmə lala zlanzlan, gar dzar tsahi bakə ghəshi mənti, war mbə gəzə: «Dikə na Artemisə hyala ka Efesə!» kə ghəshi.

³⁵ Ma sa mənti ghəshi gar tsahi bakə mbə ngwəmə lala ki na, dza ndə tsasli shiy mba'a dəpəti mbəzli, Ma kə na: «A mbəzli ka Efesə, ya wa ndəy, aa sənay, mbə məlmə Efesə ndəghwə məndi ciki

ta mbəri tsa pəra'wə məndi dəvə mbə kaa Artemisə dikə na, ghəshi lə pa nzə va tərəkəvata səəkə mə ghwəmə gwa'a. ³⁶ Njana nzana tsəgha ghənzə, kala kwəma gar kə ghəpə məndiy dzəkənəy, wəzəba dəpayvanwəy ghwəy na, ka mənī kwəma ghwəy ya namaba nzə lə diva ya jəw ma! ³⁷ Sənzənvay, avanay ghwəy kəəsəkə mbəzli bakə ni ni tikə, a ghəliti shi mbə ciki ta mbəri tsa ghwəmmə ghəshiw, tsəərəti mbəri tsa va ghəshi dibaw. ³⁸ Mba'a kə Demetəriyəsə lə ka ghəra slēni ciy dī har ndəə dzəti ngwəvəy, a vici basə ngwəvə tifa kwətita, lə mbəzli ka sla ngwəvə va tifa, mbala ghəshi ta gəzə kaa mbəzli va, a ghəshi sləkətishi. ³⁹ Ma mba'a kə nahwəti kwəma dī ghwəy sləka tifa, ndəghətim nza ghwəy gəzə fəca basəva tsa ghwəmmə ndimndim tsa. ⁴⁰ Vanay sanay, a mbəzli ka *Rəm dikə dikə niy mbay bətəjwəy ka nihwəti mbəzliy dī tsahwə na shi kwəma, mbərəkəta na nəw məndi tə hidī ghwəmmə, tə mbərəkə kwəmaa mənta na ndatsə. Sa nzanay, kwəma tifa sana gar nə ghwəmmə, ta kwəma tsa' na basəjəy ghəy, pə ghwəmməw. War hash dza ghwəmmə hashimmə» kə. ⁴¹ Ma sa gəzəkə na tsəgha na, mba'a gəzanshi kaa mbəzliy basəshi va, a ghəshi dzashi.

20

*Pəl dzar tə hidī ka Masedəwan lə hidī ka *Gərekə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə*

¹ Ma ləy hwəm sa dəpəta kwəma mbə məlmə Efesə na, kə Pəl, basə basəti mbəzliy nəw Yesəw, dza na mba'a mətəhanavəshi bərēci, mba'a səkwamtishi. Ka madī ghəci ta dzay dzəti hidī ka Masedəwan ki. ² Ma ghəci mbə dzar mbə məlməhi tə hidī va na, mba'a mətəhanavəshi bərēci kaa mbəzliy nəw Yesəw lə gəzə kwəma Hyala ghəngghən ghəngghən. Dza na ki, mba'a dzay dzəti hidī ka Gərekə. ³ Mba'a nzaynza tə hidī va tir mahkan. Ma ghəci mbə gwəməva ta madīy dzəghwa kwəmbəwal ta dzaa dzəti hidī ka Shiri na, mba'a favə mbə

pəhə kwəma na *ka Zhəwifə ta dza ta pəəsli ci mbə kwal ghəci Pəl, kə məndi. Sa favə Pəl na, dza na mba'a zhəghəti kwal dza kwa hidfi ka Masedəwan ta dzəti hidfi ka Shiri. ⁴ Nihwəti mbəzliy nza kwasəbə ci ta pəhə pa' tə hidfi ka Azəyəy, avanashi slənedemer shi, kar Səpatəra zəghwə Pirəsə, ndə ka Bere, ghəshi lə kar Aristarkə lə Sekəndəsə, mbəzli ka Tesalənikə, mba'a Gayəsə ndə ka Derbə, mba'a Timəte, mba'a kar Tishikə lə Tərəfim, mbəzli ka Azəy. ⁵ Ma mbəzli kwasəbə Pəl va ki na, mba'a ghəshi dzashi tə kwəma ge'i tə tsahwəti pi, ta dza ta ndəghənyəy mbə məlmə Tərəwasə. ⁶ Ma ghəy na ghəy ki na, mba'a ghəy nzəynyəy ta tsə ka məndiy zəmə peŋ tsa kama cinjini ti mbə. Ma sa kədfita tsə na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal mbə məlmə ka Filipə, ta dzəmbə məlmə Tərəwasə. Sa mənti ghəy vici cifə mbə kwal, mbə dzəy tə yam na, nishə ghəy mbə məlmə Tərəwasə mba'a ghəy dzaa kəsashi mbəzli ghəy va mbəba. Ma sa tsəhənyəy ghəy na, mba'a ghəy hinəy mbə məlmə va ləwma kwətiŋ.

⁷ Ma fəca dəmasə hetihwer na, mba'a ghəy basənyəy ta zəmə dafaa zəzəə dzəkən Yesəw. Dza Pəl mba'a ghati gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli. Tərənyw ghəci nzata nza mbə gəzə kwəma, pa' tar dankala vərđi, sa nzana mbə dfi dzay ghəci tə həzlimə. ⁸ Ma mbə pətsa basənyəy ghəy va mbə, mə ghən tsahwəti ciki na, dən gərkəwahi mbəba. ⁹ Mba'a tsahwəti dinikwə niy nza tifa, slən tsa ci na, Ewtikə, mənəzəy ghəci kwa mergi tsa tə ciki. Ma ghəci na, tərənywəy hi dənəvə. Ma sa nzati Pəl nza tə gəzə kwəma ci va bititi tsəgha ki na, dza zəghwə va naci, fəriŋ bəti hi. Kə bivə bəkə tərə səkə mə kwa mahkana ciki tsa mə ghən nihwəti ceker səkwa dzəti hidfi. Dza mba'a məndi səkwash, mba'am səvərishiy dzəkən, sa nə məndi kafə, kə məndi kafakati, tsa' kə məndi na, məti məti ghəci. ¹⁰ Dzəghwa Pəl kwərakwə mba'a səkway dzəkən, sa səkway na na, dza na gələb, gələbəy kən,

hwətəm hwətəməvə. Ma kə na: «Aya, ka dza her ghwəy ma! Tə ghwəmməy na.» kə. Dza mba'a zhiməy zhimə ciki, ghəci Pəl.

¹¹ Ma sa zhiməy Pəl na, mba'a ngan-gavəri peŋ, mba'a tahanavəshi kaa mbəzli, mba'a ngavə tsa ciy zəməhwə. Ləy hwəm difa na, tapə ghəci ta gəzanshi kwəma, pa' tə kədfi pi. Ma ka madfi ghəciy dzay di ki. ¹² Dza mba'a dinikwə tsa va satiy, mba'a məndi bəghə jigghi ləməciy. Mba'a nava kwəma dəpəti mbəzli dalala ki.

Pəl kafəy mbə məlmə Tərəwasə, ta dzəmbə məlmə Miletə

¹³ Ləy hwəm shi va, ma kə Pəl kaa ngənyəy na: «Mbalam bəm kwambəwal a ghwəy dzəmbə məlmə Asəsə, na neyey, lə səda dzee ta dza, nzee kəsənyəy» kə. Dza ghəy na ghəy ki, mba'a ghəy dzanəy tə kwəma tə kwəma kwa kwambəwal dzəmbə məlmə Asəsə ta dzaa ndəghə Pəl mbəba. ¹⁴ Ma sa kəsənyəy na na, mba'a ghəy bəvə kwa kwambəwal tifa ki, ka dzanəy dzəmbə məlmə Mitilen. ¹⁵ Dza ghəy mad' madfiŋəy mbə Mitilen, war kwa kwambəwal, ma tə həzlimə na, mba'a ghəy tsəhənyəy vəgha Shiyəw. Mba'a ghəy kafənyəy, səvəri kwədim ghəy tsəhənyəy vəgha Saməsə, mba'a ghəy garənyəy tifa. Ma tə vəghwə tsa həzlimədzə na, nishə ghəy mbə məlmə Miletə, mba'a ghəy səmənyəy kwa kwambəwal tifa. ¹⁶ Kala garə ghəy mbə Efesə, sa nzana mba'a Pəl niy gəzəti tanamti məlmə Efesə, kala tsəhəy ma mbə, vantaa ghəci taa dzanti vici tə hidfi ka Azəy va. Sa nzana mbə diva ghəci ta mbə vici tsə Pantekwətə kəsəy mbə məlmə Zherəwzalem, ghəci gar mbata tsəgha.

Gəzə kwəma Pəl kaa mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə

¹⁷ Dza Pəl ki, sa dfi ma na garə mbə Efesə, bəŋ ghwənyəy miy ta haka mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə ta səkə ghəshiy dzəvəgha, ghəci mbə məlmə Miletə. ¹⁸ Ma sa səkəshi ghəshi, ma kə kaa

ngəshi na: «Ghwəy kiy, a ghwəy sənay, njasa niy nza nzəy tsee lə ghwəy, ghala ghee tsəhə tə hidī ka Azəy, pa' ndatsə gwa'a. ¹⁹ A ghwəy sənay, mbə slənee ghərahwee kaa Ndə sləkəpə mbə ghəyəy, niy kəli ghənee tepəw. Pəkw lə wahəta wahəhwee mbə sləni va. Ngəra'wə tsaa niy sara *ka Zhəwifə, sa ka ghəshiy pəla war kwal tsaa pəslira, ta garəti kwəma Ndə sləkəpə bə na, a ghwəy sənay. ²⁰ Zhini bay, a ghwəy sənay, nihwəti shiy tiba gar kətitəwəy, mba'ee niy mbələyshi va ghwəy mbə kwəma Hyala gəzəhwəwəy yaw. Gwa'a gwa'a gəzamtəwəyshee, ka bəniwəyshi tə ngwəla mbə mbəzli, lə dzar kəy ghyeghyer ghwəy gwa'a. ²¹ Mbə slənee vay, bazhə bazhə gəzanakəshee kaa ka Zhəwifə, lə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi tsa titihwə kaa Hyala, ka zhəghanti nzəy tsa shi, ka bənavə nefer shi kaa Ndə sləkəmmə Yesəw.

²² Avanayəm sana kiy, a pə ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem kə *Safə tsa Hyala d'ewdew tsa kaa ngəra. Sənashi shiy dzaa kəsara mbəbee kiw. ²³ Ma nanzəy, ya mbə namafa məlmə tsəhee na, mbə gəzəra kwəma na Safə tsa Hyala. Ma kəy, mbə ndəghəŋa nza ta fəŋaa dzəghwa fərshina, lə ta saŋa ngəra'wə, kə ngəra. ²⁴ Əy, ma ta na neyey, nə ya war hwa' pən kaa piy tsa piy ya tə hidiw. A na dī yay mba'ee kərkamti ghəra sləni ndara Yesəw Ndə sləkəpə. Sləni vay, ghənzə na gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy sənay a Hyala mananatishi wəzə hwər tsa nzə, kə ghəshi.

²⁵ E sənay sənəzənva, ghwəy gwanəwəy ghwəy mbəzli təwrəhwee va təwrə mbə ghwəy, mba'ee gəzavəwəy kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzliy, ka zhini ghwəy nata mətsee ghwəla gwanəwəyəw. ²⁶ Va tsəgha gəzəwəy ya ndatsə sana, yənəy, gwa'a na nee sləni, ya a dza ndə mbə ghwəy

zayəy, kwəmee mbə ghwəla nee kiw. ²⁷ Sa nzanay, gwa'a gwa'a camtəwəy ya kwəmaa niy pəhəti Hyala mənī nzə kaa mbəzli. Mbələy nahwətee mbə ya namafa nzəw. ²⁸ Va tsəgha, ghwəy ghwəy mətikwəkwər mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, mənī tə ghwəy məhərli ta ndəghwə ghən tsa ghwəy, lə ta ndəghwə mbəzli fambəwəy Safə tsa Hyala ni mbə dəvə ghwəy, ta ndəghwəshi ghwəy wəzə. Hyala mbəlitishi na lə miymiy zəghwə nzə, gwəmavəm ndəghwə shi wəzə.

²⁹ E sənay, ləy hwəm tsee sa kee dzaray, ta səkə dza nihwəti mbəzliy dzəmbə ghwəy ta mənīwəy jikir, nja dəghwava jezlhi. ³⁰ Ya səvəri mbə ghwəyəy, ta tiva dza nihwəti mbəzli, ka ghəshi dza na, ka bənipə shiy kama katan ni, ta ngədī mbəzliy nəw Yesəw, ta nəw kwəma shi va. ³¹ Va tsəgha kiy, ndəghwə tə ghwəy ghən tsa ghwəy wəzə. A ghwəy sənay piya mahkan mənTEE mbə ghwəy, ka ciwəy kwəma kwətīŋ kwətīŋ tsa ghwəy, havəghwə lə həvir, lə wahə kwa mətsee fəcahwəti.

³² Ma nana kiy, gwa'a na nee kwəma. Avee zlanwəy kaa Hyala mbə dəvə nzə. Nza kwəma wəzə hwər tsa nzə ndəghwəwəy. Ghənzə Hyala nza bərCi və ta zhiniy bəwəy bərCi kwa kwal Hyala lə ta bəwəy ni ghwəy shi pəhəti na bəshi kaa mbəzli nzə gwanashi. ³³ Ma na nee kiy, a ghwəy sənay, ghala vəghwə tsaa nzee mbə ghwəyəy mənəhwə mətsee ta gəna ndə, ya ta tsahi mbəzə ndə, ya ta ləkəwəsahi ndəw. ³⁴ A ghwəy sənay də'wə ghən tsa ghwəy, njasa ghərahwee sləni lə dividivee ta təhə ghəzli tə ya, lə na tə mbəzli kwasəbee gwa'a. ³⁵ Kwəma mənEE va tsəghay, ta mbəə ciwəy, war mbə ghəra sləni lə dividivi ghwəy, kala mənī ma mətsee ta ni ndə shiy dza ghwəy mbay kətitī ka daw bərCi. Zəzə tə ghwəy dzəkən kwəmaa gəzəkə Yesəw Ndə sləkəpə va də'wə ghən tsa ci, ma kə niy niy: Təwəwəba ntsaa bə

20:21 20:21 11:18 **20:22** 20:22 Safə tsa Hyala: 10:19 **20:23** 20:23 21:4, 11; 9:16 **20:24** 20:24 21:13; 2Tim 4:7 **20:25** 20:25 28:23 **20:26** 20:26 18:6 **20:28** 20:28-31 11:23 **20:28** 20:28 1Pi 5:2 **20:29** 20:29 Mt 7:15; Zhj 10:12 **20:30** 20:30 Gal 4:17; 1Zhj 2:19 **20:31** 20:31 19:10; 1Tes 2:11-12; 2Kwər 11:28 **20:32** 20:32 26:18; 1Tes 5:23-24; 2Tes 1:11-12 **20:33** 20:33-34 18:3 **20:35** 20:35 Mt 10:8

shiy kaa ndə ka naa kwəməvə tēfə miy tsa Hyala kən ntsa bānci mēndi va shiy, kə niy niy» kə Pəl.

³⁶ Dza Pəl sa gəzāmti na kwəma va tsəgha na, mba'a gələbəy tē shinin ci, ka cə'wə Hyala ghəci li shi gwanashi. ³⁷ Dzəghwa ghəshi gwanashi, ka təhwəni dalala, dza ghəshi ka hwətəmə Pəl, ta kərni səkəwə ci. ³⁸ Ma kwəmaa gwəra vaa mətəsəhəə zhanatishi nefer shiy, sa nə Pəl va: «Ka dza ghwəy zhiniy nata mətsee ghwəlaw» kə. Ləy hwəm ki na, mba'a ghəshi pəhay pa' tē pətsa māfi na ta dzay dzəghwa kwambəwal.

21

Wə Pəl mbə məlmə Zherəwzalem

¹ Ma sa tihəvəriyanəy ghəy li shi, lə zhə kwa hwər na, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal. Ka dza slarə dzəti nihwəti hidī tē jipə yam, Kwəsə, kə mēndi slən tsa shi. Ma tē hēzlimə na, mba'a ghəy kafənəy tifa, dza nishə ghəy tsəhənəy mbə Rədesə. Ma sa māfi ghəy tifa na, tsər kwədīm mbə məlmə Patara. ² Mba'a ghəy kəsata kwambəwaləə dzaa dzəti hidī ka Feniki mbə Patara, mba'a ghəy dzəghwanəy, ka dzanəy. ³ Pə ghəy, mba'a ghəy tsəhənəy ndəkəwə ndəkəwə vəgha nihwəti hidī tē jipə yam, Shipər, kə mēndi slən sa shi, ka pəzli ghəshi va ghəy, ghəy kwa kwambəwal. Dza mbərəkə ghəy zlashi tē kwa zlebi ghəy, ka dzanəy dzəmbə hidī ka Shiri. Sa tsəhənəy ghəy mbə məlmə Tir tē hidī ka Shiri ki na, mba'a ghəy səkwanəy kwa kwambəwal, sa dza mēndi ta pa shi səəmə kwa tifa.

⁴ Dza mba'a ghəy kəsashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, mba'a ghəy hyayvanəy li shi, vici mbərənəy. Ghala vəghwə tsaa nza ghəy va mbə shi ghwəlanəyəy, a *Safə tsa Hyala niy gəzānsi kwəmaa dzəkən Pəl. Ma kə ghəshi niy ni kaa Pəl ki na: «Ka dza ghaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ma!» kə ghəshi niy ni. ⁵ Dza ghəy na ghəy ki, sa mēnta vici mbərənəy na va na, mba'a ghəy səvəriənəy ta dzanəy. Dzəghwa ghəshi

gwanashi ghəshi lə mi'i shi, lə ndərazhi shi gwa'a, mba'a ghəshi pəhanəy səvəri mbə məlmə va pa' pərikə tē ngwəla. Ma sa səvəriənəy ghəy lə shi gwa'a na, mba'a ghəy tsəhənəy miy kwəfaa kərəkəva ma. Ma tifa na, dza ghəy mba'a ghəy gələbəy shinin ghəy mbə hidī, mba'a ghəy cə'wəti cə'wə. ⁶ Dzəghwa mba'a ghəy səkəwāmtəvanəy li shi. Dza ghəy ki, mba'a ghəy dzanəy dzəghwa kwambəwal. Ma ghəshi na, ka zhashiy jighi kwərakwə ki. ⁷ Ma sa kafə ghəy mbə məlmə Tir na, mba'a ghəy tsəhənəy mbə məlmə Pətəlemasə. Ma tifa na, mba'a ghəy səkəwəti ngwərməmə mbə nəw Yesəw mba'a ghəy nzəyənəy li shi vici kwətənəy. Ava tifa kəray ghəy lə dza kwa kwambəwal ki.

⁸ Ma way pi tē hēzlimə na, mba'a ghəy kafənəy tifa, ka dzanəy dzəmbə məlmə Shezare. Sa tsəhənəy ghəy mbə məlmə va na, mba'a ghəy dzanəy dzəkə ghi tsa Fəlipə, ndə ci kwəma Hyala kaa mbəzliy sənata ma, ntsa mbə mbəzli mbərənəy ni va niy tivə mēndi mbə Zherəwzalem ta slēni. Mba'a ghəy nzəyənəy li. ⁹ Ma ghəci na, lə ghyehi və fadə, degheghir, kwa ciki shi ghəshi. Ka gəzə kwəmaa səkə va Hyala ghəshi.

¹⁰ Ma sa hyayvanəy ghəy tifa gar dzar vici jəw na, mba'a tsahwəti ndə gəzə kwəmaa səkə va Hyala səkəy səkə tē hidī ka Zhəwde, slən tsa ci na, Agabəsə.

¹¹ Ma sa səkəy naa dzəvəgha ghəy na, dza na tsənəy bəvə məgapa pəhəva Pəl, biyakə pəhəti shidshid' ci lə dividivi ci lə məgapa va, ma kə na: «A kə Safə tsa Hyalay: Ava tsəgha dza *ka Zhəwifə mbə Zherəwzalem pəhəti ndə məgapa tsa, mba'a ghəshi dzaa bānavə kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbə dəvə shi, kə» kə. ¹² Ma sa favə ghəy kwəma va, ghəy lə nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə Shezare na, «A Pəl, titihwə bashamti dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem» pə ghəy. ¹³ Dzəghwa ma kə Pəl kaa ngənəy na: «Wantsa gəla shi mēni ghwəy ni, ka titihwəni, ta mbə hwər

tsee zhəra tay? Ma yən tsa nay ghwəy tsa na neyey, e zləbavə məndi pəhətəra mbə məlmə Zherəwzalem, ya pa' ka pəəslitəra na gwa'a, tə mbərkə slən tsa Yesəw Ndə sləkəpə» kə. ¹⁴ Dzəghwa dzəghə' ghəy kaa daməci na, shaŋ ghəci ta zləbavə. Dza ghəy ki, mba'a ghəy nzəyŋəy gwəŋəŋəy. Ma pə ghəy kaa na kəray ghəy ti na: «Məniva shi va njasa dī Ndə sləkəpə ki» a pə ghəy.

¹⁵ Ma ləy hwəm hi tsa hyayvanəy ghəy va mbə Shezare na, mba'a ghəy pəhəti shi ghəy, ka dzaŋəy dzəmbə Zherəwzalem tsəgha. ¹⁶ Mba'a nihwəti mbəzli mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Shezare nza kwasəbə ghəy kwərakwə. Dza ghəshi, mba'a ghəshi pəhəghəŋəy dzakə ghi tsa Mənasən, ndə ka Shipər, ta hi ghəy kəyba. Mənasən tsa vay, ndə nəw Yesəw ghəci ghala mbəradzəy.

Tsəhə tsa Pəl kəghi tsa Zhakə

¹⁷ Ma sa səəkəŋəy ghəy dzəmbə Zherəwzalem na, mba'a ngwarməmə mbə nəw Yesəw ka'wətəŋəy lə vəshi. ¹⁸ Ma tə həzlimə na, mba'a Pəl dzakəy lə ghəy dzakə ghi tsa Zhakə. Dzakə ghəy na, mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi kəyba basə basə. ¹⁹ Dza Pəl ka səkwəshi ki. Ma sa səkwamtishi na na, mba'a slanəkəshi shi mənti Hyala gwanashi səvəri mbə sləni ghərahwə na mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. ²⁰ Ma sa favə ghəshi kwəma va tsəgha na, mba'a ghəshi falti Hyala. Dzəghwa ma kə ghəshi kaa Pəl ki na: «A gha nay də'wə ghən tsa gha sana ki zəmə, njasa banavə ka Zhəwifə daŋ nefer shi kaa Yesəw. Ghəshi gwanashi kiy, mbəzliy 'yambə ghən tsa shi mbə nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa *Məyizə ta bəmmə na ghəshi. ²¹ Mad kiy, mba'a ghəshi favə kwəma dzar kwa kabaka gha, dzəkən kwəma bananshi gha kaa ka Zhəwifəə nzəyshi dzar mbə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Zlatam nəw kwəma bəkəmmə Məyizə, əntaa ghwəy *slaslanshi fə'yasa kaa ndərazhi ghwəy ma, ka nənəw kwe-mer jijihŋwəy ghwəy ma, pə gha kaa

ngəshi, kə məndi. ²² Njaa dza ghwəmmə məni sana sənənva kia? Avanaŋ ya njaaba sana kiy, war ta favə dza ghəshi, a gha səəkəŋə tikə, kə ghəshi. ²³ Va tsəgha, ma pə gha məntiy, zləbati məni kwəma dza ghəy na ta gəzəŋə. Anay, a mbəzli va ghəy tikə fadə, mba'a vəghwə tsaa niy gəzəkə ghəshi ta məni sləni kaa Hyala kədiy, tərmbə war dza ta sləni ghən tsa shi, lə məni na gwanata na kwəma ka məndiy məni njasa gəzəkə Hyala kaa Məyizə. ²⁴ Pəməvəshi, a gha dzaa yabanti kwəma tar ghən tsa gha njasa gəzəkə kwəma bəkəmmə Məyizə kwasəbə shi. Nza gha banavəshi dəbeker dza ghəshiy slasla kaa Hyala, ta mbə məndiy slənanamti ghənedemer shi. Ma tsəghay, a mbəzli gwanashi dzaa sənay, ma kwəmaa niy favə məndi va dzar kwa gha na, kwəma mbəw, kwəma gəm na na! Na na gha də'wə ghən tsa gha kwərakwə na, mbə nəw kwəma pəhəti Məyizə nza gha wəzə lə kwal tsa nzə, kə məndi taa ni. ²⁵ Ma na mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəwəy, a ghəy tsaslanaghəshi zliyahi, njasa niy sləkati ghwəmmə va. Mba'a ghəy gəzanshi a ghəshi ndəghwə ghən tsa shi va kwəfəghə shi tahwə məndi mbəri li shi, lə va zəmə miymiy, lə va zəmə sa bərti bərti tsa, lə va məni ghwərhəwər» kə ghəshi.

²⁶ Dzəghwa Pəl ki, mba'a zləbavə kwəma va, kə mba'a pəməvə mbəzli va. Ma tə way pi həzlimə va na, mba'a dzaa yabanti kwəma tar ghən tsa ci kwasəbə shi. Ləy hwəm na, mba'a dzay dzəmbə *ciki Hyala li shi ta ci vici kərə tsa yabə kwəma kən ghən shi, ya vaa ndə mbə shi na fəcava ghəci dzaa səəkə ta slasla dəbeker kaa Hyala.

Pəl mbə ciki Hyala

²⁷ Ma tə kwa mbərfanə vici na, dza kar Pəl mba'a ghəshi kənamti yabə kwəma kən ghən tsa shi. Ma ghalaba na, mba'a nihwəti *ka Zhəwifəə səəkə tə hidī ka Azəy nay Pəl mbə ciki Hyala. Ma sa nay ghəshi na, ghavə ghəshi tsəgha ki,

həər ghəshi həərəvə mbəzli gwa'a, baŋ ghəshi kəsəti Pəl. ²⁸ Ka ngwəmə lala ghəshi, ma kə ghəshi na: «A mbəzli ka *Izərayel, kətiŋəyəm! Avana yəm ntsaa ndərə hwəlfə ka Zhəwifə va mbə gəzə kwəma ci kaa mbəzli, ya kwamaba dza na. Ava ghəci na saa ndərə kwəma pəhətəmmə Hyala va, mba'a ciki Hyala tsa. Zhini diba kiy, dza pəm pəmambə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbə ciki Hyala. Shi va sanay, a sawanti dəwdew tsa ciki Hyala tsa va, na gəzə nzə» kə ghəshi.

²⁹ Ma gəzə ghəshi kwa kərnə kwəma na tsəghay, sa niy nay ghəshi Pəl dzar mbə məlmə ghəshi lə Tərəfim ndə ka Efesə. Ntsa vay, ndə ka Zhəwifə naw, nda pəmambə Pəl mbə ciki Hyala, kə ghən tsa shi niy ni. ³⁰ Dzəghwa ki, gwa'a gwa'a kwəma va pəlita dzar mbə məlmə, ka səəkə kwaba, ka səəkə kwaba mbəzli, dza baŋ ghəshi kəsəvə Pəl, ka mba hə səvəri mbə ciki Hyalaa dzəti ngwəla. War sa səvəri shim li na, disl mənđi kakalay miy ceker. ³¹ Dza ghəshi ka pəla kwal tsa pəsli Pəl. Dzəghwa mba'a nəwər tsa kwəma va tsəhəy va kwəmanda tsa ka sawji ka *Rəm. Ma kə mənđi na: «Waa kwəmaa sa nza mbəzli ka Zherəwzalem gwanashi mbəw» kə mənđi. ³² Dza na nza'jəw ghəci dzaa harvə ka sawji lə mbəzli dikə dikə ni dzar mbə shi, ka dzaa dzəti pətsa məniva shi va. Ma sa nay mbəzliy basəshi va kwəmanda səəkəy ghəshi lə mbəzli harvə na va na, mba'a ghəshi zlay də'wə Pəl. ³³ Dza kwəmanda ki, mba'a kətəghəvay dzəvəgha Pəl, baŋ kəsəti. A kə kaa mbəzli ci na: «Tsagh-wam kwa dəŋw tsahi bakə» kə. Dza na tapə ta dəw kwəma va mbəzli, ma kə na: «Wa slən tsa ntsaa? Wantsa shi mənđi naa?» kə. ³⁴ Dza nihwəti mbəzli tifa ki, ka gəzanci kwemer va, ghəngən ghəngən: «Ava tsa' na nana kwakə, kə nihwəti, a' tsa' na nava bay, kə nihwəti diba.» Kala mbay ghəciy favə kwəma zləbancim va sa nzana tərəŋw mənđi gaka, ka ngwəngwəmə lala. Dza na ki, mba'a gəzanshi kaa ka sawji a

mənđi bəghə Pəl dzəti berki tsa ka sawji. ³⁵ Dza ka sawji ka dzashi li. Sa tsəhəshi ghəshi lə Pəl tə dəl pətsa miy berki tsa va ki na, mba'a ka Zhəwifə kafəshi ta pəla pəsli ci. Dza ka sawji ki, ka bə Pəl bəbə, va nəghətaa ghəshi də'wə. ³⁶ Mbəzli gwanashi na, war ka nəw Pəl lə lala tərəŋw tərəŋw. Ka gəzə: «Pəsli! Pəsli! kə mbəri!» kə ghəshi.

Pəl gəzə kaa mbəzli njasa nza nzəy tsa ci tə hidī

³⁷ Ma Pəl ndəkwə ndəkwə ta dzəmbə tə miy ciki berki tsa va ki na, tapə ghəci ta gəzə kwəma kaa kwəmanda tsa ka sawji tsa va, lə kwəma ka *Gərekə, ma kə na: «Zlayra kwal gha e gəzəŋa kwəma jəwə na?» kə. Ma kə ntsa va na: «Waa ka favə kwəma ka Gərekə gha di na?» ³⁸ Ndəba gha na ndə ka *Ezhipətə tsa niy ghəvə na ci va kwəma dzəmbə tifa, kala zləba ma kwəma ngwəmma, dzəghwa na, mba'a basəvə mbəzli ka rəda bələkwə fadə mətəkə dza dzəmbə gamba li shi niy nə ya ni?» kə. ³⁹ Ma kə Pəl na: «A awə, na neyey, ndə *ka Zhəwifə nzee, mbə məlmə Tarsə tə hidī ka Shilishi yakəram, Tarsə vay, məlmə dikə na na. Ə cə'wəŋee na gha, titihwə, zlayra kwal e gəzanshi kwəma jəwə kaa mbəzli ni» kə. ⁴⁰ «A kwal va gha, gəzə kwəma gha va» kə kwəmanda ngəci.

Dza Pəl ki, garə garəy mə dəl pi, miy ciki, kaf kafata dəvə ci kaa mbəzli, ta mbə ghəshiy garəti gaka. Ma sa nzəyshi mbəzli shalal ki na, tapə Pəl ta gəzanshi kwəma kaa mbəzli kwa kwəma ka *Ebərə, ma kə na:

22

¹ «A ngwarməhira ghwəy lə dəhira, favəm kwəma dee na gəzəŋwəy sənəvə, ta pa ghwə kən ghən tsee» kə. ² Ma sa favə ghəshi ghəciy gəzanshi kwəma lə kwəma ka *Ebərə, kwəma shi na, mba'a ghəshi mətəhəə nzəyshi dəkədəkə. Ma kə Pəl na: ³ «Yənəy, ndə ka Zhəwifə nzee, mbə məlmə Tarsə yakəra mənđi, məlmə tə hidī Shilishi. Tikə kəlee mbə məlmə Zherəwzalem

na, mba'ee bēnēhwē kwēma pēhēti jijihimmē, ka sēnata kwa pētsa kēray na. Gamaliyel niy nza naa ndē bēnira kwēma va, tērēnw yēn niy 'yambē ghēn tsee mbē kwēma Hyala, njasa 'yambē ghwēy tsa gwananwēy sēnzēnva. ⁴ Mba'ee sahwē ngēra'wē kaa mbēzliy nēw kwal tsa Yesēw, pa' ka bēkwēhwēshi, ka pēhēshi tē zē'wē, ta kēlishiy dzēghwa fērshina, zhēr lē mi'i gwa'a. ⁵ Sēnzēnvay, a ndē ta Hyala tsa dikē tsaa mbay ndēghati fēti ta kwēma va ghēshi lē mētikwēkwēr mbē ka Zhēwifē gwa'a, sa nzana, yēn mbē dzaa dzēmbē Damasē ta kēosē mbēzliy nēw Yesēw mbēba, ta bēshi sēkē dzēmbē Zherōwzalem, ta sanshi ngēra'wēy, ghēshi niy tsaslira na zliyahi. Ma sa kee cintishi zliyahi va kaa ngwarmēhimmē ka Zhēwifē mbē Damasē na, mba'a ghēshi taa sēnay tsēgha, katanj ghwēnikēram, kē ghēshi.

⁶ Ma yēn mbē kwal ta dzēmbē mēlmē Damasē, yēn ndēkwē ndēkwē lē mēlmē va, havēghwē vici kwa ghēn na, vētēghē, yēn nay wanj pi mēniy dalala sēkē mē ghwēmē, ka mbērē. Dēzlōtsēbē tsēbayra. ⁷ 'Wakēvē tsēgha, gwērēp yēn mēra tē hidi. Ma fee na, mēli ndē mbē gēzēra kwēma, a kē na: "A Sēwl, a Sēwl, waa shiy mēnishi ni sara gha ngēra'wē tay?" kē. ⁸ Ma pēn na: "Wa ndē nza gha kia Ndē slēkēpē?" pēn. Ma kē ngēra na: "Yēn na, yēn Yesēw ndē ka Nazaretē tsa sancī gha va ngēra'wē" kē. ⁹ Mba'a mbēzliy nza ghēy va li shi nay wanj pi tsa va nanzē ngar ki na, a favē mēli ntsaa gēzēra kwēma va ghēshiw. ¹⁰ Dzēghwēē ka dēw vē: "Wa shi kee mēni sana kia Ndē slēkēpē?" pēn. Ma kē kaa ngēra na: "Sati tantan, mbalaa dzēmbē mēlmē Damasē, mbēbay, a mēndi dzaa gēzēra shi dī Hyala ghaa mēni gwa'a" kē. ¹¹ Ma sa satiree na, shānēē ta nay pi, sa bamamtēra wanj pi tsa tērēnw tsa va. Dza mbēzli sēkē ghēy va li shi, mba'a ghēshi kēsēghēra kēsē kēsē tē dēvēē dzēmbē mēlmē Damasē.

¹² Mba'a tsahwēti ndē niy nza mbē

Damasē ki, slēn tsa ci na Ananiyasē. Ndē ka hazlēni va Hyala ghēci, ka nēw kwēma pēhēti jijihimmē ghēci tērēnw, ntsa wēzē tsa ghēci va ka Zhēwifē mbē mēlmē va gwa'a gwa'a. ¹³ Mba'a sēkēy kēsara, gar garēy vēghee, ma kē ngēra na: "A zēmē, ē kē mētsēhi gha ghwēnishi" kē. Dza nza'jēw tsēgha, mba'a mētsēhēē ghwēnishi ghala pētsa va. Dzēghwa tsa' pēn na, ka nayēē. ¹⁴ Ma kē na: "Hyala jijihimmē tsēhavēna na, ghala kwatāna ta mbē ghaa sēnashi shi dī na, nza gha mbēē nay ntsa slar tsa, nza gha favē gaka kwēma gēzēna na lē miy tsa ci. ¹⁵ Sa nzanay, gha dza naa nza ka ndē ndēgha fētiy dzēkēn. Nza gha gēzanshi shi nashi gha va, lē kwēma favē gha va gwa'a kaa mbēzli gwanashi. ¹⁶ Nana sēnzēnva kiy, wa shi zhini ghaa ndēghē ghwēla kia? Sati, a mēndi mēntēna *batem. Nza gha cē'wē Ndē slēkēpē ta mbē Hyalaa yabantēna kwēma gha jikir na" kē.

¹⁷ Ma tē nahwēti vici lēy hwēm kwēma va na, mba'ee zhēghēghēvaraa zhēmēbē Zherōwzalem. Ma yēn mbē cē'wē mbē *ciki Hyala tē nahwēti vici na, mba'ee nashi shiy nja kwa shiw. ¹⁸ Avānashi shi nasheē va, ma nigheē na, Ndē slēkēpē mbē gēzēra kwēma, ma kē na: "A Sēwl, diva mbata gha, a ghaa sēvērīna mbē mēlmē Zherōwzalem. Sa nzana, ma mbēzli mbēbay, ka dza ghēshiy zlēba kwēma dza ghaa gēzē dzēkēn yaw" kē. ¹⁹ Ma pēn na: "Ōy, a Ndē slēkēpē, a ghēshi sēnay wēzē, kwatānay pa' mbē ceker basēva ka Zhēwifē sēkēē mbē kēosē mbēzliy ndāna nefer shi, mba'ee di'wēhwēshi lē dē'wēta, ka kēlishiy dzēghwa fērshina gwa'a. ²⁰ Zhini bā, sa pēslī mēndi Etiyēn tsaa ndēgha fēti ta kwēma gha na, tībēē niy nza kwērakwē, mēgarē ndēkwē vēgha shi, mba'ee falti pēslī tsa pēsliti mēndi va. Yēn niy ndēghwē na kwēbēnēr mbēzliy pēslī va" pēn ²¹ Ma kē Ndē slēkēpē ngēra ki na: "Waa sati, e ghwēnīna kērakē dzēmbē *mbēzliy kamaa ka Zhēwifē nē ya" kē kaa ngēra» kē Pēl.

²² War dekədefekə mbəliy basəshi va nzəyshi, ka fa kwəma gəzə Pəl. Ma sa tsəhəy na tə kwəma gəzəkə na va kwa kərnə va ki na, mba'a ghəshi madishi gwanashi, ka gəzə kwəma zlanzlan, ma kə ghəshi na: «Paslamtim tsatsa ndə, ka təbə na ghəciy nza tə ghwəməyəw!» kə ghəshi. ²³ Tərənjw nəfə tsa shi satiy, dza ghəshi ka ngwəmə lala zlanzlan, ka bazla kwəbənər shi, ka ngərə kwərbi dzəta ghwəmə. ²⁴ Sa nashi dikə tsa ka sawji ka *Rəm mbəzli vaa mənə tsəgha na, dza na ka gəzanshi kaa ka sawji a ghəshi pəməghə Pəl dzəmbə berki tsa shi ta də'wə lə kwərpə. Sa dī na va məndiy də'wəy, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəri, ya kala dī ghəci. Nza məndi mbəə sənashi shi ngwəngwəmə məndi va lalaa dzəkən ti.

²⁵ Ma sa pəhamti məndi Pəl ta dza ta də'wə ki, ma kə kaa dikə tsa ka sawji bələkwə ghəci məgarə tiba vəgha na: «kwal va ghwəy ta də'wə ndə ka Rəm kala mənta ya ngwəvə nzəə dzəkən na?» kə. ²⁶ Ma sa favə dikə tsa ka sawji kwəma va tsəgha na, nza'jəw dzaa gəzanci kaa kwəmanda, ma kə na: «njaa dza ghaa mənə lə nana kwəma kia? Ndə ka Rəm na ntsay» kə. ²⁷ Ma sa favə kwəmanda tsa va tsəgha na, mba'a səkəy dzəvəgha Pəl, ma kə ngəci na: «Gəzara di, ndə ka Rəm nza gha katan na?» kə. Ma kə Pəl na: «Əŋ» kə. ²⁸ Ma kə kwəmanda ki na: «Na neyey, gəna dfaŋ dalalaa fəyee, ghee nzaa ndə ka Rəm» kə. Ma kə Pəl na: «Iy, a na nee nee kiy, ndə ka Rəm nzee ghala yakəra məndi» kə.

²⁹ Nza'jəw tsəgha ki na, mba'a mbəzliy niy dza va ta də'wə Pəl, ta mbə ghəciy gəzə kwəmaa səvəriy katantəvashi vəgha. Dzəghwa, mbə hazləni kwəmanda lə ghəciy, sa favə na, «ndə ka Rəm nzee» kə Pəl, mba'a niy mbəlitiy tsaghwa kwa dənəw.

*Pəl tə ngwəvə kwa kwəma ka sləka kwəma mbə *ka Zhəwifə*

³⁰ Ma tə həzlimə ki na, ka dī sənata sləkar tsa kwəma basə ka Zhəwifə

kwəmaa dzəkən Pəl ti kwəmanda tsa ka sawji. Dza na mba'a pəlamti Pəl kwa dənəw. Mba'a gəzanshi kaa mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə *ka sləka ka Zhəwifə gwa'a, a ghəshi basəshi. Dza mba'a pəməkə Pəl garəy kwa kwəma shi.

23

¹ Dza Pəl mba'a fati mətə ci tə *ka sləka ka Zhəwifə gwanashi. Ma kə na: «A ngwarməhira, yənəy, dēwdēw na nəfə tsee kwa kwəma Hyala, sa nzana, ya pa' ndatsəy wəzə nəwtee kwal tsa nzə» kə. ² A kə Ananiyasə dikə tsa *ka ta Hyala kaa mbəzli vəgha Pəl na: «Ləkətim dəvə tə miy tsa ci va» kə. ³ Ma kə Pəl ngəci na: «Yan ta ləkəyŋa dza Hyala kwərakwə! Gha gha ntsaa bəti ghən tsa ci tsa nja ntsa slar tsa. Ta sla ngwəvəə dzəkənee nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti ghwəmmə gha nzəyŋa tiba sənəvəna ba na, zhini tapə gha ta gəzə kwəmaa təbə ma va kwəma pəhəti ghwəmmə, ka ghwəni mbəzli ta də'wəra ba, pə gha na?» kə. ⁴ Ma kə mbəzli vəgha kaa ngəci na: «Wa ə tsəərə gha dikə tsa ka ta Hyala na?» kə ghəshi. ⁵ Ma kə Pəl na: «Waa niy sənay ya ghəcia dikə tsa ka ta Hyala pənəw, ngwarməhiraw! Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, əntaa gha gəzə *kwəma jikir naa dzəkən ntsa dikə tsa mbə hwəlfə gha ma, kə» kə.

⁶ Ma sa sənay Pəl bakə na takə tsa mbəzli mbə ka basə kwəma, *ka Sadəsehi nihwəti, nihwəti na, *ka Farisahi kəy, dza na, tapə ta zlapə kwəma mbə jipə mbəzli va zlanzlan, a kə na: «A ngwarməhira, yənəy, ndə Farisa nzee, Zəghwə yakə ndə Farisa yən baw ba. Avanay tə mbərkə sa nzana mba'ee zləbavə, ta zhakati dza mbəzli mbə mətə pən, va tsəgha nzee tə ngwəvə sana» kə.

⁷ Ma sa gəzəkə na tsəgha, mba'a ghəpə dzay dzəghwa jipə ka Farisahi lə ka Sadəsehi ki. Dzəghwa bakə mbə ghəshi təhəvəriyashi ki. ⁸ Shi ngərə ghəshi va ghəpə ti shiy, sa nzana ma kə ka Sadəsehi niy kaa gəzə kwəma shiy, zhakati tsa

ndə tifa mbə mətiw. Ya *ndə kwal tsa Hyala, ya hyelerəy, niva shiy tifa, kə ghəshiy niy. Ma ka Farisahi na, a ghəshi yivə, a shi va tifa gwanashi, kə ghəshi na nashi. ⁹ Dzəghwa mbəzli ka ngwəmə lala tərənw tərənw ki, mba'a nihwəti mbəzli mbə *ka bənipə kwəma pəhəti Hyala mbə ka Farisahi satishi, dza ghəshi mba'a ghəshi kambə ghəpə mbə kwəma va tərənw, ma kə ghəshi na: «Am, nata kwəma yəfəmti ntsa ghəy na ghəyəw! Nda ə nzana ndə kwal tsa Hyala, ya nihwəti shiy gəzanci kwəmay əndaw» kə ghəshi. ¹⁰ Dzəghwa ka ngwəngwəliwa ghəshi tərənw mbə kə ghəpə tsa va ki. Ma sa nata kwəmanda tsa ka sawji kwəmaa məniva tsəgha na, mba'a hazləniy vantaa ghəshi ghavəə slikwəvəri Pəl gəm. Dza na mba'a gəzanshi kaa ka sawji: «Ləghwam dzəmbə mbəzli va, a ghwəy kəsəkəvəri Pəl mbə shi, nza ghwəy pəmay dzəmbə berki» kə kaa ngəshi.

¹¹ Ma fəcava həvir na, mba'a Ndə sləkəpə səkəy kwa shiw va Pəl, ma kə ngəci na: «Ka dza her gha tepə ma! Ə pə gha ndahwə nəfə tsa gha! War njasa gəzəhwə gha va kwəmee tikə mbə məlmə Zherəwzalem nay, war tsəgha dī Hyala gha dzaa gəzəhwə mbə məlmə ka *Rəm kwərakwə» kə.

*Kwəma tsati nihwəti mbəzli mbə *ka Zhəwifə, ta pəəsli Pəl*

¹² Səvəri tə həzlimə na, mba'a nihwəti mbəzli mbə ka Zhəwifə tsati kwəma shi ka sa kwətiŋ na, ta pəəsli Pəl, mba'a ghəshi zəmənti fəla kwa kwəma mbəzli: «Ka zəmə shiy ghəyəw, ka sa ghəy ya yam, kala pəəsliti Pəl ghəyəw» kə ghəshi. ¹³ Daŋ tsa mbəzliy tsati kwəma va va, ka zəmənti lə fəlata na, a ghəshi taŋəti fadə mətsəkə. ¹⁴ Dza ndəs ghəshi səkəshi dzəvəgha mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala, lə dzəvəgha mətikwəkwər mbə ka Zhəwifə. Ma kə ghəshi na: «A ghəy zəmənti fəla kwa kwəma mbəzli gwa'a gwa'a, ka zəmə shiy ghəy ya waba nzə, kala pəəsliti Pəl ghəyəw, pə ghəy. ¹⁵ Va tsəgha nə ghəy kiy, mbalam,

ghwəy lə *ka sləka ka Zhəwifə, a ghwəy gəzanci kaa kwəmanda ka sawji, a ghəci pələkəvəriŋwəy Pəl. Njasa dī ghwəy gwəməvə njədī kwəma kən va və, pə ghwəy taa mənti. Ma sa ka məndi pəliy səkəy, ta gwəmatəvanəy dza ghəy, nza ghəy paslamti mbə kwal» kə ghəshi.

¹⁶ Dzəghwa mba'a zəghwə zhəmbəghəy Pəl favə kwəma tsati ka Zhəwifə va. Dza na kwərə dzay dzəmbə berki ka sawji, mba'a gəzəy kaa Pəl. ¹⁷ Sa favə Pəl kwəma va na, dza na mba'a harvə ndə ta mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji, ma kə kaa ngəci na: «Pəmanaghə zəghwə na kaa kwəmanda tsa ghwəy, dī na gəzanci nahwəti kwəma ngəci dī» kə. ¹⁸ Tsəgha na, kə dikə tsa mbə ka sawji, dza na mba'a pəməvə zəghwə va, mba'a pəhanaghə kaa kwəmanda. Ma kə ngəci na: «Waa Pəl, ntsa kwa fərshina va haradā na, mba'a cə'wəvəra ta pəməŋa zəghwə nee, nza kwəma və ta gəzəŋa, kə» kə. ¹⁹ Dza kwəmanda pay kəsəvə zəghwə va tə dəvə ci, mba'a dzay dzəvəgha bəla li. Dza na ka dəw və: «A kwəma dī gha gəzəraa?» kə. ²⁰ Ma kə zəghwə va na: «Waa ə tsati ka Zhəwifə kwəma ta pəəsli Pəl. Həzliməy, ta səkə dza ghəshi ta cə'wəŋa, ta mbə ghaa pəməghə Pəl dzəghwa kwəma ka sləka kwəma. Ka sləka kwəma vay, ta bəsəshi dza ghəshi, mba'a ghəshi mənti njasa dī ghəshi njədī kwəma kən. ²¹ Na na ghay, əntaa gha taa zləba kwəma shi va ma. Sa nzanay gar taŋ fadə mətsəkə na mbəzli mbə shi tə mbə, mbə ndəghə səvəri tsa ci ta pəəsli. A ghəshi zəmənti lə fəlata, ka zəmə shiy ghəy, ya yam nzə, kala ghəy pəəsliti na Pələw, kə ghəshi. Sənzənvay, gwa'a gwa'a pəhamtəvashi ghəshi, ka ndəghə war va gha» kə. ²² Ma sa favə kwəmanda tsəgha na, dza na mba'a gəzanci zəghwə va: «Əntaa gha gəzə kwəma na ya kaa waba ma!» kə. Mba'a ghəshi təhəvəriashi.

Kwəmanda tsa ka sawjiy pəmanci Pəl kaa ngwəmma Felikəsə

²³ Dza Kwəmanda tsa ka sawji ki, mba'a harvə mbəzli bakə mbə mbəzli dikə dikə ni mbə ka sawji ci. Ma kə ngəshi na: «Mbalam basətim ka sawji diwəy bakə, mba'a ka gədewesli mbərfəŋ mətəkə, mba'a ka gwapa diwəy bakə. Sa ka ghwəy basətishiy, nza ghwəy gwəmatəvaŋwəy wəzə gwənaŋwəy, ta dzaa dzəmbə məlmə Shezare, ndatsə həvir, tsahi məslidə. ²⁴ Nza ghwəy pəhəti gədewesli, ta bə Pəl. A ghwəy pəmanaghə kwəriŋ kala kwəfaghay shiy kaa ngwəmna Felikəsə» kə.

²⁵ Dza na mba'a tsasliti zliya, mba'a banavəshi ta dəvə shi. Tsa' kə kwa zliya va na:

²⁶ «Yən Kwələdə Lishiyasə tsasli na zliya na, yən kwəmanda, kaa Felikəsə tsee dibədibə tsa. Ə səkwəŋee.

²⁷ Ma nə ya kiy, avee pəməghəŋa Pəl. Ka Zhəwifə niy kəsəvə na, ka dī pəəsliti ghəshi. Ma sa favee ndə ka *Rəm na, kə məndi na, mba'ee dzaa mbəliti lə ka sawji və shi. ²⁸ Dzee mba'ee pəməkəvəriy dzəghwa kwəma *mbəzliy sləka ka Zhəwifə, sa dee sənata sləkar tsa kwəma bānci *ka Zhəwifə va fəti ti. ²⁹ Ma sa fee kwəma shi va na, war ta kwemer shi pəhəpəhə ni ghəshi harati tə ngwəvə. Kala nata kwəma təvəti nee gar pəəsliti məndi, ya gar fə məndiy dzəghwa fərshina. ³⁰ Sa gəzara məndi, a ka Zhəwifə gwəmantəvashi, ka tsati kwəma ta pəəsliti ci, kə məndiy, va tsəgha pəməghəŋee sana nee taŋtaŋ. Mba'ee gəzanshi kaa mbəzliy bānci fəti va, a ghəshi dza ta sləka kwəma va vəgha gha də'wə ghən tsa gha» kə.

³¹ Dza ka sawji ki mba'a ghəshi bəvə, kəram ghəshi madishi lə Pəl həvir njasa gəzanakəshi məndi va ki. Mba'a ghəshi pəməghə həvir va pa' mbə məlmə Antipaterisə. ³² Ma tə way pi mekəshi ki na, mba'a ka sawji ka səda zhəghətəvashiy zhəmbə berki. Ma ka gədewesli na, ka dzashi lə Pəl. ³³ Ma sa tsəhəshi ghəshi mbə məlmə Shezare na, mba'a ghəshi banavə zliya tsaslanavəshi məndi va, mba'a Pəl gwa'a kaa ngwəmna ki.

³⁴ Ma sa jangamti ngwəmna zliya va na, dza na ka dəw kwəma va Pəl: «Tə hidfi ka wa səkəkə ghaa?» kə. «Tə hidfi ka Shilishi» kə Pəl kaa ngəci. Ma sa favə na, tə hidfi ka Shilishi səkəkə, kə na, ³⁵ «nzee dəw kwəma va va gha, sa ka mbəzliy bəŋa fəti va səkəkəshi bay» kə. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzli a məndi fəy Pəl ka ndəghwə kəghi tsa mazə *Erədə.

24

Pəl kwa kwəma ngwəmna Felikəsə

¹ Ma ləy hwəm sa mənti Pəl hi cifə mbə Shezare na, mba'a Ananiyasə, dikə tsa *ka ta Hyala səkəkəy dzəmbə məlmə Shezare va ghəshi lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə. Mba'a ghəshi pəməvə ndə yip ta mbəzli mbə ngwəvə, Tertələsə, kə məndi kaa slən tsa ci. Mba'a ghəshi səkəkəshiy dzəghwa kwəma ngwəmna, ta har Pəl dzəti ngwəvə. ² Dza mba'a məndi harkə Pəl, dzəghwa tapə Tertələsə ta bānci fəti ki, a kə na: «A Felikəsə ntsa dibədibə tsa, tə mbərkə gha nzəyŋəy ghəy lə zərkə tərəŋw. Tə sa nzana mba'a gha sənata kwəma mbə məni mazə tsa gha, dza gha mba'a gha zhəghanti shiy, va tsəgha dzava hidfi ghwəmmə kwa kwəma kwa kwəma. ³ War mbə mənija 'wəsa nza ghəy, ta shi kwəmavə ghəy va gha ya hwəmba, ya pa' kwəmafa gwa'a gwa'a. ⁴ Ka dee yən dzamtəŋa vici, ka dalantəŋa lə gəzə kwəma dāŋəw. Ə cə'wəŋee gha məntəŋəy wəzə hwər tsa gha, a gha fati kwəma dī ghəy na gəzəŋa jəwə. ⁵ Ntsay, ə kəsəy ghəy ka ndə lidfi mbəzli ghəci dalalay, ghəci ngwashi na miy dzəghwa jipə ka Zhəwifə ya pa' kwəmafa tə hidfi ghwəmmə gwa'a gwa'a. Ghəci na mazə tsa mbə mbəzli nə məndiy ni, ka Nazariya, kə məndi. ⁶ Ghəci kiy, pa' lə ciki tsa Hyala ta dzəghəhwə na sawa ci, ka gəzə *kwəma jikir na dzar kwa. Dza ghəy ki, mba'a ghəy kəsəti. ⁷ [Mba'a ghəy niy dī sla ngwəvə dzəkən njasa gəzəkə kwəma pəhəti ghəy na, dza Lishiyasə, kwəmanda ka sawji mba'a səkəkə mbahəhwə lə bərci, ghəshi lə ka

sawji mbə dəvə ghəy. Mba'a gəzanshi kaa mbəzliy bānci fəti va, a ghəshi səkəkə dzəghwa kwəma gha, ta har dzəti ngwəvə.] ⁸ Njədi ma gha kwəma va vəy, ta gəzəkəŋa dza na. Mba'a gha taa favə də'wə ghən tsa gha, katan na shi kəsə ghəy ni ntsaa dzəti ngwəvə ti shi, pə gha» kə. ⁹ Dza ka Zhəwifə gwanashi, jakə jakəti miy tsa shi li, ka sa kwətīŋ tsa. «Ava war tsəgha na kwəma va, njasa gəzəkə na va» kə ghəshi.

¹⁰ Dza ngwəmna ki mba'a bānavə kwal kaa Pəl ta gəzə kwəma. Ma sa zlanay na kwal tsəgha, ma kə Pəl na: «Sa sənay ya, a gha hiŋa gar piya dāŋ mbə sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī ni pənəy ngwamənay, lə vəshi dzee gəzə kwəma kən ghən tsee kwa kwəma gha. ¹¹ Avānay, ya ə njədi gha sənənva də'wə ghən tsa ghay, tanəti hi məŋ lə bākee na nee, ghala səkəkəree dzəmbə Zherəwzalem ta pəra'wə dəvee kaa Hyalaw. ¹² Na neyey, kəsara ghəshi mbə ya miy ya ghəy lə waba nza, ya yən mbə hərə mbəzli mbə *ciki Hyala, ya mbə *ciki basəva tsa ka Zhəwifə, ya tə ngwəla dzar mbə məlməw. ¹³ Sənənva, ka gəzəkəŋa mbəzli nashi gha ni, avānay tə kwəma tsa' na va kəsati ghəy Pəl tə ngwəvə, kə ghəshiw. ¹⁴ Ma na nee, e gəzəŋa kwəma sənātayay, Hyala jijihīŋəy na sa nəwee, njasa gəzəkə kwal tsa 'war'war tsa tsa nə ghəshi kwal ka Nazariya na, sa gəmgəm tsa, kə ghəshi. Yənəy, ə zləbee kwəma tsasli ti mēndi mbə zliya *kwəma pəhəti Hyala njasa nza na, lə mbə zliya ka gəzə kwəma Hyala gwa'a. ¹⁵ Ma kwəma fəy ya ghən tsee gəzliŋə ti ta Hyala ba na, ti fəy ghəshi ghən tsa shi kwərakwə. Ghənza na kwəma zhakati tsa mbəzli slar slar ni bəkwəshi mbə məti, lə mbəzli mbə jikir gwa'a. ¹⁶ Va tsəgha dikəvaree ya hwəmba, ta nza lə nəfə tsee dəwdew kwa kwəma Hyala lə kwa kwəma mbəzli nza gwa'a.

¹⁷ Ma sa mənTEE piya dāŋ ghala kamee mbə məlmə Zherəwzalem, sa niy dzaree na, maa niy səkəkə sana ta kəti mbəzli

mbə məlmee lə gəna, mba'a ta bə nee vəli kaa Hyala gwa'a. ¹⁸ Ava war yən mbə vəli va kaa Hyala tsəgha kəsara ghəshi mbə ciki Hyala. Ma ghalaba na, yən yabanti kwəma tar ghən tsee dəwdew na. Niy nza ya mbəzli nza tifa tala baw, a nza kwəma gar hərəti miy na tifa dibaw. Talay, a nihwəti ka Zhəwifə səkəkə tə hidī ka Azəy niy nza tifa. ¹⁹ Ghəshi niy təbə naa nza tikə kwa kwəma gha ta hardaa dzəti ngwəvə nza, mee na ghəshi kəsata kwəma taree, gar bəra fəti mēndi nza. ²⁰ Ma kala tsəgha bayəy, gəzəkə fəti niy ndaram ghala vəghwə tsaa nzee va tə pi sləka kwəma mbəzli tikə ni di. ²¹ Kala war kwəmaa niy garədee va mbə jipəjipə shi, mba'ee gəzəkə zlanzlan, ma pən niy ni na, avānay war tə sa nza, mba'ee zləbavə, a zhakati tsa mbəzli mbə məti tifa, pən, kəsəram tə ngwəvə kwa kwəma ghəy ndatsə, pən niy ni» kə.

²² Ma Felikəsə ki na, mba'a mēndi niy gəzanci kwəma kən kwal tsa Yesəw ngəci, mba'a sənata wəzə. Dza na mba'a fati vici sla ngwəvə va tə fəcahwəti. Ma kə ngəshi na: «Ma pə ghəy mənTIY, mbalam ndatsə di. Ma sa ka Lishiyasə kwəmanda ka sawji səkəkəyəy, ma nzee sla ngwəvə ghəy va» kə.

²³ Mba'a gəzanci kaa dikə tsa ka sawji bələkwə, a ghəci ndəghwə Pəl, kala mənI ma li njasa ka mənDIY mənI lə nihwəti mbəzli kwa fərshina gwa'a ni. «Əntaa gha damə mbəzli ci va səkəkə dzəvəgha ta nighə ma» kə kaa ngəci dība.

Gəzə kwəma Pəl kwa kwəma kar Felikəsə lə mali ci Dərəzilə

²⁴ Ma ləy hwəm hi jəw na, mba'a kar Felikəsə səkəkəshi lə mali ci Dərəzilə, zha *ka Zhəwifə ghənza. Dza Felikəsə mba'a ghəwənashi mbəzli, ta haranci Pəl. Sa haranakə mēndi na, ka fa kwəma gəzə Pəl dzəkən bə nəfə kaa Yesəw *Kəristəw ghəci. ²⁵ Ma sa gəzə Pəl kwəmaa dzəkən nəw kwəma slar na va Hyala, lə ndəghwə ghən va mənI kwəma papama tsa nza, mba'a kwəma ngwəvəə taa səkəkə dzəkən mbəzli gwa'a na, mba'a

her Felikəsə dzashi tərəŋw. Ma kə kaa Pəl na: «Mbala nana di na gha, nzee zhiniy ghwəni miy ta harŋa tə nahwəti vici, sa kee kwəməvə vəghwə» kə.

²⁶ Ka naa dza na, ka har Pəl zhevi ta gəzə kwəma li. Sa nzana, mba'a niy fəy ghən gəzliŋə, nja na Pəl dzaa ndara gəna ta mbee pəlay, a kə ghən tsa ci niy ni. ²⁷ Ma sa mənta piya bakə na, mba'a Pərshiyəsə Fesətəsə mbəərəhwə məni ngwəmna va Felikəsə. Ma sa di Felikəsə fə kwəma kwa saa təbanshi kaa ka Zhəwifə na, dza na mba'a zlay Pəl kwa fərshina ghəciy mađi ta dzay.

25

Pəl tə ngwəvə kwa kwəma Fesətəsə mbə məlmə Shezare

¹ Ma sa mənti ngwəmna Fesətəsə hi mahkan ghala mbəərəvə na məni ngwəmna tə hidfi sləkə na va na, mba'a mađiy mbə məlmə Shezare dzəmbə məlmə Zherəwzalem. ² Dza mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala ghəshi lə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə, mba'a ghəshi səkəshi və, ta dəw məni ngwəvə dzəkən Pəl, a kə ghəshi ngəci na: ³ «Titihwə na gha ngwəmna, ə cə'wəŋa ghəy, a gha ghwənəghə miy, a məndi pəməkəvə Pəl tikə dzəmbə Zherəwzalem» kə ghəshi. Na nashiy a ghəshi niy tsamti kwəma shi ti, ta dza ta pəslī ci məndi mbə səkə li kwa kwal, va tsəgha dəw ghəshi kwəma va tsəgha. ⁴ Ma kə Fesətəsə ngəshi na: «Wa kwa fərshina na Pəl mbə məlmə Shezare, dzəghwa yən tala ba na, ndal tərē ta zhəghəvə dzəmbə Shezare vaw» kə. ⁵ Ma kə ba na: «Ma pə ghwəy məntiy, dzaŋəy ghəy lə mbəzli ghwəy dikə dikə ni, a ghəshi dza ta basəti kwəma va ghəshi lə Pəl tsa va gwa'a mbə Shezare, niy nza kwəma təvəti na tiba» kə.

⁶ Ma sa hyayvay Fesətəsə mbə shi gar dzar vici dəghəsə lə mənə na, mba'a dzay zhəmbə məlmə Shezare. Ma way pi tə həzlimə va na, mba'a səvəriy, dza das nzəyəy mbə ciki ngwəvə. Mba'a ghwənəghə miy ta dza ta pəmə Pəl

səkə. ⁷ Ma sa səkəy Pəl ki na, dzəghwa dəzlətsəbə ka Zhəwifə səkəshi mbə Zherəwzalem tsəbay. War kwemer ghəshiy gəzə dāŋ, ta bānci fəti kaa Pəl. Kwemer 'yahə'yahə ni shi gəzə ghəshi va, kala gar mbay ghəshiy bəkəvəri ghən tsa tə kwemer shi va, ya ghəshishi. ⁸ Ma sa gəzamti ghəshi kwemer shi va ki na, dza Pəl ka gəzə naci. A kə na: «A yənəy, təvəti kwəmee nee tēpə, ya dzəkən kwəma pəhəti ka Zhəwifə, ya dzəkən shi mbə ciki tsa Hyala, ya kaa mazə tsaa sləkə hidfi ka *Rəm gwanashiw» kə.

⁹ Ma sa di Fesətəsə mananshi war kwəmaa dzaa təbanshi kaa ka Zhəwifə ki, ma kə kaa Pəl na: «Ka di gha gha dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a məndi dza ta sla ngwəvə na mbəba kwa kwəmee na?» kə. ¹⁰ Ma kə Pəl na: «Am! A na neyey, avee tə ngwəvə sənzənva mbə ciki ngwəvə tsa mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi, tikə kə məndiy sla ngwəvə dzəkənee. E sənay, na nee, kwəma təvətee tifa kaa ka Zhəwifəw. A gha sənay ya gha ci də'wə ghən tsa gha kwərakwə. ¹¹ Ma mba'a kə fəti vəya, yən kə mənti rəda gar pəslira məndi tiy, ka nə ya awə, pən məndiy pəsliraw. Ma war kala kwəma katanə na tifa mbə kwemer gəzə ghəshi va, bəra ghəshi fəti li shiy, ndə tifa gar bānavəra ngəshiw. Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi kə ngwəvə naa slava bay!» kə. ¹² Ma kə Fesətəsə kaa Pəl sa gəzamti ghəshi kwəma lə mbəzli kwa dəgha ci na: «Njana nə gha, war kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidfi ka Rəm gwanashi dēe ngwəvə naa slava pə ghay, tsəgha na, ta tsəhə dza gha kwa kwəma ci» kə.

Kar Agəripa lə zhambəghəy di favə kwəma Pəl

¹³ Ma tə nahwəti vici ləy hwəm sa hiy hi jəw na, mba'a kar mazə Agəripa lə Berənīsə səkəshiy dzəmbə məlmə Shezare, ta səkəwə Fesətəsə. ¹⁴ Ma sa nzana, ta hyayvashi ghəshi dza tifa na, mba'a Fesətəsə ghakə slānci kwəma Pəl kaa mazə Agəripa, ma kə na: «A tsahwəti ndə tikə kwa fərshina zlay Felikəsə.

¹⁵ Ma tē nahwēti vici sa niy dzaree dzəmbə məlmə Zherəwzaleməy, mba'a mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala lə mətikwəkwər mbə *ka Zhəwifə niy səkəshi ta dəw bəsə ngwəvəə dzəkən vəya. Ə pə gha banavə fəti, kə ghəshi kaa ngəra. ¹⁶ Ma pən kaa zləbanshi nee ki na: “Va ka Rəməy, ka bə fəti mēndi kaa ndə kala səkə ghəci gar tē ngwəvə, dza mba'a gəzəhwə kwəma kəsəti mēndi va ti, kwa mətə kwa mətə lə mbəzliy kəsəti, nda nza naa gəzəkəvəri kwəma gar pələnti ghən tsa ci tē ngwəvəw” pən nee.

¹⁷ Dza ki mba'a ghəshi səkəshi tikə kwasəbə, kala mawee zhiniy bəəli wəri, war way pi tē həzlimə va na, mba'ee nzəyra mbə ciki bəsə ngwəvə. Dza mba'ee ghwənay miy ta har ntsa vaa səkə. ¹⁸ Ma sa səkəshi mbəzliy kəsəti va ki na, nashee gəzəkəvəri kwəma rəda mēnti Pəl dza kwa bələa niy təkēe, gar banavə fəti mēndiw. ¹⁹ War ma kwemer gəəzə ghəshiy dzəkən na, kwəma dzar kwa kwal Hyala tsa shi, lə kwəma tsahwəti ndə, Yesəw, kə mēndi kaa slən tsa ci, mba'a mətiiy. Ma kə Pəl naci ki na, tē ghwəməy na Yesəw tsa va, aa zhakatiy mbə mətii, kə.

²⁰ Ma yən nee ki, sa sənay mee njasa kee mēnti ta mbay sənata sləkar tsa kwəma tsəgha na va na, dzee tsəgha tapə ta dəw va Pəl: “Ka zləba gha ta dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem, a mēndi dzaa sla ngwəvə na mbəba kwa kwəmēe na?” pən ngəci. ²¹ Ma kə Pəl na: “Awə, kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava bay” kə. Dza mba'ee gəzanshi kaa mbəzli, a mēndi ndəghwə kwa fərshina, ma nzee dza ta pəmanci kaa mazə ka Rəm dzaa nza, pən» kə. ²² Ma kə mazə Agəripa kaa Fesətəsə na: «E dī favə kwəma ntsa va, yən də'wə ghən tsee kwərakwə di» kə. Ma kə Fesətəsə na: «Ndəghə həzlimə ghənzə tsəgha, a gha taa favə» kə.

²³ Ma tē way pi ki, mba'a kar Agəripa ghəshi lə Berənīsə pəhəkəvashi, lə mbəzli tē səəbə shi, mba'a ghəshi dzashiy dzəmbə ciki bəsəva ghəshi lə

mezhihə ka sawji, mba'a mbəzli tē slən mbə məlmə. Dza ngwəmna Fesətəsə ki, mba'a ghwənashi mbəzli ta har Pəl. ²⁴ Ma kə Fesətəsə, sa səkəy Pəl na: «A mazə Agəripa, ghwəy lə mbəzli tikə ni gwa'a, ntsa nay ghwəy tsay, ka səkə vəya, yən mbə Zherəwzalem, ka səkə vəya, yən tikə səkəshi ka Zhəwifə gwanashi ta kwəma kən. War gha pəsliti, kə ghəshi kaa ngəra. ²⁵ A na neyey, nashi shiyee gar pəsliti mēndi ti shiw. Ma sa nə na də'wə ghən tsa ci: “Kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi kə ngwəvə vaa slava” kəy. Va tsəgha dēe pəməə dzəghwa kwəma mazə ka Rəm tsa va. ²⁶ Ya tsəgha nzə ki na, a nata kwəma kee tsaslanaghə kaa mazə kwasəbee dzəkən kwəma ciw. Va tsəgha nə ya pəməkee dzəghwa kwəma ghwəy, kwatama dzəghwa kwəma gha bay, gha mazə Agəripa, nda nzee kwəmavə kwəma kee tsaslanci ləy hwəm sa ka gha njəditi kwəma va və. ²⁷ Sa nzanay, kwəma kama ghən ti na pəmanci ntsa pəhəpəhə tsa tsətə kaa ndə, kala cinti sləkar tsa kwəma kəsəti mēndi ntsa va ti mēndi kaa ngəci vəya na nee» kə.

26

Pəl gəzə: «Fəti vəyaw» kə, kwa kwəma Agəripa

¹ Ma kə Agəripa kaa Pəl ki na: «A Pəl, a kwal va gha nana ta gəzə kwəma kən ghən tsa gha» kə. Dza Pəl tsəgha kafə kafəti dəvə ci, ta bə gəzə kwəma. Mad' ghəci ta gəzə kwəma kən ghən tsa ci ki: ² A kə na: «A mazə Agəripa, e vəshira dalala, sa kwəmavee kwal tsaa gəzə kwəma kən ghən tsee ndatsə kwa kwəma ghaa dzəkən kwemer kəsətəra *ka Zhəwifə ti shi gwa'a gwa'a! ³ Ma gawee gəzə sava tsəghay, sa nzana, cəke' gha sənata kwəma jiji ka Zhəwifə, lə kwəma tsa ghəpə tsa shi njasa nzana gwa'a gwa'a. Va tsəgha cə'wəjēe, a gha sə'wa fə ghən ta kwəmēe na wəzə.

⁴ Əhətiy, a ka Zhəwifə sənay nzəy tsee njasa niy nzana kwatəja, ghala yən zəghwəra. A ghəshi sənay njasa niy nza

nzəy tsee mbə hwəhwə tsa ghəy, ya mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a. ⁵ A ghəshi sənara ndimndim tsee. Ghəshi kəə dīy, a ghəshiy mbay gəzəkəvəri kwəma nzəy tsee njasa niy nzee mbə *ka Farisahi, mbəzli nə məndi, ghəshi na mbəzli slar slar ni, kə məndi tə nəw kwəma Hyala ghəy. ⁶ Avanashi ka Zhəwifə haratəra tə ngwəvə, tə mbərkə sa fəyee ghən tsee gəzliŋə ta kwəmaa niy gəzanakəshi Hyala məni nzə kaa jijihimmə. ⁷ Hwəhwə tsa mbə hwəlfə ka Zhəwifə va məŋ lə bakə tsay, ta kwəma va fəy ghəshi ghən tsa shi gəzliŋə. War ta səkə dza vəghwə tsa dza kwəma vaa məniva ti, kə ghəshi. Va tsəgha nza ghəshi, war mbə ghəra sləni Hyala, havəghwə lə həvir gwa'a. Ava war tə kwəma ghən tsa fee ta kwəma va tsəgha kwərakwə, kəsəra ka Zhəwifə ki, mazə Agəripa sana! ⁸ A nə yay, wa shi dī ma ghwəy va zləba, ghwəy ka Zhəwifə, a Hyalaa mbay zhanakati ndə mbə mətī, pə ghwəy tay?

⁹ Yən də'wə ghən tsee kiy, kwagwa'a niy təkətē, ya dza lə tsamaba kwal, ka zamti slən tsa Yesəw ndə ka Nazaretə, pən. ¹⁰ Ava ghənzə na kwəma mənəhwə ya mbə məlmə Zherəwzalem. Daŋ niy kasaghwee mbəzli Hyala kwa fərshina, sa ka mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyalaa ndara kwal tsaa məni tsəgha. Ghala vəghwə tsa ka məndiy dī bəkwəshi na, dza kwa bəla mbəzliy dī bəkwəshi kee nza kwərakwə. ¹¹ Kee dzay, ka dza ta sanshi ngəra'wə mbə ceker ka ka Zhəwifə basəva mbə shi, ka dzəghə mananshi gwəlan, ta mbə ghəshiy tsəərə slən tsa Yesəw, pən ni. Təreŋw niy təhəy nəfə tsee, ta sanshi ngəra'wə, pəkw ka səvəri mbə Zherəwzalem dzəmbə nihwəti məlməhi, ta palashi.

¹² Ma tə nahwəti vici na, mba'ee madīra ta dzaa dzəmbə məlmə Damasə, sa ndara mbəzli dikə dikə ni mbə *ka ta Hyala va kwal. ¹³ Ma yən kwa kwal mbə dza ge'i ge'i vici kwa ghən ki na mazə na, nighee na waŋ pi mənīy səkə mə ghwəmə tifa, daw sa vici va mbərə tsa ci, dza tsəbə tsəbayŋəy, lə mbərə, ghəy lə mbəzli nza

ghəy va li shi. ¹⁴ Dza ghəy gwanəŋəy, na'i ghəy shikəŋəy dzəti hidi. Ma fee na, məli ndə mbə gəzəra kwəma kwa kwəma ka *Ebərə, a kə na: "A Səwl, wa shiy mənishi ni sara gha ngəra'wə tay? Ma ghay, ta kwəmavə ngəra'wə dza gha gəm mbə zhini ghən tsa gha tsa, nja məcər tsaa sa ngəra'wə va, mbə zhini ghən kaa ntsaa kəsə zə'wə mbə kəshən ci" kə. ¹⁵ Ma pən na: "Wa ndə nza gha kia, Ndə sləkəpə?" pən. Ma kə Ndə sləkəpə na: "Yən na yən Yesəw tsa sancī gha va ngəra'wə, ya tsəgha sara gha ngəra'wəy. ¹⁶ Sati garəŋa. Sa tsahwəree tsa ngəŋa sanay, ta məntəŋa ka ndə ghəradā sləni nə ya. Ta mbə ghaa dza ta gəzə shi nashi gha ni ndatsə kaa nihwəti mbəzli, mba'a shi dzee zhiniy ciŋa taa nza ba. ¹⁷ Ta mbəlikəvəriŋa dzee dza mbə dividivi ka Zhəwifə, lə mbə dəvə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dzee ghwəniŋaa dzəmbə shi taa nza gwa'a. ¹⁸ Ma ghwəni tsa ghwəniŋee tsaa dzəmbə shiy, a gha dza ta ghwənamti mətse shi, ka zhəghəkəshi zhəkə mbə kwəzliy dzəmbə waŋ pi, ka bəkəvəriishi mbə dəvə *ndə jaka tsa Hyala, ta dzəvəgha Hyala nə ya. Ta mbə ghəshiy kwəmavə pəli jikir tsa shi, sa ka ghəshi ndara nefer shi. Mba'a ta mbə ghəshiy kwəmavə tsa shi pi nzəy mbə mbəzli Hyala" kə.

¹⁹ Ma sa gəzəkəvata kwəma va ngəra tsəgha səkə mə ghwəmə ki na mazə Agəripa na, zlay danta fətē nee kiw. ²⁰ Dzee tapə yən ghati gəzanshi kwəma Yesəw pərba kaa mbəzli mbə məlmə Damasə, dzəghwa taŋ ka dzəmbə Zherəwzalem, barva tsee mbə Zherəwzalem na, ka gəzə kaa nihwəti mbəzli tə hidi ka Zhəwde gwanashi, ka kərni kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ma pən kaa kwəma gəzanshee kaa mbəzliy: "Zhəghətīm nzəy tsa ghwəy, a ghwəy nəw Hyala, ka məni kwəmaa dzaa cipə, a ghwəy zhəghanti nzəy tsa ghəy, kə" pən. ²¹ Ava war tə kwəma va kəsəra ka Zhəwifə, sa kəsəra ghəshi yən mbə *ciki Hyala. Ka pəla kwal tsaa pəslira

ghēshi. ²² Dzəghwa Hyala ki mba'a ndəghwətəra, ma nay gha yən tifa tē ghwəmərə pa' ndatsə sana, ta gəzanshi kwəma Hyala kaa mbəzli gwanashi, ndərazhi, lə mətikwəkwər gwa'a. Na neyey, gəzəhwə nahwəti kwəmee mbə kwəma va kala war kwəma gəzəkə *Məyizə ghēshi lə ka gəzə kwəma Hyala mbəradzəw. Shiy niy gəzəkə ghēshi, tsa' dza ghēshiy məniva, kə ghēshiy, ghēshi na shi gəzee kaa mbəzli. Shiy niy gəzəkə ghēshi va gəzə yay: ²³ Ta sahwə ngəra'wə dza *Kəristəw Ntsa tivə Hyala. Sa ka mēndi pəəslitiy, ghəci dza naa ghaa zhakati mbə mēti, mbə mbəzliy bəkwəshi zhini ghəci dzaa gəzanshi kwəma waŋ pi tsaa dzaa mbəlitihi kaa hwəlfə ghwəmmə, ghwəmmə ka Zhəwifə, mba'a kaa nihwəti mbəzli tē hidī gwanashi, kə ghēshi niy ni» kə.

Pəl gəzanci kaa mazə Agəripa, a ghəci yivə kwəma Hyala

²⁴ Ma Pəl mbə gəzə kwəma va, ta kamti kwəma kən ghən ci tsəgha ki na, tapə Fesətəsə ta gəzanci kwəma zlanzlan, a kə na: «Kwəma gəzə ke ngəriy gəzə ghaw! Ma jangə jangəŋa gha na dāŋtay, shiy zhini naa fambəŋa mbə ghən tsa gha» kə.

²⁵ Ma kə Pəl ngəci na: «Yənəy, ndə lə məhərli ci nzee, Fesətəsə ntsa dibədibə tsa. Ma kwəma gəzee nay, kwəma lə məhərli wəzə na, katan ghənzə. ²⁶ Ma na mazə Agəripay, aa sənata kwəma va wəzə, va tsəgha, e mbay gəzanci kwəmaa dzəkən kala gwərsə ma. E sənay, nihwəti shiy mbə shi va kala sənashi ghəci kwətīŋ kwətīŋ tsa shiw. Va sa nzanay, kwəmaa mēnta mbəmbə na, tar bəla naw. ²⁷ A mazə Agəripa, yivə gha, tsəgha na kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala katan pə gha na? E sənay, mbə yi nza gha tala» kə. ²⁸ Ma kə Agəripa kaa Pəl na: «A Pəl, war jəwə tərə na, gha dzaa mēntəra ka ndə nəw Kəristəw sa» kə. ²⁹ Ma kə Pəl kaa zləbanci na: «Ya war jəw tərə na, ya ta fəcahwəti nay, ma yən na nee na, war Hyala na sa cə'wee, a gha mbəə mənīŋa njasa nzee tsa. Kwataka

tə gha cə'wee Hyala baw, lə ta nihwəti mbəzli tikə ni gwanashi, a ghwəy nza gwananwəy ghwəy ghwəy shiy fa kwəma gəzee na njasa nzee tsa. Nanzəy, cə'wə Hyalee ta nza ghwəy kwa dənŋw njasa nzee tsaw» kə.

³⁰ Dza kar mazə ghēshi lə ngwəmma mba'a Berənīsə lə mbəzli nza ghēshi li shi gwanashi tifa, mba'a ghēshi satishi ta dzashi. ³¹ Ma sa səvərishi ghēshi tē ngwəla na, tapə ghēshi ta gəzə kwəma kwa jipə shi, ma kə ghēshi na: «Ma ntsa vay, kwəma bəzamti na tifa ya jəw nzə gar pəəslī mēndi, ya gar fə mēndiy dzəghwa fərshinaw» kə ghēshi. ³² Ma kə Agəripa kaa Fesətəsə na: «Ntsa təbə mēndiy pəlay na ntsa nza, ghəci kalaa pəla dzaa dzəti ngwəwə kwa kwəma mazə tsaa sləkə hidī ka *Rəm gwanashi nza sa» kə.

27

*Məndiy kafə ta bə Pəl dzəmbə məlmə *Rəm*

¹ Ma sa tarəkə mēndi kwa kwambəwal dza ghəy ta dzaa dzəti hidī ka Itali, kə mēndi ki na, mba'a mēndi fanambə kar Pəl ghēshi lə nihwəti mbəzli kəəsəti mēndiy dzəmbə dəvə Zhəliyəsə. Ma Zhəliyəsə tsa vay, dikə tsa ka sawji bələkwə na. Ka sawji mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi, kə mēndi ka slən tsa kaa sawji va. ² Ma sa pəməvəŋəy na na, mba'a kafəy lə ghəy kwa kwambəwal ka Adəramitə. Kwambəwal va na, dzar mbə məlməhi ka kwambəwal garə tē hidī ka Azəy ghənzə taa dza. Pə ghəy ka dzanəy kwa ki. Mba'a Aristarkə ntsaa səkə tē hidī ka Məsədəwan mbə məlmə Tesalənikə kwasəbə ghəy. ³ Ma tē həzlimə na, ndəs ghəy tsəhəŋəy mbə məlmə Shidanw. Dza Zhəliyəsə sa nzana mbə mananci wəzə hwər ghəci kaa Pəl, mba'a zlanay kwal a ghəci dzaa dzəvəgha madigahiy, nza ghēshi mbəə mananci shi dza naa di.

⁴ Ma sa madīŋəy ghəy tifa na, mba'a ghəy dzarŋəy vəgha nihwəti hidī tē jipə yam, sa niy viy safəə dzəmbə kwəma

ghəy, Shipər, kə mēndi slən tsa hidfi va. ⁵ Dzəghwa mba'a ghəy taŋəŋəy dzəvəri tē kwəfaa kərkəva ma ndəkwə ndəkwə vəgha mēlmə Shilishi lə Pamfili. Mba'a ghəy tsəhəŋəy mbə mēlmə Mira, tē hidfi ka Lishi. ⁶ Ma tifa na, mba'a dikə tsa ka sawji bələkwə kəsata kwambəwalə dzəti hidfi ka Itali, sa ka Alekəsandəri ghənzə. Dza na mba'a faghwanəy kwa. ⁷ Ma sa kafəŋəy ghəy tifa ki na, vici dāŋ ghəy mēnti mbə dza sahə. Ngahə ngahə ghəy tətərvə tsəhəŋəy mbə mēlmə Kənidə. Ma sa damətəŋəy safə ta dza kwa kwəma slarə na, mba'a ghəy dzarnəy ta mətsəni nihwəti hidfi tē jipə yam, Kəretə, kə mēndi kaa slən tsa shi, njasaa dza kwa mēlmə Salməne. ⁸ Dza ghəy ki, mba'a ghəy tətərvə taŋə, ngahə ngahə tsəgha. Dza ndəs ghəy tsəhəŋəy tē pətsa nə mēndi, «Pi dəkə kwambəwaler tsa wəzə tsa» kə mēndi. Ndəkwə ndəkwə vəgha mēlmə ka Lashe.

⁹ Ma sa nzana, tərəŋw ghəy dzamti vəghwə mbə dza va ki na. Jikir dza kwa kwəma mēnta lə kwambəwal. Sa nzana, mba'a vəghwə tsa ka mēndiy mēni səwmay tsa *ka Zhəwifə ti kərəy. Sa nzana tsəgha ki na, dza Pəl ka gəzanshi kwəma sənata na dzaa məniva naci ki. * ¹⁰ Ma kə na: «A mbəzlee, ma yən nighəy, ta məniva dza shi gəmgəm ni, jikir jikir shi, kwa kwəma dzaa nza. A dza kwəma vaa nza war kərəy kwambəwal lə shiy dzaa zashi kwa tala baw, lə ghwəmməshi də'wə ghən tsa ghwəmmə gwa'a dza naa nza mbə» kə. ¹¹ Ma dikə tsa ka sawji naci ki na, war fafa kwəma ndə kabə kwambəwal ghəshi lə ntsaa sləkə kwambəwal va ghəciy fa kən kwəma gəzə Pəl va. ¹² Ma sa kama pətsa ka kwambəwal vaa garə ti tē pətsa va wəzə gar nzyə kwambəwal ti həfəghwə na, war dza kwa kwəma dāŋ tsa mbəzli kwa kwambəwal mawti. Sa nzanay, pətsa garəŋəy ghəy va ti na, pi wəzə na ta dəkə kwambəwal həfəghwəw. Va tsəgha niy dī ghəshi dzaa dzəmbə Fenikəsə, ta kəramti fəghwə ghəshi gar mbay. Pətsa

vay, pətsa ka mēndiy dəkə kwambəwaler ti, tē hidfi ka Kəretə zhəkə ləy mətsəni njasaa dzəghwa mərkwī, kala nighə hidfi dzatidzə ni va ka mərkwī na.

Van ndə safə kən kar Pəl tē kwəfaa kərkəva ma

¹³ Ma ghalaba ki na, mba'a safə tsa səkə njasaa dzəmbə həci ghati viy jəw jəw. Ma kə ghən tsa shi na, nja na ghəy kwəmavə kwəmaa niy dī ghəy va, kə ghəshi. Mba'a ghəshi mbahəkəmə tsahi ka ghəshiy garə kwambəwal li shi, mba'a ghəshi waslavəghavashi ndəkwə ndəkwə vəgha həlbə tsa dzəvəgha hidfi ka Kəretə. ¹⁴ War ghwəla jəw tsəgha na, 'wakəvə safə tsa tərəŋw tərəŋw tsa, nza'jəw səkəy, səkə mə dəlegwigwi hidfi tē jipə yam. Safə tsa səkə ləykə kwa ghwəmə, kə mēndi ka slən tsa ci. ¹⁵ Ma sa səkə naa tsanavə dəməzl kaa kwambəwal na, gwa'a kala zhini kwambəwal mbay zhananati ghən ghwəla. Mba'a ghəy zlanay ghən tsa ghəy kaa safə tifa ki, ka tsəkəwə kwambəwal ghəci. ¹⁶ Dza ghəy ki mba'a ghəy dzarnəy vəgha nihwəti hidfi tē jipə yam, shi har mēndiy Kwada, ghəshi mərshi naa kəlatəŋəy. Ma tifa ki na, mba'a ghəy mbəlavə zləghwəvə kwambəwal jəw na ngahə. ¹⁷ Ma sa zləghwəvə ka kabə kwambəwal na jəw naa dzəghwa na dikə na va na, tapə ghəshi ta pəla kwal tsa mbəli na dikə na. Dza dəzlətsəbə ghəshi pahati zhi'wə'wə ti. Ma sa hazlənishi ghəshi va dzashiy dzəmbə ndarghə tē miy kwəfaa kərkəva ma, ge'i njasaa dzəvəgha həlbə tsa hidfi Libiy na, mba'a ghəshi fambə tsəm tsa shəndəkə tsa, ta kəəti kwambəwal va safə, ka tsəkəwəshi safə tsəgha ki.

¹⁸ Ma sa nzana war ə safə tsa vaa gaganəy ki, way pi tē həzlimə na, mba'a ghəshi ghati shikə shi kwa kwambəwal dzəmbə yam. ¹⁹ Zhəkəvəri ba na, tapə mbəzliy nighə dzəkən kwambəwal ta ndaka shiy gwəma kwambəwal dzəmbə yam, lə dividivi shi. ²⁰ Vici dāŋ ghəy mēnti, kala nata ghəy ya vici, ya

27:9 27:9-10 2Kwər 11:26 * **27:9** 27:9 Səwmay tsa vay, tē kwa kərni vici kwa məslefa tir ka mēndiy mēni. Ləy hwəm vici va pa' tē kwa mahkana tirəy, kar mēndiy mbay dza lə kwambəwaləw. Sa nzanay, tərəŋwəy ka safə viy. **27:18** 27:18 Zhəwnasə 1:5

sasærkwø nzø. War ma van na, ghwølay mbø kækædijøy læ bærci ki, zhini ghøy tøkø, ta mbølijøy dza ghøy, pø ghøy ghwølaw.

²¹ Ma mbøzli kwa kwambøwal va ki na, mba'a ghøshi hishi kala zømøhwø shiy. 'Wakøvø Pøl gar garøy kwa jipø shi. Ma kø kaa ngøshi na: «A mbøzlee, a ghwøy niy tøbø favø kwømee nza, mbala mbø hidfi ka Køretø niy nzøyømmø ghwømø nzay, ci ghwømmø mbølimmø va tsatsa ngøra'wø nza, ci shi ghwømmø ni shakamti ghwømmø tibashi nza. ²² Ya tsøgha nzø sana kiy, ø gøzanwøy ya, ka dza her ghwøy ma, sènzønvey, ndø tifa mbø ghwøy ya kwøtij nzø mba'a dzaa møtiyøw. War kwambøwal kwøtita na saa dzaa nza bøtø. ²³ Sa nzanay, a Hyalaa sløwara, Hyala ghørantee sløni ghwønøkøra ndø kwal tsa nzø, mba'a sækøø garøy vøghee mbø vørdi ndatsø na. ²⁴ Ma kø ngøray: "A Pøl, ka hazløni gha ma! A Hyalaa di ghaa tsøhøja tø ngwøvø kwa kwøma mazø tsa sløkø hidfi ka *Røm gwanashi. Ta møntøja wøzø hwør tsa nzø dza na, mba'a taa mbølitø piy tsa mbøzli kwa kwambøwal ni kwasøbø gha" kø. ²⁵ Va tsøgha nø ya kiy mbøzli yay, ka dza her ghwøy ma. Ma Hyalay, ya wa kwøma gøzøkøra na va, ta møni dza na, køy, e sønay war tsøgha dza naa mønti. ²⁶ Nanzø kiy, tø hølbe tsa nihwøti hidfi tø jipø yam dza saføø bøzløyømmø» kø.

²⁷ Ma tø kwa møy læ fadfa vørdi ghøy na, war mbø yisøyøy safø tsa va tsøgha ghøy dzøy tø kwøfa Meditørane. Ma mbø yam vørdi høvir va na, njasa køtiva ghøy dzøvøgha hidfi, ka kabø kwambøwal vaa nighø. ²⁸ Dza ghøshi mba'a ghøshi bøvø hakwø tsa pøhøti ghøshi tø ghwør ndøghaghø, ta nighø hwør ta kwøfa. Ma sa nighøti ghøshi na, mba'a ghøshi køsøy hwør tsa ti shi, basa bakø møtsøkø døghæsøti. Zhini mba'a ghøshi køtivø dza jøw. Ma sa køtivø ghøshi dza jøw na, basa møy læ cifø ghøshi køsøy hwør tsa ti shi. ²⁹ Mba'a ghøshi hazløni shi va nøghøtaa kwambøwal ghavø tsambøvata

mbø kølbahe. Dza ghøshi mba'a ghøshi faghwa tsahi fadfa dzøghwa kwøfa zhøkø læy hwøm kwambøwal. Dzøghwa mba'a ghøshi garøti kwambøwal tifa. Ngahø ghøshi nighø wali tsa pi. ³⁰ Dza ka kabø kwambøwal va, ka pøla kwal tsa hwøshi. Dza ghøshi mba'a ghøshi bøkøghwa na jøw na kwambøwal dzøti ghøn yam. Sa bøkøghwa ghøshi na, dza ghøshi ka pøla tsøhwøli, njasa dza ghøshi ta ndøgha tsahi latifa latifa tø kwøma kwambøwal ghøshi mønti. ³¹ Ma kø Pøl kaa dikø tsa ka sawji bøløkwø ni, læ kaa ka sawji gwanashi ni na: «Nay ghwøy na, war mba'a kø mbøzli ni dzashi tikø kwa kwambøwal nay, ka mbølijwøy ghwøyøw» kø. ³² Sa gøzøkø Pøl tsøgha na, dza ka Sawji kaa zø'wø pøhøti møndi va kwambøwal jøw na li, piyøy ghøshi slanti, mba'a ghøshi zlataa dzata.

³³ Ma ghøshi mbø ndøghø wali tsa pi ki na, dza Pøl ka gøzanshi zømø shiy, kaa ngøshi gwanashi. Ma kø kaa ngøshi na: «Avanay ndatsø møniva kwa møy læ fadfa vici ghwøy mbø ndøghø mbølijwøy, kala zøhwø ghwøy ya waba. ³⁴ Va tsøgha cø'wøywøy ya, a ghwøy zømø shi zømø va ma ghwøy, shiy dza mbølitøywøy. Ø gøzanwøyee difa, ndø mbø ghwøy mba'a dzaa zata, ya søti mbø ghøn tsa ciw» kø. ³⁵ Ma sa gøzøkø na tsøgha na, dza na lan bøvø pøj, mba'a mananati 'wøsa kaa Hyala kwa kwøma shi tifa gwanashi. Dza na mba'a ngavøri, mba'a ghati zømø ci. ³⁶ Dzøghwa ki mba'a her shi dzøghwashi gwanashi. Ka zømø shi zømø ghøshi. ³⁷ Ma dan tsa ghøy kwa kwambøwal va na, a ghøy mønti ndø diwøy bakø, mba'a mbørføy møtsøkø kwanøti ghøn køn. ³⁸ Ma sa zømøhwø ghøshi shiy, ka ngøslishi na, mba'a ghøshi shøkambø nihwøti shi kwa kwambøwal dzømbø yam nøghøtaa ghønzø møni shøndøkø.

Njasa 'yambøvata Kwambøwal mbø ndarghø

³⁹ Ma sa kørey pi ki na, mba'a ghøy nashi ndarghø kwa kwøma ghøy. Sønay pøtsa nza ghøy va ti ka kabø kwambøwaløw. Dza ghøshi mba'a ghøshi

vørghævø pøtsa vøgha hælbe, mba'a ndarghø nja taña ni. Ma kə ghən tsa shi na, ta dza ta garəti kwambəwal ti shi ghəshi gar mbay, a kə ghəshi. ⁴⁰ Dza ghəshi pəli ghəshi palamti tsahiy garə kwambəwal zlashi kwa yam lə zhi'wə'wə pəhə mēndi shiy kabə kwambəwalta ghəshi pəlamti ghala pøtsa va. Mba'a ghəshi kafakati shi nja gamta'wal ni va, ka pəhəyshi kwa kwəma nzə, ta mbə safəə tsəkwəshi. Dza ghəshi ki, ka dzaa li tsəgha tsərəə dzəti kwəma ndarghø va. ⁴¹ Ma ghəshi mbə kwal ki na, mba'a ghən tsa kwambəwal njəfambəvay mbə ndarghø tsəkwəkə yam. Dza pəz kəsəta, kala mbay ya kwəfəghə nzə ghwəla. Kə bəla ləy hwəm mba'a wəwərəfita sa vədəməva yam dzəmbə lə bərçi.

⁴² Dza ka sawji ka dī bakwamti mbəzli kasanavəshi mēndi va ta bəshiy dzəti hidī ka Itali gwanashi. Va nəghətaa tsahwəti ndə mbə shi ya kwətij mbərəhwə dəzlə hwəy. ⁴³ Dza dikə ka sawji ka *Rəm bələkəwə, sa dī na mbəliti Pəl, mba'a damətishi va mēni njasa təkəti ghəshi va. Dza na mba'a gəzanshi kaa mbəzliy mbay mbərə dəzlə a ghəshiy zliy dzəti yam ta tañəshiy dzəvəri hælbe. ⁴⁴ Ka ma nza niy tərmbə nəw shi məba'wə məba'wə tə gəzləmbə, lə dzar tə bəla shəghwə kwambəwal, shiy tərmbə jəw jəw ni. Ava tsəgha kwəməvə ghəy tañəjəy gwanəjəy dzəti hælbe kwəriñ, kala shiy məntəjəy tifa.

28

Pəl tə nihwəti hidī tə jipə yam, Maltə

¹ Ma sa tsəhəjəy ghəy tə hidī tə jipə yam va kwəriñ ki na, mba'a mēndi gəzanəy, Maltə na slən tsa shi, kə mēndi ngəjəy. ² Ma ghəy tə hidī va na, dza van mba'a ghati nzəmə, ka mənipə tasli tərəjw. Dza mbəzli tə hidī va, shiy gəzə ma kwəma ka *Gərəkə, mba'a ghəshi məntəjəy wəzə hwər dalala. Ka'wə ghəshi ka'wətəjəy, mba'a ghəshi pəhəyñəy ghwə tərəjw. Ma ghəy mbə bəghəzli ghwə va na, ³ dza Pəl mba'a

kwəsəvə kwashebi ta fə shiy dzəti ghwə. Mbalaa na tsapə mbə shiy. Dza tsapə va mba'a səvərta mbə shiy sa favə na ghətəghətə tsa ghwə. Dza na mba'a həcanti Pəl tə dəvə ci. ⁴ Ma sa nay mbəzli mbə məlmə va shishi tsa va həciti Pəl, war zanəy ghəci tə dəvə ci tsəgha. Ma kə ghəshi kwa jipə tsa shi na: «Ma ntsay, ndə bəkəwə mbəzli na. Sa nzana ya tsəgha mbələkəvay na tə yaməy, zləbati pəlay ntsa va ngwəvə Hyala ta nza ghəci tə ghwəməyəw» kə ghəshi.

⁵ Dzəghwa Pəl naci, məs məsati shishi tsa va tə ghwə. Kala zhanci shiy ya jəw tsətsə. ⁶ Ma kə ghən tsa shi na, war ta pə dza dəvə ci va ya njaa, aw bay na, mba'a dzaa tərəy, ka mətij, kə ghəshi. Ma sa nzata ghəshi nza tərəjw, kala nashi shiy mananci kaa Pəl ghəshi na, zhini tərəf ghəshi zhəghanti gəzə kwəma, ma kə ghəshi na: «Kay ntsay Hyala na» kə ghəshi.

⁷ Ma pøtsa nza ghəy va ti na, ndəkəwə ghəci lə ghi tsa ndə hidī tsa dikə tsa tə hidī tə jipə yam va. Slən tsa ci na, Pəbəlilyəsə. Dza na ka'wə ka'wətəjəy lə wəzə. Vici mahkan ghəy mēnti kəghi tsa ci. ⁸ Dzəghwa ghalaba na, gwərapəy dəy Pəbəlilyəsə kəghi tsa va va təlimə, lə va ka tərəkəwə. Dza Pəl mba'a dzəmbəy dzəmbə ciki tsa ndə zəlghwə tsa va. Sa dzəmbəy na naa, mba'a cə'wakən Hyala kən, mba'a fanakən dividivi ci. Sa mēnti Pəl tsəgha na, dza ntsa va mba'a mbəlily. ⁹ Ma sa mēnta nava kwəma tsəgha na, mba'a nihwəti ka zəlghwə tə hidī tə jipə yam bəsəkəvashi, mba'a ghəshi mbəlishi kwərəkəwə. ¹⁰ Dza ghəshi tə mbərəkə kwəma va ki, tərəjw ghəshi fati bama tə ghəy. Ma sa madī ghəy ta dzanəy dzəghwa kwambəwal ta dzanəy na, mba'a ghəshi ngavəjəy shiy gar məkəjəy mbə dza ghəy va.

*Kafə tsa Pəl mbə Maltə, ta dzəmbə məlmə *Rəm*

¹¹ Ma gha ghəy madī tifay, sa mēnti ghəy tir mahkan. Sa kafə ghəy na, mba'a ghəy dzanəy kwa kwambəwal ka

Alekəsandəri, sa niy warə na fəghwə tə hidī tə jipə yam va. Lamba ti na, slən tsa Diyəsəkwərə. ¹² Dza mba'a ghəy tsəhənjəy mbə məlmə Shirakwəsə. Mba'a ghəy mənti vici mahkan. ¹³ Sa mađi ghəy tifa na, ka dzar vəgha həlbə vəgha həlbə, dza kwəđim ghəy tsəhənjəy mbə məlmə Rejə, tə miy həlbə ka Itali. Ma tə həzlimə va na, mba'a safə tsaa səkə njasaa səkə kwa həci ghati viy wəzə, jəw jəw. Bakə vici ghəy mbə dza na, ndəs ghəy tsəhənjəy mbə məlmə Pəzəl. ¹⁴ Ma mbə məlmə va na, mba'a ghəy kəsashi nihwəti ngwarməmə mbə nəw Yesew. Ka cə'wənjəy ghəshi ta mənəhwə ləwma kwətiŋ ghəy li shi. Ava tsəgha mađiŋəy ghəy ta dzəmbə məlmə Rəm. ¹⁵ Mba'a ngwarməmə mbə nəw Yesew mbə məlmə *Rəm favə mbə səkə nza ghəy, kə məndi. Ma sa favə ghəshi na, mba'a ghəshi səkəshi ta ka'wənjəy. Pa' tə ləwma Apiwəsə lə mbə geshikiki ka məndiy fə mbələfemer mbə shi mahkan ni tifa. Ma sa nashi Pəl tsəgha na, dza na ka mananta 'wəsa kaa Hyala. Mba'a nəfə tsa ci kwəmavə bərçi tifa ki.

*Gəzə kwəma Pəl mbə məlmə *Rəm*

¹⁶ Ma sa tsəhənjəy ghəy mbə məlmə *Rəm ki na, mba'a məndi zlanay kwal kaa Pəl a ghəci nzəy kəy tsa ci ghi, mba'a ndə sawji tsaa dzaa ndəghwə. ¹⁷ Ma ləy hwəm vici mahkan na, mba'a Pəl harkə mbəzli dikə dikə ni mbə *ka Zhəwifə mbə məlmə *Rəm. Ma sa basəshi ghəshi ki, ma kə ngəshi na: «A ngwarməhira, avanay yənəy, mənti kwəma jikir nee ya kaa hwəlfə ghwəmmə, ya dzar kwa kwəma jiji ghwəmmə niy nza kiw. Dzəghwa məndi tsəgha təgəm ki na, mba'am kəsətəra mbə məlmə Zherəwzalem, mba'a məndi banavəra kaa ka Rəm. ¹⁸ Ma sa banavəram kaa ka Rəm na, dza ghəshi mba'a ghəshi njəditi kwəma va vəya wəzə. Kala kəsata fəti ghəshi tar kabakee gar pəslira məndi. Mba'a ghəshi niy đi pəlara. ¹⁹ Ma ka Zhəwifə na, kala zləba ghəshi məndiy pəlara. Ma sa nzana ki kala zləba ka Zhəwifə məndiy pəlara na, nay

tsahwəti kwalee ta kəđamti kwəma va, kala təđi nzəə səkə tikə ta basə va mazə tsaa sləkə hidī ka Rəm gwanashi nee kiw. Səkə tsee va lə kwəma va dibay, mənīy na nja ta bə fəti kaa mbəzli mbə hwəlfə yaw. ²⁰ Ava ghənzə na kwəma đəwŋwəy ya ti, ta mbəə gəzəhwə kwəma lə ghwəy. Sa nzanay, war tə sa nəwee ntsa fəy ka Zhəwifə ghən tsa shi gəzliŋə ti kəsaghwara məndi kwa fərshina» kə.

²¹ Sa gəzamti Pəl kwəma ki, ma kə ghəshi ngəci na: «Na na ghəyəy, səkə ka Zhəwifə tə hidī ka Zhəwde tsaslikənjəy zliyaa dzəkən kwəma ghaw. Ya səkə mbə ngwarməhimmə mbə məlmə Zhəwdey, səkə ndəə nza tifa ya kwətiŋ mba'a sləkənjəy kwəma gha, ya ka gəzəkə *kwəma jikir naa dzəkən ghaw. ²² Ma nanzəy, a ghəy đi ghaa gəzəkənjəy kwəma təkə gha də'wə ghən tsa ghaa dzəkən kwəma va. Sa nzanay, a ghəy sənay, ya pa' kwəma bay, tərəŋw ndərə məndi kwal tsa nza gha tsa kwa» kə ghəshi. ²³ Sa gəzamti ghəshi kwəma va na, dza ghəshi mba'a ghəshi slanavə vici dza ghəshi zhiniy səkə ti kaa Pəl.

Ma sa səkəta viciy niy slati ghəshi va na, mba'a ghəshi səkəshi đəŋ dzəvəgha Pəl fəcava ki. Sa səkə ghəshi na, mba'a Pəl ghati gəzanshi kwəma, ka gəzanshi njasa sləkə Hyala mbəzli. Ka pəla kwal tsaa canakəvərishi njasa gəzəkə zliyahi pəhəti *Məyizə, lə zliyahi ka gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesew, ta mbə ghəshiy zləba nəw ci. Ghala mekəshi pa' het-ihwer ghəci mbə gəzanshi kwəma va. ²⁴ Dza ki, mba'a nihwəti mbəzli yivə kwəma gəzanshi na va mbə shi. Ma nihwəti na, kala zləba ma ghəshi. ²⁵ Dza ghəshi ka ndaniva tsəgha, kala sləkati kwəma va ghəshi wəzə kwa jipə shi. Ma kə Pəl kaa na kəray na ti ngəshi na: «Aya, avanayəy, katanə na kwəmaa niy gəzanshi Safə tsa Hyala va kaa jijihŋwəy lə miy tsa *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala, sa niy nə na va:

²⁶ Mbala, ma pə gha kaa hwəlfə mbəzli niy:

“Ma ghwəyəy, mbə favə kwəma ghwəy
 dzaa nza
 lə slimim ghwəy ngar na,
 a ka dza ghwəy favə shi di kwəma va
 gəzəw.
 Mbə nay pi ghwəy taa nza nanzə ngar ka
 nighə shiy na,
 ka dza ghwəy nashi shi nighə ghwəy vaw.
²⁷ Sa nzana ma ghwəy ghwəy mbəzli niy,
 a ghwəy mənti nefer ghwəy caslakə
 caslakə,
 əntaa kwəma gəzə ndə ngəŋwəy tsə'wə
 mbə nefer ghwəy.
 Ka na'way slimim ghwəy,
 əntaa ghwəy dzaa favəə dzəghwa slimim
 ghwəy.
 Ka kalay mətəhi ghwəy,
 əntaa ghwəy dzaa nata ya wa kwəmaa
 məniva
 lə mətəhi ghwəy.
 Shi məni ghwəy va tsəgha niy,
 əntaa ghwəy səəkəə dzəvəghee,
 ta mbəlantəŋwəyee” pə gha ngəshi,
 kə safə tsa Hyala niy ni» kə Pəl.

²⁸ A kə Pəl kaa ngəshi dība na: «Va
 tsəgha na kiy, sənay tə ghwəy, ghwəy
 ka Zhəwifə, ma njana zləba ma ghwəy
 kwəma di Hyala va mbəliŋwəy liy, kaa
 *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dza məndi ta
 gəzanshi nana. A ghəshi dzaa zləba na na
 shi» kə. ²⁹ [Ma sa gəzəkə Pəl kwəma va
 tsəgha na, mba'a ka Zhəwifə dzashi, kala
 ngərə ghəpə tərəŋwəy kwa jipə tsa shi.]

³⁰ Dzəghwa Pəl ki piya bakə ghəci
 mənti kəghi tsa bəvə na va ta nzəy
 ghəci kəy. Ka ka'wə mbəzliy səəkə
 ta nighə ghəci kəyba gwanashi. ³¹ Ka
 gəzanshi ghəci njasa sləkə Hyala mbəzli,
 ka bananshi kwəma Ndə sləkəpə Yesəw
 *Kəristəw kala hazləni ma, kala saa makə
 tība.

Ava tība kəray Zliyaa dzəkən sləni ka
 kwal Yesəw ki.

Zliya tsasli Pəl kaa ka Røm Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ghala vəghwə tsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci tē hidī ka Kwərintē na. Ghəci mbə wə kwa mahkana wə ci. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Røm tsasli na zliya na. Ghala vəghwə tsa vay, hidī ka Røm va niy nza hidiy gwəramti tē dikə tē hidī gwa'a gwa'a, sa nzanay, mbə shi niy nza mazə tsa sləkə mezhihə tē hidī gwa'a.

Pəl də'wə ghən tsa ciy, niy səkə naa kwəməvə kwal tsa tsəhə mbə məlmə Rəməw (15:20-24). Ya tsəgha nze kiy, dan na mbəzliy niy sənashi na mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə va, sa niy kwəmay na li shi tē tsahwəti pi (vəh 16). Mbə zliya na kiy, mbə gəzanshi tsəhə tsa ci mbə shi, ta nighəshi na Pəl kaa ka Røm. Dzəghwa na dibay, ka gəzanshi njasa nza mbəzli gwanashi jikir kwa kwəma Hyala, lə njasa mbəlitihi na lə wəzə hwər tsa nze, kala kama tē nəw kwəma pəhəti na njasa bananshi nihwəti mbəzli va dzar mbə shi. Zhini na dibay, ka gəzanshi njasa ka ghəshi nze mbə jakəva tsa shi ghəshi mbəzliy nəw Yesəw.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-17 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən Yəwən kwəma wəzə na.

Vəh 1:18 pa' tē vəh 3 Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ka Zhəwifə gwa'ay, mbəzli jikir ni ghəshi va Hyala. Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa.

Vəh 4 Njasa mənuy Abəraham gar dzəghwa kwəma Hyala, sa zləbavə na kwəma gəzəkə Hyala.

Vəh 5 Tə mbərkə kwəma Adam kwəməvə mbəzli məti. Tə mbərkə Yesəw ghəshi kwəməvə mbəlishi.

Vəh 6 pa' tē vəh 7:1-6 Ka dza ghwəmmə nzəyəmmə mbə jikir sa nzana mba'a Hyalaa mənuy wəzə hwər kaa ntsa jikir tsaw.

Vəh 7:7-25 Gəmgəm na kwəma pəhəti Hyalaw. Ghənzə citəmmə na gəmgəm tsa kwəma jikir na.

Vəh 8 Sləni ghəra Safə tsa Hyala mbə nefer mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 9 pa' tē vəh 11 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən mbəli tsa ka Izərayel.

Vəh 12 pa' tē vəh 15 Njasa ka mbəzliy nəw Yesəw nze.

Vəh 16 Kwa kərni kwəma Pəl, lə səkəwə mbəzli ghəngəhən ghəngəhən.

Mba'a pə ghwəy dī favə kwəma mbə zliya ka Røm na wəzə wəzəy, nza ghwəy jangə nəwər tsa dzəkən Adam lə saa dzəkən kwəma pəhəti Hyala, pərba mbə zliyaa pərasli slən tsa shiy.

*Pəl səkəwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka *Røm*

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw. Hyala harvəra na ta nza ka *ndə kwal tsa Yesəw, mba'a təravəra ta dzee ta gəzə Yəwən kwəma nze wəzə na kaa mbəzli. ² Ma Kwəma wəzə na vay, a Hyala niy gəzəkə ghala mbəradzəta lə miy tsa ka gəzə kwəma nze. Dzəghwa mba'a mənuy tsaslambə mbə zliya nze tsəgha. ³ Kwəma vay, dzəkən Zəghwə nze Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmmə gəzə na kwəma. Dzar kwa ndə ngəri tsa ciy, ntsa yakəm mbə takə tsa mazə *Davitə na. ⁴ Ghala pətsa zhanakati Hyala zhakati mbə məti, lə bərki Safə tsa nze dəwdew tsa ki na, mba'a citi nza tsa nzana ka Zəghwə nze karkar lə bərki. ⁵ Ava war tē mbərkə Yesəw Kəristəw pəərətəra Hyala ka ndə kwal tsa Yesəw, ta dzaa gəzə kwəma nze kaa hwəlfə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gwa'a gwa'a. A ghəshi mbə zləbavə kwəma nze, ka danta fəti. Ma nza ghəshi mbə fal slən tsa Yesəw Kəristəw gwanashi tsəgha ki. ⁶ Ghwəy sana sənənvay, mbə mbəzli va nza ghwəy kwərakwə, ghwəy mbəzli harvə

Hyala va ta mbə ghwəy nzaa mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Rəm.

⁷ A səkwəŋwəy ya gwanəŋwəy tə hidī ka Rəm gwa'a gwa'a, ghwəy ghwəy mbəzli dī Hyala, shi harvə na ta nza ghwəy ka shi nzə. Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndəŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy.

*Njasa dī Pəl dza ta nighəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə *Rəm*

⁸ Ma kwa taŋa kwəma gəzee nana diy, 'wəsa nə ya kaa Hyala lə slən tsa Yesəw *Kəristəw, ta kwəma ghwəy gwanəŋwəy, sa nzana, ya pa' kwəma ba tə hidī gwa'a gwa'a na, mba'ee favə tərəŋwəy bənavə ghwəy nefer ghwəy kaa Yesəw, kə məndi. ⁹⁻¹⁰ Ya hwəmba cə'wə yay, mbə zəzə kee nzaa dzəkən ghwəy. Mbə cə'wə Hyala kee nza a ghənzə mbəə ndara kwal ta tsəhə mbə ghwəy. Hyalaa kwa ndəgha fəti ta kwəma gəzee va. Hyala vay, lə nəfə tsee kwətīŋ ghərantee sləni, ka gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən zəghwə nzə kwa kwəma mbəzli. ¹¹ Ta na navay, tərəŋwəy nzəghəree ta nəŋwəy lə mətsee, nza ghwəmmə dzaa tihəhwə ni ya shi ndara *Safə tsa Hyala dēwdew ni, lə ghwəy, nza ghwəy mbəə kwəmavə bərçi mbə nəw Yesəw. ¹² Wəzəba nə ya bay, ka mətsehəra bərçi ghwəy, yən na, ka mətsehəŋwəy bərçi kwərakwə, mbə bə tsa bənavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Yesəw Kəristəw, pən.

¹³ Va wa gəzee kwəma va tsəghay ngwarməhiray, sa nzana gar dāŋ sədēe yən səəkəə təkəti tsəhə mbə ghwəy. Pa' sənzənvə ki na, a kwəmavə kwal yaw, tsəgha. Ma kwəma tēfee miy tsee tiy, war mba'ee dzaa ghəratī sləni mbə ghwəy, ka zhəghəshi nihwəti mbəzliy ka nəw Yesəw kwərakwə, njasa nzana va tsəghee kwəmavə mənīti nihwəti mbəzli tə nihwəti hidī. ¹⁴ Sa nzanay, ghənzə na nee sləni kavəra Hyala ta dzee ta

gəzə kaa ya tsama ba ndə ngəri. Ka dzaa gəzanshi kaa mbəzli ghwənīta məhərli shi, lə kaa ni ghwənīta ma məhərli shi. Ka gəzə kaa mbəzliy sənashi shiy, lə kaa niy sənashi ma gwa'a. ¹⁵ Va tsəgha nzana, war mbə təkēe dzəkən ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Rəm kwərakwə ki, ta dzee gəzəŋwəy Yəwən kwəma wəzə na na.

Bərçi mbə Yəwən kwəma wəzə na

¹⁶ Ka ha'wee ya jəw tsətsə ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliw. Sa nzanay, e sənay lə bərçi Hyala na mbə tərəŋwəy, ta mbəlanti ntsaa dzaa zləbavə kwəma va, ya wa ndə na. 'Wava na tə hwəlfə mbəzli *ka Zhəwifə ka dzar pa' tə hwəlfə nihwəti mbəzli tə hidī gwanashi. ¹⁷ Kwəma wəzə na vay, ghənzə cipə na kwəma mənīti Hyala ta mbə ndə ngəriy dzəghwa kwəma nzə, kala hazlənī mbə nəfə ci, ya wa ntsaa zləbavə kwəma mənīti Hyala, mba'a bənavə nəfə tsa ciy, ta mbay dza naa dzəghwa kwəma Hyala kala hazlənī mbə nəfə ci. Ava tsəgha tsaslitī mənīti mbə Zliya Hyala kwərakwə, a kə mənīdiy:

Ntsaa bənavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ghəci na saa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala
kala hazlənī mbə nəfə ci.
Ghəci na saa dzaa kwəmavə piy tsa kədi ma, kə mənīdi.

Jikir tsa mənī ndə ngəri tə hidī

¹⁸ A Hyala cikəvəri njasa satiy nəfə tsa nzə səəkə mə ghwəməə dzəkən mbəzli, va kwəma jikir tsa məmənī mənīdi gwanay tsa ci tə hidī, kala dī fəti mənīdi ta kwəma nzə. Ma na sənata ghəshi kwəma wəzə na va Hyala na, mba'a ghəshi biydamti lə na shi va *kwəma jikir na. ¹⁹ Ta na navay, shi nza mənīdi gar sənashiy dzəkən Hyalay, a ghəshi sənashi. Hyala də'wə ghən tsa nzə canakəvəri shi na. ²⁰ A ghwəmmə sənay, ta na ndə ngəriy, ka mbay naa nata Hyala lə mətse ciw. Nanzə ki,

1:7 1:7 zərkə: 5:1; 15:33; 16:20; 1Kwər 7:15 **1:8** 1:8 16:19; 1Tes 1:8 **1:9-10** 1:9-10 15:23; SləniKY 19:21; Ef 1:16 **1:13** 1:13 1Kwər 9:19-22 **1:14** 1:14 Kwəl 3:11 **1:16** 1:16 2:9; SləniKY 13:46; 2Tim 1:8; 1Kwər 1:18, 24
1:17 1:17 3:21-30; vəh. 4; 10:4-13; Aba 2:4; Gal 3:9-12; Flp 3:9; Ebr 10:38 **1:18** 1:18 2:5, 8; Ef 5:6; 2Tes 2:12
1:19 1:19-20 Zhəwbə 12:9; Cem 19:2-5; SləniKY 17:27-28; 1Kwər 1:21

ghala ngati Hyala hidiy, mba'a kə mēndiy nighə shi mēnti na, ka zəzəə dzəkən shiy, ta sənay dza mēndi, ghənzə na Hyala kwətita, lə bərçi na və tərəŋw kala kərə ma, kə mēndi. Ava va tsəgha kiy, ka dza ghəshiy mbay zhiniy pəlavə kwal vərəslə kwa kwəma Hyala ghwəlaw. ²¹ Ta na navay, a ghəshi sənata Hyala: «Ghənzə na Hyala» kə ghəshi. Ma dza ghəshi ki na, kala fə dikə ghəshiy dzəti Hyala va, njasa təbə na, kala mananta 'wəsa ghəshi ngəta, ya ta namaba kwəma mēnti na. War ma na shi təkə kwəma na, kərakə ghəshi fəy lə təkə na dzar kwa Hyala kwəma. Dzəghwa disl mēhərli shi kəəlita, kala sənata na katan na kwəma ghəshi ghwəla ki. ²² Ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shi na: «Ghəy na niy gwəramtiy sənata kwəma kən nihwəti mbəzli» kə ghəshi. Mbalaa ghəshi na hyeler mbəzliy gwəramti mbə mbəzli gwa'a gwa'a. ²³ Dzəghwa mbərəkə zlata ghəshi gələbə ta pəra'wə dividivi shi kwa kwəma Hyala dikə na ndimndim na. Tapə ghəshi dzəmbəshi mbə tsəfəkwə kwa kwəma pa shi pəghəti mēndi nja ke ngəri. Ta bəkwəshi ke ngəri dza ngar ki. Dza ghəshi diba, ka tsəfəkwə kwa kwəma 'yegwer, lə niy dza lə səfa shiy, lə kwa kwəma shesher gwa'a.

²⁴ Va tsəgha zlashi Hyala, ka nighəshi war lə mətə, a ghəshi məməni ni shi va shi hwətəl ghəshi ta mənishi mbə nefer shi. Dzəghwa ghəshi ki tapə dzəmbəshi mbə sawa ghən tsa shi lə məməni shi ha'wə ha'wə ni kwa jipə shi tsəgha. ²⁵ Dzəghwa ghəshi mbərəkə ghəshi zlata kwəma Hyala katan na, ka nəw kwəma dzərvə. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə tsəfəkwə, ka pəra'wanshi dividivi shi kaa shi ngati Hyala, mbərəkə ghəshi zlata, ghənzə Hyalaa ngati shi va, gar təbə mēndiy mananta 'wəsa ngəta ya hwəmba. *Amin.

²⁶ Va tsəgha zlashi Hyala, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə məməni shi səkwa hwətəl va ti shi ha'wə ha'wə ni ki, njana nzana tsəgha ghəshi di. Dzəghwa

mbərəkə mi'i zlay həni lə zhər, ka dza-shi ta mēni shi təbə ma mēndiy mēni. ²⁷ Dzəghwa zhər kwərakwə mbərəkə ghəshi zlay həni lə mi'i, ka dzashi ta mamaw zhər tərəŋw nja ghəshi, ka həni li shi. Mbə shi va tsəgha kiy, zhərəy mēnti shi ha'wə ha'wə ni va lə tsahwəti zal nja ghən tsa shi tsəghay, war ta favə ngəra'wə dza ghəshi va Hyala, ka zhəmə jikir tsa shi va danəramti ghəshi mēhərli shi mbə mēni ci.

²⁸ Sa nzana kala di mbəzli vaa sənata Hyala, na zlashi na tsəgha, nza mēhərli shi təkə mēni war shi gəmgəm ni, nza ghəshi mēni shiy təbə ma ya jəw nza, tsəgha ki. ²⁹ Dzəghwa paf paf nefer shi tihəshi, lə təkə mēni ya nimaba hwəlfə shi jikir ni tə hidī gwa'a gwa'a ki, ka sla mətə ta shi va ndə, ka mēni ndərəm, ka səl va ndə. Zhini ka bəkwəpə, ka həhəərə mbəzli, ka 'wanə lə mbəzli, ka ngwangwashi miy. ³⁰ Ka gəzə kwəma jikir naa dzəkən nihwəti mbəzli, ka pa jaka lə Hyala, ka gwəlan, ka gəzə war kwəma fəgə, ka kəli ghən tsa shi gəmshī tsəgha. War kwal tsaa ghakə mēni na 'war'war na kwəma jikir na gwəramti na di ghəshi. Ka fa kwəma ghəshi va mbəzliy yakəshiw. ³¹ Ka mbə ghəshiy təravə mēni na wəzə na kwəma mbə nəfə tsa shiw. Ka gəzəkə kwəma ghəshi, mba'a ghəshi garəshi tə kwəma gəzəkə ghəshiw, ka di nihwəti mbəzli ghəshiw, ntsa zhanshi hwər tsa shi ti tifa ya kwətīŋəw, tsəgha. ³² Dzəghwa mba'a ghəshi sənay wəzə wəzə, ngwəvə məti na sa kən gəla mbəzliy məməni shi tsəgha ni va, va Hyala, kə ghəshi na, zhəghwa tapə ghəshi zhiniy zhimbəshi mbə mēni shiy war tsəgha kwərakwə. Zhini dza ghəshi diba ki na, ka fal mbəzliy mēni gəla shi jikir ni va tsəgha ni.

2

Lə kwal tsa katan tsa sla Hyala ngwəvəə dzəkən mbəzli

¹ Ma kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, ntsaa sla ngwəvəə dzəkən gəla ntsaa

møni shi tsøgha ni vay, sənay tē ghēcīy, dzəkən ghən tsee slee ngwəvə va, kə. Sa ka naa nza, mba'a zhiniy dzəmbəy mbə məməni gəla shi mənti ntsa basə na va ngwəvəə dzəkən kwərakwə fa. ² A ghwəmmə sənay, Hyala basə na ngwəvəə dzəkən gəla ntsaa mənti shi tsøgha ni va jikir ni, lə kwal tsa katan tsa. ³ Gha gha ntsaa sla ngwəvə vaa dzəkən mbəzliy mənti *kwəma jikir na va, zhini war tsøgha gha mbə məni jikir nja ghəshi kiy, ta mbəlira dzee dza va ngwəvə nee, kala dza Hyalaa kəsəyra, nə gha na? ⁴ Naa ə nzana, ndərə gha ndərə wəzə tsa məni Hyala dikə tsa, lə wəzə hwər tsa nzə, mba'a sə'wa tsa sə'wa na ka ndəghə, kala basəna ngwəvə shəkəna? Ə sənay ma gha, wəzə tsa nzə va na, ta mbə ghaa tsanta titihwə ka zhəghəti nzəy tsa gha nə na, pə gha shəkəna? ⁵ War dza gha na, caslakə slakə gha mənti ghən tsa gha kwa kwəma Hyala. Kala dī ghaa zlanay nəfə tsa gha ka tsanta titihwə va jikir tsa gha. Ghalaba kiy, mətsehə mətsehə gha bə nəfə tsa Hyalaa sati, sa bəti naa dzəkən gha, ta tərəyña ghənzə lə fəti fəca dza naa məni ngwəvə. Fəca va dza Hyala citəpə ngwəvə dza naa slaa dzəkən ndə ya tsamaba ci, lə kwal tsa katan tsa kwa kwəma mbəzli gwanashi. ⁶ War ge'i ge'i lə na ci kwəma mənəhwə ndə dza Hyalaa wanci na ci zhəmə. ⁷ Mbəzliy jihəva ta məni kwəma wəzə na, ta mbə Hyalaa falshi, ka fə dikəə dzəti shi, lə ka bānshi piyəy, ta bānavəshi piy tsa kədī ma dza Hyala. ⁸ Ma na mbəzliy zhini ghən va, kala dī ma zləba na katan na kwəma, mbərəkə ghəshi zlay ghən tsa shi, ta sləkəshi na gəmgəm na va kwəmay, ta satiy dza nəfə tsa Hyala, ka ghwərvəə dzəkən shi.

⁹ Ya wa ntsaa məni war kwəma jikir nay, ta sancī ngərə'wə dza Hyalaa dza tərəyñw dalala. 'Wava na tē mbəzli mbə hwəlfə *ka Zhəwifə, ka dzar pa' tē hwəlfə nihwəti mbəzli gwanashi. ¹⁰ Ma ntsaa məni na wəzə na kwəma naci kiy, war

ta fanati dikə lə bama dza Hyala, zhini mba'a mananati zərkə. 'Wava na tē mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə, ka dzar pa' tē hwəlfə nihwəti mbəzli gwanashi. ¹¹ Va sa nzanay, ka məni pərslə Hyala mbə nanzə kwəma.

¹² Mba'a kə mbəzliy sənata ma *kwəma pəhəti Hyala mənti kwəma jikir nay, ka dza Hyalaa slanshi na shi ngwəvə, lə kwəma pəhəti na vaw. Ma mba'a kə ka Zhəwifə ghəshi shiy sənata kwəma pəhəpəhə na va mənti kwəma jikir nay, lə kwəma pəhəpəhə na va sənata ghəshi dza Hyalaa slanshi na shi ngwəvə. ¹³ Ka bəti ndə Hyala ka ntsa slar tsa war tē sa nzana mbə fa kwəma gəzəkə kwəma pəhəti naw. Əhəñ, war ndə nzana mbə fə ghən ta nəw kwəma pəhəpəhə na va. Ma tsøghay, ntsa slar tsa ghēcī va Hyala. ¹⁴ Mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ghəshi shi kama kwəma pəhəti Hyala va ta dəvə shiy, kar ghəshiy gwəravə, ka məni kwəma war nja kwəma gəzəkə kwəma pəhəti Hyala va, ya tsøgha səəkə ma ghəshiy favə kwəma va. Ghalaba kiy, məhərli shi mənta na ka na shi kwəma pəhəpəhə na ti shi. ¹⁵ Ya namaba kwəma na kwəma gəzəkə Hyala mbə kwəma pəhəti nay, tsasli tsasli ghənzə mbə nefer shi. Ka civa ghənzəə dzəti ngwəla, mbə sləni ghəra ghəshi, lə təkə kwəma mbə nefer shi, sa nzana mba'a ghəshi sənay tihəvəri na wəzə na, lə na jikir na kwəma. Ghala pətsa nza ghəshi mbə məni na wəzə na kwəma na, rəniki nefer shi, ma ghala pətsa ka ghəshiy mənti na jikir na kwəma na, ka ndanshi nefer shi nja ghwə. ¹⁶ Kwəma vay, ta dzəti ngwəla dza naa dza gwa'a gwa'a, fəca dza Hyalaa sla ngwəvəə dzəkən kwəmer mbəmbə ni mbə nefer mbəzli gwanashi. Ngwəvə vay, lə Yesəw *Kəristəw dza Hyala ta sla, njasa gəzəkə Yəwən kwəma wəzə na na gəzanshee kaa mbəzli.

*Nəwti *kwəma pəhəti Hyala *ka Zhəwifə njasa gəzəkə naw*

2:4 2:4 SləniKY 17:30; 2Pi 3:9, 15 **2:5** 2:5 fəca vici məni ngwəvə: Ezay 2:11-21 **2:6** 2:6 1Kwər 3:13-15; 2Kwər 5:10; Ef 6:8; Mt 16:27 **2:11** 2:11 SləniKY 10:34; Kwəl 3:25; 1Pi 1:17; Zhk 2:1 **2:12** 2:12 Mt 7:21 **2:16** 2:16 2:6; 1Kwər 4:5 **2:17** 2:17 9:4; Ezay 48:1

¹⁷ Ghwøy ghwøy ka Zhëwifë kiy, ka Zhëwifë gë ghøy na na ghøy, pë ghwøy. Diba na, mbë dëvë ghøy na kwëma pëhëti Hyala, pë ghwøy. Dzëghwa ghwøy ka vëshi të sa nza ghwøy ka mbëzli Hyala ki. ¹⁸ Gwa'a sënanti ghøy na di Hyala kwëma, mba'a ghøy sënata tëra na wëzë na kwëma, sa banavënyë kwëma pëhëti Hyala, pë ghwøy. ¹⁹ Ma ghwøy mbë təkë kwëma ghwøy na, ghøyëy, ka ci kwal kaa ghwëlefesli, zhini wan pi tsa mbëranshi mbëre kaa mbëzli mbë kwëli nza ghøy, pë ghwøy. ²⁰ Ghøy na ka bëni kwëma kaa mbëzliy sënata ma kwëma, ka bëni kaa mbëzliy tëshëshi ma mbë kwëma Hyala, sa nzana, gwa'a gwa'a kwëma pëhëti Hyala citënyë kwal sënata kwëma, lë na katan katan na ta gwa'a, pë ghwøy. ²¹ Yan, tsëgha na. Ya sa në ghwøy, ka bëni kwëma kaa mbëzliy gë ghøy, pë ghwøy kiy, tawa bëni ma ghwøy kwëma kaa ghën tsa ghwøy kia? Ghwøy ghwøy shiy ni va, ka ghëli sa ndë gha ma, pë ghwøy kiy, tawa ghëli ghwøy kia? ²² Ka mëni ghwërghwër gha ma, pë ghwøy kiy, tawa mëni ghwøy kia? Ghøy dzar kwa kwëma ta mbëri teepëw, pë ghwøy kiy, tawa zhini ghwøy babasë shi dzar mbë ciki mbëri ta zhëghë dëvë kia? ²³ Ghwøy kiy, ë vëshi ghwøy sa nza *kwëma pëhëti Hyala mbë dëvë ghwøy. Dzëghwa ghwøy ki na, kala mëni kwëma gëzëkë kwëma va. Ghalaba kiy, Hyalaa sawa ghwøy. ²⁴ Njasa tsasliti mëndi va mbë Zliya Hyala: «War të mbërkë kwëma ghwøy ghwøy ka Zhëwifë sawa hwëlfë nihwëti *mbëzliy kamaa ka Zhëwifë slën tsa Hyala» kë mëndi.

²⁵ Ghwøy ghwøy ka Zhëwifë ghwøy shiy *slanti fë'yasa vay, mba'a pë ghwøy nëw kwëma pëhëti Hyala na, wëzë na sla fë'yasa ghwøy. Ma kala nëw pë ghwøyëy, ghala mbë ghwøy lë mbëzliy slanti ma fë'yasa kwa kwëma Hyalaw. ²⁶ Mba'a kë ntsaa slanti ma fë'yasa diti fëti va Hyala, ka nëw kwëma pëhëti na wëzëy, nja ntsaa slanti fë'yasa dza naa

nza kwa kwëma Hyala. ²⁷ Ghëci ghëci saa nëw kwëma pëhëti Hyala va, ya tsëgha slanti ma na fë'yasa kiy, ghëci dza naa sla ngwëvë dzëkën ghwøy. Ghwøy shiy ni va, a ghøy slanti fë'yasa, zhini mbë dëvë ghøy na kwëma pëhëti Hyala, pë ghwøy, kala nëw ma kwëma va ghwøy. ²⁸⁻²⁹ Shi përikë të ngwëlay, ka mënti ndë ghëshi ka ndë Zhëwifë tsa slar tsaw. Shi mbëba mbëba ni na shiy mënti ndë, ka ndë Zhëwifë tsa slar tsa. Ka mëniy ndë ndë ka Zhëwifë tsa slar tsa, të sa slanti na fë'yasa njasa tsasliti kwëma pëhëti Hyalaw. War ntsaa slanti Hyala fë'yasa ngëci mbë nëfë tsa ci lë Safë tsa nzë dëwdëw tsa na ndë ka Zhëwifë tsa slar tsa va Hyala. Gëla tsava ndëy, va Hyala sëakë tsa ci fal, sëakë va ke ngëri naw.

3

¹ Ya sa nzana tsëgha kiy, nama kwëma na sa tanëti hwëlfë ka Zhëwifë va hwëlfë nihwëti mbëzli ti tsëghaa? Sa nzana mba'a ghëshi *slaslanti fë'yasa shi kiy, wa na ni shi va shi dza ghëshiy kwëmavë mbëa? ² Na katan katan nay, lë shi kwëmavë ghëshi na tiba mbë tërënyw. Ma kwa tanë shiyëy, ghala pëtsaa bëkë Hyala kwëma nzëy, kaa ka Zhëwifë niy banavëshi na. ³ Dzëghwa ki na, kalaa niy nëwti kwëma va nihwëti mbëzli mbë shi lë kwal tsa nzë tidid. Ey ma pën ngënywëy kiy, va sa nzana kala mbë mbëzli vaa nëw kwëma Hyala va ka garëshi ti tidid na, dzëghwa mba'a Hyala dzaa bashamti garë tidid të sa nzë nanzë ki, në ghwøy ki na? ⁴ Ehëny, nava tiba tepëw. Na na Hyalay, ta mëni kwëma gëzëkë na va dza na nanzë, ya war ë mënishiy mbëzli gwanashi ka ka slasla dzërvë, njasa tsasliti mëndi va mbë Zliya Hyala. Ma kë mëndiy: «Gha kiy Hyalay, ë kë mëndi sënanya, ka ntsaa gëzë kwëma katan na. Dza ya të ngwëvë haratëna ndëy, mba'a gha kësëy ntsa va lë fëti.»

⁵ Ya sa nzana të mbërkë kwëma ghwëmmë jikir na mëndi sënata Hyala ka ntsa slar tsa kiy, ka dza ghwëmmë

2:19 2:19 Mt 15:14 2:21 2:21 Mt 23:3-4; Zhy 7:19 2:24 2:24 Ezhek 36:20 2:25 2:25 1Kwër 7:19; Gal 5:3
 2:26 2:26 Gal 5:6 2:28-29 2:28-29 9:6; Zher 4:4; Flp 3:2-3; Kwël 2:11 3:2 3:2 9:4; Cem 147:19-20 3:3 3:3-4
 9:6; 11:29; Bëla 23:19; 2Tim 2:13 3:4 3:4 Cem 51:6 3:5 3:5 9:14

ni, *kwëma jikir naa mënti Hyala ghënzë kë bëti nëfë ka sla ngwëvëë dzëkën ghwëmmë, va kwëma ghwëmmë va jikir na, pë ghwëmmë sa? Kwëma gëzëkëë vay, njasa ka mëndiy gëzë kwëma tikë të hidï gëzëkëë. ⁶ Ma gëla nava kwëmay, ka gëzëva na tepëw. Ya sa ka Hyala garë ma të kwëma nzë tididëy, njaa dza naa mbëë sla ngwëvëë dzëkën mbëzli të hidï kia?

⁷ Ya sa nzana të mbërkë dzërvë slaslee mëndi sënata Hyala ka ntsa slar tsa, ka fë shëndëkëë dzëti kiy, sa wana dza naa zhiniy bëra fëti va kwëmee va jikir naa?

⁸ Ma ghënzë tsëghay, wëzëba mëmëni ghwëmmë jikir na, a wëzë tsa Hyala dzëti ngwëla. Ma kë nihwëti mbëzliy, tsëgha na kwëma bëni ghëy kaa mbëzli, kë ghëshi, ka tsëhtsëhë lë ghëy. Ma gëla mbëzli vay, ge'i na basanshi ngwëvë va Hyala.

Ndë tïbaa garëy kwa kwëma Hyala kala hazlëni maw

⁹ Ghwëmmë ghwëmmë *ka Zhëwifë kiy, kwëma na kwëma tanjëti ghwëmmë va nihwëti mbëzli ti kia? Ghënzë tïba teepëw! Ava ghala mëcanata gëzamtee, gwanashi na mbëzli mbë hwëlfë ka Zhëwifë lë mbëzli mbë nihwëti hwëlfëhi mbë mëni *kwëma jikir na kwa kwëma Hyala, pën. ¹⁰ War nja kwëmaa gëzëta va mbë Zliya Hyala, ma kë mëndi:

Ndë tïba ya kwëtïnj, ka garëy kwa kwëma Hyala kala hazlëni maw.

¹¹ Ndë tïba mba'a sënata kwëmaw. Ndë tïba ka pëla Hyalaw.

¹² Mbëzli gwanashi danjëretë mëhërli shi, mbërkë ghëshi zlay kwal.

Ndë tïbaa mëni na wëzë na kwëmaw, ya kwëtïnj nzë na, ghëci tïbaw.

¹³ War në ma ghëshi, bënj kë ghëshi kaa miy tsa shi

ta gëzë kwëmay, kwëmaa sëakë lëy hwër shi na,

ka zën nja pëtsaa sëakë kwa kwëli bëjwëta na.

Kwëma gëzë ghëshiy, kwëma kwa ngëdi mbëzli.

Kwëmaa sëvëri të miy shi na, nja darë.

¹⁴ War kwëma bëzla lë kwëma eghwekë na,

na saa tahay nefer shi gwa'a tsëgha.

¹⁵ War ta bëkwë mbëzli ka ghëshiy mëni tsa shi kyanjwkyanjw.

¹⁶ War lidï kwëma lë sa ngëra'wë kaa mbëzli,

ka ghëshiy nza, ya kwamaba dza ghëshi.

¹⁷ Sënay kwal nzëy lë zërkë kwa jipë shi lë nihwëti mbëzli ghëshiw.

¹⁸ Ka hazlëni ghëshi va Hyala ya jëw nzë bëw,

kë mëndi mbë Zliya Hyala.

¹⁹ A ghwëmmë sënay kiy, ya namaba kwëma gëzëkë mëndi mbë zliya pëhëti Hyala va gwa'ay, kaa ka Zhëwifë gëzë mëndi. Ma tsëgha kiy, ndë tïba ya kwëtïnj, gar gëzëkë mënti kwëma jikir nee kwa kwëma Hyalaw, këw. Ya ndë ka Zhëwifë na, ya kala ndë ka Zhëwifë nay, a fëti vë kwa kwëma Hyala. ²⁰ Va sa nzanay, ndë tïba ya kwëtïnj gar mbay garëy kwa kwëma Hyala kala hazlëni ma, të sa nëwti na kwëma mbë *kwëma pëhëti naw. War ta mbë ndë ngëriy sënay, ntsa jikir tsa nzee kwa mëtsë Hyala kë, na kwëma canci kwëma pëhëti Hyala, gwa'a tsëgha.

Njasa cikëvëri Hyala kwal mbëli tsa mbëzli

²¹ A ghwëmmë sënay kiy, ndë tïbaa mbay dzëghwa kwëma Hyala kala hazlëni mbë nëfë ci, të sa nëwti na kwëma pëhëti Hyalaw. Dzëghwa Hyala ki na, mba'a cikëvëri yëwën kwal tsa ka ndë mbay dzëghwa kwëma nzë kala hazlëni mbë nëfë ci. Kwëmaa dzëkën yëwën kwal tsa va na sa niy gëzë mëndi va mbë zliya *kwëma pëhëti Hyala, lë mbë zliya ka gëzë kwëma Hyala. ²² Nana kiy, ntsaa zlëbavë slëni ghëratï Hyala sëvëri mbë Yesëw *Këristëw, mba'a banavë nëfë tsa ci kaa Yesëw na saa dzaa mbay dzëghwa kwëma Hyala, kala hazlëni mbë nëfë ci. Ya mbë hwëlfë *ka Zhëwifë na ndë, war zlëbavë ma ndë ya mbë *mbëzliy kamaa ka Zhëwifë

na ndøy, war yømyømsi na mbözli va Hyala gwanashi. ²³ Mbözli gwanashi mönti na *kwøma jikir na va Hyala, dzøghwa mba'a ghøshi shanay kwømavø shøndøkø tsaa bøkøti Hyala fanatishi ta nza ghøshi mbø tsøgha ki. ²⁴ Ma dzøghwa Hyala dø'wø ghøn tsa nzø ki na, mba'a mørshiy yatishi, tø gøm tsøgha, ta mbø ghøshiy dzøghwa kwøma nzø kala hazløni ma. Tø mbøkø kwøma Yesøw Køristøw ntsaa mbølikøvøriishi søvøri mbø dövø kwøma shi jikir na. ²⁵ Hyala føy na Yesøw Køristøw nja shi bøvøm ta sla kaa Hyala, mba'a møtiy ta pøli jikir tsa mbözli mbø nøfø Hyala, lø miymiy ci. Dzøghwa ya wa ntsaa zløbavø shi mönti Hyala va tsøgha ki na, mba'a møniy ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma nzø kala hazløni ma. Ma mönti Hyala tsøghay, nza mbözli mbøø sønata nza tsa nzana ka ntsa dewardew tsa. Sa niy nzana, ghala mbøradzøy, kalaa niy basanshi ma ngwøvø ghønzø. ²⁶ War sø'wa ghønzø niy sø'wa jikir tsaa niy mømøni ghøshi. Ma nana ki na, dza Hyala mba'a basanakøn ngwøvø kaa Yesøw Køristøw tø mbøkø kwøma mbözli jikir na. Ta mbø mbözliy sønay, ntsa dewardew tsa na, ka dī kwøma jikir na naw, kø ghøshi. Mba'a ghøshi sønay, mbözliy zløbavø sløni ghøratī Yesøw Køristøw va na, a banavøshi kwal ta dzøghwa kwøma nzø kala hazløni ma, kø ghøshi. ²⁷ Tsøgha kø kiy, a ghwømmø sønay ndø tība mba'a dzaa garøy kwa kwøma Hyala kala hazløni ma, tø sa nøwti na kwøma pøhøti Hyalaw, pø ghwømmø. War ntsaa zløbavø kwøma mönti Hyala va na saa dzaa garøy kwa kwøma nzø kala hazløni ma. Ghønzø tsøgha kiy, wa na kwøma dza ndø vaa køli ghøn tsa ci, ka vøshi li kia? Ghønzø tībaw.

²⁸⁻²⁹ Ta na navay, kaa ka Zhøwifø na Hyala kwøtishiw, Hyala mbözliy kamaa ka Zhøwifø na kwørakwø. Sa nzanay, mbözliy zløbavø kwøma mönti Hyala va na shiy dzaa garøshi kwa kwøma Hyala

kala hazløni ma. Ka garøy ndø kwa kwøma nzø, tø sa nøwti ndø kwøma pøhøti na njasa tøkøti ka Zhøwifø vaw. ³⁰ War kwøtīntaa Hyala. Ta zløbavø mbözliy dzaa yivø kwøma mönti na dza na, mba'a banavøshi kwal ta garø kwa kwøma nzø kala hazløni ma. Ya mbözli mbø hwølfø ka Zhøwifø ghøshi, ya mbözli mbø nahwøti hwølfø ghøshi. Ava tsøghaa nava. ³¹ Sa nø ya va, war kaa ntsaa zløbavø kwøma mönti Hyala va banavø Hyala kwal ta garø kwa kwøma nzø kala hazløni tība, pøn kiy, ø biydfamtee kwøma pøhøti na tsøgha na? Nava tība teepøw! Na katarj nay, a biydee kwøma pøhøti Hyalaw, a zhinee møtsahanavø bøkci, e gøzanwøy.

4

*Shiy mönti *Abøraham ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tība*

¹ Nighøtim ya tø kwøma ndø nja Abøraham, jijimmø tsa mbøradzø sana dī. Njaa niy nata ghwøy kwømaa niy mønta lia? ² Va sa ghøratī Abøraham sløni wøzø na niy bøti Hyala ka ntsaa dzaa mbay garø kwa kwøma nzø ki na? Va nava na teepøw! Ma mba'a kø tsøgha nzay, ta mbay niy dza Abøraham vøshi nza. Sa kama na tsøgha ki na, niy mbø naa vøshi kwa kwøma Hyalaw. ³ War nja kwøma gøzø Zliya Hyala va, møntøvata na, saa ni va: «Sa zløbavø Abøraham kwøma gøzøkø Hyala ta mananci, mba'a fakøn møhørlī ci køn, va tsøgha bøti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tība» kø.

⁴ A ghwømmø sønay, ya tsamaaba ndø ghøratī na sløniy, ta wanci zhømø sløni ci dza møndi. Sa ka ntsa va kwømavø zhømø ci vay. Ka mbø møndiy ni na, shi tøgøm banavø møndi ntsa va, kø møndiw. ⁵ Ma va Hyala nanzø kiy, tsøgha naw. Sa ghøratī ndø sløni dza Hyalaa bøti ka ntsaa mbay dzøghwa kwøma nzøw. Ntsaa zløbavø kwøma mönti Hyala, ghønzø

3:23 3:23 5:2, 12; 8:18-20; Ghava 3:19 **3:24** 3:24 5:17; Ef 2:8; Tit 3:7 **3:25** 3:25 miymiy: Mt 26:28; Ef 2:13; Kwøl 1:20; Ebr 9:12-14; 1Zhj 1:7; ShiZhj 1:5; 5:9; 5:1; 2Kwø 5:18-21; Ef 2:14-16; Kwøl 1:20; dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tība: 1:17; 3:3-4 **3:27** 3:27 3:1, 21, 31; 8:2 **3:28-29** 3:28 Gal 2:16 **3:28-29** 3:29-30 3:22; 4:11-12 **3:31** 3:31 6:15; 8:2-4 **4:2** 4:2 Zhk 2:21 **4:3** 4:3 Ghava 15:6; Gal 3:6; Zhk 2:23

saa pëli kwëma mbëzli jikir na, mba'a ßanavë nëfë tsa ci, na sa dza Hyalaa bëti ka ntsaa mbay garë kwa kwëma nzë.

⁶ Gëla kwëma va na sa gëzëkë *Davitë va mbë zliya, të pëtsa gëzë na va kwëmaa dzëkën vëshi kwëmavë ntsa nighëti Hyala ka ntsaa mbay dzëghwa kwëma nzë tëgëm tsëgha, kala kama të mbërkë slëni ghëрати na. Ma kë na:

⁷ Vëshi na va mbëzli pëлата Hyala kwëma shi jikir na,

dza na mba'a sadanamtishi gwanata.

⁸ Vëshi na va ntsa kësëti ma Ndë slëkëpë mbë nëfë, kë.

⁹ Ya' pë ghwëy ki, kwataka mbëzliy *slanti fë'yasa na shiy dzaa vëshi gwa'a tsëgha na? Æhëñ, nava tifaw. Ta vëshi dza mbëzli mbë hwëlfëhi gwanashi. A ghwëy favë, kwëma gha ghwëmmë gëzë kwëmaa dzëkën, a pë ghwëmmëy, sa zlëbavë Abëraham kwëma gëzëkë Hyala ta mananci, mba'a fakën mëhërlë ci kën, va tsëgha bëti na ka ntsaa dzaa mbay dzëghwa kwëma nzë, pë ghwëmmë.

¹⁰ Ya ghwëmmë nighë sënzënva kiy, ge'i ghala hwëm nighëti Hyala Abëraham ka ntsaa dzaa mbay dzëghwa kwëma nzë? Ge'i ghala vici slanti na fë'yasa na tanaa, naa ghëci ghwëla ta sla nzë? A ghwëmmë sënay nanzë katan, ghala ghëci ghwëla ta *sla fë'yasa nighëti Hyala ka ntsaa dzaa mbay garë kwa kwëma nzë.

¹¹ Ma kwëma sla fë'yasa zhëkë Hyala vaa gëzanci kaa Abëraham lëy hwëm a ghëci slantiy, lamba nzë fati Hyala ti, ta mbë mëndiy sënay nza tsa nza Abëraham kaa ntsa nzë bëti na gar garë kwa kwëma nzë të mbërkë sa zlëbavë na kwëma gëzëkë na mananci, ghala kwatanata, ghëci ghwëla ta sla fë'yasa. Ava tsëgha mëniy Abëraham ka dëshi mbëzliy slanti ma fë'yasa, shiy ßanavë nefer shi kaa Hyala, mba'a Hyala bëti shi ka mbëzliy dzaa mbay dzëghwa kwëma nzë. ¹² Zhini ßay, ghëci na dëshi mbëzliy slanti fë'yasa kwërakwë. Nanzë kiy, dëshi mbëzliy sla slanti fë'yasa gwanashi naw, ëhëñ. War dëshi niy ßanavë nefer shi kaa Hyala

kwërakwë, njasa niy nza Abëraham va, ghëci ghwëla ta sla fë'yasa na.

Shi dza mbëzliy yivë kwëma Hyalaa kwëmavë va Hyala

¹³ Ghala kwatanatay, a Hyala niy gëzanci kaa Abëraham: «A Abëraham, ta zëmavëña ghi dzeë të hidï nashi gha ni gwanashi ka shi gha, ghwëy lë jijihïña gwa'a» kë niy ni. Ma gëzanci Hyala kwëma va tsëgha kiy, va sa nzana mba'a ghëci nëwti *kwëma pëhëti na naw. Æhëñ. Sa nzana mba'a ghënzë Hyala sënay njasa ßanavë Abëraham nëfë tsa ci, na bëti na Abëraham ka ntsaa dzaa mbay dzëghwa kwëma nzë kala hazlëni ma. ¹⁴ Ma war mba'a kë ndë mbay kwëmavë shi gëzëkë Hyala bëpë, të sa nëwti ndë kwëma pëhëti na nzay, gëmta niy dza kwëma në na va, ta ndanä shiy dzeë të gëm, kë. Ka dza mëndiy maw zlëßa ni gëzëkë na va bëpë shiy të gëm nza kiw.

¹⁵ A na ntsaa nëw *kwëma pëhëti Hyalay, ta satiy dza nëfë tsa Hyalaa dzëkën, sa ka na nëwti ma wëzë. Sa nzanay, të sa pëhëti mëndi kwëma ka mëndiy sënay, a mëndi ladamti kwëma, kë mëndi. ¹⁶ Ava va tsëgha gëzëkë Hyala bë shi gëzëkë na va kaa mbëzliy zlëßavë kwëma nzë, mba'a ghëshi ßanavë nefer shi. Ghalaba kiy, lë wëzë hwër tsa nzë tarëkë na vëlanshi shi va kaa mbëzli tëgëm tsëgha. Ma nza ghëshi mbë tsëhëshi va mbëzli mbë hwëlfë Abëraham gwanashi ki. Ka dza niva shiy nza war ta mbëzli pëhanavëshi Hyala kwëma nzë gwa'a tsëgha ghalaba kiw. Ya wa ntsaa zlëßavë kwëma gëzëkë Hyala va, mba'a ßanavë nëfë tsa ci nja Abërahamëy, ta kwëmavë shi va dza na. Ghalaba kiy, dëmmë gwanammë na Abëraham. ¹⁷⁻¹⁸ Njasa gëzanakë Hyala va mbë zliya nzë: «A Abëraham, aveë mëntëña ka dëshi hwëlfëhi mbëzli ßan të hidï» kë. Zhini ma kë ßa na: «Ðan dza jijihïña nza» kë ngëci. Sa gëzanakë Hyala tsëgha na, mba'a ßanavë nëfë tsa ci

4:6 4:6-8 Cem 32:1-2 **4:11** 4:11 Ghava 17:9-11; Gal 3:7; Rm 2:28-29 **4:12** 4:12 Mt 3:9 **4:13** 4:13 Ghava 12:7; 22:17 **4:14** 4:14 Gal 3:18 **4:15** 4:15 3:20; 5:13, 20; 7:7-13; Gal 3:19 **4:16** 4:16 Gal 3:7 **4:17-18** 4:17-18 Ghava 15:5; 17:4-5; 2Kwër 1:9; Ebr 11:12, 19

kaa Hyala. Sa sənay na ghənzə na Hyalaa mbay zhanakati mbəzliy bəkwəshi, ya kala shiy tiba na, mba'a harkəvərishi lə gəzə kwəma n̄zə, kə. Ya tsəgha niy taŋanati kwəma gəzanakə Hyala va bər̄ci kaa Abərahān na, dza na mba'a bānavə nəfə tsa ci kaa Hyala, mba'a fəy ghən gəzliŋə ta kwəma va. Ava tsəgha niy mēnti Abərahān mbəradzə, na mēniy na ka dəshi hwəlfə mbəzli d̄aŋ tə hid̄i njasa gəzanakə Hyala va.

19-20 Ghala pətsaa niy gəzanci Hyala va kwəma va kaa Abərahānəy, piya ci mēnti gar bələkwə niy nza na ghalaba. Mba'a niy sənay, aa haliy kala gar mbay ghəciy zhiniy yakə zəghwə ghwəla, kə. Dzəghwa mali ci *Sara bā na, jiŋa ghənzə. Ya tsəgha n̄zə kiy, niy kə ghəpə Abərahān ta kwəmaa niy gəzanakə Hyala vaw. War ə niy ndəghə na kala dali ma. Sa bānavə na nəfə tsa ci kaa Hyala, mba'a kwəmavə bər̄ci mbə n̄zəy tsa ci, ka fə shəndəkə dzəti Hyala. 21 Sa nzanay, aa niy sənay wəzə wəzə, mba'a zləbavə mbə nəfə tsa ci: «A bər̄ci va Hyala ta mbay ghənzə mēnti shi gəzəkə na va, war njasa gəzarashi na va!» kə. 22 Ava va tsəgha mēnti Hyala Abərahān ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma n̄zə kala hazlən̄i ma. 23 Kwataka ta Abərahān tsasli ti mēndi kwəma mbə Zliya Hyala vaw, əhəŋ. 24 Lə ghwəmmə ta na mbə gwa'a kwərakwə. Ta mbay dza naa mēntəmmə ka mbəzliy dzəghwa kwəma n̄zə kala hazlən̄i tiba, ghwəmmə mbəzliy bānavə nefer ghwəmmə va kaa Hyalaa zhanakati Ndə sləkəmmə Yesəw va mbə mēti. 25 Ma Yesəwəy, Hyala zlay na a ghəci mētiy ta mbə ghəciy kəslamti kər̄hi kwəma ghwəmmə jikir na. Zhəghwa na bā, mba'a zhanakati mbə mēti, ta mbə ghəciy mēntəmmə ka mbəzliy mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazlən̄i tiba.

5

Njasa Kwəmavə mēndi jakəshi lə Hyala

1 Ma nana kiy, a Hyala mēntəmmə ka mbəzliy mbay dzəghwa kwəma n̄zə, kala hazlən̄i tiba. Sa nzana mba'a ghwəmmə bānavə nefer ghwəmmə. Mbəzli nza zərkə kwa jipə shi nza ghwəmmə lə Hyala nana tə mbərkə slən̄i ghərat̄i Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. 2 Ava ghəci Yesəw tsa va ghwən̄amti na kwal, sa zləbavə ghwəmmə slən̄i ghərat̄i na ta mbə Hyalaa mēni zhəhwər tə ghwəmmə. Sana sən̄zənvānay, war kwəma zhəhwər tsa vaa sa garəmmə ghwəmmə ti. Dzəghwa lə vəshi mbə nefer ghwəmmə. Sa nzana gəzliŋə ghwəmmə fəy ghən tsa ghwəmmə ta kwəmavə na ghwəmmə bəla mbə shəndəkə tsa n̄zə. 3 Zhini bāy, war tsəgha dza vəshi ghwəmmə kərayəw. Mbə vəshi nza ghwəmmə ya mbə ngəra'wə nza ghwəmmə gwa'a. Sa nzanay a ghwəmmə sənay, a ngəra'wə bānavə sə'wa kwəma kaa ndə. 4 Ləy hwəm sə'wa kwəma na, nza ndə 'wəshamti shiy nighə kwəma ndə, ma sa ka ndə 'wəshamti shiy nighə kwəma ci kiy, ta kwəmavə bər̄ci dza ndə mbə kwəma fəy ndə va ghən tsa ci gəzliŋə ti tsəgha ki. 5 Ma tsəgha kiy, kwəma fəy ghwəmmə va ghən gəzliŋə ti na, ka dzaa tərətə gəmtaw. Ta na navay, a Hyala cantəmmə lə Safə tsa n̄zə va Dewdew tsa ndammə na, njasa nza d̄i tsa va Hyala tə ghwəmmə dikə tsa ci.

6 A ghwəy nay, ghala pətsaa niy nza bər̄ci ghwəmmə daw ta mbəl̄iti ghən tsa ghwəmməy, dzəghwa Kəristəw, ge'i lə vəghwə tsa bərkət̄i Hyala mba'a səkəkə mētiy ta mbəl̄immə, ghwəmmə mbəzli jikir kwəma ni. 7 A ghwəmmə sənay, ngahə na ndə ta zləbavə mēti ta kwəma tsahwət̄i ndə, ya ntsa d̄ewdew tsa na ntsa va. Gəji bā ta kwəma ntsaa mēni kwəma wəzə na dza ndə

4:19-20 4:19-20 Ghava 17:1-6; Ebr 11:11 4:21 4:21 Ghava 18:14; Lk 1:37 4:22 4:22 4:3 4:23 4:23-24 10:9; 15:4 4:25 4:25 Ezay 53:4-5, 10; Rm 8:32-34; 1Kwər 15:17 5:1 5:1 3:21-30; zərkə: 3:25-26 5:2 5:2 zhəhwər: 6:14; 2Kwər 6:1; 12:9; Gal 1:6; 5:4; Ef 2:5-8; 1Pi 1:10-11; 4:13-14; 5:10, 12; shəndəkə: Rm 3:23; 5:2; 8:17-18; 8:17-18; 9:23; 1Kwər 2:7; 2Kwər 3:18; 4:17; Kwəl 1:27; 3:4; 1Tes 2:12; 2Tim 2:10; 1Pi 5:1 5:3 5:3-5 Zhk 1:2-3, 12; 1Pi 1:5-7 5:5 5:5 8:39; Cem 22:6; Ebr 6:19 5:6 5:6-7 1Pi 3:18 5:8 5:8 Zhj 3:16

zləbavə məti bərkee. ⁸ Ma na Kəristəw naci kiy, aa mətiy tə ghwəmmə, ghala pətsaa niy nza ghwəmmə mbə məni *kwəma jikir na. Ava tsəgha citəmmə Hyala dī tsa ditəmmə na. ⁹ Tə mbərkə sa shəkəshi miymiy Kəristəw tə ghwəmmə kiy, dzəghwa Hyala mba'a ndammə kwal tsa dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tifa. Njana nzana tsəgha kiy, a ghwəmmə sənay a Yesəw dzaa mbəlantəmmə va bə nəfə Hyalaa dzəkən ghwəmmə. ¹⁰ Ghala pətsaa niy nza ghwəmmə ka mbəzliy pa jaka lə Hyala kiy, aa niy sləkati kwəma kwa jipə ghwəmmə li də'wə ghen tsa nzə, mba'a jakətəmmə li, lə məti mətiy Zəghwə nzə va. Hanaba nana ki ghala pətsa sləkammə ghwəmmə tsa li, ka na mbəlitəmmə ma ta kwa ndimndim, tə mbərkə piy tsa piy Zəghwə nzə va shəkəna. ¹¹ Zhini dibay, mbə vəshi nza ghwəmmə tə sa sləkati Hyala kwəma kwa jipə tsa ghwəmmə li, tə mbərkə Ndə sləkəmmə Yesəw kwərakwə, ghəci saa məntəmmə ka madigahita Hyala nana.

*Gəzə kwəmaa dzəkən kar *Adam ghəshi lə Kəristəw*

¹² Sanay, səəkə tə kwəma ndə kwətij ghatəvata məni *kwəma jikir naa dzəti hidī, Adam, kə məndi kaa slən tsa ntsa va. Sa mənti na kwəma jikir na na, dza məti mba'a ghati bə ndə ngəri. Dzəghwa ki, mba'a məti mənta ta mbəzli tə hidī gwanashi, sa nza ghəshi mbə məni kwəma jikir na gwanashi. ¹³ Madī Hyala ta gha bānci *kwəma pəhəti na kaa *Məyizə kiy, mbə məni kwəma jikir na niy nza mbəzli tə hidī mbəradzəshi. Ma sa niy nza Hyala ghwəla ta bə kwəma pəhəti naa səəkə di na, kalaa niy bəla ma jikir tsa niy məməni mbəzli ghənzə ghalaba ki. ¹⁴ Nanzə kiy, ya tsəgha nzəy, sa ghava na ghala vəghwə tsa Adam ka sar pa' tə tsa Məyizə va vəghwə na, war mbə bəkwə niy nza mbəzli tə hidī, ya tsəgha niy mənti ma ghəshi gəla na Adam

va kwəma jikir na, ghəci saa nəwti ma kwəma gəzanakə Hyala.

Ma Adam kiy, aa yəməva lə ntsaa niy dza vaa səəkə. ¹⁵ Nanzə kiy, ghəngən na kwəma shi tərəjw. Na Adaməy, kwəma jikir naa mənti na, dzəghwa mbəzli dājan, mba'a ghəshi kwəmavə məti tə kwəma jikir na va mənti Adam, ntsa kwətij tsa va. A na zhəhwər tsa mənti Hyala va tərəjw tsa ta mbəzli dzar kwa tsahwəti ntsay, aa tanəti na mənti Adam va kwəma. Tə mbərkə tsatsa ntsa kwətij tsa tsa ghəci Yesəw *Kəristəwəy, dzəghwa Hyala mba'a mənti zhəhwər tə gəm ta mbəzli dājan. ¹⁶ Zhini bay, ka yəməva shi kwəmavə məndi mbə shi ndapə Hyala va tə gəm, lə shi kwəmavə məndi mbə kwəma jikir na va mənti ndə kwətijəw. Ghəngən na ghəshi. Tə mbərkə kwəma jikir na va mənti ntsa kwətij tsa vay, a Hyala harati mbəzli tə ngwəvə, mba'a bānavəshi fəti. A na wəzə hwər tsa mənti Hyala va ta mbəzli tə mbərkə Kəristəwəy, ya tsəgha mənti mbəzli kwəma jikir na dājan na, a Hyala bānavəshi kwal ta dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tifa. ¹⁷ Ta na navay tsəgha na, war tə mbərkə ndə kwətij, sa mənti ntsa kwətij tsa va kwəma jikir na bəkwə mbəzli. A na Yesəw Kəristəw, tsahwəti ntsa kwətij tsa tsay, kwətita na na ci sləni mənti na, a na ci va sləni tanəti na Adam. Tə mbərkə na ci va sləniy, a Hyala dzaa mananati wəzə hwər tsa nzə va tərəjw tsa kaa mbəzli, mba'a bānavəshi kwal ta dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tifa, mba'a bānavəshi piy tsa kədi ma, ka mənishi nja mezhizhə.

¹⁸ Sana kiy, a ghwəmmə nay, tə mbərkə Adam kwətij, sa mənti na kwəma jikir na, va tsəgha bānavə Hyala fəti kaa mbəzli gwanashi tə hidī. Ava tsəgha na lə Yesəw Kəristəw kwərakwə. Tə kwəma ci kwətij, sa mənti na sləni wəzə na bānavə Hyala kwal kaa mbəzli, ta dzəghwa kwəma nzə mba'a bānavəshi piy tsa kədi ma. ¹⁹ Ghwəmmə kəə nighə kwəma va kiy, mbəzli dājan mənishi na

5:9 5:9 1:18; 1Tes 1:10 **5:10** 5:10 2Kwər 5:18-20; Kwəl 1:20-22 **5:11** 5:11 8:31 **5:12** 5:12 Ghava 2:17; 3:19; Rm 6:21, 23; 7:9-10 **5:13** 5:13 4:15 **5:14** 5:14 1Kwər 15:21-22, 45-49 **5:17** 5:17 məni mazə: Mt 19:28; 1Kwər 6:2-3; 2Tim 2:12; ShiZhnj 20:4, 6

ka mbözliy mēni kwēma jikir na tsēgha tē kwēma ntsa kwētīn tsa va dī ma fēti va Hyala. Tsēgha na lē Yesēw Kēristēw kwērakwē ki. Mbözli dān mēnti Hyala ka mbözliy dzēghwa kwēma nzē, kala hazlēni tīfa, tē kwēma ci kwētīy, sa dīti na fēti va Hyala.

²⁰ Ma na kwēma pēhēti Hyala vaa bānavē kaa Mēyizēy, ta mbē jikir vōņōy tē hidī pēhēti na. Dzēghwa tē pētsa vōņōy jikirēy, tērēņwōy Hyala mētsahay mēni wēzē hwēr kaa mbözli kwērakwē ki. ²¹ Ghalaba kiy, njasa niy kwēmavē kwēma jikir na va bērci ta bēkwē mbözliy, tsēgha dza wēzē hwēr tsa Hyalaa kwēmavē bērci ta bē piy tsa kēdī ma kaa mbözli. Sa ka na mēnti mbözli ka mbözliy dzēghwa kwēma nzē kala hazlēni tīfa, tē mbērkē Ndē slēkēmmē Yesēw Kēristēw.

6

Mevivi kwēma jikir na nza ghwēmmē ghwēlaw

¹ Sana sēnzēnva kiy, nda nza tsahwēti ndē ni: «Wēzēba nēw ghwēmmē lē mēmēni *kwēma jikir na nza Hyala mbē mētsēhē mēnimmē wēzē hwēr» kēa? ² Am, nava tīfa tēpēw. Sa nzanay, nja mbözliy bēkwēshi nza ghwēmmē dzar kwa bēla mēni kwēma jikir na. Ghēnzē tsēgha kiy, njaa njaa ka ghwēmmē zhiniy zhammē zhimbē mēmēni nzē sana dība kia? ³ A ghwēy sēnay ghala vēghwē tsa mēnimmē mēndi va *batēmōy, a ghwēmmē jakēmmē gwanammē lē Yesēw *Kēristēw. Ghalaba kiy, a ghwēmmē bēkwēmmē kwasēbē kwērakwē. ⁴ Sa bēkwēmmē ghwēmmē va kwasēbē mbē batēmōy, a mēndi lantēmmē li gwa'a, njasa zhanakati Didi Hyala va Yesēw Kēristēw mbē mēti lē bērci nzē va gwērāmti gwa'a gwa'ay, tsēgha dza ghwēmmē gha tsahwēti yōwēn nzēy kwērakwē.

⁵ Njana nzana jakē ghwēmmē kwasēbē mbē mēti ciy, jakē dza ghwēmmē nza

kwāsēbē mbē zhakati tsa ci mbē mēti kwērakwē. ⁶ A ghwēmmē sēnay, ghala pētsa dāņwavēgha mēndi va Yesēw Kēristēw vēgha tsēm ka mētiy ghēciy, ghalaba dāņwavēghammē Hyala vēgha tsēm lē nzēy tsa ghwēmmē va gēmgēm tsa niy nza mba'a ghwēmmē bēkwēmmē kwasēbē kwērakwē, ta mbē kwēma mbē nēfer ghwēmmē va jikir naa kērēta. Kala dza kwēma jikir naa slēkēmmē ghwēla. ⁷ Va sa nzanay, bērci va kwēma jikir naa dzēkēn ntsa mēti mēti tsa ghwēlaw. ⁸ Njana nzana mba'a ghwēmmē bēkwēmmē kwasēbē Kēristēwōy, a ghwēmmē sēnay, ta piy dza ghwēmmē kwasēbē kwērakwē. ⁹ A ghwēmmē sēnay ki, a Yesēw Kēristēw zhakatiy mbē mēti, ka zhini naa mēti ghwēlaw. Bērci va mēti gar zhiniy bēhwē ghwēlaw. ¹⁰ Ghala pētsaa niy mētiy na vay, lē kwēma mbözli jikir na mētiy na, kwētīn sēfa ci gwa'a tsēgha. Ma sa zhini na tsa piy nana kiy, ta Hyala piy na gwa'a tsēgha. ¹¹ Ava tsēgha pē ghwēy nighēti ghēn tsa ghwēy kwērakwē ki. Nja mbözliy bēkwēshi ghwēy fēy ghēn tsa ghwēy dzar kwa mēni kwēma jikir na. Ma kwa kwēma Hyala na, ka mbözliy piy ghwēy, tē sa nza ghwēy jakējakē lē Yesēw Kēristēw.

¹² Njana nzana tsēgha kiy, nēghētaa ghwēy dzaa zlēba kwēma jikir naa kwēmavē bērci mbē vēgha ghwēy va dzaa mēti, ta pēmēņwōy ghēnzē dzēmbē mēni kwēma māwti na ma. ¹³ Ka zlatanavē ghēn tsa ghwēy ghwēy kaa kwēma jikir na a ghēnzē mēnti vēgha ghwēy, ka sa bē na ta dzaa mēni na dī na kwēma jikir na li ma. Njana nza ghwēy ka mbözliy bēkwēshi va na tsēgha na va kwēma, zhini mba'a ghwēy zhakatiņwōy ta tsahwēti nzēyōy, war kaa Hyala pē ghwēy zlanay ghēn tsa ghwēy. A ghēnzē pēmēņwōy dzēghwa kwal tsa mēni na wēzē na kwēma.

¹⁴ Njana nzana, tē mbērkē wēzē hwēr tsa Hyala ghwēy kwēmavē kwal tsa

5:20 5:20 4:15 **5:21** 5:21 6:23 **6:1** 6:1 3:5-8, 31; 5:20 **6:2** 6:2 6:6; 7:4 **6:3** 6:3-4 Gal 3:27; Kwēl 2:12; Tit 3:5; 1Pi 3:21; Mt 28:19 **6:4** 6:4 2Kwēr 5:14-15, 17; Gal 6:15; Kwēl 3:1-5, 10 **6:5** 6:5 Flp 3:10-11 **6:6** 6:6 Gal 5:24 **6:9** 6:9-10 SlēniKY 2:27; Ebr 9:25-28; 1Pi 3:18 **6:11** 6:11 Gal 2:19; 1Pi 2:24 **6:12** 6:12 12:1 **6:14** 6:14 5:2; Gal 5:18; 1Zhj 3:6

dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa, kala kama tø nøw *kwøma pøhøti nay, øntaa kwøma jikir na sløwanjwøy ma.

Zlay ghøn tsa ghwømmø ghwømmø kaa Hyala, ta møni na wøzø na kwøma

¹⁵ Ghønzø tsøgha kiy, njana nzana tø mbørkø wøzø hwøer tsa Hyala ghwømmø kwømavø kwal tsa dzøghwa kwøma nzø, kala kama tø mbørkø *kwøma pøhøti Hyalay, a kwal va ghwømmø ta møni *kwøma jikir na dī naa gøzø na? Am nava tifa tepøw. ¹⁶ A ghwøy sønay, mba'a pø ghwøy ðanavø ghøn tsa ghwøy kaa ndøy, War kwøma gøzø na dza ghwøy møni, mevivi tsava ndø nza ghwøy.

Sana sønznva, mba'a pø ghwøy zlanay ghøn tsa ghwøy kaa kwøma jikir nay, mevivi kwøma jikir na nza ghwøy, ta bøkwe dza ghwøy. Ma mba'a pø ghwøy zlanay ghøn tsa ghwøy kaa Hyalay, mevivi Hyala nza ghwøy tsøgha! Ta møntønjwøy dza na ka mbøzliy dzaa dzøghwa kwøma nzø kala hazløni tifa.

¹⁷ Ma kwatanay, mevivi kwøma jikir na niy nza ghwøy. Dzøghwa ghwøy nana ki na, mba'a ghwøy dīti føti ta kwøma katan na va ðanavønjwøy mendi lø nøfø tsa ghwøy kwøtīj. 'Wøsa pø ghwømmø kaa Hyala ta kwøma va. ¹⁸ Nana kiy, a Hyala mbølikøvøriñwøy søvøri mbø døvø kwøma jikir na. Dzøghwa mba'a ghwøy zhøghønjwøy ka mevivi nzø, ta møni na wøzø na kwøma. ¹⁹ Ma kwøma gøzønjwøy ya na dzar kwa kwøma mava, ge'i lø kwøma møni ndø ngøriy, ta mbø ghwøy favø, sa nza møhørli ghwøy daw ta favø kwøma nø ya. War njasa niy zlanay ghwøy va ghøn tsa ghwøy gwanay kwatana kaa hwølfø kwøma jikir na gwanata, ka møtsøhø zhini ghøn kaa Hyala lø nava kwømay, war tsøgha pø ghwøy ðanavø ghøn tsa ghwøy gwanay kaa Hyala, ta møni na wøzø na kwøma kwørakwø ki, a ghwøy nza ka mbøzli nzø.

²⁰ Ghala pøtsaa niy nza ghwøy ghwølanjwøy mevivi kwøma jikir nay, niy nza shiy tifa gar iyapambønjwøy mbø møni na wøzø na kwømaw ²¹ Ghala

pøtsaa niy møməni ghwøy va shi gømgøm ni va ghøranjwøy ha'wø vø shi nana kiy, wa shiy niy kwømavø ghwøy wøzø ni mbø niva shiya? Shiy tifa ghwøy niy kwømavøw. A na gøla niva shiyøy, war møti na sa ka ndøø kwømavø mbø mønishi. ²² Ma nana kiy, a Hyala mbølikøvøriñwøy søvøri mbø døvø na jikir na kwøma, mba'a ghwøy mønīnjwøy ka mevivi nzø. Ma shi kwømavø ghwøy wøzø ni mbø gøla tsa nza ghwøy tsa mbø nzøy nana kiy, ðewðew dza nzøy tsa ghwøy nza kwa kwøma Hyala. Ma løy hwøm taa nza na, nza ghwøy kwømavø piy tsa kødī ma. ²³ Ta na nava, mba'a kø ndøø møni kwøma jikir nay, ta kwømavø møti dza ndø ka zhømə ci. Ma dza Hyala nanzø kiy, mba'a ðanavø piy tsa kødī ma tøgøm kaa mbøzliy jakøshi lø Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw.

7

*Mbøzli bøkwe bøkwe ni nza ghwømmø, dzar kwa *kwøma pøhøti Hyala*

¹ A ngwarmøhira, ta gøzønjwøy kwøma ðee, dzar kwa kwøma pøhøti Hyala, sa nzana mba'a ghwøy sønata gwa'a gwa'a. Ma kwøma pøhøti Hyalay, køray ghala pøtsa nza ndø tø ghwømøy, ka børciy nza vøø dzøkøn ntsa va. ² Ya lø mali ta zaløy, a ghwømmøø mbøø nighøti kwøma va. Mba'a kø zata mali tø ghwømøyøy, kwal va mali va ta bø tsahwøti zaløw, kø kwøma pøhøti Hyala. Ma mba'a kø zata tsa va møtiyøy, nahwøti kwøma tifa gar zhiniy makø mali va va bø tsahwøti zal ghwølaw. ³ Di naa gøzøy, mba'a kø zata mali tø ghwømøy, dza na mba'a ðarvata ti, mba'a dzaa bøvø tsahwøti zaløy, a nava mali mønti ghwørghwøer. Ma mba'a kø zata møtiyøy, nahwøti kwøma tifa gar zhiniy makøti ta bø tsahwøti zal ghwølaw, Ya ø zhini naa bø tsahwøti zal ghalafay, ka dza mendi har kwa ghwørghwøer maliw!

⁴ Ava tsøgha na kwøma va lø ghwøy sana kwørakwø kia ngwarmøhira. Ghwøyøy, mbøzliy bøkwe shiy gø ghwøy

sana va kwøma pøhøti Hyala. Sa nzana mba'a Yesøw *Køristøw møtiy, ka mbøerøhwø møti ghwøy, Ka dza ghwøy nza mbø døvø kwøma pøhøti Hyala ghwølaw, mbøzli Yesøw tsaa zhakatiy va mbø møti dza ghwøy nza, ta mbø ghwømmø møni naa tøbanta kwøma kaa Hyala. ⁵ Ghala pøtsaa niy nza ghwømmø mbø møni shiy njasa di vøgha ghwømmøy, mbø cimmø niy nza kwøma pøhøti Hyalaa dzøkøn kwøma møni ghwømmø jikir na, mbø ci tsaa cimmø na vay, ø niy zhini naa møtsøhømmø maw møni kwøma va. War ø *kwøma jikir na va niy tsøkwømmø kwa kwøma kwa kwøma, ta dzøghwa kwal møti ki. ⁶ Ghalaða kiy, kwa døjw tsa kwøma pøhøti Hyala niy nza ghwømmø. Ma nana ki na, mba'a ghwømmø mønimmø ka mbøzliy bøkøwøshi vø, ka mbay naa sløkømmø ghwølaw. Ka ghøra sløni ghwømmø dzar kwa pøhal kwal tsaa niy tsasliti møndi va mbø kwøma pøhøti Hyalaw. Dzar kwa kwal tsa 'war'war tsa, njasa cimmø *Safø tsa Hyala ghøra ghwømmø sløni nana.

Kwøma pøhøti Hyala citøpø na na jikir na kwøma

⁷ Ghønzø tsøgha kiy, *kwøma jikir naa *kwøma pøhøti Hyala va dza ghwømmø ni ki shøkøna? Am, nava tifa tepøw. Kala kwøma pøhøti Hyala tifa nzay, ka dzee sønata na jikir na kwøma nzaw. Kalaa niy gøzøkø kwøma pøhøti Hyala, ka møni møtsø gha ta sa ndø ma, kø nzay, ka dzee sønay nza na, kwøma jikir naa møni gøla shi tsøgha ni va pøn nzaw. ⁸ Søvøri mbø sa nø kwøma pøhøpøhø na va: «Ka møni gha tsa' ma» kø ki na, dzøghwa kwøma jikir na mba'a kwømavø børciy dzøkønee, ta børaa dzømbø mamaw møni ya namaba hwølfø kwøma jikir na. War kalaa niy nza kwøma pøhøpøhø na tifa nzay, ka dza møndiy sønay a kwøma jikir na tifa, kø møndi

nzaw. Ka dza sløn tsa kwøma jikir naa nza tifa nzaw. ⁹ Kwataja, ghala pøtsaa niy sønata mee kwøma pøhøti Hyalay, ka ntsaa møni kwøma wøzø na niy nayee ghøn tsee. Ma nana ghala pøtsa favee tsa kwøma pøhøti Hyala na, mba'a kwøma jikir na tøzlita. ¹⁰ Dzøghwa mba'ee mønira tsøgha, ka ndø møni kwøma jikir na. Kwøma pøhøti Hyala va kiy, nza mbøzli nza ka mbøzliy møni kwøma wøzø na, ta mbø ghøshiy piy niy pøhøti na. Dzøghwa, yøn nee ki na, mba'a kwøma va møntøra ka ntsa jikir tsa ta pøøslitøra. * ¹¹ Søvøri mbø sa nø kwøma pøhøpøhø na va: Ka møni gha tsa' ma køy, dzøghwa kwøma jikir na mba'a kwømavø børciy dzøkønee ta høerødøa dzømbø møni kwøma jikir na. Dzøghwa sa cikøvørida kwøma pøhøpøhø na va, ntsa jikir tsa nza gha kø ki na, mba'a kwøma jikir na va pøøslitøra. ¹² Di naa gøzø kiy, kwøma pøhøpøhø na va na, Kwømaa søkø va Hyala na katan katan. Ya namaba kwøma gøzø møndi mbø ða na, kwøma Hyala katan, lø kwal tsa nzø, wøzø ghønzø ta ndø ngøri.

¹³ Øy, ya sa nzana tsøgha kiy, ø nzana mba'a shi wøzø ni zhiniy mønishi ka shiy møntøra ka ntsa jikir tsa, ta pøøslira ki shøkøna? Am, nava tifa tepøw! Waa ø kwømavø kwøma jikir na børci søvøri mbø kwøma pøhøti Hyala va wøzø na, ta møntøra ka ntsa jikir tsa, ta pøøslira, ta mbøø køslati sløn tø kwøma jikir na. Sa bøvø kwøma jikir na va kwøma pøhøti Hyala va wøzø na ta pøøslira kiy, ghalaða cikøvøri na gømgøm tsa nzøø dzøti ngwøla gwa'a gwa'a.

Njasa nakøn kwøma mbø ndø jikir na møtsøø dzøkøn ndø

¹⁴ A ghwømmø sønay, ma na *kwøma pøhøti Hyalay, lø safø tsa nzø ðewðew tsa pøhøti na. Øy, ma na nee nee kiy, ndø ngøri nzee gwa'a tsøgha. Mba'a *kwøma jikir na møntøra ka mava tsa

7:5 7:5 6:21 **7:6** 7:6 6:7; 8:2-4; 2Kwø 3:6 **7:7** 7:7-13 4:15 **7:7** 7:7 Nøw 5:21; Ghava 2:16-17; 3:6 **7:8** 7:8 1Kwø 15:56 **7:9** 7:9 5:13 **7:10** 7:10 SløniTaH 18:5 * **7:10** 7:10 Dzøghwa tø pøtsa nø møndi va: «Ntsaa møni kwøma wøzø na» kø møndiy, «Ntsaa piy» tsasliti møndi kwa kwøma ka Gørekø. Ma tø pøtsa nø møndi va: «Ndø møni kwøma jikir na» kø møndi difa na, «Ntsa møti møti tsa» kø ghøshi. **7:11** 7:11 Ghava 3:13 **7:12** 7:12 1Tim 1:8 **7:14** 7:14 Cem 51:7 **7:15** 7:15 Gal 5:17

nzø. ¹⁵ Sənay ghənee tə shi məni yaw. Sa nzana shi dee məni mbə nəfə tseyey, ka məni niva yaw. Ma shi dīmee mbə nəfə tsee na, ghəshi shi mənēe. ¹⁶ Nay gha ki, mba'ee məni shiy kala kama ghəshiy shi dee mbə nəfə tseyey, e zləbati kwəma pəhəti Hyala, mba'ee bəti ka sa wəzə na dī na gəzə. ¹⁷ Va tsəgha na ki, ma kwəma jikir na va kee məni kiy, yən məni naw, kwəma jikir na va mbə ya məni na kwəma va. ¹⁸ E sənay karkar, yən yən ndə ngəriy, daw na bəlītee ta mənti na wəzə na va kwəma dī Hyala pən. Tərəjw yən dī məni ni wəzə ni shiy na, a ka mbay yaa məntishiy, tsəgha. ¹⁹ Ni wəzə ni va shiy dee məni na, ka mənishi yaw, ma ni gəmgəm ni va shiy dī mee məni na, ghəshi ni mənēe ki ²⁰ Nay gha ki yən məni shiy, kala kama ghəshiy shi dī yay, yən mənishi naw, kwəma jikir na va mbə ya mənishi na.

²¹ Ma shi nzee mbə məni nana yən nighəy: Ghala pətsa dee mənti na wəzə na va kwəma, dzəghwa kap pən kəsəvə məni nzəy, kee zhiniy nighə bə na, yən mbə məni kwəma jikir na. ²² A na mbəba mbəba mbə nəfə tseyey, mbə dī nəw kwəma pəhəti Hyala nzee tərəjw! ²³ Ma kee nighə bə na, mba'a nihwəti shiy mbə ya, lə bərēci və shi! Ka njəghəzliwa lə kwəma təkēe va wəzə na mbə nəfə tsee. 'Wakəvə niva shiy ki na mba'a ghəshi mbahəhwəra, ka məntəra ka mava tsa kwəma jikir na.

²⁴⁻²⁵ Na nee də'wə ghən tsee mbə nəfə tseyey, mbə nəw kwəma pəhəti Hyala nzee. Ma vəghee na, ka nəw kwəma jikir na. A ngəra'wə kənee nee ki mbəzlia! Wa ntsaa dzaa mbəlāntəra va vəghee na pəmərəa dzəmbə mətī kia mbəzlia! War Hyala na sa dzaa mbəlāntəra, səvəri mbə Yesəw *Kəristəw Ntsaa sləkəmmə! 'Wəsa nə ya ngəta.

8

*Nza tsa nza ndə kwa kwal Hyala tə mbərkə bərēci banavə *Safə tsa nzə*

dəwdəw tsa

¹ Nana ki ghənzə tsəghay, ntsaa jakəy lə Yesəw *Kəristəwəy, ka dza Hyalaa banavə fəti ghwəlaw. ² Sa nzanay, ma bərēci Safə tsa Hyala va dəwdəw tsa, banavə piy mbə jakəva tsa shi lə Yesəw Kəristəwəy, aa mbəlīkəvəri səvəri mbə dəvə *kwəma jikir na, lə səvəri mbə dəvə mətī. ³ Ma na *kwəma pəhəpəhə nay, niy mbay naa bəkəvəri ndə mbə dəvə kwəma jikir na lə mbə dəvə mətīw. Sa nzanay, daw niy nza bərēci ndə ngəri ta nəw kwəma gəzəkə na. Ma kwəma mbata ma kwəma pəhəpəhə na va kiy, a Hyala mənti nanzə ki. Zəghwə nzəə ghwənīkə naa dzəti hidī, mba'a səəkəə zhəghəy ka ndə ngəri, ka sənay njasa maw vəgha ndə ngəri kwəma jikir na, mba'a mətīy tə mbərkə kwəma ghwəmmə jikir na. Ava tsəgha basanakən Hyala ngwəvə kaa kwəma jikir na mbə vəgha ndə ngəri. ⁴ Sa mənti na va tsəgha kiy, ta mbay ghwəmmə mənti kwəma wəzə na va dī kwəma pəhəti na, sa nzanay, kwəma dī safə tsa Hyala na sa məni ghwəmmə. Ka məni kwəma dī vəgha ghwəmmə ghwəmməw ⁵ Ntsaa məni kwəma dī vəgha ciy, ta nakən mətse dza kwəma dī vəgha ci vaa dzəkən məhərli ntsa va. Ma mba'a kə ndəə məni kwəma dī Safə tsa Dəwdəw tsa na, mba'a Safə tsa dəwdəw tsa va nakən mətseə dzəkən məhərli ci kwərakwə. ⁶ Mba'a kə məhərli ndə dzataa dzəkən kwəma dī vəgha ciy, ta kwəmavə mətī dza tsava ndə. Ma mba'a kə məhərli ndə dzataa dzəkən kwəma dī Safə tsa dəwdəw tsa na, ta kwəmavə piy tsaa kədi ma mba'a zərkə dza na. ⁷ Ma ntsaa fakən məhərli ciy dzəkən kwəma dī vəgha ciy, *ndə jaka tsa Hyala na tsava ndə, ka nəw kwəma pəhəti Hyala naw. Ka mbay nəw nzə na tala baw. ⁸ Ntsaa məni kwəma dī vəgha ciy, ka dza naa sənay məni kwəmaa təbanta kaa Hyalaw.

⁹ Ma ghwəy ta na tsa ghwəy ghən na ghwəy kiy: Va vəgha ghwəy fa ghwəy kwəma məni ghwəyəw. Va Safə tsa Hyala dəwdəw tsa fa ghwəy kwəma. Sa

nzana, mbə ghwəy Safə tsa va nzəyey. Ma na ntsa kama Safə tsa Kəristəw mbə nəfə tsa ciy, ntsa Yesəw Kəristəw na tsava ndəw. ¹⁰ Mba'a kə Yesəw Kəristəw mbə nəfə tsa ghwəy, ya war tsəgha dza ghwəy ta mətī tē hidī va kwəma jikir nay. War ta zhini dza ghwəy piy tē mbərkə Safə tsa Hyala, sa nzana mba'a Hyala məntənwəy ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nzə kala hazlənī tība. ¹¹ War kama na katanj kə Safə tsa Hyalaa zhanakati Yesəw Kəristəw va mbə mətī mbə nefer ghwəyey, war ta zhanakati vəgha ghwəy va dzaa mətīta dza na mbə mətī kwərakwə lə Safə tsa nzə va dewdew tsa nzəyey mbə ghwəy!

¹² Ghənzə tsəgha kiy ngwarməhiray, shiy tība vəgha ghwəmmə dzaa dəw va ghwəmmə, ta fə kwəma ghwəmmə dzəghwa sa dī naw. Va Safə tsa dewdew tsa dza ghwəmmə fa kwəma nana. ¹³ Ta na nava, war mba'a pə ghwəy mənī shi dī vəgha ghwəyey, ta bəkwənwəy dza ghwəy. Ma mba'a pə ghwəy zlanay kwal kaa Safə tsa dewdew tsa a ghəci kəətīnwəy ta pəslīti mənī shi dī vəgha ghwəy vay, ta kwəmavə piy tsaa kədī ma dza ghwəy. ¹⁴ Ma mbəzliy fa kwəma va Safə tsa Hyala mbə nzəy tsa shi kiy, ghəshi na ndərazhi Hyala. ¹⁵ Safə tsa nzə va ndanwəy Hyalay, saa məntənwəy ka mevivi gar zhini ghwəy hazlənī kwa kwəma Hyala naw! Əhəj. Safə tsaa məntənwəy ka ndərazhi nzə, ka bəmmə bərci ta har Hyalaa Dəmmə, A Di, gha Dəjəy, pə ghwəmmə kaa har nzə. ¹⁶ Ya Safə tsa Hyala va də'wə ghən tsa ciy, ka gəzəmmə mbə nefer ghwəmmə, ndərazhi Hyala nza ghwəy, kə. ¹⁷ Njana nza ghwəmmə ndərazhi nzə kiy, war ta kwəmavə shi wəzə nī va fəyəmmə na dza ghwəmmə. Ghwəmmə lə Kəristəw dza naa kwəmashi. Mba'a pə ghwəmmə mbə sa ngəra'wə kwasəbə katanjəy, ta kwəmavə shəndəkə dza ghwəmmə kwasəbə kwərakwə ki.

Tsa ghwəmmə shəndəkə tsa fəy

8:10 8:10 Gal 2:20; 1Zhj 3:24 **8:11** 8:11 2Kwər 4:14 **8:12** 8:12 6:18 **8:13** 8:13 Gal 6:8; Ef 4:22-24 **8:14** 8:14 1Zhj 2:29-3:1 **8:15** 8:15 Mk 14:36; Gal 4:5-7 **8:17** 8:17 5:12; Gal 4:7; Flp 3:10-11 **8:18** 8:18 2Kwər 4:17 **8:19** 8:19 Kwəl 3:4; 1Zhj 3:2 **8:20** 8:20 Ghava 3:17-19 **8:23** 8:23 2Kwər 5:2-5 **8:24** 8:24 2Kwər 5:7; Ebr 11:1 **8:25** 8:25 2Kwər 4:18

ghwəmmə ghən ti

¹⁸ Ma na ngəra'wer sasa ghwəmmə ni sana tikə tē hidī nī diy, e sənay, na navay, ya ta jəw tsətsə na: Ka dza ghəshiy yəməva lə shəndəkə tsa dza Hyala ta bəmməw. ¹⁹ Ya wa shi ngati Hyalaa dzəti hidī sana gwa'a gwa'ay, tərəjwə nzəghəshi ghəshi mbə ndəghə vici dza Hyalaa ci ndərazhi nzə dzəti ngwəla. ²⁰ Shi ngati Hyala vaa dzəti hidī gwanashiy. Aa banti dəvə nzə ti shi, mba'a zhəghətishi ka shi gəmshī nī. A na shi va də'wə ghən tsa shiy, ə niy mawti ghəshi tsəghaw. War Hyala va sa təkəvə na na, mba'a banti dəvə nzə ti shi. Ya tsəgha nzə ba na, zamti ghən Hyala tsəgha bətə ta kwəma shi tē hidī kiw. Aa zhiniy banavəshi shi ka ghəshi fəy ghən tsa shi gəzlijə ti shi dība. ²¹ Sa nzanay, ya shi ngati Hyala va na, ta mbəlantishi dza na. Ka dza ghəshiy ghwabə ghwəlaw. Njasa nza ndərazhi Hyala va: Ka sləkə ghən tsa shi, lə shəndəkə ti shiy, tsəgha dza shi ngati Hyala va gwanashiy nza. ²² A ghwəmmə sənay ghala ghati na, pa' sanay, war mbə ngəlvə na shi ngati Hyala gwanashi va ngəra'wə, nja maliy kemahə va ta ya zəghwə. ²³ Kwataka ghəshi na shi mbə ngəlvə kwətishi kiw, ya ghwəmmə ghwəmmə shi ghati Hyala va fə shəndəkə dzəti ghwəmmə, lə Safə tsa nzə va dewdew tsa ndammə na kiy, mbə ngəlvə nza ghwəmmə mbə nefer ghwəmmə kwərakwə. Ka ndəghə vici dza Hyalaa səkə ta kərkamti zhəghəmmə ka ndərazhi nzə, sa ka na kərnīy mbəlanti vəgha ghwəmmə va ngəra'wə. ²⁴ Ta na mbəliy, a Hyala mbəlantəmmə, a na nzanay, ka nay mbəli tsa mbəlimmə ghwəmmə va ghwəmmə lə mətse nana diw. War ghən na sa fəy ghwəmmə gəzlijə ti. Ma mba'a pə ghwəmmə niy nay lə mətse ghwəmmə nzay, ka dza ghwəmmə zhiniy fə ghən gəzlijə ti nzaw. Sa nzanay, ndə tība mba'a dzaa zhiniy fə ghən tsa ci gəzlijə ta shiy tsəhəshi mbə dəvə ciw. ²⁵ Njana

nashi ma ghwëmmë shi føy ghwëmmë va ghën tsa ghwëmmë gëzlinjë ti shi diy, war ë dza ghwëmmë nëw lë ndëghë shi tsëgha.

²⁶ Ya *Safë tsa Hyala dëwdëw tsa kiy, mbë këtimmë na mbë daw bërci tsa ghwëmmë, sa nzana kala sënay ghwëmmë njasa tëbë ghwëmmë cë'wë Hyala. Ka naa dza dë'wë ghën tsa ci na, ka cë'wë Hyala të ghwëmmë mbëbë mbëbë lë gëzë kwëma mbay ma ghwëmmë gëzëkë lë miy tsa ghwëmmë.

²⁷ Ma Hyala nanzë ghënzë saa sënanti pëtsa mbë nëfë tsa ndë gwa'a gwa'a ki na, mba'a sënata kwëma dë Safë tsa Dëwdëw tsa gwa'a. Sa nzanay kwëmaa tëbë va Hyala na sa ka Safë tsa dëwdëw tsa vaa cë'wë va Hyala ta mbëzli në.

²⁸ Mbëzliy dë kwëma Hyala, shi harvë na ta mëni kwëma dë nay, a ghwëmmë sënay, ya nimaba shiy na shiy kësashiy, kar ghëshiy mënishiy ka shi wëzë ni ti shi.

²⁹ Sa nzana mbëzliy niy tërati Hyala kwatanatay, mbëradzëta tarëkë na mëntishi nja Zëghwë në va. Ma nza Zëghwë në va mbë nza ka mëkaji tsa kën ngwarmëmë d'anj ni ki. ³⁰ Dzëghwa na kaa mbëzliy taranakëshiy na va kwëma va ki, mba'a harvëshiy. Sa harvëshiy na na, mba'a mëntishi ka mbëzliy dzaa dzëghwa kwëma në kala hazlëni tifa. Sa mëntishi na tsëgha na, dza na mba'a banavëshiy shëndëkë tsa në.

Njasa d'itëmmë Hyala

³¹ Nana ki njana nza Hyala dza kwa na ghwëmmë bëlay, tsahwëti ndë tifa gar pati jaka lë ghwëmmë ghwëlaw. ³² Kwa vëghwë tsa nzana lë Zëghwë nëzëta Hyala zlay ma, dza na mba'a ghwënikë ta sëekë ghëciy mëtiy të mbërkë kwëma ghwëmmë jikir na kiy, kala dza ghënzë mbë bëmmë ya nimaba shiy na? ³³ A ntsaa dza vaa har mbëzliy tëravë Hyalaa dzëti ngwëvëa? Tsava ndë tifa. Hyala va dë'wë ghën tsa në gëzëkëvëri na, fëti tar kabakashiy, kë. ³⁴ A ntsaa dza

vaa basanakëshiy ngwëvëa? A Yesëw *Këristëw dë'wë ghën tsa ci mëtiy ta kwëma shi jikir na, zhini na kaa naa gwëramti va difa na, mba'a zhakatiy mbë mëti. Sa zhakatiy nay, mba'a dzaa nëzëyëy vëgha Hyala, tar bëla kwa bëzëmë në. Ka cë'wë Hyala të ghwëmmë. ³⁵ Wa niva shiy dza vaa mbay tihëvërimmë lë dë tsa dëmmë Yesëw Këristëw kia? Ya së sëvërimmë nahwëti kwëma, ya ë sammë mbëzliy ngëra'wë, ya mbë ma nza ghwëmmë, ya mbë ndërma, ya ë sëekëta kwëma gëmgëm naa dzëkën ghwëmmë, ya ë bëkwëmmë mëndiy, shiy tifa dzaa tihëvërimmë lë dë tsa dëmmë Yesëw Këristëwëw. ³⁶ Ta na navay war nja kwëma tsasli tsi mëndiy va mbë zliya dza kwëma kën ghwëmmë nza. Ma kë mëndiy:

A Ndë slëkëpë, ava war të mbërkë kwëma gha

nza mëndiy war mbë pëla bëkwënwëy ya hwëmba.

War nja ténkesli mbambahë mëndiy dzëti pëtsa dza mëndiy ta slaslashiy ta hënishiy mëndiy zhëghëtënyëy! kë mëndiy.

³⁷ Ya tsëgha nëzë kiy, war ghwëmmë na shiy dzaa nza ka miydalehi gwa'a gwa'a. Sa dza Yesëw Këristëw tsaa dëmmë vaa këtittëmmë. ³⁸ Va sa nzanay, ë sënay, na navay, nihwëti shiy tifa mba'a ghëshiy dzaa tihëvërimmë lë dë tsa dëmmë Hyala va sëvëri mbë Yesëw Këristëwëw. Ya bëkwë bëkwë nza ghwëmmë, ya të ghwëmmë nza ghwëmmëy, war mbë dëmmë dza naa nza. Ya ka kwal Hyala, ya nihwëti shi nza bërciy vë shi më ghwëmmëy, ka tihëvërimmë ghëshiy liw. Ya kwëmaa mëniya sënzenva, ya naa taa mëniya taa nza, ka tihëvërimmë na liw. ³⁹ Ya nihwëti shi ka bërciy dzar të ghwëmmë, ya ni takë takë, ya nimaba shi ngati Hyala gwa'ay, ka tihëvërimmë ghëshiy lë dë tsa d'itëmmë Hyala va sëvëri mbë Yesëw Këristëw Ndë slëkëmmëw.

8:27 8:27 Cem 139:1 **8:28** 8:28 Zhëwbë 2:10; Ef 1:11 **8:29** 8:29 Kwë 1:18; Ebr 1:6 **8:30** 8:30 1:7; 5:2; 2Tes 2:13-14 **8:31** 8:31-34 Ezay 50:8-9 **8:31** 8:31 Cem 118:6 **8:32** 8:32 5:8; Zhj 3:16 **8:34** 8:34 4:25; SlëniKY 2:33; Ebr 7:25; 1Zhj 2:1 **8:35** 8:35 2Kwë 5:14 **8:36** 8:36 Cem 44:23; 2Kwë 4:11 **8:37** 8:37 1Zhj 5:4-5 **8:38** 8:38 Ef 1:21; 1Kwë 3:22; 15:24; 1Pi 3:22 **8:39** 8:39 5:5; Zhj 3:16; 2Kwë 13:13; Ef 1:4; 2:4; 1Tes 1:4; 2Tes 2:16

9

*Kwømaa dzækən hwölfə ka *Izərayel*

¹ Kwøma dzee na ta gəzə sanay, kwøma katanj na na, ntsa mbə nəw *Kəristəw nzee, ka sla dzərvə yaw. Mbə cira na Safə tsa dēwdēw tsa njasa nza kwøma gəzee va ka sa katanj na, ya nəfə tsee na, mba'a zləbavə tsəgha. ² Yənəy, nja ntsa mbə mbəri nzee, ya hwəm̄ba na, mbə zhəra nəfə tsee ³ ta kwøma mbəzli mbə hwölfə ghəy ghəy *ka Zhəwifə. Ngwardəhira na ghəshi. Mba'a kə Hyala gar bazlantəra, ka təhəvərida lə Yesəw, ta mbə ka Izərayel mbəlishi nzay, wəzə dzee favə tsəgha nza. ⁴ Ghəshi kiy, jijihiy Izərayel na ghəshi. Hyala təravəshi na mba'a məntishi ka ndərazhi nzə. Dzəghwa mba'a cintishi njasa nza shəndəkə tsa nzə, dza na mba'a slaghwa kiri kwa jipə shi li. Mba'a bənavəshi *kwøma pəhəti na ngəshi, mba'a cintishi njasa ka ghəshi pəra'wanta dəvə shi. Dza na mba'a mbəlanakəshi miy tsa nzə, ta mananshi shi wəzə ni ghəngħən ghəngħən. ⁵ Səvəri mbə hwölfə mbəzli yakə jijihiyəy, ghala səəkə tə *Abərahām səvəri ghəshi. Zhini sa səəkəy Kəristəw, ta nza ka ndə ngəri bə na, səvəri mbə hwölfə shi məndi yakə dība. Ghənzə tsəgha kiy ə pə ghwəmməə fal Hyalaa sləkə shiy gwa'a gwa'a ya hwəm̄ba nzə. *Amin! *

⁶ Ya tsəgha nzə bay, ə nə ya, mənti kwøma nzə va niy gəzəkə Hyala məni nzə naw pənəw, əhən. Ma kwøma dēe gəzəy, gwanashi na jijihiy Izərayel ka mbəzli Hyalaw, dēe gəzə. ⁷ Ya jijihiy Abərahām kiy, gwanashi niy nza ghəshiy jijihiy Abərahām slar slar ni njasa niy gəzanakə Hyalaw. Sa nzana ma kə Hyala niy ni ngəciy: «Mbəzli mbə hwölfə *Izakə na shi dza məndiy har ka jijihija slar slar ni» kə niy ni. ⁸ Ma mbə gəzə kwøma va ghwəmməə nighə tsəgha kiy,

nihwəti ndərazhi yakə Abərahām na niy mənishi ghəshi ka ndərazhi Hyalaw. War kwataka ndərazhiy niy yakə Abərahām dzar kwa kwømaa niy gəzanakə Hyala va na jijihiy Abərahām slar ni. ⁹ Ma kə niy ni ngəciy: «A Abərahām, kee zhəkə ge'i lə vəghwə tsa nza ghwəmməə tsa mbə sanay, *Sara yakə zəghwəə zal» kə niy ni.

¹⁰ Kwataka sava na dība kiw. Tsəgha mənta na lə ihwəhwər yakə *Rebeka va ghəshi lə jijimmə Izakə ¹¹⁻¹² Ma kə Hyala niy ni kaa ngəciy, a tsa jəw tsa va zəghwə dzaa bəhwə dikə va zəmbəghəy tsa dikə tsa, kə niy ni. Ghala vəghwə tsa gəzə Hyala va kwøma va tsəghay, Rebeka ghwəla ta ya ndərazhi va niy nza na, ya gar nə ghwəmməə, sa mənti tsahwəti kwøma jikir na, mba'a tsahwəti mənti na wəzə na, va tsəgha mənti na tsəgha, pə ghwəmməə. Na na Hyalay, ə gwəravə naa mənti tsəgha ta mbəə cipə njasa ka naa məni nanzə kwøma, njasa dī na ya hwəm̄ba, ka təra ni nzə mbəzli dzar mbə mbəzli njasa dī na, kala kama tə sləni wəzə na mənti ghəshi. ¹³ Njasa nzana va tsəgha məndi tsasliiti mbə zliya dībaa dzəkən ihwəhwər Rebeka va. Ma kə məndi na: «*Zhakwapə na tsee, e dīti, mba'ee zlay *Ezaw» kə Hyala, kə məndi.

¹⁴ Ghənzə tsəgha kiy, njaa dza ghwəmməə nia? Ka məni kwøma Hyala lə kwal tsa nzəw, dza ghwəmməə ni na? Am nava tība tepəw! ¹⁵ Aa niy gəzanakə kaa *Məyizə ghala mbəradzəta, ma kə niy niy: «Ma yənəy, kaa ntsa dēe məni wəzə hwər dzee məni wəzə hwər. Ta ntsa dēe hwər tsee zhəra dza hwər tsee zhəra» kə niy ni. ¹⁶ Mba'a kə Hyala təravə ndə, dī na gəzə kiy, ka nzana lə dī tsa ntsa va, ya tə kwøma mənti ntsa vaw, war Hyala təravə na tsəgha, lə wəzə tsa nzə, tə sa dī na təra ci ¹⁷ Ava tsəgha gəzəkə Hyala kaa *Farawanj, mazə ka *Ezhipətə mbə zliya nzə dība. Ma kəy: «Yən tivəŋa naa

9:2 9:2-3 Səvəri 32:32 **9:4** 9:4 mənti shi ka ndərazhi nzə: Səvəri 4:22; 'Wəzh 11:1; shəndəkə: Səvəri 16:10; 24:16-17; 40:34-35; sla kiri: Ghava 17:7; Səvəri 24:7-8; kwøma pəhəti Hyala: Səvəri 20:24; mbəlanakə miy: 3:2, 4; 4:13, 17; Gal 3:6, 14 **9:5** 9:5 15:8; Səvəri 3:6, 15; Kəristəw: Mt 1:1; Rm 1:3-4 * **9:5** 9:5 Ma kə nihwəti mbəzli kaa gəzə kwøma vay: Kəristəw tsa vay, Hyala na. Ghəci sləkə shiy gwa'a gwa'a! Ə pə ghwəmməə fal ya hwəm̄ba, kə ghəshi. **9:6** 9:6 3:3-4; 2:28-29 **9:7** 9:7 Ghava 21:12; Mt 3:9 **9:8** 9:8 Gal 3:7; 4:23 **9:9** 9:9 Ghava 18:10, 14 **9:10** 9:10-12 Ghava 25:21-23; Rm 11:6 **9:13** 9:13 Mala 1:2-3 **9:14** 9:14 3:5; Nəw 32:4 **9:15** 9:15 Səvəri 33:19; Mt 20:1-15 **9:16** 9:16 Ef 2:8 **9:17** 9:17 Səvəri 9:16

fiyŋa ka mazə, nza gha zhiniɗa ghən, ma sa ka gha zhiniɗa ghən na, nzee mbəə canshi bərcee kaa mbəzli, nza slən tsee mbəə dzantəvay tə hidi gwa'a gwa'a» kə.
 18 Ava tsəgha na na Hyala. Kaa ntsa di na mənɪ wəzə hwər ka naa mənɪ, ntsa di na mənɪ ka ndə zhini ghən na, mba'a mənɪ.

Ndə tibia kambə ghəpə mbə kwəma mənɪ Hyalaw

19 Sa nzana va tsəgha kiy, nda nza tsahwəti ndə ni «Ya sa nzana tsəgha na, waa shi zhini Hyalaa bə fəti kaa mbəzli? Ta mbay ndəə mənɪ nahwəti kwəma dzəghwakən na bərkanati na va kaa ndə shəkəna?» kəy. 20 Gha gha ndə ngəri tsa ngati Hyala va kanta ghəpə lə dəw gəla kwəma tsəgha na va kiy, wa ndə nza ghaa? Kwəma səəkə ghaa favə rəkidiy gəzə kaa ndə nga ghəni: «Tawa ngatəra gha tsətəsa» kəa? 21 A kwal va ndə nga ghəni ta mənɪ shi di na lə rikidi. Mba'a kəə diy, nga' ngavəri, mba'a ngati shaka kwa cihwanwa lə tsahwəti, ma tsahwəti na, mba'a ngati shaka kwa ta er gəmshi ni li.

22 Njasa nza ndə nga ghəni va lə ghəniy, ava tsəgha na Hyala lə ke ngəri kwərakwə ki. Ya njaa di na mənɪ li shiy, kwəma gha mbə kwəma nzəw. Ə di na mbəzliy sənay bə nəfə tsa nzə, mba'a cintishi bərɔi nzə, dzəghwa na ki ka sə'wa kwəma mbəzli bəti na va nəfəə dzəkən shi, dza na ta zamtishi, war ka sə'wa, war ka sə'wa. 23 Dibay ə di Hyala mbəzliy sənay njasa nza shəndəkə tsa nzə, dza na ta fəə dzəti ghwəmmə, ghwəmmə shi mənɪtəmmə na va wəzə hwər. Ghala mbərədzəta niy fəyəmmə na vəgha bəla, ta fə shəndəkə tsa nzə vaa dzəti ghwəmmə. 24 Ghwəmmə gwanamməy, mbəzli mananatishi Hyala wəzə hwər mba'a harvəshi ta nza ka shi nzəə gə ghwəmmə. Kwataka mbə hwəlfə *ka Zhəwifə harvəmmə naw, pa' mbə hwəlfə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə harvə na mbəzli. 25 Njasa niy gəzəkə

Hyala va mbə zliya tsasliti 'Wəzhe *ndə gəzə kwəma Hyala. Ma kə niy niy: Hwəlfə mbəzliy niy kama ka mbəzlee kwatanay, ta harshi dzee, ka mbəzlee. Hwəlfə mbəzliy niy dimee kwəma shi kwatanay, ta di kwəma shi dzee.

26 Ge'i dzəghwa tə pətsaa niy gəzanakəshee va yən Hyala: «Ghwəyəy, mbəzlee nza ghwəyəw!» pənəy, ava zhəghwa tə pətsa va dzee ta harshi yən Hyala kwa bəpə piy: «Ghwəyəy ndərazhee nza ghwəy!» pən ngəshi, kə niy ni.

27 Ma na hwəlfə ka *Izərayeləy, a *Ezay ndə gəzə kwəma Hyala gəzamti kwəma gəzanakə Hyalaa dzəkən shi gwa'a, ma kəy:

Ya war nja ndarghə kwa həl na mbəzli mbə hwəlfə ka Izərayel daj tsa shiy, war nihwəti mbəzli jəwə gwa'a tsəgha na shi dza Hyalaa mbəliti mbə shi.

28 Ka dza kwa sləkəpəə dzamti vəghwəw, ta səəkə dza naa dzəti hidi, ta mənɪ shi gəzəkə na va mənishi gwanashi, kə.

29 Zhini ba na, mba'a Ezay tsa va niy gəzəkə kwatanata: Kala sa tərəmbəy Hyalaa sləkəpə va nza bərɔi vəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a nihwəti mbəzli mbə hwəlfə ghwəmmə jəwə nzay, ci ghwəmmə zammə gwanammə nza, nja mbəzli mbə məlmə ka *Sədəm lə shi mbə məlmə ka *Gwəmər, kə niy ni.

*Ka kwəmavə tsəhə ndə kwa kwəma Hyala, lə nəw *kwəma pəhəpəhə naw*

30 Mbə kwəma va tsəgha kiy, a ghwəmmə nay, ta na *mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, niy pəla kwal tsaa dzəghwa kwəma Hyala ghəshiw. Dzəghwa Hyala sana kiy, mba'a mənɪtishi ka mbəzliy dzaa dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tibia, sa banavə ghəshi nefer shi. 31 Ma hwəlfə mbəzli ka *Izərayel nashi ki na,

mbø pøla kwøma pøhøti Hyala ghøshi niy nza ta nøw, nza ghøshi mbøø mønishi ka mbøzliy dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa. Sa kwømavø ghøshi na, mba'a ghøshi kørayshi mbø kwal. ³² Sa wana kørayshi ghøshi kwa kwal kia? Sa niy ðanavø ma ghøshi nefer shi kaa Hyala. Ma mbø zøzø kwøma shiy, a ghøy dzaa møninyø ka mbøzliy dzøghwa kwøma Hyala tø kwøma møni ghøy, kø ghøshi niy ni. Mba'a tøhwøni tsatsatishi tø hakwø tsa nø møndi va hakwø tsa tøhwøni, kø møndi ki. ³³ Hakwø tsa vay, a møndi gøzøkø kwømaa dzøkøn mbø zliya, ma kø møndiy: A kø Hyalay: Avee føy hakwø† tsa dza mbøzliy tsa tøhwøni ti mbø mølmø *Shiyayw, kølba dza søfa mbøzliy føladi dzøy ti ta bø tørø dza naa nza. Ma ta nza ki, ya wa ntsaa dzaa ðanavø nøfø tsa ciy, ka dza naa nza hashiw, kø.

10

¹ A ngwarmøhira, jøw ðee ka Izørayel mbølishiw, ghønzø na kwøma cø'wee va Hyala, ya hwømba mbø cø'wee. ² Na navay, e sønay a ghøshiy ði nøw Hyala tørøw. Ø na na nzanay, sønata kwøma ghøshi mbø ði nøw Hyala shi vaw. ³ Sønay kwal tsa cintishi Hyala kaa mbøzli ta dzøghwa kwøma nzø ghøshiw. Sa dza ghøshi na mba'a ghøshi dzømbøshi mbø pøla tsa shi kwal dø'wø ghøn tsa shi, ta dzøghwa kwøma Hyala. Dzøghwa tsøgha ki, kala ði ma føti ghøshi va Hyala ta zløba kwal tsa cimmø na va, ta dzøghwa kwøma nzø ghwømmø. ⁴ Sa nzanay, mbø *Køristøw kørkøva kwøma pøhøti Hyala. Ya wa ntsaa ðanavø nøfø tsa ciy, ta mbay dza naa dzøghwa kwøma Hyala kala hazløni tifa.

Ta mbøliti mbøzliy ðanavø nefer shi, dza Hyala gwanashi

⁵ A *Møyizø niy tsaslitliy dzøkøn njasa dza ndøø kwømavø dzøghwa kwøma

Hyala dzar kwa kwøma pøhøpøhø na. Ma kø niy niy: «Ntsaa dzaa nøwti *kwøma pøhøti Hyala va gwanatay, ta kwømavø piy dza na tø sa nøwti na kwøma va» kø niy ni. ⁶ A na dzøghwa kwøma Hyala tø sa ðanavø ndø nøfø tsa ciy, avanta kwøma gøzøkø møndiy dzøkøn mbø Zliya Hyala: «Øntaa gha dzaa tøkø mbø nøfø tsa gha na, wa ntsaa dzaa dzømø ghwømmø gar dza ghøciy harkøghwa Køristøw møðaa?» pø gha ma. ⁷ Zhini øntaa gha zøzø ða na: «Wa ntsaa dzaa dzøghwa hidfi gar dza ghøciy zhinikømmø Køristøw søkø kwa kwølia?» pø gha ma. ⁸ Ma kø møndi kaa kwøma tsaslitli møndi mbø zliya nanzøy: Ava vøgha gha na kwøma Hyala ndøkøwø ndøkøwø, mbø miy tsa gha, lø mbø nøfø tsa gha na, kø møndi. Kwøma va na sa gøzø ghøy va kaa mbøzli, nø ghøy, ðanavømmø nefer ghwøy kaa Hyala pø ghøy ngøshi. ⁹ War gøzøkøvøri ma gha lø miy tsa gha tø ngwøla: «Yesøw na Ndø sløkøpø» pø gha, mba'a gha zløbati mbø nøfø tsa gha katan a Hyala zhanakati mbø møti pø ghay, ta mbølantøna dza Hyala. ¹⁰ Mba'a pø ghwømmø ðanavø nefer ghwømmø kaa Yesøwøy, ta ndammø kwal tsaa dzøghwa kwøma nzø dza Hyala. Mba'a pø ghwømmø gøzøkøvøri lø miy tsa ghwømmø, a ghøy zløbavø Yesøw ka Ndø sløkønyøy, pø ghwømmø dibay, ta mbølitømmø dza Hyala. ¹¹ Sa nzanay, a møndi gøzøkø mbø Zliya Hyalaa dzøkøn kwøma ci, ma kø møndiy: Ya wa ntsaa dzaa ðanavø nøfø tsa ciy, ka dza naa hashiyøw, kø møndi. ¹² Mbø gøzø kwøma va kiy, tørambø ghala møndi mbø *ka Zhøwifø lø *mbøzliy kamaa ka Zhøwiføw. Ndø sløkøpø tsa kwøtiy tsa sløkø na mbøzli gwanashi. Ya wa ntsaa har ta køøti ghøciy, ta køøtiti dza na, ya mbø namaba kwøma. ¹³ Tsøgha tsaslitli møndi mbø zliya, ma kø møndiy: «Ya wa ntsaa har Ndø sløkøpø ta køøti ghøciy, ta mbøliti dza Ndø sløkøpø» kø møndi.

¹⁴ Ya tsøgha na kwøma va kiy, njaa

9:32 9:32 4:4-5 **9:33** 9:33 Ezay 8:14; 28:16; 1Pi 2:6-8
Yesøw Køristøw. **10:1** 10:1 9:1-3 **10:2** 10:2 SløniKY
10:5 SløniTaH 18:5; Gal 3:12 **10:6** 10:6-8 Nøw 30:12-14
10:12 10:12 3:22 **10:13** 10:13 Zhøw 3:5

† **9:33** 9:33 Ma hakwø tsa va, ya kølba va kiy, ghøci na
22:3 **10:3** 10:3 1:17 **10:4** 10:4 Gal 3:24-25 **10:5**
10:9 10:9 1Kwø 12:3; Flp 2:11 **10:11** 10:11 9:33

dza mbözliy har ta kætishi ghöci, ghöshi kè kala ßanavè nefer shi kia? Njaa dza ghöshi ghaa ßanavè nefer shi, ghöshi kè kala sækè favè gèzè kwömaa dzækèn kia? Njaa dza ghöshiy ghaa favè kwömaa dzækèn, ndè kè kala dzaa gèzanshia? ¹⁵ Zhini diba kiy, njaa ka ndè dzaa gèzanshi kwöma va kaa mbözli, ndi kala dzaa ghwèni ndèa? Mba'a kè mèndi ghwènashi mbözli ta gèzè kwömaa dzækèn kiy, njasa tsasliti mèndi va mbè zliya dza naa nza, ma kè mèndiy: «Jèw vèshi mbözli ta mbözliy sækè ta gèzanshi kwöma wèzè naw» kè mèndi. ¹⁶ Ya tsègha nzè kiy, mbözli gwanashi zlèbavè na Yèwèn kwöma wèzè naw. Va tsègha nè *Ezay ndè gèzè kwöma Hyala: «A Ndè slèkènyè, wa ntsaa zlèba kwöma gèzanshi ghèy mbözli kia? Dan na ghèshiw» kè. ¹⁷ Di na gèzè kiy, sa ka ndè favè kwömaa dzækèn Yesèw, ka ndè ßanavè nèfè tsa ci, dibay, ka favè kwömaa dzækèn Yesèw ndè, kala kafèy ndè ta dzaa gèzanciw.

¹⁸ A na kwöma dèwee kiy, è nzana kala favè gaka kwöma va ka Izèrayel katar shèkènaa, njaa? Tibaw, a ghèshi favè! Tsègha kè mèndi mbè zliya, ma kè mèndiy:

A mbözli tsèhèshi ta gèzè kwöma Hyala tè hidì gwa'a gwa'a.

A gèzè kwöma shi tsèhèta ya tè pètsaa gwèramti kèrakè tè hidì, kè mèndi.

¹⁹ A na kwöma zhinee dèwèy, è fèti ma ka Izèrayel ghèn ta kwöma va shèkènaa, njaa? Ènyè tibaw, ta na navay, a ghèshi fèti ghèn, è dì ma ghèshi zlèba gwa'a tsègha. Sa nzanay, a Mèyizè, ndè gèzè kwöma Hyala niy gèzamti ghala mbèradzèta:

A kè Hyalay, kè:

«Ta kafèkè hèrhè dzee kwa hwèr ghwèy nza ghwèy hèrhè va hwèlfè mbözli gèmshi ni.

Ta ßakati nefer ghwèy dzee dzækèn hwèlfè mbözliy sènata ma kwöma» kè Hyala,

kè Mèyizè niy ni.

²⁰ Zhini ma kè Ezay ndè gèzè kwöma Hyala diba, kala hazlèni ma na:

A kè Hyalay: «Ma yèn, yèn Hyalay, hwèlfè mbözliy niy sækè maa pèlahwèra na shiy nara!

Kaa mbözliy sækè maa cè'wèhwèra cintee ghèn tsee» kè Hyala, kè Ezay.

²¹ Dzèghwa ma kè Hyalaa dzækèn hwèlfè ka Izèrayel nashi ki na:

Yèn kiy, ghala mèkèshi nzee war tèdì tèdì dèvee

ta ka 'wè mbözli mbè hwèlfè tèravee na, dzèghwa ghèshiy, kala dì ma fèti vèya, ka zhinira ghèn, kè.

11

*Gèzè kwömaa dzækèn hwèlfè ka *Izèrayel*

¹ A na kwöma zhinee dèwè diba kiy, va sa nzana tsègha kiy, ndèghaa ndèghamti Hyala hwèlfè ka Izèrayel, ni nzè va mbözli tsègha ki shèkèna? A pèn. Am, nava tìba tepèw! Yèn Pèl dè'wè ghèn tseyey, ndè ka Izèrayel nzee. Mbè takè tsa *Benzhamènyè ntsa mbè jijihiy *Abèraham yakèra mèndi. ² Ndèghamti Hyalaa ndèghamti hwèlfè mbözli nzè va tsèhavè na ghala kwatarjataw. Zèzètim ya tè kwöma tsasliti mèndi va mbè Zliya Hyalaa dzækèn kwöma *Eli, ghala pètsaa gèzè na kwöma kaa Hyala, ta kwöma ka Izèrayel. Ma kè niy niy:

³ «A Ndè slèkènyè, ava gwa'a bakwamti ka Izèrayel ka gèzè kwöma gha, mba'a ghèshi ndanamti pètsa fè mèndi shiy ti ta tana. War yèn kwètira tèrmbè na ka ntsaa nèw kwöma gha sana. Zhini ßay avashi mbè pèla pèslira kwèrakwè ßa» kè. ⁴ Njaa niy nè Hyala kaa zlèbanci nanzè kia? Ma kè niy niy: «Kwètina nza ghaw. Avanyè sènzènvay, mbözli diwèy diwèy mbèrfènyè mètsèkè tèrmbèy ya, shiy nèw kwèmee ya hwèmba nzè, kala sækè ghèshiy tsèfèkwèhwè tsèfèkwè kwa kwöma mbèri tsa har mèndi vaa *Bal ta cè'wè ci» kè niy ni. ⁵ Ava tsègha

10:15 10:15 Ezay 52:7 **10:16** 10:16 Ezay 53:1; Zhj 12:38 **10:17** 10:17 Zhj 17:20 **10:18** 10:18 Cem 19:5
10:19 10:19 Nèw 32:21; Rm 11:11 **10:20** 10:20 Ezay 65:1; Rm 9:30 **10:21** 10:21 Ezay 65:2 **11:1** 11:1
SlèniKY 22:30; 2Kwèr 11:22; Gal 1:13-14; Flp 3:5 **11:2** 11:2 11:29; Cem 94:14; Zher 31:37 **11:3** 11:3-4 1Mezh
19:10, 14, 18 **11:5** 11:5 9:27

na sana sänzenva, lə tsa ghwəmmə tsa vəghwə kwərakwə ki, war mbə tərmbəy nihwəti mbəzli na Hyala, mbə hwəlfə mbəzli nɔə va təravə na njasa dī na, lə wəzə hwər tsa nɔə. ⁶ Lə wəzə hwər tsa nɔə kə Hyala təravəshi kiy, ka dza naa nza tə sləni wəzə na mənti ghəshiw. Ma mba'a kə təravəshi tə sləni mənti ghəshi nzay, zhəmə shi niy dza naa wanshi nza, ghalaba na ka dza məndiy ni wəzə hwər mananati Hyala kaa mbəzli, kə məndi ghwəla nzaw.

⁷ Njaa dī kwəma va gəzə sana kia? Di na gəzəy, ma kwəmaa niy nza hwəlfə ka Izərayel va mbə pala nɔəy, kwəmavə ghəshiw. Mbəzli təravə Hyala mbə shi na shiy kwəmavə. Ma niy tərmbə na, mba'a Hyala mənti nəfə tsa shi caslakə. ⁸ War tsəgha niy tsasliti məndi mbə zliya kwərakwə, ma kə məndi niy niy: A Hyala mənti məhərli shi caslakə, mba'a gharamti mətəhi shi va nəghətaa ghəshi nay pi.

Dza na nə'wə nə'way slimim shi, va nəghətaa ghəshi favə kwəma, pa' ghala vəghwə tsa, kə.

⁹ Zhəghwa ma kə *Davitə ɔa na: Mba'a kə ghəshi ɔasəshi ta zəmə shiyəy, ə ka ɔasəva tsa shi va dzaa mbəərəy, ka zləkwə tsaa dzaa təmə'wəhwəshi, ta tərə ghəshi, ka zhəvaa ngata ta kəriŋəhwəshi. Tsəgha kə Hyala wanavəshi na shi zhəmə.

¹⁰ Ə kə mətəhi shi ghwəlfəshi, kala nay pi ghəshi ghwəla. Məntishi, a kwemer nza kən shi ya hwəmba, mba'a ghəshi dalishi va kwemer va, kə.

¹¹ Kwəma zhinee dəw dība kiy, sa bəhwə ka Izərayel va tərə kiy, ə dza ghəshiy nza tə pi kwa gwa'a shəkəna? pən. Am, nava tība tepəw. Nanzə kiy, tə sa mənti ghəshi va kwəma jikir na na, mba'a Hyala mbəliti hwəlfə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Sa mənti Hyala va tsəghay, ta mbə ka Izərayel hərəhə va nihwəti mbəzli va nə na. ¹² Ghala pətsa

mənti ka Izərayel *kwəma jikir nay, dza Hyala mba'a mananatishi wəzə tərəŋw kaa mbəzli tə hidī. Ghala pətsa tərəshi ghəshi kwa kwal Hyala na, mba'a hwəlfə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwəmavə təfə miy va Hyala. Mba'a kə Hyalaa məni wəzə kaa nihwəti mbəzli ghala pətsa dī ma ka Zhəwifə fəti və kiy, hanaba sa ka ka Zhəwifə tsati titihwə tsa shi kaa Hyala shəkəna. Tərəŋwəba ghalaba dza Hyalaa məni wəzə kaa mbəzli.

Njasa mbəliti Hyala mbəzliy kamaa ka Izərayel

¹³ Nana kiy, kaa ngəŋwəy ghwəy *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə dēe gəzə kwəma, sa nzana yənəy ndə kwal tsa Yesəw nzee, sa ghwəni Hyala ta dza ta gəzə kwəma Yesəw kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Mbə vəshi nzee tərəŋw ta sləni ndara na va. ¹⁴ Ma dī yay, mba'a mbəzli mbə hwəlfə ghəy ghəy ka Zhəwifə nara tsəgha. Ma sa ghəshi nara na, nza hərəhə ghərənshi, nza nihwəti mbəzli mbə shi səəkə, nza Hyala mbəlitishi lə sləni ghəree va. ¹⁵ Kwa vəghwə tsa nzana ghala pətsa zhəghanavə Hyala hwəm kaa ka Zhəwifə, mba'a sləkati kwəma kwa jipə nɔə lə nihwəti mbəzli tə hidī gwanashi, mba'a jakəta li shi kiy, njaa dza naa nza ghala pətsa dza Hyalaa zhiniy zləbavə ka Zhəwifə kia? Kwəma wəzə tərəŋw dza naa nza, ta zhakatishi dza mbəzli mbə məti.

¹⁶ A ghwəy sənay, bəvə ma ndə kwa taŋa dafa gha ndəə ngakəghwa, mba'a ndə ɔanavə kaa Hyalay, naa tərmbə va dafa gwanata na, sa Hyala va ka naa nza kwərakwə. Mba'a kə ndə bəvə dəŋw fəə ɔanavə kaa Hyala dīɔay, shi nɔə dza naa nza gwanashi, lə dividivi tə fə va shi kwərakwə. ¹⁷ Ma hwəlfə ka *Izərayel sənzenva kiy, nja dəŋw fə wəzə na ngwəbəy ndə kwa tsa ci na. Dza na mba'a ga'wamti nihwəti dividivi tə dəŋw fə va, mba'a dza slaslakəŋwəy ghwəy shiy kama mbə hwəlfə ka Izərayel, nja dividivi tə fəhi kwamti gəmshī ni ghwəy, mba'a tsəbatəŋwəy dzəti dəŋw fə va, tə

pøtsaa nza niy slaslamti na va. Ma shi wözə ni dza ka Izərayel kwəməvə na, mbə kwəməvəshi ghwəy gwanəwəy lə nihwəti ka Izərayel tsəgha ki. Sa nzana səkə mbə dəw fə dividivi tə fə kwəma shi zəmə ghəshi. ¹⁸ Ava va tsəgha kiy, gha gha dəvə fə tsəbati mēndi vay, əntaa gha dzaa vəshi, ka 'wəshi ni slaslamti mēndi va dividivi ma. Wa na na gha va kwəma dza gha vaa zhəmbəna mbə vəshi lia? A gha sənay, gha kəsəti na dəw fəw, dəw fə na saa kəsətəna. ¹⁹ Nda nza ndə ni: «A Hyala slaslamti ni va dividivi ta mbee nza kwa pøtsa shi na nee, kəy». ²⁰ Yan, tsəghaa nava nanzə a ghwəm sənay. Nanzə kiy, sənay tə gha ba, sa di ma ghəshi bə nefer shi kaa Hyala va tsəgha slaslamtishi mēndi. Ma sa nzana mba'a gha banavə nəfə tsa gha na gha ki na, dza na mba'a tsəbatənaa dzəti pøtsa shi va. Mbə kwəma va kiy, əntaa gha dzaa vəshi ma. Wözəba hazləni pə ghaa hazləni. ²¹ Kwa vəghwə tsa nata gha Hyala, kala zlashi ka Izərayel ghəshi dividivi tə fəy, hanaba gha gha tsa tsəbati mēndi tsəbə tsəbə shəkəna? War kala banavə nəfə tsa gha pə gha kaa Hyala kwərakwəy, ta təhantaa dza Hyala. ²² Nighətim njasa nza Hyala wözə tsa nzə, zhini ka ndə di ma *kwəma jikir na ghənzə diba. Mbəzliy shikəshi kwa kwal tsa nzə mba'a ghəshi nəfayəy, ka di kwəma shi na ghwəlaw. Ma kaa ngəwəy ghwəy nihwəti mbəzli na, mba'a mēnti wözə hwər, kama nzəy tsa ghwəy war mbə wözə hwər tsa nzə va, kala tsəghay, ta zhəghavəwəy hwəm dza na kwərakwə ba. ²³ Ka Izərayel va sənənva, war mba'a kə ghəshi bə nefer shi kaa Hyalay, ta zhini dza Hyalaa zhanatishiy zhəti pøtsaa niy nza ghəshi va ti. Sa nzanay, a bərçi və ta mbəə zhanatishi. ²⁴ Ghwəy ghwəy mbəzliy kamaa ka Izərayeləy, nja dividivi tə fəhi gəmshini kwamti nza ghwəy, dza Hyala mba'a dzaa kəslikəwəy, mba'a səkə tsəbatəwəy dzəti dividivi tə fə nzə ngwəbəti na wözə na. Mba'a Hyalaa

mbay mēnti tsəgha lə ghwəy kiy, hanaba ka Zhəwifə, ghəshi shi nja dividivi tə fə va də'wə ghən tsa nzə, ka Hyala mbay zhanaghwashini ma kwa pøtsa shi shəkəna, ta mbay dza naa zhanatishi.

*Njasa dza kwal mbəli tsa ka *Izərayel zhiniy gwəməy*

²⁵ A ngwarməhira, e di gəzəwəy nahwəti kwəma sənata ma mēndi, a ghwəy mbəə sənata, əntaa ghwəy dzaa dzaəwəy dzəmbə vəshi «Nja mbəzliy tsəhwələnəy nza ghəy na ghəy ki» pə ghwəy taa ni ma. Ma kwəma nata ghwəy va, nahwəti bəla mbəzli ka Izərayel kala di bə nəfə tsa shi kaa Hyalay, kwa gwa'a dza ghəshiy nzəyshi war tsəghaw. Sa ka mbəzli tərati Hyala mbə hwəlfəhi nihwəti *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə banavə nefer shi gwanashi kaa Hyalay, ta zhəghəva dza mbəzli mbə hwəlfə ka Izərayel dza ta bə nefer shi kaa Hyala.

²⁶ Ma tsəgha kiy, nza Hyala mbəlantishi gwanashi ta nza ghalaba, njasa gəzəkə zliya va, a kəy:

Səkə mə dəlagwa *Shiyəw dza Ndə mbəlipəə səkə.

Sa ka na səkəyəy, ta yabanti jikir tsa mēnti

take tsa mbəzli yakə *Zhakwapə dza na.

²⁷ Ava kwəma va dza naa nza ka *sla kiri tsa slati ghəy

kwa jipə ghəy li shi,

ghala pøtsa dzee yabanti kwəma shi va jikir na, kə Hyala.

²⁸ Mbə kwəma na, ghwəmmə kəə nighəy, a ka Izərayel mənishi ka ka jaka Hyala tə mbərkə sa zləbati ma ghəshi Yəwən kwəma wözə na. Mənta kwəma va tsəghay, ta mbə ghwəy ghwəy *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə mbələnəy. Dza kwa nahwəti bəla dibay, a Hyala təravəshi, mbəzli diti na na ghəshi, sa nzana tsəgha ghənzə niy gəzamti kwatanata kaa jijihishi. ²⁹ A na Hyala war mba'a kə mbəlitiy banavə shiy kaa ndəy, kar naa zhinəhwəshiw. Mba'a kə harvə ndəy, ka zhini naa zlay ghwəlaw.

³⁰ Ma ghwəy ghwəy mbəzliy kamaa ka

Zhəwifəy, niy di fəti ghwəy va Hyalaw, sa dza mbəzli mbə hwəlfə ka Zhəwifə kwərakwə ki na, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə di ma fəti va Hyala, dza hwər tsa nzə, mba'a zhiniy ghavə zhanta tə ghwəy nana ki. ³¹ Tsəgha na lə kwəma shi sana kwərakwə ki: Sənzənvay, ka di fəti ghəshi va Hyalaw. Ta mbəə way, ta mbə hwər tsa Hyalaa zhanta ti shi njasa zhanati na va tə ghwəy kwərakwə. ³² Ava tsəgha zlashi Hyala mbəzli gwanashiy di ma fəti və, ta mbə hwər tsa nzəə zhanta ti shi gwanashi.

Dikə na Hyala tərəjw mbə shiy gwa'a

³³ Hyala katanəy, kwətita na tə tsa nzə va wəzə hwər, tərəjw na məhərli və, mba'a sənata kwəma gwa'a gwa'a, Kwəmaa tsava ntsaa dza vaa sənata ngwəvə Hyala njasa sla naa? A ntsaa dza vaa sənay kwal tsa nanzə kwəma mənī naa? ³⁴ Tsəgha kə zliya nzə kwərakwə, ma kəy:

Wa ntsaa dzaa sənata təkə kwəma təkə
Ndə sləkəpəa?

Wa ntsaa dzaa mbay canci kwəmaa?

³⁵ Kwəmaa tsava ntsaa səəkəə banavə
shiy kaa Hyala

gar wanci shi ci ghənzəa? Ghəci tibaw!
kə.

³⁶ Sa nzanay, səəkə və səəkə shiy
gwanashi, ghənzə nighə naa dzəkən shiy
gwanashi. Zhini, shi nzə shiy gwanashi
diba.

Dzəti Hyala kə mbəzli tə hidiy fə
shəndəkə ya pa' hwəmba nzə. *Amin!

12

Njasa ka ghwəmmə nza mbə nzəy tsa ghwəmmə, kwa kwal Hyala

¹ Sa nzana tsəgha kiy ngwarməhiray, ə
cə'wəjwəy ya, njana nzana mba'a hwər
tsa Hyalaa zhanta tə ghwəmmə tsəghay,
ə pə ghwəy banavə ghən tsa ghwəy kaa
Hyala mbə dəvə nzə, mba'a nzəy tsa
ghwəy mənīy nja shi kəsəvə mənīdi ta
slantishi kaa Hyala, mənījwəyəm ka shi

nzə, ka təbanta. Ava tsəgha na gəla cə'wə
Hyala slar slar na va ghwəy. ² Əntaa
ghwəy dzaa nəw səəbə nzəy tsa mbəzli
tikə tə hidī ma. Banavəm kwal kaa
Hyala, a ghənzə ndanjwəy yəwən zəzə
kwəma. Ghalabəy, ta mbay dza ghwəy
təra na di Hyala kwəma, ka sənata na
wəzə na kwəma, lə naa təbanta kwəma,
mba'a kwal tsa kwəma, gwanata tsa nzə.

³ Tə mbərkə sa pəərətəra Hyala ka
ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəwəy, vanta
kwəma dēe gəzanwəy: Əntaa ndə mbə
ghwəy dzaa dzay ta kəli ghən tsa ci gəm
ma. Əntaa ghwəy həbə kwəma kən
ghwəy ma, ge'i ge'i njasa nza ghwəy,
pə ghwəy kəray bəti ghən tsa ghwəy.
Dzəghwa tə pətsa kəray na ghwəy va
bərqi ndanjwəy Hyala mbə kwəma nzəy,
tsəgha pə ghwəy kəray bəti ghən tsa
ghwəy kwərakwə.

⁴ Ya wa ndə mbə ghwəmmə sanay,
daj na bəla tə vəgha ci kwətīy. Ya
nama bəla tə vəgha ndəy, war lə na nzə
sləni na tifa, ⁵ ava tsəgha nza ghwəmmə
sana kwərakwə ki, mbəzli daj ghəngən
ghəngən nza ghwəmmə. Dzəghwa ki
na, ka vəgha ndə kwətīj ghwəmmə
mənimmə, sa jakəmmə ghwəmmə tə
Kəristəw. Zhini, jakəjakə ghwəmmə
gwanammə kwa jipə ghwəmmə njasa
ka bəlahi tə vəgha vaa nza jakəjakə.

⁶ Dzəghwa Hyala lə wəzə hwər tsa
nzə, mba'a tahavəmmə bərqi ghəngən
ghəngən, ta ghəranta sləni nzə. Njana
mənətmə na tsəghay, ya wa ndə na,
ə kəə ghəra sləni lə nīci bərqi banavə
Hyala. Mba'a kə Hyala ndaja bərqi
gəzə kwəma nzə kaa mbəzliy, njasa dza
naa dzava kwa kwal Hyala, pə ghaa
gəzə. Njasa ciya na va kwal tsa gəzə
nzə. ⁷ Mba'a kə Hyala ndaja bərqi
kəti mbəzliy, kəti pə ghaa kətiishi, war
njasa gəzəna na. Mba'a kə ndaja bərqi
bananshi shiy kaa mbəzliy, bəni pə ghaa
bananshi njasa citəjashi na. ⁸ Mba'a
kə Hyala ndaja bərqi gəzə kwəma kaa

11:32 11:32 3:22; Gal 3:22 **11:33** 11:33 Zhəwbə 11:7; Cem 139:17 **11:34** 11:34 Zhəwbə 15:8; Ezay 40:13
11:35 11:35 Zhəwbə 41:3 **11:36** 11:36 16:27; 1Kwər 8:6 **12:1** 12:1 6:13; 1Pi 2:5 **12:2** 12:2 Ef 4:22-24;
1Tes 5:21 **12:3** 12:3 1:5; Mt 20:26; 1Kwər 12:11, 28; Ef 4:17 **12:4** 12:4-5 1Kwər 12:27 **12:6** 12:6-8 1Kwər
12:4-11; 12:27-14:40; 1Pi 4:10-11 **12:7** 12:7-8 SləniKY 6:1-3; 2Kwər 9:5, 7

mbözli ta mætsahanshi bërçiy, ə pə ghaa gəzanshi njasa citəŋa na. Mba'a kə Hyala ndaŋa bërçiy nga shiy kaa mbözliy, lə nəfə kwətiŋ pə ghaa nganshi shiy. Mba'a kə Hyala ndaŋa bërçiy ndəghwə nihwəti mbözliy, ndəghwə mbözli va wəzə, lə nəfə tsa gha kwətiŋ. Mba'a kə ndaŋa bërçi ta kəəti mbözli kwa tsa shi kwal niy, lə vəshi pə ghaa kəətishi.

⁹ Ə pə ghwəy di mbözli lə katan, kala dakə ma mbözli pərikə tə ngwəla. Ka zləba ghwəy ya namaba *kwəma jikir na ma, na wəzə na kwəma pə ghwəy maw. ¹⁰ Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, ghwəy mbözliy nəw Yesəw, sa nzana ka ngwarməmə kwətiŋ ni ghwəy məninqwəy. Ə pə ghwəy di fəti kwa jipə ghwəy tərəŋw, ka nighə ya tsamaba ndə ci, war njasa təfanakən tsahwəti zəmbəghəy tə dikə. ¹¹ Əntaa ghwəy mar ma, ə pə ghwəy jihəvaa dzəmbə sləni. Ghəram sləni kaa Ndə sləkəpə lə nəfə kwətiŋ. ¹² Vəshi pə ghwəy vəshi, mbə ndəghə shi gəzəkə Hyala va, fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti shi. Ka sə'wa kwəma, ya mbə ngəra'wə nza ghwəy, ka cə'wə Hyala ya hwəmbə nza. ¹³ Mba'a kə tsahwəti mbə ghwəy, ghwəy mbözli Hyala kala shiy vəy, ə pə ghwəy nganci shiy. Wəzə pə ghwəy ka'wə ka məlməə səəkə va ghwəy.

¹⁴ Cə'wəm Hyala a ghənzə təfanshi miy kaa mbözliy sanwəy ngəra'wə. Ə pə ghwəy cə'wə a ghənzə təfanshi miy. Əntaa ghwəy cə'wə a ghənzə bazlashi ma. ¹⁵ Vəshi pə ghwəy vəshi lə mbözli nashi ghwəy mbə vəshi. Tihwənim kwasəbə mbözli nashi ghwəy mbə tihwəni. ¹⁶ Sləka sləka pə ghwəy kwa jipə ghwəy mbə nzəy tsa ghwəy lə nihwəti mbözli. Ka kəli ghən ghwəy ma. Əntaa ghwəy mənī awə ta ghəra sləni, ya sləni kama vəri tiy bəŋwəy mənī ma. Ka nighə ghən tsa ghwəy ghwəy nja mbözliy

sənashi shiy gwa'a gwa'a ma.

¹⁷ Mba'a kə ndə məntəŋwəy kwəma jikir nay, ka zhananci ghwəy lə jikir ma. War kwəma wəzə na pə ghwəy pəla mənī kwa kwəma mbözli gwanashi.

¹⁸ Kama na dza kwa na ghwəy bəla mba'a kə gar mənivay, war lə zərkə pə ghwəy kwa jipə ghwəy ya lə tsamaba ndə. ¹⁹ A mbözlee ni dəe, war mba'a kə ndə məntəŋwəy kwəma jikir nay, əntaa ghwəy pəla zhananci lə mananci jikir kwərakwə ma. Zlatam Hyala, a ghənzə bə nəfəə dzəkən shi, va shi məninqwəy ghəshi va. Sa nzanay a mənī tsasliti mbə Zliya, ma kə mənīdiy:

A kə Hyala kwa sləkəpəy:

«Yən dza naa waŋa shi gha tə ntsaa məntəŋa kwəma jikir na.

Yən dza naa zhananci jikir tsa məntəŋa na va» kə, kə mənī.

²⁰ Ma kə kwəma Hyala dibay:

«Mba'a kə ndə jaka tsa gha lə mayəy, nganci shi zəmə, a ghəci zəməshi.

Mba'a kə ndir ghəranciy, bānci yam, a ghəci sashi.

Sa ka gha mananati tsəghay, ta kəsəvə dza ha'wə» kə.

²¹ Ka zlanay kwal gha kaa kwəma jikir na ta təfanakən bərçi ghənzə ma. Gha kə təfanakən bərçi lə mənī na wəzə na kwəma.

13

Dim fəti va mbözli dikə dikə ni sləkə hidfi

¹ Ya wa ndəy, ə kəə di fəti ta kwəma gəzəkə mbözli dikə dikə ni, sləkə hidfi. Sa nzana, ya tsamaba ntsaa mənī dikə tə hidfi gwa'ay, Hyala bānavə na. Ghənzə fəy na ta mənī dikə dzəghwa tə pətsa nza na va. ² Va tsəgha nzana ki, ya a ntsaa zhini ghən kaa mbözli dikə dikə niy, kwəma gəzəkə Hyalaa di ma tsava ndə zləba. Ghalaba kiy, ngwəvə na sa dza naa mbahakən kən ghən ci. ³ A

12:9 12:9 2Kwər 6:6; 8:24; 1Tim 1:5; 1Pi 1:22; 1Kwər 13:4-7 **12:10** 12:10 14:15; Zhj 13:14-15; Gal 5:13; 6:3; 10; Ef 4:2; Flp 2:2-3 **12:11** 12:11 8:9; Gal 5:25; ShiZhj 3:15 **12:12** 12:12 5:2-3; 8:24-25; Mt 24:13, 22; Lk 18:1; 1Kwər 10:13; 1Tes 2:14 **12:13** 12:13 Gal 6:10; Ebr 13:2 **12:14** 12:14 Mt 5:44 **12:15** 12:15 Zhəwbə 30:25; 1Kwər 12:26; 2Kwər 11:29 **12:16** 12:16 Fir 3:7; 1Kwər 1:10-11, 19-20, 27-28; 8:1 **12:17** 12:17 Fir 20:22; 1Kwər 6:7; 1Tes 5:15; 1Pi 3:9 **12:19** 12:19 Nəw 32:35; Mt 5:39 **12:20** 12:20 Fir 25:21-22; Mt 5:44 **13:1** 13:1-7 SləniKY 5:29; Tit 3:1; 1Pi 2:13-14; ShiZhj 13; 20:4 **13:1** 13:1 Fir 8:15-16 **13:3** 13:3 1Pi 2:14; 3:13

na ntsaa mēni kwēma wēzə nay, ka dza her ci va mbēzli dikə dikə niw. War ntsaa mēni kwēma gəmgəm na, na sa ka her ciy dza. Mba'a pə gha kala dī her ghaa dza va mbēzli dikə dikə niy, mēni pə ghaa mēni kwēma wēzə na. Ma tsəghay, nza ghəshi falja. ⁴ Mbēzli dikə dikə ni sləkə hidiy, slənia sa ghəranta ghəshi va kaa Hyala, ta kəetiŋwəy, ta mēni na wēzə na kwēma. Mba'a pə ghwəy ka mēni kwēma gəmgəm nay, ə pə ghwəy hazləni və shi! Sa nzanay, tə gəmsi banavəshi Hyala bərzi və shi vaa dzəkən mbēzliw. Sa ka ghəshi vaa basə ngwəvəə dzəkən mbēzliy mēni *kwēma jikir nay, sləni Hyalaa ghəranta ghəshi, nzam mbəə sənay nəfə tsa bəti Hyalaa dzəkən mbēzliy mēni kwēma gəmgəm na. ⁵ Ghənzə tsəgha kiy, kwataka va ngwəvə dza ghəshiy basəə dzəkən ndə dza ghwəy dī fəti və shiw. Gaw sa sənay ghwəy mbə nefer ghwəy, kwēma lə kwal tsa nzə na, pə ghwəy, dza ghwəy gwəraa danshi fəti.

⁶ Ava va tsəgha tsəhə ghwəy ya ghən tsa tsəhə ghwəy va. Sa nzanay, Hyala fəy na mbēzli dikə dikə ni va tsəhanshi ghwəy ghən, ta mbə ghəshiy mēni tsəgha. ⁷ Bə pə ghwəy bənsi shi nza mbēzli dikə dikə ni, sləkə hidī gar dəwshi va ghwəy. Tsəhanshim ghən tsa shi kaa ka tsəhə ghən, ka wanshi ni ka *dəwan shiy dəw ghəshi. Ka ha'wə tə ntsa nzam gar ha'wə ti, ka fə dikəə dzəti mbēzli təbə mēndiy fə dikəə dzəti shi.

Gəzə kwəmaa dzəkən dī nihwəti mbēzli

⁸ Nəghətaa ndə nəwŋwəy tə təm ya kwətiŋ ma, dī nihwəti mbēzli kə təm tsaa dzaa tərə kən ghwəy gwa'a tsəgha. Sa nzana ya wa ntsaa dī tsahwəti ndəy, aa nəwti *kwēma pəhəti Hyala gwanata. ⁹ Ma kwēma pəhəti Hyala va nə na: Əntaa gha mēni ghwərghwər ma. Əntaa gha pəsli ndə ma. Əntaa gha ghəli ma. Əntaa gha mēni mətə ta shi ndə ma, kə,

mba'a nihwəti kwemer pəhəti na gwa'ay, a kwēma kwətiŋ na na jakəhwəshi, saa ni va: «Ə pə ghaa dī tsahwəti ndə, njasa dī gha va ghən tsa gha kwərakwə» kə. ¹⁰ Ma ntsaa dī nihwəti mbēzliy, ka mēni kwēma gəmgəm na na kaa tsahwəti ndəw. Dī na gəzə kiy, mba'a kə ndəə dī nihwəti mbēzli na, a ndə nəwti kwēma pəhəti Hyala gwanata.

Gwəmava ta ndəghə zhəkə tsa Yesəw

¹¹ Ə pə ghwəy dīkəvanwəy tərəŋw, ta mēni kwēma tsəgha, njana nzana mba'a ghwəy sənay gəla vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa mbə sana. Vəghwə tsa nza ghwəy ge'i ge'i gar fərgəhə tə hi tsa ghwəy mbə na sasa. Ta na navay, ndəkəwə ndəkəwə na vəghwə tsa dza Hyalaa səkə ta mbəlimmə ti. Mēniy na kərakə nja ghala vəghwə tsaa niy gha ghwəmmə vaa banavə nefer ghwəmmə kaa Hyalaw. ¹² Nanay, mbə dzata na vərđi, tə kəđi pi nza ghwəmmə. Ghənzə tsəgha kiy, ka zhini ghwəmməə məməni shi ka mēndiy mēni dzar mbə kwəli ghwəla ma! Pəhətəvammə ghwəmmə, a ghwəmmə bə shi mbəz, ta dza ta tsa havəghwə mbəz nana ki. ¹³ Kwēma ka mbēzliy dza mbə wəŋ piy mēni pə ghwəmməə mēni nana. Ka tsabana tsabanaa kama wəzə na ghwəmə ma. Ka ghi ghi ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə lə shi saa ghipə ma. Əntaa ghwəmmə mēni ghwərghwər ya dzar kwa nama bəla nzə ma. Ka mēni miy ghwəmmə lə mbēzli ma. Ka hərəhə ghwəmmə va ndə ma. ¹⁴ Bə pə ghwəy banavə ghən tsa ghwəy kaa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw, a ghəci nzaa ntsa kən ghwəy, ka ni ghwəy shi mbəz. Ka zlatanavə kwal ghwəy kaa vəgha ghwəy ta pəmənəwəy ghənzəə dzəmbə shi gəmgəm ni va maw na ma.

14

Gəzə kwəmaa dzəkən mbēzliy təhəshi kwa kwal Hyala, lə mbēzliy təhəshi ma

13:5 13:5 2:15 **13:7** 13:7 Mt 22:21 **13:8** 13:8-10 Zhj 13:34; 1Kwər 13; 16:14; Gal 6:10 **13:9** 13:9 Nəw 5:17-21; SləniTaH 19:18; Mt 22:34-40; Gal 5:14; Zhk 2:8-13 **13:11** 13:11-12 1Tes 5:5-8 **13:11** 13:11 Ef 5:14-16; 1Kwər 7:29-31 **13:12** 13:12 Ef 5:11; 6:11, 13; 1Zhj 2:8 **13:13** 13:13 Lk 21:34; Ef 5:18 **13:14** 13:14 Flp 2:5; Kwəl 3:15

¹ Mba'a kə ndə tifa kala təhəy ghəci mbə kwəma Hyalay, zləba pə ghwəy zləbati a ghəci nza mbə ghwəy. Əntaa ghwəy ngəngərə ghəpəə dzəkən na ci va kwəma sənata na ma. ² Tsahwəti ndəy, aa təhəy mbə kwəma Hyala, nihwəti shi zəmə tifa kala zəmə ghəciw. Ma tsahwəti na, war kəslifi shi zəmə na, sa təhəy ma na gar sənata kwəma. ³ Əntaa tsaa təhəy va zəmə shiy gwa'a gwa'a dzaa ndərə ntsaa zəmə ma shiy va gwanashi ma. Dibay, ntsaa zəmə ma shiy va na, əntaa ghəci dzaa bə fəti kaa tsaa zəməhwə shi va va ma. Sa nzanay, a Hyala zləbavə. ⁴ Wa ndə nza gha, dza ghaa dzaŋa ta bə fəti kaa ndə sləni tsa tsahwəti ndəa? Ya wəzə mənti na sləni ci, ya kala wəzə mənti nay, kwəma gha mbəw! War ntsa ghəranci na va sləni dza naa nighə nava ghəshi li. Ta garəy dza na wəzə wəzə mbə kwəma ci va, e gəzəŋa. Sa nzanay, a bərçi va Ndə sləkəpə ta ndəghwəti va bə tərə ghəci.

⁵ Va nihwəti mbəzli mbə gəzə kwəma shiy, dibədibəba nahwəti vici na kən nahwəti va Hyala, ka ghəshiy ni. Ma va nihwəti na, yəmyəmta na vici gwanata, ya hwəmba! kə ghəshi. * Ma kiy, wəzəba nzana, ya wa ndə na mba'a sənay na ci va kwəma zəzə na, ka garəy ti wəzə wəzə. ⁶ Ntsaa ni va dibədibəba nahwəti vici na kən nihwəti kəy, dikəə fə naa dzəti Ndə sləkəpə. Tsa nza bərçi va və ndə ta zəmə ghəci ya tsamaŋa sliw gwa'a dibay, dikəə fə naa dzəti Ndə sləkəpə, sa nzana mbə mananta 'wəsa ghəci kaa Hyala ta shi zəmə na va. Ntsaa zəmə ma nihwəti shiy va, kwərakwə diba na, dikə ghəci fə dzəti Ndə sləkəpə, mbə mananta 'wəsa ghəci kaa Hyala, tsəgha.

⁷ A ghwəmmə sənay, ndə tifa mbə ghwəmmə mbə piy tə hidfi, ta fə dikəə dzəti ghən tsa ciw. Ndə dibaa mətiy ta fə dikəə dzəti ghən tsa ciw. ⁸ Mba'a

pə ghwəmmə mbə piyəy, ta fə dikəə dzəti Ndə sləkəmmə piy ghwəmmə. Mba'a pə ghwəmmə bəkwəmmə bay, ta fə shəndəkəə dzəti Ndə sləkəmmə bəkwəmmə ghwəmmə. Ya tə ghwəmə nza ghwəmmə mbə piy, ya bəkwə bəkwə nza ghwəmmə gwa'ay, war shi Ndə sləkəmmə Yesəw nza ghwəmmə ⁹ Sa nzanay, a *Kəristəw mətiy, mba'a zhakatiy mbə məti, ta mbə ghəciy nza ka Ndə sləkə mbəzliy bəkwəshi lə mbəzli tə ghwəməshi ni gwa'a.

¹⁰ Ya sa nzana tsəgha kiy, gha na na gha na, tawa bə gha fəti kaa zəmənə tsa mbə nəw Yesəw kia? Ya gha kiy, tawa ndərə gha zəmənə diba kia? Ghwəmmə gwanammə kiy, ta dzəghwa kwəma Hyala dza ghwəmmə, ta dzəti ngwəvə. ¹¹ Njasa tsasliti məndi va mbə Zliya, a kə məndiy:

A kə Hyalaa sləkəpəy,

«Yən gəzəŋwəy na yən Hyala kwa bəpə piy, lə kwa gwa'a gəzəe,

mbəzli gwanashiy, ta səkə dza ghəshi ta gələbəy shinin shi kwa kwəmee.

Ya wa ndəy, ta gəzə dza na lə miy tsa ci ngərə:

“War gha na Hyala kataŋ” kə»

kə Kwa sləkəpə, kə məndi.

¹² Di naa gəzə kiy, ya wa ndə na, ta gəzə kwəma dza naa dzəkən kwəma mənti ndə lə miy tsa ci kwa kwəma Hyala.

Gəzə kwəmaa dzəkən zlashi məni shiy dzaa səti zəmənə kwa kwal Hyala

¹³ Njana nzana tsəgha kiy, ka zhini ghwəmmə bə bə fəti kaa ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə ma. Kwəma ka ghwəy gəzəy: Ka məni shiy dzaa səti məhərli tsahwəti zəmənəy ghəy, gar tərəy ghəci kwa kwal Hyalaw, ka ghwəy ni. ¹⁴ Yən sanay, tə kwəma Yesəw Ntsaa sləkəmmə garədee, e sənay wəzə wəzə, nihwəti shi zəmə tifa gəmgəm shi kwa kwəma Hyalaw, pən.

14:1 14:1-15:6 1Kwər 8:1-13; 9:22; 10:23-33; Kwəl 2:16, 20-22; 1Tim 4:4-5; Ebr 13:9 **14:1** 14:1 15:7 **14:2** 14:2 Dani 1:8; 1Kwər 10:25-28 **14:5** 14:5 Gal 4:10 * **14:5** 14:5 Kwəma gəzə Pəl va tifaŋ, sa nzana mba'a nihwəti vicihi niy nza tifa va ka Zhəwifə pərshi kən nihwəti. Vici nja vici dəkəva ka Zhəwifə, ya nihwəti vicihi ka ghəshiy məni makwaghwahi ti shi. Va tsəgha niy nza nihwəti ka Zhəwifə nəw Yesəw ghwəlashi mbə fə diməə dzəti vicihi va. **14:6** 14:6 1Tim 4:3-5 **14:7** 14:7-9 2Kwər 5:14-15; Gal 2:19-20 **14:10** 14:10 2:6 **14:11** 14:11 Ezay 45:23-24 **14:12** 14:12 Gal 6:5 **14:13** 14:13 1Kwər 10:32; 1Zhy 2:10 **14:14** 14:14 14:23; Mt 15:11; SləniKY 10:15; Tit 1:15

Ma mba'a kə tsahwəti ndə təkəti, shi gəmgəm ni na ni tsa' ni va shi zəmə kwa kwəma Hyala, kəy, katan dza shi vaa nza ka shi gəmgəm ni ti kwa kwəma Hyala. ¹⁵ Mba'a pə gha dzaa səəti məhərli zəmənə tsa mbə nəw Yesəw lə shi zəməhwə gha kiy, ka dī zəmənə tsa va ghaw, dī naa gəzə ki. Ta ntsa va mətiy Yesəw. Ə pə gha mənti məhərli əntaa ghəci dzaa zay tə mbərkə shi zəmə gha. ¹⁶ Ya ə nza nihwəti shiy wəzə va ghay, mba'a pə gha sənay ka shi gəmgəm ni dza mbəzliy bətishi pə ghay, wəzəba zlashi gha na. ¹⁷ A na nza mbə mbəzli sləkə Hyalay, kwəma dzar kwa kwəma shi zəmə lə shi sa naw. Ka məndiy ni Hyala sləkə na mbəzli kə məndiy, tə shi məni *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa mbə nzəy tsa shi, ka canshi nəw kwəma lə kwal tsa nzə, ka bānsi zərkə lə vəshi. ¹⁸ Mba'a kə ndə nəw *Kəristəw tsəghay, ta vəshi dza Hyala ta kwəma ci, zhini ka fal mbəzli dība.

¹⁹ Ma ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəmmə pəla məni naa dzaa bəmmə zərkə kwəmaa dzəghwa jipə ghwəmmə mbə nzəy tsa ghwəmmə, ka məni shiy dzaa kətitəmmə ta kəli kwa kwal Hyala ²⁰ Ka lilidī sləni ghərati Hyala ghwəy lə kwəma shi zəmə ma. Na navay, a ghwəmmə sənay, shi zəmə tībaa shi gəmgəm ni kwa kwəma Hyalaw. Nanzə ki, mba'a kə nihwəti mbəzli dzaa səəshi kwa kwal Hyala va shi zəməhwə ghay, wəzə na ghaa zəməshiw. ²¹ Ma kwəma wəzə nay, mba'a ndə zlashi shiy dzaa nza gar səəvəri tsahwəti zəmbəghəy kwa kwal Hyala, Ya sliw tsa zəmə na, ya tay na, ya nimaba shiy na ghəshi gwanashi. ²² A na na gha kiy, kwəma sənata gha vaa dzəkən kwəma va na, zlata sa gha mbə nəfə tsa gha kaa ghən tsa gha kwa kwəma Hyala. Vəshi na ta ntsaa nata ma fəti kən ghən tsa ci ghəci mbə məni shi sənashi na ka shi wəzə ni. ²³ Ma war bakə bakə kə ghən tsa ndə ta kwəma kən nihwəti shi zəmə, dza na mba'a zəməhwəshi tsəghay, a fəti və kwa kwəma Hyala ghalaba. Sa

nzanay, ge'i lə kwəma sənata na zəmə na shi zəmə na vaw. Ya war nimaba shiy na shi məni ndə, bakə bakə, ghən tsa ci ta kwəma kən shi, ka mbəla mənishī ghəci tsəghay, *kwəma jikir naa mənti na kwa kwəma Hyala.

15

Gəzə kwəmaa dzəkən məni wəzə kaa nihwəti mbəzli

¹ Ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy təhəmmə va mbə kwəma Hyalay, kəti pə ghwəmmə kəti ni daw daw bərçi ni va mbəzli. Ka məni ghwəmmə war kwəma nata ghwəmmə wəzə va ghwəmmə ma. ² Ya wa ndə mbə ghwəmməy, ə kə məni shiy dzaa təbanci kaa tsahwəti ndə, ta wəzə tsa ntsa va, ta mbə ghwəmmə kətitishi lə kəli kwa kwal Hyala. ³ A ghwəmmə sənay njasaa niy nza *Kəristəw tə hidī. Na naciy, niy pəla məni naa dzaa təbanci kwəma naw. War nja kwəmaa tsasliti məndi va mbə zliya dzəkən niy mənti na, sa niy ni va: A Hyala, tsəərə niy tsətəərənə mbəzli va vay,

yən niy sə'wa na, kə niy ni.

⁴ Ya namaaba kwəma tsaslambə məndi mbə Zliya Hyalay, ta mbə ghənzə bənimmə sənata na katan na kwəma na. Sa ka ghwəmmə jangə kwəma va na, nza ghənzə mətsəhəmmə bərçi, ka bəmmə sə'wa kwəma, ta mbə ghwəmmə fəy ghən tsa ghwəmmə gəzliyə ta ndəghə səəkə tsa shi gəzəkə Hyala va bəmmə. ⁵ Kətitəwəy Hyala kwa mətsəhə bərçi, ka bə sə'wa kwəma kaa mbəzli, nza ghwəy mbə nza sləka sləka kwa jipə ghwəy. A ghwəy mbə nəw səəbə kwəmaa mənhəwə Yesəw Kəristəw. ⁶ Ta mbə ghwəy gwanəwəy fal Hyala, Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw lə miy kwətij ki.

Mbəzli gwanashiy, ta fal slən tsa Hyala dza ghəshi

⁷ Ghənzə tsəgha kiy, ya wa ndə na, ə kə zləba kwəma tsahwəti mbə nəfə

tsa ci, njasa zləbavəŋwəy *Kəristəw va. Ghwəy kə mənti tsəghay, a mbəzli taa fə shəndəkəə dzəti Hyala. ⁸ Ə gəzanwəy ya, ta na navay, sa səkə Yesəw va ta kəəti *ka Zhəwifəy, ta mbəə cintishi, ka sla dzərvə Hyalaw nə na. Ta mbəə cintishi ki na, mba'a səkəə mənti shiy niy gəzanəkəshi Hyala va mənishi kaa jijihishi. ⁹ Zhini na mba'a səkəy kəətiti hwəlfəhi nihwəti *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ba, nza ghəshi mbəə fal Hyala, sa mananatishi na zhəhwər njasa tsasli məndi va mbə Zliya Hyalaa dzəkən kwəma va, ma kə məndiy:

A Hyala, va tsəgha dzee ta falja mbə hwəlfə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ka fal slən tsa gha kwa cəm, ta fə gagaa dzəti gha, kə məndi.

¹⁰ Zhini ma kə məndi tə Zliya Hyala dibay: Ghwəy mbəzliy kamaa ka Zhəwifəy, jakayəm ghən tsa ghwəy lə mbəzli təravə Hyala,

ghwəy vəshi li shi gwanəwəy, kə məndi.

¹¹ Dza, ma kə tə tsahwəti pi ba na:

Faləm slən tsa Hyala kwa sləkəpə ghwəy hwəlfəhi mbəzliy kamaa ka Zhəwifə.

Ə kə mbəzli tə hidfi gwanashiy fə shəndəkəə dzəti, kə.

¹² Ma kə *Ezay ndə gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesəw diba na:

Ta səkə dza ntsa yakə məndi mbə takə tsa *Zhesə.

Sa ka na səkəyəy, ta məni mazə dza naa dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə.

Ti dza ghəshiy fəy ghən tsa shi gəzliŋə ta mbəlitishi ghəci, kə.

¹³ Kəətitəŋwəy Hyalaa ni va fəyəm ghən tsa ghwəy gəzliŋə tə ya, kə kaa mbəzli. Nza ghwəy mbəə nza mbə vəshi tərəŋw, mba'a ndəŋwəy zərkə mbə nzyə tsa ghwəy, sa nzana mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy. Ma ghalaba kiy, nza *Safə tsa Hyala bəŋwəy bərçi ta mbə ghwəy fəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti tərəŋw.

¹⁴ A ngwarməhira, yən də'wə ghən tseyey, e sənay mbəzli wəzə tərəŋw nza ghwəy. E sənay, a ghwəy sənata na katan na kwəma gwanata, a ghwəy məniŋwəy gar bəni shiy kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. ¹⁵ Ya tsəgha nzyə kiy, dzəghwa tə tsahwəti pi na, lə bərçi gəzəkəŋwəy ya kwəma mbə Zliya tsasliŋwəy ya na, sa dimee ghwəy za ghən ti. Sa nzana mba'a Hyala ndara sləni va lə wəzə hwər tsa nzyə. ¹⁶ Ta nzyə ka ndə ghəranci sləni kaa Yesəw *Kəristəw mbə hwəlfəhi *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Dzyə tsəŋ yən banavə ghən tseyə gwanay kaa Hyala ta gəzə kwəma nzyə wəzə na kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ta mbə ghəshiy banavə nefer shi, ma nza ghəshi nza kwa kwəma Hyala, nja shi vəlanta məndi, ka təbanta ghəshi, sa gwəmatishi Safə tsa nzyə dəwdəw tsa, ta nza ghəshi ka mbəzli nzyə. ¹⁷ Sa nzana va tsəgha kiy, va tsəgha vəshee mbə slən tsa Yesəw Kəristəw lə sləni ghəratee va kaa Hyala. ¹⁸ Na neyey, nihwəti shiy tiba gar gəzə kwəmee dzəkən shi kala war shi ndara Kəristəw bərçi ta məntishi ta mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifəə dī fəti va Hyalaw. Aa ndara bərçi ta gəzanshi kwəma lə ta məni shiy ghəŋghən ghəŋghən mbə shi, səvəri mbə kwəma gəzəe, lə sləni ghəratee. ¹⁹ Mba'a mənti kwəma madəŋa madəŋa na lə shiy cipə kwəma, mba'a bərçi *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa cikəvəriishi. Ava tsəgha kwəmavee kwal gəzanshi kwəma wəzə naa dzəkən Kəristəw gwanata kaa mbəzli dzar mbə nihwəti məlməhi. Sa ghatee mbə məlmə Zherəwzalem pa' tə hidfi ka Iliri. ²⁰ Dza ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na va kaa mbəzli mbə məlmə səkəə ma məndiy favə, na nee kwəmaa niy mawtee. Niy dəe dza ta gəzə nzyə tə pətsa səkəə nihwəti mbəzliy gəzəhwəw. Vantee dzaa zhiniy nahwə pətsa ghati tsahwəti ndə ghəra sləni ci ti. ²¹ Ə niy dəe yən mənti kwəmaa tsasli məndi va mbə Zliya, nə məndi:

Ma mbəzliy niy səkəə ma məndiy

Pəl gəzə kwəmaa dzəkən sləni ci

15:8 15:8 Mt 15:24; SləniKY 3:25-26 **15:9** 15:9 Cem 18:50; Rm 11:30 **15:10** 15:10 Nəw 32:43 **15:11** 15:11 Cem 117:1 **15:12** 15:12 Ezay 11:10 **15:13** 15:13 5:1-2; 8:14-16, 24-28; 12:12 **15:15** 15:15-16 1:5 **15:16** 15:16 Flp 2:17 **15:18** 15:18 2Kwər 3:5 **15:19** 15:19 Mk 16:17; 2Kwər 12:12 **15:20** 15:20 1Kwər 3:10-12; 2Kwər 10:15-16 **15:21** 15:21 Ezay 52:15

gəzanshi kwəma ciy,
ta nay dza ghəshi!
Mbəzliy niy səkə maa favə ya gaka
kwəmaa dzəkənəy,
ta favə kwəmaa dzəkən dza ghəshi, kə
məndi.

*Pəl mbə di dzaa dzəmbə məlmə *Røm,
ta wə*

²² Daŋ sədee səkee mbə di dza
ta nighətəŋwəy ki, war kala kwəməvə
kwalee nza va kwəma va. ²³ Nana kiy,
tərə pi ghwəla tə nini hidī ta ghəra
sləni yaw. Njana nzana tərəŋwee mawti
tsəhəra mbə ghwəy ghala piyahi daŋəy,
²⁴ ta tsəhəra dzee mbə ghwəy, sa kee
dzaa dzəti hidī ka Espanə, nza ghwəmmə
hyayvammə lə ghwəy jəw, ta mawvə
ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə. Kee mađi
ta dzaa dzəti hidī ka Espanə, nza ghwəy
katara ta dza va.

²⁵ Ma nana diy, dzəmbə məlmə
Zherəwzalem dzee ta vəlanshi shiy kaa
mbəzli Hyala. ²⁶ Sa nzanay, a mbəzliy
nəw Yesəw tə hidī ka Masedəwan lə
shī tə hidī ka Akay gəzəti kwa jipə
shī, mba'a ghəshi tsəhəti shiy ta kəəti
ka ndərma mbə mbəzliy nəw Yesəw
mbə məlmə Zherəwzalem. ²⁷ Ghəshi
lə dī tsa shī təkəti na mənī tsəgha.
Kwaakwa na kwəma mənti ghəshi va
tsəgha kaa *ka Zhəwifə kwərakwə. Sa
nzanay ka Zhəwifə kəətitishi na, ghəshi
*mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə
ghəshiy kwəməvə təfə miy tsa Hyala.
Wəzə na mbəzliy kamaa ka Zhəwifə
kəətishi lə tsəhanshi shiy kama və shī
kwərakwə. ²⁸ Ma sa kee tsəhəra, mba'ee
dzaa banavəshi shī tsəhəti məndi va,
mba'a nava sləni səəməta kwa wəree
kiy, ma nzee mađi ta dza kwa ghwəy
kwa ghwəy, ta səkwətəŋwəy kee gha
dza ta wə tə hidī ka Espanə ki. ²⁹ E
sənay, sa kee tsəhəra mbə ghwəyəy, lə
təfə miy tsa Yesəw *Kəristəw dzee tsəhə
mbə ghwəy tərəŋw. ³⁰ A ngwarməhira, ə
cə'wəŋwəy ya lə slən tsa Ndə sləkəmmə
Yesəw Kəristəw sa nzana mba'a Safə

tsa dēwdēw tsa ndammə dīva kwa jipə
ghwəmmə. Kəətiram lə cə'wə mbə mbəz
tsa nzee tsa mbə. Cə'wəm Hyala tə
ya. ³¹ Cə'wəm nza ghənzə ndəghwətəra
vantaa mbəzliy dī ma nəw Yesəw mbə
hidī ka Zhəwde sara ngəra'wə. Cə'wəm
dīfa ta mbə shī dzee va ta bənsiy
təbanshi kaa mbəzli Hyala mbə məlmə
Zherəwzalem. ³² Ma tsəgha ta nza kiy, ta
tsəhəra dzee mbə ghwəy lə vəshi, Hyala
zləbati. Ma nzee dəkayvara mbə ghwəy
ki. ³³ Nzəyta Hyalaa bə zərkəə dzəghwa
jipə mbəzli lə ghwəy gwanəŋwəy. *Amin.

16

*Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw kwətij
kwətij tsa shi gwa'a*

¹ Nana kiy, e dī gəzəŋwəy kwəmaa
dzəkən zhaməmmə Febe. Sa mbə
kəətipə lə ghəra sləni Yesəw mbə məlmə
Kəŋkəre. ² Sa ka na tsəhəta mbə
ghwəyəy, ka'wəti tə ghwəy wəzə lə slən
tsa Ndə sləkəmmə *Kəristəw. Ka'wəvəm
njasa təbə na va mbəzliy nəw Yesəw.
Ya namaba kwəma dza naa ghəzlita
tiy, kəəti tə ghwəy mbə. Sa nzanay,
a kəəkəətəhwə nihwəti mbəzli daŋ
kwərakwə. Zhini mba'a kəətəhwəra lə
yənday ta yən Pəl.

³ Səkwətəra tə ghwəy kar Pərishil
ghəshi lə Akilasə, mbəzli nza ghəy mbə
ghəra sləni Yesəw Kəristəw li shī kwa
zəərə. ⁴ Ghəshi na mbəzliy niy zlay ghən
tsa shī ge'i lə nahwəti vici, war jəw ghəshi
tərməbə ta bəkwəshi ta mbə ghəshiy
yatəra! 'Wəsa nə ya kaa ngəshi tərəŋw!
Yən kwətira dza naa nza tə mananshi
'wəsa tsa va tala baw, mbə mananshi
'wəsa na mbəzliy nəw Yesəw, kamaa *ka
Zhəwifə. ⁵ Səkwətəram mbəzliy nəw
Yesəw vaa basəva ta cə'wə kəghi tsa shī
gwanashi!

Səkwətəram Epaynetə ntsa dee, ghəci
na kwa taŋa ntsaa ghaa zləbavə nəw
Yesəw tə hidī ka Azəy. ⁶ Səkwətəram
Marəy, saa ghərahwə sləni va tərəŋw

15:22 15:22-24 1:9-13 15:25 15:25 SləniKY 19:21; 20:22; 24:17 15:26 15:26 1Kwər 16:1; 2Kwər 8:1-9; Gal
2:10 15:27 15:27 1Kwər 9:11 15:30 15:30 2Kwər 1:11; Ef 6:18-19; Kwəl 4:3; 2Tes 3:1-2 15:31 15:31
SləniKY 21:10-11; 1Tes 2:14-15 15:32 15:32 1:7 15:33 15:33 1Tes 5:23 16:1 16:1 SləniKY 18:18 16:3
16:3 SləniKY 18:2, 18-19, 26 16:5 16:5 1Kwər 16:15, 19; Kwəl 4:15; Flm 2

dalala tē ghwøy. ⁷ Səkwətəram manhira wəzə, kar Andərənikwəsə, lə Zhəwnyasə, mbəzliy niy nza ghøy li shi kəəli kəəli kwa fərshina kwatəŋa. Ghəshi bakanashiy, tərəŋw falshi *ka kwal Yesəw. Pərba ghəshi gha naa nəw Yesəw Kəristəw kaa ngəra.

⁸ Səkwətəram Ampəliyətəsə, ntsa dēe mbə slən tsa Ndə sləkəmmə. ⁹ Səkwətəram 'Wərben, ntsa nza ghwəmmə mbə ghəra sləni Kəristəw li. Zhini mba'a ghwøy səkwətəra Sətakisə ntsa dēe. ¹⁰ Səkwətəram Apeləsə, ntsaa sahəwə ngəra'wə ta kwəma Yesəw Kəristəw, saa zhəghə ma hwəm kaa Yesəw. Səkwətəram mbəzli kəghi tsa Arisətəbəl gwanashi. ¹¹ Səkwətəram mandə Herəwdiwən, mba'a ghwøy səkwəti mbəzliy nəw Ndə sləkəpə kəghi tsa Narshisə gwanashi dība.

¹² Səkwətəram zhaməhimmə, kar Tərifənə lə Tərifəwsə, shi mbə ghəra sləni Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw. Zhini mba'a ghwøy səkwəti Pershidə, nahwəti zhaməmmə dī ghwəmmə va, saa ghərahwə sləni Ndə sləkəpə va tərəŋw. ¹³ Səkwətəram Rəfəsə, ntsa təra təra tsa ta ghərançi sləni Ndə sləkəpə. Zhini mba'a ghwøy səkwətəra mbəghəy, saa səkə va mbə nighəhwəra nja zəghwə yakə na kwa hwər nza. ¹⁴ Səkwətəram kar Ashinkəritə, lə Fəlegwan, lə Hermesə, lə Patərəbasə, lə Hermasə, mba'a nihwəti niy tərmbə mbəzli nza ghəshi li shi mbə nəw Yesəw gwanashi. ¹⁵ Səkwətəram kar Filələgwə lə Zhəwli mba'a kar Nere lə zhambəghəy, mba'a kar 'Walimpasə ghəshi lə nihwəti mbəzli Hyala nza ghəshi li shi gwanashi.

¹⁶ Səkwətim ghən tsa ghwøy kwa jipə ghwøy kwətiŋ kwətiŋ tsa ghwøy wəzə wəzə. Mbə səkwəŋwəy na jakəvahi mbəzliy nəw Kəristəw tikə gwanashi tsa shi kwərakwə ba.

Kwa kərnī gəzə kwəma Pəl

¹⁷ A ngwarməhira, ə cə'wəŋwəy ya, ya tē ghwøy ghən tsa ghwøy tərəŋw va

mbəzliy dī ma vaa zləba shi banavəŋwəy məndi va. Lə shi tsəgha ni va tihəvəri ghəshi mbəzli, ka səsə məhərli mbəzli, ka kətiva ghwøy dzəvəgha gəla niva mbəzli ma. Kərakə pə ghwøy li shi! ¹⁸ Gəla niva mbəzliy, sləni Ndə sləkəmmə *Kəristəw na sa ghəra ghəshiw. Hwər tsa shiy pəla ghəshi gwa'a tsəgha. Ka ghəshiy dzay, mba'a ghəshi fənəy ghani kaa ndə ta ngədī. Tsəgha ka ghəshiy ngədfəhwə mbəzli kwəd kwəd məhərli ni.

¹⁹ Ghwøy na na ghwøy ki, gwa'a gwa'a sənay mbəzli njasa dī ghwøy fəti ta kwəma Ndə sləkəpə. Va tsəgha vəshiree dalala tē ghwøy ki. E dī ghwøy mənīŋwəy ka mbəzli tsəhwəli tsəhwəli ni, ta mənī na wəzə na kwəma. Kala kabə ma na jikir na ghwøy dzəmbə. ²⁰ Kwa kwəma dzaa nzay, ta zlərəvəri bərçi *ndə jaka tsa nza dza Hyalaa bə zərkə kaa mbəzli, mba'a taa məntəŋwəy ka miydalahiy dzəkən. Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

²¹ Mbə səkwəŋwəy na Timətə, ntsa nza ghøy li kwa zəərə mbə ghəra sləni. Mbə səkwəŋwəy na manhira kar Ləshiyəsə, lə Zhasəŋw, mba'a Səsəpater.

²² Yən yən Tertiyəsə tsasli na kwəma dī Pəl naa gəzəŋwəy mbə zliya na. Avee səkwətəŋwəy lə slən tsa Ndə sləkəpə tsaa jakətəmmə va kwərakwə ki.

²³ Mbə səkwəŋwəy na Gayəsə, ntsa nzee kəghi tsa ci. Kəghi tsa ci ka mbəzliy nəw Yesəw basəva ta cə'wə. Mbə səkwəŋwəy na Erastə, ndə kəsə gəna tsa fəy məndi mbə məlmə, mbə səkwəŋwəy zəməmmə Kartəwsə dība.

²⁴ [Nza wəzə hwər tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw nza kən ghwøy gwənanəwəy. *Amin!]

Pəl fal slən tsa Hyala

²⁵ Ma Hyalay, a bərçi və tərəŋw ta garətəŋwəy ghənzə kwa kwal tsa nza kala barva ma njasa gəzəkə kwəma wəzə na va cikəvəri Hyala kee gəzə kaa mbəzliy dzəkən Yesəw *Kəristəw. Niy nza mbəradzəy, kwəma mbəmbə na niy

16:13 16:13 Mk 15:21 **16:16** 16:16 1Kwər 16:20; 2Kwər 13:12; 1Tes 5:26; 1Pi 5:14 **16:17** 16:17 Mt 7:15; 2Tes 3:6; Tit 3:9-10; 2Zhn 10 **16:18** 16:18 Flp 3:19; Kwəl 2:4 **16:19** 16:19 1:8 **16:20** 16:20 1:7 **16:21** 16:21 Timətə: SləniKY 16:1 **16:23** 16:23 Erastə: 2Tim 4:20 **16:25** 16:25 Ef 1:9; 3:4-5; Kwəl 1:26

nza na kala sənata mbəzli ndimndim-ndim.

²⁶ Ma nana kiy, mba'a cikəvəriy dzəti ngwəla, dza məndi ka gəzəpə kwəmaa niy tsasliti mbəzliy gəzə kwəma Hyalaa dzəkən Yesəw Kəristəw mbəradzə. Mba'a hwəlfəhi mbəzli tə hidi gwanashi favə kwəma va, njasa niy gəzəkə Hyalaa piy va ta kwa ndimndim, nza mbəzli mbəə di fəti və, sa ka ghəshi banavə nefer shi.

²⁷ Va tsəgha na kiy, ə pə ghwəmməə fal Hyala ya pa' hwəmba. Ghənzə na kwa sənata kwəma kwətita. Ghənzə Hyala kwa shəndəkə. Fal ghwəmmə tə mbərəkə sləni mənti Yesəw. *Amin. Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

Kwa taña zliya tsasli Pël kaa ka Kwërintë Kwëma dza ghwëmmë gha sënataa dzëkën zliya na

Ghala pëtsaa tsasli Pël zliya nay, ghëci të hidfi ka Efesë nza na. Ghala vëghwë tsa vay, mëlmë Kwërintë na sa niy nza dikë na të hidfi ka Gërekë. Tërënjw nza gëna va mbëzli mbëba, ka zhëghë dëvë të hidfi ka Rëm lë ni të hidfi ka Azëyëy, dzëvëri mbë mëlmë va ka ghëshiy tanë. Tërënjw mbëzli mbëba niy mëmëni ghwërghwër ki, zhini mba'a ghëshi niy nëwvë ta mbëri tsa mbëzli ghënghën ghënghën.

Dza Pël ki, mba'a tsëhëy mbë mëlmë ka Kwërintë va, ghëci mbë wë kwa baka wë ci. Aa hiy mbë mëlmë va tir mënj lë dëghësë, ndëkwë ta mënti piya bakë, mba'a gëzanshi kwëma Yesëw Këristëw kaa mbëzli mbëba. A ghwëy dza kësay nëwër tsa va mbë zliya ka kwal Yesëw vëh 18. Ma sa dzay Pël ki na, mba'a shiy ghënghën ghënghën ghati sësë mëhërlï mbëzliy nëw Yesëw mbë mëlmë va, mba'a favë.

A Pël tsaslëhwë zliyahi ghënghën ghënghën fadë kaa ka Kwërintë: Ma kwa taña zliya gha naa tsasli na tsëhëta nava va ghwëmmë ghwëmë shi ndatsë niw, a zata. Kar Pël gëzë kwëmaa dzëkën zliya va mbë 1 Kwërintë 5:9-13. Ma kwa baka zliya ciy, a nava tsëhëta va ghwëmmë. Ghënzë na zliya har ghwëmmë naa «Kwa taña zliya tsaslanaghë Pël kaa mbëzli mbë mëlmë Kwërintë».

Ma kwëma tsasli Pël zliya na tiy, kwëma bakë na. Kwa taña kwëmay, dzëkën kwëma favë na vaa dzëkën shi, kwa bakay, ta zlëbanshi kwëmaa dzëkën kwëmaa sëti shi mba'a ghëshi niy tsaslanaghë zliya kaa Pël, ta dëw dzëkën.

Avanay njasa nëwva kwëma mbë zliya na:

Vëh 1:1-9 Pël sëkwë ka Kwërintë, ka mananta 'wësa kaa Hyala ta kwëma shi.

Vëh 1:10 pa' të vëh 4:1-21 Pël gëzë kaa ka Kwërintë a ghëshi zlay tihëva kwa jipë shi.

Vëh 5 Pël gëzanshi zlëba ma kwëma rëda rëda na kwa jipë shi.

Vëh 6:1-11 Pël gëzanshi zlay bë kwëma kwa jipë shi, ta dza ta slëka kwa kwëma mbëzliy nëw ma Yesëw.

Vëh 6:12-20 Kwëmaa fë shëndëkë dzëti Ndë slëkëpë dï na mbëzliy nëw Yesëw mëni lë vëgha shi.

Vëh 7 Kwëmaa dzëkën bëva lë bëva ma.

Vëh 8:1 pa' të vëh 11:1 Dzëkën slëkë tsa slëkë ka nëw Yesëw ghën tsa shi.

Vëh 11:2-34 Njasa tëbë mbëzliy nëw Yesëw mëni mbë jakëva tsa shi.

Vëh 12 pa' të vëh 14 Gëzë kwëmaa dzëkën bërci bëpë Safë tsa Hyala ta mëni shiy ghënghën ghënghën.

Vëh 15 Dzëkën zhakati tsa mbëzli mbë mëti.

Vëh 16 Kwa kërni gëzë kwëma Pël, mba'a sëkwë tsa sëkwë shi Pël.

Sëkwëpë tsa Pël

¹ Yën tsasli na zliya na, yën yën Pël, ntsa harvë Hyala ta nza ka ndë kwal tsa Yesëw *Këristëw. Sa tëbanati na tsëgha, va tsëgha harvëra na. Ghëy lë zëmëmmë Sësëten tsasli na. ² Kaa ngënjwëy ghwëy mbëzli Hyala nëw Yesëw mbë mëlmë ka Kwërintë gwananjwëy tsasli ghëy zliya na, ngënjwëy ghwëy mbëzli mënti Yesëw Këristëw ka mbëzli Hyala. Ghënzë haranjwëy na ta nza ghwëy ka shi nzë. Mbëzliy tsëfëkwë kwa kwëma Yesëw Këristëw gwanashi ya pa' kwëmafa na ghëshiy, ghënzë harashi na ta nza ghëshi ka shi nzë kwërakwë. Ndë slëkëshi na Yesëw Këristëw, Ndë slëkëmmë ghëci kwërakwë. ³ Mëntënjwëy wëzë hwër tsa nzë Dëmmë Hyala, ghëshi lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw, mba'a ghëshi ndanjwëy zërkë mbë nzëy tsa ghwëy.

*Shi wëzë ni kwëmayë mbëzli ka Kwërintë të mbërkë Yesëw *Këristëw*

⁴ Yën yën Pël kiy, war mbë man-anta 'wësa nzee ya hwëmba kaa Hyala të mbërkë kwëma ghwëy. Sa nzana, mba'a mëntënjwëy wëzë hwër tsa nze mbë jakëva tsa ghwëy lë Yesëw Këristëw. ⁵ Mbë jakëva tsa ghwëy li kiy, dzëghwa Hyala mba'a ndanjwëy ya nimaba shi wëzë ni kwa kwal tsa nze gwanashi. Dzëghwa tërënjw ghwëy sënata kwëma, mba'a ghwëy mbay gëzë kwëma kaa mbëzli wëzë wëzë. ⁶ Ma mënta kwëma va tsëghay, sa nzana, ghala pëtsaa niy gëzanjwëy ghëy kwëma Këristëwëy, mba'a ghwëy zlebavë wëzë wëzë, lë nëfë kwëtiñ. ⁷ Va tsëgha na kiy, së tifa mba'a ghwëy tërhay mbë shi bë Hyala kaa mbëzli na na ghwëy ghwëy mbëzliy ndëghë vici dza Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw tëzli tiw. ⁸ Ghëci ghëci Yesëw dë'wë ghën tsa ci dza naa këtiñwëy, ta mbë ghwëy garënjwëy lë bërçi, pa' të kwa kërni vëghwë. Vantaa fëti dzaa nza dzar kwa kabaka ghwëy fëca dza Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw zhëghëvaa sëkë. ⁹ Na Hyalaa harvënjwëy va ta nza ghwëy jakëjakë lë Zëghwë nze Yesëw Këristëw Ndë slëkëmmëy, gëzë kwëma bakë bakë na kwa miy tsa nze! Ya namaba na kwëma gëzëkë nay, war tsëgha dza naa nza.

Tihëva tsa kwa jipë mbëzliy nëw Yesëw mbë mëlmë Kwërintë

¹⁰ A ngwarmëhira, a cë'wënjwëy ya lë slën tsa Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw, a ghwëy yëmëti miy tsa ghwëy gwanañwëy ka sa kwëtiñ tsa. Ka tihëva ghwëy kwa jipë ghwëy ma. Jakëtim ghën tsa ghwëy wëzë wëzë, a kwëma mbë nefer ghwëy nza ka sa kwëtiñ na, tsëgha mëhërli ghwëy diba. ¹¹ Va wa gëzee kwëma va tsëghay ngwarmëhiray, sa nzana mba'a nihwëti mbëzli këghi tsa zhamëmmë Këlawe tsëhëshi tikë, mba'a ghëshi gëzara, ghwëyëy, mbë hëarëva nza ghwëy kwa jipë ghwëy,

kë ghëshi. ¹² Ma tihëva tsa kwa jipë ghwëy va gëzë yay, avanay: Ya wa ndë mbë ghwëyëy, lë na ci gëzë kwëma na kwëtiy: «Pël nëwëe» kë tsahwëti, ma kë tsahwëti na: «Apëlësë nëwëe nëe!» kë. Ma kë tsahwëti b'a na: «Piyer nëwëe!» kë. Ma kë tsahwëti di b'a na: «Na neyey, Këristëw nëwëe nëe!» kë. ¹³ Əy, kwëma zhini ghwëy tihëvëri Këristëw kia? Yën yën Pël na sa danjavëgha mëndi vëgha tsëm të mbërkë jikir tsa ghwëy shëkëna? Naa lë slën tsa Pël niy mëntënjwëy mëndi *batem na pën? A ghwëy sënay kwëmëe mbë kwëma vaw pë ghwëy nanzë bay? ¹⁴ 'Wësa në ya kaa Hyala, sa nzana kala mënëhwë batemëe kaa ndë mbë ghwëy, dzëghwakën kar Kërispësë ghëshi lë Gayësë. ¹⁵ Ya gar gëzë ndë nza mbë ghwëy na: «*Batem tsa mëntëra Pël vay, lë slën tsa ci mëntëra na» kë. ¹⁶ Eh! Yi sham ki, e zëzëvë tsahwëti ntsa mënëhwëe batem kaa ngëci. E mënëhwë kaa Sëtefanësë ghëshi lë mbëzli këghi tsa ci diba sham. Sëniwee yën zhiniy mënëhwë batem kaa tsahwëti dzëghwakën mbëzli va diba kiw. ¹⁷ Sa nzanay, ghwënarä Yesëw Këristëw ta dza ta mananshi batem kaa mbëzliy. Ta gëzë Yëwën kwëma wëzë na kaa mbëzli ghwënarä na. Ma yën mbë gëzë kwëma va b'a na, ka gëzee lë sënata kwëma mbë ghën ndë ngëriw. Va way, vantaa mëti mëtiy Yesëw va vëgha tsëm mënta ka kwëma gëmta na.

Bërçi Hyala, lë sënata kwëma nze

¹⁸ Mba'a kë mëndiy gëzë kwëmää dzëkën mëti *Këristëw va vëgha tsëmëy, nja kwëma kama ghën ti, ka naa pëzli va mbëzliy dza ta zashi. Ma na ghwëmmë, ghwëmmë shi nza Hyala mbë mbëlëmmëy, a ghwëmmë sënay, lë bërçi Hyala na mbë kwëma mëti Këristëw vëgha tsëm, pë ghwëmmë. ¹⁹ Ava war tsëgha gëzëkë Hyala mbë Zliya nze kwërakwë, ma këy:

1:5 1:5 2Kwër 8:7 **1:7** 1:7 2Tes 1:7; Tit 2:13 **1:8** 1:8 Flp 1:6; 1Tes 3:13; 5:23 **1:9** 1:9 10:13; 1Tes 5:24; 2Tes 3:3 **1:10** 1:10-11 3:3; 11:18; 2Kwër 12:20; Ef 4:2-6; Flp 2:2; Zhj 17:21-23 **1:12** 1:12 3:4; Apëlësë: 3:5-6, 22; 4:6; 16:12; SlëniKY 18:24; 19:1; Piyer: 1Kwër 3:22; 9:5; 15:5; Gal 2:9, 11-14; 2Kwër 10:7 **1:14** 1:14 Kirispësë: SlëniKY 18:8; Gayësë: Rm 16:23-24 **1:16** 1:16 Stefanësë: 16:15 **1:18** 1:18 Rm 1:16; 2Kwër 4:3 **1:19** 1:19-20 3:18-20; Mt 11:25; Rm 1:22 **1:19** 1:19 Ezay 29:14; Zhëwbë 12:13, 17; Ezay 19:12-14; 44:25

«Ta zamti sënata kwëma mbë ghen mbëzliy sënata kwëma dzee.

Zhini mba'ee banti mähërli mbë ghen ka mähërli!» kë.

²⁰ Tsëgha kë kiy, kwëma dza ka sënata kwëma tikë të hidiy këray lë sënata kwëma shi va kia? Ya ka bënipë kwëma na tsahwëti pëtsa dza ghëshiy këray ti tifa na? Ya mbëzli nja mbëzliy ngëngërë ghëpë vaa dzëkën shi tikë të hidiy na, nahwëti kwëma dza ghëshiy ghakë tifa na? Tifa teepëw! Na Hyalay, a cikëvëri, ma na sënata kwëma mbëzli tikë të hidiy, kwëma kama ghen ti na, kë.

²¹ A Hyala mënti shiy lë sënata kwëma nzë, ka nashi mbëzli tikë të hidiy. Ma ghëshi lë na shi va sënata kwëma na, kala bëti shi mënti Hyala va ghëshi nja shiy. Va tsëgha bëti ghëshi kwëma gëzë ghëy na nja kwëma kama ghen ti. Ma na Hyala nanzë kiy, lë kwëma bëti mbëzli va nja kwëma kama ghen ti tarëkë na mbëli mbëzliy banavë nefer shi. ²² Mbëzli *ka Zhëwifëy, war ghëy nashi shi madäja madäja ni dza ghëy bëti kwëma va ka kwëma katanä na, kë ghëshi. Ma ka Gërekë nashi na, war ghëy sënanti kwëma va lë na ghëy sënata kwëma, kë ghëshi. ²³ Ma na na ghëy na ghëy kiy, kwëmaa dzëkën Këristëw tsa danwawëgha mëndi vëgha tsëm na sa gëzë ghëy kaa mbëzli. Dzëghwa ka Zhëwifë nashi ki na, mba'a ghëshi bëti njasa ngëdishim dzëmbë nahwëti kwëma gëmgëm na. Ma hwëlfë *mbëzliy kamaa ka Zhëwifë na, nja kwëma kama ghen ti, ghëshi bëti. ²⁴ Ma va mbëzli tëravë Hyala ta nza ghëshi ka shi nzë, ya ka Zhëwifë na ghëshi, ya mbëzliy kamaa ka Zhëwifë ghëshiy, a ghëshi sënay, mbë ci bërci Hyala, lë sënata kwëma Hyala na Yesëw sëvëri, kë ghëshi. ²⁵ Ma na shi mënti Hyala va nighëshi mbëzli nja shi kama ghen ti shiy, a ghëshi tanëti sënata kwëma ndë ngëri. Ya ë nighëti mbëzli Hyala nja kwa daw bërci dibay, a bërci Hyala va daw ni tanëti bërci va ndë ngëri.

²⁶ A ngwarmëhira, nighëtim di. Sënzënvay, ghwëy gwananwëy, ghwëy mbëzli tëravë Hyala va na, mbëzli njaa shi nza ghwëy tay? Danä na ka sënata kwëma, dzar kwa sënata kwëma mbëzli tikë të hidiy mbë ghwëy nay ghwëy ta na? Danä na hwëlfë ka hidiy mbë ghwëy nashi ghwëy na? Danä na mbëzli dibëdibë ni va mbëzli tikë të hidiy mbë ghwëy na?

²⁷ Ma Hyala nanzë kiy, mbëzli zhëghëti mbëzli tikë va të hidiy nja mbëzliy sënata ma kwëmaa tëravë na ta nza ghëshi ka mbëzli nzë. War ta mbë ghënzë pakën ha'wë kë ka sënata kwëma. Mbëzli daw daw bërci ni va mbëzli tikë të hidiy tëravë na, ta mbë ghënzë pakën ha'wë kë ka bërci. ²⁸ Mbëzli gëmshiy ni sënata mëndiy dzëkën shi, ka ndërëshi tikë të hidiy, ghëshi na shi tëravë Hyala ta nza ghëshi ka mbëzli nzë. War ta mbë ghënzë sawavëri mbëzli dibëdibë ni tikë të hidiy mënti Hyala kwëma va tsëgha. ²⁹ Ma ghalabä kiy, ndë tifa ya kwëtiñ dzaa mbay këli ghen tsa ci kwa kwëma Hyalaw. ³⁰ Hyala va jakaywëy na lë Yesëw Këristëw. Dzëghwa na mba'a mënti Yesëw ta nza ghëci va ghëy ka na ghëy sënata kwëma sënata ghëy. Të mbërkë Yesëw Këristëw nighëmmë Hyala nja mbëzli slar slar ni, kwa mëtsë nzë sana. Mba'a ghwëmmë zhëghëmmë ka mbëzli nzë, mba'a mbëlantëmmë sëvëri mbë dëvë *kwëma jikir na. ³¹ Ma mënti Hyala tsëghay, ta mbë nza nja kwëma tsasliti mëndi va mbë Zliya. Saa ni va:

«War mba'a kë ndë dë këli ghen tsa ciy, lë kwëma mënti Ndë slëkëpë kë këli sa ci»kë.

2

Kwataka kwëmaa dzëkën mëti Yesëw vëgha tsëm niy gëzë Pël kaa ka Kwërintë

¹ Yën kwërakwë kiy ngwarmëhiray, ghala pëtsaa niy tsëhëree va mbë ghwëy ta gëzanwëy kwëma shiy niy nza mbëmbë ni, dzëghwa mba'a Hyala

citënjëyshiy, lë mëcaña gëzë kwëma 'yahë'yahëta na niy gëzee kwëmaw. Dibay, lë sënata kwëma mbëzli tikë të hidî niy gëzee kwëmaw. ² Sa nzanay, ghala yën ghwëla ta tsëhë mbë ghwëy na, niy tarëkë pëla nahwëti kwëmëe mbë ghwëy dzëghwakën Yesëw *Këristëw gwa'a tsëghaw. Gaw dzëkën mëti mëtiy na va vëgha tsëm ta kwëma mbëzli jikir na niy gëzee kwëma. ³ Ghala pëtsa vay, war nja ntsa kama bëliti vë niy nzëyree mbë ghwëy. Tërëjw niy ghërafä hazlëni, kala gwërgwërë yën niy nza. ⁴ Yën mbë gëzänwëy kwëma Hyalay, lë sënata kwëma tikë të hidî gar mbay ngëdivëjwëy niy gëzänwëy ya kwëmaw. *Safë tsa Hyala niy cinwëy na lë bërci, katanj na kwëma gëzänwëy ya va, kë. ⁵ Ma sa favë ghwëy bërci Hyala mbë kwëma va tsëgha ki na, dza ghwëy mba'a ghwëy banavë nefer ghwëy kaa Yesëw. Të sa favë ghwëy kwëma sënata mbëzli tikë të hidî niy nzanaw.

A Hyala sënata kwëma, njasa nza na

⁶ Ya tsëgha nzë nanzë kiy, mbë bananshi sënata kwëma nzee kaa mbëzliy tëhëshi mbë kwëma Hyala. Æ na na nzanay, kwëma sënata mbëzli tikë të hidî naw. Dibay kwëma sënata mbëzli dikë dikë ni tikë të hidî naw. Ta na niva mbëzliy, ta bëkwëshi dza ghëshi. ⁷ Ma gëla na bananshee na sënata kwëma kaa mbëzliy, na Hyala sënata kwëma na nava, sa të mbë. Ghala ghënzë ghwëla ta nga hidî niy tëravë Hyala sënata kwëma va, ta mbë ghwëmmë nzëy kwasëbë, mbë shëndëkë tsa nzë. Dza na mba'a mbëlëy, kalaa niy nata mbëzli kwatänja. ⁸ Nava sënata kwëmëy, sënata mbëzli dikë dikë ni tikë të hidîw. Mba'a kë ghëshi niy sënata nzay, ka dza ghëshiy danwävëgha Ndë slëkëmmë tsa gwëramti shëndëkë va ti vëgha tsëm nzaw. ⁹ Ma kwëma mënti Hyala va tsëgha kiy, nja kwëma tsasliti mëndi va mbë Zliya nzë va na. Ma kë mëndiy:

«Shi sëekë ma ndë ngëriy nashi lë mëtsë ci,

kala sëekë ghëciy favëshi lë slëmë ci.

Zhini kala sëekë ghëciy tëkëhwë dzëkën shiy,

Ghëshi na shi gwëmati Hyala, mba'a fëyshi kaa mbëzliy di» kë.

¹⁰ Ghwëmmë na na ghwëmmë kiy, a Hyala cikëvërimmë shi va, lë Safë tsa nzë va dëwdëw tsa. Na *Safë tsa Hyalay, cëkë' sënashi na shiy. Ya kwëma tëkë Hyala mbëba mbëba nzëy, cëkë' sënata na. ¹¹ Mba'a kë ndë tëkëti kwëma mbë nëfë tsa ci sanay, ndë tifa sënata kwëma va kala war ghëci ghëci ntsaa tëkëti kwëma va vaw. Ava tsëgha na lë Hyala kwërakwë ki, war Safë tsa nzë kwëtiy na saa sënata kwëma mbë nëfë nzë. Tsahwëti ndë tifa sënataw.

¹² Ma ghwëmmë na na ghwëmmë kiy, a Hyala ndammë Safë tsa nzë dëwdëw tsa. Safë tsaa sëekë va mbëzli të hidî naw. Safë tsa nzë ndammë Hyala, ta mbë ghwëmmë sënashi shi ndammë Hyala lë wëzë hwër tsa nzë.

¹³ Ghala pëtsa ka ghëy gëzänshi kwëmëa dzëkën kwëma va kaa mbëzli kiy, lë sënata kwëma bënivë ghëy va mbëzli tikë të hidî ka ghëy gëzëw, Safë tsa Hyala ka naa cinëy kwëma ka ghëy gëzë. Ka ghëy dza ki na, ka gëzë kwëmëa dzëkën Safë tsa Hyala kaa mbëzli nza Safë tsa va mbë nefer shi. ¹⁴ Ma ntsa kama Safë tsa Hyala mbë nëfë tsa ciy, ka mbay tsava ndë zläba shi cipë Safë tsa Hyalaw. Nja shi kama ghën ti shi ka naa nighëshi. Ka mbay naa favëshiw, sa nzanay, lë bërci Safë tsa Hyala ka mëndiy mbay tëravërisi. ¹⁵ A na ntsa nza Safë tsa Hyala mbë nëfë tsa ciy, aa sënay tëravëri shiy gwanashi. Ka mbay ndë banavë fëtiw. ¹⁶ Sa nzana, ma kë mëndi mbë Zliya Hyalay:

«Ndë tifa mba'a sënata tëkë kwëma mbë mëhërlî Ndë slëkëpë na?

Ndë tifa gar canci kwëma ka na mëni na?» kë mëndi.

2:2 2:2 1:23; Gal 6:14 **2:3** 2:3 SlëniKY 18:9; 2Kwër 10:1, 10 **2:4** 2:4 4:20; 1Tes 1:5 **2:5** 2:5 1:18, 24 **2:7** 2:7 Rm 5:2; 2Kwër 3:18; 4:17; Kwël 1:26 **2:8** 2:8 Lk 23:34 **2:9** 2:9 Ezay 52:15 **2:12** 2:12 Rm 8:15 **2:13** 2:13 2:4; 12:10 **2:14** 2:14 1:18, 23; Zhj 3:5-12; 2Kwër 3:14-18 **2:16** 2:16 Ezay 40:13; Rm 11:34

A na ghwëmmë ghwëmmë mbëzli nza Safë tsa Hyala mbë nefer ghwëmmë kiy, tëkë kwëma kwëtij naa sa mbë mähërlì ghwëmmë lë *Këristëw.

3

Slëni mbëzliy gëzë kwëma Hyala

¹ A ngwarmëhira, ghala pëtsaa niy nzee mbë ghwëyëy, niy mbay ya gëzanwëy kwëma njasa ka mëndiy gëzanshi kwëma kaa mbëzli nza *Safë tsa Hyala mbë nefer shiw. Nja kaa mbëzli gëmshì ni niy gëzanwëyëe kwëma. Sa nzana ghalabay, war nja ndërazhi ghwëlashi ni të 'wa niy nza ghwëy, kala këlinwëy ghwëy mbë kwëma Yesëw *Këristëw. ² Kwëmaa niy bëniwëy yay, nja 'wa ka mëndi vaa sa kaa zëghwë niy nza na, niy mënta naa dafaw. Sa nzanay, niy tëhënwëy ghwëy gar zëmë dafaw. Ya pa' sanay, tëhënwëy ghwëy gar zëmë dafaw. ³ Sa nzanay, ghwëlanwëy nza ghwëy mbë mëmëni shiy nja mbëzli tikë të hidì. Njana nzana mbë hërhë ghwëy kwa jipë ghwëy, ka mëmëni miyëy, ghala mbë ghwëy lë mbëzli tikë të hidìw, war nja mbëzli gwanashi ni tikë të hidì mëni ghwëy kwëma. ⁴ Mbë kwëma në ghwëy va: «Kwëma Pël nëwee!» kë tsahwëti. Ma tsahwëti bë na: «Na Apëlësë nëwee nee!» këy, kwëmer ka mbëzli gwanashi ni tikë të hidiy gëzë ghwëy nashi shi va sa?

⁵ Ghënzë nja na na ghëy bakananëy lë Apëlësë kiy, mbëzli nja washì ni nza ghëya? Mbëzliy ghëranta slëni Hyala nza ghëy gwa'a tsëgha. Na gëzanwëy ghëy kwëma Hyala, mba'a ghwëy bënavë nefer ghwëy. Ya wa ndë mbë ghëyëy, njasa bënavë Ndë slëkëpë nìci bërci ta slëni ghërati na slëni ci mbë ghwëy. ⁶ Nja ka za mëniwëy ghëy. Yënëy, hwëlfë tsanwambee mbë hidì, dza Apëlësë mba'a ganavë yam. Ma ntsaa pësëti shi va ka këlitishiy, Hyala na. ⁷ A ghwëmmë sënay, na na kar ndë tsënwë shiy, lë ndë ga yam kaa shiyëy, mbëzli përsi

ni na ghëshiw. Hyala kwëtita ghënzë saa pësëtishi, ka këlitishi, na sa nza dikë ti mbë kwëma va gwa'a tsëgha. ⁸ Shiy tëhëvëri kar ntsaa tsënwëti shiy lë ntsaa ganshi yam tibaw. Yëmyëmshì na ghëshi. Ya wa ndë mbë shiy, ta wanci zhëmë slëni ci dza Hyala ge'i ge'i lë slëni ghërati na. ⁹ Ghëy bakananëyëy, kaa Hyala ghëra ghëy slëni jakë. Ma ghwëy na, nja za Hyala ghwëy mëniwëy kwërakwë ki.

Lë tsahwëti fir dibay, nja ciki tsa nga Hyala nza ghwëy. ¹⁰ Sa dzee ge'i lë ni ya bërci ndara Hyala ta ghëra slëni nzyë, mba'ëe ghati ghëra slëni mbë ghwëy nja ndë nga ciki tsaa gwëramtiy sënay fë sëda ciki. Sa fëtee sëda ciki wëzë wëzë na, dza tsahwëti ndë na, ka nga cikiy sati të sëda va ki. Nanzë kiy, ya wa ndë mbë ka nga shiy na, mëni të ghëci mähërlì wëzë, mbë shi nga naa sati. ¹¹ A na sëda ciki nacyi, a Hyala garëy gwa'a, ghëci na Yesëw Këristëw. Tsahwëti ndë tìba ka mbay fëti nahwëti sëda ciki ghwëlaw. ¹² Ma ka nga shiy ki na, ka nga shiy sati të sëda ciki tsa va. Ka nga niy nga lë tsahi mbëzë, nihwëti na, të tsahi bënba, nihwëti na, lë *hërezli ka bërci nza dimë ti shi, nihwëti bë na, lë shëghwë, ma nihwëti na, lë mëzadì, nihwëti dìba na lë jivëti, tsëgha. ¹³ Fëca dza ngwëvë nza kiy, ta dzëti ngwëla dza slëni ndë dza ya tsamaba ndë ci gwa'a. Sa nzana fëcavay, lë ghwë dza Hyalaa dzëghë slëni ghërati ndë ya tsamaba ci gwa'a. Ta sënay nda slëni wëzë naa ghërati ndë, nda slëni jikir naa ghërati na. ¹⁴ Ma ntsa dza na ci slëniy ndita ma va ghwë ghalaba kiy, ta wanci zhëmë ci dza Hyalaa dza. ¹⁵ Mba'a kë ghwë dzaa ndëhwë na ndë slëniy, ka dza Hyalaa wanci zhëmë ci kaa tsava ndëw. A Hyala taa mbëlanti nanzë, ë na na nzanay, ngahë dza naa mbëli. Nja ntsaa zlëghwëkëvëri ghën tsa ci mbë jipë ghwë.

¹⁶ Ghwëy kiy, ë sënay ma ghwëy, ciki tsa Hyalaa gë ghwëy, ka nzyë Safë tsa nzyë dëwdëw tsa mbë ghwëy pë ghwëy

3:1 3:1 Zhj 16:12 **3:2** 3:2 Ebr 5:12-13; 1Pi 2:2 **3:3** 3:3 1:10-11; Gal 5:19-20 **3:4** 3:4-5 1:12 **3:6** 3:6 SlëniKY 18:4, 11, 24-28 **3:8** 3:8 4:5 **3:9** 3:9 Mt 13:3-9; Ef 2:20-21; 1Pi 2:4-6 **3:10** 3:10 1Kwër 15:10 **3:11** 3:11 Ezay 28:16; SlëniKY 4:11-12 **3:13** 3:13-15 Rm 2:6; 2Kwër 5:10 **3:15** 3:15 Zhëwdë 23 **3:16** 3:16 6:19; Rm 8:9, 11, 15; 2Kwër 6:16; Gal 5:25; 1Pi 2:5

shəkəna? ¹⁷ Mba'a kə ndə laɗamti ciki tsa Hyala vay, ta zamti tsava ndə dza Hyalaa dza kwərakwə. Sa nzanay, sa Hyala də'wə ghən tsa nzə na ciki tsa va. Ciki tsa vay, ghwəy na ki.

¹⁸ Əntaa ndə dzaa gwəravəə ngəɗiti ghən tsa ci gəm ma, war mba'a kə ndə mbə ghwəy nay ghən tsa ci nja ntsaa sənəm̄ti kwəma dzar kwa kwəma tikə tə hidiy, ghən tsa ciy səəti tsava ndə. Wəzəba mən̄iy na nja *hil na va mbəzli tə hidī. Ma nza ghəci mbəə kwəməvə mən̄iy ka ntsaa sənata kwəma tsa katan̄ tsa ghalaba ki. ¹⁹ Sa nzanay, na ndə ngəri va kwəma sənata na tikə tə hidī na, nja shi kama ghən ti nighəti Hyala. Ta na navay, a mən̄di tsasli ti mbə Zliya Hyala, ma kə mən̄diy:

Lə sənata kwəma shi də'wə ghən tsa shi kəsəy Hyala mbəzliy sənata kwəma va, kə mən̄di!

²⁰ Zhini ma kə tə tsahwəti pi ɓa na:

A Ndə sləkəpə sənata təkə kwəma mbə məhərli mbəzliy sənata kwəma gwa'a gwa'a. Aa sənay kwəma gəm̄ta na na, kə.

²¹ Ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy dzaa dzan̄wəy ta vəshi lə ke ngəri, ka gəzə, mbəzli ntsa tsa' tsa va nza ghəy, pə ghwəy ma. Kwəma ka ghwəy sənatay, sə tifa kala sa ghwəyəw. ²² Ya yən yən Pəl sana, ya Apələsə, ya Piyerəy, shi ghwəy nza ghəy. Ya shi tə hidī ni, ya piy tsa piy ndə ngəri, ya mət̄iy ɓəpəy, war shi ghwəy na ghəshi. Ya shi mbə vəghwə tsa sən̄zənva ni, ya ni mbə vəghwə tsa dzaa nzay, war shi ghwəy na ghəshi.

²³ Ma ghwəy kwərakwə ki na, shi Yesəw Kəristəw ghwəy. Ma Yesəw Kəristəw na, sa Hyala ghəci kwərakwə ɓa, tsəgha.

4

Ka kwal Yesəw Kəristəw

¹ Na na ghəy, ghəy *ka kwal Yesəw kiy, ka ghəra sləni Yesəw *Kəristəw nza ghəy. Mbəzli ɓanavəshi Hyala kwəma nzə niy mbələy na, ta gəzə ghəshi kaa mbəzli nza ghəy. Ava tsəgha kə mbəzli ɓətəjəy

gwa'a tsəgha. ² Ma niy təɓə na nanzə kiy, ntsa ɓanavə mən̄di sləni mbə dəvə ci na, mba'a mən̄ti sləni va lə kwal. ³ Na neyey, ka shashara kwəma gəzə ghwəy dzəkən yaw, ya ndə njaa na Pəl nə nihwəti mbəzliy, kwəma tifa shasharaw. Ya yən də'wə ghən tsee sanay, ka mbay yaa ni ntsa tsa' tsa nzee pənəw. ⁴ Ya tsəgha nata mee kwəma gəmgəm na mbə nəfə tseyey, ka dzee mbay ni kwəma gəmgəm na vəyaw pənəw. Ndə sləkəra dza naa slara nee ngwəvə gwa'a tsəgha. ⁵ Va tsəgha na kiy, ka mbatsə sla ngwəvə ghwəy dzəkən sləni mbəzli di ma. Ndəghətim vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw səəkə ti. Sa ka na səəkəyey, ghəci dza naa ɓəkəvəri shi mbəmbə ni dzar mbə kwəslī gwanashi, mba'a ɓəkəvəri kwəma təkə mbəzli mbə nefer shi. Ma fəcava kiy, ya wa ndə na, ta falti dza Hyala ge'i lə sləni ghəratī na. ⁶ A ngwarməhira, ma kwəma gəzan̄wəy ya vaa dzəkən ghən tsa ghəy lə Apələsə gwanata kiy, ta mbəə kətitəjəy nə ya, nza ghwəy mbəə ɓənivə kwəmaa səvəri mbə. Ta mbə ghwəy nəw kwəma lə kwal tsa nzə, njasa tsasli ti mən̄di mbə Zliya Hyala gwa'a tsəgha. Əntaa ghwəy dzaa dzan̄wəy ta vəshi lə tsahwəti ndə, ka ndərə tsahwəti ma. ⁷ Ya gha gha ntsaa ɓəti ghən tsa gha va nja pər̄ja kiy, wa ntsaa ni, pər̄ja nza gha mbə nihwəti mbəzli kə ngəjəa? Nima shiy na ni kwəməvə gha va lə ɓər̄ci gha, kala kama Hyala ndāja shi kia? Hyala kə ndāja shi va gha gwanashi kiy, tawa dzāja gha ta kəli ghən gəm njasa nzana lə ɓər̄ci gha gha kwəməvə shi va gha va difa kia?

⁸ Mən̄im kwəma ghwəy gwəla, a ghwəy kwəməvə shi ɗi ghwəy gwa'a gwa'a nana na ghwəy ki. Ka shiy mən̄injəy ghwəy kwa kwal Hyala. A ghwəy ghati mən̄i mazə kala ndəghəjəy ma. Jəw niy dza naa nza, ghwəy mən̄injəy ka mezhizhə nza katan̄əw. Ghalabay ta kwəməvə mən̄i mazə dza ghəy, ghəy ka kwal Yesəw kwasəbə ghwəy nza. ⁹ Ma na na ghəy ghəy ka kwal Yesəw, yən

3:18 3:18 4:10 **3:19** 3:19 Zhəwbə 5:12-13; 1Kwər 1:20 **3:20** 3:20 Cem 94:11 **3:22** 3:22 Rm 8:38 **3:23** 3:23 15:28; Rm 14:7-9 **4:2** 4:2 Lk 12:42 **4:4** 4:4 Cem 143:2 **4:5** 4:5 3:8; Cem 139:1-12; Rm 2:16 **4:7** 4:7 Gal 6:3 **4:9** 4:9 Rm 8:36; Ebr 10:33

nighë nee kiy, war ka mbëzliy këray lëy hwëm gwa'a gwa'a nighee Hyala fëynjëy mbë mbëzli. Nja mbëzli slanakënshim ngwëvë mëti, ta dza mëndi ta bëkwëshi të bëghë kwa kwëma mbëzli gwa'a gwa'a. A Hyala fëynjëy ka mbëzli dza mëndiy basëva gwa'a gwa'a ta nighëshi, ta nighëshi ka kwal Hyala, lë mbëzli të hidï gwa'a. ¹⁰ War nja ka gezlekiki zhëghënëy ghëy va mbëzli të hidï, të sa gëzëpë ghëy kwëma Yesëw Këristëw na ghëy ki. Dzëghwa ghwëy na ghwëy ki na, njasa bëtënëwëy mëndi ka mbëzliy sënata kwëma të sa jakënëwëy ghwëy lë Yesëw Këristëw ghwëy nighëti. War nja mbëzli daw daw bëliti ni nighënëy mëndi. Dzëghwa ghwëy na ghwëy ki na, njasa bëtënëwëy mëndi ka ka bëliti ghwëy nighëti. Ə tsëerënëy mëndi na ghëy ki. Ma ghwëy na, njasa fë mëndi dikëë dzëti ghwëy ghwëy nighëti. ¹¹ Ya pa' ndatsë sanay, mbë ghëranjëy na ma lë ndir gwa'a. Ya kwëbënëy kën ghën ghëy na, war shi hali hali ni. War ngëra'wë mëndiy sanjëy tögëm tögëm, war ë ghëy dadanërë war danërë. ¹² Ə mëti ghëy dzëmbë ghëra slëni lë dëvë ghëy ta mbë ghëy kwëmavë shi zëmë ghëy. Ya tsëerëë tsëerënëy ndë na, war mbë cë'wë Hyala ghëy ti a ghënzë tëfanati miy tsa wëzë tsa. Ya war ë sanjëy mëndi ngëra'wë na, war mbë së'wa ghëy. ¹³ Ya ë gëzë mbëzli *kwëma jikir naa dzëkën ghëy na, ka gëzanshi kwëma kwa kwëma pëëslï. War nja kwashebi të kësëkë nighënëy mbëzli të hidï, nja shi kwa dëlagwa vi'ï.

¹⁴ Ma kwëma tsaslinjëy ya na tsëtsey, ta mbë ha'wëë ghëranjëy va kwëma mëni ghwëy va në yaw. Əhën, kwëmaa sava dëe cinjëy. Sa nza ghwëy ndërazhee dïtee. ¹⁵ A na nee, ya njaa kwëmavë ghwëy nihwëti mbëzliy bëninjëy kwëma Yesëw Këristëw lëy hwëmëe dan tsa shiy, war yën kwëtira na dënëwëy mbë kwëma Hyala, yën yën Pël. Sa nzanay, ghala pëtsaa gëzanjëy

ya yëwën kwëma wëzë na banavë ghwëy nefer ghwëy kaa Yesëw Këristëw. ¹⁶ Va tsëgha cë'wënëwëy ya a ghwëy mëni kwëma njasa mënee va. ¹⁷ Ava va tsëgha ghwënanjëy ya Timëte, ghëci zëghwee dëe, saa kësëvë ghëra slëni Yesëw Këristëw bëkir dëvë. Ə ghwënëghënëwëy ya, nza ghëci zhiniy cinjëy nzej tsee kwa kwal tsa Yesëw. Ka cinjëy njasa kee bananshi nzej kaa mbëzliy nëw Yesëw ya kwëmaba.

¹⁸ Nihwëti mbëzli mbë ghwëyëy, ë dëmdëmë ghëshi hati, ka këli ghën tsa shi, ka dzëe zhiniy tsëhëra mbë ghwëyëw, kë ghën tsa shi. ¹⁹ War mba'a kë Hyala zlëbati kiy, kwa kwëma jëw na ta tsëhëra dzëe mbë ghwëy. Sa kee tsëhëray, nzee nata slëni mbata niva mbëzliy këli ghën tsa shi va kwërakwë di. Əntaa ghëshi taa nza war këray gëzë kwëma, sa mbata ghëshi gëzë nze gwa'a tsëgha, kala civa bërci *Safë tsa Hyala sëvëri mbë shi. ²⁰ Sa wana gëzee tsëghay, sa nzana mba'a kë Hyalaa slëkë ndëy, kwataka gëzë kwëma ka naa mbata gwa'a tsëghaw, kar bërci Safë tsa Hyalaa civaa sëvëri mbë. ²¹ Nama kwëmaa dï ghwëy yën tsëhë mbë ghwëy li kia? Wëzëba lë ghëdëm tsëhee ta dë'wënëwëy ta naa, naa wëzëba sahë kee dzëmbë ghwëy, ka cinjëy njasa dïtënëwëy ya na?

5

Nighëm dzëkën ghën tsa ghwëy, ghwëy mbëzliy nëw Yesëw

¹ Ya hwëmbay, war mbë favë kee nza mëndiy gëzë kwëma ghwërghwër tsa mënti tsahwëti ndë kwa jipë ghwëy. Ə bëvë na mali dëy tsaa yakë, ka nza ghëshi li, kë mëndi. Gëla tsava ghwërghwërëy, ya kwa jipë ka ta mbëri, mbëzliy nëw ma Hyala na, sëkë mëndiy slavëw. ² Ma zhini ghwëy diba ya tsëgha nze na, tapë ghwëy dzëmbënëwëy mbë vëshi, ka këli ghën tsa ghwëy. Ə sënay ma ghwëy kwëma gar wahë ghwëy vë na sava pë

4:10 4:10-13 2Kwër 11:23-29 **4:10** 4:10 3:18 **4:12** 4:12 Lk 6:28; SlëniKY 7:60; Rm 12:14; ghëra slëni lë dëvë: SlëniKY 18:3 **4:13** 4:13 WahëZher 3:45 **4:15** 4:15 Gal 4:19 **4:16** 4:16 11:1; Flp 3:17; 1Tes 1:6 **4:17** 4:17 Timëte: 16:10; SlëniKY 16:1; 2Kwër 1:1 **4:19** 4:19 war mba'a kë Hyala zlëbati: SlëniKY 18:21; Zhk 4:15 **4:20** 4:20 2:4; 15:24 **4:21** 4:21 2Kwër 1:23; 13:10 **5:1** 5:1 SlëniTaH 18:8 **5:2** 5:2 6:12; 10:23

ghwəy na? Gar bəkəvəri gəla tsava ntsaa mənı shı tsəgha ni va nza ghwəy mbə ghwəy. ³ Ma yən ta na tsee ghən, ya tsəgha kamee kwa jipə ghwəy də'wə ghən tsee sənzenvay, war mbə ghwəy na təkə kwəmee. E slavəri ngwəvəə dzəkən ntsaa mənı gəla shı ha'wə ha'wə ni va tsəgha ni njasa nzee tıba mbə ghwəy. ⁴ Lə Slən tsa Yesəw *Kərıstəw Ndə sləkəmmə slavəree ngwəvəə ci, basənwəyəm, war tıba dza təkə kwəmee nza mbə ghwəy kwərakwə, zhını tıba bərıci Yesəw Ndə sləkəmmə. ⁵ Sa ka ghwəy basənwəyəy, nza ghwəy zlanay gəla ntsa tsəgha tsa va kaa *ndə jaka tsa Hyala mbə dəvə ci, ta mbə jıkir tsa mənı na vaa irəvəri, nza Hyala mbəə mbəlıtı piy tsa ci fəca dza Ndə sləkəpəə səəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzlı.

⁶ Kwəma gar kəlı ghən li na gəla kwəma vaw. A ghwəy sənay fıř tsa ni va: Is jəwə tsətsə ka mənıdıy manambə mbə ghwəpə, ka naa dza na, mba'a pəslıvəri ghwəpə va gwanata, kə mənıdı. ⁷ Va tsəgha na kiy, bə pə ghwəy bəkəvəri *kwəma jıkir na va mənıta nja *ıs mbə ghwəy. A ghwəy nza dəwdew nja ghwəpə 'war hwadı na kama ıs mbə. E sənay a Hyala manamtənwəy ka mbəzlı dəwdew ni, lə mıymıy Yesəw sa mətıy na tə ghwəmmə. Ghəci mənıy na ka na ghwəmmə gamə ka mənıdı vaa sləy ta ta Hyala li mbə *makwaghwa Pakə. ⁸ Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəmmə təhəvərıvammə lə shı gəmgəm ni va mənıshı nja ıs. Tsə makwaghwa Pakə ghwəmmə, kala kama lə pən tsa nza ıs mbə. Dı na gəzəy, kala kama kwəma jıkir na lə ghwərghwər mbə ghwəmmə. Lə pən tsa kama ıs mbə pə ghwəmmə tsə, dı na gəzəy, lə nəfə tsa dəwdew tsa, ka gəzə na katanə na kwəma.

⁹ Mbə nahwətı zlıyee va niy tsasləghənwəy yay, e niy gəzanwəy: Əntaa ghwəy jakəva lə mbəzlıy mənı ghwərghwər ma, pən niy ni. ¹⁰ Ma mbə gəzə kwəmee vay, dzəkən mbəzlıy mənı ghwərghwər gwanashı tə hıdı niy nza

naw. Dzəkən ka mənı mətəsə ta shı ndə, lə ka ghəlı, lə ka tata mbəreketı tikə tə hıdı niy nza naw. A na mbəzlıy mənı ni tsəgha ni va shıy tə hıdı gwanashıy, ka təhəvərıvay ndə li shı kala bərvay ndə tikə tə hıdıw. ¹¹ Ma gəla ntsaa niy nə ya va ka jakəva ghwəy li ma pənəy, gəla ntsaa ni va, ndə nəw Yesəw gee, kə, zhını, ndə ghwərghwər ghəci, ya ndə mənı mətəsə ta shıy, ya ndə ta mbəri, ya ndə tsəhtsəhə lə mbəzlı, ya ndə ghıghıva lə shı sa, ya ndə ghəlı. Gəla tsava ndəy, ka jakəva ghwəy ya ta zəmə shı zəmə li ma nə ya. ¹²⁻¹³ Ma na mbəzlıy nəw ma Yesəwəy, yən dza naa sla ngwəvəə dzəkən shıw. Hyala də'wə ghən tsa nza dza naa slanshı na shı ngwəvə. Ghwəy na na ghwəyəy, ghwəy dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzlı nza ghwəy mbə nəw Yesəw li shı. Ma kə Zlıya Hyalay: «Bəkəvərı mənı mənı kwəma jıkir na mbə ghwəy» kə, tsəgha pə ghwəy mənı kı.

6

Ka har ghən tsa ghwəy ghwəy dzətı ngwəvəə kwa kwəma mbəzlıy nəw ma Yesəw ma

¹ Mba'a kə kwəma sətı mbəzlı kwa jipə shı mbə ghwəy ghwəy mbəzlıy nəw Yesəw kiy, a shıy mənıshı dza ghəshıy dzashı ta sləka kwəma va va mbəzlıy nəw ma Yesəw, mbərəkə ghəshı zlay dza ta sləka nza va mbəzlı Hyalaa? ² Ə sənay ma ghwəy mbəzlı Hyala dza naa sla ngwəvəə dzəkən mbəzlı tə hıdı, pə ghwəy shəkəna? Ghwəy kə dzaa sla ngwəvəə dzəkən mbəzlı tə hıdı kiy, a shıy mənıshı dza ghwəy mbay ma slavəri na jəw na kwəmaa? ³ Ə sənay ma ghwəy, ya ka kwal Hyala shı na, ghwəmmə dza naa slanshı ngwəvə, pə ghwəy shəkəna? Tsəgha kə kiy, wa shıy mənıshı dza ghwəmmə mbay ma slavəri kwəma tikə tə hıdı kıa? ⁴ Ka mənıdıy nıghə kiy, war nə ma kwəma tsahwə kə kwa jipə ndə lə ntsa nəw ghəshı Yesəw li na, gwa'a

5:3 5:3-4 Kwəl 2:5 5:5 5:5 1Tim 1:20 5:6 5:6 Gal 5:9 5:7 5:7 Səvəri 12:1-15; 13:7; Zhj 1:29; 1Pi 1:19
5:9 5:9 Mt 18:17; 2Tes 3:14 5:11 5:11 6:9-10; 2Tes 3:6; Tit 3:10; 2Zhj 10 5:12-13 5:12-13 Nəw 13:6 6:2
6:2-3 Rm 5:17; 2Pi 2:4; Zhəwdə 6; ShıZhj 1:6

ka dza ta pëla ntsa të ngwëla, kama kwal dikë tsa mëna ge'i dzar kwa kwal tsa mbëzliy nëw Yesëw, ta slëka kwëma va. ⁵ Ka ghëranjwëy ha'wë nanzë va gëla nava kwëma sa pën? Æ nzana kala ntsaa sënata kwëma mbë ghwëy ya kwëtiñ nzë, gar mbay ghëciy slëkati kwëma kwa jipë ngwarmëmë mbë nëw Yesëw ki shëkëna? ⁶ Kay, niy tëbë na ndë mbë ghwëy pëmë zëmbëghëy tsa mbë Yesëw *Këristëw dzëti ngwëwë kwa kwëma mbëzliy nëw ma Yesëw Këristëwëw.

⁷ Talay, kwa vëghwë tsa nay ghwëy kwëma kwa jipë ghwëy, war ë ghwëy harva ka ghën tsa ghwëy dzëti ngwëwëy, a ghwëy shikënjwëy kwa kwal Hyala di naa gëzë. Ya ë mëntënjwëy ndë kwëma gëmgëm na, ya ë ghëlëhwë ndë shi ghwëyëy, ka mbë ghwëy së'wahwë sa? ⁸ Zhini përbä ghwëy ki na, ka mëmëni kwëma gëmgëm na kaa mbëzli, ka ghëghëli shi shi. Ya tsëgha na ghëshi ka ngwarmëhiñjwëy kwa kwal Hyala. ⁹ Æ sënay ma ghwëy, ka dza ka mëni kwëma gëmgëm naa tsëhëshi të pëtsa slëkë Hyalaw pë ghwëy shëkëna? Ka ngëdiñjwëy kwëma ma, a na ka ta mbëreketi, lë ka ghwërghwër, lë zhër ka pëesli mi'i mbëzli, lë mi'i ta zhërëy pëesli lë nihwëti zhër, lë zhërëy sësël ghën tsa shi. ¹⁰ Lë ka ghëli, lë ka di gëna, lë ka ghiva lë shi sa, lë ka zëmë mëtsëni mbëzli, lë ka gwëfëy, gëla niva mbëzli gwanashi na, ka tsëhëshi ghëshi të pëtsa slëkë Hyalaw. ¹¹ Kwatanjay, mbë mëni gëla shi va niy nza nihwëti mbëzli mbë ghwëy. Ma dza Hyala ki na, mba'a yabamtënjwëy kwëma ghwëy jikir na, mba'a mëntënjwëy ka mbëzli nzë, mba'a banti fëti kën ghën tsa ghwëy, lë slën tsa Yesëw Këristëw, mba'a lë bërçi Safë tsa nzë va.

Mënim kwëmaa dzaa fë shëndëkëë dzëti Hyala lë vëgha ghwëy

6:7 6:7 Mt 5:39-40; Rm 12:17 **6:9** 6:9-10 15:50; Gal 5:19-21 **6:11** 6:11 Tit 3:3-7; Ebr 9:14; 1Zhj 1:7 **6:12** 6:12 8:9; 10:23; Gal 5:13; 1Pi 2:16 **6:13** 6:13 Mt 15:17-19; 1Tes 4:3 **6:14** 6:14 15:15, 20; Rm 6:4; 8:11; 2Kwër 4:14 **6:15** 6:15 12:27 **6:16** 6:16 Ghava 2:24; Mt 19:5; Ef 5:31 **6:17** 6:17 Zhj 17:21-23; Rm 8:9-11; 2Kwër 3:17-18; Gal 2:20 **6:19** 6:19 3:16

¹² Ka nihwëti mbëzli bëlinjëvë mbë ghwëyëy: «A kwal va ghëy ta mëni ya nimaba shi di ghëy» kë ghëshi. Yanj, tsëgha na nanzë, ë na na nzanay, ma mbë shi di ghëshi va mëni kiy, gwanashi dza shi vaa nza, ka shiy këtëtishiw. Ya yën dë'wë ghën tsee yën Pël sënzënvay, a kwal vëya ta mëni ya nimaba shi dee. Æ na na nzanay, na nee na, ka dzee zlanay ghën tsee kaa nihwëti shiy ta nzee ka mava tsa shiw. ¹³ Zhini ma kë ghëshiy ni dibay, tawa ngati Hyala hwër kala ta shi zëmëa? Tawa mënti na shi zëmë kala ta zëmëshiy dzëghwa hwëra? kë ghëshiy ni. Eh yanj, tsëghaa nava nanzë. Fëcahwëti nanzë kiy, ta zamti kar hwër lë shi zëmë dza Hyala bakanashi. Ma na vëgha ghwëmmë nanzë kiy, mënti Hyala ta mëni ghwërghwër liw. Ta mëni shiy fë shëndëkëë dzëti Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw li mënti Hyala vëgha, ma Ndë slëkëpë na, ta slëkë vëgha va. ¹⁴ Njasa mëtiy Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw va mba'a Hyala zhanakati mbë mëtiy, tsëgha dza naa zhanakatëmmë mbë mëti lë bërçi nzë kwërakwë.

¹⁵ Aa sënay ma ghwëy vëgha ghwëy va na, nahwëti bëla vëgha të Këristëw na pë ghwëy shëkëna? A shiy mënishii kee dzaa bëvë nahwëti bëla vëgha Këristëw ta dzaa tsëbatiy dzëti mali kwa ghwërghwëra? Ka mëniiva nava kwëmaw. ¹⁶ Sënay ghwëy nanzë, ya wa ntsaa jakëy ta hëni lë mali kwa ghwërghwër na, mbër ka vëgha kwëtiñ na ghëshi li pë ghwëy sa? Tsëgha kë mëndi mbë Zliya Hyala. Ma kë mëndiy: «Ghëshi bakanashi na, mbër ka vëgha kwëtiñ dza ghëshiy nza» kë mëndi. ¹⁷ Ma na ntsaa jakëy lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëwëy, nëfë tsa kwëtiñ tsa na sa shi li naci ki.

¹⁸ Ghënzë tsëgha kiy, ndëghwëm ghën tsa ghwëy va mëni ghwërghwër. Nihwëti kwëmer jikir jikir ni mëni ndë ngëri gwanashiy, war përikë përikëshi të ngwëlashi ka ghëshiy nza va vëgha ndë.

Ma na ntsaa mënti ghwërg hwërey, vëgha ciy yëfamti na dë'wë ghën tsa ci. ¹⁹ Aa sënay ma ghwëy dîba na, ghi tsa *Safë tsa Hyala dëwdëw tsa na vëgha ghwëy pë ghwëy na? Hyala fambëjwëy na Safë tsa va mbë nefer ghwëy. Va tsëgha kiy, ghwëy zhini naa slëkë ghën tsa ghwëyëw, Hyala slëkëjwëy na. ²⁰ Sa nzanay të shi nza dimë ti shi mbëerëtëjwëy Hyala. Va tsëgha na kiy, war kwëmaa dzaa fë shëndëkëë dzëti Hyala pë ghwëy mëni lë vëgha ghwëy gwa'a tsëgha.

7

Zlëba kwëmaa dzëkën kwëma nzëy tsa mbëzliy bëtëvashi

¹ Nana kiy, ta zlëbanjwëy kwëma dzë dzëkën kwëmaa niy dëw ghwëy va vëya mbë Zliya tsaslikëvëra ghwëy va. Ma në yay, wëzë na va ndë ghëci kë nzëyëy kala bë mali ghëci. ² Ya wëzë na tsëghay, kala dza kë ndëë mbëë nzëyëy tsëgha, ka na dza tapë dzëmbëy mbë mëmëni ghwërg hwërey b'a na, wëzë dza naa nzaw. Wëzëb'a bëvë zal na ci mali ka sa ci. Tsëgha ya namab'a mali na, mba'a bëvë zata ka sa nzë kwërakwë. ³ Kwëma tëbë zal mananta kaa mali ciy, ghënzë kë zal mëni. Mali kwërakwë na, ka mëni kwëma tëbë maliy mëni kaa zata. ⁴ Mali slëkë na vëgha nzëw, sa zata na. Tsëgha zal kwërakwë, ghëci slëkë na vëgha ciw, sa mali ci na. ⁵ Èntaa ghwëy ini ghën tsa ghwëy kwa jipë ghwëy lë mali gha ta jakëva tsa ghwëy ma. War ghwëy gëzëti na kwa jipë ghwëy li, ta hi jëw, ta mbë ghwëy cë'wë Hyala. Ma lëy hwëmëy, zhini të ghwëy jakay ghën tsa ghwëy tantan, vantaa *ndë jaka tsa Hyala hëerëhwëjwëy, sa dza ghwëy mbay ma së'wati nzëyëjwëy kwëtëjwëy.

⁶ Ma kwëma gëzanjwëy ya nay, ë në ya war tsëgha ka ghwëy mënti pënëw. Mba'a ghwëy gar mënti tsëghay, wëzë na në ya gwa'a tsëgha.

⁷ Ma war vëya kë ta na tsee ghën nzay, ë mbay gëzë, wëzëb'a nzëyshi mbëzliy njasa

nzee va kala bëva ma na, pën. Ma nanzë ki na, ka dza naa nza war wëzë tsëgha baw. Sa nzanay, ghëng hën ndapë Hyala bërçi, kwëtita na banavë na kaa tsahwëti ndë, zhini kwëtita na banavë na kaa tsahwëti dîba. ⁸ Ma na kwëma gëzë kaa zhër kama mi'i vë shi, lë mi'i kama zhër vë shi mba'a mi'i mbëreketiy, wëzë na ghëshi nzëyshi njasa nzee tsa, kala bëva. ⁹ Nanzë ki, kala dza kë ghëshiy mbay së'watiy. È kë zal bëvë mali ci, mba'a mali bëvë zata. Wëzëb'a bëva dza naa nza, kën na dza ndëë nza, war mbë irëva lë maw nava kwëma dzaa nza.

¹⁰ A na mbëzliy bëtëvashiy, vanta kwëma gëzanshëe. Yën gëzëkë naw, Ndë slëkëpë gëzëkë na, a këy: Èntaa mali tëhëva lë zata ma, kë. ¹¹ Mba'a kë tëhëvërivata liy, ë kë dzaa nzëyta kwëtita kala bë ma tsahwëti zal. Aw na, mba'a ghëshi jakëshiy slëkati kwëma shi lë zata tsaa nza na va vë, mba'a ghëshi zhintëvashi. Zal kwërakwë bay, èntaa ghëci tëhë mali ci ma.

¹² Ma nihwëti mbëzliy tërmbëy, avanta kwëma gëzanshëe dë'wë ghën tsee, Ndë slëkëpë gëzë naw, mba'a kë ntsaa nëw Yesëw *Këristëw lë maliy nëw ma Yesëw, mba'a ghënzë zlëbati nzëy lë zata tsa va wëzëy, èntaa zal tsa va dzaa tihë mali va ma. ¹³ Mba'a kë mali mbë nëw Yesëw Këristëw lë zal tsaa nëw ma Yesëw, mba'a ghëci zlëbati nzëy lë mali ci va wëzë dîbay, èntaa mali va dza barva vë ma. ¹⁴ Va wa gëzë tsëghay, sa nzana ntsa Hyala mëniy zal tsa va të mbërkë mali ci va mbë nëw Yesëw, maliy nëw ma Yesëw va dîba na, ntsa Hyala ghënzë të mbërkë zata tsaa nëw Yesëw va. Kala tsëgha kë nzay, ka dza ndërazhi yakë ghëshiy nza ka mbëzliy Hyala nzaw. Njana nzana tsëgha kiy, mbëzliy nzë na ghëshi.

¹⁵ Ma mba'a kë tsaa nëw ma Yesëw ndë mbë shiy dî ghëshiy tihëvërivashiy, tihëvërivashi të ghëshi. Ghëlabay, kwëma yadëfanti tsa mbë nëw Yesëw va ndë tibaw. Sa nzanay ta nza ghwëy mbë kwëma nzë cëlikwë harvëjwëy Hyalaw.

6:20 6:20 7:23; Rm 13:14; 1Pi 1:18-19 **7:2** 7:2 1Tes 4:3-4 **7:3** 7:3 Ef 5:21-29 **7:7** 7:7 Mt 19:11-12; 1Kwë 12:11 **7:9** 7:9 1Tim 5:14 **7:10** 7:10-11 Mt 5:32; 19:9 **7:14** 7:14 Rm 11:16 **7:15** 7:15 kama cëlikwë: 14:33; Rm 12:18; 14:19; 2Kwë 13:11; Kwë 3:15; Ebr 12:14 **7:16** 7:16 1Pi 3:1

16 Sənay gha, gha dzaa mbəłiti zaŋa, gha tsa mbə nəw Yesəw gha maliw. Ya zal tsa mbə nəw Yesəw ciy, sənay na ghəci dzaa mbəłanti mali ci kwərakwəw. Ava tsəgha.

Njasaa niy nza gha va ghala pətsaa harvəŋa Hyalay, tsəgha pə gha nzəyŋa

17 Ya wa ndəy, ə kə nzəyəy war njasaa niy bərkanavə Hyala kwa sləkəpə va na ci kwəma ghala vəghwə tsaa niy harvə Hyala va ta nəw nzə. Ava tsəgha kee gəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. 18 Sənzənva, mba'a kə ndə niy nzaa, ntsa sla*sla fə'yasa tsa madi Hyala ta harəy, əntaa ghəci dzaa mbəla biydfamti nava kwəma ma. Kalaa niy slanti fə'yasa kə tsahwəti madi Hyala ta harəy, əntaa ghəci dzaa ni war yən zhiniy slanti fə'yasa, kə ma. 19 Va sa nzanay, slanti ndə fə'yasa, lə slanti ma ndə gwa'ay, nahwəti kwəma tifa mbə va Hyalaw. War ntsa mbə danta fəti ta nəw kwəma gəzəkə na na ntsa vəshi na ti. 20 Ya wa ndəy, ə kə nzəyəy war njasa niy nza na va ghala pətsaa harvə Hyala va ta nəw nzə. 21 Ya war ndə papa niy nza ndə ghala pətsa har Hyalay, əntaa ghəci dzaa təkə nahwəti kwəma ma. Mba'a kə gar kwəmavə kwal tsaa mbaranti ghən tsa ci nanzə kiy, wəzəba mbəərəti na sa ci na. 22 Ka zəzə nahwəti kwəma ghəci ma, sa nzana, mba'a kə Hyala harvə ntsa papa tsa ta nəw nzəy, ka ntsaa sləwa ghən tsa ci dza naa zhəghəy, sa nzana mba'a jakəy lə Yesəw *Kəristəw. Mba'a kə Hyala harvə ndə yaya tsaa sləwa ghən tsa ci ta nəw nzə dibay, ka mava tsa Yesəw Kəristəw ka naa mənuy. 23 A Hyala mbəərəkəŋwəy tə shi nza dimə ti shi, ta nza ghwəy ka shi nzə. Va tsəgha kiy, əntaa ghwəy zhiniy mənuy ghən tsa ghwəy ka mevivi mbəzli difa ma. 24 A ghwəy favə bay ngwarməhira, ya wa ndəy, ə kə nzəyəy kwa kwəma Hyala war njasaa niy nza na va ghala pətsaa harvə Hyala va ta nəw nzə.

Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy səəkə maa bəhwəvashi, lə dzəkən mi'i mbəreketi

25 Nana kiy, ta zləbaŋwəy kwəma dze dzəkən mbəzliy səəkə ma bəhwə mi'i lə mi'iy səəkə maa bəhwə zhər. Kwəma dēe va gəzaŋwəyəy, yən təkəti na tsəgha, kwəma favee va Ndə sləkəpə naw. Tə mbərkə wəzə hwər tsa mənətera Ndə sləkəpə va kiy, a ghwəy taa zləba kwəma dēe va gəzaŋwəy.

26 Mbə nee zəzə kwəmay, wəzə na zhərəy səəkə maa bəhwə mi'i, lə mi'iy səəkə maa bəhwə zhər nzəyshi tsəgha, kala zhiniy pəla bəva, va kwəma ngəra'wə tsaa məməniva tsa sənzanva.

27 Mba'a kə mali va ghay, ka nə gha wəzəba təhamtee, pə gha ma. Kala bəvə mali pə ghay, ka pəla bə nzə gha ma.

28 Ya tsəgha gəzəkə yay, ə makee mbəzli va bəvaw. Mba'a kə ndə bəvə mali ciy, mənuy *kwəma jikir na naw. Mba'a kə zha bəvə zatay, mənuy kwəma jikir na naw. Sa nzana tərəŋwəy ngəra'wə va mbəzliy bətəvashi, va tsəgha niy gəzee tsəgha, ta mbəə mbəłanti mbəzliy bətəvashi ma, səvəri mbə ngəra'wə tsa va.

29 A ngwarməhira, a nə ya kaa kwəma dēe va gəzə mbə kwəma vay: Ndəl tərmbə vəghwəw, nanay, ka kəslimbə ghən ka mi'i war mbə kwəma mi'i shi ma. 30 Mbəzli mbə tihwəniy, ka kəslimbə ghən ghəshi mbə tihwəni ma. Ni mbə vəshi ba na, ka kəslimbə ghən ghəshi mbə vəshi ma. Əntaa ka papa shiy kəslimbə ghən mbə basə shiy ma.

31 Əntaa mbəzliy kwəmavə shiy tikə tə hidfi dzaa kəslimbə ghən mbə shi va ma. Sa nzana hidfi nashi ghwəmmə niy, ka dza ghəshiy nzəyshi war tsəghaw, ta kədfi dza ghəshi. 32 Ka dēe ghwəy irəva lə zəzə kwəmaw. Ntsaa bəvə ma mali nacy, war kwataka dzəkən kwəma Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw gwa'a tsəgha na na ci təkə kwəma, ka pəla kwal tsaa mənuy kwəmaa təbaney. 33 Ma na ntsa nza mali və nacy kiy, kar naa zhiniy təkə

dzækën shi të hidfi ni dîba, ta pëla kwal tsa mënî kwëmaa dzaa tëbanta kaa mali ci ³⁴ Na naci kiy, bakë mbë ka mëhërli ciy tëhëvërivata. Ghyehiy bëvë ma zhër, lë mi'i mbëreketiy kama ta zhër nashi kiy, war dzækën kwëma Ndë slëkëpë ka ghëshiy tøkë kwëma gwa'a tsëgha. Mba'a ghëshi banavë vëgha shi lë mëhërli shi gwa'a gwa'a kaa Hyala. Ma na ta zal mali nanzë kiy, kar naa zhiniy tøkë dzækën shi ka na mënti tikë të hidfi, ta mbëë tëbanci kaa zata. ³⁵ Sa gëzanwëy ya kwëma nay, ta mbëë makëtënwëy va mënti kwëma dî ghwëy në yaw. War ë dee këtëtënwëy nza ghwëy mbëë mënti naa tëbë kwëma, ka nëw Ndë slëkëpë Yesëw lë nëfë tsa ghwëy kwëtîj, kala këslibë ma ghën mbë zëzëë dzækën nihwëti shiy.

³⁶ Nanay, e dîy gëzanwëy kwëmaa dzækën ndë lë makwa ci. Mba'a kë kar ndë lë makwa ci niy slëkati ndanishi kwa jipë shi, zhini kala zlay sëkë nzëghë zal tsa va ta makwa ci va, war mbë tøkë ghëciy dzækën kwëma nzë, mba'a nighëti njasa mënti na kwëma gëmgëm nay, ë kë bëvë makwa ci va. Wëzë mënti na. Kwëma jikir na mbë ya jëwëw. ³⁷ Ma mba'a kë zal tsa va garëy tøkë kwëma tøkëti na mbë nëfë tsa ci dë'wë ghën tsa ci: «Yënëy, të ghwënzhi dee nzëyra ka bë makwëe va yaw në ya» kë. Kala kama va sa damëti mënti, mba'a mbay kësëti nzëghë ciy, wëzë mënti na ghëci kë zlata zha va kala bë ma. ³⁸ Avanta bazhë tsa kwëma va: Mba'a kë ndë bëvë makwa ciy, wëzë mënti na. Ma mba'a kë ndë kala bë ma makwa ci dîbay, ghëci na saa gwëraa mënti kwëma wëzë na.

³⁹ Kwal va mali nza zata të ghwëmëy, ta dza ghënzë ta bë tsahwëti zalëw. Ma mba'a kë mëtiyëy, a kwal vë ta bë tsa dî na zal, kama zal tsa vaa ndë nëw Ndë slëkëpë Yesëw Këristëw kwërakwë. ⁴⁰ Æ na na nzana nanzë kiy, vëya na nëe na, wëzëba ghënzë nzëyta kala bë ma tsahwëti zal dza naa favë vëgha nzë. Ava tsëgha na nëe gëzë kwëma. E sënëy, a

*Safë tsa Hyala mbë nëfë tsee kwërakwë.

8

Gëzë kwëmaa dzækën zëmë shi tahwë mënti mbëri li shi

¹ Nana kiy, ta zlëbanwëy kwëma dze dzækën kwëma zëmë sliw tsa tahwë mënti mbëri li.

Ma pë ghwëy mbë gëzë kwëma ghwëyëy: «A ghëy sënata kwëma gwanata» pë ghwëy. Yan, tsëgha na, ë na na nzana nanzë kiy, kar sënata kwëma vaa fambë ndë mbë këli ghën tsa ci dîba. A na dî, mbëzli këë dîva kwa jipë shi kiy, kar naa mëtsahanshi bërçi. ² Mba'a kë ndë bëti ghën tsa ci nja ntsaa sënata kwëmëy, sënata kwëma katan na tsava ndë njasa tëbë na va Hyalaw. ³ Ma ntsaa fal ma ghën tsa ci, ka dî Hyala ghëciy, ava ntsa sënëy Hyala ka ntsa nzë.

⁴ Kwëmaa dzækën sliw tsa tahwë mënti mbëri li kiy, njaa naa? Ta zëmë dza ghwëmëmë shëkënaa, naa kala dza ghwëmëmë zëmë na? A ghwëmëmë sënëy, shi katan ni na hyeler kikihë mënti, lë mbëreketi tata mënti va tikë të hidfiw. Nahwëti Hyala tibaw, kwëtînta na Hyala të ghwëmë. ⁵ A ghwëmëmë sënëy, mbë sësëwrë shi va nza mënti, ka mbëzli miy kaa niy dzëy të ghwëmë ya ni të hidfi njasa nza ghëshiy hyalahi. Dzëghwa dënj hyalahi mënishî, dënj shiy slëkëpë dîba. Ya tsëgha na kiy, ⁶ ghwëmëmë ta na tsa ghwëmëmë ghën na, war Hyala më ghwëmë kwëtita na na ghwëmëmë Hyala sënata ghwëmëmë, ghënzë Didi tsa ngati shi nashi mëtsë gwa'a gwa'a, ghënzë saa ngatëmëmë ta nza ghwëmëmë ka shi nzë. Yesëw *Këristëw na tsa ghwëmëmë Ntsaa slëkëmëmë kwëtîy. Ghëci mënti na shiy gwanashi. War sëkë vë dza ghwëmëmë kwëmavë piy.

⁷ Ya tsëgha nzë kiy, gwanashi sënata mbëzliy nëw Yesëw kwëma va tsëghaw. Sa nzanay, a nihwëti mbëzli niy sënabëshi mbë kwëma ta mbëri, lë

7:39 7:39 Rm 7:2-3 **8:1** 8:1-13 Rm 14:1-15:6 **8:1** 8:1 SlëniKY 15:29; Rm 12:16; a dîy mëtsëhë bërçi kaa mbëzli: 13:1-7; 14:1; 16:14; Zhj 13:34; Rm 15:1-2; 2Kwë 8:7-8, 24; Gal 6:10; Ef 5:2 **8:3** 8:3 13:12; Gal 4:9 **8:4** 8:4 10:19-20; Nëw 4:35, 39; 6:4-5; Gal 4:8-9 **8:6** 8:6 12:5-6; Zhj 1:3-4; Ef 4:5-6; Kwël 1:16 **8:7** 8:7-12 10:23-33

kwëma kihë hyeler. Ya war pa' ndatsë zëmë ghëshi shi tahwë mëndi mbëri li shiy, war lë ngë'wë ghën ka ghëshiy zëmëshi. Sa tëhëshi ma ghëshi mbë kwëma Hyala ki na, njasa ladamti ghëshi ghën tsa shi kwa kwëma Hyala lë zëmë shi tahwë mëndi va mbëri li shi ka ghëshiy nighëti. ⁸ A na na ghwëmmë kiy, a ghwëmmë sënay, ta na shi zëmë, ka mëntëmmë ghëshi ka mbëzli wëzë ni kwa kwëma Hyalaw. Ya ë zëhwëshi ghwëmmë, ka mëntëmmë ghëshi ka mbëzliy gwëra mbë kwëma Hyalaw. Ya kala zëhwëshi ghwëmmë dibay, ka nza ghwëmmë mbëzli gëmgëm niw, tsëgha.

⁹ Ta na navay, ghwëy slëkë na ghën tsa ghwëy. A ghwëy mbay zëmë ya nimabä shi dë ghwëy. Nanzë kiy, mëni të ghwëy mëhërlü vantaa kwëma gwëra ghën tsa ghwëy ta zëmë shiy dzaa shakambë nihwëti mbëzliy tëhëshi ma kwa kwal Hyalaa dzëmbë mëni *kwëma jikir na. ¹⁰ Sënzënvä mba'a kë ntsaa tëhëy ma kwa kwal Hyala nanja mbë ciki mbëri, ka zëmë dafa mbëri gha, gha ntsaa sënata kwëma vay, ta tsëkwambë ntsa va dza gha mbë zëmë dafa mbëri va kwërakwë. ¹¹ Ka gha nighë tsëgha kiy, mba'a tsa daw bërci tsa va ndë zay të mbërkë sënata kwëma gha va. Wëzë na tsëghaw, sa nzanay, zëmënja tsa mëtiy Yesëw Këristëw ti na. ¹² War mba'a pë ghaa mëni gëla shi tsëgha ni kiy, kwëma jikir naa mënti gha kaa zëmënja tsa mbë nëw Yesëw Këristëw. Sa nzanay, sënata kwëma na nja ghaw. Sa zëmëhwë na va shi vay, njasa ladamti na ghën tsa ci kwa kwëma Hyala nighëti na. Kwëma mënti gha va tsëgha kiy, kwatäka kaa zëmënja tsa va mananati gha kwëma jikir naw, lë kaa Yesëw Këristëw ta dë'wë ghën tsa ci mënti gha kwëma jikir na. ¹³ Ma ghënzë tsëgha kiy, mba'a pën sënay a zëmëwë tsa mbë nëw Yesëw dzaa dzëmbëy mbë mëni kwëma jikir na, war të mbërkë kwëma sliw tsa dzëe zëhwë pënëy, wëzëbä dzëe zëmë ma sliw ghwëla na. Nëghëtee dzaa

tëramti kwa kwal Hyala tsa ci.

9

Njasa dë ma Pël mëni kwëma nza kwal vë ta mëni nze

¹ Kwëma vay, të ya dë'wë ghën tsee dzëe bërkëtëjwëy. Sana sënzënvay, ë sënay yën gwëra na ghën tsee. Ya ghwëyëy, a ghwëy sënay, Ndë kwal tsa Yesëw nzee, ë nay Yesëw lë mëtsee ghëci Ndë slëkëmmë. Ghwëy sanay, sëvëri mbë slëni ghërancee kaa Ndë slëkëmmë Yesëw mëniñwëy ghwëy ka mbëzliy nëw ci. ² Ya kala bëtëra nihwëti mbëzli ka ndë kwal tsa Yesëwëy, na na ghwëy na a ghwëy sënay ndë kwal tsa ci nzee, pë ghwëy. Nza tsa nza ghwëy vaa mbëzliy nëw Yesëwëy, ti dza mëndiy sënay, ndë kwal tsa Yesëw nzee, kë mëndi.

³ Nihwëti mbëzliy tsëhtsëhë vaa dzëkën yay. Avanta kwëma kee zlëbanshi: ⁴ Sënay ghwëy gar bëra shi zëmë lë shi sa nza ghwëy të mbërkë slëni ghëree, pë ghwëy sa? ⁵ Ə kamee gar bëvë mali ka dza ta wë kwa zëwë li njasa nza Piyer va, lë njasa nza nihwëti *ka kwal Yesëw va, lë nihwëti ngwärmëhiy Ndë slëkëpë jëw jëw ni na? ⁶ Ə nzana, ghëy lë Barnabasë na ghëy na, ghëy dzaa ghëra slëni ta pala shi zëmë ghëy na ghëy ki shëkëna? ⁷ Kwëma sëekë ghwëy nay ndë sawji mbë ghëra slëni ka wa zhëmë kaa ghën tsa ci dë'wë ghën tsa cia? Kwëmaa tsava ndë za tsaa zëmë ma shi zakë naa? Ndë ndëghwë slay tiba kala sa 'wa ta slay makë na va na?

⁸ Əntaa ghwëy dzaa təkë na, sa nzana tsëgha ke ngëri mëni tikë të hidë, va tsëgha gëzë Pël kwëma va tsëgha pë ghwëy ma. Ya Zliya *kwëma pëhëti Hyalay, tsëgha gëzëkë na kwërakwë. ⁹ Ma kë Hyala mbë kwëma pëhëti naa banavë kaa *Mëyizëy: «Mba'a pë gha kësëvë slay ta ghëra slëni mbë hay, ëntaa gha pëhë shiy dzëti miy shi va nëghëtaa ghëshi pëwë ha va ma» kë. Kwatäka dzëkën slay gëzë Hyala kwëma

8:8 8:8-9 Rm 14:13, 15, 17, 21; Gal 5:13 9:1 9:1-2 4:9, 15; 15:8-10; 2Kwë 2:14-17; 3:1-3; 5:18-20; 10:7-8, 13; 11:5, 13; 12:11-13; Gal 1:1 9:4 9:4 Lk 10:7-8; Mt 10:10 9:6 9:6 Barnabasë: SlëniKY 4:36; 11:22-26; ghëra slëni ta pëla shi zëmë: SlëniKY 18:3 9:9 9:9 Nëw 25:4; 1Kwë 10:11; 1Tim 5:18

va gwa'a tsëgha në ghwëy na? ¹⁰ Tibaw, dzëkën ghwëmmë gëzë Hyala kwëma va. Të ghwëmmë tsasliti mëndi mbë Zliya. Sa nzana, ya wa ntsa mbë zay, a tëbëë fëy ghën tsa ci ta kwëmavë shi zëmë. Ntsaa dë'wë ha dibay, a tëbëë fëy ghën tsa ci ta kwëmavë na ci bëla. ¹¹ Na ghëy ha tsëjwëti ghëy na kwëma Hyala gëzanwëy ghëy va ki. Æ nzana kwëma tërëjwta ghëy kwëmavë shi të hidï va ghwëy, ka ni ghëy shi kwëmavë ghëy të za zati ghëy shëkëna? ¹² Ma nihwëti mbëzliy gëzë kwëma Hyala mbë kwëmavë shi zëmë ghëshiy nza va ghwëy na, ghëy na niy dzaa kwëmavëshi ma na? Ghëy dza naa gwëraa kwëmavëshi.

Ya tsëgha nzë na ghëy kiy, ka dï ghëy mëni tsëghaw. War ë ka ghëy së'wa ya namaba kwëma, nëghëtaa ghëy dzaa mënti shiy dzaa makëti mbëzli va sëkë ta fa yëwën kwëmaa dzëkën *Këristëw wëzë na. ¹³ A ghwëy sënay mbëzliy ghëra slëni mbë *ciki Hyalay, mbë shi bë mbëzliy sëkëë dzëmbë ciki Hyala tsa va ka ghëshiy kwëmavë ni shi shi zëmë. Mbëzliy slasla shiy ta ta Hyala dibay, kar ghëshiy kwëmavë na shi bëla mbë sliw tsa va ta zëmë ghëshi. ¹⁴ Ava tsëgha gëzëkë Ndë slëkëpë kaa mbëzliy dzaa gëzë Yëwën kwëma wëzë na kwërakwë ki, sëvëri mbë kwëma ci va gëzëpë ghëshi dza ghëshiy kwëmavë ni shi shi dza ghëshiy zëmë, kë.

¹⁵ Ma yën nëe ki, ya war tsëgha niy nzee gar kwëmavë shi zëmë të slëni ghëree na, sëkëë dëwhwë së va ndëw. Æntaa ghwëy dzaa ni shiy dëwëe va ghwëy lë kwëma tsaslitee na, pë ghwëy ma, ëhëj, wëzëba mëtiree na, kën na kee dza ta dëw së va ndë. Ma tsëghay, ka dza ndëë mbay ndëramti nëe va kwëma vëshee li ghalaba kiw.

¹⁶ A na Yëwën kwëma wëzë na na gëzee kaa mbëzliy, kwëma gar vëshee li naw. Sa nzanay, Hyala 'yapambëra na mbë gëzë nzë, war ghaa gëzë, kë kaa ngëra. Kala gëzë pënëy, a ngëra'wë dzaa

nza kënee. ¹⁷ Yën kë niy tarëvë ghëra slëni va lë dï tsee nzay, e taa dëw zhëmë nza. Njana kama na yën tarëvë kiy, ka dëw zhëmëe tiw, slëni sërakëndam na nava tsëgha, war ë dzëe ghëra. ¹⁸ Ghënzë tsëgha kiy, a nëe zhëmë dzëe kwëmavë mbë slëni va kia? Nëe zhëmëy, ghënzë na gëzë Yëwën kwëma wëzë na va kaa mbëzli të gëm, kala dëw zhëmë ti ya tsëgha na kwal vëya ta dëw zhëmë ti.

¹⁹ Ma yën yën Pël kiy, yën gwëra na ghën tsee, ndë tibaa slëkëra ya kwëtijëw. Sa dzëghwa yay, mba'ëe mënti ghën tsee ka mava tsa mbëzli të hidï gwanashi, ta mbee kwëmavë kwal tsaa këtititi mbëzli dän, ta mbë ghëshiy sëkëë ta nëw Ndë slëkëpë Yësëw Këristëw. ²⁰ Mba'a pën mbë *ka Zhëwifëy, nja ndë ka Zhëwifë kee mëni kwëma, ta mbee kwëmavë kwal tsaa këtitishi ta banavë nefer shi ghëshi kaa Ndë slëkëpë Yësëw Këristëw. Mba'a pën tsëhëra mbë mbëzliy nëw kwëma pëhëti Hyalay, ya tsëgha kama bërci va kwëma vaa dzëkënee na, war nja ntsaa nëw kwëma va kee mëni kwëma, ta mbee kwëmavë kwal tsaa këtititi mbëzliy nëw kwëma va, ta banavë nefer shi ghëshi kaa Yësëw. ²¹ Mba'a pën tsëhëra mbë mbëzliy sënata ma kwëma pëhëpëhë na va dibay, war nja ntsaa sënata ma kee mëni kwëma. Ta mbee kwëmavë kwal tsaa këtitishi, ta banavë nefer shi ghëshi kaa Yësëw Ndë slëkëpë. Sa mënee va tsëghay, ë kamee mbë nëw na dï Hyala kwëmaw, ëhëj, kwëma gëzëkë Yësëw na sava nëwëe tsëgha. ²² Mba'a pën tsëhëra mbë mbëzliy tëhëshi ma mbë nëw Yësëw Këristëwëy, nja ntsaa tëhëy ma kee mëni kwëma dïba, ta mbee kwëmavë kwal tsaa mëtsahanavëshi bërci mbë nëw Yësëw. Ya war gëla mbëzli njaa ni na shi tsëhëree vëgha shiy, war njasa nza ghëshi va kee bëti ghën tsee ta mbee kwëmavë kwal tsaa këtititi nihwëti mbë shi, lë kwal ghënghën ghënghën, nza ghëshi mbëë mbëlishi. ²³ Kwëma mënee va gwanata tsëgha nay, ta mbë Yëwën kwëma wëzë na vaa dza kwa kwëma kwa

kwëma, mba'ee kwëmavë nee bëla mbë kwërakwë në ya.

²⁴ A ghwëy sënay ki, mba'a kë mbëzliy kësli bali ta nighë ntsaa dzaa gwëray, mbëzli ðañ ka naa nza mbë dzëghë bali va. Ma ntsaa dza vaa tanëti mbëzli gwanashi të bali kiy, kwataka ghëci na sa ka mëndiy wanci zhëmë. Ghwëy kwërakwë kiy, ë pë ghwëy ðikëvanwëy ta bali, ta mbë ghwëy kwëmavë zhëmë ghwëy. ²⁵ Ma ntsaa ði dza ta dzëghëva lë baliy, kwatsëmëta ka naa 'yapanavë kwëmaa dzaa këtiti mbë bali va kaa ghën tsa ci. Na shi va zhëmë ka ghëshiy 'yapëva ti kiy, shiy dzaa këðishi ka ghëshiy nza. Na na ghwëmmë va zhëmë dza ghwëmmë 'yapëva ti na ghwëmmë kiy, shiy dzaa nza va ghwëmmë ta kwa ndimndim na ghëshi. ²⁶ Va tsëgha na kiy, nee bali këslee na, bali ghwëlfë këslee tiw, nee dëvë lëkë yay, pëmta pëmta lëkë yaw. ²⁷ ð 'yapëe vëghëe dë'wë ghën tsee, ka i, ta mbë ghënzëë fa kwëma vëya vantaa dzaa nza yën saa gëzanshi kwëma Hyala kaa nihwëti mbëzli bë na, zhini yën saa dzaa nza lëy hwëmra të ngwëlara ðiba.

10

*Gar tëra kwëma nza mëndi sëvëri mbë kwëmaa mënta lë ka *Izërayel*

¹ A ngwarmëhira, e ði ghwëy tëkëtüy dzëkën kwëmaa niy mënta va lë jijihimmë mbëradzë, ghala pëtsaa niy sëvërishiy ghëshi mbë hidï ka *Ezhipëtë kwasëbë *Mëyizë. Ghëshi gwanashiy, ta mëcakwë timbëtimbë fakën Hyala kën shi niy nza ghëshi. Zhini gwanashi ghëshi tanëshi dzëvëri të hël tsa ghëm tsa. ² Ghëshi gwanashiy, *batem na sava mananatishiy Hyala mbë timbëtimbë va, mba'a hël tsa dzëvërishiy ghëshi va ti. Mba'a ghëshi mënishiy ka mbëzli ta sëða Mëyizë tsëgha ki. ³ Ghëshi gwanashi niy zëmëhwë na shi zëmë bënakëshiy Hyala sëkë më ghwëmë bë.

⁴ Ghëshi gwanashiy, yam sa kwëtij ni niy bënavëshiy Hyala. Yamëë hwë sëkë mbë këlba tsa fëy Hyala ta nza kwasëbë shi na shi sahwë ghëshi va gwanashi. Ma këlba va kiy, ghëci na Yesëw *Këristëw.

⁵ A ghwëy nay, ya tsëgha nashiy ghëshi shi madäna madäna ni va cintishiy Hyala ngar tsëgha kiy. Mbëzli ðañan niy mënti na kwëmaa tëbanta ma kaa Hyala mbë shi. Va tsëgha niy shikëshiy ghëshi, mba'a ghëshi bëkwëshiy mbë gamba va.

⁶ Shiy mënishiy va lë jijihimmë mbëradzë tsëgha ni kiy, ta mbë ghwëmmë tëra kwëma ti shi mënishiy ghëshi. Nza ghwëmmë mbëë ndëghwë ghën tsa ghwëmmë ndatsë, vantaa ghwëmmë dzaa maw mëni shi gëmgëm ni kwërakwë nja sa shi va. ⁷ Nihwëti mbëzli mbë shiy, a ghëshi niy dzëmbëshiy mbë ta mbëri. Tsëgha tsaslitiy mëndi mbë Zliya Hyala, ma kë mëndiy:

Dzëghwa mba'a mbëzli ka Izërayel
nzëyshiy ka zëmë shi zëmë,
ka sa tay tsa shi.

Ma lëy hwëm ki na, mba'a ghëshiy satishiy, ka tsë kwa kwëma mbëreketiy shi va ki, kë mëndi.

Ghwëy na na ghwëy kiy, ëntaa ghwëy dzaa tata mbëreketiy nja ghëshiy ma.

⁸ Nihwëti mbëzli mbë shi ðibay, a ghëshiy niy dzashiy dzëmbë mëni ghwërghwë. Dzëghwa Hyala mba'a niy zamti mbëzli gar diwëy diwëy bakë mëtsëkë mahkanti të vici kwëtij, va ghwërghwë tsa va. Ghwëmmë na ghwëmmë kiy, ëntaa ghwëmmë mëni ghwërghwë nja ghëshiy ma. ⁹ Nihwëti mbëzli mbë shi ðibay, a ghëshiy niy dzëmbëshiy mbë mëni shiy nighë kwëma Hyala kwa slëkëmmë. Mba'a shësher niy hacamtishiy, ka bëkwëshiy ghëshiy gwanashi. Ghwëmmë na na ghwëmmëy, ëntaa ghwëmmë dzaa mëni shiy nighë kwëma Hyala nja ghëshiy ma. ¹⁰ Nihwëti mbëzli mbë shi ðibay, a ghëshiy niy dzëmbëshiy mbë ngwëzlimëë dzëkën

9:24 9:24-25 Flp 3:12-14; 2Tim 2:4-6; 4:7-8; Zhk 1:12; 1Pi 5:4; ShiZhnj 2:10 **9:27** 9:27 Rm 8:13; 13:14 **10:1** 10:1 Sëvëri 13:21; 14:21-29 **10:3** 10:3 Sëvëri 16:13-35; Nëw 8:3; Cem 78:24-25 **10:4** 10:4 Sëvëri 17:6; Cem 78:15 **10:5** 10:5 Bëla 14:29-30; Cem 78:31; Ebr 3:17; Zhëwdë 5 **10:6** 10:6 Bëla 11:4, 34; Cem 106:14 **10:7** 10:7 Sëvëri 32:6 **10:8** 10:8 Bëla 25:1-9 **10:9** 10:9 Bëla 21:5-6 **10:10** 10:10 Bëla 14:2, 36; 17:6-15; Cem 106:25-27; Ebr 3:17-18

Hyalá. Dzëghwa *ndë kwal tsa Hyalá tsaá sëékë ta za mbëzli, mba'a sëékë zamtishi. Ghwëy na na ghwëy kiy, ëntaa ghwëy ngwëzlimëë dzëkën Hyalá ma.

¹¹ Shiy mënishí va lë mbëzli va tsëgha ni kiy, ta mbë nihwëti mbëzliy tëra kwëma ti shi mënishí ghëshi. Vantaa ghëshi dzaa zhiniy mëmëni gëla shi tsëgha ni va kwërakwë. Dzëghwa mëndi, mba'a mëndi tsaslambëshi mbë Zliya Hyalá ta tsëhë sëëtiy dzëghwa slëmë ghwëmmë, ghwëmmë mbëzliy piy ni, ge'i lë kwa kërni vëghwë tsa.

¹² Va tsëgha kiy, ma ntsaa tëkëti, e garëda wëzë wëzë këy, ë këë mëni mëhërli vantaa ghëci dzaa bëhwë tërë. ¹³ Ya war nimaba shiy na shi nashi ghwëy va *ndë jakaa mëniwëy, ta dzëghëwëy li shiy, tsëgha mananshi na kaa nihwëti mbëzli të hidí gwanashi. A na Hyaláy, war njasa gëzëkë na va dza naa mëni kwëma. Ka dza naa fanavë kwal kaa ndë jaka ta dzëghëwëy ghëci lë gëla shi dza bërci ghwëy nza daw ta së'watishiw. Mba'a kë ndë jakaa mëniwëy shiy dzëghëwëyëy, war ta ndaŋwëy bërci dza Hyalaa dza, ta mbë ghwëy së'wahwëshi, ka sëvëriwëy mbë shi va kala tërëwëy ma kwa kwal Hyalá.

Kërakë pë ghwëy lë ta mbëri

¹⁴ Va tsëgha kiy mbëzlee ni dí yay, kërakë pë ghwëy lë kwëma ta ta mbëreketi. ¹⁵ Ghwëy ghwëy mbëzli gëzãwëy ya ni kwëmay, mbëzliy sënata kwëma nza ghwëy, tëkëtim dzëkën kwëma gëzee va wëzë dë'wë ghën tsa ghwëy, nda tsëgha na, nda kala tsëgha na. ¹⁶ Sa ka ghwëmmë vaa sa shi sa, ka mananta 'wësa kaa Hyalá ghwëmmë mbë zëmë dafaa zëzëë dzëkën Ndë slëkëpëy, jakëjakë nza ghwëmmë lë Yesëw të mbërkë miymiy ci va dí naa gëzë. Sa ka ghwëmmë vaa ngavëri pëŋ, ghwëmmë mbë zëmë dafaa zëzëë dzëkën Ndë slëkëpë dibay, jakëjakë nza ghwëmmë lë

Yesëw *Këristëw të mbërkë vëgha ci va dí naa gëzë. ¹⁷ Njana nzana kwëtiŋëy pëŋ kiy, ya tsëgha nza ghwëmmë dãŋ ghwëmmë mbëzliy zëmëy, vëgha kwëtiŋ nza ghwëmmë. Sa nzanay, ghwëmmë gwanammë zëmë na pëŋ tsa kwëtiŋ tsa va.

¹⁸ Tëkëtim të kwëma nja kwëma hwëlfë ka *Izërayel di. Mbëzliy zëmë shi slëy mëndi ta ta Hyaláy, jakë na ghëshi lë Hyalá va. ¹⁹ Njaa dëe gëzë kia? Shiy na kar mbëreketi ta ta mëndi va lë shi slasla mëndi va kaa ngëshi në ya na? ²⁰ Nava tífaw, shi ka ka ta mbëreketi vaa slaslay, kaa hyeler ka ghëshiy slaslashi, kaa Hyalá naw. Yën nëe kiy, ka dëe ghwëy jakëŋwëy lë hyelerëw. ²¹ A ghwëy sënay kiy, ka dza ghwëy mbay sahwe tay tsa paslëhwë mëndi mbëri li, zhini ka sëékë ta sa miymiy Ndë slëkëpëw. Ka dza ghwëy mbay, zëmëhwë dafa ta mëndi mbëri li, zhini ka sëékë ta zëmë dafaa zëzëë dzëkën Ndë slëkëpëw. ²² Naa ë dí ghwëmmë bakati nëfë tsa Ndë slëkëpë na pën? Æ nzana tërëŋwëba va ghwëmmë bërci kaa ngëci na?

Kwëmaa dzaa fë shëndëkëë dzëti Hyalá pë ghwëy mëni

²³ Ma kë nihwëti mbëzliy ni mbë ghwëyëy: «A kwal va ndë ta mëni ya nimaba shi dí ndë» kë ghëshiy ni. Yan, tsëgha na nanzë, ë na na nzanay, gwanashi na shiy ka shi wëzë niw. A kwal va ndë ta mëni shi dí na, ë na na nzanay, gwanashi na shi mëni mëndi ka shiy dzaa këëtitëŋwëy mbë nëw Yesëw kiw. ²⁴ Ya wa ndëy, ë këë mëni kwëmaa dzaa këëtitë tsahwëti ndë. Ka nzëyëy ndë war mbë mëni kwëma kwataka ta ghën tsa ci kwëtiy gwa'a tsëgha ma. ²⁵ Ya tsama sliw kësay ghwëy të lëwmay, ë pë ghwëy pa, ka zëmë. Ka tëkë kwëma ghwëy ya jëw ma, ka dëw kwëma ghwëy dzëkën ma. ²⁶ Sa nzanay, a mëndi tsasliti mbë Zliya Hyalá, a kë mëndiy:

10:11 10:11 7:29-31; Rm 15:4 **10:12** 10:12 Gal 6:1 **10:13** 10:13 1:9; Zhk 1:13-14 **10:14** 10:14 1Zhŋ 5:21 **10:16** 10:16 11:24-25; Lk 22:17-20 **10:17** 10:17 12:27 **10:18** 10:18 SlëniTaH 7:11-21 **10:19** 10:19 8:4 **10:20** 10:20 Nëw 32:17; Cem 106:37; ShiZhŋ 9:20 **10:21** 10:21 2Kwër 6:15-16 **10:22** 10:22 Nëw 32:21 **10:23** 10:23-33 Rm 14:1-15:6 **10:23** 10:23 6:12; 8:7-12 **10:24** 10:24 10:32; 13:5; Rm 15:1-2; Flp 2:4 **10:25** 10:25 Rm 14:2 **10:26** 10:26 Cem 24:1; 89:12

Hidi nashi ghwëmmë ni, lë shi ti shi
gwanashiy,

shi Hyala kwa slëkëpë na ghëshi, kë
mëndi.

²⁷ Ava va tsëgha, mba'a kë ntsaa nëw
ma Yesëw harjwëy dzakë ghi tsa ci
ta shi zëmë, dzëghwa mba'a nëfë tsa
ghwëy zlëbati dza ti shiy, sa ka ghwëy
tsëhëjwëy na, ë pë ghwëy taa zëmë shi
bëjwëy na lë nëfë tsa ghwëy kwëtij, ka
zëzë kwëma ghwëy ya jëw ma, ka dëw
kwëma kën shi zëmë va ghwëy ma. ²⁸ Ma
mba'a kë ndë ni ngëjwëy, sliw tsa tahwë
mëndi mbëri li na sa dza ghwëy tsa ta
zëmë, këy, zlayëm, ka zëmë ghwëy ma!
War mba'a pë ghwëy zëmëhwë tsëghay,
ta banavë tëkë kwëma hwëvë hwëvë na
dza naa dza kaa ntsaa gëzajwëy kwëma
va va. ²⁹ Ma kwëma gëzee nay, va na dza
ghaa tëkë kwëma mbë nëfë tsa gha naw,
va kwëma dza ntsaa gëzaja kwëma va
vaa tëkë në ya.

Nëghëtaa gha dzaa bë fëti kaa ghën tsa
gha, kala dza ghaa mbay zhiniy gwëra
ghën tsa gha va tëkë kwëma tsahwëti
ndë ma. ³⁰ Mba'a pë gha mënti 'wësa
kaa Hyala ta shi zëmë gha, ka zëmë shi
gha kiy, tawa dza mëndiy bëja fëti va
zëzë kwëma tsahwëti ndëa? ³¹ Ya shi
zëmë zëmë ghwëy, ya shiy sa ghwëy, ya
war nimaba shiy na shi mëni ghwëyëy,
shiy dzaa fë shëndëkë dzëti Hyala pë
ghwëy mëni. ³² Æ pë ghwëy mëni mëhërlì
va nëghëtaa ghwëy dzaa mënti kwëmaa
dzaa fambë tsahwëti ndë mbë mëni
*kwëma jikir na kwa kwëma Hyala. Ya
ndë Zhëwifë na ndë, ya ntsaa kamaa ndë
Zhëwifë, ya ntsaa nëw Yesëw na gwa'a.

³³ Yën dë'wë ghën tsee kiy, tsëgha
jihëvëe ta mëni kwëmaa dzaa tëbanshi
kaa mbëzli gwanashi, ya mbë namafa
kwëma mënee. Ka mëni kwëmëe
kwataka ta ghën tsee gwa'a tsëghaw,
kwëmaa dzaa këtiti mbëzli gwanashi, ta
mbë ghëshiy mbëlishi na sa pëlee mëni
nzë, tsëgha pë ghwëy mëni kwërakwë.

11

¹ Æ pë ghwëy mëni kwëma mënee kwa
kwal Hyala, njasa nzee va mbë mëni
kwëma mënhwë Yesëw *Këristëw të
hidi kwërakwë.

*Njasa tëbë dzëghwa kwëma Hyala va
zal lë va mali*

² Ghwëyëy, mbë faljwëy nzee tërëjw,
sa nzana war mbë zëzëra ghwëy ya mbë
namafa kwëma, zhini mbë nëw mëni
shi banavëjwëy ya ghwëy bë. ³ Ya
tsëgha nzë kiy, avanta nahwëti kwëma
dëe ghwëy sënata: Yesëw Këristëw na
dikë tsa zhër gwanashi. Zal na, ghëci dikë
tsa mali ci, ma Hyala ki na ghënzë dikë
tsa Yesëw Këristëw. ⁴ Va tsëgha ki, war
mba'a kë zal cë'wë Hyala, ya kwëmaa
sëakë va Hyalaa gëzë na, lë shiy ghëci
mbë ghën ciy, ghalaba na, ë ha'wë ma na
të Yesëw Këristëw. ⁵ Ma na mali, ghënzë
mbë cë'wë Hyala, ya ghënzë mbë gëzë
kwëmaa sëakë va Hyala, kala pëhambë
shiy kë mbë ghën nzëy, ë ha'wë ma na të
zata tsaa mëni dikë vaa dzëkën ghalaba.
Ghala mbë lë maliy slënamti ghën tsa
nzëw. Kwëma ha'wë ha'wë na dza naa
nza kën tsëgha. ⁶ Mba'a kë mali kala
dì pëhë shiy dzëmbë ghën nzëy, ë kë
slënamti ghën tsa nzë fëlghën? A ghwëy
sënay kwëma ha'wë ha'wë na na ya sla
ghën, ya slëni ci va mali. Njana nzana
tsëgha ghënzë kiy, wëzëba pëhambë na
shiy mbë ghën nzë ghala pëtsa va na.
⁷ Ma na zal na naci ghëci mbë cë'wë,
ya ghëci mbë gëzë kwëmaa sëakë va
Hyalay, ëntaa ghëci dzaa pa shiy dzëmbë
ghën ci ma. Sa nzanay, ta nza nja
ghënzë ngati Hyala zal, ka ci shëndëkë
tsa nzë sëvëri mbë. Ma na maliy, tsa
zal shëndëkë na tsaa civa sëvëri mbë.
⁸ A ghwëy sënay, zal kiy, të nahwëti bëla
vëgha mali ngati Hyalaw, mali na sa ngati
na të nahwëti bëla zal. ⁹ Zhini dibay, kaa
mali ngati Hyala zalëw, mali na sa ngati
na kaa zal. ¹⁰ Va tsëgha na kiy, war lë shiy
dì na mbë ghën mali, ta mbë ci dikë tsa
mëni zal dzëkën lë të mbërkë kwëma ka
kwal Hyala më ghwëmë kwërakwë bë.

¹¹ Ma ghënzë nja na ghwëmmë ghwëmmë mbëzliy nëw Yesëw Këristëw, ya war tsëgha gëzëkee kwëma vay, va ghwëmmë na, a ghwëmmë sënay, ka në mali të mbërkë zal nzee tïbaw, këw, ka në zal të mbërkë mali nzee tïbaw, kë dibaw. ¹² Njasa nzana va, hëñ Hyala bëvë bëla të zal, mba'a ngati mali tiy, tsëgha zhini naa mënta diba, mali saa zhiniy ya zal sëkwa. War sëkë va Hyala tsahwë shiy gwanashi.

¹³ Ya ghwëw dë'wë ghën tsa ghwëwëy, nighëtëm kwëma va di, ka dza naa tëbë maliy cë'wë Hyala kala pëhë ma shiy dzëmbë ghën nze na? ¹⁴ Ma na zal sana ya war të pa ciy, kwëma ha'wë ha'wëta na zlashi shëtï ciy sëkwashi biti biti. Ya wa ndëy, aa sënata nava tsëgha. ¹⁵ Öy ma na mali, ghënzë kë zlashi shëtï nze tsëgha kiy, lë bama ti tërëñw na, sa nzana mba'a Hyala banavë shëtï biti biti ni tsëgha, ta mbë ghëshiy dëpay ghën tsa nze. ¹⁶ Mba'a kë tsahwëtï ndë dzaa zhini ghën, ka ngërë ghëpëë dzëkën kwëma gëzëkee nay, avanta kwëma gëzancee: Tsëgha na na ghëy kwëma sënabëñwëy ghëy mbë mëni, zhini tsëgha nihwëtï mbëzliy nëw Yesëw sënabëvë kwërakwë diba, në ya kaa ngëci.

Njasa ka ghwëmmë zëmë dafaa zëzë dzëkën Ndë slëkëpë

¹⁷ Kwëma dëe na gëzëñwëy sanay, kwëma kwa falñwëy naw. Sa nzanay, e favë, ghala pëtsa ka ghwëy basëñwëy ta cë'wë Hyalay, kar ghwëy mëni shi wëzë ni mbë basëva tsa vaw, kë mëndi. ¹⁸ Kwa tanja kwëma ghee favë mbë kwëma vay, ghala pëtsa ka ghwëy basëvay, kar ghwëy dzanambë ghala mbë ghën tsa ghwëy ghënghën ghënghën, kë mëndi. Ma sa tëkee kwëma va kwërakwë bë na, nja tsëghaa yën nighë katanj. ¹⁹ Talay, wëzëba dzanambëvata ghala tsëgha mbë ghwëy na, ta mbë ni Yesëw *Këristëw mbëzli slar slar niy cikëvëri ghën tsa shi mbë ghwëy. ²⁰ Ghala pëtsa ka ghwëy basëñwëy ta zëmë dafaa zëzë dzëkën

Ndë slëkëpë kiy, kar ghwëy tëkë na, dafaa zëzë dzëkën Ndë slëkëpë na sa basëñwëy ghëy na ta zëmë nze katanj, pë ghwëyëw. ²¹ War basëñwëy ma ghwëy ta zëmë nze, ya wa ndëy na ci dafa takë na ka naa zëmë, ka gha nighë ki na, lë mashi nihwëtï, nihwëtï na, ghëm ghëm mëtsëhi shi sa ka ghëshiy ghyamtëvashi. ²² Kwëma ka waa nava tsëghaa? Ö kama ghi va ghwëy gar zëmë shiy ya gar sa shiy ghwëy këy na? Naa, basëva tsa mbëzliy nëw Yesëw na tsa dï ghwëy va ndëramti, ka pa ha'wë dzëkën ni kama shiy vë shi mbëzli na pën? Njaa dzëe ni ngëñwëya? Ta falñwëy dzëe mbë gëla kwëma tsëgha na va në ghwëy na? Ka falvëñwëy ya teepëw!

²³ A na neyey, avanta kwëma bënivee va Ndë slëkëpë, tsëgha yën banavëñwëy kwërakwë: Ma hetihwer të vërdï ngati mëndi va dafa ta kësë ciy, dzëghwa Ndë slëkëpë Yesëw tsanjë bëvë penj, ²⁴ dza na ka mananta 'wësä ti kaa Hyala. Ma sa manamti na 'wësäy, dza na mba'a ngan-gavëri penj tsa va. Ma kë na: «Ava ghënzë na vëghee ndanwëyëe. War tsëgha pë ghwëy dzaa mëni ya hwëmba, ta mbë ghwëy zëzë dzëkënee» kë. ²⁵ Ma löy hwëm sa zëhwë ghëshi dafa na, dza na hëñ bëvë hwëpër shi sa diba. Ma kë na: «Avanashim shi sa niy, ghëshi na yëwën *sla kiri tsa slati Hyala ta jakëva lë mbëzli, lë miymiy ya dzaa shëkëshi. Ya hwëmba dza ghwëy basëñwëy ta sashi taa nzay, zëzë të ghwëy dzëkënee ghwëy mbë sashi» kë. ²⁶ Di naa gëzëy, ya hwëmba basëñwëy ghwëy ta zëmë penj tsa, lë ta sa shi sa niy, bar tsa mëti mëtiy Ndë slëkëpë Yesëw ta mbëë mbëlipë na sa gëzanshi ghwëy kaa mbëzli. Ka gëzanshi pa' fëca dza naa zhëkë.

²⁷ Va tsëgha nzana ki, ma ntsaa dzaa zëmë penj tsa Ndë slëkëpë, ka sa shi sa ci, kala zëzë maa dzëkën, mba'a bëtishi nja shi zëmë gëmshiy niy, a fëtï vë kwa kwëma Hyala, sa nzana mba'a ghëci ndëretï vëgha Ndë slëkëpë, mba'a

11:18 11:18 1:10-11 **11:19** 11:19 Nëw 13:2-4; 1Zhñ 2:19 **11:22** 11:22 Zhk 2:5-6 **11:23** 11:23-25 10:16; Mt 26:26-28 **11:25** 11:25 sla kiri tsa 'war'war tsa: Zher 31:31-34; Lk 22:20; 2Kwër 3:6; Ebr 8:6; miymiy: Sëvëri 24:6-8; Ebr 9:12 **11:26** 11:26 Mt 26:29 **11:27** 11:27 11:20-22; Ebr 10:29 **11:28** 11:28 2Kwër 13:5

miymiy ci. ²⁸ Ghënzë tsëgha kiy, ya wa ndë na ë kë dzaa naghanti nëfë tsa ci dë'wë ghën tsa ci ka na gha kwëfëghë zëmë peñ tsa va lë shi sa va. ²⁹ Sa nzanay, ya wa ntsaa dzaa zëmë peñ tsa Ndë slëkëpë, ka sa shi sa ci, kala təkë maa dzəkën vëgha Ndë slëkëpëy, ngwëvë Hyala na sa mbahe naa dzəkën ghën tsa ci. ³⁰ Ava va tsëgha nashi ghwëy mbëzli gwërapë gwërapëshi ni dafñ mbë ghwëy sana, zhini tsëgha vëdevëder, ma nihwëti ba na, mba'a ghëshi bëkwëshi. ³¹ Ma mba'a pë ghwëmmë naghanti kwëma mbë nefer ghwëmmë wëzë dë'wë ghën tsa ghwëmmë ka ghwëmmë gha zëmë nzëy, ka dza Hyalaa basë ngwëvëë dzəkën ghwëmmëw. ³² Mba'a kë nabëtëmmë, ka dë'wëvëmmëy, i na nava immë na, vantaa ngwëvë dzaa dzəkën ghwëmmë kwasëbë mbëzliy nëw ma Yesëw fëca dza naa sla ngwëvë mbëzli të hidfi.

³³ Ma kiy ngwarmëhiray, mba'a pë ghwëy basëva ta zëmë dafaa zëzëë dzəkën Ndë slëkëpëy, ndëghë pë ghwëy dzaa ndëghëti ghën tsa ghwëy, gwananwëy ghwëy basëñwëy, ka ghwëy gha zëmë shiy. ³⁴ Mba'a kë tsahwëti ndë nay lë may ghëciy, përbä këghi tsa ci kë dzaa zëmëvë shi zëmë ci. Ma ghalabä kiy, sa ka ghwëy basëñwëy na, ka dza Hyalaa basëñwëy ngwëvëw.

Ma naa tërbë kwëma kiy, sa kee tsëhëra mbë ghwëy dzëë slëka nava.

12

*Njasa tëhëpë *Safë tsa Hyala bërci ghënghën ta ghëra slëni Hyala*

¹ Mbë kwëma dzëë na ta gëzanwëy nana kiy ngwarmëhiray, ë dëë ghwëy sënata kwëmaa dzəkën bërci vëlipë Safë tsa Hyala ghënghën ghënghën ta mëni shiy. ² A ghwëy sënay, ghala pëtsaa niy nëw ma ghwëy Yesëw *Këristëwëy, ë niy nëw ghwëy mbëreketi nja ghwëlefesli. Niva shiy kiy, ka mbata gëzë kwëma ghëshiw. ³ Va tsëgha gëzanwëy ya, a

ghwëy mbëë sënay, tsëgha na kwëma va nanaw pë ghwëy. Mba'a kë ndëë gëzë kwëma lë bërci Safë tsa Hyalay, ka dza ntsa vaa ni ntsa bazlamti Hyala na Yesëw, këw. Dibay, ka mbay ndëë ni Ndë slëkëpë na Yesëw, kë, kala lë bërci Safë tsa Hyala mbë nëfë tsa ciw. Ava tsëgha na. ⁴ Sanay, ghënghën ghënghën na bërci bëmëmë Safë tsa Hyala ta mëni shiy, ya tsëgha nzë ki na, war Safë tsa Hyala tsa kwëtij tsa ghëci. ⁵ Ghënghën ghënghën slënihi ghëra mëndi tiba diba na, war Ndë slëkëpë tsa kwëtij tsa bëpë slënihi va ta ghërashi mëndi. ⁶ Ghënghën ghënghën kwal tsa ghëra mbëzli slëni kwa diba na, war Hyala kwëtij na canshi kwal tsa va kaa mbëzli ta ghëra slëni va. ⁷ Ya wa ndëy, a Safë tsa Hyalaa ghëra slëni li ka bänni bërci ta këti nihwëti mbëzli. ⁸ Dza na kaa tsahwëti ndëy, mba'a banavë bërciy gëzë kwëma lë sënata kwëma mbë, ma kaa tsahwëti ba na mba'a banavë bërci gëzë kwëma lë sënashi shi bëni mëndi. ⁹ Kaa tsahwëti diba na, mba'a Safë tsa va vay, banavë bërciy bë nëfë tsa ci gwanay kaa Hyala. Ma kaa tsahwëti na, mba'a Safë tsa va vay kwëtij banavë bërciy mbëli ka zëlghwë. ¹⁰ Dza na mba'a banavë bërciy mëni kwëma madanä madanä na kaa tsahwëti. Kaa tsahwëti na, gëzëpë kwëmaa sëkë va Hyala. Ma kaa tsahwëti na, mba'a banavë bërciy sënay tëhëvëri kwëmaa sëkë va Safë tsa Hyala dëwdëw tsa, lë naa sëkë va hyeler ghwëni *ndë jaka tsa Hyala. Kaa tsahwëti ba na, mba'a banavë bërciy gëzë kwëma lë nahwëti ghani favë ma mëndi. Ma kaa tsahwëti na, mba'a banavë bërciy mbay zhinikëvëri kwëmer gëzëkë tsahwëti ndë va. Ava tsëgha. ¹¹ Shi va gwanashi kiy, war Safë tsa Hyala va kwëtij tsa kwëtij mënishii na mbë mbëzli. Ghëci tihë na bërci va kaa mbëzli, ya wa ndëy, mba'a banavëshi njasa tëbänni na.

Njasa nza bëlahi va dafanñ të vëgha ndë kwëtijëy, tsëgha na mbëzliy nëw

11:32 11:32 Ebr 12:5-6; ShiZhñ 3:19 **12:2** 12:2 8:4-6; Ezay 44:9-20; Gal 4:8 **12:3** 12:3 1Zhñ 4:2-3; Rm 10:9 **12:4** 12:4-11 12:27-14:40; Rm 12:6-8; Ef 4:4 **12:5** 12:5 12:28-30 **12:7** 12:7 14:26 **12:10** 12:10 14:5; SlëniKY 2:4 **12:11** 12:11 7:7; Rm 12:3; Ef 4:7; 1Pi 4:10

Yesëw

¹² A ghwëmmë sënay ndë ngëriy, vëgha kwëtiñ na, mba'a bëlahi ðañ ti. Ya tsëgha na bëlahi ðañ ti kiy, war vëgha kwëtiñ ka naa nza. Ava tsëgha na lë Yesëw *Këristëw kwërakwë ki. ¹³ Ghala pëtsaa mënimmmë mëndi *batemëy, ka vëgha kwëtiñ mëntëmmë *Safë tsa Hyala va kwëtiñ tsa gwanammë. Ya mbë hwëlfë *ka Zhëwifë na ndë, ya mbë nahwëti hwëlfë na ndë, ya ntsa papa tsa, ya ntsa yaya tsay, war Safë tsa kwëtiñ tsa va na sa fambëmmë Hyala mbë nefer ghwëmmë gwanammë.

¹⁴ Shiy kwëtiñ mënti na vëgha ndë ngëri kiw, bëlahi ðañ jakëshi na. ¹⁵ Ya ë në sëða sana, bëla të vëgha ndë ngëri nzee njana kamee ka dëvëw, këy, katanj dza naa kamaa bëla të vëgha ndë ngëri na? Tibaw. ¹⁶ Ya ë në slëmë sana bëla të vëgha ndë ngëri nzee njana kamee ka mëtsëw, këy, katanj dza naa kamaa bëla të vëgha ndë ngëri na? Tibaw. ¹⁷ Ya ghënzë niy nza sana, dzëghwa bëlahi të vëgha ndë ngëri, mba'a ghëshi mënishì ka mëtsëhi gwanashi kiy, lë wa niy dza ndëë favë kwëma nzaa? Ya ka slimim gwa'a tsëgha niy nza shi të vëgha ndë kiy, lë wa niy dza ndëë fa zën tsa shiy nzaa? ¹⁸ Njasa nza bëlahi va të vëgha ndëy, Hyala fëyshi na tsëgha, dzëghwa të pëtsa ði na. ¹⁹ Mba'a kë Hyala niy mënti bëlahi të ndë ngëri va ka nahwëti bëla kwëtiñ nzay, ka dza vëghaa nza tifa nzaw. ²⁰ Bëlahi mënti na va ðañ ni kiy, ghëshi mënti na vëgha ndë ngëri.

²¹ Tsëgha kë kiy, ka mbay mëtsëë ni kaa dëvë na: Kwal tsee tifa lë ghaw, këw. Ka mbay ghën ni ða na: Kwal tsee lë ghwëyëw, kë kaa shidshidiw. ²² Sana, war mba'a kë na nata gha va bëla të vëgha gha, kwëd kwëd na kala tifa nzay, ntsa mëti mëti tsa niy dza ghaa nza nza. ²³ Ghwëmmë këë nighë sanay, bëla të vëgha ghwëmmë va ka ghwëmmëë bëti njasa kama vëri tiy, ghënzë na na ka ghwëmmëë gwëraa ndëghwë. Na ha'wë ghwëmmë va li bëla

të vëgha ghwëmmë kala ði ghwëmmë mbëzliy natay. Ghënzë na sa gwëra ghwëmmëë fë ghën ti. ²⁴ Dzëghwa naa tëbë bëla të vëgha ghwëmmë na, kala mbë ghwëmmë lë nava bëla vëgha. Hyala ngati na shi va tsëgha gwanashi, ta mbë dimëë nza tërëñwëba të ni ha'wë ndë va shiy li shi. ²⁵ Ma mënti Hyala tsëghay, nëghëtaa vëgha ntsa kwëtiñ tsa dzaa tihëvëri ghën tsa nze, ta mbë bëlahi të vëgha gwanashiy këëkëëti ghën tsa shi kwa jipë shi. ²⁶ Mba'a kë zhi bëhëvë ndë të nahwëti bëla të vëgha ciy, vëgha ntsa va gwanata ka naa nza mbë sa ngëra'wë va zhi tsa va. Mba'a kë mëndi ghaslëti nahwëti bëla vëgha ndë ðay, vëgha ci va gwanata ka naa nza mbë tëbë kwërakwë ða.

²⁷ Ghwëy gwananwëy, ghwëy mbëzliy nëw Yesëw kiy, vëgha ciy gë ghwëy. Bëlahi të vëgha ci nza ghwëy, ya wa ndë mbë ghwëyëy lë tsa ci pi na të vëgha va. ²⁸ Hyala dë'wë ghën tsa nze ðanavëshi na slëni ghëngghën ghëngghën mbë dëvë shi kaa nihwëti mbëzli, mbë mbëzliy nëw Yesëw. Dza na kwa tantanëy, mba'a fëy *ka kwal Yesëw, zhini na kwa baka, mba'a fëy ka gëzë kwëmaa sëëkë vë. Ma të kwa mahkana na, mba'a fëy mbëzliy dzaa ðënipë kwëma nze. Zhini na ðifa na, mba'a ðanavë bërci kaa nihwëti mbëzli ta mëni shi madanja madanja ni. Ma nihwëti ða na, mba'a ðanavëshi bërciy mbëli ka zëlghwë. Nihwëti ðifa na, mba'a ðanavëshi bërciy këëti mbëzli. Nihwëti ðifa na, mba'a ðanavëshi bërciy 'wa kwal kaa mbëzli, ma nihwëti ðifa ki na, mba'a ðanavëshi bërciy mbay gëzë kwëma lë nahwëti ghani favë ma mëndi. Ava tsëgha. ²⁹ Nay ghwëy njasa tëhavëpë Hyala slëni nze sa? Gwanashi na mbëzliy ka kwal Yesëw na? Gwanashi na mbëzliy ka gëzë kwëmaa sëëkë va Hyala na? Gwanashi na mbëzliy ka ðënipë kwëma nze na? Gwanashi na ghëshiy ka ghëra slëni madanja madanja na na? ³⁰ Kaa ngëshi gwanashi ðanavë na bërciy mbëli mbëzli va zëlghwë na? Gwanashi mbay

ghëshi gëzë kwëma lë ghani sënata ma mëndi na? Kaa ngëshi gwanashi banavë na bërciy zhinikëvëri kwëma sënata ma mëndi va na? Tibaw. ³¹ Ma pë ghwëy mëntiy, pëlam kwal tsaa kwëmavë niy gwëramti bërci mbë bërci bëpë Hyala.

Nana kiy, ta cinwëy kwal tsaa gwëramti mbë kweler va gwanashi dzee.

13

Di nihwëti mbëzli na shiy gwëramti mbë shiy gwanashi

¹ Sanay, ya war ë nzana, mba'ee mbay gëzë ghanihi mbëzli të hidï ghëng'hën ghëng'hën, zhini ka mbay gëzë ghani ka kwal Hyalay, kala dï nihwëti mbëzli pën na, ghala mbë ya lë kwereña, ya lë bambadë tsa dë'wë mëndiw. ² Ya ë nza bërciy gëzë kwëmaa sëakë va Hyala kaa mbëzli vëya, ya gwa'a gwa'a sënashë shiy, ya ë nza bërciy favë kwëma mbëmbë na 'yahë'yahë na mbë mëhërlee, ya ë banaveë nëfë tsee kaa Hyala gar mbay ya ni ka këlan: 'Barvaja të pëtsa nza gha va, pën, ka barvay ghëciy, kala dï nihwëti mbëzli pën na slëni gëmta naa shi mënee va tsëgha. ³ Ya ë bëveë shi vëya gwanashi, mba'ee tahanavëshi kaa ka cicikwë, ya war lë vëgheta zlatanaveë kaa mbëzli ta ndantëra mëndi lë ghwëy, kala dï nihwëti mbëzli pën na, shi dzee kwëmavë mbë niva shiy tibaw.

⁴ Ma ntsaa dï nihwëti mbëzli naci, ndë së'wa kwëma ka naa nza. Ka mëni kwëma wëzë na kaa mbëzli, ka sël na va ndëw, ka vëshi naw, ka këli ghën tsa ci naw. ⁵ Ka mëni shi ha'wë ha'wë ni ntsaa dï nihwëti mbëzliw, ka təkë kwëma wëzë na na kwataka ta tsa ci ghën gwa'a tsëghaw, ka bë nëfë na tarjanëw, ka kësë ndë na mbë nëfë ciw. ⁶ Ntsaa dï nihwëti mbëzliw, ka vëshi na ta *kwëma jikir na mëni mëndiw. War ta na katanj na kwëma ka naa vëshi. ⁷ Ntsaa dï nihwëti mbëzli na naci, gwënjëy ka naa nzëyëy, ya mbë namaba kwëma. War kaa

Hyala ka naa banavë nëfë tsa ci, ya mbë namaba kwëma. Vë na naci, kwëma tiba kala dza Hyalaa gwëmatiw. War ë ka naa së'wa kwëma gwanata. ⁸ Ma ntsaa dï nihwëti mbëzliw, ya hwëmba na ka dza dï tsa ci vaa kërëyëw. Ta na gëzë kwëmaa sëakë va Hyala kaa mbëzliw, ta garëti dza mëndi ge'i lë tsahwëti vëghwë. Gëzë kwëmer lë ghanihi sënashi ma mëndi dibay, ta zashi dza ghëshi. Ya sënata kwëma sënata ghwëmmë nay, ta zata dza na. ⁹ A na na ghwëmmë kwëma sënata ghwëmmëy, kërəkëti ghwëmmëw. Gëzë kwëmaa sëakë va va Hyala gëzë ghwëmmë dibay, kërəkëti ghwëmmëw. ¹⁰ Ma sa dza Hyalaa cikëvëri na kërəkë kërəkë na va kwëma cesl na kiy, ta zata dza na mbë kwalta na va kwëma ki.

¹¹ Ghala pëtsaa niy nzee zëghwëray, kwëma ndërazhi niy gëzee, zëzë kwëmee na, sa ndërazhi difa. Nee mëhërli vëya na, war sa ndërazhi gwa'a tsëgha. Nana ki, sa këlireë ka mëndëaa zal na, mba'ee zlashi mëni shi ndërazhi. ¹² Nana diy, war fëtëhë fëtëhëshi nashi ghwëmmë shiy gwanashi, njasa nighëshi ghwëmmë kwa nighëmti tsaa kama rinrij tsa. Fëca vici gëzee va kiy, ta nashi dza ghwëmmë wëzë wëzë, lë mëtsë ghwëmmë. Nana diy, daw sënateë kwëma, sa dza vici vaa mënta kiy, shiy gwanashi dzee sënashi, njasa sënara Hyala va gwanara kwërakwë. Ava tsëgha.

¹³ Sana kiy, shiy mahkan na shiy mënish, kala dzaa këdï ma: 'Banavë nëfë kaa Hyala, fëy ghën gëzlinë ta kwëma gëzëkë Hyala mëni nze, mba'a dï nihwëti mbëzli. Ya tsëgha nze kiy, dï nihwëti mbëzli na shiy gwëramti dikë mbë shi mahkan ni va bëlakeë.

14

Bërciy gëzë kwëmaa sëakë va Hyala lë bërciy gëzë kwëma lë nahwëti ghani

¹ Va tsëgha kiy, ë pë ghwëy jihëva ta dï nihwëti mbëzli. Difa kiy, lë nëfë tsa ghwëy gwanay pë ghwëy maw kwëmavë

12:31 12:31 14:1 **13:1** 13:1-7 8:1; Rm 13:8-10 **13:1** 13:1 2Kwër 12:3-4 **13:2** 13:2 12:8; Mt 7:22; 17:20
13:3 13:3 Dani 3:19-20; Mt 19:21 **13:5** 13:5 10:33; Fir 10:12; Flp 2:4 **13:8** 13:8 12:10; 14:1-5 **13:12**
 13:12Rm 8:24; 2Kwër 5:7; A Hyala sënashi mbëzli gwanashi: 8:3; Gal 4:9 **13:13** 13:13 Kwël 1:4-5; 1Tes 1:2-3;
 Tit 2:2; Ebr 10:22-24; 1Zhnj 4:16 **14:1** 14:1 13:8

bërci bëpë *Safë tsa Hyala. Gaw bërciy gëzë kwëmaa sëkë va Hyala kaa mbëzli pë ghwëy dzaa gwëraa maw. ² Ntsaa kwëmavë bërciy gëzë kwëma lë nahwëti ghani favë ma mëndiy, kaa Hyala kwëtita gëzë na kwëma ci. Kaa mbëzli naw. Sa nzanay, ndë tibiaa favë kwëma gëzë naw. Kwëma Hyala sënata ma mëndi na sa gëzë na gwa'a tsëgha, sa banavë Safë tsa Hyala bërciy gëzë nzë sëvëri. ³ Ma na ntsaa gëzëpë kwëmaa sëkë va Hyala lë ghani favë mëndi naci kiy, kaa mbëzli gëzë na, ka favë ghëshi, ka këtishi kwëma gëzë na va, ka mëtsahanshi bërci, ka garëshi wëzë wëzë mbë kwëma Hyala. ⁴ Ndë gëzë kwëma lë nahwëti ghani favë ma mëndiy, war ghëci kwëtii na sa dza kwëma ci vaa këtiti. Ma na ntsaa gëzëpë kwëma banavë Hyala ta gëzë kaa mbëzliy, mbëzliy nëw Yesëw gwanashi dza naa këtiti lë na ci va kwëma.

⁵ Yënëy, e di Hyalaa ndanwëy bërciy gëzë kwëma lë nahwëti ghani gwananwëy. Nanzë kiy, bërciy gëzë kwëmaa sëkë vë kaa mbëzli na sa gwërantëe di Hyalaa ndanwëy. Mba'a kë ndë gëzëpë kwëma lë ghani favë ma mëndiy, mba'a ndë zhinipë kwëma gëzë na va tibia di na, ta mbë kwëma vaa këtii mbëzliy nëw Yesëw. Kala tsëghay, dikëba ntsaa gëzëpë kwëmaa sëkë va Hyala na, kaa ntsaa gëzë kwëma va lë na favë ma mëndi ghani.

⁶ A ngwarmëhira, ya yën dza sënzënva, ndësee tsëhëra mbë ghwëy, tapë, yën ta gëzanwëy kwëma lë ghani favë ma mëndi kiy, dza kwëma dzëe këtitiwëy mbë kwëma va tsëgha ghwëy nighëa? Mba'a pën tsëhëra mbë ghwëy di nay, ka gëzanwëy dzëkën shi citëra Hyala, aw na, ka cinwëy kwal tsaa sënata kwëma, ya ka gëzanwëy kwëmaa sëkë va Hyala, ya ka bënëjwëy nihwëti shiy. Ghaläba kiy, ta këtijwëy dzëe.

⁷ Tëkëtim kwëma ya të kwëma shi ka mëndiy viy nja shërey, lë ni ka mëndiy tsa nja gëzëpëli di. Njaa ka ghwëy favëshia? Mba'a kë ntsaa viyshi, ya ntsaa tsashi kala yëmëtishi wëzëy, ka dza ndë

sënay ghën të gëla ni di na va mëni shiyëw. ⁸ Tsëgha na lë kwëma ndë viy tëlëmë dzëmti ta har mbëzli ta pa diba, war mba'a kë ndë viy tëlëmë dzëmti kala viyti tëlëmë ci lë kwal kiy, wa ntsaa dzaa kafë ta dza ta paa? ⁹ Ghala mbë lë kwëma ghwëy kwërakwë kiw. Mba'a pë ghwëy gëzë kwëma lë ghani favë ma mëndi kiy, ndë tibia mba'a dzaa favë kwëma di ghwëy va gëzëw. Ghaläbay, dzëmbë safë dza gëzë kwëma ghwëy nza. ¹⁰ Ta na ghaniiy, dan ghënghën ghënghën na ghëshi të hidii. Nahwëti ghani mbë shi kala gëzëva kwëma liw. ¹¹ Ya tsëgha nzë mba'a kë ndë gëzëra kwëma lë ghani favë mee sanay, ndë mëlmë dzëe bëti tsava ndë, tsëgha ghëci dzaa bëtëra, nja ndë mëlmë kwërakwë.

¹² Njana nza ghwëy mbë maw kwëmavë bërci bëpë Safë tsa Hyala kiy, tërëjwëba bërciy dzaa këtiti mbëzliy nëw Yesëw ta këli ghëshi mbë kwëma Hyala pë ghwëy pëla.

¹³ Va tsëgha kiy, mba'a kë ndë kwëmavë bërciy gëzë kwëma lë nahwëti ghani favë ma mëndiy, ë kë cë'wë Hyala diba, a Hyala banavë bërciy zhinikëvëri kwëma gëzë na va kaa nihwëti mbëzli.

¹⁴ Mba'a pën cë'wë Hyala kwa kwëma sënata ma mëndiy, mbë cë'wë ka nëfë tsee nza, ma mëhërlee na gwëjëtä.

¹⁵ Njana nzana tsëgha kiy, njaa tëbë na yën mënia? A dzëe mëniy, ka cë'wë lë ghani favë ma mëndi, zhini ka cë'wë lë mëhërlee dzëe mëni. Ya cëm hee ta fal Hyala dibay, ka ha lë kwëma favë ma mëndi, zhini ka ha lë mëhërlee dzëe ha.

¹⁶ Kala mëni pë gha tsëgha sana, dza gha tapë dzëmbëjja mbë mananta 'wësa kaa Hyala lë kwëma favë ma mëndiy, njaa njaa dza mbëzli tibia sënata maa dzëkën nava kwëmaa ni *Amin, kë ghëshi ta zlëba cë'wë gha vaa? Ka dza ghëshiy mbay gëzë, sa favë ma ghëshi slëkar tsa kwëma gëzëkë gha vaw. ¹⁷ Ya ë niy nza kwëma mëni gha va 'wësa tiy kwëma wëzë nay, sa favë ma mëndi kwëma gëzë gha va na, ka dza naa këtiti mbëzliy.

¹⁸ Yënøy, 'wësa në ya kaa Hyala. Sa nzanay tärëñwëba kaa ngëra ndara na bërciy gëzë kwëma lë nihwëti ghanihi ghënghën ka tanamtëñwëy gwananwëy. ¹⁹ Ya tsëgha nzë ki, mba'a pën mbë basëva tsa mbëzliy nëw Yesëwëy, wëzëba gëzëkee kwëma cifë lë kwëma favë mëndi ta mbëë bananshi shiy kaa mbëzli kee favë, kën dzaraa dzëmbë gëzë kwëma diwëy diwëy diwëy kwa kwëmer favë ma mëndi.

²⁰ A ngwärmëhira, ëntaa təkë kwëma ghwëy nza njasa ndëräzhi ma. War təkë kwëma mëtikwëkwër kë sa mbë ghën ghwëy. Dza kwa *kwëma jikir na nanzëy, nja ndëräzhi pë ghwëy mëniñwëy, sa nzanay, sënay mëni jikir ndëräzhiw. ²¹ A mëndi tsasliti kwëma mbë Zliya Hyala, a kë mëndiy:

A kë Hyalay:

«Ka mëlmë dzee ghwëniy sëəkë ta gëzanshi kwëma kaa mbëzlee ni, kwa ghani sënata ma ghëshi, ya tsëgha nzë kiy, ka dza ghëshiy fa kwëmee vaw» kë, kë mëndi.

²² Ma gëzë kwëma lë nahwëti ghani favë ma mëndiy, kwëmaa canshi Hyala li kaa mbëzliy nëw ma Yesëw, ta mbë ghëshiy sënay ghënghën na ghëshi lë mbëzliy nëw Yesëw, kë ghëshi. Ta ci kwëma kaa mbëzliy nëw Yesëw naw. Ma na bërciy gëzë kwëmaa sëəkë va Hyalay, kaa mbëzliy nëw Yesëw ci na kwëma, kaa mbëzliy nëw ma Yesëw naw.

²³ Ya ghwëy dza ghwëy mbëzliy nëw Yesëw gwananwëy mba'a ghwëy basëñwëy, tapë ghwëy mbë gëzë kwëma gwananwëy lë nahwëti ghani favë ma mëndi kiy, njaa dza mbëzli tifa sënata maa dzëkën kwëma va, lë mbëzliy nëw ma Yesëw sëəkëshiy zhëghëtëñwëy sa ka ghëshi favë ghwëy mbë gëzë kwëma vaa? Ka dza ghëshiy ni: Ka gezlekiki na mbëzli ni, kë ghëshi sa? ²⁴ Kala nava kwëma tifa sana, dza ghwëy gwananwëy ka gëzë kwëmaa sëəkë va Hyala lë kwëma favë mëndiy, sa ka mbëzliy nëw ma Yesëw

lë nihwëti mbëzli gëmshi ni sëəkëshi favë kwëma va na, ta sënay dza ghëshiy dzëkën jikir tsa mëni ghëshi, ka banshi fëti kwëma va mbë nefer shi. ²⁵ Kwëmaa niy nza mbëmbë na mbë nefer shiy, cëke' dza kwëma vaa pëledikëvëri. Ka ghëshi dza ki na, ka tsëfëkwë kwa sëda Hyala, ka përa'wanta dividivi shi. Ma kë ghëshi dzaa ni lë miy tsa shi na: «A ghwëyëy, katan na Hyala mbë jipë ghwëy» kë ghëshi dzaa ni.

Njasa tëbë na, lë kwal tsa nzë, di na mbëzli Hyalaa mëni kwëma mbë jakëva tsa shi

²⁶ A kwëma ka ghwëy mëni dzee ni ngëñwëy kia ngwärmëhira? Mba'a pë ghwëy basëñwëyëy, a tsahwëti ndë mbë ghwëy dzaa mbay ha cëm, tsahwëtiy, *ka bënipë kwëma Hyala, tsahwëti ëa na, ka gëzëpë kwëmaa sëəkë va Hyala, ma tsahwëti difa na, ka gëzëpë kwëma lë nahwëti ghani favë ma mëndi, tsahwëti difa ki na, ka zhinipë kwëma gëzëkë tsahwëti ndë va. Ya nimäba shi mëni ghwëyëy, ta këti mbëzli Hyala nza ghëshi mëtsëhë këli mbë kwëma Hyala pë ghwëy mënishi. ²⁷ Mba'a kë mbëzliy gëzë kwëma lë nahwëti ghani mbë ghwëyëy, mbëzli bakëshi, ya mahkan, kë dzaa gëzëhwë gwa'a tsëgha. Këramti na ci tsava, këramti na ci tsava, kë ghëshi dzaa gëzë. Sa ka ghëshi gëzamtüy, nza tsahwëti ndë zhananavë kwëma gëzëkë ghëshi va kaa mbëzli. ²⁸ Kala ntsaa mbata zhini nzë tibay, wëzëba dza ntsaa gëzë kwëma va vaa zlata gëzë nzë zlanzlan mbë mbëzliy nëw Yesëw na. Kaa ghën tsa ci lë kaa Hyala kë dzaa gëzë sa ci mbë nëfë tsa ci. ²⁹ Ya ë nza mbëzliy gëzëpë kwëmaa sëəkë va Hyala tifa difay, mbëzli bakë, ya mahkan kë dzaa gëzëpë kwëma gwa'a tsëgha difa. Ma nihwëti na, ka fa, ka nighë kwëma gëzë ghëshi va, ta sënay nda kwëmaa sëəkë va Hyala na katan katan. ³⁰ Mba'a kë tsahwëti ndë mbë gëzëpë kwëmaa sëəkë va Hyala, dzëghwa mba'a Hyala gëzanci nahwëti kwëma tifa kaa tsahwëti ntsa

14:20 14:20 Ef 4:14
45:14; Zhj 4:17-19

14:21 14:21 Ezay 28:11-12; Nëw 28:49
14:26 14:26 8:1; 12:7-10; 14:4; Ef 4:11-13

14:23 14:23 SlëniKY 2:13

14:25 14:25 Ezay

14:29 14:29 SlëniKY 17:11; 1Tes 5:21

mënzëy ta gëzëpë ghëciy, ë kë tsa mbë gëzë kwëma va ndë garëti na ci va kwëma, mba'a banavë kwal kaa tsaa dë gëzëpë nahwëti kwëma va. ³¹ A kwal va ghwëy ta gëzëhwë kwëma gëzëñwëy Hyala ghwëy gwanëñwëy. Nanzë kiy, kwëtiñ kwëtiñ dë na ghwëy gëzë. Ta mbë ghwëy gwanëñwëy bënëvë shiy, lë ta mbë ghwëy mëtsahanavë bërci kaa ghën tsa ghwëy kwa jipë ghwëy. ³² Mba'a kë Hyala banavë bërciy gëzë kwëma nzë kaa ndëy, ta mbë dza ntsa va kësëti ghën tsa ci ta gëzë kwëma banavë Hyala va ge'i lë vëghwë tsaa tëbanci. ³³ Sa nzanay, na Hyala na, ka dë sawa kwëma naw, zërkë na sa dë na ghwëmmëë kwëmavë kwa jipë ghwëmmëë.

Njasa ka mbëzli Hyala vaa mëni mbë basëva tsa shi gwa'a gwa'ay, war tsëgha pë ghwëy taa mëni kwa jipë ghwëy kwërakwë. ³⁴ Æntaa mi'i dzaa gëzë kwëma mbë mbëzli ghala pëtsa ka ghwëy basëñwëy ma. Kwal vë shi ta gëzë kwëmaw. Va zhër kë ghëshi dzaa fa kwëma. Njasa gëzëkë Hyala va mbë *kwëma pëhëti na. ³⁵ Ka tëbë na maliy gëzë kwëma mbë basëvaw, mba'a kë nahwëti kwëma gëzëta kala favë ghënzë, ka dë dëw kwëma ghënzëë dzëkëñëy, këghi kë dzaa dëw va zata.

³⁶ Kwëma Hyala nata ghwëy nay, va ghwëy 'wava naw. Kwataka ghwëy na shiy favë difaw. ³⁷ Mba'a kë ndë ni mbë ghwëy: A bërci Safë tsa Hyala vëya, kë. Ya ma yënëy: Ndë gëzë kwëmaa sëkë va Hyala nzee, në nay, sënëy të ghëci: Ma kwëma tsasliñwëy ya nay, kwëma gëzëkë Ndë slëkëmmë Yesëw na, kë. ³⁸ Kala dza këë zlëba kwëma tsaslitee nay, ka dza Hyalaa sënëy kwërakwëw.

³⁹ Ma kiy ngwärmëhiray, lë nëfë tsa ghwëy gwanay pë ghwëy maw kwëmavë bërciy gëzë kwëmaa sëkë va Hyala kaa mbëzli, nanzë kiy, Æntaa ghwëy makë mbëzli va gëzë kwëma lë nahwëti ghani favë ma mëndi ma. ⁴⁰ Ya nimaba shi mëni

ghwëyëy, njasa tëbë shiy, lë kwal tsa shi pë ghwëy mënishiy, kala sawa ma kwëma.

15

*Kwëma zhakati tsa *Këristëw mbë mëti*

¹ A ngwärmëhira, nana kiy, e dë zhiniy zazavëñwëy kwëma wëzë na va niy gëzëñwëy ya. Sa zlëbavë ghwëy va, mba'a ghwëy kësëvë mbë nefer ghwëy wëzë wëzë. ² Ghënzë na kwëma dza Hyalaa mbëliñwëy li, ghwëy kë dzaa kësëvë lë nëfë kwëtiñ, war njasa gëzëñwëyëe va. Kala dza pë ghwëy kësëvë tsëghay, gëm zlëbavë ghwëy.

³ Yën kiy, kwatëñata banavëñwëyëe kwëmaa gwëramti shëndëkë, njasa niy favee va Yesëw Këristëw dë'wë ghën tsee. Ma pën niy niy: A Këristëw mëtiy ta kwëma ghwëmmë jikir na, njasa gëzëkë mëndi mbë Zliya Hyala. ⁴ Dzëghwa mba'a mëndi lamti, bakë vici ci kwa kwëli, ma të kwa mahkana vici na, mba'a zhëkëmëy kwa kwëli, nja kwëmaa niy tsasliiti mëndiy dzëkën mbë Zliya Hyala. ⁵ Ma sa sëmëy na kwa kwëliy, dza na mba'a cinti ghën tsa ci kaa Piyer, lëy hwëm na mba'a cinti ghën tsa ci kaa nihwëti mbëzli ta sëda ci va mëñ lë bakë ni. ⁶ Zhëghwa mba'a zhiniy cinti ghën tsa ci kaa nihwëti ngwärmëhimmë nëw të nahwëti vici. Mbëzli gar tãñëti diwëy diwëy cifë. Nihwëti mbëzli mbë shi sanay, a ghëshi bëkwëshi. Ma dãn tsa shi na, mba'a shi të ghwëmëshi. ⁷ Dzëghwa mba'a zhiniy cinti ghën tsa ci difa kaa Zhakë, lëy hwëm difa na, kaa nihwëti ka kwal ci gwanashi.

⁸ Dzëghwa na, të kwa kërni kwërakwë ki, lëy hwëm niva mbëzli gwa'a na, mba'a citëra ghën tsa ci. Ma yën fëcava ki na, mba'ëe mëndë mbë shi nja zëghwë yakë mëndi tir tsa ci ghwëla ta mëni. ⁹ Yën kiy ntsaa gwëramti cëlikwë nzee mbë *ka kwal Yesëw. Mëndëe gar nzaa ndë kwal tsa Yesëwëw. Sa nzanay, tërëñw sëkëe

14:33 14:33 7:15 **14:34** 14:34-35 11:3; Ef 5:22; 1Tim 2:12 **14:37** 14:37 1Zhnj 4:6 **14:39** 14:39 14:1, 5
14:40 14:40 14:33 **15:1** 15:1 Gal 1:11 **15:2** 15:2 Gal 2:1-2 **15:3** 15:3 11:23; Ezay 53:5-12 **15:4** 15:4
 Zhëwnasë 1:17; Mt 12:40; Zhnj 20:9; SlëniKY 2:24-31 **15:5** 15:5 Mt 28:16-17; Lk 24:34, 36; Zhnj 20:19 **15:7**
 15:7 Lk 24:50 **15:8** 15:8 9:1; Gal 1:15-16; SlëniKY 9:3-6 **15:9** 15:9-10 1Tim 1:12-16 **15:9** 15:9 Ef 3:8; Gal
 1:13-14

mbë sanshi ngëra'wë kaa mbëzli Hyala va nëw Yesëw Këristëw.

¹⁰ Ya tsëgha kiy, dzëghwa Hyala mba'a mënti zhëhwër të ya, va tsëgha nara ghwëy njasa nzee tsa sënzënva. Ma zhëhwër tsa mënti Hyala va të ya tsëgha kwërakwë kiy, dzëmbë safë naw. Dalala mëntee slëni ka tanamti nihwëti ka kwal Yesëw. Nanzë kiy, lë bërceë ghëratee slëni vaw, ghënzë ndara na bërci lë zhëhwër tsa nzë va, ta ghëra nzë. ¹¹ Ghënzë tsëgha kiy, ya yën, ya nihwëti ka kwal Yesëw, gëzë na Yëwën kwëma wëzë na kaa mbëzliy, ghala mbëw, kwëma kwëtiñ naa sa gëzanshi ghëy kaa mbëzli. Sa favë ghwëy va, mba'a ghwëy ßanavë nefer ghwëy.

Ta zhakati dza mbëzliy bëkwëshi mbë mëti

¹² A Hyala zhanakati Yesëw *Këristëw mbë mëti, pë ghëy kaa kwëma gëzë ghëy kaa mbëzli. Ya sa nzana tsëgha ghënzë kiy, njaa njaa zhëkë na, zhini nihwëti mbëzliy gëzë mbë ghwëy na: Zhakati tsa mbëzliy bëkwëshi tifa mbë mëtiw, kë ghëshia? ¹³ Ndata kala zhakati tsa mbëzliy bëkwëshi tifa mbë mëti njasa gëzë nihwëti mbëzli va mbë ghwëyëy, ghënzë tsëgha na, zhakatiy Yesëw *Këristëw mbë mëti kwërakwë kiw, dë naa gëzë. ¹⁴ Kala zhakatiy kë Yesëw mbë mëti katan kiy, ghënzë tsëgha na, kwëma gëmta naa kwëma Hyala gëzë ghëy va kaa mbëzli. Ghwëy kwërakwë kiy, gëm ßanavë ghwëy nefer ghwëy kaa kwëma va.

¹⁵ Tsëgha kë dibay, dzërvë tëbakën ghëy kën Hyala dë naa gëzë. Sa në ghëy va kaa mbëzli: A Hyala zhanakati Yesëw Këristëw mbë mëti, pë ghëy. Njana kama zhakati tsa mbëzliy bëkwëshi tifa mbë mëtiy, kwëma ka Hyala zhanakati Yesëw mbë mëti naci ghënzë tsëgha ßay. ¹⁶ Ndata kala zhakati tsa mbëzli tifa mbë mëtiy, zhanakati Yesëw Këristëw Hyala mbë mëti kwërakwë kiw. ¹⁷ Mba'a kë

Yesëw Këristëw kala zhakatiy mbë mëti kiy, tëgëm ßanavë ghwëy nefer ghwëy ngëci. Ghwëlata na kwëma ghwëy jikir na kën ghën tsa ghwëy. ¹⁸ Ma mbëzliy nëw Yesëw bëkwëshi kwërakwë ßa na, kwa bëtë niva mbëzli zashi dë naa gëzë. ¹⁹ War mba'a kë na ghwëmmë na kwëma fëy ghwëmmë ghën tsa ghwëmmë ti mbë nëw Yesëw dzaa nza, war ta kwëmavë zërkë mbë nzëy tsa ghwëmmë tikë të hidë gwa'a tsëgha, kala nahwëti kwëma tifa kwa kwëmay, kay ghwëmmë dza mëndiy gwëraa wahë mbë mbëzli gwa'a gwa'a.

²⁰ Tsëgha na kiw, ta na navay, a Këristëw zhakatiy mbë mëti. Ghëci gha Hyalaa zhanakati mbë mëti. Ti sënay mëndi, ta zhakati dza nihwëti mbëzliy bëkwëshi mbë mëti kwërakwë, kë mëndi. ²¹ Njasa nzana va, të ndë kwëtiñ mëti ghavaa dzëti hidëy, tsëgha ghatëvay zhakati tsa mbëzli mbë mëti, të ndë kwëtiñ kwërakwë. ²² Njasa kwëmavë ndë va mëti, ya tsamaba ci të mbërkë kwëma Adamëy, tsëgha dza mbëzliy kwëmavë zhakatishi mbë mëti të mbërkë kwëma Yesëw kwërakwë. ²³ Ə na na nzana kiy, ya wa ndë na, lë tsa ci vëghwë zhakati tsa ci mbë mëti na tifa. A Yesëw Këristëw zhakatiy, ghëci ndë 'wa kwëma. Ma fëca vici dza naa zhiniy zhëkë kiy, nza ni ci mbëzli zhakati gwanashi. ²⁴ Ma lëy hwëm ki na, nza Yesëw Këristëw zamti hyeler lë mezhizhë shi gwanashi, mba'a ka bërciy zhini ghën tikë të hidë. Ghalaba kiy, nza hidë madë ta kädë. Ka na dza na, hëñ bëvë gëzli mazë, mba'a ßanavë kaa Hyala, Dëy ki. Nza ghënzë nzëy kwa ta mëni mazë kwëtita. ²⁵ Sënzënvay, war ta mëni mazë dza Yesëw Këristëw, pa' të vici dza Hyalaa fati ka jaka ci gwanashi të dävë ci. ²⁶ Kwa këni ndë jaka tsa dza Hyala ta zamtiy, ghënzë na mëtiy bë mbëzli. ²⁷ A mëndi tsasliti mbë Zliya, ma kë mëndiy: Shiy gwanashiy fanambë Hyala kaa Zëghwë

15:10 15:10 2Kwër 11:23 15:11 15:11 1:12; Gal 1:17-18; 2:6-9 15:15 15:15 SlëniKY 1:22; 4:33; 5:30-32
 15:17 15:17 15:3; Rm 4:25 15:18 15:18 1Tes 4:13 15:20 15:20 6:14; Kwël 1:18 15:21 15:21-22 15:45-49;
 Ghava 3:17-19; Rm 5:12, 14, 18 15:22 15:22 2Kwër 5:17 15:23 15:23 15:51-52; 1Tes 4:16 15:24 15:24 Dani
 2:44 15:25 15:25 Cem 110:1; Mt 22:44 15:26 15:26 ShiZhn 1:18; 20:14; 21:4 15:27 15:27 Cem 8:6

nzø mbø døvø ci, kø mëndi. Sa gëzøkø mëndi va tsøghay, aa søvërita wözø, lø Hyalata na mbø døvø zøghwø nzøw. Sa nzanay, ghënzø fø na shi vaa dzømbø døvø ci. ²⁸ Sa ka Hyala fanambø shiy gwanashi mbø døvø Zøghwø nzø kiy, ka zøghwø nzø va dza na, mba'a fambø ghøn tsa ci mbø døvø Hyala ghënzø Døy, ghënzø saa fanambø shiy va gwanashi mbø døvø ci. Nza Hyala møni mazøø dzøkøn shiy gwanashi ya dza lø namaða bèla gwa'a ki.

²⁹ Tøkøtim kwøma, ya tø kwøma mbözliiy zløba va mëndiy mananshi *batem, kwa pøtsa mbözliiy bøkweishi. Tawa zløba ghøshi mbözliiy mananshi batem, ndata kala zhakati tsa mbözli mbø møti tifa kiy, tawa zløba ghøshi mëndiy mananshi batem ta mbözliiy bøkweishia? ³⁰ Ya ghøy kiy, ndata kala dza mbözliiy zhakati mbø møti na, tawa zløba ghøy mëndiy sasanøy ngøra'wø ya hwømba nzø gar bøkweñøya? ³¹ Nay ghwøy naa ngwarmøhira, njasa søømø viciy, war mbø miy møti nza ghøy. Ø gøzanwøy ya, sa nzana mbø vøshee tø ghwøy sa jakømmø ghwømmø lø Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw. ³² Yøn sanay, tøरणw søøkee mbø sa ngøra'wø va mbözli tikø mbø mølmø Efesø, njasa mböz ghøy lø shøkwadeshi. War ta shi tikø tø hidfi pøn niy sa gøla ngøra'wø tsa vay, a shi dzee 'wøra ti mbø ghwøy nighøa? Ndata kala zhakati tsa mbözli mbø møti tifa, tawa ghwømmø ni difa kia? Ghënzø tsøgha na, wözøba dza ghwømmø møni njasa gøzø nihwøti mbözli va, sa nø ghøshi va: «Zømø pø ghwømmø zømø shiy bøhø bøhø ghwømmø, ka sa shi sa, sa nzanay, ta bøkwemmø dza ghwømmø høzlimø» kø ghøshi.

³³ Ka ngødñwøy kwøma ma. Sønay tø ghwøy: Mba'a kø ndøø dza kwa zøøø lø mbözliiy mømøni *kwøma jikir nay, ta møy dza na mbø møni jikir nja ghøshi kwørakwø. ³⁴ Mønñwøyøøm ka mbözli ka møhørlø, ka møni kwøma jikir na ghwøy

ma. Yøn nighøy, ghwølashi na nihwøti mbözli mbø ghwøy kala sønata Hyala ghøshi pa' sana. Va tsøgha gøzanwøy ya kwøma va, nza ha'wø mbøø ghøranwøy.

Njasa dza vøgha mbözliiy dzaa zhakatishi mbø møtiy nza

³⁵ Nda nza tsahwøti ndø ni: Njaa njaa dza ndøø zhakatiy mbø møti kia? Sa ka na zhakatiy kiy, nja wa dza vøgha ciy nzaa? køy. ³⁶ Ntsaa døw gøla kwøma tsøgha na vay, hil na. Mba'a pø gha tsanwambø hwølfø mbø hidfiy, pøseta ma na na, kar na tsanwambø gha va mbø hidfiy ghwabøta. ³⁷ Ghala pøtsa ka gha vaa tsønwø shiy dzømbø hidfiy, dønw tsa shi va ka ghaa ngwøbøtiw. Hwølfø na sa ka ghaa tsanwambø mbø hidfi, ya hwølfø ha na, ya hwølfø nihwøti shiy ghøshi. ³⁸ Sa ka ghaa tsønwøti kiy, ka na dza mba'a pøseta, sa ka Hyala dza ki na mba'a ßanavø dønw njasa dñ na. Ya namaða hwølfø shi za møndi gwa'ay, ghønghøn ghønghøn na takø dønw tsa shiy gwanashi.

³⁹ Ava tsøgha na vøgha saa piy tø ghwømmø sana ghønghøn tsa nzø kwørakwø ki. Kwøtita vøgha ndø ngøri, kwøtita vøgha saa dza søða, kwøtita na igwø tsa tø ghwømmø, zhini kwøtita na kølípø mbø yam kwørakwø ßa. Tsøgha na.

⁴⁰ Ni mø ghwømmø shiy difay, a ghøshi tifa kwøtishi, kwøtishi ni tikø tø hidfi difa. Kwøtiy møgøla tsa vøgha shi tø hidfi, kwøtiy tsa tø ni mø ghwømmø. ⁴¹ Kwøtiy na møgøla tsa mbøø tsa vici, kwøtiy tsa tir, zhini kwøtiy tsa sasørkwøhi ßa. Ya kwa jipø shiy, ghønghøn ghønghøn na møgøla tsa tø mbøø sasørkwøhi.

⁴² Ava tsøgha dza naa nza lø mbözliiy dzaa zhakati mbø møti kwørakwø ki. Na vøgha dza møndi vaa laghwa ndø kwa kwøli liy, ta ghwabøta dza nava nja hwølfø ha. Na dza ndø vaa zhakati mbø møti li vøgha kiy, ka dza navaa ghwabøw. ⁴³ Vøghaa niy laghwa møndi va ndø li kwa kwøli gømgøøm na, kala børci mbøy, sa ka na zhakati mbø møti na, vøgha ka tøbø lø

bërci mbë dza naa nza. ⁴⁴ Ghala pëtsa ka mëndiy la ndëy, sliw vëgha tsa ndë na sa ka mëndiy lamti. Ma sa ka ndë zhakati mbë mëti kiy, lë nahwëti vëgha dza Safë tsa Hyalaa ðanavë dza naa nza. Njasa nay ghwëmmë va lë vëgha nza sliw ti ghwëmmë tikëy. A na ci vëgha dza *Safë tsa Hyalaa ðëpë tifa kwërakwë ki. ⁴⁵ Ava tsëgha tsaslitë mëndi mbë Zliya Hyala. Ma kë mëndiy: Ma kwa taña ntsa gha Hyala ngati, Adamëy, mba'a viyanambë Safë piy ngëci, ta nza ghëci të ghwëmë. Ma na Yesëw *Këristëw tsa në mëndi tsa, *Adam tsaa këray, kë mëndiy, ghëci na Safë tsaa ðanshi yëwën piy kaa mbëzli dë'wë ghën tsa ci. ⁴⁶ Kwa taña vëghaa nza të ndëy, vëgha ðanavë Safë tsa Hyala ka naa nzaw. Vëgha nza sliw ti ka naa nza. Ma lëy hwëm kiy, nza na ðanavë Safë tsa Hyala vëgha tsahwë. ⁴⁷ Ma kwa taña Adam tsa vay, ntsa tikë të hidfi na. Lë hidfi ngati Hyala. Ma na Yesëw tsa në mëndi va kwa baka Adam, kë mëndi naci kiy, më ghwëmë sëkë na. ⁴⁸ Njasa nza tsa tikë të hidfi va ndëy, tsëgha dza mbëzli të hidfi nza kwërakwë. Njasa nza tsaa sëkë va më ghwëmë ndëy, tsëgha dza ni më ghwëmë mbëzliy nza kwërakwë. ⁴⁹ Nana diy, war we' tsa ngati Hyala va Adam lë hidfi na pa ghwëmmë. Të nahwëti vici taa nzay, we' tsaa sëkëy va Adam më ghwëmë dza ghwëmmë nza kwërakwë ki.

⁵⁰ A ngwarmëhira, avanta kwëma deë gëzajwëy: Ka tsëhëy ndë të pëtsa slëkë Hyala lë vëgha ci tikë të hidfiw. Ka dza shiy mëti, ka ghwabëë jakëshi lë shiy ghwabë ma ya pa' hwëmbaw.

⁵¹ Avee dzaa gëzajwëy kwëma mbëmbë na: Ghwëmmë gwanammëy, ka dza ghwëmmëë bëkwëmmëw. Æ na dza naa nzay, ta zhëghëta dza vëgha ghwëmmëë dza gwanammë. ⁵² Sa ka mëndi viyata tëlímë kwa kërni vëghwëy, war zëkwë jëw, dza kwëma vaa mëniva, nja mëla'wë ka ndë vaa mëla'wëti lë mëtsë ci. War gakata ma tëlímë vay,

ta zhakatishi dza mbëzliy bëkwëshi mbë mëti, lë nahwëti vëghaa dzaa mëti ma. Ma ghwëmmë, ghwëmmë niy dzaa tërbë mbëzli të ghwëmëshi ni na, mba'a vëgha ghwëmmë mbëërëta kwërakwë ki. ⁵³ Tsëgha dza naa nza, vëgha ghwëmmë na nza ghwëmmë li dzaa mëti, ka ghwabëtay, ta zhëghëti dza Hyala ka vëghaa mëti ma, kala ghwabë ma ghwëla.

⁵⁴ Ma sa ka vëgha ghwëmmë na mëti ka ghwabë zhëghëta ka vëghaa mëti ma, kala ghwabë ma kiy, ma nza kwëmaa niy gëzëkë mëndi va mbë Zliya Hyala mëniva ki. Ma kë mëndi niy niy: Mëti tifa ghwëlaw, ðekëðekë zamti Hyala.

⁵⁵ A mëti, kwëma këray tsa gha tsa miydala tsaa niy mëni gha kia? Kwëmaa darë gha va niy bëkwë gha mbëzli li kia? kë mëndi niy ni.

⁵⁶ Nanzë va darë niy kwëmavë mëti va ta bëkwë mbëzli liy, *kwëma jikir na va niy mëni mbëzli na. Dzëghwa jikir kwërakwë ki na, mba'a kwëmavë ni ci bërci ghëra na slëni li shi sëkë të *kwëma pëhëti Hyala. ⁵⁷ Ghënzë tsëgha kiy, 'wësa pë ghwëmmëë mananta kaa Hyala ghënzë saa mëntëmmë ka miydalahi, të mbërkë slëni mënti Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw të ghwëmmë.

⁵⁸ Ava va tsëgha kiy ngwarmëhira mbë nëw Yesëw Këristëw ni di yay, garëjwëyëm wëzë wëzë kwa kwal Hyala, kala gar kwëfëghë ma, kwa kwëma kwa kwëma pë ghwëy dza lë slëni Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw ya hwëmba. A ghwëy sënay slëni tsëva ghwëy va mbë ghëra nzë kaa ngëciy, ka dza naa nza gëmtaw.

16

Tsëhë shiy ta këti nihwëti mbëzliy nëw Yesëw mbë mëlmë Zherëwzalem

15:45 15:45-49 15:21-22 **15:45** 15:45 Ghava 2:7; Zhn 6:63; 2Kwër 3:6, 17 **15:49** 15:49 Ghava 5:3 **15:51** 15:51 1Tes 4:15 **15:52** 15:52 tëlímë: Mt 24:31; 1Tes 4:16 **15:53** 15:53 2Kwër 5:4 **15:54** 15:54 Ezay 25:8 **15:55** 15:55 'Wëzh 13:14 **15:56** 15:56 Rm 4:15; 6:14 **15:57** 15:57 Rm 7:24-25 **15:58** 15:58 16:13 **16:1** 16:1 SlëniKY 11:29-30; 2Kwër 8:1-9

1 Nana kiy, e di gëzanwëy kwëmaa dzëkën shi dza ghwëy va ta tsëhë ta këoti mbëzli Hyala mbë mëlme Zherëwzalem. Njasa niy gëzanshee va mëni kaa nihwëti mbëzliy nëw Yesëw të hidï ka Galatëy, tsëgha pë ghwëy taa mëni kwërakwë. 2 Ma ka ghwëy mëniy, njasa sëkë vici dëmasë vay, ya wa ndë mbë ghwëy na, mba'a bëvë gëna njasa kërëy ni ci bërçi, nza fëy kwëtita. Ghalaba kiy, fëca kee tsëhëra na, war ka basë mëndi dzaa nza gwa'a tsëgha, kala nza ghwëy zhiniy këslibë ghën mbë tsëhë gëna difa. 3 Sa kee tsëhëra mbë ghwëy taa nzay, nza ghwëy gëzara mbëzli tëravë ghwëy ta vëli gëna dza ghwëy vaa basëti ta dzëmbë mëlme Zherëwzalem. Ma ka nzee tsaslanavëshi zliya ta dëvë shi ghëshiy madï. 4 Mba'a kë dzaa nza gar dzee lë yënday kwasëbëshi na, nza ghëy dzanëy li shi.

Kwëma di Pël dza ta mëni nzë

5 Ta dzëti hidï ka Masedëwan dzee. Ma sa kee kërëmti dzee të hidï va kiy, ma nzee tsëhë mbë ghwëy, ta nighënwëy. 6-7 Mbë nana bashiy, mba'a kë Ndë slëkëpë zlëbati na. E di yën hyayvara mbë ghwëy. Ka dëe yën zhiniy tsëhë mbë ghwëy ta këdiy sëdëe gwa'a tsëghaw. E dzaa hyayvara mbë ghwëy bërkee. Mënmën na mba'ee waramti ya ghëli mbë ghwëy. Ma sa kee madï ta dzara, ya kwamaba dzee dza ki na, nza ghwëy këtira. 8 Nana diy, ta nzata nza dzee tikë mbë mëlme ka Efesë pa' të tir makwaghwa Panëkwëtë. 9 Sa nzanay, a Hyala ghwënamtëra kwal ta ghëra slëni tërënw na tikë mbë mëlme na. Ya war tsëgha na ka mbëz lë ya dänshi difa.

10 Mba'a kë Timëtë tsëhëy mbë ghwëyëy, ka'wëti të ghwëy, wëzë. Mba'a ghëci nzëyëy kwa jipë ghwëy, kala hazlëni tifa. Sa nzanay, ghëci kwërakwë na, ndë ghëra slëni tsa Ndë slëkëmmë na njasa nzee va. 11 Æntaa ndë mbë ghwëy fë ndrëë dzëti ma. Sa ka na madï ta

dzay mbë ghwëyëy, këtiti të ghwëy nza ghëci mbëë zhikëy zhëvëghee lë zërkë. Sa nzanay, mbë ndëghë zhëkë tsa ci nza ghëy tikë, lë nihwëti ngwarmëhimmë.

12 Ma na ndë nja tsahwëti zëmëmmë Apëlësë naciy, dän na sëdëe mbë bänçi bërçi, ta dza ghëciy dzëmbë ghwëy kwasëbë nihwëti ngwarmëhimmë. Ka tsëhëree nana diw, kë. Sa ka na kwëmavë kwalëy, ta tsëhë dza naa dza.

Kwa kërni ci kwëma Pël, lë sëkwëpë tsa ci

13 Ma kiy, mëni të ghwëy mëhërlï, mba'a ghwëy garënwëy lë bërçi të kwëma Hyala yivë ghwëy va mbë nefer ghwëy. Garënwëyëm zhër zhër kwa kwal Hyala, mba'a ghwëy mëniwëy ka mbëzli nza bërçi vë shi. 14 Ya nimaëa shiy mëni ghwëyëy, lë di pë ghwëy mënishï.

15 Zhini difa kiy ngwarmëhiray, a ghwëy sënay, kar Sëtëfanësë ghëshi lë mbëzli këghi tsa ci na kwa tanë mbëzliy ghaa banavë nefer shi kaa Yesëw mbë mbëzli të hidï ka Akay gwa'a gwa'a. Dzëghwa tërënw ghëshi jihëhwëvashi ta këtiti mbëzli. 16 Gëla mbëzli tsëgha ni vay, ë pë ghwëy di fëti vë shi, ka di fëti va nihwëti mbëzliy jihëva, mbë ghëra slëni kwa zërë kwëtij na li shi.

17 Tërënw vëshiree ta sëkë tsa kar Sëtëfanësë tsa, lë Fërtëwnatësë, mba'a Akayëkwësë. Njasa nza ghwëy tikë favee vëghee. 18 A ghëshi dëpëtëra nëfë tsee, njasa niy dëpëtënwëy ghëshi va tsa ghwëy nëfë kwërakwë ghala pëtsaa niy nza ghëshi va mbë ghwëy. Gëla mbëzli tsëgha ni va kiy, sënay të ghwëy fë bamaa dzëti shi.

19 Mbë sëkwënwëy na jakëvahi mbëzliy nëw Yesëw tikë të hidï ka Azëy. Mbë sëkwënwëy na kar Akilasë ghëshi lë Përishil lë slën tsa Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw, tsëgha mbëzliy nëw Yesëw basëva ta cë'wë këghi tsa shi sëkwënwëy difa. 20 Zhini mbë sëkwënwëy nihwëti ngwarmëhimmë mbë nëw Yesëw tikë

16:5 16:5 SlëniKY 15:21; 2Kwër 1:15-16 16:6-7 16:6 Rm 15:24 16:6-7 16:7 4:19 16:8 16:8-9 SlëniKY 19:8-10 16:10 16:10 Timëtë: 4:17 16:12 16:12 Apëlësë: 1:12 16:13 16:13 15:38; Cem 31:25; Ef 6:10 16:14 16:14 8:1; Zhj 13:34; Rm 13:8-10; 2Kwër 6:6; Gal 6:10; Ef 5:2 16:15 16:15 Rm 16:5; Stefanësë: 1:16 16:18 16:18 Flp 2:29; 1Tes 5:12 16:19 16:19 Rm 16:5; Azëy: ShiZhj 1:4, 11; Akilasë ghëshi lë Përishil: SlëniKY 18:2 16:20 16:20 Rm 16:16

gwanashi difa. Sëkwëti të ghwëy ghën tsa ghwëy kwa jipë ghwëy njasa kërây sëkwëva tsa mbëzli Hyala.

²¹ Avee sëkwëñwëy, yën Pël dë'wë ghën tsee kwërakwë ki. Yën tsasliñwëy na sëkwëpë tsa sana lë dëvee.

²² Kala ði kwëma Ndë slëkëmmë Yesëw kë ndëy, mba'a Hyala bazlamti tsava ndë «*Maranatha*», ë pë ghaa sëkë Ndë slëkëñëy.

²³ Mëntëñwëy wëzë hwër tsa ci Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw gwanëñwëy.

²⁴ Mbë ðiñwëy nzee, të mbërkë jakëva tsa ghwëmmë lë Yesëw Këristëw. Ava tifa kërâyee, nza ghwëy nza ki.

Kwa bakë zliya tsasliti Pël kaa ka Kwërintë Kwëma dza ghwëmmë gha sënataa dzäkën zliya na

Ma zliya nay, ghënzë na zliya ka ghwëmmë vaa har kwa baka zliya tsasliti Pël kaa ka Kwërintë. Nanzë kiy, a Pël tsaslanaghëshi nahwëti zliya, kwa jipë kar kwa taña Kwërintë lë kwa baka Kwërintë (Nighëm mbë vëh 2:4 mba'a 7:8-9, 11). Nava zliyay, tsëhëta na va ghwëmmëw, aa zata.

Mbë zliyaa zata vay, tërënjw nabëhwë Pël mbëzli mbë mëlmë ka Kwërintë lë bërciy dzäkën shi jikir ni ghëng'hën ghëng'hën. Ma lëy hwëm zliya va na, mba'a Pël niy ghwëny ntsa nza ghëshi li, Titë, ta dza ta nighëti shi, nda zläbavë kwëma ci va ghëshi, nda kala zläbavë ghëshi? Ma sa zhëghëkëvay Titë ki na, mba'a gëzanci kaa Pël, a ka Kwërintë tsati titihwë tsa shi, kë (Nighëm mbë vëh 2:12-13 lë 7:6-16). Dza nihwëti mbëzli mbë ka Kwërintë mba'a ghëshi banakati nëfë tsa Pël, sa në ghëshi: «Ndë kwal tsa Yesëw na Pëlëw» kë ghëshi.

Ma sa favë Pël tsëgha ki na, na tsasli na zliya na ki. Ma ghala vëghwë tsa vay ghëci mbë mëlmë Masedëwan na, mbë wë kwa mahkana wë ci.

Avanay njasa nëwva kwëma mbë zliya na:

Vëh 1:1-11 Pël gëzanshi kaa ka Kwërintë njasa sahwe na ngëra'wë dalala të hidfi ka Azëy, lë njasa mbëlitë Këristëw mba'a dëpanati nëfë tsa ci.

Vëh 1:12 pa' të vëh 2:1-11 Pël gëzë kaa ka Kwërintë nda sa wana bashamti na dza ta wë vëshi, zhini ka gëzanshi a ghëshi pëlay ntsaa banakati nëfë tsa Pël va mbë nefer shi.

Vëh 2:12 pa' të vëh 6:1-13 Ka ghëra slëni kaa Yesëw na kar Pël. Vë kwëma ghëshi na shi bërci ta mëni

ya namaba kwëma. Ta jakë mbëzli lë Hyala ghëra ghëshi.

Vëh 6:14-18 Pël gëzë kaa ka Kwërintë nza ghëshi ndëghwë ghën tsa shi va jakëvaa dzëmbë mbëzliy nëw ma Hyala ta mëni kwëma shi va jikir na. Vëh 7 Pël gëzë njasa vëshiy na ta kwëma ka Kwërintë

Vëh 8 mba'a vëh 9 Pël bë bërci kaa ka Kwërintë nza ghëshi mbëë këranti tsëhë gëna ta këoti ka cicikwë të hidfi ka Zhëwde.

Vëh 10 pa' të vëh 13 Pël canshi kaa ka Kwërintë dza kwa kwal d'anj, nza ghëshi mbëë sënay wëzë wëzë, ghëciy, ndë kwal tsa Yesëw na, kë ghëshi. Yesëw banavë na bërci ta ghëra slëni va. Ya ghëci dë'wë ghën tsa ciy, daw na bërci ci, bërci Yesëw na shi kën. Ya të sa vanay, wëzë na ka Kwërintë zläbavë kwëma ci.

Sëkwëpë tsa Pël

¹ Yën tsasli na zliya na, yën yën Pël, ntsa tarëvë Hyala, ta nza ka ndë kwal tsa Yesëw *Këristëw. Ghëy lë zëmëmmë Timëte tsasliñwëy na, kaa ngëñwëy ghwëy mbëzli Hyala nëw Yesëw mbë mëlmë ka Kwërintë, lë kaa nihwëti mbëzliy zläbavë kwëma Yesëw Këristëw gwanashi të hidfi ka Akay gwa'a gwa'a.

² Mëntëñwëy wëzë hwër tsa nze Dëmmë Hyala, ghëshi lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw, mba'a ghëshi ndanwëy zërkë mbë nzeñy tsa ghwëy.

Pël mananta 'wësa kaa Hyala sa dëpanati na nëfë tsa ci

³ Fal Dëy Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw ghwëmmë. Sa nzanaa didi ndë zhëhwër ta mbëzli. Ghënzë na Hyalaa dëpëmmë, ya mbë tsamaba ngëra'wë gwa'a. ⁴ War mbë këätinëy ka naa nza ya hwëmba nza ghëy mbë sa ngëra'wë, ta mbë ghëy dza ta dëpë gëla mbëzli mbë sa ngëra'wë nja sa ghëy va, lë kwal tsa dëpëtëñy na va kwërakwë. ⁵ Kwëma dëe gëzanwëyëy, a Yesëw Këristëw sahwe ngëra'wë tërënjw, ghëy kwërakwëy, mbë sa ngëra'wë

nza ghëy tërëjw. Va tsëgha dëpënëy Hyala nëfë tsa ghëy tërëjw kwërakwë, sa nzana jakëjakë ghëy lë Këristëw. ⁶ Ya ngëra'wë sa ghëyëy, ngëra'wë tsa va na, ta mbë mëtësähëjwëy bërci a ghwëy mbë jhëva na, lë ta mbë ghwëy garëjwëy tidid kwa kwal Hyala. Mba'a kë Hyala dëpëtënëy nefer ghëy bë na, war ta mbë ghwëy kwëmavë bërci ndahwë nefer ghwëy ta së'wa ngëra'wë kwërakwë njasa sa ghëy va na. ⁷ Sa ka ghëy tëkë dzëkën kwëma ghwëyëy, a ghëy sënëy shiy tifa taa bëntënëy kwa kwal Hyalaw. Kwasëbë ghëy nza ghwëy mbë sa ngëra'wë tsa kwëtinj tsa, va tsëgha, ta dëpëtënëy nefer ghwëy dza Hyala kwërakwë nja shi ghëy va.

⁸ Difa kiy ngwarmëhiray, a ghëy dë ghwëy sënëy dzëkën ngëra'wë tsa sahwe ghëy tërëjw tsa të hidë ka Azëy. Ghala pëtsaa nza ghëy të hidë vay, tërëjw sahwe ghëy ngëra'wë, pa' ka tanëti bërci ghëy. Niy tëkëti ghëy na, a ghëy taa nza të ghwëmënëy, pë ghëyëw. ⁹ Na katanay, war ta bëkwënëy dza ghëy niy zëzëti ghëy. Mbalaa Hyala mënti na kwëma va tsëgha, vantaa ghëy dzaa bërkëti na, lë bërci ghëy nzëyghëy ghëy tikë të hidë, pë ghëy, ka këli ghën tsa ghëy gëm, kala zëzë ma, Hyala fëyghëy na ma nza ghëy të ghwëmënëy, pë ghëy. Mbë dëvë nzë, ka ghëy zlanay ghën tsa ghëy gwa'a, ghënzë saa mbë zhanakati mbëzliy bëkwëshi sati mbë mëti. ¹⁰ Ghënzë mbëlikëvërinëy na mbë miy mëti niy dza ghëy va ta mëtinëy katanay katanay va ngëra'wë tsa va. Tsëgha dza naa mbay mbëlikëvërinëy, ya mbë tsahwëti ngëra'wë bë. Na katanay, a ghëy sënëy, ta mbëlantënëy dza naa dza sëvëri mbë tsahwëti ngëra'wë difa. ¹¹ Ghwëy kwërakwëy, ta cë'wë dza ghwëy të ghëy, a Hyala dzaa favë cë'wë mbëzli dëj ni. Mba'a dzaa mëntënëy wëzë hwër tsa nzë, ma ka nza mbëzli dëj mananta 'wësa kaa Hyala tërëjw të kwëma ghëy va tsëgha ki.

Pël gëzë kwëma bashamti na zhaa

1:6 1:6-7 4:15, 17 **1:8** 1:8 4:8; SlëniKY 19:23; 1Kwër 15:32 **1:9** 1:9 Rm 4:17 **1:10** 1:10 2Tim 4:18 **1:11** 1:11 4:15; Rm 15:30 **1:12** 1:12 2:17; 1Kwër 1:17, 19, 31; 2:13; Ebr 13:18 **1:13-14** 1:14 5:12; Flp 2:16 **1:15-16** 1:15-16 1Kwër 16:5-6 **1:17** 1:17 1Kwër 4:18-19

zhëmbë mëlmë Kwërintë vë

¹² A ghëy dë gëzënëy kwëma nza nëfë tsa ghëy mbë vëshi ti. Mbë nzëy tsa ghëyëy, mbë cënëy na nëfë tsa ghëy, mba'a ghëy sënëy njasa nza nzëy tsa ghëy wëzë va Hyala kwa kwëma mbëzli të hidë, lë va ghwëy gwa'a. Kwatama va ghwëy bay na, a ghwëy sënëy, lë kwal tsa katanay katanay tsaa nzëy tsa ghëy kwa kwëma Hyala. Nzëy tsa ghëy vay, lë sënëta kwëmaa sëkë va ndë ngëri nzëyti ghëyëw. Hyala mërshi naa këtitënëy lë wëzë hwër tsa nzë. ¹³⁻¹⁴ Sa bërkë neyey, a ghwëy dzaa mbay sënëta tsëgha, sa nzanay, ya mbë kwëma tsaslinjëy ghëy dzëti zliyay, nahwëti kwëma tifa mba'a mbëta, kala gar mbay ghwëy jangëti, ka favë kwëma dë na gëzëw. Pa' sënëzënvay, ka favë kwëma dë ghëy gëzë ghwëy gwanataw. Kwa kwëma jëwëy, ta favë kwëma ghëy dza ghwëy wëzë, fëca vici dza Yesëw Ntsaa slëkëmmë zhëghëvaa zhëkë. Ghala bay, ta vëshi dza ghwëy dza ta kwëma ghëy tërëjw, ghëy kwërakwë na, ka vëshi ta kwëma ghwëy ki.

¹⁵⁻¹⁶ Sa nzana mba'ëe sënëy katanay, a ghwëy dzaa mbay favë kwëmëe pënëy. Maa niy dëe dza kwa ghwëy, mba'ëe tsavënëy yashi, yën dza ta dzëmbë mëlmë Masedëwan. Sa këe kafë mbë Masedëwan difa na, nzëe zhëkë kwa ghwëy kwa ghwëy, ta sëkwëtënëy kwa baka, ma nza ghwëy katara ta nza, sa këe madë ta dzëti hidë ka Zhëwde. Ma tsëgha ki na, bakë sëdëe niy dzëe kwëmavë kwal tsaa këtitënëy. Æy, ma dzëghwa ki na, kala tsëhëreë.

¹⁷ Ghala viciy niy gëzëe va ta tsëhë dzëe mbë ghwëy, pënëy, kwataka lë miy niy gëzëteë kwëma va tsëgha, në ghwëy na? Kwëma në ya tsa' dzëe ta mëni pënëy, tawa bëvë ghwëy kwëmëe nja kwëma mbëzli të hidë? A na mbëzli të hidëy, yë, ta mëni dza ghëy, ka ghëshiy ni, ghëshi kala dzaa mëni. Aw bay na, ka dza ghëy mëniw, kë ghëshi, ghëshi këë dza ta mëni. Tsëgha nzëe na na yaw.

¹⁸ ð gëzanjwëy ya, kwa kwëma Hyala ghwëmë katanj na. Kwëmaa niy gëzanjwëy ya vay, kwëma katanj na, sëëkee gëzëhwënjwëy kwëma bakë bakëw. ¹⁹ Sa nzanay, kwëma Yesëw Këristëw Zëghwë Hyala na sa gëzanjwëy ghëy, ghëy lë Shilasë, mba'a Timëte. Na na Yesëwëy, ya hwëmba na ka gëzë kwëma na bakë bakëw. Kwëma katanj na ka naa gëzë ya hwëmba. ²⁰ Na kwagwa'a nay, sëvëri mbë Yesëw *Këristëw sënay ghwëmmë a Hyala mënti kwëmaa niy gëzëkë na, pë ghwëmmë. Të kwëma ci va ka ghwëmmë gëzë: «*Amin, tsëgha na!» pë ghwëmmë ta fë bamaa dzëti Hyala. ²¹ Zhini dëba kiy, Hyala va dë'wë ghën tsa nzë garëtënjëy na kwa kwal tsa nzë tsa. Ghwëmmë lë ghwëy, gwa'a, sa tëravëmmë na jakëtëmmë të slën tsa Këristëw, a ghwëmmë mbë nza ka mbëzli nzë. ²² Dza na mba'a fati lamba nzë të ghwëmmë, ta mbë ghwëmmë nza ka shi nzë, mba'a fambëmmë Safë tsa nzë dëwdëw tsa mbë nefer ghwëmmë. Njana ndammë na Safë tsa nzë dëwdëw tsay, a ghwëmmë sënay, ta ndammë nihwëti shi gwanashi ni gëzëkë na dza na.

²³ Ma shi bashamtee dza kwa ghwëy kwa ghwëy yën dzëmbë mëlmë Masedëwan tiy, a Hyala sënay, manakëra ngwëvë ghënzë yën këë sla dzërvë, ta wëzë tsa ghwëy nzyëree kala dza maa dzëmbë Kwërintë. ²⁴ Ka dë ghëy mënijëy ka mbëzliy slëwanjwëy mbë nëw kwëma Hyala ghwëyëw. Sa nzanay, a ghëy sënay, a ghwëy garënjwëy wëzë lë bërci të kwëma Këristëw. Na na ghëyëy, war gëzënjwëy na ghwëmmë jakëti miy tsa ghwëmmë gwanammë, ta mbay nefer ghwëy hëenishi wëzë, rëniki kwa kwal tsa Hyala na na ghëy gwa'a tsëgha.

2

¹ Ava ghënzë na kwëmaa bashamterä zhaa dzëmbë mëlmë ghwëy ge'i ghala vici va. Kala tsëgha, war mba'a pën tsëhëra ghalaba nzay, ta zhini niy dza

nefer ghwëy zhënjwëy tërënjw nza ba. ² Sa ka na nza, tsëhë tsee vëgha ghwëy, mba'a nefer ghwëy dzaa zhënjwëy kiy, ka dza tsahwëti ndë nza tëba ghwëla ya kwëtiñ mbë ghwëy, mba'a taa mëntëra kwëma gar vëshi nëfë tsee ti, sa dza naa nza, sati sati nefer ghwëy gwananjwëyëw.

³ Ava va tsëgha tëkëtee, wëzëba tsasli tsasli tsaslëghënjwëyëe kwëma va pën, va tsëgha niy tsaslëghënjwëy ya nahwëti zliya va. Kala tsëhë dë'wë ghën tsee. Sa nzanay, e sënay mba'a pën tsëhëra dë'wë ghën tsee ghala pëtsa va nzay, kwëma gaga niy dza nëfë tsee satiy va kwëma ghwëyëw. ðy, ma tëbë na nza kiy, ghwëy na shiy niy dzaa vëshitëra nëfë tsee nza. Na katanj katanj nay, e sënay, war mba'a kë nëfë tsee vëshiyëy, ghwëy gwananjwëy kwërakwë na, mbë vëshi dza ghwëy nza kwasëbee.

⁴ Ma ghala pëtsa tsasliñwëy ya va zliya tsaslëghënjwëy ya vay, Pa' lë wahëta niy wahëhwee, ka tëkë kwëma tërënjw. Ya tsëgha niy nzana kiy, ëntaa ghwëy taa tëkë na, ta mbë nefer ghwëy zhënjwëy tsaslitee zliya va tsëgha, pë ghwëy ma. ðhënj, ta mbë ghwëy sënay e dënjwëy tërënjw pë ghwëy, va tsëgha tsaslitee tsëgha.

*Pëlayëm ntsaa mëntënjwëy *kwëma jikir na mbë nefer ghwëy*

⁵ Mba'a kë tsahwëti ndë mënti kwëmaa zhëpë mbë nëfëy, kaa ngëra dë'wë ghën tsee mëntëra na kwëma vaw, kaa ngënjwëy gwananjwëy na. Aw bay ëntee dzaa kabëti gëzë kwëma na, ma kwëma ci vay, jëwë zhanati na kaa nihwëti mbëzli, nihwëti na, tërënjw zhanatishi.

⁶ Njana nzana, dënj mbëzli mbë ghwëy, dzëghay i ci kiy, a ghwëy mbay zlay, wëkë na tsëgha. ⁷ Nana kiy, pëlayëm jikir tsa mënti na va mbë nëfë tsa ghwëy. A ghwëy gëzanci kwëmaa dzaa dëpanci nëfë tsa ci. Kala tsëghay, ta nëfëy dza naa dza dalala, ka nëfë dzay, mba'a zhiniy zamti. ⁸ Va tsëgha, ë cë'wënjwëy ya nana kiy, manancim kwëmaa dzaa cinti dë tsa

di ghwëy kwëma ci. ⁹ Ma nahwëti zliyaa niy tsaslëghëñwëy ya vaa dzëkën kwëma vay, war ta mbëë fati kwëma ghwëy niy në ya. Ta mbee sëñay nda ka yi fëti ghwëy ta kwëma gëzëñwëy ya gwanata. ¹⁰ Mba'a pë ghwëy pëlay jikir tsa mënti ntsa va vay, yën kwërakwë na, ta pëlay dzee. Ta na tsee ghënëy, e pëlay ntsa va mbë nëfë tsee, ya tsëgha mëntëra ma na kwëma jikir na dë'wë ghën tseyey, e pëlay mbë nëfë tsee mbëradzëy, kwa kwëma *Këristëw gëzee, war të mbërkë kwëma ghwëy. ¹¹ Vantaa *ndë jaka tsa Hyala dzaa bëhwë ghën kën ghwëmmë lë kwëma ci, va tsëgha gëzee tsëgha. Sa nzana, mba'a ghwëmmë sëñata tsëhwëli ci gwa'a gwa'a, njasa di na war pëla kwal tsaa kësëyëmmë lë kwëma.

Pël gëzëë dzëkën vëghwë tsa mëñëhwë na mbë mëlmë Tërëwasë

¹² Dzee të nahwëti vici kiy, mba'ee kafëra, ka dzaraa dzëmbë mëlmë Tërëwasë, ta dzaa gëzanshi kwëma *Këristëw wëzë na kaa mbëzli mbëbë. Dzëghwa ndës yën tsëhëra mbë mëlmë va. Ma sa tsëhëree na, mba'ee nay njasa gwëmanterä Këristëw Ntsaa slëkëmmë kwal wëzë wëzë ta gëzanshi kwëma Hyala kaa mbëzli. ¹³ War ma mëhërlee na, hëñita tepë sa kësëy mee Titë zëmërë tsa mbë nëw Yesëw mbë mëlmë vaw, ghavëe tsëgha ki, kafë yën kafëra, nza ghwëy nza, pën kaa mbëzli kwa kwal Hyala mbë mëlmë Tërëwasë tsëgha. War ka dzaraa dzëti hidï ka Masedëwan.

Mëni miydala të mbërkë Yesëw Këristëw

¹⁴ 'Wësä pë ghwëmmë mananta kaa Hyala tërëñw. Sa nzana mba'a *Këristëw mëniy ndë bërci tsaa gwëramti. Të mbërkë bërci Këristëw ki na, mba'a Hyala mëntëñëy ka ka ha waza kwasëbë ci. Dzëghwa mba'a ghwëñanëy ta dzaa gëzë kwëma ci kaa mbëzli ya pa' kwëmafa gwa'a. Ma kwëma gëzanshi ghëy va kaa mbëzli ki na, nja zën 'wërdi

wëzë na vaa nëwamti pi gwa'a gwa'a lë zën tsa nzë na. Ta mbë mbëzli të hidiy sëñay Këristëw. ¹⁵ Mba'a ghëy mëñinëy ka 'wërdiy zën wëzë na, sa vëlantä Këristëw vëli li kaa Hyala. Ma zën tsa zën ghëy va ki na, ka zëñanshi kaa mbëzliy dzaa mbëlishi, lë kaa niy dza zashi gwa'a. ¹⁶ Mbëzli nza Hyala mbë mbëlishiy, zën tsa wëzë tsaa zëñanshi ghëy, ka zlëbä kwëma gëzanshi ghëy ghëshi, dzëghwa mba'a ghëshi kwëmavë piy tsaa këdi ma. Ma va mbëzliy dzaa zashi na, zën tsa gëmgëm tsaa zëñanshi ghëy, ka bëkwë ghëshi vë kwa kwëma Hyala. Öy, kwëmaa tsava ntsaa dza vaa ghëratï slëni tsëgha na va lë bërci cia? Ghëci tibaw! ¹⁷ Sa nzana, mba'a Hyala ghwëñanëy ta ghërantä slëni, va tsëgha nza bërci va ghëy. A ghwëm sëñay dëñ na nihwëti mbëzliy di zhëghë dëvë shi lë gëzë kwëma Hyala, war ta kwëmavë gëñä shi gwa'a tsëgha. Ma ghëy na na ghëyëy, mënti kwëma Hyala ghëy ka shiy zhëghë dëvëw. War kwëma Hyala ka ghëy gëzanshi kaa mbëzli lë nëfë tsa ghëy kwëtiñ kwa kwëma nzë. Sa nza ghëy mbëzliy ghërancï slëni kaa Këristëw.

3

*Ghëñghën na *sla kiri tsa slati Hyala lë mbëzli kwatëñä lë tsa sënzëñva*

¹ Kwëma gëzë ghëy va tsëgha kiy, nda avashi zhiniy zhimbëshi mbë këli ghën tsa shi dza ghwëy ni kia? Na na ghëyëy, ka di ghëy mëndiy tsaslavënëy zliya ta mbëë cïñwëy na, *ka kwal Yesëw nza ghëy katan pë ghëyëw. Dëw ghëy va ghwëy bë na, tsaslavënëyëm zliya ghëy dza, ta mbëë dzaa canshi kaa nihwëti mbëzli, pë ghëyëw. Ma na nihwëti mbëzliy, a ghwëmmë sëñay tsëgha ghëshiy mëni. Na na ghëyëy, kar ghëy mëni tsëghaw. ² Na na ghëyëy, ghwëy dë'wë ghën tsa ghwëy mëñinëy naa zliya ta dëvë ghëy. Sa tsaslambënëy Yesëw *Këristëw mbë nefër ghëy. Ya

2:11 2:11 1Pi 5:8 2:12 2:12 1Kwër 16:9 2:13 2:13 1Tes 3:1; Titë: 2Kwër 7:6, 13-14; 8:6, 16, 23; 12:18; Gal 2:1, 3; 2Tim 4:10; Tit 1:4; Masedëwan: 7:5; SlëniKY 20:1 2:15 2:15 1Kwër 1:18 2:16 2:16 Ndë tifa dzaa ghëratï slëni tsëgha na va lë bërci ciw: 3:5-6 2:17 2:17 4:2; Flp 1:15-17; 1Tes 2:3, 5, 10; 1Pi 4:11 3:1 3:1 5:12; 10:12; SlëniKY 18:27 3:2 3:2 1Kwër 9:1-2 3:3 3:3 Sëvëri 24:12; Zher 31:33; Ezhek 36:26

tsamaba ndə gwa'ay, a mbay sənata, ka jangəti zliya va ghəci. ³ Ghwazhə ghwazhə sənay ndə ya wa ndə: Ghwəyəy, zliya tsasliti Kəristəw, mba'a ghwənanəy li ta dəvə ghəy nza ghwəy. Zliya vay, tsasliti Kəristəw lə yam ka məndiy tsasli zliya li shiw, lə *Safə tsa Hyalaa piy tsasliti na. Zhini bay, tsasliti naa dzəti hərəzli bəla'i bəla'i niw, mbə nəfə tsa ke ngəri tsasliti na.

⁴ Sa wana gəzə ghəy tsəghay, sa nzana mba'a Kəristəw citənəy, Hyala ghwənanəy na, kə. ⁵ A ghwəmmə sənay ghəy də'wə ghən tsa ghəyəy, daw na bərqi ghəy ta mənə sləni va, pə ghwəmmə. Hyala bənəy na bərqi ghəra ghəy va sləni va li. ⁶ Ghənzə ndənəy na bərqi ta nza ghəy ka ghəra sləni nza. Ta dza ghəy gəzə kwəma kaa mbəzliy dzəkən yəwən sla kiri tsa slati na lə mbəzli. Kwəma jakəva tsa 'war'war tsa vay, mənəy na nja *kwəma pəhəti Hyala va niy tsasliti mənədi kwatanəw. Safə tsa Hyala dəwdəw tsa cinəy na kwal, njasa ka ghəy mənə. Ma kwəma mbə kwəma pəhəti Hyala niy tsasliti mənədi niy nzay, dzəmbə mətə bə na mbəzli kwa kwəma Hyala. Ma na Safə tsa Hyala dəwdəw tsay, piy tsaa dzaa kədī ma ka naa bə kaa mbəzli.

⁷ Ma niy nza mbərədzəy, dzəti hərəzli balivə mənədi niy tsaslanati Hyala kwəma pəhəti na kaa mbəzli. Ghala pətsa bə na kwəma pəhəti na va kaa *Məyizəy, mba'a mbəzli niy nay shəndəkə tsa dikə tsa nza. Pətsa mbə kwəma Məyizə na, ka mbərə nja vici va shəndəkə tsa nza va. Ghala pətsa va na, shan niy nza ka *Izərayel ta nighə pətsa mbə kwəma Məyizə, sa bamamshi na tərənəw, ya tsəgha niy nza na kala dza shəndəkə tsa vaa nzaynza. A ghwəmmə sənay kiy, mbəzli bəkwə bəkwə ni na mbəzli kwa kwəma Hyala va kwəma pəhəti na. Kwa vəghwə tsa nza na, mba'a kwəma pəhəti Hyala, ghənzə saa bə mbəzli dzar kwa bəla mətə səvərta lə ci shəndəkə tsa Hyala kiy, ⁸ hanabə sa ka Safə tsa Hyala ghəra sləni mbə

mbəzli shəkəna. Tərənəwba ghalabə dza shəndəkə tsa Hyalaa civa. ⁹ Va kwəma pəhəpəhə nay, mbəzli gwanashiy kəsəy ngwəvə Hyala. Kwa vəghwə tsa nzana mba'a kwəmaa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli cikəvəri shəndəkə tsa Hyalay, hanabə yəwən jakəva tsa ghwəmmə lə Hyala ghəci saa mənətməmə ka mbəzliy dzaa mbay garə kwa kwəma Hyala kala hazləni tībə shəkəna. Tərənəwba ghalabə dza shəndəkə tsa Hyalaa civa. ¹⁰ A mənədiy mbay gəzə, ma kwəma pəhəti Hyala va niy ci shəndəkə tsa Hyala kaa mbəzli kwatanəy, ka cimmə na nanaw. Sa nzanay, dza kwa tsahwəti kwal ci Hyala shəndəkə tsa nza kaa mbəzli nana, ka tanəti tsa kwatanə. ¹¹ Kwa vəghwə tsa nzana, mba'a shəndəkə niy nza tə jakəva tsa kwatanə ghəci saa niy nza ta vəghwə jəwə tsətsəy, hanabə jakəva tsaa dzaa nza ta pa' kwa ndimndim shəkəna. Tərənəwba ti dza shəndəkə nza.

¹² Sa sənay ghəy kwəma katanə naa sa gəzə ghəy va gwanata tsa nza, pə ghəy, va tsəgha mbələy ma ghəy nahwəti kwəma mbə ya jəw tsətsə. ¹³ A na Məyizə niy nza mbərədzəy, ghala vəghwə tsaa barva shəndəkə tsa Hyala mbə kwəma ci na, aa niy kəlati pətsa mbə kwəma ci lə kadibəl, sa niy dī ma na ka Izərayel sənay njasa barva shəndəkə tsa va. Na na ghəyəy, ka mənə ghəy nja sa Məyizə va niy nzaw. War bazhə bazhə gəzə ghəy na ghəy kwəmaa səvəriy dzəti ngwəla kaa mbəzli. ¹⁴ Ma ka Izərayel niy nza ghala pətsa vay, caslakə niy nza məhərli shi, kala mbə ghəshiy favə shiy niy dī Hyala canshi mbə kwəma va. War tsəgha na kwəma va və shi ya pa' sana. Jangə ma ghəshi kwəma mbə zliya sla kiri tsa kwatanəy, ka mbə ghəshi favəw. War ghwəlashi na ghəshi njasa nza pətsa mbə kwəma shi mbəkwə mbəkwə lə kadibəl tsa va. Va sa nzanay, war ghala sa ka ndə zləbavə jakəy lə Kəristəw ka kadibəl tsa vaa mbəə barvay mbə kwəma ndə. ¹⁵ Tsəgha na ya pa' ndatsə, jangə ma ghəshi kwəma mbə zliya tsasliti Məyizəy,

ka favë ghëshiw, war njasa nza mähërlï shi këla këla læ kadibël ka naa nza. ¹⁶ Sa nzanay, war nja kwëmaa gëzëta va mbë Zliya Hyala mbëradzë dza naa nza, a kë niy niy:

Ya hwëmbä zhëghëkëvay ma ndë dzëmbë hwër Ndë slëkëpëy.

Ta bantëvashi dza shiy këlati kwëma ci, kë niy ni.

¹⁷ Tsëghaa nava nanzë, sa nzanay, ma Ndë slëkëpë Yesëw Këristëw, ghëshi læ Safë tsa dëwdëw tsay, mbëzli kwëtiñ ni ghëshi. Ma mbëzli nza Safë tsa Ndë slëkëpë mbë ghëra slëni mbë shi kiy, mbëzliy gwëra ghën tsa shi na niva mbëzli. Bërci va kwëma pëhëti Hyalaa dzëkën shiw. ¹⁸ Nana ghwëmmë sënzënva ghwëmmë mbëzliy zläbavë kwëma ciy, a kadibël barvay të mëtsehï ghwëmmë gwanammë, ka nay shëndëkë tsa mëni Ndë slëkëmmë Këristëw, bam bam kwa mëtse ghwëmmë nja kwa nighëmti. Ma bama shëndëkë tsa ci va na, ka mëtsehë zhëghëmmë kwa kwëma kwa kwëma, ta mëntëmmë nja ghëci. Ghalaba kiy, war mbë mëtsehëva dza shëndëkë tsa ciy nzaa dzëkën ghwëmmë kwa kwëma kwa kwëma. Ava tsëgha na slëni ghëra Safë tsa Ndë slëkëmmë dëwdëw tsa mbë ghwëmmë.

4

Na na ghwëmmëy, daw na bërci ghwëmmë, a na Hyalay, shiy tibiaa tananati bërciw

¹ A ghëy sënay wëzë hwër tsa nzë mëntëñëy Hyala, ndanëy na slëni mëni ghëy va. Ava va tsëgha, ka dza her ghëy tepëw. ² Ghëyëy, ka tsëhë dëvë ghëy ghëy dzëmbë mëmëni shi ha'wë ha'wë niw. Ka mbëmbë ghëy dzëkën shi mëni ghëyëw, ava tsëgha. Ka dadakë mbëzli ghëyëw, ka dï ghëy kabë dzërvëä dzëmbë kwëma Hyalaw. Ma na na ghëyëy, bazhë bazhë ka ghëy gëzë kwëma katan na. Aa dï ghëy mbëzli

gwa'aa sënay, mbëzli slar ni nza ghëy kwa kwëma Hyala, kë ghëshi.

³ Ya tsëgha nzë kiy, a nihwëti mbëzli tifa, kala favë kwëma Hyala gëzanshi ghëy va kaa mbëzli, mba'a ghëshi mënishï njasa mbëkway mëndi kwëma shi. War mbëzliy dzaa zamti piy tsa shi na shiy dzaa mbay ma favë kwëma va. ⁴ Sa favë ma ghëshi vay, sa nzana mba'a *ndë jaka tsa Hyala tsa mëni mazë tikë të hidï dëñdëy mähërlï shi vantaa ghëshi dzaa zläbavë kwëma wëzë na va. Ka dï na ghëshiy nighëvë wan pi tsa mbëvë vaa dzëkën shiw. Wan pi tsa vay, sëvëri mbë kwëma wëzë na va gëzëä dzëkën shëndëkë tsa *Këristëw sëvëri na. Këristëw ghëci saa mënyë nja Hyala, ya mbë namaba kwëma ci. ⁵ Ghala pëtsa ka ghëy gëzanshi kwëma Hyala wëzë na kaa mbëzliy, kwëmaa dzar kwa tsa ghëy ghën ka ghëy gëzanshiw. War kwëma Yesëw Këristëw kwëtiñ na sa ka ghëy gëzanshi mbëzli, ghëci na Ntsaa slëkëpë. Na na ghëy, ta na tsa ghëy ghënëy, ka slëni ghwëy nza ghëy gwa'a tsëgha, Sa ghwënanëy Yesëw. ⁶ Ma kë Hyala niy ni ghala pëtsa nza na mbë nga shi të ghwëmë gwanashiy: «Mënyë wan piy dzëti hidï, na kwëslï barvata!» kë niy ni. Sana sënzënva kiy, Hyalaa niy gëzë kwëma va va mbërambë na wan pi tsa nzë va mbë nefër ghëy. Ma wan pi tsa va ki na, ka ciñëy njasa nza shëndëkë tsa Hyala, sa mbëvë na sëakë mbë kwëma Këristëw. Va tsëgha gëzanshi ghëy kwëma Hyala wëzë na kaa mbëzli ki.

⁷ Ghëy ghëy shiy gëzë kwëma Hyala kwa dimë va kaa mbëzliy, mbëzli ngati Hyala nza ghëy nja nihwëti mbëzli kwërakwë. Ya tsëgha nzë ki na, dza Hyala mba'a fambëñëy kwëma va mbë nefër ghëy. Ma kwëma mënti Hyala va tsëghay, ta mbë mbëzli sënay, ma bërci tërëñw ni va kwëmavë ghëy ta ghëra slëni vay, va ghëy sëakë ghëshiw, va Hyala dë'wë ghën tsa nzë sëakë

3:16 3:16 Sëvëri 34:34 **3:17** 3:17 Zhj 8:32, 36; Rm 8:2; Gal 5:1, 13 **3:18** 3:18 4:6; 1Kwër 2:7 **4:1** 4:1 3:4, 6
4:2 4:2 2:17; 6:4 **4:3** 4:3 1Kwër 1:18 **4:4** 4:4 ndë jaka tsa Hyala: Zhj 12:31; Ef 2:2; nja Hyala na Këristëw:
Kwël 1:15; Ebr 1:3 **4:5** 4:5 1:24 **4:6** 4:6 Ghava 1:3; Ezay 9:1; 2Kwër 3:18; 1Pi 2:9 **4:8** 4:8 1:8; 7:5; 11:23-29

ghəshi kə ghəshi nə na. ⁸ Ghəy kiy, tsahwəti ngəra'wə tifa kala səkəkə dzəkən ghəyəw. Ya tsəgha nzə ki na, ka mbanəy ngəra'wə tsa vaw. Tə nahwəti viciy, hash ka ghəy hashinəy kala sənata kwəmaa mənə ghəy, ya tsəgha nzə na, ka dza her ghəyəw. ⁹ Tərənw mēndi ghəzlitənəy na, zlanəy Hyalaw. War mbə kətinəy ghənzə, mbeḅ mbeḅ mēndiy ndabatənəy tē pi na, ka bəkwə ghəyəw. ¹⁰ Ya hwəmbay, war mbə pəhə bəkwənəy ka mēndiy nza njasa pəsliti mēndi va Yesəw. Ya tsəgha nzə ki na, war tē ghwəmənəy ghəy. Ma mēnta nava kwəma tsəgha kiy, ta mbə mēndiy sənay mbə piy na Yesəw mbə ghəy, kə mēndi. ¹¹ Mbə nzəy tsa ghəy tikə tē hidī ni ya hwəmbay, war mbə pəla bəkwənəy nza mēndi, sa nza ghəy mbə nəw Yesəw. Ma vəgha ghəy va kwəḏ kwəḏ na, ya tsəgha nzə ki na, mətita. Ma ghalaba kiy, a mbəzli sənay, mbə piy na Yesəw mbə ghəy, kə ghəshi. ¹² Ava tsəgha nza ghəy na na ghəy, ya hwəmbay, mbə nəwnəy na mēti. Dzəghwa ghwəy na na ghwəy na, mba'a ghwəy kwəmavə piy tē kwəma ngəra'wə tsa sa ghəy va.

¹³ A kə mēndi mbə Zliya Hyala mbəradzəy: «Sa banavee nəfə tsee kaa Hyala, va tsəgha gəzee kwəma nzə» kə mēndi. Ma ghəy kwərakwə kiy, a ghəy banavə nefer ghəy kaa Hyala nja ntsaa gəzə kwəma va va. Va tsəgha gəzə ghəy kwəma Hyala kaa mbəzli. ¹⁴ A ghəy sənay, ma Hyalaa zhanakati Yesəw va sati mbə mətīy, ta mbay dza naa zhanakatənəy kwərakwə, ta dza ghəy nzəy tē pətsa kwətinj tsa lə Yesəw. Ka na dza na mba'a fəyəmmə jakəjakə kwa kwəma nzə. ¹⁵ Ma kwəmaa mēnta va tsəgha gwanata kiy, war ta mbə kətitənəy na, nza Hyala mbə mbəzli mbəzli ḏan lə wəzə hwər tsa nzə. Ghalaba kiy, mbəzli ḏan dza naa man-anta 'wəsa kaa Hyala, ka fə shəndəkə dzəti.

Lə nəfə kwətinj pə ghwəmmə ndəghə shi mbashi ma mətse ndəə nashi

¹⁶ Va tsəgha mēti ma vəgha ghəy va sləni. Ya tsəgha kəḏiva bərzi mbə vəgha ghəy jəw jəw jəwəy, war lə bərzi na mbə nəfə tsa ghəy. Ka yəwən bənəy Hyala bərzi mbəba mbəba njasa səmə vici. ¹⁷ Ma ngəra'wə tsa sə'wa ghəy tsa sanay, ta kəḏiy dza naa dza kwa kwəma jəw. Ta kwəmavə wahə tsa dikə tsa dza ghəy tē mbərkə ngəra'wə tsa sə'wahwə ghəy va. Wahə tsa vay, aa tanəti shiy gwanashi, pa' kwa ndimndim dza naa nza. Sa ka ghəy zəzətiy dzəkən wahə tsa vay, nja shiy jəw tsətsə nighəti ghəy ngəra'wə tsa sə'wa ghəy va. ¹⁸ Sa nzana, ma ghəy na na ghəyəy, war kən shiy səkəkə va Hyala, shi mbashi ma mətse ndəə nashi na məhərli ghəy. Ka fə məhərli ghəy dzəkən shi tē hidī niw. Sa nzana, shi nashi mətse ndə ngəri ni tē hidīy, nza'jəw dza ghəshiy kəḏishi. Ma shi nashi ma mətse ndə ngəri vay, ghəshi na shiy dzaa kəḏi ma, pa' kwa ndimndim.

5

¹ Ma vəgha nza ghwəmmə na li tikə tē hidīy, ghala mbə lə madzəkəw. A ghwəmmə sənay, sa ka ghwəmmə bəkwəmməy, ta ndammə yəwən vəgha dza Hyala mə ghwəmə. Vəgha mēnti na də'wə ghən tsa nzə, sa dzaa mēti ma pa' kwa ndimndim.

² Nana diy, war ə ngəngəlvə ghwəmmə, sa nzana mba'a ghwəmmə dərəmmə ta sərəkən yəwən vəgha mə ghwəmə vaa dzəkən na va ghwəmmə na vəgha.

³ Mba'a kə Hyala dzaa sərəkənəmmə yəwən vəgha va tsəgha kiy, ya ə dza ghwəmmə bəkwə na, ka dza ghwəmmə nza kala vəgha va ghwəmməw. ⁴ Ghala vəghwə tsa nza ghwəmmə tsa lə vəgha nay, ə sa ghwəmmə ngəra'wə, ka ngəlvə. Ya tsəgha nzə kiy, ə ḏi ghwəmmə bəkwəmməw. War ə ḏi ghwəmmə Hyalaa sərəkənəmmə yəwən vəgha va, ta mbə ghənzə mbəərə vəghaa dza vaa

4:10 4:10 1:5; Rm 6:8; Gal 6:17; Flp 3:10-11 **4:11** 4:11 Rm 8:35-36; 1Kwər 15:31 **4:12** 4:12 Kwəl 1:24 **4:13** 4:13 Cem 116:10 **4:14** 4:14 1Kwər 6:14; Rm 8:11 **4:15** 4:15 1:5-6, 11; 9:11, 15 **4:16** 4:16 Ef 3:16 **4:17** 4:17 3:18; Rm 5:2; 1Pi 1:6-7 **4:18** 4:18 Rm 8:25; Ebr 11:1 **5:1** 5:1 Zhəwbə 4:21; 2Pi 1:14 **5:2** 5:2 Rm 8:23-24 **5:4** 5:4 1Kwər 15:53-54 **5:5** 5:5 1:22

mëtita. ⁵ Hyala dë'wë ghën tsa nzë gwëmati na kwal tsa va tsëgha, ta mbë ghwëmmëë kwëmavë mbëërëvë vëgha 'war'war na. Mba'a ndammë Safë tsa nzë dewdew tsa, ka mëjë'a lamba manati na të ghwëmmë. Ta mbëë cimmë, ta bëmmë yëwën vëgha va dza na, kë.

⁶ Ava va tsëgha banavë ghëy nëfë tsa ghëy gwanay kaa Hyala, kala mëni bakë bakë ghën tsa ghëy. A ghëy sënay, kama ghëy lë vëgha na tikë të hidiy, tsëhënyë ghëy vëgha Yesëw Ntsaa slëkëmmë diw. ⁷ Ma di naa gëzëy, nay ghëy diw, ya tsëgha nzë kiy, war mbë nëw ghëy, sa nzana mba'a ghëy banavë nefer ghëy. ⁸ Yë, a ghëy banavë nefer ghëy kaa Hyala kala mëni ma ghën tsa ghëy bakë bakë. Ma va ghëyëy, wëzëba dzanëy ghëy mbë na tikë na vëgha, ta dzaa nzëyëy vëgha Ndë slëkënyë Yesëw di ghëy. ⁹ Sana kiy, ya war tikënyë nza ghëy të hidiy ni, ya ta dzanëy dza ghëy dzëvëghay, war kwëmaa tëbanci na sa di ghëy mëni gwa'a tsëgha. ¹⁰ Sa nzanay, ya wa ndë mbë ghwëmmëy, war ta dza dza na, ta garë të ngwëvë kwa kwëma Yesëw Këristëw ta nza. Ya tsama ndëy, war lë zhëmë ci dza naa nza ge'i ge'i lë slëni mënhwë na tikë të hidiy. Mba'a pë ghwëmmë mënti slëni wëzë nay, ta kwëmavë zhëmë slëni ghwëmmë va wëzë na dza ghwëmmë. Mba'a pë ghwëmmë mënti na jikir na na, ta kwëmavë zhëmë jikir tsa ghwëmmë dza ghwëmmë.

Slëni ghëрати Yesëw ta jakëmmë lë Hyala

¹¹ Sa sënay ghëy, a ngwëvë Yesëw tiba pë ghëy kiy, va tsëgha hazlëni ghëy vë. Va tsëgha jihëva ghëy ta ci kaa mbëzli, nza ghëshi mbëë sënay mbëzli Hyala nza ghëy, kë ghëshi. A na Hyalay, aa sënayëy wëzë wëzë. Sa zëzëti yay, ya ghwëyënyëyshi ba na, a ghwëy sënayëy mbë nefer ghwëy kwërakwë. ¹² Sa

gëzë ghëy va tsëghay, nda, avashi zhiniy zhimbëshi mbë këli ghën tsa shi dza ghwëy ni kia? Tibaw! Ka këli ghën tsa ghëy ghëyëw! War ë na na di ghëy cinwëy kwal tsa dza ghwëy mbëë vëshi të ghëy, ta mbë ghwëy kwëmavë bërci ta zlëba kwëma kaa mbëzliy tsëhtsëhë vaa dzäkën ghëy. Ghëshi na shiy, war këli ghën tsa shi lë shi nashi mëtsë përikë përikë të ngwëla na nashi. Ka zëzë nighë na mbë nefer shi kwëma ghëshiw. ¹³ Mba'a pë ghwëy nighëti kwëma ghëy, nja kwëma ka gezlekiki njasa bëtënyë nihwëti mbëzli vay, sa zlanay ghëy ghën tsa ghëy kaa Hyala nighënyë mëndi tsëgha. Ka gezlekiki nza ghëy na na ghëyëw. War ta mbëë këtënyëy në ghëy gwa'a tsëgha. ¹⁴ Tërënyë ditënyë *Këristëw, va tsëgha jihëva ghëy ta slëni ci. Aa mëtiy ta mbëzli gwanashi, ma di na gëzëy, gwanashi bëkwëshi mbëzli kwasëbë kwa kwëma Hyala. ¹⁵ Ta mbëzli gwanashi mëtiy Këristëw, nza mbëzli mbëë mëni kwëma di na. Kala dza ghëshiy zhiniy mëni kwëma di vëgha shi. Sa nzanay, ti shi mëtiy na mba'a satiy mbë mëti.

¹⁶ Njana nzana tsëghay, naa tërë nana na, ka dza ghëy nighë ndë të kwëma mëni na përikë përikë të ngwëla ghwëlaw. Ya tsëgha niy nighë ghëy Këristëw kwatanay, ka nighë ghëy tsëgha ghwëlaw.

¹⁷ Mba'a kë ndë jakëy lë Këristëwëy, yëwën ndë zhëghëy na ghalaba. Nzëy tsa ci kwatanay, a tsava këdiy. Nanay, yëwën nzëy na sa dza na ta nzëy. ¹⁸ Hyala dë'wë ghën tsa nzë mënti na kwëma va gwanata tsëgha. Sa niy nza ghwëmmëë ka mbëz nzë, mba'a ghwënikëvë Këristëw dzëghwa jipë tsa ghwëmmë ta mbë ghwëmmëë slëkëmmë, ka jakëmmë li. Dza na ki na, mba'a ndanëy slëniy dza ta gëzanshi kaa mbëzli, a ghëshi sëkë ta nëw kwëma Hyala, nza ghëshi mbëë jakëshi li kwërakwë ki, të mbërkë slëni

5:7 5:7 1Kwër 13:12; 1Pi 1:8-9 **5:8** 5:8 Flp 1:23 **5:9** 5:9 Kwël 1:10; 1Tes 4:1 **5:10** 5:10 11:15; Ezay 2:12; Dani 7:9-10; 12:2; SlëniKY 17:31; Rm 2:6; 1Kwër 3:13-15; 4:5; Flp 3:19; 2Tes 1:7-10 **5:11** 5:11 4:2; 6:4; 1Kwër 9:22 **5:12** 5:12 1:14; 3:1 **5:14** 5:14 Zhj 17:23; Rm 8:35; Gal 2:20; Ef 3:19; 5:2, 25; 1Zhj 3:16 **5:15** 5:15 Rm 6:3-4; 7:4; 14:7-9 **5:17** 5:17 Ezay 43:19; Rm 6:4; Gal 6:15; Ef 4:24; ShiZhj 21:5 **5:18** 5:18 Rm 5:10 **5:19** 5:19 Rm 3:24-26; Kwël 1:20

mënti Këristëw. ¹⁹ Ma ði na gëzëy, ë ghwënikë Hyala Këristëw dzëghwa jipë tsa nzë lë mbëzli të hidfi gwanashi ta mbë ghëshiy slëkati kwëma li. Njëðfi jikir tsa mënti ghëshi naw. Dzëghwa na, mba'a ndanëy slëniy dza ta gëzanshi njasa slëkati na kwëma kwa jipë nzë lë mbëzli, mba'a jakëta li shi.

²⁰ Ghëy kiy, mbëzli ghwënashi Këristëw ta slëni ci nza ghëy. Njasa nzana, Hyala dë'wë ghën tsa nzë gëzë kwëma kaa mbëzli sëvëri mbë miy tsa ghëy. Æ cë'wënwëy ghëy, lë slën tsa Këristëw, zlayëm kwal kaa Hyala a ghënzë slëkati kwëma kwa jipë ghwëy li mba'a jakaynwëy li. ²¹ Këristëwëy, sëkë naa mënti *kwëma jikir na ghala nzanaw. Dzëghwa Hyala kiy, mba'a ðasanakën kwëma ghwëmmë jikir na. Të mbërkë kwëma ghwëmmë mënti Hyala kwëma va tsëgha. Ma sa ka ghwëmmë jakëmmë lë Këristëw kiy, nza zhëghëtëmmë slar slar kwa kwëma nzë.

6

Slëni ghërahwë Pël kwa kwëma Hyala

¹ Ghëy kiy, jakëjakë ghëra ghëy slëni lë Ndë slëkëpë. Njana nzana, mba'a Hyala mëntënwëy wëzë hwër tsa nzëy, ë gëzanwëy ghëy nza ghwëy mëni mëhërli vantaa ghwëy dzaa yadämti wëzë hwër tsa va. ² Ma kë Hyala niy niy:

Sa niy mëniy vëghwë tsaa mëni wëzë kaa mbëzliy,

e niy favë cë'wë gha.

Sa niy mëniy vëghwë tsaa këti mbëzliy,
e niy katanä,

kë niy ni.

A ngwarmëhira, favëm, vëghwë tsa sënzënva tsay, ghëci na sa ði Hyala mënimmmë wëzë hwër ti, ghëci na sa ði Hyala mbëli mbëzli ti.

³ Ka ði ghëy mëni shiy dzaa makëti mbëzli va nëw kwal Hyalaw. Sa nzanay, ka ði ghëy mëndiy tsëhtsëhëë dzëkën slëni ghëyëw. ⁴ Ma na na mëni ghëy

mbë kwëma mëni ghëy gwanatay, ë ði ghëy ci, ka ghëra slëni Hyala nza ghëy pë ghëy, ya ë kësänëy ngëra'wë, ya ë sëva mëhërli ghëy, ya ë tanëti kwëma bërci ghëyëy, war ë ka ghëy së'wa tsëgha. ⁵ A mëndi sëkë mbë di'wënwëy, ka kësënjëy dzëghwa fërshina, ka hëhëërë mbëzli ta mbë ghëshiy slasla dzërvëë dzëkën ghëy, ka bëkwë ghëy dzëti ghëra slëni, fëcahwëtiy, ka kwëmavë ghëy ya hi, ya zëmë shiyëw. ⁶ Na na ghëyëy dëwdëw nza ghëy mbë nzëy tsa ghëy, mba'a ghëy sënata kwëma. Ya namaba kwëmëy, ë ka ghëy së'wa, ka mëni wëzë hwër. Lë *Safë tsa Hyala dëwdëw tsa na mbë nefër ghëy. A ghëy ði mbëzli gwanashi lë nëfë kwëtij. ⁷ Dzëghwa, mba'a Hyala ndanëy bërci, ka gëzanshi kwëma nzë katanä na ghëy kaa mbëzli. Ava tsëgha ci ghëy kaa mbëzli ka ghërantä slëni Hyala nza ghëy, pë ghëy. Ma kwëma wëzë na va mëni ghëy ki na, mba'a mëntä nja shi mbëz ghëy, ta ghëra ka jaka ghëy. Zhini na, gal tsa ghëy ghënzë ðifa. ⁸ Mbë kwëma va gwanatay mbë fë ðikë na nihwëti mbëzli dzëti ghëy, ma nihwëti ða na, ka ndërënjëy. Ka gëzë *kwëma jikir na nihwëtij dzar ghëy, ma nihwëti ða na, ka gëzë na wëzë na, war tsëgha. Ma kë nihwëti mbëzli bay na: «Kay, ka dzërvë mbëzli na ghëshi» kë ghëshi. Mbalaa ghëy na mbëzliy gëzë kwëma katanä na. ⁹ Ma mëndiy nighënjëyëy, nja nihwëti ka mëlmë sënashi ma mëndi, mbalaa gwa'a gwa'a sënänëy mëndi. War njasa dza ghëy ta bëkwënjëy mëndiy nighënjëy. Ya tsëgha ki na, mbëzli të ghwëmënjëy ni ghëy. War ka sanëy ngëra'wë mëndi, ta mbë ghëy bëkwënjëy, kë mëndi na, a ka bëkwë ghëy kiw. ¹⁰ Ya tsëgha ka naa nza, mba'a mëndi bakatënjëy nefër ghëy të nahwëti viciy, war ë ka ghëy vëshi vëshi ghëy na na ghëy. Ma mbëzliy nighënjëyëy, njasa nza ghëy ka ndërma, ya tsëgha nzë kiy, ðän zhëghanti ghëy mbëzli ka ka shiy dzar kwa kwëma Hyala.

5:20 5:20 Mt 10:40; Ezay 52:7 **5:21** 5:21 Zhj 8:46; Rm 8:3; 1Kwër 1:30; Gal 3:13; Ebr 4:15 **6:1** 6:1 Rm 5:2; 1Kwër 15:10 **6:2** 6:2 Ezay 49:8; Lk 4:19-21 **6:4** 6:4 4:2 **6:5** 6:5-10 11:23-29 **6:6** 6:6 8:24; Rm 12:9; 1Kwër 13:4-7; Gal 5:22-23; 1Tim 4:12 **6:7** 6:7 10:4-5; Rm 13:12; 1Kwër 2:4 **6:9** 6:9 4:10 **6:10** 6:10 vëshi: 7:4; Rm 5:3; 12:12; ka ndërma lë ka shiy: 8:9; Flp 2:17; 4:12-13; 1Tes 1:6

Məndiy nighənəyəy, njasa kama na ya waba va ghəy. Mbalaa shiy tifa kala va ghəy na katan naw.

¹¹ Ghwəy kiy, ka Kwərıntəy, bazhə bazhə gəzanwəy ghəy kwəma, lə nəfə tsa ghəy kwətin. Kwəma mbələy ghəy tifa va ghwəy ya jəw tsətsəw. ¹² Na na ghəyəy, gwa'a gwa'a bəhwə ghwəy pətsa mbə nefer ghəy, ghwəy na shiy ndanəy ma pətsa mbə nefer ghwəy. ¹³ Avanaraa gəzanwəy kwəma nja kaa ndərazhi yakee kwa hwər tsee. Ndanəyem pətsa mbə nefer ghwəy, njasa ndanwəy ghəy va pətsa mbə nefer ghəy.

Məni məhərli va jakə miy lə mbəzliy nəw ma kwəma Hyala

¹⁴ Əntaa ghwəy jakə miy tsa ghwəy, ta məni shi kwətin ni lə mbəzliy nəw ma Yesəw *Kəristəw ma. Sənzənva kiy, njaa dza shi wəzə ni di Hyala lə ni jikir niy mbay jakəshi kwa zəərə kwətin, ta ghəra sləni kwətin naa? A shiy dzaa jakəti kar waŋ pi ghəshi lə kwəslia? ¹⁵ Ghwəy bərkə sənzənvay, nza kar Kəristəw ghəshi lə *ndə jaka mbay jakəti miy tsa shi kwa jipə shi na? Ntsaa nəw Kəristəw ghəshi lə ntsaa nəw ma kiy, njaa dza ghəshiy mbəə zəzəti kwəma kwətin naa? ¹⁶ A kwal tsa jakəti ciki tsa Hyala, ghəshi lə ciki ta mbəri tsa mbəzliy nəw ma Hyalaa? Sənzənva kiy, ghwəmmə na *ciki Hyala. Nja kwəmaa niy gəzəkə Hyala va mbə zliya nza tə tsahwəti pi. Ma kə niy niy:

Yənəy, ta nza yra dze mbə mbəzlee, ka dza li shi.

Yən dza Hyala shiy nza, ma ghəshi na mbəzlee, kə niy ni.

¹⁷ Ava va tsəgha nə Hyala kwa sləkəpə kaa mbəzli nza kiy:

Barvanwəyem mbə kwəma mbəzliy nəw ma Hyala.

Nzəyŋwəyem vəgha bəla.

Əntaa ghwəy kwəfəghə shiy kama dəwdəw ni ma.

Ma tsəgha kiy, ta zləbavəŋwəy dze!

¹⁸ Ghalaba ki na, Dəŋwəy dze nza,

ma ghwəy na, ndərazhee, shiy zhər lə ghyehi gwa'a, kə Hyala kwa sləkəpə gwəramti tə bərçi.

7

¹ A madigahira, njana nzana mba'a Hyala gəzəkə bəmmə shiy gwanashiy, ə pə ghwəmmə banti ghən tsa ghwəmmə mbə məni *kwəma jikir na dzaa lidi vəgha ghwəmmə lə məhərli ghwəmmə kwa kwəma Hyala. Mba'a ghwəmmə zlatanavə ghən tsa ghwəmmə gwanay mbə dəvə nza ka ha'wə ti.

Pəl gəzə kwəmaa vashanati nəfə tsa ci

² Ma ghwəyəy, ghwənamtim nefer ghwəy kaa ngənəy lə vəshi, a kwəma kwa jipə tsa ghwəmmə nza lə ghwəy dəwdəw. Ghəyəy, ntsa mananati ghəy kwəma jikir na tifa mbə ghwəy ya kwətinəw. Ndə tifa mbə ghwəy, mba'a ghəy mananati kwəma gar zlay nəw kwal Hyala ghəci vəw. Səəkə ghəy ngaləhwə shiy va tsahwəti ndə mbə ghwəy nja dzar kwa tsəhwəliw. ³ Sa gəzee va kwəma va tsəghay, əntaa ghwəy taa ni fətiy bəŋwəyee, pə ghwəy ma. Nava tifa tepəw. Sa nzanay, nja kwəma ghee vaa gəzəŋwəy məcanay, mbə dŋwəy nza ghəy tərəŋw. Tsahwəti sə tifa ka mbay təhəvəri di tsa kwa jipə ghəy lə ghwəyəw. War jakəjakə nza ghwəmmə, ya məti məti nza ghwəmmə, ya ləməcimmə nza ghwəmmə. ⁴ Kwagwa'a kwagwa'a fəyee ghən tsee, kala mən ma bakə bakə ta kwəma ghwəy. Tərəŋw kee vəshi də'wə ghən tsee lə kwəma ghwəy. E sənay nanzə tərəŋw sahwee ngəra'wə, ya tsəgha nza kiy, ka məti vəghə ta sləniw. A bay na, vəshi na na zhinee kwəmavə tərəŋw.

⁵ Ta na navay, a ghəy sahwe ngəra'wə tərəŋw. Ya ghala pətsaa niy tsəhənəy ghəy tə hidī ka Masedəwanəy, səəkə ghəy kwəmavə dəkəva ya jəw tsətsəw. Hwəlfə ngəra'wə tifa kala səəkə kən ghəyəw. Ka mbəzliy dzay, ka bəŋəy

mbëz, ma ghëy ki na, a favë ghenikë ghëy mbë nefer ghëy gar hënita mëhërli ghëyëw, war mbë dza her ghëy nza. ⁶ Dzëghwa Hyala nanzë ki, ghënzë saa dëdëpanshi nefer ka daw bërci na, mba'a dëpëtënjëy nefer ghëy, lë sëäkë tsa Titë dzëvëgha ghëy. ⁷ War të sa sëäkëy Titë, mba'a tsëhëy vëgha ghëy gwa'a tsëgha dëpëshi nefer ghëy kiw. Sa gëzänjëy na a ghwëy mëtsahanavë bërci këy, mba'a nefer ghëy zhiniy dëpëshi. Aa gëzänjëy tërënjw dë ghwëy zhiniy kwëmë lë ya, mba'a kwëma mëntëra ghwëy va ndänjëy zëzë kwëma, ka dë yëpë ghwëy të ya mbë mbëz tsa ghëy lë ka jakëe, kë. Sa favee kwëma va tsëgha kiy, mba'ëe zhiniy vëshira tërënjw.

⁸ Ta na navay, e sënay, zliya tsaslëghënjwëy ya vay, a bakatënjwëy nefer ghwëy tërënjw. Sanay, ka mbëzli miyëe va kwëma zliya vaw. E niy mbazlay miy sa niy sënayëe, a zliya va bakatënjwëy nefer ghwëy ta vëghwë jëw pën. ⁹ Nana kiy, mbë vëshi nzeë ta kwëma zliya tsaslëghënjwëyëe va. Sa nzana mba'a nëfë tsa ghwëy satiy vëshee kiw, sa nzana mba'a nëfë tsa ghwëy va satiy ndänjëy zëzë kwëma ta zhëghanti nzëy tsa ghwëy, va tsëgha vëshee. Nëfë tsa ghwëy va zhëtënjwëy kiy, Hyala mënti na tsëgha, ta mbë ghwëy tsa titihwë tsa ghwëy. ¹⁰ Sa nzanay, mba'a kë nëfë tsa ndëë zhanci të sa bërkëti Hyalay, kar ndëë zhëghanti nzëy tsa ci, mba'a ndë mbëliy. Ka dza her ghëy va gëla tsava zhëpë nëfë kiw. Ma mba'a kë nëfë tsa ndë satiy dzar kwa kwëma të hidiy, ghalaba ka ndëë zamti piy tsa ci. ¹¹ Nata kwëmaa mënta ghwëy sa zhëtënjwëy nëfë tsa ghwëy dza kwa bëla bërkëti Hyala sa? Njaa nay ghwëy njasa zhëghënjwëy ghwëya? Nay ghwëy njasa jahambëvanjëy ghwëy mbë kwëma Hyala sa? Njaa nay ghwëy njasa ndërë ghwëy kwëma jikir na nana kia? Sa satiy nëfë tsa ghwëy dzäkën ghën tsa ghwëy va kwëmaa mënta va kiy, njaa nighëti ghwëy njasa dzashi her ghwëya?

Njaa nighëti ghwëy njasa mawti ghwëy kwëmë lë yaa? Njaa nighë ghwëy njasa banavë ghwëy nefer ghwëy kaa slëni Hyalaa? Njaa nay ghwëy njasa dë ghwëy i ntsaa mëni kwëma jikir naa? Gwa'a gwa'a cikëvëri ghwëy, niy tsëhambë dëvë ghwëy ghwëy mbë kwëma vaw, pë ghwëy.

¹² Nahwëti zliyëe va niy tsaslëghënjwëy yay, ëntaa ghwëy dzaa tækë na, ta ntsaa mënti kwëma jikir na va tsaslëghënjwëy ya pë ghwëy ma. Ëntaa ghwëy tækë ba na, ta ntsa mananati mëndi va kwëma jikir na na, pë ghwëy difa ma. War ta mbë ghwëy citi ghën tsa ghwëy wëzë wëzë kwa kwëma Hyala, njasa nza ghwëy ka mbëzliy dë kwëma ghëy tsaslijëwëyëe zliya va. ¹³ Va tsëgha, nana kiy, a kwëma mënti ghwëy va dëpëtënjëy nefer ghëy. Dzäkën sa dëpëshi nefer ghëyëy, a ghëy zhiniy vëshinëy tërënjw, sa nay ghëy njasa vëshiy Titë, sa mëtsahanavë ghwëy bërci gwanänjëy. ¹⁴ Ghala vëghwë tsaa niy ghwënëgheë va Titë ngënjwëyëy, e niy gëzanci, tërënjw vëshireë të ghwëy, pën ngëci. Sana kiy, gëmta na vësheë va të ghwëyëw. Sëäkë ghëy slavënjwëy dzërvë mbë kwëma ka ghëy gëzënjwëy gwanataw. Kwëmaa niy vëshi ghëy va li kwa kwëma Titëy, kwëma katan na, njasaa niy gëzëkë ghëy va mënta na. ¹⁵ Ghala vëghwë tsaa niy tsëhëy na va mbë ghwëyëy, a ghwëy niy ka'wëti wëzë, ka dë fëti vë, ka ha'wë ti tërënjw. Sa ka naa zëzëti kwëma mananati ghwëy vay, tërënjw ka naa zhiniy dëtënjwëy. ¹⁶ Va tsëgha fëyëe ghën tsee tërënjw të ghwëy, sa sënayëe mbëzli wëzë ni, katan katan ni nza ghwëy, ya ta namaba kwëma, pën.

8

Pël cipë njasa ka mëndiy vëli shiy ta ghëra slëni Hyala

¹ A ngwarmëhira, a ghëy dë gëzänjëy dzäkën kwëma mënti mbëzliy nëw Yesëw të hidë ka Masedëwan. Hyala mananatishi na wëzë hwër tsa nzë va tsëgha

mënti ghëshi kwëma va tsëgha. ² Mbë nzëy tsa shiy, tërënjw sëakë ngëra'wë kën shi. Ya tsëgha nzë ki na, war lë vëshi ghëshi mbë nefer shi tërënjw. Mba'a ghëshi cikëvëri vëshi shi va lë shi bëkë ghëshi ta slëni Hyala. Ya tsëgha nza ghëshiy ka ndërmay, tërënjw bëkë ghëshi gëna ta slëni Hyala ³ Na nava njasa gëzanwëy ya vay, kwa pëtsa kërëy bërëci shi bëkë ghëshi gëna, pa' ka tanjëtë bërëci shi. Æ nzana ndë gëzanshi war ghwëy bëkë shiy tsa' këw. War ghëshi dë'wë ghën tsa shi tarëvë na tsëgha. ⁴ Sa dza ghëshiy, mba'a ghëshi cë'wëvë kwal va ghëy lë titihwë, ta mbë ghëshiy dzëmbë tsëhë shi tsëhë mëndi va ta këëtë mbëzli Hyala të hidëi ka Zhëwde kwërakwë. ⁵ Tanj kaa naa bërëkëtë ghëy mënti ghëshi kwëma. Dza ghëshiy, mba'a ghëshi banavë përbë ghën tsa shi kaa Yesëw Ndë slëkëmmë. Madë ghëshi ki na, mba'a ghëshi zlëbavë kwëma gëzanshi ghëy dzëkën shi dë Hyala ghëshiy mëni ki.

⁶ Na na ghwëy ghwëy ka Kwërintë kiy, a Titë ghati tsëhë gëna va mbë ghwëy ki. Va tsëgha zhini ghëy cë'wëvë sënzënva, a ghëci zhiniy zhëghëvëaa zhëmbë ghwëy, ta mbë ghëciy kërënamti slëni wëzë na va mbë ghwëy. ⁷ A ghëy sënay, na na ghwëyëy, tërënjw mbata ghwëy kwëma gwanata, ka tanjëtë nihwëtë mbëzli. Tërënjw banavë ghwëy nefer ghwëy kaa Yesëw *Këristëw. Wëzë mbata ghwëy gëzanshi kwëma Hyala wëzë na kaa mbëzli. A Hyala ndanjwëy kwal sënata kwëma katanj na. A ghwëy zlanay ghën tsa ghwëy gwa'a gwa'a kaa Hyala. Dzëghwa tërënjw ghwëy dënjëy sana. Ava va tsëgha kiy, zhini mëntim nana slëni dëba lë nëfë tsa ghwëy kwëtënj, tanj nihwëtë mbëzli gwa'a.

⁸ Mbë kwëma gëzënjwëy ya nay, æ në ya: «War ghwëy bëkëvë gëna va tsëgha kwërakwë!» pënëw. War gëzë gëzanwëy ya njasa dë nihwëtë mbëzli këëtë nihwëtë mbëzli, ta mbee sënay nda ka dë nihwëtë mbëzli ghwëy kwërakwë.

⁹ Sa nzanay, a ghwëy sënay zhëhwër tsa Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw. Ma ghëci ghëci Yesëw kiy, të wahë niy nza na ghëshi lë Hyala. 'Wakëvë na, mbërëkë zlay wahë mëba, dza ndës sëakëy tikë të hidëi, mba'a mëniy ka ndë ndërma. Kwëma mënti na va tsëghay, ta mbë nza, mbë ndë ndërma tsa mëniy na va na, mba'a ghwëy dzaa kwëmavë mbërënjwëy ka ka shiy mbë nefer ghwëy të kwëma ci, në na.

¹⁰ Ma mbë kwëma gëna nay, kadiwëm ë gëzanwëy nëe kwëma tëkëe dzëkën mbë ghën tsee. Æ në ya war tsëgha ka ghwëy mënti pënëw. Mbë piyaa dzëvërita vay, ghwëy niy nza kwa tanj mbëzliy gha dë tsëhë gëna va, dza ghwëy, mba'a ghwëy tsëhamti përbë ghwëy. ¹¹ Ava va tsëgha në ya sana dëba kiy, wëzëba kërënamti ghwëy slëni ghwëy va, pën. Wëzëba manamti ghwëy na lë vëshi, njasa niy tëkëtë ghwëy va mëni nzë kwatänja. Ge'i ge'i lë shi va ghwëy pë ghwëy dzaa bë shi. ¹² Sa nzana, mba'a pë ghwëy banavë shiy kaa Hyala lë vëshi, ge'i lë shi va ghwëyëy, ghëshi na shi dza Hyalaa zlëba bëshi kwërakwë. Kala shiy va ghwëy gar bantashi na, ka në Hyala ngënjwëy na, war ghwëy ndara shiy këw.

¹³ Æntaa ghwëy taa tëkë, kwal tsa fambënjwëy mbë ndërma, ta mbë nihwëtë mbëzliy nza të wahë pëlee, pë ghwëy ma. War ta mbë shiy nza yëmëm va mbëzli na na dëe gwa'a tsëgha. ¹⁴ Njasa nzana tsa sënzënva danj shi zëmë va ghwëyëy, wëzë na ghwëy nganshi kaa nihwëtë ni kama ghëshi vë shi. Ya æ dza shi zëmë kama va ghwëy fëcahwëtë, dzëghwa mba'a ghëshi va niva mbëzli tërënjwëy, nza ghëshi këëtënjwëy ta nza kwërakwë ki. Ghalabë tsëgha na, yëmëm dza ghwëy nza. ¹⁵ Ghalabë kiy, nja kwëmaa niy tsasliti mëndi va mbë Zliya Hyala dza naa nza. Ma kë mëndi niy niy: Mbëzliy niy basëvë shiy danjshiy, niy nza ghëshi tërënjwëshi vë shiw. Niy niy basëvëshi jëwëshi na, niy nza ghëshi daw vë shiw,

a kə məndi niy ni.

Titë dzaa dzəmbə məlmə ka Kwërintë lə mbəzli bakə kwasəbə ci

¹⁶ 'Wəsa pə ghwəmmə kaa Hyala sa mərshi naa banavə vəshi tərənjw kaa Titë ta dza ta kəətiŋwəy, njasa dī ghəy va kəətiŋwəy kwərakwə. ¹⁷ A Titë mərshiy zləbavə cə'wə ghəy ta zha ghəciy zhəmbə ghwəy. War kwataka sa cə'wə ghəy na dība kiw. Ghəci də'wə ghən tsa ci təkəti na dza, sa nzana tərənjw ghəci vəshiy ta kəətiŋwəy. ¹⁸ Dzəghwa ghəy ghəciy madī, mba'a ghəy ghwənəghə tsahwəti zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw kwasəbə. Ntsa vay, tərənjw fal mbəzliy nəw Yesəw tikə gwanashi. Sa nzana tərənjw ghəci sənata gəzə kwəma Hyala wəzə na kaa mbəzli. ¹⁹ Ya kala navay, ghəci na sa tivə mbəzliy nəw Yesəw tikə ta dza ghəci kwasəbə ghəy, ta basə gəna tsəhə məndi va. A sləni wəzə na va məni ghwəmmə dzaa fati shəndəkə tə Ndə sləkəmmə Yesəw. Zhini ka ci njasa dī ghwəmmə kəəti nihwəti mbəzli ba.

²⁰ Gəna vay, tərənjw na kwəma mbə, sa nzana gəna dāŋ ghənzə. War lə məhərli məni ghəy kwəma kən, vantaa məndi dzaa hanəy cəm, ka tsəhtsəhə lə ghəy, ka gəgəzə na: «Kay, wəzə kəsə ghəshi gəna vaw!» kə məndi. Am, gəla nava kwəmay, ka dī ghəy favə dzar kwa ghəy tēpəw. ²¹ Na na ghəyəy, war kwəmaa taa nza wəzə naa sa dī ghəy ghəy məni kwa kwəma Ndə sləkəmmə, lə kwa kwəma mbəzli gwa'a.

²² Ava ghəy taa ghwənay tsahwəti zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw kwasəbə mbəzli bakə ni ni. A ghəy nighəvəri kwəma ci wəzə, mba'a ghəy nay, tərənjw ghəci dī kəəti mbəzli. Ma sənəvna kiy, tərənjw ghəci dīti dza ta kəətiŋwəy, Sa nzana mba'a favə njasa nza nžəy tsa ghwəy wəzə tsa ci kwa kwal Hyala. ²³ Ma na Titë nacy, ntsa kwasəbee na tsava ndə, ghəy li ka naa ghəra sləni ta kəətiŋwəy. Ma ngwarməmmə mbə nəw Yesəw ni bakə ni kwasəbə Titəy, mbəzliy nəw Yesəw tikə ghwənashi na. A sləni ghəra ghəshiy fə shəndəkə dzəti Yesəw

*Kəristəw. ²⁴ Ka'wəti tə ghwəy mbəzli va wəzə wəzə. Ma sa ka mbəzliy nəw Yesəw va ghwənashi favə tsəghay, ta gəzə dza ghəshi: «Gəm niy vəshi kar Pəl lə kwəma mbəzli vaw» kə ghəshi.

9

Pəl gəzanshi gwəmava kwatsəməta kaa ka Kwërintë ta tsəhəti shiy, ta kəəti ngwarməməhi kwa kwal Hyala

¹ Ya kalaa niy tsasliŋwəy zliye dzəkən kwəma gəna tsəhə ghwəmmə na ta kəəti mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Zhəwdey, kwəma tibaw. ² Sa nzanay, e sənay mbə dī kəətishi nza ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy. Lə vəshita vəshihwee lə ghwəy, kwa kwəma mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Masedəwan. Ma pən ngəshiy: «Gəna gəzə ghwəmmə na kwəma tsəhə nžə sənəvay, ghala mbəradzəta, tsəhamti mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Akay na shi!» pən ngəshi. War sa gəzanakəshee tsəgha na, dāŋba mbəzliy mawti tsəhə gəna va mbə shi. ³ Va tsəgha ghwənəghənjwəy ghəy ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw ni mahkan ni, nza ghwəy mbəə gwəmatəvanjwəy kwatsəmətaa tsəhəti gəna va, njasa gəzee va. Ghalaba kiy, ka dza vəshiy vəshiti ghəy va lə kwəma ghwəy nza ka kwəma gəmta naw. ⁴ Ma kala dza pə ghwəy tsəhəti gəna va, dzəghwa ndəs ghəy dzaa tsəhənjəy lə ka Masedəwanəy, kwəma ha'wə ha'wə na dza naa nza kən ghəy kwa kwəma shi. Zhini tərənjwəba tsa kən ghwəy dība. Sa nzana mba'a ghəy mbəlitiy gəzanamtishi, gwa'a gwa'a tsəhamti ghwəy gəna va, pə ghəy ngəshi. ⁵ Sa zəzətee tsəghay, va tsəgha cə'wəvee ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw ni mahkan ni a ghəshi tsəhəshi pərba ghəshi vəgha ghwəy kaa ngəra. Ta mbə ghwəy basəti gəna gəzəti ghwəy va tsəhə. Ghalaba kiy, kee tsəhə na, ghwəy gwəmantəvanjwəy. Tsəgha kiy, ta sənay dzam ndə tibaa 'yapətənjwəy ta tsəhə gəna vaw, ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy tarəvə na tsəhə nžə, kə məndi.

⁶ Sënay të ghwëy, ma ntsaa zati shiy ðañëy, ðañ dza naa mënivë shiy kwërakwë. Ntsaa zati shiy jëwë na, war jëwë dza naa mënivë shiy kwërakwë. Ava tsëgha na nanzë katanj ki. ⁷ Gëna dza ghwëmmë na ta tsëhë kiy, war njasa bërkëti ndë bë nzë kwa hwër ci kë ndë taa bë. Èntaa ndë taa bë lë zhë kwa hwër ma. Èntaa ndë dzaa tëtë'wëñwëy na, war ghwëy bëkë, kë ðifa ma. War ghwëy kë dzaa tarëvë lë vëshi mbë nëfë tsa ghwëy, mba'a ghwëy bëti njasa dza naa tëbanjëwëy. Sa nzanay, ntsaa bëkë shiy kaa Hyala lë vëshi ghëci mbë nëfë tsa ci na sa ði Hyala kwëma ci. ⁸ A bërci va Hyala ta mbay bëñwëy shiy tërëñw, ta mbë shiy nza wëkë va ghwëy ya hwëmba. Kala shi dza ghwëy tërëhashi tifa. Ghalaba kiy, wëkëñwëy dza shiy nza, ta mbë ghwëy mëni ya namafa slëni wëzë na li shi. ⁹ Njasa niy tsasliti mëndi va mbë Zliya Hyala, ma kë mëndi niy niy: Ntsa wëzë hwër tsay, shiy ðañ ka naa nga kaa ndë ndërma.

War wëzë ka hwër tsa ciy nza ya hwëmba, kë mëndi niy niy.

¹⁰ Hyalay, ghënzë bënsi na hwëlfë shiy kaa mbëzli, tsëñwëshi ghëshi. Lë shi zëmë ka ndë zëmë gwa'a. Hyala va kiy, ta mbay dza naa ndañwëy ni ghwëy hwëlfë shiy kwërakwë. Ta tëfëtëñwëy miy dza na, nza shi ghwëy mbë mëtëhëva. Ma tsëghay ta mbay dza ghwëy mëni slëni wëzë na ghënghën ghënghën lë shi va. ¹¹ Ya nimafa shiy gwa'a na, ta ndañwëyshi dza Hyalaa dza. Ta mbë ghwëy nganshi kaa nihwëti mbëzli kwërakwë lë wëzë hwër tsa ghwëy. Ghalaba kiy, mbëzli ðañ dza naa mananta 'wësa kaa Hyala, ta shi ghwëy va ndañëy ghwëy mbë dëvë ghëy ta bënsi. ¹² Ma gëna tsëhë ghwëy va kiy, mënta na war ta këti mbëzli Hyala gwa'a tsëghaw. Mbëzli ðañ dza naa mananta 'wësa kaa Hyala të kwëma gëna va ðifa. ¹³ Slëni dza ghwëy va ta ghërati tsëgha nay, ta cikëvëri wëzë tsa mbë nëfë tsa ghwëy dza naa dza kaa

mbëzli. Ma nza mbëzli ðañ fal Hyala të sa yanta ghwëy fëti kaa kwëma *Këristëw va wëzë na bënavë ghwëy nefer ghwëy. Zhini ka fal Hyala ta gëna bënavëshi ghwëy va lë na bënsi ghwëy kaa nihwëti mbëzli lë nëfë tsa wëzë tsa. ¹⁴ Shi dza ghwëy vaa bënsi kaa mbëzli dza naa cikëvëri wëzë hwër tsa mëntëñwëy Hyala tërëñw tsa. Ma sa ka ghëshi sënay tsëghay, ta ði kwëma ghwëy dza ghëshi tërëñw, ka cë'wë Hyala të ghwëy. ¹⁵ Mananta 'wësa ghwëmmë kaa Hyala ta shiy gwëranti va ndammë na.

10

Pël gëzë njasa këray na ci vëshi

¹ Nana kiy, ë ðee gëzëñwëy kwëmaa dzëkënee dë'wë ghën tsee, yën Pël. A kë nihwëti mbëzli dzëkën yay: «Mba'a pë ghwëmmë lë Pël të pëtsa kwëtëñ tsay, kala hazlëni ka naa gëzëmmë kwëma. Sa ka naa dzay kërakë lë ghwëmmë na, ka gëzëmmë kwëma lë bërci, kala hazlëni ma ya jëwë» kë ghëshi. È ðee mënira ka ndë mëni kwëma lë mëhërlë, lë wëzë hwër nja *Këristëw. Va tsëgha kiy, ² ë cë'wëñwëyee, ka ðee ghwëy 'yapëraa dzëmbë gëzëñwëy kwëma lë bërci, sa kee tsëhëra vëgha ghwëyëw. A na mbëzli ni va nja mbëzli tikë të hidë mëni kar Pël shiy, kë ghëshiy, ë sënay ta gëzënsi kwëma dzee lë bërci. ³ Na navay, mbëzli tikë të hidë nza ghëy lë nzëy tsa ghëy, nanzë kiy mëniy tsa ghëy mbëz njasa mbëzli tikë të hidëw. ⁴ Ma ni ghëy shi mbëz ta dëvë ghëy mbëz ghëy li shiy, shi mbëz ka mëndiy mbëz li shi tikë të hidë na ghëshiw. Va Hyala dë'wë ghën tsa nzë sëkë ni ghëy shi mbëz mbëz ghëy li shi. Shi mbëz nza bërci mbë shi gar ndënivëri ka jaka Hyala gwa'a gwa'a, lë pëtsa mbëmbëshi ghëshi ti gwa'a. Disl ka ghëy kalanay miyëðemer ka dzërvë, ka këkë ghëpë gëmgëm ni va gwa'a gwa'a. ⁵ Ya namafa zëzë kwëma garëti mëndi lë këli ghën ta makë mbëzli va sënata Hyalay, cëkë' ka ghëy biyðivëri

nava kwëma. Ka gëzanshi kaa mbëzli, a ghëshi zhëghanti kwëma mbë nefer shi, ta yi fëti ghëshi kaa Këristëw. ⁶ Ya ghwëy sa ka ghwëy citi, a ghwëy di fëti va ghëy pë ghwëyëy, ta iti nihwëti mbëzliy di ma fëti va dza ghëy dza.

⁷ Ghwëy kiy, war kwëma mëni ndë përikë të ngwëla ka ghwëy nighë gwa'a tsëgha. Mba'a kë ndë ni ntsa Këristëw nzee këy, sënay të ntsa va wëzë, ghëy kwërakwëy mbëzli Këristëw nza ghëy. ⁸ Ya ë vëshi ghëy lë dikë tsa ndanëy Ndë slëkëpë tsaa dzëkën ghwëyëy, ka ghëranëy ha'wëw. Sa nzanay, ta këtinjëwëy ndanëy na dikë tsa va, ta ndaninjëwëy naw. ⁹ Dzëkën kwëma zliyahi tsaslinjëwëy ya niy, ka dëe ghwëy təkë mbë nëfë tsa ghwëy «ta mbë her ghëy dza tsaslinjëy na zliyahi ni» pë ghwëy tepëw. ¹⁰ Sa nzanay, kar nihwëti mbëzliy gëzë: «Mba'a kë Pël tsaslimmë zliyahi, caslakë slakë ka naa gëzaghwë kwëma kwa shi, ka nabëmmë. Ma mba'a kë tsëhëy kwa jipë ghwëmmë na, mba'a zhëghëy shemëtehëwë, nja ntsa kama bëliti mbë kwëma ci» kë ghëshi. ¹¹ Va tsëgha, ma në ya kaa gëla mbëzliy gëzë kwëma va va tsëgha niy, wëzëba sënay ghëshi na, kwëma tsaslambë ghëy va mbë zliyay, war tsëgha dza ghëy ta mënti sa ka ghëy tsëhënjëy mbë ghwëy.

¹² Mbëzliy mënti ghën tsa shi va ka mbëzli dikë dikë niy, ka dza ghëy təkë yëmëva lë gëla niva mbëzli na na ghëyëw. Na na shiy, ghëshi naa bërkëvë tsa shi dikë, tsa' na mëni dikë, kë ghëshi, ka yëmëva lë dikë tsa bërkëvë ghëshi va. Hyeler na gëla niva mbëzli. ¹³ Na na ghëy ta na tsa ghëy ghënëy, ka dza ghëy dzanëy ta vëshi lë nihwëti shiy dzëghwakën slëni ndanëy Hyala va mbë dëvë ghëyëw. A Hyala ndanëy dza ta gëzë kwëma nzë kaa mbëzli mbë dëvë ghëy, mba'a ghëy tsëhënjëy lë gëzë kwëma va pa' mbë ghwëy. ¹⁴ Ya ë vëshi ghëy lë slëni ghërahëwë ghëy mbë ghwëy kiy, tanjëti ghala ghëyëw, sa nzanay, a

ghëy tsëhënjëy mbë ghwëy wëzë wëzë, mba'a ghëy gëzanjëwëy kwëma wëzë naa dzëkën Këristëw. ¹⁵ A na na ghëy na ghëyëy, ka dza ghëy tanjëti na ndanëy Hyala slëni, ka dzanëy ta vëshi lë slëni ghëratì nihwëti mbëzliw. Na na ghëyëy, war kën ghwëy fakën ghëy mëhërlì ghëy. A ghwëy mbë mëtsehë banavë nefer ghwëy gwanashi kaa Yesëw Këristëw. Ma nza ghëy mbë mëtsehë ghëra slëni ghëy mbë ghwëy. Ge'i ge'i njasa dza Hyalaa bërkävënjëy. ¹⁶ Ma lëy hwëm kiy, nza ghëy dza kwa kwëma ta gëzë kwëma Hyala wëzë na kaa mbëzli të hidì kërakë ni, tanjë mëlmë ka Kwërintë. Ka mbay ghëy dzanëy dzëmbë vëri tsa nihwëti mbëzli, ta vëshi lë na shi slëni mënti ghëshi njasa mëni nihwëti mbëzli vaw.

¹⁷ Talay, a mëndi tsaslitì mbë Zliya Hyala, ma kë mëndiy: «Mba'a kë ndë di vëshiy, lë slëni ghëratì Ndë slëkëpë kë vëshi gwa'a tsëgha» kë mëndi. ¹⁸ Ta na navay tsëgha na, sa nzanay, mbëzliy falamti ghën tsa shi va dë'wë ghën tsa shi na, ka di kwëma shi Hyalaw. War mbëzli falti na dë'wë ghën tsa nzë ghënzë Hyala na shi di na kwëma shi.

11

Pël faghwa ghala kwa jipë tsa shi lë ka bënipë shiy ka dzërvë

¹ Nanay, e di gëzë nahwëti kwëma, njasa ghëradë gazlaka, yanjë pë ghwëy taa ni na ghwëy. Æ cë'wënjëwëy ya, yanjë pë ghwëy. ² Tërënjëwëy mënda hërhë të ghwëy, njasa mananta na va kaa Hyala kwërakwë, va kwëma mbëzliy pëla kwal tsaa ngëdëhwënjëwëy va. Nja zha ka zal vaa bërditi ka më, mba'a mëndi ndëghwanati sa ci wëzë kala kwëma rëdë rëdë na tarëy, tsëgha bërditënjëwëy ya kaa *Këristëw kwëtinjë kwërakwë. Pa' vëgha vici dza ghwëy tsëhë vëgha dëwdëwëw kala kwëma rëdë rëdë na tar ghwëy. ³ A ghwëy sënay njasa niy sëəkë shishiy ngëditi *Evë lë dzërvë ci. Zëzëti mee dzëkën kwëma vay, tërënjëwëy kee hazlëni

nëghëtaa ndë dzaa ngëdëhwënjwëy, ka ghwëy dza na, mbërekë ghwëy dzaa zlay nëw kwal tsa Këristëw lë nëfë kwëtiñ. ⁴ Ava ghënzë na kwëma ghëradfa hazlëni va vë. Sa nzana, war vanj kë ndë bënëpë shi dzërvë tsëhëy mbë ghwëy na, mba'a ghwëy banavë kwal ta bënënjwëy shiy. Gëla kwëma ka niva mbëzliy bënënjwëy dzëkën Yesëw kiy, kwëtitä naa nza, ghënghën lë na banavënjwëy ghëy va. Safë tsa dza ghëshiy gëzënjwëy kwëma ci na, ghënghën lë Safë tsa dëwdëw tsa va niy kwëmavë ghwëy. Ka gëzënjwëy kwëma ghëshiy dzëkën Yëwën kwëma wëzë na va niy gëzanjwëy ghëy baw, ka ghwëy dza na ghwëy ki na, gwënjënjwëy, war ka fa kwëma shi va ya tsëgha nzë.

⁵ Mbëzli bëti ghwëy va nja *ka kwal Yesëwë gwëramtiy, e sënëy tanëtëra ghëshi na na yaw. ⁶ Aa nza dawëe të mëcaña gëzë kwëma kaa mbëzli, a na sënëta kwëmay, e sënëta nava nanzë. Danj sëdfa sëekë ghëy citënjwëy sënëta kwëma ghëy wëzë wëzë ya dza kwa namafa kwëma.

⁷ Ghala pëtsaa gëzënjwëy ya va Yëwën kwëma wëzë nay, niy në ya kaa ngënjwëy na: «Ngaram shiy ka sëdëe!» pënëw, nja ntsa kama bama ti niy zhëghëtëe ghën tsee, ta mbee këtitënjwëy, a ghwëy mbëë mëniñwëy ka mbëzli Hyala, pën. Ma bërkë ghwëy na, *kwëma jikir naa mëntëe ti na? ⁸ Ghalaabay, nihwëti mbëzli Hyala niy ngara na sëdëe, kala ghwëy mbë. Dza niva mbëzli tsëgha ki, mba'a ghëshi pavëdfa shi ta dëvë shi, war të kwëma ghwëy, ta mbayëe këtiñwëy. ⁹ Ghala pëtsaa nzee va mbë ghwëyëy, karee ghëzlidfa ta shiy të nahwëti vici. Ya tsëgha nzëy, sëekëe dëwhwë shiy va ghwëy ya ta vici kwëtiñëw. War mbëzliy nëw Yesëw të hidfi ka Masedëwan na shiy niy bëkëvëra shi ghëzliree ti shi. Ya namafa kwëma niy nza na të yay, sëekëe ni këtiram mbë pënëw. E sënëy, ya hwëmbay, ka dzëe dëwhwë shiy va ghwëyëw. ¹⁰ Tëranjw vëshiree sa nzana,

kala sëekëe bëhwë gëna ghwëy. Ya kwamafa dzëe të hidfi ghwëy ghwëy ka Akayëy, ndë tifa dzaa makëtëra va vëshi lë kwëma vaw. Kwëma gëzëe vay, kwëma katanj na njasa ka Këristëw vaa gëzë kwëma katanj na kwërakwë. ¹¹ Sa gëzëe va kwëma va tsëghay, ë dfinjwëy ma yaw? A Hyala sënëy njasa dfinjwëy ya.

¹² Ma yënëy, war tsëgha dzëe mëni, njasa mëntëe na sënëznava, ka dzëe bë gëna va ghwëyëw. Ta mbayëe kalanay miy tsa mbëzliy ni va: «Ka kwal Yesëw nza ghëy» kë ghëshi, ka sla dzërvë. Tapë ghëshi dzëmbëshi mbë këli ghën tsa shi. Ma kë ghëshi na: «Ghëyëy, slëni Hyalaa ghëra ghëy nja kar Pël kwërakwë» kë ghëshi. ¹³ Ma gëla mbëzli vay, ka kwal Yesëw katanj ni na ghëshiw. ë ngëdfi ghëshi mbëzli lë slëni ghëra ghëshi, mba'a ghëshi mënti ghën tsa shi nja ka kwal Yesëw Këristëw. ¹⁴ Æntaa ghwëy dzaa nighë nava kwëma nja madanä ma. Sa nzanay, ya *ndë jaka tsa Hyala dë'wë ghën tsa ciy, të nahwëti vici na, kar naa mënti ghën tsa ci ka *ndë kwal tsa Hyala tsaa sëekë më ghwëmë të pëtsa nza vanj tsa Hyala tëranjw. ¹⁵ Ya ë mënti ka slëni va ghën tsa shi nja ka ghëra slëni kaa Hyala katanj ni kiy, ka dza nava kwëmaa mënipë madanaw. ë na nzana, fëca kwa kërni viciy, ta mananshi ngwëvë dza Hyala ge'i lë slëni ghëratfi ghëshi va.

Ngëra'wë tsa sahwë Pël të sa ghëra na slëni ghwënanj Yesëw ti

¹⁶ ë zhinëe gëzënjwëy, ëntaa ghwëy dzaa nighëra nja ndë gazlaka ma. Mba'a pë ghwëy dzaa nighëra nja ndë gazlakay, bëtëm kwëmëe va nja kwëma ka gazlaka, e mbëë këli tsee ghën jëwë kwërakwë. ¹⁷ E sënëy, na navay, ndara kwal Ndë slëkëpë ta këli ghën tsee lë dikë tsa mënee njasa dëe tsa gëzënjwëy sënëznaw. Mba'a pën ni, e këliti ghën tsee pënëy, nja kwëma ka ndë gazlaka vaa gëzë dza naa nza. ¹⁸ Ma yën nighë na, dfanj mbëzli, ka këkëli ghën tsa shi, lë shi

11:4 11:4 Gal 1:8-9 **11:5** 11:5 12:11; 1Kwër 15:10; Gal 2:6, 9 **11:6** 11:6 1Kwër 2:6-16; Ef 3:4 **11:7** 11:7 12:13; 1Kwër 9:12, 18 **11:8** 11:8-9 Flp 4:15-18 **11:10** 11:10 1Kwër 9:15-18 **11:11** 11:11 1Kwër 16:24
11:12 11:12 11:5; 12:11 **11:13** 11:13 Flp 3:2; ShiZhnj 2:2 **11:15** 11:15 4:10; Rm 2:6 **11:16** 11:16 12:6

mëni ghëshi tikë të hidfi. Æy, ma ghënzë tsëghay, wëzëba dzee mëni nja ghëshi na kwërakwë ki. ¹⁹ Ya sa nzana mbëzliy sënata kwëma ghwëy kiy, njaa mënti na zhini ghwëy fa kwëma va mbëzliy sënata ma kwëma, ka vëshi li shi kia? ²⁰ War ë ghwëy zlëba mëndiy zhëghënjwëy nja mevivi. Ka papa shiy va ghwëy kwa tsëhwëli kwa tsëhwëli. Ka ngalinwëy dzëti zamba, ka ndërë kwëma ghwëy, ka ghëghëzlinwëy. ²¹ Avam kwëma ghwëy kia gwëla. A na na ghëy ghala vëghwë tsaa niy nza ghëy mbë ghwëyëy, daw niy nza bërci ghëy ta mëniwëy gëla na tsëgha na va kwëma.

Nana kiy, avee dzaa gëzë kwëma nja ndë gazlaka, ya namaba kwëmaa këli ghëshi ghën tsa shi liy, yën kwërakwë na, ta mbay dzee këli ghën tsee lë kwëma va. ²² Mba'a kë ghëshi ni: «Ka *Ebërë gë ghëy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na, ndë Ebërë tsa va nzee. Æ kë ghëshi ni: «Jijihiy *Abërahäm nza ghëy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na jijiy nzee. «Ka *Izërayel nza ghëy» kë ghëshiy. Yën kwërakwë na ndë ka Izërayel nzee. ²³ Mba'a kë ghëshi ni: «Ka ghëra slëni *Këristëw gë ghëy» kë ghëshiy. Ghala nava na, njasa vënjëta gazlaka mbë ghënee dzee gëzë: Yën kwërakwë na slëni ci na sa ghëree. E tanëtishi mbë slëni va, am sëäkëë kalayra kwa fërshina tan kaa ngëshi, am sëäkëë dë'wëhwëra tan kaa ngëshi, ðan sëdee nzee war jëw jëw tërmbë ta mëti. ²⁴ Cifë sëda dë'wëhwëra mbëzli *ka Zhëwifë dikë dikë ni lë kwërpë, mahkan mëtsëkë mëslidëti, mahkan mëtsëkë mëslidëti. ²⁵ Mahkan sëda mbëzli ka *Rëm dikë dikë ni dë'wëhwëra lë ghwëfa. Të nahwëti viciy, mba'am pë'wëtëra lë hërezli ta pëslira. Mahkan sëda kwambëwal dëpëhwë dëpë lë yaa dzëmbë yam. E sëäkëë mënëhwë vëghwë lë vërdi mbë yam. ²⁶ ðan sëdee sahweë ngëra'wë të ghërakwëli mbë wëhi kee vaa wë. Ka sa ngëra'wë va ka ghëli kwa kwal, ka sa ngëra'wë va hwëlfë nihwëti mbëzli

ghënghën ghënghën, lë va mbëzli mbë nee hwëlfë gwa'a. Tërënjw sahweë ngëra'wë dzar mbë mëlmëhi, lë kwamti, lë dzëy të kwëfa. Mbëzliy ni va ka nëw Yesëw nza ghëy, kë ghëshi, mbalaa kala nëwti ghëshiy, a ghëshi samiyra ngëra'wë kwërakwë. ²⁷ Tërënjw irëhwëvareë lë slëni, ka sa ngëra'wë mbë. ðan sëda kee nza kala kwëmavë ma ya hi. Tërënjw sëäkëë mbë së'wa ma lë ndir gwa'a. ðan sëda kee nza mbë mëni sëwmay. Ka hi të tasli ðan sëda, kala shiy tiba ya ta pa shiy dzëkën ghënee. ²⁸ ðan na nihwëti ngëra'wer sasahweë tiba na, ka zhinëë mbëra niva ghwëlaw. Mbë shi va kiy, war zëzëë dzëkën mbëzli Hyala gwanashi na shiy gwëramtiy tsë'wëshi mbë nëfë tsee vici va vici va. ²⁹ Mba'a kë bërci ndë daw kwa kwal Hyalay, njasa nza na yën kee nighë. Mba'a kë ndë tërëy dzëmbë *kwëma jikir na difa na, ka zhira ghënzë tërënjw.

³⁰ Ma kwëma ðee gëzënjwëyëy, mba'a pën ði këli ghën tseyey, lë daw bërci tsee va dzee këli ghën tsee. ³¹ A Hyala më ghwëmë Dëy Ndë slëkëmmë Yesëw sënay, dzërvëë sla yaw, kë. Æ kë mëndiy fal slën tsa nza ya pa' hwëmba. ³² Ghala vëghwë tsaa niy nzee va mbë mëlmë Damasë kwatanay, Aretasë niy nza mazë tsa dikë tsa, dza ngwëmna tsa fëy na mbë mëlmë Damasë, mba'a fëy mbëzli kwa miy dëghaa dzëmbë mëlmë va ta kësëra. Dëzlëtsëbë mëlmë va niy nza lë këlëm. ³³ Ma sa nay mbëzli Hyala mbë mëlmë va tsëgha na, dza ghëshi mba'a ghëshi faghwara kwa ghwani, bëyakë pëhati zë'wë ti. Dza ghëshi mba'a ghëshi bëkëvëridaa dzëti ngwëla dzëvëri kwa mergi tsa slati mëndi të këlëm. Dzëghwa mba'ëë kwëmavë mbëlira sëvëri mbë dëvë mazë tsa va tsëgha ki.

12

Shi cinti Hyala kaa Pël nja kwa shiw

11:22 11:22 Flp 3:5; Rm 11:1 **11:23** 11:23-29 4:8-12; 1Kwër 4:11-13; 12:26 **11:23** 11:23 ghëra slëni: 1Kwër 15:10; fërshina: SlëniKY 16:23 **11:24** 11:24 Nëw 25:3 **11:25** 11:25 SlëniKY 14:19; 16:22 **11:26** 11:26 SlëniKY 9:23; 14:5 **11:27** 11:27 6:5 **11:29** 11:29 1Kwër 9:22; Gal 6:2 **11:30** 11:30 12:5; 1Kwër 1:31 **11:31** 11:31 1:23 **11:32** 11:32-33 SlëniKY 9:23-25

¹ Ma yënøy, war ta këli ghën tsee dzee. Ya tsëgha nzana mba'ee sënay kala kwëmaa tëbë ghënzë. Nanay ta gëzë kwëma dzee dzëkën shi citëra Ndë slëkëpë nja kwa shiw. ² E sënay tsahwëti ntsaa yivë kwëma *Këristëw tifa. Dzëghwa të nahwëti viciy, mba'a Hyala bay dzëmë ghwëmë, dzëti pëtsa nza na dë'wë ghën tsa nzë. A shi va mënti piya mëñ lë fadë sënzënva. Sa nay na pëtsa mëbë na, mba'a zhëghëkëvay. Kwëma vay, nda kwa shiw dzëmëy na ki? Nda ghëci dë'wë ghën tsa ciy bëghë Hyala ki? Sënay yaw, War Hyalaa saa sënay kwëtita gwa'a tsëgha.

³⁻⁴ Ta na navay tsëgha na, e sënay, a Hyala bëghë ntsa vaa dzëmë dzëti pëtsa nzëy na ti. Nda kwa shiw dzëmëy na, nda dë'wë ghën tsa ci bëghë Hyala ki, sënay yaw. War Hyalaa saa sënay kwëtita gwa'a tsëgha. Ma ghala pëtsa va ghëci mëbë na, mba'a favë kwëma. Kwëma kala mbata ma ndë ngëriy gëzëkëvëri lë miy tsa ci. Zhini diba na, banavë kwal mënti kaa ndë ta gëzë kwëma vaw. ⁵ Ava, kwëma nzee gar këli ghën tsee ti, yën këë këli. Sa nzana yën ntsa va. Ma ta na nihwëti shi nzee gar këli ghën li shi gwa'ay. Shiy ci daw bërci tsee sëvëri na shi dzee këli ghën tsee li shi gwa'a tsëgha. ⁶ Æy ma ya tsëgha nzë, yën këë dë këliti ghën tseyey. A shi dzee mbay këli ghën tsee li shi tifa. Kwëma gëmta na nja kwëma ka gazlaka dzee gëzë tiw. Shi dzee vaa këli ghën tsee li shiy, shi katan ni dza ghëshiy nza. Ma ki na, ka dë këli ghën tsee yaw. Sa nzanay, ka dë mëndiy fë dikë dzëtee të sa këlitee ghën tseyew. Wëzëbë ha'wë mbëzli të ya, sa nzana, mba'a ghëshi favë kwëmaa sëvëri të miy tsee, mba'a ghëshi nata slëni mëntee lë mëtsë shi dëe.

⁷ Ma sa dë ma Hyala yën këli ghën tsee lë shi citëra na va madanä madanä ni ki na, dza na kwërakwë mba'a fatëra batsë, lë nahwëti kwëma mbay mee kwadë vë, ya jëw tsëtsë. Kwëma të ya vay, njasa nza naa kwëma ghwënikë *ndë jaka tsa Hyala, ta dë'wëra li mënta

na, vantëe dzaa këli ghën tsee, ka zamti ghën ta daw bërci tsa nzee va mbë. ⁸ Dzee mahkan sëdëe zhënti cë'wë Ndë slëkëpë: «Titihwë banterä batsë të ya na sara ngëra'wë!» pën. ⁹ Ma kë kaa kwëma zläbäkëra na na: «Avee mërshiy mëntëñja wëzë hwë; ta mbay ghaa së'wa kwëma. Sa nzanay, ghala pëtsa ka gha vaa nza mbë daw bërciy, ghala pëtsa va ka bërcëe civa mbë gha lë slëni ka ghaa ghëra» kë kaa ngëra. Æy, ma ghënzë tsëgha kiy, wa kwëma këe gëzëa? Mbë vëshi nzee tërëñw, ka këli ghën tsee lë shiy ci daw bërci tsee sëvëri. Ta mbay bërci Këristëw mëtsëhë ghëra slëni mbë ya tërëñw. ¹⁰ Ava va tsëgha vëshee mbë daw bërci tsa mënee. Ya hashi nzee va nahwëti kwëma, ya ë tsëerëda mëndi, ka sara ngëra'wë, ka sëäkë kwëma caslakë naa dzëkënee, të mbërkë Këristëwëy, war mbë vëshi dzee nza. Sa nzana, ghala pëtsa ka bërcëe vaa nza dawëy, ghalaba ka Këristëw bëra bërci ci.

Gëna ka Kwërintë na sa dë Pëlëw, mbëli piy tsa shi na sa dë na gwa'a tsëgha

¹¹ Kwëma nja sa gëgëzëkëe na sënzënvay, kwëma ka gazlakaa gëzëtee ti. Ghwëy fambëra na mbë gëzë nzë. Sa falra ma ghwëy va tsëgha dzëmbëree mbë fal ghën tsee. Ghwëy niy tëbë naa falra nza ki. Ya war tsëgha nzee ka ntsa kama bama tiy, e sënay, ka tanëtëra *ka kwal Yesëw ghwëy va, në ghwëy ghëshi gwëramti na pë ghwëyëw. ¹² Talay, a ghwëy sënay ya ghwëy shi dë'wë ghën tsa ghwëy. Ghala pëtsaa nzee va mbë ghwëyëy, ndë së'wa kwëma niy nzee mbë slënee. Mba'a Hyala mënti kwëma madanä madanä na ghënghën ghënghën dan lë ya mbë ghwëy. Shi va gwanashi kiy, ti shi ka ghwëy sënay ndë kwal tsa Yesëw tsa katan tsa nzee, pë ghwëy. ¹³ Nahwëti kwëma wëzë na tifa, mba'ee mënti kaa nihwëti mbëzliy nëw Yesëw kala mëntëñwëy yaw. War shiy na shi dëwhwë mee va ghwëy, ta warashi ghwëy të slëni ghëree mbë ghwëy. Ma nava kwëmay,

ə cə'wəŋwəyee, tihwətihwəm, pələram mbə nefer ghwəy.

¹⁴ Ya tsəgha nzə sanay, kwa kwəma jəw na ta zha dzee zhəmbə ghwəy. Kwa mahkana səda dzee ta wə mbə ghwəy. Sana dibay, ka dzee zləba ghwəy wara shiyəw. Na neyey, war mbəli piy tsa ghwəy na sa dee gwa'a tsəgha. Gəna ghwəy na sa pəla yaw. Mba'a kə ndə yakə ndərazhi kiy, ndərazhi va ka naa zhini pəla shiy ta kəli dəshiw. Didi na saa pəla shiy ta kəli ndərazhi ci. ¹⁵ Na neyey, ya gwa'a gwa'a kədamtee shi mbə dəvee, ya war ə nzee gar mətira va dali sləni ta kəətŋwəyəy, kwəma tibiaa shasharaw! War vəshi dzee vəshi gwa'a tsəgha. Ya sa nzana, mba'ee dŋwəy tərəŋw kiy, a nava dī ma ghwəy kwəmee kia?

¹⁶ Ta na navay, ya ghwəy də'wə ghən tsa ghwəy na, a ghwəy sənay, səkee dəwhwə shiy va ghwəyəw, pə ghwəy. Zhini ma kə nihwəti mbəzli kaa ngəŋwəy ba na: «Ma Pələy, tsəhwəli jəw na sa ciw. War mbə papa gəna ghwəy na nayma ghwəy tsəgha, dzar kwa tsəhwəli kwa tsəhwəli» kə ghəshi. ¹⁷ Dza njaa səkee bəhwə shi ghwəy dzar kwa kwal tsəhwəlia? Ya mbəzli kee vaa ghwəni ngəŋwəy nja kar Titə kiy, ə səkə ghəshiy ngaləhwə shiy va ghwəy dzar kwa kwal tsəhwəli shəkəna? Kay, tibiaw. A ghwəy sənay mənəhwə niva shiy ghəshiw, pə ghwəy. ¹⁸ E niy cə'wəvə Titə, mba'ee ghwənay tsəhwəti zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw va sənay ghwəy wəzə kwasəbə, ta dza ghəshi va ghwəy. Ə nza na mba'a Titə bəhwə shiy kwa tsəhwəli va ghwəy shəkəna? Tibaw. Sa nzanay, e sənay, kwəma ka Titə mənəli lə na kee mənəy, sa kwətiŋ na na. Kwəma mbə ghən ci lə na mbə ghən tsee dibay, sa kwətiŋ na ghənzə.

¹⁹ Nəghətaa ghwəy dzaa təkə, ta ka kwəma kən ghən tsa ghəy kwa kwəma ghwəy gəzəŋwəy ghəy kwəma mbə zliya tsəsləghəŋwəy ghəy na, pə ghwəy ma. Nza bərce ghwəy mətəhəva kwa kwəma kwa kwəma mbə kwəma Hyala nə ghəy.

Va tsəgha gəzəŋwəy ghəy kwəma va gwanata madigahira. Na na ghəyəy, kwa kwəma Hyala gəzə ghəy kwəma njasa dī *Kəristəw. ²⁰ Sana kiy, sa dzee va ta zhaa zhəmbə ghwəy na, war mbə dza na heree nəghətee dzaa kəsaŋwəy mbə mənəi nahwəti kwəma, kala dza kwəma vaa təbara. Ghalabə kiy, ka dza na mənəe kwəma təbaŋwəy kwərakwə kiw. Mbə dzaa heree, sa nzanay, ka dee kəsaŋwəy mbə ngwəngwəliwa, ka hərhe, ka bə bə nəfə, lə jaka kwa jipə ghwəy, ka tsətəərəva, ka ngwangwashi miy, ka kəli ghən, ka lilidi kwəməw. ²¹ Sa kee zhəghəvaa zhimbə ghwəy mba'ee zhaa kəsashi nihwəti mbəzliy niy tsati titihwə kaa Hyala, zhini ghwəlashi mbə nəw lə kwəma shi jikir na, ka mənəi ghwərhəwə, ka mənəi kwəma rəda rəda nay, ta wahə dzee dzəkən niva mbəzli. Ghalabə kiy, a Hyala taa pakəndə ha'wə kwa kwəma nzə mbə ghwəy. Ava va tsəgha dza heree diba.

13

Kwa kəni gəzə kwəma Pəl, lə səkwəpə tsa ci

¹ Avanay sanay, kwa mahkana sədee dzee ta dzaa dzəmbə ghwəy. Ma sa ka ghəy tsəhəŋəyəy, ta bənsi fəti dza ghəy kaa mbəzliy mənəti *kwəma jikir na va, ka mənəi njasa gəzəkə Zliya Hyala va. Ma kəy: «Mba'a kə ndəə bəsə ngwəvəə dzəkən tsəhwəti ndəy, mbəzli bakə ya mahkan kə dzaa bəzləkən fəti kwətiŋ naa dzəkən kwəma mənəti ntsa va va» kə. ² Ghala pətsaa niy nzee va mbə ghwəy kwa baka səda yay, e niy gəzanamtishi kwatsəməta kaa mbəzliy mənəti kwəma jikir na va mbə ghwəy, lə kaa nihwəti mbəzli gwanashi. Sana dibay, ə zhinee gəzaŋwəy, yən kərakəra, sa kee tsəhəray, ka dzee zlay ndə ya kwətiŋ mbə mbəzliy mənəi kwəma jikir na vaw. ³ Ghwəy shiy dī vaa sənay nda ka gəzə kwəma *Kəristəw lə miy tsee pə ghwəy tsəy? Ghənzə tsəghay,

ta citënjwëy dzee. Na Këristëw ghëciy ghëra slëni mbë ghwëyëy, njasa nza na daw bërci ci naa nzaw. Lë bërci ka naa ghëra slëni mbë ghwëy. ⁴ Ma ghala pëtsaa nza mëndi mbë danjwë dzëti tsëm ta pëësliy, tsëghaa nava, katanj katanj niy zlanay na ghën tsa ci kaa mbëzli, mba'a zhëghëy nja ntsa daw bërci tsa. Ma dza na ki sa pëësliti mëndi ka lamti na, mba'a zhakatiy mbë mëti ka piy lë bërci Hyala. Ghëy kwërakwë kiy, jakë mëniñëy ghëy lë Këristëw. Ava va tsëgha zlay ghëy ghën tsa ghëy, ka zhëghëñëy, ka nighëñëy mëndi nja ka daw bërci kwërakwë ki. Zhini bë na, të ghwëmëñëy ghëy ka piy, lë piy tsa ndanëy na. Ma sa ka ghëy tsëhëñëy mbë ghwëyëy, lë bërci Hyala dza ghëy mëni kwëma dza ghëy mëni mbë ghwëy.

⁵ A në ya ngëñwëyëy, nighëtïm ghën tsa ghwëy dë'wë ghën tsa ghwëy, ta mbë ghwëy sënëy nda bënavë nëfë tsa ghwëy ghwëy kaa Yesëw Këristëw katanj. Ka nay Këristëw ghwëy mbë ghwëy sa? Kala nay pë ghwëyëy, mbë nava. ⁶ Ma mba'a pë ghwëy nay Këristëw mbë ghwëyëy, ghalabä na, ta sënëy dza ghwëy, mbë gëzë kwëma na Këristëw mbë ghëy pë ghwëy. ⁷ Mbë cë'wë Hyala nza ghëy të ghwëy a ghënzë ndëghwëñwëy, nëghëtaa ghwëy mëni kwëma jikir na ya jëw, ta mbë ghwëy sënëy njasa ghëratï ghëy slëni wëzë na mbë ghwëy në ghëyëw. War ë na na dï ghëy ghwëy mëni kwëma wëzë na kwa kwëma Hyala gwa'a tsëgha. Ya ë dza mëndiy nighëtï njasa nza bërci ghëy daw ta këëtïñwëy. ⁸ Sa nzanay, na na ghëy na, ka mbay ghëy yidï kwëma Hyala katanj naw, war yëmaghwa kwëma kwa sa nzë na sa mbata ghëy gwa'a tsëgha. ⁹ War kama ghwëy lë bërci va ghwëy mbë kwëma Hyalay, ya ëy nighëñëy mëndi nja ka daw bërci na, war mbë vëshi dza ghëy nza tërëñw. Ava va tsëgha cë'wë ghëy Hyala, a ghënzë këëtïñwëy ta mbë ghwëy mëtsëhë këli kwa kwal tsa nzë. ¹⁰ Ma na kwëma tsaslëghëñwëy ya na kwëma

na ti kwatsëmëta tsëtsey, ta mbë ghwëy zhëghanti nzëy tsa ghwëy ka ghëy madiy tsëhë vëgha ghwëy në ya. Vantëe dzaa nabëñwëy, sa kee tsëhëra mbë ghwëy. Ta na navay, a Hyala ndara dikëë dzëkën ghwëy, ta gëzëñwëy kwëmëe. Nanzë kiy, ndara dikë tsa va Hyala ta dzee ta lidivëriñwëy liw. Ta mbëë këëtïñwëy, nza ghwëy këli kwa kwal tsa nzë ndara na dikë tsa va.

¹¹ Naa tërmbë kiy ngwarmëhiray, të kwa këni kwëma nzee, kwëma dëe gëzanjwëyëy, ë pë ghwëy mëtsëhë dza kwa kwëma kwa kwal Hyala. Mëtsëhëm bërci kaa ghën tsa ghwëy kwa jipë ghwëy, mba'a ghwëy yëmëti miy tsa ghwëy ka sa kwëtïñ tsa, lë zërkë pë ghwëy nzëyñwëy kwa jipë ghwëy. Ghalabä kiy, nza Hyala kwa dï mbëzli ghënzë kwa bë zërkëë dzëmbë nëfer mbëzli ndëghwëñwëy ki.

¹² Sëkwëvam kwa jipë ghwëy kala hwëtëmëva nja ngwarmëmëë nëw Këristëw. Mbë sëkwëñwëy na mbëzli kwa kwal Hyala tikë gwanashi.

¹³ Mëntëñwëy wëzë hwër tsa ci Yesëw Këristëw, Ntsaa slëkëmmë. Nzëyëy dï tsa Hyala mbë ghwëy, mba'a Safë tsa nzë dëwdëw tsa jakëy lë ghwëy. Tiba kërayëe, nza ghwëy nza ki.

13:4 13:4 12:9-10; 1Kwër 1:25; Flp 2:7-8 **13:10** 13:10 13:2; 10:8; 1Kwër 4:21 **13:11** 13:11 Zhñ 14:27; Rm 15:33; 1Kwër 7:15; Ef 6:23; Flp 4:9; 1Tes 5:23; 2Tes 3:16; Ebr 13:20; 1Pi 5:14 **13:12** 13:12 1Kwër 16:20 **13:13** 13:13 Mk 13:11; Rm 8:26, 39; Gal 6:18

Zliya tsasli Pəl kaa ka Galatē Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tē hidī ka Galatē tsasli Pəl zliya na. Ghala kwatarjata kiy, a Pəl niy təwramti məlməhi va, ghala vəghwə tsa vay, ghəci gwərapəy va mətəhi ci niy nza na (nighəm mbə vəh 4:13-15).

Dza na mba'a gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw Kəristəw kaa mbəzli mbə məlməhi va ki, dza mbəzli va mba'a ghəshi zləbavə kwəma va lə nəfə tsa wəzə tsa. Ma sa dzay Pəl ki na, mba'a nihwəti mbəzli səkəshi lə nahwəti kwəma kaa ka Galatē. Ma kə mbəzli va na, mbəzliy nəw Yesəw gwanashiy, ə kə ghəshiy nəw kwəma pəhəti Hyala kaa ka Zhəwifə, ka slanti fə'yasa shi, ghəshi kəə dī mənishi ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, kə ghəshi niy ni. Ma sa favə Pəl tsəgha na, mba'a nəfə tsa ci satiy. Va tsəgha tsaslanaghəshi na zliya na.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 mba'a vəh 2 Kwaakwa na Yəwən kwəma wəzə na va gəzə Pələw, kə nihwəti mbəzli niy ni, va tsəgha gəzanshi Pəl kaa ka Galatē, Yesəw də'wə ghən tsa ci banavəra na Yəwən kwəma wəzə na, dza na mba'a ghwənara ta gəzə nɛə kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a ka kwal Yesəw sənay tsəgha na katarj, kə ghəshi, mba'a ghəshi zləbavə, kə. Vəh 3 pa' tē vəh 5:1-12 Ka mbay ndəə mənīy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, sa nəwti ndə kwəma pəhəti Hyala kaa ka Zhəwifəw. Ntsaa zləbavə sləni ghəratī Yesəw Kəristəw vay, ghəci na ntsaa dzaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa. Ya ndə Zhəwifə

na ndə ya kala ndə ka Zhəwifə na ndə, slanti ndə fə'yasa lə slanti ma na gwa'ay, shi kwətīj ni na ghəshi va Hyala. Ma kwəma dī Hyalay, mba'a ndə banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw Kəristəw gwa'a tsəgha.

Vəh 5:13 mba'a vəh 6 Mbəzliy banavə nifer shi kaa Yesəw Kəristəwəy, ə kə ghəshi zlashi mənī shi dī vəgha shi gəmgəm ni, ka mənī shi dī Safə tsa Hyala, ka kətiva kwa jipə shi.

Mba'a pə ghwəy dī favə kwəma mbə zliya ka Galatē na wəzəy, pərba nəwər tsaa dzəkən sla fə'yasa lə saa dzəkən kwəma pəhəti Hyala, lə dzəkən mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, mba'a dzəkən Abərahām, pə ghwəy dzaa jangətī, tē zliyaa pərasli kwəmaa kən slən tsa shiy.

Pəl səkəwə mbəzliy nəw Yesəw tē hidī ka Galatē

¹ Yən yən Pəl, ndə kwal tsa Yesəw tsasliwəy na zliya na. Yənəy, ndə ngəri titəra naw, ndə ngəri ghwənara na dibaw. Yesəw *Kəristəw də'wə ghən tsa ci tivəra na, ghəshi lə Hyala, Dəy tsaa zhanakati mbə mətī. ² Ghəy lə nihwəti ngwarməhimməə nəw Yesəw tikə gwanəjəy səkəwəwəy na, ghwəy mbəzliy nəw Yesəw tē hidī ka Galatē gwa'a gwa'a. ³ Məntəwəy wəzə hwər tsa nɛə Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndəwəy zərkə mbə nɛəy tsa ghwəy. ⁴ A Yesəw Kəristəw banavə ghən tsa ci kaa mətī ta mbəə mbəlantəmmə va kwəma ghwəmmə jikir na, vantaa shi jikir ni tikə tē hidī sləkəmmə ghwəla. Tsəgha Dəmmə Hyala dī njasa mənī na va. ⁵ Fal pə ghwəmməə fal Hyala, kaa ngəta kə Dikə ya pa' hwəmba. *Amin.

Wəzə hwər tsa Hyala na Yəwən kwəma wəzə na gwa'a tsəgha

⁶ Ma sa favee kwəma ghwəyəy, mba'a səəvərida məhərlee. Ya sa nzana, mba'a Hyala harvəwəy lə wəzə hwər tsa nɛə va mənī təmmə na, dzar kwa *Kəristəw ta nza ghwəy ka shi nɛə

kiy, njaa njaa zhikē na zhini ghwēy zhəghanavə hwəm tsəgha, ka dzaŋwəy ta nəw nahwəti Yəwən kwəma wəzə naa? ⁷ Na kwagwa'a nay, nahwəti Yəwən kwəma wəzə na tība ya jəw tsətsə, dzəghwakən wəzə hwər tsa məntəŋwəy Hyala vaw. Ma gəzaŋwəy ya kwəma na tsətsəy, sa nashee nihwəti mbəzli mbə pəla kwal tsa səəvəri məhərli ghwēy, sa dī ghəshi zhəghə Yəwən kwəma wəzə na va gəzəvaa dzəkən Kəristəw. ⁸ Mba'a kə ndə zhəkəə banavəŋwəy nahwəti Yəwən kwəma wəzə na, dzar kwa tsahwəti kwal kwətiy, ghəngħən lə na banavəŋwəy ya vay, ntsa bəzla bəzla tsa kə tsava ndə kwa kwəma Hyala ya hwəmba nzə. Ya war ndə tə ghəy na, ya war ndə mbə ka kwal Hyala ghəshi shiy səəkə mə ghwəmə na gwa'a. ⁹ Ava tsəghaa nava, war njasa niy gəzaŋwəy ya va niy nzay, war tsəgha dēe zhiniy gəzaŋwəy dība sana: War mba'a kə ndə səəkəə banavəŋwəy nahwəti Yəwən kwəma wəzə na, dzar kwa tsahwəti kwal kwətiy, ghəngħən lə naa zləbavə ghwəy vay, ntsa bəzla bəzla tsa na tsava ndə kwa kwəma Hyala ya hwəmba nzə.

¹⁰ Ma nə ghwəy mbə zəzə kwəma ghwəyəy, ta pəla fal tsa ndə ngəri gəzee kwəma gəzee va, nə ghwəy? Əŋ, tibaw! Va Hyala ndəghee tsee fal. Ma nə ghwəy mbə təkə kwəma ghwəy dībay, sləni mənēe na na, ta mbə ghənzəə təbanci kaa ndə ngəri nə ya, nə ghwəy. Nava tība vəyaw! War mba'a kə tsəgha, ta mbəə təbanci kaa ndə ngəri pən mənī nzay, ka nzee ka ndə ghəra sləni tsa Kəristəw nzaw.

Njasa mənīy Pəl ka ndə kwal tsa Yesəw, lə dza kwa pətsa səəkə Yəwən kwəma wəzə na gəzə na

¹¹ A ngwarməhira, fatəram, e dī gəzaŋwəy kwəma. A nə yay, ma Yəwən kwəma wəzə na na gəzaŋwəy yay, səəkə mbə kwəma təkəti ndə ngəri lə na ci təkə kwəma tsəgha naw. ¹² Kwəma ndara ndə mba'a ghwənara li naw, va ndə bənivee

bəw, tsəgha. Wa Yesəw *Kəristəw də'wə ghən tsa ci citəra na kwəma na.

¹³ A ghwəy niy səəkəə favə, njasa niy nzee mbə nzəy tsee, ghalaa niy nzee mbə nəw kwal Hyala dzar kwa kwəma jiji garəti *ka Zhəwifə niy nza. Ghala pətsa vay, dalala niy səəkee mbə san-shi ngəra'wə kaa mbəzliy nəw Yesəw, kala zhəhwər tība ti shi vəya ya jəw tsətsə. Mba'ee niy dī zamtishi gwanashi. ¹⁴ Gwa'a gwa'ee taŋamti nihwəti banahira mbə hwəlfə ghəy tə nəw kwəma garəti jijihīŋəy, mba'ee kəsəvə bekir dəvə njasa banavəŋəy mətikwəkwər ghəy ghəy hwəlfə ka Zhəwifə.

¹⁵ Ya tsəgha nzə kiy, mba'a hwər tsa Hyala zhanati tə ya tərəŋw. Dza na ghala yən ghwəlara kwa hwər mərə, mba'a niy təravəra. Dzəghwa na, da' harvəra ta ghəranta sləni nzee ki. ¹⁶ Dza na mba'a citəra zəghwə nzə, ta mbee dza ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən zəghwə nzə va kaa hwəlfə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Əy, ma dzəghwee sa natee kwəma va tsəgha Hyala camtəra gwa'a ki na, zhinee maw dza ta njədi kwəmaa dzəkən va tsahwəti ndə ghwəla nee kiw! ¹⁷ Səəkee ya mbə Zherəwzalem ta dəw va kwa taŋa *ka kwal Yesəw kənēe baw. Nza'jəw, yən madira, ka dzəti hidfi ka Arapə. Dzee tərəd yən zhini zhəghəkəvəra səəkəə zhimbə məlmə Damasə. ¹⁸ Dzəghwee, piya mahkan yən mənti, ghala citəra Hyala Zəghwə nzə, mba'ee madira ka dzaa dzəmbə məlmə Zherəwzalem ta dzee sənay Piyer ki. Dza ndəs yən tsəhəra vəgha, hi tsa ghəy mən lə cifə ghəy mənti li. ¹⁹ Ghalaba na kwəməti mətsə ghəy lə tsahwəti ndə ta ka kwal Yesəw ya kwətīŋ nzəw, war Zhakə zəmbəghəy Yesəw Ndə sləkəmmə, gwa'a tsəgha. ²⁰ Kwəma katan naa sa tsasliŋwəy ya na sənəvna. Ava ghwəmmə kwa kwəma Hyala, ka sla dzərvə yaw.

²¹ Dzəghwee ləy hwəm na, ka dzara ta dza dzar mbə məlməhi tə hidfi ka Shiri

lə shi ka Shilishi. ²² Ma ghala pətsa va na, niy səkə mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Zhəwde nara lə mətse shi gar sənara ghəshi diw. ²³ War kwemer gəgəzə nihwətiy dzəkənee gwa'a tsəgha na shiy niy fafavə ghəshi. Sa niy nə məndi: «Aya, ntsaa niy sammə ngəra'wə vay, aa fanavə nəfə tsa ci kaa Yesəw nana, ka gəzə kwəma Yesəw va niy dī na zamti kaa mbəzli» kə məndi niy ni. ²⁴ Dza tapə ghəshi ka mananta 'wəsa kaa Hyala tə mbərkə kwəma mənti na lə ya.

2

*Njasa gha Pəl kwəmay lə nihwəti *ka kwal Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem*

¹ Ma sa məntee piya mən lə fadəy, mad ghəy madinəy ta zhaa zhimbə məlmə Zherəwzalem ghəy lə Barnabasə. Mba'ee pəmövə Titə kwasəbə ghəy. ² Ma kwəma zhəghəvee va tiy zhimbə Zherəwzaleməy, sa nzana mba'a Hyala gəzara də'wə ghən tsa nzə ta zhee zhimbə. Ma sa tsəhəree na, dza ghəy mba'a ghəy basənəy kwətinəy ja'ja', ghəy lə mbəzli dikə dikə ni mbə nəw Yesəw. Mba'ee canatishi Yəwən kwəma wəzə na va canshee kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə ngəshi. Sa nzana, kala dī ndəree ya jəw dzar kwa sləni ghəratee niy nza, ya na nzee mbə ghəra nzə sənənva.

³ Ndə nja Titə tsa nza ghəy va li shi kwa zəərə kiy, ntsa *sla sla fə'yasa tsa naw, ndə ka *Gərekə na. Ya tsəgha nzə na, gəzanakə kwəma ndə, war gha slanti fə'yasa, kəw. ⁴ Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana ghalabəy, mba'a nihwəti ka slasla dzərvə ghələmbəvashi mbə ghəy ta mbə ghəshiy famti njasa gwəra ghəy ghən tsa ghəy, kala sləkənəy nahwəti kwəma ghwəla, tə mbərkə sa jakənəy ghəy lə Yesəw *Kəristəw. Mbəzliy nəw Yesəw nza ghəy, kə ghəshi, tapə ghəshi dzəmbəshi mbə mbəla mbəzli ta sla fə'yasa. ⁵ Na na ghəy na, yanatishi kwəma ghəy ngəshi ya jəw tsətsə na ghəyəw, ta mbə katan tsa

Yəwən kwəma wəzə na vaa nzəyta mbə ghwəy kala mbəərəva ma, pə ghəy.

⁶ Ghala pətsaa canshee Yəwən kwəma wəzə na va gəzanshee kaa mbəzli kaa mbəzli dikə dikə ni va na, kəkəra ghəpə tsahwəti ndə mbə shi ya kwətinəy nzə, avanay tsa' tərmbə kwəma va gha, kəw. Ma na neyey, kwəmee mbə kwəma mbəzli dikə dikə ni kwa kwəma mbəzli nee, ya war mbəzli dikə dikə niy mənī ghəshi, ya kala ghəshi na ghəshiw. Sa wana gəzee tsəghay, sa nzanay, tihəvəri mbəzli Hyala ghəngəhən ghəngəhən na nanzəw. ⁷ Mba'a ghəshi favə mbə kwəma va, Hyala sərakənda na dza ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, njasa niy səranakən na va dza ta gəzə kwəma va kaa hwəlfə ka Zhəwifə kaa Piyer kwərakwə, kə ghəshi. ⁸ Ta na navay, a Hyala təravəra ta nzaa ndə kwal tsa Yesəw, ta dza va mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, njasa təravə na va Piyer ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw, ta dza va ka Zhəwifə. ⁹ Dzəghwa mba'a kar Zhakə lə Piyer, mba'a Zhan, ghəshi shəlhi mbə mbəzliy nəw Yesəw favə njasa mənti Hyala wəzə hwər tsa nzə, mba'a ndara sləni tərənəw na va. Mba'a ghəshi ndanəy dəvə shi, ngənəy lə Barnabasə, ta mbə ci jakə tsa jakəti ghəy miy tsa ghəy li shi, ka sa kwətinəy tsa ta ghəra sləni ghəy. Ghəy na, ka dza ta ghəra mbə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ma ghəshi na, mbə hwəlfə ghəy ghəy ka Zhəwifə nashi ki. ¹⁰ War kwəma kwətinəy na sa gəzanəy ghəshi, ta dza ghəy zəzə dzəkən, war zəzə dzəkən kəti mbəzli kama shiy və shi mbə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Zherəwzalem gwa'a tsəgha. Ava ghənəzə na kwəma dīvee ta ghəra nzə sənənva.

*Ntsaa zləbavə sləni ghəрати *Kəristəw na ntsaa dzaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa*

¹¹ Ma sa səkəy Piyer dzəmbə məlmə ka Antiyəshəy, dza na mba'a mənti kwəmaa təbə ma ya jəw nzə, mba'ee nabəti kwa kwəma mbəzli tifa gwanashi.

¹² Sa nzanay, kwatanja war sa tsəhəy nay, mbə zəmə shi zəmə ghəshi niy nza lə ngwarməhimməə nəw Yesəw kamaa *ka Zhəwifə niy *slanti ma fə'yasa, gwanashi jakəjakə. Dzəghwa mba'a nihwəti mbəzli səkəshi, sa ghwənəkəshi Zhakə. Mbəzli vay, ka Zhəwifəə nəw Yesəw, kala dī zlata nəw kwəma pəhəti ka Zhəwifə niy nza ghəshi. Ma sa tsəhəshi ghəshi na, kala zhini Piyer dī zəmə shiy lə ngwarməhimməə slanti ma fə'yasa va ghwəla ki, va hazləni mbəzliy səkəshi va. ¹³ Ma sa nay nihwəti ka Zhəwifəə nəw Yesəw Piyer mbə məni tsəgha na, bakə bakə nəfə tsa shi mənīy, mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə məni njasa məni Piyer va kwərakwə. Dzəghwa pa' lə Barnabasəy ghəshi kəsambə mbə kwəma va, ka məni tsəgha nja sa shi va kwərakwə. ¹⁴ Ma sa nay ya ghəshi dzashiy dzəmbə məni kwəmaa dzava ma lə Yəwən kwəma wəzə na katan katan kiy, ma pən kaa Piyer tifa kwa kwəma mbəzli gwanashi na: «A Piyer, ma ghay! A gha sənay, ndə ka Zhəwifə nzee, pə gha. Sa səkəŋa gha tikəy, mbərəkə gha niy zlata nəw na ka Zhəwifə kwəma, ka nzəy njasa nza *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə gha niy nza. Njaa njaa zhini ghaa dī mbəla mbəzliy kamaa ka Zhəwifəə dzəmbə nəw kwəma pəhəti ka Zhəwifəə?» pən ngəci.

¹⁵ Ma na na ghəyəy, ka Zhəwifə nza ghəy baw ghala səkə tə hwəlfə ghəy. Mbəzli yakə hwəlfə mbəzliy niy nəw ma kwəma pəhanavə Hyala kaa ka Zhəwifə nza ghəyəw. ¹⁶ Ya tsəgha nzə kiy, a ghəy sənay, ndə tifa tsəhəy kwa kwəma Hyala kala hazləni ma, kala war ntsaa yivə sləni ghəratī Yesəw Kəristəwəw, pə ghəy. Ka mbə ndəə tsəhəy kwa kwəma nzə kala hazləni ma tə sa mənī ndə kwəma pəhəpəhə naw. Ghəy sana sənənvay, kaa Yesəw Kəristəwə banavə ghəy nefer ghəy, ta mbə Hyalaa nighəŋəy ka mbəzliy dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tifa. Sa mbay ghəy nəwti kwəma pəhəpəhə na naw, war sa yivə ghəy sləni ghəratī Yesəw Kəristəwə na gwa'a tsəgha.

Sa nzanay, ndə tifa mba'a mənīy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, sa mənī na kwəma pəhəpəhə naw.

¹⁷ Avanaŋəy sənənvə, ya ghəy ghəy ka Zhəwifə kiy, dzar kwa sləni Kəristəwə va ghəratī na pəla ghəy dzəghwa kwəma Hyala. Ma dza nihwəti mbəzliy niy, ka nəw kwəma pəhəpəhə na nza ghwəmmə ghwəlaw, ghənzə tsəgha na, yəmyəm nza ghwəmmə lə hwəlfə nihwəti mbəzli ka məni *kwəma jikir na, dza ghəshiy ni. Sa nzana tsəgha na, ə nzana, na jikir na kwəma na dī Kəristəwə mənīy məni shəkənaa njaa? Əŋ, əhəŋ, nava tifa! ¹⁸ Mba'a pən zhiniy zharaa dzəmbə məni kwəma pəhəpəhə na va kama gar kətitərə kiy, ntsa jikir tsa dzee nza ghalaba nza, sa nzana, mba'ee niy zlata. ¹⁹ Ma ta na tsee ghən na, ntsa mətī mətī tsa nzee, va kwəma pəhəpəhə na, ghənzə pəslitərə na. Nanay bərci və gar zhiniy sləwara ghwəlaw, kaa Hyala na piy tsee nana. Sa nzanay, e mətira kwasəbə Kəristəwə ghala pətsa danwəvəgha mənīy va vəgha tsəm. ²⁰ Nana kiy, yən də'wə ghən tsee piy naw, Kəristəwə piy na mbə ya. Ya nimaba shi mənēe tikə tə hidī niy, tə zləba tsa zləbavəe sləni ghəratī Zəghwə Hyala mənīshee, ghəci saa dītərə tərəŋw, pa' ka zləbavə mətī tə ya. ²¹ Ma wəzə hwər tsa mənərə Hyala va lə Yesəw Kəristəwəy, ka ndəghamtee tepəw. Mba'a kə ndə gar tsəhəy kwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, war tə sa mənī na kwəma pəhəpəhə na vay, gəmta niy dza mətī Kəristəwə nza ghalaba ki.

3

Ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala na saa dzaa kwəmavə piy tsa kədī ma

¹ A mbəzli ka Galatə, wa shiy mənishi nza ghwəy nja hyeler tay? A ntsaa hərətəŋwəya? E niy citəŋwəy nanzə wəzə wəzəə dzəkən Yesəw *Kəristəwə tsa danwəvəgha mənīy vəgha tsəm mba'a mətīy war tə ghwəy sa? ² E dī dəw kwəma va ghwəy, a ghwəy zləbakəra kwətīŋ. A nə yay: Ya *Safə tsa Hyala

va dewdew tsa ndaŋwøy na ta nza ghæci læ ghwøyøy, va sa nœwti ghwøy *kwœma pœhæti Hyala va wœzœ ndaŋwøy na tanaa, naa va sa favœ ghwøy Yœwœn kwœma wœzœ naa dzækœn Yesœw Kœristœw, mba'a ghwøy zlœbavœ kwœma va na nœ ya?

³ Wa shiy mœnishi kama mœhœrli mbœ ghœn ghwøy ya jœwa? Mba'a ghwøy niy sœnay, tœ mbœrkœ bœrci ndaŋwøy Safœ tsa Hyala dewdew tsa ghwøy niy mœniŋwøy ka mbœzli Hyala na. Zhini ghwøy nana na, tapœ dzœmbœŋwøy, ka di kœrni nœw nœw læ ni ghwøy bœrci, pœ ghwøy na?

⁴ A ghwøy nay sœnzœnva kiy, gar daŋ sœda ghœnghœn ghœnghœn sœœkœ Hyalaa citœŋwøy kwœma wœzœ tsa mœnti na tœ ghwøy ki. War gœmta kwœma va ta nza tsœgha, pœ ghwøy ki na? Tiba tepœw! Ka dza kwœma dikœ na vaa mœnta war gœmta tsœghaw!

⁵ Nighœtimœy, a Hyala ndaŋwøy Safœ tsa nœw dewdew tsa, mbœ ghœra slœni madaŋa madaŋa na ghœnzœ dzar mbœ ghwøy diba. Sa bœrkœ ghwøy na, sa nzana mbœ nœw kwœma pœhœpœhœ na va ghœyœy, va tsœgha ndaŋœy na, nœ ghwøy na? œhœŋ! Tsœgha naw! Sa favœ ghwøy Yœwœn kwœma wœzœ naa dzækœn Yesœw Kœristœw, mba'a ghwøy zlœbavœ kwœma va, ndaŋwøy na.

⁶ Tœkœtim dzækœn *Abœraham di, njaa niy nœ Zliya Hyalaa dzækœna? A kœy, sa nzana, mba'a Abœraham œanavœ nœfœ tsa ci kaa Hyala, va tsœgha garœti Hyala ka ntsaa dzaa dzœghwa kwœma nœw kala hazlœni tiba, kœ niy ni.

⁷ Ma sa nzana tsœgha ghœnzœ kiy, a ghwœmmœ mbœœ ni, ya wa ntsaa œanavœ nœfœ tsa ci kaa Hyalay, aa zhœghœy ka zœghwœ yakœ Abœraham baw, pœ ghwœmmœ.

⁸ Ghala kwatanata gœzœkœ Hyala, ma kœy: «Hwœlfœ mbœzliy dzaa ndara nefer shi gwa'ay, ta mœnti shi dzœe ka mbœzliy dzaa dzœghwa kwœmee kala hazlœni tiba» kœ. Ava va tsœgha nzana, kwatanata Zliya Hyala gœzanamti Yœwœn kwœma wœzœ na na kaa Abœraham, ma kœ ngœci na: «A Abœraham, war tœ mbœrkœ

gha dza hwœlfœhi *mbœzliy kamaa ka Zhœwifœ kwœmavœ tœfœ miy» kœ.

⁹ Ma Abœrahamœy, aa niy œanavœ nœfœ tsa ci kaa Hyala, na tœfanati Hyala miy tsa nœw. Ava tsœgha na kwœrakwœ ki, ma mbœzliy dzaa œanavœ nefer shi kaa Hyala nja Abœraham kwœrakwœ kiy, war ta tœfanatishi miy dza Hyalaa dza, nja Abœraham.

¹⁰ Ma na mbœzliy bœrkœ va, nja na ghœy dzaa tsœhœŋœy kwa kwœma Hyala kala hazlœni tiba tœ sa mœnti ghœy kwœma pœhœti na, kœ ghœshiy, mbœzli bœzla bœzla ni na ghœshi kwa kwœma Hyala. Sa nzana, a zliya Hyalay gœzœkœ: «A Hyala bazlamti ntsaa fœ ma ghœn ta mœni kwœma tsaslitim mbœ zliya kwœma pœhœti Hyala va gwanata tsa nœw hœzlimœ hœzlimœ» kœ.

¹¹ Talay, aa patsœkœvœriy dzœti ngwœla gwa'a gwa'a. Ndœ tibaa mœniy gar dzœghwa kwœma Hyala kala hazlœni tiba, tœ sa mœni na kwœma pœhœti naw. Sa nzana, a Zliya Hyala gœzœkœ: «Ntsaa œanavœ nœfœ tsa ci kaa Hyalay, ghœci na saa dzaa mbay dzœghwa kwœma Hyala kala hazlœni mbœ nœfœ ci, ghœci na saa dza kwœmavœ piy tsaa kœfi ma» kœ.

¹² A ghwœmmœ sœnay ki, sa œanavœ Hyala kwœma pœhanavœ na kaa *Mœyizœy, niy nœ na, ntsaa ndara nœfœ tsa ci, kœw. Ma kœ niy niy, war ntsaa mœni kwœma pœhœtee va gwanata na saa dza piy, kœ niy ni.

¹³ Ma na na ghwœmmœ kiy, a Kœristœw pœliti ghœn tœ ghwœmmœ, mba'a mbœlantœmmœ va bœzlaa niy nza kœn ghwœmmœ, sa mœni ma ghwœmmœ kwœma pœhœti Hyala. Dzœghwa mba'a bœzla Hyala zhœghakœnvataa dzækœn, mba'a mœndi daŋwavœgha vœgha tsœm, njasa gœzœkœ Zliya Hyala va, ma kœ na: «Ya wa ntsa daŋwavœgha mœndi vœgha tsœm ta pœœsliy, ntsa bazlamti Hyala na» kœ.

¹⁴ Ma shi mœnti Yesœw Kœristœw va kwœma va ti tsœghay, war ta mbœ *mbœzliy kamaa ka Zhœwifœ kwœmavœ tœfœ miy tsa gœzanakœ Hyala va kaa *Abœraham tœ mbœrkœ slœni ci va ghœci

3:4 3:4 4:11 **3:6** 3:6 Ghava 15:6; Rm 4:3 **3:7** 3:7 Rm 4:11-12 **3:8** 3:8 Ghava 12:3 **3:9** 3:9 Rm 4:16
3:10 3:10 Nœw 27:26; Zhk 2:10 **3:11** 3:11 Aba 2:4; Rm 1:17; 3:20 **3:12** 3:12 SlœniTaH 18:5; Rm 10:5 **3:13**
3:13 Nœw 21:23; Rm 8:3; 2Kwœr 5:21 **3:14** 3:14 3:2-5; Zhœw 3:1-2

Yesəw na, mba'a ta mbə ghwəmmə kwəməvə Safə tsa Hyala va dəwdew tsa gəzəkə na bəmmə tə sa banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə.

*Ka tanjəti kwəma gəzəkə Hyala *kwəma pəhəti naw*

¹⁵ A ngwarməhiraa nəw Yesəw, e dī pəəghətənjwəy kwəma lə kwəma sənata ghwəmmə gwanammə, sa ka məndiy mənī ya hwəmba. A ghwəmmə sənay war mba'a kə mbəzli bəliti 'wəslə lə kwal tsa katanj tsa kwa jipə shiy, tsahwəti ndə tifa mba'a mbay pəlamti bəli 'wəslə tsa bəliti mbəzli va, ya ka zhiniy mətəhakən nahwəti kwəmaa dzəkən tepəw. ¹⁶ Ava tsəgha na lə Hyala kwərakwə, aa niy bəliti 'wəslə lə Abərahām mbəradzə. A kə niy ni ngəciy: «E taa ndanə shiy, ghwəy lə jijiŋa» kə niy niy. Gəzəkə Zliya Hyala na, kaa ngəci ghəshi lə jijihiy, kə, gar nə ghwəmmə na, ta nihwəti mbəzli danj na kwərakwə basa, pə ghwəmməw. War nja ndə kwətij na gwa'a tsəgha. Ava ghəcia Yesəw *Kəristəw ki.

¹⁷ Ma kwəma dēe na gəzanjwəy mbə kwəma nay: A Hyala bəliti 'wəslə lə Abərahām dzəkən kwəma gəzəkə na va mananci gwa'a. Ləy hwəm piya bələkəwə fadə mba'a mahkan mətəskə na, mba'a Hyala zhiniy banavə kwəma pəhəti na kaa hwəlfə Abərahām mbə dəvə *Məyizə ki. Mbay kwəma pəhəti na vaa bashamti bəli 'wəslə tsa bəliti Hyala va lə Abərahām tepəw. ¹⁸ Mba'a kə ndə mbay kwəməvə mbəliy tə sa mənī ndə kwəma pəhəti Hyala nzay, sa niy gəzamti Hyala mbəli ndə dza ndə mbəliy ghwəla kiw. Abərahām sana kiy, sa niy gəzəkə Hyala bānci shiy, va tsəgha banavəshi na lə wəzə hwər tsa nzə.

¹⁹ Ya sa nzana tsəgha kiy, war tawa maw Hyalaa bānsi kwəma pəhəti na kaa mbəzli kia? Ma kwəma mətəhanakə Hyala va kwəma pəhəti na kaa mbəzli tiy, ta mbə ndə ngəriy sənay təhəvəri na wəzə na kwəma dī Hyala, lə na jikir na dī ma na, na. Pa' ka dzar vəghwə tsa dza ntsa mbə hwəhwə tsa Abərahām

vaa səkə ti, nja kwəmaa niy gəzəkə na vaa dzəkən səkə tsa ci. Ma nza bərcki kwəma pəhəti na va kəray ge'i ghalaba ta nza ki. Ma na kwəma pəhəti Hyalay, ka kwal nzə niy ghwənashi na li. Dza ka kwal va mba'a ghəshi gəzānci kwəma va kaa Məyizə, ntsa nja mətəkwal tsa kwa jipə shi lə mbəzli. ²⁰ Ya hwəmba favə ghwəmmə, mətəkwal kə mənī kiy, kwa jipə mbəzli gar bakə na. Əy ma ghala pətsa gəzəkə Hyala shi dza na ta mananci kaa Abərahāməy, a ghwəmmə favə, Hyala də'wə ghən tsa nzə kwətita gəzānci na, kə mənī.

**Kwəma pəhəti Hyalay, kwal gwəma na, ta mbə ghwəmmə zləba sləni ghəratī Yesəw *Kəristəw*

²¹ Njaa dī kwəma va gəzə kia? Ə njəghəzliva kwəmaa niy gəzəkə Hyala ta mənī, lə kwəma pəhəti naa banavə kaa *ka Zhəwifə dī naa gəzə na? Am, tsəgha naw. War mba'a kə nəw kwəma pəhəpəhə naa mbay banavə piy kaa ndə nzay, a ndə dzaa mbay mənīy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa lə nəw kwəma pəhəti na nza. Dzəghwa ki na, ka mbə kwəma pəhəpəhə naa mənī tsəghaw. ²² A Zliya Hyala gəzəkə, ma kəy: «War mbə dəvə *kwəma jikir na na ya tsamaba ntsa tə hidī gwanay» kə. Ma mənī na tsəghay, ta mbə Hyalaa manānsi kwəma gəzəkə na va mənī nzə kaa mbəzli, lə sləni ghəratī Yesəw Kəristəw, sa ka ghəshi banavə nefer shi ngəci.

²³ Ma niy nza kwatānə, Yesəw Kəristəw ghwəla ta ghəra sləni ciy, mbəzli kwa dənəw niy nza ghwəmmə va kwəma pəhəti *Məyizə, pa' vəgha vici səkə Hyalaa citəmmə kwal tsa zləbavə sləni ghəratī Kəristəw. ²⁴ Va tsəgha niy mənī kwəma pəhəti Hyala ghalaba va ghwəmmə ka ntsaa immə lə kwal tsa wəzə tsa, ta ndəghə səkə tsa Yesəw Kəristəw ki. Ma ghala pətsa ka Yesəw Kəristəw səkəy na, ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni

3:16 3:16 Ghava 12:7; 17:7-8 **3:17** 3:17 Səvəri 12:40
Hyala: SləniKY 7:38, 53; Ebr 2:2 **3:20** 3:20 Nəw 6:4
3:23 3:23 4:3 **3:24** 3:24-25 Rm 10:4

3:18 3:18 Rm 4:14; 11:6 **3:19** 3:19 Rm 4:15; ka kwal
3:21 3:21 Rm 7:13; 8:2 **3:22** 3:22 Rm 3:9-30; 11:32

tifa, ghwəmmə taa nza va Hyala sa ka ghwəmmə zləbati sləni ci va. ²⁵ Nana sa ghəramti Yesəw sləni ci kiy, a kwal ghəwəniy va ghwəmmə ta zləba sləni ghəratī na va. Mbəzli kwa dəŋw tsa kwəma pəhəpəhə na nza ghwəmmə ghwəlaw. ²⁶ Sa nzanay, war tə zləba tsa zləbavə ghwəy sləni ghəratī Yesəw, mənīŋwəy ghwəy ka ndərazhi Hyala, mbə jakə tsa jakəŋwəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw. ²⁷ Ghala pətsa mənīŋwəy məndi *bateməy, ghalaba jakəŋwəy ghwəy lə Kəristəw, gwananwəy ka ndə kwətīŋ li. Dzəghwa məhərli kwətīŋ na sa ghwəy li ghala pətsa va ki. ²⁸ Va tsəgha nzana, nana kiy, ghala kwa jipə mbəzliy jakəshi mbə Yesəw Kəristəw nashi ghwəla kiw. War yəm ghəshi gwanashi kwa kwəma Hyala, ya ndə ka Zhəwifə na ndə, ya ntsaa kamaa ndə ka Zhəwifə, ya ndə papa, ya ndə yaya, ya zal na, ya war mali na gwa'a. ²⁹ War kama ghwəy mbəzli mbə dəvə Kəristəwəy, mbəzli mbə hwəhwə tsa yakə *Abəraham gə ghwəy kwərakwə. Ya nimaba shi zəmə ghi gəzəkə Hyala va bānci kaa Abəraham lə hwəhwə tsa ciy, a na ghwəy bəla tifa mbə shi kwərakwə ki.

4

¹ Ma slar tsa kwəma dēe na gəzanwəyəy. Ghala mbə lə kwəma zəghwəə zaləə nza va kəghi tsa dəy, war nja mava ghala ka naa nza jəwəyəw. Ya tsəgha naa ndə zəmə ghi ta shi kəghi tsa va gwa'ay. ² Nihwəti mbəzli ka məndiy fəy, ka sləkə, ka ndəghwə lə shi ci va shi gwa'a. Pa' tə vəghwə tsa slanati dəy ta sləkə shi ci va ghəci. ³ Ava tsəgha niy nza kwəma va lə ghwəmmə kwərakwə ki. Ghala pətsaa niy nza ghwəmmə nja ndərazhi kwərakwə kiy, mevivi tsəfəkwə kwa kwəma hyeler lə mbəreketi niy nza ghwəmmə. ⁴ Ma dzəghwa Hyala sa bərkəy vəghwə tsa

nzə ki na, mba'a ghwənikə Zəghwə nzəə dzəghwa hwər tsa mali. Dzəghwa baw mali va yakəghwa, mba'a mənīy ka ndə nəw *kwəma pəhəpəhə na, ⁵ ta mbə ghəciy mbəərəkə mbəzliy niy nza ka mevivi nəw kwəma pəhəpəhə na. Ma nza məntəmmə ka ndərazhi Hyala ki.

⁶ Ma dza Hyala nza ghwəy va ka ndərazhi nzə ki na, mba'a ghwənikə Safə tsa Zəghwə nzəə dzəmbə nefer ghwəmmə. Safə tsa va na, ka har Hyala mbə nefer ghwəmmə: «A Di» kə. ⁷ Nana kiy, mevivi kwəma pəhəpəhə na nza ghwəyəw. Ndərazhi Hyalaa gə ghwəy nana. Njana nza ghwəy ka ndərazhi Hyala kiy, war ta bəŋwəy ni ghwəy shi zəmə ghi fənəy na kaa ndərazhi nzə dza na.

Njasa səvərivata məhərli Pəl va kwəma ka Galatə

⁸ Niy nza mbəradzəy, niy sənata Hyala ghwəyəw, mbəreketi niy tata ghwəy, shiy kama ka Hyala katan na niy sləkəŋwəy na tsəgha. ⁹ Nana kiy, a ghwəy sənata Hyala katan na, mba'a ghwəy zləbavə. Awə na ghwəyəw, a Hyala zləbavəŋwəy kee ni kaa gəzə nzə. Njaa njaa zhini ghwəy zhəghətəvanwəy ta nəw kwəma jijihīwəy, kama vəri ti, ghənzə saa mbay maa mənti nahwəti kwəma ya jəw nzə kia? Wa shiy mənishi zhini ghwəy dī nza mbə dəvə niva shiy, ka mənīŋwəy mevivi shi kia? ¹⁰ Dzəghwa ghwəy mba'a ghwəy kəslimbə ghən kən zəzəə dzəkən nahwəti vici, ya tsahwəti tir, ya nahwəti piya, njasa niy va jijihīwəy mənī, tawam kia? ¹¹ Ma gəla kwəma vay, a bəra hazlənī, vantaa sləni ghəratee va gwanata mbə ghwəy mənta ka sa gəmta na.

¹² A ngwarməhiraa nəw Yesəw, ə cə'wəŋwəyee, a pə ghwəy mənīy, səvəriŋwəyəm mbə kwəma jiji, njasa nzee tsa. Njasa niy zlatee va kwəma jijihira *ka Zhəwifə yən mbə ghwəy kwərakwə.

3:26 3:26 4:5, 7; Zhj 1:12; Rm 8:14-17 **3:27** 3:27-28 Rm 10:12; 1Kwər 12:13; Kwəl 3:9-11 **3:27** 3:27 Rm 6:3; Ef 4:24 **3:29** 3:29 3:7, 14, 18; 4:7 **4:3** 4:3 4:9-10 **4:4** 4:4-5 3:13; Zhj 1:14 **4:6** 4:6 Rm 8:15-16 **4:7** 4:7 Rm 4:13; 8:17 **4:8** 4:8 1Kwər 8:4-6 **4:9** 4:9-10 Ef 1:21; Kwəl 2:8-23 **4:9** 4:9 1Kwər 8:3; Kwəl 2:15 **4:10** 4:10 Nəw 4:19; SləniKY 7:42; Rm 14:5 **4:12** 4:12 1Kwər 9:19-21 **4:13** 4:13 SləniKY 16:6; 2Kwər 12:7

Ma yənəy, məntəra *kwəma jikir na ghwəy ya jəw tsətsəw. ¹³ A ghwəy sənay, ghala vəghwə tsaa niy gəzanwəy ya va Yəwən kwəma wəzə nay, yən gwərapəra niy nza na. ¹⁴ Zəlghwə tsee vay, nja nighə kwəma niy nza na tə ghwəy. Dzəghwa ya tsəgha nzə kiy, niy zlara ghwəyəw, niy ndərətəra ghwəy dibaw. A ghwəy niy ka'wətəra, tsərtsər, njasa nzee ka *ndə kwal tsa Hyala, ya ka Yesəw *Kəristəw də'wə ghən tsa ci ghalaba. ¹⁵ Ghala pətsa vay, tərənəw niy vəshinwəy ghwəy. Dzəghwa nana kiy, gəla vəshi va tibaw. Əy, wa shiy mənishi va kia? E mbay gəzəə dzəkən ghwəy, mbala a ghwəy niy mbəə lakəmə mətə ghwəy ta faghwara yən mbə zəlghwə tsee va nzay, ci ghwəy lakəmə nza ghalaba, pən. ¹⁶ Naa ə məndee ka ndə mbəz tsa ghwəy nana, njana gəzanwəyee kwəma katanə na shəkəna?

¹⁷ Ma mbəzliy pala kwal tsaa zhəghəvəri Yəwən kwəma wəzə na vay, kwəma mbə sa shi va ya jəwəw. War kwal tsaa təhəvərinwəy lə ya, ta mbə ghəshiy mbahəhwənwəy dzəvəgha kabaka shi gwa'a tsəgha na dī tsa dīkəvashi ghəshi va. ¹⁸ Yən kwərakwəy, e dīkəvara ta kwəma kən ghwəy nja mbəzli va, nanzə kiy, ta wəzə tsa tar kabaka ghwəy dīkəvaree na nee, ya hwəmba nzəy, mbə pəla wəzə nzee dzar kabaka ghwəy, nzee mbə ghwəy, lə kamee mbə ghwəy gwa'a. ¹⁹ Əy ma kiy ndərazhi ya ni gaga niy, mbə sa ngəra'wə nzee diba ta kwəma kən ghwəy nja maliy nza va mbə kemahə, pa' fəca ka ghwəy məninwəy nja Kəristəw. ²⁰ Jəw dee sə fəyəmmə lə ghwəy tə pətsa kwətin tsa e gəzanwəy kwəma sənzenva, ta mbə ghwəy favəw. Gwa'a gwa'a hashiree ta kwəma kən ghwəy nana nee ki.

Kwəmaa dzəkən zəghwə mava mali, lə zəghwə mali bəbə na

²¹ A nə ya ngənəwəy di ghwəy ghwəy mbəzliy dī vaa nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa *ka Zhəwifəy, fa favə ma

ghwəy kwəma gəzəkə kwəma va tanaa, njaa? ²² Ma kə kwəma pəhəpəhə na vay: Ya' yavə *Abəraham ndərazhiy zhər bakə kwa mi'i bakə kwərakwə. Tsahwətiy kwa mava mali, *Agar slən tsa nzə. Tsahwəti na, kwa na bəbə na mali, *Sara slən tsa nzə. ²³ Ma na tsa mava va zəghwə nja Agar nanzəy, hwər tsa nzəə bəvə na, njasa ka nihwəti mi'i vaa bəvə kwərakwə. Ma na hwər tsa mali kwa bəbə nja Saray, Hyala də'wə ghən tsa nzə gəzanakə na, kwatanata, ta bə hwər dza gha, kə ngəta, madi na ta bə.

²⁴ Ma kwəma mi'i bakə ni ni favə ghwəmmə kwəma shiy, kwəma nja kwəma fir tsaa dzəkən kwəma *sla kiri tsa slahwə Hyala bakə tsa ghənghən ghənghən lə mbəzli dī naa cimmə. Kwa tanə *sla kiri tsa vay, mə dəlagwa har mənidiy, *Shinay sla Hyala lə mbəzli. Ava ghənzə na Agar ki, mava tsa va. Ndərazhi ya na gwanashi na, mevivi ghəshi. ²⁵ Agarəy, ghənzə na dəlagwa har mənidiy Shinay, tə hidī ka Arapə. Agar vay, a ghwəmmə mbəə yəməti lə məlmə Zherəwzalem ndatsə na. Sa nzana, mbəzli mbə məlmə Zherəwzalem gwanashi na, mevivi kwəma pəhəpəhə na ghəshi. ²⁶ Əy, ma na məlmə Zherəwzalem katanə na mə ghwəmə kiy, bərce va kwəma pəhəpəhə naa dzəkənəw. Ava ghənzə na mənəwəmmə. A ghwəmmə mbəə yəməti lə Sara kwərakwə ki. ²⁷ Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, a kəy:

A jija maliy səəkəmaa yakə zəghwə, vəshi pə ghaa vəshi.

War ngwəmə pə ghaa ngwəmə lala tərənəw va vəshi,

gha gha saa səəkə maa kemahəhwə kemahə ta ya zəghwə.

Sa nzanay, dənba mali ndəghamtim dza naa

yakə ndərazhi kən mali kwa zal, kə mənidi.

²⁸ Ma ghwəy na ghwəy kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, yəmyəm nza ghwəy lə *Izakə. Ka ndərazhi Hyala məninwəy ghwəy katanə katanə, shiy

4:17 4:17 1:7 4:19 4:19 1Kwər 4:15 4:22 4:22 Ghava 16:15; 21:3 4:23 4:23 Ghava 17:18-19; Rm 4:17-20; 9:7-9 4:24 4:24 Səvəri 19:20; Gal 3:23; 4:1; 5:1; Agar: Ghava 16:1 4:26 4:26 Ebr 12:22; ShiZhnj 21:2 4:27 4:27 Ezay 54:1 4:29 4:29 Ghava 21:9

yakəvashi nja kwəma gəzəkə Hyala kaa Abəraham. ²⁹ Njasa niy nzana va ghala mbəradzə, zəghwəə yay nja ndərazhi gwa'a ni na, kala dī ma mətə tsa yay dza kwa bərci *Safə tsa Hyalay, ava war tsəgha zhini kwəma vaa nəwva sana pa' nana ki. ³⁰ Vanta kwəma gəzəkə Zliya Hyala diba, a kəy: «Tihəkəvəri mava lə zəghwəə nzə gwa'a. Sa nzanay, ka dza zəghwəə mavaa zəməvə ghi jakə ghəshi lə zəghwəə mali bəbə naw» kə. ³¹ Ava va tsəgha na kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, mənimmə ghwəmmə nja ndərazhi mava maliw. Əhəŋ, ndərazhi mali bəbə na nza ghwəmmə.

5

*Ka nza ghwəy mevivi kwəma pəhanavə Hyala kaa *ka Zhəwifə ma*

¹ Ghwəmmə kiy, a *Kəristəw bəkəvərimmə mbə dəvə *kwəma pəhəpəhə na ta mbə ghwəmməə gwəra ghən tsa ghwəmmə. Nana kiy, gwəməvə tə ghwəy kwəma. Ka zhini ghwəy zləba ndəə zhəghəŋwəy ta nza ghwəy ka mevivi kwəma pəhəti Hyala ghwəla ma!

² Favəm kwəma dəe na gəzəŋwəy dī. A nə ya ngəŋwəy yən Pələy, war mba'a pə ghwəy zləbati məndiy *slantəŋwəy fə'yasay, ghənzə tsəgha na, gəmta na məti mətīy Kəristəw va tə ghwəy. ³ Ə zhinee gəzəŋwəy kwəma va, favə tə ghwəy, ya wa ntsaa zləbati məndiy slanci fə'yasay, war ta nəw kwəma dəw kwəma pəhəti Hyala dza tsava ndə gwa'a gwa'a, dī na, lə dī ma na!

⁴ War mba'a pə ghwəy pəla kwal tsa mənīŋwəy ka mbəzliy dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība, lə nəw kwəma pəhəpəhə nay, ghalaba na, a ghwəy tihəvəriŋwəy lə Kəristəw kwərakwə ki, ndaŋ nza ghwəy kaa zhəhwər tsa Hyala va məntəŋwəy na mbə Kəristəw. ⁵ Ma ghəy na na ghəyəy, a ghəy sənay ta zhəghətəŋəy dza Hyala ka mbəzliy dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tība, sa zləbavə ghəy sləni ghəratī Kəristəw

tə ghəy. Ava kwəma fəy ghəy ghən tsa ghəy gəzliŋə ti səvəri mbə bərci *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa. ⁶ War mba'a kə ndə zləbavə jakəy lə Yesəw Kəristəwəy, slanti ndə fə'yasa, lə slanti ma ndə na, ghala mbə va Hyalaw. Kwəmaa gwəramti wəzə na mbə kwəma vay, zləbati sləni ghəratī Yesəw Kəristəw tə ghwəmmə, lə dī nihwəti mbəzli kwərakwə.

⁷ Ma kwatəŋay, lə kwal tsa katan tsa niy ghati ghwəy zləba sləni ghəratī Yesəw Kəristəw. Sana kiy, wa ntsaa zhini vaa ngədītəŋwəy ta zlata nəw na katan na va kwəma kia? ⁸ Ma kwəma ngəngədīŋwəy gəla mbəzli va va li tsəgha nay, sənay tə ghwəy, kwəmaa səkə va Hyalaa harvəŋwəy, a ghwəy mbəə nza li naw! ⁹ Gwəməvə tə ghwəy kwəma mbə kwəma mənī ghwəy, a kə məndiy niy, cinjini manati məndi war jəwə tsətsə ka naa pəslamti shi sa gwanashi, kə məndiy ni. ¹⁰ Yən kiy, a Ndə sləkəpə gəzara kwəma mbə nəfə tsee dzəkən ghwəy, mba'ee sənay katan na, pən. Ghwəyəy ka dza ghwəy zəzəti kwəma ghəŋghən lə sa zəzətee vaw. Ma na ntsaa ngədītəŋwəy va, ya ndə ka waba nay, ta basə ngwəvə dza Hyalaa dzəkən.

¹¹ Ma na nee kiy ngwarməhiraa nəw Yesəwəy, ya war tsəgha na nihwəti mbə gəzə, wa ghwəlay na Pəl mbə gəzəpə war ndə slanti na fə'yasa dza Hyala nighə ndə ka ntsaa dzəghwa kwəma nzə, kala hazləni ma kə, kə ghəshiy, dzərvəə slaslara ghəshi. Ghwəlara pən niy nza mbə gəzəpə kwəma va tsəghay, wa na kwəma sasara ghəshi va ngəra'wə ti kia? Mba'a kə ndə gar mənīy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tība lə *sla fə'yasa nzay, ka dza kwəma məti Yesəw vəgha tsəm zhanshi kaa mbəzli ghalaba ya war ə gəzə məndi kwəma ci nzaw. ¹² Ma kwəma gəla mbəzli va vəya ta na tsee ghənəy, shi dīkəvashi ghəshi va ta gəzəŋwəy, war ka sla fə'yasa, kə ghəshiy, tsə'wamti tə ghəshi gwanashi fəlgən, lə shəpər shi ta!

4:30 4:30 Ghava 21:10 **5:1** 5:1 2:4; 4:5, 9; 5:3 **5:3** 5:3 3:10, 12; Rm 2:25 **5:5** 5:5 2:16; Rm 8:23-25 **5:6** 5:6 3:28; 5:22; 6:15; Rm 4:11; 1Kwər 7:19; Ef 6:23 **5:8** 5:8 1:6-7 **5:9** 5:9 1Kwər 5:6 **5:10** 5:10 1:7 **5:11** 5:11 6:12, 14; 1Kwər 1:23

*Ghəngħən na shi səkwa hwətəl tsa ndə ngəri ti shi, lə shi dī *Safə tsa Hyala dēwdew tsa*

¹³ Na na ghwəy na ghwəy kiy ng-warməhiray, sənay tə ghwəy, Hyala harvəŋwəy naa dzəghwa kwal tsa nzə, ta gwəra ghən tsa ghwəy ghwəy, kala sləwanjwəy kwəma pəhəpəhə na ghwəla, pə ghwəy. Nanzə kiy, əntaa ghwəy ni na, njana ndanəy na kwal tsa gwəra ghən tsa ghəyəy, ə dza ghəy dza ta məməni ya nimaba shi dī vəgha ghəy basa, pə ghwəy ma. Əhəŋ. War dī pə ghwəy dīva kwa jipə ghwəy, ka kəkəkəti ghən tsa ghwəy. ¹⁴ *Kwəma pəhəti Hyala va nə na: «Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa dī gha va ghən tsa gha kwərakwə!» kəy, mba'a kə ndə nəwti kwəma va na, aa kərkamti nəw kwəma pəhəti Hyala gwanata. ¹⁵ Ma war mba'a pə ghwəy kəslimbə ghən mbə ngwəngwəliva kwa jipə ghwəy ka i i ghən tsa ghwəy, nja shəkwardeshiy, sənay tə ghwəy, ta ghavə dza ghwəy zamti ghən tsa ghwəy, mbə gəla kwəma va tsəgha, pə ghwəy.

¹⁶ Favə tə ghwəy kwəma dēe na gəzanjwəy: Zlanayəm ghən tsa ghwəy kaa Safə tsa Hyala, a ghəci ciŋwəy njasa ka ghwəy dza kwa kwal tsa Hyala. Ghalaba kiy, ka dza ghwəy məni kwəma səkwa hwətəl tsa ghwəy ti ghwəlaw. ¹⁷ Ma shi səkwa hwətəl tsa ndə ngəri ti shiy, ghəngħən na ghəshi lə ni dī Safə tsa Hyala shiy. Ni dī Safə tsa Hyala shiy kwərakwə kiy, ghəngħən ghəshi lə ni dī vəgha shiy. War ə hwəci ghəshi, ka njəghəzliiva kwa jipə shi. Dzəghwa ki na, kala mbə ghwəy məni kwəma wəzə na va dī ghwəy məni nzə. ¹⁸ Mba'a kə Safə tsa Hyala dēwdew tsa mbə sləwanjwəyəy, ka mbə kwəma pəhəpəhə naa zhiniy sləkətəŋwəyəw.

¹⁹ Ma na ni dī vəgha shiyəy, mbəmbə na ghəshiw, avanashi: Məni ghwərghwər, ka məni kwəma rədfa rədfa na, lə kwəma ha'wə ha'wə na, ²⁰ ka ta mbəreketi,

ka məni dəfəl, lə dafə shiy, kala dī ma kwəma nihwəti mbəzli, ka mbəz, ka hərħə, ka bə nəfəə dzəkən ndə, ka məni gabə lə mbəzli, ka tihəva, ka məni shiy ghəngħən nihwəti ghəshi lə nihwəti, ²¹ ka dī shi ndə, ka ghiva lə sa shiy ghipə, lə ka zəmə zəmə gəmgəm na va, mba'a məməni nihwəti gəla shi tsəgha ni va. Njasa niy gəzəkəŋwəy ya va kwatanay, tsəgha zhinee gəzanjwəy sənənva ba, gəla mbəzliy məni niva shiyəy, ka kwəmavə nzəy ghəshi tə pətsa sləkə Hyalaw.

²² Ma na ni ka Safə tsa Hyala shiy məni səvəri mbə ndə nashi kiy, avanashi: Dipə, vəshi, zərkə, sə'wa kwəma, zhəhwər, wəzə hwər, garə tə kwəma katanj, ²³ wəzə nəfə, lə ndəghwə ghən va kwəma, ava tsəgha. Ma ntsaa məni ni tsəgha ni va shiy kiy, fəti və dzar kwa kwəma pəhəpəhə na ya namabaw. ²⁴ Ma na mbəzliy ni, mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw nza ghəy, kə ghəshiy, a ghəshi paslamti vəgha shi lə hwətəl tsa səkwa mbə vəgha shi ta shi gəmgəm ni gwa'a, vəgha tsəm tsa pəəsliti məndi Kəristəw. ²⁵ Ma yəwən piy tsa kwəmavə ghwəmmə tsay, Safə tsa Hyala dēwdew tsa ndammə na. Njana nzana tsəgha kiy, zlay ghwəmmə a ghəci sləwammə njasa dī na. ²⁶ Ka kəli ghən ghwəmmə ma, ka bə bə nəfə ghwəmməə dzəkən nihwəti mbəzli ma, ka hərħə ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə dība ma, ava tsəgha.

6

Kəətivam mbə kwəma kən ghwəy kwa jipə ghwəy

¹ A ngwarməhiraa nəw Yesəw, mba'a kə tsahwəti ndə mbə ghwəy mənti *kwəma jikir na ya gəla namaaba kwəma nay, kəəti pə ghwəy kəəti ntsa va, a ghəci zhəghəvaa zhəghwa kwal tsa ci wəzə tsa. Ghwəy ghwəy mbəzli nza bərçi *Safə tsa Hyala va mbə kəətiy, war sahə pə

5:13 5:13 1Kwər 6:12; 10:23-24; 1Pi 2:16 5:14 5:14 SləniTaH 19:18; Rm 13:9 5:15 5:15 Zhk 4:1-2 5:16 5:16 5:25; Rm 8:2-13 5:17 5:17 Rm 7:13-23 5:18 5:18 Rm 6:14; 7:4 5:19 5:19-21 Rm 1:28-32; 1Kwər 6:9-10; Ef 5:3-5; Kwəl 3:5-8; 1Tim 1:9-10; 2Tim 3:2-5; 1Pi 4:3; ShiZhnj 22:15 5:22 5:22 Ef 5:9 5:23 5:23 1Tim 1:9; 2Pi 1:6 5:24 5:24 2:19; 6:14; Rm 6:6; Kwəl 3:5; 1Zhnj 3:6 5:25 5:25 5:16; 1Kwər 6:19; Ef 4:30 5:26 5:26 Rm 12:10; Flp 2:3 6:1 6:1 Mt 18:15; Zhk 5:19; 1Kwər 10:12

ghwøy dzaa gəzanci kwəma, lə məhərli wəzə na. A nanzə kiy, məni tə gha məhərli wəzə, gha gha ntsaa dza vaa dza ta kəəti ndə, vantaa gha dzaa zhəmbəŋa lə ghaŋayəy mbə məni kwəma ci va jikir na kwərakwə ƒa. ² Ə pə ghwøy kəkəkəti ghən tsa ghwøy mbə kwəma kən ghwøy shəndəkə na. Ghalabay, kwəma ƒanavəŋwəy *Kəristəw ta məni nzə, na sa mən̄ti ghwøy tsəgha. ³ Mba'a kə ndə mən̄ti ghən tsa ci, nja ma yənəy, ntsa pərda tsa nzee, kə, kala gar nza ghəci tsəghay, ghən tsa ciy səəti tsava ndə də'wə ghən tsa ci. ⁴ Ya wa ndəy, a kə nəwamti sləni məni na gwanata, sa wəzə na kəy, ma nza ghəci fal ghən tsa ci. Ka pəla yəmə sləni ci ghəci lə na tsahwəti ndə ma. ⁵ Sa nzanay, ya wa ndə dza naa nighəə dzəkən na kən ghən tsa ci kwəma.

⁶ Mba'a kə ndəə ƒəni kwəma Hyala kaa tsahwəti ndəy, təhə kə tsa ƒanancim va ndə kwəma Hyalaa təhə shi və wəzə ni, ghəshi lə ntsaa ƒananci kwəma va.

⁷ Ma na kwəma ƒee gəzəŋwəyəy, ka ngədiŋwəy kwəma ma, Hyala na nanzəy, ndə tifa gar tsabanati tsabana liw. Shi ka ndəə tsəŋwəmbə mbə hidiy, ghəshi ka ndəə mən̄i səkəkə kwamti. Tsəgha na lə ghwəmmə kwərakwə. Ya wa ndəy, ge'i lə sləni ghərahwə na dza naa kwəma zhəmə ci. ⁸ Mba'a kə ndəə mən̄i war shi səkwa hwətəl tsa ci ti shiy, ta zay dza na mbə mən̄i kwəma hwətəl tsa ci va kwərakwə. Ma mba'a kə ndəə mən̄i war kwəma canci Safə tsa Hyala na, ta kwəma piy tsa kədi ma dza ndə mbə nəw kwəma canci Safə tsa Hyala va kwərakwə. ⁹ Ghənzə tsəgha kiy, mən̄i pə ghwəmmə mən̄i kwəma wəzə na, kala dali ma və. Sa nzana, kala dza pə ghwəmmə dalimməy, ta kwəməvə zhimə ghwəmmə dza ghwəmmə, sa ka vəghwə tsa va mən̄iy. ¹⁰ Ava va tsəgha na kiy, ya war hwəmbə kwəməvə ghwəmmə kwaləy, ə pə ghwəmmə mən̄i wəzə kaa mbəzli gwanashi. Kwatama kaa

ngwərməhimmə nəw ghwəmmə Yesəw li shi.

Kwa kərn̄i ci kwəma Pəl, lə səkəwəpə tsa ci

¹¹ Kwa kərn̄i shi nashi ghwøy ni kiy, lə dəvee də'wə ghən tsee tsasliŋwəyshee. A ghwøy mbay sənay, ya tə bəvə bəvə tsa shi. ¹² Ma mbəzliy dikəvashi vaa dzəmbə gəzəŋwəy, war ghwøy *slanti fə'yasa, kə ghəshiy, mbəzliy di mən̄i shiy war ta təbanshi kaa mbəzli gwa'a tsəgha na ghəshi. Ə hazlən̄i ghəshi va nəghətaa *ka Zhəwifə dzaa sanshi ngəra'wə, sa ka ghəshi ni, war kwataka mət̄i *Kəristəw vəgha tsəm dza naa mbəliti mbəzli, kə ghəshi. Va tsəgha fəmbə ghəshi kwəma *sla fə'yasa. ¹³ Ma kwəma gəzee vaa dzəkən shi tsəghay, sa nzana ya ghəshi ghəshi mbəzliy slanti fə'yasa vay, ka nəw kwəma pəhanavə Hyala kaa ka Zhəwifə ghəshiw. War ta slaslantəŋwəy fə'yasa, ta mbə ghəshiy vəshi vəshi shi, ka kəli ghən tsa shi lə ghwøy, sa dza ghwøy ƒanatishi fəti, na nashi kwəma mən̄i ghəshi ti gwa'a tsəgha. ¹⁴ Ma na nēe ta na tsee ghənəy, sə tifa ka vəshee li kala war lə kwəma mət̄i tsa mət̄iy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw tə tsəməw. War tə kwəma mət̄i ci va mət̄iy nay, shi gəmsh̄i ni nighee shiy ya niməƒa shiy tikə tə hid̄i ni. Ma mbəzli tə hid̄i kwərakwə ki na, nja shi gəmsh̄i ni ghəshi nashi ni ya va shi ƒee.

¹⁵ Nana ghala mət̄iy Yesəw ta mbəzliy, ghala mbə kar ntsaa slanti fə'yasa, lə ntsaa slanti ma va Hyalaw. War zhəghanti piy tsa ghwəmmə ka yəwən na sa di Hyala gwa'a tsəgha. ¹⁶ Ya tsaməƒa ndə na ntsaa nəw gəla tsa tsəgha tsa va kwaliy, nzəyəy zərkə tsa Hyala lə wəzə hwər tsa nzə li, ghəshi lə mbəzli Hyala katan̄ katan̄ ni gwanashi.

¹⁷ Dza nzay, ka dzee di ndəə səsəəra məhərlee lə zhiniy ƒəƒəw kwəma gəzəmtəŋwəy ya na difaw. Ma yənəy, ya war veviyerhi tə vəghee niy, a ghəshiy

6:2 6:2 1Kwər 9:21; 2Kwər 11:29 **6:3** 6:3 1Kwər 4:7 **6:5** 6:5 Rm 2:6; 14:12 **6:6** 6:6 1Kwər 9:11, 14 **6:8** 6:8 Zhj 3:6; 6:63; Rm 8:6, 13 **6:9** 6:9 2Tes 3:13 **6:10** 6:10 Zhj 13:34; Rm 12:10; 13:8; 14:15; 1Kwər 8:1; vəh. 13; 2Kwər 8:7-8; Gal 5:6, 13-14; Ef 5:2; Flp 2:2; 1Tes 3:12; 4:9; 1Tim 1:5; Ebr 13:1; 2Pi 1:7 **6:11** 6:11 1Kwər 16:21
6:12 6:12 5:2, 11 **6:14** 6:14 1Kwər 1:23, 29, 31; 2:2; Gal 2:19 **6:15** 6:15 5:6; Rm 6:3-4; 2Kwər 5:17; Ef 4:24
6:16 6:16 Cem 125:4-5 **6:17** 6:17 2Kwər 4:10

cinti kaa ndə, mava tsa Yesəw Kəristəw nzee, kə ghəshi.

¹⁸ A ngwarməhiraa nəw Yesəw, tifa kərayee, nza ghwəy nza ki, məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwanəŋwəy. *Amin.

Zliya tsasliti Pəl kaa ka Efesə Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ghala vəghwə tsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci kwa fərshina niy nza na, (nighəm mbə vəh 3:1 lə 4:1). Daŋ tsa mbəzliy, ghəci kwa fərshina tə hidfi ka Rəm na, kə ghəshi. Dzəghwa nihwəti mbəzli ɓa na, ghəci kwa fərshina tə hidfi ka Shezare na, kə ghəshi.

Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Efesə tsasliti Pəl zliya na. Ma məlmə Efesə vay, məlmə dikə na na, tə hidfi Azəy niy nza na. Mbəzli ka zhəghə dəvə tə hidfi ghəngħən ghəngħən ka naa səkəkə dzəmbə, sa nza məlmə va vəgha kwəfa dikə na. Ghala pətsaa wə Pəl kwa mahkana wə ciy, aa niy nzəyəhwə nzəy mbə məlmə va piya mahkan. A ghwəy dzaa kəsata kwəma va mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 19:1 mba'a tə vəh 20:1. Zhini sa kəramti na kwa mahkana wə ci difa na, mba'a niy harvə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə Efesə ta gəzanshi kwəma. Kwəma va ɓay, mbə Zliya ka kwal Yesəw, vəh 20:17-38 na.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 pa' tə vəh 2:1-10 Pəl mbə gəzə njasa məntəmmə Hyala wəzə hwər tsa nzə tərəŋw dalala ghwəmmə mbəzli nzə; mba'a mbəlītəmmə səvəri mbə dəvə mətī.

Vəh 2:11 pa' tə vəh 3:1-21 Pəl mbə gəzə dzəkən kwəmaa niy ghwəbəy Hyala, mba'a vadatiy dzəti ngwəla, nza mbəzli mbə sənata. Ma zəzə kwəma nzə va vadati Hyala tə ngwəla kiy, mba'a jakəti mbəzliy nəw Yesəw gwanashi ta nza ka hwəhwə tsa kwətīŋ tsa. Mbəzli ka Zhəwifə lə niy kamaa ka Zhəwifə na,

mbəzli kwətīŋ ghəshi, war Yesəw sa tə ghən shi gwa'a tsəgha.

Vəh 4 pa' tə vəh 6:1-9 Pəl gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw, nza ghəshi nzəyshi jakəjakə, ka dīva, ka mənī shiy təbə va mbəzli Hyala, lə bərçi safə tsa Hyala ta mətəhəva ghəshi kwa kwəma kwa kwəma.

Vəh 6:10-24 Pəl gəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw nza ghəshi bəvə shi mbəz, ghəngħən ghəngħən, shi ɓanavəshi Hyala ta dza ta pa lə hyeler mba'a ndə jaka ghəci mazə tsa shi, nza ghəshi təfanakənsi.

Kwəma dikə na mbə zliya nay, shəndəkə tsa tə Yesəw Kəristəw lə mazə tsa mənī naa dzəkən mbəzli dikə dikə ni mə ghwəmə lə ni tikə tə hidfi, mba'a jakə tsa jakəshi mbəzliy nəw Yesəw ka vəgha kwətīŋ.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa təravə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kaa ngəŋwəy tsaslee, ghwəy mbəzli Hyala mbə məlmə Efesə, mbəzliy jakəshi lə Yesəw Kəristəw, ka nəw lə nəfə kwətīŋ. ² Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndaŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy.

*Fal Hyala ghwəmmə ta shi wəzə ni fəyəmmə na tə mbərkə sləni ghəratī Yesəw *Kəristəw*

³ Fal Hyala Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ghwəmmə, sa nzana mba'a mərshiy ndammə ya nimaɓa shi nzə wəzə ni mə ghwəmə gwanashi tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Kəristəw. ⁴ Hyala ghwəla ta nga hidfi tərətəmmə na, ta nza ghwəmmə ka mbəzli nzə, tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Kəristəw. Ta mbə ghwəmmə nza dēwdēw kala fəti dzar kwa ghwəmmə kwa kwəma nzə tərətəmmə na. ⁵ Sa dītəmmə Hyala kiy, dza na kwatəŋata na, mba'a məntəmmə ta nza ka ndərazhi nzə tə mbərkə

sləni ghəрати Yesəw Kəristəw. Ava ghənzə na nanzə kwəma tarəti Hyala lə ghwəmmə, səvəri mbə wəzə hwər tsa nzə. ⁶ Ghənzə tsəgha kiy, fal Hyala ghwəmmə ta zhəhwər tsa nzə va dalala tsa mənti na tə ghwəmmə, tə mbərkə Zəghwə nzə va diti na.

⁷ Tə mbərkə miymiy Kəristəw shəkəshi mbəlimmə ghwəmmə, zhini tə mbərkə ghəci Hyala pəlatammə kwəma ghwəmmə jikir na mənti ghwəmmə kwa hwər nzə. Ava tsəgha cikəvəri Hyala njasa nza dikə tsa zhəhwər tsa mənti na ta ndə ngəri. ⁸ Dzəghwa na səvəri mbə wəzə hwər tsa nzə va tərəjw tsa məntəmmə na kiy, mba'a ndammə məhərli tərəjw lə sənata kwəma tərəjw diba. ⁹ Ta mbə ghwəmmə sənata kwəma nzə va niy təkəti na məni nzə səvəri mbə Yesəw Kəristəw, mba'a niy mbələy. Ghala kwatanata niy təkəti na məni kwəma va, lə wəzə hwər tsa nzə. ¹⁰ Ge'i tə kwa kəni vəghwə dza Hyalaa kəni məni kwəmaa niy təkəti na va. Ka na dzay, basə basəti shi mə ghwəmə lə shi tə hidfi gwanashi, mba'a fambəshi mbə dəvə Kəristəw, ta məni mazə ghəciy dzəkən shi kwətiy.

¹¹ Hyala məni na shiy gwa'a njasa tarəkə na, lə njasa di na də'wə ghən tsa nzə. Va tsəgha təravəjəy na ghala kwatanata, njasa niy təkəti na, ta mbə ghəy nza ka shi nzə, tə mbərkə jakəva tsa ghəy lə Kəristəw. ¹² Ta mbə məndiy fal dikə tsa Hyala tə mbərkə ghəy ghəy shiy 'wa vaa banavə nefer ghəy kaa Kəristəw!

¹³ Ghwəy kwərakwə kiy, sa favə ghwəy gəzə Yəwən kwəma katanə na va wəzə na citəjwəy kwal tsaa mbəlījwəyəy, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw. Dza Hyala ki, mba'a fati lamba nzə tə ghwəy lə Safə tsa nzə dəwdəw tsa, njasa niy gəzəkə na va məni kwatanə. ¹⁴ Nana ki, njana kwəmavə ghwəmmə *Safə tsa Hyala dəwdəw tsay,

ta kwəmavə shi wəzə ni fənəy Hyala kaa mbəzli nzə dza ghwəmmə. Tə Safə tsa va sənay ghwəmmə, ta kwəmavəshi dza ghwəmmə, pə ghwəmmə. Fəca dza Hyalaa kərkamti mbəlimmə dza ghwəmmə kwəmavə shi va gwanashi. Va tsəgha kiy, fal dikə tsa Hyala ghwəmmə!

Kwəma mananta Pəl 'wəsa kaa Hyala ti

¹⁵⁻¹⁶ Tə mbərkə kwəma va gwanatay, tərəjw mənəe 'wəsa kaa Hyala. Ya hwəmbay, mbə mananta 'wəsa nzee tə ghwəy diba, sa favə njasa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw, zhini tərəjw ghwəy di mbəzli Hyala. Ya war hwəmba nzee mbə cə'wə kiy, ¹⁷ mbə cə'wə kee nza va Hyala Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, ghənzə Didi kwa shəndəkə, a ghənzə bəjwəy Safə tsa nzə, ta sənata kwəma, ka ciñwəy Hyala, ta mbə ghwəy sənata wəzə. ¹⁸ Mbə cə'wə, kee nza ta mbə ghənzə ghwənamtəjwəy məhərli ghwəy, ta mbə ghwəy sənashi shi harəjwəy Hyala va ta fə ghən ghwəy gəzliñə ti shi. Mba'a ta mbə ghwəy sənay njasa nza dimə tə shəndəkə tsa fəy Hyala ta fəe dzəti mbəzli nzə. ¹⁹ Mbə cə'wə kee nza diba ta mbə ghwəy sənay njasa nza tərəjw tsa bərci Hyala 'yahə'yahəshi, mba'a ndamməshi ghwəmmə mbəzliy banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw. ²⁰ Ghala pətsa zhinikəmə Hyala va Kəristəw kwa kwəli, mba'a bəvəə fəy ka mazə tə kwa bəzəmə nzə mə ghwəməy, bərci va niy ghəрати na sləni va gwanata. ²¹ Sa fəy na tiba ki na, ka məni mazə ghəciy dzəkən hyeler gwanashi, lə dzəkən shi nza bərci və shi dikə dikə ni, lə shi hazləni məndi və shi tə hidfi, lə shiy sləkəpə tə hidfi gwanashi, mba'a dzəkən slən shi har məndi slən tsa shi ya mbə vəghwə tsa sənənvə tsa, ya mbə vəghwə tsaa dzaa səəkə. ²² A Hyala bəvəə shiy gwanashi,

1:7 1:7 tə mbərkə miymiy Yesəw mbəlīshi mbəzli: Kwəl 1:13-14; miymiy: Ef 2:13; Rm 3:25-26; Kwəl 1:20; 1Zhj 5:7; dikəy zhanta hwər tsa Hyala ta ndə ngəri: Ef 2:7 **1:9** 1:9-10 1:22; Kwəl 1:16, 20 **1:11** 1:11 1:4; Rm 8:28-29 **1:13** 1:13 4:30; 2Kwər 1:22; Kwəl 1:5 **1:14** 1:14 2Kwər 1:22 **1:15-16** 1:16 Kwəl 1:3 **1:17** 1:17 5:17; Fir 2:6; Kwəl 1:9-10 **1:18** 1:18 4:4; Kwəl 1:12 **1:19** 1:19-20 2Kwər 13:4; Kwəl 2:12 **1:20** 1:20 SləniKY 2:33; Kwəl 3:1 **1:21** 1:21 6:12; Rm 8:38; Gal 4:8-9; Kwəl 1:13, 16, 20; 2:9-10, 15, 20 **1:22** 1:22 1:10; 4:15; 5:23; Cem 8:7; Kwəl 1:18; 2:19

mba'a fanambəshi mbə dəvə Kəristəw ta sləkəshi ghəci. Dza na mba'a mənti ka ghen tsa kən mbəzliy nəw Yesəw gwanashi. ²³ Ma mbəzliy nəw Kəristəw kwərakwə ki na, vəgha Kəristəw ghəshi. Kəristəw na, tifa ghəci gwanay tsa ci mbə mbəzliy nəw, ghəci sa tə hidfi gwanashi ya pa' kwəmafa difa.

2

Wəzə hwər tsa Hyala ndammə ma piy tsa 'war'war tsa

¹ Niy nzay, ya tsəgha niy nza ghwəy tə ghwəmənəwəy, nja mbəzli bəkwə bəkwə ni niy nza ghwəy kwa kwəma Hyala, va sa dfanati ma ghwəy fəti mba'a va kwəma ghwəy jikir na. ² Sa niy nzanay, war njasa məni mbəzli tə hidfi ni nəw ma Yesəw niy məni ghwəy shiy kwərakwə. Ka ghwəy dzay, ka dī fəti niy nza, ta məni kwəma dī mazə tsa hyelerəy nzəy dzar mbə safə. Ya tsəgha nzə sanay, *hil tsa va sləwa na mbəzliy dī ma fəti va Hyala. ³ Ghwəmmə kwərakwə kiy, tsəgha niy nza ghwəmmə gwanammə, njasa nza ghəshi va, ka məni war shi dī nəfə tsa ghwəmmə. Ka pəla war məni shi maw vəgha ghwəmmə, lə shi dī məhərli ghwəmmə. Sa niy nza nzəy tsa ghwəmmə va tsəgha katan katan kiy, va tsəgha niy nza ghwəmmə ka mbəzli nza fəti və shi kwa kwəma Hyala kwərakwə ki, njasa nza nihwəti mbəzli va sana.

⁴ Dzəghwa ki na, dikəy wəzə hwər va Hyala tə ghwəmmə. Sa nzana tərənəw ghənzə dītəmmə kiy, ⁵ ya tsəgha niy nza ghwəmmə nja mbəzli bəkwə bəkwə ni kwa kwəma nzə va kwəma ghwəmmə jikir na na, dza na mba'a ndammə piy kwasəbə *Kəristəw kwərakwə. Ava va tsəgha kiy, war tə mbərkə zhəhwər tsa Hyala tə ghwəy mbəlinəwəy ghwəy sana. ⁶ Səvəri mbə jakəva tsa

ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw ndammə Hyala bərciy sati mbə məti, mba'a ndammə məni mazə kwasəbə Yesəw mə ghwəmə. ⁷ Wəzə tsa məntəmmə Hyala va mbə Yesəw Kəristəwəy, ta mbə nihwəti mbəzliy taa nza, mbə tsahwəti vəghwə tsaa dzaa zhikəə sənay njasa nza dikə tsa zhəhwər tsa nzə ta mbəzli, ka tanamti nihwəti shiy gwa'a gwa'a, nə na. ⁸ Sa mbəlitənəwəy Hyala vay, tə mbərkə sləni ghərati ghwəy naw, vəli tə gəm vəlitənəwəy na, war tə zhəhwər tsa nzə tə ghwəy gwa'a tsəgha na. Səvəri mbə sa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa zhəhwər tsa nzə va. ⁹ Məniy mbəli tsa mbəlitənəwəy Hyala dzar kwa sləni mənti ghwəy, gar nə ndə na: «Tə slənee mbəliree» kə, ka məni fəgəw. ¹⁰ Gha ghwəmmə mənimmə njasa nza ghwəmmə tsa sanay, tə sləni ghərati Hyala na, səvəri mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəw məntəmmə na tsəgha. Sa nzana, ghwəmmə də'wə ghen tsa ghwəmmə sanay, sləni ghərati Hyala nza ghwəmmə, ta mbə ghwəmmə ghəra na wəzə na sləni. Sləni wəzə na va dza ghwəmmə ghəray, Hyala va də'wə ghen tsa nzə gwəmanti na ghala kwatanata, ta mbə ghwəmmə ghəra nzə.

*Jakəva ka mbəzli kwətin ni tə mbərkə Yesəw *Kəristəw*

¹¹ Nighətim sənənvay, *ka Zhəwifə yakənəwəy məndiw. Ka Zhəwifəy, «Mbəzliy *slanti fə'yasa nza ghəy na ghəy» kə ghəshi, ma ghwəy na, mbəzliy slanti ma fə'yasa ghəshi harəwəy. Fə'yasa slanti ghəshi va tala kiy, sləni mənti ndə ngəri lə dəvə ciy dzəti ndə na. Ghwəy ghwəy ka Efesəy, zəzəvəm njasa niy nza ghwəy kwatanə. ¹² Ghala pətsa vay, mbəzli kərakə kərakə ni lə Kəristəw niy nza ghwəy. Niy nza jakəva

1:23 1:23 vəgha Kəristəw na mbəzli nəw: 2:16; 4:1-16, 25; 5:30; 1Kwər 12:4-11, 27; Kwəl 2:19; 2:14, 18; 4:1-6; Kwəl 3:15; Kəristəw na sa tə hidfi gwanashi ya pa' kwəmafa: 3:19; 4:10 **2:1** 2:1 2:5 **2:2** 2:2 6:12; Zhj 12:31; 14:30; SləniKY 26:18; 1Zhj 2:16 **2:3** 2:3 5:6, 8; Rm 1:28; Kwəl 3:6 **2:4** 2:4 Rm 8:39; 9:16; Zhk 5:11 **2:5** 2:5 2:8; Rm 3:24; 6:13; Kwəl 2:13 **2:6** 2:6 1:3; Kwəl 2:12; 3:1 **2:7** 2:7 1:7; Rm 5:20 **2:8** 2:8 Mt 20:15; Zhj 4:10; SləniKY 15:11; Gal 2:16 **2:9** 2:9 Rm 3:28; 1Kwər 1:31; 2Tim 1:9; Tit 3:5 **2:10** 2:10 Tit 2:14 **2:11** 2:11-13 Rm 11:17 **2:11** 2:11 5:8; sla fə'yasa: Gal 5:6; Flp 3:3 **2:12** 2:12 Rm 9:4; 1Kwər 15:19; Kwəl 1:21-22; 1Tes 4:13; kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə niy nza shiy gəzəkə Hyala fə kaa ni nzə mbəzliw: 2:19

tsa ghwəy tifa lə hwəlfə təravə Hyala nja ka Zhəwifəw, ka məlmə niy nza ghwəy və shi. Ma kwəma wəzə na niy pəhəti Hyala ta mananshi kaa mbəzli mbə nanzə va hwəlfə təravə nay, niy nza kwal va ghwəy gar kwəmavəw. Tikə ghwəy niy nza lə nzəy tsa ghwəy tə hidfi ni ngar ki na, niy nza na ghwəy kwəma wəzə na fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti, ta kwəmavə tifa. Niy sənata Hyala katanj na ghwəyəw, tsəgha niy nza ghwəy. ¹³ Sa jakəŋwəy ghwəy lə Yesəw Kəristəw nana kiy, ghwəy ghwəy mbəzliy niy nza va kərakə ni lə Hyala na, ndəkwə ndəkwə zhəghəŋwəy ghwəy li nana. Tə mbərkə miymiy ci va shəkəshi nza ghwəy tsəgha. ¹⁴ Kwatanjəy ka jaka niy nza ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Dzəghwa Yesəw mba'a bəkə zərkə dzəghwa jipə shi, mba'a jakəti ka Zhəwifə lə mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ka hwəlfə kwətiŋ na. Lə məti ci ngəzlamti na zlaraa niy tihəvərimmə, dza na mba'a banti mbəz tsa kwa jipə ghwəmmə. ¹⁵ Kwəma pəhəti ka Zhəwifə lə shi gəzəpə na məni ghəŋghən ni gwa'ay, aa paslamtishi, ta mbəə jakəti hwəlfə bakə na va ka hwəlfə 'war'war na kwətiŋ, mbə jakəva tsa shi li. Dza na mba'a faghwa zərkə kwa jipə shi tsəgha ki. ¹⁶ Lə kwəma məti ci va vəgha tsəməy, li paslamti na mbəz tsa kwa jipə hwəlfə bakə na va, li ghəci jakətishi ka vəgha ndə kwətiŋ, zhini mba'a sləkati kwəma kwa jipə shi lə Hyala. ¹⁷ Ava tsəgha səkə Yesəw Kəristəw gəzanjwəy Yəwən kwəma wəzə na bəpə zərkə, ghwəy mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kərakə ni vəgha Hyala, mba'a kaa ngəŋəy ghəy ka Zhəwifə, ghəy ni ndəkwə ni vəgha nzə. ¹⁸ War tə mbərkə Yesəw Kəristəw kwəmavə ghwəmmə kətiva gwanammə dzəvəgha Didi Hyala. *Safə tsa Hyala tsa kwətiŋ tsa kəətitəmmə na ta tsəhə vəgha Hyala.

¹⁹ Ma nana kiy, ghwəy ghwəy mbəzliy

kama vaa ka Zhəwifəy, ka səkə səkə, ya ka məlmə nza ghwəy ghwəlaw. War jakə nza ghwəy gwananjwəy mbə hwəlfə mbəzli Hyala, mbəzli kəghi tsa nzəə gə ghwəy nana kwərakwə. ²⁰ Ghwəyəy nihwəti hərəzli ndəbəti məndi ciki li shi nza ghwəy. Ma ka gəzə kwəma Hyala ghəshi lə *ka kwal Yesəw na, hərəzli fə məndi səfa ciki li shi. Dzəghwa Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci na hakwə tsaa jihəti ciki tsa va ghəci. ²¹ Ghəci mənti na ciki tsa va dzəŋ dzəŋ, zhini tə mbərkə ci ghəci kəlivaati. Ta nza ka *ciki Hyala tsa dəwdəw tsa, mbə slən tsa ci ghəci Ndə sləkəpə. ²² War tə sa jakayvanjwəy ghwəy li nza ghwəy ka nihwəti hərəzli fambə məndi ta nga ciki tsa dza Hyalaa nzəy mbə, lə Safə tsa nzə dəwdəw tsa kwərakwə ki.

3

A Hyala cikəvəri shiy niy fəy na tə ghwəbə, ka gəzəshi Pəl kaa mbəzli

¹ Tə mbərkə kwəma va kiy, mbə cə'wə Hyala nzee tə ghwəy, yən yən Pəl. Avana kva fərshina nzee sana sa kalaghwara məndi tə mbərkə kwəma Yesəw *Kəristəw sa gəzanjwəy ya ghwəy *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. ² Ta na navay, a ghwəy favə njasa pəərətəra Hyala lə wəzə hwər tsa nzə, ta dzee ta məni sləni mbə ghwəy. ³ Dzəghwa na mba'a camtəra kwəma shiy niy zəzəti na va ghala kwatanjata ta mənishi, niy fəy na tə ghwəbə niy nza ki. E gəzəkəŋwəy kwəmaa dzəkən kwəma va jəwə mbə zliya na. ⁴ War jangə ma ghwəy kwəma vay, ta sənay dza ghwəy dza njasa sənatee kwəma tar Kəristəw, niy fəy Hyala tə ghwəbə. ⁵ Ma niy nzay, niy cikəvəri kwəmaa fəy na va tə ghwəbə Hyalaa dzəti ngwəla kaa mbəzliw. Dzəghwa na nana kiy, mba'a cikəvəri lə Safə tsa nzə dəwdəw tsa kaa mbəzli nzə dəwdəw ni, nja *ka kwal

2:13 2:13mbəzli ndəkwə ndəkwə ni lə ni kərakə ni: 2:17; 3:6; miymiy: 1:7; Gal 1:4 **2:14** 2:14 zərkə: 2:16; 4:3; Kwəl 1:20; hwəlfə kwətiŋ na: 1:23; Rm 10:12; 1Kwər 12:13; Gal 3:28 **2:15** 2:15 2Kwər 5:17; Kwəl 2:14 **2:16** 2:16 1:23; Rm 5:10; Kwəl 1:20-22 **2:17** 2:17 Ezay 57:18-19; SləniKY 2:39 **2:18** 2:18 3:12; Rm 5:2 **2:19** 2:19 2:12; 3:6; Ebr 12:22-23 **2:20** 2:20 Mt 16:18; 1Kwər 3:10-11; ShiZhj 21:14 **2:21** 2:21 1Kwər 3:16 **2:22** 2:22 1Pi 2:5 **3:1** 3:1-3 Kwəl 1:25 **3:1** 3:1 fərshina: 4:1; Flp 1:7; Kwəl 4:18; Flm 1, 9 **3:3** 3:3 3:6 **3:4** 3:4 Rm 16:24; 2Kwər 11:6 **3:5** 3:5 Kwəl 1:26

Yesəw ghəshi lə ka gəzə kwəma Hyala.
⁶ Tə mbərkə Yəwən kwəma wəzə na vay, ta kwəməvə zəmə ghi tsa fəy Hyala kaa mbəzli nɛ dza *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə kwərakwə, jakə lə ka Zhəwifə. Vəgha Yesəw Kəristəw ghəshi gwanashi. Zhini gwanashi ghəshi taa kwəməvə shiy gəzəkə Hyala bəpə mbə Yesəw Kəristəw. Ava ghənzə na kwəmaa niy fəy Hyala tə ghwəbə.

⁷ Yən kiy, tə wəzə hwər tsa nɛ ndara Hyala sləni gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. Sləni ndara na vay, bərɛi nɛ na sa va cikəvəri na. ⁸ Yən kiy, yən gwəra na kwa tsee kwal mbə mbəzliy nəw Kəristəw. Ma dza Hyala na, mba'a mənɛtəra wəzə hwər, dzəghwa na hən ndara gəzə Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta dzee gəzanshi kwəma shiy səkə va Kəristəw ka tanamti nihwəti shiy gwa'a gwa'a, kala mbay ndəə sənay bərkətishi. ⁹ Hyalaa ngati shiy gwa'a ghwənara na, ta dzee pəraslanavə kaa mbəzliy dzəkən shiy niy zəzəti na mənɛi ghala kwatanja mba'a niy ghwəbəyshi. ¹⁰ Ma cimmə Hyala kwəma vaa səvəri nana ki, ə dɛ Hyala ka kwal nɛ lə ya nimabə shi ka bərɛi mə ghwəməmə nashi mbəzliy nəw Yesəw jakəjakə ka mbəzli kwətin, sa ka ghəshi nay jakəva tsa va na, mba'a ghəshi sənay dən tsa kwəma sənata Hyala ghənghən tsa nɛ. ¹¹ War njasaa niy təkəti na va mənɛi nɛ ghala kwatanjatay tsəgha mənɛti na, lə Yesəw Kəristəw Ndə sləkəmmə mənɛti na kwəmaa təkəti na va. ¹² Sa nzana, mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw Kəristəw tsa va kiy, jakəjakə nza ghwəmmə li. Va tsəgha kwəməvə ghwəmmə kwal, kala hazlənɛi kwa hwər ghwəmmə ya jəw nɛ ta dzəghwa kwəma Hyala. ¹³ Va tsəgha sana kiy, ə cə'wənjwəy ya, əntaa ghwəy taa zhiniy dza her ka zhəyngwəy lə hwəm, va sa nzee mbə sa ngəra'wə sana tə kwəma ghwəy ma. Sa nzanay, dimə tərənɟw na

dza ngəra'wə tsa see tsa tə kwəma ghwəy fatəngwəy.

*Njasa nza dɛ tsa dɛmmə Yesəw *Kəristəw*

¹⁴ Va tsəgha tsəfəkwəree kwa səda Hyala sana, ghənzə Didi. ¹⁵ Ghənzə sa səvəri mbəzli mə ghwəmə lə ni tə hidɛi gwa'a səvəri mbə. ¹⁶ Ə cə'wee ghənzə sa nza bama və tərənɟw, a ghənzə bəngwəy bərɛiy dzəmbə nefer ghwəy lə Safə tsa dēwdēw tsa, a ghwəy mbəə nza lə bərɛi, əntaa ghwəy barva kwa kwal tsa nɛ. ¹⁷ Zhini mbə cə'wə Hyalee ta mbə Kəristəw nɛy mbə nefer ghwəy sa nzana mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy. Ə cə'wee ta mbə ghwəy dɛva kwa jipə ghwəy tərənɟw nja ngwarməmə, kala kədi ma dɛva tsa va. ¹⁸ Ma nza ghwəy lə nihwəti mbəzli Hyala gwanəngwəy mbəə sənay njasa dɛtəmmə Kəristəw. Mba'a ghwəy sənay dɛ tsa dɛtəmmə na vay, ka kərkəvaw, mbə dɛmmə na ya hwəmbə, aa dɛti ya wa ndə, ya kwəma na ndə gwa'a, pə ghwəy. ¹⁹ Zhini mba'a ghwəy sənay dɛ tsa Kəristəw vay, aa tanamti sənata kwəma ndə ngəri, pə ghwəy. Ya tsəgha sənay ya ka favə dɛ tsa va gwanay ndə ngəriw pənəy, war mbə cə'wə Hyala nzee ta mbə ghwəy favə. Ma nza Hyala təhayngwəy nefer ghwəy vidɛi vidɛi, ya lə namabə kwəma nɛ gwa'a gwa'a.

²⁰ A Hyalaa mbay ghərati sləni lə bərɛi nɛ va fambə na mbə ghwəmmə, ka tanamti shi dəw ghwəmmə və, lə shi təkə ghwəmmə gwa'a. ²¹ Ghənzə tsəghay, ə pə ghwəmmə fal Hyala mbə slən tsa Yesəw Kəristəw, ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw. Fal ghwəmmə ya hwəmbə nɛ, pa' kwa ndimndim jiji! *Amin.

4

Ka vəgha ndə kwətin mənishi mbəzliy nəw Yesəw

¹ Va tsəgha na ki, yən yən sa kwa fərshina tsa tə sa ghəree sləni kaa

3:6 3:6 kwəmaa niy fəy Hyala tə ghwəbə: 1:9-10; 2:13-14, 18-19; 3:9-11; Rm 16:25; Kwəl 1:26-27 **3:8** 3:8 yən gwəra na kwa tsee kwal: 1Kwər 15:8-10; Gal 1:13-16; Flp 3:6-8; 1Tim 1:12-16 **3:9** 3:9 1:4 **3:10** 3:10 1:21, 23 **3:12** 3:12 Rm 5:2; Ebr 4:16; 10:19 **3:13** 3:13 Kwəl 1:24 **3:14** 3:14 6:18-19 **3:16** 3:16 Kwəl 1:11 **3:17** 3:17 Zhɟ 14:23; Ef 5:2; Kwəl 1:23; 2:7 **3:18** 3:18 Kwəl 2:2 **3:19** 3:19 1:23; 5:2, 25; 2Kwər 5:14; Kwəl 2:9-10 **3:20** 3:20 Kwəl 1:29 **4:1** 4:1 3:1

Ndə sləkəpə Yesəwəy, ə cə'wənjwəyee, a nə yay, nəwəm kwəma Hyala njasa haranjwəy na ta nəwə nɔ. ² Əntaa ghwəy kəli ghən tsa ghwəy ma, ka məhərli pə ghwəy mənijwəy, yan pə ghwəy kaa kwəma ya namaba nɔ. Dim ghən tsa ghwəy tərənjw, ka sə'wa kwəma ndə, ya tsamaba mənti na kwa jipə tsa ghwəy. ³ Ma jakə tsa jakaynjwəy *Safə tsa Hyala va dəwdew tsa mba'a faghwa zərkə kwa jipə ghwəyəy, jihəkəvanjwəyəm əntaa jakəva tsa va kərəy kwa jipə ghwəy. ⁴ Ghwəy gwananjwəy ghwəy mbəzliy nəw Yesəw va kiy, vəgha kwətij nza ghwəy. Safə tsa Hyala dəwdew tsa, sa kwətij tsaa kwəmavə ghwəy gwananjwəy. Shi haranjwəy Hyala va ta fə ghən ghwəy gəzlinə ti shi ba na, shiy kwətij ghəshi. ⁵ Ghwəmmə gwanamməy, kwətij na tsa ghwəmmə Ndə sləkəmmə, kaa ndə kwətij ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, *batem tsa kwətij tsa sa məntəmmə məndi. ⁶ War kwətij na Hyala gwa'a tsəgha, ghənzə dəshi mbəzli gwanashi. Ghənzə məni mazə dzəkən mbəzli gwa'a gwa'a. Ghənzə ghəra sləni lə mbəzli gwa'a, ya pa' kwəmaba.

⁷ Vəgha kwətij nza ghwəmmə tsəgha, ma nanzə kiy, ya tsamaba ndə mbə ghwəmmə sanay, a *Kəristəw banavə ni ci bərçi ta ghəra sləni njasa taranakəshi na. ⁸ Ma kwəma mənti Kəristəw va tsəghay, war njasa niy gəzəkə məndi va mbə zliya na, sa niy ni va:

Aa pəhəti ka jaka ci, mba'a dzəməy dzəmə ghwəmə li shi
dza na mba'a tahaavə bərçi ta ghəra sləni
kaa mbəzli tikə tə hidī, kə niy ni.

⁹ Ma sa nə na va aa dzəməy kəy, njaa dī kwəma va gəzə kala ə ghəci səkway tikə dzəti hidī ni di, madī na ta gha dzəməə? ¹⁰ Va tsəgha nzana, ma ntsaa səkway vaa dzəti hidī kiy, ghəcia saa zhiməy vaa dzəməə dzəti pətsa kərəkə ghwəmə ba ki, ta mbəə nza, war ghəci sa

tiba ya pa kwəmaba gwa'a gwa'a. ¹¹ Ava ghəcia saa tahaavə bərçi va ta ghəra sləni kaa mbəzli ghəngghən ghəngghən njasa dī na, dzəghwa na, mba'a banavə bərçi kaa nihwəti mbəzli ta nza ghəshi ka ka kwal ci, nihwəti na, ta nza ka ka gəzə kwəmaa səəkə va Hyala, nihwəti na, ta nza ka mbəzliy dza ta ci kwəma nɔ kaa nihwəti mbəzliy sənata ma, ma nihwəti na, ta nza ka ka ndəghwə mbəzli ci, nihwəti dība na, ta nza ka ka bananshi kwəma Hyala kaa mbəzli. ¹² Tawa tahaavəshi Kəristəw bərçi va kaa mbəzli va tsəghay, ta mbə ghəshiy gwəma mbəzli Hyala gwanashi, ta ghəra sləni nɔ, mba'a ta mbə ghəshi, ghəshi shiy mənishi va ka vəgha Kəristəw kwətij kəli dza kwa kwəma kwa kwəma. ¹³ Ma tsəgha kiy, nza ghwəmmə nza jakəjakə gwanammə, tə sa nzana kaa zəghwə Hyala ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, mba'a ghwəmmə sənay Zəghwə va. Ma nza ghwəmmə mənimmə ka mbəzli təhə təhə ni, mbəzliy kərkamti kwəma gwanata nja Kəristəw ki. ¹⁴ Ghalaba kiy, ka dza ghwəmmə nza nja ndərazhi jəw jəw ni va, ka məndiy ngədfəhwə lə dzərvəw. Mbəzliy pala tsəhwəli va ta ngədi nihwəti mbəzliy dzəmbə kwəmaa kama ka kwəma Hyala katanj nay, ka dza ghəshiy ngədfəhwəmmə lə na shi va bəni kwəma ghəngghən ghəngghən na ghalabaw. ¹⁵ Na na ghwəmməy, ta nzəyəmmə dza ghwəmmə tə na katanj na kwəma Hyala, ka dīva kwa jipə ghwəmmə gwanammə. Ma tsəgha kiy, ta kəli dza ghwəmmə kwa kwəma, ka mənimmə yəm lə Kəristəw. Ghəci na ghən tsa ghwəmmə. ¹⁶ War tə mbərəkə ghəci, ghəci ghən tsa va kwəmavə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy nəw gwanashi jakəva ka vəgha kwətij, njasa tsəbəti Hyala va vəgha ndə kwa dighesler ci, ta nza ghəci ka ndə kwətij. Ghala pətsa ka shi tə vəgha ndə vaa nza mbə

4:2 4:2 5:2; Kwəl 3:12-13 **4:3** 4:3 2:14-16; Kwəl 3:14-15 **4:4** 4:4 1:23; 2:18 **4:5** 4:5 Zhj 10:16; 1Kwər 8:6; batem: Mt 28:19; Rm 6:3-4 **4:6** 4:6 1Kwər 12:6 **4:7** 4:7 Rm 12:3, 6; 1Kwər 12:11 **4:8** 4:8 Cem 68:19
4:9 4:9 Zhj 3:13 **4:10** 4:10 1:23 **4:11** 4:11 1Kwər 12:28 **4:12** 4:12 1Kwər 14:26 **4:13** 4:13 Kwəl 1:28
4:14 4:14 1Kwər 14:20; Ebr 5:13-14; Zhk 1:6 **4:15** 4:15-16 5:2 **4:15** 4:15 1:22 **4:16** 4:16 1:23; 2:21-22; 4:13, 25; Kwəl 2:19

ghəra sləni shi wəzə wəzə njasa təbə ghəshiy məni gwanashiy, kar nahwəti bəlaa nza gwənjəta, kala war mbə kəəti ghən tsa shiw. Ava tsəgha na kwəma mbə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw, kama na war mbə məni na ci sləni ndə ya wa ndə, zhini ka dīva ghwəmmə kwa jipə ghwəmməy, ta mətsehə kəli dza ghwəmmə kwa kwəma kwa kwəma, ghwəmmə vəgha Kəristəw va.

Njasa təbə na ndəw nza nana, sa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw

¹⁷ Avanta kwəma dee gəzanwəy mbə slən tsa Ndə sləkəpə: Əntaa ghwəy dzaa zhiniy məni shiy ghwəla mbə nzəy tsa ghwəy nja shi məni mbəzliy nəw ma Hyala ma. Ghəshi na nashiy, kwəma gəzanshi məhərli shi va kama ghən tiy nəw ghəshi. ¹⁸ Məhərli shi vay, mbə kwəsli na, kwəma sənata ghəshi tībaw. Caslakə slakə mənti ghəshi ghən tsa shi. Va tsəgha kiy, ka mbay ghəshiy kwəməvə piy tsa 'war'war tsa bəpə Hyalaw. ¹⁹ Ha'wə kwa na shi mətse ya jəwəw, mbərəkə zlanay ghəshi ghən tsa shi kaa məni shi ha'wə ha'wə ni jikirkir ni, ya nimaba shi rəda rəda ni gwanashi na, kala dī ma ghəshiy təhəva lə məni shi.

²⁰ Na na ghwəy na ghwəy kiy, niy banavənwəy gəla niva shiy məndi mbə kwəmaa niy bəniwəy məndiy dzəkən *Kəristəwəw. ²¹ A ghwəy favə kwəmaa gəzəvəa dzəkən gwa'a. Ghwəy ghwəy mbəzliy nəw Yesəwəy, a məndi banavənwəy kwəma katan katan na, njasa banavəpə Yesəw. ²² Ghənzə tsəgha kiy, zlayəm nzəy tsa ghwəy kwatəna. Ghalabay, shi dī vəgha ghwəy niy ngədiwəy na, mba'a ghəshi niy fambənwəy mbə kwəma hwəvə hwəvə na, mba'a ghəshi yadamtənwəy. ²³ A pə ghwəy zlatanavə məhərli ghwəy lə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala a ghənzə zhəghantishi ta nza ghwəy 'war'war. ²⁴ Kəsəvəm nzəy tsa 'war'war tsa, saa mənīy ge'i kwa zəzə kwəma Hyala. Ma

nza na katan na va kwəma fambənwəy mbə nzəy tsa slar tsa təbanta kaa Hyala.

²⁵ Ghənzə tsəgha kiy, zlatam slasla dzərvə, war kwəma katan na pə ghwəy gəzə kwa jipə ghwəy. Sa nzanay, ka bəlahi tə vəgha Yesəw jakəshi ka vəgha ci kwətīn, mənimmə ghwəmmə gwanammə. ²⁶ Mba'a kə nəfə tsa ghwəy satiy va kwəmay, nighə tə ghwəy əntaa ghwəy tərənwəy dzəmbə *kwəma jikir na, ka nzəy ghwəy lə nəfə pa' hetihwer ma, ²⁷ əntaa ghwəy dzaa banavə kwal tsaa kəriwənwəy dzəti pi kaa *ndə jaka ma. ²⁸ Mba'a kə ndə niy ghəliy, ə kə zlata ghəli va, a ghəci ghəra sləni katan na lə dividivi ci, ta mbəwə kwəma ni ci shiy, mba'a ta kwəməvə shiy kəəti ka cicikwə. ²⁹ Əntaa ghwəy gəzə kwemerəy həhəərə mbəzli ma, gəzəm war kwəmaa dzaa təbə, gar kəətiti nihwəti mbəzli ta kwəməvə bərci mbə nzəy tsa shi lə Hyala. Kwəma gar kəətiti mbəzliy fa kwəma ghwəy mbə kwəma kən shi pə ghwəy gəzə. ³⁰ Əntaa ghwəy məni shiy bə nəfə tsa *Safə tsa Hyalaa sati ma, sa nzanay, li fati Hyala lamba nzə tə ghwəy, lamba fatənwəy na va ciwəy na njasa dza Hyalaa mbəlantənwəy gwa'a gwa'a mbə dəvə kwəma jikir na. ³¹ Ka kəsə ndə ghwəy kwa hwər ma, ka sati nəfə tsa ghwəy ma, ka ghwərvə ghwəy ma, ka nanabə ghən tsa ghwəy ghwəy lə gəzə kwemer ghyanakə ni ma, ka tsərəva ghwəy ma, gwa'a pə ghwəy banti hwəlfə kwəma ndərəm ndərəm na səvəri mbə ghwəy. ³² Ə pə ghwəy məni wəzə hwər, ka zhəhwər ta ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy, pəlata tə ghwəy kwəma jikir na məntənwəy məndi mbə nəfə tsa ghwəy, njasa pəlatanwəy Hyala va na ghwəy, tə mbərkə sləni ghəratī Kəristəw.

5

Nzəy tsa mbəzliy nəw Yesəw mbə wan pi tsa nza ghəshi nana

4:17 4:17-18 5:8; Rm 1:21; 1Pi 1:14 **4:19** 4:19 Kwəl 3:5 **4:20** 4:20 Rm 8:13; Gal 6:8; Kwəl 3:9 **4:23** 4:23 Rm 12:2 **4:24** 4:24 Ghava 1:26-27; 2Kwər 5:17; Kwəl 3:10 **4:25** 4:25 4:16; Zak 8:16-17; Kwəl 3:8-9 **4:26** 4:26 Zhk 1:19-20 **4:28** 4:28 1Tes 4:11 **4:29** 4:29 5:4; Kwəl 3:8; 4:6; Zhk 3:10 **4:30** 4:30 1:13-14; Ezay 63:10; Gal 5:25 **4:32** 4:32 Mt 6:14; 18:22-35; Kwəl 3:12-13 **5:1** 5:1 Mt 5:48; 1Zhj 3:1

1 Ghwəyəy, ndərazhi Hyala diti na nza ghwəy. Njana nzana tsəgha kiy, mənī pə ghwəy mənī kwəma nja ghənzə kwərakwə ki. 2 War dī pə ghwəy ci mbə kwəma mənī ghwəy gwanata. Njasa dītəmmə *Kəristəw va pa' ka zləbati mətīy tə ghwəmmə, mba'a banavə ghən tsa ci kaa Hyala, ka məjə'a shi vələnati məndi kaa Hyala, shi slənəy məndi gwəraa təbanta.

3 Sanay, mbəzli Hyala mənījwəy ghwəy. Sa nzana va tsəgha kiy, shiy nja kar mənī ghwərghwər, lə kwemer rəda rəda ni, lə mənī mətse ta shiyəy, ka təbə məndiy favə gaka shi mbə ghwəy ghwəla ya kadī kadī nzəw. 4 Ya kwemer ha'wə ha'wə ni, lə shi kama ghən ti shi, lə ndi gwəmti gəmgəm nay, ka səkwa gəla ni tsəgha ni va shiy tə miy tsa ghwəy ma. Wəzəba 'wəsa pə ghwəy mananta kaa Hyala lə miy tsa ghwəy. 5 Sənay tə ghwəy, ndə tība mbə mbəzliy məmənī ghwərghwər, lə kwəma rəda rəda na, mba'a dzaa kwəmavə nzəy tə pətsa sləkə Kəristəw, vəgha Hyalaw. Tsəgha na kwərakwə lə ndə mətse, sa nzana, mənī mətse ta shiyəy, ghala mbə lə ta mbəriw.

6 Əntaa ghwəy zləba məndiy ngədiñwəy lə kwemer kama ghən va ti shi ma. War va gəla hwəlfə shi tsəgha ni va gwəra nəfə tsa Hyalaa satiy dzəkən mbəzliy dī ma fəti va və gwanashi. 7 Əntaa ghwəy zləba jakəva lə gəla mbəzli tsəgha ni va tepə ma!

8 Niy nzay, mbəzliy dza mbə kwəsli niy nza ghwəy. Nana ki sa jakəñwəy ghwəy lə Ndə sləkəpə Yesəwəy, mbəzliy dza mbə wañ pi nza ghwəy. Va tsəgha kiy, mənīm kwəma nja mbəzliy dza mbə wañ pi nana. 9 Sa wana gəzee tsəghay, sa nzana mbəzliy dza mbə wañ piy, shi wəzə ni ka ghəshiy mənī, ka gəzə kwəma tidid na, lə na katan na. 10 Ghənzə tsəgha kiy, dikəvañwəyəm ta

pəla bəni sənata naa təbanci kwəma kaa Ndə sləkəpə. 11 Ka tsəhə dəvə ghwəy ghwəy ya jəw dzəmbə mənī shi kama ghən va ti shi mənī mbəzli mbə kwəsli va ma. Wəzəba ghwəzhə ghwəzhə kəslanshi ghwəy kwəma shi va mənī ghəshi jikir naa dzəti ngwəla. 12 Na katanay, a ha'wəə ghəranci kaa ndə va gəzə shi məmənī ghəshi va mbəmbə ni, ya kwataka lə miy gwa'a tsəgha. 13 Dzəghwa tə pətsa nza wañ piy, ghwəzhəta ka kwəma shi vaa nza tə ngwəla. 14 Sa nzana ya nimaba shiy na shiy cikəvərivashiy dzəti ngwəlay, ta zhəghəshi dza ghəshi ka shi mbə wañ pi. Va tsəgha ha ghwəmə kwa cəm, ma pə ghwəmməy:

Fərgħəña di, gha ntsa tə hi, zhakatīña mbə mətī,
a Yesəw Kəristəw mbərəə dzəkən gha nja vici,
pə ghwəmmə.

15 Ava va tsəgha na ki, mənīm məhərli ta dza dza ghwəy kwa kwal Hyala, əntaa nzəy tsa ghwəy taa nza nja sa mbəzliy sənata ma kwəma. Wəzəba nza ghwəy ka ka sənata kwəma na. 16 Ma vəghwə tsa ndatsə tsay, jikir na, ghənzə tsəgha kiy, ka kəslimbə ghən ghwəy ma, kwəma wəzə na pə ghwəy mənī ya hwəmba nzə. 17 Ma dibay, əntaa ghwəy dzaa mənī ghən tsa ghwəy nja deshəter ma. Təkəm kwəma wəzə, a ghwəy mbəə sənay njasa dī Ndə sləkəpə ghwəy mənī.

18 Ka sa shi sa ghwəy gar ghyamtəvañwəy ma, shi dza niva shiy ghakəñwəy tība kala war fambəñwəy mbə kwəma gəmgəm naw. Wəzəba zlashi ghwəy nefer ghwəy a ghəshi tihəshi paf paf lə *Safə tsa Hyala dəwdew tsa na. 19 Bəm bərçi kwa jipə tsa ghwəy kaa ghən tsa ghwəy lə cemer kwa Zliya Hyala, lə ndəgha waza, mba'a lə nihwəti cemer ghəngħən njasa dza Safə tsa Hyala dəwdew tsa cinwəyshi. Faləm Ndə

5:2 5:2 3:17-18; 4:2, 15-16; 1Kwər 8:1; 2Kwər 5:14; Gal 6:10; Flp 2:2; Kwəl 2:2; 3:14-15; shi slənīy məndi kaa Hyala: Gal 1:4; Ebr 10:5-10 5:3 5:3-5 Gal 5:19-21 5:3 5:3 Kwəl 3:5 5:4 5:4 4:29; Kwəl 3:8 5:5 5:5 Rm 5:17 5:6 5:6 Rm 1:18; Ef 2:3; Kwəl 2:4, 8; 3:6 5:8 5:8 niy nzay: 2:3, 11-12; 4:17-18, 22; Kwəl 3:7; Tit 3:3; mbə wañ pi: Zhj 8:12; Kwəl 1:13; 1Pi 2:9 5:9 5:9 Gal 5:22-23 5:10 5:10 Rm 12:2; 1Tes 5:22 5:13 5:13 Zhj 3:20-21 5:14 5:14 Ezay 26:19; 60:1; Rm 13:11; Zhk 5:8 5:16 5:16 Kwəl 4:5 5:17 5:17 1:17; Rm 12:2 5:18 5:18 Fir 23:31-35; Rm 13:13 5:19 5:19-20 Cem 33:2-3; Kwəl 3:16-17; Ebr 13:15

sləkəpə, ka hanci cəm, ka zləba wəzə lə nəfə kwətiŋ gwanəŋwəy. ²⁰ War 'wəsa pə ghwəy mananta kaa Didi Hyala ta shiy gwanashi, ya hwəmba nzə, lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

Njasa təbə nzəy tsa kar zal lə mali ci

²¹ Dim fəti kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Sa nzana mbəzliy dī fəti ta kwəma *Kəristəw ghwəy gwanəŋwəy.

²² Avee gəzanəwəy ghwəy mi'i, dīm fəti va zhər ghwəy, njasa dānci ghwəy kaa Ndə sləkəpə. ²³ Sa nzanay, zal sləwa na mali ci, njasa sləwa Kəristəw va mbəzliy nəw kwərakwə. Mbəzliy nəw vay, vəgha ci na ghəshi, shi mbəliti na. ²⁴ Ghənzə tsəghay, war njasa fa mbəzliy nəw Yesəw va kwəma war və na, tsəgha pə ghwəy ghwəy mi'iy fa kwəma va zhər ghwəy, ya namafa kwəma nzə gwa'a.

²⁵ Ghwəy ghwəy zhər kwərakwə kiy, dī pə ghwəy dī mi'i ghwəy, njasa diti Kəristəw va mbəzliy nəw, pa' ka zləbavə məti ta kwəma shi. ²⁶ Mənti na tsəghay, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli Hyala, dza na mba'a yabantishi lə *batem, mba'a lə gəzə kwəma ci. ²⁷ Sa dī na ghəshiy səkə ta garə kwa kwəma ci, nja makwa dza məndi ta pəhanci, lə məgəla ti shi, war ka mbərə riw riw riw, kala para fəti tar kabaka shi gar tsəərəshi ndə. ²⁸ Ava tsəghaa na zhər kwəma ka ghəshi məni kwərakwə ki. Ghwəy ghwəy zhərəy, dī pə ghwəy dī mi'i ghwəy njasa ka ndə vaa dī ghən tsa ci kwərakwə. Ma ntsaa diti mali ciy, ghən tsa ciy diti na. ²⁹ A ghwəmmə sənay na kwagwa'a na kiy, ndə tifa kala dī ghən tsa ciw, war ka zəmanci shi zəmə, ka ndəghwə, ka ndəə məni, njasa məni Kəristəw va lə ghwəmmə, ghwəmmə mbəzliy nəw, ³⁰ sa nza ghwəmmə gwanamməə bəlahi tə vəgha ci. ³¹ A ghwəy sənay njasa niy tsasli ti məndi mbə Zliya Hyala, ma kə məndi niy niy: «Ava va tsəgha dza

zal səvəriy bərvay vəgha kar dəy lə mbəghəy, nza ghəshi dzaa jakəshi lə mali ci. Ma nza ghəshi bakanashi mənishi ka vəgha kwətiŋ» kə məndi niy ni. ³² Ma mbə gəzə kwəma vay, a kwəma tifa dikə tə ghwəbə. Ma vəya nee sa bərkə yay, dzəkən kwəma Kəristəw lə mbəzliy nəw kwəma ci gəzəva kwəma va. ³³ Nanzə dibay, aa gəzəva kaa ngəŋwəy kwərakwə ki. Ya tsamaba ndə ci mbə ghwəyəy, dī kəə dī mali ci njasa dī na ghən tsa ci. Tsəgha mali kwərakwə ba, ka dī fəti va zata.

6

Njasa təbə nzəy tsa ndərazhi lə mbəzliy yakəshi

¹ Ghwəy ghwəy ndərazhiy nəw Ndə sləkəpə kwərakwə kiy, fam kwəma va mətikwəkwər ghwəy. Sa nzanay, ghənzə na na wəzə na kwəma. ² Ghənzə na kwa tana kwəma gəzəkə Hyala bəpə zhəmə ti, mbə *kwəma pəhəti na gwanata. Sa nə na va: «Fa kwəma va kar dəŋa lə məŋa, ³ ghalaba kiy, ma nza gha nza kwəriŋ mbə nzəy tsa gha dzəghwa dāŋ piya gha taa nza tə hidī» kə.

⁴ Gha gha didi kwərakwəy, ka i ndərazhi gha gha lə nabəshi gar sati nəfə tsa shi ma, bənanshi kwəma lə məhərli, ka ishi lə kwal njasa citəŋwəy Ndə sləkəpə Yesəw kwərakwə.

Njasa təbə nzəy tsa mevivi lə mbəzliy sləwashī

⁵ Ghwəy ghwəy meviviy, fam kwəma lə gwərgwərə va mbəzliy sləwanəwəy tikə tə hidī, ka ha'wə ti shi lə nəfə tsa ghwəy kwətiŋ, njasa ka ghwəy vaa fa kwəma va *Kəristəw. ⁶ Əntaa ghwəy vəshi ta ghəranshi sləni war ghala ka ghəshi nza tifa mbə ndəghwəŋwəy ta mbəə təbanshi gwa'a tsəgha ma. Ghəra pə ghwəy ghəra sləni njasa diti Hyala ghwəy ghəra, lə nəfə tsa ghwəy kwətiŋ, nja mevivi Kəristəw. ⁷ Jihəvam, ta ghəra

5:21 5:21-6:9 Kwəl 3:18-4:1; 1Pi 2:18-3:7; 1Tim 2:1-13; Tit 2:1-10; 1Zhnj 2:12-17 **5:21** 5:21 1Pi 5:5 **5:22** 5:22-24 Kwəl 3:18; Tit 2:5; 1Pi 3:1 **5:22** 5:22 1Kwər 14:34-35 **5:23** 5:23 1:22; 1Kwər 11:3 **5:25** 5:25-28 1:23; Kwəl 3:19; 1Pi 3:7 **5:25** 5:25 3:19 **5:26** 5:26 batem: Rm 6:3-4; Tit 3:5; Ebr 10:22 **5:27** 5:27 1:4; 2Kwər 11:2; Flp 1:10; Kwəl 1:22 **5:30** 5:30 1:23; 1Kwər 12:27 **5:31** 5:31 Ghava 2:24 **5:32** 5:32 ShiZhnj 19:7 **6:1** 6:1 Kwəl 3:20 **6:2** 6:2-3 Nəw 5:16 **6:4** 6:4 Kwəl 3:21 **6:5** 6:5-8 Kwəl 3:22-25; 1Tim 6:1-2; Tit 2:9-10; 1Pi 2:18-21 **6:6** 6:6 1Kwər 7:22

sləni ghwəy lə nəfə wəzə. Njasa ghərançi ghwəy kaa Ndə sləkəpə kala kaa ndə pə ghwəy nighə. ⁸ A ghwəy sənay, a zhəmə ntsaa ghəratı sləni wəzə na tıba va Ndə sləkəpə. Ya tsama ndə na gwa'a, ya ntsa papa tsa, ya ntsa yaya tsa.

⁹ Ghwəy ghwəy mbəzliy sləwa mevivi ghwəy kiy, kəsəvəshim wəzə kwərakwə. Ka gəzanshi kwəma ghwəy war lə 'wanə ma. Sənay tə ghwəy, ghwəy li shi gwanəwəy njasa nza ghwəy vay, mə ghwəmə na Ndə sləkəwəy gwa'a, pə ghwəy. Ghəci na naci kiy, ka ndəgha fəti na tsəj bəlaw, yəmshi na mbəzli gwanashi və.

Fir dzəkən shi mbəz banavə Hyala kaa ka nəw Yesəw ta mbəz lə ndə ka jaka

¹⁰ Ma nana kiy, kwa kərni kwəma na sa dəe na gəzanwəy. Ma pə ghwəy məntiy, nzəyngwəyəm jakəjakə lə Ndə sləkəpə, pəlam bərçi ghwəy səvəri mbə ghəci sa nza bərçi və tərəwəy kala kədi ma. ¹¹ Bəvəm shi mbəz ndəwəy Hyala gwanashi, ta mbə ghwəy nzəyngwəy tə pətsa ghwəy, lə ta kamti shi mbəz dza *ndə jaka tsa Hyalaa səəkə ta ghəranwəy li shi, dzar kwa tsəhwəli ci ghəngəhən ghəngəhən na. ¹² Sa nzanay, tsa ghwəmmə mbəz tsa mbəz ghwəmmə na lə mbəzli ka nashi mətsə ghwəmmə naw. Ghwəmmə lə hyeler, mba'a lə nihwəti shi ka bərçi, mba'a nihwəti shiy məni mazəə dzəkən mbəzli mbə kwəslı tikə tə hidı ni, mba'a lə hyeler dzəy tə ghwəmə, mbəz na. ¹³ Va tsəgha ki, ma pə ghwəy mənti nanay, bəvəm shi mbəz ghwəy ndəwəy Hyala gwanashi. Ta mbə ghwəy ka shiy fəca vici dza ntsa pa ghwəy jaka liy pəsli tə ghwəy. Ma nza ghwəy nza war miy mbəz, kala zhəghə hwəm tsa ghwəy tıba pa' fəca ka mbəz tsa va kədi.

¹⁴ Gwəmatəvanwəyəm. Kəsəvəm gəzə na katanə na kwəma, a ghwəy pahamtəvanwəy li, ka məjə'a məgapa pəhəva ghwəy li ta mbəz. Dzəghwa

pa' ghwəy pakən məni kwəma lə kwal tsa nzə, ka məjə'a kwəban tsahi tsa dza səə mbay ma dzəmbəy ti mbə mbəz. ¹⁵ Jihəkəvanwəyəm ta dza ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na va bəpə zərkə, ka məjə'a kwəkweher mbə səda ghwəy. ¹⁶ Banavəm nəfə tsa ghwəy ya hwəmba kaa Hyala. Ma nəfə tsa dza ghwəy vaa banavəy, ka məjə'a gal tsa ta dəvə ghwəy dza naa nza, ta mbə ghwəy ka havə kwa darə, sa ka ndə jaka hənəwəy li. ¹⁷ Zləbavəm mbəli tsa mbəlitəwəy Hyala, ka məjə'a gaza fə ghwəy dzəmbə ghən tsa ghwəy ta ndəghwə ci. Dzəghwa mba'a ghwəy kəsəvə kwəma Hyala ta dəvə ghwəy ka məjə'a kafa'i ndəwəy Safə tsa dəwdew tsa ta mbəz lə ndə jaka.

¹⁸ Shi va gwanashiy, kala cə'wə pə ghwəy mənishi, ka cə'wə va Hyala a ghənzə kəətəwəy. Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba njasa ka Safə tsa nzə dəwdew tsa cinwəy. Ka dəkəva ghwəy ta cə'wə tepə ma. Ka zlay cə'wə ghwəy ta nihwəti mbəzli Hyala gwanashi ma. ¹⁹ Cə'wə tə ghwəy tə ya kwərakwə, a Hyala mbəə citəra njasa kee gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli lə bərçi, kala hazləni kwa hwər tsee. Kwəma wəzə na vay, tə ghwəbə niy fəy Hyala kwatəna, dzəghwa na nana mba'a cikəvəri kaa mbəzli. ²⁰ *Kəristəw fəyra na ka kwəsəkə tsa kən kwəma va ta dzeə gəzanshi kaa mbəzli. Ya war tsəgha nzee kwa dəwə sanay, cə'wəm Hyala, a ghənzə bəra bərçi, ta mbee gəzə kwəma nzə njasa dı na, ghwəzhə ghwəzhə, kala hazləni mee.

Kwa kərni səkwəpə tsa Pəl

²¹ A ngwarməhira, vanay yən ghwənəghəwəy Tishikə ta gəzanwəy kwəmee gwanata, njasa nzee nana tikə, ya njasa mənee na mənee sləni gwa'a, ta mbə ghwəy sənata. Ghəci na zəməmmə tsa mbə nəw Yesəw tsa dəe tərəwəy, ntsaa kəsəvə sləni Ndə sləkəpə bekir

6:8 6:8 2Kwər 5:10; Kwəl 3:24-25 **6:9** 6:9 Kwəl 3:25; 4:1; Zhk 2:1 **6:10** 6:10 Zhj 15:5; 1Kwər 16:13 **6:11** 6:11-17 2Kwər 10:4; 1Tes 5:8; Ezay 59:17 **6:11** 6:11 Zhk 4:7 **6:12** 6:12 1:21; 2:2; 1Pi 5:8-9 **6:13** 6:13 Rm 13:12 **6:14** 6:14 Ezay 11:5 **6:15** 6:15 Ezay 52:7; Rm 10:15 **6:17** 6:17 Ezay 40:2; Ebr 4:12 **6:18** 6:18-19 3:14; Lk 18:1; SləniKY 4:29; Rm 15:30; Kwəl 4:2-4 **6:20** 6:20 3:2; 2Kwər 5:20; Kwəl 4:4 **6:21** 6:21-22 Tishikə; SləniKY 20:4; Kwəl 4:7-8; 2Tim 4:12; Tit 3:12

dəvə. ²² Ghənzə na kwəma ghwənee ti kaa ngəɲwəy sana, sa dee ghəciy gəzanwəy njasa nza ghəy tikə, ta mbə nəfə tsa ghwəy dəpəy. ²³ Bəɲwəy zərkə Didi Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw dzəmbə nefer ghwəy gwananwəy, ghwəy ngwarməhiraa nəw Yesəw. Mba'a ndanwəy di ghən tsa ghwəy tərəɲw, mba'a bərɔi ta mbə ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Kəristəw. ²⁴ A ngwarməhira, mənti wəzə hwər tsa nzə Hyala kaa ndə ya tsamaɓa ndə ci na ntsaa di kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw lə nəfə kwətɪɲ ya hwəmba. Ava tɪɓa kərayee, nza ghwəy nza ki.

Zliya tsasli Pəl kaa ka Filipø Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, ghəci kwa fərshina na. Ma kə nihwəti mbəzliy, ghəci kwa fərshina tə hidfi ka Rəm na, kə ghəshi. Ma kə nihwəti ɓa na, kwa fərshina mbə məlmə Efesə na, kə ghəshi, zhini ma kə nihwəti ɓa na, kwa fərshina mbə Shezare na, kə ghəshi. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Filipø tsasli Pəl zliya na. Məlmə Filipø vay, va hidfi ka Masedəwan, tə hidfi ka Erəwpə fa na kwəma. Ghala pətsaa nza Pəl mbə wə kwa baka wə harvə Hyala ghəshi lə Shilasə ta dza ghəshiy dzəti hidfi va ta gəzanshi Yəwən kwəma wəzə nay ghalaba niy mənishi ka Filipø ka mbəzliy nəw Yesəw ki. Daɗba mbəzliy kamaa ka Zhəwifə niy nza ghəshi. Ta kəsəy nəwər tsa va dza ghwəy lə nəwər tsaa dzəkən shiy kəsashi kar Pəl lə Shilasə mbə məlmə Filipø va, mbə Zliya ka kwal Yesəw vəh 16:6-40.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Pəl fal Hyala, ka vəshi ta kwəma ka Filipø. Zhini na ka gəzəə dzəkən nzəy tsa ci kwa fərshina.

Vəh 2:2-18 Pəl gəzanshi kaa ka Filipø a ghəshi jakay ghən tsa shi, zhini mba'a ghəshi ɓəti ghən tsa shi jəw jəw kala kəli ma ghən.

Vəh 2:19-30 Pəl təkə ghwənəghə kar Timəte lə Epafəraditə kaa ka Filipø.

Vəh 3:1-11 Pəl gəzanshi kaa ka Filipø əntaa ghəshi dzaa zləɓa kwəma mbəzliy ni va, war ndə nəwti kwəma pəhəpəhə na dza ndəə mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa, kə ghəshi.

Vəh 3:12-21 Na ci kwəma di Pələy, sənay dzəkən Yesəw wəzə wəzə

gwa'a tsəgha, ka kəsli bali kwa kwəma ta kwəməvə shi fəy na ghən tsa ci ti shi.

Vəh 4 Pəl gəzanshi kaa ka Filipø nza ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa, ka vəshi ta sləni məniti Yesəw Kəristəw. Zhini na ka falshi difa ta shi vəlanaghə mbəzli va ta tihə ndərma kən.

Nəwər tsaa gwəramti mbə zliya nay, kaa ngəmmə na ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw. Shiy tifa mba'a ghwəmmə tərəhashi mbə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw Kəristəwəw, ə pə ghwəmmə vəshi mba'a nəfə tsa ghwəmmə hənuy.

Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Filipø

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ghəy lə Timəte, ghəy ghəy ka ghəra sləni Yesəw *Kəristəw tsasli na kaa mbəzli mbə məlmə Filipø mənishi ka mbəzli Hyala, tə mbərkə jakəva tsa shi lə Yesəw Kəristəw. A səkwəɗwəy ghəy, ghwəy lə mbəzliy 'wanwəy kwal, lə niy kəətishi gwa'a. ² Məntəɗwəy wəzə hwər Dəmmə Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi ndaɗwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy.

Cə'wə Pəl ta mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Filipø

³ Ya hwəmba, war zəzəti mee dzəkən ghwəyəy, mbə mananta 'wəsa kee nza kaa Hyala tə ghwəy. ⁴ Cə'wə mee Hyala tə ghwəy ya hwəmba nzəy, tərəɗw ka vəshiy nza mbə nəfə tsee. ⁵ Tərəɗw yən vəshira, sa nzana mba'a ghwəy kəətiterə mbə gəzə Yəwən kwəma wəzə naa dzəkən Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli. Sa ghati ghwəy ghala pətsa favə ghwəy kwəma va, pa' sana sənəzəna. ⁶ E sənay wəzə wəzə, ma sləni wəzə na va ghati Hyala ghəra nzə mbə nefer ghwəyəy, ta nəw ghəra nzə dza na, ka kərkamti pa' tə vici dza Yesəw Kəristəw zhəkə ti. ⁷ Kwəma lə kwal tsa nzə na vəya yən təkəə dzar ghwəy tsəgha, sa nzanay, mbə nəfə tsee na kwəma ghwəy. Ma

wəzə hwər tsa məntəra Hyala va ta ghəra sləni vay, aa məntənwəy kwərakwə. Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana mbə kəətira ghwəy, ya njasa nzee tsa kwa fərshina sənzanva, ya ghala vəghwə tsa nzee kwa kwəma mbəzli, ka gəzanshi yəwən kwəma wəzə na, lə katanj bazhə bazhə gwa'a. ⁸ Kay, tərənw dītənwəy ya. A Hyala sənay tsəgha na kə, dzərvəə sla yaw. Njasa diti Yesəw Kəristəw va mbəzliy, tsəgha dītənwəy ya kwərakwə.

⁹ Ma shi cə'wee va Hyala tə ghwəyəy, war a ghənzə mənti, a dī tsa mbə nefer ghwəy mətəhəə kəliva dza kwa kwəma kwa kwəma, vici gwa'a. Ma ghalaba kiy, nza Hyala ndanwəy məhərliy sənata kwəma katanj na, lə naa təra ghalaa dzəghwa na wəzə na kwəma lə na jikir na gwa'a. ¹⁰ Nza ghwəy mbay məni naa təbə kwəma. Ghalaba ki na ma nza ghwəy nza ka mbəzli dēwdew ni va Hyala, kala nza fəti nza dzar kwa kabaka ghwəy fəca dza Yesəw Kəristəw zhəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli. ¹¹ Nza ghwəy məni kwəmaa təbanta kaa Hyala. Kwəma vay, Yesəw Kəristəw dza naa məni mbə ghwəy, ta mbə məndiy fə bamaa dzəti dikə tsa Hyala, ka fal slən tsa nzə.

*Piy mbə Yesəw *Kəristəw na kwəmaa gwəramti dibədibə va ndə*

¹² A ngwarməhira, e dī ghwəy sənay, ma ngəra'wə tsa kənee tsay, war ta mbə Yəwən kwəma wəzə naa mətəhəəva kwa kwəma kwa kwəma na. ¹³ Nighətiməy, ya dəwgerhiy ndəghwə ghi tsa ngwəmna gwanashi, lə mbəzli mbə məlmə na gwa'ay, ndə tība kala sənay tə mbərkə sa ghəree sləni Kəristəw kəsaghwara məndi kwa fərshina kəw. ¹⁴ E gəzanwəyəy, tərənw kwəmavə nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw bərce sa favə ghəshi nza tsa nzee tikə kwa fərshina. Nana kiy, mbə gəzə kwəma Hyala na ghəshi kaa mbəzli, kala hazlən ma.

¹⁵ A nanzəy, a nihwəti mbəzli mbə shi, mbə gəzə kwəma Kəristəw vay, mbə hərhe na ghəshi va sləni ghəratee, ka dī njəghəzliva ghəshi lə ya. Nihwəti ki na, lə nəfə kwətinj ghəshi gəzə kwəma Kəristəw. ¹⁶ Ma na niva mbəzliy, mbə dīra na ghəshi, sa nzanay a ghəshi sənay, a Hyala ndara sləni dza ta gəzəə dzəkən katanj tsa Yəwən kwəma wəzə na kwa kwəma mbəzli, kə ghəshi. ¹⁷ Ma niy dza va mbəzli ta gəzəpə kwəma Kəristəw, kala hərhe ghəshi vəyay, lə nəfə kwətinj gəzə ghəshiw, war ta tanjətəra na kwəma dī ghəshi. A ngəra'wə tsa nzee tsa mbə tikə kwa fərshina mətəhəəva dzəkənee na na dī ghəshi.

¹⁸ Ma vəya, ta na tsee ghən talay, kwəmaa shashara dzar mbə niva shiyəw. War gəzə ma ghəshi Yəwən kwəma Yesəw Kəristəw wəzə na, ya war lə hərhe mbə nəfə shi na, ya war lə kwəma dī mbə nəfə shi nay, kama na mba'a kwəma Kəristəw gəzəta na na vəshee ti. Mbə zhini nzee nəw lə vəshi va dība. ¹⁹ Sa nzanay, e sənay, ma shi va gwanashiy, shiy dzaa kəətitəra ta mbəlira na ghəshi. Ta mbəlira dzee tə mbərkə sa cə'wə ghwəy Hyala tə ya, lə kəəti tsa mərshi Safə tsa Yesəw Kəristəw dēwdew tsa kəətira. ²⁰ Ma na nee kwəma fəy ya ghən tsee ti gəzlinjə ka ndəghə lə nəfə tsee gwanayəy, ha'wə tsa dza vaa kama kənee na. Ta na navay, e sənay wəzə wəzə, ya sənzanva, ya hwəmbay, ta fə shəndəkə dzee dzəti Kəristəw. Ya ə dzam pəəslitəra, ya ə dzam pəlara. ²¹ Sa nzana, vəya ta na tsee ghənəy. Mba'a pən tə ghwəmə na, war ta Kəristəw nzee tə ghwəmə. Mba'a pən mətira na, ka zhəmə kwəmavee nava vəya ghalaba tsəgha, sa nzana dzəvəgha Kəristəw yən taa dza. ²² Ma war ghwəlara pən tə ghwəməray, wəzə na ba, ta mbee mətəhəə kəəti mbəzli. Dzəghwa nava kwəma sana kiy, mba'a səətəra, kala zhinee sənata na kee təravə kwəma mbə ghwəla. ²³ Bakə bakə na ghən tsee mbə nava kwəma: Ma na gwəree mawtiy, mətira ta nza ghəy tə

1:8 1:8 1Kwər 16:24; 2Kwər 5:14 **1:9** 1:9 Kwəl 1:9-10 **1:10** 1:10 Rm 12:2; Ef 5:27; Ebr 5:14; vici dza Kəristəw zhəkə ti: 1Kwər 1:8; 2Kwər 5:10; Flp 1:6; 2:16 **1:11** 1:11 Zhj 15:8; Zhk 3:17 **1:12** 1:12 Ef 3:1; 2Tim 2:9
1:15 1:15-17 2Kwər 2:17 **1:19** 1:19 Rm 15:30 **1:21** 1:21 Gal 2:20; Kwəl 3:3-4 **1:23** 1:23 2Kwər 5:8-9

pi kwèti læ Kèristew. Ava na wèzè na, kaa na kee nza tè ghwëmèra. ²⁴ Ma naa gwèramti wèzè ba na, nza tsègha tè ghwëmèra tè ghwøy, ta mbee kèatijwøy. ²⁵ Njana nzana, mba'ee sènata kwèma va tsègha mbè nèfè tseyey, e sènay war ta nzaynza dzee tifa tè ghwëmè læ ghwøy gwanañwøy, ka kèatijwøy, nza ghwøy mbèè kèli kwa kwèma kwa kwèma, ka vèshi mbè nèw kwal Hyala. ²⁶ Ma ghala pètsa dzee zhiniy tsèhèra mbè ghwøy taa nza difa kiy, ta vèshi dza ghwøy tèrèñw, ka fal slèn tsa Yesèw Kèristew, tè mbèrkè sa dza Hyalaa zhiniy jakètèmmè læ ghwøy.

²⁷ Ma nanzè kiy ngwarmèhiray, njasa banavèñwøy mèndi mbè Yèwèn kwèma wèzè naa dzèkèn Yesèw Kèristew pè ghwøy mèni kwèma. Ghalaba ki, ya è dzee tsèhèra mbè ghwøy, ya war kala dzee tsèhèra ta nighètèñwøy na, mba'ee dzaa favè, mbè jihèva nza ghwøy, ta ghèra slèni jakè, læ nèfè kwètiñ, kè mèndi taa ni. Zhini mba'ee dzaa favè njasa jakèti ghwøy miy tsa ghwøy ta gèzè Yèwèn kwèma wèzè na kaa mbèzli, nza ghèshi mbèè zlèba. ²⁸ Èntaa ghwøy dzaa gwèrsè va kwèma mbèzli mbèz ghwøy li shi ya jèw nze ma. Kala gwèrsè pè ghwøyèy, ghènzè na kwèma dza Hyalaa canshi li, njasa nza ghèshi ka mbèzli zaza ni. Zhini ghènzè kwèmaa dzaa cinwøy mbèli tsa mbèlitèñwøy Hyala. Kwèma va gwanatay, Hyala bèrkèti na. ²⁹ Sa nzanay, ma wèzè hwèr tsa mèntèñwøy Hyala va na, kwataka ta mbè ghwøy banavè nefer ghwøy kaa Yesèw Kèristew mèntèñwøy na gwa'a tsèghaw. Èhèñ, læ ta sa ngèra'wè ghwøy tè mbèrkè kwèma ci na difa. ³⁰ Ma mba'a pè ghwøy mbè sa ngèra'wè ta kwèma ciy, mbèz tsa kwètiñ tsa na sa nza ghwëmèmbè tsègha læ ghwøy. Mbèz tsa vay, ghèci na saa nara ghwøy va yèn mbè ghala ndimndim niy nza. Zhini ghèci sa favè ghwøy tsa yèn mbè tsèva mbè sana ba.

2

Mèniñwøyèm nja Yesèw mbè nzøy tsa ghwøy

¹ A ngwarmèhira, a ghwøy sènay jakèjakè nza ghwøy læ *Kèristew ki, ka mètsehèñwøy bèrci jakèva tsa va kwa kwal Hyala na? Di tsa dítèñwøy Kèristew vay, ka mètsehèñwøy jihèva na na? Mbè jakèva tsa ghwøy va læ *Safè tsa Hyalay, mbè ghèra slèni na mbè nefer ghwøy na? Ka d'iva ghwøy kwa jipè ghwøy na? Ka mèni zhèhwèr ghwøy ta mbèzli kwa jipè ghwøy na? ² Ma mba'a kè tsèghay, vanta kwèma dee gèzanwøy, yèmètim miy tsa ghwøy kwètiñ, d'ivam kwa jipè ghwøy, jakètètim nefer ghwøy kwètiñ, zèzè kwèma kwètiñ na kè sa ghwøy. Mba'a pè ghwøy mènti tsèghay, tèrèñw dza vèshiy nza vèya tè ghwøy. ³ Èntaa ghwøy mèni kwèma læ hèrhè va tsahwèti ndè kwa jipè ghwøy ma. Ka mèni kwèma ghwøy ta kèli ghèn tsa ghwøy, ya mbè namaba kwèma ka ghwøy mèni ma. Ya wa ndøy, è kè mènti ghèn tsa ci jèwè kwa kwèma mbèzli. War njasa tédanakèn nihwèti mbèzli gwa'a gwa'a ya tè namaba kwèma kè ndèè nighè ghèn tsa ci. ⁴ Èntaa tsahwèti ndè nza mbè ghwøy, ka zèzè kwèma war kwataka ta ghèn tsa ci ma. È pè ghwøy zèzèè dzèkèn kwèma nihwèti mbèzli. ⁵ War njasa niy mèni Yesèw Kèristew va pè ghwøy mèni mbè nzøy tsa ghwøy kwa jipè ghwøy.

⁶ Ma Yesèw Kèristew naci ghala nzanay, ghèshivashi niy nza ghèshi læ Hyala. Èy ma dza na naci ki ya tsègha nze na, tèkèti na, war yèn mènira yèm læ Hyala kèw.

⁷ War mbèrèkè zlay na dikè tsa mèni na, mba'a zhèghèti ghèn tsa ci jèwè, mba'a mèniy ka ndè ghèrapè slèni. Dza na mba'a bèvè pa mbèzli, ka sèkèy dzèti hidì war wa'i ndè ngèri.

⁸ Dzèghwa mba'a mènti ghèn tsa ci jèwè, war ka d'ì fèti va Hyala, pa' ka zlèbavè mètiy læ vègha tsèmta, ta mbèzli.

1:27 1:27 Kwèl 1:10; 1Tes 2:12 **1:30** 1:30 SlèniKY 16:19-40; Flp 1:13 **2:2** 2:2 Zhj 13:34; 1Kwèr 1:10-11; Gal 6:10; Ef 5:2; 1Zhj 4:12 **2:3** 2:3 Rm 12:10; Gal 5:26 **2:4** 2:4 1Kwèr 10:24 **2:5** 2:5 Zhj 13:15; Rm 13:14; 15:5
2:6 2:6 Zhj 1:1-2; 17:5; Ebr 1:3 **2:7** 2:7 Zhj 1:14; Rm 8:3; 2Kwèr 8:9; Ebr 2:14, 17 **2:8** 2:8 Zhj 10:17; Ebr 5:8; 12:2

⁹ Va tsøgha ßanavø Hyala dikø tøरणw ngøciy

dzækøn shiy gwa'a gwa'a ki,
dza na mba'a fanati sløn
tsaa gwøramti dikø mbø slønødemer.

¹⁰ Ma mænti Hyala tsøghay,
ta mbø ya wa sløn tsa sa ngati na gwa'a
gwa'a,

ya mø ghwømø, ya tø hidfi,
ya kwa hidfi na gwa'a na,
ka tsøfækwø kwa kwøma ci,
tø mbørkø sløn tsa ci.

¹¹ Mba'a ta mbø mændiy gøzø gwanashi:
«Yesøw *Køristøw na Ndø sløkøpø» kø
møndi.

Ma mbø gøzø tsøgha ki na,
Didi Hyala ghøshi taa fal.

*Nzam ka wan pi tsaa mbøre kwa jipø
mbøzli*

¹² A madigahira, ghala pøtsaa nza
ghwømmø læ ghwøw tø pøtsa kwøtiñ tsay.
War mbø ði føti niy nza ghwøw vøya ya
hwømßa. Ghala pøtsa nzee tsa kørakø
kørakø læ ghwøw ðibay, wøzø na ghwøw
ði føti vøya tañ na kwatana va. Ø
pø ghwøw hazlønì va Hyala, ßanavøm
nefer ghwøw gwanashi kaa slønì Hyala,
nza ghønzø mbøø mbølitønwøw. ¹³ Sa
nzanay, Hyala ghøra na slønì mbø nefer
ghwøw ya hwømßa. Ghønzø ndanwøw
na børci ta ði slønì nzø læ ta mønì
nzø gwa'a, ge'i læ kwøma børkøti na
mbø ði tsa nzø. ¹⁴ Nana kiy, ya mbø
namaßa slønì mønì ghwøw gwa'ay, øntaa
ghwøw ngwøngwøzlimø ma, ka køkø
ghøpø ghwøw ma. ¹⁵ Ta mbø kwøma
ghwøw nza war sa ðewðew na. Kala miy
ðzar kwa kabaka ghwøw, war ka ndørazhi
Hyala, shiy mønì ma jikir ghwøw ta nza
kwa jipø mbøzli tø hidfi ni ni ngøngøðipø,
ka mønì war ndørem. War mbøre kø
kwøma mønì ghwøw mbøre dzømbø shi
nja sasørkwøhi dzøw tø ghwømø. ¹⁶ Mbø
nzøw tsa ghwøw va mbø shiy, gøzanshim
kwømaa dzaa bøpø piy. Ma sa ka
ghwøw mænti tsøgha kiy, føca dza Yesøw
*Køristøw zhøkø ta ßasø ngwøvø na, ma

nzee mbøø tøhøða va vøshi tø mbørkø
ghwøw, sa dzee nata slønì ghørahwee læ
kwøma mønøhwøe va mbø ghwøw kala
kama gømshi.

¹⁷ Ma nefer ghwøw va ßanavø ghwøw
kaa Hyalay, nja shi slanti ghwøw kaa
Hyala na ghøshi, mba'a kø mønì
pøøslitøra kiy. Nda nza miymiy ya nza
mbørkø ka shi pasli mønì mbø ta Hyala va
kia? Mba'a kø gar mønì tsøghay, ta vøshi
dzee tøरणw, nza ghwøw nza jakø læ ya tø
vøshi va. ¹⁸ Ghwøw kwørakwø kiy, vøshi
pø ghwøw vøshi, e nza jakø læ ghwøw mbø
vøshi va.

Kar Timøte læ Epaføraditø

¹⁹ Sa børkøe neyey, a Ndø sløkømmø
Yesøw dzaa ndara kwal ta ghwønøghønwøw
Timøte kwa kwøma jøw. A ghøci dzaa
nighøtønwøw, ma ka nza nøfø tsee mbøø
dzøghway, sa kee favø gaka ghwøw vø
njasa nza ghwøw, sa ka na zhøghøkøvay.

²⁰ Nay tsahwøti ntsa zøzø ghøw kwøma
kwøtiñ na lee tikø, ka zøzøø dzækøn
ghwøw kala war ghøciw. ²¹ War zøzø naa
ðzar ghøn tsa shi kwøma gwa'a tsøgha
na sa tsøva nihwøti mbø, kala zøzø maa
dzækøn slønì Yesøw Køristøw. ²² A na
Timøte na naci kiy, ya ghwøw ðø'wø ghøn
tsa ghwøw na, a ghwøw sønay njasa nza
na ka ntsaa sø'wa kwøma. A ghwøw nay
njasa ghørahwø na slønì kwasøbee, ta
gøzanshi Yøwøn kwøma wøzø na kaa
mbøzli. War njasa ka zøghwø vaa ghøra
slønì kwasøbø ðøwøw, tsøgha mønøhwø
na. ²³ Mbø tøkø nzee ta ghwønøghønwøw
ðibø, sa kee nay njasa dza kwøma kønee
na kørkøva. ²⁴ E sønay, a Hyala dzaa
ndara kwal dzaa nza ta tsøhøra ðø'wø
ghøn tsee, ta nighøtønwøw ßa.

²⁵ Zhini mba'ee zøzøvø ðibø kiy
ngwørmøhiray, wøzø na yøn zhiniy
zhinøghønwøw zømømmø Epaføraditø,
pøn. Saa niy ghwønøkø ghwøw va læ shiy
ta køtira mbø ndøрма kønee. Sa søøkø
nay, aa ghøratì slønì kwasøbee tøरणw,
ka køtìtøra mbø kwøma mbøz tsa nzee

2:9 2:9 SlønìKY 2:33; Ef 1:21; Ebr 1:4 **2:10** 2:10-11 Ezay 45:23; Zhj 5:23; Rm 10:9; ShiZhj 5:13 **2:13** 2:13
1:6; Zhj 15:5; Rm 7:18; 15:18; 1Kwø 12:6; 15:10; 2Kwø 3:5 **2:15** 2:15-16 1:10; Nøw 32:5; Dani 12:3; Mt 5:14;
10:16; 1Kwø 1:31; 2Kwø 1:14; Gal 2:1-2; Ef 5:8; 1Tes 2:19 **2:17** 2:17 Rm 15:16; 2Tim 4:6; 1Zhj 3:16 **2:18**
2:18 3:1; 4:4 **2:19** 2:19 1:1 **2:20** 2:20 SlønìKY 16:2 **2:21** 2:21 2Tim 4:10 **2:25** 2:25 4:18

mbø. ²⁶ Ma ghæciy, tərəŋw maw na zha ta zhiniy nanwəy difa. Gwa'a gwa'a mæhərli ci bərvata tikə, ka zəzə war dzəkən ghwəy, sa nzana, mba'a ghwəy niy favə gwərapəy na, kə məndi. ²⁷ Na navay, gwərapəy niy nza na tərəŋw, war jəw niy tərmbə na ta mətiiy. Dza Hyala mba'a mənti zhəhwər ti, mba'a mbəliiy. Mbə kwəma vay, məniiy zhəhwər tsa Hyala va war ta Epafəraditə gwa'a tsəghaw, lə tə ya ta na, sa nzana mba'a kə niy mətiiy nzay, tsahwəti ngəra'wə na sava dza naa zhiniy mətəhəy zhəkən sa nzee tsa mbə kwa fərshina difa nza. ²⁸ Va tsəgha dēe zhinəghəŋwəy Epafəraditə sana kyanwkyanw, ta mbə ghwəy zhiniy vəshinwəy li sa ka na tsəhəy. Ghalaba ki na, ma nza mæhərlee hənita kwərakwə ki. ²⁹ Sa ka na tsəhəyəy, ka'wəti tə ghwəy lə vəshi mbə nefer ghwəy tərəŋw, njasa ka ghwəy vaa ka'wə tsahwəti zəmənəwəy tsa mbə nəw Ndə sləkəpə. Fə pə ghwəy fanshi gaga ka ha'wə tə gəla mbəzli nja ghæci ni va. ³⁰ Sa nzanay, a ghwəy sənay, war jəw niy tərmbə na ta mətiiy mbə ghəra sləni kaa Yesəw Kəristəw. Ma kəəti niy dza ghwəy kəətira mbə slənee də'wə ghən tsa ghwəyəy, ghæci kəətitəra na ka məjə'a ghwəy. Dzəghwa mbə sləni va ki na, jəw ghæci tərmbə ta mətiiy.

3

Njasa dza ndəə mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa

¹ Naa tərmbə kwəma nana kiy ng-warməhiray, war vəshi pə ghwəy vəshi tə mbərkə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. Ma yənəy, ka dalee va zhiniy tsaslinwəy kwəma kwətinə naw, sa nzanay, wəzə na ta mbəə kəətinwəy kwa kwal Hyala. ² Ndəghwə pə ghwəy ndəghwə ghən tsa ghwəy va mbəzliiy mənii kwemer jikirki ni va, kireketi va, shiy ni va: «War ndə *slanti fə'yasa, dza ndəə mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa» kə ghəshi. ³ Əy, ma ghənzə nja na təkə ghəshi va kwəmaa dzəkən kwəma sla fə'yasa nza tala kiy. Ghwəmmə na

shii nza fə'yasa ghwəmmə slasla katanə katanə va Hyala. Ghwəmmə shii mbə nəw kwəma Hyala lə bərçi Safə tsa nzə. Na na ghwəmməy, ka bənavə nəfə tsa ghwəmmə ghwəmmə kaa shii pəhəti ndə ngəri ta mənishiwi. War tə mbərkə sləni ghərati Yesəw *Kəristəw tə ghwəmmə na na ghwəmmə vəshi. ⁴ E gəzanwəyəy, ta mbay niy dzee bənavə nəfə tsee kaa shii pəhəti ndə ngəri va ta mənishi nza, sa nzana, mbə mənishiie niy nza. War mba'a kə ndə təkəti məniiy ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa tə sa nəw na shii pəhəti ndə ngəri ta mənishiyy, pərba yən niy dza naa mənira gar dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa kən nza. ⁵ Sa nzanay, ndə ka *Izərayel nzee baw fərshi. Mbə hwəhwə tsa *Bənzhamənə yakəra məndi. Ntsa mbə hwəlfə mbəzli ka *Ebərə yən tsər tsər. Tə kwa dəghasa vici ghala yakəra məndi na, mba'a məndi slantəra fə'yasa. Mba'a kə dzar kwa nəw *kwəma pəhəpəhə na *ka Zhəwifə bə na, yən niy gwəra na tə nəw nzə, sa nzana, ndə Farisa yən niy nza. ⁶ Ghənzə na kwəmaa niy gwəree jahambəvara mbə, pa' ka sanshi ngəra'wə kaa mbəzliiy nəw Yesəw niy nza. Tə nəw kwəma pəhəpəhə na kə nzay, cee mənəfa ka ntsaa dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa nza. Ka nza fəti dzar kwee nzaw. ⁷ Ma shii mbərakee vay, nja shiiy gwəramti wəzə ni, dzee 'wəra ti shii niy zhəghətishee kwatənə. Ma nana difa ki na, war nja shii bəlitee givee gəm ti shii zhəghətee niva shiiy, war tə mbərkə sləni ghərati Kəristəw tə ya. ⁸ Kwatəka shii bəlakee va na difa kiw. Ya nimabə shiiy na shiiy niy nighətee nja shii pərshi ni vəya gwa'ay. War nja shii bəlitee givee gəm ti shii zhinee nighətishi nana, sa nzana mba'ee sənay Yesəw Kəristəw Ntsaa sləkəra, shii gwəra dimə ti shii gwa'a gwa'a. War tə mbərkə ghæci zhəghanavee hwəm kaa shiiy niy mawee gwanashi. War nja shii tə kəsəkə yən nighəshi, ta mbee nza ka sa Kəristəw, ⁹ lə ta mbə ghəy jakənəy li ka ndə kwətinə.

2:29 2:29 1Kwər 16:16, 18 3:1 3:1 2:18; 2Kwər 11:13
3:5 Lk 1:59; Rm 11:1 3:6 3:6 SləniKY 8:3; 22:4; 26:9-11

3:3 3:3 Rm 2:28-29 3:4 3:4 2Kwər 11:18, 21 3:5
3:7 3:7 Mt 13:44, 46 3:9 3:9 Rm 1:17

Ka pøla møndee ghwøla ka ntsaa dzaa dzøghwa kwøma Hyala kala hazlèni tifa lè nøw kwøma pøhøpøhø naw. Sløni mønti Køristøw va tø yay, ghønzø na sa zløbavee, va tsøgha møniree ka ntsaa dzøghwa kwøma Hyala kala hazlèni tifa. Di naa gøzøy, Hyala dø'wø ghøn tsa nzø møni na ndø ka ntsaa dzøghwa kwøma nzø kala hazlèni tifa, kama na mba'a ndø ðanavø nøfø tsa ci ngøta. ¹⁰ Ma nee kwøma gwøree ði gwa'a gwa'ay, war sønay Køristøw tsør tsør, njasa nza na, mba'a sønata børci ci va zhakatiy na mbø møti li shi. Nahwøti kwøma zhinee ði ðay, jakøra lø Køristøw mbø ngøra'wø tsa sahwø na, lø mbø møti ci va møtiy na gwa'a. ¹¹ Sa nzana mba'ee føy ghøn tsee gøzlinjø, ta zhanakatøra dza Hyala mbø møti kwørakwø, pøn.

Køslì bali ghwømmø tid'ìd ta kwømavø zhømø va Hyala

¹² Yøn tsa nay ghwøy tsay ngwarmøhiray, ø nø ya e kerkamti møni kwøma, mba'ee mønira ka ntsa tøhø tøhø tsa mbø kwøma Hyala, pønøw. Øhøn, war ø na na ðikøvaree, ka dza kwa kwøma, lø børci ta mbø kerkamti sløni ndara Hyala ta møni nzø. Njasa ka ndø vaa ðikøvay ta tsøhø tø pi garø mbø yømø bali. Ma mønee tsøghay, sa nzana mba'a Yesøw *Køristøw harvøra, ta nzee ka sa ci. ¹³ A ngwarmøhira, nighøtee njasa nzana mba'ee kerkamti sløni ndara Hyala ta mønìw. War ma na mønìyay, ghøn na sa zantee ta ni løy hwøm shiy gwanashi, ka nighø war kwataka ni tø kwøma shiy njasa dzee mbay køsashi gwa'a tsøgha. ¹⁴ Ava va tsøgha køslee bali tid'ìd kwa kwøma, ta dzaa kwømavø zhømee va Hyala. Ava ghønzø na sa harvømmø Hyala ta kwømavø ghwømmø mø ghwømø, tø mbørkø Yesøw Køristøw. ¹⁵ Ghwømmø gwanammø ghwømmø shiy tøhømmø va mbø kwøma Hyala kiy, zøzø kwøma tsøgha na kø sa mbø ghøn ghwømmø.

Ma mba'a kø tøkø kwøma nihwøti mbøzli mbø ghwøy kwøtitay, Hyala dø'wø ghøn tsa nzø dza naa ghwønamtøwøy møhørlì ghwøy ta favø kwøma gøzee va ghalaba ki. ¹⁶ Ya war njaaba nay, kwa kwøma pø ghwømmø dza lø nøw kwal tsa ghwømmø tsa, war njasa ghati ghwømmø va, ka sar pa' tø vøghwø tsa. ¹⁷ A ngwarmøhira war kwøma mønee pø ghwøy nighø gwanøwøy, a ghwøy møni tsøgha. Ghøyøy, kwal na sava citøpø ghøy a mønì nøw. Ava va tsøgha kiy, nighøm njasa dza mbøzliy nøwti kwal tsa va, a ghwøy nøw søøbø shi ki. ¹⁸ E gøzøwøyøy, ðaŋ na nihwøti mbøzliy mønishi mbø nzøy tsa shi ka ka jaka lø Yesøw, kala zløba ma Kwøma møti ci va vøgha tsøm ghøshi. Kwøma vay, mbøradzøra nzee mbø gøzøwøy, ø zhinee gøzøwøy sana ðiba, lø wahø kwa møtsee. ¹⁹ Ma gøla mbøzli tsøgha ni vay, war hwør tsa shi na na shi Hyala sønata ghøshi. War ni ha'wø ha'wø ni va shiy na ni gargarø ghøshi ta mønishi. Mba'a ghøshi køslimbø ghøn mbø zøzø war dzøkøn shi tø hid'ì gwa'a tsøgha. Kwa kerkø kwøma niva mbøzliy, ra'ì dza Hyalaa zamti piy tsa shi. ²⁰ Ma ta na tsa ghwømmø ghøn, ghwømmø shiy nøw kwal Hyala kiy, møba mø ghwømø na na ghwømmø ðølagwa søkø ghwømmø mbø. Nana kiy, war søkø tsa Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw, ghøci Ndø mbølimmø na sa ndøghø ghwømmø. Søkø mø ghwømø dza naa søkø ta ðømmø. ²¹ Sa dza naa søkøyøy, ta zhøghantømmø vøgha ghwømmø na daw børci na, kama vøri ti dza na nja na ci va vøgha, lø bama ti. Lø børci ci va tøðanakøn na kaa shiy gwa'a gwa'a ta ðanci føti ghøshi dza naa zhøghantømmø.

4

Kwa kørni bøni kwøma Pøl kaa ka Filipø

3:10 3:10-11Rm 6:8-11; jakøva lø Køristøw mbø ngøra'wø tsa sahwø na: 2Kwør 4:10-11; sønata børci zhakatiy Køristøw mbø møti li: SløniKY 4:2; Rm 5:17 **3:12** 3:12 1Tim 6:12; 2Tim 4:7; Ebr 12:1 **3:14** 3:14 1Kwør 9:24-25 **3:16** 3:16 Gal 6:15-16 **3:17** 3:17 1Kwør 4:16; 1Pi 5:3 **3:18** 3:18 1Kwør 1:23; Gal 6:12 **3:19** 3:19 Rm 16:18 **3:20** 3:20 Ef 2:6; Ebr 13:14 **3:21** 3:21 Rm 8:29; 1Kwør 15:25, 28, 43-53; Kwøl 3:4 **4:1** 4:1 1Tes 2:19-20

¹ A ngwarmøhira d'itee ni tərəŋw ni, garəŋwəyəm lə bərçi mbə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. Tə ghwəy vəshi nəfə tsee. Nja zhəmə kwəmavee mbə slənee nza ghwəy. Tərəŋw mawtee dza ta nighətəŋwəy. ² Ghwəy kiy, kar Evəwdi lə Shintishəy, ə cə'wəŋwəy ya, titihwəm, sləkatiim kwəma kwa jipə ghwəy, mba'a ghwəy mənīŋwəy mbəzli kwətīŋ mbə nəw Ndə sləkəpə. ³ Gha kwərakwə kiy ntsee tsa slar tsa nza ghəy li mbə sləni kwətīŋ nay, ə cə'wəŋee, a gha kəəti mi'i va, ta mbə ghəshiy sləkashi. Ma mi'i vay, tərəŋw səəkə ghəshi mbə jihəva ta ghəra sləni kwasəbee mbə gəzəpə Yəwən kwəma wəzə na bakanashi. A mi'i va kəətəhwəra mbə sləni va ghəshi lə kar Kələmanj, mba'a nihwəti məcərahiy ghərahwə sləni kwasəbee. Ghəshi gwanashiy, tsasli tsasli na slənedemer shi kwa zliya nza slənedemer mbəzliy dzaa kwəmavə piy tsaa kədi ma.

⁴ A ngwarmøhira, vəshi pə ghwəy vəshi ya hwəmba, tə mbərkə jakəva tsa ghwəy lə Ndə sləkəpə. Ə zhinee gəzanwəy dība, vəshim. ⁵ Wəzə kə nəfə tsa ghwəy kwa jipə mbəzli gwanashi, ndal tərmbə Ndə sləkəpə ta zhəghəvaa zhikəw. ⁶ Ka kəslimbə ghən ghwəy mbə zəzəə dzəkən kwəma ya namaba ma. Ya mbə namaba kwəmay, gəzantam ghəzli kən ghwəy kaa Hyala, ka mbazlanta miy mbə cə'wə ghwəy. Mbə cə'wə ghwəy vay, kala mananta 'wəsa pə ghwəy. ⁷ Ma nza zərkə tsa Hyala ndəghwətəŋwəy məhərlihi ghwəy lə nefer ghwəy mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw *Kəristəw. Zərkə tsa Hyala vay aa tanəti zəzə kwəma ndə ngəri gwanata.

⁸ Naa tərmbə kiy ngwarmøhiray, ə pə ghwəy fə ghən ta ni gaga ni shiy, ni gar fal ni məndi. Shiy nja shi katanj ni, ni ha'wə məndi ti shi, mba'a shi slar ni, lə shiy kama ha'wə ha'wə ni, lə shi wəzə ni mbə nəfə, mba'a shiy təbanshi kaa mbəzli gwa'a. Shi va gwanashiy, ti shi pə ghwəy fə ghən. ⁹ Shi banavəŋwəy ya lə shi kəsəvə ghwəy mbə shiy, mənishim

kwaakwa. Ma kwəmaa niy favə ghwəy yən mbə gəzə, lə shiy niy nara ghwəy mbə mənīy, tsəgha pə ghwəy mənishi. Ma nza Hyalaa bəmmə zərkə nzəyta lə ghwəy gwa'a.

Pəl mananshi 'wəsa kaa mbəzli ka Filipè ta vəli vələnati ghəshi

¹⁰ A ngwarmøhira, mbəradzəŋwəy nza ghwəy mbə zhiniy dī kəətira, kalaa kwəmavə kwal ghwəy. Nana kiy, tərəŋw vəshiree mbə slən tsa Ndə sləkəpə, sa nzana mba'a ghwəy zhiniy kəətitəra va ndərma kənee. ¹¹ Sa gəzee kwəma va tsəghay, va sa nzee mbə ndərma naw. Ta na tsee ghənəy, e sənabəra mbə nzəy tsee, nza shiy vəya, lə kama ghəshi vəyay, war mbə vəshi nzee. ¹² E sənay nzəy mbə ndərma, e sənay nzəy tə ngwaba'a. Gwa'a bənivee sə'wa kwəma mbə nzəy tsee, ya kwəmaba, ya mbə namaba kwəma nzə. Ya ngəsli ngəsli nzee, ya lə mara nzee, ya dāŋshi na shiy vəya, ya daw na shiy vəya. Mbə shi va gwanashiy, war mbə vəshi nzee. ¹³ E mbay sə'wati ya namaba kwəma gwa'a, sa nzana mbə kəətira *Kəristəw lə bərçi ci. ¹⁴ Ya tsəgha nzə kiy, wəzə mənī ghwəy sa kəətitəra ghwəy tsa mbə ngəra'wə tsee.

¹⁵ Ghwəy ghwəy mbəzli mbə məlmə Filipè kiy, a ghwəy sənay, ghala pətsaa gha ghəy gəzə Yəwən kwəma wəzə na mbə ghwəy, saa niy kafəe ta dzara mbə hidī ka Masedəwanəy, nihwəti mbəzliy nəw Yesəw tība, mba'a ghəshi niy ndara shiy, kala war ghwəyəw. War ghwəy kwətīŋwəy na shiy niy jakəŋwəy lə ya, ta kəətiva ghwəmmə lə ghwəy kwa jipə ghwəmmə, mbə kəətīŋwəyee, mbə kəətira ghwəy kwərakwə. ¹⁶ Yən ghwəlara mbə məlmə ka Tesalənikə dībay, dāŋ səda niy vələghəra ghwəy shiy, ta kəətira. ¹⁷ Ya tsəgha gəzee kwəma vay, əntaa ghwəy dzaa zhəghəti, njasa nzana war shiy shi palee va ghwəy ma. Ə dēe ghwəy sənay, wəzə hwər tsa mənəta ghwəy vay, a Hyala nay,

4:3 4:3 SləniKY 3:5 **4:4** 4:4 2:18 **4:5** 4:5 1:10; Rm 13:11-12; 1Kwər 16:22; Ebr 10:25; Zhk 5:8; 1Tes 5:1-2
4:6 4:6 Cem 37:5; Mt 6:25; 1Pi 5:7 **4:7** 4:7 Zhj 14:27; Kwəl 3:15 **4:8** 4:8 Rm 12:17-18 **4:9** 4:9 3:17;
1Kwər 13:11 **4:11** 4:11 1Tim 6:6-8; Ebr 13:5 **4:13** 4:13 2Kwər 12:9-10 **4:15** 4:15 2Kwər 11:8-9 **4:16**
4:16 SləniKY 17:1 **4:17** 4:17 1Kwər 9:11

ta tɛfɛtɛŋwɛy miy dza na tɛ mbɛrkɛ ci, pɛ ghwɛy. ¹⁸ Ɖ gɛzɛŋwɛy ya, ma shi ghwɛnay ghwɛy va Epafɛraditɛ ta vɛlirashiy, cɛkɛ' kwɛmavɛshee. Shi vay, a ghɛshi tɛhamti ghɛzliy nza kɛnɛɛ, pa' ka tɛrmbɛ shiy dɛŋ. Ma vɛli vɛlitɛra ghwɛy vay, tɛrɛŋw tɛbanati na kaa Hyala, sa nzanay, ghala mbɛ lɛ shi wɛzɛ ni va ka mɛndiy bɛvɛ ta ta Hyala li shiw. ¹⁹ Hyala ghɛrantɛɛ na slɛniy, vɛ na shiy gwɛramti gwa'a gwa'a, kala kɛrkɛva ma. Gwa'a dza naa ndɛŋwɛy ni daw ni shiy va ghwɛy, mbɛ jakɛva tsa ghwɛy lɛ Yesɛw Kɛristɛw. ²⁰ War kaa Hyala, Dɛmmɛ tsa mɛ ghwɛmɛ kɛ dikɛ ya pa' hwɛmba. *Amin!

Kwa kɛrni sɛkwɛva

²¹ A ngwarmɛhira, ava tsɛgha kɛray gɛzɛ kwɛmɛɛ kaa ngɛŋwɛy. Sɛkwɛtɛram mbɛzli Hyala mbɛ slɛn tsa Yesɛw *Kɛristɛw gwanashi tɛ mɛlmɛ ghwɛy. Mbɛ sɛkwɛŋwɛy na ngwarmɛhira tikɛ vɛghee gwa'a kwɛrakwɛ. ²² Mbɛ sɛkwɛŋwɛy na mbɛzli Hyala tikɛ mbɛ mɛlmɛ nzɛɛ na gwanashi. Kwatama mbɛzli kɛghi tsa mazɛ tsaa slɛkɛ hidɛ ka *Rɛm gwanashiy, tɛrɛŋw sɛkwɛŋwɛy ghɛshi. ²³ Mɛntɛŋwɛy wɛzɛ hwɛr tsa ci Ndɛ slɛkɛmmɛ Yesɛw Kɛristɛw gwanɛŋwɛy. Tiba kɛrayɛɛ, nza ghwɛy nza ki.

Zliya tsasli Pəl kaa ka Kwələsə Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, dafba mbəzliy ni, ghəci kwa fərshina mbə məlmə ka Efesə na, kala tsəgha na mbə məlmə Shezare, aw na mbə məlmə Rəm, kə ghəshi. Kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə ka Kwələsə tsasli Pəl zliya na. Ma məlmə ka Kwələsə vay, tə hidi ka Azəy na, ndəkwə ndəkwə vəgha məlmə ka Efesə. Epafərasə ntsa mbə məlmə shi niy gha naa gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli mbə məlmə Kwələsə va. Ma sa gəzanshi Epafərasə na, mba'a mbəzli daf zəghəti nefer shi ta nəw Yesəw Kəristəw. Ava tsəgha ghatəvashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə va ki. Ma na Pəl də'wə ghən tsa ciy, səəkə ghəshi kwəmay lə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə vaw (vəh 1:7 lə 4:12).

Ma Pəl kwa fərshina kiy, mba'a Epafərasə tsa va niy tsəhəy və ta gəzanci shiy kəsashi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə. Mba'a gəzanci njasa səəkəshi nihwəti mbəzli ta ngədishi lə bəni nihwəti shiy dzəkən kwəma jijih. Ma kə ghəshiy: War nəw kwəma Yesəw gwa'a tsəghay, ka nzana mək ta mbəli ndəw, ə kə məndiy nəw nahwəti kwəma jiji, ka slanti fə'yasa, zhini ka santa ngəra'wə kaa vəgha, kə ghəshi. Zhini ma kə ghəshi na, ə kə ndəə ndəghwə ghən tsa ci va zəmə shi mahalakə ni lə va sa shi mahalakə ni, mba'a nihwəti shiy diba, kə ghəshi. Ma sa favə Pəl kwəma va ki na, na tsaslanaghəshi na zliya na ki.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-14 Pəl səkwə ka Kwələsə, ka mananta 'wəsa kaa Hyala ta kwəma shi.

Vəh 1:15-23 Pəl gəzə kaa ka Kwələsə njasa nza Yesəw ka ntsaa tanamti shi

ngati Hyala, mə ghwəmə lə tə hidi gwa'a. Zhini ghəci dikə tsa mbəzliy nəw gwanashi.

Vəh 2:4-25 Pəl makə ka Kwələsə va zləba kwəma mbəzliy bananshi shi gəmgəm ni va.

Vəh 3 pa' tə vəh 4:1-6 Pəl bananshi kwəma kaa ka Kwələsə dzəkən nzy tsa 'war'war tsa, lə dzəkən nzy kwa jipə shi, lə dzəkən nzy kəy ghyeghyer shi, mba'a nzy lə mbəzliy nəw ma Yesəw.

Vəh 4:7-18 Kwa kəni gəzə kwəma, mba'a səkwəva.

Pəl səkwə mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Kwələsə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa təravə Hyala ta nza ka ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw, ghəy lə zəməmmə Timəte tsasliwəy na. ² Kaa ngəwəy ghəy mbəzli Hyala mbə məlmə ka Kwələsə, ngwarməhinəy mbə nəw Kəristəw lə nəfə kwətiŋ. A səkwəwəy ghəy, məntəwəy wəzə hwər tsa nzy Dəmmə Hyala, mba'a ndanwəy zərkə mbə nzy tsa ghəwəy.

Pəl mananta 'wəsa kaa Hyala, ta ka Kwələsə

³ Ya hwəmba cə'wə ghəy Hyala, Dəy Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəwəy, mbə mananta 'wəsa ka ghəy nza tə ghəwəy. ⁴ Sa nzanay, a ghəy favə njasa banavə ghəwəy nefer ghəwəy kaa Yesəw Kəristəw, lə njasa dī ghəwəy nihwəti mbəzli Hyala diba. ⁵ Sa məni ghəwəy va tsəghay, sa nzana mba'a ghəwəy fəy ghən tsa ghəwəy gəzliŋə ta shi mə ghwəmə gwəmati Hyala ta bəpəshi na. Ma tə kwatanata, ghala pətsa tsəhə Kwəma Wəzə na va katanə na va ghəwəyəy, a məndi niy gəzanwəy kwəmaa dzəkən shi fəy Hyala ta bəpəshi. ⁶ Ava tsəgha pəlivərivata Kwəma wəzə na vaa dzəmbə mbəzli tə hidi gwa'a gwa'a ki. Ya kwəmafa na, mba'a mbəzli zəghəti məhərli shiy banavə nefer shi kaa Yesəw. Tsəgha na va ghəwəy kwərakwə ki. Ya ghala pətsaa gha ghəwəy vaa favə kwəmaa dzəkən wəzə hwər tsa Hyala mba'a

ghwəy sənay katan tsa ci, ya pa' ndatsəy, mbə ghəra sləni na kwəma va mbə nefer ghwəy. ⁷ Epafərasə banavənwəy na Kwəma Wəzə na va. Madiganəy tsa tərənəw tsa na. Ka ghəra sləni Yesəw Kəristəw nza ghəy li. Ghəciy, lə nəfə kwətiŋ ghəra na sləni Yesəw Kəristəw mbə ghwəy. ⁸ Ava ghəci gəzanəy na njasa kətitənəwəy *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa, ta di nihwəti mbəzli.

⁹ Va tsəgha ki, sa favə ghəy kwəmaa dzəkən ghwəyəy, mbə cə'wə Hyala nza ghəy tə ghwəy vici va vici va. Ma mbə cə'wə ghəy na, ka cə'wə Hyala a ghənzə mbəə cinəwəy shi di na ghwəy mananta, mba'a ndanəwəy sənata kwəma, ka sənashi ni wəzə ni shiy kwa kwal tsa nze lə bərqi Safə tsa nze dəwdəw tsa. ¹⁰ Ghalaba kiy, ma nza ghwəy mbay dza kwa kwal tsa Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw njasa dza naa təbanci. Ya hwəmba na, ka mənə shi dza naa di. Ka mənə shi wəzə ni ghəngən ghəngən. Ka mətəhə sənata kwəma Hyala kwa kwəma kwa kwəma. ¹¹ Mbə cə'wə ka ghəy nza va Hyala, a ghənzə ndanəwəy bərqi dza kwa bəla gwanata lə bərqi mbə shəndəkə tsa nze, nza ghwəy mbəə sə'wa kwəma gwanata, ka jihəva pa' tə kwa kərni. ¹² 'Wəsa pə ghwəy mananta kaa Dəmmə Hyala lə vəshi. Sa nzana mba'a ghwənəntənəwəy kwal ta kwəməvə na ghwəy bəla ghwəy mbə shi wəzə ni fəy na tə pətsa wən tsa mə ghwəmə, kaa ni nze mbəzli. ¹³ Tsəgha na, aa zləghwəkəvərimmə mbə dəvə *ndə jaka tsaa kəsətəmmə lə bərqi mbə kwəsli, dza na mba'a fambəmmə mbə dəvə zəghwə nze di na, nza ghəci mbəə sləkəmmə. ¹⁴ Tə mbərəkə zəghwə nze mbəərəkəmmə Hyala va ndə jaka, mba'a pəlatəmmə kwəma ghwəmmə jikir na.

Gəzə kwəmaa dzəkən Yesəw Kəristəw

¹⁵ A ghwəy sənay kiy ngwarməhiray, ndə tiba mba'a mbay nata Hyala lə mətə

ciw. Ma *Kəristəw tsa nay mbəzli va lə mətə shiy, nja Hyala də'wə ghən tsa nze na. Ghəci na Məkaji kən shi ngati Hyala gwa'a gwa'a! ¹⁶ Sa nzanay, lə Yesəw də'wə ghən tsa ci ngati Hyala ya nimaba shiy gwa'a gwa'a. Shi mə ghwəmə lə ni tə hidī shiy gwa'a. Shi mbay mətə ndəə nashi, lə ni mbashi ma naa nashi gwa'a. Lə Yesəw tsa va ngati Hyala shi nza bərqi və shi dikə dikə ni mə ghwəmə, mba'a shiy sləkəpə, mba'a hyeler, mba'a nihwəti shi ka bərqi gwa'a. Lə Zəghwə nze va ngati Hyala shi va gwanashi. Dza na mba'a zlashi mbə dəvə ci, ka shi ci! ¹⁷ Hyala ghwəla ta nga hidīy, tiba niy nza Yesəw ghala ndimndim. Ava tə mbərəkə bərqi ci nza shi mənəti Hyala ghwəlashi sana. ¹⁸ Ghəci na ghən tsa mbəzliy nəw. Ghəci 'wamshi na kwal, mbəzliy nəwəy, nja vəgha ci na ghəshi. Tə mbərəkə ci kwəməvə mbəzli yəwən piy. Ghəci na Məkaji tsa Hyala. Ghəci gha Hyalaa zhanakati mbə mbəzliy bəkəwəshi. Di naa gəzəy, ghəci na Məkaji tsa kən shiy gwa'a gwa'a. ¹⁹ Tsəgha di Hyala ta mbə ghən tsa nze cikəvərivay ya mbə nimaba shi mənə Zəghwə nze gwa'a. ²⁰ A Hyala mawti sləka kwəma ta jakəva lə shi ngati na gwanashi, dza kwa Zəghwə nze. Ma nana kiy, a zərkə kwa jipə nze lə mbəzli. Ghala mətə Zəghwə nze va vəgha tsəm, ka shikəshi miymiy ci tsahwəy zərkə tsa vaa dzəghwa jipə nze lə shi mə ghwəmə, mba'a shi tə hidī. ²¹ Ghwəy kwərakwə kiy ngwarməhiray, kwatəna na, mbəzli tihə tihə ni, ka pa jaka niy nza ghwəy lə Hyala, va *kwəma jikir naa niy təkə ghwəy mbə nefer ghwəy. Dzəghwa tsəgha sləni ghəra ghwəy niy nza. ²² Nana kiy, a Hyala ghwənikə Zəghwə nze, mba'a mənəy ka ndə ngəri, ta mətə. Lə mətə ci va sləkamti Hyala kwəma kwa jipə ghwəy li nana. Ma mənəti Hyala kwəma va

1:7 1:7 Epafərasə: 4:12; Flm 23 **1:8** 1:8 1Kwər 8:1 **1:9** 1:9-10 Ef 1:17; Flp 1:9 **1:10** 1:10 Ef 4:1; 2:10; Flp 1:27 **1:11** 1:11-12 Rm 5:2; Ef 1:18 **1:13** 1:13-14 Zhj 5:18; Lk 22:53; SləniKY 26:18; Ef 1:6, 7, 21; 2:2; 6:12 **1:15** 1:15 Zhj 1:18; 2Kwər 4:4; 1Tim 6:16; Ebr 1:3 **1:16** 1:16 1:13; Zhj 1:3, 19; 1Kwər 8:6; Ebr 1:2 **1:17** 1:17 Zhj 1:1; 8:58 **1:18** 1:18 ghəci na ghən tsa mbəzliy nəw: 2:19; 3:15; Ef 1:22-23; ghəci na məkaji tsa kən shiy gwanashi: SləniKY 4:2; 26:23; 1Kwər 15:20; ShiZhj 1:5 **1:19** 1:19 2:9-10; Zhj 1:16; Ef 1:23 **1:20** 1:20 Rm 3:25-26; Ef 1:9-10, 21; 2:13-16 **1:21** 1:21-22 Rm 5:10; Ef 2:12-13; 5:27

tsəghay, ta mbə ghwəy nza ka mbəzli dēwdew ni kwa kwəma nzə, kala kwəma rəda rəda na dzar kwa ghwəy, kala kama mēndi gar ndaŋwəy fəti! ²³ Nanzə kiy, ə pə ghwəy garəŋwəy lə bərçi tə kwəma Yesəw va banavə ghwəy nefer ghwəy. Mba'a ghwəy kəsəvə wəzə wəzə njasa banavəŋwəy mēndi. Əntaa ghwəy taa zlata nahwəti təkə kwəmaa səəkə ta tsəkəwamti na fəy ghwəy va ghən tsa ghwəy gəzliŋə ti ma. Kwəmaa favə ghwəy va ghala pətsaa gəzanwəy mēndi kwəma Yesəw Wəzə nay, ghənzə na Yəwən kwəma wəzə na gəzancim kaa ya tsamaba ndə ci tə hidī gwa'a. Yənəy, a Hyala təravəda ta gəzə kwəma va kaa mbəzli.

Sləni banavə Hyala kaa Pəl ta ghəra mbə mbəzliy nəw Yesəw

²⁴ Sənzənvay, mbə vəshi nzee lə ngəra'wə tsa see tə ghwəy. Ma ngəra'wə tsa see tsa tə ghwəy kiy, ə kərnayee ngəra'wə tsa niy tərə mbə sa sahwə *Kəristəw va ta mbəzliy nəw va mənishi ka vəgha ci. ²⁵ Mba'ee mənira ka ndə ghəra sləni mbə mbəzliy nəw Yesəw. Ava tsəgha na sləni ndara Hyala ta mənī mbə ghwəy. Ma dī na gəzəy, ə ghwənara na ta gəzə kwəma nzə kwa pətsa kəray na kaa mbəzli tə hidī gwanashi. ²⁶ Kwatanatay mbəmbə niy nza kwəma zəzəti Hyala va ta mənī, kala sənata mbəzli. Ma dzəghwa na nana ki na, mba'a cikəvəriy dzəti ngwəla kaa mbəzli nzə ta mbə ghəshiy sənata. ²⁷ Sa nzanay, ə niy dī Hyala canatishi njasa nza shəndəkə tə kwəma nzə va niy ghwəbəy na tərəŋw tsa ci, ta *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Ma zəzə kwəma ghwəbəy Hyala va niy nzay, ghənzə na Yesəw Kəristəw tsa mbə nefer ghwəy va sənənvə. Tə mbərəkə Kəristəw tsa va fəy ghwəy ghən tsa ghwəy gəzliŋə ta nza li tə pətsa nza shəndəkə tsa Hyala. ²⁸ Kwəma Kəristəw tsa va na sa gəzə ghəy kaa mbəzli gwanashi ki. Dzəghwa ghəy ka gəzanshi, ka bananshi shiy lə məhərli

wəzə, ta mbəə nza ya wa ntsaa jakəy lə Yesəw Kəristəw na, mba'a mənīy ka ntsaa təhəy kwa kwəma Hyala. ²⁹ Ava va tsəgha ghəree sləni va, ka mbəz, lə bərçi ndara Yesəw Kəristəw va ghəra sləni tərəŋw na mbə ya.

2

¹ Sanay, e dī ghwəy sənata njasa nza caslakə tsa sləni nzee mbə ghəra nzə tə ghwəy, ghwəy mbəzli ka Kwələsə lə ka Lawədishe, lə ta nihwəti mbəzli d'əŋəŋ, shiy sənara ma di. ² Ma sləni tsəvee va mbə ghəra nzə tsəghay, ta mbə ghwəy nza lə bərçi mbə nefer ghwəy gwanəŋwəy, ta jakəti ghən tsa ghwəy ka dīva ghwəy kwa jipə ghwəy. E dī ghwəy kwəmavə məhərliy sənata kwəma Hyala wəzə wəzə tərəŋw, ta mbə ghwəy sənata kwəmaa niy ghwəbəy Hyala va. Kwəmaa niy ghwəbəy na vay, ghənzə na Kəristəw də'wə ghən tsa ci. ³ Kəristəw tsa vay, mbə mbələyvata sənata kwəma wəzə na lə məhərli wəzə na. Ghəci kəətimmə na, ta sənata zəzə kwəma Hyala gwa'a. Ya wa shi dī ndə sənashiy dzəkən Hyalay, aa taa kəsashi və. Ma shi vay, shiy gwəramti wəzə na ghəshi.

⁴ Sa wana gəzanwəy ya kwəma va tsəghay, vantaa tsahwəti ndə dzaa ghavəə ngədfəhwəŋwəy lə tsəhwəli ci, va nəw kwal Hyala. ⁵ Ya tsəgha nzee kərakə lə ghwəy sənənvay, tə pətsa kwətiŋ tsa na məhərli ghwəmmə. Lə vəshi nzee mbə nəfə tsee tərəŋw, sa nzana mba'ee favə njasa ghəra ghwəy sləni ghwəy lə kwal, zhini mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy wəzə wəzə kaa Yesəw Kəristəw.

*A ghwəmmə kwəmavə piy tsa 'war'war tsa mbə Yesəw *Kəristəw*

⁶ Njana nzana mba'a ghwəy zləbavə Yesəw Kəristəw, ka Ntsaa sləkəŋwəyəy, jakəjakə pə ghwəy li mbə nzəy tsa ghwəy. ⁷ Garəŋwəyəm lə bərçi tə Yesəw tsa va, njasa ka fə vaa tsəhə hililiŋə nzəə dzəmbə hidī tədfəm ta garə ti

1:23 1:23 2:7; Ef 3:17; 1Tim 3:16; Ebr 3:6 **1:24** 1:24 2Kwər 1:5; 11:23-29; Ef 3:13 **1:25** 1:25 Ef 3:1-3 **1:26** 1:26-27 2:2; 4:4; Ef 3:6 **1:27** 1:27 shəndəkə: 3:4; Rm 5:2; Ef 1:18 **1:28** 1:28 Ef 4:13 **1:29** 1:29 Ef 3:20; Flp 4:13 **2:2** 2:2 1:26-27; Ef 5:2 **2:3** 2:3 Fir 2:4-5; 1Kwər 1:24, 30; Ef 3:19 **2:4** 2:4 2:8; Rm 16:18 **2:5** 2:5 1Kwər 5:3 **2:7** 2:7 1:23

shi. Banavəm piy tsa ghwəy kaa Yesəw Kəristəw mbə nzəy tsa ghwəy gwanay. Mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa ngəci, njasa niy banavəñwəy mbəzliy bəniñwəy kwəma Hyala va. Ka mananta 'wəsa tərəñw ya hwəmba kaa Hyala.

⁸ A ngwarmərə, mənı tə ghwəy məhərli wəzə, vanta tsahwəti ndə dzaa ngədıtəñwəy lə papala sənashi nihwəti kwemer, kwemer dzərvə dzərvə ni, kala ghən ti shi. Ma kwemer shi vay, kwəma jijihishi na, zhini kwemer va dibay, ta mbəreketi, lə kihə hyeler na ghəshi. Dzar kwa Kəristəw səəkə ghəshiw. ⁹ Əntaa ghwəy dzaa zləba kwəma shi ma, A na ni Hyala shiy gwanashiy, mbə vəgha Yesəw Kəristəw na ghəshi. ¹⁰ Səvəri mbə jakəva tsa ghwəy lə Yesəw Kəristəw tsa va kiy, a ghwəy kwəməvə shiy gwanashi, cesl cesli. Yesəw Kəristəw sləkə na shi nza bərçi və shi, lə hyeler tə hidfi gwa'a.

¹¹ Kwatanay, a Hyala niy gəzanshi kaa *ka Zhəwifə ta *sla fə'yasa, nza mbəzli mbəə sənashi, mbəzli nzə na ghəshi, kə məndi. Ma ghwəy ghwəy shiy jakəñwəy va lə Yesəw Kəristəwəy, aa manati shiy tə ghwəy kwərakwə, nza ghwəy mbəə sənay, mbəzli nzə nza ghəy, pə ghwəy. Lə dəvə ndə ngəri mənıti na shi va kiw. Yesəw Kəristəw mənıti shi na. Shi mənıti na vay, ə mbəlantəñwəy na səvəri mbə dəvə *kwəma jikir na, kala mənı mazə ghənzəə dzəkən ghwəy ghwəla. ¹² Ghala pətsa mənıñwəy mənıdi *bateməy, njasa nzana mba'a mənıdi laghwanəy kwa hidfi lə Yesəw na. Njasa zhakatiy Yesəw va mbə mətıy, tsəgha zhakatiñwəy ghwəy kwərakwə. Sa nzana, mba'a ghwəy banavə nefer ghwəy kaa Hyalaa zhanakati Yesəw va sati mbə mətıy, a bərçi və ta mbay zhanakatəñwəy kwərakwə. ¹³ Kwatanay, nja mbəzliy bəkwəshi niy nıghəñwəy Hyala, va kwəma ghwəy jikir na. Mbəzliy nəw ma Hyala niy nza ghwəy, niy slaslamti fə'yasa ghwəyəw. Nana kiy, a Hyala zhanakatəñwəy mbə mətı, a ghwəy kwəməvə piy tsa katanay tsa mbə

Yesəw Kəristəw. Dzəghwa Hyala mba'a pəlay jikir tsa mənı ghwəmmə mbə nəfə tsa nzə gwa'a gwa'a. ¹⁴ A ghwəmmə sənay, kwatanay, a ngwəvə Hyala niy nza kən ghwəmmə, tə sa nəwtı ma ghwəmmə *kwəma pəhəti na. Ma nana kiy, a Hyala bəhwə kwəma ghwəmmə va jikir na, mba'a fakən kən Yesəw Kəristəw ghala danwati mənıdi vaa dzətı tsəm tə ghwəmmə. Ava tsəgha banti na fətı kən ghwəmmə ki. ¹⁵ Ghala vəghwə tsa mətı Yesəw va vəgha tsəməy, a Hyala təfanakən bərçi kaa hyeler lə shi nza bərçi və shi gwa'a. Dza na mba'a pəmətishi kwa kwəma nzə nja mevıvi. Mba'a 'wəshamtishi kwa kwəma mbəzli gwa'a, ka panavəshi ha'wə.

¹⁶ Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, əntaa ghwəy taa zləba ndəə sləkəñwəy ka slanwəy ngwəvə va shi zəmə ghwəy, ya va shi sa ghwəy ma. Ka zləba ghwəy ndəə slanwəy ngwəvə ya va makwaghwa yəwən tir, ya va *vici dəkəva ma. ¹⁷ Ma kwəma nıva shiy gwanashiy, nja məkəkwə shiy dzaa səəkə fəyshi Hyala tsəgha, ta mbəə canshi kwəma kaa mbəzli. Ma na katanay na kwəma dı shi vaa canshi kaa mbəzli kiy, ghəci na Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci. ¹⁸ A nihwəti mbəzli tibay, ə kə ndə zhəghəti ghən tsa ci jəwə, ka sa ngəra'wə kaa vəgha ci, ka tsəfəkəwə kwa kwəma ka kwal Hyala, kə ghəshiy ni. Gəla mbəzli vay, əntaa ghwəy zləba ghəshiy bəñwəy fətı ma. War lə shi nashi ghəshi kwa shiw ka ghəshiy vəshi, Hyala cıñəy na shi va kwa shiw, kə ghəshiy ni. War ka kəli ghən tsa shi gəm tsəgha. Ka zəzə war dzəkən shi tikə tə hidfi. ¹⁹ Ghəshiy, jakəjakə na ghəshi lə Yesəw Kəristəw ghəci mazə tsa shi ghwəlaw, Yesəwəy, nja ghən na, ma mbəzliy nəwəy, vəgha ci. Mbəzliy jakəshi lə Kəristəwəy, və kwəma ghəshi bərçi. Tə mbərəkə ghəci jakəshi ghəshi lə nəfə kwətıñ. Ava tsəgha kəli ghəshi dza kwa kwəma kwa kwəma kwa kwal Hyala, njasa dı Hyala ki. A Kəristəw jakətı mbəzli ci ta mbə ghəcıy nza li shi

2:8 2:8 1Tim 6:20 **2:9** 2:9-10 1:19; 2:15, 20; Ef 1:21 **2:11** 2:11 Ef 2:11 **2:12** 2:12 3:1; Rm 6:3-4; Ef 1:19-20; 2:6 **2:13** 2:13 Ef 2:1, 5 **2:14** 2:14 Ef 2:15-16; 1Pi 2:24 **2:15** 2:15 2:9-10 **2:16** 2:16 Rm 14:1-6 **2:17** 2:17 Ebr 8:5 **2:18** 2:18 Ef 1:21 **2:19** 2:19 1:18; Ef 4:16

kwətiŋ, njasa ka dəghesler tə vəgha ndə vaa tsəəbəshi ka ndə kwətiŋ lə bəlitiiti.

Ma ntsaa mətiy lə Kəristəwəy, ka sləkəvə shi tə hidfi ghwəlaw

²⁰ A ngwarmərə, a ghwəy sənay kiy, mbəzliy bəkwəshi kwasəbə *Kəristəw nza ghwəy gwanəwəy. Va tsəgha na kiy, ka mbay hyeler lə mbəreketiy sləkəwəy ghwəlaw. Ya sa nzana tsəgha ghənzə kiy, tawa zhini ghwəy zhəmbəwəy mbə məni shiy nja mbəzliy sənay ma Yesəw diba kia? Wa shiy mənishi va, zhanəwəy ghwəy zhəmbə nəw kwəma jijihəwəy, diba kia? Tawa zləba ghwəy məndiy gəzanəwəy gəla shi nə məndi va. ²¹ Shi tsa' ni vay, əntaa gha bəshi ma. Əntaa gha dzəghə nini ma. Əntaa gha dapə nini lə dəvə gha diba ma, kə məndia? ²² Gəla kwəma jijihə vay, dzəkən shiy dzaa kərəshi sa ka məndiy ghərahwə sləni li shi gəzə ghəshi kwəma. Ndə ngəri zəzəvəshi na ta bənishi kaa mbəzli. ²³ Ta na navay, mba'a kə ndəə nighe kwəma va na, nja kwəmaa səkəkə mbə sənata kwəma ka naa nza. Sa nzanay, ə gəzə na kaa mbəzli a ghəshi jihəvaa dzəmbə cə'wə Hyala, ka zhəghəti ghən tsa shi jəwə, ka sa ngərə'wə kaa vəgha shi. Shi va gwanashi e gəzanəwəy, ka dza ghəshiy kətitəwəy ta mbay ghwəy zhini ghən kaa shi jikir ni maw vəgha ndə ngəriw.

3

¹ Ghwəy kiy, a ghwəy sənay mbəzli zhanakati Hyala sati mbə məti kwasəbə Yesəw Kəristəw nza ghwəy. Va tsəgha na kiy, ta shi mə ghwəmə pə ghwəy fə ghən. Shi vay, tə pətsa nza Yesəw Kəristəw ghəshi. Məba nəyəy na tə dəvə kwa bəzəmə Hyala. ² War dzəkən shi mə ghwəmə pə ghwəy zəzə ya hwəmba. Ka zəzə ni tə hidfi ghwəy ma. ³ A ghwəy sənayəy, mbəzliy bəkwəshi nza ghwəy. Dzəghwa Hyala mba'a mbələyənəwəy piy

tsa ghwəy jakə lə Kəristəw. ⁴ Yesəw Kəristəw na piy tsa ghwəy katanə tsa. Sa ka na zhəkəy, ta səkəkə dza ghwəy dza li gwanəwəy kwərakwə lə shəndəkə tsa ci.

Nzəy tsa kwatanə lə nzəy tsa 'war'war tsa

⁵ Ghənzə tsəgha kiy, kərakə pə ghwəy fəy məni shi tikə tə hidfi ni gəmgəm ni. Mba'a ghəshi mənishi nja shi bəkwə bəkwə ni mbə piy tsa ghwəy. Kərakə pə ghwəy lə ghwərhəwə, lə məni kwəma rəda rəda na, mba'a məni shi ha'wə ha'wə ni, lə maw shi gəmgəm ni, mba'a məni mətsə. Sa nzanay, məni mətsə ta shiyəy, ghala mbə lə ta mbəriw. ⁶ Tə mbərkə shi gəmgəm ni va gwanashi məməni mbəzli dza Hyalaa bəkən nəfə kən mbəzliy di ma fəti ta kwəma nəzə va ki. ⁷ Kwatanə kiy, tsəgha niy nza ghwəy nja mbəzli va kwərakwə ki. Kwəma jikir na mbə vəgha ghwəy niy sləkəwəy na.

⁸ Nana kiy, zlashim shi jikir ni va, ka sati nəfə tsa ghwəy ma, ka bə nəfə ghwəy dzəkən mbəzli ma, ka məni ndərəm ghwəy ma, ka tsəərə mbəzli ghwəy ma, ka gəzə kwəma ha'wə ha'wə na ghwəy səkwa tə miy tsa ghwəy ma. ⁹ Ka slasla dzərvə ghwəy kaa ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy ma. Sa nzanay, a ghwəy zlay nəyəy tsa ghwəy niy nəyəy ghwəy kwatanə, lə shiy niy məni ghwəy gwa'a. ¹⁰ A ghwəy kwəməvə nəyəy tsa 'war'war tsa nana, Hyala ndanəwəy na. Ma nəyəy tsa 'war'war tsa vay, Hyala ka naa gwəma njasa səmə vici, nza ghwəy mbəə nza nja ghənzə, ghənzə saa ngati nəyəy tsa 'war'war tsa va, zhini mba'a ghwəy sənata wəzə wəzə.

¹¹ Ava va tsəgha nzana nana kiy, shiy tibiaa tihəvəri *ka Zhəwifə lə *mbəzliy kamaa ka Zhəwifəw. Shiy tibiaa tihəvəri mbəzliy *slanti fə'yasa lə mbəzliy slanti maw. Ya mbəzliy tsəhwəlishi ma, lə niy məni kwəma nja mbəzli mbəradzəy, shiy tibiaa tihəvəriw. Ya mbəzli pa'pa ni, lə ni ya ya niy, shiy tibiaa

2:20 2:20 2:9-10; Gal 4:3-5, 9 **2:21** 2:21-22 Ezay 29:13; Mt 15:9; 1Tim 4:3; Ebr 13:9 **3:1** 3:1 2:12; Ef 1:20
3:2 3:2 Mt 6:33 **3:3** 3:3 Rm 6:4; 2Kwər 5:14 **3:4** 3:4 Gal 2:20; Flp 1:21; shəndəkə: 1:27; Flp 3:21; 1Kwər 15:43; 1Zhnj 3:2 **3:5** 3:5-8 Gal 5:19-21 **3:5** 3:5 Rm 6:6, 11; Gal 5:24; Ef 4:19; 5:3 **3:6** 3:6 Ef 5:6 **3:7** 3:7 Rm 1:18; Ef 5:8 **3:8** 3:8 Ef 4:29; 5:4 **3:9** 3:9 Ef 4:22, 25 **3:10** 3:10 Ghava 1:26-27; Ef 4:24 **3:11** 3:11 2:11; Gal 3:28; 1Kwər 12:13

tihəvərishiw. War *Kəristəw kwətīy na ntsa dikə tsa kən shi. Ghəci sa mbə nefer ni ci mbəzli gwanashi. ¹² Mbəzli Hyala nza ghwəy, sa tsəhavəŋwəy na, tə sa dītəŋwəy na. Ghənzə tsəgha kiy, mənīŋwəyəm ka mbəzliy zhəhwər ta nihwəti mbəzli. Ka mənī wəzə kaa mbəzli, ka kəli ghən tsa ghwəy ghwəy ma, wəzə kə hwər tsa ghwəy, ə pə ghwəy sə'wa kwəma. ¹³ Sə'wa pə ghwəy sə'wa kwəma kwa jipə ghwəy. Mba'a kə ndə məntəŋwəy kwəmay, pəlayəm mbə nəfə tsa ghwəy. Ya hwəmbay, pəlatam kwəma mbə nefer ghwəy kwa jipə ghwəy, njasa pəlatəŋwəy Ndə sləkəpə va na ghwəy mbə nəfə ci kwərakwə. ¹⁴ Dzəkən shi va gwanashi kiy, mətsahakənəm dī, sa nzanay, dī na saa dzaa jakətəŋwəy ka mbəzli kwətīŋ. ¹⁵ Zlayəm kwal kaa zərəkə tsa ndəŋwəy Yesəw Kəristəw va a ghəci nighəə dzəkən nefer ghwəy. Sa nzanay, ta nza ghwəy ka ndə kwətīŋ harvəŋwəy Hyala gwanəŋwəy, lə ta mbəə nza mbə zərəkə tsa va. War 'wəsa pə ghwəy mananta ya hwəmba. ¹⁶ Zlatanavəm kwal kaa kwəma Kəristəw a ghənzə təhayŋwəy nefer ghwəy tərəŋw. Bənim kwəma Hyala kwa jipə ghwəy, gəzəm kwəma kaa ghən tsa ghwəy, lə sənata kwəma mbə wəzə, lə məhərli wəzə na. Manantam 'wəsa kaa Hyala kwa cəm, lə nefer ghwəy gwanashi. Ka fal slən tsa nzə lə cemer kwa Zliya Hyala, ka ndəgha waza, ka fal lə cemer dza Safə tsa nzə dəwdəw tsaa cīŋwəy. ¹⁷ Ya wa kwəma mənī ghwəy, lə na gəzə ghwəy gwa'ay, lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw kə taa nza. Manantam 'wəsa kaa Dəmmə Hyala mə ghwəmə lə slən tsa ci dība.

Njasa dza nzəy tsa mbəzliy nəw Hyala təbə kwa jipə shi

¹⁸ Favə tə ghwəy, ghwəy ghwəy mi'iy, dīm fəti va zhər ghwəy njasa təbə mi'iy jakəshi lə Ndə sləkəmməə mənī.

¹⁹ Ghwəy ghwəy zhər dībay, dī pə ghwəy dī mi'i ghwəy wəzə. Əntaa ghwəy

nza ghyanakə mbə nzəy tsa ghwəy li shi ma.

²⁰ Ghwəy ghwəy ndərazhi bay, fam kwəma, ya namaba va mətikwəkwər ghwəy. Ava kwəma dī Ntsaa sləkəmmə ghwəy mənī.

²¹ Ghwəy ghwəy didihi bay, əntaa ghwəy dzaa bə nefer ndərazhi ghwəy sati ma. Vantaa vəgha shi dzaa mətita mbə kwəma dza ghəshiy mənī.

²² Ghwəy ghwəy mevivi dībay, dī pə ghwəy dāŋshi fəti kaa mbəzliy sləkəŋwəy ya mbə namaba sləni gwa'a. Əntaa ghwəy dzaa jihəva ta ghəra sləni war ghala pətsa ka ghəshiy nza tība, ta mbə ghəshiy falŋwəy gwa'a tsəgha ma. Ə pə ghwəy mənī sləni ghwəy lə nəfə kwətīŋ. Sa nzanay, va Ntsaa sləkəmmə hazlənī ghwəy. ²³ Ya wa sləni ghəra ndəy, lə nəfə kwətīŋ kəə ghəra. Njasa nzana kaa Ndə sləkəmmə Yesəw ghəci ghəra. Ka ghəra ghəci njasa nzana kaa ndə ngəri ma. ²⁴ A ghwəy sənay kiy, Yesəw Ntsaa sləkəmmə də'wə ghən tsa ci dza naa wəŋwəy zhəmə ghwəy. Shi wəzə ni fənəy na mə ghwəmə kaa mbəzli ci dza naa bəŋwəy. Kaa Yesəw *Kəristəw ghəci dikə tsa ghwəy ghəra ghwəy sləni va. ²⁵ Ma ntsaa dzaa mənti *kwəma jikir na naci kiy, ta kwəməvə zhəmə jikir tsa mənti na va dza na. Ka dza Hyalaa təra ghalaa dzəghwa mbəzli mbə sla ngwəvə nzəw.

4

¹ Kaa ngəŋwəy gəzəe kwəma na, ghwəy ghwəy mbəzliy sləkə mevivi. Kəsəvəm mevivi ghwəy lə kwal tsa katan tsa, lə nəfə tsa wəzə tsa pə ghwəy nzəyŋwəy li shi. Sənay tə ghwəy, a Ntsaa sləkəŋwəy tība mə ghwəmə kwərakwə, pə ghwəy.

Kwa kərni gəzə kwəma Pəl

² A ngwərməhira, ə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba, Əntaa ghwəy dali va mənī 'wəsa tsa ghwəy kaa ngəta mbə cə'wə ma. ³ Ghala pətsa ka ghwəy nza mbə cə'wəy, cə'wə tə ghwəy Hyala

3:12 3:12-15 Ef 4:2-4 3:13 3:13 Ef 4:32 3:14 3:14 Ef 5:2 3:15 3:15 1:18, 20; 2Kwər 13:11; Ef 1:23; 4:4
 3:16 3:16-17 Ef 5:19-20; Ebr 13:15 3:18 3:18-4:1 Ef 5:21-6:9 3:24 3:24 Ef 6:8 3:25 3:25 Zhk 2:1 4:1
 4:1 SləniTaH 25:43 4:2 4:2-4 Rm 15:30; Ef 6:18-19 4:2 4:2 Flp 4:6; 1Tes 5:17 4:3 4:3 Rm 15:30

tə ghəy kwərakwə, nza Hyala mbəe mətəhə ghwəniñey kwal ta gəzə kwəma nza ghəy kaa mbəzli. Ta mbə ghəy canakəvəri kwəmaa niy ghwəbəy Hyala mbə *Kəristəw dzəti ngwəla kaa mbəzli. Tə mbərkə kwəma va nzee kwa fərshina sənzənvə. ⁴ Cə'wəram Hyala, a ghənzə bəra bərciy gəzəkəvəri kwəma va pa'i pa'i kaa mbəzli, njasa təbə na yən gəzə.

⁵ Lə məhərli wəzə na kə nzəy tsa ghwəy mbə mbəzliy nəw ma Yesəw Kəristəw. War kwəməvə ma ghwəy vəghwə ya hwəmbay, əntaa ghwəy zlay kəətishi ma. ⁶ Mba'a pə ghwəy gəzanshi kwəmay, kwəma wəzə na kə dzaa səvəri mbə miy tsa ghwəy, gar tsə'wəta mbə nefer shi. Sənay tə ghwəy njasa ka ghwəy zləbanci kwəma wəzə kaa ntsaa dzaa dəw kwəma va ghwəy.

Kwa kərnī səkwəpə tsa Pəl

⁷ A ngwarməhira, ta ghwəniñwəy zəməmmə Tishikə dzee. Zəməmmə tsa dee, ghəy li ghəra na sləni kaa Ndə sləkəmmə Yesəw kwa zəərə kwətiñ na. Lə nəfə kwətiñ ghəra na sləni va. Ghəci dza naa gəzanwəy kwəma taree njasa nza na gwa'a gwa'a. ⁸ Va tsəgha ghwənee kaa ngəñwəy, a ghəci gəzanwəy njasa nza nzəy tsa ghəy tikə. Nza ghwəy mbəe kwəməvə bərci mbə nefer ghwəy. ⁹ Ghəshi lə 'Wəneshim, tsahwəti zəməmmə tsa dī ghwəmmə dza naa dza. Ma ghəci kwərakwəy, ntsaa kəsəvə sləni Yesəw bekir dəvə ci na. Ntsaa səəkə mbə məlmə ghwəy na. Ghəshi dza naa gəzanwəy kwəma tikə, ya namaba nza gwa'a.

¹⁰ Mbə səkwəñwəy na Aristarkə, ntsa nza ghəy li tikə kwa fərshina sənzənvə. Mbə səkwəñwəy na Markə, ntsa nza kar Barnabasəə kwəy məmə li. Sa ka na tsəhəy vəgha ghwəyəy, ka'wəti tə ghwəy wəzə, njasa niy gəzanwəy ya va. ¹¹ Mbə səkwəñwəy na Yesəw tsa har məndiy Zhəsətəsə kwərakwə. Mbə *ka Zhəwifəə banavə nefer shi kaa Hyalay, war mbəzli mahkan ni va na shiy ghəra sləni lə ya,

ta gəzə kwəmaa dzəkən sləkə tsa sləkə Hyala mbəzli. Ghəshi dəpətəra na nəfə tsee.

¹² Mbə səkwəñwəy na Epafərasə, ntsaa səəkə mbə məlmə ghwəy dīfa. Ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw na. Mbə cə'wə Hyala ka naa nza tə ghwəy tərəñw ya hwəmba, nza ghənzə mbəe garətəñwəy kwa kwal tsa nza wəzə wəzə, kala kwəfəghə ma ghwəy. A ghwəy mbəe nza ka mbəzli təhə təhə ni kwa kwal tsa nza. Mba'a ghwəy sənashi shi dī Hyala wəzə, nza ghwəy mənishi. ¹³ Yən də'wə ghən tseyey, e sənay njasa tsəva na mbə sləni tərəñw ta kəətiñwəy ghwəy lə mbəzli ka Lawədishe, mba'a ka Hyerapəlisə. ¹⁴ Mbə səkwəñwəy na madigammə Ləwka tsa dī ghwəmmə, dəkwətər tsa ghwəmmə, mbə səkwəñwəy na Demasə kwərakwə.

¹⁵ Səkwətəñəy tə ghwəy ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw mbə məlmə ka Lawədishe. Zhini mba'a ghwəy səkwəti Nimfa dīfa, lə mbəzliy basəva ta cə'wə Hyala kəghi tsa nza gwa'a. ¹⁶ Ma sa ka ghwəy jangamti zliya na gwa'ay, nza ghwəy vəlanavəshi kaa mbəzliy nəw Yesəw Kəristəw mbə məlmə Lawədishe, nza ghəshi jangəti kwərakwə. Sa ka ghəshi vəlikəvəñwəy na shi va tsaslanaghəsəe kwərakwə bə na, nza ghwəy zhiniy jangəti. ¹⁷ Gəzancim kaa Arshipə a ghəci mənī məhərli, ta mbə ghəciy ghəra sləni fanambə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw va mbə dəvə ci lə kwal tsa nza.

¹⁸ Yən yən Pəl kiy, avandaa tsasli kwəma na dzəghwa tikə lə dəvee, ta səkwəñwəy. A səkwəñwəy ya. Əntaa ghwəy zamti ghən ta nza tsa nzee tsa kwa fərshina ma. Nza ghwəy nza ki, nza Hyala məntəñwəy wəzə hwər tsa nza.

4:4 4:4 1:26 **4:5** 4:5 Ef 5:16 **4:6** 4:6 Ef 4:29; 1Pi 3:15 **4:7** 4:7 Tishikə: Ef 6:21-22 **4:9** 4:9 'Wəneshim: Flm 10-12 **4:10** 4:10 Aristarkə: SləniKY 19:29; 27:2; Flm 24; Markə: SləniKY 12:12 **4:12** 4:12 Epafərasə: 1:7; Flm 23 **4:14** 4:14 Ləwka: 2Tim 4:11; Flm 24; Demasə: 2Tim 4:10 **4:15** 4:15 Lawədishe: ShiZhy 3:14 **4:17** 4:17 Arshipə: Flm 2 **4:18** 4:18 1Kwər 16:21; Ef 1:1; 3:1

Kwa taŋa zliya tsasli Pəl kaa ka Tesalōnikē Kwōma dza ghwōmmō gha sōnataa dzəkōn zliya na

Ghala pōtsa tsasli Pəl zliya nay, ghēci mbē mēlmē Kwērintē na, mbē wē kwa baka wē ci. Kaa mbēzliy nēw Yesēw mbē mēlmē Tesalōnikē, tē hidi ka Masedōwan, ndēkwē ndēkwē lē mēlmē Filipē tsasli na zliya na. Kwatanāy a Pəl niy ghērahwē slēni mbē mēlmē Tesalōnikē va. Mba'a niy gēzanshi Yōwōn kwōma wēzē na kaa mbēzli mbēḅa, mba'a ghēshi mēnishi ka mbēzliy nēw Yesēw Kēristōw ki. Ma lōy hwēm ki na, dza *ka Zhēwifē mbē mēlmē va ka hērḅē va Pəl, mba'a ghēshi tēhamti ki. A ghwēy dzaa kēsāy nēwēr tsa va mbē zliya ka kwal Yesēw vōh 17:1-14. Ma na Pəl naci kiy, niy kērōta zēzē kwōma ciy dzəkōn mbēzliy nēw Kēristōw mbē mēlmē vaw. Va tsēgha ghwēnay na Timōte ta dza ta kētishi. Ma sa zhēghākōvay Timōte na, mba'a gēzanci kaa Pəl dzəkōn nzēy tsa mbēzli va. Kala shiy sētē mēhērli shi tifa ya tsēgha sahwē ghēshi ngēra'wē. Sa favē Pəl kiy, ma tsaslanaghēshi na zliya na ki.

Avanāy njasa nēwva kwōma mbē zliya na:

Vōh 1 pa' tē vōh 3 Pəl mbē fal mbēzliy nēw Yesēw mbē mēlmē Tesalōnikē sa garēshi ghēshi jarjar kwa kwal Hyala, ya tsēgha na ghēshi mbē sa ngēra'wē. Mba'a gēzanshi dīḅa njasa mawti na dza ta kwōmay li shi.

Vōh 4:1-12 Pəl mētisahanshi bērci kaa ka Tesalōnikē nza ghēshi dza kwa kwōma kwa kwōma lē nēw kwal tsa shi va wēzē. Nza ghēshi nzēy shi wēzē ḅa.

Vōh 4:13 pa' tē vōh 5:1-11 Pəl gēzanshiy dzəkōn sēkē tsa Yesēw ta ḅasē mbēzli ci.

Vōh 5:12-28 Kwa kērni gēzē kwōma Pəl, mba'a sēkwē ka Tesalōnikē.

Sēkwēpē

¹ Yōn yōn Pəl, mba'a Shilasē, mba'a Timōte, tsasli na zliya na, kaa mbēzliy nēw Yesēw *Kēristōw mbē mēlmē Tesalōnikē. Sēkwē sēkwēḅwēy ghēy ghwēy mbēzli Didi Hyala, lē shi Ndē slēkōpē Yesēw Kēristōw. Mēntēḅwēy wēzē hwēr tsa nzē Hyala, mba'a ndanḅwēy zērke mbē nzēy tsa ghwēy!

Njasa nza nzēy tsa ka Tesalōnikē lē njasa ḅanavē ghēshi nēfer shi kaa Yesēw

² Ya hwēmḅa cē'wē ghēy Hyalay, mbē cē'wē ka ghēy nza tē ghwēy kwērakwē. War mbē mananta 'wēsa ka ghēy nza ta kwōma ghwēy gwānāḅwēy. ³ Tsēhēḅy ma ghēy kwa kwōma dēmme Hyalay, war mbē zēzē ka ghēy nzaa dzəkōn slēni wēzē na ghēra ghwēy tē sa ḅanavē ghwēy nēfer ghwēy kaa Hyala, lē dzəkōn jihē tsa jihēva ghwēy ta slēni va, sa dī ghwēy Yesēw Kēristōw, zhini ka zēzē dzəkōn fē tsa fēy ghwēy ghēn tsa ghwēy gēzliḅē tērēḅw ta Ndē slēkōmmē Yesēw Kēristōw. ⁴ Ghwēy ghwēy mbēzli dīti Hyala niy ngwārmēhīḅyēy, a ghēy sēnay Hyala tērāvēḅwēy na ta mbē ghwēy nza ka mbēzli nzē. ⁵ Ghala pōtsaa gēzāḅwēy ghēy va Yōwōn kwōma wēzē nay, niy mēnta na nja kwōma ka ndē vaa gēzē lē miy gwa'a tsēghaw, lē bērci mbē, ka ghēra slēni *Safē tsa Hyala mbē ghēy niy gēzē ghēy kwōma, mba'a ghēy niy sēnay wēzē wēzē, kwōma katan na sa gēzē ghēy va, pē ghēy. A ghwēy sēnay ya nzēy tsa ghēy njasa niy nzana, ghala pōtsaa nza ghēy mbē ghwēy, ta mbē kētīḅwēy niy nzēy ghēy gēla nzēy tsa va.

⁶ Sa dza ghwēy kiy, mba'a ghwēy nēwvē sēḅē ghēy, lē sa Ntsaa slēkōmmē. Ghala pōtsaa zlēḅavē ghwēy kwōma Hyalay, tērēḅw niy sahwē ghwēy ngēra'wē. Ya tsēgha nzē kiy, a Safē tsa Hyala dēwdēw tsa niy ndanḅwēy vēshi dalala ta kwōma va. ⁷ Mbē

1:1 1:1 Shilasē: 2Kwēr 1:19; 2Tes 1:1; 1Pi 5:12; Timōte: 1Kwēr 4:17; Tesalōnikē: SlēniKY 17:1 **1:2** 1:2-3 2:13; Flp 1:3; Kwēl 1:3; 2Tes 1:3; 2:13 **1:3** 1:3 5:1-2 **1:4** 1:4 2Tes 2:13, 16 **1:5** 1:5 1Kwēr 4:20 **1:6** 1:6 SlēniKY 17:5-9; 2Kwēr 6:10; 2Tes 3:7, 9

kwëma va tsëgha kiy, mba'a ghwëy mëninqwëy ka mbëzliy ci kwal tsa wëzë tsa kaa mbëzliy nëw Yesëw të hidfi ka Masedëwan lë shi ka Akay gwa'a. ⁸ Ava war të mbërkë kwëma ghwëy pëlivërivata kwëma Ntsaa slëkëmmëë dzëmbë mbëzli daf. Kwataka të hidfi ka Masedëwan lë ni ka Akay na gwa'a tsëghaw. Ya pa' kwëmabay, a mbëzli favë njasa ßanavë ghwëy nefer ghwëy kaa Hyala. Sa nzana gwa'a mbëzli favë kwëma va kiy, nahwëti kwëma tifa ghwëla gar zhini ghëy mëtsahanshiw. ⁹ Ghëshi dë'wë ghën tsa shi ka naa sla kwëma ghwëy. Ka gëzë njasaa niy ka'wëtënjëy ghwëy ghala pëtsaa nza ghëy mbë mëlmë ghwëy, ka gëzë njasa zlay ghwëy kwëma ta mbëreketi mba'a ghwëy zhëghanavë nefer ghwëy kaa Hyala, ka ghëranta slëni ghënzë Hyala katan na, kwa ßëpë piy. ¹⁰ Sa zlay ghwëy ta mbëriy, dzëghwa ghwëy ka ndëghë zhëkë tsa Zëghwë nze va dzaa sëakë më ghwëmë. Zëghwë nze vay, ghëci na Yesëw tsa zhanakati Hyala va mbë mëti. Ghëci mbëlantëmmë na va *kwëma jikir na, nëghëtaa Hyala dzaa ßë nëfëë dzëkën ghwëmmë ghala ngwëvëë dza vaa sëakë.

2

Njasa ghërati Pël slëni Hyala mbë mëlmë Tesalënikë

¹ A ngwarmëhinëy, ya ghwëy dë'wë ghën tsa ghwëyëy, a ghwëy sënay, tsëhë tsa ghëy va mbë ghwëyëy, gëmëy niy nza naw, pë ghwëy. ² A ghwëy sënay, madfi ghëy tsëhë mbë ghwëyëy, a ghëy sahwe ngëra'wë mbë mëlmë ka Filipë, ka tsëërëhwënjëy mëndi. Saa tsëhënjëy ghëy mbë ghwëyëy, war ghwëlashi niy nza ka dfi ma kwëma ghëy daf. Dzëghwa Hyala mba'a fambënjëy bërci mbë nefer ghëy, mba'a ghëy gëzanwëy kwëma nze wëzë na ya war mbë ngëra'wë tsa va ghëy tsëgha ki. ³ A na kwëma gëzë ghëy kaa mbëzliy, dzërvë dzar mbëw,

kwëma gëmgëm na mbë nëfë tsa ghëy mbë gëzë nze, ndë tifa ghëy ngëdfi liw. ⁴ Na na ghëyëy, kwëma gëzanwëy Hyala na sa gëzanshi ghëy kaa mbëzli. Kwëmaa dzaa tëßanshi kaa ke ngëriy gëzë ghëyëw, kwëmaa dzaa tëßanta kaa Hyala, ghënzë saa sënashi nefer ghëy na sa gëzë ghëy. Sa nzana mba'a ghënzë nanëy mëk gar gëzë kwëma nze. Va tsëgha fambënjëy na gëzë Yëwën kwëma wëzë na va mbë dëvë ghëy.

⁵ A ghwëy sënay, na na ghëyëy, sëakë ghëy fëynwëy ghani ta gëzanwëy kwëmaa dzaa tëßanwëyëw, sëakë ghëy mënhwë kwëma ta kwëmavë shi mbë dëvë ghwëyëw. Ava Hyalaa favë, ghënzë dza naa ndëgha fëti të ghëy! ⁶ Sëakë ghëy pëlahwë dikë, a mëndi fëë dzëti ghëy, pë ghëy mbë kwëma ghëy, ya va nihwëti mbëzliy. ⁷ A na nava ghëy këë dfi nzay, a ghëy ni mbëzli dikë dikë ni nza ghëy, pë ghëy. Sa nzanay, *ka kwal Yesëw nza ghëy. Ya tsëgha nze kiy, dfi nava kwëma ghëyëw. Æ na naa zhini ghëy mëninqëy ka mbëzliy njëdfi ma kwëma, ka mëni kwëma lë ghwëy njasa ka mëmë kwa ndërazhi vaa mëni lë ndërazhi nze. ⁸ Kwëma gaga sëakë ghëy mbë dfinwëyëw. Të mbërkë dfi tsa vay, kwataka yëwën kwëma Hyala va wëzë na na saa dfi ghëy gëzanwëy gwa'a tsëghaw, lë piy tsa ghëyëy gwa'a niy dfi ghëy ndanwëy, sa nzanay, tërënjwënjëy mawti ghëy kwëma ghwëy. ⁹ A ngwarmëhinëy, a ghwëy niy nay, ghëy mbë gëzanwëy yëwën kwëma Hyala va wëzë nay, tërënjwëy irëhwëvanëy ghëy havëghwë lë hëvir lë slëni, ta shi zëmëë dzëghwa hwër ghëy, vantaa ghëy dzaa fakënnwëy ngëra'wë tsaa pëlanëy shi zëmë. ¹⁰ Ghala pëtsaa nza ghëy mbë ghwëy ghwëy mbëzliy ßanavë nefer ghwëy va kaa Yesëwëy kwëma wëzë na niy mëni ghëy, ka nëw kwëma lë kwal tsa nze, niy nza kwëma tifa gar ndanëy fëti mëndi mbëw. Ghwëy dë'wë ghën tsa ghwëy dza naa ndëghamti fëtiy dzëkën

1:8 1:8 Rm 1:8 **1:9** 1:9 Zhj 17:3; SlëniKY 14:15 **1:10** 1:10 5:1-2, 9; Rm 5:9 **2:1** 2:1 1:5, 9 **2:2** 2:2 SlëniKY 16:19-24; 17:1-9 **2:3** 2:3 2Kwër 4:2 **2:4** 2:4 Zher 11:20; 1Tim 1:11; Gal 1:10; Ef 3:2 **2:5** 2:5 2:10; SlëniKY 20:33; 2Kwër 1:23 **2:6** 2:6 Zhj 5:41, 44 **2:9** 2:9 2Tes 3:7-9; SlëniKY 18:3 **2:10** 2:10 2:5 **2:11** 2:11 SlëniKY 20:31

ghəy, mba'a Hyala də'wə ghən tsa nzo kwərakwə ba. ¹¹ Ya ghwəyŋwəyshi na, a ghwəy sənay njasa niy mənī ghəy lə ghwəy gwanəwəy kwərakwə, war njasa ka didi vaa kəəti ndərazhi ci. ¹² War ə niy cinwəy ghəy kwəma ka ghwəy mənī kwa kwal Hyala, ka mətəhəŋwəy bərēci, ka pəla kwal tsaa kəətinwəy ta mbə ghwəy nəw kwal Hyala njasa dī na. Hyala va harəwəy na ta nza ghwəy li mbə shəndəkə tsa nzo tə pətsa sləkə na.

¹³ Zhini bay, zlay mənī 'wəsa ghəy kaa Hyala dibaw. Sa wanay, sa nzana ghala pətsaa tsəhəŋəy ghəy va mbə ghwəy ta gəzanwəy kwəma Hyalay, a ghwəy niy fa kwəma va, mba'a ghwəy niy zləbavə mbə nefer ghwəy ka sənay kwəma Hyalaa sava katan, kwəmaa səkə va ndə ngəri naw, pə ghwəy. Ta na navay, kwəmaa səkə va Hyala na. Ghənzə na saa ghəra sləni va mbə ghwəy lə bəliti, ghwəy ghwəy mbəzliy banavə nefer ghwəy va kaa Yesəw *Kəristəw.

¹⁴ Ghwəy kiy ngwarməhinəyəy, kwəmaa kəsashi nihwəti mbəzli Hyala va banavə nefer shi kaa Yesəw tə hidī ka Zhəwde na saa kəsəwəy va. Njasaa niy sanamiyshi *ka Zhəwifə va ngəra'wəy, tsəgha samiyŋwəy mbəzli tə hidī ghwəy ngəra'wə kwərakwə. ¹⁵ Ka Zhəwifə vay, ghəshi bakwamti na ka gəzə kwəma Hyala niy nza, zhini mbəh ghəshi pəəsliti Yesəw Ndə sləkəmmə. Ge'i lə tsa ghəy tsa vəghwə diba kiy, a ghəshi samiyŋəy ngəra'wə kwərakwə. Ka mənī kwəmaa təbanta kaa Hyala ghəshi ya jəwəw. Ka jaka mbəzli gwa'a gwa'a mənishi ghəshi. ¹⁶ Makəə makəŋəy ghəshi va gəzanshi kwəma Hyalaa mbəlitiishi kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə. Mbə kwəma mənī ghəshi va tsəghay, ə kərkamti ghəshi mənī kwəma shi jikir na, dzəghwa Hyala mba'a bəti nəfəə dzəkən shi lə ngwəvə nzo.

Nzəy tsa ka Tesalōnikē dəpanati nəfə tsa Pəl

2:12 2:12 4:1; Rm 5:2; Flp 1:27 **2:13** 2:13 1:2-3; Gal 1:11-12 **2:14** 2:14 SləniKY 17:5 **2:15** 2:15 SləniKY 2:23; 9:23, 29; 13:45, 50; 14:2, 5, 19; 17:5, 13; Rm 11:28; 2Kwər 11:23-29 **2:16** 2:16 Mt 23:31-33 **2:17** 2:17 3:10 **2:19** 2:19-20 1Kwər 9:24-25; Flp 4:1; 2Tes 1:4 **3:1-2** 3:1 SləniKY 17:15 **3:1-2** 3:2 Tim: 1:1 **3:3** 3:3 Ef 3:13; 2Tes 1:4; 2Tim 3:12

¹⁷ A na na ghəy na ghəy kiy ngwarməhiray, ya tsəgha kama ghəy mbə ghwəy lə vəgha ghəy nanay, war mbə zəzə nza ghəy dzəkən ghwəy. Təŋəw səkə ghəy mbə pəla zha ta kwəmay lə ghwəy, sa nzanay, ləy hwəm saa barvanəy ghəy va mbə ghwəy ta vəghwə jəwəy, lə dī zhəghəvaa zhəmbə ghwəy niy nza ghəy. ¹⁸ Va tsəgha niy dī ghəy tsəhəŋəy mbə ghwəy. Yən də'wə ghən tsee yən Pələy, dāŋ sədeə səkəe mbə pəla kwal tsaa zha ta nighəŋwəy, dzəghwa mba'a *ndə jaka tsa Hyala makəhwə kwal va ghəy. ¹⁹ Ta na navay, gar maw kwəmə nza ghəy lə ghwəy, sa nzanay, mbəzli Hyala nza ghwəy, kwataka tə mbərkə nihwəti mbəzli Hyala fəy ghəy ghən tsa ghəy gəzlinə ta zhəmə Hyalaw, lə ghwəy ta na kwərakwə. Ghwəy bəŋəy na vəshiy dzəmbə nefer ghəy, tə ghwəy sənay mənī, a ghəy ghəratī sləni wəzə na, kə mənī. Lə kwəma ghwəy dza ghəy vəshi kwa kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw fəca dza naa zhəghəvaa zhəkə. ²⁰ Tsəgha na nava katan, ghwəy na ni ghəy mbəzli mənishi sli'i ghəy pay ti shi, lə vəshi nza ghəy mbə nefer ghəy tə mbərkə ghwəy.

3

¹⁻² Ma sa nzana mba'a ghəy hyayvanəy, kala səkə ghəy favə gaka ghwəy ki na, dza ghəy mba'a ghəy təkəti: «Wəzəba dza ghwəm ghwənanaghəshi Timəte na, mba'a ghwəm nzəyəm kwətim mbə məlmə Aten» pə ghəy. Dzəghwa ghəy tsəgha ki, mba'a ghəy ghwənəghəŋwəy Timəte. Ghəci kiy, a ghwəy sənay zəməmmə na. Ntsa ghəra ghəy sləni Hyala li jakəjakə, ta gəzə kwəma *Kəristəw wəzə na kaa mbəzli na. Ma kwəma ghwənəghəŋwəy ghəy Timəte tiy, ta mbə ghəciy mətəhəvəŋwəy bərēci, lə ta mbə ghəciy kəətitəŋwəy nza ghwəy mbəə garəŋwəy jarjar tə kwəma Hyala banavə ghwəy va nefer ghwəy. ³ Vantaa ndə ya kwətin mbə ghwəy dzaa hwəy

zlata kwēma Hyala, va ngēra'wē tsa sanwēy mēndi va. Na navay, a ghwēy sēnay ngēra'wē tsa tsēgha tsa vay, nahwēti bēla mbē nzēy tsa ghwēmmē na ghwēmmē mbēzli Hyala. ⁴ Ghala pētsaa nza ghēy va mbē ghwēyēy, a ghēy niy gēzamtēy wēy ta sammē ngēra'wē dza mēndi, pē ghēy niy ni. Ghēci na sa kēn ghwēy tsa sana njasa niy sēnay ghwēy va. ⁵ Va tsēgha nzana, sa sēnay ya mbē sa ngēra'wē tsa va niy nza ghwēy pēnēy, kala mbayee zhiniy sē'wati nava kwēma. Dzēghwee ki, bēy yēn ghwēnēghē Timōte kaa ngēy wēy, a ghēci dzaa nighētēy wēy, ta mbee sēnay nda garēy wēy ghwēy jarjar tē bē tsa bānavē ghwēy va nefer ghwēy kaa Yesēw. Sa nzanay, mbē dza niy nza heree va nēghētaa *ndē jaka tsa Hyala dzaa hēerēhwēy wēy, mba'a ghwēy zlata nēw kwēma Yesēw. Ka gha nighē ki na, givē gēmta slēni ghērati ghēy va mbē ghwēy taa nza.

⁶ Dzēghwa ndēs Timōte zhēkēy sana ki, sa sēkē na mbē ghwēy, dza na mba'a slakēyēy kwēma nzēy tsa ghwēy njasa nza na. A ghwēy bānavē nefer ghwēy kaa Yesēw gwanashi, mbē dīva nza ghwēy kwa jipē ghwēy, kē. Ma kē bā na: War kēn ghēy ka zēzē kwēma ghwēy nza ya hwēmba, tērēy wēy dī ghwēy zhiniy kwēmay lē ghēy kwērakwē, njasa nza ghēy va war mbē dī zhiniy kwēmay lē ghwēy, kē. ⁷ Ya tsēgha nza ghēy mbē sa ngēra'wē tērēy wēy kiy ngwārmēhiyēy, war sa sēkē Timōte gēzāyēy kwēma nzēy tsa ghwēy njasa bānavē ghwēy nefer ghwēy gwanashi kaa Yesēwēy, mba'a ghēy kwēmavē bērci mbē nefer ghēy. ⁸ Nana kiy, a her ghēy zhēghwashī sa nzana, mba'a ghwēy garēy wēy jarjar mbē jakēva tsa ghwēy lē Ndē slēkēpē. ⁹ Sēnay ghēy njasa dza ghēy mēni tsava 'wēsa kaa Hyala ta vēshi ndāyēy ghwēy naa dzēmbē nefer ghēyēw. ¹⁰ Havēghwē lē hēvir nza ghēy mbē cē'wē Hyala tērēy wēy tērēy wēy a ghēnzē ndāyēy kwal ta mbē ghwēmmē

zhiniy nay ghēn tsa ghwēmmē, zhini mba'a ghēy bānavēy wēy nihwēti shi sēnashi ma ghwēy kwa kwal Hyala.

¹¹ Ə cē'wē ghēy dēmmē Hyala dē'wē ghēn tsa nzē, ghēshi lē Ndē slēkēmmē Yesēw, a ghēshi gwēmāntēy wēy kwal tsaa tsēhē mbē ghwēy. ¹² Ə cē'wē ghēy Ndē slēkēmmē a ghēci mētēsēhēti kēli dī tsa dī ghwēy va ghēn tsa ghwēy tērēy wēy dalala, lē dī tsa dī ghwēy va nihwēti mbēzli dībā, nza dī tsa ghwēy nza yēmyēm lē dī tsa va ghēy tē ghwēy kwērakwē. ¹³ Ma ghalabā kiy, ta fambēy wēy bērci dza Ndē slēkēmmē mbē nefer ghwēy, ta mbē ghwēy nza dēwdēw kala fēti dzar kwa kabāka ghwēy kwa kwēma Dēmmē Hyala fēca dza Yesēw Ntsaa slēkēmmē zhēghēvāa zhēkē ghēshi lē mbēzli ci.

4

Naa tēbanta kwēma kaa Hyala

¹ Naa tērbē nana kiy ngwārmēhiyēy, a ghēy niy bānavēy wēy njasa tēbē na mbēzliy nēw Yesēw mēni ta tēbanta kaa Hyala. Dzēghwa tsēgha ghwēy mēni sēnzēnva. Sana kiy, a cē'wēy wēy ghēy tērēy wēy lē slēn tsa Yesēw Ntsaa slēkēmmē, mētēsēhēm mēni kwēma va tsēgha. ² Kwēmaa gēzāyēy Ndē slēkēpē Yesēw va, mba'a ghēy bānavēy wēy, a ghwēy sēnata. ³ Ma kwēma dī Hyalay, mba'a ghwēy mēniy wēy dēwdēw, Ka ndēghwē ghēn tsa ghwēy va mēni njēfa. ⁴ Ya wa ndē mbē ghwēyēy, sēnay tē ghēci kēsē ghēn tsa ci mbē nzēy tsa ci dēwdēw lē bama ti. ⁵ Əntaa ghwēy zlay ndērshiy tsa ghwēy mbahēy wēy dzēmbē kwēmaa tēbē ma nja mbēzliy nēw ma Hyala ma. ⁶ Əntaa ndē ya tsamabā ci mbē ghwēy dzaa manānci *kwēma jikir na kaa tsahwēti zēmbēghēy tsa mbē nēw Yesēw, ya ka sla mētēsē ta mali ci, ya ka gwēfē shi ci ma. A ghēy niy gēzāyēy kwēma va wēzē wēzē ghala kwatāyata, ma gēla mbēzliy mēmēni shi tsēgha ni vay, ta bāsānshi ngwēvē dza Ndē slēkēpē, pē ghēy niy

3:4 3:4 SlēniKY 14:22 3:5 3:5 Flp 2:16 3:6 3:6 SlēniKY 18:5; 2Tes 1:3; 1Tim 1:5; Flm 5-7; Gal 5:6 3:7 3:7 2Tes 1:4 3:10 3:10 2:17 3:12 3:12 Gal 6:10 3:13 3:13 5:1-2; Flp 1:10 4:1 4:1 2:13; Kwēl 1:10; 2Tes 3:6 4:3 4:3 5:23; 1Kwēr 6:13; Ebr 10:10 4:7 4:7 4:3; 1Pi 1:15-16

ni. ⁷ Ta na navay, ta nza ghwəmmə ka mbəzliy məməni njəfa harvəmmə Hyalaw, ta nza ghwəmmə ka mbəzli dewdew ni harvəmmə na. ⁸ Ava va tsəgha nzana ki, ya wa ntsaa zləba ma kwəma vay, nəghətaa ghəci ni kwəma ndə ngəriy zləba mee kə ma. Kwəma Hyala na sa zləba ma na, ghənzə saa ndaŋwəy Safə tsa nzə va dewdew tsa.

⁹ A na kwəma dīva kwa jipə ghwəy, ghwəy ngwarməmə mbə nəw Yesəwəy, ya kala tsasliŋwəy kwəmee dzəkən nava kwəmay, kwəma tibaw. Sa nzanay, a Hyala də'wə ghən tsa nzə banavəŋwəy dīva kwa jipə ghwəy njasa təbə na. ¹⁰ Ava ghənzə na kwəma məni ghwəy sana kaa ngwarməhim mbə nəw Yesəw tə hidī ka Masedəwan gwanashi, ə cə'wəŋwəy ghəy, a ghwəy zhiniy mətəhə dza kwa kwəma kwa kwəma lə dī tsa va. ¹¹ Ə pə ghwəy jihəva, ta mbə nzəy tsa ghwəy nza lə zərkə mbə. Ya wa ndəy, ə kə nighəə dzəkən ni ci shiy, ka məni sləni də'wə ghən tsa ci ta təhə ghəzli kən ghən ci. Njasa niy gəzanwəy ghəy va ghala kwatanata. ¹² Mba'a pə ghwəy məni tsəghay, war ta fal kwəma ghwəy dza mbəzliy nəw ma Yesəw dza tərəŋw! Ya nimaba shiy ghalaba kiy, ka dza ghwəy ghishi gar dza ghwəy ta cə'wəw.

Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy nəw Yesəw bəkwəshi, lə dzəkən zhəkə tsa Ndə sləkəpə

¹³ A ngwarməhinəy, ka dī ghəy ghwəy kala sənata kwəmaa dzəkən mbəzliy bəkwəshiw. Əntaa ghwəy taa nza cəlikwə, nja mbəzliy fəy ma ghən tsa shi gəzliŋə ta zhakati mbə mətī. ¹⁴ Ghwəmmə kiy, a ghwəmmə sənay a Yesəw mətīy, mba'a Hyala zhanakati mbə mətī pə ghwəmmə. Njana nzana tsəghay, kwəma tība ka səmməw, a ghwəmmə sənay, mbəzliy banavə nefer shi ka Yesəw, mba'a ghəshi bəkwəshiy, ta

zhanakatishi dza Hyalaa dza, ta nzəy lə Yesəw, pə ghwəmmə.

¹⁵ Ma kwəma dza ghəy na ta gəzə sanay, kwəma gəzəkə Ntsaa sləkəmmə Yesəw lə miy tsa ci na, ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy dzaa nza tə ghwəmmə fəca dza Ndə sləkəmmə Yesəw zhəghəvaa zhəkəy, ka dza ghwəmmə dzamməə dzəvəgha Yesəw pərba ghwəmmə kaa mbəzliy bəkwəshiw. ¹⁶ Fəcavay, ta gəzəkəvəri kwəma dza Hyalaa dza ta gha məniva shiy, ka mazə tsa ka kwal Hyala dzay, mba'a ngwəmata lala, ka məndi fa ki na, viy təlīmə Hyalaa gaka, ka məndi nighə ki na, Ndə sləkəmmə Yesəw mbə səkwa səkə mə ghwəmə. Ma mbəzliy niy yivə kwəma Yesəw niy bəkwəshi kiy, pərba ghəshi dza naa zhakatishi mbə mətī. ¹⁷ Ləy hwəm ki na, nza Hyala kafammə ghwəmmə niy tərmbə ləməcimmə mbəzli, ta dzaa jakəva məba tə ghwəmə mbə kwələbi li shi, ta mbə ghwəmmə madī gwanammə ta kwəmə lə Ndə sləkəmmə Yesəw mbə safə tsəgha ki. Ma nza ghwəmmə nza gwanammə vəgha Ndə sləkəmmə Yesəw, ya pa' hwəmba ki. ¹⁸ Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy dəpə ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy lə kwəma va.

5

Tsakətəvanwəyəm wəzə

¹ A ngwarməhinəy, a na vəghwə tsa dza shi vaa məniva ti lə vici va gwa'ay, ya kala tsasliŋwəy kwəma ghəy dzəkən na, kwəma tibaw. ² Sa nzanay, ya ghwəyŋwəyshi na a ghwəy sənay njasa ka ndə ghəli vaa səkə vətəghə həvir dza vici Ndə sləkəmməə səkə. ³ Ghala pətsa dza mbəzliy ni, kay, a wahə tība nana, kwəma tībaa gagapəw kə ghəshiy, war vətəghə dza ngəra'wə səkəy dzəkən shi. Njasa ka ya vaa ghavəə kafəta ta mali lə hwər vətəghə.

4:8 4:8 1Kwər 6:19-20 **4:9** 4:9 Zher 31:33-34; Gal 6:10; Ef 5:2 **4:10** 4:10 2Tes 3:4 **4:11** 4:11 2:9; Ef 4:28; 2Tes 3:10, 12 **4:12** 4:12 1Kwər 5:12-13; Kwəl 4:5 **4:13** 4:13-17 5:1-2; 1Kwər 15:51-52 **4:13** 4:13 1Kwər 15:18-19; Ef 2:12 **4:14** 4:14 Rm 14:9; 1Kwər 15:3-4, 12, 20 **4:15** 4:15 1Kwər 7:10, 25 **4:16** 4:16 1Kwər 15:23 **4:17** 4:17 Zhj 12:26; Rm 5:17; Flp 3:20 **5:2** 5:2 1:2-3, 10; 2:19; 3:13; 5:23; Mt 24:36; Flp 4:5; 2Tes 1:7, 10; 2:1-2; nja ndə ghəli: Mt 24:43; 2Pi 3:10; ShiZhj 3:3; 16:15 **5:3** 5:3 Zher 6:14-15; Mt 24:39

Ka dza kwal nza va ndē gar zhini ghōciy mbēliy ghwēla kiw! ⁴ Ghwēy, na na ghwēy kiy ngwarmōhinjōyōy, mbēzli mbē kwēsli nza ghwēyōw, ēntaa kwōma va dzaa ngalitōjwōy vōtōghō, njasa ka ndē ghōli vaa ngaliti mbēzli ma. ⁵ Ghwēy gwanajwōy na na ghwēyōy, mbēzli mbē wāj pi nza ghwēy, mbēzliy mōni kwōma havēghwō. Mbēzli ka mōni kwōma hōvir dzar mbē kwēsli nza ghwēmōmōw. ⁶ Njana nzana tsēgha kiy, na na ghwēmōmō na, ka hi ghwēmōmō nja nihwōti mbēzli gwanashi ni ma. Tsēmōtēmōmō pō ghwēmōmō nzōyēmōmō, ka ya ghōn tsa ghwēmōmō va shi tō hidfi. ⁷ Sa nzanay, hōvir ka mōndiy hi, ntsaa sahōwō shiyōy, hōvir ka naa ghi! ⁸ Na na ghwēmōmōy, mbēzli mbē wāj pi nza ghwēmōmō, ē pō ghwēmōmōē ya ghōn tsa ghwēmōmō va shi tō hidfi. ē pō ghwēmōmō bānavō nēfer ghwēmōmō kaa Yesōw, ka dfi nihwōti mbēzli ka mōjō'a tsa ghwēmōmō kwōbānj tsahi tsa pakōn ghwēmōmō ta mbēz. Zhini mba'a ghwēmōmō fōy ghōn tsa ghwēmōmō gōzlinjō ta vici dza Hyalaa mbēlimmō ti ka mōjō'a tsa ghwēmōmō daghwōba tsahi tsa pambō ghwēmōmō mbē ghōn ghwēmōmō ta mbēz. ⁹ Ta na navay ta sammō ngōra'wō tōravōmōmō Hyalaw, ta mbēlitōmōmō tō mbērkō slōni wōzō na ghōrati Ndē slōkēmōmō Yesōw *Kōristōw tōravōmōmō na. ¹⁰ Yesōw Kōristōw tsa vay, aa mōtiy tō ghwēmōmō. Ta mbē ghwēmōmō nzōy li tō pōtsa kwōtiņ tsay, fōca dza naa sōkō. Ya ghwēmōmō bōkwō bōkwō dza naa nza, ya ghwēmōmō tō ghwēmōmōmō tsōtsō dza naa nza. ¹¹ Ghōnzō tsēgha kiy, ē pō ghwēy mōtsōhō bōrci kaa ghōn tsa ghwēy kwa jipō ghwēy, ka kōeti ghōn tsa ghwēy kwa jipō ghwēy, ta kōli kwa kwal Hyala. Njasa nza ghwēy va mbē mōni sōnzōnva.

Kwa kōrni gōzō kwōma mba'a sōkwōpō

5:5 5:5-8 Rm 13:11-12; Ef 5:8-9 **5:8** 5:8 Ef 6:11-17 **5:9** 5:9 1:10; 2Tes 2:14 **5:10** 5:10 4:14; Rm 14:8-9
5:12 5:12 1Kwōr 16:15-18; 1Tim 5:17 **5:14** 5:14 2Tes 3:6, 11, 15 **5:15** 5:15 Rm 12:17; Flp 1:10 **5:16** 5:16
Flp 4:4 **5:17** 5:17 5:25; Lk 18:1; Rm 12:12; Ef 6:18; Kwōl 4:2 **5:18** 5:18 Ef 5:19-20 **5:19** 5:19 Ef 4:30 **5:21**
5:21 1Kwōr 14:29; Ef 5:10; 1Zhj 4:1 **5:23** 5:23 5:1-2; 2Kwōr 13:11 **5:24** 5:24 1Kwōr 1:8-9; Flp 1:6; 2Tes 3:3
5:25 5:25 1:2-3; Rm 15:30

¹² A ngwarmōhinjōy, ē cō'wōjwōy ghōy, dfi pō ghwēy dfi fōti va mbēzliy ghōra slōni Hyala mbē ghwēy, mbēzli fōy Ndē slōkēmōmō kwa kwōma ghwēy ta bōniņwōy shiy. ¹³ ē pō ghwēy ha'wō ti shi tōrōjw, ka dfi kwōma shi dalala, ta slōni Hyala ghōra ghōshi kwa jipō ghwēy. Lō zōrkō pō ghwēy kwa jipō ghwēy lō mbēzli.

¹⁴ ē cō'wōjwōy ghōy dība ngwarmōhinjōy, ē pō ghwēy gōzō kwōma kaa ka mēredēm mbē ghwēy, ka mōtsahānshi bōrci kaa mbēzli nza hazlōni mbē nēfer shi, kōetim mbēzli daw daw bōrci ni. ē pō ghwēy sō'wa kwōma mbēzli gwanashi. ¹⁵ Mōnim mōhōrli wōzō, vantaa ndē mbē ghwēy tōkō wa kwōma jikir tsa mananati tsahōwōti ndē, lō *kwōma jikir na kwōrakwō dība ma. Ya hwōmbāy ē pō ghwēy jihōva ta mōni kwōma wōzō na kwa jipō ghwēy, lō kaa nihwōti mbēzli gwanashi ni.

¹⁶ ē pō ghwēy vōshi ya hwōmbā!
¹⁷ Ka dōkōva ghwēy ta cō'wō Hyala ya hwōmbā ma! ¹⁸ War 'wōsa pō ghwēy mananta kaa Hyala ya mbē namāba kwōmaa mōniva gwa'a. Ghōnzō na kwōma dfi Hyala ghwēy mananta, ghwēy mbēzliy jakōjwōy lō Yesōw *Kōristōw.

¹⁹ Ka makō slōni dfi *Safō tsa Hyala dēwdēw tsa mōni ghwēy ma. ²⁰ Ka ndōrō kwōma mbēzliy gōzō kwōmaa sōkō va Hyala ghwēy ma. ²¹ War nighō pō ghwēy nighō shiy gwanashi. Nza ghwēy tōra na wōzō na kwōma mbē shi. ²² ēntaa ghwēy mōni ya namāba hwōlfō *kwōma jikir na ma.

²³ Nza Hyalaa bōpō zōrkō, mōntōjwōy dēwdēw kwa kwōma nzō. Mba'a ndōghwōtōjwōy mōhōrlihi ghwēy, lō nēfer ghwēy, mba'a vōgha ghwēy gwa'a, kala dza rōdāa nza tar kabāka ghwēy ya jōw, fōca vici dza Ndē slōkēmōmō Yesōw Kōristōw zhōkō. ²⁴ Hyalaa harājwōy va ta nza ghwēy ka shi nzōy, ta mōnti dza

na tsəgha, sa nzanay, ka gəzə kwəma na bakə bakəw.

²⁵ A ngwarməhiŋəy, cə'wə tə ghwəy Hyala tə ghəy kwərakwə.

²⁶ Səkwətim ngwarməhimmə nəw Yesəw wəzə wəzə.

²⁷ Ə cə'wəŋwəy ya lə slən tsa Ndə sləkəmmə Yesəw, a ghwəy janganshira zliya na kaa ngwarməhimmə gwanashi.

²⁸ Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki. Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw.

**Kwa baka zliya tsasliti Pəl
kaa ka
Tesalōnikē
Kwōma dza ghwōmmō
gha sōnataa dzəkōn zliya
na**

Ghala pōtsaa tsasli Pəl kwa baka zliya nay, ghēci ghwōlay mbē mēlmō ka Kwērīntē nza na, mba'a favē war ghwōlashi na ka Tesalōnikē mbē sa ngēra'wē, kē mēndi. Mba'a Pəl favē dibaa dzəkōn nihwēti shiy sēvēri mēhērli shi dalala. Ma kē nihwēti mbēzli mbē shiy, ndēkwē na Yesēw ta zhēghēvaa sēkē ta nama ka ghwōmmō zhiniy ghēra slēni? kē ghēshi. Zhini ma kē nihwēti mbēzli fā na, a Yesēw sēkēy mbērādzēy, kē niva. Va tsēgha tsaslanaghēshi Pəl zliya na ki.

Avanay njasa nēwva kwōma mbē zliya na:

Vēh 1 Pəl gēzanshi kaa ka Tesalōnikē a ghēshi sē'wa ngēra'wē tsa sanshi mēndi va.

Vēh 2:1-12 Pəl gēzanshi shiy dzaa mēniva ghēnghēn ghēnghēn ka Yesēw madi ta sēkē.

Vēh 2:13 pa' tē vēh 3:1-5 Pəl fal Hyala ta ka Tesalōnikē. Zhini mbē dēwshi ghēci nza ghēshi mbē cē'wē Hyala ti dibā.

Vēh 3:6-15 Ma tē kwa kōrni kwōma ci kiy, a gēzanshi Pəl kwōma kaa ka Tesalōnikē nza ghēshi nēw lē mēni slēni shi, ka dza kwa kwōma kwa kwōma. Ya wa ndē na, ka ghēra slēni lē dēvē ci ta pēla shi zēmē ci.

Vēh 3:16-18 Pəl sēkwē ka Tesalōnikē

Sēkwēpē

¹ Yēn yēn Pəl, mba'a Shilasē, mba'a Timētē tsasli na zliya na kaa mbēzliy nēw Yesēw *Kōristōw mbē mēlmō Tesalōnikē. Sēkwēpē sēkwēpēy ghēy ghwōy mbēzli Dēmō Hyala, lē shi Ndē slēkōpē Yesēw Kōristōw.

² Mētēpōy wēzē hwēr tsa nzē Dēmō Hyala, ghēshi lē Ndē slēkōpē Yesēw Kōristōw mba'a ghēshi ndāpōy zērkē mbē nzēy tsa ghwōy.

Ngwēvāē dzaa nza tība fēca dza Kōristōw zhēkē

³ A ngwārmōhīnōy, ya hwēmōbay, war 'wēsa dza ghēy mananta kaa Hyala dalala ta kwōma ghwōy, wēzē na ghēy mananta 'wēsa tsēgha, sa nzanay, kwa kwōma kwa kwōma mētēsēhē ghwōy bē nēfer ghwōy kaa Yesēw, zhini tsēgha ghwōy mētēsēhē dīva kwa jīpē ghwōy gwānāpōy dibā.

⁴ Sa nzana va tsēgha kiy, lē vēshi ka ghēy gēzē kwōma dza kwa ghwōy, sa ka ghēy tsēhēpōy mbē jakēva tsa nihwēti mbēzliy nēw Yesēw. Ghwōy kiy, tērēpōy sāpōy mēndi ngēra'wē, ka irēpōy dalala. Ya tsēgha nzē ki na, mba'a ghwōy garēpōy jarjar kwa kwal Hyala, war ē ghwōy mētēsēhē bē nēfer ghwōy kaa Yesēw.

⁵ Ava tē kwōma nja sava sōnay ghwōmmō njasa dza Hyala ta sla ngwēvō nzē lē kwal tsa katanj tsa. Sa nzana va mba'a ghwōy sahwē ngēra'wē ta kwōma Hyalay, gē'i gē'i dza ghwōy nza ta nza mbē mbēzli slēkē Hyala. ⁶ Ta na navay, lē kwal tsa slar tsa dza Hyalaa slavēri kwōma va. Ta sanamiy ngēra'wē dza naa dza kaa mbēzliy samīpōy ngēra'wē va kwōrakwē. ⁷ Ghwōy ghwōy mbēzli mbē sa ngēra'wē va sanay, ta dēkētēpōy dza naa dza lē ghēyōyshi gwa'a, ghala vici dza Yesēw, Ntsaa slēkōmmō zhēghēvaa sēkē mē ghwōmōē zhētī hīdī nī. Ghēshi lē ka kwal Hyala nza bērci vē shi dza naa sēkē. ⁸ Ta sēkē dza Yesēw, lē ghwē ka tsē ngād ngād ngād, ta sanshi ngēra'wē kaa mbēzliy hazlēni ma va Hyala, lē kaa mbēzliy dī ma zlēba Kwōma wēzē na va gēzē mēndiy dzəkōn Ndē slēkōmmō Yesēw. ⁹ Kwōma dza Hyalaa irētīshi liy, ē dza naa zamtīshi kwa ndīm-ndīm, mba'a tēhamtīshi kōrakē lē Ntsaa slēkōmmō kala dza ghēshiy nay njasa nza shēndēkē tsa dīkē tsa mēni Yesēw Ndē slēkōmmō ki. ¹⁰ Fēca vici dza Ndē slēkōmmō zhēghēvaa sēkē dza kwōma

vaa mëniva, fëca nava vici dikë na va dza naa sөөkө, nza nici mbözli fal, ka fө dikë mbözliy ßanavө nefer shiy dzөti gwanashi. Ghwөy kwөрakwө kiy, mbө mbözli va dza ghwөy nza jakө, sa nzana mba'a ghwөy ßanavө nefer ghwөy kaa Yesөw sa gөzanwөy ghөy kwөma ci.

¹¹ Ava va tsөgha ka ghөy cө'wө Hyala tө ghwөy ya hwөmba. Ma kwөma ka ghөy cө'wө Hyala tiy, a ghөnzө mөntөnwөy ka mbözli ge'i ge'i ni ta kwөmavө piy tsaa kөdi ma va haranjwөy na ti. Mbө cө'wө ka ghөy nza diba a ghөnzө kөөtitөnwөy lө bөrci nzө, ta mbө ghwөy mөni kwөma wөzө na tөkөti ghwөy mөni nzө gwanata, zhini ka kөөtiwөy, nza slөni ghөra ghwөy tө mbөrkө sa ßanavө ghwөy nefer ghwөy nza wөzө. ¹² Ghalaba kiy, ta fal slөн tsa Ndө slөkөmmө Yesөw dza mbözli tө mbөrkө kwөma ghwөy. Zhini ka falwjwөy mөndi ta nza, tө mbөrkө na ci kwөma ßa. Kar Hyala ghwөmmө ghөshi lө Ndө slөkөmmө Yesөw *Kөristөw dza naa mөnti kwөma va tsөgha lө wөzө hwөр tsa shi.

2

Shiy dzaa mөniva ka Yesөw gha zhөkө

¹ A ngwarmөhinөy, a ghөy di gөzanwөy kwөmaa dzäkөн vөghwө tsa dza Ndө slөkөmmө Yesөw *Kөristөw zhөghөvaa zhөkө ti ta ßasөva ghwөmmө kwa kwөma ci. A cө'wөnwөy ghөy, ² Ya ө nө nihwөti mbözli kaa ngөnwөy, a vici dza Ndө slөkөmmө zhөkө ti sөөkөta kө ghөshi: Ya ka gөzө kwөmaa sөөkө va Hyala gөzө na tsөgha, ya mbözliy ßөniwjwөy kwөma Hyala gөzөkө na, ya ө nө mөndi, ghөy tsaslikө na zliya ta gөzanwөy tsөgha, kө mөndiy, өntaa dzaa nza nza'jөw tsөgha na, mba'a mөhөрli ghwөy sөөta, ya her ghwөy na, ka dza ma. ³ Öntaa ghwөy dzaa zlөba ndөө ngөdiwjwөy ya dza njaa ma. Ka vici dza Ndө slөkөpөө zhikө ti mөnivay, pөрba zlay dza mbözli dfan zlay nөw kwal Hyala. Ka ntsaa gwөra va tө mөni jikir dza Hyala ta gha zamti dza na, mba'a tөzliy. Ma ghalaba ki na, nza

vici va sөөkө. ⁴ Sa ka Ntsaa gwөra va tө jikir sөөkөy, mba'a fөy ghөн tsa ci ka ntsaa tanөti slөн shi tsөfөkwө mbözli kwa kwөma shi, ya Hyala na, ya nihwөti shi ßөti mbözli ka Hyala na ghөshi. Pa' mbө *ciki Hyala dza naa tsөhөy, ka na dzay, dөrasө nzөyөy mbөba, yөн na Hyala, kө dzaa ni.

⁵ E niy gөzanwөy kwөma va niy nza, ghala pөtsaa niy nzee va mbө ghwөy, zamti ghөн ghwөy ti na? ⁶ Nana diy, kwal vө ta sөөkө ta mөni kwөma ci vaw, a nihwөti shiy makөti tiba, shi sөнashi ghwөy ghөshi. Ma ghala pөtsa dza vici bөrkөti Hyalaa mөnta gwa'a kiy, ma nza Ntsaa gwөramti jikir va civaa dzөti ngwөla ghwazhө ghwazhө ghalaba ki. ⁷ Ta na navay, ya sana na dfan na mbözliy zhini ghөн kaa Hyala. Ö na na nzanay, na ci va kwөma na ka dza naa mөniva diw. Sa ka Hyala katamti ntsaa makөti va va sөөkө dza naa mөniva. ⁸ Ma sa ka na ßarvay kiy, ma nza Ntsaa gwөra jikir va dzөti ngwөla wөzө wөzө ki. Ma sa ka Ndө slөkөpөө Yesөw zhөkөy na, nza zamti lө safө tsa mbө miy ci, mba'a lө shөndөkө tsa ci ghalaba ki. ⁹ Ma ntsa jikir tsa vay, lө bөrci ßanavө *ndө jaka tsa Hyala dza naa sөөkө. Ka na dza na, ka mөmөni shi sөөkө ma mөndiy nashi, shi madana madana ni ghөnghөн ghөnghөн kwa kwөma mbözli, ka ngөdiwө li shi. ¹⁰ Ya nimaba hwөlfө shi jikir ni tө hidci gwa'ay, war mөni dza naa mөnishi, ta mbө ghөciy ngөdivө mbözliy dzaa zashi. Shiy dzaa mөnti dza ghөshiy zashiy, sa nzana kala di zlөba na katan na va kwөma dzaa mbөлantishi ghөshi, mba'a kө ghөshi niy zlөbavө nzay, ta mbөлantishi niy dza Hyala nza. ¹¹ Sa di ma ghөshi zlөba na katan na va kwөma kiy, dza Hyala mba'a ßanakөshi bөrciy ßanshi zөzө kwөmaa dzaa zamtishi, ta mbө ghөshiy ßө nefer shi kaa dzөrvө. ¹² Ma mөnti Hyala tsөghay, ta mbө ngwөvөө kөsөy mbözliy dzaa ßanavө ma nefer shi kaa na katan na kwөma gwanashi, ka vөshi war ta mөni na jikir na kwөma.

1:11 1:11 1Tes 1:2-3; 5:24 **2:1** 2:1-2 1Tes 4:15-17; 5:1-2 **2:2** 2:2 2:15 **2:3** 2:3 1Tim 4:1; 1Zhj 2:18 **2:4** 2:4 Ezhek 28:2; Dani 11:36; ShiZhj 13:5-6 **2:8** 2:8 Ezay 11:4; ShiZhj 19:15 **2:9** 2:9 Mt 24:24; ShiZhj 13:11-13
2:11 2:11 2Tim 4:4 **2:12** 2:12 1:6-8

Mbëzli tsëhavë Hyala ta mbëlitihi nza ghwëy

¹³ Ghëy na ghëy kiy ngwarmëhinjëyëy, ya hwëmba na, war 'wësa dza ghëy mananta kaa Hyala ta kwëma ghwëy, ghwëy mbëzli diti Ntsaa slëkëmmë va. Ta na navay, ghala kwatanjata hidi ghwëla ta ghava tsëhavënjwëy Hyala ta nza ghwëy ka mbëzli mbëliti na lë bërçi Safë tsa nzë dëwdëw tsa. Safë tsa va mëntënjwëy na ka ni Hyala mbëzli. Sa banavë ghwëy nefer ghwëy kaa na katan na va kwëma, va tsëgha mbëlantënjwëy na. ¹⁴ Ta mbëlënjwëy tsëgha haranjwëy Hyala lë Yëwën kwëma wëzë na va gëzanjwëy ghëy. Ta mbë ghwëy kwëmavë shëndëkë tsa Ndë slëkëmmë Yesëw *Këristëw harvënjwëy Hyala. ¹⁵ Va tsëgha na kiy, ngwarmëhinjëyëy, garënjwëyëm të kwëma Yesëw jarjar. Kësëvëm shi banavënjwëy ghëy va mbë nefer ghwëy, ya ni bënënjwëy ghëy lë miy tsa ghëy, ya ni tsaslëghënjwëy ghëy kwa zliya gwa'a.

¹⁶ Kar Dëmmë Hyala ghëshi lë Ndë slëkëmmë Yesëw Këristëw dë'wë ghën tsa ciy, a ghëshi dîtëmmë tërënjw. Dzëghwa ghëshi lë wëzë hwër tsa shi, ka bëmmë bërçi ya hwëmba, ka këtimmë ta fë ghën ghwëmmë gëzlinë ta shiy dzaa sëäkë wëzë ni. ¹⁷ Nza ghëshi ndanjwëy neferiy mëni kwëma, mba'a ghëshi ndanjwëy bërçi ta ghëra slëni wëzë na, lë ta gëzë naa tëbanta kwëma ya hwëmba.

3

Cë'wëm Hyala të ghëy

¹ A ngwarmëhinjëy, a naa tërmbë kwëma dza ghëy gëzanjwëy kiy, cë'wëm Hyala të ghëy, ta mbë kwëma Ndë slëkëpë Yesëw pëlivaa dzëmbë mbëzli tanjan. Ma nza mbëzli dza kwa nahwëti bëla fë shëndëkëë dzëti, njasa nza ghwëy va mbë fë shëndëkëë dzëti kwërakwë. ² Zhini bay, cë'wëm Hyala të ghëy, a ghënzë mbëlantënjëy mbë dëvë ka ndërëm gëmgëm ni va. Sa nzanay,

mbëzli gwanashi banavë na nefer shi kaa Yesëwëw.

³ A na Ntsaa slëkëmmë naci, ka gëzë kwëma na bakë bakëw. Ta këtëtënjwëy dza na, nza ghwëy mbëë nza lë bërçi, mba'a ndëghwëtënjwëy va *ndë jaka tsa Hyala. ⁴ Të mbërkë sa këtëtënjëy Ntsaa slëkëmmëy, mënti ghën ghëy bakë bakë ta kwëma ghwëyëw, a ghëy sënay mbë mëni kwëma gëzanjwëy ghëy nza ghwëy, zhini ta nëw ghwëy dza lë mëni nzë ya hwëmba nzë bë.

⁵ Nza Ndë slëkëmmë këtëtënjwëy mbë nefer ghwëy ta mbë ghwëy dë Hyala, ka mbay së'wa kwëma njasa së'wahwë *Këristëw va.

Wëzë na ndëë ghëra slëni

⁶ A ngwarmëhinjëy mbë nëw Yesëw, lë slën tsa Yesëw *Këristëw Ntsaa slëkëpë gëzanjwëy ghëy. Kërakë pë ghwëy lë ka mar mbë nëw Yesëw va dë ma ghëra slëni. Niva mbëzliy, ë dë ma ghëshi fëti ta kwëma banavënjwëy ghëy. ⁷ A ghwëy sënay wëzë wëzë njasa dza ghwëy mëni ta nëw sëëbë kwëmaa niy mëni ghëy. Ghala pëtsaa niy nza ghëy mbë ghwëyëy, ka mar niy nza ghëyëw ⁸ Niy zëhwë shi zëmë ndë ghëy tëgëm mbë ghwëyëw. Ghëy dë'wë ghën tsa ghëy niy tsëva na lë ghëra slëni, havëghwë lë hëvir gwa'a, ta mbë ghëy kwëmavë shi zëmë ghëy. Vantaa mëni kwëma kën ghëy dzaa nza kën ndë mbë ghwëy ⁹ Saa niy mëni ghëy va slëni va tsëghay, ë niy kama ghëy gar dëw shi zëmë va ghwëyëw, nza ghwëy mbëë nëw kwëma mëni ghëy va niy në ghëy.

¹⁰ Ghala pëtsaa nza ghëy va mbë ghwëyëy, a ghëy niy gëzanjwëy, ma pë ghëy niy niy: «War mba'a kë ndë kala dë ghëra slëniy, ka nga shi zëmë ghwëy kaa tsava ndë kwërakwë ma!» pë ghëy niy ni. ¹¹ Sa wana gëzanjwëy ghëy kwëma va tsëgha sana kiy, sa favë ghëy mëndiy gëzë «A nihwëti mbëzli mbë ghwëyëy, ka dë ghëshiy ghëra slëniw, war kakahwë

2:13 2:13 1:3 **2:14** 2:14 1Tes 5:9 **2:15** 2:15 3:6; 1Kwër 11:2 **2:16** 2:16 1Tes 1:4 **3:1** 3:1 SlëniKY 2:4; Rm 15:30; 1Tes 5:25 **3:3** 3:3 1Kwër 10:13; 1Zhnj 5:18 **3:4** 3:4 1Kwër 4:16; Gal 5:10 **3:6** 3:6 3:12; 1Tes 5:14
3:8 3:8 1Tes 2:9 **3:9** 3:9 SlëniKY 18:3; 1Tes 1:6; dëw këtëti 1Kwër 9:4 **3:10** 3:10 1Tes 4:11 **3:11** 3:11 1Tim 5:13 **3:12** 3:12 Ef 4:28

kwēma kēn shi nihwēti mbēzli na na shi kwēma mēni ghēshi» kē mēndi. ¹² Gēla mbēzli vay, avanta kwēma gēzanshi ghēy, a ghēshi mēni. Lē slēn tsa Ndē slēkēmmē Yesēw Kēristēw gēzanshi ghēy, ē kē ghēshiy ghēra slēni shi lē kwal, a ghēshi pēla shiy dzēghwa hwēr shi lē dēvē shi dē'wē ghēn tsa shi.

¹³ Na na ghwēy na ghwēy kiy, nihwēti ngwarmēhiṅyēy, ē pē ghwēy nēw lē mēni kwēma wēzē na, ka dali ghwēy vē ma. ¹⁴ Mba'a kē tsahwēti ndē dzaa nza mbē ghwēy, kala dza ghēcīy dī fēti ta kwēma gēzanḡwēy ghēy mbē zliya nay, cati tē ghwēy dēvē tē tsava ndē, mba'a ghwēy zlay jakēva li, ma nza ghēcī mbēē sēnay kwēma gēmgēm na na sa mēntee na, kē. ¹⁵ Ya tsēgha nzē dība kiy, ēntaa ghwēy taa nzēyḡwēy li nja ndē jaka tsa ghwēy ma! War ē pē ghwēy dzaa gēzanci kwēma njasa ka ghwēy gēzanci kwēma kaa zēmēḡwēy tsa mbē nēw Yesēw ghēcī kē mēnti *kwēma jikir na.

Kwa kērni gēzē kwēma Pēl

¹⁶ Ndē slēkēpē Yesēw tsaa bē zērkē va kaa mbēzliy, ndanḡwēy zērkē ghēcī dē'wē ghēn tsa ciy dzēmbē nefer ghwēy ya hwēm̄ba, ya dza kwa namaba bēla gwa'a. Nzēyēy tē ghēcī lē ghwēy gwanaḡwēy.

¹⁷ Dzēghwa tē pētsa sēkwēḡwēy ya tsa mbē zliya nay, yēn yēn Pēl dē'wē ghēn tsee lē dēvee tsasli na nava bēla. Tsēgha kee tsasli slēn tsee dzēmbē ni ya zliyahi tsaslee. Ni ya tsasli shiy na shi ni. ¹⁸ Ava tīfa kērayee, nza ghwēy nza ki. Mēntēḡwēy wēzē hwēr tsa ci Ndē slēkēmmē Yesēw *Kēristēw gwanaḡwēy.

**Kwa taŋa zliya tsasli Pəl
kaa
Timote
Kwəma dza ghwəmmə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Ta bə kaa madigay Timote tsasli Pəl zliya na. Ma kə kaa har Timote tsa vay: «Zəghwee» kə. Sa nzana ghəci niy kəətiti Timote ta banavə nəfə tsa ci ghəci kaa Yesəw, va tsəgha har na tsəgha. Timote tsa va dibay, ndə mbə mbəzli ghəra Pəl sləni Yesəw li shi niy nza na. Piya daŋ mənti Timote mbə ghəra sləni ghəshi lə Pəl tə pi kwəti, cəke' ghəci sənay nzəy tsa Pəl wəzə.

Ma kə nihwəti mbəzli, ghala pətsa tsasli Pəl zliya nay, məndi pəlay səmə kwa fərshina mbə məlmə Rəm na, ghəci mbə zhiniy təwrə tə hidfi ka Masedəwan, kə ghəshi. Ma na Timote naci kiy, ghəci mbə məlmə Efesə na. Pəl niy gəzanci na nzəyəy mbəba, ta mətsəhə bərce lə ta bəni shiy kaa mbəzli mbəba. Məlmə Efesə vay, məlmə dikə na, ndəkwə vəgha kwəfa dikə na. Daŋ ka mbəzliy təwrə mbə ta zhəghə dəvə.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Pəl gəzanci kaa Timote nza ghəci makə mbəzli va bəni shi dzərvə dzərvə ni kaa mbəzli, ka gəzəə dzəkən wəzə hwər tsa mananati Hyala ghəci Pəl. Zhini ka gəzə kaa Timote a ghəci kəsəvə ndəghwə kwəma Hyala wəzə mbə nəfə tsa ci.

Vəh 2 Pəl gəzanci kaa Timote a ghəci gəzanshi cə'wə Hyala kaa mbəzli, ka gəzanci njasa dza zhər lə mi'iy nzəy mbə jakəva tsa mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Pəl gəzanci kaa Timote njasa təbə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw, nza ghəci sənay tərashi.

Vəh 4 Pəl mbə gəzanci kaa Timote dzəkən kwəma dza mbəzliy məni ge'i lə kwa kəni vəghwə. Zhini ka gəzanci a ghəci mbəə mənti məhərli lə kwəma dza naa bananshi kaa mbəzli difa.

Vəh 5 pa' tə vəh 6:1-10 Pəl gəzə kaa Timote dzəkən nzəy tsa mi'i mbəreketi, lə nzəy tsa ka 'wa kwal kaa mbəzli, lə nzəy tsa mevivi kwa jipə mbəzliy nəw Yesəw, lə nzəy tsa ka shiy.

Vəh 6:11-21 Kwa kəni gəzə kwəma Pəl kaa Timote

Pəl səkwə Timote

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kar Hyalaa mbəlītəmmə ghəshi lə Yesəw Kəristəw ntsa fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ti fəyra na ka ndə kwal tsa Yesəw.

² Kaa ngəŋa gha Timote tsaslee zliya na. Ghay, nja zəghwee yakee katan katan məniŋa gha, sa kəətītəŋee mba'a gha banavə nəfə tsa gha kaa Yesəw *Kəristəw. Məntəŋa wəzə hwər tsa nzə Didi Hyala ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zhəhwər ti zhəhwər tə gha, zhini mba'a ghəshi ndaŋa zərkə mbə nzəy tsa gha.

Məni tə ghwəy məhərli va mbəzliy bəniŋwəy shiy kama katan ni

³ Ə dee ghaa nzəyŋa mbə məlmə Efesə, njasaa niy gəzəŋee va yən madfi ta dzaraa dzəti hidfi ka Masedəwan. A nihwəti mbəzli mbə məlmə vay, kwəmaa kama katan na kwa kwal Hyalaa bəni ghəshi kaa mbəzli. Ə pə ghaa makəshi va bəni niva shiy kaa mbəzli. ⁴ Gəzanshi, ka kəslimbə ghən ghəshi kən kwəma mbəzli mbəradzə lə babala jijih, ka dzar ka dzar, kala kərkəva ma ma, pə gha kaa ngəshi. Niva shiyəy, war ghəpə na sa fə ghəshiy dzəghwa jipə mbəzli tə gəm gwa'a tsəgha. Ka kəəti mbəzli ghəshi ta sənay njasa mbəli Hyala mbəzliw.

1:1 1:1 Ndə kwal tsa Yesəw: 2:7; Hyalaa mbəlītəmmə: Tit 3:4; fəy ghən gəzliŋə: Kwəl 1:26-27 **1:2** 1:2 Timote: 1Kwər 4:17; zəghwee: 1Kwər 4:15; 1Tes 2:11; Tit 1:4 **1:3** 1:3 Efesə: SləniKY 20:1mbəzliy bəniŋə kwəmaa kama katan na kwa kwal Hyala: 4:1-10; 6:3-5, 20-21; 2Tim 2:16-18, 23-26; Tit 1:10-16; 3:9-11 **1:4** 1:4 4:7; 6:20; 2Tim 2:16, 23; 4:4; Tit 1:14 **1:5** 1:5 1:14, 19; 2:15; 4:12; Rm 12:9; 13:10; 1Kwər 8:1; Gal 6:10; 2Tim 1:3, 13; 3:10; Tit 1:15

Mba'a kə ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, ta mbəliy dza na. ⁵ Sa wana dza ghaa gəzanshi kwəma va tsəghay, ta mbə ghəshiy dī nihwəti mbəzli lə dī tsa səkə mbə nefer dəwdfew ni, ka mənī kwəma wəzə na ghəshi, mba'a ghəshi banavə nefer shi katan katan kaa Hyala. ⁶ A nihwəti mbəzli tibay, mbərəkə zlashi ghəshi mənī shi wəzə ni va, mba'a ghəshi kəslimbə ghən war mbə ngəngərə ghəpə tsa gəmgəm tsa gwa'a tsəgha. ⁷ Mba'a ghəshiy dī nza ka *mbəzliy bənīpə kwəma pəhəti Hyala na, a ka sənata ghəshi ya kwəma gəzəpə ghəshi vaw. Ya shi dātəvashi ghəshi vaa dzəti bənishi kaa mbəzli na, sənashi ghəshiw.

⁸ A ghwəmmə sənay, ta na *kwəma pəhəti Hyalay, jəw na wəzə mənī kə bəvə ta mənī kwəma bərkəkə Hyala liw. ⁹ Favə tə ghwəmmə wəzə: Na na Hyalay, ta mbəzliy mənī kwəma wəzə na bəkə na kwəma pəhəti naw. Avanshi mbəzli bəkə na kwəma pəhəpəhə na ti shi: Ta mbəzliy lidī kwəma pəhəti na, lə ta ka zhini ghən kala nəw ma kwəma pəhəti Hyala, lə ka ndərəm, lə ka mənī *kwəma jikir na, mba'a mbəzliy ha'wə ma tə Hyala, ka ndərə ya nimaḅa shi dza bəla kwa Hyala. Zhini mba'a ta mbəzliy pəəsli dəshi, ya mbəghəshi, lə ka bəkəwəpə gwa'a. ¹⁰ A Hyala banavəshi kwəma pəhəti na dīḅa kaa ka mənī ghwərghwər, lə kaa zal tsa hənī lə zal nja mali, lə kaa ka dəl mevivi. Aa banavəshi dīḅa kaa ka slasla dzərvə, lə ka zəzəmə fəlaa dzəkən kwəma sənata ma ghəshi, mba'a ta mbəzliy mənī shiy dzava ma kwa kwal Hyala. ¹¹ Kwəma bənīḅwəy ya nay, mbə Yəwən kwəma wəzə na va ndara Hyala mbə dəvee na. Dzəkən Hyala kwa shəndəkə gəzə na kwəma, səkə va Hyala va ghava təfə miy dzəkən mbəzli.

Pəl mananci 'wəsa kaa Yesəw tə sa zhəhwərti na zhəhwər ti

1:6 1:6 1:4; 6:4, 20; Tit 1:10 **1:8** 1:8 Rm 7:12, 16 **1:9** 1:9-10 Gal 5:19-21 **1:10** 1:10 4:6; 6:3; 2Tim 1:13; 2:2, 15; 3:14; 4:2-3; Tit 1:9; 2:1, 7-8 **1:11** 1:11 1Tes 2:4 **1:12** 1:12-17 2:7 **1:12** 1:12 Gal 1:15-16 **1:13** 1:13 SləniKY 8:3; 9:1-5; 1Kwər 15:9; Gal 1:13 **1:14** 1:14 1:5; 1Kwər 15:10 **1:15** 1:15 Lk 15:2; 19:10; Rm 5:8 **1:16** 1:16 Ef 3:7-9; Kwəl 1:25 **1:17** 1:17 Rm 16:27 **1:18** 1:18 4:14; 6:12; 1Kwər 9:24-25; 2Tim 4:7-8; Zhəwde 3 **1:19** 1:19 1:5

¹² 'Wəsa nə ya kaa Yesəw *Kəristəw Ntsaa sləkəmmə, ghəci saa ndara bərēci ta ghəranci sləni cee. 'Wəsa nə ya ngəci, sa nzana, mba'a nighətəra ka ntsa slar tsa dzaa bəvə sləni bekir dəvə, va tsəgha bəvəra na ta ghəra sləni ci. ¹³ Kwatanay, ə niy tsəere, ka sanshi ngəra'wə kaa mbəzliy niy nəw, ka tsəərəshi. Dzəghwa Hyala mba'a zhəhwərti zhəhwər tə ya tərəḅw. Saa niy sənata mee ghalaba sləni jikir naa sa ghəree va pən. Kalaa niy banavə nəfə tsee ya ngəci. ¹⁴ Dzəghwa Ndə sləkəmmə Yesəw, mba'a mənī wəzə hwər tə ya dalala, dza na mba'a ndara kwal ta mbee banavə nəfə tsee, mba'a kətitəra ta mbee dī nihwəti mbəzli, sa nzana jakəjakə ghəy li.

¹⁵ Avanta kwəma dzee na ta gəzə sənənvay, kwəma katan na na, a kə mbəzli zləbavə lə nefer shi gwanashi: A Yesəw Kəristəw səkəy dzəti hidī ta mbəli mbəzliy mənī *kwəma jikir na. Mbə mbəzli vay, yən gwəra naa mənəhwə kwəma jikir na. ¹⁶ Ma dza Yesəw Kəristəw na, mba'a zhəhwərti zhəhwər tə ya, yən yən saa gwəramti vaa mənəhwə kwəma jikir na, ta mbəə canshi kaa mbəzli njasa nza Yesəw ndə sə'wa kwəma. Ma kwəma mənī na va lə ya tsəghay, ta mbəə canshi kaa mbəzli, njasa dza naa sə'wa kwəma ti shi kwərakwə. Sa ka ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw na, nza ghəshi kwəmavə piy tsa kədi ma. ¹⁷ Fal Hyala ghwəmmə nana ki. Ghənzə na mazə pa' kwa ndimndim, na nanzəy, ka mətī naw, ka nata ndə dīḅaw, war ghənzə na Hyala kwətita. Ə pə ghwəmmə fə shəndəkə dzəti, ka fə dikə dzəti ya hwəmba. *Amin.

Pəl mətsahanci bərēci kaa Timote

¹⁸ A zəghwee Timote, avee fambəḅa kwəma na mbə dəvə gha. Ghənzə na kwəma gəzəkə ka gəzə kwəma Hyala kwatanaa dzəkən gha. Kwəma gəzəkə ghəshi vay, zəzə tə ghaa dzəkən, mənā ghənzə ka shi mbəz gha, ta bəḅa bərēci,

ta mēni slēni wəzə na. ¹⁹ Ma ghala vəghwə tsa dza ghaa mēni slēni gha vay, war kaa Hyala pə gha taa zlatanavə nəfə tsa gha. Zləbavə tə gha kwəma gəzaŋa *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa gha. A nihwəti mbəzli tibay, kala zhini ghəshiy dī zləba kwəma gəzanshi Safə tsa Hyala mbə nefer shi. Va tsəgha dī ma ghəshiy zlatanavə nefer shi kaa Hyala ghwəla. ²⁰ Ma gəla mbəzli gəzee vay, mbə shi na kar Himene lə Alekəsandərə. Mbəzli bakə ni vay, e tahanavəshi kaa *ndə jaka tsa Hyala, nza ghəshi mbəə bənivə nzəyshi kala tsəərə ma Hyala ghwəla.

Kwəmaa dzəkən nzəy tsa mbəzliy nəw Hyala

2

¹ Avanta kwa taŋa kwəma dēe gəzanshi kaa mbəzli, ta mēni ghəshi: Ə pə ghwəy cə'wə Hyala, ka mbazlanta miy, ka man-anta 'wəsa ta mbəzli gwanashi. ² Cə'wəm Hyala ta mezhizhə, lə ta mbəzli dikə dikə ni gwanashi, ta mbə hidī ghwəmməə nza wəzə, ghenikə nzəy ti shi. Ma mbə nzəy tsa ghwəmməə va kiy, ta mbə dza ghwəmməə nəw Hyala lə nəfə kwətiŋ, ka təbanta nzəy tsa ghwəmməə kaa Hyala. ³ Nava kwəmay, ghənzə na sa wəzə na, ka təbanta tərəŋw kaa Hyala kwa mbəlimmə. ⁴ Tawa təbanta nay, sa nzana ka dī ghənzə mbəzliy mbəlishi gwanashi. Zhini ka dī ghənzə mbəzliy sənata na katan na kwəma. ⁵ Ta mbəzli gwanashi na kwəma va, sa nzanay, kwətiŋta na Hyala gwa'a tsəgha. Zhini kwətiŋəy mətəkwəl tsa kwa jipə Hyala lə mbəzli dība. Ntsa vay, ghəci na Yesəw *Kəristəw. ⁶ Ndəs səəkəy na, mba'a zlay piy tsa ci ta mbəə mbəərəti mbəzli gwanashi. Kwəma mēnti na vay, ta mbə mbəzliy sənay a Hyalaa dī mbəlishi gwanashi ge'i lə vəghwə tsa bərkəti na va kə ghəshi, mēnti na tsəgha. ⁷ Va tsəgha fəyra Hyala

ka ndə kwal tsa nzə, ta dzaa gəzanshi kwəma va kaa mbəzli. A kə ngəra na: «Mbala bananshi kwəmee kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə, ta mbə ghəshiy sənata na katan na kwəma, nza ghəshi banavə nefer shi kaa Yesəw» kə. Kwəma gəzee vay, dzərvə mbəw, kwəma katan na na.

⁸ Ma dēe kiy, ya pa' kwəmaabay, ka cə'wə Hyala zhər, ka kafə dividivi shiy dzəta ghwəmə, ta cə'wə Hyala lə nəfə tsa dēwdēw tsa. Əntaa ghəshi bə nəfə ma, əntaa zəzə kwəma gəmgəm na nza mbə ghən shi ma.

⁹ Mi'i dibay, ə dēe ghəshiy dza lə shi wəzə ni tə vəgha shi, nanzə kiy, əntaa ghəshi dzaa pa shiy, nza mbəzli mbəə falshi ma. Əntaa ghəshi dzaa ghasləva ya lə mbərə ghən tsaa gwəramti, ya lə shi ghaslə ka dāŋ gəna, ya lə kwədeler ka dāŋ gəna ma. ¹⁰ Ma ni shi shi ka ghəshi pəla ghasləva li shiy, mēni slēni wəzə na. Ma na mi'iy ni, a ghəy dī fəti va Hyala, kə ghəshiy, avanay njasa təbə na ghəshiy mēni: ¹¹ War gwəŋəshi kə ghəshi dzaa nzəyshi, ka fa shi bananshi mēndi va, ka dī fəti ti shi. ¹² Banavə kwalee kaa mali ta bəni shiy ghənzə kaa zhər, ya ta sləwashiw. War gwəŋəshi kə mi'i nzəyshi. ¹³ Sa nzanay, pərba *Adam gha Hyalaa ngati, madī na ta nga *Evə. ¹⁴ Zhini bay, Adam na sa həərəti *ndə jaka tsa Hyalaw, mali na sa həərəti na, ghənzə saa dīti ma fəti ta kwəmaa niy gəzəkə Hyala. ¹⁵ Ya tsəgha nzəy, ta ya ndərazhi dza mi'i, ma nza Hyala mbəlitiishi, ghəshi kə dzaa banavə nefer shi kaa Hyala, ka dī nihwəti mbəzli lə nəfə tsa shi dēwdēw kwa kwəma Hyala, kala kəli ma ghən tsa shi.

3

Njasa təbə mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw nza

1:20 1:20 Himene: 2Tim 2:17; Alekəsandərə: 2Tim 4:14; ndə jaka tsa Hyala: 1Kwər 5:5 **2:1** 2:1 Ef 6:18-19; Flp 4:6 **2:2** 2:2 Esd 6:10 **2:3** 2:3 Tit 3:4 **2:4** 2:4 Ezhek 18:23; 2Tim 2:25-26; 2Pi 3:9 **2:5** 2:5 Nəw 6:4-5; 1Kwər 8:6; Rm 3:29-30; 10:12-13 **2:6** 2:6 Mk 10:45; 2Kwər 5:15; Gal 1:4; Tit 2:14; 1Zhn 3:16; vəghwə tsa bərkəti Hyala: Gal 4:4; Tit 1:3 **2:7** 2:7 ndə kwal tsa Yesəw: 1:11-17; Gal 1:1; 2:7-8; Ef 3:7; 2Tim 1:11 **2:8** 2:8 1Pi 3:7 **2:9** 2:9 1Pi 3:3-5 **2:10** 2:10 5:10 **2:11** 2:11-12 1Kwər 14:34 **2:13** 2:13 Ghava 2:7, 21-22; 1Kwər 11:8-9 **2:14** 2:14 Ghava 3:1-6, 13; 2Kwər 11:3

¹ Avanta kwəma dzee na ta gəzəy, kwəma katan na na. Mba'a kə ndəə dī mənīy ka ntsaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəwəy, sləni wəzə naa sa tivə na. ² Ma ntsaa 'wa kwal va kiy, ka təbə na mənīy hanci cəm dza kwa *kwəma jikir na ya jəw nzəw. Mali kwətīn təbə na və. Ntsaa ya ghən tsa ci va kwəma ghəci, ndə ka zəzə kwəma wəzə, ka ka'wə ka məlmə wəzə kəghi tsa ci, mba'a mbay bananshi shiy kaa mbəzli wəzə, ava tsəgha təbə na. ³ Əntaa ghəci dzaa nzaa ndə sasa shiy, ka ghi ma, əntaa nzaa ndə ghwampa ghwampay ma. Ndə sə'wa kwəma dī na ghəci kala dī ma miy, kala mənī ma mətse ta gəna. ⁴ Ghəci dibay, ntsaa mbay kəsəvə mbəzli kəghi tsa ci wəzə, mba'a iti ndərazhi ci, ka ha'wə ghəshi ti, ka d'anci fəti wəzə, dī na. ⁵ Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana kala mbay kə ndəə kəsəvə ni kəghi tsa ci mbəzli wəzəy, njaa dza naa mbay kəsəvə niy nəw Yesəw mbəzli kia? ⁶ Mba'a pə ghwəy dī fə ndə ka ntsaa 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, əntaa ghwəy fə ntsaa zləbavə kwəma Hyala 'war'war ma. Sa nzana, mba'a kəə yəwən ndə mbə kwəma Hyalay, ta kəli ghən dza na. Ka gha nighə ki na, Hyala basanakən ngwəvə njasa basanakən na va kaa *ndə jaka tsa nzə. ⁷ Ma ntsa va dibay, ntsa fal mbəzliy nəw ma Yesəw dī na ghəci, kala tsəgha na ta ndərə dza ghəshiy dza, ma ghalaba ki na, tanjan dza ndə jakaa kəriŋəhwəə dzəti zamba ci ta mənī kwəma gəmgəm na.

Njasa təbə mbəzliy kəəti mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw

⁸ Ma təbə mbəzliy kəəti ka 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw kwərakwəy: Wəzə kə nzəy tsa shi mbə sləni ghəra ghəshi gwanata, kala gəzə ma kwəma ghəshi bakə bakə, kala sa ma tay ghəshi gar ghi shi, kala gwəfə ma gəna va mbəzli. ⁹ Kwəmaa dzəkən banavə nəfə tsa ci ndə kaa Yesəw, sa cikəvəri Hyala dzəti ngwəlay, mba'a ghəshi ndəghwəti lə

nefer shi d'ewdew. ¹⁰ Mba'a pə ghwəy dī tsəha mbəzliy kəəti mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəwəy, pərba sləni shi pə ghwəy taa nighəti dī, mba'a kə sləni shi wəzəy, nza ghwəy banavəshi sləni va mbə dəvə shi ghalaba ki. ¹¹ Mi'i mbəzli va kwərakwəy, wəzə kə nzəy tsa shi mbə sləni ghəra ghəshi gwanata. Əntaa ghəshi nzaa mi'i ka zəmə mətse ni mbəzli ma, na na shiy, ə kə ghəshiy ya ghən tsa shi va kwəma, mba'a ghəshi kəsəvə sləni shi bekir dəvə ya hwəmba. ¹² Ma ntsaa kəəti mbəzliy 'wa kwal vay, kwətīn dī na mali və, mba'a ghəci sənay kəsəvə ndərazhi ci lə nihwəti mbəzli kəghi tsa ci wəzə. ¹³ War mba'a kə ghəshi ghəratī sləni shi va wəzəy, ta ha'wə dza mbəzli ti shi, ka falshi. A ghəshi taa mbay gəzə kwəma kaa mbəzli, dzəkən nəw kwal Hyala tsa jakayəmmə va lə Yesəw *Kəristəw kala hazləni ma.

Shiy gwəra dikə ni cikəvərimmə Hyala

¹⁴ Ya tsəgha tsasliŋee zliya nay, mbə bərkə dza nzee ta kwəmə lə gha kwa kwəma jəw. ¹⁵ Ya ə dzee tsəhəra ma tanjanəy, ta kəətitəŋa dza zliya na, ta mbə ghaa sənay njasa təbə nzəy tsa mbəzli Hyala. Ma mbəzli Hyala va gəzə yay, ghəci na jakəva tsa mbəzliy nəw Yesəw lə Hyalaa bəpə piy. Mbəzli Hyala vay, ghəshi na shiy kəsəvə kwəma Hyala katan katan, njasa ka shəl vaa nza. ¹⁶ Ma kwəma Hyala va niy nza mbəmbə nay, a Hyala cikəvərimməə dzəti ngwəla nana ki. Ghwəmmə gwanamməy, a ghwəmmə sənata:

Ma sa səəkəy Kəristəw dzəti hidiy, mba'a zhəghəy nja ndə ngəri tsa gwanay tsa.

A *Safə tsa Hyala d'ewdew tsa cikəvəri njasa nza naa ntsa slar tsa, mba'a ka kwal Hyala nay, mba'a mbəzli gəzanshi kwəma ci kaa mbəzli tə hidī gwa'a gwa'a, mba'a mbəzli banavə nefer shi ya pa' kwəmafa tə hidī, mba'a Hyala kafəghə dzəmə ghwəmə,

mba'a kwəməvə shəndəkə tsaə gwəramti.

Kwəma vay, kwəma dikə na tərəŋw. Ghənzə cimmə na kwal tsaə nəw Hyala.

4

Ka bəni dzərvə kaa mbəzli

¹ A *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa gəzəkə bazhə bazhə, ma ge'i ghala kwa kəni vəghwəy, ta zlay nəw kwal Hyala dza nihwəti mbəzliy dza, kə. Ka dī fəti ta kwəma dzərvə dzərvə na, ka nəw kwəmaa səəkə va hyeler. ² Ka slasla dzərvə lə gəzə kwəma bakə bakə ni va dza naa ngədfəhwəshi. Ma mbəzli vay, ha'wə kwa mətəsəhiw, cəke' pənishi ghəshi, kwəma tifaə tsə'wə mbə nefer shiw. ³ Ma kə mbəzli vay: Wəzə na ndəə bə maliw, kə ghəshi. Zhini ma kə ghəshi bə na: Wəzə na zəmə nihwəti shi zəməw, kə ghəshi. Ma na Hyala nanzə kiy, ta zəməshi mbəzli ngati na shi zəmə va. Va mbəzliy bənavə nefer shi kaa Yesəw *Kəristəw, shiy sənata na katan na kwəmay, war mənti ma ghəshi 'wəsa kaa Hyala na, war ka zəmə shishi kala kwəma tifa. ⁴ Sa nzanay, wəzə na shi ngati Hyala gwanashi. Nihwəti shiy mbə shi gar ndərəshi, mənti ma məndi 'wəsa kaa Hyala ti shiw. ⁵ Wəzə dəwdəw na shiy ya nimaba, sa gəzəkə Hyala tsəgha, mba'a sa ka ghwəmmə cə'wakən cə'wə kən shi.

*Ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw wəzə tsa*

⁶ War mba'a pə gha bənavəshi kwəma va njasa gəzanee va kaa ngwarməhimmə mbə nəw Yesəwəy, ghalaba na, ta nza dza ghaə ndə ghəra sləni tsa Yesəw Kəristəw wəzə tsa. Ta sənay dza məndi ntsa təhə təhə tsa nza gha kwa kwal Hyala, kə məndi, sa nzana mba'a gha bənavə nəfə tsa gha kaa Yesəw, lə sa ka ghaə nəw kwəma katan na va bənivə gha. ⁷ Ka fafa kwemer jiji gəmgəm ni va təbanta ma kaa Hyala

gha ma. Ə pə ghaə bəni məni kwəmaa təbanta kaa Hyala, ka dza kwa kwəma kwa kwəma li. ⁸ Kəsli bali ta kwəriŋ vəgha ghay, wəzə na, nanzə kiy, ka kəəti ndə na tərəŋwəw. Ma jihəva ta sənata kwəma Hyalay, ava ghənzə na saa kəəti ndə tərəŋw. Sa nzanay, ka kəəti ndə ta nzəy tsa tə hidī sənəzəvə, zhini ka kəəti ndə ta nzəy tsa ci mbə vəghwə tsaə dzaə səəkə taa dza. ⁹ Ava ghənzə na kwəma katan na, wəzə na mbəzli zləbavə lə nefer shi gwanashi. ¹⁰ Va tsəgha ghəra ghwəmmə sləni lə bərci, ka jihəva, sa nzana mba'a ghwəmmə fakən məhərli ghwəmmə kən Hyalaa bəpə piy. Ghənzə saa mbəliti mbəzli gwanashi, gaw na mbəzliy bənavə nefer shi kaa Yesəw.

¹¹ Ava ghənzə na kwəma ka gha bənanshi kaa mbəzli wəzə. ¹² Əntaa gha dzaə zləba ndəə ndərəŋa sa nza ghaə zəghwəŋa, kə ma. Ə pə gha mənija ka ntsa katan tsa, saa canshi kwal tsa wəzə tsa kaa mbəzliy nəw Yesəw. Wəzə kə kwəma gəzə gha səvəri mbə miy tsa gha, wəzə kə nzəy tsa gha, a pə ghaə dī nihwəti mbəzli, ə pə gha bənavə nəfə tsa gha kaa Hyala, war dəwdəw kə nəfə tsa gha ya hwəmba. ¹³ Ə pə ghaə jihəva ta janganshi kwəma Hyala kaa mbəzli, ka gəzanshi kwəma Hyala, war ka canshi kwəma pa' tə vəghwə tsa dzee səəkə ti. ¹⁴ Əntaa gha sawa bərci ndəŋa *Safə tsa Hyala va ta ghəra sləni va li ma. Ghala pətsa gəzanə ka gəzə kwəma Hyala va məni sləni va, lə ghala vəghwə tsa fakən mətikwəkwər va dividivi kən gha kwəməvə gha bərci va. ¹⁵ Ava ghənzə na sləni ka gha jihəvaa dzəmbə ghəra nə lə nəfə tsa gha kwətiŋ, ta mbə mbəzliy nay njasa dza gha kwa kwəma kwa kwəma mbə ghəra sləni Hyala. ¹⁶ Məni tə gha məhərliy dzəkən dza gha kwa kwal Hyala, lə dzəkən shi bənanshi gha kaa mbəzli. Ka nəw lə məni tsəgha kala dali ma ya hwəmba. Mba'a pə ghaə məni tsəghay, ta mbəlivi ghən tsa gha dza gha

4:1 4:1-11 1:10 4:1 4:1 2Tim 3:1 4:3 4:3 bəva: 1Kwər 7:1; zəmə shi zəmə: Ghava 9:3; Rm 14:2; Kwəl 2:21; Ebr 13:9; məni 'wəsa kaa Hyala: Rm 14:6; 1Kwər 10:30 4:4 4:4 Ghava 1:31; SləniKY 10:15 4:6 4:6 1:10 4:7 4:7 1:4 4:8 4:8 6:6 4:10 4:10 Tit 3:4 4:12 4:12 1:5; Tit 2:7 4:13 4:13 2Tim 3:15-16 4:14 4:14 1:18; 5:22; SləniKY 6:6; 2Tim 1:6; 2:2 4:16 4:16 1:10; 4:12; 2Tim 2:22; 3:10

lə mbəzliy fa kwəma gha ta gwa'a.

5

*Njasa ka gha mēni kwa kwəma mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw*

¹ Mba'a pə ghwəy lə pəhal zaləy, əntaa gha dzaa nabə lə gwəlan ma. Sahə pə gha dzaa gəzanci kwəma, njasa gəzə gha kaa dənja. Mba'a pə ghwəy lə gwəlay, nja kaa ngwarmənja pə ghaa gəzanshi kwəma.

² Kaa pəhepəhir mi'i pə gha dī gəzə kwəma na, ka gəzanshi nja kaa məhiŋja. Ma kaa mekwikwi mi'i bə na, nja kaa zhaməhiŋja, lə nəfə tsa dēwdew tsa pə ghaa gəzanshi kwəma, kala nahwəti zəzə kwəma tifa.

³ Ha'wə tə gha tə mi'i mbəreketi kama ni shi mbəzli ti shi, mba'a gha kəsəvəshi wəzə. ⁴ Mba'a kə ndərazhi va mi'i mbəreketi, ya kəhəhita na ghəshiy, a kə ndərazhi va taa bənivə nəw kwal Hyala lə mēni wəzə hwər pərba kaa mbəzli kəghi tsa shi di. A kə ndərazhi va kəsəvə mbəzli shi dikə dikə ni njasa niy kəsəvəshi mbəzli shi va dikə dikə ni kwatanja kwərakwə. Ava ghənzə na naa təbə kwəmava Hyala. ⁵ Ma mali mbəri kwətita na, kala ndə ti gar kətiy, war dzəkən Hyala kə dzaa fakən nanzə zəzə kwəma, ka cə'wə havəghwə lə həvir gwa'a, nza Hyala mbəə kəti. ⁶ Ma nahwəti mali mbəriy nza va, ka mēni shi dī vəgha nzəy, məti məti na kwa kwəma Hyala ya tsəgha na mbə piy. ⁷ Ava ghənzə na kwəma ka gha zazanshi kaa mi'i mbəreketi, vantaa cəm nza dzar kwa kabaka shi. ⁸ War mba'a kə ndə kala tsəva kən ngwardəhiy, kwatama mbəzli kəghi tsa ciy, a tsava ndə zlay kwal Hyala. Wəzəba ntsaa yivə ma Yesəw na kən tsava ndə tərənəw.

⁹ Mba'a pə ghaa dī dāhə slənədəmer mi'i mbəreketi ta kətihiy, maliy tanjəti piya kwan mətsəkə, kwətiŋ səda ghənzə səkə ta zal ghala yakə mēndi pə gha taa dāhə. ¹⁰ Təbə na dibay, mali ka fal mēndi, tə sləni nəzə wəzə na ghəra na, saa iti ndərazhi nəzə kwa kwal tsa wəzə tsa.

Mba'a kə ka məlmə tsəhəshi kəghi tsa nəzə na, mba'a sənay ka'wəshi wəzə, ka yabanshi shidshid mbəzliy nəw Yesəw. Ka kəti mbəzli tə ngəra'wə, war sləni wəzə na ghənzə mēni. Ma ghalabay, nza gha dāhə slən tsa nəzə ki.

¹¹ Ma na mi'i mbəreketi ndərazhishi ni diy, əntaa gha dāhə slənədəmer shi na nashi ma. Sa nzanay, a ghəshi dzaa zhiniy dī bə tsahwəti zal, ka ghəshi dza na, mbərkə ghəshi zlay nəw Yesəw.

¹² Mba'a kə ghəshiy mēni tsəghay, ta bənsi fəti dza Hyala. Sa nzana kala zhini ghəshiy mēnti shiy gəzəkə ghəshi mənishi kaa Hyala. ¹³ Zhini bə, sa ka gha dāhəti slən tsa gəla mi'i tsəgha ni va ya kala dza ghəshiy bəhwə zaləy, ta kəslimbə ghən dza ghəshi mbə tətəwrə, ka dzar kəy ghyeghyer mbəzli, kala ghəra ma sləni. Shiy gwəra dikə ni dibay, ka miy dza ghəshiy nza. Ka njafənrafə miy ta mbəə sənata kwəma mbə nefer mbəzli, ka ghəshi dza na, ka zhananshi kwəma njədīvə ghəshi va kaa nihwəti mbəzli. ¹⁴ Va tsəgha dēe mi'i mbəreketi ndərazhishi niy zhiniy bə nihwəti zhər, ka ya ndərazhi, ka ndəghwə ghi tsa shi. Ma tsəgha kiy, ka dza ka mbəz ghwəmməə kwəmavə kwal tsaa gəzə kwəma gəmgəm naa dzəkən ghwəmməw. ¹⁵ Ma gəzee kwəma va tsəghay, sa nzana mba'a nihwəti mi'i mbəreketi ndərazhishi ni va zlay nəw Hyala, ta nəw *ndə jaka tsa Hyala. ¹⁶ Mba'a kə mali tifa mbə nəw Yesəw ghənzə, lə mali mbəri mbə manhitay, ə kə dzaa kəti. Əntaa ghənzə zlatanavəshi sləni va kaa mbəzliy nəw ma Yesəw ma. Ma tsəgha kiy, nza mbəzliy nəw Yesəw kəti kwataka mi'i mbəreketi kama ndə ti shi.

¹⁷ Ma ka 'wa kwaləə kəsəvə ghəra sləni wəzə na kwa jipə mbəzliy nəw Yesəwəy, a pə ghwəy fa kwəma və shi, aa təbə mēndiy ha'wə ti shi, ka wanshi zhəmə tanj kaa ni gwanashi ni, kwatama niy tsəva lə gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, lə ka bənipə shiy. ¹⁸ Sa nzanay, tsəgha

gözəkə Zliya Hyala. Ma key: Mba'a pə gha kəəsəvə slay ta ghəra sləni mbə hay, əntaa gha pəhə shiy dzəti miy shi vantaa ghəshi pərə ha va ma, kə. Zhini ma kə ba na: Aa təbə məndiy wanci zhəmə ci kaa ndə ghəra sləni, kə.

¹⁹ Mba'a kə ndə səkəkə pati ləvə ta ntsaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw va gha, kwətiy kə kala mənti ghəshi gar bakə, ya gar mahkan, ta ndəgha fəti ta kwəma vay, əntaa gha zləba kwəma ci va ma. ²⁰ Mba'a kə ndə mənti *kwəma jikir nay, ə pə gha iti kwa kwəma mbəzli gwanashi, ta mbə nihwəti mbəzliy tərmbə vaa hazləni va məni kwəma jikir na kwərakwə.

²¹ A Timote, ə cə'wəjəe, kwa kwəma Hyala, lə kwa kwəma ka kwal nżə, lə kwa kwəma Yesəw Kəristəw. Məni shiy niy gəzəjəe na, əntaa gha təra ghalaa dzəmbə mbəzli ghaa ishi ma. War yəmshi pə gha taa nighə mbəzli gwanashi. ²² Əntaa gha dzaa diva ta fə dəvəə dzəkən ndə, ta ghəra sləni ghəci kwa jipə mbəzliy nəw Yesəw ma. A pə gha dzaa naghəmti nżəy tsa ci wəzə, ka gha gha ti. Sa nzana, mba'a pə gha tivə ndə tsəgha lə ghənəy, sa ka na mənti kwəma jikir na na, dzəkən gha dza naa zhəghakənvata. Ndəghwə tə gha ghən tsa gha wəzə, mba'a gha mənija ka ntsa dēwdēw tsa.

²³ Əntaa gha dzaa sa kwataka yam ngəri ma. Sa tə gha tay jəw jəw, va hwər tsa gha va gaganja, nza gha mbəə kwəməvə gəna'a.

²⁴ Nihwəti mbəzliy, kar məndiy nay jikir tsa məni ghəshi bazhə bazhə, ya məndi ghwəla ta basə ngwəvəə dzəkən shi. Na na nihwətiy, war ləy hwəm məndi basanakənsi ngwəvə, ka tsa shi jikir civaa dzəti ngwəla. ²⁵ Ma na sləni wəzə na məni mbəzliy, nza'jəw ka məndiy sənata. Ya kala sənata məndi kyanjwkyanwəy, fəcahwəti na, ta sənata dza mbəzli. Va tsəgha gəzəjəe, pərba

nżəy tsa ndə pə gha dzaa naghəmti di, ka gha gha ti ndə ta sləni, pən.

6

¹ Ya nimaba mevivi kwa jipə mbəzliy nəw Yesəwəy, ə kə ghəshiy danshi fəti wəzə kaa mbəzliy sləkəshi. Va nəghətaa məndi dzaa sawa slən tsa Hyala, ka ndərə shi bananshi ghwəm va kaa mbəzli. ² Mba'a kə ndəə mava tsa ntsaa nəw kwal Hyalay, əntaa mava dzaa ni, yəmyəm nza ghəy li sa nza ghəy ngwarməmə mbə nəw Yesəw li, kə, kala dī ma fəti va ntsa ci dikə tsa ma. War ə kə dzaa mətəhə ghəra sləni ci wəzə wəzə, sa nzanay, mbəzli shi va dikə dikə ni na, a ghəshi banavə nefer shi kaa Hyala kwərakwə, ka məni kwəma wəzə na kaa mevivi shi dība. Bananshi kwəma va kaa mbəzli, ka gəzanshi a ghəshi məni tsəgha.

Mbəzli ka bənipə shi gəmgəm ni lə ka bənipə shi slar ni

³ Mba'a kə tsahwəti ndə ghavə bənipə nihwəti shiy kwətishi kala kama ghəshi yəm lə na katanj na va kwəma banavəmmə Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw, zhini kala kama ghəshi yəm lə shi bəni ghwəmmə kaa nihwəti mbəzli kwa kwal Hyalay, ⁴ ghən tsa ciy kəli tsava ndə gəməy. Shi sənashi na tibaw, gwa'a na va zəlghwə kə ghəpə, kala kərə ma li, war ka məni miy lə mbəzli ta nihwəti kwemer ghəngən ghəngən. Ka kwəma ci va dza na, mba'a bəkə hərəhə, lə 'wanə mba'a dəghar, mba'a zəzə kwəma gəmgəm naa dzəkən mbəzli. ⁵ Ka ghəshi dza ki na, ka dzar lə ngərə ghəpə kwa kwəma kwa kwəma. Sa wana nza na tsəghay, sa nzana məhərli jikir na sa mbə ghən shi, kala sənata na katanj na kwəma ghəshi ghwəla. Ma kə zəzə kwəma shiy, war mba'a pə ghwəmmə mbə nəw kwal Hyalay, ta kwəməvə gəna dza ghwəmmə, kə ghəshi.

⁶ Na katanj nay, ma ntsaa nəw kwal Hyalay, ndə shiy tsa tərənəw tsa na, war kama nəfə tsa ci mbə vəshi ta

5:19 5:19 Nəw 19:15; Mt 18:16; 2Kwər 13:1 **5:20** 5:20 Gal 2:14; Ef 5:11 **5:22** 5:22 4:14 **6:1** 6:1-2 Ef 6:5; Tit 2:9-10; Flm 8-20; 1Pi 2:18 **6:3** 6:3-10 1:3-7 **6:3** 6:3 1:10; Gal 1:6-9 **6:4** 6:4 1:4; 6:20; 2Tim 2:14 **6:5** 6:5 Zhj 10:12; SləniKY 20:33-34; 1Tes 2:5; Tit 1:11; 1Pi 2:14; 5:2 **6:6** 6:6 4:8; Flp 4:11; Ebr 13:5 **6:7** 6:7 Zhəwbə 1:21; NdəSən 5:14

ni vø shiy. ⁷ A ghwæmmə sənay, dirənjəmmə səkə ghwæmmə dzəti hidī, kala shiy ta dəvə ghwæmmə. War njasa səkə ghwæmmə vay, tsəgha dza ghwæmmə zhiniy zhammə kala shiy ta dəvə ghwæmmə dīfə. ⁸ Ghənzə tsəgha mba'a pə ghwæmmə kwəməvə shi zəmə, mba'a shiy paa dzəkən ghən tsa ghwæmməy, mək na niva tə ghwæmmə. ⁹ Ma na mbəzliy dī mənishi ka ka shiyəy, a *ndə jaka tsa Hyala dzaa ngədəhwəshi ta mənī war shi səkwa hwətəl tsa shi ti shi, kala mənī ma məhərli ta shiy dzaa ladamti nzəy tsa shi, ka zamtishi. ¹⁰ Di gənay, ghəngən ghəngən ka naa banakə *kwəma jikir na kaa ndə. Nihwəti mbəzli dāŋ zlay na nəw kwal Hyala sa dī ghəshi gəna tərəŋw. War ka sa ngəra'wə ghəshi va kwəma va mbə nefer shi ki.

Pəl mbə gəzanci kwa kərni kwəma kaa Timote

¹¹ A na na gha gha ntsa Hyalay, ə pə ghaa ya ghən tsa gha va gəla ni tsəgha ni va shi jikir ni. Ə pə ghaa pəla mənīŋa ka ntsa slar tsa kwa kwəma Hyala, ə pə gha nəwvə kwal Hyala wəzə wəzə, gwanay pə gha banavə nəfə tsa gha kaa Hyala ya hwəmba. Di pə ghaa dī mbəzli gwanashi, ka sə'wa kwəma, mba'a gha mənīŋa ka ntsa wəzə hwər tsa. ¹² A pə ghaa jihəva ta nəw kwal tsa *Kərīstəw lə nəfə kwətīŋ. Ə pə ghaa fə ghən ta piy tsa kədī ma. Sa nzanay, a Hyala harvəŋa ta bəŋa piy tsa va ghala vəghwə tsa niy gəzəkəvəri gha va kwa kwəma mbəzli dāŋ, mba'a ghəshi sənay njasa banavə gha nəfə tsa gha kaa Kərīstəw. ¹³ Avee gəzəŋa kwa kwəma Hyalaa banavəshi piy kaa shi tə ghwəmə gwanashi, lə kwa kwəma Yesəw Kərīstəw tsa gəzəkəvəri kwəma katan na va kwa kwəma ngwəmna Paŋwəsə Pilatə. ¹⁴ Di fəti ta mənī kwəma gəzəŋee na mənī nzə, ka zlata nahwəti gha mbə ya kwətīŋ ma. Vantaa mbəzli zəmə mətəsəni gha lə kwəma jikir na. Tsəgha pə ghaa

mənī pa' fəca dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kərīstəw zhəghəvaa zhikə. ¹⁵ Vici dza naa zhəghəvaa zhikəy, ge'i lə vəghwə tsa bərkəti Hyala dza naa nza. Hyala vay, a bərēci vəə dzəkən shiy gwanashi, ghənzə na Hyala kwətita, və ghava təfə miy dzəkən mbəzli. Ghənzə mənī na mazəə dzəkən mezhizhə gwanashi, zhini ghənzə sləkə mbəzliy sləkəpə. ¹⁶ Hyala va kwətita na kwa va tə ghwəmə. Pətsa nzəyta na tiy, waŋ pi tsa baməpə tərəŋw na, kala mbə ndəə tsəhəy ti. Ndə tīfə mba'a səkəə nataw, ndə tīfə mba'a dzaa nata dīfaw. Ə kə mənīdiy fal Hyala ghənzə sa nza shəndəkə və lə bərēci ta kwa ndimndim jiji. *Amin.

¹⁷ A Timote, ə pə ghaa gəzanshi kaa ka shiy tikə tə hidī, əntaa ghwəy dzaa mənī fəgə, ka kəli ghən, ghəy ghəy ka shiy na ghəy ki, pə ghwəy ma. Əntaa ghwəy dzaa fəy ghən ta gəna va ghwəy ta məntəŋwəy ghənzə ya namabə kwəma ma, pə gha kaa ngəshi, sa nzanay, sənay ghəshi nda nza gəna shi va zataw. Wəzəbə dzəkən Hyala kə ghəshiy fə ghən tsa shi, ghənzə saa bəmmə shiy tərəŋw dalala, ta mbə ghwəmməə vəshi li shi. ¹⁸ Ə pə ghaa gəzanshi a ghəshi mənī kwəma wəzə na, ka mənī tərəŋw. Ə kə ghəshiy vəli lə gəna shi va, lə nəfə tsa wəzə tsa, ka təhə kaa nihwəti mbəzli. ¹⁹ Mba'a kə ghəshi mənī tsəghay, shi və shiy mbələy ghəshi ta kwa kwəma tə pətsa wəzə tsa dza shiy mbay ma yidəhwəshi. Ghalaŋay ta kwəməvə piy tsa katan tsa dza ghəshi.

²⁰ A Timote ə pə gha kəsəvə sləni fambəŋa Hyala na mbə dəvə gha bekir dəvə. Ə pə ghaa ndəghwə ghən tsa gha va gəzəə kwəma gəmgəm na va səkə ma va Hyala. Ndəghwə ghən tsa gha va mbəzliy ni va: A ghəy sənashi shiy, kə ghəshi, mbalaa dzərvə ka ghəshiy bəni kaa mbəzli. ²¹ Ma gəzəŋee kwəma va tsəghay, sa nə nihwəti mbəzli, a ghəy sənashi shiy, kə ghəshi, dzəghwa mbərkə ghəshi zlay nəw kwal Hyala.

6:8 6:8 Fir 30:8-9 **6:12** 6:12 1:18; 4:14 **6:13** 6:13 Mt 27:11-26; Zhŋ 18:28-19:16 **6:14** 6:14 1:3, 18; Flp 1:10; 1Tes 5:1-2 **6:15** 6:15 SləniKY 1:7; 2Pi 3:3-9; ShiZhŋ 17:14 **6:16** 6:16 Səvəri 33:20; Cem 104:2; Zhŋ 1:18; Kwəl 1:15; 1Zhŋ 4:12 **6:17** 6:17 Cem 62:11; Lk 12:15, 20; Zhk 5:1 **6:19** 6:19 Mt 6:20 **6:20** 6:20 1:4; 6:4; 2Tim 1:14 **6:21** 6:21 wəzə hwər: Gal 6:18

Ava tifa kərayee, nza gha nza ki. Nza
Hyala məntəwəy wəzə hwər tsa nze.

Kwa baka zliya tsasli Pəl kaa Timote Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, kwa baka zliya tsasli Pəl na kaa Timote. Ghala pətsa vay, ghəci kwa fərshina kwa baka səfa ci tē hidī ka Rəm na.

Tə kwa kəni zliya nay, mbə gəzə na Pəl dzəkən shiy kəsay. Ghəciy, wəzə nəwhwə na kwal tsa Yesəw. Nana kiy, mbəzli dāŋ zlay na kwətiy, ghəci na, aa sənay ndəkwə nzee ta mēti, kə. Na gəzanci na kaa Timote nza ghəci səkə ta kwəmay mətə ci li tanŋaŋ (vəh 4:6-22).

Zliya naa kwa kəni mbə zliyahi tsasləhwə Pəl gwa'a gwa'a.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:3 pa' tē vəh 2:1-13 Pəl mēni 'wəsa kaa Hyala ta dī tsa Timote lə ta bə tsa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw. Dzəghwa na dība ka gəzanci kaa Timote a ghəci garəy jarjar kwa kwal Hyala ya mbə ngəra'wə, nza ghəci jihəvaa dzəmbə gəzə kwəma Hyala katanə na.

Vəh 2:14 pa' tē vəh 4:1-5 Pəl gəzanci kaa Timote a ghəci ndəghwə ghən tsa ci va mbəzliy pala ghəpəhi gəmgəm ni va kəti ma mbəzli kwa kwal Hyala, kala dzar ma kwa mbəzliy bəni shi dzərvə va kaa mbəzli. Zhini na ka gəzanci a ghəci nəw səkəbə Pəl, ka garəy wəzə wəzə tē kwəma bənivə na va ghəci jəwəy.

Vəh 4:6-22 Pəl gəzə kwəmaa dzəkən sləni ci mənəhwə na, zhini ka mēni 'wəsa ghəci kaa Ndə sləkəpə sa kətiti na.

Pəl səkwə Timote

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ntsa tarəvə Hyala ta nza ka ndə kwal

tsa Yesəw *Kəristəw, ta gəzə kwəma kaa mbəzliy dzəkən piy tsaa gəzəkə Hyala bānshi səvəri mbə jakəva tsa shi lə Yesəw Kəristəw. ² Kaa ngəŋa gha Timote tsaslee zliya na. Gha gha zəghwee dītee tərəŋw. Məntəŋa wəzə hwər tsa nzə Didi Hyala, ghəshi lə Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zhəhwərti zhəhwər tē gha, zhini mba'a ghəshi ndaŋa zərkə mbə nzəy tsa gha.

Pəl mətəhanci bərci kaa Timote

³ 'Wəsa nə ya kaa Hyala ghərantee va sləni lə nəfə tsee dəwdəw, njasa niy mənəhwə jijihira va. Mbə mananta 'wəsa kee nza tē gha. Ya hwəmba cə'wee Hyalay, war mbə cə'wə kee nzaa dzəkən gha, havəghwə lə həvir gwa'a. ⁴ Ka za ghən tsee ta wahə niy wahəhwə gha va tē ya ghala vəghwə tsaa madēe va ta dzaraw. Tərəŋw mawtee zhiniy naŋa, ta mbə nəfə tsee vəshiy. ⁵ Ka za ghən tsee dība ta nəfə tsa gha va banavə gha gwanay kaa Yesəw *Kəristəwəw. Ma kwatanəy, pərba kəhəŋa Ləwizə banavə na nəfə tsa nzə kaa ngəci, zhən məŋa 'Wənisə. E sənay, gha kwərakwə kiy, a gha banavə nəfə tsa gha gwanay kaa Yesəw. ⁶ Va tsəgha gəzəŋee əntaa ghən tsa gha zay, ə pə ghaa jihəva ta ghəra sləni Hyala lə vəli vəlītəŋa *Safə tsa Hyala. Ghala vəghwə tsaa fakəŋjee va dəvə ndaŋa Hyala bərci va. ⁷ A na Safə tsa nzə va ndammə Hyalay, Safə tsaa mənimmə hwəlīkwə naw, bərci naa bəmmə, ta mbə ghwəmmə ghərantə sləni kaa Hyala, ka bəmmə bərci ta mbə ghwəmmə dī nihwəti mbəzli, lə ta sənay kəsə ghən tsa ghwəmmə wəzə wəzə.

⁸ Ghənzə tsəgha kiy, əntaa gha ha'wə lə gəzə kwəmaa dzəkən Ndə sləkəmmə kaa mbəzli ma. Əntaa gha ha'wə dība ya tsəgha nzee kwa fərshina ta kwəma Yesəw ma. Ə pə ghaa sa ngəra'wə tē mbərkə ta kwəma wəzə na va, njasa see tsa kwərakwə. Ə pə ghaa sa ngəra'wə lə bərci ndaŋa Hyala va. ⁹ Hyala vay, ghənzə mbəlītəmmə na, zhini

ghenzə harvəmmə, ta mbə ghwəmmə mənimmə ka mbəzli nzə. Ma dibay, mbəlitəmmə na tə sləni mēnti ghwəmmə wəzə naw. Sa nzana tsəgha ghənzə dī mbəlitəmmə na, sa dī na mēntəmmə wəzə hwər tsa nzə. Ghala hidī ghwəla ta ghava tarəkə na mənimmə wəzə hwər tsa va tə mbərkə sləni dza Yesəw Kəristəw ta mēni. ¹⁰ Nana kiy, a wəzə hwər tsaa niy tarəkə Hyala va mēni kaa mbəzli cikəvərivay dzəti ngwəla bazhə bazhə. Sa nzana mba'a Ndə mbəlimmə Yesəw Kəristəw səkəy dzəti hidī, mba'a 'wəshamti bərçi mēti. Səvəri mbə kwəma mēnti na va tsəghay, ə dī naa cimmə, mba'a pə ghwəmmə zləbavə kwəma wəzə na vay, ta kwəmavə piy tsaa kədi ma dza ghwəmmə.

¹¹ Hyala fəyra na ka ndə kwal tsa nzə, ta gəzanshi kwəma wəzə na va kaa *mbəzliy kamaa ka Zhəwifə lə ta bananshi. ¹² Tə mbərkə kwəma va nzee mbə sa ngəra'wə sənzenva kwa fərshina. Ya tsəgha nzə kiy, ka hazlənəe va ngəra'wə tsa va tepəw, sa nzanay e banavə nəfə tsee kaa Yesəw, mba'ee sənay, mbə nəfə tsee na, a bərçi və ta ndəghwəti sləni ci va ndara na pa' fəca vici dza naa zhəghəvaa səkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli, pən.

¹³ Ma kwəma katan na va gəzanə yay, gəzanshi kaa nihwəti mbəzli war njasa favə gha va vəya. Gha mbə gəzanshiy, dī tə gha mbəzli. Mba'a gha banavə nəfə tsa gha gwanay kaa Yesəw Kəristəw. Ma bərçi ka ghwəmmə vaa kwəmavə ta mēni tsəghay, sa nza ghwəmmə jakəjakə lə Yesəw Kəristəw na. ¹⁴ A pə gha kəsəvə kwəma wəzə na va ndanə Hyala bekir dəvə. Safə tsa Hyala va fambə na mbə nefer ghwəmmə dza naa kəətina ta kəsə nzə.

¹⁵ A gha sənay, a mbəzliy nəw Yesəw tə hidī ka Azəy zlara gwanashi. Mbə shi na kar Fizhel ghəshi lə Erməwzhen. ¹⁶ Ma na 'Wəneshifər na nacy, mbə dəpəra nəfə tsee ka naa nza ya hwəmba. Kar naa ha'wə ta dzəvəghee kwa kwəma mbəzli

ya tsəgha nzee kwa fərshinaw. Ə cə'wee Ndə sləkəmmə a ghəci mananatishi wəzə hwər kaa mbəzli kəghi tsa ci gwa'a. ¹⁷ War sa səkəy na tikəə dzəmbə məlmə Rəməy, tərənəw pəlahwə na pətsa nzee ti wəzə, dza na mba'a kəsara. ¹⁸ A Timote, a gha sənay kwərakwə njasa kəətəhwəra na, ghala pətsaa nzee va mbə məlmə Efesə. Ə cə'wee Ndə sləkəmmə, a ghəci mananati wəzə hwər tsa ci, fəca vici dza naa səkə ta mēni ngwəvəə dzəkən mbəzli.

2

*Ndə ghəra sləni tsa Yesəw *Kəristəw lə nəfə kwətinj*

¹ Na na ghay zəghwee Timoteyey, a pə ghaa sə'wa kwəma mbə sləni gha. Wəzə hwər tsa Hyala va ndammə na mbə jakəva lə Yesəw Kəristəw dza naa ndanə bərçi ta mēni nzə. ² Kwəma Hyalaa niy favə gha va səvəri mbə miy tsee, yən mbə gəzanshi kaa mbəzli dənəy, bəvə kwəma va, a gha banavəshi mbə dəvə shi kaa mbəzli katan ni gar mbay ghəshiy bananshi kaa nihwəti mbəzli kwərakwə.

³ Mba'a kə ngəra'wə kəsənə tə mbərkə kwəma Yesəw Kəristəwəy, ə pə gha dzaa sa, njasa ka nihwəti mbəzli vaa sa. Sə'wa mbə sləni Kəristəw njasa ka ndə sawji vaa sə'wa mbə mbəz. ⁴ Mba'a kə ndə sawji mbə mbəzəy, wəzə wəzə ka naa ghəra sləni ci, ta təbanci kaa ntsa ci dikə tsa. Kar naa kəslimbə ghən mbə mēni shi mēni mbəzli gəmsi ni dzar mbə məlməw, tsəgha na lə gha kwərakwə ki. ⁵ A gha sənay bə, mba'a kə ndə pəhətəvay ta kəsli bali ta gwəramti, mba'a kə kala kəsli lə kwal njasa dī mēndiy, ka dza mēndiy wanaghə zhəmə ciw. ⁶ Ndə za tsaa sahwə ngəra'wə dalala mbə zay, pərba ghəci ka naa kwəmavə na ci bəla mbə shi zati na va kwərakwə. ⁷ Təkə tə gha wəzəə dzəkən kwəma gəzanəe va. Mba'a pə ghaa təkə kwəmaa dzəkənəy, a Ntsaa sləkəmmə taa ndanə məhərli wəzə na ta sənata kwəma dī kwəma va gəzə gwa'a.

1:10 1:10 Zhj 1:14; Tit 3:6; piy lə mēti: 1Kwər 15:20, 55, 57; Ebr 2:14-15 **1:11** 1:11 1Tim 2:7 **1:13** 1:13 1:5; 1Tim 1:10 **1:14** 1:14 1Tim 6:20 **1:15** 1:15 4:16 **1:16** 1:16 'Wəneshifər: 4:19 **2:2** 2:2 1Tim 1:10; 4:14 **2:5** 2:5 4:7-8 **2:8** 2:8 Rm 1:3-4; 1Kwər 15:4

⁸ Zəzətiy dzəkən Yesəw Kəristəw, ntsa mbə hwəhwə tsa mazə *Davitə. Sa pəsliti mēndiy, dza na mba'a satiy mbə mēti njasa gəzəkə kwəma wəzə na va. Ghənzə na kwəma wəzə na va gəzee kaa mbəzli. ⁹ War tē mbərkə ti kee sa ngəra'wə. Mba'a mēndi tsaghwarə kwa dəjw nja ndə yidi kwəma. Ya tsəgha tsaghwarə mēndi kwa dəjwəy, ma na kwəma Hyala na, ndə tība ka mbay tsaghwa kwa dəjwəw. War mbə mətəhə gəzə nza dza nihwəti mbəzliy nza kwa kwəma kwa kwəma. ¹⁰ Ava va tsəgha sə'wee sa ngəra'wə ghəngəhən ghəngəhən. Tawa sə'wee ngəra'wə tsa va kiy, sa dēe nihwəti mbəzli tsəhavə Hyalaa mbəlishi mbə Yesəw Kəristəw kwərakwə. Ta dza ghəshiy nzyəshi tē pətsa gwəmati Hyala mbə mazə tsa nza shəndəkə tsa mə ghwəmə pa' kwa ndimndim. ¹¹ Tsəgha dza ghaa sə'wa kwərakwə ki, sa nzana kwəma dzee na ta gəzəy, kwəma katanj katanj na na:

Mba'a pə ghwəmmə bəkwəmmə lə
Kəristəwəy,
ta piy dza ghwəmmə li kwərakwə.

¹² Mba'a pə ghwəmmə garəmmə jarjar tē
kwəma Hyala
ya mbə ngəra'wəy,
ta mēni mazə dza ghwəmmə li
kwərakwə.

Mba'a pə ghwəmmə ni sənay tsava ndə
ghəyəw pə ghwəmməy,
ta gəzə dza na, sənashi nini mbəzli yaw,
kə kaa ngəmmə kwərakwə.

¹³ Mba'a pə ghwəmmə zhəghanavə
hwəm kaa kwəma ciy,
na naci na, ka dza naa zhəghə hwəm kaa
kwəma ciw.

Sa nzana, ka mbay naa zhiniy
vərasləti vəraslə kaa ghen tsa ciw.

*Njasa ka ndə ghəra sləni nza, ka na
təbanta kaa Hyala*

¹⁴ Zazanshi tē gha kwəma gəzəkənee
va kaa mbəzliy nəw kwal Hyala. Ma nza
ghəshi təkəə dzəkən. Gəzanshi wəzə lə
slən tsa Hyala: Ka hə hərəva ghwəy

ta kwemer ghəngəhən ghəngəhən ni ma,
pə gha kaa ngəshi. Sa nzana, gəla ni
tsəgha ni va shiy na, ka dza ghəshiy
kəətiti ndə ya jəw nza. War ə na na dza
ghəshiy yidivəri nefer mbəzliy fafashi
gwa'a tsəgha. ¹⁵ Ta na tsa gha ghənəy,
ə pə ghaa jihəva, nza shi mēni gha tēbə
kwa kwəma Hyala. Ə pə gha mēni ja ka
ndə ghəra sləni tsa kama shi ha'wə ha'wə
ni mbə sləni ci kwa kwəma Hyala, saa
canshi kwəma katanj na lə kwal tsa nza
kaa mbəzli. ¹⁶ Ma na kwemer gəmshi ni
va tēbə ma va Hyalay, ka i miy tsa gha
ghaa dzəmbə shi ma.

Sa nzana, mbəzliy gəzə gəla shi tsəgha
ni vay, sahə sahə na, mbərkə dza
ghəshiy zlay kwal Hyala. ¹⁷ Ma kwəma
shi va dibay, ə naa zləliva dzar mbə
mbəzli nja zhi dajwazha tsaa nza va tē
ndə kala kədi ma. Mbə gəla mbəzli ka
bananshi *kwəma jikir na va kaa mbəzli
na kar Himene ghəshi lə Filetə. ¹⁸ Ma
mbəzli vay, ka bananshi kwəma katanj
na ghəshi kaa mbəzliy, war dzərvaa na
bananshi ghəshi kaa mbəzli. Ma kə
ghəshiy: A Hyala zhanakati mbəzli mbə
mēti mbəradzəta, kə ghəshi. Dza ghəshi
mba'a ghəshi səvəri məhərli nihwəti
mbəzli lə kwəma shi va, mba'a niva zlay
nəw kwal Hyala sənənva. ¹⁹ Ya tsəgha
nza kiy, na katanj na kwəma Hyala na
ka zhəghəva naw. Ghala mbə lə səfa
ciki tsaa nzyəta va bəlbələw. A mēndi
tsaslatiy dzəti səfa ciki tsa va: «A Ndə
sləkəpə sənashi nici mbəzli» kə mēndi.
Zhini ba na: «Ntsaa ni, ntsa Ndə sləkəpə
*Kəristəw nzee kəy, ə kə zlatə mēni
kwəma jikir na» kə mēndi.

²⁰ A ghwəmmə sənay, mbə ciki tsa
ndə shiyəy, ghəngəhən ghəngəhən na shiy
mbəba, tība kwəkwer mənətim tē tsahi
mbəzə, tība kwəkwer 'yesler, tība kwək-
wer gagahi, tība həlepipi, dza ghaa
kəsashi. Ni wəzə wəzə ni vay, fəca
nza makwaghwa tība ka mēndiy bəshiy
səvəri. Ma nihwəti va na, ta zəmə
shi zəmə kəghi ya hwəm na sləni shi.

21 Tsəgha na lə ghwəmmə kwərakwə. Mba'a kə ndə zlata mənī kwəma jikir na njasa gəzee vay, nja kwakwa tsa məntim va tə tsahi mbəzə ka məndiy bəə səvəri war ta makwaghwa dza naa nza. Ma ntsa vay, sa Hyala dza naa nza, ta bəvə dza Hyala ta sləni nzə. Ghəciy, ya ta namaba sləni wəzə na gwa'a na, war yə ka naa ni.

22 Ə gəzanee, əntaa gha məməni gəla shi dī nihwəti gwəla va məni gəmgəm ni ma. Tsarakə pə gha zlay kwal tsa gəla shi tsəgha ni va. Lə kwal tsa nzə pə ghaa nəw kwəma, ya namaba nzə. Kəsəvə kwəma Yesəw Kəristəw, banavə nəfə tsa gha wəzə wəzə. Ə pə ghaa dī nihwəti mbəzli, ka nzəy lə zərkə kwa jipə tsa ghwəy lə mbəzli nza nəfə tsa shi dəwdew, mbəzliy cə'wə Ndə sləkəpə.

23 Ma na ghəpəhi kama ghən va ti shiy, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə shi ma. A gha sənay, gəla ghəpəhi tsəgha ni vay, war lə miy ka ghəshiy kərkəva. 24 Ta na ndə ghəra sləni kaa Ndə sləkəpəy, ka təbə na ghəciy məni miy lə mbəzliw. Na nacy, war wəzə təbə na ghəciy mananshi kaa mbəzli gwanashi. Ka bananshi shiy kaa mbəzli lə məhərli, mba'a sənay sə'wa kwəma shi. 25 Ya ə nza mbəzli tifa kala dī zləba kwəma ciy, mba'a sənay bananshi shiy lə məhərli. Nda nza Hyala ghavəə kəətītishi, mba'a ghəshi zhəghanti nzəy tsa shi, ta sənata na katan na kwəma. 26 Ya tsəgha kəəsətishi *ndə jaka tsa Hyala nja kwa zhəva, ka mananci kwəma dī na ghəshiy, a məhərli shi wəzə na taa zhəkəta bərkee, ta mbə ghəshiy mbəlīshi səvəri mbə dəvə ci.

3

Shiy dzaa məniva hidī ndəkwə ta kərə

1 A zəghwee Timote, fə tə gha ghən wəzə ta kwəma dəe na gəzanə tikə: Ge'i lə kwa kərnī vəghwəy, vəghwə tsa 'yahə'yahə tsa dza naa nza. 2 Sa dza naa nza ghalabay, war tsa shi ghən dza mbəzliy dī, ka məni mətsə tərəjw ta

gəna, ka vəshi, ka kəli ghən tsa shi, ka tsəərə Hyala, ka dza mbəzliy dī fəti va mbəzliy yakəshiw, ka ghəshi dzay, kala məni ma 'wəsa kaa mbəzliy kəətītishi, ka dza ghəshiy ha'wə tə shiy dzar kwa bəla Hyalaw. 3 Mbəzli va dībay, jikir dza hwər tsa shiy nza, ka dza hwər tsa shiy zhanshi ta ndəw. War ə dza ghəshiy tsəhtsəhəə dzəkən nihwəti mbəzli, ghwampa ghwampashi dza ghəshiy məni shiy, ka ndərəm lə mbəzli. Ka dza ghəshiy dī məni wəzəw. 4 Ka nga dafa ta nihwəti mbəzli dza ghəshiy nza, ka məni war kwəma kama ghən ti, ka kəli ghən tsa shi tərəjw. Na nashiy, shiy təbanshi dza ghəshiy dī məni, kala dī ma Hyala. 5 Ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi mənti ghən tsa shi nja ka nəw Hyala, kala zləba ma na katan na kwəmaa dzaa bənsi bərki kwa kwal Hyala tsa va. Gəla mbəzli vay, kərakə pə gha zlay kwal tsa shi. 6 Nihwəti mbəzli mbə mbəzli vay, ə ka ghəshiy dzəkə ghi tsa mbəzli ka dzaa ngədī mi'i daw daw bərki ni kəsashi ghəshi kəyba, ta mbə mi'i vaa bəvə kwəma shi va tsəgha. Mi'i vay, ka məni *kwəma jikir naa ghəshi tərəjw, ka məni kwəma dī vəgha shi. 7 Mbə dī bənivə shiy mi'i va na, daw məhərli shi ta sənata na katan na kwəma. 8 Gəla mbəzli vay, mbazaa nga ghəshi lə kwəma Hyala njasaa niy məni kar Zhanesə va ghəshi lə Zhambəresə mbəradzə, * kala zləba ma kwəma Məyizə. Na nashiy, yidī yidī na məhərli shi. Banavə nəfə tsa shi ghəshi katan katan kaa Yesəwəw. 9 Ka dza ghəshiy dzavə dza kərakə lə na shi va sləniw, sa dza naa nzay, dan dza mbəzliy fəti ghən ta sləni shi va kama ghən ti, njasa niy fətim va ghən ta sləni kar Zhanesə va kama ghən ti ghəshi lə Zhambəresə mbəradzə.

Kwəmaa zəzəə dzəkən ya hwəmba

10 Ta na tsa gha ghənəy Timoteyey, gwa'a gwa'a sənashi gha shi bananshee

2:22 2:22 1Tim 6:11 2:23 2:23 2:16 2:24 2:24 1Tim 3:3; Tit 2:7-8 2:25 2:25-26 1Tim 2:4 3:1 3:1 1Tim 4:1; 2Pi 3:3; 1Zhj 2:18; Zhəwdə 18 3:2 3:2-4 Gal 5:19-21 3:5 3:5 Mt 7:15, 21; Rm 2:19-20; Tit 1:16
3:6 3:6 Tit 1:11 3:8 3:8 Səvəri 7:11, 22; 8:3, 14; 1Tim 6:4-5 * 3:8 3:8 Kar Zhanesə lə Zhambəresə tsa vay, slənedemerəy niy fanati ka Zhəwifə kaa ka dəfələə niy nga mbaza va lə Məyizə tə hidī Ezhipətə na ghəshi (Səvəri vəh 7:11-12). 3:10 3:10 Rm 16:24; 1Tim 1:5

kaa mbəzli. Gwa'a naghanti gha ya nzəy tsee kwa kwal Hyala. A gha sənata kwəma dee mbə sləni ghəree. A gha sənay ya njasa banavee nəfə tsee kaa Yesəw, ya njasa sə'wee kwəma gwa'a. A gha sənay diba njasa dee mbəzli, njasa kəsəvee kwal Hyala wəzə. ¹¹ A gha sənay njasa sahwəmra mbəzli ngəra'wə diba. A gha sənata kwəmaa səəkə kənee mbə məlmə Antiyəshə, lə mbə məlmə Ikəniyəm, mba'a mbə məlmə Listər gwa'a. Na katanj nay, tərənjw samiyra ghəshi ngəra'wə. Ləy hwəm shi va kiy, a Ndə sləkəpə mbəlikəvəridfa mbə ngəra'wer va gwanashi. ¹² Ta na nava na katanj nay, ya wa ntsaa di nəw kwal Hyala wəzə njasa təbə na, tə sa nzee ntsa Yesəw *Kəristəw kəy, ta sancı ngəra'wə dza mbəzli. ¹³ Ma na mbəzliy kəsəvə war mənı jikir tsa shi, lə slasla dzərvə shi na shiy, war ə dza ghəshiy dza kwa kwəma kwa kwəma lə kwəma shi gəmgəm na. War ka ngədishi *ndə jaka tsa Hyala, ka ngədi nihwəti mbəzli ghəshi kwərakwə.

¹⁴ Na na ghay Timəteyey, ə pə gha garənja tə shi bənivə gha va wəzə, sənashi gha ka shi katanj ni, lə nəfə tsa gha gwanay. Sa nzanay, a gha sənay gəla ntsa bənivə gha va shi va və wəzə. ¹⁵ Kəsəvəshi wəzə, sa nzanay, ghala ghaa zəghwənja sənata gha kwəma mbə Zliya Hyala. Kwəma mbə vay, ghənzə dza naa citənja kwal tsaa sənata kwəma, ta mbə Hyalaa mbəlītənja, sa banavə gha nəfə tsa gha kaa Yesəw Kəristəw. ¹⁶ Gwanata kwəmaa tsaslita mbə Zliya Hyalay, kwəmaa səəkə va Hyala na, na tsasliti mənđi. Zliya vay, wəzə na ta bənimmə kwəma katanj na. Mba'a pə ghwəmmə mənđi *kwəma jikir nay, ka cimmə ghənzə, zhini ka zhəghəmməə zhəghwa kwal tsa wəzə tsa, ka bənimmə mənđi sləni njasa di Hyala. ¹⁷ Sa mənđi kwəma Hyala va tsəghay, ta mbə ntsa Hyalaa nza gwəma gwəma mba'a kwəmavə shiy dzaa kəəti ta mənđi

sləni wəzə na gwanata.

4

¹ Ə cə'wəneey mbə slən tsa Hyala lə mbə slən tsa Yesəw Kəristəw a gha gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli. Ə cə'wəneey tə mbərkə səəkə tsa Yesəw Kəristəw ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli tə ghwəməshi ni lə ni bəkwə bəkwə ni, ghəci saa dza va ta səəkə ta sləkə mbəzli, ² Ə gəzəneey, ə pə ghaa gəzə kwəma Hyala kaa mbəzli, ka jihəvaa dzəmbə gəzə nzə. War ə pə ghaa gəzanshi. Ya ghala vəghwə tsa di mbəzli fa nzə, ya ghala vəghwə tsa di ma ghəshi favə gwa'a. Mba'a kə mbəzliy mənđi *kwəma jikir nay, ə pə ghaa nabəshi, ka gəzanshi a ghəshi zlata mənđi nzə. Ə pə ghaa mətəshanshi bərđi ta mənđi na wəzə na kwəma. Gha mbə bananshi kwəma Hyalay, ə pə ghaa sə'wa kwəma. ³ Sa nzanay, a tsahwəti vəghwə dzaa səəkəy, vəghwə tsa vay, ka dza mbəzliy di favə na katanj na kwəma mənđiy bananshiw. War kwəma di vəgha shi dza ghəshiy mənđi. Ka ghəshi dza na, tsəha' ghəshi tsəhavə mbəzliy bənıpə shiy təbanshi. ⁴ Ka dza ghəshiy di fa na katanj na kwəmaa dzəghwa sləmə shiw. Mbərəkə dza ghəshiy zlata na katanj na kwəma, ka dzashi ta fafa kwəma jiji.

⁵ Na na ghay Timəteyey, gwəmavə ndəghwə ghən tsa gha wəzə, mbə shiy gwanashi kwa kwəma Hyala. Ə pə ghaa sə'wa ngəra'wə tsaa dzəkən gha. Gəzanshi Yəwən kwəma wəzə na kaa mbəzli. Wəzə wəzə pə ghaa mənđi sləni ndənja Hyala mbə dəvə gha ta mənđi nzə.

⁶ Ta na tsee ghənəy, ndal tərə vəghwə tsee ta mətıw. Nja shi ka mənđi vaa dza ta ta Hyala li shi nzee. ⁷ Wəzə wəzə ghərantee sləni kaa Yesəw Kəristəw, ghala mbə ghəy lə ntsaa mbəzəti mbəz tsa wəzə tsa vaw. E kərkamti sləni ndara Hyala ta mənđi nzə, nja ntsaa kəđamti kəsli bali ci va nzee. E nəwti kwal Hyala pa' tə pətsa kərəkə na kala zhəghanavə hwəmee. ⁸ E sənay nanay, mbə ndəghəra

3:11 3:11 SləniKY 13:50; 14:5; 14:19; sa ngəra'wə: Cem 34:20; 2Kwər 11:23-29 **3:12** 3:12 Mt 16:24; Zhj 15:20; SləniKY 14:22; 1Tes 3:3 **3:14** 3:14 2:2; 1Tim 1:10 **3:15** 3:15-16 Zhj 5:39; Rm 15:4; 1Tim 4:13; 2Pi 1:21 **3:17** 3:17 2:21 **4:1** 4:1 SləniKY 10:42; 2Kwər 5:10; 1Pi 4:5 **4:2** 4:2 SləniKY 20:20, 31; Tit 1:13 **4:3** 4:3 1Tim 1:10; 4:1 **4:4** 4:4 1Tim 1:4 **4:6** 4:6 Flp 2:17; 2Pi 1:14 **4:7** 4:7-8 1Kwər 9:24-25; Flp 3:12-14; 1Tim 1:18

na zhëmee va Hyala më ghwëmë, sa nzana mba'ee mënira ka ntsa slar tsa. Ndë slëkëmmë tsaa mëni ngwëvë va lë kwal tsa nzëy, ghëci dza naa bëra zhëmë va. Fëca dza naa sëkë ta mëni ngwëvë dzëkën mbëzli dza naa bëra. War kaa ngëra dza naa bëra zhëmë va kwëtiraw, ya wa ntsaa ndëghë vëghwë sëkë tsa Këristëw lë nëfë kwëtinjëy, ta bënavë dza na kwërakwë.

Pël har Timote, ta sëkë dzëvëgha

⁹ A zëghwëe Timote, ë pë ghaa diva ta sëkë tikë dzëvëgheë kyanjwkyanjw. ¹⁰ Sa nzanay, a Demasë zlara mba'a dzay dzëmbë mëlmë Tesalënikë, sa dë na shi të hidë. Ma Këresensë naci na, mba'a dzay dzëti hidë ka Galatë, mba'a Titë dzay dzëti hidë ka Dalmati. ¹¹ Kwataka Lëwka na saa tërmëbë vëgheë tikë gwa'a tsëgha. Fëca ka gha madiy sëkëy, pëmëkëvë të gha Markë kwasëbë gha. Sa nzanay, ta këtëtëra dza naa dza tikë mbë slënee. ¹² Na na Tishikëy, e ghwënyay tsavaa dzëmbë mëlmë Efesë. ¹³ Ghaa sëkëy, tsëhëna të gha mbë mëlmë Tërëwasë, nza gha dzakë ghi tsa Karpësë bëvëra kwëbanj tasli tsee këyba. Bëvë të gha Zliyahi kwëma Hyala difa, gaw ni ka hwëta va na ni gwëree dë.

¹⁴ Alekësandërë ndë pëslë tsa vay, tërënjw mëntëra na *kwëma jikir na tikë. Ndë slëkëmmë dza naa wanci zhëmë kwëma ci va jikir na. ¹⁵ Ya gha ciy, ndëghwë të gha ghën tsa gha vë, nëghëtaa ghëci mëntëna kwëma jikir na kwërakwë. Sa nzanay, ka dë naa favë shi bëni ghëy va kaa mbëzli ya jëw tsëtsëw.

¹⁶ Fëca gheë garë kwa kwëma mbëzli të ngwëvë, ta gëzë kwëma kën ghën tsee sëvëriy, ndë tifa mba'a niy këtëthwëraw. Mbëzli gwanashi niy zlara na kwëtira. Æ cë'wëe Hyala a ghënzë pëlashi kwa hwër nzë. ¹⁷ Ya tsëgha niy zlara mëndi talay, niy zlara Ndë slëkëpëw. Aa niy këtëtëra, mba'a ndara bërci, ta mbayëe gëzanshi kwëma ci

kaa mbëzli kwa pëtsa këray na, kala hazlëni mbë nëfë tsee ya jëw nzë. Danj *mbëzliy kamaa ka Zhëwifë favë kwëma Hyala fëcava. Ava tsëgha këtëtëra Ndë slëkëpë, mba'ee mbëlira va dzëghwa miy zhël. ¹⁸ Ya namafa kwëma jikir na sëkë naa dzëkën yay, e sënay ta mbëlantëra dza Ndë slëkëpë vë. Ta ndëghwëtëra dza na ta mbayëe tsëhëra më ghwëmë të pëtsa slëkë na. Æ pë ghwëmmë fal dikë tsa Hyala ya hwëmba. *Amin.

Pël këni zliya ci lë sëkwë nihwëti mbëzli

¹⁹ Kwa këni kwëma dëe gëzëna kiy Timëtëyey, ë dëe ghaa sëkwëtëra Përishil ghëshi lë zata Akilasë, mba'a gha sëkwëtëra mbëzli këghi tsa 'Wëneshifër kwërakwë. ²⁰ Erastëy, mbë mëlmë Kwërintë nzëyëy na, na na Tërëfim na mba'ee zlay mbë mëlmë Miletë sa nzana gwërapëy ghëci niy nza. ²¹ Na na ghay, ë pë ghaa diva ta sëkë tikë kyanjwkyanjw, ka vëghwë tasli sëkë. Mbë sëkwëna na kar Ewbëlësë, lë Pëwdesë, mba'a Linëwsë, mba'a Kwëlëwdiya. Zhini mbë sëkwëna ngwarmëhimmë mbë nëw Yesëw tikë gwanashi.

²² Nana kiy Timëtëyey, nza gha nza, ndëghwëtëna Ndë slëkëpë, mba'a mëntënjwëy wëzë hwër tsa ci gwananjwëy. Tifa kërayëe, nza gha nza ki.

4:10 4:10 Flp 2:21; Demasë: Kwël 4:14; Flm 24; 1Zhnj 2:15; Titë: 2Kwër 2:13 **4:11** 4:11 Lëwka: Kwël 4:14; Markë: Kwël 4:10 **4:12** 4:12 Tishikë: Kwël 4:7-8 **4:13** 4:13 SlëniKY 20:6 **4:14** 4:14 Mt 16:27; Alekësandërë: 1Tim 1:20 **4:16** 4:16 1:15 **4:17** 4:17 Dani 6:21; Cem 22:22; SlëniKY 1:8; 23:11 **4:18** 4:18 2Kwër 1:10; Flp 1:19-20 **4:19** 4:19 Akilasë lë Përishil: SlëniKY 18:2; 'Wëneshifër: 2Tim 1:16-17 **4:20** 4:20 Erastë: SlëniKY 19:22; Rm 16:23; Tërëfim: SlëniKY 21:29 **4:22** 4:22 Gal 6:18

Zliya tsaslati Pəl kaa Titə Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma kə nihwəti mbəzliy, ghala pətsaa tsasli Pəl zliya nay, məndi pəlikəmə kwa fərshina tə hidfi ka Rəm, ghəci mbə təwrə dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən na, kə ghəshi (vəh 1:5 lə 3:12).

Kaa Titə tsasli Pəl zliya na. Ma Titə nacy, ntsaa nəw kwal tsa Yesəw na, mbə hwəhwə tsa ka Gərekə ghəci (nighəm mbə Galatə 2:3). Aa niy pəhəhwə Pəl mbə dza ta wə ghəngħən ghəngħən. Mba'a mənny ka ntsaa kəti mbə sləni ci (nighəm mbə 2 Kwərıntə 7:6-16).

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Ma ghala pətsaa tsasli Pəl zliya nay, Titə mbə hidfi Kəretə na. Pəl niy zlay na mbəba ta mbə ghəciy kəni sləkati naa niy tərmbə kwəma mbəba. Zhini nza ghəci tivə mbəzliy dzaa 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw tə hidfi ka Kəretə. Dzəghwa Pəl ki mba'a cinti njasa ka na təra mbəzli va.

Vəh 2 Dzəghwa Pəl difa ki mba'a cinti kaa Titə njasa dza naa bəni kwəma kaa nihwəti mbəzli gwanashi ni mbə mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Pəl gəzanci kaa Titə a ghəci gəzə kaa mbəzli njasa ka ghəshi nəy tikə tə hidfi, zhini ka gəzanshi, əntaa ghəshi zləba kwəma mbəzliy hərə mbəzli va ta tihəva lə ta nəw kwəma jiji.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl, ndə ghəra sləni tsa Hyala, zhini difa na, ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw yən. Hyala ghwənara na ta dzee ta kəti mbəzli

təravə na, nza ghəshi mbəə banavə nefer shi kaa ngəta, mba'a ta mbə ghəshiy bənivə kwəma nəzə katanə na. Na katanə na va kwəma Hyalay, ghənzə cimmə na njasa ka ghwəmmə nəy ta təbanta kaa Hyala. ² Ma nə ya kaa kwəma mənny va tsəghay, a mbəzli mbəə fəy ghən gəzlinə ta kwəməvə piy tsaa kədi ma dza ghəy katanə, kə ghəshi, nə ya. Ghala kwatanata hidfi ghwəla ta ghavay, a Hyala niy gəzəkə bənsi piy tsaa kədi ma va kaa mbəzli. A na Hyala nanzə kiy, ka sla dzərvə na tepəw. ³ Ma sa bərkəti na vəghwə tsa va kiy, dza na mba'a cikəvərimmə piy tsa vaa dzəti ngwəla, səvəri mbə kwəma nəzə va bənee kaa mbəzli. Ghənzə ghənzə Hyalaa mbəlittəmmə va, fambəra na kwəma va mbə dəvee. «Mbala, a gha dzaa gəzanshi kwəma va kaa nihwəti mbəzli kwərakwə» kə kaa ngəra.

⁴ Kaa ngəja tsaslee zliya na Titə. Ghay, nja zəghwə yakee mənny gha, sa nzanay, kaa ntsa kwətinə tsa banavə ghwəm nefer ghwəm. Məntəja wəzə hwər tsa nəzə Didi Hyala, ghəshi lə Yesəw Kəristəw Ndə mbəlittəmmə, mba'a ghəshi ndəja zərkə mbə nəy tsa gha.

Sləni Titə tə hidfi ka Kəretə

⁵ Kwəma zlanjəe va tə hidfi ka Kəretə tiy, a gha sləkati naa niy tərmbəta kwəma ta sləka mbəba gwa'a nə ya. Ma niy dəe kiy, mba'a gha tsəhəja dzar mbə jakəvahi mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi tə hidfi ka Kəretə gwanashi. Sa ghaa dza ya mbə tsamaba jakəvay, mba'a gha dzaa titivə mbəzli ta nza ghəshi ka mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw mbəba, njasaa niy gəzanjəe va. ⁶ Ma ntsa dza ghaa fə ka Ndə 'wa kwal təbə nay, ntsa hanci ma məndi cəm dzar kwa *kwəma jikir na ya jəw nəzə. Mali kwətinəta sa və, mba'a ndərazhi ci banavə nefer shi kaa Yesəw *Kəristəw, wəzə nəy tsa shi kwa kwəma mbəzli, kala zhini ma ghən ghəshi. ⁷ Ma ntsa fəy məndi ka ntsaa 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəwəy, ndə ghəra sləni tsa Hyala na tsava ndə naci. Va tsəgha kiy, ka təbə na məndiy hanci cəm dzar

kwa kwəma jikir na ya jəw nɔw. Ka təbə na ghəciy ndə kəli ghən tsa ciw. Ka təbə na ghəciy bə nəfəw. Ka təbə na ghəciy sa sa shiy ka ghiw, ka təbə na ghəciy ndə pəla miyəw. Ka təbə na ghəciy gwəfə shiy va mbəzli dibaw. ⁸ Ma təbə nay: Ndə ka ka'wə ka məlmə ghəci wəzə kəghi tsa ci, ndə mənɔ kwəma wəzə na, ndə ka zəzə kwəma wəzə, ntsaa nəw kwəma lə kwal tsa nɔw, dɛwdɛw nəfə tsa ci kwa kwəma Hyala, ntsaa mənɔ ma kwəma ghwampa ghwampata. ⁹ Ma təbə nay, mba'a ghəci kəsəvə na katan na va kwəma bananavə mənɔ wəzə mbə nəfə ci. Ma ghalaba kiy, aa taa mbay mətəhanshi bərɔi kaa nihwəti mbəzli, lə kwəma katan na va. Zhini dibay, aa taa mbay cikəvəri wəzə mənɔ mbəzliy dɔ ma zləba kwəma va vaw, kə.

¹⁰ Ava mbəzli tsəgha ni va pə gha taa ti, sa nzanay, dɛn na nihwəti mbəzli tɔba, ka zhini ghən ghəshi, war kwemer gəmgəm ni va kama ghən ti shi ka ghəshiy gəgəzə, ka dadakə mbəzli. Kwatama *ka Zhəwifəə nəw Yesəw gwəramti na kwəma va. ¹¹ War hashi kə mənɔ dzaa hashay gəla mbəzli va. Sa nzanay, gwa'a gwa'a ka ghəshiy yidivəri nihwəti mbəzli mbə nɔw tsa shi kəghi tsa shi lə shi bənɔpə ghəshi va. Shi təbə ma mənɔdiy bananshi kaa mbəzli na shi bəbənɔ ghəshi va kaa mbəzli. Ta nahwəti na kiw, war ta pəlavə gəna shi nə ghəshi kaa kwəma va gwa'a tsəgha. ¹² A tsahwəti *ndə gəzə kwəma Hyala tsa shi ghəshi mbəzli ka Kəretə niy gəzəkə kwəma də'wə ghən tsa ciy dzəkən shi. Ma kə niy niy: «Mbəzli ka Kəretəy, war dzərvə ka ghəshiy slasla, nja shəkwadəshi ndərəm ghəshi, ka meredem na ghəshi, war hwər tsa shi na sa sənay ghəshi gwa'a tsəgha» kə niy ni. ¹³ Ma kwəma gəzəkə ntsa va vay, kwəma katan na. Va tsəgha kiy, gəla mbəzli va na, ə pə ghaa gəzanshi kwəma lə bərɔi, nza ghəshi mbəə nəw kwal Hyala njasa təbə na. ¹⁴ Gəzanshi kwəma a ghəshi zлата nəw kwəma jiji ka

Zhəwifə, ka zлата nəw kwəmaa dzəkən mənɔ dɛwdɛw va pəhəti mbəzliy dɔ ma fəti va ta nəw kwəma katan na. ¹⁵ Mba'a kə nəfə tsa ndə dɛwdɛw kwa kwəma Hyalay, ya nimaba shiy na war dɛwdɛw dza ghəshiy nza və kwərakwə. Ma na mbəzliy yivə ma kwəma Hyala, shi kama nefer shi dɛwdɛw kwa kwəma Hyalay, shiy tɔba dɛwdɛw və shi na shi kiw. Na na shiy, war shi gəmgəm ni ghəshiy zəzə ya hwəmba. Ya ə mənɔ ghəshi shi gəmgəm ni na, kwəma tɔbaa shashan-shiw. ¹⁶ Ma mbə kwəma shi ka ghəshiy gəzəy: «Mbəzliy sənata Hyalaa gə ghəy» kə ghəshiy ni. Ma sa ka ndəə nigə slənɔ shi mənɔ ghəshi gəmgəm na ba na, war nja mbəzliy sənata ma Hyala ghəshiy pəzli. Ka zhini ghən na ghəshi, war shi dɔ ma Hyala na shi mənɔ ghəshi, ka mbay ghəshiy mənɔ na wəzə na kwəma tɛpəw.

2

Njasa ka mbəzli nza kwa kwəma Hyala

¹ Na na ghay Titəy, kwəmaa dzava lə na katan na kwəma bənɔpə mənɔdiy dzəkən nəw kwal Hyala, pə ghaa bananshi kaa mbəzli. ² Gəzanshi kaa pəhəpəhir zhər, əntaa ghəshi ghɔghi ghən tsa shi lə shiy sa, ə kə ghəshi mənɔshi ka zhər ka məhərli, ka ndəghwə ghən tsa shi, ma nza mənɔ mbəə fa kwəma və shi. Ə kə ghəshi banavə nefer shi gwa'a gwa'a kaa Hyala, ka dɔ mbəzli, ka sə'wa kwəma. ³ Tsəgha pə ghaa gəzanshi kaa pəhəpəhir mi'i dɔba. A ghəshi mbəə nza ka mi'i dɛwdɛw nəfə ni kwa kwəma Hyala. Əntaa ghəshi tsəhtsəhəə dzəkən mbəzli ma. Əntaa ghəshi vəjəvə sa shiy ghɔpə tərəjw ma. War kwəma wəzə na ka ghəshi ci kaa nihwəti mbəzli. ⁴ Ava tsəgha dza ghəshiy mbay bananavəshi dɔ zhər shi lə dɔ ndərazhi shi kaa mekwikwi mi'i. ⁵ Ma nza ghəshi mbəə nza ka mi'i ka məhərli, dɛwdɛw nɔw tsa shi, ka kəsə ghi tsa shi bekir divi shi, ka mənɔ slənɔ wəzə na kəghi tsa shi, ka dɔ fəti va zhər shi. Ma ghalabay, ka

1:9 1:9 2:1; 1Tim 1:10 **1:10** 1:10-16 3:9-11; 1Tim 1:3-7 **1:10** 1:10 1Tim 1:6 **1:11** 1:11 1Tim 6:5; 2Tim 3:6
1:13 1:13 2Tim 4:2 **1:14** 1:14 3:9; 1Tim 1:14 **1:15** 1:15 1Tim 1:5; Mt 15:11; Rm 14:14, 20 **1:16** 1:16 2Tim 3:5; 1Zhj 2:4 **2:1** 2:1-9 Ef 5:21-6:9 **2:1** 2:1 1Tim 1:10 **2:2** 2:2 1Kwər 13:13 **2:3** 2:3 1Tim 3:11; 1Pi 3:1-5
2:5 2:5 Ef 5:22-24

dza mbəzliy kwəməvə kwal gar ndərə kwəma Hyalaw.

⁶ Tsəgha pə gha taa gəzanshi kaa gwəla kwərakwə ɓa, a ghəshi nza ka mbəzli ka məhərli. ⁷ Gha də'wə ghən tsa gha kwərakwə kiy Titəy, war kwəma wəzə na pə ghaa məni, ta mbə nihwəti mbəzliy ɓəni məni kwəma wəzə na va va gha. Mba'a pə ghaa ɓəni shiy kaa mbəzliy, lə nəfə kwətiŋ pə ghaa ɓənishi. Əntaa gha ɓəti shi ɓəni gha va kaa mbəzli nja shi tsabana ma. ⁸ Kwəma katanj na, lə kwal tsa nzə pə ghaa gəzəə səvəri, kala kama ghənzə gar ndərəti ndə, ta mbəə 'wəshamti mbəzliy dī ma kwəma ghwəmmə va, sa ka ghəshi nata ma kwəma gar ndərə na mbə kwəma gha va.

⁹ Ma na mevivi mbə mbəzliy, ə pə ghaa gəzanshi a ghəshi ɗan̄shi fəti ya hwəmba kaa mbəzliy sləkəshi, ka man-anshi kwəma kaa ngəshi njasa dī ghəshi. Əntaa ghəshi dzaa kanshi ghəpə ma, ¹⁰ əntaa ghəshi ghəli ya nimaba shi mbəzliy sləkəshi va ma. War sləni wəzə na kə ghəshi dzaa məni, ta mbə mbəzliy sləkəshi vaa sənay, mbəzli slar slar ni na mevivi ghəy ni, kə ghəshi. Ma tsəghay, ta fə dimə dza mbəzliy dzəti kwəma ɓəni ghwəmmə va kaa mbəzliy dzəkən Hyalaa mbəlītəmmə va.

¹¹ A na Hyalay, aa cikəvəri wəzə hwər tsa mənti naa dzəti ngwəla, wəzə hwər tsa nzə va dza naa mbəliti mbəzli gwanashi. ¹² Wəzə hwər tsa məntəmmə Hyala vay, ghəci citəmmə na zlashi məni shi gəmgəm ni təbə ma kwa kwəma Hyala, lə zlashi maw shi tə hidī gəmgəm ni. Ta mbə ghwəmmə mənimmə ka mbəzli nza məhərli və shi, ka məni kwəma slar na lə kwəmaa təbə va Hyala tikə tə hidī ni. ¹³ Ava war tsəgha ka ghwəmmə məni nana di, kala ndəghə vici wəzə na va fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə gəzliŋə ti, sa dza Ndə mbəlītəmmə Yesəw *Kəristəw vaa səkə ti lə shəndəkə tsa ci ghəci Hyala ghwəmmə

dikə na. ¹⁴ Ma Yesəw Kəristəwəy, ə səkəy na, mba'a mətīy tə ghwəmmə, ta mbəlītəmmə va kwəma ghwəmmə jikir na gwanata. Ta mbəə məntəmmə ɗewɗew kwa kwəma ci, mənti na tsəgha, nza ghwəmmə nza ka mbəzli ci, ka dī məni kwəma wəzə na ya hwəmba. ¹⁵ Ava kwəma ka gha ɓananshi kaa mbəzli, ka mətəhanshi bərɓi, ka nabə mbəzliy fa ma kwəma. Ə pə ghaa gəzanshi kwəma kaa mbəzli lə bərɓi ndan̄a Hyala va. Ka zləɓa gha mbəzliy ndərə kwəma gha ma.

3

Njasa təbə mbəzliy nəw Yesəw tikə tə hidī

¹ A zəmə, gəzanshi wəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw əntaa ghəshi za ghən ta fa kwəma va mezhizhə, lə va nihwəti mbəzli dikə dikə ni tə hidī gwa'a. Ə kə ghəshiy dī fəti və shi. War məni kwəma wəzə na kə sa mbə ghən shi ya hwəmba. ² Gəzanshi, əntaa ghəshi dzaa gəzə *kwəma jikir naa dzəkən ndə ya tsamaba ci ma. Əntaa ghəshi məməni miy lə mbəzli ma. War ka mbəzli sayi ni kə ghəshi mənshi. Ka məni wəzə kaa mbəzli gwanashi.

³ War tsəgha pə ghaa gəzanshi məni, sa nzanay, kwatan̄a na mbəzli kama məhərli mbə ghən shi niy nza ghwəmmə kwərakwə, niy dī fəti ghwəmmə va Hyalaw. Mbəzli zaza ni niy nza ghwəmmə. War məni shi gəmgəm ni va səkwa hwətəl tsa ghwəmmə ti shi na kwəmaa niy kavə ghwəmmə. Ka məni war ndərəm, ka hərɓə va nihwəti mbəzli. Niy dī mətə ghwəmmə nihwəti mbəzliw, ghwəmmə kwərakwə na, niy dī na shi ghwəmməw, tsəgha. ⁴ Ya tsəgha niy məməni ghwəmmə ki na, dza Hyalaa mbəlītəmmə va, mba'a citəmmə wəzə hwər tsa nzə, dza na ɓa, mba'a citəmmə njasa dīti na mbəzli gwanashi. ⁵ Mba'a mbəlāntəmmə, sa mənti ghwəmmə sləni wəzə na mbəlāntəmmə na kiw, war

2:6 2:6 1Zhj 2:14 2:7 2:7 1Tim 4:12; Flp 3:17 2:8 2:8 1Pi 2:15 2:9 2:9-10 1Tim 6:1-2 2:10 2:10 3:4
2:12 2:12 Ef 1:4; 1Zhj 2:16 2:13 2:13 1Kwər 1:7; 1Tes 1:10 2:14 2:14 3:14; Səvəri 19:5; Ezhek 11:20; Gal
1:4; Ef 2:10; 1Tim 2:6; Ebr 13:12; 1Pi 2:9; 1Zhj 3:16 3:1 3:1 Rm 13:1-7; 1Pi 1:13-17 3:3 3:3 1Kwər 6:11; Ef 5:8
3:4 3:4 1:3; 2:10-11; 1Tim 1:1; 2:3; 4:10; Tit 3:6 3:5 3:5 Zhj 3:5; Rm 6:4; Ef 2:8-9; 5:26; 2Tim 1:9; 1Pi 1:3

təgəm tsəgha mbəlantəmmə na, sa zhanta hwər tsa nzə tə ghwəmmə. Aa yabantəmmə va kwəma ghwəmmə jikir na, mba'a ghwəmmə yammə kwa baka səda. Dibay, aa ndammə piy tsa 'war'war tsa, dzar kwa Safə tsa nzə dewdew tsa. ⁶ A Hyala fambəmmə Safə tsa nzə dewdew tsa tərənɔw mbə nefer ghwəmmə, tə mbərkə kwəma mən̄ti ndə mbəlimmə Yesəw Kəristəw. ⁷ Ta mbə wəzə hwər tsa mən̄təmmə Hyala vaa zhəghantəmmə ka mbəzliy dzəghwa kwəma nzə kala hazlən̄i tifa, nza ghwəmmə mbəə kwəmavə piy tsa kədi ma va fəy ghwəmmə ghən̄ tsa ghwəmmə ti gəzliɔ. ⁸ Ma kwəma gəzəkəe vay, kwəma kataɔ na na.

Ə dee ghaa jihəva tərənɔw dzəmbə gəzə kwəma va kaa mbəzli, ta mbə mbəzliy bənavə nefer shi kaa Hyalaa mən̄i kwəma wəzə na ya hwəmba. Ghənzə na na wəzə na kwəma, ghənzə na saa dzaa kəətiti mbəzli. ⁹ Ngərə ghəpə tsa gəmgəm tsa vay, ka i miy tsa gha ghaa dzəmbə ma. Mba'a kə mən̄di ghakə kə ghəpəə dzəkən̄ bəbala jijihɔwəyəy, ka dzəmbə tsava ghəpə gha ma. Ka məmən̄i miy gha lə mbəzli ma. Ka zləba kə ghəpə ghaa dzəkən̄ kwəma pəhəti *Məyizə ma. Niva shiyəy, shi gəmgəm ni na ghəshi, ka kəətiti ndə ghəshiw. ¹⁰ Mba'a pə gha nay ndəə həhəərə mbəzli ta tihəvərishiy, ə pə gha nabəti kwa taja səda. Kala di fəti kəy, nabəti kwa baka səda difa. Ma sa ghaa nay difa kala di zlata mən̄i kwəma ci vay, bərvəɔa mbə kwəma ci, zlay kərakə. ¹¹ A gha sənay, gəla mbəzli tsəgha ni vay, a ghəshi zlay nəw kwal Hyala tsa kataɔ tsa. War kwəma jikir na ka ghəshiy mən̄i. Tə kwəma shi va jikir na mən̄i ghəshi ka ndə sənay, a ngwəvə kən̄ shi kə ndə.

Kwa kərn̄i gəzə kwəma Pəl kaa Titə

¹² Mbə bərkə ghwənəghəɔa ndə nzee, ta kar Artemasə ghəshi lə Tishikə. Ma sa ka gha nay tsa dzee ghwənəghə ndə mbə shi kwətiɔ tsəhəyəy, nza gha divaa

səəkə ta kəsara mbə məlmə Nikwəpəlīsə. Mbə məlmə va dzee ta nzəy, ge'i lə tir tasli. ¹³ Sa ka kar Zhenasə ndə bən̄ipə *kwəma pəhəti Hyala ghəshi lə Apələsə madishi ta wə wəshiy, kəətitishi tə gha wəzə, kala gar ndərma shiy ghəshi ya kwətiɔ mbə kwal. ¹⁴ Mbəzliy nəw Yesəw va nja ghwəmməy, ə kə ghəshiy bən̄i mən̄i slən̄i wəzə na kwərakwə, ta mbə ghəshiy kəəti mbəzli gar kəəti ni. Mba'a kə ghəshi bən̄ivə mən̄i tsəghay, ka dza nəw kwal Hyala tsa shiy nza gəməw.

¹⁵ Mbəzli nza ghəy li shi tikə gwanashiy, mbə səkwəɔa na ghəshi. Səkwətəɔy tə gha madigahɔy, mbəzliy nəw kwal Hyala va gwanashi. Nza Hyala mən̄təɔwəy wəzə hwər tsa nzə gwanəɔwəy ki. Tifa kərayee, nza gha nza.

Zliya tsasli Pəl kaa Følemøn Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, Pəl kwa fərshina tsasli na kaa Følemøn. Kwəma tsasli na tiy, ta cə'wə Følemøn a ghəci zləbavə ka'wə 'Wəneshim sa məniiy na ka ntsaa nəw Yesəw Kəristəw nana. 'Wəneshim tsa vay, mava tsa Følemøn niy nza na kwataŋa, mba'a niy hwəy.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Kwəshala 1-7 Pəl mbə vəshi, ka man-anta 'wəsa kaa Hyala, ta dī tsa dī Følemøn nihwəti mbəzli.

Kwəshala 8-22 Pəl mbə cə'wə Følemøn a ghəci ka'wəti 'Wəneshim.

Kwəshala 23-25 Səkwəpə.

Pəl səkwə Følemøn

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Pəl tsa kwa fərshina tə kwəma Yesəw *Kəristəw. Ghəy lə zəməmmə Timəte tsasliŋa na kaa ngəŋa gha Følemøn, ntsa ghəra ghəy sləni kwətiŋ na li, sa dīti ghəy tərəŋw tsa. ² Zliya na dibay, kaa mbəzliy basəva ta cə'wə Hyala kəghi tsa gha ya hwəmba tsasli ghəy, mba'a kaa zhaməmmə Apiya, lə kaa Arshipə kwərakwə ba, ntsa nza ghəy li kwa zəərə kwətiŋ mbə mbəz ta kwəma Hyala. ³ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nza Dəmmə Hyala ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Mba'a ghəshi ndaŋwəy zərkə mbə nza tsa ghəy.

Njasa dīti Følemøn mbəzli Hyala, lə njasa banavə na nəfə tsa ci kaa Yesəw

⁴ A ntsee Følemøn, ya hwəmba cə'wee Hyalay, mbə zəzə kee nza dzəkən gha, war mbə mənii 'wəsa kee nza kaa ngəta.

⁵ Sa nzana, mba'ee favə njasa dī gha mbəzli Hyala gwanashi, lə njasa banavə

gha nəfə tsa gha kaa Ndə sləkəmmə Yesəw. ⁶ Mbə cə'wə nzee va Hyala, a jakəva tsa jakəmmə ghwəmmə tə mbərkə sa banavə gha nəfə tsa gha kaa Yesəw mbəə ndaŋa sənashi gwanashi tsa shi wəzə ni kwəmavə ghwəmmə mbə slən tsa Yesəw *Kəristəw wəzə wəzə. ⁷ A zəməərə Følemøn, gəla dī tsa dīti gha va ngwarməhimmə mbə nəw Yesəwəy, tərəŋw ndara na vəshi, zhini tərəŋw ndara bərciy dzəmbə nəfə tsee dība. Kwəma jəw səəkə gha mbə mətəshanshi bərci kaa mbəzli Hyalay.

Pəl cə'wə Følemøn ta kwəma 'Wəneshim

⁸ A Følemøn, ya tsəgha ndara Yesəw bərciy dzəkən gha ta gəzaŋa mənii kwəmaa təbə ghaa mənii tə sa nzee ndə kwal tsa ciy, ⁹ ka dēe mənii tsəghaw, cə'wə cə'wə dēe cə'wəŋa, a gha mənii kwəma dzee na ta gəzaŋa, tə sa nzana mbə dī nihwəti mbəzli gha. Yən yən Pəl, pəhal zal tsa tezlezl ghən tsa, zhini kwa fərshinee sənəzəvə tə kwəma Yesəw *Kəristəw! ¹⁰ Ə cə'wee kwəma va gha dzəkən zəghwee 'Wəneshim. Nja zəghwə yakee məniiy na tikə kwa fərshina, sa nzana mba'a banavə nəfə tsa ci kaa Yesəw Kəristəw tikə vəghee. ¹¹ Kwataŋay, niy nza na gar kətitəŋaw. Nana kiy, jəw dza naa kətitəmmə bakanaməw.

¹² Va tsəgha kiy, avee zhinəghəŋa sənəzəvə, ma ghwəni tsa ghwənəghəŋee tsa 'Wəneshim sanay, njasa tsəhəree kwa kwəma gha də'wə ghən tsee na. ¹³ Yən kiy, e niy dī ghəciy nza yəy vəghee tikə nza, ta kətitəra ghəci, ka məjə'a gha, ghala pətsa nzee tsa tikə kwa fərshina tə mbərkə sa gəzəe kwəma wəzə na va kaa mbəzli. ¹⁴ Ya tsəgha mawtee kiy, ka dēe yən mənii kwəma kala zləbavə ghaw. Ka dēe yən 'yapəŋa ta mənəda kwəma wəzə naw. War va gha dēe ghənzəə səəkə mbə nəfə tsa gha.

¹⁵ Təhə tsa təhəvəriwəy ghəy tsa lə 'Wəneshim ta vəghwə jəwəw, sənay ghəwəmmə nda Hyala mənii na tsəgha, ta

1:1 1 Timəte: 1Kwər 4:17 **1:2** 2 Rm 16:5; Arshipə: Kwəl 4:17 **1:4** 4 Rm 1:8 **1:5** 5 1Tes 3:6 **1:6** 6 Flp 1:9; Kwəl 1:9-10 **1:7** 7 Rm 12:10; 2Kwər 7:4; Ebr 13:1 **1:8** 8-20 1Tim 6:1-2 **1:9** 9 kwəshala 1; Ef 3:1
1:10 10 'Wəneshim: Kwəl 4:9; zəghwee: 1Tim 1:2 **1:13** 13 Flp 2:30 **1:14** 14 2Kwər 9:7; 1Pi 5:2 **1:16** 16 1Kwər 7:22; 1Tim 6:2

mbø ghēcīy zhøvøgha gha ta nzøy ghwøy li kwa ndimndiməw. ¹⁶ Sa nzanay, nana na, nja nihwəti mevivi gwanashi ni naw. Aa taŋəti bərçi nava, zəməm tsa dī ghwəm mbø nəw Yesəw mənīy na. Jəw dītee kwəma ci mbø nəfə tseyew. Tərəŋwba gha dza naa dīti, sa nzanay, mava tsa gha niy nza na, zhini nana ba na zəmənja ghēcī mbø nəw Ndə sləkəpə.

¹⁷ Va tsəgha nə ya sana ngənja kiy Følemənəy, mba'a pə gha bətəra ka ntsa ghay, ka'wəti 'Wəneshim lə vəshi njasa ka'wətəra gha də'wə ghən tsee. ¹⁸ Mba'a kə niy tøvətənja kwəma, ya təm tsa gha niy nza na vøy, gəzara, e taa watənja sa gha. ¹⁹ Avānāy yən yən Pəl tsasli na kwəma gəzənja miy tsee na lə dəvee, ta wavənja shi gha va və dzee pən. Sənay tə gha a təm kwəma Hyala tsee va gha pə gha kwərakwə. Sa nzanay, vəya favə gha Yəwən kwəma wəzə na. Gha də'wə ghən tsa gha na tsee təm tsa kən gha.

²⁰ Va tsəgha nə ya kiy zəmøy, yaŋ pə gha na gha, ə cə'wəŋee, məntəra kwəma va tsəgha tə mbərkə slən tsa Ndə sləkəpə Yesəw Kəristəw. Dəpətəra nəfə tsee sa nza ghwəmməə mbəzli kwətīŋ ni mbø Kəristəw.

²¹ Ghala pətsa tsasliŋee tsa zliya na sanay, gwa'a sənay ya, ta mənɔa kwəma dəwee va dza gha, pən. E sənay, taŋ kaa na dəwee va va gha dza ghaa məniti. ²² Ma løy hwəm sa ka gha ka'wəti 'Wəneshim kiy, gwəmatəra tə gha ciki kəghi tsa gha. Sa nzanay, sa bərkee na a Hyala dzaa zləbavə cə'wə ghwøy, ta ndara kwal tsaa tsəhə vøgha ghwøy dza na.

Kwa kərni kwəma Pəl

²³ A Epafərasə ntsa nza ghøy li kwa fərshina tə mbərkə Yesəw *Kəristəw, səkwənja. ²⁴ Tsəgha kar Markə,

lə Aristarkə, mba'a Demasə, mba'a Ləwka, mbəzli ghəra ghøy sləni li shi, mbø səkwənja ghəshi kwərakwə.

²⁵ Məntəŋwəy wəzə hwər tsa ci Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw gwānāŋwəy, tība kərayee, nza gha nza

**Zliya tsasli ti tsahwəti ndə
kaa ka
Ebərə
Kwəma dza ghwəmməə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Ma ntsaa tsasli zliya nay, ndə mbə hwəlfə ka Zhəwifə na, zhini ntsaa nəw Yesəw Kəristəw ghəci difa. Ma ta slən tsa ciy, ndə tibaa sənayəw. Ma kə nihwəti mbəzliy niy, Pəl na, kala tsəgha na Shilasə, kə ghəshi. Zliya nay, kaa ka Ebərə tsaslanaghə məndi. Di naa gəzəy, kaa ka Zhəwifə tsaslitim. Mbəzli vay, a ghəshi niy zhəghəti nefer shi ta nəw Yesəw Kəristəw, mba'a ghəshi zləbavə Yesəw ka ntsaa mbəlantishi.

Ma sa ghati nihwəti mbəzli mananshi ndərəm sa zləbavə ghəshi nəw Yesəw ki na, ka dī ghəshiy zhəghətəvashi zhəkəy ləy hwəm ta nəw kwəmaa niy pəhanavə Hyala kaa Məyizə ta bə kaa ka Zhəwifə kwatəna. Dzəkən sava tsaslanaghəshi ntsa zliya na, ta gəzanshi a ghəshi garəshi jarjar kwa kwal tsa Yesəw Kəristəw lə nəfə kwətiŋ. Ka gəzanshi njasa nza Yesəw dikəba ghəci kən kwəma pəhəpəhə na. Yesəw tsa vay, ghəci mbəliti na mbəzli lə katanj.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 mba'a vəh 2 Gəzə kwəmaa dzəkən tanjə tsa tanjəti Yesəw ka kwal Hyala tə dikə.

Vəh 3 pa' tə vəh 4:1-13 Gəzə kwəmaa dzəkən kar Yesəw ghəshi lə Məyizə. Dikəba Yesəw na kaa Məyizə. Mbəzliy niy pəməkəvəri Məyizə va mbə hidfi Ezhipətəy, kwəmavə dəkəva tsa katanj tsa ghəshi va Hyalaw. Ma mbəzliy zləbavə nəw Yesəwəy, ta kwəmavə dəkəva tsa katanj tsa dza ghəshi va Hyala na nashi ki.

Vəh 4:14 pa' tə vəh 7 Gəzə kwəmaa dzəkən kar dikə tsa ka ta Hyala mbə *ciki Hyala ghəshi lə Yesəw. Ma na ka Zhəwifəy, mba'a kə ndəə dī

jakəva lə Hyalay, ə ka ndə ta Hyalaa hənəy dəbəkə kaa Hyala di. Ma nana kiy, tsəgha na ghwəlaw. Yesəw də'wə ghən tsa ci na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa. Ghəci jakəmmə na lə Hyala. Dikəba ghəci na kaa ka ta Hyalaa ghəra sləni mbə ciki Hyala. Sa nzana na nacy, ka məti naw, war ghəci na ndə ta Hyala tsa kwa kwəma Hyala ya hwəmba nzə.

Vəh 8 pa' tə vəh 9:1-22 Jakə tsa ka Yesəw vaa jakətəmmə lə Hyalay, jakəva tsa katanj tsa na, tanj tsa kwa tanja va. Sa nza jakəva tsa vay, Yesəw shəkamti na miymiy ci, nza məndi mbəə jakəshi lə Hyala.

Vəh 9:23 pa' tə vəh 10:1-39 Ma na miymiy Yesəw nashiy, a ghəshi tanjəti miymiy dəbəkə. Ka ta Hyalay, piya va piya va ka ghəshiy slasla dəbeker kaa Hyala ta pəli kwəma mbəzli jikir na. Ma na Yesəw naci kiy, kwətiŋ səda banaghə na ghən tsa ci kaa məti mək tsəgha. Miymiy ci va yabanti na kwəma ghwəmmə jikir na, ta pa' kwa ndimndim kwa kwəma Hyala.

Vəh 11 Gəzə kwəmaa dzəkən njasaa niy banavə mbəzli kwatəna nefer shi kaa Hyala wəzə wəzə.

Vəh 12 mba'a vəh 13 Gəzə kwəma kaa mbəzli nza ghəshi bə nefer shi kaa Hyala. Aa gəzanshi na nza ghəshi mbəə sə'wa kwəma kwa kwal Kəristəw, ma nza ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa kwa kwəma Hyala.

Mba'a pə ghwəy dī favə zliya ka Ebərə na wəzəy, nza ghwəy jangə nəwər tsa dzəkən Məyizə, ndə ta Hyala tsa mbə ka Izərayel, mba'a dzəkən sla kiri lə dzəkən Gaska fal məndi Hyala mbə. Mbə zliyaa pərasli kwəmaa dzəkən slən tsa shiy na shi va gwanashi.

Lə miy tsa Zəghwə nzə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə Hyala kwəma nana

¹ Ma niy nza mbəradzəy, a Hyala niy gəzanshi kwəma kaa jijihimmə, lə miy tsa ka gəzə kwəma nzə. Danj səda niy gəzanshi na, lə kwal ghəngən

ghəngħən. ² Ma ge'i lə kwa kərni vəghwə tsa kiy, lə miy tsa Zəghwə nzə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə Hyala kwəma nzə. Lə Zəghwə nzə va ngati na shi tə hidī lə ni mə ghwəmə gwanashi. Dza na mba'a banavə shi va gwanashi ngəci mbə dəvə ci, a ghəci sləkəshi, ya pa' hwəmba. ³ Tə Zəghwə nzə va sənay məndi njasa nza shəndəkə tsa Hyala. Ghəciy, pa Hyala na we' we'. Lə bərçi mbə kwəma gəzə na səkwa mbə miy tsa ci jihəti na shi tə hidī gwanashi. Dzəghwa na mba'a banti kwəma shi jikir na kən ke ngəri, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli dəwdəw ni va Hyala. Ma ləy hwəm sa banti na jikir tsa shi na, dza na mba'a dzəməy mə ghwəməə nzəyəy tə dəvə kwa bəzəmə Hyala nza bərçi vəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a.

Dikəba Zəghwə Hyala na kaa ka kwal nzə

⁴ Ma Zəghwə Hyala vay, a Hyala banavə shəndəkə dikəba və kaa ka kwal nzə, aa fanati slən kaa Zəghwə nzə va, slən tsa fanati na vay, dikəba ghəci na kən tsa shi.

⁵ Ta na navay səkəkə Hyalaa gəzəkə kaa ndə kwal tsa nzə:

«Gha na Zəghwee, 'wava na tə ndatsəy, Dəŋa nzee» kəw. Səkəkə naa gəzəkə dība kaa *ndə kwal tsa Hyala:

«Yənəy, dəy dzee nza, ghəci na zəghwee ghəci kwərakwə» kəw. War kaa Yesəw niy gəzəkə Hyala tsəgha.

⁶ Avanta nahwəti kwəma gəzəkə Hyala ghənzəə madi ta ghwəni Məkaji Zəghwə nzəə səkəkə dzəti hidī:

«Ə kə ka kwalee səkəkə gwanashi, a ghəshi tsəfəkwə kwa səda ci» kə.

⁷ Ma kə Hyala kaa na gəzəkə naa dzəkən ka kwal nzəy:

«Mbəzli vay, mbəzliy ghərada sləni na ghəshi.

Ghəshiy, nja safə tsaa viy na ghəshi, zhini nja ghani ghwəə tsə va ghəshi dība» kə.

⁸ Ma ta na Zəghwə nzə kwəma naci kiy, a Hyala gəzəkə nava bazhə bazhə:

«Gha na Hyala, ta sləkə mbəzli dza gha ya pa' hwəmba. Ka mənī mazə dzəkən mbəzli sləkə gha va lə kwal tsa tidīd tsa.

⁹ Shiy lə kwal tsa shi na shi dī gha, ka dī *kwəma jikir na ghaw.

Dzəghwa Hyala, Dəŋa Hyala kiy, mba'a təravəŋa,

mbərəkəshi nihwəti mbəzli nza ghwəy li shi,

mba'a pəərətəŋa ka mazə, mba'a vəshitəŋa nəfə tsa gha tərəŋw» kə.

¹⁰ Zhini ma kəə zhəkən Zəghwə nzə dība na:

«A Ntsaa sləkəpə, ghala kwatanata hidīy ghavay, gha ngatishi na.

Gha də'wə ghən tsa gha ngati na ghwəmə ba.

¹¹ Shi ngati gha va gwanashi kiy, ta kərəshi dza ghəshiy dza, war gha tībaŋa tə ghwəmə na na gha, ta halishi dza ghəshi njasa ka ləkwəsahi vaa halishi.

¹² Ta takwəlamtishi dza gha, ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi mbəərəkə nahwəti pa.

Gha na na gha kiy, war tsəgha dza ghaa nza,

kala mbəərəva pa gha, ya pa' hwəmba, pa' kwa ndimndim dza ghaa nza» kə.

¹³ Dībay, səkəkə Hyalaa gəzəhwə ya kaa tsamaba ndə kwal tsa nzə na:

«Ndi nzəyŋa tikə vəghee tə dəvə kwa bəzəmee,

pa' sa kee mənīti ka jaka gha ka shi kədī gha səda gha ti shi» kə,

njasa gəzə na va kaa Zəghwə nzəw.

¹⁴ A mbəzli na ka kwal Hyalaa? Mbəzli mbay ma ndəə nashi na ghəshi, mbəzliy ghərantə sləni kaa Hyala. Ghəshi ka Hyalaa ghwəni ta dza ghəshiy kəəti mbəzli dza Hyalaa mbəli.

1:2 1:2 Zəghwə: 5:8; lə zəghwə nzə ngati Hyala shiy gwanashi: Zhj 1:2; Kwəl 1:16; Ebr 11:3 **1:3** 1:32 Kwər 4:4; Kwəl 1:15; dəvə kwa bəzəmə: 8:1 **1:4** 1:4 Ef 1:21; Flp 2:9 **1:5** 1:5 Cem 2:7; 2Sam 7:14; Mt 3:17; SləniKY 13:33; Ebr 5:5 **1:6** 1:6 Cem 89:28; 97:7 **1:7** 1:7 Cem 104:4 **1:8** 1:8-9 Cem 45:7-8 **1:10** 1:10-12 Cem 102:26-28 **1:13** 1:13 8:1; Cem 110:1 **1:14** 1:14 Cem 34:8; 91:11

2

Ka bəti kwəma gəzə Hyala ghwəmmə nja kwəma gəmta na ma

¹ Ndata tsəgha na kiy ngwarməhiray, ə pə ghwəmmə mətsəhə məni məhərli tərən̄w, ta nəw kwəma banavəmmə məndi va, vantaa ghwəmmə zamti kwal tsa wəzə tsa va. ² Ma kwəmaa niy gəzəkəvata vay, ka kwal Hyala mbəradzə niy gəzə na, mba'a dimə niy dzətita ti tərən̄w. Ya wa ndə na saa niy di ma fəti ta məni kwəma gəzəkə ghəshiy, a məndi niy slanakən ngwəvə ge'i ge'i lə di ma fəti ci va. ³ Nana kiy, a ghwəmmə favə njasa mbəli Hyala mbəzli, ma kwəma vay, aa tən̄jəti kwəma ka kwal Hyala. Mba'a pə ghwəmmə bəti kwəma mbəliphə tsa va nja kwəma gəmta na kiy, njaa dza ghwəmmə mbay mbəlimmə kia? Ta basəmmə ngwəvə dza Hyalaa dza. Ndə sləkəpə də'wə ghən tsa ci gəzəmmə na njasa mbəlimmə Hyala. Dza niy favə kwəma va va mbəzli və, mba'a ghəshi kəslatəmmə slən ti. ⁴ Ma ghalabə kiy, mba'a Hyala mənti kwəma madan̄ja madan̄ja na tərən̄w ghəngən ghəngən, ta mbə mbəzliy sənata, kwəma katan̄ na sava, kə ghəshi. Mba'a Hyala va tahanavəshi bər̄ci Safə tsa n̄zə dəwdew tsa, njasa di na kaa mbəzli n̄zə.

Yesəw na ntsaa mbəli mbəzli

⁵ Ma ni 'war'war ni va hid̄i gəzə ghwəmməy, banavəshi Hyala kaa ka kwal n̄zə ta məni mazə ghəshiy dzəkən shiw. Kaa ke ngəri banavəshi na. ⁶ Avanta kwəmaa gəzəta dzəghwa tə tsahwəti pi mbə zliya, a kəy: «A Hyala, a shiy na ndə ngəri zəzə ghaa dzəkən kia? Wa na ndə ngəri kəəti ghaa? ⁷ Dzəghwa ghay, mba'a gha mənti jəwba ghəci kaa ka kwal gha, ta vəghwə jəwə tsətsə. Zhini gha diba ki na, hən̄ gha banavə shəndəkə, nja mazə tsa dibədibə tsa.

⁸ A gha banavə shiy gwanashi, ta sləkəshi ghəci» kə.

Njasa gəzəta na va mbə kwəma Hyala: «A Hyala banavə shiy gwanashi ta sləkəshi ghəci» kəy, mbə gəzə kwəma vay, tsahwəti sə tibaa tərmbə ghwəla kala banavə Hyala va kaa ngəciy dzəmbə dəvə ci ta sləkə ghəciw. Zhini diba kiy, mba'a pə ghwəmmə nighə sanay, nay ndə ngəri ghwəmmə sləkə shiy gwanashi nanzə diw. ⁹ War ma na na sənata ghwəmməy, ge'i lə vəghwə jəwə tsətsəy, a Hyala niy mənti Yesəw jəwba ghəci kaa ka kwal n̄zə. Dzəghwa na diba na, mba'a mənti ka ntsa dibədibə tsa, lə bama ti, tə mbərkə ngəra'wə tsa sahwe na va mbə məti ci va. Di naa gəzə kiy, ta mbəli mbəzli gwanashi mətiy na, sa nzana mba'a Hyalaa zhəhwər ta mbəzli. ¹⁰ Hyalaa ngati shiy va gwa'a gwa'a, zhini ghənzə fəyshi tifa tə ghwəmə ka shi n̄zəy, ghənzə mənti na tsəgha, sa ka Yesəw sahwe ngəra'wə mbə mətiy, nza ghəci mbəə kəramti sləni haray Hyala ti wəzə. Sa mənti na va tsəghay, nza mbəzli dən̄ mbəə nza ka ndərazhi n̄zə, nza ghəshi təhə shəndəkə tsa n̄zə. Sa nzanay, Yesəw na ntsaa dzaa pəmə mbəzliy dzəghwa kwal tsa dza ghəshiy mbəlishi kwa.

¹¹ Yesəw də'wə ghən tsa ci ghəci saa yabanti kwəma mbəzli va jikir na, ta mbə ghəshiy nza ka mbəzli dəwdew nəfə ni kwa kwəma Hyalay, Didi tsa kwətin̄ tsa na sa shi lə mbəzli yabanti na va. Ava va tsəgha ghəramci ma ha'wə va harshiy ngwarməhiy. ¹² Ma kə Yesəw tsa vay: «A Hyala, ta cintishi slən tsa gha dzee kaa ngwarməhira gwa'a gwa'a. Ta fal slən tsa gha dzee kwa cəm mbə basəva tsa shi» kə.

¹³ Zhini ma kə ba na: «Kaa ngən̄ja dzee ndan̄ja nəfə tsee» kə. Zhini ma kə diba na: «A Hyala, avanara kwa kwəma gha ghəy lə mbəzli gha va ndara gha ta mbəlishi» kə.

2:1 2:1-3 6:4-6 2:2 2:2 SləniKY 7:38, 53; Gal 3:19 2:3 2:3 10:29; 12:25 2:4 2:4 Zhj 2:11; SləniKY 2:22; 1Kwər 12:4-11; 2Kwər 12:12 2:6 2:6-8 Cem 8:5-7 2:8 2:8 1Kwər 15:27 2:9 2:9 Flp 2:8-9 2:10 2:10 1Kwər 8:6; 12:2; SləniKY 3:15 2:11 2:11 Mt 25:40; 12:50; Zhj 20:17 2:12 2:12 Cem 22:23 2:13 2:13 Ezay 8:17-18 2:14 2:14 2:17; Zhj 1:14; ndə jaka tsa Hyala: Zhj 8:44; 12:31; 1Zhj 3:8; ShiZhj 12:10

14 Mbəzli gəzə Yesəw va kiy, ke ngəri na ghəshi. Va tsəgha mənti Yesəw ghən tsa ci ka ndə ngəri kwərakwə, nja ghəshi. Sa mənti na va tsəghay, ta mbə ghəciy mətiy ta 'wəshamti *ndə jaka tsa Hyala tsa nza bərçi va və ta bəkwə mbəzli. 15 Kwatanay, ə niy hazləni mbəzli va məti, njasa ka mava vaa hazləni va ntsaa pakə. Nana kiy, a Yesəw mbəərətishi va hazləni məti. 16 Na katanay, səəkəy Yesəw ta kəəti ka kwal Hyalaw. Ta kəəti mbəzli tə hidfi, hwəlfə *Abəraham səəkəy na. 17 Ava tsəgha na lə Yesəw ki, mba'a mənti ghən tsa ci, ka ndə ngəri, yəmyəm lə ngwarməhiy ya mbə namaba kwəma, ta mbə ghəciy nza ka ndə ta Hyala tsa shi dikə tsa. Ndə ghəra sləni lə nəfə kwətiy ghəci kaa Hyala, ka zhanci hwər tsa ci ta mbəzli, mbə sləni ci va ghəra na. Ma məti mətiy Yesəw va ta pəli kwəma mbəzli jikir nay, ta mbə ghəshiy sləkashi lə Hyala nə na. 18 Sana kiy, ta mbay dza naa kəətiti mbəzli həərə *ndə jaka tsa Hyala gwa'a. Sa nzana mba'a ndə jaka niy dzəghəti həərə ci, mba'a sahwe ngəra'wə kwərakwə.

3

*Dikəba Yesəw na kən *Məyizə*

1 Ghwəy kiy ngwarməhiray, mbəzli Hyala nza ghwəy, ghənzə harvəy wəy na ta kwəməvə na ghwəy bəla mbə shi wəzə ni mə ghwəmə. Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy fakən zəzə kwəma ghwəy kən Yesəw ghəci *ndə kwal tsa Hyala, zhini ghəci dikə tsa *ka ta Hyala. Kaa ngəci banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə. Kwəma ci na sa gəzə ghwəmmə va kaa mbəzli. 2 Hyala garəy na Yesəw, bekir dəvə niy kəsəvə na sləni va. Njasa niy nza *Məyizə va ka ntsaa kəsəvə sləni Hyala bekir dəvə ta mbəzli nəzə gwanashi. 3 A ghwəmmə sənay, falba ndə nga ciki ka məndiy fal kən mbəzli mbə ciki tsa va. Va tsəgha nzana sənənva kiy, falba Yesəw faləm

kən Məyizə. 4 Ya tsamafa cikiy, ndə ka naa ngati. A ghwəmmə sənay kiy, Hyala ngati na shi tə hidfi gwanashi. 5 Ma na Məyizə naciy, kaa Hyala niy ghəra na sləni, ka gəzanshi kwəma dfi Hyalaa gəzanshi kaa mbəzli. Sləni vay, bekir dəvə niy kəsəvə na mbə mbəzli Hyala. 6 Ma na *Kəristəw kiy, Zəghwə Hyala na. Mbə dəvə ci na mbəzli Hyala gwanashi, ka zhəghanshi hwəm naw. Ghwəmmə kwərakwəy, mbəzli Hyala va nza ghwəmmə, ghwəmmə kə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw lə katanay, ka jihəva ghwəmmə ta kwəməvə shi fəy ghwəmmə va ghən gəzliyə ti shi.

Dəkəva dza Hyala ta bə kaa mbəzli nəzə

7 Va tsəgha gəzəkə Hyala lə Safə tsa nəzə, ma kəy:
«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy,
8 əntaa ghwəy taa mənti məhərli ghwəy caslakə njasa niy mənti jijihiy wəy va niy nza ma. Ghala pətsaa niy nza ghəshi va kwamti mbə gambay, a ghəshi niy zhini fa ghən, ka nighəra kwəmee, ta nighə njasa dzee məni li shi.
9 Piya fadə mətsəkə mənti ghəshi mbə nata slənee madəna madəna na niy mənee kwamti. Ya tsəgha nəzə kiy, ka nighəra kwəmee ghəshi niy nza.
10 Va tsəgha satiy nəfə tsee dzəkən shi tərəy w, ma pən na: A mbəzli niy, məhərliy məni kwəma wəzə na və shiw. Favə kwəma dee ghəshiw, pən.
11 Ma tə kwa kəni kwəma vay, mba'a nəfə tsee satiy və shi tsəgha, tapə yən mbə zəmə lə fəlata gwa'a, ma pən na, ka tsəhəshi ghəshi na nashi tə hidfi fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvaw, pən» kə.
12 Ava va tsəgha na kiy ngwarməhiray, məni tə ghwəy məhərli vantaa tsahwəti ndə nza mbə ghwəy, lə nəfə tsa caslakə

2:15 2:15 Rm 8:21 2:16 2:16 Ezay 41:8-9 2:17 2:17 4:14; 5:2; Flp 2:7; 1Zhj 2:2 2:18 2:18 4:15; Mt 4:1-11
3:1 3:1 4:14 3:2 3:2 Bəla 12:7 3:6 3:6 Zəghwə: 5:8; shi fəy ghwəmmə ghən gəzliyə ti shi: 3:14; 4:14; 6:18-19; 9:28; 10:22-24, 35; 13:14; Kwəl 1:23; Flp 3:20; 2Tim 4:8 3:7 3:7-11 Cem 95:7-11 3:8 3:8 Səvəri 17:7; Bəla 20:2-5 3:11 3:11 Bəla 14:21-23

tsa, lə nəfə tsa zləba ma kwəma Hyala, ka na dza na mba'a zhəyəy ləy hwəm zлата Hyala kwa bəpə piy. ¹³ War kwəmaa bə bərci kaa ghən tsa ghwəy pə ghwəy gəzə kwa jipə ghwəy ya hwəmba, vantage *ndə jaka ngədəhwəwəy ta mənə *kwəma jikir na, ka ghwəy nighə na mba'a ghwəy ndəghamti kwəma Hyala. Sə'wam kwəma vici va vici va mbə nzəy tsa ghwəy, sa nzanay, a ghwəmmə sənay a Hyalaa dī gəzammə kwəma ndatsə diba. ¹⁴ Mbəzli kwasəbə Yesəw Kəristəw mənimmə ghwəmmə lə katanə ghwəmmə kə garəmmə tə banavə nefer ghwəmmə kaa ngəci, njasa 'wati ghwəmmə va, pa' tə kwa kərnī.

¹⁵ Avanta kwəma gəzəkə Hyala tə Zliya nzə, a kəy:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy,

əntaa ghwəy mənti məhərli ghwəy caslake

njasa niy mənti jijihəwəy va niy nza mbə gamba, ghala pətsaa niy zhinida ghəshi va ghən ma» kə.

¹⁶ A mbəzliy niy favə gaka məli Hyala va, mba'a ghəshi niy zhananati ghən kia? Mbəzliy niy səvəriy *Məyizə va li shi mbə hidī ka Ezhipətə kwatanə, ta mbəlishi na ghəshi. ¹⁷ Dzəkən nima mbəzli niy satiy nəfə tsa Hyala mbə piya fadə mətsəkə diba kia? Dzəkən niy niy mənti kwəma jikir na va. Ghəshi na shiy niy bakwamtəvashi va mbə gamba. ¹⁸ Ghalaaba kiy, a Hyala niy zəməkə fəla, a kə niy niy: «Ka tsəhəshi ghəshi na nashi tə hidī fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvaw» kə niy ni. Dzəkən nima mbəzli niy gəzə Hyala kwəma va tsəghaa? Dzəkən mbəzliy niy zhini ghən va niy gəzə na ba. ¹⁹ A ghwəmmə sənay kiy, kwəmavə tsəhəshi jijihimmə tə hidiy niy fənəyshi Hyala va kaa ngəshi ta dəkəva liw, sa nzanay, niy zləba kwəma nzə ghəshiw.

4

¹ Kwəmaa niy gəzəkə Hyala va kaa jijihimmə: «Ta tsəhəwəy dza ghwəy tə hidī fəyhwəy ya va, ta dəkəva

ghwəy» kəy, kaa ngəmmə na ndatsə kwərakwə. Va tsəgha na kiy, mənə məhərli ghwəmmə tərəw, ka kəslimbə ghən ghwəmmə ma, vantaa ghwəmmə dzaa kwəmavə ma dəkəva fəyəmmə Hyala va. ² Sana kiy, a ghwəmmə favə kwəma Hyala wəzə na njasaa niy favə jijihimmə va niy nza mbə gamba. Ya tsəgha niy favə ghəshi kwəma va kiy. Niy tsəhəshi ghəshi tə hidī va ta dəkəva ghəshi kiw, sa nzanay, sa favə ghəshi kwəma va na, niy banavə nefer shi ghəshiw. ³ Ghwəmmə na na ghwəmməy, ta kwəmavə dəkəva gəzə Hyala va dza ghwəmmə, sa nzana mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala. Ma na jijihimmə, sa niy banavə ma ghəshi nefer shi kaa Hyalay, aa niy gəzanakəshi, ma kə niy niy:

Sa satiy nəfə tsee və shiy, dzee mba'ee zəmanakəshi fəla.

Ka tsəhəshi ghəshi nashi tə hidī

fənəy ya kaa mbəzlee ta dəkəvaw, pən, kə niy ni.

Sa gəzə na va kwəma va tsəghay, tə sa banavə ma ghəshi nefer shi na. A na dəkəva kiy, ya ghala vəghwə tsa niy nga Hyala hidī na, aa niy nza tifa. ⁴ Kwa Zliya Hyalay, a mənədi gəzəkə kwəmaa dzəkən *vici dəkəva dzəghwa tə tsəhwəti pi. A kə mənədiy: «Gwa'a ghəramti Hyala sləni nzə mbə vici kwan, ma tə kwa mbərfanay, mba'a dəkətəvata!» kə mənədi. ⁵ Zhini ma kə mənədi tə na gəzə ghwəm na zliya diba na: «Ka tsəhəshi ghəshi tə hidī fənəyshee ta dəkəvaw» kə mənədi. ⁶ Mbəzliy niy 'wa vaa favə Yəwən kwəma wəzə na va kwatanay, kwəmavə dəkəva va ghəshiw, sa nzanay, niy banavə nefer shi ghəshi kaa Hyalay. A na nihwəti mbəzliy, a kwal tifa ta kwəmavə dəkəva va ghəshi. ⁷ Va tsəgha zhini Hyalaa fəy nahwəti vici ta dəkəva mənədi ti ki, «ndatsə» kə kaa har vici va. Ma ləy hwəm, sa zləbavə ma jijihimmə kwəma Hyalay, mba'a Hyala nzay nza gar piya dan, mba'a zhiniy 'wati

gəzə kwəmaa dzəkən vici va, lə miy tsa *Davitə. Ma kə na:

«War mba'a pə ghwəy favə gaka məlee ndatsəy,

əntaa ghwəy taa mənti məhərli ghwəy caslakə ma» kə.

⁸ Mba'a kə *Zhəwzəwe niy pəməghə jijihimməə dzəti pi dəkəva tsa katanj tsa va nzay, ka dza Hyalaa maw gəzə kwəma nahwəti vici dəkəva nzaw. ⁹ Ava va tsəgha kiy, a dəkəva tifa difa ta mbəzli Hyala, nja dəkəva tsa Hyala va tə kwa mbərfaña vici. ¹⁰ Ya tsamaba ndə kwəməvə na dəkəva tsa katanj tsa va Hyalay, ta dəkəva dza naa dza va ghəra sləni njasa dəkətəvata Hyala va mbə ghəra nanzə kwərakwə. ¹¹ Ghənzə tsəgha kiy, a pə ghwəmmə dikəvammə nza ghwəmmə mbəə kwəməvə dəkəva Hyala va. Mənti məhərli ghwəmmə, vantaa tsahwəti ndə di ma fəti va Hyala, njasa niy di ma jijihimmə va niy nza kwərakwə fa.

¹² Ma na kwəma Hyalay, piy bə na kaa mbəzli, ka ghəra sləni mbə nefer shi. Bərcifa və na kən kafa'i tsaa sla shiy va lə bəla ci bakanata. Ma kwəma vay, kar naa tsəhəta pa tə kwa kərkə nəfə tsa ndə, nja kafa'i tsaa sla isl va, pa' tə məltətə. Aa sənay sla ngwəvəə dzəkən kwəma maw ndə lə na zəzə ndə mbə nəfə tsa ci gwa'a. ¹³ Tsahwəti sə tifa mba'a mbələyvay kwa kwəma Hyala, mbə shi ngati naw, cəke' nashi na. Kaa ngəta dza ghwəmməə gəzə shi mənti ghwəmməə gwanashi kwa kwəma nzə bazhə bazhə.

Yesəw na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa

¹⁴ A ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa va ghwəmmə. Ghəci na Yesəw Zəghwə Hyala. Aa dzay dzəmə ghwəməə dzəvəgha Hyala. Ghənzə tsəgha kiy, wəzəba jihəva ghwəmmə ta banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala na. Ghənzə na na ghwəmmə kwəma nə ghwəmməə wəzə na, pə ghwəmmə. ¹⁵ Ndə ta Hyala

tsa ghwəmmə vay, aa sənata kwəmaa gagammə, a zhəhwər tə ghwəmmə, sa nzana mba'a ghəci də'wə ghən tsa ci dzəghəti həərə tsa həərəpə ndə jaka gwa'a gwa'a, njasa nza ghwəmmə tsa kwərakwə. Na naci kiy, niy mənti *kwəma jikir na naw. ¹⁶ Ghənzə tsəgha kiy, ka hazləni ghwəmmə ma, ə pə ghwəmməə kətivaa dzəvəgha Hyala. Ghənzə saa zhəhwər ta mbəzli. A hwər tsa nzə taa zhanta tə ghwəmmə, ka na dzay, mba'a məntəmmə wəzə hwər tsa nzə ka kəətimmə mbə kwəmaa gagammə ya hwəmbə nzə.

5

¹ Ya tsamaba dikə tsa *ka ta Hyalay, mbə ke ngəri ka məndiy tivə, mba'am fəy ta ghəra sləni Hyala ta mbəzli. A ka naa slasla shiy kaa Hyala, ta pəli kwəma mbəzli jikir na. ² Ma ghəci kwərakwə kiy, ndə ngəri na nja ghwəmmə, kar bərçi ciy məni daw, ka tərəə dzəmbə məni *kwəma jikir na ghəngən ghəngən. Va tsəgha ka naa zhəhwər ta mbəzliy məni kwəma jikir na, sa sənay ma ghəshi kwal tsa Hyala. ³ Ma sa nzana, ka ntsa daw bəliiti tsa ghəciy, va tsəgha ka naa slanta shiy kaa Hyala, ka slashi ta na ci kwəma jikir na, ka slashi ta na nihwəti mbəzli kwərakwə. ⁴ Ndə tifaə pəlavə məniy ka dikə tsa ka ta Hyala də'wə ghən tsa ciw. Hyala də'wə ghən tsa nzə ka naa təravə ndə, njasa niy təravə na va *Aranjw kwatəña.

⁵ Ava tsəgha na *Kəristəw kwərakwə ki. Ghəci fəy na ghən tsa ci ka dikə tsa ka ta Hyalaw. Hyala niy tərati na, ma kə ngəci na:

«Gha na Zəghwee,

'wava na tə ndatsəy, Dəña nzee» kə.

⁶ Zhini ma kə dzəghwa tə tsahwəti pi mbə Zliya nzə fa na:

«Ndə ta Hyala dza ghaa nza ya pa' hwəmbə,

4:8 4:8 Nəw 31:7; Zhə 22:4 **4:10** 4:10 4:4 **4:12** 4:12 Ezay 49:2; 55:11; Zher 17:10; Zhj 12:48; Ef 6:17; 1Pi 1:23; ShiZhj 1:16 **4:14** 4:14 5:8; 8:1; Ndə ta Hyala tsa dikə tsa: 2:17-18; 3:1; 5:1, 4-6; 7:24-28; 8:3; 9:7, 11 **4:15** 4:15 2:18; 5:2; 7:26; 9:12; 1Zhj 3:5 **4:16** 4:16 10:19 **5:1** 5:1 4:14 **5:2** 5:2 2:17-18; 4:15; 7:28 **5:3** 5:3 7:27; 9:7; SləniTaH 9:7; 16:6, 15 **5:4** 5:4 Aranjw: Səvəri 28:1 **5:5** 5:5 1:5 **5:6** 5:6 Cem 110:4; Ebr 6:20 **5:7** 5:7 Mt 26:36-46

njasa niy nza *Melkisedekə ndə ta Hyala tsa kwatəna va» kə.

⁷ Ghala pətsaa nza Yesəw tikə tə hidī niy, aa niy cə'wəhwə Hyala tərənəw lə wahə kwa mətse ci, ka wahə zlanzlan, ta mbə Hyalaa mbəlanti va məti. Aa niy sənay a Hyala taa mbay mbəliti kə. Dzəghwa mba'a Hyala niy zləbavə cə'wə ci va, mbə fa kwəma ghəci niy nza va Hyala. ⁸ Ya tsəgha na ka Zəghwə Hyalay, aa niy bənivə dī fəti səvəri mbə ngərə'wə tsaa sahwə na va. ⁹ Ma sa kəramti na sləni ci lə sa ngərə'wə tsa vay, mba'a mənīy ka ntsa səəkə mbəli tsa mbəzliy danci fəti dza kwa. Ka bənsi piy tsaa kədi ma, ta kwa ndimndim. ¹⁰ Ta na navay, a Hyala garəy ka ntsa dikə tsa mbə ka ta Hyala njasaa nza *Melkisedekə va kwatəna.

Mənim məhərli vantaa ndə zlay kwal Hyala

¹¹ A ngwarməhira, dən na kwəma tifa ta gəzanəwəy dzəkən kwəma va. Ə na na nzanay, ngahə dza ndəə cənəwəy, sa nzana kala dza ghəwəy mbəə favə tanətan. ¹² A ghəwəy bənivə kwəma Hyala mbəradzənəwəy, gar mənīnəwəy ghəwəy ka bənīpə kwəma nza. Ma dza ghəwəy ki pa' sana na, war ghəwəlanəwəy ghəwəy mbə dī ndəə bənīnəwəy shiy niy 'wa ghəwəy bənivə ghala kwatənata mbə kwəma Hyala difa. Kala mbə ghəwəy favə na dībədībə na kwəma Hyala. Mba'a ghəwəy mənīnəwəy nja mbəzliy 'wa bəni kwəma Hyala. ¹³ Ya wa ntsaa sa 'wa tə məmə ghəwəlayəy, vərənə'wə na tsava ndə ghəwəlay. Dī naa gəzəy, təhəy tsava ndə mbə kwəma Hyala diw. Sa nzana kala sənay ghəciy dzəkən na wəzə na kwəma, lə na jikir na. ¹⁴ A na mbəzli təhə təhə niy, shi zəmə bəlbəl ni ka ghəshiy zəmə. Gəzə nzy, a ghəshi sənabəntəvashi mbə mənī nava kwəma, mba'a məhərli shi təhəta ta fa kwəma Hyala, mba'a ghəshi sənay tihəvəri na wəzə na kwəma, lə na jikir na gwa'a.

6

¹ Ghənzə tsəgha kiy, ka kəslimbə ghən ghəwəmmə dzar tə na ka mənīdiy 'wa bənīpə kwəmaa dzəkən *Kəristəw ma. Kwa kwəma pə ghəwəmmə dza, ta nza ghəwəmmə ka mbəzliy təhəshi mbə kwəma Hyala. Ka dzəy ghəwəmmə ləy hwəm ta bəni kwa tanə kwəma ka mənīdiy bəni mbə kwəma Hyala ma. Kwa tanə kwəma vay, shiy nja kar tsa titihwə ta zlata mənī *kwəma jikir na, lə banta nəfə kaa Hyala. ² Kwa tanə kwəma va dībay, bəni kwəmaa dzəkən *batemhi ghəngən ghəngən, lə kwəmaa dzəkən fə dividiviy dzəkən mbəzli, lə dzəkən zhakati tsa mbəzli mbə məti, mba'a dzəkən bəsə ngwəvə Hyala fəca dza hidiy kərə. ³ Na ka ghəwəmmə pəla Hyala kə zləbavə nana kiy, dza kwa kwəma, ta mbə ghəwəmmə nza ka mbəzli təhə təhə ni mbə kwəma Hyala.

⁴⁻⁶ A na kwəma, nja kwəmaa dzəkən mbəzliy niy bənavə nefer shi kaa Hyala, dza mba'a ghəshi zhiniy zhəghanavə hwəməy, ka zhini ghəshiy zhəghəva ta zhiniy tsa titihwə kaa Hyalaw. Mbəzli vay, a ghəshi niy kwəmavə wən pi tsa Hyala mbə nefer shi. Mba'a Hyala niy bənavəshi bərzi ta ghəranta sləni, mba'a ghəshi niy kwəmavə Safə tsa nzy dēwdew tsa bə. A ghəshi sənay wəzə tsa mbə kwəma Hyala, mba'a ghəshi dzəghəti ghəra sləni lə bərzi dza Hyalaa mənī shiy tə yəwən hidī. Ya tsəgha nzy kiy, dza ghəshi mba'a ghəshi zhəghanavə hwəm kaa Hyala. Ka mbay mənīdiy zhiniy zhəghəkə gəla niva mbəzli ta tsa titihwəw. Sa nzana, ma mbəzli vay, njasa zhini ghəshiy dənəwə zəghwə Hyalaa zhəti tsəm ta kwa baka səda, ka sawa kwa kwəma mbəzli gwa'a na.

⁷ Sa ka van nzy, mba'a tsə'wəy mbə hidiy, tsənəwəti ma mənīdiy shiy tə tsahwəti vəh na, kar ghəshiy pəsəshi, ka kəlīshi, ka nakəshi, mba'a ndə vəh kwəmavə shi zəmə tə vəh tsa va. Gəla tsava vəhəy, kar Hyalaa təfanati miy. ⁸ Ma hidī mənī ma

shiy ti shiy, war tekesli ghəshiy pəsəkə, shiy tifa məndiy kwəməvə ti shiw. Ta bazlamtishi dza Hyala. Mba'a ndəti ghwə ti shi.

⁹ Ya tsəgha favə ghwəy ghəy mbə gəzanwəy kwəma va tsəgha kiy ng-warməhiray, a ghəy sənay dza kwa bəla wəzə na nza ghwəy, ta mbəlitenwəy dza Hyala. ¹⁰ Ma Hyala na nanzəy, ntsaa nəw kwəma lə kwal tsa nza na. Ka dza naa zamti ghən ta sləni wəzə na va ghərahwə ghwəyəw. Ka zamti ghən na ta kəəti niy kəətəhwə ghwəy va mbəzli nza ghala kwatanata, zhini tsəgha ghwəy kəətishi ya pa' ndatsə dibaw. Sa nzana mba'a ghwəy di Hyala va tsəgha məni ghwəy sləni va tsəgha. ¹¹ Ma di ghəy kiy, ya wa ndə mbə ghwəy na, ka nəw ghəra sləni va ghəci tsəgha pa' tə kwa kərkə, ta mbə ghwəy kwəməvə shi fəy ghwəy va ghən tsa ghwəy gəzlinə ti shi va Hyala gwanashi. ¹² Ka di ghəy ghwəy məninqwəy ka meredeməw. Səəbə kwəma mbəzliy 'waa banavə nefer shi kaa Hyala, ka sə'wa kwəma kwatanə pə ghwəy nəw. Ma mbəzli vay, ta kwəməvə shi gəzəkə Hyala va bənsi dza ghəshi.

Ka bashiva kwəma gəzəkə Hyalaw!

¹³⁻¹⁴ A ghwəmmə sənay kwatanə kiy, a Hyala niy gəzanəkə kaa *Abəraham: «A Abəraham, yən gəzanə na, ta təfətəna miy dzee, nza gha ya ndərazhi, ka kwəməvə jijihə dan tərənəw» kə niy ni ngəci. Ma sa gəzanəkə na tsəghay, mba'a niy zəməkə fəla lə slən tsa nza. Sa nzana kala ndə tifa dikəba ghəci kən Hyala gar zəmə fəla ghənzə li. ¹⁵ Dzəghwa Abəraham mba'a zləbavə kwəma gəzanəkə Hyala va, gwənjəy ghəci nzəyəy ka ndəghə. Dzəghwa mba'a kwəməvə shi gəzanəkə Hyala va ki. ¹⁶ Mba'a kə ndə ngəriy zəmə fəlay, lə slən tsa ntsaa təfanəkən ka naa zəmə. Ma sa ka ndə zəməkə fəla tsəghay, nza kwəma kwa jipə shi lə tsəhwəti ndə slavərivata ki. ¹⁷ Ava va tsəgha zəməkə Hyala fəlaa dzəkən shi dza na ta bənci

kaa Abəraham lə kaa hwəlfə ci gwa'a. Sa di na mbəzli vaa sənata wəzə, mba'a kə gəzəkə ta bə shiy dzee kaa ndə kəy, tsəgha ka naa nza njasa gəzəkə na va, kə ghəshi. ¹⁸ Di naa gəzəy, shi bakə ni va məniti Hyala, gəzə gəzəkə lə miy tsa nza, zhini zəmə' kaa fəlay, ka bashiva na teepəw. Sa nzanay, ka sla dzərvə Hyalaw. Ma ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy hwəə dzəvəgha Hyala ta mbəy, a shi va banavə bərci kaa nefer ghwəmmə tərənəw, ghwəmmə mbəzliy zlashi shiy va gwanashi, ta garəmmə wəzə wəzə tə shi fəy ghwəmmə va ghən gəzlinə gəzəkə Hyala bəmmə. ¹⁹ Shi fəy ghwəmmə va ghən gəzlinə ti shiy, nja zlərabazhi tsa dikə tsa vaa kwəfəghə ma tə pətsa nza na, na ghəshi. Tə mbərkə shi va garəmmə ghwəmmə kwa kwal tsa Hyala, jarjar kala zhəghanta ma hwəm. Tə mbərkə shi fəy ghwəmmə va ghən gəzlinə ti shiy, a ghwəmmə kwəməvə kwal ta dzəvəri mbə gwadəə kəlati pətsa nza Hyala ti, ta dzəvəriy jakəva lə Hyala tə pətsa va. ²⁰ Ava ghəci na pətsa 'watəmmə Yesəw kwal dzəmbəy di, tə ghwəmmə. Dzəmbəy, mba'a mənəy ka ndə ta Hyala tsa dikə tsa, ta kwa ndimndim, njasa niy nza *Melkisedekə va kwatanə.

7

*Kwəmaa dzəkən *Melkisedekə, ndə ta Hyala*

¹ Ma Melkisedekə tsa vay, mazə tsa mbə məlmə Salem niy nza na mbəradzə, ndə ta Hyala tsa Hyala ta ghwəmə niy nza na. Ma tə nahwəti vi na, mba'a *Abəraham niy dzay ta mbəz. Mba'a dzaa 'wəshanti mezhizhə va. Ma ghəci mbə zhəghəvaa səəkə na, mba'a Melkisedekə tsa va səəkəy dzəghwa kwəma ci. Dza na mba'a təfanati miy kaa Abəraham. ² Dzəghwa Abəraham ki, mba'a bəkəvəri dan kwal kwətin kwətin səvəri mbə shiy məniti ma ghəshi mən, mbə shi zləghwəvə na va. Mba'a banavəshi kaa Melkisedekə ki. Kwa tanə shi di slən Melkisedekə

6:10 6:10 10:32-34; 13:1; 1Zhj 4:7-12, 19-21 **6:12** 6:12 11:1-12; Lk 21:19 **6:13-14** 6:13-14 Ghava 22:16-17; Ebr 11:12 **6:16** 6:16 Səvəri 22:10; Mt 5:34; 23:16-22 **6:18** 6:18 Bəla 23:19 **6:19** 6:19 3:6; Rm 5:5; Ebr 9:3 **6:20** 6:20 4:14; Melkisedekə: Cem 110:4; Ebr 5:6, 10; 7:1-4 **7:1** 7:1 Melkisedekə: Ghava 14:17-20; Ebr 5:6

tsa vaa gəzəy: «Mazə tsa nəw kwəma lə kwal» zhini bə na: «Mazə tsa məlmə Salem ghəci» njasa nə məndi «Mazə tsa Zərkə» kə məndi. ³ Ghəci kiy, dəy tsa yakə tibaw, mbəghəy tibaw, ya jiji tibaw, Sənay məndi nda hwəm yakə məndi, nda hwəm məti naw. Njasa nza Zəghwə Hyala va na gwa'a tsəgha. Mba'a ghəci ka ndə ta Hyala ta kwa ndimndim.

⁴ Nighətim di, njasa nza dikə tsa məni Melkisedekə va, kwa vəghwə tsa nzana lə Abərahəməy, ghəci jiji jijihimmə də'wə ghən tsa ci, hən banavə dan kwal tsa ci səvəri mbə shi zləghwəvə na mbə pa. ⁵ A ghwəmmə sənay kiy, war mbəzli mbə takə tsa Levi niy nza naa *ka ta Hyala gwa'a tsəgha. A *kwəma pəhəti Hyala niy banavəshi kwal ta bə dan kwal va ka *Izərayel. Ngwardəshi niy nza ka Izərayel ki. Di shi va gəzəy, mbəzli Levi va na, va ngwardəshi niy bə ghəshi dan kwal, ya tsəgha niy nza ka Izərayel jijihiy Abərahəməy nja ghəshi. ⁶ Melkisedekə tsa gəzə ghwəmmə va naci kiy, ntsa yakə məndi mbə takə tsa Levi naw. Dzəghwa kaa ngəci Abərahəməy banavə dan kwal tsa ci səvəri mbə shi və. Mba'a Melkisedekə təfanati miy ngəci ki, ghəci sghən Abərahəməy tsa niy gəzanakə Hyala va, ta ndəna shiy dzee, kə. ⁷ A ghwəmmə sənay, ntsaa təfanci miy kaa ndəy, dikəba ghəci na kən ntsa təfanci na miy. Di naa gəzəy, dikəba Melkisedekə na kən Abərahəməy. ⁸ Mbəzli mbə takə tsa Leviy, ke ngəri na ghəshi, ka bəkwə. Ghəshi basə na dan kwal tsa bənsi ngwardəshi. Ma na Melkisedekə tsa niy bəvə dan kwal va va Abərahəməy, ndə va tə ghwəmə kala məti ma na, njasa gəzəkə Zliya Hyala va. ⁹ Di kwəma vaa gəzəy, ghalaa niy bənsi Abərahəməy va dan kwal tsa bəti na səvəri mbə shi ci kaa Melkisedekəy, a Levi niy banavə dan kwal tsa ci kaa Melkisedekə kwərakwə. Ya tsəgha nzana kaa hwəlfə ci mbəzli ka Izərayel basə dan kwal tsa shi. ¹⁰ Sa nzanay, ghala pətsa kwəmə kar Abərahəməy va lə Melkisedekə mba'a niy banavə dan kwaləy, məndi

ghwəla ta ya Levi niy nza na, mbə vəgha jiji Abərahəməy niy nza na, ghalaba niy banavə na dan kwal tsa ci kaa Melkisedekə ki.

¹¹ A ghwəmmə sənay, a Hyala niy banavəshi kwəma pəhəti na kaa ka ta Hyala, kaa hwəlfə Levi, nza ghəshi ghəra sləni Hyala mbə mbəzli shi. Ma sləni ghəra ghəshi vay, daw bərci shi ta kərkamti njasa dī Hyala. Mba'a kə bərci niy nza və shi gar kərkamti sləni shi va nzay, ka dza Hyala maw ghwəni Yesəw ka tsahwəti ndə ta Hyala nja Melkisedekə nzaw. Mbə hwəlfə *Aranw ghəci jiji Levi niy dza naa fəy ndə ta Hyala nza. ¹² Mba'a kə ta Hyala mbəərətəa dzəti tsahwəti ndə kala kama mbə takə tsa Leviy, ta mbəərətəa dza kwəma pəhəpəhə na kwərakwə ki. ¹³⁻¹⁴ Ma nana kiy, a ka ta Hyala mbəərəshi. Aa fəy Ndə sləkəmmə Yesəw ta mbəərə pətsa shi va, ghəciy, ntsa mbə takə tsa Levi naw, ndə mbə tsahwəti takə na. A ghwəmmə sənay, mbə takə tsa ka Zhəwda yakə məndi Ndə sləkəmmə, səəkə ndə nza ka ndə ta Hyala, ya ka ndə fə shiy ta ta Hyala mbə takə tsa shiw. Sa niy gəzə *Məyizə kwəmaa dzəkən ka ta Hyalay, niy gəzəhwə kwəma na dzar kwa takə tsa ka Zhəwdaw.

*Kwəmaa dzəkən Yesəw ndə ta Hyala nja *Melkisedekə*

¹⁵ Kwəmaa gwəramtiy cikəvəri daw niy nza bərci *ka ta Hyala kwatəna ta kərkamti kwəma njasa dī Hyala, kə kiy, tsahwəti ndə ta Hyalaa fəy Hyala nja Melkisedekə ghəci. ¹⁶ Ghəci na naci, va sa tivə məndiy garəy nja kwəma sləkəti məndi, ta nza ghəciy ndə ta Hyala, mənii na ka ndə ta Hyalaw. Sa nzana lə bərciy piy və, ka va tə ghwəmə pa' kwa ndimndim na. ¹⁷ Ta na nava dibay, aa gəzəkəvata mbə Zliya Hyala, ma kəy: Ma ghay, ta nza dza gha ka ndə ta Hyala pa' kwa ndimndim, njasa niy nza ndə ta Hyala Melkisedekə va, kə.

¹⁸ Mbə kwəma va tsəgha kiy, naa niy pəhəta kwəma kwatəna na, vəgha bəla na sa nzana kala bərci və ta kəti mbəzli.

¹⁹ Ta na navay, kwəma pəhəti Məyizə va na, shiy tiba ghənzəə mənti ta zhəghəti ndə ka ntsa slar tsa kwa kwəma Hyalaw. Nana kwəməvə ghwəmmə shiy tanəti kwəma pəhəpəhə na. Ghəci na Yesəw *Kəristəw, gəzlinə fəy ghwəmmə ghen tsa ghwəmmə ti. Ti dza ghwəmmə mbəə kətivaa dzəvəgha Hyala.

²⁰ Nahwəti kwəma dibay, sa fəy Hyala Yesəw ka ndə ta Hyalay, aa zəməkə lə fəlata də'wə ghen tsa nzəə dzəkən kwəma ci. A na takə tsa Leviy, ghala pətsaa niy fəy məndi ka takə tsa ka ta Hyalay, niy zəməkə fəla Hyalaa dzəkənəw. ²¹ Ma na Yesəw na, Hyala gəzəkə na, zəmə kaa fəla:

Yən yən kwa sləkəpə gəzəkə na, zəmə kaa fəla,
ndə ta Hyala dza ghaa nza ta kwa ndimndim.

Ka zhəghwee kən kwəma gəzəkəe vaw, kə.

²² Di na gəzəy, *sla kiri tsa slati Hyala lə miymiy Yesəw ta jakəva lə mbəzliy, aa tanəti jakəva tsa nzə lə mbəzli kwatəna lə miymiy dəbəkə.

²³ Avanta nahwəti kwəmaa cimmə a Yesəw tanəti ka ta Hyala kwatəna kə diba: Ni kwatəna va ka ta Hyalay, a ghəshi niy bəkwə, ka zlata sləni shi, ka mbəərəshi nihwətiy nza. Di na gəzə na, dən niy nza ghəshi. ²⁴ Ma na Yesəw naci kiy, tsəgha naw. Ka məti na ya hwəmbaw, ndə tibiaa mbəərəw. Sləni ci ghəra nay, ta kwa ndimndim na. ²⁵ Ava va tsəgha dza naa mbəliti mbəzliy kətivaa dzəvəgha Hyala mbə slən tsa ci ya ndatsə, ya pa' hwəmba. Aa mbay mbəlitiishi, sa nzana ndə va tə ghwəmə ghəci. Ka cə'wə Hyala ghəci ti shi.

²⁶ Yesəw kiy, ghəci na dikə tsa ka ta Hyala tsaa niy təbə tə ghwəmmə ya kwatəna. Sa nzanay, war ghəci na ntsa dēwdew tsa, ka məni *kwəma jikir na na ya jəwəw. A Hyala banti mbə mbəzli jikir ni, mba'a bəghə dzəmə ghwəməə fəy vəgha. ²⁷ Ghəngən na lə ka ta Hyalaa

niy nza va kwatəna, niva mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyalay, vici va vici va niy slasla ghəshi shiy kaa Hyala va na shi kwəma jikir na, ka ghəshi madī ta slaslashi ta na mbəzli kwəma jikir na. Ma na Yesəw naci, tsəgha naw. War kwətin səda banavə na ghen tsa ci kaa Hyala ta məti. Məti ci vay, wəkə na ta banti kwəma mbəzli jikir na, ta kwa ndimndim. ²⁸ A ghwəmmə sənay kwatənay, a mbəzli niy tivə mbəzli dikə dikə ni mbə ka ta Hyala, njasa niy gəzəkə kwəma pəhəti Məyizə. Ma ka ta Hyala vay, nja ghwəmmə niy nza ghəshi gwanashi, ka məni kwəma jikir na. Lə hwəməy, mba'a Hyala zlata kwəma pəhəti Məyizə va, mba'a zəməkə fəla mba'a fəy zəghwə nzə ta nza ka dikə tsa ka ta Hyala, mba'a mənti ka ntsaa kərkamti kwəma gwanata, ta pa' kwa ndimndim.

8

*Yesəw na tsa ghwəmmə dikə tsa *ka ta Hyala*

¹ Vanta kwəma dikə na mbə kwəma gəzanwəy ya na: A tsa ghwəmmə dikə tsa ka ta Hyala tiba, ghəci na Yesəw. Məba mə ghwəmə nzəyəy na tə kwa bəzəmə Hyala kwa bərciy məni mazəə dzəkən shiy gwa'a gwa'a. ² Ghəci ghəra na sləni dikə tsa ka ta Hyala, tə pətsa dēwdew tsa va nza Hyala. Kwatənay, a mbəzli niy ngati pi ta ghəra sləni shi ka ta Hyala mbə. Ma pətsa ghəra Yesəw va na ci sləni tiy, mə ghwəmə na. Pətsa mənti Hyala wəzə tsa, də'wə ghen tsa nzə kala kama ndə ngəri mənti.

³ Dikə tsa ka ta Hyala tsaa niy nza va kwatənay, ta banta shiy kaa Hyala, lə ta slaslanta shiy niy fəy məndi. Ghənzə tsəgha kiy, Yesəw kwərakwə ghəci tsa ghwəmmə dikə tsa ka ta Hyala na, ta bə shiy dza na kaa Hyala. ⁴ Tikəy tə hidī kə niy nza nzay, ka dza naa nza ka ndə ta Hyala nzaw. Sa nzanay, a nihwəti ka ta Hyalaa banta shiy kaa Hyala tiba njasa

7:21 7:21 7:17 **7:22** 7:22 8:6 **7:24** 7:24-25 6:20 **7:25** 7:25 2:11; 10:14; Rm 8:34; 1Zhnj 2:1 **7:26** 7:26 4:15 **7:27** 7:27 5:3, 9; 7:25; 9:12, 26, 28; 10:10, 12; Rm 6:10; 1Pi 3:18 **7:28** 7:28 5:1-2, 8; 7:19; Cem 2:7 **8:1** 8:14;14; dəvə kwa bəzəmə: 1:3, 13; 7:25; 10:12; 12:2, 25; Cem 110:1; Mt 22:44; SləniKY 2:33; Rm 8:34; Ef 1:20; Kwəl 3:1 **8:2** 8:2 8:5 **8:5** 8:5 9:9; 10:1; Kwəl 2:17Gaska latim kaa Hyala: 9:2; Səvəri 25:9, 40

gəzəkə kwəma pəhəti *Məyizə kaa *ka Zhəwifə. ⁵ Ka ta Hyala vay, mbə *Gaska ngatim ta ta Hyala ghəra ghəshi sləni shi. Sləni shi vay, pəghə sləni ghəra Yesəw mə ghwəmə katanə na na, məcakwə nzə na dība. Məyizə madi ta nga pətsa vay, Hyala niy gəzanci na, ma kə niy niy: «A Məyizə, a pə gha mənti məhərli wəzə, a gha ngati pətsa va, war njasa citənee va mə dəlagwa» kə. ⁶ Sana kiy, sləni ghəra Yesəw mə ghwəmə na, wəzəba ghənzə na tərənəw kaa na ka ta Hyala tikə tə hidfi. Sa nzanay, Yesəw na mətəkwəl tsa jakə mbəzli wəzə wəzə lə Hyala. Jakəva tsa vay, aa tanəti *sla kiri tsa niy slanti Hyala ta jakəva lə mbəzli kwatənə. Sa nzana shi dī Hyala bəmmə sənənvay, a ghəshi tanəti ni kwatənə.

⁷ Mba'a kə sla kiri tsa kwatənə va niy nzaa sa kama kwəma dzar kwa nzay, niy dza Hyalaa sla kwa baka kiri nza lə mbəzliw. ⁸ A ghwəmmə sənay ya tə nahwəti kwəmaa niy gəzəkə Hyala va kaa mbəzli nzə. Fəti niy bənsi na mbə gəzə kwəma nzə va niy ni:

A tsahwəti vəghwə dzaa nza tība, kə kwa sləkəpəy,

hala vəghwə tsa va na,
ta sla yəwən kiri dzee lə ka *Izərayel,
mba'a lə ka Zhəwda, ta jakəva ghəy li shi.

⁹ Yəwən sla kiri tsa dzee va ta slay,
ghəngən dza naa nza lə sla kiri tsa kwatənə.

Ghala pətsaa niy kəəsəkəvəree va jiji-hishi ka Izərayel

lə dəvee səvəri mbə hidfi ka *Ezhipətə,
ta jakəva ghəy li shi niy slee kiri tsa va.

Dzəghwa mba'a ghəshi zhəghanavə hwəm

kaa jakəva tsa ghəy va li shi.

Dzəghwee ki mba'ee zlashi tə mbərəkə kwəma va

kala zəzə mee dzəkən shi, kə kwa sləkəpə.

Yən yən kwa sləkəpə gəzə na kwəma va.

¹⁰ Ma yəwən sla kiri tsa dza ghəy va

ta sla lə ka *Izərayeləy, vanay njasa dza naa nza:

Ghala vəghwə tsa vay, ta fanambəshi kwəma pəhətəe dzee mbə ghən shi, mba'ee tsaslambə mbə nefer shi dība.

Yən dza naa nzaa Hyala shi,
ghəshi na, ni ya mbəzli kwərakwə.

¹¹ Ka dza tsahwəti ndəə nza mbə shi gar gəzə kaa ndə ghalay, ya kaa zəmbəghəy na:

A ntsa, wəzəba sənata gha

Hyalaa sləkəpə na, kəw.

Sa dza naa nzay,

ta sənara dza ghəshi gwanashi

ya tsa jəw tsa, ya tsa dikə tsa.

¹² Ta pələta kwəma shi jikir na dzee mbə nəfə tsee,

ka dzee zlata mbə nəfə tsee ghwəla.

Yən yən kwa sləkəshi gəzə na tsəgha, kə.

¹³ Njana nə Hyala yəwən kiriy slee lə mbəzli, kə kiy, aa fəy tsa kwatənə va sla kiri ka tsa pəhal tsa dī naa gəzə ki. Nashi gha shiy halishi, mba'a ghəshi mənishiy shi kwatənə kiy, gwa'a na vəghwə tsa niva shiy.

9

*Sləni *ka ta Hyala tə hidfi lə sləni Yesəw mə ghwəmə*

¹ Ghala vəghwə tsa niy gha Hyala vaa *sla kiri ta jakəva lə mbəzli kwatənəy, a Hyala niy bənavəshi *kwəma pəhəti na kaa ngəshi, nza mbəzli mbəə sənay njasa dza ghəshiy tsəfəkwə kwa kwəma Hyala. Mba'a mbəzli niy ngati pi ta tsəfəkwə kwa kwəma Hyala mbə.

² Avənanay njasa niy ngati ghəshi *Gaska va. Mba'a ghəshi təhəvəri Gaska va kwa jipəjipə nzə lə gwadə. Ma kwa tanə pətsa vay, pətsa Hyala dəwdəw tsa, kə məndi slən tsa ci.

Mba'a ghəshi fambə gərkəwa mbəba, mba'a tabəl tsa ka məndiy fə pen tsa Hyala ti. ³ Ma kwa baka pətsa ləy hwəm gwadə tsa vay, pətsaa gwəra dəwdəw tsa, kə məndi kaa slən tsa ci. ⁴ Mba'a ghəshi fambə shi məntim tə tsahi mbəzə, nza

8:6 8:6 7:22; 8:2, 6, 13; 9:11, 15; 12:24; Ezay 55:3; Zher 31:31-33; Ezhek 37:26; 1Kwər 11:25 **8:8** 8:8-12 Zher 31:31-34; Ebr 10:16-17 **8:13** 8:13 8:6 **9:2** 9:2 Gaska latim kaa Hyala: 8:5; 9:11-12; Səvəri 26:1-30; gərkəwa: Səvəri 25:31-39; tabəl:Səvəri 25:23-30 **9:3** 9:3 Səvəri 26:31-33; SləniTaH 16:2; Ebr 6:19; 9:7, 12; 10:20 **9:4** 9:4 tabəl tsa məntim tə tsahi mbəzə: Səvəri 30:1-6; sərndəkə: Səvəri 25:10-16; manə: Səvəri 16:32-35; gəta Aranəw: Bəla 17:21-25; hərəzli tsaslati Hyala kwəma pəhəti na ti shi: Səvəri 25:16

ka ta Hyala ndi shiy zən wəzə ni nja 'wərđi ti shi. Zhini mba'a ghəshi fambə *sərndəkə mbəba, tə hwəm ci lə kwa hwər ciy, mba'a məndi manakən tsahi mbəzə. Sərndəkə tsa vay, ghəci ci na sla kiri tsa slati Hyala li shi. Ma kwa sərndəkə tsa va na, mba'a həlapə mbəzə kwa, lə shi zəməə niy banavəshi Hyala va mbə gamba, *manə kə məndi kaa slən tsa shi kwa həlapə va. Kwa sərndəkə tsa va dibay, mba'a gəta Aranw va pəsəkə kəslifi niy nza kwaba. Mba'a hərezliyi niy tsaslati Hyala kwəma pəhəti na ti shi kwaba diba. ⁵ Tə sərndəkə tsa vay, mba'am vasati shiy bakə lə bəkəbəkəhi nja *ndə kwal tsa Hyala ti shi, nza mbəzli mbəə sənay tə shi va, mbə pətsa ngatim va na Hyala, kə ghəshi. Ma bəkəbəkəhi shi va na, mba'a ghəshi pəlakənsi kən sərndəkə tsa va, tə pətsa ka ndə ta Hyala tsa dikə tsa məsə miymiy dəbəkə ta pəli kwəma mbəzli jikir na. Ava kwəma deə gəzanwəy jəwə tsətsəə dzəkən pətsa va.

⁶ Ma sa ngati ghəshi pətsa va lə shiy ghəngən ghəngən tsəgha kiy, ka dzəmbə kwa taņa pətsa va ka ta Hyala vici va vici va ta məni sləni shi. ⁷ Ma kwa baka pətsa Hyala vay, war dikə tsa ka ta Hyala na saa nza kwal və ta dzəmbə ghəci. Kwətiņ səda ci gwa'a tsəgha ka naa dzəmbə mbə piya. Ma sa ka naa dzəmbəy, lə miymiy dəbəkə ka naa dzəmbə ta dəvə ci ta bəshi kaa Hyala, ta pəli kwəma ci jikir na, lə sa mbəzliyi mənti *kwəma jikir na, kala sənata ghəshi. ⁸ Avanta kwəma dī *Safə tsa Hyala cimməə dzəkən shi va: Kama na war ghwəlay kə kwa taņa pətsa ka ka ta Hyala vaa ghəra sləni shi mbə tibay, ka kwəməvə kwal nihwəti mbəzli ta dzəmbə kwa baka pətsa vaw, war dikə tsa ka ta Hyala kwətiyi na sa nza kwal və. ⁹ Ma sləni ghəra ka ta Hyala va mbə pətsa vay, avanta kwəma dī na cimməə ghwəmmə mbəzli ndatse: Shi ka məndi vaa banta kaa Hyala, lə dəbəkə tsa ka məndi vaa bantay, mək ghəshi ta pəli

jikir tsa mbəzliyi bə shi vaa səəkə kaa Hyala, ta kwəməvə nəfə tsa dəwdəw tsa ghəshiw. ¹⁰ Ma ntsaa bə shi tsəgha ni va kaa Hyalay, a nəw na *kwəma pəhəti Hyalaa dzəkən shi zəmə lə shi sa, mba'a dzəkən yabə shiy ghəngən ghəngən. Ma kwəma pəhəpəhə na vay, dzəkən shi tikə tə hidfi na gwa'a tsəgha. Ta vici jəwə tsətsə pəhəti Hyala kwəma va, pa' va vici dza naa mbaranti kwəma pəhəti na va ki.

¹¹ Nanay, a *Kəristəw səəkəy ki, ghəci dikə tsa ka ta Hyala. A ghwəmmə kwəməvə shi wəzə ni mbə dəvə ci. Ma pətsa ghəra na va sləni ci tiy, wəzəba ghəci na tərənw kaa pətsa kwatəna va. Tikə tə hidfi na pətsa vaw, mbəzli ngati na pətsa vaw, Hyala ngati na. ¹² Sa dzəmbəy Kəristəw dzəmbə pətsaa gwəramti dəwdəw vay, lə miymiy bəsher, ya lə miymiy məcerir ta dəvə, ta bəshi kaa Hyala dzəmbəy naw. Ghən tsa ciy banavə na kaa məti, mba'a dzəmbəy lə miymiy ci ta bəshi kaa Hyala. Kwətiņ səda dzəmbəy na, makə tsəgha ki. Lə miymiy ci va shikəshi mbəlītəmmə na va kwəma ghwəmmə jikir na, ta kwa ndimndim. ¹³ Ma kwatəna sa ka mbəzliyi cə'wə Hyalay, həņ ka ghəshiy bəvə miymiy bəsher mba'a miymiy kəbəhi, ka məsəshiy dzəti vəgha mbəzliyi lədfanti kwəma pəhəti Hyala. Həņ ka ghəshiy bəvə mbəkəwəli sla, həni ghəshi hənamti, ndi ghəshi ndamti ka ti pəsər tsa vaa dzəti vəgha mbəzli va diba. Sa ka ghəshi vaa məni kwəma va tsəghay, ta yabanti ndə va sa hwayvay na va lə kwəma jikir na. ¹⁴ Mba'a kə miymiy dəbəkə mbay yabanti mbəzli va kwəma kən shi jikir na kiy, hanaba miymiy Kəristəw ki na. A ghwəy nay ka məni kwəma jikir na Kəristəwəw, aa banavə ghən tsa ci də'wə ghən tsa ci kaa Hyala ta məti. Safə tsa Hyala kwa bəpə piy ya hwəmba kətititi na. Miymiy ci dza naa yabanti kwəma ghwəmmə jikir na, nza nəfə tsa ghwəmmə nza dəwdəw, kala dza ghwəmməə məni kwəmaa dzaa

9:5 9:5 Səvəri 25:18-22 **9:6** 9:6 10:11; Bəla 18:2-6 **9:7** 9:7 5:3; 9:25; 13:11; SləniTaH 16:2-16 **9:9** 9:9 7:19; 9:2 **9:10** 9:10 SləniTaH 11; 15; Bəla 19 **9:11** 9:11 4:14 **9:12** 9:12 7:27; 10:4; SləniTaH 16:14-16; miymiy Kəristəw: 9:25; 12:24; 13:12, 20; Mt 26:28; Rm 3:25-26; 1Pi 1:2, 18-19; 1Zhj 1:7 **9:13** 9:13 Bəla 19:1-17 **9:14** 9:14 Rm 6:20-23; 8:2 **9:15** 9:15 8:6

zantəmmə, nza ghwəmmə ghəra sləni kaa Hyala kwa bəpə piy. ¹⁵ Tə mbərkə məti ci va mənıy Kəristəw ka mətəkwal ta jakə mbəzli lə Hyala. A dı na gəzəy, yəwən sla kiriy slati Hyala lə mbəzli. Sənzənvay mbəzli harvə Hyala na, ta kwəməvə shi wəzə ni gəzəkə Hyala bənsi kaa mbəzli nza ta kwa ndimndim dza ghəshi. Tə mbərkə məti mətıy Yesəw va dza ghəshiy kwəməvə shi va. Sa nzanay, məti va mbəliti na mbəzliy mənıti kwəma jikir na, ya ghala pətsaa niy jakəshi ghəshi lə Hyala mbə kwatəna jakəva tsa va.

¹⁶ A ghwəmmə sənay, mba'a kə ndə tsasliti njasa dza mbəzliy zəmə ghi tsa ciy, sa ka mənıdiy nay ghəci mətıy ka mənıdiy gha mənı kwəma tsasliti na va. ¹⁷ Sa nzanay, ka mbə ka zəmə ghiy dzəmbəshi mbə zəmə ghi tsa ntsa va ghəci ghwəlay tə ghwəməy diw, war sa ka na mətıy. ¹⁸ Ava tsəgha na ya lə tsa mbəradzə va sla kiri kwərakwə ki. Piyəŋ ka mənıdiy slakən miymiy dzəkən, ta mbə jakəva tsa vaa nza wəzə. ¹⁹ Ma niy nza mbəradzəy, pərba kwəma pəhəti Hyala gwanata niy gəzənsi *Məyızə kaa mbəzli gwanashi, njasa niy gəzanakəshi Hyala. Ləy hwəm ki na, həŋ bəvə miymiy məcerir lə miymiy bəsher, mba'a jakətishi lə yam. Dzəghwa həŋ bəvə kəslifi *Isəpə mba'a pəərətishi lə shiti təmbəkə tsa ghəm tsa. Ka yəkwə miymiy va ghəci lə shi va, ka məsəshiy dzəkən Zliyahi kwəma pəhəpəhə na va, ka məsəshiy dzəti mbəzli va gwanashi dıba. ²⁰ Ma kə ni kaa mbəzli va ghəci mbə məsəshi na: «Ava lə miymiy məsəŋwəy ya ni sləy Hyala kiri ta jakəva lə ghwəy nza ghwəy danta fəti» kə. ²¹ Ka na dza dibay, tsəgha ghəci baslakən miymiy va kən pətsa ngatim va ta ta Hyala, lə dzəkən shi ghəra mənıdi sləni li shi mbəba gwa'a. ²² Ma kə kwəma pəhəti Hyalay, bəla dikə na mbə shiy gwanashiy, war mənıdi məsəti miymiy ti shi ka ghəshiy nza wəzə va Hyala. Kala mba'a miymiy shikəshi kiy, ka mbə Hyalaa pəlata kwəma ndə

jikir naw.

*Lə miymiy ci shikəshi banti Yesəw *kwəma jikir na kən mbəzli*

²³ A ghwəmmə sənay, sləni niy ghəra *ka ta Hyala va kwatəna mbə pətsa ngatim va ta ta Hyalay, pəghə shi mə ghwəmə niy nza na. A ghəshi niy məsəti miymiy tə shiy gwanashi ta mbə ghəshiy nza wəzə kwa kwəma Hyala. Ni katan ni shiy mə ghwəmə kwərakwə kiy, nihwəti miymiyəy tənəti miymiy dəbəkə dza ghəshiy nza. Miymiy Yesəw *Kəristəw tsaa bənavə ghən tsa ci va kaa məti na ghəshi. ²⁴ Dzəmbəy Yesəw dzəmbə pətsa ngati mbəzli ta ta Hyalay. Pəghə shi katan ni mə ghwəmə na ghəshi gwa'a tsəgha. Ma na Kəristəwəy, dzəmə ghwəmə dzəməy na, tə pətsa nza Hyala. Nanay, kwa kwəma Hyala na mbə cə'wə tə ghwəmmə. ²⁵ Dikə tsa ka ta Hyala mbə *ka Zhəwifəy. Piya va piya va ka naa nza mbə dzəmbə pətsa katan tsa va dəwəwə tsa. Lə miymiy dəbəkə ka naa dzəmbə ta dəvə ci, ma na Yesəw Kəristəw naci kiy, kwətıŋ səda bənavə na ghən tsa ci kaa Hyala ta məti. Wəkə ghənzə tsəgha. ²⁶ Mba'a kə niy bənavə ghən tsa ci kaa məti dən səda nza, tərənəw niy dza naa sahwə ngəra'wə ghala ngati Hyala hidı. Ghala vəghwə tsa nza hidı ndəkwə ndəkwə ta kədi səkəy na, mba'a bənavə ghən tsa ci kaa Hyala ta məti kwətıŋ səda, ta pəli kwəma mbəzli jikir na. ²⁷ A ghwəmmə sənay, ya wa ndəy, kwətıŋ səda dza naa məti. Ma ləy hwəm na, nza Hyala sla ngwəvəə dzəkən. ²⁸ Ava tsəgha mənıta na lə Kəristəw kwərakwə ki. Kwətıŋ səda mətıy na ta pəli jikir tsa mbəzli dən. Sa ka na səkə tə kwa baka səda ciy, ta pəli kwəma mbəzli jikir na dza naa səkə ghwəlaw, ta mbəli mbəzliy ndəghə dza naa səkə.

10

¹ A na kwəma pəhəti Məyızəy, nja məcakwə shi wəzə ni dzaa səkə va Yesəw na gwa'a tsəgha. Mənıti ghəshi ya pəghə kwəma ni katan ni va shiyəw. Ka

mbay naa mēnti nefer mbəzliyi dī kətivaa dzəvəgha Hyala dəwdew tepəw. Shi slasla mēndi va war shi kwətiŋ ni, zhevi kaa Hyala njasa səəkə piyay, ka mēnti nefer mbəzli ghəshi dəwdew ta dzəvəgha Hyalaw. ² Mba'a kə shi slaslam va kaa Hyala wəkə ta nza nefer mbəzli dəwdew nzay, a ka ta Hyala niy dzaa zlashi slasla shiy kaa Hyala nza. Sa nzanay, slaslahwə ma ghəshi shiy kwətiŋ səda nzay, ka dza mbəzliyi favə jikir tsa kən shi mbə nefer shi nzaw. ³ A na shiy niy slaslam va njasa səəkə piyay, slasla shi ma mēndi na, kwəma mēnti mbəzli jikir na na sa ka ghəshiy zhiniy zazanshi kaa mbəzli. ⁴ Sa nzanay, ya njaa na, ka mbay miymiy slay lə kwəy pəlamti jikir tsa mbəzli mbə nəfə Hyala tepəw.

⁵ Va tsəgha niy nə Yesəw Kəristəw kaa Hyala, ghəci dzaa madiy səəkəə dzəti hidī. Ma kə niy niy:

«A Hyala, e sənay, ka dī shi slaslanə mēndi ni,
lə shi bəbənə mēndi ni ghəngən
ghəngən ni ghaw.
A gha ngatəra nja ndə ngəri, nzee mbə
ndaŋa piy tsee.

⁶ Vəshinə gha ta dəbəkə tsa ndindinə mēndi,
lə ta dəbəkə tsa slaslanə mēndi,
ta mbə ghaa pəlanay jikir tsa mbəzliw.
Ma na dī ghay, ka dī fəti mbəzli va gha.

⁷ Ava va tsəgha nə ya ki: Avanara Hyalee. E səəkəraa dzəti hidī ta mēni kwəma dī nəfə tsa gha.

Njasa tsasliti mēndi vaa dzəkənee mbə Zliya gha, pən» kə Yesəw niy ni.

⁸ Ghənzə na kwəma gha Kəristəw gəzəkə kaa Hyala, sa nə na va: «E sənay, ka dī shi slaslanə mēndi lə ni bəbənə mēndi ghəngən ghəngən ghaw. Vəshinə gha ta dəbəkə tsa ndinə mēndi lə ta dəbəkə tsa slaslanə mēndi ta mbə ghaa pəlanay jikir tsa mbəzliw» kə. Ya tsəgha gəzəkə kwəma pəhəpəhə nay, ka təbanta ghəshi kaa Hyalaw. ⁹ Ma kə Kəristəw difay: «A

Hyala, avanara, ta mēni kwəma dī nəfə tsa gha səəkəree dzəti hidī» kə. Ava tsəgha paslamti Hyala sləni slasla shiy niy slaslantam va kwatənə nanzə ki, mba'a mbəərəti lə məti Yesəw Kəristəw. ¹⁰ Nanay a Hyala bəhwə *kwəma jikir na kən ghən tsa ghwəmmə, sa nzana mba'a Yesəw mēnti kwəma dī nəfə tsa nzə. Aa fanavə ghən tsa ci kaa məti kwətiŋ səda ta kwa ndimndim.

¹¹ Ka ta Hyalay, tifa ka ghəshiy nza vici va vici va məgarə, ta mēni sləni shi. Ka slasla shiy ya hwəmba kaa Hyala. Ya tsəgha nzə kiy, ka nza miymiy dəbəkə wəkə ta banti jikir tsa kən mbəzliw. ¹² Ma na Yesəw Kəristəw nacy, war tsər kwətiŋ səda ci bəvə na ghən tsa ci kaa Hyala ta mətiy. Gwa'a, mək nava məti ta pəli jikir tsa mbəzli, ya ta pa' hwəmba. Dza na lə hwəm ki na, mba'a dzaa nzəyəy tə dəvə kwa bəzəmə Hyala. ¹³ Sənzənvay, ə ndəghə na vəghwə tsa dza Hyalaa mēnti ka jaka ci ka shi kədi na səda ci ti shi.

¹⁴ Sa fanavə Yesəw ghən tsa ci kaa məti kwətiŋ səday, mba'a pəlamti kwəma jikir na kən mbəzli ta kwa ndimndim. Mba'a fəyshi ka mbəzli ci.

¹⁵ Ya *Safə tsa Hyala dəwdew tsay, mbə gəzəmmə na katanə na kwəma va, kə. Sa nzanay, aa gəzəkə:

¹⁶ «Ləy hwəm vəghwə tsa vay, ta sləy yəwən *sla kiri dzee kwa jipə ghəy lə mbəzlee.

Ta fanambəshi kwəma pəhətee dzee mbə ghən shi,

mba'ee tsaslanambəshi mbə nefer shi difa,
kə kwa sləkəpə» kə.

¹⁷ Zhini ma kə Safə tsa Hyala difa na: «Ka dzee zlata kwəma shi jikir na, lə kwəma təvəti ghəshi mbə nəfə tsee ghwəlaw» kə. ¹⁸ Ya sa nzana, mba'a Hyala pəlata kwəma jikir na məməni mēndiy, tawa ka ndə maw zhiniy ta Hyala ta pəli kwəma ci jikir na ghwəla difa kia?

Kətiva ghwəmməə dzəvəgha Hyala

¹⁹ Ava tsəghaa nava ki ngwarməhira. Tə mbərkə məti Yesəw lə miymiy ci

shəkəshiy, a kwal ghwəniy ngəmmə ta səkəkə dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tifa. ²⁰ Fəca banavə Yesəw va ghən tsa ci kaa mətiy, a gwadə tsaa niy kəlati pətsa ka Hyalaa nza ti təhəvərivay bakə mbə. Nana kiy, a yəwən kwal tsaa kətivaa dzəvəgha Hyala ghwəniy. Yesəw də'wə ghən tsa ci na kwal tsa va, ghəci bəmmə na piy. ²¹ Yesəwəy, ghəci na ndə ta Hyala tsa ghwəmmə dikə tsa. Ghəci na ghən tsa mbəzli Hyala. ²² Njana nzana tsəgha ghənzə kiy, kətiva ghwəmmə dzəvəgha Hyala ghwəmmə lə katan katan. Mba'a ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə, kala zəzə ma nahwəti kwəma ghwəmmə. Sa nzanay, a miymiy Yesəw *Kəristəw banti ha'wə kən ghwəmmə, ta nza nəfə tsa ghwəmmə payəy kwa kwəma ci nana ki. Mba'a yabantəmmə lə yam dəwdew ni. ²³ Fəy ghən tsa ghwəmmə ghwəmmə gəzliñə wəzə wəzə ta kwəma gəzəkəmmə Hyala va, gəzə ghwəmmə kaa mbəzli. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay ka gəzə kwəma Hyala bakə bakəw. War ta mənti kwəma gəzəkə na va dza na. ²⁴ Ə pə ghwəmmə kətiva kwa jipə ghwəmmə, ta mbə bə bərçi kaa ghən tsa ghwəmmə ta diva kwa jipə ghwəmmə, nza ghwəmmə mbə mənə na wəzə na sləni. ²⁵ Ka zlay səkəkə ghwəmmə ta basəva kwa jipə ghwəmmə ghwəmmə mbəzliy nəw Yesəw, njasa ka nihwəti mbəzli vaa dī ma səkəkə ma. War kəəti pə ghwəmmə kəəti ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə. Sa nzanay, a ghwəmmə sənay, ndəkəwə ndəkəwə na vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw səkəkə ti.

²⁶ A ngwarməhira, a ghwəmmə sənata na katan na kwəma va Hyala nana. Mba'a pə ghwəmmə zhiniy mənə *kwəma jikir na lə dī ghwəmməy, nihwəti shiy tifa gar slənəyshi ghwəmmə kaa Hyala ta pəlayəmmə jikir tsa ghwəmmə ghənzəw. ²⁷ Ntsaa dzaa mənti kwəma jikir na tsəghay, tərmbə

nahwəti kwəma ci kala war ndəghə sla ngwəvə Hyalaw. Ngwəvə vay, ghwə gwəramti dza naa nza, ghwə dzaa ndi ka jaka Hyala. ²⁸ A ghwəmmə niy favə njasa niy nza na mbəradzə. Ya tsamaba ndə niy dī ma na fəti ta kwəma pəhəti *Məyizə, mba'a mbəzli gar bakə, ya mahkan gəzəkə, a fəti və, kə ghəshiy, ə ka mənədiy pəəsliti, kala zhanshi ma hwər tsa mbəzli ti. ²⁹ Kwa vəghwə tsa nzana tsəgha mənədiy niy mənə lə ntsaa dī ma fəti ta kwəma pəhəti Məyizə kiy, njaa dzam mənə lə ntsaa ndərəti Zəghwə Hyala, mba'a nighəti miymiy Yesəw va yabanti nəfə tsa ci dəwdew, ta jakəti Hyala lə mbəzli, nja shi gəmshiy ni, zhini ka sawa *Safə tsa Hyalaa gwəramti wəzə ghəci dīfa kia? Sənay tə ghwəy, tərəñwba ghəci dza naa sahwə ngəra'wə. ³⁰ A Hyala gəzəkə mbə Zliya nəzə, ma kəy: «Yən dza naa basə ngwəvə mbəzli gwa'a. Ta mananati kwəma dze kaa ntsaa ndərəda» kə. Zhini ma kə ba na: «Ta basə ngwəvə dza Ndə sləkəpə dzəkən mbəzli ci» kə. ³¹ Mba'a kə fəti va ndə tə ngwəvə kwa kwəma Hyalaa bəpə piyəy, kwəma 'yahə'yahə dza naa nza kən.

³² Zəzətim dzəkən kwəmaa nza ghwəy mbə ghala vəghwə tsaa gha ghwəy zləba nəw kwal Hyala. A ghwəy niy sahwə ngəra'wə tərəñw va mbəzli. Ya tsəgha nəzə kiy, mba'a ghwəy niy sə'wahwə. ³³ Tə nahwəti viciy, ka tsəərəñwəy, fəcahwəti na, ka sanwəy ngəra'wə kwa kwəma mbəzli. Zhini ka ghwəy dzay, ka dəpə madigahinwəy ka mənədiy sanshi ngəra'wə. ³⁴ War mbə slanwəy hwər tsa ghwəy nza ta nihwəti mbəzli kwa fərshina. Sa ka mbəzliy zləghwəhwə shi ghwəyəy, kar ghwəy zləbavə lə vəshi, sa nzana mba'a ghwəy sənay a ghwəy dzaa kwəmavə shiy dzaa tanətishi, ta kwa ndimndim, pə ghwəy.

³⁵ A ngwarməhira kwa kwal tsa wəzə tsa nza ghwəy, banavəm nefer ghwəy kaa Hyala, kala zəzə ma nahwəti kwəma.

10:20 10:20 gwadə tsaa kəlati pi: 9:3; Mt 27:51; yəwən kwal tsaa kətivaa dzəvəgha Hyala: 2:14-15; 9:14-15; Zhj 14:6 **10:21** 10:21 3:6; 4:14 **10:22** 10:22 Ezhek 36:25; Ef 5:26 **10:23** 10:23 3:6 **10:24** 10:24 13:1 **10:26** 10:26 6:4-6 **10:27** 10:27 Ezay 26:11 **10:28** 10:28 Nəw 19:15; 2Kwər 13:1 **10:29** 10:29 2:3; 5:8; 9:12; Mt 12:31 **10:30** 10:30 Nəw 32:35, 36 **10:32** 10:32-34 6:10 **10:33** 10:33 1Kwər 4:9 **10:34** 10:34 11:26; 13:14 **10:35** 10:35-36 3:6; 6:11-12

Sa nzanay, ta ndaṅwəy zhəmə tərəṅw na dza Hyala. ³⁶ Wəzə na ghwəy mbay sə'wati kwəma ta mbə ghwəy dza kwa kwəma kwa kwəma. Ta mbə ghwəy mbata mənə na dī Hyala va kwəma ghwəy mananta. Ma tsəghay, a ghwəy dzaa kwəməvə shi gəzəkə Hyala bəṅwəy wəzə ni. ³⁷ Sa nzanay, a Hyala gəzəkə mbə Zliya nṅə, a kəy:

Ndal tərmbə vəghwəw, jəwə tsətsə tərmbə na,

ntsaa dzaa vaa səəkəy, ta səəkə dza na, ka dza naa dzamti vəghwəw.

³⁸ Mbəzlee dzaa mbay dzəghwa kwəmee kala hazləni mbə nefer shiy, tə mbərkə sa ndara ghəshi nefer shi dza ghəshiy

kwəməvə piy tsaa kərə ma.

Ma mba'a kə tsahwəti ndə dzaa tiy mbə shi,

mba'a zhəyəy ləy hwəməy,

ka dzee vəshi ta kwəma ciw, kə.

³⁹ Na na ghwəmməy, mbəzliy zhəghətəvashi va zhəy ləy hwəm kwa kwal Hyala ta zashi nza ghwəmməw. Mbəzliy bənavə nefer shi kaa Hyala nza ghwəmmə. Ma tsəghay, a Hyala dzaa ndammə piy tsaa kədi ma.

11

Mbəzliy niy bənavə nefer shi kaa Hyala kwatəṅa

¹ Ntsaa bənavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa sənay lə katan, a shi ndəghee va va Hyala dzaa mənishi, kə. Aa sənay, shi nashi ma na vay, a ghəshi tiba, kə.

² Tsəgha niy bənavə mbəzli kwatəṅa nefer shi kaa Hyala, mba'a Hyala faltishi.

³ Sa bənavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Hyala sənay ghwəmmə, lə gəzə kwəma nṅə ngati Hyala ghwəmə lə hidī pə ghwəmmə. Di naa gəzəy, shi nashi ghwəmmə ni na, lə shi nashi ma ghwəmmə ngatishi Hyala.

⁴ Sa nzana mba'a *Abel bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha sləniy na shiy kaa Hyala, ka tanəti ni *Kayən. Sa bənavə na

nəfə tsa ci kaa Hyalay, mba'a Hyala fəy ka ntsaa dzaa dzəghwa kwəma nṅə kala hazləni tiba. Mba'a Hyala zləbavə shi bənavə Abel, mba'a ghəshi təbanati kaa Hyala. Ya tsəgha mətīy Abel, sa bənavə na nəfə tsa ci kaa Hyalay, kwal tsa wəzə tsaa cimmə na ndatsə.

⁵ Sa nzana mba'a Henəkwə bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha bəhwə Hyalaa dzəmə ghwəmmə, ghəci ghwəla ta mətī. Ndə tibaa zhəkəə nay, sa nzana mba'a Hyala bəhwəə dzəkə ghi tsa nṅəw. Aa tsaslita kwa Zliya Hyala: «Ghala vəghwə tsaa niy nza Henəkwə tikə tə hidīy, ntsaa mənə shiy təbanta kaa Hyala niy nza na» kəm. ⁶ Mba'a kə ndə bənavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa təbanta kaa Hyala. Tsahwəti kwal tiba ta təbə kaa Hyalaw. Ndə kəə dī kətīvaa dzəvəgha Hyalay, a kə ndə zləbavə lə katan: «A Hyala tiba» kə ndə, mba'a sənay, a Hyala dzaa bənavə zhəmə shi kaa mbəzliy pəla kwal tsa nṅə, kə.

⁷ Sa nzana mba'a *Nəwe bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha niy zləbavə na kwəmaa niy gəzanakə Hyala: «Ta ghwənīkə yam dzee tərəṅw ta zamti mbəzli. A pə gha mənəti kwambəwal» kə. Ya tsəgha niy nashi ma Nəwe shi vay, aa niy dīti fəti ta kwəma gəzanakə Hyala. Mba'a niy ngati kwambəwal, mba'a ghəshi dzəmbəshi lə mbəzli ci gwanashi. Mba'a ghəshi mbəlishi va yam va. Sa nzana mba'a ghəci bənavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa bəkə ngwəvə Hyalaa dzəkən nihwəti mbəzli tə hidī. Mba'a Hyala fəy ka ntsaa dzaa mbay garə kwa kwəma nṅə, kala hazləni tiba.

⁸ Sa nzana mba'a *Abərahəm bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala, va tsəgha niy dīvə na fəti ta har tsa Hyala. Mba'a dzay dzəti nihwəti hidī dī Hyala va bənci ka shi ci. Aa madīy kala sənashi ma hidī va ghəci, mba'a tsəhəy. ⁹ Sa nzana mba'a ghəci bənavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa niy zləbavə nṅəyəy ka ndə səəkə səəkə tə hidīy niy gəzəkə Hyala va bənci. Sa niy kafə na tə tsahwəti pi ta dzəti tsahwətiy,

mbə *Gaska niy nzəy na. Kar *Izakə ghəshi lə *Zhakwapə, shiy niy gəzəkə Hyala va bənsi hidī va kwərakwəy, mbə Gaska niy nzəy ghəshi dība. ¹⁰ A Abərahəm zləbavə nzəy mbə *Gaska, sa nzana mba'a fəy ghən ta məlmə dikə na va ngati Hyala. Məlmə dzaa ngəzla ma.

¹¹ Tə sa bənavə Abərahəm nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha kwəməvə na kwal tsa yakə Izakə kwa *Sara, ya tsəgha niy nza naa jīna, dzəghwa gwa'a gwa'a Abərahəm niy halantəvay, kala gar zhini ghəciy yakə zəghwə nza. Tsəgha mənta na, sa sənay na: «A Hyala dzaa mbay mənti kwəma gəzəkə na, sa sla ma na dzərvə» kə. ¹² Ya war tsəgha niy nza Abərahəm nja ntsa məti məti tsa va hali ghala pətsa vay, aa niy kwəməvə jīhiy dān tərən w tikə tə hidī ndəba sasərkwəhi dzəy tə ghwəmə, lə nja ndarghə kwa həl, pə gha. Kala gar mbə ndəə bəlatishi.

¹³ Dzəghwa mbəzli va gwanashi ki, mba'a ghəshi bəkwəshi, war lə nəfə tsa shi va bənavə ghəshi kaa Hyala. Ma ghəshi ta na nashiy, niy kwəməvə shi wəzə ni va gəzəkə Hyala ta bənsi ghəshiw. War ə na naa nashi ghəshi shi va ghəshi ghwəlashi kərakə, mba'a ghəshi vəshishi ti shi. A ghəshi niy sənay, na nashiy, ka məlmə, lə ka səkə səkə gə ghəy tikə tə hidī ni, kə ghəshi. ¹⁴ Mbəzliy gəzə kwəma va tsəghay, ə citəpə ghəshi na, mbə pəla ni shi hidī na ghəshi ka ni shi, kə ghəshi. ¹⁵ Mbala na ghəshi niy nza mbə zəzə ni səvəri ghəshi va hidī mbə shi nzay, a ghəshi niy dzaa kwəməvə kwal tsa zhəghəvaa zhəti shi nza. ¹⁶ Ma dza ghəshi na shi ki na, wəzəba ni tərən w ni va hidī dza ghəshi ta kwəməvə məba mə ghwəmə ghəshi mawti kən ni tikə. Va tsəgha ha'wə ma Hyala ghəshiy har slən tsa nzə. «Hyala ghəy» kə ghəshi. Sa nzana mba'a ghən zə gwəmanamtishi na shi məlmə dza ghəshiy nzəy mbə.

¹⁷⁻¹⁸ Va sa bənavə Abərahəm nəfə tsa ci kaa Hyala zləbati na kəsəvə zəghwə ci Izakə ta ta Hyala li. Ya tsəgha niy gəzanakə Hyala kaa Abərahəm: «Mbə Izakə dza ghaa kwəməvə jīhiya» kəy, sa dəw Hyala və ta nighə kwəma ci, nda nza naa dī fəti və na, a Abərahəm niy zləbavə slənəy kaa Hyala. Ya tsəgha niy nza Izakə kwətīnəy və. ¹⁹ Sa nzana mba'a sənay a bər ci va Hyala ta mbəə zhanakati Izakə mbə məti, kə. Va Abərahəm naci, njasa niy mətīy zəghwə ci va, mba'a Hyala zhanakati mbə məti na.

²⁰ Sa nzana mba'a Izakə bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha təfanatishi na miy kaa kar Zhakwapə ghəshi lə *Ezaw njasa niy sənata na kwəmaa dzaa məniva li shi.

²¹ Sa nzana mba'a Zhakwapə bənavə nəfə tsa ci kaa Hyala ghala pətsa niy dza na ta mətīy, aa təfanakənsi miy kaa ndərazhi *Zhezhefə bakanashi. Mba'a garəy tə gəta ci ka fal Hyala.

²² Sa bənavə *Zhezhefə nəfə tsa ci kaa Hyalay, aa niy gəzanakə kaa ka Izərayel ghəci ndəkwə ta məti. Ta səvəriwəy dza ghwəy mbə *Ezhipətə taa nza, kə. Mba'a gəzanakəshi njasa dza ghəshiy mənī lə 'yesler ci, sa ka na mətīy dība.

²³ Sa nzana mba'a mbəzliy yakə *Məyizə bənavə nefer shi kaa Hyalay, sa yakə ghəshi Məyizə mba'a ghəshi nay ka zəghwə wəzə na, kala hazlənishi ma ghəshi, mba'a ghəshi dzəghwashi kən kwəma gəzəkə mazə ka Ezhipətə, mba'a ghəshi mbələy tir mahkan.

²⁴ Sa nzana mba'a Məyizə bənavə nəfə tsa ci kaa Hyalay, sa kəliy na na kala zləba ma nza ka zəghwə zha mazə ka Ezhipətə ghəci. ²⁵ Wəzəba sa ngəra'wə kwasəbə mbəzli Hyala Məyizə dīti kən mənī wahə ta vici jəwə tsətsə kəy mazə mbə *kwəma jikir na. ²⁶ Mba'a təkəti, tərən wba tə ngəra'wə tsa dza ndəə sahəvə va dəghar tikə tə hidī njasa *Kəristəw va, dza bama nza, kən shi dza naa kwəməvə gwa'a

11:10 11:10 13:14 **11:11** 11:11 Ghava 17:19; 18:11-14; 21:2; Rm 4:19-20 **11:12** 11:12 Ghava 15:5 **11:13** 11:13 11:9; 13:14; Ghava 23:4; 47:9; Cem 39:13 **11:16** 11:16 13:14; Səvəri 3:6; Mt 22:32 **11:17-18** 11:17-18 Ghava 21:12; 22:1-14; Zhk 2:21 **11:19** 11:19 Rm 4:17 **11:20** 11:20 Ghava 27:27-29, 39-40 **11:21** 11:21 Ghava 47:31-48:20 **11:22** 11:22 Ghava 50:24-25; Səvəri 13:19 **11:23** 11:23 Səvəri 1:22; 2:2 **11:24** 11:24 Səvəri 2:10-12 **11:26** 11:26 12:2; 13:13

gwa'a mbə hidfi ka Ezhipətə, kə. Va sa nzana, mbə fə ghən ghəci ta shi dza Hyalaa bānci kwa kwəma.

²⁷ Sa nzana mba'a bānavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha mbay naa zlashi hidfi ka Ezhipətə ka dzay, kala hazləni ma ghəci va sati nəfə tsa mazə. Kala gwərgwərə ma ghəci ya jəw nžə, njasa nzana garrə ghəci nata Hyala mbata ma məndiy nata tifa kwa kwəma ci mbə ndəghwə. ²⁸ Sa nzana mba'a Məyizə bānavə nəfə tsa ci kaa Hyala va tsəgha 'wakə na *makwaghwa Pakə, mba'a gəzanshi kaa ka Izərayel, a ghəshi slasla shiy, ka bābasli miymiy shi vaa dzəti miy ceker shi gwa'a, vantaa *ndə kwal tsa Hyala tsa nza kwal bəkwəpə və səəkəə dzakə ghi tsa shi ta bəkwə ni shi Cikwahi key ghyeghyer shi.

²⁹ Sa nzana mba'a ka Izərayel bānavə nefer shi kaa Hyala va tsəgha slavərivashi yam kwa həl tsa ghəm tsa, war həlasəŋ, dzəghwa mba'a ghəshi tanəshiy dzəvərishi nja dzar tə hidiy ghwəlishi. Ma sa dī ka Ezhipətə mənī tsəgha na, mba'a yam zhəkəshiy pahwəshi.

³⁰ Sa nzana mba'a ghəshi bānavə nefer shi kaa Hyala, va tsəgha ngəzlay kələm tsa tsəbay məndi məlmə Zherikwə li, sa dəzlay ghəshi kələm tsa va mbə vici mbərfəŋ, ma tə kwa mbərfəŋa vici na, mba'a kələm tsa va ngəzlay. ³¹ Sa nzana mba'a *Rahabə mali mbə ghi kwa ghwərghwər bānavə nəfə tsa nžə kaa Hyala, va tsəgha zləbavə na ka'wəti mbəzli ka Izərayeləə səəkəshi ta nighe kwəma mbə məlmə va, mba'a mbəliy shi. Va tsəgha niy paslamti ma ka Izərayel kwasəbə mbəzliy niy dī ma fəti va ta kwəma Hyala.

³² Njaa dzee niy dzəkən nihwəti mbəzli kwatəŋa kia? Vəghwə vəya gar gəzə kwəmee dzəkən ka sla ngwəvə nja kar *Zhədiyəŋw, *Barakə, *Samsəŋw, *Zhefəte mba'a mazə *Davitə ghəshi lə

*Saməyal, mba'a nihwəti ka gəzə kwəma Hyala kwərakwə bā kiw. ³³ Sa nzana mba'a mbəzli va bānavə nefer shi kaa Hyala va tsəgha niy mbay ghəshi mbəz, ka zəmantī hidfi nihwəti mbəzli gwa'a gwa'a, ka mənī mazə dzəkən mbəzli dza lə kwal tsa katəŋ tsa. Mba'a ghəshi kwəmavə shiy niy gəzəkə Hyala bānsi. Sa ka məndiy kasambəshi mbə zhəlhiy, mba'a ghəshi kalay miyedemer zhəlhi va. ³⁴ Dza mba'a ghəshi shirkwamti ghwə pəhəy məndi, ngad ngad na ta ndishi li. Sa ka mbəzliy pəlashi ta bəkwəshi lə kafa'i na, mba'a ghəshi mbəlishi. Mbəzli daw daw bərēci ni ghəshi ngar na, dzəghwa mba'a ghəshi kwəmavə bərēci shi va Hyala. Mbəzliy bənivə mbəz ka mbay tərəŋw tərəŋw ghəshi mənishi. Mba'a ghəshi təhanavə bali kaa ka sawji mbəzli pa ghəshi li shi gwa'a.

³⁵ Sa niy bānavə nihwəti mi'i mbəradzə nefer shi kaa Hyala niy zhananakatishi Hyala mbəzli shi mbə mətī, ka nashi ghəshi.

Nihwəti mbəzli kwatəŋa vay, war ngərə'wə niy sanshi məndi tərəŋw, ka bəbəkəwəshi, ta mbə ghəshiy zlatə nəw kwəma Hyala. Dza ghəshi na, kala ya ma ghən tsa shi ghəshi nashi, va na tikə mətī. Ta mbə Hyalaa zhanakatishi mbə mətī, ta dza ghəshiy kwəmavə piy tsaə gwəramti wəzə. ³⁶ Mbəzliy niy bānavə nefer shi va kaa Hyala, ka 'wəshi nihwəti mbə shi, ka di'wə nihwəti lə ghwəda, ka tsashiy dzəghwa dəŋw, ka kəəsəshiy dzəghwa fərshina. ³⁷ Ka jaja'wə nihwəti lə hərəzli bakwamtishi. Ka nžərə nihwəti mbəzli mbə shi lə hwa bakə mbə bakə mbə. Ka bəkwə nihwəti lə kafa'ihī, niy mənī məndi li shi. Ka nihwətiy dzay, ka dza kwaḃa, ka dza kwaḃa, lə kwəbənəŋ hwətahi kwəy ya shi tənkesli kən ghən shi, sa kama shiy və shi. Ka məndiy dzay, ka sanshi ngərə'wə, ka irəshi. ³⁸ Niva mbəzliy, sa shi niy nza nžəy tsa tə hidiw. War təwrə niy təwrə

11:27 11:27 Səvəri 2:15; 12:41 **11:28** 11:28 Səvəri 12:1-14 **11:29** 11:29 Səvəri 14:21-29 **11:30** 11:30 Zhə 6:12-21 **11:31** 11:31 Zhə 2:11-12; 6:21-25; Mt 1:5; Zhk 2:25 **11:32** 11:32 KaSlaNgw 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sam 16:1-1Mezh 2:11; 1Sam 1:1-25:1 **11:33** 11:33 KaSlaNgw 14:6-7; 1Sam 17:34-36; Dani 6:1-27 **11:34** 11:34 Dani 3:23-25 **11:35** 11:35 1Mezh 17:17-24; 2Mezh 4:18-37 **11:36** 11:36 Zher 20:2; 37:15 **11:37** 11:37 2NəMezh 24:21 **11:38** 11:38 1Sam 13:6

ghəshi dzar mbə gamba nja 'yegwer, lə dzar mbə dəlegwigwi. Ka hihi dzar mbə ləgwə lə dzar kwa ke'wer.

³⁹ Ma mbəzli va gwanashi kiy, mbəzliy niy banavə nefer shi kaa Hyala niy nza ghəshi. Dzəghwa mba'a Hyala vəshita tərənw ta mbəzli va ki. Ya tsəgha nza kiy, kwəməvə nashi shi wəzə ni va gəzanakəshi Hyala bānshi ghəshi na shiw. ⁴⁰ Va wa mənta na tsəgha kiy, tə sa nzana mba'a Hyala tarəkə bəmmə niy gwəramti wəzə va shiy ngəmmə kwərakwə li shi. Ma dī na gəzəy, a Hyalaa dī ghwəmmə kwəməvə shiy kwa pətsa kəray ghəshi gwanammə li shi.

12

Tə Yesəw pə ghwəmmə fati mətse ghwəmmə

¹ Ghwəmmə sana sənənva kiy, war dəzlətsəbə tsəbayəmmə dan tsa mbəzliy banavə nefer shi kaa Hyala kwatanata. Ghəshi ndəghammə na fəti ta mbə ghwəmmə banavə nefer ghwəmmə kaa Hyala kwərakwə. Ghənzə tsəgha kiy, zhəghanavə hwəm ghwəmmə kaa shiy dzaa kəriyəmmə ghwəmmə mbə nəw kwal Hyala tsa ghwəmmə gwa'a gwa'a. Zhəghanavə hwəm ghwəmmə kaa *kwəma jikir na va ka ghwəmmə dərə maa tərəə dzəmbə. A ghwəmmə mbəə jihəva ta kəsli bali dzati kwa kwəma, ta tsəhə pa' tə kwa kərəkə, kala dza ghwəmməə dali ma. ² War tə Yesəw njasa nzana va pə ghwəmmə fati mətse ghwəmmə na ghwəmmə. Tə mbərəkə Yesəw tsa va banavə ghwəmmə nefer ghwəmmə kaa Hyala, ghəci dza naa kəətimmə ta kərkamti banta nefer va ghwəmmə. Yesəwəy, aa yivə sə'wa ngəra'wə, ghala danwə məndi vaa dzəvəgha tsəm ta pəəsli, kala ghəranci ha'wə va gəla mətī tsəgha na va vəgha tsəm. Tə sa nzana, mba'a ghəci zəzətīy dzəkən shi dza Hyalaa bānci ta vashānci nəfə tsa ci. Məba na mənəzəy vəgha Hyala tə pi mazə tsa nza.

³ Təkətim dzəkən Yesəw di, nighəm njasa sə'wahwə na ngəra'wə tsa niy sancī mbəzliy mənī kwəma jikir na. Ava tsəgha təbə na kwəma vaa kəətitənwəy, ta sə'wa ngəra'wə nja ghəci nza kwərakwə. Ka təbə ghwəy zhiniy fə daw bərēciy dzəti ghən tsa ghwəyəw. ⁴ Sa nzanay, mbə mbəz tsa mbəz ghwəy va lə kwəma jikir nay, ntsaa mətīy tība mbə, mbə ghwəy diw. Njana nzana tsəghay, ka mənī daw bərēci ghwəy ma. ⁵ Ə zamti ghwəy ghən ta kwəma gəzəkə Hyala va, ta mətsehəmmə bərēci na? Njasa ka didi vaa gəzə kwəma kaa zəghwə ci gəzammə na kwəma, ma kəy:

«A Zəghwee, war mba'a kə Hyalaa sləkənaa inay, ə pə gha zləbavə.

Ka bə nəfə ghaa dzəkən ghənzəə nabəna ma.

⁶ Sa nzanay, ə ka kwa sləkəpəə i ntsa dī na,

də'wə ka naa də'wə ntsaa mənīy ka zəghwə nza» kə.

⁷ Njana nzana tsəghay, sə'wa pə ghwəy sə'wa ngəra'wə. Ngəra'wə tsa va cīnwəy na nza tsa nza ghwəy ka ndərazhi Hyala. Kwəmaa tsava zəghwə tība mba'a dəy və na, kala dza dəy tsa vaa iya? Ghəci tībaw. ⁸ Va tsəgha i Hyala ndərazhi nza gwanashi, ma kala inwəy kəy, ndərazhi nza nza ghwəyəw. Ndərazhi kwa tsa nza ghwəy. ⁹ Zəzəvəm njasa ka dəhimmə tikə tə hidīy immə di, war mbə danishi fəti ghwəmməə nza ngəshi tsəgha. Hanaba Dəmmə Hyala mə ghwəmə ki pə ghwəy ki na. Fəti pə ghwəmməə di və tərənəw, ta mbə ghwəmməə kwəməvə piy tsa kərə ma. ¹⁰ Dəhimmə tikə tə hidīy, ta vəghwə jəwə ka ghəshiy immə njasa dī nəfə tsa shi. Ma dəmmə tsa mə ghwəmmə naci, ta wəzə tsa ghwəmmə immə na, ka kəətimmə, ta mbə ghwəmməə nza ka mbəzli dəwdəw nja ghənzə, ta kwa ndimndim. ¹¹ Ghala pətsa ka na vaa imməy, nja kwəma 'yahə'yahə na ka ghwəmmə favə, kala vəshi va ghwəmmə. Ma ntsaa sə'wati kwəma vay, ləy hwəm na aa taa sənay wəzə tsa kwəma va,

kwəmaa təbanta kaa Hyala dza naa mənı, ka bancı zərkə ghənzə taa nza.

Kwəma ka məndi mənı məhərli dzəkən

¹² Ghwəy ghwəy shiy nəw kwəma Yesəw kiy, jihəvam, pəlhəm, pə ghwəy satıñwəy ta dza kwa kwəma kwa kwal Hyala. ¹³ War kwa kwal tsa tidid tsa, pə ghwəy dza. Əntaa mbəzliy cigəzlanə bəti tərə ma, wəzəba mbəlishi ghəshi na, ma nza ghəshi garəshi wəzə kwa kwal Hyala.

¹⁴ Pəlam kwal tsaa kwəməvə zərkə kwa jipə ghwəy lə mbəzli gwanashi, zhini ka pəla mənıñwəy ka mbəzli dəwdew ni. Sa nzanay, war ntsa dəwdew tsa na saa dzaa nay Ndə sləkəpə lə mətse ci. ¹⁵ Məntim məhərli vantaa ndə mbə ghwəy ya kwətiñ təhwəlay kwəməvə wəzə hwər tsa mənı Hyala va ta mbəzli. Məntim məhərli vantaa ndə mbə ghwəy dzaa mənıy nja kəslifi darə 'yaghwəkə na, ka na dza na, ka kəli, ka sanshi ngəra'wə kaa nihwəti mbəzli lə darə ci va. ¹⁶ Dibay, məntim məhərli vantaa ghwəy dzaa mənı kwəma ha'wə ha'wə na. Nəghətaa ghwəy fati ndərə tə shi wəzə ni ndañwəy Hyala nja shi gəmgəm ni, njasa niy mənı *Ezaw va ma. Sa dza nay, mba'a panavə dikə Məkaji tsa nzana kaa məsakən tsa ci *Zhakwapə, war ta zəmə dafa kwətiñ səfa ci gwa'a tsəgha.

¹⁷ Dza ləy hwəm diba kiy, a ghwəmmə favə njasa niy zhini naa pəla təfə miy tsa dəy lə bərçi, dza tərəh ghəci tərhay. Ya tsəgha niy nzana, lə wahəta Ezaw niy zhiniy zhimbəyəy, niy mbay dəy zhiniy zhəghanti kwəma gəzəkə na kwa kwəma Hyala ghwəlaw.

¹⁸ Na ghwəmmə dəlagwa dzammə ghwəmmə naa dzəvəghay, dəlagwa tikə tə hidı gar ndəñwata mənı njasa niy basəshi hwəlfə ka *Izərayel va ta səfa nzə kwatəna naw. Dəlagwa *Shinay niy basəshi ghəshi va ta səfa nzəy. A ghəshi niy nata ghwə mbə tsə mbəba birəw birəw birəw, mba'a ghəshi niy

nata kwəsli tərəñw tərəñw na məba, kalaa nza wañ pi tıba. Mba'a ghəshi favə səpapəli mbə gaka nja dərazli van.

¹⁹ Mba'a ghəshi favə gaka təlimə, mba'a ghəshi favə məli Hyala mbə 'wanə. Dza mba'a hazləni niy kəsəvəshi. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə cə'wə Hyala va nəghətaa ghənzə zhiniy gəzanshi gəla kwəma va. ²⁰ Sa nzana 'yahə'yahə kwəma nzə va və shi. Ma kə Hyala na: «Mənim məhərli, mba'a kə ndə, ya dəbəkə kwəfaghata dəlagwa vay, mba'am pə'wanti lə hərəzli, paslamti» kə. ²¹ Kay, shiy niy nashi ghəshi vay, tərəñw niy dzamti ghəshi her shi, lə *Məyizəy ka gəzə: «Tapə yən dzəmbəra mbə gwərgwərə va hazləni» kə.

²² A na na ghwəy na ghwəy kiy, ta səfa dəlagwa har mənıy «Dəlagwa *Shiyañw» səəkə ghwəy garəñwəy. Mə pətsa nza məlmə Hyala kwa bəpə piy. Məlmə nə mənı: «Məlmə Zherəwzalem mə ghwəmə» kə mənı. Mbə məlmə va ka vərəm tsa ka kwal Hyalaa basəva gwa'a gwa'a. Ka fal Hyala ghəshi lə vəshi. ²³ A ghwəy jakəñwəy lə kwatəna ndərəzhi Hyala, shi tsaslıti na slən tsa shi və mə ghwəmə, səəkə dzəmbə dəvə Hyalaa dzaa sla ngwəvə ntsa tə hidı gwa'a gwa'a səəkəñwəy ghwəy. A ghwəy tsəhəñwəy kwa kwəma mbəzli dəwdew ni va Hyala, dı naa gəzəy, məcakwə mbəzliy tsəhəshi mə ghwəmmə va Hyala. ²⁴ Dzəvəgha Yesəw səəkəñwəy ghwəy. Ghəci ndə dimə ghən tsa kwa jipə Hyala lə mbəzli, li slati Hyala yəwən *sla kiri tsa slati na lə mbəzli tə mbərkə miymiy ci shikəshi. Ni Yesəw va miymiy shəkati mənı tə hidıy, a ghəshi tañamti ni *Abel va miymiy niy nza.

²⁵ Nana kiy, wəzəba mənı ghwəy məhərli wəzə ta dı fəti ta kwəma gəzəñwəy Yesəw. Ma mbəradzəy, mbəzliy niy dı ma fəti va Məyizə tsaa niy gəzəpə kwəma Hyala va tikə tə hidı niy. Tərəñw niy sahwə ghəshi ngəra'wə.

12:12 12:12 Ezay 35:3 **12:13** 12:13 Fir 4:26 **12:14** 12:14 12:11; Cem 34:15; 1Kwər 7:15 **12:15** 12:15 Nəw 29:17; Gal 1:6 **12:16** 12:16 Ghava 25:29-34 **12:17** 12:17 Ghava 27:30-40 **12:18** 12:18-19 Səvəri 19:16-22; 20:18-21 **12:20** 12:20 Səvəri 19:12-13 **12:22** 12:22 13:14; Gal 4:26; ShiZhñ 5:11; 21:2 **12:23** 12:23 Lk 10:20
12:24 12:24 8:6; 9:12; Abel: Ghava 4:10 **12:25** 12:25 6:4-6; 8:1; Səvəri 20:22

Hanaba ghwəmmə ki, ka ghwəmmə mbəlimmə va ngəra'wə ghwəmmə kala dzaa dī fəti kaa Yesəw ghəci tsa gəzəmmə kwəma səəkə mə ghwəmə na? ²⁶ Ghala pətsaa niy gəzə Hyala va kwəma kaa ka Izərayeləy, a hidī niy mənəkədihi. Sana kiy, mbə zhini naa gəzəmmə ndatsə: «Ta zhini dze mənəkədihi shiy kwətiŋ səfa dība, ka dza naa nza kwataka hidī shi dze mənəkədihi gwa'a tsəghaw, lə ghwəməta dza naa nza» kə. ²⁷ Mbə kwəma gəzəkə na va, nə na: «Ta zhini dze mənəkədihi hidī, kwətiŋ səfa dība» kəy. Ta kwəfəghə dza shi ngati na gwanashi, ka zamtəvashi dī naa gəzə. War shiy kwəfəghəshi ma dza naa tərə ta kwa ndimndim.

²⁸ Njana nzana mba'a Hyala dzaa ndammə pətsa sləkə na kwəfəghə ma kiy, mananta 'wəsa ghwəmmə, fal ghwəmmə lə nəfə kwətiŋ, ka mənī shiy təbanta, ka hazləni və, ka ha'wə ti. ²⁹ Na katanəy, ma Hyala ghwəmmə na nəw ghwəmmə kwəma nzə na, nja ghwə na, war ka tsə də'wə ghən tsa nzə birəw birəw. Ta mənī ngwəvə dza naa dzəkən mbəzliy mənī kwəmaa təbanta ma.

13

Njasa ka mbəzli mənī ta mbəə təbanta kaa Hyala

¹ Ə pə ghwəy dīva kwa jipə ghwəy nja ngwarməmə mbə nəw Yesəw *Kəristəw. ² Əntaa ghwəy zlay ka'wə ndə məlmə lə wəzə, ka fanci gwəci tsa ci kəghi tsa ghwəy ma. Ava tsəgha mənti nihwəti mbəzli niy nza, dzəghwa ghəshi mba'a ghəshi ka'wəti mbəzli wəzə mba'a ghəshi fənəyshi gwəci tsa shi, kala sənashi mbəzli va ghəshi. Mbalaa ka kwal Hyala na shi va. ³ Zəzəm dzəkən mbəzli kasaghwa mənī kwa fərshina, war njasa nza ghwəy kwa fərshina va li shi kwərakwə. Zəzəm dzəkən mbəzli

ghəzlitim, njasa nza ghwəy li shi jakə tə ghəzli ghəzlitishi mənī va dība.

⁴ Ya wa ndəy, ə kə fati bamaa dzəti kwəma gəzə Hyala vaa dzəkən bəva. Mbəzliy bətəvashiy mba'a ghəshi ndəghwəti jakəva tsa shi dəwdəw. Sa nzanay, ta sla ngwəvə dza Hyalaa dzəkən mbəzliy məmənī ghwərghwər lə dzəkən mbəzliy mənī kwəma ha'wə ha'wə na.

⁵ Əntaa ghwəy dzaa banavə ghən tsa ghwəy kaa dī gəna ma, war vəshi pə ghwəy vəshi lə ni mbə dəvə ghwəy shiy. Sa nzanay a Hyala gəzəkə, a kəy: «Ma ghay, ka zlanə yaw ta kəətiŋa dze, ya hwəmba» kə. ⁶ Va tsəgha mbə ghwəmməə garəmmə, ka gəzə lə nəfə kwətiŋ, kala hazləni ma.

Hyala kwa sləkəpə na saa kəətira. Shiy tībē hazləni və shiw.

A shi dza ndə vaa məntəraa? pə ghwəmmə.

⁷ Zəzə tə ghwəy dzəkən mbəzliy niy 'wanəwəy kwal mbə kwəma Hyala, mbəzliy niy gəzanəwəy kwəma Hyala. Nighətim njasa niy nəw ghəshi kwal Hyala pa' va məti shi. A ghəshi niy banavə nefer shi kaa Hyala. Nja ghəshi pə ghwəy mənī kwərakwə. ⁸ Yesəw Kəristəw tsa sənay ghwəy vay, war ghəci va vay niy nzana ya kwatənə, ya ndatsə, ya pa' hwəmba na, ka zhəghəva naw. ⁹ Mənim məhərli wəzə vantaa ghwəy gwəravəə nəwhwə nihwəti hwəlfə kwemer bənīpə mənī va ghəngəhən ghəngəhən ni, mba'a ghwəy zlay kwal Hyala. Wəzəba ndammə wəzə hwər tsa məntəmmə Hyala va bərēci dzəmbə nefer ghwəmmə na. Nza ghwəmmə mbəə nəw kwəma Hyala ya pa' hwəmba. Shi zəmə zəmə mənī ka naa bə bərēci kaa nefer mbə kwəma Hyalaw. Mbəzliy nəwvə shi bənī mənī vaa dzəkən shi zəməy, shiy tīfa ghəshiy kəətishiy nzaw.

¹⁰ Ka ta Hyala *ka Zhəwifə va niy ghəra sləni mbə *Gaska Hyala niy nzay, ka

12:26 12:26 Səvəri 19:18; Azh 2:6, 21 **12:28** 12:28 13:14 **12:29** 12:29 Nəw 4:24 **13:1** 13:1 6:10; 10:24; 13:16; 1Pi 1:22 **13:2** 13:2 Ghava 18:1-8; 19:1-3; Zhəwbə 31:32; Rm 12:13; 1Tim 3:2; 5:10; 1Pi 4:9; 3Zhj 8 **13:3** 13:3 10:34; Mt 25:36 **13:4** 13:4 1Kwər 7:2-4; 1Tes 4:3-8 **13:5** 13:5 Nəw 31:6, 8; Flp 4:11-12; 1Tim 6:7-10 **13:6** 13:6 Cem 118:6 **13:7** 13:7 6:12; 1Kwər 4:16 **13:9** 13:9 Rm 14:2; Kwəl 2:20-22; 1Tim 4:3

zəmövə shi fə ghwəmmə ta ta Hyala ghəshiw. Di naa gəzəy, məti Yesəw va tə ghwəmməy, ka kəətishi naw, sa nzanay war kwəma jiji shi na sa fə ghəshi ghən ti. ¹¹ Ka dikə tsa mbə *ka ta Hyala ka Zhəwifəə dzay, tsəŋ bəvə miymiy saa dza səda tsa slantim ta dəvə ci, ta dzəmbə pətsaa gwəramti dəwdew va, ta bə shiy kaa Hyala, ta mbə Hyalaa pələta kwəma mbəzli jikir na. Ta na sliw tsa dəbəkə tsa vay, pərikə tə ngwəla, kala kama mbə məlmə ka məndiy ndanti. ¹² Ava tsəgha na məti Yesəw va kwərakwə ki, sa nzana mba'a məndi pəməkəvəri mbə məlmə ta pəəsli. Dza mba'a miymiy ci shəkəshi ta mbəə pələta kwəma mbəzli jikir na, lə ta mbə nəfə tsa mbəzli nza dəwdew. ¹³ Njana nzana tsəghay, zlata kwəma jiji ka Zhəwifə ghwəmmə, dzammə ghwəmməə dzəvəgha Yesəw. A ghwəmmə sə'wa ha'wə tsa va jakə li. ¹⁴ Sa nzanay, tsa ghwəmmə pi nzəy ta kwa ndimndim va ghwəmmə tikə tə hidī niw. Gəzliŋə kə ghən tsa ghwəmmə ta pi nzəy tsa dza Hyala ta bəmmə mə ghwəmmə. ¹⁵ Njana nzana tsəgha kiy, war fal pə ghwəmməə fal Hyala ya hwəmba tə mbərkə shi mənti Yesəw va tə ghwəmmə. Ka məjə'a ni ghwəmmə shi slaslanta ghwəmmə kwərakwə. Di naa gəzəy, fal Hyala ghwəmmə kwa kwəma mbəzli gwanashi ya hwəmba. ¹⁶ Əntaa ghwəy za ghən ta məni kwəma wəzə na ya hwəmba ma. War kəəti pə ghwəy kəəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy lə shi va ghwəy. Sa nzanay, ghənzə na slasla shiy təbanta kaa Hyala.

¹⁷ Danshim fəti kaa mbəzliy 'wanjwəy kwal mbə kwəma Hyala, ka məni kwəma cinjwəy ghəshi. Ghəshiy, mbə ndəghwə na ghəshiy dzəkən piy tsa ghwəy, sa nzanay, ta dəw kwəma dza Hyala və shiy dzəkən. War mba'a pə ghwəy mbə dənshi fəti wəzə kiy, ta ghəra sləni va dza ghəshiy dza lə vəshi. Kala dza pə ghwəy

dənshi fətiy, lə zhə kwa hwər dza ghəshiy ghəra. Tsəgha kə kiy, ka dza sləni shi vaa kəətitənjwəy ghalabaw.

¹⁸ Cə'wə pə ghwəy cə'wə Hyala ya hwəmba tə ghəy. A ghəy sənay mbəzli dəwdew nefer ni nza ghəy, sa nzanay, shi wəzə niy dī ghəy məni ta mbəə təbanta kaa Hyala ya hwəmba. ¹⁹ Ə cə'wənjwəy ya kwataka ta nee bəla difa, a ghwəy cə'wə Hyala tə ya, a ghənzə ndara kwal ta kwəməvə zhəghəvəe zhəvəgha ghwəy.

Cə'wə ntsaa tsasliiti zliya na

²⁰ A Hyalaa bə zərkəə dzəti hidī zhinikəmə Ndə sləkəmmə Yesəw kwa kwəli. Dzəghwa mba'a məniy ndə ndəghwə shiy tsa dikə tsa, ta ndəghwəpə, sa nzana mba'a mətiy tə ghwəmmə. Ma sa shəkəshi miymiy ciy, mba'a Hyala slati kiri tsa 'war'war tsa, ta kwa ndimndim lə ghwəmmə. ²¹ Kəətitənjwəy Hyala, a ghwəy mbəə ghərantə sləni wəzə na dī na. Ghənzə ghənzə Hyala də'wə ghən tsa nzə dza naa ghəra naa təbanta va sləni wəzə na mbə ghwəmmə lə bərçi Yesəw *Kəristəw kwərakwə. Dzəti Yesəw Kəristəw kə mbəzliy fə shəndəkə, ta pa' kwa ndimndim. *Amin.

Kwa kərnī gəzə kwəma lə səkwəpə

²² A ngwarməhira, ə cə'wənjwəy ya, zləbatim kwəma na lə vəshi mbə nefer ghwəy. Sa nzanay, kwəmaa dzaa mətsəhətənjwəy bərçi ta nəw kwəma Hyala na. Ma kwəma tsasliŋwəy ya na mbə zliya nay, kwəma biti naw.

²³ Ə dəe gəzanjwəy, a ghwəy mbəə sənay, nanay, a məndi pəlay zəməmmə Timəte kwa fərshina. Mba'a kə dzaa tsəhəy tikə vəghəe tanjanəy, ghəy li dza naa dza ghala pətsa dzee vaa madī ta nighənjwəy.

²⁴ Səkwətəram mbəzliy 'wanjwəy kwal gwanashi, mba'a mbəzli mbə nəw kwal Hyala gwanashi. Mbə səkwənjwəy na ngwarməhimmə tə hidī ka Itali kwərakwə.

13:11 13:11 9:7; SləniTaH 16:27 **13:12** 13:12-13 11:26; Mt 27:31-33 **13:14** 13:14 11:9-10, 13, 16; 12:22, 28; Flp 3:20; 2Kwər 5:6; 1Pi 2:11; ShiZhj 21:2 **13:15** 13:15 Ef 5:19-20; Cem 50:14, 23 **13:16** 13:16 Gal 6:10; Flp 4:18 **13:17** 13:17 Ezhek 3:17; SləniKY 20:28-31; 1Kwər 16:16 **13:18** 13:18 10:22; Rm 15:30; 2Kwər 1:12; SləniKY 24:16 **13:20** 13:20 zərkə: 12:14; Rm 5:1; 2Kwər 13:11; sla kiri: 8:6; miymiy: 9:12 **13:21** 13:21 Ef 2:10; Flp 2:12-13 **13:23** 13:23 Timəte: 1Kwər 4:17 **13:25** 13:25 Gal 6:18

²⁵ Məntənwəy zhəhwər tsa nzə Hyala
gwanənwəy ki. Tiba kərayee, nza ghwəy
nza.

Zliya tsasliti Zhakə Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Zhakə tsaa tsasliti zliya nay, zəmbəghəy Yesəw na, kə məndi. Ma kə də'wə ghən tsa ciy: «Yənəy, ndə ghəra sləni tsa Hyala mba'a sa Yesəw Kəristəw nzee» kə. Ləy hwəm sa mətiy Yesəwəy, a Zhakə tsa va niy məniy ka ntsa dikə tsa kwa jipə mbəzliy nəw Yesəw mbə Zherəwzalem (nighəm mbə zliya ka kwal Yesəw vəh 15:13-21, mba'a mbə Galatə 2:12).

Ghala pətsa tsasli na zliya nay, ghəci mbə Zherəwzalem na, kə məndi. Ta vəli kaa mbəzli Hyala ndanishi tə hidfi gwanashi tsasliti na. Mbə zliya nay, dzəkən sləni dza mbəzli Kəristəw məni kaa ghən tsa shi, lə na dza ghəshiy məni kwa jipə mbəzli tikə tə hidfi gəzə Zhakə kwəma. Mba'a kəə dfi gəzəə dzəkən kwəmay, lə shi tikə tə hidfi ka naa pəghə, lə shi sənashi ghwəmmə, nza məndi mbəə favə shi dfi na gəzə wəzə wəzə. Njasa pəghəti na va ghani ghwəmmə lə radzama mbə miy gədəw, mba'a lə ghwə(vəh 3:3, 6), zhini mba'a pəghəti nzəy tsa ghwəmmə tikə tə hidfi lə timbətimbəə zlərhəta va tibata (vəh 4:14).

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-8 Gəzə kwəmaa dzəkən sə'wa kwəma, mba'a dzəkən cə'wə Hyala lə nəfə kwətiŋ.

Vəh 1:9-11 Gəzə kwəmaa dzəkən ndə cicikwə lə ndə shiy tsa tərəŋw tsa.

Vəh 1:12-18 Dza kwama səəkə shiy hərə ndəa?

Vəh 1:19-27 Mba'a kə ndə favə gəzə kwəma Hyalay, ə kəə məni kwəma favə na va.

Vəh 2:1-13 Ka təra ghala ghwəy dzəghwa jipə mbəzli ma.

Vəh 2:14-26 Bə nəfə kaa Yesəw lə məni sləni wəzə nay, ka təhəva ghəshiw.

Vəh 3:1-12 Gəzə kwəmaa dzəkən ghani ndə ngəri.

Vəh 3:13-18 Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzli ka məhərli.

Vəh 4:1-12 Njasa dza mbəzli Kəristəw nzəy kwa jipə shi.

Vəh 4:13-17 pa' tə Vəh 5: 1-6 Gəzə kwəma kaa ka zhəghə dəvə lə ka gəna.

Vəh 5:7-20 Njasa dza mbəzli Yesəw sə'wa kwəma, lə njasa dza ghəshiy cə'wə Hyala kwa jipə shi, ka kəəti mbəzliy shikəshi kwa kwal Hyala.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Zhakə, ndə ghəra sləni tsa Hyala lə sa Ndə sləkəpə Yesəw *Kəristəw.

Ə səkwəe mbəzli Hyala gwanashi tihəvərivashi dzar tə hidfi gwanashi.

Njasa ka ndə sə'wa kwəma mbə ngəra'wə

² Ma nə ya kiy ngwarməhiray, mba'a kə ngəra'wə kəsəŋwəy ghəngəhən ghəngəhən kiy, vəshi pə ghwəy taa vəshi. ³ Sa nzanay, a ghwəy sənay, mba'a pə ghwəy bənavə nəfə tsa ghwəy kaa Hyala, pa' ghala pətsa dza ngəra'wə tsa vaa kərəy kiy, ta kwəməvə bərçi dza ghwəy ta sə'wa kwəma. ⁴ Nanzə kiy, məni tə ghwəy məhərli wəzə, əntaa ghwəy dali ma, sə'wa tə ghwəy, pa' tə kwa kərni ngəra'wə. Mba'a pə ghwəy mənti tsəgha kiy, mbəzli Hyala kərkamti kwəma dza ghwəy nza. Shiy tiba gar shəŋashi ghwəy taa nza tsəgha kiw.

Dəw shiy va Hyala lə nəfə kwətiŋ

⁵ Mba'a kə kwəma tənənati bərçi kaa tsahwəti ndə mbə ghwəyəy, dəw ghəci va Hyala, nza ghənəzə canati zəzə kwəma wəzə na, nza məni. Ta canati dza na. Sa nzanay Hyala bənci na shiy kaa ya tsamabə ndə ci, lə wəzə hwər tsa nzə. Ka ini ndəw. ⁶ Mba'a kə ndəə dəw shiy va Hyalay, lə nəfə kwətiŋ kəə dəwshi. Kala məni ma ghən bakə bakə. Sa nzanay,

ntsaa mēnti ghēn va bakə bakə ghəciy dəw shiy va Hyalay, yomyəm na nəfə tsa tsava ndə lə ghərakwəli ka safə vaa tsəkwə, ka dzar li kwakə, ka dzar li kwakə. ⁷ Tsa tsəgha tsa va ndəy, əntaa ghəci taa təkə na, e dzaa kwəməvə shiy mbə dəvə Ndə sləkəmmə, kə ma. ⁸ Sa nzanay, aa mēnti ghēn tsa ci bakə bakə mbə shi mēni na, kala garəy tə kwəma kwətiŋ mbə nəfə tsa ci.

Gəzə kwəmaa dzəkən ndə ndərma, lə ndə shiy

⁹ A ngwarməhira, a kə ndə ndərma tsa mbə nəw Yesəw *Kəristəw vəshi tərəŋw, sa nzana mba'a Hyala taa kafakati. ¹⁰ Ndə shiy tsa mbə nəw Yesəw kwərakwə ɓa na, a kəə vəshi tərəŋw, sa nzana mba'a Hyala zhəghəkəy ləy hwəm. Nanzəy, ta mətiiy dza ndə shiy njasa ka mbərə ghwə vaa ghwəlita tə gamba. ¹¹ Sa ka viciy madita ta mbərə lə bərçiy, ə ka kəslifi shiy ni'wə. Ma mbərə ghwə ti shi na, ka shikə tsəgha. Ka nza məgəla ti ghwəlaw. Ava tsəgha dza ndə shiy nza, ghala pətsa ka na kəslimbə ghən kən kwəma shi ci, mba'a dzaa mətiiy, njasa ka mbərə ghwə vaa ghwəlita.

*Dza kwama səəkə shiy həərə ndəə dzəmbə *kwəma jikir naa?*

¹² A ngwarməhira, ə gəzəŋwəy ya, ma ntsaa sə'wati ngəra'wə va ghəci kəsay, kala zhəghanavə hwəm kaa Hyalay, ə kəə vəshi tərəŋw. Sa nzana mba'a kə sə'wamti gwa'ay, ta kwəməvə zhəmə ci dza naa dza. Ghənzə na piy tsaa kədi ma, sa gəzəkə Hyala va ɓanshi kaa mbəzli nze dī na. ¹³ Mba'a pə gha tərəŋaa dzəmbə mēni jikirəy, əntaa gha dzaa gəzə na: «Hyala məntəra na» pə gha ma. Sa nzanay shiy tifa gar həərəti Hyala ta mēni jikirəw. Ghənzə də'wə ghən tsa nze ɓa na, ka həərə ndəw. ¹⁴ War shi təkə ndəə dzəkən shi, ka səkwa nzəghə ci ti shi, ka naa ngədi ndə mbə nəfə tsa ci ta mēni *kwəma jikir na. ¹⁵ Ma sa ka nzəghə ndə va mətəhəta dikə ki na, irətə ndə

mbə mēni kwəma jikir na ki. Dzəghwa sa ka jikir mətəhəy na, mba'a ɓanakə mēti, mba'a piy tsa ci zay ki.

¹⁶ A ngwarməhira dēe ni tərəŋw ni, ghənzə tsəgha kiy, əntaa ghwəy taa zəzə va Hyala səəkə bəzə kən ghəy, pə ghwəy ma. ¹⁷ War shiy gwəramti wəzə, shi kama fəti tar bəla shi na shi vəlimmə Hyala səəkə mə ghwəmə. Ghənzə saa ngati kar vici lə tir mba'a sasərkwəhi mə ghwəmə. Ta na nanzəy, ka mbəərəva na nja vici, ka səəmə, ka pəkw mba'a zlanwəy mbə kwəsliw, war waŋ pi na gwa'a tsəgha na nanzə. ¹⁸ Hyala də'wə ghən tsa nze tarəvə na ndammə piy tsaa kədi ma səvəri mbə kwəma nze gaga na, ta mbə ghwəmməə nzaa kwa taja mbə shi ngati na gwanashi.

Mba'a kə ndə favə kwəma Hyalay, ə kəə mēni njasa gəzəkə kwəma va

¹⁹ A ngwarməhira, fəti tə ghwəy ghən ta kwəma dze na ta gəzə wəzə wəzə! Mba'a kə mbəzliy gəzəŋwəy kwəmay, a pə ghwəy fati wəzə di, əntaa ghwəy dzaa dərəŋwəy ta zləba ma, əntaa nəfə tsa ghwəy dzaa sati tanŋa diba ma. ²⁰ Sa nzanay, ntsa satiiy nəfə tsa ci na, shiy təɓanta kaa Hyalaa mēni naw. ²¹ Va tsəgha na kiy, a pə ghwəy zhəghanavə hwəm kaa shi jikir ni mbə nefer ghwəy, zlayəm mēni ndərəm kwa jipə ghwəy. Məntim ghən tsa ghwəy jəw jəw kwa kwəma Hyala, ma nza ghwəy zləba kwəma nze ndəŋwəy na mbə nefer ghwəy. Sa nzanay a bərçiy va kwəma nze va ta mbələntəŋwəy.

²² Əntaa ghwəy taa bərkə na, war favə ma ghəy kwəma Hyalaa dzəghwa sləmə ghəyəy, gwa'a na tsəgha, pə ghwəy ma. A aw! Mēni pə ghwəy mēni shi favə ghwəy Hyala gəzəkəŋwəy mbə kwəma nze gwa'a. ²³ Ma ntsaa favə kwəma Hyala kwataka lə sləmə ci, kala mēni may, yəm na lə ntsaa nighəti ghən tsa ci kwa nighə mēti, ta nay njasa nza na. ²⁴ Dzəghwa sa zhəghətəvay na na, ka dzay. Dza dənŋwəzl

1:9 1:9 2:5 **1:10** 1:10-11 Zhəwbə 14:2; Cem 90:5-6; Ezay 40:6-8 **1:10** 1:10 5:1 **1:12** 1:12 5:11; 1Kwər 9:24-25 **1:13** 1:13 Fir 19:3; 1Kwər 10:13 **1:14** 1:14-15 Rm 6:19-21; 7:7-10; 1Zhj 2:16-17 **1:17** 1:17 Ghava 1:14-18; Mt 7:11 **1:18** 1:18 Zhj 1:13; Rm 8:19-23; 1Pi 1:23 **1:19** 1:19 3:2; Fir 15:1; NdəSən 7:8-9 **1:21** 1:21 Kwəl 3:8; 1Pi 2:1 **1:22** 1:22 2:17; Mt 7:24, 26; Rm 2:13

zamti ghen ta shi nashi na va mbə kwəma ci tsəgha nza'jəw. ²⁵ Ma na ntsaa dī jangə shi gəzanakə *kwəma pəhəti Hyala wəzə, ka zəzəə dzəkən shi ya hwəmbay, mənīy na nja ntsaa favə kwəma va lə sləmə gwa'a tsəgha, nza'jəw zamti ghen tiw. Ta dzaa mənī kwəma favə na va dza na na naci. Ta təfanati miy dza Hyalaa dza mbə sləni ci mənī na gwa'a. *Kwəma pəhəti Hyala va dēwdew na mbəlikəvərimmə na mbə dəvə *kwəma jikir na.

²⁶ Mba'a kə ndə bərkəti ghen tsa ci: «Ma yən neyey, ndə nəw kwal Hyala nzee» kə, zhini ka ndagha kwəma vətəghə vətəghəy kala zəzə may, ava tsava ndə səti ghen tsa ci. War gəməy nəw na kwal Hyala. ²⁷ Ma ntsaa nəw Didi Hyala lə nəfə dēwdew njasa dī nay, ntsaa fə ghen ta kəti məzhətiti, lə mi'i mbərekəti dzar mbə ngəra'wə tsa kən shi na. Ka ndəghwə ghen tsa ci wəzə va nzəghə shi tə hidī səəkəə dzəmbə nəfə tsa ci, ta mənī kwəma jikir na.

2

Ka təra ghala ghwəy dzəmbə mbəzli ma

¹ A ngwarməhira, ma ghwəy ghwəy mbəzliy zləbavə kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw, ntsa nza shəndəkə tiy, əntaa ghwəy dzaa təra ghala dzəmbə mbəzli ma. ² Nja pəghə shiy sənzənva: Dzəghwa mba'a mbəzli səəkəshi bakə ta dzəmbə basəva tsa ghwəy. Dza tsahwəti ti shi mba'a pakən kwəbenjer tərənəw ni, lə ja'wa ka təbə kwa dəvə ci. Ma tsahwəti na, ndə ndərma, mba'a pakən kwəban tsa halihali tsa. ³ Dzəghwa mba'a ghwəy ka'wəti tsaa pakən shi tərənəw ni va. Ma pə ghwəy na: «Ndi tikə, nzəyña tə pətsaa gwəramti wəzə» pə ghwəy. Ma kaa ndə ndərma tsa va na: «Garəña tsəgha tarba na na gha. Aw na, mba'a gha səəkəə nzəyña tikə tə hidī» a pə ghwəy ngəci. ⁴ Mba'a pə ghwəy mənī

tsəghay, ghala sava tərəghwa ghwəy kwa mbəzli va basə. Tsəgha kiy, aa təra ghwəy ghala dzəmbə mbəzli lə təkə kwəma ghwəy va gəmgəm na tikə tə hidī, mənī na nja təkə na Hyala kwəmaw.

⁵ A ngwarməhira dēe ni tərənəw ni, favə tə ghwəy e gəzanəwəy kwəma. Wa Hyala təravə na mbəzli ka ndərma tə hidī, a ghəshi nza ka ka shiy tə zləba kwəma Hyala, nza ghəshi nza mbə mbəzli sləkə na, njasa niy gəzəkə na va sləkə mbəzli nzə dī na. ⁶ Ma dza ghwəy na ghwəy ki na, mba'a ghwəy ndəramti ka ndərma. Ndəba mbəzli nza shiy va və shi sa saɲwəy na ngəra'wə gəm, ka kəəsəɲwəy dzəti ngwəvə nə ya shiki? ⁷ Ghəshi na ka sawa slən tsa Yesəw Kəristəw va wəzə tsa harənəwəy Hyala li.

⁸ A Hyala pəhəti kwəma kaa mbəzli sləkə na, saa tsaslita va mbə zliya nzə. Ma kəy: «Di nihwəti mbəzli gwanashi njasa dī gha va ghen tsa gha kwərakwə» kə. Mba'a pə ghwəy kəsəvə *kwəma pəhəti na va bekir diviy, nja mbəzəkəwə na va Hyala tsəgha. ⁹ Mba'a pə ghwəy təra ghala dzəmbə mbəzli ta ka'wəshiy, jikir na tsava mənī ghwəy. A *kwəma pəhəti Hyala ndənəwəy fəti, sa dīti ma ghwəy fəti ta kwəma va. ¹⁰ Ya ə nəwamti ndə kwəma pəhəti Hyala gwa'a gwa'a, dza na mba'a zlata nahwəti mbə kwətiɲ, kala nəwtiy, dīti fəti na ti gwanataw. A ngwəvə Hyala taa nza kən. ¹¹ Nanzəy, a Hyala gəzəkə, a kəy: «Əntaa gha mənī ghwərghwər ma» kə. A kə dibay: «Əntaa gha pəəsli ndə ma» kə. Ya ə mənī ma gha ghwərghwər, mba'a pə ghaa pəəsli ndəy, dīti fəti gha ta kwəma pəhəti na va gwanataw. Tsəgha na va Hyala. ¹² Ta mənī ngwəvə dza Hyalaa dzəkən ghwəmmə lə kwəma pəhəti na va mbəlikəvərimmə mbə dəvə *kwəma jikir na. Va tsəgha na kiy, mənītim məhərli ta kwəma gəzə ghwəy lə ta shi mənī ghwəy. ¹³ Sa nzanay, ka dza Hyalaa mənī

1:25 1:25 2:12, 24; Cem 19:8; Zhj 13:17; Rm 8:2; Gal 6:2
1:26 1:26 3:2, 10; Cem 34:14; 141:3
1:27 1:27 Cem 10:14, 18; Ezay 1:17; Mt 25:35-36
2:1 2:1 2:1-9; Nəw 1:17; 10:17; 16:19; 2NəMezh 19:7; Zhəwbə 34:19; Cem 82:2; Fir 24:23; Mt 5:45; SləniKY 10:34; Rm 2:11; 10:12; Gal 2:6; Ef 6:9; Kwəl 3:25; 1Pi 1:17
2:5 2:5 1:9; Lk 6:20-21; 1Kwər 1:26-28; ShiZhj 2:9
2:8 2:8 SləniTaH 19:18; Mt 22:39; Rm 13:9
2:9 2:9 2:1
2:10 2:10 Mt 5:19; Gal 3:10; 5:3
2:11 2:11 Səvəri 20:13-14
2:12 2:12 1:25
2:13 2:13 Mt 5:7; 7:1; 18:32-35

zhəhwər ta sla ngwəvəə dzəkən ntsaa dī ma mēni zhəhwər ta nihwəti mbəzliw. Mba'a kə ndəə mēni zhəhwər ta mbəzliy, ka dza Hyala slanci ngwəvəw, ta zhəhwər dza na ti kwərakwə.

Banta nəfə kaa Hyala lə ghəra sləni wəzə nay, ka təhəva ghəshiw

¹⁴ A ngwarməhira, a nə yay, ya ndə ni: Yənəy, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə, kala mēni sləni gəzəkə Hyala ghəciy, ta mbəliy dza na va gəla nəfə tsa banavə na va kaa Hyala tsəgha tsa na? ¹⁵ Aa nza sənənva, mba'a nihwəti ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw tība, kala kwəbenjer və shi, kala shi zəmə və shi. ¹⁶ Dza sa nashi gha tsəgha, ma pə gha ngəshi na, kətitənwəy Hyala, mbalam bəghəzlivam, ka zəmə shiy ngəslə ngəslə ghwəy. Mbalam nza ghwəy nza kwəriŋ, pə gha. Ghwəy inti ngwarməhiŋwəy ta shiy tsəgha ki na, wəzə na na? ¹⁷ Ava war tsəgha na lə banta nəfə kaa Hyala kwərakwə ki. War mba'a kə ndə ni, yənəy, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə, kala mēni sləni gəzəkə Hyala ghəciy, wəzə naw. Tə gəm nə na, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, kə. Njasa banavə ma na na tsəgha.

¹⁸ Ya ndə ni, a tsahwəti ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala. Ma tsahwəti na, ka ghəra sləni gəzəkə Hyala, kəy. Ma dzee ni kaa ntsaa banavə nəfə tsa ci va kaa Hyalay: Citəra nda njaa banavə gha nəfə tsa gha kaa Hyala, kala ghəra sləni gəzəkə na gha. Ma nzee citəŋa sləni gəzəkə Hyala ghəree, ta mbə ghaa sənay səvəri mbə sləni va, e banavə nəfə tsee kaa Hyala, pə gha, dzee ni. ¹⁹ A gha zləbavə kwəma nə mēndi va kwətŋta Hyala, kə mēndi. Wəzəa nava, ya hyelerəy, a ghəshi zləbavə kwəma va kwərakwə. Ghəshi na, ka gwərgwərə, ka hazləni və tərəŋw.

²⁰ Ma ghay, ntsa caslakə məhərli tsa nza gha. Ka dī gha yən citəŋa, ndə banavə nəfə tsa ci kaa Hyala gwa'a tsəgha, kala ghəra sləni gəzəkə Hyala ghəci na mək

na tsəghaw, pən na? ²¹ Zəzətiy dzəkən jijimmə *Abərahām. Tawa bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nzə kala hazləni mbə nəfə cia? Sa ghəratī na sləni gəzanakə Hyala na, sa bəvə na zəghwə ci *Izakə, ka dza ta slanti kaa Hyala. ²² Nay gha, sləni ghəratī *Abərahām va na, jakə ghənzə lə nəfə tsa ci va banavə na kaa Hyala kəsa. Sləni ghəratī na vay, ghənzə mēnti na Abərahām ka ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Hyala katan katan. ²³ Tsəgha ghənzə mēnta nja kwəma tsasliti mēndi va mbə Zliya Hyala. Saa ni va: Sa zləbavə Abərahām kwəma gəzəkə Hyala, mba'a banavə nəfə tsa ci, va tsəgha bəti Hyala ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tība, kə. Na har Hyala ka madigata. ²⁴ Ka nay gha tsəgha kəsa, ka ndə nza ka ntsaa dzaa mbay dzəghwa kwəma Hyala kala hazləni tībay, tə sa banavə ndə nəfə tsa ci na gwa'a tsəghaw. Awə, lə sa mēni ndə sləni gəzəkə Hyala na dība.

²⁵ Ava tsəgha na dība lə nahwəti məgwəmba kwa ghwərghwər mali nza slən tsa nzə vaa *Rahabə. Ghala vəghwə tsa ghwənəkə ka *Izərayel ka kwal shi ta nighə məlmə kar Rahabə vay, mba'a mali va niy ka'wətishi kəghi tsa nzə wəzə. Mba'a cintishi tsahwəti kwal nza ghəshi mbəlishi. Tə sləni mali va va wəzə na mēnti na kaa mbəzli va bəti Hyala ka maliy dzaa mbay dzəghwa kwəma nzə kala hazləni tība.

²⁶ War njasa ka vəgha ndə vaa nza, piy səvəriy mbə, məti məti kiy. Ava tsəgha na banta nəfə kaa Hyala, kala mēni sləni gəzəkə na kwasəbə. Njasa banavə ma ndə nəfə tsa ci na tsəgha.

3

Ndəghwətim ghani ghwəy wəzə wəzə!

¹ A ngwarməhira, əntaa ghwəy taa nzəghəŋwəy ta nza dāŋba ka bəni shiy kaa mbəzli ma, sa nzanay a ghwəy sənay, caslakəba ngwəvə ghwəmmə, ghwəmmə

2:14 2:14 Mt 7:21; 1Zhŋ 3:17 **2:15** 2:15 Mt 25:35-36 **2:17** 2:17 Gal 5:6, 16, 22-24; 1Zhŋ 3:18 **2:19** 2:19 Nəw 6:4; hyeler: Mt 8:29; Mk 1:24 **2:21** 2:21 Ghava 22:9, 12; Rm 4:1-5, 13-16, 19-22; Ebr 11:17 **2:23** 2:23 Ghava 15:6; 2NəMezh 20:7; Rm 4:3 **2:25** 2:25 Zhə 6:17; Mt 1:5; Ebr 11:31 **2:26** 2:26 2:17, 20 **3:2** 3:2-10 Cem 141:3; Fir 10:19 **3:2** 3:2 1:26

ka bəni shiy kaa mbəzli dza naa nza kaa nihwəti mbəzli. ² Ghwəmmə ghwəmmə ke ngəriy, dalalay məməni ghwəmmə jikir lə kwal ghəngħən ghəngħən. War mba'a kə ndə kala mbəlikə gəzə *kwəma jikir na səvəri mbə miy tsa ciy, tsava ndə na ntsaa kərkamti kwəma na. Ntsaa mbəə ndəghwəti ghən tsa ci va kwəma gəmgəm na gwanata na tsava ndə. ³ A ghwəmmə sənay, mba'a pə ghwəmmə fanambə radzama mbə miy tsa gədəwəy, nza ghəci mbəə dī fəti ta bəmməə dzəti pətsa dī ghwəmmə ka naa nza. ⁴ Zəzətim dzəkən kwambəwal dība. Ya tsəgha na dikə tərəjwəy, lə shiy jəwə tsətsə ka ntsaa kabəə zhəghə dza kwa pətsa dī na gwa'a. Ya war ə səəkə safə ka zhəghə və na, war ka dzay dzəti pətsa dī na. ⁵ Tsəgha na ghani ndə dība. Ghənzə na shi jəw ni tə vəgha ndə, zhini dība ki na, li ghwəmməə kəli ghən tsa ghwəmmə.

A ghwəmmə sənay, sa ka ndəə tsərati ghwə tə tipə jəwə tsətsəy, kar naa mətəhəta ka ndamti gamba dikə tərəjw. ⁶ Yəmyəm na ghani nata gha va lə ghwə. Ghənzə ka naa bəkə kwəma jikir na kaa ndə dalala. Zhini mba'a ghənzəə lidivəri nzəy tsa ghwəmmə lə gəzə kwəma jikir na va ka naa gəzə. Kar naa lidivəri nzəy tsa ghwəmmə, ka gha tə vici ya ghwəmmə pa' tə vici məti ghwəmmə. Gəzə kwəma jikir na va ghani ghwəmmə nay, va *ndə jaka tsa Hyala səəkə na. ⁷ A ghwəmmə sənay a bərçi va ndə ngəri ta iti dəbəkə ghəngħən ghəngħən. Ya shi kwamti ghyanakə ni, ya 'yegwerəy zli tə ghwəmə, ya shiy dza lə hwər, ya kərpi mbə yam gwa'ay, a ndə ngəriy mbay itishi. ⁸ Ma na ghani nanzəy, ndə tība ya kwətīj gar itiw. Ya njaa dzəghə ndə i nzəy, ka iva naw, sa nzanay, ghani ghwəmmə na na, shi gəmgəm ni na. Ghənzə də'wə ghən tsa nzəy, darə kwa pəəsli ndə na. ⁹ Lə ghani ghwəmmə va ka ghwəmməə fal Dəmmə tsaa sləkəpə. Zhini li ghwəmməə bazla mbəzli Hyala, shi gati na war we' ghən tsa nzə dība.

¹⁰ Fal slən tsa Hyala, lə bazla mbəzli na, war lə ghani kwətīj na va gəzəva na. E gəzanwəy kiy ngwarməhiray, əntaa ghwəmmə məni gəla shi tsəgha ni va ma. ¹¹ A ghwəmmə sənay yam wəzə ni lə yam ndezhekə niy, ka hwə ghəshi kwa kə'wə tsa kwətīj tsaw. ¹² Zhini bay ngwarməhiray, a ghwəy sənay, ma dəjw daskway, ka mbay naa yati ya shəkənəw, tsəgha hikəni ba, ka mbay naa yati ya daskwaw. Ava tsəgha na kwərakwə ki, ka mbay yam ndezhekə niy zhəghəshi ka yam wəzə niw.

Məhərliy səəkə va Hyala

¹³ Ndə mbə ghwəy mba'a məhərli və, mba'a sənata kwəma na? Mba'a kə tībay, cikəvəri ghəci kaa mbəzli lə nzəy tsa wəzə tsa, lə ghəra sləni wəzə na, kala məni ma fəgə, war lə məhərli. ¹⁴ Mba'a kə ndə ni: «Ndə məhərli nzee» kə, ka hərħə ghəci va nihwəti mbəzli, ka məni shiy war ta tsa ci ghən, ta mbəə tərətī mbəzli gwa'a tsəghay, ghən tsa ciy fal tsava ndə tə gəm, dzərvə ciy slasla tsava ndə. ¹⁵ Ma gəla na tsəgha na va məhərliy, məhərliy səəkə va Hyala naw. Saa səəkə mbə zəzə kwəma tikə tə hidī lə mbə zəzə kwəma ndə ngəri na nava, va *ndə jaka tsa Hyala səəkə nava məhərli. ¹⁶ Dzəghwa tə pətsa nza hərħə kwa jipə tsa mbəzli, ya tsamaba ndə na, war tsa ci ghən sa təkə naa dzəkən gwa'a tsəghay, nihwəti shiy tība ka dzava lə kwal tsa shi kwa jipə shi ghwəlaw. Ya tsamaba jikir na ta nza dza na tība kwərakwə. ¹⁷ Ma na məhərliy səəkə va Hyalay, kwətita na. Ntsaa kwəməvə gəla nava məhərliy, dəwdəw na nəfə tsa ci. Ka gəzə kwəma zərkəə dzəghwa jipə tsa mbəzli. Kwəf kwəf nəfə tsa ci. Wəzə nzəy tsa ci lə mbəzli. Ka məni caslakə ghənəw. Ka məni zhəhwər ta nihwəti mbəzli. Ka məni sləni wəzə na. Ka təra mbəzli na ta ka 'wəshiw. Ka dakə mbəzli na lə gəzə kwəma pərīkə tə ngwəlaw. Shiy gwəra mbə shi va gwanashi kiy, a kə ndə kwəməvə nəfə tsa dəwdəw tsa. ¹⁸ Ma

3:3 3:3 Cem 32:9 **3:6** 3:6 Fir 10:19; Mt 15:11, 18-19 **3:7** 3:7 Ghava 9:2 **3:8** 3:8 Cem 140:4; Rm 3:13; Ef 4:29 **3:9** 3:9 Ghava 1:26-27 **3:12** 3:12 Mt 7:16 **3:13** 3:13 Rm 12:16 **3:14** 3:14 1Kwər 3:1-3; Gal 5:20-6:4
3:15 3:15 1:5, 17 **3:17** 3:17 Mt 5:48; 1Kwər 13:4-7; Gal 5:22-23; Flp 1:9-11 **3:18** 3:18 Mt 5:9

mbəzliy gəzə kwəma zərkəə dzəghwa jipə mbəzliy, ə ka ghəshiy jakə ghən tsa shi lə nihwəti mbəzli ta mbəə nzəyshi wəzə li shi. Na shi sləni mənəni ghəshi gwa'ay, war saa vashanta nəfə tsa Hyala.

4

Ka nza ghwəmməə mbəzliy dī shi tə hidī ma

¹ A ngwarməhira, a shiy mənishi va nza ghwəy war lə mbəz kwa jipə ghwəy, war ka həhəərəvaa? Shi səkwa hwətəl tsa mbə nefer ghwəy va ti shi, ngədiŋwəy vici va vici vay, ghəshi ka naa bəkə shi vaa dzəghwa jipə ghwəy. ² Mba'a ghwəy mawti nihwəti shiy na, a kwəməvəshi ghwəyəw. Ka ghwəy dza ki na, ka dī bakwamti nihwəti mbəzli ta kwəməvə shi va. Ka maw shiy ghwəy na, ka kwəməvəshi ghwəyəw. Va tsəgha ka ghwəy həhəərəva kwa jipə ghwəy, ka mbəz ki. Ma shiy mənishi kwəməvə ma ghwəy shi dī ghwəy va kiy, sa nzana, kala dī ghwəy dəwshi va Hyala, a ghənzə bəŋwəyshi. ³ Ya ə dəw ghwəy shiy va Hyala, kala bəŋwəyshi ghənzəy, sa nzana lə zəzə kwəmaa kama wəzə na ghwəy dəwshi na. War ta tihə ghəzli tar tsa ghwəy ghən ghwəy dəwshi gwa'a tsəgha. Ka ini nihwəti mbəzli ti shi.

⁴ Ghwəyəy, ka nəw Hyala ghwəy lə nəfə kwətiŋəw. Sənay ghwəy, ma ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa shi tikə tə hidī na, *ndə jaka tsa Hyala na pə ghwəy sa? Na nava mba'a kə ndəə dī banavə nəfə tsa ci kaa shi tikə tə hidīy, a tsava ndə zhəghəy ndə jaka tsa Hyala. ⁵ Əntaa ghwəy bəti kwəmaa tsaslita va mbə Zliya Hyala, nja kwəma gəmta na ma. Ma kə kwəma vay: «Ka dī Hyala nihwəti shiy nza mbə nefer ghwəmməə dzəghwakən Safə tsa nzə va fambə na mbə nefer ghwəmməə tepəw» kə. ⁶ Va tsəgha məntəmmə Hyala wəzə hwər tsa nzə dikə tsa, nza ghwəmməə mbəə zhəghanavə hwəm kaa shi tikə tə hidī. Njasa gəzəkə məndi va mbə Zliya Hyala, ma kə məndiy: «Kar Hyalaa dī

kwəma ka məmənəni fəgəw. Kaa mbəzliy mənəti ghən tsa shi jəw jəw ka naa mənəni wəzə hwər tsa nzə» kə məndi.

⁷ Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwəy dī fəti va Hyala tərəŋw, ka zhananci ghən kaa ndə jaka. Ma ghalabəy, nza hwəy kərakəə zlanwəy. ⁸ A pə ghwəy kətivaa dzəvəgha Hyala, nza ghənzə kətivaa dzəvəgha ghwəy kwərakwə. Ghwəy ghwəy mbəzliy mənəni jikirəy, yabantim *kwəma jikir na tə dividivi ghwəy. Ghwəy ghwəy shiy dakə mbəzli ni lə kwəma pərikə tə ngwəlay, ə pə ghwəy yabantim nefer ghwəy. ⁹ Cəlikwə, pə ghwəy mənəŋwəy, va kwəma jikir na mənəti ghwəy kwa kwəma Hyala. Wahə pə ghwəy wahə, ka təhwənəni ghən tsa ghwəy. Ka 'wəshi ghwəy ma, ə pə ghwəy wahə, ka vəshi ghwəy ma, ə pə ghwəy tifəmə. ¹⁰ Məntim ghən tsa ghwəy jəw jəw kwa kwəma Ndə sləkəpə, ma nza kafakatəŋwəy.

Əntaa ghwəmməə ndərə nihwəti ngwarməhimmə ma

¹¹ A ngwarməhira, ka zəmə mətəseni nihwəti mbəzli ghwəy ma. Ma ntsaa zəmə mətəseni mbəzli, ka ndərə shiy, tsava ndə na, dzəkən *kwəma pəhəti Hyala gəzakən na *kwəma jikir na, zhini kaa kwəma va ghəci banavə fəti dība. Mba'a kə ndəə bə fəti kaa kwəma pəhəti Hyala kiy, ndə dī fəti ta kwəma va na tsava ndə ghwəla kiw. Ndə sla ngwəvəə dzəkən mənəy na ghalaba. ¹² Hyala kwətita na kwa pəhə kwəma ta nəw məndi, zhini ghənzə kwətita kwa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli. Ghənzə kwətita na sa nza bərce və gar mbay mbəlantəmmə, zhini ghənzə saa dzaa mbay zantəmmə. Gha na gha kiy, a ndə bəti gha ghən tsa gha, bənci gha fəti kaa ndə nja ghaa?

Əntaa ghwəmməə kəli ghən ma

¹³ Favə tə ghwəy kwəma dēe na gəzanwəy wəzə di. Ghwəy ghwəy mbəzliy ni va: «Ndatə, ya həzliməy,

4:1 4:1 Rm 7:5; 1Pi 2:11 **4:2** 4:2 1Zhj 3:16 **4:4** 4:4 Mt 6:24; Zhj 15:18-19; 1Zhj 2:15 **4:6** 4:6 4:10; Fir 3:34; Mt 23:12; 1Pi 5:5 **4:7** 4:7 Ef 6:12; 1Pi 5:8-9 **4:8** 4:8 Cem 18:21, 25; Ezay 1:16; Zak 1:2-3; Mala 3:6-7 **4:9** 4:9 Lk 6:25 **4:10** 4:10 4:6; 1Pi 5:6 **4:11** 4:11 Cem 101:5; 1Pi 2:1 **4:12** 4:12 Rm 14:4; 1Kwər 4:5 **4:13** 4:13-14 Fir 27:1; Lk 12:18-20

ta madı dza ghəy ta wə mbə məlmə tsa' na va, ta dzaa nzəyñəy mbə, ka mənti piya, ta zhəghə dəvə mbəba, nza ghəy zəməvə gəna tərəñw» pə ghwəy niy, ¹⁴ sənashi shiy dzaa məniva həzlimə ghwəy, ghwəy shiy gəzə kwəma va tsəgha na? A ghwəy sənay nzəy tsa ghwəy tə hidiy, dəkwə tsətsə na, nja timbətimbəə nza va tə kədi van nza'jəw na, mba'a zata. ¹⁵ Ma niy təbə gəzə kwəma ghwəy nzay: «Mba'a kə Hyala zləbati zlay piy tsa ghwəmmə kwəriñəy, ta məni shi tsa' ni dza ghwəmmə, ya ni tsa' ni» ka ghwəy ni nza. ¹⁶ Dza ghwəy kiy, kala gəzə ma ghwəy tsəgha. Ka məni war fəgə. Ka kəli ghən tsa ghwəy lə kwəmaa səvəri mbə miy tsa ghwəy. Gəla kəli ghən tsa tsəgha tsa va kiy, kwəma gəmgəm na na.

¹⁷ Nay ghwəy na, mba'a kə ndə sənashi məni shi wəzə ni, kala mənishi ghəciy, kwəma jikir naa mənti tsava ndə.

5

Məni məhərli mbəzli ka shiy, va kwəmaa dzaa dzəkən shi

¹ Nana kiy, favə tə ghwəy kwəma deə na gəzanwəy wəzə, ghwəy ghwəy ka shiy. Ghatim təhwəni, ka ngəlvə va ngəra'wə tsaa dzaa səəkəə dzəkən ghwəy. ² A shi ghwəy ghwəbantəvashi. A mbərtə ndəbamti ləkwəsahi hwəy gwa'a. ³ Dzəghwa tsahi mbəzə va ghwəy lə gəna ghwəy na, mba'a viya zəmantishi. Viya tə gəna ghwəy vay, ghənzə ciñwəy na, ma shi basəti ghwəy va gwa'ay, shi gəmshi ni ghəshi, kə. Ta zəmantı vəgha ghwəy dza viya, njasa ka ghwə vaa ndəhwə ndə. A ghwəy sənay, mbə kwa kəni vəghwə nzam, zhini ba na war ghwəlanwəy mbə basə shi ghwəy. ⁴ A wanavə zhəmə mbəzliy məniñwəy shiy səəkə kwamti ghwəyəw. Fam gaka təhwəni mbəzli va, sa bəti ghəshi nəfəə dzəkən ghwəy. A gaka wahə shi tsəhəta va Hyala kwa sləkəpə, sa nza bərçi və ka tanəti ya

nimafa shiy gwa'a gwa'a. ⁵ Ghwəy ka shiyəy, mbə ngwəba'a lə mbə vəshi na nzəy tsa ghwəy tikə tə hidı ni, ka zəmə shi di ghwəy. Dza ghwəy, ndəgha ndəgha, ghwəy ndəghamtəvanwəy, nza Hyala slanwəy ngwəvə, njasa ka mbəzli vaa kəlamti kifibi ta həənishi. ⁶ Dza mba'a ghwəy banavəshi fəti kaa mbəzliy mənti ma *kwəma jikir na, ka bak-wamtishi. Ghəshi ki na, a zhiniñwəy ghən ghəshi ya jəwəw.

A pə ghwəmməə sə'wa kwəma, ndəkwə na Yesəw ta zhəghəvaa səəkə

⁷ A pə ghwəy mənti kiy ngwarməhiray, kəsətim nefer ghwəy ta sə'wa kwəma pa' tə vici dza Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw zhəghəvaa səəkə. Zəzətim dzəkən ndə za di, sa ka naa tsəhwamti za kwatanata ta ndəghə van. Sa ka van ghati nzəmə na, ka tsəñwə hwəlfə shiy. Ka naa dza na, ka sə'wa dali mbə kwahə za ci va. Ka ndəghə, ka ndəghə, pa' tə vici dza naa basə shi ci vaa səəkəə jighi. ⁸ Ava tsəgha na lə ghwəy kwərakwə ki. Ə pə ghwəy sə'wa kwəma ta ndəghə Yesəw Kəristəw. Əntaa ghwəy dalıñwəy tanəñ ma, sa nzanay, ndəkwə na Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw ta zhəghəvaa səəkə.

⁹ A ngwarməhira, ka ngəngəlvəva ghwəy kwa jipə ghwəy ka ghən tsa ghwəy ma. Kala tsəghay ta məniñwəy ngwəvə dza Hyala. Sanay, ndal tərə ndə məni ngwəvə ta səəkəw. ¹⁰ A ngwarməhira, zəzəti tə ghwəy dzəkən ka gəzə kwəma Kwa sləkəpə kwatanə. Saa niy ghwənashi Kwa sləkəpə ta gəzəpə kwəma nzəy, a ghəshi niy sahəwə ngəra'wə ghəngəhən ghəngəhən, ya tsəgha nzə kiy, a ghəshi niy sə'wahwə. Va tsəgha kiy, nəwəm kwal tsa shi va sana ki. ¹¹ A ghwəmməə mbay gəzə, mbəzli vəshi vəshi ni, təfanatishi Hyala miy na ghəshi, pə ghwəmməə sana, sa nzana mba'a ghəshi sə'wamti ngəra'wə tsaa niy

4:14 4:14 Zhəwbə 7:9-10; Cem 39:6 **4:15** 4:15 SləniKY 18:21; Rm 1:10; 1Kwər 4:19; 16:7 **4:16** 4:16 1Tim 6:17; 1Zħj 2:16 **4:17** 4:17 Lk 12:47 **5:1** 5:1-6 Fir 15:6; Ezay 5:8-10; Amə 6:3-7 **5:1** 5:1 1:10; Lk 6:24 **5:2** 5:2-3 Mt 6:19 **5:4** 5:4 Səvəri 3:7; SləniTaH 19:13; Zher 22:13; Mala 3:5 **5:5** 5:5 Zher 12:3; 25:34 **5:7** 5:7 Zhəw 2:23; 2Pi 3:3 **5:8** 5:8 Rm 13:11-12; 1Tes 5:5-8; Ebr 10:25, 37 **5:9** 5:9 Mt 7:1-2 **5:10** 5:10 Mt 5:12; Ebr 11:32-38 **5:11** 5:11 1:12; Səvəri 34:6; Zhəwbə 1:21-22; 2:10; 42:10-17

nza kən shi. A ghwəy səəkəə favə njasa niy sə'wahwə Zhəwbə ngəra'wə tərəŋw. Ma tə kwa kərnī ngəra'wə tsa vay, a Kwa sləkəpə niy təfanati miy. Sa nzanay, Hyala na nanzə na, kwa mənī zhəhwər na ta mbəzli, ka mananshi wəzə kaa mbəzli gwa'a.

¹² Ngwarməhira, avandaa gəzanwəy nahwəti kwəma dikə na: Ka zəmə fəla ghwəy ma. Əntaa ghwəy zəmə fəla ya lə slən tsa Hyala, ya lə shi tə hidī ma. Ka zəmə fəla ghwəy ya lə nimabə shiy tikə tə hidī ma. Mba'a pə ghwəy zləbavə kwəmay: «Yə» pə ghwəy gwa'a tsəgha. Ma kala zləbavə pə ghwəyəy: «Awə» pə ghwəy gwa'a tsəgha. Kala tsəghay, ta mənīŋwəy ngwəvə dza Hyala.

A pə ghwəmmə cə'wə lə nəfə kwətiŋ

¹³ Mba'a kə tsahwəti ndə mbə ghwəy mbə sa ngəra'wəy, cə'wə Hyala ghəci nza ghənzə kəətiti. Mba'a kə ndə mbə ghwəy lə vəshi mbə nəfə tsa ciy, cəm tsa ci kəə ha, ka fal slən tsa Hyala. ¹⁴ Mba'a kə ntsa shaw tsa mbə ghwəyəy, har mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw ghəci, a ghəshi səəkəə cə'wəti Hyala ti, mba'a ghəshi varanati in lə slən tsa Ndə sləkəpə. ¹⁵ Ma mba'a kə ghəshi cə'wəti Ndə sləkəpə lə nəfə kwətiŋəy, ta mbəliti ndə zəlghwə tsa va dza na, ka satiy. Ka Hyala dza na, mba'a pəlata kwəma ci jikir na mənti na. ¹⁶ Ghənzə tsəgha kiy, tsam titihwə va kwəma ghwəy jikir na kwa jipə ghwəy. Cə'wəm Hyala ya ta tsamabə ntsa ghwəy kwərakwə, a ghənzə mbəə mbəlantəŋwəy. Favə tə ghwəy e gəzanwəy, mba'a kə ntsa slar tsa cə'wəti Hyala lə nəfə kwətiŋəy, a bərqi mbə cə'wə ci va ta mbay mənti shiy tərəŋw. ¹⁷ Təkətim dzəkən cə'wə *Eli va niy nza di. Ndə ngəri niy nza na nja ghwəmmə. Sa niy cə'wəti na Hyala lə nəfə tsa ci kwətiŋ əntaa van taa nzəməy, dzəghwa Hyala mba'a garəti nzəmə van, ghala fəcava pa' tar piya mahkan mba'a tir kwan. ¹⁸ Ma ləy hwəm dibay, mba'a zhiniy cə'wəti Hyala, a van

zhiniy nzəmə. Dzəghwa Hyala mba'a pəlay van, mba'a zhiniy ghəti nzəmə ki. Ma gha məndiy zavə shiy, ka kəlishi, mba'a ghəshi nakəshi.

¹⁹ A ngwarməhira, mba'a kə tsahwəti ntsa ghwəy zlay nəw kwal tsa katan tsay, a pə ghwəy zhəghəkəə dzəghwa kwal tsa ci kwatəŋa. ²⁰ Sənay tə ghwəy, mba'a kə ndə zhəghəkəə ntsaa mənī *kwəma jikir na kwa kwal tsa nza na va gəmgəm tsa, ta dzəghwa kwal tsa Hyala ghəciy, a tsava ndə mbəliti piy tsa ntsa va va məti. Tə mbərkə kwəma ci vay, a Hyala dzaa pələnay jikir tsa ntsa va, ya dən niy nza na.

Ava tsəgha kəray gəzə kwəmee kaa ngəŋwəy, nza ghwəy nza ki.

Kwa taña zliya tsasliti Piyer Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Piyer ntsa ta səfa Yesəw tsasli na zliya na. Ma kə nihwəti mbəzliy, ghəci mbə məlmə Rəm na ghalaba, kə ghəshi. Mbə zliya nay, mbə gəzə na Piyer də'wə ghən tsa ciy dzəkən məlmə *Babilaŋw (nighəm mbə vəh 5:13). Ma kə mbəzli va na, fir na sava bəli naa dzəkən məlmə Rəm, kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbəzli na, ghəci mbə məlmə Babilanŋw na katanŋ, kə ghəshi. Kaa mbəzli Kəristəw dzar mbə məlməhi ghəngəhən ghəngəhən tsasliti Piyer zliya na. Tə hidfi har məndiy hidfi ka Tərki sənənvə niy nza məlməhi va. A mbəzli Kəristəw mbə məlməhi va sahwə ngəra'wə tərənŋw tə sa nəw ghəshi Yesəw Kəristəw. Va tsəgha tsaslanaghəshi Piyer zliya na ki, nza ghəshi mbəə sə'wa kwəma, ya mbə ngəra'wə na ghəshi. A dī na mbəzli vaa sənay ngəra'wə tsa niy sahwə Kəristəw va na ghəciy sa ghəshi kwərakwə, kə ghəshi. Ma sa ka vəghwə pəghəy ki na, nza ghəshi təhə zhimə ghəshi li. A dī na mbəzli vaa mənī wəzə tsa shi, ta canshi wəzə hwər tsa Hyala kaa mbəzli.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1-12 Piyer zazanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw njasa mbəlitiishi Hyala dza kwa mətī Kəristəw.

Vəh 1:13 pa' tə vəh 2 Piyer gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw a ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa njasa dī Hyala kwa jipə mbəzli tikə tə hidfi.

Vəh 3:1-17 Gəzə kwəma kaa mi'i lə kaa zhər shi, mba'a kaa mbəzliy nəw Yesəw gwanashi.

Vəh 3:18 pa' tə vəh 4 Ya ə sa ndə ngəra'wə tə sa nəw ndə kwal tsa Kəristəwəy, war a kəə sə'wa, əntaa ghəci bə nəfə ma.

Vəh 5 Ma tə kwa kərnī kwəma mbə zliya ci kiy, a gəzanshi Piyer kaa ka 'wa kwal mbə mbəzliy nəw Yesəw lə kaa mbəzliy nəw Yesəw shi gwa'a, nza ghəshi nzəy nzəy tsa wəzə tsa kwa jipə shi.

Səkwəva

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Piyer, ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw. Kaa ngəŋwəy ghwəy mbəzli Hyala tsəhavə na tsaslee, shiy ndanivərivashiy dzashi, ka mənshiy ka səkə səkə tə hidfi mbəzli ghəngəhən ghəngəhən. Tə hidfi ka Pəŋw, lə shi ka Galatə, lə shi ka Kapadəsə, lə shi ka Azəy, lə ni tə hidfi ka Bitini gwa'a. ² Ə səkwəŋwəy ya. A nə yay, waa Didi Hyala mə ghwəmə bərkəti na tsəgha, mba'a tsəhavəŋwəy ghala kwatanata, ma sa kəətitəŋwəy Safə tsa nzə na, mba'a ghwəy mənīŋwəy ka shi nzə, ta mbə ghwəy danci fəti kaa Yesəw Kəristəw, lə ta mbə miymiy ciy yabamtəŋwəy kwəma ghwəy jikir na.

Məntəŋwəy wəzə hwər tsa nzə Hyala mba'a ndaŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy tərənŋw.

Kwəma fəy mbəzliy nəw Yesəw ghən tsa shi gəzliŋə ti

³ 'Wəsa pə ghwəmməə mananta kaa Hyala, Dəy Ntsaa sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. Sa nzana mba'a mərshiy məniti zhəhwər dalala tə ghwəmmə, ka ndammə piy tsa 'war'war tsa. Tə mbərkə sa zhakatiy Yesəw Kəristəw mbə mətī. Ava ghənzə na na ghwəmmə kwəma fəy ghwəmmə ghən tsa ghwəmmə ti gəzliŋə. Ta kwəməvə piy dza ghwəmmə kwərakwə, pə ghwəmmə. ⁴ Zhini ba, mba'a ghwəmmə fəy ghən ta kwəməvə shi fənəy Hyala kaa mbəzli nzə mə ghwəmə. Tə pətsa kama ghəshi gar ghwabəshi, kala gar lidfishi ghəshi, zhini kala gar ndəŋwashi rəda, məba fəyŋwəyshi na. ⁵ Ghwəy ghwəy shi ndəghwə bərci nzə va dikə ni pa' fəca dza mbəli tsa mbəzliy tsahwə, ge'i lə kwa kərnī vəghwə, ta mbə ghwəy mbəlīŋwəy,

sa nzana mba'a ghwøy zlebavə kwəma Hyala mbə nəfə tsa ghwøy.

⁶ Va tsəgha kiy, war vəshi pə ghwøy vəshi ta kwəma va, ya tsəgha zhəjwøy nefer ghwøy va sa ngəra'wer sa ghwøy ghəngəhən ghəngəhən ni. ⁷ Ma kwəma nay ghwøy va ngəra'wer tsəgha ni va kən ghwøy tiy, ta mbəə dzəghətəjwøy, ta sənay njasa banavə ghwøy nefer ghwøy kaa Hyala na. A ghwøy sənay, ya shiy nja tsahi mbəzə ghəshi shiy kama ta kwa ndimndiməy, kar məndiy yiwamtishi mbə ghwə, ta mbəə yi-wakəvəri mbəzə wəzə na mbə shi gəmgəm ni. Hanaba nefer ghwøy va banavə ghwøy kaa Yesəw ghəshi shi nza dimə ti shi va Hyala tərəjw, ta j tsahi mbəzə shəkəna. War tsəgha dza məndiy dzəghantəjwøy kwərakwə. Ma ləy hwəm sa ka məndi dzəghantəjwøy kiy, ma nza Hyala faljwøy, ka fə shəndəkə lə dikəə dzəti ghwøy fəca dza Yesəw Kəristəw zhəghəvaa zhikə. ⁸ Sənzənvay, ya tsəgha nay ma ghwøy lə mətse ghwøy na, war mbə dī ghwøy, ya war tsəgha nzana kala mbə nay mətse ghwøy na, mba'a ghwøy banavə nefer ghwøy ngəci tsəgha. Va tsəgha nza ghwøy lə vəshi mbə nefer ghwøy tərəjw, kala mbay ndəə bərkəti nava vəshi. ⁹ Sa nzana mba'a ghwøy sənay, ta mbəliy dza piy tsa ghwøy, pə ghwøy, ghənzə kwəma fəy ghwøy ghən tsa ghwøy gəzlijə ti.

¹⁰ Ka gəzə kwəma Hyalaa niy gəzəkə kwəma kaa mbəzli ghala kwatanataa dzəkən shi wəzə ni va niy fəyijwøy Hyalay, tərəjw niy pəla ghəshi kwal tsa sənay njasa dza Hyalaa mbəli mbəzli, ka 'yambə ghən tsa shi mbə kwəma va wəzə. ¹¹ Ma sa nzana lə Safə tsa Kəristəw niy nza mbə nefer shi na, ka gəzanshi ghəci: «Sa ka Kəristəw səəkəy, ta sahwe ngəra'wə dza na, ma ləy hwəm na nza ghəci bə shəndəkə tsa ci» kə niy niy. Mba'a ghəshi jahambəvashi mbə pəla kwal tsa sənay vəghwə tsa dza shi vaa məniva ti, lə njasa dza ghəshiy məniva

gwa'a. ¹² Dzəghwa ghala mbəradzəta ki na, mba'a Hyala canatishi. Ma kə na: «Ma kwəma ghwəniwəy ya na ta gəzəy, ghwøy mbəw. A ghwøy gəzanshi sa mbəzli nə ya gwa'a tsəgha» kə kaa ngəshi. Ma mbəzli gəzə Hyala va kiy, ghwøy na. Dza mbəzliy gəzəjwøy Yəwən kwəma wəzə na, mba'a ghəshi gəzəjwøy kwəma va gwa'a. Sa nzanay, lə bərci Safə tsa nza dəwdəw tsa banavəshi Hyala ghəshi niy gəzə kwəma va ngəjwøy. Ya ka kwal Hyala sənay ghwøy vay, mbə dī sənashi shi va ghəshi sana, kala kwəmavə ghəshi.

Njasa ka məndi nza, ka na təbanta kaa Hyala

¹³ Sa nzana va tsəgha kiy, a pə ghwøy gwəmati məhərli ghwøy wəzə ta mbə ghwøy ghəra sləni wəzə na. Məntim məhərli, ka ndəghwə ghən tsa ghwøy, a ghwøy fə ghən war ta shi wəzə ni va dza ghwøy ta kwəmavə fəca dza Yesəw *Kəristəw tsahwə. ¹⁴ Dantam fəti wəzə ya hwəmbə kaa kwəma gəzəjwøy Hyala. Əntaa ghwøy taa zhiniy zhəghəvaa zhəmbə mənə shiy niy səəkə nzəghə ghwøy ti shi niy nza ghala niy sənata ma ghwøy kwəma Yesəw ma. ¹⁵ War njasa nza Hyala ghwøy va harvəjwøy ta nza ghwøy ka ni nza mbəzli, kala jakəva ma lə jikirəy, war tsəgha pə ghwøy mənəjwøy kwərakwə kala jakəva ma lə jikir, ya mbə namabə kwəma ghwøy mənə ghwøy. ¹⁶ Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə, ma kəy: «Ghwəyəy, mənəjwəyəm ka mbəzliy jakəva ma lə jikir, njasa nzee vaa ntsaa jakəva ma lə jikir» kə.

¹⁷ Ghala pətsa ka ghwøy cə'wə Hyalay: «A Dəjəy tsa mə ghwəmə» ka ghwøy ni kaa slən tsa Hyala. Sənay tə ghwøy nanzə, ma Hyala vay, ghənzə na kwa sla ngwəvə dība. Ka təra ghala naa dzəmbə mbəzli mbə ngwəvə nzwə. Ghənzə tsəgha kiy, ə pə ghwøy ha'wə ti, ka mənə kwəma wəzə njasa gəzəkəjwøy na, ya

1:6 1:6-7 2Kwər 4:17; Zhk 1:2-3 **1:7** 1:7 Zhəwbə 23:10; Cem 66:10; Ezay 48:10; 1Kwər 3:13 **1:8** 1:8 Zhj 20:29; 2Kwər 5:7 **1:9** 1:9 Rm 5:2; 6:22; Ef 1:14 **1:10** 1:10-11 Lk 24:46; 1Kwər 15:3-4; 2Pi 1:19-21 **1:12** 1:12 Ef 3:9-10 **1:14** 1:14 Rm 12:2; Ef 2:3; 4:17-18 **1:15** 1:15-16 SləniTaH 19:2 **1:17** 1:17 Ezay 63:16; Zher 3:19; Mt 6:9; 16:27; Rm 2:6; Zhk 2:1; 1Pi 4:5 **1:18** 1:18 Mt 20:28; 1Kwər 7:23; 6:20

hwamba nza ghwøy tikø tø ghwømønøywøy gwa'a. ¹⁸ Ma niy nza kiy, kwøma jijihijwøy niy nøyw ghwøy, kwøma gømta na kwøma va. Dzøghwa Hyala nana ki mba'a mbøerøkønøywøy mbø kwøma va. Ma mbøerø mbøerøkønøywøy na vay, lø shiy gar yidi, ya gar kørøshi nja kar tsahi mbøzø lø kajøhø naw. ¹⁹ Awø, lø miymiy Køristøw mbøerøkønøywøy na. Køristøw ghøci sa dewardew tsa, kala ndøerø dzar kwa, nja zøghwø tømøkø tsa ka møndi vaa ta Hyala li. ²⁰ Ghala kwatanjata Hyala ghwøla ta madfi ta nga hidfi niy titi na Køristøw ta mbøli mbøzli, dza na mba'a føy. Dzøghwa na ge'i lø kwa kørni vøghwø tsa ki na, mba'a ghwønøkøvø ta mbøliwøy. ²¹ War tø mbørkø kwøma ci kwømavø ghwøy ðanavø nefer ghwøy kaa Hyala, Hyalaa zhanakati va mbø møti ka ðanavø dikø. Nana kiy, a ghwøy ðanavø nefer ghwøy kaa Hyala va, mba'a ghwøy føy ghøn tsa ghwøy gøzliwø ta køtiwøywøy ghønzø. ²² Ma nana ki, sa nzana mba'a ghwøy yabanti røda tar ghøn tsa ghwøy lø føti diti ghwøy ta kwøma katanj na va gøzøkø Hyala, sa di ghwøy kwøma nihwøti ngwarmønijwøy kwa kwal Hyalay, wøzø na nava. Nana kiy, zhinim møtsøhøm ðiva kwa jipø ghwøy tøरणw lø nøfø kwøtiwø ki. ²³ A ghwøy sønay nanay, mbøzliy yashi 'war'war ni nza ghwøy. Ya tsa yanwøywøy ghwøy va 'war'war tsay, søvøri mbø didi tsaa møti naw, didi tsaa møti ma yakønøywøy na, lø kwøma ci ndimndim na, saa ðanshi piy tsaa kødi ma kaa mbøzli. ²⁴ Njasa gøzøkø møndi va mbø Zliya Hyala, ma kø møndiy:

Ya tsamaða ndø ngøriy, war njasa ka gwøzøn vaa nza na.

Ya njaa njaa na møgøla tsa tø gwøzønøy, war ghwøliy ma na na, cøke' ka mbøerø ghwøø shikøta ti.

²⁵ Ma na kwøma Ndø sløkøpø nanzø kiy, ka kødi ya hwømbaw, kø møndi.

Ava kwøma va na sa bøkøvønøywøy møndi va mbø gøzanwøy Yøwøn kwøma wøzø na va gøzanwøy møndi.

2

Nja hakwø tsaa gwøramtiy jihøti ciki na Yesøw

¹ Njana nzana tsøgha kiy, bøkøvørim ya namaba kwøma ndøerø ndøerø na mbø nefer ghwøy gwa'a gwa'a, ka slasla dzørvø ghwøy ma, ka dakø mbøzli ghwøy lø kwøma pørikø tø ngwøla ma, ka hørhø ghwøy va ndø ma, ka tsøhtsøhø ghwøy dzøkøn ndø ma. ² Ma pø ghwøy møniy, war kwøma Hyala slar na, pø ghwøy maw, ya hwømba ta mbø ghwøy kwømavø børci kwa kwal Hyala, ta mbøliwøy ki. Njasa ka vørnjø'wø vaa maw 'wa tø hati mbøghøtø ta sa ya hwømba, ta køli ghøci li. ³ Ta na nava, sa gøzø kwøma tsaslitø møndiy, a ghwøy dzøghøti njasa nza wøzø tsa kwøma Ndø sløkøpø.

⁴ Køtivam dzøvøgha Ntsaa sløkøpø. Ghøciy, nja hakwø tsaa piy na. Dzøghwa mbøzli na, mba'a ghøshi bøti nashi ki, nja sa gømgøm tsa. Ma na Hyala na, mba'a titi ka sa nza dimø ti. ⁵ Ghwøy kwørakwø kiy, mønijwøyøm nja hørezliy piy, køtivam dzøvøgha, a møndi nga ciki tsa dza *Safø tsa Hyala dewardew tsaa nzøy mbø lø ghwøy. A ghwøy nza ka *ka ta Hyala dewardew ni, shiy ðanavø ghøn tsa shi ta ghørantø sløni mbø sløn tsa Yesøw *Køristøw. Sløni dza ghwøy vaa ghørantø kaa Hyala mbø sløn tsa Yesøwøy, ghønzø na nanzø kwømaa dzaa tøbanta. ⁶ Sa nzanay, vanta kwøma tsaslitim mbø Zliya Hyalaa dzøkøn, ma kø Hyalay:

Avee titi ndø ka hakwø tsa nza dimø ti, mba'ee føy ka hakwø tsaa gwøraa jihøti

ciki
mbø mølmø *Shiyanjw.

Ma ntsaa dzaa ðanavø nøfø tsa ci kaa ntsa vay,

ka dza kwømaa mbayøw, kø.

1:19 1:19 1:1-2; Zhj 1:29; SløniKY 20:28; 1Kwø 5:7; Ef 1:7; Ebr 9:12 **1:20** 1:20 Ef 1:4 **1:21** 1:21 shøndøkø : 5:1; Rm 5:2 **1:22** 1:22 2:17; 3:8; 4:8; Rm 12:9; Gal 6:10; 2Pi 1:7; 1Zhj 4:11 **1:23** 1:23 Zhj 1:13; Ebr 4:12; Zhk 1:18 **1:24** 1:24-25 Ezay 40:6-8; Zhk 1:10-11 **2:1** 2:1 Ef 4:25; Zhk 1:21; 4:11 **2:2** 2:2 1Kwø 3:2 **2:3** 2:3 Cem 34:9 **2:4** 2:4 Cem 118:22; Ezay 28:16 **2:5** 2:5 2:9; Rm 12:1; Ef 2:21-22 **2:6** 2:6 Ezay 28:16; Rm 9:33 **2:7** 2:7 Cem 118:22; Mt 21:42; SløniKY 4:11

⁷ Va ghwøy ghwøy mbözliy nøy Yesøy, hakwø læ dimø ti na sava, ma va mbözliy ßanavø ma nefer shi kaa Yesøy na:

Ghøci na ntsa nja hakwø tsa ßøti ka ndøßø shiy

ka hakwø tsa gømgø m tsa, mba'a ghøshi ndøghamti.

Dzøghwa na mba'a zhøghøy ka ntsa nja hakwø tsa gwøramti jihø ciki, kø.

⁸ Zhini ma kø møndi mbø zliya dzøghwa tø tsahwøti pi ßay:

Ma ntsa vay, nja hakwø tsa tsa mbözli tøhwøni ti na,

køßaa føladi shidshid mbözli, ka ßø tøre ghøshi ti, kø.

Va wa tsa mbözli tøhwøni tiy, sa nzana kala di ghøshiy zløßa kwøma gøzøkø Hyala. Ta kwøma va tsøgha niy ßerkøtishi Hyala ghala kwatanaja.

⁹ Ma na na ghwøy kiy, mbözli Hyala tsøhavø na nza ghwøy, ka ta Hyalaa ghøranta sløni nzø, ghønzø mazø tsa dikø tsa, mbözliy jakøva ma læ *kwøma jikir na, mbözli Hyala ka shi nzø. Hyala harkøvørihwøy na søvøri mbø kwøßli, mba'a ßaŋwøy dzøti pøtsaa mbøre wøzø tøreŋw, ta mbø ghwøy gøzanshi kwøma sløni nzø wøzø na kaa mbözli. ¹⁰ Ma kwatanajay, mbözli Hyala niy nza ghwøyøw, nana kiy, mbözli nzø mønihwøy ghwøy. Kwatanaja ßay, niy kwø mavø zhøhwør tsa Hyala ghwøyøw. Ma nana kiy, a ghwøy kwø mavø zhøhwør tsa va.

Ka ghøra sløni Hyala pø ghwøy mønihwøy

¹¹ A madigahira, ma ghwøyøy, mbözli søkø søkø ni, ka mølmøø gø ghwøy tikø tø hidfi ni, ø cø'wøŋwøy ya, a ghwøy ndøghwø ghøn tsa ghwøy va møni shi maw vøgha ghwøy. Ma shi maw vøgha ghwøy va kiy, shiy dzaa za piy tsa ghwøy na ghøshi. ¹² Ø kø nzøy tsa ghwøy møniy, ka sa wøzø tsa kwa kwøma mbözliy nøy

ma Yesøy. Ghalaba, ya ka mbözli jikir ni ßøtøŋwøy ghøshiy, war ta nata sløni wøzø na mønti ghwøy dza ghøshi, ka ghøshi dza na, ka fal Hyala, føca dza Hyalaa tarøkø canshi kwøma.

¹³ Tø sa nzana mbø nøy kwøma Ntsaa sløkømmø Yesøy *Køristøw ghwøyøy, fam kwøma va mbözli dikø dikø ni tø hidfi gwa'a. Fam kwøma va mazø tsa dikø tsa tø hidfi, ghøci sa dikø tsa køn niy tørmbo mezhizhø gwa'a gwa'a. ¹⁴ Fam kwøma va ngwamønahi føy mazø tsa dikø tsa va kwørakwø. Ma kwøma føyshi na tiy, ta i mbözliy mømøni *kwøma jikir na, mba'a ta fal niy møni na wøzø na kwøma.

¹⁵ Mbø nzøy tsa ghwøy va læ mbözli gømgø m ni va sønata ma kwøma, nzøyshi war mbø tsøtsøhøø dzøkøn ghwøyøy, ø di Hyala ghwøy kalay miy tsa shi læ møni sløni wøzø na kwa kwøma shi.

¹⁶ Mønihwøyø m mbø nzøy tsa ghwøy ka mbözliy sløkø ghøn tsa shi. Nanzø kiy, øntaa ghwøy taa ni ka nama sløkø ghøy ghøn tsa ghøya, pø ghwøy, ka dzaŋwøy ta møni kwøma jikir na tsøgha ma. Ka ghøra sløni Hyala pø ghwøy mønihwøy.

¹⁷ Ha'wø m tø mbözli gwa'a, ka di kwøma ngwarmøhihwøy mbø nøy Yesøy, ka hazløni va Hyala, ka ha'wø tø ntsaa sløkø hidfi.

*Nøy sæbbø ngøra'wø tsa sahøwø Yesøy *Køristøw ghwømmø*

¹⁸ Ghwøy ghwøy ka ghøra sløni kaa mbözliy, di pø ghwøy ßaŋshi føti wøzø kaa mbözli ghøranshi ghwøy va sløni, øntaa ghwøy taa di føti war kaa ni wøzø hwør ni mbözli nza møhørlø vø shi gwa'a tsøgha ma. Di pø ghwøy ßaŋshi føti ya kaa ni jikir møhørlø ni mbözli kwørakwø. ¹⁹ Ta na nava, mba'a kø ndø sø'wahwø ngøra'wø mbø kwøma tø sa ßanta na føti kaa Hyala, ya kala føti vø gar sa ngøra'wø mbø kwøma vay, kwøma wøzø na va Hyala. ²⁰ Ma mba'a kø ndøø sø'wa ngøra'wø, ya ø

2:8 2:8 Ezay 8:14; Rm 9:33 **2:9** 2:9 1:2; Søvøri 19:5-6; SløniTaH 19:2; Nøy 4:20; 7:6; 14:2; Ezay 9:1; 43:21; 61:6; SløniKY 26:18; Rm 5:17; 2Kwør 4:6; Ef 5:8; Tit 2:14; Ebr 13:12; 1Pi 2:5; ShiZhnj 1:6; 20:4 **2:10** 2:10 'Wøzh 2:25; Rm 9:25 **2:11** 2:11 1:1, 17; Cem 39:13; Rm 7:15, 17-23; Gal 5:17; Ebr 13:14 **2:12** 2:12 Ezay 10:3; Mt 5:16; 2Kwør 5:10 **2:13** 2:13-14 Rm 13:1-7; Tit 3:1 **2:15** 2:15 3:16 **2:16** 2:16 1Kwør 6:11, 19-20; Gal 5:13 **2:17** 2:17 1:22; 3:16; Fir 24:21; Mt 22:21; Gal 6:10; Flp 2:12 **2:18** 2:18-3:7 Ef 5:21-6:9 **2:18** 2:18 Ef 6:5-8 **2:19** 2:19-20 5:12 **2:20** 2:20 4:14

də'wə mēndi tē kwəma tēvəti na kəy, ndə tifa taa ni na, tawa kəw. Ma mba'a kə ndə mbə mēni kwəma wəzə na, tapə mēndi ka sancī ngəra'wə, ka sə'wa ghəciy, kwəma wəzə na nava va Hyala. ²¹ Ghənzə na gəla kwəma haraŋwəy Hyala ti. Sa nzana, mba'a Kəristəw də'wə ghən tsa ci sahəwə ngəra'wə tē mbərəkə ghəwəy kwərakwə. Kwal na sava citəŋwəy na a ghəwəy mbəə nəw səəbə ci mbə sa ngəra'wə tsa va tsəgha ki. ²² Ya tsəgha sahəwə na ngəra'wəy, na naci na səəkə naa mənəhwə *kwəma jikir na ya hwəmbaw, səəkə ndəə favə kwəma dzərvə dzərvə na səkwa tē miy tsa ci ghala nza naw. ²³ Ghala pətsaa nza na tē hidiy, mbə tsəərə niy nza mēndi, na naciy, niy zhananshi na lə tsəərə kaa mbəzliw, ka sancī ngəra'wə mēndi na, kalaa niy gwəlan ghəci, war dighevəy ghəci niy nzəyəy, mba'a zlanay kwəma kən ghən ci kaa Hyala, ghənzə kwa sla ngəwəvə lə kwal tsa katan tsa. ²⁴ Kəristəwəy, ghəci bəhwə na kwəma ghəwəmmə jikir naa dzəkən ghən tsa ci, lə mətī mətīy na sa danwəvəgha mēndiy dzəvəgha tsəm, ta mbə ghəwəmmə nza kala kwəma jikir na tar kabaka ghəwəmmə, lə ta mbə ghəwəmmə mēni na slar na kwəma. Zheher paslanati mēndi vay, ghəshi mbəlītəŋwəy na. ²⁵ Sa nzanay, nja tenkesliy zashi niy nza ghəwəy. Dzəghwa Hyala mba'a zhiniy zhəghəkəŋwəy dzəvəgha ndə ndəghwə shiy nana, ndə ndəghwəŋwəy piy tsa ghəwəy.

3

Nzəy tsa kar zal lə mali ci

¹ Ghəwəy kwərakwə kiy mi'iy, ə pə ghəwəy dī fəti va zhər ghəwəy. Ta mbə zhər ghəwəy nza, ya ə niy dī ma ghəshi yi kwəma Hyala na, mba'a nzəy tsa ghəwəy zhəghəti mēhərli shi ta yivə kwəma Hyala tsəgha. Ya kala dza ghəwəy gəzanakəshi kwəma Hyala lə miy tsa

ghəwəy, ² war a ghəshi dzaa nay nzəy tsa ghəwəy njasa nzana wəzə tsa ci, lə njasa dī ghəwəy fəti. ³ Əntaa ghəwəy dzanwəy dzəmbə pala təbə lə ghaslə vəgha ghəwəy ta mbə məgəlaa nza tə ghəy, pə ghəwəy ma. Ghaslə vəgha tsa gəzee vay, shiy nja kar gwəmanti mbərə ghən tsa tərəŋw tsa, lə pa kwana gwəra gəna ti kwa wəri, lə titi gwa'a, mba'a pakən kwəbənər tē dimə. ⁴ Lə kwəmaa səvəri mbə nəfə tsa ghəwəy kə tsa ghəwəy məgəlaa civa, lə mēni mēhərli wəzə na, kala pala ma kwəma. Tsava məgəlay, ka lidiw. Ghəcia məgəla tsa gwəra dimə ti va mali kwa kwəma Hyala. ⁵ Lə gəla mēni nava kwəma niy mənishi mi'i ka nəw Hyalaa niy fəy ghən tsa shi ta Hyala mbəradzə, ka mi'i nza məgəla ti shi. Ka dī fəti va zhər shi. ⁶ Tsəgha niy nza *Sara. Tərəŋw səəkə na mbə dī fəti va zata *Abəraham. Pəkw lə ka harhwə slən tsa ci: «A ntsaa sləkəra» kə ngəci. Ghəwəy sənznəva kwərakwə kiy, mba'a pə ghəwəy mēni kwəma wəzə nay, ghyehi nzə mənīŋwəy ghəwəy. Ghəwəy kala dzaa hazlənīŋwəy ya va namaba kwəma.

⁷ Tsəgha ghəwəy ghəwəy zhər kwərakwə bə kiy, mbə nzəy tsa ghəwəy lə mi'i ghəwəy na, sənay tə ghəwəy yəm na bərki mi'i lə ghəyəw, pə ghəwəy. Ə pə ghəwəy ha'wə ti shi, sa nzanay, ta kwəmavə piy tsa kədī ma va dza Hyala ta bəŋwəy təgəm dza ghəshi kwərakwə nja ghəwəy. Tsəgha pə ghəwəy mēni əntaa shiy dzaa makəti Hyala ta fa cə'wə ghəwəy.

Sa ngəra'wə tē sa mēni ndə kwəma wəzə na

⁸ Ma nə ya nana dība kaa kwa kərni gəzə kwəma kaa ngəŋwəy kiy, zəzə kwəma kwətīŋ na kə sa ghəwəy mēnta gwanaŋwəy. Ə pə ghəwəy zhəhwər ta ghən tsa ghəwəy kwa jipə ghəwəy, dīm ghən tsa ghəwəy, sa mənīŋwəy ghəwəy ka ngwarməmə, jəw jəw pə ghəwəy zhəghəti ghən tsa ghəwəy. ⁹ Mba'a kə ndə mēntəŋwəy *kwəma jikir nay, əntaa

2:21 2:21 Mt 16:24; 20:26-28; Zhj 13:15; Rm 15:5 **2:22** 2:22 Ezay 53:9; Zhj 8:46; Ebr 4:15 **2:23** 2:23 3:9; Ezay 53:7; Mt 26:55-56, 67; 27:14, 27-31 **2:24** 2:24 Ezay 53:4, 5; Rm 6:2, 11; Kwəl 2:14; Ebr 9:28 **2:25** 2:25 Ezay 53:6; Ezhek 34:5-6; Mt 9:36; Zhj 10:16; Ebr 13:20 **3:1** 3:1 1Kwər 7:16; Ef 5:22-24 **3:3** 3:3 1Tim 2:9 **3:7** 3:7 Ef 5:25-28; 1Tim 2:8 **3:8** 3:8 1:22; Ef 4:2-3; Flp 2:2-3 **3:9** 3:9 2:23; Zhəwbə 31:30; Mt 5:44; Rm 12:17

ghwøy taa ni, war ghøy wati shi ghøy ti læ mananci jikir kwørakwə, pə ghwøy ma. Ya tsærəə tsærətəŋwøy ndøy, ka nə ghwøy, kadiw a ghøy tsærəvə kwørakwə, pə ghwøy ma. A pə ghwøy təfanci miy. Sa nzanay, ta mēni tsəgha harvəŋwøy Hyala, ta mbə ghwøy kwəmavə təfə miy tsa nzə. ¹⁰ Njasa tsaslitl mēndi va mbə Zliya Hyala, a kə mēndiy:

Ya wa ntsaa dī ghəciy kwəmavə nzøy tsa wəzə tsa war læ vəshi
ghəci mbə nzøy tsa tə hidī vici gwa'ay,
zlata gəzə kwəma jikir na ghəci səkwa tə miy ci,

lə sla dzərvə.

¹¹ Mba'a zlata mēni kwəma jikir na, ka mēni na wəzə na kwəma. Ka pəla war kwəmaa dzaa mənipe zərəkə ya pa' hwəmba gwa'a.

¹² Sa nzanay, war kən mbəzliy nəw kwəma ci na məhərli Ndə sləkəpə, ka fa kwəma dəw ghəshi və mbə cə'wə shi, ta mananshi. Ma na mbəzliy mēni jikirəy, tərəd ka naa zhəghanavəshi hwəm, kə mēndi.

¹³ A pənəy, wa tsava ntsaa dza vaa mənīŋwøy kwəma jikir na, ghwøy kə 'yambə ghən tsa ghwøy dzəmbə mēni na wəzə na kwəmaa? ¹⁴ Tala kiy, ya war ə sanwøy mēndi ngəra'wə tə sa mēni ghwøy kwəma wəzə na va dī Hyalay, war vəshi na tə ghwøy. Va tsəgha kiy, əntaa ghwøy hazləni va ngəra'wə tsa dza ndə ngəriy sanwøy ma. Ka dza her ghwøy və tepə ma. ¹⁵ Fəm dikə dzəti *Kərīstəw mbə nefer ghwøy, ghəci Ntsaa sləkəŋwøy. Gwəmatəvəŋwøyəm wəzə ya hwəmba ta zləbanshi kwəma kaa mbəzliy dzaa dəw kwəma va ghwøy dzəkən kwəma Kərīstəw na fə ghwøy ghən ti. ¹⁶ Nanzə kiy, læ məhərli wəzə na, ka ha'wə tə mbəzli, pə ghwøy taa zləbanshi kwəma. Əntaa ghwøy mēni kwəma jikir na ma. Ya war ə dza mbəzliy bətəŋwøy ka ka

yidī kwəmay: Mbəzliy dza vaa ni wəzə mēni ghwøyəw, kə ghəshi kaa kwəma mēni ghwøy va wəzə na kwa kwal tsa Kərīstəw na, ta nza dza ha'wə kən shi va kwəma dza ghəshi vaa gəzəkə tsəgha na. ¹⁷ A ghwøy sənay, mba'a kə ndə sa ngəra'wə tə sa mēni ndə kwəma wəzə nay, wəzəba nava na, Hyala kə mawti tsəgha, kən na ka ndə sa ngəra'wə tə sa mēnti na kwəma jikir na. ¹⁸ A ghwøy nay Kərīstəw də'wə ghən tsa ciy, sa' sahwə na ngəra'wə, ka mətīy, kwətīŋ səda, war tə kwəma jikir tsa mbəzli tə hidī gwanashi. Ghəci kiy, na ci kwəma jikir na mənəhwə na tībaw, dzəghwa na mba'a mətīy ta kwəma mbəzli jikir na. War ta mbə ghwøy kwəmavə tsəhə vəgha Hyala mēnti na tsəgha ki. Ghəci læ vəgha ci tikə tə hidī pəslitl mēndi. Dza Hyala mba'a zhanakati mbə mətī læ Safə tsa nzə dəwdəw tsa. ¹⁹ Lə bərēci *Safə tsa Hyala vay, pəkəw læ kaa məkəkwə mbəzli ta dza Kərīstəw gəzanavə kwəma Hyala kwa fərshina. ²⁰ Məkəkwə gəzəm vay, shi mbəzliy niy zləba ma kwəma Hyala va niy nza, ya tsəgha niy nza Hyala mbə sə'wa kwəma shi, ka ndəghə nda ka ghəshi zləba kə niy ni, ghala pətsaa niy fədī *Nəwə va kwəmbəwal. Ghalabəy, mbəzli jəwə tsətsə, dəghəsə dəvəshi niy dzashi naa dzəghwa kwəmbəwal, mba'a Hyala mbəlītīshi va yaməə niy zamti mbəzli va. ²¹ Ma yam va kiy, kwəma *batem tsa mənīŋwøy mēndi tsa sana ta mbəlīŋwøy niy 'wati ghəshi ciy səvəri. *Batem tsa vay, ta yabanti kwəma jikir na tə vəgha ndə mēni mēndiw, ta banavə ghən tsa ci ndə kaa Hyala læ nəfə tsa dəwdəw tsa. Tə mbərkə sa zhakatiy Yesəw Kərīstəw mbə mətī mbəlītəŋwøy batem tsa va. ²² Yesəw tsa vay, a zhay dzəmə ghwəmmə mba'a dzaa nzəyəy tə kwa bəzəmə Hyala, ka mēni mazə dzəkən ka kwal Hyala, læ dzəkən nihwəti shi dikə dikə ni mə ghwəmə, læ dzəkən ya nimabə shi nza bərēci və shi gwa'a mə ghwəmə.

3:10 3:10-12 Cem 34:13-17; Zhk 1:26 **3:13** 3:13 Rm 13:3 **3:14** 3:14 4:14; Mt 5:10 **3:15** 3:15 1:3-5; Kwəl 4:6
3:16 3:16 2:15 **3:18** 3:18 2:21; Rm 5:6-8; 6:10; Ebr 4:15; 7:27 **3:19** 3:19-20 Ghava 6:2; 2Pi 2:4; Zhəwdə 6
3:20 3:20 Ghava 6:14-22 **3:21** 3:21 Rm 6:3-4; Ebr 10:22; dəvə kwa bəzəmə: Mt 22:44; Rm 8:34; SləniKY 2:33
3:22 3:22 SləniKY 1:9; Ef 1:21

4

Nzøy tsa 'war'war tsa

¹ Njana nzana mba'a *Køristøw sahwø ngøra'wø læ vøgha ci ghala pøtsaa nza na tikø tø hidiy, ghwøy kwørakwø na, gwømatøvanwøyøw wøzø ta zløba sa ngøra'wø tsøgha, nja sa ci va. Sa nzana, mba'a kø ndø mbø sa ngøra'wø læ vøgha ci ta kwøma Hyalay, a tsava ndø tøhøvørivay læ møni *kwøma jikir na. ² Ma ghønzø tsøgha kiy, ghala ndatsø, pøkw ka nzøy tsa ghwøy køray tikø tø hidiy, war njasa di Hyala ghwøy møni kwøma pø ghwøy møni. Øntaa ghwøy møni shi sækwa hwøtøl tsa mbø vøgha ghwøy ti shi ma. ³ A ghwøy sønay, niy nzay, ndimndim niy nza ghwøy mbø mømøni shi di vøgha ghwøy, njasa nza nihwøti mbøzliy nøw ma Hyala va. Møk na tsøgha ki. Ma ghwøy ghalaba niy nzay, war ka møni ghwørghwø, ka møni møtsø ta shi ndø, ka sasa shiy ghipø, ka tsø tsø, ka zømø shiy tøरणwshi, ka ta mbøri, kwømaa gwøramti mahalakø na va Hyala ki. ⁴ Ma nana ki, sa nanwøy ma mbøzliy nøw ma Hyala va ghwøy mbø zhiniy jakøva li shi ta møni kwøma jikirkir na va møni ghøshi ghwøla na. Tapø nava kwøma ka mananshi nja madanja ki. Va tsøgha dzømbøshi ghøshi mbø tsøtsøerønwøy nana. ⁵ Ava ndøkøwø na Hyala mbø sækø ta sla ngwøvøwø dzøkøn mbøzli tø ghwømøshi ni læ niy bøkøwøshi kwørakwø. A ghøshi taa dzøghøti ngøra'wø tsa shi. ⁶ Ava va tsøgha niy gøzanavøshi møndi yøwøn kwøma wøzø na kaa mbøzliy bøkøwøshi, ghala ghøshi tø ghwømøshi, ta mbø piy tsa shiy mbøliy ta kwa ndimndim va Hyala. Ta na møti møtishi ghøshi va kiy, ngwøvø køn mbøzli tø hidiy gwanashi na nava, ndø tifa kala dzaa møtiw.

Ghøram sløni læ børci ndanwøy Hyala

⁷ Avanayøw kiy, ndal tørmøbø hidiy ta kørøw. Va tsøgha kiy, møni tø ghwøy møhørlø wøzø mbø nzøy tsa ghwøy,

førghe førghe kø møhørlø ghwøy, ta mbø ghwøy cø'wø Hyala. ⁸ Mbø kwøma va gwanatay, pørbø di pø ghwøy ðiva tøरणw tøरणw kwa jipø ghwøy. Sa nzana mba'a pø ghwøy ðiva kwa jipø ghwøyøy, ya ø mønti tsahwøti ndø *kwøma jikir na kaa tsahwøti na, ta pølay dza na mbø nøfø ci. ⁹ Ka'wø pø ghwøy ka'wøva køy ghyeghyer ghwøy kwa jipø tsa ghwøy læ vøshi, ka møni tiføw ghwøy va ntsa ghwøy ghøci sækøy dzakø ghi tsa ghwøy ma. ¹⁰ Ghwøy gwananwøyøy, a Hyala tøhavønwøy børci ta møni shiy ya nimaba. Va tsøgha ki, ya tsamaba ndøy, møhørlø køwø møni wøzø ta ghøra sløni læ na ci vøli vølanavø Hyala ta køwøti nihwøti mbøzli ghøci li. ¹¹ Mba'a kø ndøwø *ndø gøzø kwøma Hyala kaa mbøzliy, kwømaa sækø va Hyala kø taa gøzø kaa mbøzli. Mba'a kø ndø møniy ka ndø ghøra sløni mbø *ciki Hyalay, njasa ðanavø Hyala børci kø dzaa ghøra sløni ci. Tsøgha pø ghwøy møni, ta mbø sløni møni ghwøy gwanataa fø dikø dzøti Hyala, tø mbørkø sløni ghøratø Yesøw *Køristøw, ntsa nza shøndøkø ti læ ntsa nza børci vø ya pa' hwømba. *Amin.

*Sa ngøra'wø tø mbørkø kwøma Yesøw *Køristøw*

¹² A madigahira, øntaa ghwøy nighe ngøra'wø tsa dalala tsa tsa dzøghønwøy Hyala li nja nahwøti kwøma 'war'war na, kala kama gar dzøkøn ghwøy ma. ¹³ Vøshi pø ghwøy vøshi, sa nzanay, ngøra'wø tsa niy sahwø Køristøw va na sava sa ghwøy kwørakwø. Ma føca ka Køristøw sækø læ dikø tsa ciy, ta vøshi dza ghwøy kwasøbø kwørakwø. ¹⁴ War mba'a kø møndiy tsøerønwøy tø sa nza ghwøy mbøzliy nøw Yesøw Køristøw, kø møndiy, vøshi na tø ghwøy ghalaba na ghwøy ki, sa nzana, ghala pøtsa tsøtsøerønwøy møndi vay, læ ghwøy na *Safø tsa Hyala shøndøkø tsa. ¹⁵ Nanzø kiy, øntaa ndø taa sa ngøra'wø mbø ghwøy, tø sa nzana ka ndø bøkøwøpø, aw na, tø sa ghøli na ghøli, ya tø sa tøvøti

4:1 4:1 2:24; 2Kwø 4:10; Gal 5:24 4:2 4:2 2:21 4:3 4:3 Gal 5:19-21; Ef 2:3; Tit 3:3 4:5 4:5 1:17; 2Tim 4:1
 4:7 4:7 1Kwø 10:11; 1Tes 5:5-8; 1Zhn 2:18 4:8 4:8 1:22; Zhk 5:20 4:9 4:9 Ebr 13:2 4:10 4:10 Rm 12:6-8
 4:11 4:11 Rm 12:7; 1Kwø 10:31; 12:8; Zhk 3:1 4:12 4:12 1:7 4:13 4:13 5:1; 2Kwø 4:10; Rm 5:2 4:14
 4:14 2:20; 3:14; Mt 5:10-12; Mk 13:11; SløniKY 7:55

na nahwəti kwəma, ya tē sa 'yambə na miy tsa ci mbə kwəma mbəzli ma. Gəla tsava sa ngəra'wəy, ta kwəma Hyala naw. ¹⁶ Ma mba'a kə mēndiy sancī ngəra'wə kaa ndə war tē sa nzana ka ntsaa nəw Kəristəwəy, əntaa tsava ndə dzaa ha'wə ya jəw tsətsə va kwəma va ma. War 'wəsa kə dzaa zhiniy mananta kaa Hyala, sa har mēndi ka ntsa Yesəw.

¹⁷ E gəzanwəy kwəmay, a vəghwə tsa dza Hyala ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli səəkəy, pərba tē ni nzə mbəzli ka shi nzə dza Hyalaa gha sla ngwəvə va. Kwa vəghwə tsa nzana pərba tē ghwəmmə ghwəmmə ni nzə mbəzli Hyala ghati sla ngwəvəy, njaa dza naa nza kən mbəzliy zləba ma yəwən kwəma Hyala va wəzə naa? ¹⁸ Njasa nə nahwəti kwəma va mbə Zliya Hyala: «Kwa vəghwə tsa nza na, ngahə ni nə mēndiy ni mbəzli: “Ghəshi na mbəzli slar slar ni” kə mēndi kwəmavə mbəlishi kiy, njaa dza ngwəvə kən ka ndərəm lə ka mēni jikir naa nzaa?» kə. ¹⁹ Ma ghənzə tsəgha kiy, mba'a kə ndəə sa ngəra'wə tē sa dī Hyala tsəghay, əntaa tsava ndə dzaa zлата mēni kwəma wəzə na ya tsəgha nzə ma. Zlanay ghən tsa ci ghəci gwa'a gwa'a kaa Hyala mbə dəvə nzə, ghənzə saa ngati ntsa va. Ka dza Hyalaa zlay tepəw.

5

Gəzə kwəma kaa mbəzliy 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw

¹ Nana kiy, kaa ngənwəy, ghwəy ka 'wa kwal kaa mbəzliy nəw Yesəw *Kəristəw deə gəzə kwəma. Yən kwərakwəy, ndə 'wa kwal tsa va nzee nja ghwəy. E nay lə mətsee njasa sahwə mēndi ngəra'wə kaa Kəristəw. E sənay ta kwəmavə dikə tsa dza Hyala ta bə kaa mbəzli nzə dzee. A nə yay: ² Gwəmavəm ndəghwə mbəzli Hyala ni nəw kwal tsa nzə, ndanwəy na mbə dəvə ghwəy ta ndəghwəshi lə wəzə. Ndəghwəshim lə nəfə kwətiŋ, njasa dī Hyala. Əntaa ghwəy dzaa mēni njasa 'yapavənwəy mēndi ndəghwəshi

ma. Əntaa ghwəy dzaa mēni sləni va tē sa maw ghwəy kwəmavə shiy ti ma. War njasa nzana, ghwəy tarəvə mēni sləni va mbə nəfə tsa ghwəy pə ghwəy mēni. ³ Əntaa ghwəy mēni njasa mēni ghwəy mazə dzəkən mbəzli Hyala ndanwəy na ta ndəghwəshi ghwəy ma. War ka mbəzli dza ghəshiy mbay bəni nəw səəbə shi, ta dza ghəshi nja ghwəy kwa kwal Hyala, pə ghwəy mənijnwəy.

⁴ Mba'a pə ghwəy mēnti tsəgha kiy, sa ka Kəristəw, ghəci ntsaa sləkə ka ndəghwə mbəzli Hyala səəkə na, ta kwəmavə məgapa pəərə ghən tərənw na dzaa kərə ma dza ghwəy ghalaba, ghəci na piy tsaa kədi ma.

Gəzə kwəma kaa gwəla

⁵ Ghwəy kwərakwə kiy gwəlay, dīm fəti va mbəzli dikəba ghəshi ni kaa ngənwəy. Ghwəy gwananwəyəy, ka kəli ghən tsa ci tsahwəti ndə ya tsamaba ci mbə ghwəy ma, ə pə ghwəy kəkəti ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy. Sa nzanay, a Zliya Hyala gəzəkə:

Kar Hyalaa zləba kwəma mbəzliy kəli ghən tsa shiw,

kaa mbəzliy mēnti ghən tsa shi jəw jəw ka naa mēni wəzə hwər, kə.

⁶ Ghənzə tsəgha kiy, mēntim ghən tsa ghwəy jəwə kwa kwəma Hyala kwa bərqi, nza ghənzə mbəə fə dikəə dzəti ghwəy fəca ka na tarəvə. ⁷ Ya nama zəzə kwəma nata ghwəy tanətənwəy bərqi gwa'ay, zlatanavəm kaa Hyala kwətita mbə dəvə nzə. Sa nzanay, kən ghwəy na məhərli nzə ya hwəmba.

Kwa kərni gəzə kwəma ghəngəhən ghəngəhən

⁸ Ma pə ghwəy mēntiy, war kəŋə pə ghwəy fəy məhərli ghwəy ka ndəghwə ghən tsa ghwəy wəzə. Sa nzanay, mbə dəzlimmə na ndə mbəz tsa ghwəmmə, ghəci ghəci *ndə jaka tsa Hyala, nja zhəl, ka pəla kwal ta ngədimməə dzəmbə mēni *kwəma jikir na, ta mbəə zamti

4:16 4:16 2Tim 1:8 **4:17** 4:17 Zher 25:29; Ezhek 9:6; 2Tes 1:8 **4:18** 4:18 Fir 11:31 **4:19** 4:19 Cem 31:6
5:1 5:1 1:21 **5:2** 5:2 Zhj 21:15-17; SləniKY 20:28; 1Tim 6:5 **5:3** 5:3 2Kwər 1:24; Flp 3:17; Tit 2:7 **5:4** 5:4
1Kwər 9:24-25; 1Pi 1:4 **5:5** 5:5 Fir 3:34; 29:23; Ef 5:21; Zhk 4:6 **5:6** 5:6 Zhk 4:10 **5:7** 5:7 Cem 55:23; Mt 6:25-30; Flp 4:6 **5:8** 5:8 Cem 22:14; 1Tes 5:5-8

piy tsa ghwëmmë, njasa ka zhël vaa nza mbë zhëzhëni mbë pala sê ta kësë, ta përe. ⁹ Garëjwëjëm lë bërçi të kwëma Hyala va ßanavë ghwëj nefer ghwëj. Æ pë ghwëj zhananci ghën, sa nzanay, a ghwëj sënay, war tsëgha sa nihwëti ngwarmëhijwëj kwa kwal Yesëw të hidfi gwa'a ngëra'wë tsa va kwërakwë, njasa sa ghwëj va. ¹⁰ Ma lëj hwëm ngëra'wë tsa dza ghwëj vaa sahwë gar vici jëw dzaa nza kiy, ma nza Hyalaa gwëranti va të zhëhwër kërniy gwëmantëjwëj dë'wë ghën tsa nzë, ka mëntëjwëj ka mbëzli gaga ni, mba'a dzaa ndajwëj bërçi ta mbë ghwëj garë dzëj dzëj kwa kwal tsa nzë. Hyala vay, ghënzë harajwëj na, ta mbë ghwëj kwëmavë dikë tsa nzë tërëjw tsa, pa' kwa ndimndim, të mbërkë jakëva tsa ghwëj lë Yesëw *Këristëw. ¹¹ War mbë dëvë Hyala va kë bërçi ya pa' hwëmba. *Amin.

Kwa kërni sëkwëva

¹² A ngwarmëhira mbë nëw Yesëw, zliya jëw na na tsaslëghëjwëj yay, ghëj lë Shilasë tsasli na. Ghëci zëmërë tsa mbë nëw Yesëw slar tsa. Ma zliya nay, æ dëe mëtsëhëjwëj bërçi li, ka gëzanwëj: «Wëzë hwër tsa Hyala va nza ghwëj mbëj, ghëci na sa wëzë tsa, ka zlay nëw ci ghwëj ma» pën, va tsëgha tsaslijwëj ya zliya na.

¹³ A mbëzliy nëw Yesëw tikë mbë mëlmë *Babilanjw sëkwëjwëj tërëjw. Hyala tsëhavëshi na, njasa tsëhavëjwëj na va kwërakwë. Mbë sëkwëjwëj na zëghwëe Markë kwërakwë. ¹⁴ Sëkwëtim ghën tsa ghwëj kwëtiñ kwëtiñ tsa ghwëj, lë hwëtëmëva nja ngwarmëmmë kwa hwër tsa kwëtiñ tsa.

Nzëjwëj zërkë tsa Hyala lë ghwëj gwënanajwëj, ghwëj mbëzliy nëw Yesëw *Këristëw. Ava tifa këräyëe, nza ghwëj nza ki.

Kwa baka zliya tsasliti Piyer Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Piyer ntsa ta sɔfa Yesəw tsasli na zliya na. Kaa mbəzli nəw Yesəw tɛ hidɪ ghəngħən ghəngħən tsasliti na, aa niy tsaslanaghəshi nahwəti kwa taŋa (nighəm mbə vəh 3:1). Ma ghala vəghwə tsa tsasli na nana zliyay, aa niy sənay ndal tɛree ta mətɪw kə (nighəm mbə vəh 1:14). A dɪ na mbəzli kəsəvə kwəma Hyala bananavəshi na va bekir dəvə, əntaa ghən tsa shi taa zay ti, va tsəgha tsaslanaghəshi na zliya na ki.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Piyer gəzanshi kaa mbəzli va njasa nza dimə tɛ har tsa harvəshi Hyala, ka canshi njasa dza ghəshiy mənɪ sa banavə ghəshi nefer shi kaa Yesəw, ka gəzanshi njasa nza kwəma Kəristəw va ka sa katanə na, ghəci Piyer də'wə ghən tsa ci na, ndə ndəgha fəti ta nzəy tsa nzəyəhwə Kəristəw tikə tɛ hidɪ.

Vəh 2 Piyer gəzanshi a ghəshi ndəghwə ghən tsa shi wəzə va mbəzli bənɪpə nəw kwal Hyala va dzar kwa dzərvə. Ka bənɪpə shi vay, kwəma jikir na ghəngħən ghəngħən ka ghəshiy mənɪ, war ngədi mbəzli Kəristəw ta nəw kwal tsa shi va na na mbəla ghəshi gwa'a tsəgha.

Vəh 3 A gəzanshi Piyer wəzə wəzə, ma Yesəw naci, zhəghəkəvay naa dzəti hidɪ diw. Sa nzanay, a ndəghə na mbəzli tsati titihwə tsa shi ka na gha səkəkə.

Səkwəpə

¹ Yən tsasli na zliya na, yən yən Shimanəw Piyer, ndə kwal tsa Yesəw *Kəristəw, zhini ndə sləni tsa cee dɪba.

Kaa ngənwəy ghwəy shiy banavə nefer ghwəy kaa Yesəw Kəristəw tɛrənəw tɛrənəw njasa banavə ghəy ni ghəy va kwərakwə. Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw, ghəci Hyala ghwəmmə mənɪ na tsəgha, sa nzana lə kwal tsa nzə ghəci mənɪ kwəma. ² Məntənəwəy wəzə hwər tsa nzə Hyala mba'a ndanəwəy zərkə, səvəri mbə sənɪ tsa sənata ghwəy Hyala ghəshi lə Ndə sləkəpə Yesəw.

Jihəvam ta mbə nzəy tsa ghwəy nzaa sa wəzə tsa

³ A Yesəw *Kəristəw ndammə bərci ta mbə ghwəmmə sənata Hyalaa tsəhavəmmə, nza ghwəmmə mbəə nzəy li mbə dikə tsa nzə, lə mbə wəzə tsa nzə. Dza na lə bərci ci dikə ni kiy, mba'a ndammə ya nimaba shiy kama va ghwəmmə ta mbə ghwəmmə kwəmavə yəwən piy, lə ta mbə ghwəmmə dza njasa tɛbanta na kaa Hyala. ⁴ Ava lə kwal tsa tsəgha tsa ndammə na shi tɛrənəw ni va niy gəzəkə na bəmməshi ghala kwatanata. Shi vay, shiy lə dimə ti shi tɛrənəw na ghəshi va ghwəmmə. Ma mənɪ na tsəghay, ta mbəə nza sa ka ghwəy kwəmavə shi gəzəkənəwəy na vay, nza ghwəy mbay mbəlɪnəwəy va shi gəngəmə ni va zapə tikə tɛ hidɪ, ma nza kwəma ghwəy nzaa sa kwətɪnə na lə Hyala. ⁵ Va tsəgha nə ya ngənwəy kiy, ləy hwəm sa banavə ghwəy nefer ghwəy kaa Hyalay, ə pə ghwəy jihəva ta mbə dza ghwəy tɛbə kwa kwal Hyala. Zhini dɪbay, nza ghwəy pəla mənɪnəwəy ka mbəzli sənata kwəma. ⁶ Ləy hwəm sa ka hwəy sənata kwəmay, nza ghwəy pəla mənɪnəwəy ka mbəzli mbay ndəghwə ghən tsa shi. Ləy hwəm nava ba na, ka mbəzli ka sə'wa kwəma. Ləy hwəm sə'wa kwəma na, ka pəla mənɪ ka mbəzli dɪanta fəti kaa Hyala. ⁷ Ləy hwəm dɪ fəti kaa Hyala ki na, nza ghwəy pəla mənɪnəwəy ka mbəzli dɪva kwa jipə shi, ka dɪ nihwəti mbəzli gwanashi. ⁸ Ma sa ka gəla mənɪ shi tsəgha ni va tɛhəshi mbə ghwəy tɛrənəw kiy, ta bənəwəy bərci dza ghəshiy dza, ta mbə ghwəy dza kwa kwəma kwa kwəma lə mətəhə sənata

kwøma Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw. ⁹ Ma ntsa kama gøla møni kwøma tsøgha na va mbø nøfø tsa ciy, nja ghwølfø na. Ka nay pi naw. Dønjwøzl zamti na ghøn ta kwøma ci jikir na niy yabanamti Hyala.

¹⁰ Va tsøgha na kiy ngwarmøhiray, jihøvam lø børci ghwøy tørønjw, ta mbø ghwøy kəsøvø møni kwøma haraņwøy Hyala va, tsøhavøņwøy na ta møni nžø. War mba'a pø ghwøy kəsøvø møni nžø tsøghay. Ka dza ghwøy tørøņwøy dzømbø møni *kwøma jikir naw. ¹¹ Ghalaba kiy, ghøpø tifa ya jøwøw, ta ghwønamtøņwøy kwal dza Hyala ta dzøti pøtsa sløkø Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw ghøci ndø mbølimmø. Ma pøtsa va kiy, pa' kwa ndimndim dza ghwømmø nza ti.

¹² Va tsøgha nzana, war mbø zhinee gøzaņwøy kwøma va. Ya tsøgha sønata ghwøy gwanata, mba'a ghwøy garøņwøy lø børci tø kwøma katan na va bønivø ghwøy. ¹³ Ghala vøghwø tsa nžee tø ghwømøra tikø tø hidiy, e sønay, wøzø na yøn zhiniy gøzaņwøy kwøma va ta mbø ghwøy nza førghe førghe. ¹⁴ Sa nzanay, e sønay, dikø tø rø vøghwø tsee tø hidiw, tsøgha niy gøzara Ndø sløkømmø Yesøw Køristøw niy nza. ¹⁵ Ava va tsøgha džee jihøva ta møni ya namaba kwøma mbata børcøe møni nžø nana. Ta mbø ghwøy zøzø kwøma va taa nza, ya hwømba nžø, løy hwøm sa kee møtira.

Mbøzliy nay dikø tsa nza Yesøw li lø møtsø shi

¹⁶ Kwatanay, a ghøy niy gøzaņwøy njasa niy søkøy Ndø sløkømmø Yesøw *Køristøw lø børci ci dikø ni. Əntaa ghwøy taa børkø na, kwøma nja mbøraghwøti ka møndi vaa pøghøvøø slatøņwøy ghøy, pø ghwøy ma. Lø møtsø ghøy nay ghøy dikø tsa Yesøw Køristøw. ¹⁷ Ghala vøghwø tsa banci Didi Hyala shøndøkø lø dikø kaa Yesøw Køristøwøy, tifa niy nza ghøy. Mba'a ghøy favø Hyalaa tanøti shiy gwanashi tø dikø ghønžø mbø gøzø, a køy: «Favø tø ghwøy, ava ghøci na zøghwee dēe, tø røņw yøn

vøshi ti» kø. ¹⁸ Ghala gøzø na va kwøma vay, tifa niy nza ghøy dø'wø ghøn tsa ghøy kwasøbø Yesøw Køristøw mø kølan tsa dēwdēw tsa. Mba'a ghøy favø gaka møli va lø slimim ghøy, ghønžø mbø gøzø kwøma søkø mø ghwømø.

¹⁹ Sa nata ghøy kwøma va tsøgha ki na, mba'a ndaņøy børci tø røņw, ta zløba kwømaa niy gøzøkø ka gøzøkø kwøma Hyala va niy nza. Wøzøba møni ghwøy møhørliy dzøkøn kwøma va na kwørakwø. Sa nzana, kwøma vay, nja ghwø kwa gørkøwa vaa tsø ka møni waņ mbø kwøslu na. War ø pø ghwøy møni møhørliy dzøkøn pa' sa ka pi waliy, fēcava kiy, Yesøw ghøci sasørkwø kwa kødi pi na, ta tsahwøy dza na ta møniņwøy waņ pi mbø nefer ghwøy.

²⁰ Kwa tana kwøma dēe ghwøy sønata wøzø wøzøy: Kwømaa niy gøzøkø ka gøzø kwøma Hyala va niy nza mba'a ghøshi tsaslati tø Zliyay, søvøri mbø sønata kwøma ndø ngøri niy søkø kwøma vaw, ghøshi lø sønata kwøma shi niy bø na kwøma vaa søvøriw. ²¹ Sa nzanay, kwøma tifa mbø kwøma ghyaghya tsasliti ka gøzø kwøma Hyala, mba'a ghøshi tsasliti lø sønata kwøma shiw. *Safø tsa Hyala dēwdēw tsa niy søkøy naa dzømbø møhørlu shi, maa niy gøzø ghøshi kwøma gøzanshi Hyalaa søvøri.

2

Kwømaa dzøkøn ka bønipø nøw kwal Hyala dza kwa dzørvø

¹ Njasa niy tsahwøshi ka gøzø kwøma Hyala ka dzørvø va mbø mbøzli Hyala mbøradžøy. Tsøgha dza nihwøti ka bønipø nøw kwal Hyala dza kwa dzørvøø tsahwøshi mbø ghwøy nana kwørakwø. Ta søkø dza ghøshi ta bønijwøy kwøma dzørvø. Saa dzaa zantøpø. Dzøghwa fiyøkø ghøshi dzaa ndøghamti Ndø bønipø kwøma tsaa niy mbølantishi mbø kwøma shi jikir na. Mbø kwøma møni ghøshi va tsøgha nay, kwa kwøma jøw

1:11 1:11 2Tim 4:18; Ndø mbølipø: 2:20; 3:18; Tit 3:6 **1:12** 1:12 Zhøwdø 5 **1:14** 1:14 2Kwø 5:1; 2Tim 4:6; Zhj 21:18-19 **1:16** 1:16-18 Mt 17:1-8 **1:19** 1:19 Cem 119:105; Rm 1:2; 13:12; 1Pi 1:10-11 **1:21** 1:21 2Tim 3:15-16 **2:1** 2:1-22 Zhøwdø 4-13 **2:1** 2:1 Mt 7:15

na, ta sækə dza Hyalaa zamtishi. ² Kwal mbə mbəzliy dzaa nza mbə nəw kwəma shi va ha'wə ha'wə naw. Tə mbərkə kwəma shi va tsəgha ki na, ka mbəzli dza ka gəzə kwəma gəmgəm naa dzəkən kwal Hyala tsa katan tsa. ³ Ka bənipe kwəma dzərvə vay, tərənɔw ka ghəshiy maw shi mbəzli. Ka ghəshiy dza na, ka slasla dzərvə, ka ngəđinwəy ta mbə kwəməvə shi ghwəy. Mbəradzəta slanti Hyala ngwəvəə dzəkən shi, kwa kwəma jəw na kərəp dza naa sækəə zamtishi.

⁴ Ya ka kwal Hyalaa niy mənɪ *kwəma jikir na niy nzay, niy zlashi Hyalaw. Aa niy kəəsəvəshi, mba'a shakambəshi mbə ghwə, mba'a niy zlashi mbə kwəslɪ dɪkwədɪkwə na, pa' fəca dza Hyalaa sækə ta mənɪ ngwəvəə dzəkən mbəzli. ⁵ Ya mbəzliy niy mənɪ kwəma jikir na mbəradzə ghala vəghwə tsa kar *Nəwe kwərakwəy, niy zlashi Hyalaw. Aa niy ghwənɪkə yam təhay pətsa tə hidɪ, mba'a ghəshi zamti mbəzliy niy mənɪ kwəma jikir na. War Nəwe ghəci saa niy gəzəpə kwəma katan na na saa niy mbəliti na, mba'a mbəzli ci mbərfəj kwasəbə. ⁶ Mbəzli mbə məlmə *Sədəm lə *Gwəməɾ dɪfay, a Hyala niy slakən ngwəvəə dzəkən shi, bərkɪdə ndamtishi lə ghwə, lə məlmə shi gwa'a. Mbə kwəma va tsəgha kiy, ə camshi na kaa mbəzliy yi ma fəti və, ta mananshi ngwəvə dza na tsəgha, kə. ⁷ Ghala pətsa va na, mba'a Hyala niy mbəliti *Ləwtə. Sa nzana, ntsaa mənɪ kwəma dɪ Hyala ghəci. Dalalay Ləwtə niy nza mbə sa ngəra'wə va nəfə tsa ci sa zhanci na, va kwəma jikir na məmənɪ mbəzli. ⁸ Sa nzana, war mbə shi Ləwtə niy nzəyəy tsəgha lə wəzə tsa ci vay, mətse ci na, mbə nata kwəma shi va jikir na mənɪ ghəshi, ka favə, na gəzə ghəshi gəzə gəzə na lə sləmə ci vici va vici va. Dzəghwa tərənɔw nəfə tsa ci ka zhanci, sa dɪ ma na tsəgha ki.

⁹ Ma mbə gəla kwəmaa məmənta va tsəgha lə mbəzli mbəradzə vay, ə

citəmmə na, njasa sənay Ndə sləkəpə, kwal tsa dza naa mbəli ni ci mbəzli səvəri mbə kwəma ngəra'wə tsa kən shi, lə njasa sənay na pətsa dza naa fə mbəzliy mənɪ kwəma jikir na ti, kala ndəghə vici dza naa sla ngwəvə shi ti ta sanshi ngəra'wə. ¹⁰ Kwatama dzəkən mbəzli nja mbəzliy bəliti mənɪ va war shi səkwa hwətəl tsa shi ti, dzəghwa mba'a ghəshi zhəghəti dɪkə tsa Hyala, ka shi kama vəri ti.

Mbəzli ka bənipe nəw kwal Hyala va dza kwa dzərvə na shi gəzanwəy ya va kwəma shi. Ma na nashiy, shi gwərsə ghəshi və tɪba ya jəwəw! War kwəmaa kəli ghən tsa shi ka ghəshiy mənɪ gwa'a tsəgha. Dza mba'a ghəshi fati ndərə tə kwəma mbəzli Hyala dɪkə dɪkə ni mə ghwəmə, ka tsəərəshi. ¹¹ Ya ka kwal Hyala, ghəshi shiy tanəti ka bənipe nəw kwal dzərvə va tə dɪkə lə bərciy, pəla tsəərə mbəzli Hyala va dɪkə dɪkə ni mə ghwəmə ghəshi kwa kwəma Ndə sləkəpəw. ¹² Ka dzərvə vay, war kwəma kama ghən tiy mənɪ ghəshi. Ka mənɪ shiy nja shəkwareshi yakə mənɪ ta hənishi gwa'a tsəgha. Dza ghəshi tapə dzəmbəshi mbə tsəərə shi kama kwal tsa shi li shi, shi sənashi ma ghəshi. Na kwa gwa'a nay, ta bakwamtishi dza Hyala, njasa ka mənɪ vaa bəkwə shəkwareshi kwərakwə. ¹³ Ta zhananshi ngəra'wə tsa shi dza Hyala, njasa sanamiy ghəshi va kaa nihwəti mbəzli kwərakwə. War shi gəmgəm ni dɪ vəgha shi ka ghəshiy mənɪ, ka vəshi tərənɔw ta mənishi ya havəghwə. Ka ghəshiy dzay, ka nzəy lə ghwəy, ka zəmə shiy kwa pətsa kwətɪn tsa lə ghwəy. Ha'wə tərənɔw nava kwəma tə ghwəy tsəgha ki. Ka ghəshiy dzay ka vəshi ta ngəngəđinwəy. ¹⁴ War pala mi'i mbə ghi ta ghwərghwər gwa'a tsəgha na nashi kwəma kavə ghəshi. Ka dali vəgha shi va məmənɪ shi jikir ni tepəw! War ka pəla ngali mbəzli daw daw bərci ni kwa kwal Hyala, ta shikəshiy dzəmbə kwəma jikir na va. War gəna ka ghəshiy dɪy

2:3 2:3 1Tim 6:5 **2:4** 2:4 1Pi 3:19-20; Zhəwdə 6 **2:5** 2:5 3:6; 1Pi 3:20 **2:6** 2:6 Ghava 19:24-25; Lk 17:29; Zhəwdə 7 **2:7** 2:7 Ghava 19:1-16 **2:9** 2:9 Zhəwbə 4:7; 1Kwər 10:13; ShiZhɔ 3:10 **2:10** 2:10 Zhəwdə 7-8
2:11 2:11 Zhəwdə 9 **2:12** 2:12 Zhəwdə 10 **2:13** 2:13 Zhəwdə 12 **2:14** 2:14 Mt 5:28; 2Tim 3:6 **2:15** 2:15 Bəla 22:7, 17; Zhəwdə 11

dzəghwa jəba shi na nashi. Niva mbəzliy, mbəzli bazlamti Hyala na ghəshi. ¹⁵ Na nashiy, a ghəshi səəməshi kwa kwal tsa katan tsa, ka zlənjərəshiy dzəmbə gamba lə dza shi. Mba'a ghəshi nəwhwə səəbə tsahwəti ntsa mbəradzə va, niy nə məndi *Balam, kə məndi slən tsa ci, zəghwə Bəwsər. Saa niy dī vaa mənī war kwəma jikir na, ta mbə ghəciy kwəməvə gəna ti. ¹⁶ Dza mba'a Hyala nabəti Balam *ndə gəzə kwəma Hyala tsa va, va jikir tsa mənī na va. Ghala vəghwə tsa vay, mba'a kwantəmca gəzanakə kwəma nja ndə ngəri, kwəmaa səəkə maa mənī. Mba'a makəti ndə gəzə kwəma Hyala tsa va nəghətaa ghəci mənī kwəma dishəti dishəti na va.

¹⁷ Ma gəla mbəzli nja shi gəzanwəy ya niy, yəmyəm na kwəma shi, lə pətsa mbasəshi yam ti. Yəm ghəshi lə kwələbi van tsa sliy va, mba'a safə pamtishi. A Hyala gwəmantī pətsa dza naa kəlīshi kwa, mbə kwəsli tərkwəsl na. ¹⁸ Ka ghəshiy dzay, ka mənī fəgə lə pə'wə kwəma kama ghən ti zlanzlan. Ka məmənī shi maw vəgha ndə, ta mbə ghəshiy zhiniy ngədəhwə mbəzliy niy mbəlīkəvashi vaa səvərīshi mbə mbəzli mbə kwəsli dība. ¹⁹ Ma ka mbəzliy pə'wə shi va vaa ni kaa mbəzli ka ghəshi vaa ngədīy: «Ghwəyəy, kwəmaa dzaa sləkənwəy tībaw! Ghwəy dza naa gwəra ghən tsa ghwəy» ka ghəshiy ni. Ya ghəshi də'wə ghən tsa shi, ghəshi ka gəzə kwəma va na, mēvivi kwəma jikir na va dzaa zamtishi ghəshi dība ki. Sa nzana, ya namaba kwəma nza bərīci ndə daw vəy, mava tsa nava kwəma na ndə.

²⁰ Mba'a kə ndə niy sənay Yesəw *Kərīstəw Ntsaa sləkəmmə, Ndə mbəlīmmə, mba'a mbəlīkəvərīvay mbə dəvə bərīci shi tikə tə hidī dzaa zamtəpə, zhini na, mba'a zhini zhəghəghəvay ləy hwəm ka zhini ghəshiy mənī mazə dzəkənəy, kwa kərni kwəma mbəzli vay, gəmgəmta dza naa nza. Wəzəba na kwa tanja dība. ²¹ Wəzəbaa niy ghati

ma ghəshi sənay kwal Hyala niy nza na, kən na nzana, mba'a ghəshi sənāmti shi dī Hyala, lə ni dī ma na gwa'a na, dza mbərəkə, ghəshi zlata mənī kwəma gəzanakəshi Hyala ba. ²² Ma kwəma mənī ghəshi va tsəgha na kiy, war we' kwəma gəzə mənī va mbə zliya lə fir na. Saa ni va: «Kiri zhiniy zəhwə vənəhwə tsa ci» kə. Zhini na, ma kə ba na: «Ngərdə tsa yabānti mənī dēwdēw tsa zhiniy hənāmbəvay mbə rədībə ba» kə.

3

*Ta zhəghəva dza Yesəw *Kərīstəw zhəkə*

¹ A madigahira, avanata kwa baka zliya na sana tsasliwəy ya. Ma kwəma pəlee mbə zliyahī tsasliwəy ya va bakə ni gwa'ay: Ə dēe gəzanwəy shi sənashī ghwəy mbəradzəshī ta mbəə fərgə məhərli ghwəy ta təkəə dzəkən shi wəzə wəzə. ² Ka dēe ghwəy zamti ghən ta kwəmaa niy gəzə ka gəzə kwəma Hyala dēwdēw ni mbəradzəw. A Ndə sləkəmmə Yesəw Kərīstəw ghəci ndə mbəlīmmə ghwənīkənwəy ka kwal ci ta bənīnwəy shiy. Kwəmaa niy gəzanwəy na va səvəri kwa miy shi ta mənī ghwəyəy, əntaa ghwəy zamti ghən ti dība ma. ³ Ma kwəma gwərāntee dī ghwəy sənata wəzə wəzəy, ge'i lə kwa kərni vəghwə na, ta tsahwəshī dza nihwəti mbəzli, ka məmənī shi gəmgəm ni dī vəgha shi, mbəzli vay, ta sawānwəy dza ghəshī. ⁴ Ma dza ghəshiy niy: «Ya sa nə Yesəw ta zhəghəva dzee zhikə, kə kiy, kwəma na tsahwə ma na kia? Avānay sanay, a jijihimmə bəkwəshī, shān ghəci ta zhikəy. War njasaa niy nza shiy va ghala ghava hidīy, tsəgha tsəghavashi na ghəshi sana nashi» dza ghəshiy ni. ⁵ Gəla mbəzli tsəgha ni vay, a ghəshi sənay: «Lə kwəmaa səvəri mbə miy nzə niy mənī Hyala hidī lə ghwəmə, mba'a bəkəvəri hidī mbə yam, mba'a təhəvəri kar hidī lə yam» kə ghəshi, lə dī shi zləba ma

2:16 2:16 Bəla 22:28-31 **2:17** 2:17 Zhəwdə 13 **2:19** 2:19 Zhj 8:34; Rm 6:16 **2:20** 2:20 1:11; Mt 12:45
2:21 2:21 Lk 12:47-48 **2:22** 2:22 Fir 26:11 **3:1** 3:1 1Pi 1:1 **3:2** 3:2 Zhəwdə 17 **3:3** 3:3 Zhəwdə 18;
2Tim 3:1 **3:4** 3:4 Zher 17:15; Ezhek 12:22; Mt 24:27, 48-51 **3:5** 3:5 Ghava 1:6-9; Ebr 11:3 **3:6** 3:6 2:5;
Ghava 7:11-21; Mt 24:37-39

ghēshi kwēma va. ⁶ Lē yam bēkē naa dzēti hidī niy zamti Hyala kwa taŋa shiy niy nza tikē tē hidī dība. Sa niy sēākēshi yamēy, mba'a ghēshi zlēghwēhwē pētsa tē hidī gwa'a gwa'a. ⁷ Tsēgha na kwēma ghwēmē nata ghwēmē na, lē hidī ni gwa'a sēnzēnva. A Hyala gēzēkē: «Lē ghwē dza ghēshiy ndīva» kē. Sa nashi ghwēmē tsa sēnzēnvay, Hyala zlazlashi na dī, ka ndēghē vici dza naa sēākē ta sla ngwēvē dzēkēn mbēzli jikir ni dī ma fēti vē, ma nza zamtishi gwa'a ki.

⁸ A madigahira, a kwēma tība kwētīŋ kala gar za ghēn ghwēy ti: Va Ndē slēkēpēy, piya bēlēkwē mēŋ na, ghala mbē lē vici kwētīŋēw, vici kwētīŋ na, ghala mbē lē piya bēlēkwē bēlēkwē mēŋēw. ⁹ Ma kē nihwēti mbēzli mbē tēkē kwēma shiy: «Ka mēni kwēma nzē kwa slēkēpē kyanwkyanwēw, kwēma gēzēkē na, ta mēn dzēē kēy, ka mēni naw» kē ghēshi. Mbalaa tsēgha na kiw. A na Kwa slēkēpēy, ta mēni kwēma gēzēkē na va dza na. Ghwēy ndēghē na. Sa dī na mbēzli gwanashiy sēākē ta tsati titihwē kaa ngēta va kwēma shi jikir na, a ghēnzē pēlashi mbē nēfē tsa nzē. Sa nzana kala dī ghēnzē ndēē zay ya kwētīŋ.

¹⁰ Ya tsēgha nzē kiy, sa ka vēghwē tsa va bērkēy na, ta zhēghēva dza Ndē slēkēpē Yesēw Kēristēw sēākē. Na katanj katanj na nanzēy, war vētēghē dza naa sēākē njasa ka ndē ghēli vaa sēākē dzakē ndē ta ghēli. Fēcavay tērēŋw dza mbēzliy favē gaka, ka taŋēti dērazli van sēākē mē ghwēmē. Ka ghwēmē dza na, mba'a zata. Mba'a ghwē dzaa sēākē ndēhwē shiy dzēy tē ghwēmē gwanashi. Cēkē' dza hidī ni, lē shi ti shi gwanashiy zashi kwērakwē bā.

¹¹ Njana nzana tsēgha shi va dzaa zamtēvashi kiy, ē pē ghwēy mēni mēhērliy dzēkēn nzēy tsa ghwēy. Dēwdēw kē nēfē tsa ghwēy kwa kwēma Hyala, ka dī fēti vē mbē kwēma gwanata.

¹² ē pē ghwēy ndēghē vici dza Hyalaa sēākē ti. Dikēvanwēyēm ta mēni kwēma wēzē na, a vēghwē tsa va mbēē

mbatsēvaa sēākē. Fēca vici va dza ghwēmēē ndita, ka zata kwēdēp. Shi mē ghwēmē gwa'a gwa'a na, mba'a ghēshi ndishi kala tērē shiy ya jēw. ¹³ Ma kē Hyala kaa ngēmē kiy, ghālāba na ta zhini dzēē ngatēŋwēy nahwēti ghwēmē 'war'war na, lē hidī 'war'war ni, kē. Pētsa vay, ka dza mbēzliy mēni *kwēma jikir naa nza tībaw. War mbēzliy mēni kwēma dī Hyala na shiy dzaa nza tība. Ava ghēnzē na kwēma ndēghē ghwēmēē sana.

¹⁴ A madigahira, va tsēgha dēē gēzanwēy ki, njana nzana mbē ndēghē vici va ghwēyēy, ē pē ghwēy jihēva ta mēni kwēma wēzē na. Ta mbēē nza, sa ka na sēākēy na, nza kēsanwēy dēwdēw kala kwēma rēda rēda na mbē nzēy tsa ghwēy. Nza ghwēy mbēē kwēmavē zērkē kwa jipē ghwēy li. ¹⁵ Sēnay tē ghwēy, sa nay ghwēy tsa Ndē slēkēmē Yesēw Kēristēw kala sēākē kyanwkyanwēy, ē dī na mbēzliy kwēmavē kwal, ta tsati titihwē tsa shi ta mbē ghēshiy mbēlishi. A Pēl zēmēmē tsa mbē nēw Yesēw va dī ghwēmēē tērēŋw tsaslēghēŋwēy kwēma va tsēgha bā. Hyala bānavē na sēnata kwēma, ta mbē ghēciy tsasliŋwēy kwēma va tsēgha. ¹⁶ Tsēgha ka Pēl gēzē kwēmaa dzēkēn kwēma va kaa mbēzli mbē nihwēti zliyahi ci tsasliti na dāŋ ni gwa'a. Mbē nihwēti zliyahi Pēl tsasliti nay, a kwēma mbē shi caslakēta dalala ta favē ndē. Ka nihwēti mbēzliy sēnata ma kwēma va kama bērci kwēma Hyala mbē nēfer shiy dza na, mba'a ghēshi ghavēē zhēghanti kwēma va. Ka lađamti kwēma dī kwēma vaa gēzē. Tsēgha sēnabēshi ghēshi mbē zhēzhēghē nihwēti kwēmēr dzar mbē Zliya Hyala dzar kwa kwal tsa gēmgēm tsa. Mbē kwēma mēni ghēshi va tsēghay, ngwēvē Hyalaa mbahē ghēshiy dzēkēn ghēn tsa shi.

¹⁷ Na na ghwēy kiy madigahiray, ava ghēy gēzanwēy kwēma va, mba'a ghwēy favē gwa'a gwa'a, va tsēgha gēzanwēy ya. Mēnim mēhērli tērēŋw vantaa mbēzliy yidī kwēma Hyala va ghavēē ngēdēhwēŋwēy dzēmēbē kwēma shi va,

mba'a ghwəy taa shikəŋwəy gəm. Ka zləba ghwəy ghəshiy ngadantəŋwəy tə kwəma Hyala kəsəvə ghwəy va bekir dəvə ma. ¹⁸ Ma pə ghwəy məntiy, mətsəhə pə ghwəy mətsəhə kəli ka dza kwa kwəma, lə nəw kwəma Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw Ntsaa mbəlimmə, a ghəci mbəə mətsəhə məniŋwəy wəzə hwər tsa ci ka mətsəhə ghwəy sənay kwa kwəma kwa kwəma.

Fal slən tsa ci mbəzli tə hidfi gwanashi, ghala ndatsə ka dzar pa' kwa ndimndim. *Amin. Ava tiba kərayee ki, nza ghwəy nza.

Kwa taŋa zliya tsasliti Zhanj Kwəma dza ghwəmmə gha sənataa dzəkən zliya na

Ma zliya nay, tsasliti slən tsa ci ntsaa tsasli mbəw. Ma kə nihwəti mbəzliy, Zhanj ntsa ta səda Yesəw tsasli na. Sa nzana, kwəma tsasliti na mbə gha tsasli zliya nay, aa di yəməva lə Yəwən kwəma wəzə na va tsasliti Zhanj, kə ghəshi. Nanzə kiy, gəzəkəvəri Zhanj bazhə bazhə naciw. Nda kaa ka wa tsasliti na zliya nay, sənay mənidiw. Ma kə nihwəti mbəzliy, kaa mbəzli ghəngħən ghəngħən tə hidfi ka Azəy tsasliti na, kə ghəshi.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1:1 pa' tə vəh 2:1-17 Zhanj gəzə kaa mbəzliy nəw Yesəw, a ghəshi nzəy mbə waŋ pi, mba'a ghəshi sənay, a Yesəw pəlata kwəma shi jikir na, kə ghəshi. Mbə nzəy tsa shi va kiy, ka di nihwəti mbəzli.

Vəh 2:18-29 Njasa dza ka jakə Kəristəw tsahwəə dzəmbə mbəzliy nəw Yesəw.

Vəh 3 Njasa dza mənidiy sənashi ndərazhi Hyala.

Vəh 4:1-6 Njasa dza mənidiy mbay təra ghalaa dzəghwa na katanj na kwəma lə dzərvə.

Vəh 4:7-21 Ntsaa di mbəzliy, Zəghwə Hyala na. Mba'a kə ndəə di Hyalay, ta di ndərazhi Hyala dza ndə kwərakwə.

Vəh 5 Zhanj gəzə njasa tədanakən mbəzliy nəw Yesəw kaa shi tə hidfi. Zhini mba'a gəzata kwəma jəwəə dzəkən kwəma gəzəhwə naa dzəkən.

Gəzə kwəmaa dzəkən ntsaa bəmmə piy

¹ Avanaŋəy tsasliŋwəy zliyaa dzəkən ntsa nza slən tsa ciy «Kwəma Hyala» saa

1:1 1:1 2:13-14; Zhj 1:1-2, 14; Piy: 1Zhj 4:14; Zhj 6:35; 8:12; 11:25
Zhj 15:11 **1:5** 1:5-7 Zhj 8:12 **1:5** 1:5 1Tim 6:16 **1:6** 1:6 2:4

banshi piy kaa mbəzli. Kwəma vay, madfi Hyala ta nga shiy gwa'a gwa'a na ghənzə tifa. Ntsa har mənidi vaa Kwəma Hyalay, a ghəy favə ghəciy gəzə kwəma, ka nay ghəy lə mətəhi ghəy, mba'a ghəy nay wəzə wəzə, ka dapəhwə lə dividivi ghəy.

² Ghala pətəsa səkə ntsa har mənidi vaa «Kwəma Hyala» ta civa kaa mbəzliy, a ghəy nay. Va tsəgha ndəgha ghəy fətiy dzəkən, ka gəzaŋwəy kwəmaa dzəkən ntsaa bəpə piy tsa kə di ma. Ntsa vay, vəgha Didi Hyala mə ghwəmə niy nza na, ma səkə Hyalaa citəmmə nana.

³ Shi nashi ghəy lə mətəhi ghəy, lə shi favə ghəy lə slimim ghəy na shi gəzaŋwəy ghəy ni kwəmaa dzəkən shi kwərakwə, ta mbə ghwəy nza kwasəbə ghəy mbə jakə tsa jakəŋəy ghəy lə Dəmmə Hyala, mba'a lə Zəghwə nzə Yesəw *Kəristəw.

⁴ Ta mbə vəshi ghwəmmə kərkəta, va tsəgha tsasliŋwəy ghəy kwəma na.

Hyala na waŋ pi

⁵ Ma kwəma gəzaŋwəy ghəy nay, kwəma favə ghəy va Yesəw *Kəristəw Zəghwə Hyala də'wə ghən tsa ci na. Ma kəy: «Waŋ pi na Hyala. Kwəma kwəsli kwəsli na dzar kwa kabaka nzə ya jəwəw» kə.

⁶ Ghənzə tsəgha ki, mba'a pə ghwəmmə ni, mbəzli jakəjakə ni nza ghəy lə Hyala, pə ghwəmmə, dza ghwəlammə ghwəmmə mbə mənidi kwəma dzar mbə kwəsli kiy.

A ghwəmmə slavə dzərvə ghalaba. Kwəma Hyala katanj na mbə nəfə ghwəmmə ya jəw tsəghaw. ⁷ Ma mba'a pə ghwəmmə kə mənidi kwəma mbə waŋ pi, njasa nzana va mbə waŋ pi Hyala kwərakwə kiy, mbəzli jakəjakə ni nza ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə ghalaba ki. Ma nza miymiy Yesəw, Zəghwə nzə yabantəmmə kwəma ghwəmmə jikir na gwanata, kala rəda tar ghwəmmə ghwəla ki.

⁸ Mba'a pə ghwəmmə ni: «Ka mənidi *kwəma jikir na ghəy na ghəyəw» pə ghwəmməy, ava ghwəmmə dzəmbəmmə mbə sla dzərvə kaa ghən tsa ghwəmmə ghalaba ki. Gəzəkə kwəma katanj

1:2 1:2 ndəgha fəti: Zhj 15:27 **1:4** 1:4
1:7 1:7 3:5; Ezay 2:5; Ebr 9:12; ShiZhj 1:5

1:9 1:9 Cem 32:3-5

na ghwëmmë ti ya jëwëw. ⁹ Mba'a pë ghwëmmë tsati titihwë va jikir tsa ghwëmmë kwa kwëma Hyalay, a Hyala dzaa pëlay jikir tsa mënti ghwëmmë mbë nëfë tsa nzë gwa'a, ka zhëghëtëmmë ka mbëzli dëwdëw ni. Sa nzanay, Hyala na, a ghwëmmë sënay, ntsa slar tsa na. Kwëma në na ta mëni dzee këy, ta mënti dza na tsëgha. ¹⁰ War mba'a pë ghwëmmë ni: «Ka mëni *kwëma jikir na nza ghëyëw» pë ghwëmmëy, ghalaba na, Hyalaa na zhëghëti ghwëmmë ka kwa sla dzërvë ki. Zlëbavë kwëma nzë ghwëmmë mbë nefer ghwëmmë tsëgha kiw.

2

*Yesëw *Këristëw na ntsaa dzaa këttimmë*

¹ A ndërazhee, ma kwëma tsasliñwëy ya na kwëma na tiy, vantaa ghwëy dzaa mëni *kwëma jikir na në ya. Mba'a kë kwëma jikir na mbëlita va ndëy, sënay të ghwëmmë, a gal tsa ghwëmmë tiba, ta këttimmë kwa kwëma Didi Hyala, ghëci na Yesëw Këristëw. Na naci, ntsa slar tsa na. ² Yesëw Këristëw dë'wë ghën tsa ci zlay na ghën tsa ci, mba'a mëtiy ka shi ta mënti Hyala li shi të mbërkë ghwëmmë. Ta mbë Hyalaa pëlayëmmë jikir tsa ghwëmmë. War ta pëli tsa ghwëmmë jikir gwa'a tsëgha naw. Èhëñ, ta pëlanshi jikir tsa mbëzli të hidi gwanashi mëtiy na.

³ Mba'a pë ghwëmmë diti fëti ta mëni kwëma gëzëkë Hyalay, ghalaba na, a ghwëmmë taa sënay, mbëzliy sënata Hyala nza ghwëmmë, pë ghwëmmë. ⁴ Mba'a kë ndë ni: «E sënata Hyala» kë, dzëghwa kala dë fëti ghëci ta mëni kwëma gëzëkë Hyala mëni nzëy, ndë dzërvë gëmëy na tsava ndë. Kwëma Hyala katanj na mbë nëfë tsa ci ya jëwëw. ⁵ Ma ntsaa dë fëti ta mëni kwëma gëzëkë Hyalay, a tsava ndë dë Hyala katanj katanj. Ava ti dza ghwëmmë sënay jakëjakë nza ghwëmmë lë Hyala, pë

ghwëmmë. ⁶ Ma ntsaa ni: «Jakëjakë nza ghëy lë Yesëw» këy, war njasa niy nza nzëy tsa Yesëw va tikë tëbë na ghëciy nzëy kwërakwë.

Nahwëti kwëma 'war'war na

⁷ A madigahira, ma kwëma tsaslëghëñwëy ya nay, mënta na nja nahwëti kwëma gëzanwëyëe 'war'war na ta mëni, kala sëakë ghwëy favëw. Kwëma sëakë ghwëy favë na. Kwëma mbëradzëta na va niy nza tiba, mba'a tsëhëta va ghwëy ghala kwatanjata na. ⁸ Ya tsëgha nzë kiy, kwëma 'war'war naa tsasliñwëy ya të kwëma va. Të nzëy tsa *Këristëw të hidi, lë tsa ghwëy nzëy sënay mënti kwëma katanj naa kwëma va, kë mënti. Sa nzana, mbë barvata kwëma mbë kwëslï, ma wanj pi tsa katanj tsa na, mbë mbëre ghëci nana.

⁹ Mba'a kë ndë ni: «Ntsa mbë wanj pi nzee» kë, dzëghwa kala dë kwëma ngwarmëhiy nëw ghëshi Yesëw li shi ghëciy, ghwëlay na tsava ndë mbë kwëslï. ¹⁰ Ma ntsaa dë ngwarmëhiyëy, ghëci na ntsa mbë wanj pi. Tsava ndë kiy, kwëma tiba dzaa tërambëe dzëmbë *kwëma jikir naw. ¹¹ Ma na ntsaa dë ma kwëma ngwarmëhiy mbë nëw Yesëw vay, mbë kwëslïy na tsava ndë ki. Mbë kwëslï dza naa dza dza ci, kala sënay ma kwa pëtsa dza na, sa nzana mba'a kwëslï ghwëlfay.

¹² Ma kwëma tsasliñwëy ya na kwëma na tiy ndërazhi yay, sa nzana, gwa'a gwa'a Hyala pëlayñwëy jikir tsa mënti ghwëy mbë nëfë tsa nzë, të slëni mënti Këristëw. ¹³ Ma kwëma tsasliñwëy ya na kwëma na tiy dëshi ndërazhiy, sa nzana, mba'a ghwëy sënay ntsaa nza tiba ghala kwatanjata. Ma kwëma tsasliñwëy ya na kwëma na tiy gwëlay, sa nzana, mba'a ghwëy tëfanakën kaa *ndë jaka tsa Hyala va jikir tsa.

¹⁴ Ma kwëma tsasliñwëy ya kwëma na ti bay ndërazhiy, sa nzana, mba'a ghwëy sënay Didi Hyala. Ma kwëma tsasliñwëy ya na kwëma na tiy dëshi ndërazhiy,

2:1 2:1 Rm 8:34; Ebr 7:25 **2:2** 2:2 4:10; Zhj 1:29 **2:4** 2:4 1:6; 4:6; Zhj 3:21; 8:44; 16:13 **2:5** 2:5 2:17; 5:3; Zhj 14:15; 2Zhj 6 **2:6** 2:6 Zhj 13:15; 15:5 **2:7** 2:7-8 4:11; Zhj 13:34 **2:7** 2:7 2:24; 3:11 **2:8** 2:8 Zhj 1:9-10; 8:12; Rm 13:12 **2:9** 2:9 3:10, 15; 4:20 **2:10** 2:10 Cem 119:165; Rm 14:13 **2:11** 2:11 Zhj 12:35-36
2:12 2:12 SlëniKY 4:12 **2:13** 2:13-14 1:1-2

sa nzana mba'a ghwøy sənay ntsaa nza tifa kwatanjata. Ma kwəma tsasliŋwøy ya na kwəma na ti dibay gwəlay, sa nzana, lə bərçi va ghwøy mba'a ghwøy kəsəvə kwəma Hyala mbə nefer ghwøy. Dzəghwa, mba'a ghwøy təfanakən kaa ndə jaka tsa Hyala va jikir tsa.

¹⁵ Ka səkwa nzəghə ghwøy ta nzøy tsa tikə tə hidī ni, ya ta shiy jəw mbə shi tikə tə hidī ma. Mba'a kə nzəghə ndəə səkwa ta nzøy tsa tə hidiy, ka dī Didi Hyala na mbə nəfə tsa ciw. ¹⁶ Ma na shi tikə tə hidī gwanashi, shiy nja shi gəmgəm ni maw vəgha ndə ngəri, lə mənī mətə ta shi tə hidī, lə kəli ghən kiy, va Didi Hyala səkə niva shiyəw. Tikə tə hidī səkə ghəshi. ¹⁷ Kar hidī lə shi mənī mbəzli va mətə ti shi gwa'ay, ta kədishi dza ghəshi. Ma na ntsaa mənī kwəma njasa dī Hyala kiy, tə ghwəməy dza naa nza pa' kwa ndimndim.

*Ndəghwəm ghən tsa ghwøy va ka jaka Yesəw *Kəristəw?*

¹⁸ A ndərazhee, ndal tərmbə vəghwə ta kərə hidīw. A ghwøy niy favə, ma kə mənī niy niy: «Ghala pətsa dza hidiy nza ndəkwə ta kərəy, ta səkə dza ndə jaka tsa Kəristəw» kə mənī niy ni. Avānāy sənənva kiy, kwal mbə ka jakahi Kəristəw tifa, sa səkəshi ghəshiw. Ava va tsəgha sənay ghwəmmə kiy, a vici va səkəta nana ki, pə ghwəmmə. ¹⁹ Ka jaka Yesəw vay, mbə ghwəmmə səvəri ghəshi. Sa kama ghəshiy mbəzli mbə ghwəmmə karkar niy, va tsəgha bərvashi ghəshi mbə ghwəmmə. Mba'a kə ghəshi niy nza ka mbəzli mbə ghwəmmə karkar ni nza, ka dza ghəshiy səvəri shi mbə ghwəmmə nzaw. Ma sa zlammə ghəshi vay, ta mbəə citi nza tsa kama ghəshiy mbəzli mbə ghwəmmə na.

²⁰ Ma ghwøy ta na na ghwəyəy, a Yesəw Kəristəw fambəŋwøy Safə tsa ci mbə nefer ghwøy, mba'a ghwøy sənata kwəma katanj na gwanəŋwøy. ²¹ Sa sənata ma ghwøy kwəma katanj na tsasliŋwøy

ya kwəma tsasliŋwøy ya na kiw. Sa nzana, mba'a ghwøy sənata na katanj na va kwəma, zhini mba'a ghwøy sənay, dzərvə mbə na katanj na kwəməw, pə ghwøy. Va tsəgha tsasliŋwøy ya. ²² A ndə dzərvə kia? Ya wa ntsaa ni Kəristəw Ntsa tivə Hyala na Yesəwəw, kəy, ghəci na ndə dzərvə, ghəci na ndə jaka tsa Kəristəw ki. Ntsaa zləbavə ma kar Dəmmə Hyala va, ghəshi lə Zəghwə nzə. ²³ Sa nzana, ya wa ntsaa zləbati ma Yesəw ka Zəghwə Hyalay, zləbavə Dəy Yesəw tsa va na kwərakwəw. Ma ntsaa zləbavə: «Zəghwə Hyala na Yesəw!» kəy, aa sənay Didi kwərakwə. ²⁴ Ghənzə tsəgha kiy, kwəma favə ghwøy va ghala kwatanjatay, mənīm məhəriy dzəkən wəzə, mba'a ghwøy kəsəvə mbə nefer ghwøy. War mba'a pə ghwøy kəsəvə kwəma gha ghwøy vaa favə wəzə mbə nefer ghwəyəy, ghala ba na, mbəzli jakəjakə ni nza ghwøy lə Yesəw, mba'a lə Dəy kwərakwə bə. ²⁵ Ma kə Kəristəw kaa kwəma gəzəkəmmə nay: «Ta ndəŋwøy piy tsa kədī ma dzee» kə.

²⁶ Kwəma tsasliŋwøy ya nay, dzəkən mbəzliy ngədiŋwøy va, ta zamtəŋwøy tsaslitee. ²⁷ Na na ghwøy tala kiy, a Yesəw ndəŋwøy *Safə tsa Hyalaa dzəmbə nefer ghwøy. Njana nzana, mba'a Safə tsa Hyala mbə nefer ghwøy tsəgha kiy, kwal tsa ghwøy tifa lə pəla tsahwəti ndə bəniŋwøy kwəma ghwəlaw. Sa nzanay, mbə bəniŋwøy kwəma dī Hyala gwanata na Safə tsa nzə va. Ni ghwøy shi bəniŋwøy na vay, shi katanj ni na ghəshi, dzərvə dzar mbə shi ya jəwəw. Va tsəgha kiy, nzəyŋwəyəm jakəjakə lə Kəristəw, njasa bənavəŋwøy Safə tsa Hyala va.

²⁸ A ndərazhee, garəŋwəyəm tə jakə tsa jakəŋwøy ghwøy va lə Kəristəw mbə nefer ghwøy, vantaa ghwəmmə taa hazləni ta nza, fəca ka na səkə. Kala dzaa ha'wəə mənimmə kwa kwəma ci, fəca dza naa səkə. ²⁹ Na na ghwøy kiy, a ghwøy sənay ntsa slar tsa na Kəristəw

2:15 2:15 Zhk 4:4 **2:16** 2:16 Fir 27:20; Rm 13:14; Ef 2:3; Zhk 4:16 **2:17** 2:17 Mt 7:21; 1Kwər 7:31 **2:18** 2:18 4:3; Mt 7:15; 2Zhj 7 **2:19** 2:19 SləniKY 20:30 **2:20** 2:20 2:27 **2:22** 2:22 4:3; 2Zhj 7 **2:23** 2:23 4:15; 5:1; Zhj 5:23; 15:23; 2Zhj 9 **2:24** 2:24 2:7 **2:25** 2:25 Zhj 5:24 **2:27** 2:27 Zher 31:34; Zhj 14:16; 16:13
2:28 2:28 3:21; 4:17; Zhj 5:22; 15:5 **2:29** 2:29 3:10

pə ghwəy. Va tsəgha na kiy, sənay tə ghwəy, ya wa ntsaa mənı kwəma slar nay, Zəghwə Hyala na kwərakwə, pə ghwəy.

3

Ndərazhi Hyala nza ghwəmmə

¹ Nighətim njasa cikəvəri Dəmmə Hyala mə ghwəmə dı tsa dıtəmmə na dıkə tsa ci dı, pa' ka harəmmə ghəciy ndərazhi ci. Ta na navay, ndərazhi ci nza ghwəmmə katanj. Va tsəgha mbə ma mbəzliy nəw ma Yesəw sənammə, ka ndərazhi Hyala, sa nzanay, sənata Hyala ghəshi kwərakwə. ² A madigahira, nana diy, ndərazhi Hyala mənımmə ghwəmmə. A na kwəmaa taa nza kwa kwəma, nda njaa dza ghwəmmə nzay, sənata nava ghwəmmə diw. Na sənata ghwəmmə gwa'a tsəghay, sa ka Yesəw *Kəristəw tsahwəyəy, ta nza dza ghwəmmə njasa dza na vaa nza ghalaba. Sa nzanay, ta nay dza ghwəmmə njasa dza pa ciy nza wəzə wəzə. ³ Ya wa ntsaa fəy ghən tsa ci gəzlinjə ta nza njasa nza Kəristəw kwərakwə kiy, mba'a mənıti ghən tsa ci dəwdew, njasa nza Yesəw Kəristəw va dəwdew kwərakwə ki.

⁴ Ya wa ntsaa mənı *kwəma jikir na gwa'ay, fətiy dı ma tsava ndə ta *kwəma pəhəti Hyala. Sa nzanay, mənı kwəma jikir na na, dı ma fəti va kwəma pəhəti Hyala na. ⁵ A ghwəy sənay kiy, ta yabanti kwəma ghwəmmə jikir na səkəy Yesəw Kəristəw tikə gwa'a tsəgha, ma ghəci na nacıy, kwəma jikir na və ya jəwəw. ⁶ Ghənzə tsəgha kiy, ntsaa jakəy kwagwa'a lə Yesəw Kəristəw mbə nəfə tsa ciy, aa zlata mənı kwəma jikir na. Ma na ntsaa nəw lə mənı kwəma jikir nay, səkə tsava ndə nay Yesəwəw, sənay Yesəw na dıbaw.

⁷ A ndərazhee, ka zləba ghwəy mənıdiy ngəđinjwəy ma, ya wa ntsaa mənıti kwəma slar nay, ntsa slar tsa na tsava ndə, njasa nza Yesəw Kəristəw vaa ntsa slar tsa kwərakwə. ⁸ Ma na ntsaa nzəyəy

war mbə mənı kwəma jikir nay, tsa *ndə jaka tsa Hyala na tsava ndə. Sa nzanay, ndə mənı kwəma jikir na na ndə jaka tsa Hyala naci ghala kwatanjata. Va tsəgha səkəy Yesəw Zəghwə Hyala tikə tə hıdı ta mbə zamti sləni ndə jaka.

⁹ Ma na ntsaa mənıy ka Zəghwə Hyala naci kiy, ka nəw na lə mənı kwəma jikir na ghwəlaw. Sa nzanay, lə piy tsaa səkə va Hyala na mbə nəfə tsa ci. Ka mbay naa nəw lə mənı kwəma jikir na ghwəlaw. Sa nzanay, Dəy na Hyala. ¹⁰ Avana, njasa təhəvərivashi ndərazhi Hyala lə ni ndə jakə tsa Hyala: War mba'a kə ndə kala dı mənı na wəzə na kwəma, kala dı mətse tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw ghəciy, tsava ndə na, mənıy ka Zəghwə Hyalaw.

«Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy!» kə Hyala

¹¹ Avanta kwəma gha ghwəy favə ghala kwatanjata: «Dim ghən tsa ghwəy kwa jipə ghwəy» kə Yesəw. ¹² Nəghətaa ghwəmmə mənı shiy nja *Kayən ma. Ghəci na nacıy, zəghwə ndə jaka tsa Hyala, jikir kwəma tsa niy nza na. Dza na mba'a pəsliti zəmbəghəy. Ma kwəma pəsliti na zəmbəghəy tsa va tiy, sa nzana kwəma wəzə na zəmbəghəy mənı, ma ghəci ghəci Kayən naci ki na, *kwəma jikir na ghəciy mənı.

¹³ A ngwarməhira mbə nəw Yesəw, ya əy dı ma mbəzliy nəw ma Yesəw mətse ghwəyəy, əntaa mənınwəy nja madəna ma. ¹⁴ Ghwəmmə na na ghwəmməy, a ghwəmmə sənay, mbəzli bəkwə bəkwə ni niy nza ghwəmmə. Dzəghwa nana na, mba'a ghwəmmə satim mbə məti, mbə piy ghwəmmə ki. Tə wa sənay ghwəmmə mbəzli mbə piy nza ghwəmmə pə ghwəmməy, tə sa nzana mbə dı kwəma ngwarməhimmə ghwəmmə. Ma ntsaa dı ma kwəma zəmbəghəy vay, ntsa məti məti tsa na tsava ndə ghwəlay. ¹⁵ Ma ntsaa dı ma kwəma zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw kiy, ndə bəkwə mbəzli na

3:1 3:1 3:10; 4:6; Zhj 1:12; 3:16 **3:2** 3:2 2Kwər 3:18; Flp 3:21 **3:5** 3:5 1:7; 2:2; 4:10; Ezay 53:9; Zhj 1:29; 8:46; 2Kwər 5:21; Ebr 4:15; 9:14; 1Pi 1:19; 2:22, 24; 3:18 **3:6** 3:6 3:9; 5:18; Zhj 15:5; Rm 6:2, 14 **3:8** 3:8 Mt 12:26-29; Zhj 8:44 **3:10** 3:10 2:9, 29 **3:11** 3:11 2:7-8; 4:11; Zhj 13:34 **3:12** 3:12 Ghava 4:8 **3:13** 3:13 Zhj 15:18 **3:14** 3:14 2:11; Zhj 5:24; 13:35 **3:15** 3:15 Mt 5:21-22; ShiZhj 21:8

tsava ndə. A ghwəy sənay, war mba'a kə ndəə, ndə bəkwə mbəzliy, kwəməvə piy tsaa kədi ma tsava ndəw. ¹⁶ A Yesəw *Kəristəw dītəmmə, dzəghwa na mba'a səkəy mətuy tə ghwəmmə. Ava tə kwəma ci va dza ghwəmmə sənay, njasa ka ghwəmmə di kwəma ngwarməhimmə mbə nəw Yesəw kwərakwə, ta mbə ghwəmmə zləbavə, ya mətuy ta kwəma shi. ¹⁷ Sənzənvay, mba'a kə ntsa nza shiy və tərəjw nay tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw kala shiy və, dzəghwa kala zhanci hwər tsa ci ti ya jəw, gar katay ghəciy, njaa njaa ka ntsa tsəgha tsa va mbəə ni na: «Mbə di Hyala nzee lə nəfə tsee kwətij» kə kia? Tibaw. ¹⁸ A ndərazhee, əntaa ghwəmmə dzaa gəzə a ghwəmmə di nihwəti mbəzli, pə ghwəmmə kwataka lə miy gwa'a tsəgha ma. Əhəj, ə pə ghwəmmə di mbəzli mbə nəfə tsa ghwəmmə katanj katanj. Ka ci di tsa vaa səvəri lə mənəi kwəma wəzə na kaa mbəzli.

Njasa dza ghwəmməə mbay garə kwa kwəma Hyala kala hazləni tiba

¹⁹ Mba'a pə ghwəmməə di nihwəti mbəzli tsəgha kiy, ti dza ghwəmməə sənay, mbəzliy nəw kwəma katanj na nza ghəy, pə ghwəmmə. Dibay, ghənzə na kwəmaa dzaa bəmmə bərqi, ta garə kwa kwəma Hyala, kala hazləni tiba. ²⁰ Sa nzana, ya ə bəmmə nəfə tsa ghwəmmə fəti ta kwəma jikir tsa mənəti ghwəmməy, ka dza her ghwəmmə kwa kwəma Hyalaw. A ghwəmmə sənay, a Hyala tanjəti nefer ghwəmmə tə sənata kwəma. Kwəma tiba kala sənata gwa'a gwa'aw. ²¹ Ava tsəgha na nava ki, madigahira, kala bəmmə fəti kə nəfə tsa ghwəmmə ta kwəma jikir tsa mənəti ghwəmməy. A bərqi va ghwəmmə ta garə kwa kwəma Hyala, kala hazləni tiba ki. ²² Ya nimaβa shiy dəw ghwəmmə va Hyalay, ta ndammə shi va dza na kwərakwə ki. Sa nzana mbə di fəti ghwəmmə ta kwəma gəzəkəmmə na mənəi nzə, ka mənəi kwəmaa təbanta βa.

²³ Avanata kwəma gəzəkəmmə na, ta mənəi: Ə pə ghwəmməə βanavə nefer ghwəmməə kaa Yesəw *Kəristəw Zəghwə nzə. Ka di ghən tsa ghwəmməə kwa jipə ghwəmməə njasa gəzəkəmmə Yesəw Kəristəw va. ²⁴ Ntsaa di fəti ta kwəma gəzəkə Hyala mənəiy, a jakəy lə Hyala, mba'a Hyala jakəta li kwərakwə. Lə Safə tsa nzə va dəwdəw tsa ndammə Hyala, sənay ghwəmməə jakəjakə nza ghwəmməə li, pə ghwəmməə.

4

*Njasa dza ghwəmməə sənay təhəvəri *Safə tsa Hyala lə tsa *ndə jaka tsa Yesəw *Kəristəw*

¹ A madigahira, mba'a kə ndə səkəy dzəmbə ghwəy, lə Safə tsa Hyala nzee, kəy, əntaa ghwəy zləβa kwəma ci war tsəgha ma. Ə pə ghwəy dzaa naghamti wəzə, ta mbə ghwəy sənay nda Safə tsa Hyala na sa və katanj katanj, ka ghwəy gha zləβa. Va wa gəzanjwəy ya tsəghay, sa nzana, dənshi ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə tsahwəshi dzəti hidfi nana. ² Avanay njasa dza ghwəy sənay, a Safə tsa Hyala va ndə pə ghwəy: Ya tsamaba ndə na ntsaa dzaa ni: «A Yesəw Kəristəw mənəti ghən tsa ci ka ndə, mba'a səkəy tikə tə hidfi» kəy. Ava ghəci na ntsa nza Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ci. ³ Ma ntsaa ni: «Zhəghəy Yesəw ka ndə ngəri, mba'a səkəy tikə tə hidfiw» kəy, tsava ndə na, Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa ciw. Safə tsaa səkə va ndə jaka tsa Kəristəw na sa mbə nəfə tsa ci. A ghwəy niy favə: «Ta səkə dza na» kə mənədi niy ni. Aa səkəy dzəti hidfi nana ki.

⁴ Na na ghwəy tala kiy ndərazhiyay, mbəzli Hyala nza ghwəy, a ghwəy 'wəshamti ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə. Sa nzanay, bərciba mbə Safə tsa Hyala va mbə ghwəy na kən safə tsa mbə mbəzliy nəw ma Yesəw. ⁵ Ka gəzə kwəma Hyala ka dzərvə vay, mbəzliy nəw kwəma tikə tə hidfi na ghəshi, sa nzana kwəma shi tikə tə hidfi ni na

3:16 3:16 Zhnj 15:13; Gal 1:4; Flp 2:17; 1Tes 2:8 **3:17** 3:17 Nəw 15:7 **3:18** 3:18 Zhk 2:15-17 **3:21** 3:21 2:28 **3:22** 3:22 Zhnj 15:16 **3:23** 3:23 Zhnj 2:23; 13:34 **3:24** 3:24 4:13; Zhnj 14:16; 15:5; Rm 8:5, 9, 14 **4:1** 4:1 2:18; Mt 7:15; 1Tes 5:21 **4:2** 4:2 Zhnj 1:14; Rm 10:9; 1Kwər 12:3 **4:3** 4:3 2:18, 22 **4:4** 4:4 5:5 **4:5** 4:5 Zhnj 3:31

shi kwəma gəzə ghəshi kiy, va tsəgha fə mbəzliy nəw ma Yesəw ghən ta fa kwəma gəzə ghəshi va. ⁶ Ghwəmmə na na ghwəmmə kiy, ndərazhi Hyalaa gə ghwəmmə. Va tsəgha kiy, ntsaa sənata Hyala na, ta fa kwəma gəzə ghwəmmə dza na. Ma na mbəzliy kamaa shi Hyalay, ka fa kwəma gəzə ghwəmmə ghəshi ya jəwəw. Ava tsəgha dza ghwəmməə mbay tihəvəri mbəzliy gəzə kwəma lə Safə tsa Hyala dəwdew tsa, lə mbəzliy gəzə kwəma lə safə tsa ndə dzərvə.

Tə dī tsa dītəpə Hyala sənay ghwəmmə dī ghən tsa ghwəmmə

⁷ A madigahira, dī pə ghwəmməə dī ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə. Sa nzanay, va Hyala səkə dī. Ya wa ntsaa dī Hyala, ka dī nihwəti mbəzliy, Zəghwə Hyala na tsava ndə, aa sənata Hyala. ⁸ Ma ntsaa dī ma Hyala, kala dī nihwəti mbəzliy, sənata Hyala tsava ndə na ciw. Sa nzanay, dī na Hyala də'wə ghən tsa nze. ⁹ A Hyala ghwənikə Zəghwə nzeə dzəti hidī, zəkəwəti ghəci və, ta mbə ghəciy ndammə piy tsa kəfī ma. Kwəma məniti na va tsəghay, aa cikəvəri dī tsa dītəmmə na wəzə wəzə. ¹⁰ Avanay dī njasa njana: Sa nzana mba'a ghwəmmə dīti Hyala pərba ghwəmmə naw. Əhəŋ, sa nzana ghənzə saa 'waa dītəmmə pərba ghənzə. Dza na mba'a ghwənikə Zəghwə nze tə ghwəmmə, ta mbə ghwəmməə kwəməvə pəli kwəma ghwəmmə jikir na tə mbərkə mətī ci.

¹¹ A madigahira, njana nzana tsəgha Hyala dītəmmə kiy, ə pə ghwəmməə dī ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə kwərakwə ki. ¹² A ghwəmmə sənay, ndə tība mba'a səkəə nata Hyala njasa nzanaw. Ya tsəgha nze, mba'a pə ghwəmməə dī ghən tsa ghwəmmə kwa jipə ghwəmmə, jakəjakə na Hyala lə ghwəmmə. Ghalaba kiy, dī tsa nze va na aa kwəməvə bərki mbə nefer ghwəmmə.

¹³ Sa ndammə Hyala va Safə tsa nze dəwdew tsay, ti sənay ghwəmmə

jakəjakə nza ghwəmmə li, jakəjakə ghənzə lə ghwəmmə kwərakwə, pə ghwəmmə. ¹⁴ Ghəy də'wə ghən tsa ghəyəy, a ghəy nay lə mətə ghəy, dəmmə Hyala ghwənikə na Zəghwə nze ta səkə ta mbəli mbəzli tə hidī. Va tsəgha gəzə ghəy kaa mbəzli katan na kwəma va, pə ghəy. ¹⁵ Ya tsamaba ndə zləbati na: «Zəghwə Hyala na Yesəw» kəy, jakəjakə na Hyala lə tsava ndə, ghəci kwərakwə na, jakəjakə ghəci lə Hyala. ¹⁶ Na na ghwəmməy, a ghwəmmə sənay, a Hyalaa dīmme, pə ghwəmmə, mba'a ghwəmmə zləbavə dī tsa nze va.

Di na Hyala. Ma ntsaa dī nihwəti mbəzli, ka dī Hyalay, tsava ndə na jakəjakə na lə Hyala, jakəjakə Hyala li kwərakwə. ¹⁷ Mba'a kə dī tsa citəmmə Hyala va mbə ghəra sləni njasa dī na mbə nefer ghwəmməy, njasaa niy nza nze tsa Yesəw *Kəristəw va tikə tə hidī niy nze, tsəgha dza tsa ghwəmmə nze nza ghalaba kwərakwə. Ka dza hazləniy ghərammə kwa kwəma ci fəca dza naa basə ngwəvəə dzəkən mbəzli kiw. ¹⁸ Ma ntsaa dī Hyalay, ka nza hazləni mbə nəfə tsa ci ya jəwəw. Sa nzanay, gwa'a gwa'a ka dī tsa Hyala va katan tsa bəkəvəri hazləni mbə nəfə ci. Mba'a kə ndəə hazləniy, kwəməvə ghəra sləni dī tsa Hyala va mbə nəfə tsava ndə njasa dī naw. Ta kəsə dza ngwəvə. Sa nzanay, tə kwəma hazləni səkə ngwəvəə dzəkən ndə.

¹⁹ Ma na na ghwəmməy, a ghwəmməə dī nihwəti mbəzli, ka dī Hyala. Sa nzanay, pərba Hyala 'wa naa dītəmmə. ²⁰ Mba'a kə ndə ni: «Mbə dī Hyala nzeel!» kə, dzəghwa kala dī ma mətə mbəzli ghəciy, dzərvəə slasla tsava ndə, ka dī Hyalaw. Kwa vəghwə tsa nzana kala dī mbəzli ghəci, ghəshi shi nashi na kwa mətə ciy, njaa ka na mbəə dīti Hyala nanzə, ghənzə sa səkə ma naa nataa? ²¹ Ma kə Yesəw də'wə ghən tsa ci kaa kwəma gəzəkəmmə na ta mənīy: «Ma ntsaa ni mbə dī Hyala nze kəy,

4:6 4:6 2:4; 3:1; Zhj 8:47; 18:37 **4:8** 4:8 4:16 **4:9** 4:9-10 Zhj 3:16 **4:10** 4:10 2:2; 3:5; Rm 5:8, 10 **4:11** 4:11 3:11; 4:21; Mt 5:44-45; 18:33; Zhj 13:34; 2Zhj 5 **4:12** 4:12 2:5; 4:17; Zhj 1:18 **4:13** 4:13 3:24 **4:14** 4:14 Zhj 15:27 **4:15** 4:15 2:23 **4:16** 4:16 4:8-10; Zhj 15:5 **4:17** 4:17 2:28; 4:12 **4:20** 4:20 2:9 **4:21** 4:21 4:11; Mt 22:34-40

di kəə di ngwarməhiy mbə nəw Yesəw kwərakwə!» kə.

5

Njasa dza mbəzliy nəw Yesəw 'wəshamti kwəma tə hidfi

¹ Ya tsamaba ndə zləbati na mbə nəfə tsa ci: «Yesəw na *Kəristəw tsa tivə Hyala va ta mbəlipə» kəy, Zəghwə Hyala na. Ghənzə tsəgha mba'a kə ndəə di kwəma Dəyəy, ta di kwəma nihwəti ndərazhi yakə Didi tsa va dza na kwərakwə.

² Vanay njasa dza ghwəmməə sənay mbə di ndərazhi Hyala nza ghwəmmə, pə ghwəmmə: War mba'a pə ghwəmmə mbə di Hyala, ka di fəti ta kwəma gəzəkə nay, mbə dīshi nza ghwəmmə.

³ Ma kwəma di tsa nə ghwəmmə va, a ghwəmməə di Hyala, pə ghwəmməy, ghənzə na di fəti ta kwəma gəzəkə na mənī nzo. Talay, 'yahə'yahə na di fəti ta kwəma gəzəkə Hyala va mənī nzo va ghwəmməw.

⁴ Sa nzana, ya wa ntsaa mənīy ka Zəghwə Hyalay, ta mbay dza naa 'wəshamti bərci shi tə hidfi ni. Sa nzana mba'a ghwəmməə banavə nefer ghwəmmə kaa Yesəw, va tsəgha dza ghwəmməə mbay 'wəshamti bərci shi tə hidfi.

⁵ Wa tsahwəti ntsaa dzaa mbay 'wəshamti bərci shi tə hidfi ni kia? Ghəci tifa kala war ntsaa zləbati mbə nəfə ci: «Yesəw na Zəghwə Hyala» kəw.

*Gəzə kwəmaa dzəkən kwəma Yesəw *Kəristəw*

⁶ A Yesəw Kəristəw də'wə ghən tsa ci səəkəy dzəti hidfi, mba'a dzarəy kwa yam *batem, mba'a miymiy ci shəkəshi ghala pəəsli mənī va. Kwataka dzar kwa yam batem dzarəy na gwa'a tsəghaw, a shəkamti miymiy ci dīfa. Dzəghwa *Safə tsa Hyala dəwdəw tsa də'wə ghən tsa ci, mba'a gəzəkənjəy kwəma va: «Katanj na tsəgha» kə. Ma Safə tsa Hyala naci, ka sla dzərvə naw.

⁷ Mahkan na shiy cimmə, Zəghwə Hyala na Yesəw katanj, kə ghəshi. Ma shi vay: ⁸ Ana Safə tsa Hyala, lə yam, mba'a miymiy. Ma

ghəshi mahkanavashiy, kwəma kwətinj na na sa shi. ⁹ Mba'a kə ndə ngəri ndəghakən fətiy dzəkən kwəma nata nay, kar ghwəmməə zləba tsəgha na, pə ghwəmmə. Fəti ndəghati Hyala də'wə ghən tsa nzo kiy, aa tanjəti fəti ndəgha ndə ngəri. Ghənzə ghənzə Hyala də'wə ghən tsa nzo ndəghakən na fəti vaa dzəkən Zəghwə nzo va tsəgha ki. ¹⁰ Va tsəgha na, ya wa ntsaa banavə nəfə tsa ci kaa Zəghwə Hyalay, war ta zləbavə fəti ndəghati Hyala va dza na mbə nəfə tsa ci: «Katanj na tsəgha» kə. Ma ntsaa banavə ma nəfə tsa ci kaa Hyalay, kwa dzərvə dza naa fəy Hyala. Sa nzana, kala zləba fəti ndəghakən naa dzəkən Zəghwə nzo ghəci.

¹¹ Avanta fəti ndəghakən Hyalaa dzəkən kwəma va, a kəy: «Aa ndammə piy tsa kədi ma, səəkə dzar kwa Zəghwə nzo» kə. ¹² Ya wa ntsaa jakəy lə Zəghwə Hyalay, aa kwəmavə piy tsa kədi ma. Ma ntsaa jakəy ma liy, kwəmavə piy tsa vaw.

¹³ Ma kwəma tsasliŋwəy ya kwəma va ti, ghwəy mbəzliy banavə nefer ghwəy kaa Zəghwə Hyalay, ta mbə ghwəy sənay katanj, a ghwəy kwəmavə piy tsa kədi ma, pə ghwəy.

Kwəmaa dzəkən piy tsa kədi ma

¹⁴ Mba'a pə ghwəmməə dzəghwa kwəma Hyalay, ka dza her ghwəmməw. Sa nzanay, a ghwəmməə sənay, mbə fa kwəma cə'wə ghwəmməə və na, kama kwəma va ge'i njasa dīti na.

¹⁵ Njana nzana mba'a ghwəmməə sənay, mbə fa kwəma cə'wə ghwəmməə və na, pə ghwəmməy, a ghwəmməə sənay kwərakwə kiy, ta ndammə dza na, ya nimaba shi cə'wə ghwəmməə va və, pə ghwəmmə.

¹⁶ Mba'a kə ndə nay tsahwəti zəmbəghəy tsa mbə nəw Yesəw mbə mənī *kwəma jikir naa dzaa kama gar mətī ghəci vəy, ə kəə cə'wə Hyala ti. A Hyala dzaa banavə piy tsa kədi ma kaa zəmbəghəy tsa va. Ma kwəma cə'wə

gøzee vay, war ta mbəzliy mənti jikir tsaa kama gar məti ghəshi və, dza naa nza wəzə. Sa nzanay a kwəma jikir na tifa kwətiŋ gar məti ndə və. Gəla nava kwəma jikir naa na dza ghwəy cə'wə tiw.

¹⁷ A ghwəmmə sənay, kwəma rəda rəda na məni məndi gwa'ay, kwəma jikir na na. Nanzə kiy, kar nihwəti kwemer jikir niy nza tifa na, kala gar məti ndə və shi.

¹⁸ A ghwəmmə sənay, ya wa ntsaa məniy ka Zəghwə Hyalay, ka nzəyəy na war mbə məni kwəma jikir naw. Sa nzanay, war mbə ndəghwə ka Yesəw Zəghwə Hyalaa nza, ka mbay *ndə jakaa kwəmavə kwal tsaa kwəfaghayəw.

¹⁹ A ghwəmmə sənay, na na ghwəmməy, mbəzli Hyala nza ghwəmmə. Ma niy tərmbə mbəzli tə hidī gwanashi na, ni ndə jaka tsa Hyala niva.

²⁰ A ghwəmmə sənay, a Yesəw *Kəristəw Zəghwə Hyala səəkəy tikə tə hidī, dza na mba'a ndammə məhərli ta mbə ghwəmməə sənata Hyala katanj na. Dzəghwa mba'a ghwəmmə kwəmavə jakəva lə Hyala katanj na, tə mbərke jakəva tsa ghwəmmə lə Zəghwə nzə Yesəw Kəristəw ki. Zəghwə nzə vay, Hyala katanj na na də'wə ghən tsa ci, zhini ghəci saa bə piy tsaa kədi ma kaa mbəzli difa. Tsəgha.

²¹ Zhini bə kiy ndərazhiyay, mənim məhərli, vantaa ghwəy dzanjwəy dzəmbə ta mbəri. Ava tifa kərayee, nza ghwəy nza ki.

Kwa baka zliya tsasliti Zhanj Kwøma dza ghwømmø gha sønataa dzækøn zliya na

Ma ntsaa tsasliti zliya nay, gøzø sløn tsa ci na mbøw, war a na nø na: «Ndø 'wa kwal kaa mbøzliy nøw Yesøw na» kø. Ma kø mbøzli nashi ki na, Zhanj ntsa ta søða Yesøw na. Sa nzana nøwøw tsa mbø zliya nay, aa di yømøva lø sa mbø kwa tanja zliya Zhanj va. Dzækøn mbøzli ka slasla dzørvø gøzø na lø dzækøn di ghøn kwa kwal Hyala. Kaa nahwøti mali dikø na ghøshi lø ndørazhi nøw tsasliti Zhanj zliya na. Ma kø nihwøti mbøzli na, ta vøli kaa nihwøti mbøzli Yesøw tsasliti na, kaa mali lø ndørazhi nøw katanj naw, kø ghøshi.

Søkwøpø

¹ Yøn yøn ndø 'wa kwal kaa mbøzliy nøw Yesøw *Køristøw tsasli na zliya na kaa ngønja gha mali tøravø Hyala, lø kaa ndørazhi gha va ðee. Kwataka yøn kwøtira ðinjwøw naw, mbø ðinjwøw na ya tsamaba ntsaa sønata kwøma Hyala katanj na gwa'a. ² Sa nza ghwøw lø kwøma katanj na mbø nefer ghwøw, va tsøgha ðinjwøw ya, lø sa nzana, mbø nefer ghwømmø ghønzø taa nza ya pa' hwømba.

³ Nza Didi Hyala ghøshi lø Zøghwø ci Yesøw Køristøw møntømmø wøzø hwøw tsa shi, ka møntømmø zhøhwøw, ka fambømmø zørkø mbø nefer ghwømmø. Tsøgha dza shi vaa nza tø ghwømmø, ghwømmø shiy nøw kwøma katanj na va, ka ðiva kwa jipø ghwømmø.

Kwøma katanj na, lø kwøma di ghøn

⁴ Ma yønøw, dalala vøshiree, sa favee njasa nøw nihwøti ndørazhi gha kwøma katanj na. Njasa gøzøkømmø Didi Hyala va mønij, tsøgha møni ghøshi. ⁵ A kwajinee na, ø pø ghwømmø di ghøn tsa ghwømmø kwa jipø ghwømmø!

Ma kwøma gøzanjwøw ya nay, nahwøti kwøma gøzøkø møndi 'war'war na ta mønij ghakee tsaslinjwøw tiw. Kwømaa nij favø ghwøw va kwatanjata na. ⁶ Mba'a pø ghwømmø di ghøn tsa ghwømmø, ka di Hyalay, ghalaba na, mbø di føti nza ghwømmø ta kwøma gøzøkømmø Hyala va ta møni. Ma kwøma gha Hyalaa gøzanjwøw kwatanjata ta møni ghwøwøw: «Dim ghøn tsa ghwøw» kø. Ava kwøma dza ghwøw nøw mbø nøw tsa ghwøw.

⁷ Ðanj tsahwøshi ka dzørvøø dzøti hidfi. Mbøzli vay, ka di zløba ghøshi a Yesøw *Køristøw søøkøw tikø tø hidfi, ka zhøghøti ghøn tsa ci ka ndø ngøri, kø ghøshiw. Ma ntsaa di ma vaa zløba tsøgha kiy, ghøci na ndø jaka tsa Køristøw, ghøci na ndø slaslapø dzørvø ki. ⁸ Va tsøgha na kiy, mønij møhørlø tøranjw. Vantaa sløni ghøratø ghøw va mbø ghwøw nza gømta, war mba'a ghwøw kwømavø zhømø ghwøw gwanata di na.

⁹ Sønay tø ghwøw, ntsaa fø ma ghøn ta nøw kwøma ya hwømba njasa ðanavømmø Yesøw Køristøw, war dzar kwa tsa ci kwal kwøtiy ghøciy di møni kwømay, jakøw tsava ndø ghøshi lø Hyala ya jøwøw. Ma ntsaa nøw kwøma ya hwømba njasa ðanavømmø Yesøwøw, a tsava ndø jakøw lø Didi Hyala mba'a lø Zøghwø nøw. ¹⁰ Va tsøgha nøw ya kiy, war mba'a kø ndø søøkøw, ka ðøniwøw shiy, dzøghwa kala dzaghøvashi shi va lø ni ðanavømmø Yesøw Køristøwøw, øntaa ghwøw taa zløba gøla tsava ndø ghøciy dzakø ghi tsa ghwøw ma! Øntaa ghwøw søkwø ya søkwø nøw ma! ¹¹ Sa nzana, ma ntsaa dzaa søkwøtiy, jakø dza ghøshiy nza tø kwøma ci va jikir na lø tsava ndø.

Søkwøva lø kwa kørni gøzø kwøma

¹² Sønøwva kiy, mbøzliyay, ðanj na nihwøti shi ðee gøzanjwøw. Kala ðee tsaslinjwøw shi va tsasli tsasliy dzøti zliya. Ma di yay, mba'ee tsøhøra vøgha ghwøw dø'wø ghøn tsee, nza ghwømmø sløkahwø kwøma kwa møtsø kwa møtsø, ta mbø vøshi ghwømmøø kørkøta.

¹³ Mbə səkwəŋa na ndərazhi zhaməŋa. Zhaməŋa təravə Hyala va, njasa təravəŋa na va kwərakwə. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

Kwa mahkana zliya tsasliti Zhanj Kwøma dza ghwømmø gha sønataa dzækøn zliya na

Ma zliya nay, Zhanj ntsa ta sœfa Yesøw tsasliti na, kœ mœndi diba. Sa nzanay, aa yœmœva lœ kwa baka zliya ci. Kaa «Gayøse» madigay tsa dï na tœrœnw tsat-sasliti na, ta mœtsahanci bœrci ta mœni wœzœ, lœ ta ka'wœ ka mœlmœ. Mba'a ta tsœhanaghwa sœti kwa slœmœ madigay, va tsahwœti ntsaa pœla ladfanti wœzœ tsa kwa jipœ mbœzli Yesøw, slœn tsa ciy, Diyœtœrefœ.

Sœkwœpœ

¹ Yœn yœn ndœ 'wa kwal kaa mbœzliy nœw Yesøw tsasli na zliya na kaa ntsee Gayøse, madigara tsa dœe katanj katanj tsa.

² A madigara Gayøse, mbœ cœ'wœ nzee va Hyala, a gha mbœœ mœtsœhœ dza kwa kwœma kwa kwœma ya mbœ namaba kwœma gha. Ka cœ'wœ va Hyala, a gha mbœœ nza kwœriŋ, njasa nza kwœma mbœ nœfœ gha va wœzœ kwa kwœma Hyala. ³ A nihwœti ngwarmœhimmœ nœw Yesøw sœøkœ vœgha gha, mba'a ghœshi sœøkœ gœzara, a gha kœsœvœ kwœma katanj na va, ka garœŋa ti, ka nœw lœ nœfœ kwœtiŋ, kœ ghœshi. Sa gœzœkœra ghœshi tsœghay, dalala vœshiree ta kwœma gha. ⁴ Ma yœn, war favœ mee njasa nœw ndrœzhee kwœma katanj na kwa kwal Hyalay, nahwœti kwœma tiba ghwœla mba'a nœfœ tsee vœshi ti nja savaw.

Slœni Gayøse gwœraa tœbanati kaa Zhanj

⁵ A ntsee Gayøse, ghay, e favœ mbœ tsœva nza gha lœ kwal tsa katanj tsa mbœ kœti ngwarmœhimmœ nœw Yesøw. Ya ni ghwœy mbœzli mbœ mœlmœ ghwœy, ya ka mœlmœ sœøkœshiy dzœmbœ ghwœy gwa'a, kœ mœndi. ⁶ Mbœzli kœtiti gha vay, ghœshi sœøkœ naa falŋa tikœ, ka gœzœ

njasa dœhwœshi gha kaa mbœzliy nœw Yesøw. Va tsœgha na kiy Gayøse, œ cœ'wœŋee, a gha zhiniy kœtitishi njasa tœbœ na va Hyala, mbœ dza ta wœ wœshi va. ⁷ Ma kafœ tsa kafœshi ghœshi vay, ta gœzanshi kwœma Yesøw *Kœristœw kaa mbœzli kafœshi ghœshi, kala dï ghœshiy bœ shiy va mbœzliy nœw ma Yesøw mbœ dza va. ⁸ Ghœnzœ tsœgha kiy, ghwømmœ ghwømmœ mbœzliy nœw Yesøw na, aa tœbœ ghwømmœ kœti gœla mbœzli tsœgha ni va. Ta mbœ ghwømmœ nza jakœ li shi mbœ ghœra slœni gœzanshi kwœma katanj na va kaa mbœzli ghalaba.

⁹ E niy tsaslanaghœ zliya jœwœ tsœtsœ kaa mbœzliy nœw Yesøw. Ma dza Diyœtœrefœ, sa dï na mœniy ka ntsa dikœ tsa mbœ mbœzliy nœw Yesøw va na, kala dï ghœciy fa kwœma gœzœkee dzœghwa slœmœ ci. ¹⁰ Sa kee tsœhœray, ta cikœvœriŋwœy kwœma ci va jikir na mœni na dzee. Dzœrvœ ka na vaa slaslaa dzækøn ghœy. Nahwœti *kwœma jikir na mœni na dibay, ka dï naa ka'wœ ya ngwarmœhimmœ mbœ nœw Yesøw sa ka ghœshiy sœøkœ vœ dibaw. Ya œ dï nihwœti mbœzli ka'wœshi na, ka makœ mbœzli va ghœciy nza va ka'wœshi, ka tihœshi sœvœri mbœ basœva tsa mbœzliy nœw Yesøw.

¹¹ A ntsee Gayøse, ma pœ ghaa mœniy, ka bœni nœw kwœma ntsaa mœni kwœma jikir na gha ma, kwœma ntsaa mœni na wœzœ na kwœma pœ ghaa bœni. Sa nzanay, ntsaa mœni kwœma wœzœ na na, ntsa Hyala na tsava ndœ. Ma ntsaa mœni war kwœma jikir nay, sœnata Hyala tsava ndœw.

¹² Ma na Demetœriyœse kiy, ya tsamaba ndœ gwa'a na, war mbœ fal na. Ya kwœma katanj na va mœni nay, war mbœ ci kwœma ci wœzœ na naa sœvœri. Ya ghwømmœ na, mbœ gœzœ ghwømmœ: «Ntsa katanj tsa na» pœ ghwømmœ. A gha sœnay kiy, ka sla dzœrvœ ghwømmœw.

Sœkwœva

¹³ Sœnzœnva kiy ntseyey, dœŋ na nihwœti shi dœe gœzœŋa. Kala dœe tsasliŋashi, tsasli tsasli dzœti zliya. ¹⁴ Ma dï yay, kwa kwœma jœw na mba'ee tsœhœra vœgha gha dœ'wœ ghœn tsee, ma

nza ghwəm sləkahwə kwəma ghwəm
kwa mətse kwa mətse.

¹⁵ Nza Hyala ndaŋa zərke mbə nzəy tsa
gha.

Mbə səkwəŋa na madigahiŋa tikə.
Nza gha səkwətəra madigahimmə kwətij
kwətij tsa shi kwərakwə ki. Ava tifa
kərayee, nza gha nza.

Zliya tsasliti Zhəwdə Kwəma dza ghwəmməə gha sənataa dzəkən zliya na

Zliya nay, kaa slən ntsaa nəw Yesəw tsasliti Zhəwdə. Kwəma gwəra naa tsasli zliya na tiy, ta gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy bənipə nəw kwal Hyala va dzar kwa dzərvə, ta mbə mbəzliy nəw Yesəw ndəghwə ghən tsa shi və shi.

Tərənjw gəzəkə Zhəwdə kwəmaa dzəkən shi, ka gəzə njasa dza Hyalaa slanshi ngwəvə (kwəshala 3-16). Dzəghwa diba ki, ka gəzanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw a ghəshi nzəyshi jarjar kwa kwal Hyala (17-23).

Ma tə kwa kərnī ki na, dza Zhəwdə ka fal Hyala kwa mbəlīpə.

Səkwəpə

¹ Yən tsasliŋwəy na zliya na, yən Zhəwdə, ndə ghəra sləni kaa Yesəw *Kəristəw. Yən na yən zəmbəghəy Zhakə. Kaa ngəŋwəy ghwəy shi diti dəmmə Hyala va tsaslee zliya na, ghwəy ghwəy shi harvə na va ta nza ghwəy ka mbəzli nze. Mba'a fəyŋwəy kaa Yesəw Kəristəw.

² Məntəŋwəy zhəhwər tsa nze Hyala, mba'a ndəŋwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy, mba'a fəmbəŋwəy dī tsa nze mbə nefer ghwəy tərənjw diba.

Gəzə kwəmaa dzəkən mbəzliy bənīpə nəw kwal Hyala dzar kwa dzərvə

³ A madigahira, tərənjw səəkee mbə dī tsasliŋwəy zliya ta gəzəŋwəy kwəmaa dzəkən mbəli tsa mbəlītəmmə Hyala gwanammə. Sa dītee tsəgha ki na, mbay yaa nzəyraw, wəzəba tsasliŋwəy ya zliya na, pən, ta bəŋwəy bərēci nza ghwəy mbəə jihəva ta kwəma wəzə na va bənavə ghwəy nefer ghwəy. Kwəma wəzə na vay, Hyala bənavəshi na kaa

mbəzli nze, ka dza naa mbəərəva ya pa' hwəmbaw. ⁴ Sa wana gəzee tsəghay, sa nzana mba'a mbəzliy dī ma fəti va va Hyala ghəlabəvashi mbə ghwəy. Dza ghəshi ka zhəghə gəzə kwəmaa dzəkən wəzə hwər tsa Hyala. A Hyala ndapə kwal tsa mənī ya namaba kwəma ha'wə ha'wə na, kə ghəshi. Mbə kwəma gəzə ghəshi va tsəgha nay, a ghəshi ndəghamti Yesəw *Kəristəw ntsa ghwəmmə dikə tsa, zhini ghəci mazə tsa sləkəmmə kwətīy. Kwatəŋata tsasliti mənđi mbə Zliya Hyala, ta bəsanakənsi ngwəvə dza Hyala kaa gəla mbəzli va, kə mənđi.

⁵ Ya tsəgha sənashi ghwəy shi dze ni ta gəzəŋwəy kwəmaa dzəkən shiy, ta zazəvəŋwəyshi dēe diba. Niy nzay, a Kwa sləkəpə niy kətīti ka *Izərayel, mba'a bəkəvərishi mbə hīdī ka *Ezhipətə. Ləy hwəm kwəma va na mba'a nihwəti mbəzli niy nza mbə shi, kala bənavə nefer shi kaa Hyala. Dzəghwa Hyala mba'a bakwamti niva mbəzli. ⁶ Nihwəti ka kwal Hyala kwərakwəy, mba'a Hyala niy bənavəshi bərēci na, ka dī təfanakən ghəshi kaa na Hyala va. Mba'a ghəshi bərvashi tə pətsaa fəyshi Hyala. Sa mənđi ghəshi tsəgha na, dza Hyala mba'a kəəsəvəshiy tsəghwashi kwa dəŋw, mba'a fəyshi tə pətsa tərkwəsl kwəsl tsa, tība dza ghəshiy nza ya hwəmba, pa' fəca dza Hyalaa mənī ngwəvəə dzəkən mbəzli. ⁷ Zəzətīm dzəkən məlmə *Sədəm lə məlmə *Gwəməər mba'a nihwəti məlməhi vəgha shi diba. Mbəzli mbə məlməhi vay, ghwərghwər niy mənī ghəshi nja ka kwal Hyala va, ka məmənī shi gəmgəm ni, shi kama ndə ngəri gar mənishi. A Hyala shəkambəshi mbə ghwəə kəđi ma ya pa' hwəmba. Kwəma vay, səətīy tsəhaghwa na kwa sləmə mbəzli nəghətəa ghəshi mənī shi tsəgha ni.

⁸ Ya tsəgha nze kiy, mbəzliy səəkəshi vaa dzəmbə ghwəy na, tsəgha mənī ghəshi shiy, sa ka ghəshiy dzay, ka mənī ghwərghwər, tsəgha shiwti ghəy shiw, kə ghəshiy ni. Ka zləba ghəshi

1:1 1 Mt 13:55; Mk 6:3 **1:2** 2 2Pi 1:2 **1:3** 3 1Tim 1:18 **1:4** 4-13 2Pi 2:1-22 **1:4** 4 Gal 5:13; 2Pi 2:1
1:5 5 Səvəri 12:51; Bəla 14:29-30; 1Kwər 10:5; 2Pi 1:12-13 **1:6** 6 1Pi 3:19-20; 2Pi 2:4 **1:7** 7 Ghava 19:1-24;
2Pi 2:6 **1:8** 8 2Pi 2:10

Hyalaa sləkəshiw, ka ghəshiy dza na, ka fə ndərəə dzəti mbəzli Hyala dikə dikə ni mə ghwəmə, ka tsəərəshi. ⁹ Ya Mishel, ghəci mazə tsa ka kwal Hyala gwanashiy, niy tsəərəhwə *ndə jaka tsa Hyala naw. Niy nza kwatanay, a ghəshi niy zləghwəhwəvashi lə ndə jaka tsa Hyala ta mbəri tsa *Məyizə. Niy kəliti ghən tsa ci Mishel mbə kwəma va kiw, niy banavə fəti na lə gəzə kwəma gəmgəm na kaa ndə jaka tsa Hyalaw. War nza Ndə sləkəpə mənī ngwəvəə dzəkən gha, na kwəmaa niy gəzanci na. ¹⁰ A na mbəzli va kiy, ə tsəərə ghəshi shi sənashi ma ghəshi, ka məmənī shiy pəmshi pəmshi nja shi mbə gamba. Shiy dzaa zamtishi na niva shiy. ¹¹ A ngəra'wə dzaa nza kən shi, sa nzanay, səəbə *Kayən nəwvə ghəshi. Səəbə *Balam nəwvə ghəshi diba, ka mənī kwəma jikir na nja saa niy mənī Balam va, ta mbə ghəshiy kwəməvə gəna. War njasa niy zhini *Kwəre va ghənəy, tsəgha zhini ghəshi ghən kaa Hyala kwərakwə, va tsəgha bəkwə ghəshi.

¹² Ghala vəghwə tsa ka ghwəy basəŋwəy ta zəmə shiy jakəjakəy, nja rədaa tekwatəvata va tə kwəban ka ghəshiy nza mbə ghwəy. War shiy ka ghəshiy sa jakə lə ghwəy. Kar ha'wə nza kwa mətə shi ya jəw nzəw. War dzəkən tsa shi ghən ka ghəshiy zəzə gwa'a tsəgha. Ghala mbə shi lə kwələbiy nza va ngəri ni ka safəə səəkəə pamtishi, kala nzəmə van ghəshiw. Ghala mbə shi lə fəhiy ya ma va, ya ə mənīy vəghwə tsa ka ghəshiy ya tiw. Ghala mbə shi lə fəhi lakəmə məndi kwa hidī lə hililīnə shi ta, mba'a ghəshi ghwəlīshi hyanəw. ¹³ Ghala mbə shi lə yam dazləbə dazləbə niw. Kwəma shi va ha'wə ha'wə nay, tə ngwəlata ka naa nza nja məshəni. War nja sasərkwəə da danərəə va dzar tə ghwəmə na ghəshi. Mbəzli vay, a Hyala gwəmanatishi pətsa dza naa kəlīshi kwa, mbə kwəslī tərkwəsl kwəsl na, tifa dza ghəshiy nzəy pa' kwa ndimndim.

¹⁴ Ghala kwatanata niy nzay, a Henəkwə, kwa kwəna jijiy *Adam niy gəzəkə kwəma cinti Hyalaa dzəkən mbəzli va. Ma kə ni niy: «Mbə səəkə na Ndə sləkəpə lə ka kwal Hyala ci dan tərəŋw. ¹⁵ Ta mənī ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidī gwanashi səəkə na. Ta basanakənsi ngwəvə dza na kaa mbəzliy zləba ma nəw Hyala gwanashi, tə mbərkə shi gəmgəm ni gwanashi mənī ghəshi kaa ngəci. Sa nzana shi mənī ghəshi vay, ghən zhini ghəshi kaa Hyala. Ta basanakənsi ngwəvə dza Ndə sləkəpə kaa mbəzliy ha'wə ma va tə Hyala, tə mbərkə kwəmer gəmgəm ni va gazəkən ghəshi kən» kə niy ni. ¹⁶ Ava ghəshi na shi gəzə Henəkwə va kwəma vaa dzəkən shi. Ya hwəmbay, war tifəmmə ka gha kəsashi, war ka ngwənəngwəni. Ya nimaba shi dī vəgha shiy, war ə ka ghəshiy mənīshi, jəw ka ghəshiy gəzə kwəmaa kəli ghən tsa shiw, ka ghəshiy dzay, ka dakə mbəzli nza mbəzli mbəə zləba mənī kwəma dī ghəshi va.

Njasa dza mbəzliy nəw Yesəw mənī lə mbəzli ghəŋghən ghəŋghən

¹⁷⁻¹⁸ Ghala kwatanatay, a ka kwal Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw niy gəzanwəy kwəmaa dzaa məniva. Ma kə ghəshi niy niy: «Ge'i lə kwa kərnī vəghwəy, ta tsahwəshi dza mbəzli, ka ghəshi dzay, ka sawəŋwəy, ka mənī kwəma gəmgəm na dī vəgha shi» kə ghəshi niy ni. Na na ghwəy kiy madigahiray, əntaa ghwəy zamti ghən ta kwəma shi va ma. ¹⁹ Mbəzli vay, ghəshi naa faghwa tihəva kwa jipə mbəzli. Zəzə kwəma tə hidī na sa mbə ghən shi, *Safə tsa Hyala mbə nəfə tsa shiw.

²⁰ A na na ghwəyəy madigahiray, ə pə ghwəy jihəva ta kəətiva kwa jipə tsa ghwəy, nza ghwəy mbəə kwəməvə bərēci tərəŋw mbə kwəma Hyala na dəwdəw na banavə ghwəy nefer ghwəy. Ya hwəmbay, ə pə ghwəy cə'wə lə bərēci Safə

1:9 9 Nəw 34:6; Zak 3:2; 2Pi 2:11; Mikayel: ShiZhn 12:7 **1:10** 10 2Pi 2:12 **1:11** 11 Kayən: Ghava 4:3-8; 1Zhn 3:12; Balam: Bəla 22:7, 17; 1Pi 2:15; Kwəre: Bəla 16:1-34 **1:12** 12 2Pi 2:13, 17 **1:13** 13 Ezay 57:20; 2Pi 2:17 **1:14** 14 Mt 25:31; Enwəkə: Ghava 5:18, 21-24; Ebr 11:5 **1:17-18** 17 2Pi 3:2 **1:17-18** 18-19 2Pi 3:3; 2Tim 3:1; 3:2-6 **1:20** 20 Kwəl 2:7

tša Hyala dewdew tša. ²¹ Mbə nzəy tša ghwəyəy, əntaa ghwəy zamti ghən ta dī tša dītəŋwəy Hyala ma. Tsəgha pə ghwəy nzəyŋwəy kala ndəghə vəghwə tša dza Ndə sləkəmmə Yesəw Kəristəw zhəhwər tə ghwəmmə, mba'a ndammə piy tsaa kədi ma.

²² A nihwəti mbəzli tībay bakə bakə na ghən tša shi, zhəŋwəy tə hwər tša ghwəy ta gəla mbəzli va. ²³ Nihwəti bay, kwəmaa dzaa bəghəshiy dzəmbə ghwə na sa mənī ghəshi. Ə pə ghwəy kəətishi va nəghətaa ghəshi dzashiy dzəmbə ghwə. Nihwəti mbəzli dībay, kala zhəŋwəy hwər tša ghwəy ti shi, kala hazləni va nəghətaa ghwəy shikəŋwəy dzəmbə kwəma shi va jikir na, pə ghwəy taa nza.

Ya kwəbeŋer shi va hwayvashi va *kwəma jikir nay, ndəghwə tə ghwəy ghən tša ghwəy wəzə va ndəŋwəshi.

Fal Hyala ghwəmmə

²⁴ Fal Hyala ghwəmmə ghənzə saa dzaa mbay ndəghwətəŋwəy va shikə dzəmbə kwəma jikir na gwanata. Ə pə ghwəmmə fal, sa nzanay, ghənzə na saa dzaa mbay bəkəvəriŋwəy, kala fəti tar kabaka ghwəy, mba'a bəghəŋwəy dzəmbə shəndəkə tša nzə, ka vəshi ghwəy tərəŋw. ²⁵ Fal Hyala ghwəmmə, ghənzə na Hyala kwətita. Ghənzə mbəlītəmmə na səvəri mbə Ndə sləkəmmə Yesəw *Kəristəw. Ti kə shəndəkə, ka mənī dikə, lə bərçi və, ka sləkə mbəzli, ghava na tə vəghwə tsaa dzəvəriy gwanay, lə sənzenva, pa' kwa ndimndim. *Amin. Ava tība kərayee, nza ghwəy nza ki.

**Zliyaa dzəkən
Shi nashi Zhanj
nja kwa shiw
Kwəma dza ghwəmməə
gha sənataa dzəkən zliya
na**

Zhanj ntsa ta səfa Yesəw tsasli ti na zliya na. Sa cinti Yesəw shiy ghəngħən ghəngħən, mba'a gəzanci, tsaslitishi, kə, va tsəgha tsaslishi na. A Yesəw sənay a mbəzliy nəw tə hidiy sa ngəra'wə dalala dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən, kə. Va tsəgha ci na shi va kaa Zhanj ta mbəə mətsahanshi bərci.

Mbəzli dān tərənɔw pəlahwə na sənay ghən tsa shi bəlakə Zhanj ni ghəngħən ghəngħən mbə zliya na, shiy nja shi nja kəlmə ni va, ya saa dza səfa tsa nza ghən va və mbərfəŋ. Ma kə nihwəti mbəzliy: «Ghənedemer mbərfəŋ ni vay, mezhizhə na ghəshi» kə ghəshi. Ma kə nihwəti bə na: «Shi gəzə Zhanj ni mbə zliya nay, a shi va mənishi ghala vəghwə tsa ci» kə ghəshi. Ma kə nihwəti mbəzli bə na: «Ghwəla na shi va ta məniva sahə, kwətiŋ niva, kwətiŋ niva dza ghəshiy məniva ka dzar pa' va kərə tsa hidiy» kə ghəshi. Ya tsəgha nɔw kiy, ntsaa sənashi slar tsa shi va tibaw.

Avanay njasa nəwva kwəma mbə zliya na:

Vəh 1 Njasa nza shəndəkə tsa Yesəw.

Vəh 2 mba'a vəh 3 Zliyahy tsasli Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlməhi mbərfəŋ.

Vəh 4 Njasa nza pi mazə tsa Hyala mə ghwəmə.

Vəh 5 pa' tə vəh 16 Ngəra'wə tsa dzəti hidiy gwanayəy, Hyala pəlay na. Va tsəgha gəzə na kwəmaa dzəkən dimə mbərfəŋ nahə nahə tə miy nahwəti zliya, lə njasa səkəy ngəra'wə ghala vəghwə tsa balamti Yesəw diməhi va. Mba'a zhiniy gəzəkə dzəkən ka kwal Hyala mbərfəŋ, shiy dzaa viy təlimə, ka tsahwəti ngəra'wə

zhiniy səkə bə. Zhini mba'a gəzəkə dzəkən nihwəti ka kwal Hyala mbərfəŋ lə hələpipi ta dəvə shi, tsahwəti ngəra'wə tsa vaa bəkə ghəshi bə. ngəra'wer vay, ta mbəə ci bə nəfə tsa bəti Hyalaa dzəkən mbəzliy zləba ma kwəma nɔw, mba'a ta mətsəhə bərci kaa mbəzli nɔw nza ghəshi mbəə garəshi wəzə wəzə kwa kwal tsa nɔw bəkəshi Hyala.

Vəh 17 pa' tə vəh 20 Dzəkən bərci va Hyala, ka tanəti shiy gwanashi, dza kwa Yesəw Kəristəw ghəci saa təfanakənsi kaa ka mbəz ci ghəngħən ghəngħən, lə dzəkən səkə tsa Yesəw ta sla ngwəvə.

Vəh 21 mba'a vəh 22 Dzəkən yəwən ghwəmə mba'a dzəkən yəwən hidiy, pətsa dza mbəzli Kəristəw nɔw ti.

Kwa tanə kwəma dza məndiy sənataa dzəkən shi nashi Zhanj va

¹ Ma zliya nay, dzəkən shi cinti Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli ka ghəra sləni Hyala gəzə na kwəma. Hyala gəzanci na «canshi shi va» kə, ta mbə ghəshiy sənashi shiy dzaa məniva kwa kwəma jəw. Ava va tsəgha, ghwənanakə Yesəw Kəristəw *ndə kwal tsa Hyala tsa ci kaa Zhanj ndə ghəra sləni tsa ci ki, ta canci shi va. ² Dzəghwa Zhanj ki mba'a gəzanshi kwəma shi nashi na va gwa'a kaa mbəzli. Ma kə na: «Kwəmaa səkə va Hyala na sava katanj, Yesəw Kəristəw gəzə na: “Katanj na kwəma va” kə» kə.

³ Ntsaa dzaa jangə zliya na, lə mbəzliy dza vaa favə kwəma mbə, mba'a ghəshi diti fəti tiy, vəshi na ta niva mbəzli. Sa nzanay, shiy gəzəshi va mbə zliya va gwanashi na, ndal tərmbə vici məniva tsa shi ta səkəw.

Zhanj səkəw mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən mbərfəŋ

⁴ Yən tsasli na zliya na, yən Zhanj. Kaa mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə məlməhi ghəngħən ghəngħən mbərfəŋ tə hidiy ka Azəy tsaslee. Məntənɔwəy wəzə hwər tsa nɔw Hyala, mba'a ndanɔwəy zərəkə mbə nɔw tsa ghwəy. Ghənzə na Hyala

ghala hidfi ghwela ta ghava, ghenzə Hyala sana, zhini ghenzə sa dzaa səkə diba. Məntənwəy wəzə hwər tsa ci safə tsa mbərfəñ tsa va garəy kwa kwəma gəzli Mazə Hyala, mba'a ndənwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy. ⁵ Məntənwəy wəzə hwər Yesəw *Kəristəw mba'a ndənwəy zərkə mbə nzəy tsa ghwəy. Ghəci na ndə ndəgha fəti tsa katanj tsa, ghəci gha naa sati mbə mətī, ghəci saa mənī mazə dzəkən mezhizhə tə hidfi gwanashi.

Ma Yesəw tsa vay, aa dīmmə. Ta mbəlīmmə mətīy na. Miymiy ci va shikəshi tə ghwəmməy, ghəshi mbəlāntəmmə na mbə kwəma ghwəmmə jikir na. ⁶ Dza na mba'a zhəghətəmmə ka nīci mbəzli sləwa na. Dzəghwa na mbəər mbəərətəmmə ka hwəlfə mbəzli ka mazə *ka ta Hyalaa ghəra sləni kwa kwəma Didi Hyala. Ghənzə tsəgha kiy, war Yesəw Kəristəw kə mbəzliy fal, ka fə dikəə dzəti ya pa' hwəmba. *Amin.

⁷ Nighə tə ghwəy, mbə səkə na mbə kwələbi dzəy tə ghwəmə. Ya wa ndəy, ta nay dza na lə mətə ci. Ya mbəzliy niy dzərəhwə va lə gwapa gwa'a na, war ta nay dza ghəshi. War lə wahə dza naa nza kwa mətə hwəlfə mbəzli tə hidfi gwanashi va kwəma ci. Ava tsəgha dza naa məniva. Amin.

⁸ Ma kə Hyala kwa sləkəpəy: «Yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a diba» kə. Hyala vay, və gwəramti bərci gwa'a gwa'a. Ghənzə na Hyala ghala hidfi ghwela ta ghava, ghənzə Hyala sana, zhini ghənzə sa dzaa səkə diba.

Njasa cinti Yesəw ghən tsa ci kaa Zhanj

⁹ Yən gəzanwəy na kwəma na sana, yən zəmənwəy Zhanj. Mbəzli kwətīñ nī mənīmmə ghwəmmə lə ghwəy tə mbərkə jakəva tsa ghwəmmə lə Yesəw. Mbə sa ngəra'wə nzee ta kwəma ci kwərakwə, njasa sa ghwəy va, mbə sə'wa nzee njasa sə'wa ghwəy va. Zhini mbə

mazə tsa ci ghwəmmə gwanammə dība. Yən nee kiy, ə niy kəsəvəra mənī tə jipə yam, «Patəməsə» kə mənī kaa slən tsa shi. Sa wana niy ndəghəyram tibay, sa zləbavee kwəma Hyala, ka gəzə kwəmaa dzəkən Yesəw *Kəristəw kaa mbəzli. ¹⁰ Ma yən tə pətəsa ndəghəyra mənī va fəca dəmasə kiy, mba'a safə tsa Hyala səkəy dzəkənee. Fee na, məliy gaka səkə ləy hwəmee nja viy təlīmə. ¹¹ Ma kə məli va ngəra na: «A Zhanj, bəvə zliya, lanj gəta tsasli shiy, a gha tsasli shi dzee niy ciñə, njasa dza ghaa nashi. Sa ka gha tsaslantishiy, nza gha vəlanshi kaa mbəzliy nəw Yesəw mbə məlməhi mbərfəñ tə hidfi ka Azəy: Kaa mbəzli mbə məlmə Efesə, lə ni mbə Səmirənə, lə shi mbə Pergam, lə shi mbə Tiyatir, lə shi mbə Sardə, lə shi mbə Filadelfi, mba'a shi mbə Lawədīshe» kə.

¹² Dzəghwa sa gəzara na kwəma va tsəgha na, tərəd yən zhəghətəvara, ta nay ntsaa gəzara kwəma va. Nighə pən na, kar tə gərkəwahi mbərfəñ, shi mənīm tə tsahi mbəzə. ¹³ Mba'a shiy dzəghwa tə jipəjipə gərkəwahi va, wa'i zəghwə ndə ngəri, kirip kwəbanj kən ghən ci pa' mbə hidfi. Dza biyakə mənī pəhəti kwəbanj tsa va sar tə hati ci lə kanda mənīm tə tsahi mbəzə. ¹⁴ Njə'wə pə gha kaa shiti mbə ghən ci na, ndəba ghwəpə məgapa pə gha tezlezi tsa shi. War birəw birəw birəw mətəhi ciy mənī, njasa ka ghani ghwə vaa mənī. ¹⁵ Ma shidshid ci na, ka mbərə nja tsahi bənba 'war səvəri ni mbə ghwə kwa gəzla. Fa' pən kaa gaka zləngwər tsa məli ci na, ndəba gaka kwa mədzərə yam, pə gha. ¹⁶ Dza na mba'a kəsəvə sasərkəwəhi mbərfəñ ta dəvə kwa bəzəmə ci, mba'a kafa'i səvəri kwa miy tsa ci, kikw kikw kikw miy ti, ka zəmə ya kwa namaba bəla nzə gwa'a. Ma pətəsa mbə kwəma ci na, war ka bamə ndə, njasa ka vici vaa bamə ndə ghənzə kwa ghən. ¹⁷ Ma sa

1:5 1:5 2:26; 7:14; 19:15; Kwəl 1:18; Ebr 9:14; 1Zhnj 1:7 1:7 1:13; Dani 7:13; Mt 24:30; Zhnj 19:34, 37; 1Tes 4:17 3:14; Ezay 44:6 **1:9** 1:9 22:8 **1:10** 1:10 17:3 **1:11** 1:11 4:5 **1:12** 1:12 Zak 4:2 **1:13** 1:13 Dani 7:13; 10:5 **1:14** 1:14 Dani 7:9; 10:6 **1:15** 1:15 14:2 **1:16** 1:16 mbərfəñ: 4:5; kafa'i: 2:12; 9:15; Ebr 4:12 **1:17** 1:17 1:8; Dani 8:17-18

1:6 1:6 5:10; 20:4, 6; 22:5; Səvəri 19:6; 1Pi 2:9 **1:7** **1:8** 1:8 1:4, 8; 2:8; 4:8; 11:17; 16:5; 21:6; 22:13; Səvəri **1:12** 1:12 Zak 4:2 **1:13** 1:13 Dani 7:13; 10:5 **1:14** 1:14 Dani 7:9; 10:6 **1:15** 1:15 14:2 **1:16** 1:16 mbərfəñ: 4:5; kafa'i: 2:12; 9:15; Ebr 4:12 **1:17** 1:17 1:8; Dani 8:17-18

nay ya na, bəripə, yən mərə tə pi tifa kwa kwəma ci, nja ntsa məti məti tsa. Dza na bəm fati dəvə kwa bəzəmə ci tə ya. Ma kə kaa ngəra na: «A Zhanj, ka hazləni gha ma. Yən na kwa taŋa mbə shiy gwa'a gwa'a, zhini yən kwa kərni mbə shiy gwa'a gwa'a difa. ¹⁸ Yən na ntsa tə ghwəməy tsa. Ma yənəy, e niy mətira, dzəghwa mba'ee satira mbə məti. Tə ghwəmə dzee nza ya pa' hwəmba. A bərçi vəyaa dzəkən məti lə dzəkən pətsa nza mbəreketi ti gwa'a. ¹⁹ Ma shi nashi gha niy məniva tikəy, ə pə gha tsaslitishi. Shiy məniva ni sənənva, lə niy taa məniva dzaa nza kwa kwəmay, ə pə gha tsaslitishi gwanashi. ²⁰ Ma sasərkwəhi nashi gha ni mbərfəŋ ni ta dəvə kwa bəzəmē, ghəshi lə gərkəwahi mbərfəŋ ni ni məntim tə tsahi mbəzəy, vanta kwəma dī ghəshi gəzə: Sasərkwəhi mbərfəŋ ni vay, ka kwal nze təy Hyala mbərfəŋ ta ndəghwə mbəzliy nəw Yesəw dzar mbə məlməhi mbərfəŋ ni va na niva. Ma gərkəwahi mbərfəŋ ni niy, ghəshi na mbəzliy nəw Yesəw, dzar mbə məlməhi mbərfəŋ ni va ki» kə.

2

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Efesə

¹ A kə ntsa va ki na: A Zhanj, tsasli kwəma dzee na ta gəzaŋaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Efesə. A pə gha ngəciy: Avanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa ntsaa kəsəti sasərkwəhi mbərfəŋ ni va ta dəvə kwa bəzəmə ci, ntsaa dza mbə jipə gərkəwahi mbərfəŋ ni va ngatim tə tsahi mbəzə shamshama. ² «Ghwəyəy gwa'a gwa'a sənatee sləni ghəra ghwəy. E sənay mbə jihəva nza ghwəy ta ghəra sləni tərəŋw. Gwa'a sənatee ya njasa nza ghwəy mbə sə'wa kwəmaa gaganwəy. E sənay, ghwəyəy, ka dī zləba kwəma mbəzliy mənī *kwəma jikir na ghwəyəw. Ma mbəzliy ni va, *ka kwal Yesəw nza ghəy, kə ghəshi

ghavə gəm tsəghay, gwa'a naghanti ghwəy kwəma shi, mba'a ghwəy fəti ghən ta kwəma shi, “ka dzərvə na ghəshi” pə ghwəy. ³ Dalala sə'wa ghwəy kwəma. Mbə sə'wa ngəra'wə nza ghwəy tə mbərkə kwəmee, kala dali ma ghwəy va sə'wa ci.

⁴ Ma nanzə ki ya tsəgha nzəy, a nahwəti kwəma tifa mbə nzəy tsa ghwəy kala dīmee: Ghwəyəy, ka dī kwəmee ghwəy ghwəla njasa niy dī ghwəy va kwatəŋaw. ⁵ Ava va tsəgha, nana kiy, zəzətim kwəma wəzə dzəkən nzəy tsa ghwəy va kwatəŋa, a ghwəy nighəti dzəghwa tə pətsa zhəyŋwəy ghwəy ləy hwəm, nza ghwəy tsa titihwə tsa ghwəy kaa Hyala, mba'a ghwəy zhəghəti nzəy tsa ghwəy. Njasa niy mənī ghwəy va kwəma kwatəŋay, tsəgha pə ghwəy zhiniy mənī. Ma kala tsəghay, ta səəkə dzee banti gərkəwa ghwəy tə pətsa nze va. ⁶ War ma kwəma nze mbə falŋwəy ti na ghwəy ya tsəgha nzəy, war kwəma nzana va, kala dī zləba kwəma bənipe mbəzli *Nikwəlayitə va ghwəy. Njasa nze va kala dee zləba gəla kwəma va kwərakwə.

⁷ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dī *Safə tsa Hyala dēwdew tsaa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra. Mbəzliy dzaa səvəri shi ka miy dalahiy, ta bənavəshi kwal dzee nza ghəshi ngəli ya fə kwa tsa Hyala ta zəmə. Fə dza ghəshi vaa ngəli ya nzəy, fə kwa bə piy kaa mbəzli na» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Səmirənə

⁸ A kə difa na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzaŋaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Səmirənə. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsaa gha shiy gwa'a gwa'a, zhini ghəci dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a. Ntsaa niy mətīy, mba'a zhakatīy mbə məti, mbə piy ghəci nana: ⁹ «Ghwəyəy e

1:18 1:18 Rm 14:9; 1Kwər 15:3-4, 25-26 **2:1** 2:1 1:16, 20; Ef 1:1 **2:2** 2:2 2Kwər 11:13; 1Zhnj 4:1 **2:5** 2:5 2:16, 22; 3:3, 19 **2:7** 2:7 22:2, 14, 19; Ghava 2:8-9; 3:22; Ezhek 28:13; 31:8; Mt 13:9, 43 **2:8** 2:8 1:8, 18 **2:9** 2:9 2Kwər 6:10; Zhk 2:5; ndə jaka tsa Hyala: 3:9; 2Kwər 11:14-15

sənay ngəra'wə tsa nza ghwəy mbə. E sənata ndərma kən ghwəy gwa'a. Ya tsəgha nzə kiy, ghwəy na ka shiy tərənjw ni va Hyala. Kwəma gəgəzə nihwəti mbəzli va gəmgəm naa dzəkən ghwəyəy, gwa'a favee dība. Mbəzliy gəgəzə kwəma va vay, *ka Zhəwifəə gə ghəy, kə ghəshi, mbalaa ka Zhəwifəə na ghəshi kiw. Mbəzliy nəw *ndə jaka tsa Hyala na ghəshi. ¹⁰ Sana sənənzənvay, ta sa ngəra'wə dza ghwəy, əntaa ghwəy dzaa hazləni ma. Ta kasaghwa nihwəti mbəzli mbə ghwəy dza ndə jaka tsa Hyalaa dzəghwa fərshina, ta nighə kwəma ghwəy. Ta sa ngəra'wə dza ghwəy dza mbə hi mən. Ma kiy, əntaa ghwəy dzaa zlay nəw kwal tsee lə nəfə kwətij ya ə bəkwənjwəy məndi ma. Ta ndənjwəy piy tsaa kərə ma dzee ka zhəmə ghwəy.

¹¹ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə, ta kwəma di safə tsa Hyala dəwdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra. Ma mbəzliy dzaa səvərishi ka miydalahiy, ka dza ghəshiy məti kwa baka sədaw» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Pergam

¹² A kə dība na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanəaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Pergam. Ma pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nza kafa'i tsa kikw kikw miy tsa, ka zəmə ya dza kwa namaəba bəla ci və. ¹³ «Ghwəyəy, e sənay njasa nza pətsa nza ghwəy va ti sənənzənvay gwa'a. Pətsa nzəyəy ndə jaka tsa Hyala ka mənəni mazə tsa ci ti na sava. Ya tsəgha nzəy, mbə nəwra nza ghwəy lə nəfə tsa ghwəy kwətij. Ya ghala vəghwə tsaa niy pəəsli mbəzli va Antipasə, ntsaa niy ni va ndə nəwra nzee, kə kwa kwəma mbəzli gwanashi mbə məlmə ghwəy, tə pətsa nza ndə jaka tsa Hyalay, niy zlara ghwəyəw.

¹⁴ Ma nanzə ya tsəgha kiy, a nahwəti kwəma tība mbə nzəy tsa ghwəy, kala

dimee: A nihwəti mbəzli mbə ghwəy, ka nəw kwəmaa niy bəni *Balam va kaa mbəzli kwatəna. Balam tsa vay, ghəci niy bananavə na kaa Balakə njasa ka na mənəni ta mbəə ngadambə mbəzli ka *Izərayel dzəmbə mənəni *kwəma jikir na. Dza na ki mba'a ngadambəshiy dzəmbə zəmə sliw tsa ta mənədi mbəri li, mba'a dzəmbə mənəni ghwərghwər. ¹⁵ Dībay, a nihwəti mbəzli mbə ghwəy kwərakwə ka nəw shi bənipə mbəzli *Nikwəlayitə va. ¹⁶ Ava va tsəgha, mba'a pə ghwəy di kwəma yay, ə pə ghwəy tsati titihwə kwa kwəma Hyala, a ghwəy zhəghəti nzəy tsa ghwəy. Ma kala tsəghay, ta səəkə dzee dzəmbə ghwəy kwa kwəma jəw ta zamti mbəzli va, lə hwa kwa badəkwəə səvəri mbə miy tsee va.

¹⁷ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma di *Safə tsa Hyala dəwdew tsa gəzə kaa mbəzliy nəwra. Ma mbəzliy dzaa səvərishi ka miydalahi mbə kwəma vay, ta banavəshi shi zəmə mbələy Hyala dzee. Sa kee dza dībay, vəkə vəkə tatanavəshi hakwə tsa pay tsa, sar tsasl yəwən slən tə hakwə tsa va. Slən tsa vay, ndə tība dzaa sənay kala war ntsa bəncim va ngəciw» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Tiyatir

¹⁸ A kə dība na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanəaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Tiyatir. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa Zəghwə Hyala, ntsa tsə mətsehi ci birəw birəw nja ghwə. Ma shidshid ci na, ka mbərə nja tsahi bənəba 'war səvəri ni mbə gəzla. ¹⁹ «Ghwəyəy, e sənata slənəni ghəra ghwəy gwa'a. E sənay njasa di ghwəy mbəzli, lə njasa nəwra ghwəy lə nəfə tsa ghwəy gwanay. Ya njasa sə'wa ghwəy kwəma. Ya njasa jahambəvənjwəy ghwəy va mbə ghəradə slənəni yay, cəke' sənayee. Slənəni ghəra ghwəy sənənzənvay, e sənay tərənjwəba ghənzə na kən na kwatəna.

²⁰ Ma ya tsəgha nzə kiy, a nahwəti kwəma tifa mbə nzəy tsa ghwəy kala dimee. Kwal tsa banavə ghwəy va kaa mali nə məndi va Zhezabel, kə məndi slən tsa nzə, ta nzəy ghənzə mbə ghwəy, ka bananshi kwəma dzərvə dzərvə na kaa mbəzliy ghəradfa sləni, ta mbə ghəshiy məni ghwərghwər, ka zəmə dafa mbəriy, ava kwəma dimee. Maliy gəzəpə kwəmaa səəkə va Hyalaa gee kəy, dzərvəə slaslanwəy na. ²¹ Mba'ee zlanay vəghwə, ka na tsa titihwə va kwəma nzə va jikir na, a ghənzə zhəghəti nzəy tsa nzə, pən na, di zlay məni ghwərghwər tsa nzə vaw. ²² Ma njana mənira na tsəgha nee kiy, avee taa sləvati tə pi, war sləmahə dza naa nza tə gəzliy həni, ka sa ngəra'wə tərənʷ. Mbəzli ka na vaa məni ghwərghwər tsa nzə va li shi gwanashiy, ta sa ngəra'wə dza ghəshi tərənʷ kwərakwə. War ghəshi dza naa tsati titihwə va ghwərghwər tsa shi va, mba'a ghəshi zlay, dzee zlashi. ²³ Ta bakwamti ndərazhi nzə dzee dza gwanashi difa. Ta mbə mbəzliy nəwra gwanashiy sənay, yən na ntsaa sənata kwəma təkə ndə ngəri, lə na di na mbə nəfə tsa ci ta gwa'a, kə ghəshi. Ghwəy gwananwəyəy, ta nganwəy zhəmə ghwəy dzee, kwətij kwətij tsa ghwəy, njasa dza naa nza ge'i ge'i lə kwəma mənti ndə.

²⁴ Ta na na ghwəy, ghwəy nihwəti mbəzliy nəw Yesəw mbə məlmə Tiy-atirəy, zləbavə nəw gəla shi jikirkir ni va bənipə mali va ghwəyəw. Ma shi nə mbəzli va va: “Shi *ndə jaka tsa Hyala mbəmbə ni” kə ghəshiy, zləbavə niva shiy ghwəyəw. Na na ghwəyəy, nahwəti kwəma dzee gəzanwəy məni nzə tifa gar dalinwəy ghwəyəw. ²⁵ War garə pə ghwəy garənʷəy tə kwəmee wəzə wəzə mbə nəfə tsa ghwəy, ka nəw wəzə, pa' fəca vici dzee zhiniy zhəghəvaa zhəkə.

²⁶ Ma mbəzliy dzaa səvəriishi ka miy-dalahi, ka kərkamti lə nəw kwəma dee vay, ta məntishi dzee ka mezhizhə kən mbəzli gwa'a gwa'a. ²⁷ Dikə tsa ndara Dirə vay, ghəci na sa dzee

ta banavəshi kwərakwə. Mezhizhə ghyanakə ghyanakə ni dza ghəshiy nza. Ta 'yapamti mbəzli dza ghəshiy dza, njasa ka məndi vaa 'yapə imbə kwakwa. ²⁸ Kee dza dibay, mba'ee banavəshi sasərkwə kwa kədi pi.

²⁹ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma di *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

3

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Sardə

¹ A kə difa na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanʷaa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsaa ndəghwə mbəliy nəwra mbə məlmə Sardə. Ma pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nza *Safə tsa Hyala tsa mbərfənʷ tsa və, mba'a sasərkwəhi mbərfənʷ ni va mbə dəvə ci: «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. Nja mbəzliy kwəmavə piy pəzli ghwəy kwa kwəma mbəzli, mbalaa mbəzli bəkwə bəkwə ni nza ghwəy ki.

² Ma pə ghwəy məntiy, fərgənʷəyəm, a ghwəy jihəkəvanʷəy ta banta bərci kaa naa tərəmbəta va bəla vəgha ghwəy. Vantaa ghənzə kərnij mətita. Sa nzanay e nata njasa nza sləni ghəra ghwəy. Mənta na kwaakwa kwa kwəma Hyala yaw. ³ Va tsəgha, wəzəba zəzəvə ghwəy na, njasa niy favə ghwəy kwəma Hyala kwatana, lə njasa niy zləbavə ghwəy. Ma sa ka ghwəy zəzəvəy, nza ghwəy tsati titihwə kwa kwəma Hyala, ka zhəghəti nzəy tsa ghwəy, mba'a ghwəy zlata məni *kwəma jikir na, ka nəw məni war njasa niy gha ghwəy vaa favə. Ma kala fərgəhə pə ghwəyəy, ta səəkə dzee, ka dza ghwəy sənata vici dzee vaa səəkə tiw. War vətəghə, dza ghwəy nara yən tsahwəra, njasa ka ndə ghəli vaa səəkə dzəkə ndə.

⁴ Ya tsəgha nzə kiy, a nihwəti mbəzli tifa mbə ghwəy, mbə məlmə Sardə, kala hway kwəbenjer shi ghəshi lə rəda. Na niva mbəzliy, a ghəshi mənishi gar panshi

kwəbejer tezezl tezezl ni va, ma nza ghəy dza li shi kwa zəərə kwətiŋ na. ⁵ Ma mbəzliy dzaa səvəriši ka miy dalahiy, ta panakənshi kwəbejer tezezl tezezl ni dzam ngəshi. Ka dzee banti tsa shi slən kwa zliya tsasli mənđi slən tsa mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kəđi ma ya njaabaw. Ma sa dzee nza kwa kwəma Dirə ghəshi lə ka kwal ci gwa'ay, ta gəzanshi dzee dza lə miy tsee: “Mbəzlee na shi ni” pən taa ni.

⁶ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma đi *Safə tsa Hyala dəwdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Filadelfi

⁷ A kə diba na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanāa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Filadelfi. A pə gha ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy tsa ntsa dəwdew tsa katan tsa. Ntsa nza shi ghwəni ciki mazə *Davitə mbə dəvə ci. Mba'a kə ghwənanti piy, tsahwəti ndə tifa gar kalayəw. Mba'a kə kalay ba na, ndə tifa gar ghwənantiw. ⁸ «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. E sənay ka daw bərci nza ghwəy. Dzəghwa ghwəy ya tsəgha nzəy, war mbə đi fəti ghwəy ta məni kwəma gəzanwəyee. Bazhə bazhə gəzəkəvəri ghwəy kwa kwəma mbəzli: “Mbəzli Yesəw nza ghəy” pə ghwəy. Avee ghwənamtəwəy miy pi. Ndə tifa mba'a taa mbay kalayəw.

⁹ Ə gəzanwəy ya, ta məni nihwəti shiy dzee kaa nihwəti mbəzli mbə ghwəy, mbəzliy nəw *ndə jaka tsa Hyala va. Mbəzliy ni va ka Zhəwifə nza ghəy, kə ghəshi, ka slasla dzərvə gəm, kala kama ghəshiy ka Zhəwifə. Ta kakəvəshi dzee lə bərci, nza ghəshi səəkə ta tsəfəkwə kwa kwəma ghwəy. Ta sənay dza ghəshi, e điŋwəy, kə ghəshi. ¹⁰ Avanay, ta səəkə dza ngəra'wə tsa tərəŋw tsa dzəkən

mbəzli tə hidfi gwanashi, ta dzəghə kwəma ndə, ya tsamaba ci. Na na ghwəy, ghwəy shiy điti fəti va vəya, mba'a ghwəy sə'wahwə kwəma njasa niy gəzanwəy ya vay, ta ndəghwətəwəy dzee va ngəra'wə tsa va. ¹¹ Ndal tərēe ta zhəghəvaa zhəkəw. Va tsəgha, ə pə ghwəy kəsəvə kwəma favə ghwəy wəzə. Vanta tsahwəti ndə dzaa zləghwəhwə zhəmə dzee va ta bəŋwəy, ghwəy miy dalahi. ¹² Ma ntsaa dzaa səvəriy ka miy dalay, ta mənđi dzee ka shəl tsa mbə ciki Hyalee. Ka zhəkəvəriy na ghwəla ya pa' hwəmbaw. Kee dzay mba'ee dəhəti slən tsa Hyalee mba'a slən tsa məlmə nzə dikə na ti. Məlmə nzə vay, ghənzə na “Zherəwzalem 'war'war na”. Hyala dza naa vələkəghwa səəkə mə ghwəmə. Kee dza dibay, mba'ee dəhəti tsee slən tsa 'war'war tsa tə ntsa va.

¹³ Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma đi safə tsa Hyala dəwdew tsa gəzanshi kaa mbəzliy nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

Kwəma gəzə Yesəw kaa mbəzliy nəw mbə məlmə Lawədishe

¹⁴ A kə diba na: Tsasli kwəma dzee na ta gəzanāa dzəti zliya, kaa *ndə kwal tsa Hyala tsa ndəghwə mbəzliy nəwra mbə məlmə Lawədishe. A pə gha kaa ngəciy: Vanta kwəmaa səvəri mbə miy ntsa nə mənđi *Amin, kə mənđi slən tsa ci. Ntsaa ndəgha fəti karkar naa dzəkən kwəma mənđi Hyala, kala dzərvə kwa miy ci ya jəw. Ntsa ngati Hyala shiy gwa'a gwa'a lə dəvə ci. ¹⁵ «Ghwəyəy, e sənata sləni ghəra ghwəy gwa'a gwa'a. Ghwəyəy, jahambəvanwəy ghwəy dzəmbə slənee gar nə ya kwəram kwəram nza ghwəy pənəw. Zlata məni nzə ghwəy gar nə ya rəniki nza ghwəy pənəw. Ava tsəgha mənəwəy ghwəy. Jəw đee ghwəy tivə nahwəti kwətiŋ mbə, ka məni nee kiw. ¹⁶ Ma njana mənəwəy ghwəy bətəbətə, kala jihəva maa dzəmbə sləni, kala zlata

3:5 3:5 Mt 10:32; zliya: 13:8; 17:8; 20:15; 21:27; Səvəri 32:32; Cem 69:29; Ezay 4:3; Lk 10:20 **3:7** 3:7 Ezay 22:22; Mt 16:19 **3:9** 3:9 2:9; Ezay 49:23; 60:14 **3:10** 3:10 1:9; Lk 21:19; 1Kwər 10:13; 2Pi 2:9 **3:11** 3:11 2:10, 25; 22:7, 12, 20; Zak 2:14 **3:12** 3:12 2:17; 14:1; 21:2; 22:4; Ezhek 48:35 **3:14** 3:14 1:5; 19:11; Zhj 1:3; 2Kwər 1:20

məni nzəy, ta təfəkəvəriŋwəy dzee səvəri mbə miy tsee.

¹⁷ Ma pə ghwəy kaa na bərkə ghwəy mbə nefer ghwəyəy: “Ghəy na na ghəy na, gwa'a nza ghəy, a ghəy mənīŋəy. Ka shiy tərəŋw ni nza ghəy, nihwəti shi tərhashi ghəy tībaw” pə ghwəy. Mbalaa sənay ghwəy kiw. Ghwəy na shi bərcəkəwə ni, gar zhanci hwər tsa ndə tə ghwəy. Ghwəy na ka ndərma. Dirīŋ dirīŋwəy nza ghwəy, zhini ghwələfesli ghwəy dība. ¹⁸ Ava va tsəgha dee gəzəŋwəy kwəma sana nee ki, ghwəy kə gar zləbati. Səəkəm pavəm tsahi mbəzə rīŋrīŋ ni yəwamti məndi mbə ghwə vəya. Ma ghalaba kiy, ta mənīŋwəy dza ghwəy ka mbəzli ka shiy tsərtsər ni. Ndim pavəm kwəbənər tezlezi tezlezi niy dzəkən ghən tsa ghwəy vəya ba, ta mbə ghwəy banti ha'wə tsa kən ghwəy, va sa nza ghwəy dirīŋ dirīŋwəy. Ka ghwəy dza dībay, pa' ghwəy pavə ghwə'i mətse vəya, ta mbə ghwəy nay pi. ¹⁹ Ma yən na neyey, nabə kee nabə ni ya mbəzli dee kwəma shi, zhini ka i shi. Ma pə ghwəy mənī kiy, ə pə ghwəy tsatəra tītihwə, mba'a ghwəy zhəghəti nzəy tsa ghwəy, a ghwəy jihəva ta nəw kwəmee wəzə wəzə. ²⁰ Favəm, avandə məgarə miy dəgha, mbə harŋwəy. Ma ntsaa favə gakee miy dəgha ci, dza na bəŋə'i ghwənamtəra dəgha ta mbee dzəkəy, ta dzəkə ghi tsa ci va dzee, ta dzaa nzəyŋəy li, ka zəmə shi zəmə ghəy li gwanəŋəy jakəkə.

²¹ Ma mbəzli dzaa səvəri shi ka miy dalahiy, ta banavəshi kwal dzee ta nzəy vəghəe kwa gəzli mazə. Njasa nzee va mənəzəy tə pətəsa kwətīŋ tsa ghəy lə Dirə sana kwa gəzli mazə ci, sa nzee miydala.

²² Ma ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dī *Safə tsa Hyala dēwdēw tsa gəzanshi kaa mbəzli nəwra» kə, pə gha kaa ngəshi, kə kaa ngəra.

4

Njasa fə mənī dikə dzəti Hyala mə ghwəmə

¹ Ma ləy hwəm kwəma gəzara na va, sa nə ya njə'wə, pənəy, kar tə miy dəgha ghwəni ghwəni mə ghwəmə. Ma fee ba na, mēli ntsaa niy gəzara kwəma va, niy nza gaka mēli ci, war we' gaka viy təlīmə mbə gəzara kwəma dība, a kə na: «A Zhanj səmə tikə, e citəŋa kwəmaa dzaa zhiniy məniva ləy hwəm shi va» kə. ² War ghwəla na nza'jəw *Safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee tsəgha. Nighee na, gəzli nzəy mazə kwa mə ghwəmə tība, mba'a tsahwəti ndə kwa mənəzəy. ³ Ma pətəsa mbə kwəma ci na, war ka mbərə kyasə, nja shi ghaslə. Shi har mənīy «Zhasəpə, lə Sardəwan». Ma gəzli nza na va kwa na, dəzlətsəbə ghənəzə va bəriŋ. Bəriŋ tsa va na, tərəŋw ghəci təbə kwərakwə, ka mbərə njasa ka shi ghaslə vaa nza. ⁴ Dzəghwa dəzlətsəbə nihwəti gəzli gəzli mezhizhə bakə mətəkə fadəti tsəbay nava gəzli mazə dība. Dərasə dərasə dərasə pəhəpəhir zhər bakə mətəkə fadəti mənəzəy kwa shi. Lə kwəbənər tezlezi tezlezi ni kən ghən shi. War pəərə pəərə ghaa nay ghən tsa shi gwanashi lə shi pəərə ghən mazə mənīm tə tsahi mbəzə. ⁵ Ma ge'i dzəghwa tə pətəsa nza gəzli mazə va ti, tə jipəjipə tsa va na, war ə piy wampidī ka ndəmndəmə, ka dərāzli. Mbər fəŋ gərəkəwahi tība kwa kwəma nəzə, lə ghwə kwa shi, ngam ngam ngam. Gərəkəwahi mbər fəŋ ni vay, ghəshi na safə tsa Hyala va mbər fəŋ tsa mbə nzəy kwa kwəma nəzə. ⁶ Mba'a shiy tība kwa kwəma gəzliy nzəy va, rīŋrīŋ, nja nighə mətī, bəŋw ghəshi ndəba kwəfa dikə na, pə gha.

Zhini ba na, mba'a nihwəti shiy piy tība fadə, tə jipə shi gəzli nza mazə va kwa, dzar vəgha bəla nəzə fadənata ghəshi. Ma shi va na, war mətəshi ghaa nighəma vəgha shi gwa'a gwa'a, dzəghwa

3:17 3:17 'Wəzh 12:9; 1Kwər 4:8 **3:18** 3:18 6:11; 16:15 **3:19** 3:19 Fir 3:11-12; Ebr 12:5-6 **3:20** 3:20 Mt 8:11; Zhj 14:23 **3:21** 3:21 1:6; Mt 22:44; Ebr 8:1 **4:2** 4:2-3 5:7; Cem 11:4; 103:19 **4:3** 4:3 Ezhek 1:26-28 **4:4** 4:4 pəhəpəhir zhər: 5:5, 8, 10; 7:11, 13; 11:16; 14:3; 19:4; Ezay 24:23; tezlezi tezlezi: 6:11 **4:5** 4:5 8:5; 11:19; 16:18; 17:9; Səvəri 9:24; 19:16; Ezhek 1:13-14 **4:6** 4:6 15:2; Ezhek 1:22; shiy piy fadə: 5:6, 8, 11; 6:1; 7:11; 14:3; 15:7; 19:4; Ezhek 1:5-12; 10:14

kwa hwəm tsa shi lə kwa kwəma shi.
⁷ Ma pa shi va ndəə nighə shiy, tsa kwa
 taŋa va na, nja pa zhəl. Kwa baka na,
 nja pa məcar. Kwa mahkana na, nja
 pa ndə ngəri ghəci mbə kwəma ci. Ma
 kwa fadā na, nja pa zəlikə ghənzə mbə
 zli tə ghwəmə. ⁸ Ya tsamaba ci mbə
 shi va gwanashi na, war lə bəkəbəkə
 kwanj kwanj kwanj və. Paf paf paf ghaa
 nashi ma bəkəbəkəhi va, va mətəhi,
 mbəba mbəba lə pərikə pərikəshi gwa'a.
 Ma ghəshi, ya hwəmba ki na, war mbə
 ha cəm havəghwə lə həvir gwa'a, kala
 dəkəva tifa, a kə ghəshiy ni na:

«Gha na Ndə sləkəpə, gha sa
 dewdewdew tsa,
 gha na Hyalaa gwəramti tə bərçi.
 Gha na Hyala ghala hidfi ghwəla ta ghava,
 gha sa tə ghwəmə sana,
 zhini gha saa taa səəkə ba» kə ghəshi.

⁹ Ava war tsəgha nzəyshi shi fadə ni
 va, mbə ha cəm ta fal Hyala mənəy va
 kwa gəzli mazə nzə, sa tə ghwəmə va
 ya pa' hwəmba. Ma cəm tsa ha ghəshi
 vay, ta fə bama, ka fə dikəə dzəti, mba'a
 ta mananta 'wəsa, ha ghəshi. ¹⁰ Ghala
 pətsa ka shi fadə ni vaa nza mbə ha
 cəm tsa va tsəgha kiy, ma pəhepəhir zhər
 bakə mətəkə fadəti ni va na, tsəfəkwə
 tsəfəkwə tsəfəkwə ghaa nashi ma, kwa
 kwəma ntsaa nzəyəy va kwa gəzli mazə
 ci, ka fal, ghəci saa piy ya pa' hwəmba.
 Mba'a ghəshi palamti məgapipi pəerə
 ghən shiy pələyshi kwa kwəma ci. A kə
 ghəshi na:

¹¹ «A Ntsaa sləkəŋəy, a Hyala ghəy,
 gha na saa mənija na ndə bərçi kən shiy
 gwanashi.
 Mək nza gha ta fə shəndəkə mbəzliy
 dzəti gha,
 ka ha'wə tə gha.
 Sa nzanay, gha ngati na shiy ya nimaba.
 Lə dī gha ngatishi gha.
 Gha zləbavə na nza ghəshi tifa» kə
 ghəshi.

5

*Kwəmaa dzəkən zliya nahayəm, mba'a
 zəghwə təmbəkə tsa Hyala*

¹ Zhini, sa nə ya njə'wə pən na, mba'ee
 nata zliya pəerə pəerə ta dəvə kwa
 bəzəmə ntsa kwa gəzli mazə va. Ma zliya
 va na, tsasli tsasli ghənzə mbəba mbəba
 lə pərikə pərikə gwa'a. Mba'a məndi
 nahay lə dimə. Dzəghwa mba'am tetek-
 wati dimə mbərfəŋ tiy, nahay. ² Nighee
 na, tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala tsa dikə
 tsa kafəy, ka zlapə ghəci zlanjlanj, a kə
 na: «Wa ntsaa taa mənij gar balamti
 dimə tə zliya naa ghwənamti kia?» kə.
³ Ma ki na, ndə tifa ya kwətiŋ, ya məba
 mə ghwəmə, ya tikə tə hidfi, ya mbə
 mbəzliy bəkəwəshi, gar balamti dimə va,
 ka ghwənamti zliya vaa nighəti pətsa
 mbəba kiw. ⁴ Ma sa nay mee ndə kala
 tifa ya kwətiŋ, ta ghwənamti zliya va na,
 tapə yən dzəmbəra mbə wahə.

⁵ Dza ma kə tsahwəti ndə kwətiŋ ngəra
 mbə pəhepəhir zhər bakə mətəkə fadəti
 ni va na: «A Zhanj, tawa wahə gha tay?
 Nighətima, a ndə tifa. Slən tsa ciy:
 "Zhəl tsa mbə takə tsa ka Zhəwda, Jijiy
 mazə *Davitə". War ghəci na saa mənij
 miydala, gar balamti dimə mbərfəŋ na
 va tə zliya, ka ghwənamti, ta nighə pətsa
 mbəba» kə.

⁶ Ma zhinee nighə ki na, zəghwə
 təmbəkə tifa məgarə kwa jipə gəzli
 mazə. Tə jipəjipə pəhepəhir zhər va,
 lə shi fadə ni va piy. War ma ndəə
 nighə zəghwə təmbəkə tsa va na, war
 njasa niy səəkəm pəəsləhwə. Mbərfəŋ
 təlimim, mbərfəŋ mətəhi və. Ma shi
 mbərfəŋ ni vay, ghəshi na safə tsa Hyala
 mbərfəŋ tsa ghwənay naa dzəti hidfi, ya
 pa' kwəmaba. ⁷ Dza zəghwə təmbəkə tsa
 va mba'a madiy, mba'a dzaa bəvə zliya
 va ta dəvə kwa bəzəmə ntsaa nzəyəy va
 kwa gəzli mazə ki. ⁸ Ma sa bəvə zəghwə
 təmbəkə tsa va zliya va na, dzəghwa
 shi fadə ni va piy, ghəshi lə pəhepəhir

4:8 4:8 1:17; 11:17; Ezay 6:2-3; Ezhek 1:18; 10:12 4:11 4:11 Ghava 1:1, 31; ShiZhnj 5:9, 12; 11:15, 17; 12:10;
 15:3-4; 19:6 5:1 5:1 10:2; Ezay 29:11; Ezhek 2:9-10; Dani 12:4, 9 5:5 5:5 4:4; Ghava 49:9; Mt 1:1; Rm 1:3-4;
 Ebr 7:14 5:6 5:64:6-7; WahəZher: 5:9, 12; 6; 7:17; 12:11; 13:8; Ezay 53:7; Zher 11:19; Zhj 1:29; 1Pi 1:19; safə
 tsa Hyala mbərfəŋ: 4:5; Zak 3:9 5:7 5:7 4:2, 9; 5:1, 13; 6:16; 7:10, 15; 19:4; 20:11; 21:5; 1Mezh 22:19; Ezay 6:1;
 Ezhek 1:26-28; 10:1 5:8 5:8 8:3-4; Cem 141:2; gəzəpəli: 15:2

zhər bakə mətsekə fadəti ni va mba'a ghəshi tsətsefəkwəshi kwa kwəma ci. Lə gəzəpəlihi ta dōvə shi. Mba'a həlepipi məntim tē tsahi mbəzə gyadə gyadə hililinjə zən nja 'wərdi ti shi. Hililinjə zən va nja 'wərdi nay, ghənzə na cə'wə cə'wə mbəzli Hyala. ⁹ Dza ghəshi ka ha cəm tsa 'war'war tsa, a kə ghəshi na:

«Gha na saa mənija gar bə zliya na ta balamti dimə ti va, ka ghwənamti.

Sa nzanay, a mēndi pəəslitəna, mba'a gha mbaranakə mbəzli kaa Hyala lə miymiy gha va shikəshi.

Ya mbə takə ka wa na ghəshi, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi, ya mbə hwəlfə ka wa na ghəshi, ya səkə tē hidī ka wa səkə ghəshiy, cəke' mbaranakəshi gha.

¹⁰ Dza gha mba'a gha zhəghətishi ka ni gha mbəzli sləwa gha.

Dzəghwa mbər gha mbəərətishi ka hwəlfə mbəzli ka mazə,

*ka ta Hyalaa ghəra sləni kaa Hyala ghwəmmə,

mba'a ta mēni mazə taa nzaa dzəkən mbəzli tē hidī» kə ghəshi.

¹¹ Zhinee nighə bə na, ka kwal Hyala mbə gaka tifa. Dəŋ tsa shi na, mba'a mənti gar bələkwə bələkwə bələkwə dəŋ kala gar mbay ndəə mbəramtishi, dəzlətsəbə ghəshi tsəbay gəzli mazə tsa va, ghəshi lə shi fadə ni va piy, mba'a pəhepəhir zhər bakə mətsekə fadəti ni va. ¹² Ka ha cəm ghəshi zlanzlan, a kə ghəshi na:

«A zəghwə təmbəkə tsa niy pəəsliti mēndi tsa, gha na saa mənija ndə bərzi, kən shiy gwanashi.

A gha mənija gar nzaa ndə sənata kwəma,

gar nzaa ndə shiy, lə gar nzaa ndə bərzi. Gar ha'wə ndə ya tsamaba ci tē gha, ka fə dikə dzəti gha, ka falja» kə ghəshi.

¹³ Ma zhinee fa bə na, shi ngati Hyala mə ghwəmə, lə ni kwakə tē hidī, lə

ni kwaba kwa hidī, lə ni mbə yam, gwanashi mbə ha cəm, a kə ghəshi na: «Fal ntsa mənəy va kwa gəzli mazə ci, ghəshi lə ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va ghwəmmə.

Ha'wə ghwəmmə ti shi.

Ghəshi na mbəzli nza bərzi və shi.

Fə shəndəkə ghwəmmə dzəti shi, ya pa' hwəmba» kə ghəshi.

¹⁴ Dzəghwa shi fadə ni va piy: «Amin» kə ghəshi zləbati. Ma pəhepəhir bakə mətsekə fadəti ni va ghalaba na, mətsefəkwə gwanashi kwa kwəma ntsa mənəy va kwa gəzli mazə ci, ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa va, ka falshi.

6

Kwəma zəghwə təmbəkə tsa bali dimə tē zliya pəərəti mēndi va

¹ Zhini, ma sa nə ya njə'wə pən na, zəghwə təmbəkə tsa va madīy ta ghwəni zliya bəvə na va. Dzəghwa na, bal balamti kwa tənə nahə mbə dimə mbərfəŋ na va niy nahati mēndi. Mba'ee favə tsahwəti sə kwətiŋ mbə shi fadə ni va piy ndəməndəməy, ndəba dərəzli van ə pə gha: «Ca səkə» kə. ² Ma nighee na, gədəw tsa tezlezi tsa səvəriy tifa, lə ndə mə dallə, mba'a rigi mbə dōvə ci. Dza mba'a mēndi panambə daghwəba miydala mbə ghən ci. Dza na ka tərə kwəshəl ghəci, ta zha ta mēni miydala difa.

³ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa baka dimə nahati mēndi va. Fee kwa baka sə ta shi fadə ni va piy bə na: «Ca səkə» kə. ⁴ Mba'a tsahwəti gədəw ghəməy səvəriy, lə ndə mə dallə. Mba'a mēndi banavə kafa'i tsa dikə tsa. Dza mba'a mēndi banavə bərzi ta həərə mbəzli tē hidī gwanashi, ta mbəz ghəshi kwa jipə shi. Ka bəkwə ghən tsa shi, kala zərkə tifa.

⁵ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa mahkana dimə nahati mēndi va. Fee kwa mahkana sə ta shi fadə ni va piy bə na: «Ca səkə» kə. Mba'a gədəw tsa ngərjəkəkə tsa səvəriy, lə ndə mə. Nighee na, ntsa mə va

lə tasaw bərkə shiy ta dəvə ci. ⁶ Ma fee na, məliy gaka, war nja məli ndə ngəri səkə mbə shi fadə ni va piy. Ma kə na: «A pə gha dzaa məniy, ma gəna ka ndəə kwəməvə tə sləni vəghwə tsa ci kwətiŋəy, gar pavə ha tasaw kwətiŋəy. Ma cikizl kə na, gar ta er kwətiŋ səfa. Ma na kar in ghəshi lə tay nashiy, əntaa niva taa nza caslakə ma» kə.

⁷ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa fadə dimə nahati məndi va. Fee kwa fadə sə ta shi fadə ni va piy ba na: «Ca səkə» kə. ⁸ Nighee na, gədəw tsa kwərtəhə tsa səvəriy dallə ndə mə. Məti, kə məndi kaa slən tsa ntsa va, mba'a pətsa ka mbəreketiy nza ti kwasəbə. Mba'a məndi banavəshi bərciy dzəkən nahwəti bəla hidfi kwətiŋ, sa təhəvərihim fadə mbə. Nza ghəshi bakwamti mbəzli tə nava bəla hidfi gwa'a lə kafa'i, mba'a lə ma, lə zəlghwə ghəngəhən ghəngəhən, mba'a lə shəkəwədəshi.

⁹ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa cafa dimə nahati məndi va. Njə'wə pən na, piy tsa mbəzliy niy bakwamti məndi tə mbərkə kwəma Hyala lə tə mbərkə sa niy gəzə ghəshi kwəma va kaa nihwəti mbəzli kala hazləni ma. Piy tsa shi va na, ta pətsa ka məndiy fə shiy ti ta ta shi kaa Hyala ghəci. ¹⁰ Ka zlapə kwəma ghəshi zlanzlan, a kə ghəshi na: «A ntsa ghəy dikə tsa, gha na ntsa dēwdēw tsa, gha na ndə sla ngwəvə tsa katan tsa. Va tsəgha dəw ghəy, nighə, ndatsəma nza ghəy tikə kia? Hwəm bərkə gha basə ngwəvəə dzəkən mbəzli tə hidfi, a ghəshi kəsli kərhiy dzəghwa ghəy, sa bakwamtəŋəy ghəshi kia?» kə ghəshi. ¹¹ Dzəghwa məndi kaa ya tsamaba ndə mbə shi ki, mba'am banavə kwəban tsa tezlezl tsa. Ma kə məndi zləbanshi na: «Kadiwəm di, ndəghətim jəw. Dan na nihwəti ngwarməhiŋwəy dza məndiy zhiniy bəkəwə tə mbərkə sa ghəra ghəshi sləni ta Hyala njasa nza ghwəy va kwərakwə» kə məndi.

¹² Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa kwanja dimə nahati məndi va difa. Dzəghwa mba'a hidfi mənjkədishi gwanashi, lə bərci tərəŋw tərəŋw. Njə'wə pə gha kaa vici na, ndəba ləkəwəsa ngəri na pə gha ngəri tsa nze, sa ləvəta na. Tir na, ndəba miymiy pə gha ghəm tsa ci. ¹³ Ma sasərkwəhi tə ghwəmə na, war ka kwətəkəwətiy səkwaa dzəti hidfi, njasa ka ya daskwaa təhəta ma vaa shikə səkwa mə daskwa, safə viy lə bərci. ¹⁴ Gwəravə ghwəmə tsəgha, bətə zata, njasa ka ndə vaa paramti kəshidfi. Dzəghwa məndi kaa dəlegwigwi ghəshi lə hidfi dzar tə jipə yam gwa'a, mba'a məndi bantishi tə pətsaa niy nza ghəshi. ¹⁵ Dzəghwa mbəzli gwanashi, mba'a ghəshi mbəmbəshi. Mbəzli nja mezhihə tə hidfi, lə mbəzli dikə dikə ni sləkəpə, lə ka sawji dikə dikə ni, lə mbəzli ka ghi tərəŋw tərəŋw ni, lə ni nza bərci və shi mbəzli tərəŋw, lə mevivi mbəzli, lə ni yaya ni gwa'a, mbəmbəshi dzar mbə ləgwəhi dəlagwa, lə dzar ta hərəzli. ¹⁶ A kə ghəshi na: «A dəlegwigwi ghwəy lə hərəzli ni, ngazlavam dzəkən ghəy, a ghwəy mbələyŋəy di. Nəghətaa mətse ntsa mənəy va kwa gəzli mazə nanəy, lə vantaa zəghwə təmbəkə tsa bəti nəfə va dzaa nanəy. ¹⁷ Sa nzanay, a vəghwə tsa gar ci sati nəfə tsa shi ti mənəy, ta məni ngwəvəə dzəkən mbəzli. Va tsəgha na kiy, ndə tifa lə bərci ghwəla mba'a dzaa zhiniy mbay garə kwa kwəma shiw» kə ghəshi.

7

*Mbəzli 144'000 (bələkəwə bələkəwə mən bələkəwə, mba'a fadə mətəkə fadəti ghən kən) fati Hyala lamba nze ti shi, mbə mbəzli ka *Izərayel*

¹ Ma ləy hwəm nava kwəma ki, nighee na, ka kwal Hyala fadə, garə garə dza kwa bəla slərəpəpi hidfi fadanashi. Ma ghala pətsa garəshi ghəshi va na, mba'a

6:8 6:8 Zher 14:12; Ezhek 14:21; 'Wəzh 13:14 **6:9** 6:9 1:2, 9; 12:11, 17; 19:10; 20:4; 1Zhnj 1:1-2 **6:10** 6:10 18:24; Cem 13:2-3; Nəw 32:43; Lk 18:7 **6:11** 6:11kwəban tsa tezlezl tsa: 3:5, 18; 4:4; 7:9, 13; 19:8, 14; Ezay 61:10 **6:12** 6:12-13 8:5, 12; 11:13, 19; 16:18; Zhəw 2:10; Mt 24:29 **6:14** 6:14 16:20; 20:11; Ezay 34:4; Ebr 1:11-12 **6:15** 6:15 Ezay 2:10, 19, 21; 24:21 **6:16** 6:16 5:7; 'Wəzh 10:8; Lk 23:30 **6:17** 6:17 Zhəw 2:11; Nahwəm 1:6; Səf 1:14-18; Mala 3:2 **7:1** 7:1 9:14-15; Zher 49:36; Dani 7:2

ghèshi damèti safè tsa fadè tsa va, vanta għèci viy, ya dzèti hidì, ya dzøy tè kwèfa, ya va kwèfèghè fèhi. ² Ma nighee ßa na, tsahwèti *ndè kwal tsa Hyala sèakøy kwa ghwèmè, dèmakè lamba Hyala kwa ßèpè piy ta dèvè ci. Dza na ka zlapanshi kwèma kaa nihwèti ni fadè ni va ka kwal Hyala, shi ßanavèshi Hyala va bèrci, ta ladamti shi tè hidì, lè ni mbè yam gwa'a. ³ Ma kè kaa ngèshi na: «A mbèzli ni, kadiwèm di, ka lidì shi tè hidì, ya ni mbè yam, ya fèhi ghwøy di ma. Ndèghètim, a ghwèmmè faghwa lamba Hyala kwa dèghanj kwèma mbèzliy għèranta slèni kaa Hyala ghwèmmè» kè. ⁴ Dzèghwa mba'a mèndi gèzara njasa nza ðanj tsa mbèzli dza mèndi va ta fè lamba Hyalaa dzèghwa dèghanj kwèma shi gwanashi. Ma na ðanj tsa shiy: Mbèzli bèlèkwè bèlèkwè møj bèlèkwè, mba'a fadè mètsèkè fadèti ghèn kèn, (144'000). Mbèzli mbè takèhi mèn lè bakè ni va mbè hwèlfè ka Izèrayel na ghèshi gwanashi. ⁵⁻⁸ Mba'a mèndi dzaa fati lamba Hyala tè mbèzli tèravèm mbè takèhi møj lè bakè ni va. Ya mbè tsama takè na, mbèzli diwøy møj, møj lè bakè shi fanatishi mèndi lamba. Vanay slèn tsa takèhi va: Takè tsa Zhèwda, mba'a sa Rèwben, mba'a sa Gadè, mba'a sa Aser, mba'a sa Nefètali, mba'a sa Manase, mba'a sa Shimeyanjw, mba'a sa Levi, mba'a sa Isakar, mba'a sa Zabèlanjw, mba'a sa *Zhezhèfè, mba'a sa *Benzhamenj. Tsèghaa takèhi fati mèndi va lamba ti shi. Ya mbè tsamaba takøy, mbèzli diwøy møj, møj lè bakè na shi fanatishi mèndi lamba va.

Vèrèm tsaa ßasøy sèakè mbè hwèlfè mbèzli tè hidì gwanashi

⁹ Ma løy hwèm, sa nè ya njè'wè pèn diba ki na, kar mètsee tè vèrèm ndè ngèri tsaa sèakè ya kwèmaba na tè hidì, ya kwèma ka waa gèzè na, ya hwèhwè ka waba na, ya hwèlfè ka waba na. Kala gar mbay ndèè bèlati ðanj tsa shi. Gar gar ghèshi gagarèshi kwa kwèma gèzli mazè va, lè kwa

kwèma ntsa nja zèghwè tèmèkè tsa va. War lè kwèbenjer tezlezl tezlezl ni ghaa nashi ma kèn ghèn shi. Mba'a kèslifi slèrpè ta dividivi shi. ¹⁰ Dza ghèshi ka gèzè kwèma zlanjlanj, ma kè ghèshi na: «Ghwèmmøy, war Hyala ghwèmmè va mènzøy kwa gèzli mazè nzè, ghèshi lè ntsa nja zèghwè tèmèkè tsa va na ni ghwèmmè mbèzliy mbèlitèmmè na na ghwèmmè» kè ghèshi. ¹¹ Ma ka kwal Hyala gwanashi na, war gar gar gar ghèshi garèshi, dèzlètsebè ghèshi tsèbay gèzli mazè, lè shi pèhepèhir zhèr bakè mètsèkè fadèti ni va, mba'a sa shi fadè ni va piy gwa'a. Dzèghwa, tsèfèkwè tsèfèkwè ghèshi tsètsèfèkwèshi, nzøjw, nzøjw, nzøjw kwèma shi mbè hidì, kwa kwèma Hyala, Ka fal ghèshi, ¹² ma kè ghèshi na:

«*Amin, tsègha na katanj, Hyala ghwèmmøy, ghènzè na Hyala kwa fal mèndi pa' kwa ndimndim, ghènzè na Hyala shèndèkè na, kwa sènata kwèma, lè bèrci vè tèrøjw. Mananta 'wèsa ghwèmmè, ka ha'wè ti. War ghènzè na Hyalaa mèni mazè pa' kwa ndimndim. Amin» kè ghèshi.

¹³ Ma kè tsahwèti ndè kwètinj mbè pèhepèhir zhèr bakè mètsèkè fadèti ni va ngèra na: «A zèghwee, mbèzli njaa ni na ni nza kwèbenjer pay pay ni ni kèn shi mbè mbèzli ni baya? Sènay gha nda kwèma sèakè ghèshi na?» kè. ¹⁴ Ma pèn ngèci na: «A Ndè slèkèra, a kwèma sènatee mbè kwèma va, kala war gha na saa dzaa sènay kia» pèn. Ma kè ngèra na: «Ma mbèzli nashi gha niy, ghèshi na mbèzliy garèshi lè bèrci kwa kwal Hyala mbè ngèra'wè tsa tèrøjw tsa sèakè kèn shi ta kwèma Hyala. Kwèbenjer kèn shi va tezlezl tezlezl ni nashi ghay, è yabantishi ghèshi mbè miymiy zèghwè tèmèkè tsa Hyala va shikèshi. ¹⁵ Va tsègha nza ghèshi gar gar gar kwa kwèma gèzli Mazè Hyala, ya hwèmba nzè. War ka ghèra slèni ngèta mbè ciki tsa nzè,

havəghwə lə həvir gwa'a. War mbə ndəghwə shi ntsa mənəy va kwa gəzli mazə ki. ¹⁶ Ma ghəshi nashi kiy, ya ma, ya ndir na, ka zhini naa ghəranshi ghwəlaw. Ya viciy, ka dza naa mbərə ta ndindishi ghwəlaw. Nihwəti shiy tifa dzaa ndindishi, ka sanshi ngəra'wə ghwəlaw. ¹⁷ Sa nzana, ma ntsa nja zəghwə təmbəkə tsa va kwa jipəjipə gəzli mazəy, ghəci dza naa ndəghwəshi. Ta pəməghəshi dza naa dzəməy yaməə bəpə piy. Ka Hyala dza na, mba'a sadamti wahə kwa mətəshī» kə.

8

Zəghwə təmbəkə mbə bali kwa mbərfəna nahə dimə

¹ Zhini zəghwə təmbəkə tsa va mba'a balamti kwa mbərfəna dimə nahati məndi va ti. War sa nə na bal kə na, dzəghwa pətsa tə ghwəmə tsəgha, dekədəkədəkə nzəyəy. Gar minti mahkan mətəkə, kala favə gaka nihwəti shiy ndə ya jəw nzə.

² Ma nighee na, ka kwal Hyala garəshi mbərfənj kwa kwəma nzə, mba'a məndi ta tahananəshi təlīmim kwətij kwətij ngəshi.

³ Dzəghwa tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala mba'a səəkə garəy vəgha pətsa ngati məndi tə tsahi mbəzə, ta ndanta shiy ti kaa Hyala. Mba'a həlapə məntim tə tsahi mbəzə ta ndanta hililinjə zən nja 'wərdi kwa kaa Hyala və ta dəvə ci. Dzəghwam d'anj məndi tanaghwa hililinjə dza na va ta ndanta kaa Hyala, a ghəci ndanta tə pətsa ka məndiy ndanta shiy kaa Hyala, kwa kwəma gəzli mazə nzə va, dzavəfə lə cə'wə cə'wə mbəzli Hyala gwanashi. ⁴ Sa madī inəghwə tsa hililinjə va jakə lə cə'wə cə'wə mbəzli Hyala va gwa'a ta dəvə ndə kwal tsa Hyala tsa məgarə va kwa kwəma Hyala ki na, ka dzəmə. ⁵ Dza ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a bəvə həlapəə niy nza hililinjə va kwa, gyadə ghəci hənəvə

ghwə kwa, kwa pətsa ndanta na va shiy ti kaa Hyala. Sa hənəvə na na, dza na fəyik, ndəghakəghwaa dzəti hidī. War sa ndəghakəghwa na na, ghavə shiy tsəgha ka dərəzli, ka ndəməndəmə, ka wampidi. Mba'a hidī gərgərəshi.

Njasa viy ka kwal Hyala təlīmim

⁶ Ghalaba kiy, mba'a ka kwal Hyala mbərfənj ni va, niy bənavəshi məndi təlīmim mbərfənj ngəshi ta viyshi gwəmantəvashi gwa'a ta viy shi ki.

⁷ Dzəghwa kwa taja *ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə, mba'a viyata na ci təlīmə. Ma sa viyata na na, dza kar kwa-cakasla lə ghwə, mba'a miymiy, dzavəfə ghəshi shəkəkəghwavashi səəkə mə ghwəməə dzəti hidī. Ma sa təhəvərim hidī mahkan mbəy, dzəghwa nahwəti bəla kwətij, bərkidə ghənəzə ndita. Sa təhəvəri məndi fəhi mahkan mbə diba na, mba'a nahwəti bəla shi kwətij ndita. Gwa'a gwa'a gwəzən tsa nebekə tsa ndantəvay.

⁸ Dza kwa baka ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə, mba'a viyata na ci təlīmə kwərakwə. Ma sa viyata na na, dzəghwa məndi kaa nihwəti shiy, ndəba dəlagwa dikə na, pə gha ngəshi, war ka tsə ghwə səvəri mbə shi, fəyik məndi ndəghakəghwashiy dzəti kwəfa dikə na. Ma sa təhəvərim həl tsa dikə tsa mahkan mbə na, dzəghwa nahwəti bəla shi kwətij mba'a zhəghəta ka miymiy. ⁹ Dzəghwa shiy piy mbə yam ge'i ge'i lə bəlaa zhəghəta va ka miymiy, cəke' ghəshi bəkwəshi kwərakwə. Tsəgha kwambəwaler lidishi, ge'i ge'i lə bəla va kwərakwə bə.

¹⁰ Dza kwa mahkana ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlīmə, mba'a viyata na ci təlīmə kwərakwə. Ma sa viyata na na, 'wakəvə sasərkwə dikə na, war ka tsə, baram baram baram ndəba ghwə tə shihwə pə gha, mba'a tərəkəvata səəkə mə ghwəməə dzəti kwa mahkana bəla yam kwa həledəmer lə mətəshi

7:16 7:16 Ezay 49:9-10 **7:17** 7:17 5:6; 21:6; Zhj 10:10, 11; Ezhek 34:11-16, 23-24; sadi wahə kwa mətəshī: 21:4; Cem 126:5-6; Ezay 25:8 **8:1** 8:1 Zak 2:17; Aba 2:20 **8:2** 8:2 təlīmim: Zhə 6:4, 6; Mt 24:31 **8:3** 8:3 5:8; Səvəri 30:1, 3 **8:5** 8:5 4:5; 6:12-13; SləniTaH 16:12; Ezhek 10:2 **8:7** 8:7-12 9:15, 18; Ezhek 5:2, 12 **8:7** 8:7 Səvəri 9:23-25 **8:8** 8:8 16:3-4; Səvəri 7:20, 21 **8:11** 8:11 Zher 8:14

yam gwa'a. ¹¹ Slən tsa sasərkwə vay, «shi 'yaghwakə ni». Dzəghwa kwa mahkana bəla yam va sa təhəvərishi məndi mahkan mbə, 'yaghwakə ghwakə ghəshi mənishi. Mba'a mbəzli bəkwəshi tərənʷ war sa sahwe ghəshi yam va, sa nza ghwə'iy bəkwə mbəzli mbə shi.

¹² Dza kwa fada ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlimə mba'a viyata na ci təlimə kwərakwə. Ma sa viyata na na, dza nahwəti bəla kwətiŋ mbə bəla vici mahkan, sa təhəvərim, mba'a shirkwəta. Tsəgha nahwəti bəla tir kwətiŋ sa təhəvərim mahkan mbə shirkwəta dība, zhini tsəgha nahwəti bəla sasərkwəhi kwətiŋ sa təhəvərishim mahkan mbə dība. War kwəsli ghaa nata ma kwa mahkana bəla va shi va gwanashi. Ka mbərə nahwəti bəla vici kwətiŋ havəghwəw. Ka mbərə na kar tir lə sasərkwəhi həvir kwərakwəw. Tsəgha.

¹³ Dzəghwa sa nə ya njə'wə pən na, kar tə zəlikə, dzəy tə ghwəmə, məba kərakə. Fee na, ghənzə mbə wa zlanzlan, a kə na: «Waa ngəra'wə, waa ngəra'wə! Avanay sanay mahkan tərmbə nihwəti ka kwal Hyala, ta viy na shi təlimə. Ya wa ndə sa ka na viyata na ciy, ta səəkə dza ngəra'wə dzəkən mbəzli tə hidi tərənʷ» kə.

9

¹ Dza kwa cafa ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlimə, mba'a viyata na ci təlimə kwərakwə. Ma nighee na, sasərkwə tərəkəvata səəkə mə ghwəmə dzəti hidi. Dza mba'a məndi banavə shiy ghwəni miy kə'wə tsa tədəm tsa va tərənʷ tsa ta dəvə nʷə. ² Dza sasərkwə va, bəŋ ghwənamti kə'wə tsa tədəm tsa va ki. Ma sa ghwənamti na na, ghavə inəghwə tsəgha, takwəm kwəm kwəm səməy kwəfa. Ndəba inəghwə tsaa ndi və'i, pə gha. Dzəghwa na, nza'jəw, dəmbə'wamti vici lə pətsa dzar tə ghwəmə ta gwa'a. Dzəghwa

zhəmbəlbəl pi mənīy. ³ Dzəghwa jər vədəm tsahwəy səmə kwa kə'wə tsa va, səvəri mbə inəghwə tsa va. Mba'a dzaa pəslambəvay mbə mbəzli tə hidi. Mba'am banaghə bərzi ta ndindi mbəzli nja yiti. ⁴ Ma kə məndi kaa jər tsa va na: «A jər, mbala, ma sa ka gha tsəhəŋay, əntaa gha taa kwəfəghə nihwəti shi gəmshi ni nja gwəzən, ya fə, ya nimaba kəslifi shiy ma. War ndə ngəri, mbəzli kama lamba Hyala kwa dəghaŋ kwəma shi nahə nahə gwa'a tsəgha, pə gha dzaa sanshi ngəra'wə» kə məndi kaa ngəci. ⁵ Nanzə kiy, banavə kwal məndi kaa jər tsa va ta bakwamti mbəzli ghəciw. War ta sanshi ngəra'wə kaa mbəzli, ge'i ge'i gar tir cifə banavə məndi kwal gwa'a tsəgha. War njasa ka yiti vaa zhanci kaa ndə ghənzə nditi ndəy, war tsəgha na zhipə tsa shigə ci va ghəci nditi ndə.

⁶ Ghala tir tsa cifə tsa vay, ta dəw məti dza mbəzli tə hidiy dza. Ka dza mətiy bəshi kiw. Tərənʷ ghəshi taa maw məti na, ka hwəta məti taa nza və shi. ⁷ Ma pa jər tsa va ndəə nighəy, war ndəba gədewesli pahamti məndi ta dza ta mbəz, pə gha. Mba'a shiy mbə ghən shi nja daghwəba tsa məntim tə tsahi mbəzə. Ma pətsa mbə kwəma shi ndəə nighə na, war nja pətsa mbə kwəma ndə ngəri. ⁸ Ndəba shiti mbə ghən mi'i pə gha kaa shiti shi biti biti tsa shi. Ma sli'i shi na, war nja sli'i zhəl. ⁹ Dzəghwa məndi kaa pətsa sati kwa hati shi mba'am pahamti lə shiy, nja rəbəci tsa tsati məndi tə tsahi. Ma ndəə fa gaka bəkəbəkəhi ci na, war njasa ka gaka məwtiti gədewesli vaa nza mbə mbahə shiy, ghəshi mbə diva ta mbəz. ¹⁰ Jər tsa vay, lə shigə na ti kikw kikw kikw, njasa ka shigə yiti vaa nza. Lə shigə shi va dza ghəshiy ndindi mbəzli, ta sanshi ngəra'wə mbə tir cifə. ¹¹ Ma mazə tsaa sləwashiy, ghəci na ndə kwal tsa kə'wə tsa tədəm tsa va, tərənʷ tsa. Slən tsa mazə tsa va lə kwəma ka Ebərəy: «Abadəŋw». Lə kwəma ka *Gərekə na: «Apəlīyənʷ». Ma dī slən tsa va gəzəy:

8:12 8:12 6:12-13; Ezay 13:10; Ezhek 32:7-8 **9:1** 9:1kə'wə tsa tədəm tsa va tərənʷ tsa: 11:7; 20:1; Zhəwbə 26:6; 28:22; Lk 8:31; 2Pi 2:4 **9:2** 9:2 Ghava 19:28; Səvəri 19:18 **9:3** 9:3-11 Səvəri 10:12-20 **9:4** 9:4 7:2-3
9:6 9:6 Zhəwbə 3:21; Zher 8:3 **9:7** 9:7 Zhəwbə 39:19-20; Zhəw 2:4 **9:8** 9:8 Zhəw 1:6 **9:9** 9:9 Zhəw 2:5

«Ndə zapə na» di na gəzə.

¹² Ava gwa'a kərəy kwa taŋa ngəra'wə naci ki. Ghwəla na tsahwəti ngəra'wə bakə mbə səəkə.

¹³ Dza kwa kwanja ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlimə, mba'a viyata na ci təlimə kwərakwə. Ma sa viyata nay, fee na, məli ndəə gaka səəkə dzar kwa bəla fadə na va tə pətsa ngati məndi va kwa kwəma Hyala. Pətsa vay, tə mbəzə ngati məndi ta ndanta shiy ti kaa Hyala.

¹⁴ Ma kə gaka məli va kaa kwa kwanja ndə kwal tsa Hyala tsaa viyata təlimə va ki na: «A ndə kwal tsa Hyala, mbala pəlashi nihwəti ka kwal fadə ni va pəhəti məndi miy həl tsa dikə tsa va nə məndi, “Efəratə”, kə məndi kaa slən tsa ci» kə.

¹⁵ Dzəghwa məndi ki mba'am pəlashi ka kwal va. Ma ghəshi fadfanashiy, Hyala niy pəhətishi na, mba'a gwəməyshi, ta ghəra sləni ghəshi tə piya va, ge'i lə tir tsa va, zhini ge'i lə vici va, mba'a ge'i lə ler va difa. Sləni shiy: Səəkə ta bəkwə nihwəti mbəzli tə bəla kwətiŋ, sa təhəvərişim mahkan mbə.

¹⁶ Nighee na, ka sawji dafŋ tərəŋw səəkəshi tifa mə gədəw mə gədəw. Dza mba'a məndi gəzara dafŋ tsa shi. Ka sawji gar miliyanw bələkwə bələkwə bakə ghəshi (200'000'000).

¹⁷ Ma yən mbə nighe shi va nja kwa shiw kiy, mba'ee nashi gədewesli, lə mbəzli lə mbəzli mə shi. Ma mbəzli mə shi va na, lə kwəbənər rəbəci kən ghən shi. Ghəm ghəmshiy tə nahwəti bəla, tə nahwəti bəla na, nja isl ghwəmə, ma tə nahwəti bəla fa na, nja shamshama. Ma ghənedemer gədewesli va na, war nja ghən zhəl. Ka səvəri ghwə lə inəghwə, mba'a barəwdəw kwa miy shi.

¹⁸ Dzəghwa ngəra'wə tsa mahkan tsa va səvəriy mbə miy gədewesli va, mba'a zamti nihwəti mbəzli tə bəla hidfi kwətiŋ sa təhəvərişim mahkan mbə.

¹⁹ Gədewesli vay, mbə miy tsa shi lə mbə shigigi shi na ni shi bərçi ghəra ghəshi mbəzli li shi. Ma ndəə nighe shigə shi va na, war nja shishi nja shishi, lə ghən lə

ghən ti, li ka ghəshiy həəci mbəzli.

²⁰ Ma nihwəti mbəzliy tərəmbəshi kala bəkwəshi va ngəra'wə tsa mahkan tsa vay, ya tsəgha nzə na, tsa titihwə ghəshi kaa Hyala, ka zhəghəti nzəy tsa shiw. War ghwəlashi niy nza ghəshi mbə ki kihə hyeler shi, ka tsəfəkwə kwa kwəma mbəreketi ngati ghəshi tə tsahi mbəzə, lə tə tsahi bənba, ya ni fəditi məndi tə shəghwə, ya tə hərəzli. Gəla shi vay, shiy nay ma pi, kala favə ma kwəma, kala mbəə dza, na ghəshi. ²¹ Mbəzli va difay, war ghwəlashi niy nza ghəshi mbə bəbəkəwə mbəzli, ka məməni mbəl, ka məməni ghwərghwər, ka ghəghəli shi mbəzli.

10

**Ndə kwal tsa Hyala səəkəy lə zliya jəwə ta dəvə ci*

¹ Zhini, sa nə ya njə'wə pən difa na, ndə kwal tsa Hyala tsa dibədibə tsa mbə səkwə səəkə mə ghwəmə. Vəgha ci na, lə kwəlebi kən, mba'a bəriŋ pəərə pəərə dzar ta ghən ci. War ndəba vici pə gha pətsa mbə kwəma ciy mbərə. Ma shidshid ci na, nja ghani ghwə. ² Tasl ghəci kəsəvə zliya jəwə, ghwəni ghwəni ta dəvə ci. Dza na madə kədafi səfa kwa bəzəmə ci tə kwəfa dikə na, ma kwa zlebi ci na, madə tə hidfi. ³ Dza na mba'a ngwəmata lala zlanzlan, ndəba gaka wahə zhəl, pə gha. Sa ngwəmata na lalay, dzəghwa van mbərfəŋ ghəci dərəzliy, ta zləbanci lala ci va. ⁴ Ma sa kədita gaka dərəzli van tsa va na, mba'ee niy gwəmantəvara, ta tsasli kwəma gəzəkə na mbə dərəzli ci va. Ma fee na, məli ndə mbə gəzara kwəma səəkə mə ghwəmə, ma kə na: «A Zhanj əntaa gha tsasli shi gəzəkə dərəzli van va ma, mbələyshi mbə nəfə gha» kə.

⁵ Dzəghwa ndə kwal tsa Hyala tsaa niy nay ya va məgarə, mba'a nahwəti səfa ci tə kwəfa dikə na, mba'a nahwəti tə hidfi, kaf kafata dəvə kwa bəzəmə ciy dzəta ghwəmə. ⁶ Ka zəmə fəla ghəci lə slən tsa

Hyala tē ghwēmē ya pa' hwēm̄ba. Saa ngati ghwēmē, lē hidī mba'a shi ti shi gwanashi. Saa mēnti kwēfahi lē shi kwa shi gwa'a. Ma kē na: «Shi vay, ta mēniva dza ghēshi, sēnzēnvanata. ⁷Ma sa ka kwa mbērfan̄a ndē kwal tsa Hyala viy na ci tēlimōy, ma nza Hyala kērni mēni kwēma nzē mbēmbē na, niy tēkēti na mēni nzē. Njasaa niy gēzanshi na kaa mbēzli ka ghēra slēni nzē, lē ka Hyala nzē dza na ta mēni» kē.

⁸Fee na, gaka mēli niy favee vaa gēzara kwēma sēkē mē ghwēmē, mbē gēzara kwēma dība, a kē na: «A Zhanj, mbala bē zliya jēw na va ghwēni ghwēni na ta dēvē ndē kwal tsa Hyala tsa mēgarē va, tē kwēfa dikē na nahwēti sēdā ci, tē hidī nahwēti» kē. ⁹Əḡkwa pēn, mba'ee madīra, «ndara zliya va» pēn kaa ndē kwal tsa Hyala tsa va. Ma sa dēwee ki, ma kē ngēra na: «Bē a gha pērēhwē. Sa ghaa pērē nanzē kiy, nja mbēzēkwē dza ghaa favē njēm̄njēm tsa nzē mbē miy gha. Ma sa ka gha ndahwē na, ndēba tsēna gha taa favē kwa hwēr gha» kē. ¹⁰Dzee hēḡ yēn bēvē zliya va vē ta dēvē ci. Mba'ee pērēhwē. War tsēgha ghēnzē njasa gēzara na va ki, ndēba mbēzēkwē yēn favē mbē miy tsee yēn mbē pērē. Ma sa ndahwee na, ndēba tsēna yēn favē kwa hwēr tsee.

¹¹Dza ma kē mēndi ngēra dība na: «A Zhanj, ta gēzē kwēma gēzēkē Hyalaa dzēkēn nihwēti hwēlfēhi mbēzli tē hidī dāḡ, lē dzēkēn nihwēti hidī, lē mezhizhē shi gwa'a dza gha kaa mbēzli. Ya namaḡba ghaniy gēzē mbēzliy, ta gēzanshi kwēma gēzēkē Hyala dza gha» kē mēndi kaa ngēra.

11

Ka gēzē kwēma Hyala bakē ni va

¹Dzēghwa mēndi mba'am ndara gwēlōvē tsa ka mēndiy bērkē shiy li ta dēvee, war nja gēta ghēci. A kē mēndi ngēra na: «A Zhanj, mbala a gha dzaa

bērkēti njasa nza dikē tsa *ciki Hyala, lē pētsa ka mēndi vaa fē shiy ta ta Hyala ti gwa'a. Zhini mba'a gha bēlati njasa nza dāḡ tsa mbēzliy cē'wē Hyala mbēba. ²Ma nanzēy, əntaa gha dzaa bērkē ngwēlaa tērē va kwa kēlēm tsa va ma. Zlata tē gha nava. Sa nzanay, a Hyala bānavēshi tsava pi kaa hwēlfēhi mbēzli ghēnghēn ghēnghēn, ka ghēshi dzay, ka kēkēdī mēlmē Hyala dēwdēw na mbē tir fadē mētsēkē bakēti.

³Ta ghwēnashi ka gēzē kwēmēe va bakē ni dzee. Lē kwēbēḡer ka mēndiy tēhwēni mbēri li shi dza ghēshiy nza kēn ghēn shi. Ka ghēshi dza na, ka gēzē kwēmēe kaa mbēzli mbē vici bēlōkwē bēlōkwē mēḡ lē diwēy bakē mba'a kwanj mētsēkē ghēn kēn na va» kē. ⁴Ma ka gēzē kwēmēe va bakē ni kiy, ghēshi na fēhi bakē ni va har mēndiy «*Wēlivē». Mba'a gērkēwahi bakē ni va garēshi kwa kwēma Ntsaa slēkē shi tē hidī gwanashi. ⁵War mba'a kē ndē pēla mananshi jikirēy, ta sēvērī dza ghwē kwa miy shi, nza ghēnzē zamti ka mbēz shi. Ava war tsēgha dza mbēzliy pēla mananshi jikirēy zashi. ⁶Ma mbēzli va, ghala vēghwē tsa dza ghēshi vaa nza mbē gēzanshi kwēma Hyala kaa mbēzliy, a bērci taa nza vē shi ta garēti van kala nzēmē ghēci. A bērci taa nza vē shi ta zhēghanti yam ka miymiy dība. Ya hwēlfē tsamaḡba ngēra'wēy, a bērci taa nza vē shi ta bēkē dzēti hidī, njasa dza ghēshiy dī.

⁷Ma sa ka ghēshi kēdāmti gēzē kwēma Hyala kaa mbēzli kiy, ka saa dza sēdā tsaa sēmē va sēkē kwa kē'wē tsa tēdēm tsa va tērēḡw tsa dzay, mba'a pēliy ti shi, ka mbēz li shi. Ka na dza na mba'a bakwamtishi. ⁸War bēlahē bēlahē dza mbēreketi shiy nza dzar kwa kwal tsa dikē tsa mbē mēlmē dikē na va. Mbē pētsaa niy dāḡwavēgha mēndi va Ntsaa slēkē shi vēgha tsēm. «*Ezhipētē» ya «*Sēdēm» kē mēndi kaa slēn tsa mēlmē va kwa fir. ⁹Ma mbēreketi mbēzli va vay, ta nashi dza mbēzli gwanashi dzaa

10:7 10:7 22:6; Zher 25:4; Amē 3:7-8 **10:8** 10:8-10 Ezhek 2:8-3:3 **11:1** 11:1 21:15 **11:2** 11:2 Cem 79:1; Lk 21:24; 42 tir: 12:6, 14; 13:5; Dani 7:25; 12:7 **11:4** 11:4 Zak 4:1-3, 11-14; Zhj 8:17 **11:5** 11:5 2Mezh 1:10; Cem 97:3; Zher 5:14 **11:6** 11:6 Sēvērī 7:17-19; 1Mezh 17:1; Zhk 5:17 **11:7** 11:7 13:1-2; 17:8 **11:8** 11:8 Lk 13:33-34; Sēdēm: Ghava 18:20; Ezay 1:10; Ezhek 16:46; Ezhipētē: Sēvērī 3:16-19; 7:3-5

tifa bəlahə bəlahə mbə vici mahkan mba'a reeta. Ya mbə hwəlfə ka wa na ndə, ya tə hidfi ka wa səəkə ndə, ya mbə hwəhwə ka wa yakə məndi ndə, ya kwəma ka waa gəzə ndəy, war ta nashi mbəreketi mbəzli bakə ni va dza ghəshi. Ka dza ghəshiy zləba məndiy lashiw. ¹⁰ Tərəŋw dza mbəzli tə hidfiy vəshishi, Ka ta shi zəmə, ka tsə, ka vəli, tə sa nzana mba'am bakwamti mbəzli bakə ni va. Sa niy nzana tərəŋwshi mbəzli va niy sanamiyshi ngəra'wə lə shiy niy məni ghəshi va.

¹¹ Ləy hwəm sa kərəta vici mahkan na va mba'a reeta kiy, dza Hyala mba'a viyanambə piy tsa nzə kaa mbəreketi mbəzli bakə ni va. Ma sa tsəhəy piy tsa va mbə shi na, mba'a ghəshi satishiy garəshi. Ya wa ntsaa nata nava kwəma na, mba'a her ci dzashi tərəŋw.

¹² Ma fa ka gəzə kwəma Hyala bakə ni va satishi mbə məti na, məli ndə mbə gəzanshi kwəma zlanzlan səəkə mə ghwəmə, a kə na: «A mbəzli ni, ndim, səəməŋwəyəm tikə» kə. 'Wakəvə ghəshi tsəgha, mba'a ghəshi kafəshi, ka dzashiy dzəmə ghwəmə mbə timbətimbə tifa kwa kwəma mbəzliy dī ma mətse shi va. ¹³ Ghala vəghwə tsa va dība na, mba'a hidfi ghati gərgərə tərəŋw. Dzəghwa bəla kwətiŋ mbə məlmə dikə na va, sa təhətim mən, mba'a ngangazlata. Ma ghala gərgərə hidfi vay, mba'a mbəzli bələkwə bələkwə mbərfəŋ mətsekə bəkwəshi (7'000). Ma niy bəkwəshi ma va mbəzli na, mba'a her shi dzashi tərəŋw. Mba'a ghəshi dzəmbəshi mbə fal Hyala dikə na mə ghwəmə.

¹⁴ A kwa baka ngəra'wə kədiy naci. Mbə səəkə na kwa mahkana ngəra'wə kyanwkyanw.

*Kwa kərnī *ndə kwal tsa Hyala viyata na ci təlimə*

¹⁵ Dza kwa mbərfəŋa ndə kwal tsa Hyala tsaa viy təlimə, mba'a viyata na ci təlimə. Ma fee na, məlihi mbə gəzə kwəma lə bərçi lə bərçi səəkə mə

ghwəmə, ma kə ghəshi na: «Nana kiy, a mbəzli tə hidfi sənay, kar Hyala kwa sləkəmmə ghəshi lə *Kəristəw tsa tivə na sləkə na mbəzli, kə ghəshi. Mazə tsa shi vay, ta kwa ndimndim na» kə ghəshi.

¹⁶ Ma sa gəzamti məlihi va kwəma na, dza pəhəpəhir zhər bakə mətsekə fadəti ni va, nzəyshi tə gizli gizli mezhizhə kwa kwəma Hyala, mba'a ghəshi tsətsəfəkwə shi kwa kwəma Hyala, nzəŋw nzəŋw nzəŋw kwəma shi mbə hidfi, ka fal. ¹⁷ Ma kə ghəshi na:

«A Hyalaa kwa sləkəpəə gwəramti tə bərçi,

gha na Hyala ghala hidfi ghwəla ta ghava, zhini gha Hyala sana ba.

'Wəsaa mənina ghəy ta bərçi gha, sa nzana mba'a gha fambə shiy mbə dəvə gha gwa'a gwa'a, ka məni mazə ghaa dzəkən shi.

¹⁸ Hwəlfəhi mbəzliy niy kamaa mbəzli ghay,

tərəŋw niy satiy nəfə tsa shiy dzəkən gha. Nana kiy, a vəghwə tsa dza nəfə tsa gha ta satiy dzəkən shi ti səəkəy.

A vəghwə tsa dza gha ta basə ngwəvə tiy dzəkən mbəzliy bəkwəshi səəkəy.

Vəghwə tsaa səəkəy vay, mbə vəghwə tsa va dza ghaa nganshi zhəmə

kaa ka ghəra sləni gha, mbəzli nja ka gəzə kwəma gha kaa mbəzli.

Mbə vəghwə tsa va dza ghaa nganshi zhəmə shi

kaa mbəzli gha dī fəti va gha gwanashi dība,

ya ni jəw jəw ni, ya ni dikə dikə ni gwa'a. Ma na mbəzliy bəkwə mbəzli va tə hidfiy, kərəp, dza ghaa zamtishi» kə ghəshi.

¹⁹ Ma sa kədishi ghəshi lə gəzə kwəma va tsəgha na, 'wakəvə *ciki Hyala tsa dikə tsa mə ghwəmə bəŋ ghəwənami ghən tsa ci. A *sərndəkə tsa fəy məndi shi *sla kiri tsa kar Hyala lə mbəzli kwa niy nza mbəba. Ya wa ndə nana ki na, mba'a nay wəzə wəzə. Dza pi ka

11:10 11:10 Zhj 16:20 **11:11** 11:11 Ezhek 37:9-10 **11:12** 11:12 2Mezh 2:11; SləniKY 1:9 **11:13** 11:13 6:12-13; Ezhek 38:19-20 **11:15** 11:15 4:11; Səvəri 15:18; Cem 22:29-30; Dani 2:44; 1Kwər 15:24-28 **11:16** 11:16 4:4 **11:17** 11:17 1:8; 4:8; 15:3; 16:7; 19:6, 15; 21:22; Amə 4:13; 2Kwər 6:18 **11:18** 11:18 19:5; Cem 2:1-5; 110:5-6 **11:19** 11:19 4:5; 6:12-13; 8:7; 15:5; Zhəwbə 38:22-23; sərndəkə sla kiri: 1Mezh 8:1, 6

wampidfi, ka ndəməndəmə, ka dərazli. Mba'a hidfi gərgərəshi. Tərənjw kwa-cakasla nzməkəvata səəkə mə ghwəmə.

12

Kwəma mali ghəshi lə sa nja kəlbə tsa

¹ Ma nighee ba na, nahwəti kwəma maɗaɗa maɗaɗa na təzlita dzəy tə ghwəmə. Nahwəti mali na sava təzlita na. Kwəbaɗ tsa kən na, vici. Mba'a kəɗati səɗa nzə tə tir, mba'am mananavə salabiy miydala tə sasərkwəhi mənə lə bakə. ² Ma mali va ki na, lə hwər ghənzə vəghə ta ya. Ka kemahə ghənzə, ma sa zhanta zəghwə tərənjw na, dza na ka wahə zlanzlanj.

³ Zhəghwa nahwəti kwəma maɗaɗa maɗaɗa na mba'a təzlita dzəy tə ghwəmə diba. Tsahwəti sə na sava təzliy na, we' kəlbə ghəci. Ghəməy ghəci, ava dikə tsa ci. Mbərɸənj ghənedemer ti. Lə dzakwə mezhihə lə dzakwə mezhihə mbə ghənedemer ci va. Mba'a təlimim mənə mbə ghənedemer va. ⁴ Dzəghwa na lə shigə ci, mba'a pavə nahwəti bəla sasərkwəhi tə ghwəmə kwətiɗ sa təhəvərishim mahkan mbə. Sa pavəshi na na, mba'a shəkəkəghwashiy dzəti hidfi. Dzəghwa na mba'a səəkəə garəy ndəkəwə ndəkəwə vəgha maliy kemahə va ta ya. Ta ndəghə səkwa tsa zəghwə nzə va. Səkway ma zəghwə vay, nza bəhwəə ndahwə. ⁵ Dzəghwa mali va, baw yakə zəghwəə zal. Saa dzaa mənə Mazə tsa ghyanakə tsaa dzəkən hwəlfə mbəzli tə hidfi gwa'a gwa'a. Ma sa nə na baw kə na, nza'jəw mənə bəhwə zəghwə vaa dzaa fəy vəgha Hyala, ghənzə kwa gəzli mazə nzə. ⁶ Ma na məmə nanzə ki na, mba'a hwətaa dzəmbə gamba. Mba'a nzəyta mbəɸa, tə pətsa gwəmanati Hyala ta nzəy ghənzə ti. Dzəghwa ka ndəghwə Hyala, ka zəmantə shi zəmə, mbə vici bələkwə mənə lə diwəy bakə mba'a kwanj mətsekə ki. (1'260)

⁷ Dzəghwa mbəz pizlə, ghay mə ghwəmə tsəgha ki, kwa jipə kar *ndə kwal tsa Hyala tsa dikə tsa mə ghwəmə, «Mishel» kə mənədi kaa slən tsa ci, ghəshi lə sa nja kəlbə tsa va. Ya wa ndə mbə shi na, lə ni ci mbəzli ta səɗa ci, lə ni ci mbəzli ta səɗa ci. ⁸ Dzəghwa ndə kwal tsa Hyala tsa har mənədi vaa Mishel, ghəshi lə ni ci va ka kwal Hyala, mba'a ghəshi bənavəshi bali kaa kar sa nza kəlbə tsa va ghəshi lə ni ci va mbəzli. Kwərec ghəshi təhəkəghwashiy səəkə mə ghwəmə. Kala zhini ghəshiy kwəməvə pi gar nzəyshi ghəshi məɸa. ⁹ Dza mba'a ghəshi ndəghakəghwa sa nja kəlbə tsa va dikə tsaa dzəti hidfi. Ghəci na shishi tsa ndimndim tsa va həhəərə mbəzli tə hidfi gwanashi.«Mazə tsa hyeler» kə mənədi kaa slən tsa ci. Zhini ba na: «*Ndə jaka tsa Hyala» kə mənədi kaa tsahwəti slən tsa ci.

¹⁰ Ma fee ba na, məli ndə mbə gəzə kwəma səəkə mə ghwəmə zlanzlanj, a kə na:

«Aya, nana kiy, a Hyala mbəlantəpə katanj!

Aa citəpə bərɸi mbə mazə tsa mənə na. Avanay sənənva kiy, a *Kəristəw ntsa tivə na cikəvəri dikə tsa bərɸi ci kwərakwə ba.

Sa nzana, ma ntsaa bənsi fəti va kaa nihwəti ngwarməhimmə, havəghwə lə həvir kwa kwəma Hyalay, a ghəshi ndəghakəghwa səəkə mə ghwəməə dzəti hidfi.

¹¹ Ma ngwarməhimmə vay, a ghəshi təɗanakən kaa sa nja kəlbə tsa va.

Sa nzana mba'a miymiy zəghwə təmbəkə shikəshi ti shi.

Zhini mba'a sa gəzəhwə ghəshi kwəma Hyala kaa mbəzli.

Mba'a ghəshi zləbavə mənədiy bak-wamtishi,

tə mbərəkə kwəma va.

¹² Va tsəgha na ki, ma ghwəmə, ghəshi lə ni məɸa shiy gwanashiy,

12:1 12:1 Ezay 7:14; 26:17 **12:3** 12:3 tsahwəti sə wa'i kəlbə: 12:7, 9, 13; 13:2; 16:13; 20:2; Dani 7:7, 24
12:4 12:4 Dani 8:10 **12:5** 12:5 19:15; Cem 2:9 **12:6** 12:6 1Mezh 17:1-7; 19:5-7; Mt 2:13; 1260 vicihi: 11:2
12:7 12:7 Dani 10:13; Zhəwdə 9 **12:9** 12:9 20:2; Ghava 3:1; Ezay 14:12; 27:1; Lk 10:18; Zhj 12:31 **12:10**
12:10 4:11; 11:15; bə fəti: Zhəwbə 1:9-11; Zak 3:1 **12:11** 12:11 6:9; Mt 16:25; WahəZher: 5:6; 1Zhj 2:14; 5:4
12:12 12:12 18:20

vøshi kə ghøshiy vøshi tərəŋw.
 Ma na hidfi ghøshi lə kwəfahi dikə dikə ni
 ti shi gwa'ay,
 a ngəra'wə kən ghwəy.
 Sa nzanay, tə ghwəy səkway ndə jaka tsa
 Hyala,
 lə nəfə lə nəfə tərəŋw.
 Sa nzana mba'a sənay
 ndal tərmbə vici nee kwəma ta kədiw,
 kə» kə.

¹³ Dzəghwa, sa sənay sa nja kəlbə tsa
 va. «Yənəy, ntsa ndəgha ndəgha tsa nzee
 səkə mə ghwəmə dzəti hidfi nana» kəy,
 dza na mad' madiy ta nəw maliy yakə
 zəghwəə zal va. ¹⁴ Ma dza məndi na,
 mba'a məndi banavə bəkəbəkəhi zəlikə
 dikə na kaa mali va, a ghənzə zli li
 shi, ta dzataa dzəmbə gamba, dzəti pətsa
 nzə va ta zəmanta shiy məndi mbə piya
 mahkan mba'a reeta. Dza təhwəl, sa
 nja kəlbə tsa va təhwəlata kwəfəghə
 mali va tə pətsa va ki. ¹⁵ 'Wakəvə shishi
 tsa nja kəlbə tsa va mba'a vənəhwəkə
 yam səkə ləy hwər ci, nja ghərakwəli
 kwasəbə mali va, ta mbə ghøshiy bəhwə.
¹⁶ Dzəghwa hidfi mba'a ghøshi yati mali
 va. Sa ghwənamtəvashi ghøshi, mba'a
 ghøshi samti yaməə səkəshi va ləy
 hwər shishi tsa va gwa'a. ¹⁷ Dzəghwa
 ki, tərəŋw sa nja kəlbə tsa va bəti
 nəfəə dzəkən mali va. Dza na mba'a
 zhəghətəvay, ta dza ta pa ghøshi lə
 ndərazhi mali va. Ndərazhi mali va va
 dza na ta pa li shiy, mbəzliy dfi fəti
 ta *kwəma pəhəti Hyala, mbəzliy nəw
 kwəma katanj na va gəzəkə Yesəw, lə nəfə
 tsa shi gwanay.

¹⁸ Dza sa nja kəlbə tsa va ki, mba'a
 dzaa garəy miy kwəfa dikə na.

13

Kwəmaa dzəkən Shəkwadeshi bakə

¹ Zhini, ma nighee ba na, tsahwəti saa
 dza səfa səməy kwa kwəfa dikə na.
 Mbərfəŋ ghənedemer və, mba'a təlimim
 mən dzəmdzəm mbə ghənedemer ci va.
 Ma təlimim mən ni va gwanashi na, war

lə dzakwə mezhizhə lə dzakwə mezhizhə
 kwa ghən shi. Dzəghwa mba'a məndi
 tsatsaslati kwəmaa tsəərə Hyala dzar tə
 ghənedemer va gwanashi. ² Ma yən nay
 saa dza səfa tsa va kiy, sə war we'
 dəghwava ghəci. Ma shidshid' ci na, nja
 shidshid' fawərə. Miy tsa ci na, nja sa
 zhəl. Dzəghwa sa nja kəlbə tsa va,
 mba'a banavə nici va bərçi, lə mazə tsa
 mən na va, lə tsa ci va dikə tsa mən na
 dibədibə tsa gwanay, kaa saa dza səfa
 tsa va ki. ³ Ma yən nighə tsahwəti ghən
 kwətiŋ mbə ghənedemer mbərfəŋ ni va
 tə saa dza səfa tsa va na, war njasa niy
 səkə məndiy kəslamti bəzhehə məndi
 niy pəəsləy zhini mba'a zhi tsa va kədiy.
 Dzəghwa mbəzli tə hidfi gwanashi, ka
 nighə nava kwəma nja madəŋa, mba'a
 ghøshi dzəmbəshi mbə nəw saa dza səfa
 tsa va ki. ⁴ Dza ghøshi ka tsəfəkwə kwa
 kwəma sa nja kəlbə tsa va. Tə sa nzana
 mba'a banavə bərçi ci va kaa saa dza
 səfa tsa va. Zhini tsəgha ghøshi tsəfəkwə
 kwa kwəma saa dza səfa tsa va. A kə
 ghøshi na: «Wa na ntsaa dza vaa yəməva
 lə saa dza səfa tsa kia? Wa ntsaa dza vaa
 mbəzəti mbəz li kia?» kə ghøshi.

⁵ Dzəghwa mba'a məndi banavə kwal
 kaa saa dza səfa tsa va, ta məməni
 kwəma fəgə ci njasa di na. Ka tsəərə
 Hyala. War tsəgha ghəci dzaa məməni
 mbə tir fadə mətəkə bakə ti. (42)
⁶ Dzəghwa na mba'a ghati gəzə kwəma,
 ka gəzə *kwəma jikir naa dzəkən Hyala,
 ka sawa slən tsa nzə, lə pi tsa nzəy
 na ti, lə mbəzli mə ghwəmə gwa'a.
⁷ Mba'a məndi zhiniy banavə kwal ta
 dza ghəciy mbəz lə mbəzli Hyala, pa' ka
 dza ghəciy zəmanavəshi bali. Dzəghwa
 mba'a məndi zhiniy banavə kwal ta mən
 mazəə dzəkən hwəhwə tsa mbəzli tə hidfi
 gwa'a gwa'a, ya mbə hwəhwə ka wa na
 ghøshi, ya kwəma ka waa gəzə ghøshi,
 ya hwəlfə ka wa na ghøshi, ya tə hidfi
 ka wa səkə ghøshi. ⁸ Ma mbəzli tə hidfi
 gwanashiy, ka tsəfəkwə kwa kwəma saa
 dza səfa tsa va. War mbəzli tsaslaghwa
 məndi slən tsa shi ghala hidfi ghwəla ta

12:14 12:14 piy mahkan mba'a reeta: 11:2 **12:17** 12:17 6:9; 11:7; 13:7; Dani 7:21 **13:1** 13:1 kwəfa: Dani
 7:3; saa dza səfa: 11:7; 13:11-17; 16:10; 17:3, 7-13; 19:20; Dani 7:3-8, 21, 25 **13:2** 13:2 2Tes 2:9 **13:3** 13:3 17:8
13:4 13:4 Cem 89:7 **13:5** 13:5-6 Dani 7:25; 11:36; 42 tir: 11:2 **13:7** 13:7 12:17 **13:8** 13:8 3:5; WahəZher:
 5:6

ghava kwa zliya nza slonedemer mbözliy dzaa kwemavə piy tsaa kədi ma na shiy tsəfəkwə ma kwa kwəma ci. Zliya nza slonedemer shi va kway, sa zəghwə təmbəkə tsa Hyala va niy paslamtim na.

⁹ Ntsa nza sləmə və ta fa kwəmay, fə tə ghəci ghən wəzə ta kwəma dzee na ta gəzə: ¹⁰ «Ntsa bərkanati Hyala, ghay, kəsə kəsə dza məndiy kəsəhwəna na gha, kəy. Katanj dza məndiy kəsəhwə tsava ndə. Ma tsa bərkanati na, gha na na ghay, lə kafa'i dza məndiy pəeslija kəy, war katanj katanj dza məndiy pəesliti tsava ndə lə kafa'i. Ma ghənzə tsəgha kiy, wəzəba jihəva mbözli Hyala na ta sə'wa kwəma, ka banavə nəfə tsa shi gwanay kaa Hyala.»

¹¹ Nighee ba na, tsahwəti kwa baka saa dza səfa səvəriy mbə hidfi. Mba'a təlimim bakə mbə ghən ci, war ndəba təlimim gamə, pə gha. Ka gəzə kwəma ghəci. Ma məli ci na, nja sa kəlmə tsa va. ¹² Bərkiy nza va, va kwa tanja saa dza səfa tsa va na, ghəshi shi və kwərakwə. Ka mənə kwəma madəna madəna na ghəci kwa mətse tsa kwa tanja va. Dza na mba'a 'yapambə mbözli, lə shi tə hidfi gwa'a gwa'a mbə tsəfəkwə kwa kwəma tsa kwa tanja va saa dza səfa. Saa niy kəsəyəm va bəzhehə, dzəghwa mba'a zhi tsa ci va niy kədiy. ¹³ Kwa baka saa dza səfa tsa vay, dənj mənəhwə na shi madəna madəna ni. Ka naa dzay, mba'a bəkə ghwə səəkə mə ghwəməə dzəti hidfi, kwa kwəma mbözli gwanashi ¹⁴ Ma sa nzana mba'a mənə banavə bərkiy mənə shi madəna madəna ni va kwa kwəma tsa kwa tanja va saa dza səfa na, dza na tsəgha mba'a ngəfəhwə mbözli tə hidfi. Ma kə kaa ngəshi ki na: «A pə ghwəy mənətiy: Ngatim pa shiy war we' pa kwa tanja saa dza səfa tsa va, ta fə shəndəkəə dzəti. Saa niy kəsəy mənəti va bəzhehə ya tsəgha nze na, ka zhini ghəciy piy» kə. ¹⁵ Dzəghwa saa dza səfa tsaa gəzə kwəma va va, mba'a kwəmayə bərkiy fanambə piy kaa pa saa dza səfa tsa ngati

mənəti va, we' tsa kwa tanja va, pəkw ka gəzə kwəma ghəci. Ma kwəma mənəti na va tsəghay, ta mbə shi ngatim vaa bəkwə mbözliy dzaa dī ma tsəfəkwə kwa kwəma shi. ¹⁶ Dzəghwa saa dza səfa tsa va ki, mba'a 'yapambə mbözli gwanashiy dzəmbə tsasli lambaa dzəghwa dəghanj kwəma shi, ya tə dəvə kwa bəzəmə shi. Ya ndərazhi, ya mətikwəkwə, ya ka shiy, ya ka ndərma, ya mevivi, ya ni yaya ni mbözli na, cəke' 'yapambəshi mbə tsasli lamba va. ¹⁷ Ma ntsa kama lamba va tiy, ka pavə shiy naw, ka dələvə shiy naw, tsəgha. Lamba vay, slən tsa saa dza səfa tsa va na. Slən tsa vay, aa tsasli va lə bəla shiy dība.

¹⁸ Ma kiy, zəzə tə mbözli kwəma wəzə. Ntsa nza məhərli mbə ghən ciy, ta sənay slən tsa saa dza səfa tsa va va tsasliti mənəti lə bəla shiy dza na. Bəla shi vay, slən tsa ndə ngəri na ghəshi: «Bələkwə bələkwə kwanj mba'a kwanj mətse kə kwanjti ghən kən» na slən tsa va, sa tsasliti mənəti lə bəla shiy (666).

14

Mbözli Hyala mbə ha yəwən cəm, mə ghwəmə

¹ Nighee ba na, zəghwə təmbəkə tsa Hyala va mə garə mə ghən kəlanj tsa har məndiy «kəlanj *Shiyanjw». Ghəshi lə mbözli tsaslanaghwashim va slən tsa ci mba'a slən tsa dəy kwa dəghanj kwəma shi. Mbözli vay, mbözli bələkwə bələkwə mənə, bələkwə mba'a fadə mətse kə fadəti ghən kən, na ghəshi (144'000). ² Ma fee na, məliy gaka səəkə mə ghwəmə, ndəba gaka yam kwa mədzerə yam, pə gha. Zhini gaka va dība na, ndəba dərazli van, pə gha. Ma yən fa gaka məli va na, ka təbə fa nze kwa sləmə, njasa ka mənəti vaa yəməti zləba tsa gəzəpəlihi. ³ Ma mbözli bələkwə bələkwə mənə, bələkwə mba'a fadə mətse kə fadəti ghən kən shi ni va gwanashiy, gar gar gar ghəshi gagarəshi kwa kwəma gəzli mazə Hyala

13:10 13:10 14:12; Zher 15:2; 43:11; Lk 8:15 **13:11** 13:11 Mt 7:15 **13:13** 13:13 16:14; 20:8 **13:15** 13:15-16 14:9, 11; 15:2; 16:2; 19:20; 20:4; Ezay 44:5; Dani 3:5 **13:17** 13:17 13:18; 15:2 **14:1** 14:1 22:4; kəlanj Shiyanjw: Ezay 4:5; Zhəw 3:5; 144'000 mbözli: 3:12; 7:3-4 **14:2** 14:2 1:15; 15:2; 19:6; Ezhek 1:24-25 **14:3** 14:3 4:4, 6; yəwən cəm: 5:9

va, lə kwa kwəma shi fadə ni va piy, mba'a kwa kwəma pəhepəhir zhər va gwa'a. Dza ghəshi ka ha yəwən cəm. Tsahwəti ndə tība mba'a mbay hakə cəm tsa shi va, kala war ghəshi ghəshi mbəzli mbəərəkə Hyala va tikə tē hidī gwa'a tsəghaw. ⁴ Na nashi ghəshi niva mbəzliy, a ghəshi ndəghwəti ghən tsa shi dewdew, səəkə ghəshi dzar kwa mi'iw. War dza dzashi kwa zəərə kwa zəərə ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa Hyala va, ya pa' kwəmaɓa gwa'a tsəgha na nashi kwəma. Na nashiy, mbəzli kar Hyala ghəshi lə zəghwə təmbəkə tsa nzə va na ghəshi. Ghəshi na mbəzli mbəərəkə Hyala mbə mbəzli tē hidī. ⁵ Ma ghəshiy, səəkə dzərvəə səkwata tē miy shi ya kwətɪnəw. Nahwəti *kwəma jikir na dzar kwa kabaka shiw.

Kwəmaa dzəkən ka kwal Hyala mahkan

⁶ Zhini sa nə ya njə'wə pən na, kar tē tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala, dzəy tē ghwəmə məɓa kərəkə, ghəci mbə səəkə ta gəzə Yəwən kwəma wəzə na. Kwəmaa taa nzaa sa kwa ndimndim na ta mbəzli tē hidī gwanashi. Ta gəzanshi ghəci kaa mbəzli tē nihwəti hidī ghəngən ghəngən ni, ya kwəma ka waa gəzə ghəshi, ya hwəlfə ka wa na ghəshi, ya hwəhwə ka wa na gwa'a. ⁷ Dzəghwa ka gəzə kwəma ghəci kaa mbəzli zlanjlanj, a kə ngəshi na: «A mbəzli tē hidī gwa'a! Ə pə ghwəy hazləni va Hyala, ka fə shəndəkəə dzəti. Sa nzanay, a vəghwə tsa dza naa səəkə ta sla ngwəvəə dzəkən mbəzli kətikəvay. Ə pə ghwəy tsəfəkwə kwa kwəma nzə. Ghənzə na Hyalaa ngati ghwəmə lə hidī, lə kwəfahi, mba'a mətsəhi yam gwanashi» kə.

⁸ Dzəghwa kwa baka tsahwəti ndə kwal tsa Hyala, mba'a tsahwəy tē səəbə tsa kwa taɲa va. Tapə ghəci mbə gəzə kwəma, a kə na: «Aya! Gwa'a na kwəma, ngazla ngazla na məlmə *Babilanw dikə na va. Waa ngazla ngazla

na. Ghwərghwər tsa mbə məlmə Babilanw dikə na vay, cəke' pəslambəvay naa dzəmbə hwəlfə mbəzli tē hidī gwa'a gwa'a. Aa ghivəri mbəzli lə ghwərghwər tsa nzə va, njasa ka tay vaa ghivəri mbəzli» kə.

⁹ Nighee ɓa na, tsahwəti kwa mahkana ndə kwal tsa Hyala tsahwəy tē səəbə ni bakə ni va 'waa səəkə. Dza na ka gəzə kwəma zlanjlanj, a kə na: «Ya wa ntsaa tsəfəkwə kwa kwəma kar saa dza səɗa tsa va ghəshi lə pa ci va ngati məndi, dzəghwa mba'a məndi tsaslanaghwa lamba ci, ya kwa dəghaɲ kwəma ntsa va, ya tē dəvə ciy, ¹⁰ ta sa ngəra'wə dza na va Hyala tərəɲw. Ka dza naa məni zhəhwər ti ya ce' tsətsəw, sa nzanay, tərəɲw satiy nəfə tsa nzə. Ya wa ntsaa tsəfəkwə kwa kwəma saa dza səɗa tsa vay, war ta sahwe ngəra'wə dza na mbə ghwə, lə mbə barəwdəw, kwa kwəma ka kwal Hyala dewdew ni mə ghwəmə, lə kwa kwəma zəghwə təmbəkə tsa Hyala va. ¹¹ Ma inəghwə tsa ghwə sa ghəshi va ngəra'wə mbəy, war mbə takwəsə dza naa nza ya pa' hwəɓa. Mbəzliy tsəfəkwəhwə tsəfəkwə va kwa kwəma saa dza səɗa tsa va lə kwa kwəma pa ci va ngati məndi, mba'a məndi tsaslanatishi lamba ciy, ka dza ghəshiy kwəmavə dəkəva tēpəw. War tsəgha dza ghəshiy nza mbə sa ngəra'wə, havəghwə lə həvir gwa'a» kə.

¹² Ma na mbəzliy dī fəti ta *kwəma pəhəti Hyala, mbəzliy nəw Yesəw lə nəfə tsa shi gwanay ghəshi mbəzli Hyalay, ə kə ghəshiy sə'wa kwəma.

¹³ Ma fee ɓa na, məli ndə mbə gəzə kwəma səəkə mə ghwəmə, a kə na: «A Zhanj ɓəvə gəta tsasli shiy, a gha tsasli kwəma dzee na ta gəzəɲa: Ghava na sənzenva, pa' ka dzar kwa kwəmay, mbəzliy zləɓavə kwəma Ndə sləkəpə, ka nəw ghəshi lə ghəra sləni pa' ka bəkwəshi mbəy, mbə vəshi dza ghəshiy nza» kə. Sa gəzəkə na tsəgha, ma kə *Safə tsa Hyala kaa zləɓa kwəma va na:

14:4 14:4 Zhanj 10:4-5 **14:5** 14:5 Ezay 53:9; Səf 3:12-13 **14:6** 14:6 Mt 24:14 **14:7** 14:7 Cem 146:6 **14:8** 14:8 17:2; 18:2 **14:9** 14:9 13:15 **14:10** 14:10 15:7; 16:1, 19; 19:20; Ghava 19:24; Cem 11:6; Zher 25:15; Ezhek 38:22; Mt 25:41 **14:11** 14:11 19:3; Ezay 34:10 **14:12** 14:12 13:10 **14:13** 14:13 1:3; 16:15; 19:9; 20:6; 22:7, 14; Ebr 4:9-10

«Yi katanj, tsəghaa nava. Gwa'a kədamti ghəshi sləni shi, ta dəkəva dza ghəshi va sləni ghərahwə ghəshi va tərənʷ na. Sa nzanay, mbə ci na sləni ghərahwə ghəshi va, mbəzli wəzə ni na ghəshi» kə.

Njasa dza ka kwal Hyalaa kərə shi tē hidī

¹⁴ Zhini sa nə ya njə'wə pən difa na, kar tē zhamakwa kwələbi dzəy tē ghwəmə zləlahə. Təzlezlezlezi ghaa nashima. Dzəghwa mba'a tsahwəti sə dzəy tē zhamakwa va mənəy war we'ndə ngəri, mba'a daghwəba miydala tsa məntim tē mbəzə mbə ghen ci. Mba'a mbetə ta dəvə ci, ka zəmə mbetə tsa va.

¹⁵ 'Wakəvə tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala tifa bələhwətə səvəriy mbə *ciki Hyala. Tapə ghəci ta gəzanci kwəma zlanzlanj kaa ntsa mənəy va dzəy tē zhamakwa kwələbi, a kə ngəci na: «A ntsa lə mbetə tsa, ə pə ghaa kəsli shiy nakəshi ni lə mbetə tsa gha va. Sa nzanay, a vəghwə tsaa məni shiy səəkə kwamti məniy. Ava gwa'a gwa'a nakamtəvashi shiy tē hidī, gar kəsli ghəshi» kə. ¹⁶ Dzəghwa tsa mənəy va ndə dzəy tē kwələbi zhamakwa ki, tapə mbə kəsli shi tē hidī lə mbetə tsa ci va. Dza na pənʷ pənʷ, kəslamtishi.

¹⁷ Nighee ba na, tsahwəti ndə kwal tsa Hyala səvəriy mbə ciki Hyala tsa mə ghwəmə va, mba'a tsa ci mbetə və kwərahwə, ka zəmə mbetə tsa va.

¹⁸ Zhəghwa tsahwəti ndə kwal tsa Hyala mba'a səəkəy dza kwa pətsa ka məndi vaa fə shiy ti ta pəsanta shiy kaa Hyala. Ma tsava ndə kwal tsa Hyala naci kiy, ghəci sləwa na ghwə. Dzəghwa na ka gəzə kwəma zlanzlanj kaa ndə kwal tsa Hyala tsa lə mbetə tsaa zəmə va ta dəvə ci, a kə na: «A ndə kwal tsa Hyala tsa lə mbetə tsa ta dəvə ci, ə pə ghaa slasla ya fəhi tē veher tē hidī lə mbetə tsa gha tsa zəmə, sa nzanay, a ghəshi təhantəvashi gwa'a gwa'a» kə.

¹⁹ 'Wakəvə ndə kwal tsa Hyala tsa va, mba'a slaslanti ya fəhi tē hidī, lə mbetə

tsa ci va. Dza na mba'a basəvə ya fəhi va, mba'a dzaa shəkaghwashī kwa tsə'wə tsa ka məndiy basə shiy kwa ta bəsəshi. Sa satiy nəfə tsa Hyala va tsəgha mənti na tsə'wə tsa va. ²⁰ Ma tsə'wə tsa ka məndi vaa bəsə shiy kway, vəgha bəla niy fəy məndi, kala kama mbə məlmə. Ma sa kədi məndi ya fəhi va ta mbə məndiy bəsə yam səvəri mbə shi ki na, dza miymiy səvəri mbə shi, war ka hwə səmə, ka dzəy tē ngwəla nja ghərahwəli, ka dza kərahə, gar kiləwmetər bələkwə bələkwə mahkan (300). Tədəm tsa həl tsa kəsli ghəshiy, gar pa' tē bazli ndə kwa.

15

Njasa dza ka kwal Hyala mbərfən, ta bə kwa kərni ngəra'wə mbərfən dzəti hidī

¹ Nighee difa na, nihwəti shiy təzlishi 'yahə'yahəshi dzəy tē ghwəmə, ka mənira maɗaɗa niva shiy tərənʷ. Shi vay, ka kwal Hyala na ghəshi mbərfən. Ya wa ndə mbə shiy, lə ngəra'wə kwətinj mbə dəvə ci. Ma ngəra'wer mbərfən ni va və shi kiy, ghəshi na kwa kərni ngəra'wer. Sa nzanay, li shi civa kwa kərni bə nəfə tsa Hyalaa dzəkən mbəzli tē hidī.

² Nighee ba na, nihwəti shiy tifa, rinrinj ndəba nighə məti, bənʷ ghəshi nja kwəfa dikə na. Zhini mba'a ghwə mbə shi kabə kabə. Nighee na, mbəzli tifa, mbəzliy mənishi ka miydalahi, sa niy zləba ma ghəshi tsəfəkwə kwa kwəma saa dza səda tsa va ghəshi lə pa ci va niy ngati məndi, zhini kalaa niy zləba ghəshi məndiy tsasli lamba ciy dzəti shi. Gar gar ghəshi gərahəshi tē shi nja nighə məti ni va. Lə gəzhəpipir ta dəvə shi, sa tahaNAVəshi Hyala. ³ Dza ghəshi ka ha cəm tsaa niy ha *Məyizə ndə ghəra sləni tsa Hyala va. Cəm tsa va dibay, cəm tsa ntsa har məndi vaa «Zəghwə təmbəkə» na. A kə ghəshi kaa ha cəm tsa va na: «A Hyala kwa sləkənəy, saa gwəramti tē bərçi gwa'a gwa'a, a ta sləni ghəra ghay, dikə na tərənʷ, wəzə na tərənʷ,

ka tanjamti shiy gwanashi.
 War læ kwal tsa nzø mæni gha na gha
 kwøma, ya hwømba.
 Ya hwømbay, kwøma katanj na sa mæni
 gha diba.
 Gha sløkø na hwølfø mbøzli tø hidfi
 gwanashi.
 4 A Ntsaa sløkøny, wa tsava ntsaa dza vaa
 ni:
 "Gar hazlæni nzee va gha neyew" kœa?
 Kwøma sœkø tsava ntsaa dza vaa dfi ma
 fø shændøkø dzøti ghaa?
 Tsava ndø tiba ya kwøtinjow.
 Sa nzanay, gha na sa dæwdew tsa
 kwøtinja.
 Ta sœkø dza hwølføhi mbøzli tø hidfi
 gwanashi,
 ta tsøfækwø kwa kwøma gha.
 Sa nzanay, a mbøzli tø hidfi gwanashi
 nata sløni ghøra gha njasa nza na læ kwal
 tsa nzø» kœ ghøshi.

5 Nighee ða na, *ciki Hyala tsa mœ
 ghwømø ghwønantøvay. Mba'a ciki
 Hyala tsa tsati mœndi tœ mœgapa, niy
 føy mœndi shi *sla kiri tsa Hyala læ
 mbøzli kwa mbøða. 6 Nighee na, ka
 kwal Hyala mbørføn ni va nza ngøra'wer
 mbørføn mbø dœvø shi, mbø sœvøri,
 cidifidifidif, sœkø mbø ciki Hyala tsa
 va. Lœ kwøbønjer tœrønvw tœrønvw ni,
 tezlezl tezlezl ni kœn ghøn shi. Mba'a
 mœndi pœhøti kwøbønjer va læ kanda tœ
 mbøzø sar mbø hati shi. 7 Dzøghwa
 tsahwøti kwøtinj mbø shi fadø ni va piy,
 kwøtinj kwøtinj kwøtinj ghœci tahanavøshi
 hœlepipi kaa ka kwal Hyala mbørføn ni
 va, pøya' pøya' pøya' nœfø tsa Hyala ti shi,
 sa satiy naa dzøkœn mbøzli. Hyala vay,
 mbø piy na ya pa' hwømba. 8 Dzøghwa
 inøghwø takwøs kwøs kwøs sœkøy mbø
 bœrci Hyala, læ mbø shændøkø tsa nzø,
 paf ghœci tœhay ciki Hyala. Shanj ndø
 kaa kwal tsaa zhømbøy dzømbø ciki
 Hyala ghwøla ghala pøtsa va. Pa' ghala
 pøtsa dza ka kwal Hyala vaa kœdamti
 mœni ngøra'wer mbørføn ni va ðanavøshi
 mœndi kwal ta mœni shi gwa'a.

16

*Ka kwal Hyala mbørføn mbø shøkø
 kwa kœrni ngøra'wer dzøti hidfi*

1 Lœy hwøm ki, ma fee na, mœli ndø mbø
 gaka zlanjlanj, sœkø mbø *ciki Hyala,
 mœ ghwømø. Ka gœzø kwøma ghønzø
 kaa ka kwal Hyala mbørføn ni va, ma
 kœ na: «A ka kwal Hyala mbørføn ni ni,
 mbalam shikœm nœfø tsa Hyala va satiy
 pøya' pøya' pøya' tsa mbø hœlepipi dzøti
 hidfi. Shikœm, sa kwa hœlepipi va va
 mbørfanavashi» kœ.

2 Sa gœzøkø mœli va kwøma va tsøgha
 na, dza kwa tanja ndø mbø ka kwal Hyala
 va mba'a dzaa shøkati tsa vø va nœfø
 tsa Hyala mbø hœlapøø dzøti hidfi. Ma
 sa shøkati na na, 'wakøvø zheher jikir
 gaga ni ka zhipø tœrønvw, mba'a ghøshi
 ndandaghati mbøzli nza lamba saa dza
 sœða tsa va va ti shi, shiy tsøfækwø va kwa
 kwøma pa ci va ngati mœndi.

3 Dza kwa baka *ndø kwal tsa Hyala,
 mba'a dzaa shøkati tsa vø va nœfø tsa
 Hyala mbø hœlapøø dzøti kwøfa dikø na.
 Ma sa shøkati na na, ndøða gwøyœm
 mbøri, pø gha kaa yam, sa zhøghøshi
 ghøshi. Dzøghwa shiy piy mbø yam va,
 mba'a ghøshi bœkwøshi gwa'a gwa'a.

4 Dza kwa mahkana ndø kwal tsa Hyala
 mba'a dzaa shøkati tsa vø nœfø tsa Hyala
 mbø hœlapøø dzøti yam kwa hœledfemer,
 læ mœtsøhi yam gwa'a. Ma sa shøkati na
 na, mba'a yam va mbøærøshi gwanashi ka
 miymiy. 5 Fee ki na, ndø kwal tsa Hyala
 tsaa sløwa yam mbø fal Hyala, a kœ na:
 «A Hyala, war gha na Hyala kwøtinja.
 Dæwdew nza gha, gha na Hyala
 ghala hidfi ghwøla ta ghava,
 zhini gha Hyala sana ða.
 Ngwøvø slati gha nay, ngwøvø læ kwal tsa
 nzø na.

6 Ma mbøzli tø hidfi niy,
 tœrønvw sœkø ghøshi mbø shøkø
 miymiy mbøzli ghaa dzøti hidfi,
 læ shi ka gœzø kwøma gha.
 Sa dza gha sanay,

15:4 15:4 14:7; Cem 86:9; 98:2-3; Ezay 2:2-3; Zher 10:6-7 15:5 15:5 11:19; Sœvøri 40:34; SløniKY 7:44 15:6
 15:6 1:13; Dani 10:5 15:7 15:7 4:6; 14:10; 16:1 15:8 15:8 Sœvøri 40:34-35; Ezay 6:4; Ezhek 44:4 16:1 16:1
 15:1; Cem 69:25; Ezay 66:6; Zher 10:25 16:2 16:2 13:15; Sœvøri 9:10 16:3 16:3-4 8:8; Sœvøri 7:17-21; Cem
 78:44 16:6 16:6 17:6; 18:24; 19:2; Nœw 32:43; Cem 79:3, 10; Mt 23:35, 37

mba'a gha banavæshi miymiy ta sashi ghæshi.

Jæw mænta kwæma va læ kwal tsa nzæw» kə.

⁷ Fee ki na, mæli ndæ mbæ gæzæ kwæma sækæ mæ pætsa ka mændi vaa fæ shiy ti ta ta Hyala, ma kə na:

«Yæ katanj, Hyalaa gwæramti tæ bærçi, dzærvæ mbæ na gha ngwævæw, læ kwal tsa nzæ ka ghaa sla ngwævææ dzækæn mbæzli» kə.

⁸ Dza kwa fadfa ndæ kwal tsa Hyala, mba'a dzaa shækakæn tsa væ va næfæ tsa Hyala mbæ hælapeæ dzækæn vici. Ma sa shækakæn na na, dza vici ghala pætsa va ki, mba'a kwævavæ kwal ta ndindi mbæzli tæranjw tæranjw nja ghwæ. ⁹ Ya tsægha ndindi vici mbæzli nja ghwæ ki na, a di tsa titihwæ ghæshi kaa Hyala ka zhæghæti nzæy tsa shiw, zhini a di fæ shændækæ ghæshiy dzæti Hyalaw. Dza ghæshi, tapæ ghæshi dzæmbæshi mbæ tsætsææræ slæn tsa Hyala. Sa nzana sæværi mbæ bærçi Hyala va ngæra'wæ tsa sanshi ghwæ va va sækæ.

¹⁰ Dza kwa cafa ndæ kwal tsa Hyala, mba'a dzaa shækaghwa tsa væ va næfæ tsa Hyala mbæ hælapeæ kwa gæzli mazæ saa dza sædfa tsa va. Ma sa shækaghwa na na, 'wakævæ pætsa mæni na va mazæ ti tærkwæsl, mæniy va kwæsl. War æ mbæzliy pæ pære sli'i shi va ngæra'wæ tsa kæn shi. ¹¹ Ya tsægha na ghæshi mbæ sa ngæra'wæ va zheher ti shi va ki na, a di tsa titihwæ ghæshi kaa Hyala ta zlata mæni kwæma shi va jikir naw. War tsææræ na tsætsææræ ghæshi Hyala mæ ghwæmæ, va ngæra'wæ tsa va.

¹² Dza kwa kwanja ndæ kwal tsa Hyala mba'a dzaa shækati tsa væ va næfæ tsa Hyala mbæ hælapeæ dzæti hæl tsa dikæ tsa. «Efæratæ» kə mændi kaa slæn tsa ci. Ma sa shækati na na, dza hæl tsa va nza'jæw mbasæy, ta mbæ mezhizhæ tæ hidfi dza kwa ghwæmææ kwævavæ kwal ta tanjæ ghæshi.

¹³ Nighee difa na, hyeler tæzlishi tæ pætsa va mahkan, war nja gwambæ nja gwambæ gha nashima. Tsahwæti mbæ hyeler vay,

sæværi mbæ miy sa wa'i kælmbæ tsa va sæværi na. Tsahwæti na, sæværi mbæ miy saa dza sædfa tsa va. Ma tsahwæti tsa va na, sæværi mbæ miy ndæ Hyala ndæ dzærvæ. ¹⁴ Hyeler va mahkanashiy, sækæ va *ndæ jaka tsa Hyala sækæ ghæshi. Ka ghæshiy dzay, ka mæmæni kwæma madana madana na dzar mbæ mbæzli. Ka dza va mezhizhæ tæ hidfi gwa'a gwa'a, ta basætishi, ta dza ta mbæz læ Hyalaa gwæramti va tæ bærçi gwa'a gwa'a, fæca vici dza naa ci dikæ tsa nzæ vaa sæværiy dzæti ngwæla.

¹⁵ Ma kə Ndæ slækæpæy: «Favæ tæ ghwæy wæzæ. Yænæy, war vætæghæ dzee ta sækæ njasa ka ndæ ghæli vaa sækææ dzækæ ndæ. Ma ntsaa dzaa nzæyæy kala bæ ma hi, læ kwæbenjer ci kæn ghænæy, læ væshi dza naa nza. Na nacy, ka dza naa nza hasæy gar ha'wæ ghæci kwa kwæma mbæzli sa kee sækæw» kə.

¹⁶ Ma sa dza hyeler mahkan ni vaa basækæ mezhizhæ ki na, sækæ ghæshi ræssæ ghæshi basæyshi tæ pætsa har mændi vaa: «Harmagedanjw» læ kwæma ka *Ebære.

¹⁷ Dza kwa mbærfana ndæ kwal tsa Hyala mba'a dzaa shækambæ tsa væ va næfæ tsa Hyala mbæ hælapeæ mbæ safæ. Ma sa shækambæ na, fee na mæli ndæ mbæ gaka læ bærçi, sækæ mbæ ciki Hyala, sa sækæ na tæ pætsa nza gæzli mazæ Hyala va. Ma kə na: «Waa gwa'a na kwæma» kə.

¹⁸ 'Wakævæ pi tsægha war ka wampidi, ka ndæmndæmæ, ka dærazli. Dzæghwa hidfi mba'a ghæshi gærgæreshi tæranjw tæranjw. Gæla gærgære hidfi vay, ghala ngati Hyala ndæ ngæri na, sækæ hidiy gærgærehwæ gærgære tsægha tæranjw tsa shiw. ¹⁹ Ma sa gærgæreshi hidfi tsægha na, mba'a mælmæ dikæ na va tsatsaværivata mahkan mbæ. 'Wakævæ mælmæhi tæ hidfi gwanashi, mba'a ghæshi ngangazlashi. Dzæghwa Hyala mba'a zhiniy zæzævæ kwæma *Babilanjw mælmæ dikæ na va. Dza na mba'a sanamiy ngæra'wæ tæranjw tæranjw, sa nzana tæranjw næfæ tsa nzæ satiy dzækæn.

16:7 16:7 15:3 **16:9** 16:9 9:20-21; 16:11, 21 **16:10** 16:10 13:1-2; kwæsl: Sæværi 10:21-22; Ezay 8:22 **16:12** 16:12 Ezay 11:15; 44:27; 46:11 **16:13** 16:13-14 12:3; 13:1-2; Sæværi 8:2; Cem 78:45 **16:14** 16:14 11:17; 13:13-14; 19:20; Mt 24:24; 2Tes 2:9; mbæzæ: 19:11-21 **16:15** 16:15 3:3, 18 **16:17** 16:17-21 16:1; Ezay 66:6 **16:18** 16:18 4:5; 6:12-13 **16:19** 16:19 14:10; 18:2

²⁰ Ma hidiy niy nza dzar kwa jipə yam na, ra'i ghəshi zashi. Zhini ra'i kəlejer kala nashi mēndi ghwəla. ²¹ Dzəghwa kwa cakasla dikə dikə na, ndəba hərəmbəzli ndəba hərəmbəzli, mba'a nzəməkəvata səəkə mə ghwəməə dzəkən mbəzli tə hidī. Ma shəndəkə tsa nzə kwətij mēndiy bərkəy, gar reeta bəhwə 'wəni. Tapə mbəzli dzəmbəshi mbə tsətseərə Hyala, sa zhanshi kwacakasla va, ka san-shi ngəra'wə 'yahə'yahəy.

17

Kwəmaa dzəkən məlmə bətim nja mali kwa ghwərghwər lə dzəkən saa dza səda

¹ Ma ləy hwəm kwəma va ki na, dza *ndə kwal tsa Hyala kwətij ta ka kwal Hyala mbərfəj ni va nza həlepipi mbərfəj və shi, ndəs səəkəy dzəvəghee, ka gəzara kwəma, a kə na: «A Zhanj, ndi e ciņa njasa dza Hyala ta santa ngəra'wə kaa mali kwa ghwərghwər dikə na va. Kwa ghwərghwər vay, ghənzə na məlmə dikə na va ləy mēndi dzəy vəgha hələdemer dāj. ² Mezhezhe tə hidiy, tərəjw səəkə ghəshi mbə mēni ghwərghwər lə mali va. Zhini tsəgha ghənzə ghyamti mbəzli tə hidī lə ghwərghwər tsa nzə va, njasa ka tay vaa ghyamti mbəzli» kə.

³ War sa gəzəkə na tsəghay, nighee na safə tsa Hyala səəkəy dzəkənee, dza ndə kwal tsa Hyala tsa va mba'a bəghəraa dzəti gamba. Ma yən mbə gamba va ki na, mba'ee nata mali tifa dallə ghənzə mə saa dza səda. Saa dza səda tsa vay, ngezhezhezh ghəci. Mbərfəj ghənedemer ti, mba'a təlimim məj mbə shi. Dza mba'a mēndi tsat-saslati slənedemer dzar tə vəgha ci gwanata, slənedemer va na, shiy tsəərə Hyala ghəshi. ⁴ Ma mali va nanzə ki na, mba'a pakən kwədeler ka gəna tərəjw tərəjw ni. Dzəghwa na ghaslə ghaslə ghaslamtəvata tərəjw, lə shi vasətim tə mbəzə, mba'a nihwəti shi ghaslə tə

dimə ghəngəhən ghəngəhən. Mba'a həlapə mbəzə və ta dəvə nzə. Pəya', kwəma jikirkir na ti, kwəma nja ghwərghwər tsa nzə va ka naa mēni. ⁵ Mba'a slən kwa dəghan kwəma nzə tsasli tsasli, slən kala gar sənay bazhə tsa ci mbəzli. Ma kə mēndi kaa slən tsa va na: «Məlmə *Babilanjw dikə na, mbəghəshi ka mēni ghwərghwər lə ka mēni kwəma rəda rəda na tə hidī gwa'a» kə mēndi.

⁶ Ma mali va na, tərəjwee nata ghənzə ghita sa sahwə na miymiy mbəzli Hyala bakwamti mēndi, mbəzliy niy nəw Yesəw lə nəfə kwətij. War sa natee tsəgha na, war ə nava kwəmaa mēnda madəja gwa'a tsəgha. ⁷ Dzəghwa ma kə ndə kwal tsa Hyala tsa va kaa ngəra na: «A Zhanj, tawa mēniņa kwəma va madəja shəka?» kə. Ma kə diba na: «Kadiw e citəja sləkar tsa kwəma kən mali nata gha na, lə sa kən saa dza səda tsa nata gha tsa ghənzə mə dallə. Saa dza səda tsa vay, ghəcivavay na sa nza ghən va ti mbərfəj, mba'a təlimim məj. ⁸ Ma saa dza səda tsa nay gha vay, sa tə ghwəməy tsa ka piy niy nza na. Nanay tə ghwəməy na ghwəlaw. Nanzə ki, taa nza kwa kwəma jəwəy, ta zhini dza naa piy. Ka na dza na, mba'a zhəkəməy kwa kə'wə tsa tədəm tsa va. Sa ka na səəməy na, ka Hyala dza mba'a zamti kwa bətə. Ghala ghava hidiy, a Hyala niy tsaslaghwa slənedemer mbəzliy dzaa piy ta kwa ndimndim kwa zliya. A nihwəti mbəzli tifay, niy tsaslaghwa slənedemer shi naa dzəghwa zliya vaw. Ma sa ka mbəzli kama slənedemer shi va kwa zliya va nay saa dza səda tsa vay, madəja dza ghəshiy nata nava kwəma. Sa nzana tə ghwəmə ghəci niy nza, mba'a mətij na na, zhini kwa kwəma jəw na, ta zhəkəy ghəci dza diba.

⁹ Ka ndə gha favə shini wəzəy, war ndə nzana lə məhərli və, ka mbata təkə kwəma tərəjw dza ndəə favəshi. Nighəti sana, ghən tsa nay gha tsa mbərfəj tsa tə saa dza səda tsay, dəlegwigwi mbərfəj,

16:21 16:21 11:19; 16:9 **17:1** 17:1 Zher 51:13 **17:2** 17:2 14:8; 17:18; 18:3; Zher 51:7; Nahwəm 3:4 **17:3** 17:3 Safə tsa Hyala: 1:10; 21:10; Ezhek 8:3; 40:2; saa dza səda: 13:1-2 **17:4** 17:4 18:3, 16; Zher 51:7; Ezhek 28:13 **17:5** 17:5 Zher 2:20; 'Wəzh 1:2 **17:6** 17:6 16:6 **17:7** 17:7-8 13:1-2 **17:8** 17:8 13:3; zliya: 3:5 **17:9** 17:9 13:18

ghøngghøn ghøngghøn, Shi nzøyta mali va mø shi na ghøshi. Zhini, mezhizhø mbørføŋ ghøngghøn ghøngghøn ghøshi difa. ¹⁰ Ma nihwøti mbøzli cifø mbø mezhizhø mbørføŋ ni vay, gwa'a na tsa shi vøghwø tsaa møni mazø. Kwa kwaŋa mazø nacy, ghwølay na sana mbø møni mazø tsa ci. Ma na kwa mbørfanja tsaa tørmbo va nacy, ghwøla na tsa ci vøghwø tsa dza naa møni mazø ti ta søøkø. Sa ka vøghwø tsa ci va søøkøyø, ka dza naa hiy mbø møni tsa ci va mazøw. ¹¹ Ma saa dza sødfa tsaa niy nza va tø ghwømə ka piy, zhini kala zhini ghøciy nza tø ghwømə sana difay, ghøci na kwa døghasa mazø dø'wø ghøn tsa ci. Ghøci fa na, tsahwøti mazø mbø shi mbørføŋ ni va ghøci niy nza difa, ta zamti Hyala dza, kwa bøtø. ¹² Ma tølimim møn ni va nashi gha mbø ghøn saa dza sødfa tsa vay, mezhizhø møn ghøngghøn ghøngghøn na ghøshi. Ghwøla na ghøshi ta søøkø ta møni mazø. Sa ka ghøshi søøkøshiy, ta kwøməvø børci dza ghøshiy dza, ta møni mazø kwasøbø saa dza sødfa tsa va, ge'i ge'i gar vøghwø jøwø tsøtsø gwa'a tsøgha. ¹³ Ghøshi ghøshi mezhizhø va maŋanavashiy, kwøma kwøtiŋ na na sa mbø ghøn shi. Kwøma mbø ghøn shiy, ghøra sløni kaa saa dza sødfa tsa va lø børci shi gwa'a gwa'a, ta mbø ghøciy møni mazø, na kwøma mbø ghøn shi. ¹⁴ Ma sa ka ghøshiy dzay, ka dza ta mbøz gwanashi lø ntsa nja zøghwø tømboke tsa va. Ka ntsa va dza ghøshi lø ni ci va mbøzli na, mba'a 'wøshamti shi, sa nzana Ntsaa sløke mbøzliy sløkøpø ghøci. Zhini ghøci mazø tsaa møni mazø dzøkøn mezhizhø. Ni ci va mbøzliy nøw va lø nøfø kwøtiŋø, mbøzli tøravø Hyalaa harvøshi na ghøshi» kø.

¹⁵ Zhini ma kø ndø kwal tsa Hyala tsa va ngøra difa na: «A Zhanj, ma yam nashi gha va mali kwa ghwørggwø va mønzyø køn shiy, mbøzli dfaŋ na ghøshi, mbøzliy søøkø tø hidfi ghøngghøn ghøngghøn, ya hwølfø ka wa ghøshi, ya kwøma ka waa

gøzø ghøshi. ¹⁶ Ma na tølimim møn ni va nashi gha, lø saa dza sødfa tsa va ta gwa'ay, ka dza ghøshiy di kwøma mali kwa ghwørggwø vaw, ka ghøshi dzay, mba'a ghøshi papahwø shiy mbø dövø nzø gwa'a gwa'a, mba'a ghøshi zlata dirinfa. Ka ghøshi dza difa na, ban køseti, ka pørø. Sa ka ghøshi pørvø, ka ghøshi dza kaa naa dzaa tørmbo vøgha nzø børkidø ghøshi ndamti mbø ghwø. ¹⁷ Hyala mønti na nza kwøma kwøtiŋ na mbø ghøn mezhizhø møn ni va, ta ghøra sløni ghøshi kaa saa dza sødfa tsa va, ta mbø ghøciy møni mazø. Ma mønti Hyala kwøma va tsøghay, ta mbø mezhizhø vaa mønti kwøma di na. Ma sa ka saa dza sødfa tsa va dza ki na, ka møni mazø pa' ghala pøtsa ka kwøma gøzøkø Hyala dzøghwata kwa.

¹⁸ Ma na mali nata gha va ta na tsa nzø ghøn kiy, ghønzø na mølmø dikø na va, nza børci vøø dzøkøn mezhizhø tø hidfi gwa'a gwa'a» kø.

18

*Ngwøvø Hyalaa dzøkøn mølmø *Babilanw*

¹ Ma løy hwømə kwøma va ki, sa nø ya njø'wø pøn na. Tsahwøti *ndø kwal tsa Hyala mbø søøkø mø ghwømə, lø børci vø tørvøw. War ka mbørvø bama tø vøgha ci dzar tø hidfi gwa'a gwa'a. ² Dzøghwa na ka zlapø kwøma ghøci zlanzlan, a kø na: «Aya, waa gwa'a na kwøma, a mølmø Babilanw dikø na va ngazlata. Gwa'a gwa'a ngazlata Babilanw. Nanay, pøtsaa nzø tsa hyeler zhøghøta na. Mbø basøva hyeler. 'Yegwer gømgømə ni gwøramti mbøzliy difay, mbøba basøva ghøshi. ³ Sa wana ngazlata mølmø Babilanwø, sa nzana mba'a ngadambø mbøzli tø hidfi gwa'a gwa'a dzømbø møni ghwørggwø tsa nzø va, mba'a ghyamtishi li, njasa ka ndø vaa ghiy va tay. Mba'a mezhizhø tø hidfi gwanashi dzømbøshi mbø møni ghwørggwø li. Dzøghwa tørvøw ka zhøghø dövø tø hidfi mønishi ka ka shiy,

17:12 17:12 Dani 7:7, 24 **17:14** 17:14 19:16, 19; Nøw 10:17; Cem 136:3; Dani 2:47; 1Tim 6:15 **17:15** 17:15 17:1 **17:16** 17:16 17:2; 18:8; SløniTaH 21:9; Ezhek 23:29; 'Wøzh 2:5 **17:17** 17:17 17:13 **18:1** 18:1-24 Ezay 13; 47; Ezhek 27 **18:2** 18:2 14:8; 16:19; Ezay 13:20-22; 21:9; 34:11, 14; Zher 50:39-40; 51:8 **18:3** 18:3 17:2; 18:11-19; Ezay 23:8; Ezhek 27:22-23, 33

tə mbərkə shi nzə va wəzə wəzə ni gwəra ndə ngəriy maw» kə.

⁴ Fee difa na nahwəti məli mbə gəzə kwəma səəkə mə ghwəmə, a kə na: «Na na ghwəy ghwəy ni ya mbəzliy. Səvəriŋwəyəm mbə mbəzli mbə məlmə va. Vantaa ghwəy dzaa dzəmbəŋwəy mbə məni kwəma shi va jikir na. Ka ghwəy nighə na, jakə ghwəy taa nza li shi tə ngəra'wə tsa shi va dza ghəshiy sa kwərakwə ƒa. ⁵ Səvəriŋwəyəm mbə shi nə ya ngəŋwəy. Sa nzanay, tərəŋwəy na jikir tsa mənti mbəzli va. Zamti ghən Hyala ta kwəma shi va jikir na tepəw. ⁶ War ə pə ghwəy wanshi ngəra'wə tsa shi va kwərakwə, njasaa niy sanamiy ghəshi va kaa mbəzli. Tanj kwəma mananati ghəshi va kaa mbəzli pə ghwəy mananshi. Bakə səfa pə ghwəy dzaa sanamiy ngəra'wə tsa sanamiy ghəshi va kaa mbəzli. ⁷ War ə kə məndi sanamiy shi ngəra'wə tərəŋw. Ka pəzli ghəshi barcicəkəwə, ge'i ge'i lə dikə tsa niy fati ghəshi va tə ghən tsa shi, lə wahə tsa niy nə'wə ghəshi va kwərakwə. Ma kə ghəshi mbə zəzə kwəma shiy: “Ghəyəy, nja mezhizhə nza ghəy tə pətsa nza ghəy tsa, nahwəti məlmə nza va nja mali mbəri na məlmə ghəyəw. Ka dza ghəy nza ta mbəri ka ghəy nza tepəw” kə ghəshi. ⁸ Sa zəzə ghəshi va kwəma tsəgha nay, ava war vici kwətiŋ dza ngəra'wer ni gwanashiy səəkə dzəkən shi ki. Ka səəkə zəlghwə, ka bəkəwə mbəzli, zhini ka səəkə ma, dza ghəshiy səəkə dzəmbə məlmə shi va, tə vici kwətiŋ na. Ka ghwə dza difa na bərkidə səəkə ndamti. Sa nzana Hyala kwa sləkəpəy, Hyala dikə na. Ghənzə sla na ngwəvə vaa dzəkən shi tsəgha» kə.

⁹ Ma mezhizhə tə hidī gwanashi niy mənəhwə ghwərghwər mbə məlmə va, ka məni wahə tsa shi mbəy, ta wahə dza ghəshiy dza sa ka ghəshi nay inəghwə takwəm kwəm kwəm məlmə va mbə ndi, mbə mbəri dza ghəshiy nza ti. ¹⁰ Ka ghəshi dzay, mba'a ghəshi nzəyshi kərakə kərakə sa dza ghəshiy hazlənishi

va gəla tsava ngəra'wə tsa mbə məlmə va va. Ma kə ghəshi taa ni na: «Akyā kya kya kya! Ngəra'wə, gwa'a kwəma məlmə Babilanjw dikə na na niy nza lə bərçi tərəŋw ki mbəzlea! War dza mbə ler kwətiŋ gwa'a tsəgha na, gwa'a Hyala manamti ngwəvə gha, gwa'a kwəma gha kərəta na? Əh əhəŋ» kə ghəshi taa ni.

¹¹ Ka zhəghə dəvə tə hidī kwərakwəy, ta wahə dza ghəshi, mbə mbəri dza ghəshiy nza ta məlmə va ƒa. Sa kama ndə tifa ghwəla gar səəkə ta pa shi shi va ka ghəshiy ƒəl. ¹² Ma shi ka ghəshi vaa ƒələy, shiy nja kar tsahi mbəzə, lə tsahiy məni gəna, lə nihwəti shi ghaslə nza dimə ti shi, lə tərmiyhi ka gəna ghəŋghən ghəŋghən, lə ləkəwəsahi. Nihwəti difa na, shəghwə ka dimə ghəŋghən ghəŋghən. Lə shi ƒədfiti məndi dzar tə sli'i ciw, lə tə shəghwə ka bərçi, mba'a ni pəsliti məndi tə tsahi mbəzə, mba'a ni tə tsahi ngəri ni, mba'a tə hakwə. ¹³ Ka zhəghə dəvə va difay, kar ghəshiy ƒəl shi ka məndiy məniy dzəmbə er ta mbə ghəshiy nza wəzə, ka ƒəl 'wərdihi ghəŋghən ghəŋghən, lə shəghwə zən wəzə. Ka ƒəl tay, mba'a in, ka ƒəl hangway, lə ghwəpə gwa'a. Ka ƒəl slay, lə tenkesli, mba'a gədewesli, lə məwtiti gədewesli va shi gwa'a. Ka ƒəl mevivi, ka ƒəl lə piy tsa ndə ngəri ta gwa'a. Ka dza ndə nza tifa gar səəkə ta pa shi va gwanashi va ka zhəghə dəvə va ghwəlaw. ¹⁴ Ka ghəshi dza ki na, ka wahə. Ma kə ghəshi dzaa ni kaa mbəzli mbə məlmə va na: «A kia, a mbəzli mbə məlmə Babilanjw ki. Nashimam shi mbə məlmə ghwəy ni wəzə wəzə ni niy maw ghwəy lidfishi katanj ki. Shiy niy nza ni va ghwəy tərəŋw ni, lə wahə tsa niy məni ghwəy va na, ra'i niva shiy zashi. Nək kala dza ghwəy zhiniy kwəməvəshi ghwəla ka ghwəy nza. Kay, kwətita nava kwəma ki» kə ghəshi taa ni.

¹⁵ Mbəzliy niy zhəghə dəvə va mba'a ghəshi kwəməvə shiy ka məniishi ka ka gəna tərəŋw tərəŋw ni mbə məlmə vay, kərakə kərakə kərakə dza ghəshiy

18:4 18:4 Ezay 48:20; Zher 51:45; 2Kwər 6:17 **18:5** 18:5 Ghava 18:20 **18:6** 18:6 Cem 137:8; Zher 50:29
18:7 18:7-8 Ezay 47:8-9 **18:8** 18:8 17:16 **18:9** 18:9-10 Ezhek 26:16-17; 27:30-35 **18:12** 18:12-13 Ezhek 27:12-24 **18:15** 18:15 Ezay 47:15; Ezhek 27:36

nzøyshi sa dza ghøshiy hazlønishi va gøla tsava ngøra'wø tsa mbø mølmø va va. Ka ghøshi dza na, ka wahø dzøkøn, ta mbøri ghøshi dzaa nza ta mølmø va. ¹⁶ Ma kø ghøshi dzaa ni na: «Akyä, kya kya kya! Ngøra'wø. Gwa'a kwøma mølmø niy nza na dikø na ki mbøzlea! Niy nzay, ndøba maliy pakøn kwødeler ka gøna ghønghøn ghønghøn niy nza na. Dzøghwa tøरणw møndi niy ghaslamti pøtsa mbøba læ shi vasøtim tø mbøzø, mba'a nihwøti shi ghaslø tø dimø. ¹⁷ Dzøghwa war mbø ler kwøtiñ tsøtsø gwa'a tsøgha ki na, kwødøp shi mbø va ndishi ki mbøzlea!» kø ghøshi taa ni.

Ma sa ka mbøzliy kabø kwambøwaler læ mbøzli shi dikø dikø ni, mba'a ka zhøghø dövø dza kwa kwambøwaler va, mba'a ka dza kwa kwambøwaler gwanashi dza na, mba'a ghøshi nzøyshi kørakø kørakø kørakø. ¹⁸ Ka ghøshi dzay, ka nighø mølmø va. Ma sa ka ghøshi nay inøghwø takwøm kwøm kwøm mølmø va mbø ndi na, ka ghøshi dza ka gøzø kwøma zlanzlan, a kø ghøshi taa ni na: «Nahwøti mølmø tiba ka yømøva læ mølmø dikø na naw» kø ghøshi dzaa ni. ¹⁹ Ta mbøri dza ghøshiy nza ta mølmø va, ka ngøre hidiy dzøkøn ghøn shi, ka gøgøzø kwøma zlanzlan, a kø ghøshi dzaa ni na: «Akyä, ngøra'wø. Gwa'a kwøma mølmø niy nza na dikø na ki mbøzlea! Mbø mølmø na mønishi ka kwambøwaler ka mbøzli ka shiy tøरणw ni nay gha ki mbøzlea! Dzøghwa war børkidø ndita sana, war mbø ler kwøtiñ gwa'a tsøgha ki! Kay» kø ghøshi dzaa ni.

²⁰ Ma ghwøy na ghwøy ki, ghwøy mbøzli mø ghwømøy, ø pø ghwøy vøshi sa ndamti ghwø va mølmø va. Ghwøy mbøzli Hyala, læ *ka kwal Yesøw, mba'a ka gøzø kwøma Hyalay, ø pø ghwøy vøshi. Sa nzanay, tø kwøma møntøñwøy ghøshi jikir na basanakønshi Hyala ngwøvø va.

²¹ Løy hwøm kwøma va ki na, dza tsahwøti ndø kwal tsa Hyala læ børci vø mba'a madiy, dza na cimbøn bakøn

hakwø nja vøna dikø na. Kø bøzløm ndøghaghwa kwa kwøfa dikø na. Ma kø na: «Ava war tsøgha, dza møndiy ndøgha mølmø Babilanw dikø na va nata ghwøy. War læ børci dza møndi ndøgha. Ka dza møndiy zhiniy nata ghwølaw. ²² Ma mbøzliy niy nza va mbø mølmø Babilanw, ka tsa gøzhøpipir nihwøti, ka haha cemer nihwøti, ka viy sherey nihwøti, ka viy tølimø nihwøtiy, ka dza møndiy favø gaka shi mbøba ghwølaw. Ka dza møndiy nashi ka fødi shiy mbø mølmø va ghwølaw. Ya gaka jøvøna møndi mbø hø liy, ka dza møndiy favø mbøba ghwølaw. ²³ Ka zhini møndiy nay wan tsa ghwø kwa gørkøwa mbø mølmø va ghwølaw. Ka møndi nzay, ka dza møndiy zhiniy favø bøva tsa kar mali læ zal mbø mølmø va ghwølaw. Ma gha gha mølmø Babilanw kiy, ka zhøghø dövø mbø gha niy gwøra na, mbø mbøzli ka zhøghø dövø tø hidfi gwa'a gwa'a kwatønja. Dzøghwa mbøzli mbø gha dibay, ka mømøni shi dimødimø ni læ børci *ndø jaka tsa Hyala. 'Wakøvø ghøshi kaa møhørli hwølføhi mbøzli tø hidfi cøke' ghøshi ngødøhwø læ møni shi shi va» kø ndø kwal tsa Hyala tsa va.

²⁴ Mbø dövø mbøzli mbø mølmø Babilanw nashi Hyala miymiy ka gøzø kwøma nzø, mba'a miymiy mbøzli nzø bakwamti møndi. Zhini mba'a nashi miymiy mbøzli bøkhwøhwøm gwanashi tø hidfi mbø dövø mbøzli mbøba diba. Ava va tsøgha slanakønshi na ngwøvø va tsøgha.

19

¹ Ma løy hwøm kwøma va, fee na mølihi mbøzli mbø gaka mø ghwømø, ndøba mølihi mbøzliy basøshi tøरणw, pø gha, ma kø gaka shi va na:

«Kay, faløm Ndø sløkøpø.

Hyala ghwømmøy, ghønzø na kwa mbølipø,

zhini ghønzø sa shøndøkø na læ børci vø tøरणw.

² Ngwøvø katanj na na nanzø ngwøvø.

Lə kwal tsa nzə ka naa sla ngwəvəə
dzəkən mbəzli.

Njasa nzana tsa sana,
mba'a basanakən ngwəvəə nzə kaa mali
kwa ghwərghwər na.

Mali vay, gwa'a gwa'a yidivəri na mbəzli
tə hidi

lə ghwərghwər tsa nzə va.

A Hyala basanakən ngwəvəə,
sa bakwanamti na ka ghəra sləni nzə» kə
ghəshi.

³ Zhini ma kə ghəshi ba na: «Aleləwya
war ə pə ghwəy fal Ndə sləkəpə.
Inəghwə tsa takwəsə tsa səkə mbə
məlmə dikə na na sa ndiva nay, ka
dza naa kədi ya hwəmbaw, war tsəgha
dza naa takwəsə pa' kwa ndimndim» kə
ghəshi.

⁴ Dzəghwa pəhepəhir zhər bakə
mətsəkə fadəti ni va, ghəshi lə shi fadə
ni va piy, tsəfəkwə tsəfəkwə ghəshi
tsətsəfəkwəshi, ka fal Hyala mənəy va tə
gəzli mazə nzə, a kə ghəshi na: «*Amin,
tsəgha na katanj, Aleləwya, fal pə ghwəy
fal Hyala» kə ghəshi.

*Bəli fir dzəkən jakəva tsa kar zəghwə
təmbəkə tsa Hyala lə mbəzliy zləbavə
kwəma ci*

⁵ Ma ləy hwəm kwəma va ki na,
dzəghwa məli ka gaka səkə tə pətsa nza
gəzli Mazə Hyala va, a kə na:

«Waa ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə,
ghwəy gwanəwəy ghwəy mbəzliy
ghəranta sləni,

lə ghwəy mbəzliy di fəti və gwa'a.

Ya ni jəw jəw ni mbəzli, ya ni dikə dikə
ni gwa'ay,

war ə pə ghwəy fal Hyala ghwəmmə» kə.

⁶ Zhinee fa ba na, məlihi mbə gaka
ndəba məlihi mbəzliy basəshi tərənjw, pə
gha. Ma gaka va dibay, ndəba gaka yam
kwa mədzerə, pə gha yən fa, zhini gaka
va diba na ndəba dərəzli van, pə gha. Ma
kə kaa kwəma gəzə na na:

«Aleləwya, ə pə ghwəy fal Hyala
ghwəmmə,

ghənzə gwəramti na tə bərçi gwa'a
gwa'a.

Sa nzanay,

war ghənzə kwətita mənī na mazə
dzəkən shiy gwanashi sana.

⁷ Waa ə pə ghwəmmə vəshi, ka gargarə
tərənjw,

ka fə shəndəkə dzəti Hyala.

Sa nzanay, a vəghwə tsa dza
məndiy pəhanci makwa zəghwə
təmbəkə tsa Hyala va səkəy.

Ava gwa'a gwa'a pəhantəvata makwa ci
va.

⁸ A mēndi banavə kwal kaa makwa ci va
ta pakən kwəbanj tsa tə dimə,
dewdew ghəci war ka mbərə wisl wisl
wisl» kə.

Ma kwəbanj tsa wəzə tsa va pakən makwa
va kiy, sləni wəzə wəzə na di Hyala
ghərati mbəzli Hyala na sava.

⁹ Ma kə tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala
kaa ngəra na: «A Zhanj, bəvə gəta tsasli
shiy gha a gha tsaslaghwa kwəma na kwa
zliya. A pə ghay: “Ma mbəzli harashi
məndi va, ta dza ghəshi ta zəmə shiy
mbə pəhə makwa zəghwə təmbəkə tsa
Hyala vay, vəshi na ta niva mbəzli” pə
gha. Kwəma vay, kwəma katanj na, Hyala
gəzəkəvəri na lə miy tsa nzə» kə.

¹⁰ Ma sa favee kwəma va tsəgha na,
dzee mba'ee tsəfəkwəra kwa kwəma ci,
ta fal. Ma kə kaa ngəra na: «Am, əhəj
Zhanjəw, ka mənī gəla niva shiy gha ma.
Yən tsa nay gha tsay, ntsaa ghəranta
sləni Hyala nzee kwərakwə, njasa nza
gha tsa sənənvə ghwəy lə nihwəti ng-
warməhiṅaa nəw Yesəw. Va tsəgha na
kiy, ka tsəfəkwə gha kwa kwəmee ma,
kwa kwəma Hyala pə ghaa tsəfəkwə» kə.
Ma kwəma cikəvəri Yesəw vay, ghənzə
na ghən tsa kwəma gəzə ka gəzə kwəma
Hyala kaa mbəzli.

Ntsa mə gədəw tsa pay tsa

¹¹ Ma nighee na, ghwəmə ghwənita,
mba'a gədəw təzliy payəy, dallə ndə mə.
Ma kə mēndi kaa slən tsa ntsa mə va na:
«Ntsaa mənī kwəma lə kwal tsa nzə, ntsa

19:3 19:3 inəghwə: 14:11; Ezay 34:10 **19:4** 19:4 4:4, 6; 5:7; Cem 106:48 **19:5** 19:5 11:18; Cem 22:25; 115:13; 134:1; 135:1 **19:6** 19:6 11:17; 14:2; Cem 47:6-10; 96:7-10; Zak 14:9 **19:7** 19:7 21:2 **19:8** 19:8 6:11 **19:9** 19:9 14:12; Ezay 25:6; Mt 22:2; Lk 14:15-16; kwəma katanj na: 21:5; 22:6 **19:10** 19:10 6:9; 22:8-9 **19:11** 19:11 4:1; 19:2; Cem 72:1-14; 98:9; Ezay 11:4; Ezhek 1:1-3; SləniKY 7:56

katanj tsa» kə mēndi. Na ci ngwəvə lə tsa ci mbəz gwa'ay, war lə kwal njasa təbə na na ghəshi. ¹² Ndəba ghani ghwə, pə gha kaa mətəhi ci. Dza pəer pəer pəerti məgapa mazə tə dimə ta ghən tsa ci dən. Mba'a mēndi tsaslati slən ti. Slən tsa vay, tsahwəti ndə tifa mba'a sənay kala ghəci kwətiyəw. ¹³ Dza kirip kwəbanj tsa dikə tsa kən ghən ci. War miymiy ghaa nay ma kwəbanj tsa va. Ma slən tsa ntsa va ki na: «Kwəma gəzəkə Hyala» kə mēndi. ¹⁴ Mba'a ka sawji mə ghwəmə kwasəbə, dāl dāl dāl ghəshi mə gədewesli pay pay ni. Zhini lə kwəbenj tə dimə kən ghən shi, pay pay shi kwəbenj va, dēwdēw ghəshi ba. ¹⁵ Dza mba'a kafa'i səvəri kwa miy tsa ci, kikw kikw kikw ghaa nayma miy ti. Lə hwa va dza naa 'wəshamti mbəzliy zləba ma kwəma ci tə hidī gwa'a. Mazə tsa ghyanakə tsa dza naa mənīy dzəkən shi. Ka na dzay, ka kəədīshi nja ya fə ka mēndi vaa kədi kwa tsə'wə, ta bəsə yam mbə. Ma kwəma dza na vaa mənī tsəghay, ta ci nəfə tsa bəti Hyalaa gwəramti tə bərēci gwa'a gwa'a na. ¹⁶ Dza mēndi kaa slən tsa ci mba'am tsaslatiy dzəti kwəbanj tsa kən ghən ci va, mba'a dzar tə dərse ci. «Mazə tsaa mənī mazə dzəkən mezhizhə gwanashi lə Ndə sləkə mbəzliy sləkəpə gwa'a gwa'a na» kə mēndi kaa slən tsa va.

¹⁷ Nighee ba na, tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala mə garə dzəy tə hwər vici. Dza na ka zlapə kwəma kaa slən igwə tsaa zli dzəy tə ghwəmə məba kərakə, a kə na: «A 'yegwerəy zli kərakə ni dzəy tə ghwəmə, waa basəvam səkə gwanəwəy ta makwaghwa mənəwəy Hyala. ¹⁸ Səkəm, a ghwəy tsənwə sliw tsa tə vəgha mezhizhə tə hidī, lə sa ka sawji, mba'a sa mbəzli shi dikə dikə ni. Səkəm a ghwəy tsənwə sliw tsa tə vəgha ka zlərə gədewesli, lə gədewesli shi ta, mba'a sliw tsa mbəzli gwa'a gwa'a. Ya sa mbəzli yakə mēndi yaya ni, ya sa ni papa ni. Ya sa mbəzli dikə dikə ni, ya sa mbəzli

jəw jəw ni gwa'a» kə.

¹⁹ Ma nighee ki na saa dza səfa tsa va ghəshi lə mezhizhə tə hidī gwanashi, mba'a ka sawji shi, ghəshi basəshi ta dza ta mbəz lə ntsa mə gədəw tsa pay tsa va, ghəshi lə ni ci va ka sawji kwərakwə ki. ²⁰ Dzəghwa mba'a mēndi kəsəhwə kar saa dza səfa tsa va, ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va. Ndə Hyala ndə dzərvə tsa va na saa niy məmənī shi madəna madəna ni va kwa kwəma saa dza səfa tsa va, mba'a niy ngəngədəhwə mbəzliy nza lamba saa dza səfa va ti shi. Mba'a mbəzliy niy tsəfəkwə va kwa kwəma pa saa dza səfa tsa va. Ma sa kəsəvə mēndi kar saa dza səfa tsa va, ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va tsəgha ki na, mba'am dzaa shəkambəshi ləməcishi mbə ghwə pəhatam tə barəwdəw. Ndəba kwəfa, pə gha kaa nava ghwə. ²¹ Dzəghwa ntsa mə gədəw tsa pay tsa va, mba'a nzerati niy tərmbə va mbəzli tə hwa mbə miy tsa ci va. Mba'a 'yegwer tə hidī gwa'a gwa'a basəkəvashi, ta tsənwə sliw tsa shi. Bəhə bəhə ghəshi bahantəvashi.

20

Kwəmaa dzəkən piya bələkwə mən (1'000)

¹ Nighee ba na, tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala mbə səkwa səkə mə ghwəmə, lə shiy ghwəni miy kə'wə tsa tədəm tsa va, mba'a dənəw tsahi və ta dəvə ci. ² Dza na tasl dzaa kəsəti sa nja kəlmə tsa va. Ghəci na shishi tsaa niy nza va kwatəna, sa nə mēndi va: «Mazə tsa hyeler» kə mēndi, tsahwəti slən tsa ci na: «*Ndə jaka tsa Hyala» kə mēndi. Ma sa kəsəvə ndə kwal tsa Hyala tsa va na, dza na mba'a dzaa tsaghwa kwa dənəw, ta mənī piya ghəci bələkwə mən war tsatsa tsəgha. ³ Ma sa tsamti na na, fiyəkə dzaa ndəghaghwa kwa kə'wə tsa tədəm tsa va. Kə disl kalay kwəba, kap fati gwambə ti, zhini nah nahay, va nəghətəa

19:12 19:12 1:14-15; 2:17 **19:13** 19:13, 15 Ezay 63:1-6 **19:13** 19:13 Zhj 1:1 **19:14** 19:14 6:2-8, 11 **19:15** 19:15 1:16; 2:26-27; 11:17; 14:14-20; Zher 25:30-31 **19:16** 19:16 17:14 **19:17** 19:17-18 Ezhek 39:4-5, 17-19 **19:18** 19:18 13:16 **19:19** 19:19 17:12-14; Cem 2:2; Ezhek 38:2-9, 14-16; Zak 14:2 **19:20** 19:20 13:1-2, 13, 15; ghwə pəhatam tə barəwdəw: 14:10; 20:10, 14; 21:8; Ezay 30:33 **20:1** 20:110:1; 18:1; kə'wə tsa tədəm tsa: 9:1 **20:2** 20:2 12:3, 9

ndə jaka tsa va taa zhiniy kwəməvə kwal tsa zhekə ta həərə hwəlfəhi mbəzli tə hidiy dzəmbə *kwəma jikir na dība. Ma sa ka na mənəhwə piya bələkwə mənəy, ma nza mēndi zhiniy pəlay taa nza ki. Ə na na nzanay, ka dza naa zhiniy nzata nza sa ka mēndi pəlayəw.

⁴ Ma ləy hwəm shi va ki, nighee na gizlgizl mezhihə tība, mənəy mənəy mbəzli kwa shi. Dza Hyala mba'a banavəshi kwal tsa sla ngwəvəə dzəkən mbəzli. Zhini dība na mba'ee nay piy tsa mbəzli bakwamti mēndi, tə mbərəkə sa zləbavə ghəshi kwəma gəzəkə Yesəw, lə sa gəzanshi ghəshi kwəma Hyala kaa nihwəti mbəzli. Ghəshi na nashiy, zləbavə tsəfəkwə ghəshi kwa kwəma saa dza səda tsa va, ya kwa kwəma shi mēnti mēndi va nja pa ciw. Niy zləbavə ghəshi mēndiy tsaslanshi lamba ci ya dzəghwa kwəma shi, ya dzəti hwər dividivi shiw. Nighee ki na, mbəzli vaa sati mbə mēti shi, ka zhini ghəshiy piy. Dzəghwa ghəshi ka mēni mazə kwasəbə Yesəw *Kəristəw dzəkən nihwəti mbəzli. Piya bələkwə bələkwə mənəy ghəshi mēnti mbə mēni mazə tsa va.

⁵ Ghəshi na, kwa tənə mbəzliy ghaa satishi mbə mēti mbə mbəzliy niy bəkwəshi. Ma nihwəti mbəzliy tərmbə bəkwə bəkwə niy, war ghwəlashi dza niva mbəzliy nza ka ndəghə piya bələkwə mənəy na va. Sa ka na kərətə ki na, ma nza ghəshi sati mbə mēti.

⁶ Mbəzliy dza vaa gha sati mbə mētiy, vəshi na ti shi nashi. A Hyala fəyshi vəgha bəla ta nza ghəshiy mbəzli nza. Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwə kwa baka səda ghwəla na nashi kiw. Ka ghəra sləni kaa Hyala lə kaa Kəristəw dza ghəshiy nza. Piya bələkwə mənəy dza ghəshiy mēnti mbə mēni mazə kwasəbə Kəristəw.

*Mēndi bəzlambə *ndə jaka tsa Hyala mbə ghwə*

⁷ Ma sa ka ndə jaka tsa Hyala kəramti piya slanavə mēndi va bələkwə bələkwə mənəy na war tsatsa kwa dənəw, kwa kə'wə

tsa tədəm tsa vay, wərət dza mēndiy pələkəmə. ⁸ Ka na dza na, ka dzay ta zhiniy ngəngədi hwəlfə mbəzli tə hidiy gwanashi. Hwəlfə mbəzli vay: «Ka Gwəgə lə ka Magwəgə» kə mēndi kaa slən tsa shi. Ka na dza ki basə basəti mbəzli va ta dza ta mbəz lə Hyala. Mbəzli vay, dənə dza ghəshiy nza tərənəw nja ndarghə kwa həl. ⁹ Nighee ki na, bəlidiy ghəshi tsahwəshi, dza ghəshi ka tihəva dzar tə hidiy gwa'a gwa'a, dza dəzlətsəbə, ghəshi dəzlay pətsa nza mbəzli Hyala ti, lə məlmə gwəra Hyala vaa di gwa'a. Ma sa dəzlay ghəshi mbəzli Hyala va gwa'a ki na, 'wakəvə ghwə tsəgha bəratatə nzməkəvata səkə mə ghwəməə dzəkən shi. Bərkidə ghənzə ndamtishi gwanashi. ¹⁰ Sar mēndi kaa ndə jaka tsa Hyala va ghəci ndə ngədipə kwərakwə ki tasl mēndi kəsəvə. Dza fiyəkə mēndi ndəghatiy dzəti ghwə pəhata mēndi tə bərəwdəw, ndəba kwəfa, pə gha kaa nava ghwə. Ghwə vay, dzəmbə niy ndəghambə mēndi kar saa dza səda tsa va ghəshi lə ndə Hyala ndə dzərvə tsa va. War tsəgha dza ghəshiy nza mbə ghwə va, ka sa ngəra'wə havəghwə lə həvir, pa' kwa ndimndim.

Njasa dza Hyalaa basə kwa kərni ngwəvə nza

¹¹ Nighee dība na, gəzli nza mazə tība payta, dikə ghənzə. Mba'a ndə kwa mənəy. War sa ghavə kar ghwəmə lə hidiy tsəgha na, ra'i ghəshi zazashi tība kwa kwəma ntsa kwa gəzli va, kala zhini mēndiy nashi ghwəla. ¹² Zhini nighee bə na mbəzliy bəkwəshi satishi mbə mēti tība, məgarə məgarə vəgha gəzli mazə va. Mbəzliy bəkwəshi dikə dikə ni, lə ni jəw jəw ni mbəzli gwa'a. Dza bən bən bən mēndi ghwəghwanamti zliyahitība dənə. Dza mēndi mba'am ghwənamti nahwəti zliya kwətən dība. Nava zliya kiy, zliya tsaslaghwa mēndi slənədemer mbəzliy dzaa kwəməvə piy tsa kədi ma kwa na. Dza Hyala ki mba'a slanti

20:4 20:4 6:9; 13:15; Dani 7:9, 22; Lk 22:30; 1Kwər 6:2 38:2, 10-12 **20:9** 20:9 Bəla 2; 2Mezh 1:10, 12; Cem 78:68; Ezhek 38:22; 39:6 **20:10** 20:10 19:20 **20:11** 20:11 5:7; 6:14; 21:1; Cem 114:3, 7; Mt 24:35; 2Pi 3:10 **20:12** 20:12-13 3:5; 22:12; Dani 7:9-10 **20:12** 20:12 Səvəri 32:32

20:6 20:6 1:6; 2:11 **20:8** 20:8 13:14; Zhə 11:4; Ezhek 38:22; 39:6 **20:10** 20:10 19:20 **20:11** 20:11 5:7; 6:14; 21:1; Cem 114:3, 7; Mt 24:35; 2Pi 3:10 **20:12** 20:12-13 3:5; 22:12; Dani 7:9-10 **20:12** 20:12 Səvəri 32:32

ngwəvəə dzəkən mbəzliy bəkwəshi. Ge'i ge'i lə sləniy niy mənəhwə ghəshi tə hidfi niy tsaslaghwa məndi kwa zliya va. ¹³ Ma mbəzliy niy bəkwəshi kwa kwəfa dikə na gwanashi na, cəke' ghəshi zhikəməshi. Niy niy bəhwə məti niy nza tə pətsa ka mbəreketiy nza na, cəke' ghəshi zhikəshi dība. Dza Hyala mba'a slakən ngwəvə kən shi. Ya wa ndə na, ge'i lə sləni niy mənəhwə na tikə tə hidfi məndi slanəkən. ¹⁴ Dzəghwa məndi kaa kar məti ghəshi lə pətsa ka mbəreketiy nza ti ki, laŋ laŋ məndi bəbəvəshi, dza 'wapə məndi dzaa shəkambəshi mbə ghwə nja kwəfa na va. Mbəba na kwa baka məti dza mbəzli vaa məti gəzə məndi. ¹⁵ Ya wa ntsa tsaslaghwa ma məndi slən tsa ci kwa zliya nza slənəfemer mbəzliy kwəmavə piy tsa kədi ma kwa na, mba'a məndi ndəghambə mbə ghwə nja kwəfa na va.

21

Ka shi 'war'war ni dza Hyalaa mənti shiy gwanashi

¹ Ma ləy hwəm shi va ki, nighee na, ghwəmə 'war'war na, lə ni 'war'war ni hidfi təzlishi. Ma na kwa taŋa va ghwəmə ghəshi lə ni kwa taŋa va hidfi nashi na, gwa'a niy zashi ghəshi. Ya kwəfahi dikə dikə ni na niy tərmbə ghəshiw. ² Nighee dība na, məlmə Hyala va har məndiy Zherəwzalem 'war'war na təzlitə, ka səkwa ghənzə səkə mə ghwəmə, səkə va Hyala. Məlmə vay, tərəŋw niy ghaslamti Hyala, ka təbə tərəŋw nja maliy ghaslamtəvata va məndiy dza ta pəhə kaa zal. ³ Ma fee na, məli ndə mbə gaka, ka gəzə kwəma zlanzlan səkə tə pətsa nza gəzli mazə va, ma kə na: «Nanay, a Hyala mənti pi nzy tsa nzy mbə jipə ke ngəri. Ta nzy dza na mbə shi. Ke ngəriy, mbəzli nzy dza ghəshiy nza. Mbə shi dza Hyalaa nzy də'wə ghən tsa nzy. Ghənzə dza Hyala shiy nza kwətita. ⁴ Gwa'a dza naa sadanamtishi

wahə kwa mətse shi. Ka dza ghəshiy zhiniy bəkwəw, ka nza təhwəni mbəri tība ghwəlaw, ka dza ngəra'wəə kəsashi ghwəlaw. Ma niy nza shiy tība kwatanay, gwanashi dza niva shiy zashi» kə.

⁵ Dzəghwa ma kə ntsaa nzyəy va kwa gəzli mazə ki na: «Avanaraa məni shiy gwa'a gwa'a, ka shi 'war'war ni» kə. Ma kə ngəra na «A Zhanj bəvə gəta tsasli shiy, a gha tsasli kwəma na. Sa nzana, ma kwəma nay, kwəma katan na, dzərvə mbə tepəw» kə. ⁶ Zhini ma kə ngəra dība na: «Nay gha na, gwa'a na kwəma. Yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən taa kərə shiy gwa'a gwa'a dība. Zhini tə ya shiy kərkəva gwa'a gwa'a dība. Ya wa ntsa ghəranci ndirəy, ta tanavə yam dze tə gəm. Yam vay, səkə kwa mətse yam ka bəpə piy dze tanəkəshi. ⁷ Ma ntsaa dzaa məniy ka miydalay, ta banavə shi va dze. Yən yən Hyala dza naa nzaa Hyala ci. Ma ghəci kwərakwə na zəghwee. ⁸ Ma na mbəzli nja ka hazlinin lə mbəzliy banavə ma nefer shi kaa Yesəw, kar ka məməni shi gəmgəm ni, lə ka bəkwə mbəzli, lə ka ghwərghwə, lə mbəzliy dafanə shiy, lə ka ta mbəri, mba'a ka slasla dzərvə gwanashiy, na nashi na war dzəmbə ghwə nja kwəfa na va pəhata məndi tə barəwdəw dza məndiy shakambəshi. Ava ghənzə na kwa baka məti gəzə məndi va» kə.

Məlmə Zherəwzalem 'war'war na

⁹ Dzəghwa tsahwəti *ndə kwal tsa Hyala kwətiŋ, mba'a səkəy dzəvəghee. Ndə kwal tsa Hyala tsa vay, tsahwəti kwətiŋ ta shiy niy nza va mbərfəŋ ni na. Shiy niy nza va lə həlapə lə həlapə, pəya' pəya' pəya', kwa kəni ngəra'wə tsa dza Hyala ta sa kaa mbəzli mbərfəŋ tsa kwa shi. A kə ngəra na: «A Zhanj, ndi e dzaa citəŋa makwa dza məndi ta pəhanci kaa zəghwə təmbəkə tsa Hyala» kə. ¹⁰ War sa gəzəkəra ndə kwal tsa Hyala

20:14 20:1420:10; 1Kwər 15:26; kwa baka məti: 2:11 **20:15** 20:15 3:5 **21:1** 21:1 21:5; Ezay 65:17; 2Pi 3:13
21:2 21:2 3:12; 19:7; 21:9–22:5; 22:17; Ezay 52:1; Mt 22:2; Gal 4:26; Ebr 11:16; 12:22 **21:3** 21:3 7:15; SləniTaH 26:12; Ezhek 37:26-28; Zak 2:9; 2Kwər 6:16 **21:4** 21:4 7:17; Ezay 26:19; 35:10 **21:5** 21:55:7; 21:1; Ezay 43:19; 2Kwər 5:17; kwəma katan na: 19:9 **21:6** 21:6 1:8; 7:17; 22:1; Ezay 55:1; Zak 14:8; Zhj 7:37 **21:7** 21:7 2Sam 7:14; Ezhek 11:20 **21:8** 21:8 2:11; 19:20; 21:27 **21:9** 21:9–22:5 Ezay 54:1-17 **21:9** 21:9 15:1 **21:10** 21:10 17:3; Ezhek 40:2; Mt 4:8

tša va kwəma va tsəgha na, mba'a safə tša Hyala dəwdew tša səəkəy dzəkənee. War ghwəla ki na, laŋ ndə kwal tša Hyala tša va bəghəraa dzəmə ghən dəlagwa dikə na, yakəyakə na. Ma ghəy mə dəlagwa va na, dza na mba'a citəra Zherəwzalem, məlmə Hyala dəwdew na, ghənzə mbə səkwa səkə mə ghwəmə, səkə vəgha Hyala. ¹¹ Njə'wə pə gha kaa nava məlməy, war ka mbərə ghəzlizlizl nja shi ghaslə nza dimə ti shi, zhini nja nighə mətī tša mbərə viciy dzəti, ka nay ghən tša ci ndə kwa. Shəndəkə tša Hyala na saa mbərə va tsəgha mbə. ¹² Dzəghwa məndi dəzlətsəbə, məndi tsəbay məlmə va gwanata lə zlara. Dibədibə məndi ndəbətī zlara va, sətə ghənzə ta ghwəmə difa. Dza mən lə bakə məndi fəy miy dəghaa dzəmbə. Mba'am fəy ka kwal Hyala mən lə bakə ta ndəghwə miy dəghahi va. Dza məndi kaa slənedemer takəhi mən lə bakə ni va mbə hwəlfə ka *Izərayel tsasl tsasl məndi tsatsaslati tə miy dəghahi mən lə bakə ni va gwanashi. ¹³ Dzəghwa mahkan mahkan mahkan, məndi fəy miy dəghahi va dza kwa bəlahi məlmə va fadānashi. Mahkan ka dzəghwa ghwəmə, mahkan ka dzəghwa həci, mahkan ka dzəmbə məkwi, mahkan ka dzati kwa məw. Tsəgha. ¹⁴ Ma hərezli fə məndi va səfa zlara tsəbay məndi va məlmə va li shiy, hərezli dikə dikə ni mən lə bakə na ghəshi. Dzəghwa məndi kaa slənedemer ka kwal zəghwə təmbəkə tša Hyala va mən lə bakə ni, tsasl tsasl məndi tsatsaslati tə hərezli va.

¹⁵ Ma ndə kwal tša Hyala tsaa gəzara kwəma vay, mba'a gəta məntim tə tsahi mbəzə və ta dəvə ci. Gəta vay, saa bərkə shiy ghənzə. Ta dza ta bərkə dikə tša məlmə va, lə miy dəghahi ti va mba'a zlara dəzlay məndi va li dza na li. ¹⁶ Məlmə vay, fadə niy nza bəlahi ti. Bəlahi va fadānavashi na, war yəmyəm ghəshi. Dzəghwa ndə kwal tša Hyala tša va ki bərkə bərkanti məlmə va lə

gəta mbəzə ci va. Sa bərkanti na na, mba'a kəsay biti tša nzə, kiləwmetər bələkwə bələkwə bakə mətəkə bakəti (2'200). Tsəgha ghəci kəsay bənjw tša nzə, zhini tsəgha biti tša nzə dzəta ghwəmə difa. ¹⁷ Dza ndə kwal tša Hyala tša va mba'a bərkəti njasa nza biti tša zlara tsəbay məndi va li, ka dzəta ghwəmə kwərakwə ki. Mba'a kəsay biti tša nzə, metər mbərfəŋ mətəkə bakəti. War njasa sənabəshi mbəzli mbə bərkə shiy bərkəti na shi va.

¹⁸ Ma hərezli ndəbətī məndi va zlara va li shiy, *hərezli ka dimə nə məndi: «Zhasəpə» kə məndi slən tša shi, na ghəshi. Ma na məlmə va də'wə ghən tša nzəy, lə tsahi mbəzə riŋriŋ ni, ka nay ghən tša ci ndə kwa ngati məndi. ¹⁹ Dza məndi kaa səfa zlara va məndiy fə ghaslə ghaslə məndi ghaslamti lə *hərezli nza dimə ti shi ghəngghən ghəngghən. Kwa taja hakwəy, hakwə Zhasəpə, kwa bakay, hakwə Safir, kwa mahkana na, hakwə Agatə, kwa fada na, hakwə Emərəwdə. ²⁰ Kwa cafa na, hakwə 'Wənikəsə, kwa kwanja na, hakwə Sardəwan, kwa mbərfanja na, hakwə Kərisəlītə, kwa dəghasa na, hakwə Bəril, kwa məslefa na, hakwə Twəpazə, kwa manja na, hakwə Kərisəpərasə, kwa mən lə tan na, hakwə Tərkwazə, kwa mən lə bakə ki na, hakwə Amətisətə, tsəgha na ghəshi. ²¹ Ma gizlgizl miy dəghahiy dzəmbə məlmə va va mən lə bakə niy, nihwəti shi tə dimə niy nza ghəshi gwanashi. Pərelə, kə məndi kaa slən tša shi va. Ma kweler dzar mbə məlmə va na, rayiyi məndi shəkakən tsahi mbəzə riŋriŋ ni kən shi, ka nay ghən tša ci ndə kwa shi.

²² Ma sa nighee pətsa mbə məlmə vay, nay *ciki Hyala tša ngati məndi ta cə'wə Hyala mbee tepəw. Sa nzanay mbəba na kar Hyala kwa sləkəpəə gwəramti gwa'a gwa'a tə bərci, ghəshi lə zəghwə təmbəkə tša nzə va, ka dza məndiy dī ciki Hyala ghwəlaw, ya kwəma cə'wə ndəy, tība na ghəshi. ²³ Mbə məlmə va difay,

21:11 21:11 21:18, 23; Ezay 60:1-3, 19; Ezhek 43:2 **21:12** 21:12-13 7:5-8; Ghava 35:22-26; Səvəri 28:21; Ezhek 48:30-35 **21:14** 21:14 Ebr 11:10; Ef 2:20 **21:15** 21:15 11:1; Ezhek 40:3 **21:16** 21:16 Ezhek 48:16-17 **21:18** 21:18-21 21:11; Ezay 54:11-12; Ezhek 28:13 **21:22** 21:22 11:17 **21:23** 21:23 22:5; Ezay 60:1-2, 19-20; 24:23

nashi kar vici læ tiree mbæræw. Ndø tifa dæw mbærø tsa shi mbø mælmæ vaw. Sa nzanay mbø mbærø na shændækø tsa Hyala mbøba. Ma zøghwø tæmbækø tsa nzø va na, ka mæni wanj pi nja gærkøwa. ²⁴ Hwælfø mbøzli tø hidfi gwa'a gwa'ay, wanj pi tsa mbø mælmæ va dza naa canshi kwal. Ka mezhizhø tø hidfi dzay, ka sækøø dzæmbø mælmæ va læ dikø tsa shi ta banta kaa Hyala. ²⁵ Mbø mælmæ vay, ka dza mændiy kæøli dæghaw, sa nzanay, ka dza vørdiy nza tifaaw. War havøghwø dza piy nza ya hwømba. ²⁶ War dzæmbø mælmæ va dza hwælfø mbøzli tø hidfi sækø læ dikø tsa shi, læ shi wøzø ni tø hidfi. ²⁷ Nanzø kiy, shi gæmgæm ni na, ka dza ghøshiy dzæmbø mælmæ vaw. Mbøzli gæmgæm ni, læ ka slasla dzærvø, ka dzæmbøshi niva mbøzliw. War mbøzli tsaslaghwa mændi sløn tsa shi kwa zliya nza slønedefemer mbøzliy dzaa kwømavø piy tsaa kædi ma na shiy dzaa tsøhø mbø mælmæ va. Zliya vay, sa zøghwø tæmbækø tsa Hyala va na.

22

¹ Dza ndø kwal tsa Hyala tsa va ba, mba'a citøra høl tsa nza yamøø bøpø piy tsaa kædi ma kwa. War rinrin ghaa nashima. Søvøri mbø gøzli mazø kar Hyala va ghøshi læ zøghwø tæmbækø nzø va sækø høl tsa va. ² Ka hwø ghøci dzøy tø jipøjipø kwal tsa mbø mælmæ va. Ma dzøy vøgha høl tsa va pørikø, læ pørikø na, mba'a døjw føø bøpø piy tsaa kædi ma pøsøta. Døjw føø vay, møj læ bakø sødä ka naa yahwø ya mbø piya kwøtiñ. Njasa sækø tir va na, war mbø ya ka naa nza. Kæslifi ti vay, ghøshi na ghwø'iy mbøli hwælfø mbøzli tø hidfi.

³ Sløn tsa shi nø Hyala, shi gæmgæm ni na nini shiy, køy, ka køsashi niva shiy ndø mbø mælmæ vaw. Mbøba dza gøzli mazø kar Hyalaa nza ghøshi læ zøghwø tæmbækø tsa nzø va. Mbøzli Hyala ghørantä sløniy, mbøba dza ghøshiy

gæløbø kwa kwøma nzø. ⁴ Ghøshi na nashiy, ta nata Hyala dza ghøshiy dza mbø kwøma nzø. Lø sløn tsa nzø dza ghøshiy nza kwa dæghanj kwøma shi. ⁵ Ka dza vørdiy nza tifa ghwøla mbø mælmæ vaw. Va tsøgha kiy, ndø tifa mba'a dzaa tsøerø ghwøø dzøti gærkøwa ta nighø piw. Ndø tifa dzaa di ya mbærø tsa viciw. Sa nzanay, Hyala kwa sløkøpø dza naa mbærø wanj pi tsa nzøø dzækøn shi mbø mælmæ va. War mazø tsa shi dza ghøshiy mæni tsøgha, pa' kwa ndimndim.

Kwømaa dzækøn zhækø tsa Yesøw

⁶ Dzøghwa ki, ma kø *ndø kwal tsa Hyala tsava ngøra na: «A Zhanj, nay gha na, ma kwøma favø gha na gwanatay, kwøma katanj na, dzærvø mbø tepøw. Hyalaa sløkøpø vøli na safø tsa nzø dæwdæw tsa sækøø dzækøn ka gøzø kwøma nzø kaa mbøzli, ta gøzø kwøma ghøshi kaa mbøzli nzø. Ghønzø ghwønøkø na ndø kwal tsa nzø ta sækø ta canshi shiy dzaa møniva kwa kwøma jøw kaa mbøzliy ghørantä sløni nzø» kø.

⁷ Ma kø Yesøwøy: «A Zhanj, favø tø gha, yønøy, ndal tøree ta zhøghøvaa zhækøw. Mbøzliy di føti va ta kwøma citøja Hyala na mbø zliya nay, vøshi na ta niva mbøzli» kø.

⁸ Yøn yøn Zhanj tsaa gøzø kwøma na tsa dæ'wø ghøn tseyey, yøn favø na shi va læ slømee, mba'ee nashi læ mætsee ba. Ma sa famtee shi va, ka naghamtishi gwa'ay, tsøfækwø yøn tsøfækwøra kwa kwøma ndø kwal tsa Hyala tsaa citørashy va, ta fal. ⁹ Dza ma kø kaa ngøra na: «Am, øhøj Zhanjow, ka mæni gøla niva shiy gha ma. Yøn tsa nay gha tsay, ndø ghørantä sløni Hyala nzee kwørakwø njasa nza gha tsa sana, ghwøy læ nihwøti ngwarmøhinja mbø nøw Yesøw, ka gøzø kwøma Hyala kaa mbøzli, mba'a nihwøti mbøzliy di føti ta kwøma tsasliti mændi kwa zliya na. Va tsøgha na kiy, ka tsøfækwø gha kwa kwømee ma, kwa kwøma Hyala pø ghaa tsøfækwø» kø kaa ngøra.

21:24 21:24 Cem 68:30; Ezay 60:3 **21:25** 21:25-26 Ezay 60:11 **21:27** 21:27 21:8; 22:15; Ezay 35:8; 52:1; Ezhek 44:9; 1Kwør 6:9-10; 2Pi 3:13; zliya nza slønedefemer mbøzliy dzaa kwømavø piy tsaa kædi ma kwa: 3:5 **22:1** 22:1-2 21:6; Ezhek 47:1-12 **22:2** 22:2 21:21; fæ:2:7 **22:3** 22:3 7:15; Zher 3:17 **22:4** 22:4 14:1; Cem 17:15; Mt 5:8 **22:5** 22:5 1:6; 21:23; Dani 7:18, 27 **22:6** 22:6 1:1; 10:7; 19:9; SløniKY 11:27-28; 13:1 **22:7** 22:7 3:11; 22:12, 20 **22:8** 22:8 1:9; 19:10 **22:10** 22:10 Dani 12:4

¹⁰ Zhini ma kə ngəra ba na: «A Zhanj, favə gha na, əntaa gha mbəə dzəkən kwəma cikəvəriŋa Hyala na, tsaslaghwa ghaa dzəghwa zliya ma. Ə pə gha dzaa ci kaa mbəzli. Sa nzanay, a vəghwə tsaa niy bərkəti Hyala va, ta məniva shi va ti kətikəvay ndəkwə ndəkwə. ¹¹ Nana kiy, ya wa ntsaa ni war *kwəma jikir naa dēe mənī nee kəy, war ə kəə nəw lə mənī kwəma ci va jikir na. Ntsaa ni war kwəma rəda rəda na dēe mənī nee kəy, war ə kəə nəw lə mənī sa ci. Ma tsaa ni ndə, wəzə dēe mənī kə na, ka nəw ghəciy lə mənī wəzə tsa ci. Ntsaa ni, Hyalaa nəwee lə nəfə kwətīŋ na nee kə dība na, war ka zhini ghəciy nəw sa ci» kə.

¹² Ma kə Yesəwəy: «A Zhanj, ndal tēree ta zhəghəvaa zhəkəw. Lə zhəmə mbəzli dzee zhəghəvaa zhəkə. Sa kee səkəray, ka bānshi zhəmə mbəzli. Ya wa ndəy, ge'i lə sləni ghəratī na dzee bānavə zhəmə ci.

¹³ Yənəy, yən gha na shiy gwa'a gwa'a, zhini yən dzaa kərə shiy gwa'a gwa'a dība. Yən na kwa taŋa mbə shiy gwa'a gwa'a, zhini yən kwa kərni mbə shiy gwa'a gwa'a dība. Tə ya ghava shiy gwa'a gwa'a, zhini tə ya shiy kərkəva gwa'a gwa'a dība» kə.

¹⁴ Vəshi na ta mbəzliy yabanti kwəbenjer shi dəw dēwdēw. Ghəshi na mbəzliy dzaa kwəməvə kwal ta dzəkə kwa miy dəgha məlmə va. Na na shiy, a kwal və shi ta dza ghəshiy zəmə ya fə kwa bəpə piy tsaa kədi ma. ¹⁵ Ma ka mənī kwəma rəda rəda na ghəshi lə ka dādaŋə shiy, lə ka mənī ghwərghwər, lə ka bəkəwə mbəzli, lə ka ta mbəri, mba'a mbəzliy maw kwəma dzərvə dzərvə na, lə ka slasla dzərvə va bay. War pərikəshi tə ngwəla dza niva mbəzliy nza. Ka dza ghəshiy dzəmbəshiy dzəmbə məlmə va nashi tepəw.

¹⁶ «Yən yən Yesəw də'wə ghən tsee ghwənīkə na ndə kwal tsee, kaa mbəzliy nəwra, ta səkə ghəciy gəzanwəy kwəma kən shi va. Yən na ntsa ndəghə ghwəy va niy dza mənīdiy yakə mbə takə tsa mazə *Davītə. Yən dībay, sasərkwə kwa kədi pi nzee» kə Yesəw.

¹⁷ Ma kə *Safə tsa Hyala ghəshi lə makwa dza mənī va ta pəhə kaa zləba kwəma va na: «Yawaa, səkə» kə ghəshi. Ya wa ntsaa favə kwəma vay, «səkə» kə kwərakwə.

Ya wa ntsa ghəranī ndirəy, səkə ghəci ta sa yaməə bə piy kaa mbəzli. War tə gəm dza mənīdiy tanavəshi kaa mbəzliy dī sa yam va.

Kwa kərni kwəma

¹⁸ Yən yən Zhanj sana kiy, kwəma na sana ciŋwəy ya, a ghwəy mbəə mənī məhərli wəzə. Ma ghwəy ghwəy mbəzliy favə kwəma kwa zliya na na cikəvəri Hyalay, nighə tə ghwəy. War mba'a kə ndə mətəhakən nahwəti kwəma kən sa kwa zliya na nay, ta fanakən ngəra'wer gəzə Hyala ni kwa zliya va dza Hyala kwərakwə. ¹⁹ War mba'a kə ndə tamti nahwəti kwəma ya kwətīŋ səvəri mbə kwəma cikəvəri Hyala na kwa zliya na dībay, ta banti na ci ya fə kwa bə piy kaa mbəzli dza Hyala. Ka dza naa kwəməvə kwal tsaa dzəmbə məlmə Hyala va gəzəkə mənī kwəmaa dzəkən kwa zliya naw.

²⁰ Avanta kwəma gəzəkə ntsaa ni, katanj na shi va gwanashi, kə. Ma kəy: «Yi katanj, ndal tēree ta zhikəw» kə.

*Amin, tsəgha dī na katanj, ə pə ghaa zhikə Yesəw Ndə sləkəŋəy.

²¹ Ma dī nay, mba'a Yesəw Ndə sləkəpə mananati wəzə hwər ya kaa tsamafa ndə gwa'a.

Amin. Ava tība kəray zliya shi nashi Zhanj nja kwa shiw.

22:11 22:11 Ezay 56:1; Ezhek 3:27; Dani 12:10 **22:12** 22:12 2:23; 6:10; 15:3; 16:5-6; 19:2, 11; 20:12-13; 22:7; Cem 28:4; Fir 24:12; Zher 17:10; Mt 16:27 **22:13** 22:13 1:8 **22:14** 22:14 7:14; Cem 118:19-20; dənjw fə:22:2
22:15 22:15 21:27; Ef 5:5 **22:16** 22:16 1:1; 5:5; sasərkwə kwa kədi pi: 2:28; Bəla 24:17 **22:17** 22:17 21:2, 6 **22:18** 22:18-19 Nəw 4:2; 13:1 **22:18** 22:18 Nəw 29:19 **22:19** 22:19 fə: 2:7; zliya: Səvəri 32:32 **22:20** 22:20 3:11; 22:6; 1Kwər 16:22 **22:21** 22:21 Gal 6:18